

શ્રી

# સૂત્રકૃત્રાંગ સૂત્ર



છપાવી પ્રસિધ્ધ કરનાર  
**શ્રી. શામળ વેલ્લ વીરાણી**  
**શ્રી. કડવીનાથ વીરાણી સ્મારક ટ્રસ્ટ**  
 ૬, દિવાન પરા, રાજકોટ

જિરમ્થી ભેટ.

# અનુક્રમણિકા

\*

અભ્યયન	વિષય	કેશ	પૃષ્ઠ
૧	સ્વસમય (જેનદશન)		
	પરસમય (અન્યદશન)	૪	૧ શી ૫૧
૨	ચરતીચિં પરત્વિકારણ-		
	કથનાધિકાર	૩	૫૨ શી ૧૦૨
૩	ઉપસર્ગાધિકાર	૪	૧૦૩ શી ૧૪૬
૪	શ્રી પરિજ્ઞાઅભ્યનમઃ	૨	૧૪૭ શી ૧૭૩
૫	નરકાધિકાર	૨	૧૭૪ શી ૨૦૪
૬	વીરસ્તુત્ત્વ અધિકાર	૧	૨૦૫ શી ૨૨૦
૭	કુશીલ પરિભાષા	૧	૨૨૧ શી ૨૪૧
૮	શ્રી વીર્યાધિકાર અભ્યયન	૧	૨૪૨ શી ૨૫૭
૯	ધર્મનામ	૧	૨૫૮ શી ૨૮૦
૧૦	સમાધિ	૧	૨૮૧ શી ૨૯૭
૧૧	મોક્ષમાર્ગ	૧	૨૯૮ શી ૩૧૯
૧૨	સમવસરણનામ	૧	૩૨૦ શી ૩૩૬
૧૩	વચાત્ત્વનામ	૧	૩૩૭ શી ૩૫૪
૧૪	અન્યનામ	૧	૩૫૫ શી ૩૭૪
૧૫	આદાતનામ	૧	૩૭૫ શી ૩૯૦
૧૬	ગાથાનામ	૧	૩૯૧ શી ૪૬૬

પદ્ધતિ ક્રિમત

શ. ૪-૨૦

અર્ધા ક્રિમત

શ. ૨-૧૦

પ્રથમ આવૃત્તિ

વીર સવત ૨૪૬૧

સિક્કમ સવત ૨૦૨૧

પ્રત- ૧૦૦૦ એક હજાર

મુદ્રક ડ મુદ્રણસ્થાન :

જી. વી. શાસ્ત્રી રેવચલ મહેતા

જી. વી. શાસ્ત્રી મિ. સુ.

રામકમારોડ પાસે : તા. ૧૯૬૫.

## મહાનુભાવો

નીચેના ધર્મકરણી કરવામાં ઉપયોગી ધાર્મિક પુસ્તકો અને ઉપકરણો પડતર કિંમત કરતાં અર્ધી કિંમતે આપવામાં આવે છે તો જેઓને જરૂરત હોય તેમણે નીચે બતાવેલ સ્થળેથી મેળવી લેવા અગર પોસ્ટથી મંગાવી લેવા (પોસ્ટેજ ખર્ચ અલગ થશે )

વિગત	પડતર કિંમત	અર્ધી કિંમત
શ્રી જૈન તત્ત્વપ્રકાશ	૬-૦૦	૩-૦૦
સમ્યગ્દશ ન અને અધ્યાત્મ જ્ઞાન	૪-૦૦	૨-૦૦
મહામંત્ર આરાધના, શ્રુતજ્ઞાન-		
પ્રશ્નોત્તરી અને તત્ત્વ સંગ્રહ	૪-૦૦	૨-૦૦
શ્રી ધર્મધ્યાન અને સજ્જાયમાળા	૪-૦૦	૨-૦૦
શ્રી સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર	૪-૨૦	૨-૧૦
શ્રી આચારાંગ સૂત્રમ્	૩-૭૫	૧-૮૭
શ્રી જૈન જ્ઞાનસાગર	૩-૫૦	૧-૭૫
શ્રી બૃહદ્ જૈન થોક સંગ્રહ	૩-૦૦	૧-૫૦
શ્રી દડકાવ બોધ ગ્રંથ	૩-૦૦	૧-૫૦
અતિમુક્ત બા. બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિનું		
જીવનચરિત્ર-ગુજરાતી અથવા હિન્દી	૨-૫૦	૧-૨૫
શ્રી સિદ્ધિના સોપાન	૧-૫૦	૦-૭૫
શ્રી નવતત્ત્વ અને જીવ વિચાર	૦-૫૦	૦-૨૫
ભાવના શતક તથા કર્મ અને		
આત્માનો સંયોગ	૦-૫૦	૦-૨૫
શ્રી પ્રતિકંભણ સૂત્ર	૦-૪૨	૦-૨૧
શ્રી સામાયિક સૂત્ર	૦-૧૦	૦-૦૫
ગુરુજી ઉત્તર	૪-૨૫	૨-૧૨
કટાસણ ઉત્તર	૪-૨૫	૨-૧૨
માળા (નવકારવાળી) મુખડની	૧-૦૦	૦-૫૦
પુસ્તકો મુકવા માટે લાકડાના સાપડા	૧-૦૦	૦-૫૦

. સ્થળ .  
દિવાન પરા શેરી નં ૬  
રા જ કો ૨.

શ્રી શામજી વેલજી વીરાણી અને  
શ્રી કડવીબાઈ વીરાણી સ્મારક દૃષ્ટ.

સ્વર્ગસ્થાની તિથિઓ,  
 પૂ પિતામી,  
 મી શામળ વેલળ વીરાણી  
 [ સં. ૨૦૦૨ મહા વદ ૧૨, તા ૨૮-૨-૪૬ ]

❀  
 પૂ માતૃમી,  
 મી કલ્લીબાઈ વીરાણી  
 [ સં. ૨૦૧૦ શાકસ્વા શુક ૧૪, તા ૧૧-૬-૫૪ ]

❀  
 બા. જા. વિનોદમુનિમી,  
 [ સં. ૨૦૧૩ આવણ શુક ૧૨ તા ૭-૮-૫૭ ]

❀  
 ઉપશાસ્ત્ર તિથિઓને  
 કુંડુ બીજનો તથા સ્નેહીઓ  
 પોતાના આત્માની ઉત્તતિને માટે જન્માત્માઓના  
 જીવનમાંથી અનુકરણીય વ્રત-નિષ્ઠા જેવાં કે સામાજિક  
 પ્રતિક્રમણ સ્વરૂપ, ધૈર્યવિકાર, ઉપવાસ, શ્રેયશક્ષુ આદિમિત્ર,  
 ઉદ્વેગશી આદિ તથા પોતાના જાણ પ્રમાણે કરી તેઓની  
 વાસ્તવિક જીવન-સ્મૃતિ પોતાના જીવનમાં ઉતારે.  
 જોવી નમ્ર વિનવી.

‘આપણી જાગૃતિ એ જ જોમની સ્મૃતિ બને’

આદ્યમજુ





# શ્રી કલ્યાણ સમાજ

“અસંસ્વયં જીવિય મા પમાય”  
 પોતાના હૃદયની ચિરતન પ્રકાશતી  
 ધર્મ શાન-જયોતે

અમારા જીવનમા પણ ધર્મના તેજ પાથરનાર

સ્વ. પૂ. પિતાશ્રી

શામજી વેલજી વીરાણી

તેમજ

સ્વ. પૂ. માતૃશ્રી

કડવીનાઈ વીરાણી

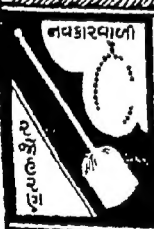
અને

જઠમથીજ ધર્મના રંગે રંગાએલા

સ્વ. બા. બ. વિનોદ મુનિશ્રી ને

શ્રી કલ્યાણ સમાજ સંસ્થા

લિ. દુલ્હન સમાજ વચાવનાર  
 ના વંદન



## નિવેદન

“ અસંખ્યં જીવિય મા પમાયણ ”

સ્વર્ગસ્થ આ બ્ર. વિનોદમુનિજી આગમોક્ત જિનવાણીના પરમ ભક્ત હતા જિનાગમવચનો પર એમની અગાધ શ્રદ્ધા હતી અને ‘ અસંખ્યં જીવિય મા પમાયણ ’ ( જીવન તૂટ્યું સંધાતું નથી માટે ક્ષણ માત્રનો પણ પ્રમાદ ન કરવો જોઈએ ) આ તેમનું ધ્યેય હતું.

વીતરાગની વાણીનો વિશેષ પ્રચાર કેમ થાય એની એમના હૃદયમા ઘણી જ ધગશ હતી. વીતરાગનાં વચનોનું શ્રદ્ધાન્ કરીને એમણે ભાગવતી દીક્ષા અંગીકાર કરી. એમની દીક્ષા સસ્કાર વિધિમાં અમે નિમિત્ત ન થઈ શક્યા, એ અમાગી કમનસીબી છે વીતરાગ વાણીના પ્રચારની એમની જે ઉત્કૃષ્ટ ઇચ્છા હતી તે સદ્ભાવનાની પૂર્તિરૂપે વીતરાગવાણીમાંથી જે ઉત્તમ જ્ઞાન કે જે નિત્ય આવક-જીવનમાં ઉપયોગી થઈ શકે તેવા સાહિત્યનું પ્રકાશન કરીને અમુક અંશે એ હુ ખને હળવું કરવા અમારા ચિત્તને શાન્ત્વન આપવાનો સ્વલ્પ પ્રયત્ન કરી આ અંથ સ્વર્ગસ્થ આ બ્ર. શ્રી વિનોદમુનિજીને શ્રદ્ધાંજલિરૂપે અર્પણ કરીએ છીએ.

સ્વર્ગસ્થ મુનિશ્રી નિર્વાણ પામ્યા પછી તેમના સ્વર્ગારોહણનું જે નિમિત્ત સરળચુ, તેનું વર્ણન તથા તેમના આદર્શ જીવનનો વૃતાંત સક્ષિપ્તમાં આ ગ્રંથમા આપેલ છે તેમ જ તેમના અનુપમ જીવનને આવરી લેતો ગ્રંથ ગુજરાતી તથા હિન્દી ભાષામા જુદા જુદા ગ્રંથ રૂપે પ્રકાશન થયેલ છે “ શ્રી સૂત્ર કૃતાગ સૂત્ર ” નામનો

અથ અમે શ્રી જૈન ધર્મપ્રેમી મુમુક્ષુઓ સમક્ષ મૂકીએ છીએ જેમાં  
શબ્દાથ' તથા ભાવાથ' સરળ રીતે છાપેલ છે

અ શ્રી ઠાકરસીસાધ કરસનજી શાહે શ્રી સૂત્રકૃતાંજ  
સૂત્ર તૈયાર કરી આપ્યું અને અમોને છાપવાની મજુરી આપી છે તે  
બદલ તેઓશ્રીનો આભાર માનીએ છીએ

આવા પ્રયોગ સસ્વી કિંમતે મળી શકે તો તેનો લાભ સૌ  
કોઈ વધારે પ્રમાણમાં લીએ અને જૈન જ્ઞાનનો પ્રચાર વધે એ  
કારણને ખાતે અને અમારા સ્વ. પૂ. પિતાશ્રીની જે ખરા વ્રતાકરણની  
ધન્ય અને આકાંક્ષા હતી તેમ જ તેઓશ્રીની સૂચના હતી તે પ્રમાણે  
આજે આ અથ ' શ્રી સૂત્રકૃતાંજ સૂત્ર ' તેમ જ, શ્રી આચારાંજ  
સૂત્રમ્ પ્રથમ સ્કંધ, શ્રી જૈન તત્ત્વ પ્રકાશ, શ્રી સમ્યક્દર્શન અને  
અખ્યાત્મ જ્ઞાન, મહામત્ર આરાધના કુવજ્ઞાન પ્રમોત્તરી અને તત્ત્વ  
અબદ્ધ, શ્રી જૈન જ્ઞાનસાગર, શ્રી પૃથ્વિ જૈન યોગ સબદ્ધ શ્રી હઠકાવ  
ગ્રાંથ અથ, શ્રી ધર્મજ્ઞાન અને અજ્ઞાપ માળા અતિમુક્ત બા. જ.  
શ્રી વિનોદમુનિનું જીવન ચરિત્ર ( ગુજરાતી ) તથા ( હિન્દી ), શ્રી  
સિદ્ધિનાં સોપાન, શ્રી નવતત્ત્વ અને જીવ વિચાર, ભાવના ચતક  
તથા ધર્મ અને આત્માનો સંબંધ, શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્ર, શ્રી સામાયિક  
સૂત્ર જેવાં ધાર્મિક ગ્રંથો અને ધાર્મિક ઉપકરણો પઠતર કિંમત કરતાં  
અર્ધી કિંમતે આપીને તેઓશ્રીની ઈચ્છા અને ભાવનાને માન  
આપ્યાને અમોને સંપૂર્ણ આનંદ થાય છે તે સાથે આ ગ્રંથની  
પ્રથમ આવૃત્તિ જૈનધર્મપ્રેમી સમાજ સમક્ષ સાદર રજુ કરવાના  
અમને પ્રાપ્ત થયેલા શુભ અવસર બદલ અમારી જાતને કૃતકૃત્ય  
માનીએ છીએ.

ધિ આત્મબુધ

કુર્લસજી શામજી વીશાળી

સ્વ. ધર્માનુરાગી પૂજ્ય



શ્રી શામળ વેલ્લ વીરાણી

## મસ્તાબના

સ્વતન્ત્રિનેશ્વરદેવ પ્રસ્તુત કૈનાગમ સૂત્ર સાગરમાં બીજી અગસ્ટ્રી શ્રી  
 સૂત્ર જ્ઞાતિ (સુવત્રકર્તા) સૂત્રનું પણ ઉચ્ચ સ્થાન છે. જ્ઞાનશાસ્ત્રના વિકાસમાં  
 તેનો મહત્વપૂર્ણ ફાળો છે. તેમાં વસ્તુતત્ત્વનું નિરૂપણ ધણી સુદર રીતે કરવામાં  
 આવ્યું છે. મુમુક્ષુજીવ મારે આ જ્ઞાગમ પરમ ઉપયોગી છે.

આ જ્ઞાગમમાં બે મુતરકન્ધ છે. પહેલામાં ૧૬ અને બીજા મુતરકન્ધમાં  
 ૭ અધ્યયનો છે. તેમાં મુખ્યત્વે સત્યવાન મહાવીરના સમયમાં પ્રચલિત ૩૬૩  
 મતવાદીઓની ચર્ચા જ્ઞાગમની જોખાએલા ક્ષેત્રોના નાશ કરવાનો ઉપાય બિંદુ  
 જીવનમાં પડતા પરિસરો સાધુએ કષ્ટ કષ્ટ જામતોથી જલજ રહેવું, સમાધિનું  
 વલન સાધુ મારે શુ કર્તવ્ય—શુ અકર્તવ્ય, મોક્ષમાત્ર જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કેમ થાય  
 અને સાચા સાધુ કેવા હોય વિ. જામતોનું સચોટ નિરૂપણ હોય સાધક  
 જ્ઞાનમાને જ્ઞાન પાડન પાડન અને મનન પણ માર્ગદર્શક અને મોક્ષમાત્ર માં  
 જાણવન કષ્ટ રોકે તેનું છે.

એવા આ જ્ઞાનના મહાસાગર સૂત્રના મૂળપાઠ—સુન્દરામ અને સાવામ  
 સાથે તૈયાર કરવાની અને સમાજને ઉપયોગી થવાની મારા જેવા સંસ્કૃત—પ્રાકૃત  
 વ્યાકરણના બિન અભ્યાસી—અધ્યયને ઇચ્છા અને સાવના કષ્ટ અને તે કાવરૂપમાં  
 પરિણમી, તેમાં કુ ઠોષ અદસ્ત સક્ષિતના જ્ઞાનત સામર્થ્યની પ્રેરણા જ કામ  
 કરી રહી હોય એમ માનું છું નિકાળુ છું.

આ પૂર્વે મારા કાલે જ્ઞામ્યાર્જસૂત્ર ગ્રન્થરાની સાર્વાતરમાં તૈયાર થએલ  
 તેના જગાઉથી જ સ્વ ક નર પ્રકરો થવા તે જ સમાજની જ્ઞાન ભિચારા અને  
 જ્ઞાત્રમમદાની સાક્ષી જાપે છે. તે સૂત્ર રાજકોટના શ્રી દુલ્લભજીભાઈ વીરાણીને  
 જ્ઞાતાવતાં તેજોએ કર ખૂબ અને બી ન મૂકોનું સાક્ષતર કરવા ઉત્સાહિત થયો  
 અને કહ્યું જે સમાજને ઉપયોગી થાય તે રીતે સંક્ષેપમાં બે જગત્સે સૂત્રોનું  
 સાર્વાતર કરી જાપડે. તો કુ તે ઉપાવવાની ઇચ્છા રાખુ છું જામી મારો  
 ઉત્સાહ દિગ્બુલિત થયો અને આ સાહસ કરેલ છે.

સમાજને ઉપયોગી થવા આ મારો પ્રયાસ જોઈત નિર્જરા હેતુનો છે.

અતુર્નિધ સધ આ જ્ઞાગમના વાંચનથી જ્ઞાનતકાલે પ્રાપ્ત થયેમ દુલ્લભ  
 મનુષ્યપત્નું સાધક કરી અને તેનાથીયે દુલ્લભ એવા સમ્પ્રજ્ઞાનની પ્રાપ્તિપૂર્વક  
 સદમ ચારિત્રીનારાધના કરી જ્ઞાનત સુખ અને શાંતિને વશે એવી પ્રમુ પ્રાથના

ધાનમદ.

સધ સેવક

કાકરેસી કદસનજી શાહ

## આગામી ભવિષ્યના ભવના આયુષ્ય બાંધવાના કારણો

આયુષ્યના ચાર પ્રકાર દેવઆયુષ્ય, મનુષ્યઆયુષ્ય, તિર્યચઆયુષ્ય નરક આયુષ્ય જીવો ગત ભવમાંથી આયુષ્યના બધ સાથે પ્રારબ્ધ બાંધીને નવો જન્મ ધારણ કરે છે શુભાશુભ પ્રમાણે વર્તમાન ભવમાં સુખ દુઃખ, પ્રતિકૂળતા, અનુકૂળતા, ધનસંપત્તિ, સ્વજનો વગેરે પ્રાપ્ત થાય છે. ભવિષ્યનું પ્રારબ્ધ કેવું બાંધવું તે સત્તી પંચેન્દ્રિય જીવની સ્વતંત્રતા છે. વર્તમાન ભવમાં શુભ કર્તવ્યથી શુદ્ધ વિચારોથી શુભગતિ અને સુખના સાધનો પ્રાપ્ત થાય છે અશુભ કર્તવ્યથી અશુભ વિચારોથી અશુભ ગતિ અને દુઃખના સાધનો પ્રાપ્ત થાય છે

### દેવનું આયુષ્ય બાંધવાના કારણો

અહિંસા, સત્ય, અચોર્ય, બ્રહ્મચર્યના પાલનથી, અપરિગ્રહથી દાન દેવાથી, તપસ્યા કરવાથી, અકામનિર્જરાથી શીત, તાપ, ક્ષુધા, તૃપાના કષ્ટો સમભાવે સહન કરવાથી, શુભ કાર્ય અને શુભ અધ્યવસાયોથી દેવપણું પામે

### મનુષ્ય આયુષ્ય બાંધવાના કારણો

અહિંસા, સત્ય, અચોર્ય, બ્રહ્મચર્ય, દાન દેવું વગેરે શુભ કર્તવ્યથી, વિનય કરવાથી સરળતાથી (માયાકપટ મૃષાવાદ રહિત ભાવથી) શુભ અધ્યવસાયોથી મનુષ્યપણાને પામે

### તિર્યચ આયુષ્ય બાંધવાના કારણો

જીવોની હિંસા કરવાથી, જુદું બોલવાથી, ચોરી કરવાથી, પરસ્ત્રી સેવનથી, તીવ્ર ક્રોધ કરવાથી, અભિમાન ધી, માયા કપટથી, લોકોને છેતરવાથી, ઝેરવેર કરવાથી, અશુભ અધ્યવસાયોથી, જીવ મૃત્યુ પછીના ભવમાં પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ, કીડા, પોરા, કુચવા, કીડી, મકોડા, વીછી, પતંગીયા, ભમરા, કુનરા, બીલાડા, વાઘ, સિંહ, મોર, પારેવા, ગાય, બેંસ આદિ પશુ પંખી જલચર, સ્થળચર, ઉરપર, જીવપર, ખેચર આદિ તિર્યચગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે

### નરક આયુષ્ય બાંધવાના કારણો

પંચેન્દ્રિય જીવોની હિંસા કરવાથી, દાઝ માંસના ખોરાક ખાવાથી, મહા આરભના કાર્યથી, અતિપરિગ્રહ સચ્ચ કરવાના મમત્વથી, પરસ્ત્રી સેવનથી, અતિતીવ્રક્રોધ, માન, માયા અને લોભ (અનતાનુબંધીના કષાયો)થી જીવો મૃત્યુ પછીના ભવે નરકગતિમાં નારકી પણે ઉત્પન્ન થાય છે ન્યાં અસીમ દુઃખો ભોગવવા પડે છે જાણી આત્માર્થી જીવોએ અશુભ કાર્યોથી દૂર રહેવું.

“ આચાર્ય દેવો મઘ ”

મારા પરમ ઉપકારી, ધર્મકેતુશ્રુત  
પરમ પૂજ્ય શાસ્ત્રન ભૂષણ  
મહારાજશ્રી ૧૦૦૮ બાલપ્રસારી પદ્મિતરત્ન,  
મહા પ્રભાવશાળી પ્રખર તત્ત્વજ્ઞાની જ્યોત્સ્વી  
મહાન આત્મા,

મુનિશ્રી પ્રાણુલાલજી સ્વામીને

મારા અતાકરણના શુદ્ધ બાવથી  
કોટિ કોટિ વદન હોજો.

ॐ શાન્તિ । શાન્તિ । । શાન્તિ । । ।

ચણાનુરાબી,  
દુર્લભજી શામજી વીરાબી.

## ખા. બ્ર શ્રી વિનોદમુનિનું સાક્ષત જીવન ચારિત્ર

✽

આ પુસ્તક ખા. બ્ર શ્રી વિનોદમુનિના સ્મરણીયે પ્રગટ કરવામાં આવેલ છે તેથી તેમના જીવન ચરિત્રના પુસ્તકમાંથી અહીં સંક્ષિપ્તમા તેઓશ્રીનું જીવન વૃતાત છાપવામાં આવેલ છે અને તેમને આ ગ્રંથ અર્પણ કરવામાં આવે છે

આ પરમ વૈરાગી પુરુષનો જન્મ, વિક્રમ સવત ૧૯૯૨ માં પોર્ટુગલ ( આફ્રિકા ) માં કે જ્યાં વીરાણી કુટુંબનો વ્યાપાર આજ દિવસ સુધી ચાલુ છે, ત્યાં થયો હતો.

શ્રી વિનોદકુમારના પુણ્યવાન પિતાશ્રીનું નામ શેઠશ્રી ફર્લંજી શામજી વીરાણી અને મહાલાગ્યવાન માતૃશ્રીનું નામ જેન મલ્હિએન વીરાણી, બન્નેનું અસલ વતન રાજકોટ ( સૌરાષ્ટ્ર ) છે જેન મલ્હિએન ધાર્મિક ક્રિયામાં પહેલેથી જ રુચિવાળા હતા, પરંતુ શ્રી વિનોદકુમાર ગર્ભમાં આવ્યા પછી વધારે દૃઢધર્મી અને પ્રિયધર્મી બન્યા હતા

પૂર્વ જીવના સંસ્કારથી શ્રી વિનોદકુમારનું લક્ષ ધાર્મિક અભ્યાસ અને ત્યાગલાવ તરફ વધારે હોવા છતાં તેઓશ્રીએ નોન-મેટ્રીક સુધી અભ્યાસ કરી વ્યાવહારિક ફેળવણી લીધેલી અને વ્યાપારની પેઢીમાં કુશળતા બતાવેલી

તેઓશ્રીએ યુનાઈટેડ કિંગડમ, ફ્રાન્સ, બેલ્જિયમ, હોલેન્ડ, જર્મની, સ્વિઝર્લેન્ડ, તેમ જ ઇટાલી, ઇજિપ્ત વગેરે દેશોમાં પ્રવાસ કરેલ સા ૨૦૦૯ ના વૈશાખ માસ, સને ૧૯૫૩ માં લંડનમાં રાણી એલીઝાબેથના રાજ્યારોહણ પ્રસંગે તેઓશ્રી લંડન ગયા હતા. કાશ્મીરનો પ્રવાસ પણ તેમણે કરેલ, પરદેશ ફરવા છતાં પણ તેમણે કોઈ વખતે પણ કદમૂળનો આહાર વાપરેલ નહીં

ઉગતી આવતી યુવાનીમાં તેઓશ્રીએ દુનીઆના રમણીય સ્થળો જેવા કે કાશ્મીર, ઇજિપ્ત અને યુરોપના સુંદર સ્થળોની



મુલાકાત લીધી હોવા છતાંએ તેઓને સમજીય સ્થળો કે સમજીય મુવતીઓનું આકર્ષણ થયું નહીં એ એના પૂર્વભવના ધાર્મિક સ્વકારને રજ હતો અને એ રએ જ તેમને તે બધું ન બમ્મ અને તુરત વતન પાછા ફર્યા અને સાધુ-સાધ્વીજનાં કસોંન કરવા ઠેકઠેકાએ ગયા અને તેમના ઉપદેશનો લાભ લીધો અને ગૌરાવ્યમાં જ મન લાગ્યું હું હા ચોવીસીના પાંચમા આગતું વિચિત્ર વાતાવરણ એક તેમને ઠંઠક ફોલ થતો કે તુરત જ તેનો ખુલાસો મેળવી લેતા અને ત્યાં ભાવમાં સ્થિર રહેતા કેમ પરદેશમાં પણ સામાયિક, પ્રતિકમણ, શિવિકાર આદિ પચ્ચક્ષણાલુ તેઓ ચૂકવા નહીં ભીલી ઠોટિની શેથાનો ત્યાજ કરી તેઓ સૂવા માટે માત્ર એક ચેતરણ, એક બોસીક અને બોલવા માટે એક બાહર કક્ષ વાપરતા અને પણ ઉપર નહીં પણ ભૂમિ પર જ શયન કરતા અને પહેરવા માટે એક ખાલીનો લેથો અને કથો વાપરતા કેાઈ વખતે કમલે પહેરતા બહુ ઠંડી હોય તો વખતે સારો બરમ ઠોટ પહેરી લેતા અને મુકપત્તિ, પાથરજી, રબેડરજી અને બે ચાર ધાર્મિક પુસ્તકની ઝોળી સાથે રાખતા સહસમાં નહીં પણ જગલમાં એકાંત જગ્યામાં પણ ભાગે શરીરની અશુભિ દૂર કરવા જતા હાલવા, ચાલવા, સહાસ અને પેશાબ સબંધીમા છવકયાની બરાબર જતના કરતા.

દેશમાં કે પરદેશમાં બ્યારે તેમને કોઈની સાથે મળવાનું, મળુ ત્યારે તેમની સાથે અર્ધિસાગ જેન ખમનું સ્વરૂપ પ્રગટ કર્યા જતર રહેતા નહીં.

દીક્ષાથી બોને જલદી દીક્ષા લેવાની પ્રેરણા કરતા અને એમ જ કહેતા કે છટીનો કોઈ જરોમો નથી ‘અમર ખસ છવિય મા પમાયએ’ આમુખ્ય વૃત્તાં વાર ભામતી નથી, દુનન વૃત્તુ સધાતું નથી માટે ધર્મકરવીમાં સમયમાત્રનો પ્રમાદ ન કરવો એકંએ

ગોદલ સપ્રદાયના ઘણાખરા પૂ મુનિવરો અને પૂ મહાસલીલ બોને તથા બોગદ સપ્રદાયના પૂ આમાયમી માનુક દલ મહાશાળ

અને હરિયાપુરી સંપ્રદાયના લાયચંદ્ર મહારાજ, શ્રમણ સંઘના મુખ્ય આચાર્યશ્રી આત્મારામજી મહારાજ વગેરે અનેક સાધુ સાધ્વીઓના ઉપદેશનો તેમણે લાલ લીધેલ મુંબઈમાં સા. ૨૦૧૧ની સાલમાં શ્રી ધર્મસિંહજી સંપ્રદાયના શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજનો પરિચય થયો. લાલચંદ્ર મહારાજ પોતે, સંસારપક્ષના ત્રણ પુત્રો અને બે પુત્રીઓ એમ કુલ ૬ બલકે આખા કુટુંબે સંયમ અંગીકાર કરેલ, તે બધી તેમને અદ્ભુત ત્યાગ લાવના પ્રગટ થઈ કે જે કદી ક્ષય પામી નહીં.

આ પહેલા તેઓ જ્યારે માતા-પિતાની સાથે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી માણેકચંદ્ર મહારાજનાં દર્શને બોટાદ ગયેલા ત્યારે તેમના ઉપદેશની જે અસર થઈ તે પણ મુખ્ય અસર પહેલી હતી અને બીજી અસર પૂજ્ય શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજના સહકુટુંબની દીક્ષા એ હતી આ બેઉ પ્રસંગોએ પૂર્વલવની બાકી રહેલી આરાધનાને પૂરી કરવાના નિમિત્તરૂપ હોઈને વખતો વખત તેઓ માતા-પિતા પાસે દીક્ષાની આજ્ઞા માગતા હતા અને તેનો જવાબ તેમના પિતાશ્રી તરફથી એક જ હતો જે ‘હજી વાર છે. સમય પાકવા દીઓ. જ્ઞાન અભ્યાસ સધારો.’

સાં ૨૦૧૨ના અષાઢ શુદ્ધ ૧૫થી શ્રી વિનોદકુમારે આચાર્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ પાસે વેરાવળ આતુર્ભાસ હરમ્યાન ખાસ નિયમીત રીતે દીક્ષાની તૈયારી કરવા માટે તેમની પાસે જ્ઞાનાભ્યાસ કર્યો તેની સાથે શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજના સસાર પક્ષના કુટુંબીક, દીક્ષાના ભાવિક શ્રી જસરાજભાઈ પણ જ્ઞાનાભ્યાસ કરતા હતા તેઓએ ત્યાં એવો નિર્ણય કરેલો કે શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે આપણે બંનેએ દીક્ષા લેવી પહેલા વિનોદકુમારે અને પછી શ્રી જસરાજભાઈએ દીક્ષા લેવી શ્રી જસરાજભાઈની દીક્ષા તિથિ પૂ પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબે સા. ૨૦૧૩ના જેઠ શુદ્ધ પંચે સોમવારે માંગરોલ મુકામે નક્કી કરી શ્રી જસરાજભાઈ, વિનોદકુમારને રાજકોટ મળ્યા શ્રી વિનોદકુમારે

શ્રી જસરાજભાઈની ચવાયોગ્ય સેવા જાણવી, માંભરોલ રવાના કર્યા અને  
 પોતે નિમ્નચૂરક દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી પણ તેઓના પિતાશ્રીની  
 જોઈને જોકે વાણી સામળીને તેમના મનમાં આવ્યા થયે અને દીક્ષા  
 દેવા માટેના તેમણે જીલ્લે રસ્તો શોધી કાઢ્યો.

પૂર્વે શ્રી લાલજીજી મહારાજ અને તેમના શિષ્યોનો પરિચય  
 મુજબમાં થયેલ હતો અને ત્યારબાદ કોઈ કોઈ વખત પત્ર વહેવાર  
 પણ થતો હતો. છેલ્લા પત્રથી તેમણે જાણેલ હતું કે પૂ. શ્રી લાલ-  
 જીજી મહારાજ, ખીચન, પૂ. આશાચંદ્ર શ્રી સમર્થમંદલ મહારાજ  
 સાહેબ પાસે શાનાખાસ જઈ જવા છે પોતાને પિતાશ્રીની આજ્ઞા  
 (દીક્ષા માટે) મળે તેમ નથી અને દીક્ષા તો દેવી જ છે આજ્ઞા વિના  
 કોઈ સાધુ મુનિરાજ દીક્ષા આપશે નહિ અને સ્વયંમેવ દીક્ષા સૌરાષ્ટ્રમાં  
 લઈને આવ્યાચંદ્ર શ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ પાસે જવામાં જવું  
 વિધન થયે, એમ ખારીને તેઓએ દૂર રાજસ્થાનમાં વાસ્તવા જવાનું  
 નક્કી કર્યું.

તા ૨૪-૫-૫૭ મા ૨૦૧૭ના વૈશાખ વદ ૧૦ ને શુક્ર  
 વારના રાજ સાંજના માત્રાશ્રી સાથે છેલ્લું જમણું કરું સોજન કરી,  
 માત્રાશ્રી સામાયિકમાં બેસી અહીં તે વખતે કોઈને જાણુ કર્યા વગર  
 દીક્ષાનાં વિષ્ણોમાંથી બચવા માટે ઘર, કુટુંબ, સૌરાષ્ટ્ર ભૂમિ અને  
 ગોઠલ સંપ્રદાયનો ત્યાગ કરી તેઓ ખીચન તરફ રવાના થયા.

શ્રી વિનોદમુનિના નિવેદન પરથી માત્રામ પકડુ કે તા ૨૪-  
 ૫-૫૭ના રાજ રાત્રે આઠ વાગ્યે ઘેરથી નીકળી રાજકોટ જ કરીને  
 જોધપુરની ટિકિટ લીધી. તા ૨૫-૫-૫૭ના સવારે ૮ વાગ્યે મહેસાણા  
 પહોંચ્યા ત્યાં અહીં કલાક ગાઢી પડી રહે છે, તે દરમિયાન બાસમાં  
 જઈને હોત્ર કરવા માટેના વાળ રાખીને બાકીના કલાવી નાખ્યા અને  
 ગાઢીમાં બેસી જવા, મારવાડ જ કર્યાન વધા જોધપુર જ કર્યાન થઈને  
 તા ૨૬-૫-૫૭ની સવારે જાગ વાગ્યે ફોરોટી પહોંચ્યા ત્યાંથી પૂર્વે

સ્વ ધર્માનુરાગી પૂજ્ય



માતૃશ્રી શ્રી કડવીબાઇ વીરાણી

ચાલીને ખીચન ઉપાશ્રયમાં પહોંચ્યા અને ઉપાશ્રયમાં ખિરાજતા મુનિવરોનાં દર્શન કર્યાં. વંદણા નમસ્કાર કરી સુખશાતા પૃષ્ઠી, બહાર નીકળ્યા અને પોતાનાં સામાયિકનાં કપડાં પહેર્યાં અને પછી પૂજ્ય શ્રી સંતોની સન્મુખ સામાયિક કરવા બેઠા, તેમાં “જાવ નિયમ પજ્જુ-વાસામિ દુવિહં તિવિહેણું” ના બદલે “જાવ જાવ પજ્જુવાસામિ તિવિહ તિવિહેણું” બોલ્યા. તે શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજે સાંભળ્યું અને તેઓશ્રીએ પૃષ્ઠ્યું કે “વિનોદકુમાર ! તમે આ શું કરો છો, તેનો જવાબ આપવાને બદલે “અપાણું વોસિરામિ” બોલી પાઠ પૂરો કર્યો અને પછી વિનયપૂર્વક બે હાથ જોડી બોલ્યા કે “સાહેબ ! એતો બની ચૂક્યું અને મેં સ્વયમેવ દીક્ષા લઈ લીધી, તે બરાબર જ છે અને તેમાં કંઈ ફેરફાર થઈ શકે તેમ નથી. આ સિવાય આપશ્રીની ખીજ કોઈ પણ પ્રકારની આજ્ઞા હોય તો ફરમાવો.

તે જ દિવસે બપોરના મુનિશ્રી સમર્થલાલજી મહારાજ સાહેબે શ્રી વિનોદકુમાર મુનિને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને સમજાવ્યા કે “તમે એક સારા જ્ઞાનદાન કુટુંબના વ્યક્તિ છો તમારી આ દીક્ષા અંગીકાર કરવાની રીત બરાબર નથી, કારણ કે તમારા માતા-પિતાને આ હકીકતથી દુઃખ થાય અને તેથી મારી સંમતિ છે કે રજેહરણની ડાંડી ઉપરથી કપડું કાઢી નાખો જેથી તમો શ્રાવક ગણાવ અને જરૂર પડે તો શ્રાવકોનો સાથ લઈ શકો, એમ ત્રણવાર પૂજ્ય “મહારાજશ્રીએ સમજાવેલા પરંતુ તેમણે ત્રણેય વખત એક જ ઉત્તર આપેલો કે “જે થયું તે થયું હવે મારે આગળ શું કરવું તે ફરમાવો.”

શ્રી વિનોદમુનિનાં શ્રી સમર્થમલજી જેવા મહામુનિના પ્રશ્નના જવાબ પછી ખીચનનો ચતુર્વિંશ સઘ વિચારમાં પડી ગયો અને મુનિશ્રીઓ પર સસારીઓનો કોઈપણ પ્રકારનો નિષ્કારણ હુમલો ન આવે તે માટે શ્રી વિનોદમુનિને જણાવવામાં આવ્યું કે “અમારી સલામતી માટે તમારે જાહેર નિવેદન બહાર પાડવાની જરૂર છે”

ત્યાયે શ્રી વિનોદકુનિએ પોતાના હસ્તાક્ષરે નિવેદન શ્રી સવ સમક્ષ પ્રગટ કર્યું તેનો સાર નીચે મુજબ છે :-

મારા માતા-પિતા મોહને વશ થઈને દીક્ષાની આજ્ઞા આપે તેમ ન હતું અને “અસ ઝુમ હુવિય મા પમામણે” ને આધારે એક ક્ષણ પણ દીક્ષાથી વચિત રહી શકું તેમ નથી, એમ મને લાગ્યું શ્રી લાલચદાસ મહારાજ તદ્દેભ-વર્ણેએ મારી દીક્ષા માટે વિચારી પછી કરવાનું કહેલ પરંતુ મને સમય માત્રનો પ્રમાદ કરવો દીક ન લાગ્યો, તેથી શ્રી અરિહત ભગવતો તથા શ્રી સિદ્ધ ભગવતોની સાક્ષીએ મારા શુદ્ધ મહારાજ સમક્ષ પ્રવચનના પાઠ ભણીને, મારા આત્માના કષ્ટાણુ માટે દીક્ષા અભીકાર કરી છે સમાજને જોગે જ્યાં ન આવે કે મારી દીક્ષા કશુંક ભુલસાથી અગર ઝેરમજથી થઈ છે તેથી તથા સમાજમાં કૈનદ્યાસનની પ્રભાવતા થાય તે હેતુથી મારે મારે વૃત્તાંત પ્રગટ કરવો ક્ષિયત છે

ઉત્તરાધ્યયનના સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયન પરથી અને લાગ્યું કે મનુષ્ય-હવનનું યજુ કર્તવ્ય મોક્ષદાન આપનારી દીક્ષા જ છે

છેવટ કુખી મેં મારા બાપુજી પાસે દીક્ષા માટે આજ્ઞા માગી અને તે વખતે પણ પહેલાંની જેમ વાત ઉઠાવી દીધી અને અત્યંત ઉમ્મકારી એવા મારા બાપુજી સમક્ષ હું તેમને કહ્યું બાપામા પણ કહી શકતો નહીં અને બીજી બાજુથી મને કશું કે આમુખ્ય અસાધ્ય છે અને આવા ઉત્તમ કાચ માટે મારે જરાપણ પ્રમાદ કરવો ઉચિત નથી તેથી મેં વિચારીને આ પગલું ભર્યું છે અને મને પૂણ વિશ્વાસ છે કે શ્રી વીરપ્રભુ મહાવીર સ્વામીનો સુકળ સમ મારા આ કાચને અનુમોદશે જ તથાસ્તુ”

રાજકોટમાં શ્રી વિનોદકુમારના બધા પછી પાછળથી અગર સદી કે વિનોદકુમાર કેમ હોવાતા નથી જોડે તથાસ-જવા માંદી બામમાં જાય પત્તો ન લાગ્યો. જોડે જહારમામ તારો કર્યા કયાવધી પણ

સંતોષકારક સમાચાર સાંપડ્યા નહીં અર્થાત્ પત્તો મળ્યો જ નહીં આમ વિમાસણના પરિણામે પિતાશ્રીને બે મહિના પહેલાંની એક વાતની યાદી આવી તે એ હતી કે તે વખતે શ્રી વિનોદકુમારે આજ્ઞા માગેલી કે “બાપુજી ! આપની આજ્ઞા હોય તો આ ચાતુર્માસ ખીચન (રાજસ્થાન) બાંધે કારણ કે ખીચનમા પૂ ગુરુમહારાજ શ્રી સમર્થમલજી મુનિ કે જેઓ સિદ્ધાંત વિશારદ છે અને અનેકાંતવાદના પૂરા જાણકાર છે, તેઓ ત્યા બિરાજમાન છે કે જેઓશ્રી પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા માટે પૂ. શ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજ આદિ ઠાણા ૪ જવાના છે તે મારી ઇચ્છા પણ ત્યા તેમની પાસે જવાની છે

આ વાતચીતનું સ્મરણ પિતાશ્રીને આવવા સાથે તેઓએ પં પૂર્ણચંદ્રજી દકને પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને વિનોદકુમાર માટેની પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી પડિતજીનું પણ આ વાતને સમર્થના મળ્યું તેઓશ્રીએ જણાવ્યું કે “થોડા સમય પૂર્વે શ્રી વિનોદકુમારે મારી પાસે જણાવ્યા મળ્યું હતું કે, ખીચનમા કેવા પ્રકારની સગવડ છે?” આમ મારી સાથે પણ વાર્તાલાપ થયો હતો બન્નેનો આ પ્રમાણે એકમત થતા પિતાશ્રીએ ખીચન તાર કરવા સૂચના કરી. તા. ૨૬-૫-૫૭ ના રોજ પૃથ્વીરાજજી માલુ ખીચન (રાજસ્થાન) ઉપર, તાર કર્યો

તા ૨૮-૫-૫૭ ના રોજ જવાબ આપ્યો કે શ્રી વિનોદભાઈએ ખીચનમા સ્વયમેવ દીક્ષા ગ્રહણ કરી છે એટલે તેમના પિતાશ્રીએ રાવબહાદુર શ્રી એમ. પી. સાહેબ, શ્રી કેશવલાલભાઈ પારેખ અને પડિતજી પૂર્ણચંદ્રજી દક એમ ત્રણેયને શ્રી વિનોદકુમારને પાછા તેડી લાવવા માટે ખીચન મોકલ્યા તા ૨૮-૫-૫૭ ના રોજ રવાના થઈ તા ૩૦-૫-૫૭ ના રોજ સવારે ફ્લોઈ સ્ટેશને પહોંચ્યા બેલગાડીમા તેઓ ખીચન ગયા કે જ્યાં સ્થિતિ મુનિશ્રી શીરોમલજી મહારાજ તથા પૂજ્ય પડિત રત્ન, શાસ્ત્ર વિશારદ શ્રી સમર્થમલજી મહારાજ આદિ ઠાણા ૮ તથા પૂજ્ય તપસ્વીજી મહારાજ શ્રી લાલચંદ્રજી મહારાજ આદિ

ઠાણા ૪ બિરાજતા હતા કુલ સાધુ-સાધ્વીની સખ્યા અઠાવીસથી ત્રીસની હતી

પૂછપરછના જવાબમાં શ્રી વિનોદમુનિએ દેશવલ્લભભાઈ પાસેજને કહ્યું કે “ મેં તો દીક્ષા અગીકાર કરી લીધી છે, તેમાં કંઈ ફેરફાર થાય તેમ નથી તમા અમારા વીરાણી કુટુંબના હિતેથી છે અને એ સાચા હિતેથી હો તો મારા પૂ જા અને બાપુજીને સુમન્યવીને મારી હવે પછીની મોટી દીક્ષાની આજ્ઞા અકવાલીજાની અંદર અપાવી દીજો, એટલું જ નહીં પણ “ સવિભવ કુરુ શાસન રસી ” ની ભાવનામાં અને આજ દિવસ મુખીના મારી ઉપરના ઉપકારના બદલામાં આગમને અનુલક્ષીને મારી ભાવના એ હોય જ અને છે કે, મારી દીક્ષા, તેઓની દીક્ષાનું નિમિત્ત બને અને મારા માતા-પિતા સદ્ગતિને સાધે. અર્થાત મારી સાથે દીક્ષા લીજો.

આવા દહ જવાબના પરિણામે તે જ સમયે શ્રી ‘વિનોદકુમાર’ને પાછા લઈ જવાની ભાવનાને નિષ્ફળતા સાપડી અને તા. ૩૧-૫-૧૯૭૧ રાત્રિના રવાના થઈ તા. ૨-૬-૫૭ ના સવારે મહા પરીવહન જે સેવનો અનુભવ કરી, શ્રી વિનોદકુમારના પિતાશ્રીને તમામ વાતથી વાકેફ કર્યા.

ઘોઠા વખતમાં ફોલોડીના શ્રી સચ્ચ પૂ શ્રી લાલચદાસ મહારાજને ફોલોડીમાં યોગાસુ કરવાની વિનંતી કરી તેને અસ્વીકાર થવાથી સચ્ચ મમગીન બન્યો. એટલે નિષ્ક્રય ફેરવ્યો અને અપાઠ શુદ્ધ ૧૩ ના રાજ ખીચનથી વિકાર કરી ફોલોડી આબ્યા.

દીક્ષા પછી બધી મહિનાને આંતરે, ફોલોડી યોગાસુ દરમ્યાન, શ્રી વિનોદમુનિને હાજરે જવાની સજ્ઞા થઈ અને તે માટે જવા હેવાર થયા એટલે તેમના શુરુએ કહ્યું કે જલ્દી ગરમી છે જરાબાર ઘોણી બજો. એટલે શ્રી વિનોદમુનિએ રમેકરણ વગેરેની પ્રતિજ્ઞાના કરી તે દરમ્યાન ન શાકી શકાય એવી હાજર ભારી તેથી ફરી આજ્ઞા મામતાં



જણાવ્યું કે મને હાજત બહુ લાગી છે તેથી જાઉં છું, જલદી પાછો ફરીશ કાળની ગહન ગતિને દુઃખદ રચના રચવી હતી આજે જ હાજતે એકલા જવાનો બનાવ હતો હંમેશાં તો બધા સાધુઓ સાથે મળીને દિશાએ જતા

હાજતથી મોકળા થઈ પાછા ફરતા હતા, ત્યાં રેલ્વે લાઈન ઉપર બે ગાયો આવી રહી હતી બીજી બાબુથી ટ્રેઈન પણ આવી રહી હતી તેની બ્હીસલ વાગતાં છતાં પણ ગાયો ખસતી ન હતી. શ્રી વિનોદમુનિનું હૃદય થરથરી ઊઠ્યું અને મહા અનુકંપાએ મુનિના હૃદયમાં સ્થાન લીધું હાથમાં રજોહરણ લઈ જનના જોખમની પરવા કર્યા વગર ગાયોને બચાવવા ગયા ગાયોને તો બચાવી જ લીધી, પરંતુ આ ક્રિયામાં છકાય જીવની દયાના સાધનભૂત રજોહરણ કે જે વિનોદમુનિને આત્માથી વધારે પ્યારો હતો, તે રેલ્વે લાઈન ઉપર પડી ગયો અને શ્રી વિનોદમુનિએ તે પાછો સંપાદન કરવામાં જડવાદને સિદ્ધ કરતાં રાક્ષસી એન્જીનને ઝપાટે આવ્યા અને પોતાનું બલિદાન આપ્યું. અરિહંત...અરિહંત....એવા શબ્દો મુખમાંથી નીકળ્યા અને શરીર તૂટી પડ્યું રક્ત પ્રવાહ છૂટી પડ્યો અને થોડા જ વખતમાં પ્રાણાત થઈ ગયો બધા ઢોકો કહેવા લાગ્યા કે ગૌરક્ષામાં મુનિશ્રીએ પ્રાણ આપ્યાં અંતિમ સમયે મુનિશ્રીના ચહેરાપર ભલ્લ શાન્તિ જ દેખાતી હતી

હંમેશાં તેઓ જે તરફ હાજતે જતા હતા તે તરફ ફલોદીથી પોકરણ તરફ જવાની રેલ્વે લાઈન હતી આ લાઈન ઉપર રેલ્વે સત્તાવાળાઓએ ફાટક મૂકેલ નથી અને ત્યાં રસ્તો પણ છે એટલે પશુઓની અવરજવર હોય જ છે અને વખતો વખત ત્યાં ઢોરો રેલ્વેની હડફેટે ચડી જવાના પ્રસંગ બને છે

ફલોદી સથે આ દુર્ઘટનાના બપોર રાજકોટ ટેલીફોનથી આપ્યા જે વખતે ટેલીફોન આવ્યો, તે વખતે પિતાશ્રી બહાર ગયા હતા અને માતૃશ્રી મણિબેન સામાયિક-પ્રતિક્રમણમાં બેઠા હતા માત્ર

ઠાણા ૪ વિરાજતા હતા કુલ સાધુ-સાધ્વીની સખ્યા અઠવાવીસથી ત્રીસની હતી.

પૂજપરંપરા જવાબમાં શ્રી વિનોદમુનિએ કેશવલાલભાઈ પારેખને કહ્યું કે “ મેં તો દીક્ષા અબીકાર કરી લીધી છે, તેમાં કાંઈ ફેરફાર થાય તેમ નથી તમે અમારા વીરાણી કુટુંબના હિતેષી છે અને જો સાચા હિતેષી હો તો મારા પૂ બા અને બાપુજીને સમજાવીને મારી હવે પછીની મોટી દીક્ષાની આજ્ઞા અઠવાડીયાની અદર અપાની લીજો, જોટલું જ નહીં પણ “ સર્વિ ભવ કુડુ શાસન રચી ” ની ભાવનામાં અને આજ દિવસ સુધીના મારી ઉપરના ઉપકારના બદલામાં બાગમને અનુલક્ષીને મારી ભાવના એ હોય જ અને છે કે, મારી દીક્ષા તેઓની દીક્ષાનું નિમિત્ત બને અને મારા માતા-પિતા સદ્ગતિને સાધે. અર્થાત્ મારી સાથે દીક્ષા લીજો.

આવા દૃઢ જવાબના પરિણામે તે જ સમયે શ્રી વિનોદકુમારને પાછા લઈ જવાની ભાવનાને નિષ્ફળતા સાપડી અને તા ૩૧-૫-૫૭ની રાત્રિના સવાના થઈ તા ૨-૬-૫૭ ના સવારે મહા પરીવહણ પેટ્રોલો અનુભવ કરી શ્રી વિનોદકુમારના પિતાશ્રીને તમામ વાતથી વાહેર કર્યા.

ઘોઠા વખતમાં ફોલોલીના શ્રી સચે પૂ શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજને ફોલોલીમાં ધોમાસુ કરવાની જિનતી કરી તેને અસ્વીકાર થવાથી સદા અમર્તીન બન્યો. જોટલે નિષ્ક્રમ ફેરવ્યો અને અપાઠ શુદ્ધ ૧૩ ના રોજ ખીચનથી વિકાર કરી ફોલોલી આબ્યા.

દીક્ષા પછી અલી મહિનાને અંતરે, ફોલોલી ધોમાસા દરમ્યાન, શ્રી વિનોદમુનિને હાજરે જવાની સજા થઈ અને તે માટે જવા વૈભાવ થતા જોટલે તેમના ગુરુએ કહ્યું કે બહુ ગરમી છે જરાવાર ધોણી લાજો. જોટલે શ્રી વિનોદમુનિએ રબેદરણ વહેરેની પ્રતિજ્ઞાના કરી તે દરમ્યાન ન રોકી ચઠાય જોવી હાજર લાગી તેથી ફરી આજ્ઞા મામતા.

સાંસારિક પ્રચૂર વૈશ્વ તરફ તેમની રુચિ દૃષ્ટિગોચર થતી ન હતી, પરંતુ તેઓ વીતરાગવાણીના સસર્ગથી વિષયવિમુખ ધર્મકાર્યમાં સદા તત્પર અને તદ્દલીન દેખાતા હતા ખાસ પરિચયના અભાવે પણ તેમની વૈરાગ્ય ધારાથી તેમની ધર્માનુરાગીતા તથા જીવનાચર્યાથી કઠિન કાર્ય કરવામાં પણ ગભરાટના સ્થાને સુખાનુભવની વૃત્તિ લક્ષમાં આવતી હતી

હવે,

શ્રી વિનોદમુનિના જીવનના જે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તેનો ખુલાસો કરવામાં આવે છે

પ્ર ૧ તેમણે આજ્ઞા વગર સ્વયમેવ દીક્ષા કેમ લીધી ?

ઉત્તર:- પાંચમા આરાના ભદ્રા શેઠાણીના પુત્ર એવંતા (અતિ મુક્ત) કુમારને તેની માતૃશ્રીએ દીક્ષાની આજ્ઞા આપવાની તદ્દન ના પાડી એટલે તેણે સ્વયમેવ દીક્ષા લીધી ત્યારબાદ ભદ્રા શેઠાણીએ પોતાના કુમારને ગુરુને સોંપી દીધા તે જ રાત્રે તેણે ખારમી ભિખુની પડિમા અંગીકાર કરી અને શિયાળાણીના પરિષદથી કાળ કરી નક્કીન-શુદ્ધ વિમાનમાગયા તેવી જ રીતે શ્રી વિનોદકુમાર સ્વયં દીક્ષિત થયા

પ્ર ૨ આવા વૈરાગી જીવને આવો ભયંકર પરિષદ કેમ આવે ?

ઉત્તર:- કેટલાક ચરમ શરીરી જીવને મારણાતિક ઉપસર્ગ આવેલ છે જુઓ ગજસુકુમાર મુનિ, મેતારજ મુનિ, કોશલ મુનિ, કારણ કે તેમની કૃત્તામાં હજારો ભવનાં કર્મ હોવા ભેદજ્ઞે, ત્યારે તેમને એકદમ મોક્ષ જતું હતું તો મારણાતિક ઉપસર્ગ આવ્યા વગર એટલા બધા કર્મ કેવી રીતે ખપે ? બા પ્ર શ્રી વિનોદમુનિને આવો પરિષદ આવ્યો, જે ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે તે એકાવતારી જીવ હોય

શ્રી વિનોદમુનિનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર જુદા પુસ્તકથી ગુજરાતી ભાષા તથા હિન્દી ભાષામાં છપાયેલ છે તેમાથી અહીં સાર રૂપે સંક્ષેપ કરેલ છે

એક નોકર ઘરમાં હતો કે જેણે ટેલિફોન ઉઠાવ્યો પણ તે કાંઈ ટેલિફોનમાં હકીકત સમજી શક્યો નહીં અને સાચા સમાચાર મોકલ મળ્યા. સ્પેશ્યલ પ્લેઝન્ટી ફોર્સ પહોંચી તે પહેલાં અગ્નિસંસ્કાર થઈ ગયો. સૂચનાનો ટેલિફોન અર્ધી કલાક મોડો પહોંચ્યો. બે સડેશો સમયકર પહોંચ્યો હોત તો માતા-પિતાને શ્રી વિનોદમુનિના શબ્દો પણ સ્પેશિયલ જોવાનો અને અતિમ ઇશનનો પ્રસંગ મળત, પરંતુ અતરાય ક્યે તેમ બન્યું નહીં.

આથી પ્લેઝન્ટો પ્રોગ્રામ પડતો મૂકવામાં આવ્યો અને માતા-પિતા તા. ૧૪-૮-૫૭ના રાત્રે ટ્રેઝન મારફત ફોર્સ પહોંચ્યા. શ્રી દુર્લભભાઈ અને મણિબેને પૂર્ણ તપસ્વી શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબના ઇશન કર્યા.

આ પ્રસંગે શ્રી લાલચંદ્ર મહારાજ સાહેબે અવસરને પિછાળીને અને ધર્મનું એકાએક એકવ કરીને શ્રી વિનોદમુનિના માતા-પિતાના સાંત્વન અર્થે ઉપદેશ શરૂ કર્યો જેનો દૂધામા સાર આ પ્રમાણે છે.

‘હવે તો એ રત્ન વ્યાધ્યું ગયું । સમાજનો આશા હીપક બોલવાઈ ગયો । ઝંટ ઢાંગીને આથમી ગયો । હવે એ હીપ ફૂટીથી આવી શકે તેમ નથી.’ શ્રી વિનોદમુનિના સસાર પક્ષના માતૃશ્રી મણિબેનને મુનિશ્રીએ કહ્યું કે :- બેન । જાણી પ્રજા છે આ જાળનમા મહાપુરુષોએ પણ હાથ પાઈ નાખ્યા છે અને સૌને મરણને શરણ થવું પડે છે તો પછી આપણા જેવા પાપર પ્રાણીનું શું મનુ થઈ હવે તો થોડા દૂર કરીને આપણે એમના મનુનો આદર્શ બોળીને માત્ર પીરજ ખરાબી પડી.”

પૂ. શ્રી સમર્થમહાશય મહારાજ સાહેબનો અભિપ્રાય:-

પ્રાથમિક તેમ જ અવધાનના પરિવર્તી અને શ્રી વિનોદ મુનિના વિરે અનુભવ થયો કે તેમની અમરિયના અને અમાનિતાના અદ્વિતિય પેમાણસરનેનો પરિવર જાણતી હતી. પ્રાથ

સાંસારિક પ્રચૂર વૈભવ તરફ તેમની રુચિ દૃષ્ટિગોચર થતી ન હતી, પરંતુ તેઓ વીતરાગવાણીના સસર્ગથી વિષયવિમુખ ધર્મકાર્યમાં સદા તત્પર અને તદ્દલીન દેખાતા હતા ખાસ પરિચયના અભાવે પણ તેમની વૈરાગ્ય ધારાથી તેમની ધર્માનુરાગીતા તથા જીવનાચર્યાથી કઠિન કાર્ય કરવામાં પણ ગભરાટના સ્થાને સુખાનુભવની વૃત્તિ લક્ષમાં આવતી હતી

હવે,

શ્રી વિનોદમુનિના જીવનના જે પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે તેનો ખુલાસો કરવામાં આવે છે

પ્ર ૧ તેમણે આજ્ઞા વગર સ્વયમેવ દીક્ષા કેમ લીધી ?

ઉત્તર— પાંચમા આરાના ભદ્રા શેઠાણીના પુત્ર એવંતા (અતિ સુક્ત) કુમારને તેની માતૃશ્રીએ દીક્ષાની આજ્ઞા આપવાની તદ્દન ના પાડી એટલે તેણે સ્વયમેવ દીક્ષા લીધી ત્યારબાદ ભદ્રા શેઠાણીએ પોતાના કુમારને ગુરુને સોંપી દીધા તે જ રાત્રે તેણે ખારમી ભિખુની પડિમા અગીકાર કરી અને શિયાળણીના પરિષદથી કાળ કરી નહીં— શુદ્ધ વિમાનમા ગયા તેવી જ રીતે શ્રી વિનોદકુમાર સ્વય દીક્ષિત થયા.

પ્ર ૨ આવા વૈરાગી જીવને આવો ભયંકર પરિષદ કેમ આવે ?

ઉત્તર— કેટલાક ચરમ શરીરી જીવને મારણાંતિક ઉપસર્ગ આવેલ છે જુઓ ગજસુકુમાર મુનિ, મેતારજ મુનિ, કોશલ મુનિ, કારણ કે તેમની સત્તામાં હબરો જીવનાં કર્મ હોવા બેધએ, ત્યારે તેમને એકદમ મોક્ષ જવું હતું તો મારણાંતિક ઉપસર્ગ આવ્યા વગર એટલા બધાં કર્મ કેવી રીતે ખરે ? બા પ્ર શ્રી વિનોદમુનિને આવો પરિષદ આવ્યો, જે ઉપરથી એમ અનુમાન થાય છે કે તે એકાવતારી જીવ હોય

શ્રી વિનોદમુનિનું વિસ્તૃત જીવનચરિત્ર જુદા પુસ્તકથી ગુજરાતી ભાષા તથા હિન્દી ભાષામાં છપાયેલ છે તેમાથી અહીં સાર રૂપે સંક્ષેપ કરેલ છે

उताउ १३ गये तुम

११ गद मुनि । च चले गये तुम ॥

पत भार मे पल एष थे,  
मुन पन्थ में हले एष थे ।  
फल गुलापी मि- एष थे,

१२ दीर्घ । सा स्था कर चले गये तुम ॥

श्रीव प्राप्त कर गम मार तुम,  
लोह भाषा का गद तार तुम ।  
७ दीर्घा मोदाम भार तुम,  
८ सौर फैला कर चले गये तुम ॥

१ पैराग्य तुम्हारा,  
चरित्र तुम्हारा ।

२ पैराग्य तुम्हारा,

३ आदर्श मूर्ति । उताकर चले गये तुम ॥

आदर्श बताकर चले गये तुम

ॐ नमः

ओह विनोद मुनि आये आये चले गये तुम ॥

प्रेम-धार से पले हुए थे,  
सुख वैभव में डले हुए थे ।  
फुल गुलाबी लिखे हुए थे,

ओह नव दीक्षित हैसा रुला कर चले गये तुम ॥

शीघ्र प्राप्त कर सुख सार तुम,  
ओह माया का तोड़ तार तुम ।  
स्वयं वीक्षा सोछास धार तुम,

ओह त्यागी धीर सौर कैला कर चले गये तुम ॥

कैसा था वैराग्य तुम्हारा,  
कैसा था शरिर तुम्हारा ।  
कैसा था सौभाग्य तुम्हारा,

ओह आदर्श मुनि आदर्श बताकर चले गये तुम ॥

“असख्य जीवय मा पमायए”



श्री विनोद कुमार वीराणी  
(दीक्षा दीक्षा पहेलां शास्त्राभ्यास करता)

जन्म पोर्टब्लेन मा १९६२

दीक्षा

भीयन - (राजस्थान)  
मा २०१३ वैशाख वद १२  
ता २६-५-५७ रवि वार

निर्वाण

केलोदी - (राजस्थान)  
मा २०१३ श्रावण शुद्ध १२  
ता ७-८-५७ बुध वार



## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્રમ્

## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર

સ્વસમય ( જૈન દર્શન ) પરસમય ( અન્ય દર્શન )

અધ્યયન ૧ લું

પ્રથમ ઉદ્દેશો

વુ<sup>૧</sup>જ્ઞિ<sup>૨</sup>જ્ઞ ત્તિ<sup>૩</sup> તિ<sup>૪</sup>ઉદ્દિ<sup>૫</sup>જ્ઞા, વંધ<sup>૬</sup>ણં<sup>૭</sup> પરિ<sup>૮</sup>જા<sup>૯</sup>ણિયા<sup>૧૦</sup> । કિં<sup>૧૧</sup>મા<sup>૧૨</sup>હ<sup>૧૩</sup>  
વંધ<sup>૬</sup>ણં, વીરો<sup>૧૪</sup> ! કિં<sup>૧૫</sup> વા<sup>૧૬</sup> જા<sup>૧૭</sup>ણં<sup>૧૮</sup> તિ<sup>૧૯</sup>ઉદ્દિ<sup>૨૦</sup>હ ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ - (૧) મનુષ્યોએ બોધ પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ (૨) બંધનનું સ્વરૂપ (૩) જાણી (૪) તોડવું (૫) વીરપ્રભુએ (૬) બંધનનું સ્વરૂપ (૭) શું બતાવ્યું છે (૮) શું (૯) જાણવાથી (૧૦) બંધનને તોડી શકાય

ભાવાર્થ - મનુષ્યોએ બોધ પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ જ્ઞાના-વરણીયાદિ આઠ પ્રકારના કર્મનું આત્માના પ્રદેશ સાથે ખીર નીરની માફક એકમેક થવું તે કર્મબંધન, તે કર્મબંધન થવાનું કારણ શું ? તેના ઉત્તરમાં કહે છે કે છકાય જીવોની ઘાત કરવાથી, ઘાત કરવાનું પ્રયોજન શું ? તેના ઉત્તરમાં મનુષ્યના ઔદારિક શરીર ઉપરના મમત્વ ભાવથી પાત્ર ઈન્દ્રિયો અને છઠ્ઠું મન તેના વિષયરૂપ કામલોગો ભોગવવાની આસક્તિથી, કામલોગોના સાધનો પ્રાપ્ત કરવા પરિશ્રમની આવશ્યકતા રહે છે પરિશ્રમ પ્રાપ્ત કરવામાં જીવઘાતરૂપ આરંભ થાય

છે તેમ જ પરિશ્રદ્ધ તથા કામસોગોનાં સાધનો પ્રાપ્ત કરવામાં વિઘ્ન  
 કરનાર ઉપર કપાય ઉત્પન્ન થાય છે અને કપાય પણ કર્મ બંધનનું  
 કારણ છે તથા મિત્ર્યાત્વ, અપ્રત, પ્રમાદ, અશુભલોભ એ પણ કર્મ  
 બંધનના કારણો છે તેમ જ સંસારી છવો પાસે બનાદિ કાળથી  
 પરપરાએ જ્ઞાનાવશ્યીય, કર્શનાવશ્યીય, વેદનીય, મોહનીય, આયુષ્ય  
 નામ, ગોત્ર અને અતરાય આદિ આઠ કર્મો સત્તામાં રહેલાં છે તે તે  
 કર્મોના ઉદ્ભવે છવોમાં જ્ઞાનની ખામી હોવાના કારણે શબ્દોષ કરીને  
 નવા નવા કર્મોનું ઉપરોક્ત કારણે કર્મબંધન થવા કરે છે આવી રીતે  
 અશુભ કર્મબંધનથી છવો નરક, તિર્થંક આદિ દુર્ગતિમાં ઉત્પન્ન  
 થઈ જન્મ મરણ કરતા થકાં વીમ દુઃખો ક્રુષ્ણ, તૃષ્ણ, શીત, તાપ  
 પ્રતિકૂળતા, ધરવશપણ વૃદ્ધાવસ્થા, દૌષો આદિના દુઃખો સોજવવાં  
 પડે છે પોતાના માટે, પરના માટે, સ્વજનાદિ માટે, માન પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત  
 કરવા માટે જે આરભરૂપ ક્રિયા થાય છે તે આરભથી છવોને  
 કર્મનું બંધન થાય છે અને તેના વિપાકો તે આરભ કરનારે છવોને  
 જોકલાને જ સોજવવાં પડે છે તેમાં માતા, પિતા પુત્ર, પુત્રી, બ્રહ્મ  
 શ્રી આદિ કોઈપણ તથા સોનું રૂપુ આદિ બનસ પતિ પણ સહાયક  
 થતાં નથી. દુઃખમાં ભાગ લઈ શકતાં નથી તથા મૃત્યુથી અથવા  
 દુર્ગતિમાં જતાં તથા શુભોની ખીટા સમયે કોઈ સહાયક થતાં નથી.  
 કર્મ કરે તે જ સોજવે આવા પ્રકારનું કર્મબંધનનું સ્વરૂપ શ્રી વીર  
 પ્રભુ મહાવીર સ્વામીએ બતાવેલ છે તેને બહીને બાંધને બદલ કરી  
 કર્મબંધનથી જ ઉત્પન્ન થતાં સંસાર પરિભ્રમણના દુઃખોને જ્ઞાનથી  
 બંધી પ્રત્યાખ્યાન પરિણામી (આરભ પરિશ્રદ્ધના ત્યાગથી) કર્મબંધન  
 તોડી શકાય છે, જ્ઞાન, હસન વ્યસ્ત્ર અને તપરૂપ સયમના પાલનથી  
 કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષના શાન્તતા સુખો પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, જ્ઞાન  
 અને ક્રિયાના સહયોગથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવેલ છે તેમ બહી કર્મનો  
 ક્ષય કરવા કર્મ આરાધન કરવા બગૃત રહેવું એ જ ઉપદેશ  
 આંબળવાનો સાર છે

<sup>૧</sup>ચિત્તમન્ત <sup>૨</sup>મચિત્તં વા, <sup>૪</sup>પરિગિજ્ઞ <sup>૩</sup>કિસામવિ <sup>૫</sup>। અન્નં વા

<sup>૬</sup>અણુજાળહ, <sup>૭</sup>एवं <sup>૯</sup>दुक्खा <sup>૮</sup>न मुच्चई ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે પગા ચોપગાપ્રાણી (૨) સોનુ ચાદી મકાનવાહનાદિ (૩) ભૂરસાઆદિ તુચ્છ વસ્તુ (૪) થોડા કે ઘણો પરિગ્રહ રાખે (૫) અન્યને રખાવે (૬) પરિગ્રહ રાખનારને બહુ જાણે (૭) તે જીવ દુઃખોથી (૮) મુક્ત (૯) થાય નહિ

ભાવાર્થ : - જે કોઈ મનુષ્ય જેપગા મનુષ્યાદિ દાસ, દાસી વગેરે તથા ચોપગા ગાય, ભેંસ, હાથી, ઘોડા, અળદ વગેરે ચૈતન્યવાળા પ્રાણીઓને તથા અચિત્ત સોના, ચાદી, મકાન, વાહન, ધન, ધાન્ય, આદિ પદાર્થો અથવાતો તૃણ ભૂરસા જેવા તુચ્છ પદાર્થોને પરિગ્રહરૂપથી મમત્વથી રાખે, અન્યને પરિગ્રહ રાખવાની આજ્ઞા દે અથવા પરિગ્રહ રાખનારને અનુમોદન આપે તે જીવો દુઃખોથી મુક્ત થઈ શકે નહિ પરિગ્રહ મમત્વ એ અનર્થનું મૂળ છે. પરિગ્રહ જે પ્રકારના છે બાહ્ય પરિગ્રહ ઉપરોક્ત બતાવ્યો તે બીજો આભ્યાન્તર પરિગ્રહ તે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, યશ, કીર્તિ સત્કાર પૂજા આદિ માન પ્રતિષ્ઠા વગેરે કષાયો જીવોને સસારમાં સ્થિર રાખે છે સસારને વધારનાર છે જ્યાં સુધી માનપ્રતિષ્ઠારૂપ દાહજવર હોય ત્યાં સુધી તે મનુષ્ય સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. યશ, કીર્તિ તથા વિષયાદિ સુખની ઇચ્છા રાખનારા મનુષ્યો અનર્થને જ ઉત્પન્ન કરનાર મૂઠ જીવાત્માઓ દુઃખના જ ઉત્પાદક એવા પરિગ્રહને અતિ કઠિનતાથી ઉપાજન કર્યા કરે છે પરિગ્રહ કલેશનું સ્થાન, ધૈર્યતાનો નાશ કરનાર, ક્ષમાનો શત્રુ, ચિત્તવિક્ષેપ વધારનાર, અભિમાન-કષાયનું ઘર, ધ્યાનનો શત્રુ, દુઃખનો જન્મદાતા, સુખનો વિનાશક, ચાપનું નિવાસસ્થાન, દુષ્ટગ્રહ સમાન ચતુર પુરુષને પણ કલેશ આપનાર અને આત્માનું અહિત કરનાર જાણી તેનાથી દૂર રહેવા શ્રી ભગવત મહાવીરનો આ ઉપદેશ છે.

સંય તિવાવળ પાળે, અંકુષાડમેહિ ઘાંયળ, હળન્ત  
વાડળુજાળહ, ઘેરં બહુહ અપ્પળો ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સ્વય (૨) માત કરે (૩) જીવેની (૪) અભવા (૫) અન્ય પાસે (૬) જીવેની માત કરાવે (૭) જીવમાત કરનારને (૮) અનુમોદન આપે (૯) પોતાના આત્માની સાથે (૧૦) વૈરની (૧૧) વૃદ્ધિ કરે છે

સાવાર્થ - જે ઠોઠ પુરુષ પ્રાણીઓની માત કરે, અન્ય પાસે જીવેની માત કરાવે, જીવમાત કરનારને અનુમોદન આપે તે મરનાર જીવેની સાથે વૈરનાં બંધન કરે છે, અર્થાં પરિશ્વિત છે ત્યાં આરભ નિષર્થ છે આરભ એ જ પ્રાણાતિપાત છે પરિશ્વિત શ્લેષ્મી પુરુષ અસતોષી બની પરિશ્વિત ઉપાજન કરવા માટે તથા તેના સંશ્લેષ માટે સ્વય જીવમાત કરે છે કરાવે છે, જીવમાત કરનારને અનુમોદન આપે છે આવા જીવો સંસાર પરિભ્રમણ રૂપ જ મ મરણના બાદિ દુઝોશી મુક્ત ધર્મ સકના નથી.

જર્સિ કુલે સમુપ્પલે, જેહિં ષા સંવસે નરે । મમાઈ  
સુપ્પઈ બાલે, અળ્લે અળ્લેહિં મુચ્છિય ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે (૨) કુળમાં (૩) ઉત્પન્ન થાય (૪) જેની સાથે (૫) નિવાસ હોય (૬) ત્યાં મમત્વ સુદિલી મનુષ્ય (૭) પીડા પામે છે (૮) અજ્ઞાની (૯) એકબીજા પદાર્થોમાં (૧) આસક્ત રહે છે

સાવાર્થ - મનુષ્ય જે કુળમાં ઉત્પન્ન થાય છે, અથવા તે જોની સાથે નિવાસ કરતો હોય તેમાં મમત્વ રાખીને અજ્ઞાની સંધેતન તથા અધેતન પદાર્થોમાં અસહ્ય બની પીડાય છે દુઃખને લોકાવે છે આવા મમત્વી જીવો માતા પિતા, ભાઈ, બહેન, પુત્ર, પુત્રી, સ્ત્રી,

સ્વજનો, ધનસંપત્તિ, ધાન્ય આદિ અલગ અલગ પદાર્થોમાં મમત્વ રાખી આરભ પરિગ્રહમાં લીન બની નરક, તિર્યચ આદિ ચારે ગતિમાં ભ્રમણ કરતા થકા દુઃખોને ભોગવે છે. એમ બાણી આત્માર્થી જીવોએ વિવેક રાખી મમત્વભાવ દૂર કરી આરંભ પરિગ્રહથી દૂર રહે શ્રાવક વર્ગે અદ્યપારંભી, અદ્ય પરિગ્રહી બની આત્મહિત સાધન કરી માનવભાવ સફળ બનાવવો તેવો શ્રી ભગવત મહાવીર સ્વામીનો ઉપદેશ છે

વિત્તં સોયરિયા ચેવ, સંવમેયં ન તાણહ । સંત્વાણ  
જીવિયં ચેવ, કમ્મુણા ઉ તિઉટ્ટઈ ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ધનદોલત (૨) સ્વજનો (૩) સર્વ (૪) એઓ (૫) ત્રાણુશરણુ (૬) થતા નથી (૭) બાણી (૮) અદ્યપકાળનુ જીવન (૯) કર્મ (૧૦) નાશ કરે છે

ભાવાર્થ - ધન દોલત મકાનો વગેરે અચેતન પરિગ્રહ તથા માતા, પિતા, પુત્ર, પુત્રી, ભાઈ, બહેન, જ્ઞાતિ આદિ સ્વજનો વગેરે અતિકષ્ટદાયી માનસિક અથવા શારીરિક પીડા ભોગવતા અથવા તેા મૃત્યુ સમયે સસારી જીવો ને કોઈ ત્રાણુ શરણુ થતા નથી દુઃખનો નાશ કરવા કે દુઃખમાં ભાગ લેવા એટલે રક્ષણ કરવા કોઈ સમર્થ થતાં નથી વળી મનુષ્ય જીવન અદ્યપકાળનુ છે એમ બાણી સર્વ દુઃખનો નાશ કરવા રૂપ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર રૂપ, સયમ અનુષ્ઠાન ( એ જ કર્મનો ક્ષય કરવામાં સાધન રૂપ ) તેનુ આરાધન કરવુ સયમ અનુષ્ઠાન એ જ સાચો મોક્ષ માર્ગ છે તેમ બાણી આરભ પરિગ્રહનો ત્યાગ કરી આત્મ-કલ્યાણ પ્રાપ્ત કરવા ભગવત મહાવીરનો ઉપદેશ છે

एए गंथे विउळ्ळमे, एगे समणमाहणा । अयाणंता  
विउस्सिंत्ता, सत्ता कामेहि माणवा ॥ ६ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અહ વ કથિત (૨) પ્રથો (૩) યોદીને (૪) ટેલોએક (૫) મમણુ (૬) પ્રાણુ (૭) અમ્નાનીઓ (૮) સ્વરમિત સિદ્ધાંતોમાં આસક્ત (૯) કામલોઓમાં (૧૦) આસક્ત (૧૧) મનુષ્યો.

સાવાર્થ - શાકેવાદિ વિહુઓ તથા પ્રાણુઓ તથા અન્ય દર્શનીઓ. શ્રી અરિહંતદેવના કથિત સિદ્ધાંતોનો અસ્વીકાર કરીને યોદાની રૂપી અનુસાર રચિત પ્રથોમાં આસક્ત રહી અમ્નાનીઓ પરમાર્થને નહિ જાણનારા કામલોઓમાં આસક્ત બની સંસાર પરિબ્રમણને વધારે છે મિશ્ર્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ અશુભયોગ, કષાય, પરિશ્લેષ મમત્વ તથા વિવેચલોગો અને પ્રાણી દ્વિષ્ટા એ બધા કર્મ બંધનના હેતુઓ છે અને તે બંધનોને વિવેચલોઓ બાદિ પાપકર્મના ત્વાચથી અને જ્ઞાન, દશન, આસ્ત્રિ રૂપ સચમ આરાધનથી તે કર્મોને લોદી શકાય છે કર્મોના ક્ષય કરી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. આવા પ્રકારના ભગવત મહાવીરના કથિત ઉપદેશનો અસ્વીકાર કરે છે અને કામલોઓમાં આસક્ત બની જ મ મરણના ચક્રમાં બ્રમણુ ઠર્યા કરે છે તેમ જાણી શકાઈ અન્ય લીધીઓના સંજથી દૂર રહેવું.

સન્તિ પંચ મહાસ્ત્રયા, રૂપમેગેસિ માહિયા । પુઢવી  
આસ તેષ વા, વાસ ભાગાસ પચમા ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) આ લોકમાં (૨) પાંચ (૩) મહાસ્ત્ર (૪) છે (૫) ટેલોએક (૬) કરે છે (૭) પૃથ્વી (૮) પાણી (૯) અગ્નિ (૧૦) વાયુ (૧૧) આકાશ (૧૨) પાંચ.

સાવાર્થ - પાંચ મહાભૂતવાદીઓનું કથન છે કે આ લોકમાં પૃથ્વી, અગ્નિ, વાયુ આકાશ એ મહાભૂતો છે આ પાંચ મહાભૂતોને સમસ્ત લોકવ્યાપી માને છે આ પાંચ મહાભૂતો સિવાય અન્ય કોઈ પ્રાણ દેવાનું તેઓ ધ્યાનમાં નથી.

<sup>૧</sup>એ <sup>૨</sup>પંચ <sup>૩</sup>મહાભૂયા, <sup>૪</sup>તેભો <sup>૫</sup>એગો <sup>૬</sup>તિ <sup>૭</sup>આહિયા । અહ  
<sup>૮</sup>તેસિં <sup>૯</sup>વિનાસેજં, <sup>૧૦</sup>વિનાસો <sup>૧૧</sup>હોહ <sup>૧૨</sup>દેહિજં ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) એ (૨) પાંચ (૩) મહાભૂત (૪) તેનાથી (૫) એક  
આત્મા ઉત્પન્ન થાય છે (૬) કહે છે (૭) વળી (૮) તે ભૂતોના (૯) નાશથી  
(૧૦) આત્માનો (૧૧) નાશ (૧૨) થાય છે

ભાવાર્થ:- વળી તેઓ કહે છે કે પાંચ મહાભૂતો શરીર  
રૂપથી એકત્ર થતા પરિણિત થતા તે ભૂતોથી અલિપ્ત જ્ઞાન સ્વરૂપ  
એક ચૈતન્યવત આત્મારૂપ પદાર્થ ઉત્પન્ન થાય છે અને તે પાંચ  
મહાભૂતોના નાશથી આત્માનો પણ નાશ થાય છે જેથી મરણ રૂપ  
વ્યવહાર થાય છે, પરંતુ આત્મા અહીંથી મૃત્યુ પામી અન્ય સ્થાને  
ઉત્પન્ન થાય છે અને કર્મવશાત સુખદુઃખ ભોગવે છે એમ કહેવું  
તે મિથ્યા છે આવી માન્યતા લોકાયતિક મતવાળાની છે. તેઓ  
ફક્ત પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને જ માને છે

<sup>૧</sup>જહાં <sup>૨</sup>ય <sup>૩</sup>પુઢવીં <sup>૪</sup>થૂમે, <sup>૫</sup>એગો <sup>૬</sup>નાણાહિ <sup>૭</sup>દીસહ । <sup>૮</sup>એવં <sup>૯</sup>ઓ !  
<sup>૧૦</sup>કસિણે <sup>૧૧</sup>લોણ, <sup>૧૨</sup>વિન્નૂ <sup>૧૩</sup>નાણાહિ <sup>૧૪</sup>દીસહ ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) એક (૩) પૃથ્વી સમૂહ (૪) નાના રૂપોમાં  
અલગ અલગ (૫) દેખાય છે (૬) તેની માફક (૭) આત્મા (૮) સમસ્ત (૯)  
(૧૦) જગતમાં (૧૧) આત્મસ્વરૂપે (૧૨) અલગ અલગ (૧૩) દેખાય છે

ભાવાર્થ - જેમ એક પૃથ્વી સમૂહ અલગ અલગ રૂપોમાં  
દેખાય છે પૃથ્વી એક જ હોવા છતાં તેના અવયવરૂપ નદી, સમુદ્ર,  
પર્વત, નગરની સ્થિતિના આધારરૂપ વિચિત્ર રૂપમાં દેખાય છે, નીચા,  
ઉંચા, મૃદુ, કઠણુ, લાલ, પીળા, આદિ ભેદથી જુદા જુદા રૂપોમાં





કરીને આરંભમાં આસક્ત રહીને નરકાદિ અધમગતિમાં વારંવાર ઉત્પન્ન થઈ તીવ્ર દુઃખો ભોગવતાં થકાં જન્મ મરણના ચક્રમાં જ પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે. તેથી આત્માને એક જ સર્વલોક વ્યાપી માનવો એ સિદ્ધાંત સત્ય નથી. જીવો જેવાં જેવાં કર્મો કરે તેવાં તેવાં શુભાશુભ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. તે સ્પષ્ટ દેખાય છે.

પત્તે<sup>૧</sup>અં<sup>૨</sup> કસિ<sup>૩</sup>ળે<sup>૪</sup> આયા<sup>૫</sup>, જે<sup>૬</sup> વાલા<sup>૭</sup> જે<sup>૮</sup> ય પહિ<sup>૯</sup>ડયા<sup>૧૦</sup> । સન્તિ<sup>૧૧</sup>  
પિ<sup>૧૨</sup>ચ્છા<sup>૧૩</sup> ન તે<sup>૧૪</sup> સન્તિ<sup>૧૫</sup>, નત્થિ<sup>૧૬</sup> સત્તો<sup>૧૭</sup>વવાહયા<sup>૧૮</sup> ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) પ્રત્યેકના (૨) સમસ્ત લોકમાં (૩) આત્મા (૪) જે કોઈ (૫) અજ્ઞાની (૬) પડિતના પૃથક્ પૃથક્ છે (૭) શરીર છે ત્યાં સુધી આત્માનું અસ્તિત્વ છે (૮) રહેતું નથી (૯) શરીરનો નાશ થતા આત્માનું (૧૦) અસ્તિત્વ (૧૧) પરલોકમાં (૧૨) ઉત્પન્ન થવા રૂપ (૧૩) પદાર્થ (૧૪) દેખાતો નથી.

ભાવાર્થ :— વળી કોઈ કોઈ અજ્ઞાનીઓ કહે છે કે અજ્ઞાની અને જ્ઞાની એ સર્વના આત્મા ભિન્ન ભિન્ન છે, પરંતુ મૃત્યુ પશ્ચાત્ત પરલોકમાં જવાવાળો અથવા તો પરલોકમાં ઉત્પન્ન થવાવાળો કોઈ નિત્ય પદાર્થ કે જીવ જણાતો નથી એટલે મૃત્યુ પશ્ચાત્ત આત્માનું અસ્તિત્વ રહેતું નથી. આવો મત પાંચ ભૂતોથી ઉત્પન્ન શરીરરૂપમાં ચૈતન્ય શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે અને પ્રત્યેક શરીરમાં આત્મા જુદા જુદા હોવાનું માનનારાઓનો છે અને તેઓ સર્વવ્યાપી એક જ આત્મા હોવાનો નિષેધ કરે છે અને શરીરની હેયાતી સુધી જ આત્માના અસ્તિત્વને માને છે શરીરનો નાશ થતા આત્માનો નાશ માને છે. આવા પ્રકારનો મત જીવ અને શરીરને અભિન્ન માનવાવાળાનો છે. અહીં શાસ્ત્રકાર જણાવે છે કે જન્મતાં બાળકનો દાખલો, જન્મતાવે ત માતાના સ્તનથી ધાવવા લાગે છે જેથી તે જીવને પૂર્વનો અનુભવ છે તેમ નક્કી થાય છે માટે આત્માનો નાશ થતો નથી. તેમ જ

પરલોક પશુ છે તેમ સાબિત થાય છે અન્ય તીર્થોની માન્યતા  
અસત્ય છે

નત્પિ પુણ્યે ચ પાપે ચા, નત્પિ છોદ્દં હતોવરે ।  
સરીરસ્સ વિનાસેણ, વિનાસો હોઈ વેદિણો ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) નથી (૨) પુણ્ય (૩) પાપ (૪) નથી (૫) લોક (૬)  
અન્ય (૭) આલોકી (૮) શરીરના (૯) વિનાશ (૧૦) નાશ (૧૧) માત્ર છે  
(૧૨) આત્માનો

ભાવાર્થ:- વળી શરીરને જ આત્મા માનવાવાળા કહે છે  
કે પુણ્ય નથી, પાપ નથી તેમ જ આ લોકથી અન્ય જીવે કોઈ  
લોક છે જ નહિ. શરીરના વિનાશની સાથે જ આત્માનો વિનાશ થાય  
છે (ખાંસ ભૂતોથી ઉત્પન્ન થતા શરીરમાં જે ચૈતન્ય શક્તિરૂપ આત્મા  
ઉત્પન્ન થાય છે તેનો) આવા ખરાબીઓ છૂપ તથા શરીરને એક  
માનનાશ પરલોકને પશુ માનતા નથી તથા મુખદુઃખને પશુ માનતા  
નથી. તેથી કામલોભોમાં આસક્ત રહી સંસાર પરિભ્રમણ વધારી  
જન્મ મરણરૂપ દુઃખોના બકાવામાં જ ફસાઈ રહે છે એમ બાળી  
વીતરાગમાર્ગની શ્રદ્ધા લાવી જ્ઞાન, વશન, ચારિત્ર તપરૂપ મોક્ષમાર્ગનું  
આશાધન કરવું એ જ આત્મ કલ્યાણનો માર્ગ છે

કુર્વ્યં જ કાર્યં ચેષ, સર્વ્ય કુર્વ્યં મં વિદ્યમ્ । એવં  
અકારમો અપ્પા, એવં તે સ પગલિમ્મા ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ક્રિયા કરવાવાળા (૨) બીજા પાસે કરાવવાવાળા (૩)  
સ્વ (૪) ક્રિયા કરવાવાળા (૫) નથી (૬) વિદ્યમાન (૭) એવા પ્રકારે (૮)  
ક્રિયા રહિત (૯) આત્મા (૧૦) જે રીતે (૧૧) તે અક્રિયાવાદી (૧૨) કૃષ્ટતા કરે છે

ભાવાર્થ— વળી અક્રિયાવાદીનો એક મત છે તે એવી પ્રફુલ્લા કરે છે કે આત્મા સ્વયં કોઈ ક્રિયા કરતો નથી. અન્ય પાસે ક્રિયા કરાવતો નથી, એટલે આત્મા સક્રિય છે એમ અકારકવાદી સાંખ્યમતવાળા માને છે આત્મા, અમૂર્ત નિત્ય અને સર્વવ્યાપી હોવાથી અક્રિય માને છે. આવી રીતે તે સાંખ્ય મતવાળા અક્રિયાવાદી ધૂષ્ટતા કરે છે જીવોને ક્રિયા કરતાં જોવા છતાં અને સ્વયં ક્રિયા કરતો હોવા છતાં આત્માને અક્રિય માનવો તે એકાંત અજ્ઞાનતા જ છે. આત્માને પાંચ ભૂતોથી શરીરથી અલિપ્ત માનનાર અક્રિયવાદીનો આવો મત છે.

જે<sup>૧</sup> તે<sup>૨</sup> ઉ<sup>૩</sup> વાહ્ણો<sup>૪</sup> એવં, લો<sup>૫</sup> તેસિં<sup>૬</sup> કઓ<sup>૭</sup> સિયા<sup>૮</sup> ? ।  
તમાઓ<sup>૧૧</sup> તે<sup>૧૦</sup> તમં<sup>૧૨</sup> જન્તિ, મન્દા<sup>૧૩</sup> આરમ્મ<sup>૧૪</sup> નિસિસા<sup>૧૫</sup> ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અક્રિયાવાદી (૨) એ પ્રકારે કરે છે (૩) તેના મત પ્રમાણે (૪) આલોક (૫) કેમ (૬) હોઈ શકે (૭) મૂર્ખ (૮) આરંભમાં (૯) આસક્ત (૧૦) તે અક્રિયાવાદીઓ (૧૧) અજ્ઞાની (૧૨) વિશેષ અજ્ઞાનને (૧૩) પ્રાપ્ત કરે છે

ભાવાર્થ— એ અક્રિયાવાદી લોકો આત્માને અકર્તા-અક્રિય માને છે તો તેના મતે-તેના અલિપ્તપ્રાયે ચાર ગતિરૂપ સસાર-લોક કયાંથી હોઈ શકે ? પરંતુ એ મૂર્ખ તથા આરંભમાં આસક્ત પાંચ ઇન્દ્રિયોનાં વિષયોમાં ગૃહ જનેલા હોઈ સત્ય વસ્તુને નહિ સમજતા અજ્ઞાનમાં જ રહેલા વિશેષ અજ્ઞાન રૂપ અધકારને પ્રાપ્ત કરી ચાર-ગતિ રૂપ સસારમાં પરિભ્રમણ કરતા હુ જ લોગવે છે

સન્તિ<sup>૧</sup> પચ<sup>૨</sup> મહ્બ્મૂયા<sup>૩</sup>, ઇહમેગેસિ<sup>૪</sup> માહિયા<sup>૫</sup> । આય-  
છદ્ધો<sup>૬</sup> પુણો<sup>૭</sup> આહુ, આયા<sup>૮</sup> લોગે<sup>૯</sup> ય સાસણ<sup>૧૦</sup> ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) છે (૨) પાંચ (૩) મહાભૂત (૪) એમ (૫) કેટલા  
એકમ (૧) કમન છે (૭) બાદમાં (૮) જૂનો (૯) કહે છે કે (૧) બાદમાં  
(૧૧) લોક (૧૨) સાક્ષત છે

ભાવાર્થ:- વળી કેટલાએક અન્યવીથીઓ કહે છે કે આ  
લોકમાં પાંચ મહાભૂત અને છઠ્ઠો આત્મા છે અને આ જગતમાં  
આત્મા અને લોક અને સાચત છે-નિત્ય છે પૃથ્વી આદિ પાંચ  
મહાભૂત રૂપ લોક તથા આત્માને નિત્ય તથા આકાશની માફક સર્વ  
આપક અને અભૂત દેવાથી અવિનાશી છે આવો વેદવાદી તથા  
સાંખ્ય તથા વૈશેષિકનો મત છે આવી રીતે આ જગતમાં અજ્ઞાનતાથી  
બુદ્ધા બુદ્ધા અભિપ્રાયો રહેલાં છે

कुहभो ण विणस्संति, नो य ठप्पत्तए अस्स । सम्भेऽपि  
सव्वहा भावा, नियत्ती भाव मागया ॥ १६ ॥

शुद्धार्थ (१) अन्नेतो (२) नासु बतो (३) नथी (४) नथी (५)  
 छिन्न बतो (६) अनिष्टमान पदाथ (७) स्य (८) स्य वा (९) पदाथ (१)  
 नित्य भाव (११) भाव (१२) प्राप्त

સાવાઈ - પૃથ્વી જાદિ પાંચ મહાભૂત તથા છકો આત્મા કારણવશાત અથવા કારણવિના જન્મે પ્રકારથી નાશ પામતા નથી, અસત્ વસ્તુની ઉત્પત્તિ થવી નથી, સર્વ પદાર્થ સર્વથા નિત્ય છે પોતાના સ્વભાવને ત્યાગ કરતા નથી, આવો મત આત્મવદ્વવાદી યોનેા છે આત્મા કોઇનેા ઉત્પત્ત કરેલ નથી, આત્મા નિત્ય છે, આત્મા શરીરથી કપાતો નથી ઉઠાતો નથી, અગ્નિથી ભસ્મ થતો નથી, પાદ્મીની શીલ્પતો નથી વાયુથી ધુકાતો નથી, કોઇથી ઉદ્ભવ, લેહન થતા નથી વિકાર રહિત, સર્વજન સ્થિર અસંગ સનાતન કહેવાય છે અને સર્વ પદાર્થ સર્વથા નિત્ય છે આવા પ્રકારે કેટલા યોગની માન્યતા છે

પૃથ્વિ<sup>૧</sup> સંધે<sup>૨</sup> વયંતેગે<sup>૩</sup>, બાહ્ય<sup>૪</sup> ઓ<sup>૫</sup> સ્વર્ણજોહનો<sup>૬</sup> । અન્નો<sup>૭</sup>  
અણન્નો<sup>૮</sup> નેવાહુ<sup>૯</sup>, હેઝયં<sup>૧૦</sup> ચ અહેઝયં<sup>૧૧</sup> ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) પાંચ (૨) સ્કંધ (૩) બતાવે છે (૪) કોઈએક (૫) અજ્ઞાની (૬) ક્ષણ માત્ર રહેવાવાળા (૭) ભૂતોથી ભિન્ન (૮) અભિન્ન (૯) નથી (૧૦) કહેતા (૧૧) હેતુક (૧૨) અહેતુક

સાવાર્થ :- કેટલાએક બૌદ્ધ મતવાળા ક્ષણમાત્ર રહેવાવાળા પાંચ સ્કંધ બતાવે છે રૂપ, વેદના, વિજ્ઞાન, સજ્ઞા તથા સસ્કાર આદિ પાંચ સ્કંધથી ભિન્ન કોઈ આત્મા નામનો સ્કંધ આ જગત્માં નથી ભૂતોથી ભિન્ન અથવા અભિન્ન, કારણથી કે વિના કારણે આત્માની ઉત્પત્તિ થતી નથી, આવા પ્રકારનો બૌદ્ધ મતનો એક સપ્રદાય છે અને તે સર્વ પદાર્થોને ક્ષણ અવસ્થાવાળા અને અનિત્ય માને છે જગત્માં આવા પ્રકારના જ્ઞાનના અભાવને કારણે ઘણા જુદી જુદી માન્યતાવાળા દર્શનો રહેલા છે તેઓ પોતાની અજ્ઞાન માન્યતામાં કસાઈ જન્મ મરણરૂપ સંસાર પરિબ્રમણ કરતા થકાં દુઃખોને ભોગવે છે, એમ જાણી આત્માર્થી જીવોએ શ્રી વીતરાગદેવના કથન ઉપર દંઢ શ્રદ્ધા રાખી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપ, ધર્મનું આરાધન કરવા આત્મહિત સાધનમાં જાગૃત રહેવું

પૃથ્વી<sup>૧</sup> આઝ<sup>૨</sup> તેજઃ<sup>૩</sup> ય, તહા<sup>૪</sup> વાઝ<sup>૫</sup> ય એગઝો<sup>૬</sup> । ચત્તારિ<sup>૭</sup>  
ધાઝણો<sup>૮</sup> સુવં<sup>૯</sup>, એવ માહંસુ<sup>૧૦</sup> આવરે<sup>૧૧</sup> ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પૃથ્વી (૨) જલ (૩) અગ્નિ (૪) વાયુ (૫) ચાર (૬) ધાતુ (૭) રૂપ છે (૮) એકાકાર થાય ત્યાં જીવ રૂપ સજ્ઞા ઉત્પન્ન થાય છે (૯) તેમ (૧૦) અન્ય બૌદ્ધમતવાળા (૧૧) કહે છે

સાવાર્થ - પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, વાયુ એ ચારે ધાતુરૂપ છે, એ ચારે પદાર્થો જગતને ધારણ કરે છે તેમ જ પોપણ કરે છે, જેથી

ખાતુ કહેવાય છે આ ચારે ખાતુરૂપ પદાર્થો અચારે એકાકાર થઈ શરીરરૂપમાં પરિણિત થાય છે ત્યારે તેમાં જીવરૂપ સદા ઉત્પન્ન થાય છે આ ચારે ખાતુરૂપ પદાર્થોથી બિન્ન કોઈ આત્મા છે નહિ. આવા પ્રકારનો અન્ય જોઈ મતવાદીઓનો એક મત છે, તેઓ પોતાની આવી જામપૂણું માન્યતામાં આસક્ત હોવાથી તેઓને સત્ય માધ્યમ પ્રાપ્ત થતો નથી.

અગામા ઘસન્તા વિ, અરણ્ણા વા વિ પશ્ય યા । હમ  
દરિસણ માઘણ્ણા, સંઘ્વ કુપ્પસા વિમુચ્છઈ ॥ ૧૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ગૃહસ્થાશ્રમમાં (૨) રહેવાવાળા (૩) વનમાં રહેવાવાળા (૪) પ્રજ્ઞાના ધારણ કરવાવાળા (૫) અમારા આ (૬) જ્ઞાનને (૭) અજ્ઞ કરનારા (૮) જવ (૯) દુઃખોથી (૧૦) મુક્ત થઈ શકે છે

સાવાર્થ - ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેવાવાળા ગૃહસ્થો હોય, અથવા વનમાં રહેવાવાળા તપસ્ય, અથવા પ્રજ્ઞાના ધારણ કરનારા પૈદી જે કોઈ અમારા જ્ઞાનને ધારણ કરે તે સર્વ દુઃખોથી મુક્ત થઈ શકે છે આ પ્રમાણે પાંચમહાશૂતવાદીઓ તથા વનજીવ તપશ્ચરીશ્વાદીઓનો મત સ્પષ્ટ છે

તે નાવિ સર્વિ જણા જ, ન તે ધમ્મવિઓ જણા ।  
જે તે જ વાહણો પદ્ધ, ન તે જોઈતરાડડકિયા ॥ ૨૦ ॥

તે નાવિ સર્વિ જણા જ, ન તે ધમ્મવિઓ જણા ।  
જે તે જ વાહણો પદ્ધ, ન તે સસાર પારગા ॥ ૨૧ ॥

તે નાવિ સર્વિ જણા જ, ન તે ધમ્મવિઓ જણા ।  
જે તે જ વાહણો પદ્ધ, ન તે ગમ્મસ્સ પારગા ॥ ૨૨ ॥

તે જાવિ સંધિં જઞ્ઞા જં, ન તે ધમ્મવિઓ જણા । જે તે ઉ  
 વાહણો <sup>૨૮</sup> એવં, ન તે જમ્મસ્સ પારગા ॥ ૨૩ ॥

તે જાવિ સંધિં જઞ્ઞા જં, ન તે ધમ્મવિઓ જણા । જે  
 તે ઉ વાહણો <sup>૨૯</sup> એવં, ન તે દુક્ખમ્સ પારગા ॥ ૨૪ ॥

તે જાવિ સંધિં જઞ્ઞા જં, ન તે ધમ્મવિઓ જણા ।  
 જે તે ઉ વાહણો <sup>૩૪</sup> એવં ન તે મારસ્સ <sup>૩૦</sup> પારગા <sup>૩૩</sup> ॥ ૨૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અન્ય દર્શનીઓ (૨) સંધિને (૩) જાણુતા (૪) નથી  
 (૫) ધર્મને (૬) જાણુતા (૭) એ લોકો (૮) અન્ય દર્શનીઓ (૯) અક્ષણવાદનું  
 સમર્થન કરવાવાળા (૧૦) પૂર્વોક્તરૂપ (૧૧) તેઓ (૧૨) સંસારરૂપ ઓધને  
 સમુદ્રને (૧૩) તરી શકતા (૧૪) નથી (૧૫) એમ તીર્થ કરદેવે કહેલ છે (૧૬)  
 સંસારના (૧૭) પારને (૧૮) પામી શકતા નથી (૧૯) ગર્ભના, (૨૦) જન્મોના  
 (૨૧) દુખના (૨૨) મૃત્યુના (૨૩) પારને પામતા (૨૪) નથી

ભાવાર્થ - પૂર્વોક્ત અન્ય દર્શનીઓ સંધિને ( જાનાવરણી-  
 યાદિ આઠ કર્મના સ્વરૂપને કર્મ બધન તથા કર્મ ક્ષય કરવાનો  
 ઉપાય જાણવો તે સંધિ કહેવાય ) જાણ્યા વિના ક્રિયામાં (પોતાની  
 માન્યતા અનુસાર ) પ્રવૃત્ત રહે છે. તેમ જ અક્ષણવાદ એટલે કોઈ  
 ક્રિયાના-કર્મના ફળ ભોગવવા પડતા નથી. કારણ કે આ મનુષ્ય  
 શરીરનો નાશ થતાં આત્માનો નાશ માને છે તેથી મૃત્યુબાદ જીવ  
 જેવું કોઈ સત્ત્વ રહેતું નથી તેથી પરલોક નથી તેથી ક્રિયાનું ફળ  
 ભોગવવું પડતું નથી આવા પ્રકારની માન્યતાના દુરાગ્રહથી અન્ય  
 તીર્થીઓ સમ્યક્ પ્રકારથી ધર્મનો સત્ય નિર્ણય કરવા સમર્થ થતાં  
 નથી ક્ષમા આદિ દશ પ્રકારના યતિ ધર્મને જાણ્યા વિના જ વાણીથી  
 મોક્ષની પ્રરૂપણા કરનારા તે અન્યતીર્થીઓ સંસાર રૂપ ઓધના,  
 સંસારના, ગર્ભના, જન્મોના, દુખના, મૃત્યુના પારને પામવા સમર્થ

યતા નથી અને જન્મ મરણ રૂપ સંસાર પરિભ્રમણના ચક્રમાં દુખો  
લોગવતા થઈ રહે છે એમ જીવી વીર્ય કરેલે કહેલ છે

નાનાવિદ્વાદ્ વુક્સાદ્, અણુહોન્તિ પુણો પુણો । સંસાર  
ચક્ષ્માલંભિ, મન્ચુ ઘાદિ જરાકુલે ॥ ૨૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) મણા (૨) પ્રકારના (૩) દુખો (૪) અનુભવ કરતા  
(૫) વારવાર (૬) સંસાર (૭) ચક્રમાં (૮) અન્યતીથિ (૯) મૃત્યુ (૧)  
આધી (૧૧) જરાવરચાધી (૧૨) આકુલ.

ભાવાર્થ:- મૃત્યુ વ્યાધિ, વૃદ્ધાવસ્થાથી આકુળ પરિપૂર્ણ  
આ સંસારરૂપી ચક્રમાં અન્યતીથિએ વારવાર દુખોને લોગવતા  
થઈ પરિભ્રમણ કરતા રહે છે આવા પ્રકારે મિથ્યાત્વ ભાવમાં આધિ  
શબ્દવાવાળા, કેટલાએક પુનર્જન્મને નહિ માનવાવાળા, કેટલાએક  
પાંચ મહાભૂતોને માનવાવાળા, કેટલાએક ક્ષત્રિક્ષવાદને માનવાવાળા,  
કેટલાએક પરલોકને નહિ માનવાવાળા, કેટલાએક સમસ્ત જગત્માં  
એક જ આત્મા હોવાનું માનવાવાળા, કેટલાએક પૂજ્વી, પાણી, અમિ,  
અને વાયુ એ ચાર ધાતુના સંયોગથી શરીરરૂપે પરિવિત્ર થતા જીવ  
સજ્જાની ઉત્પત્તિ હોવાની માનવાવાળા, કેટલાએક પાંચ મહાભૂતો અને  
છઠ્ઠો આત્માને શાશ્વત નિત્ય માનવાવાળા, કેટલાએક વળી ઈશ્વારી  
લોકની ઉત્પત્તિને માનવાવાળા, કેટલાએક વળી કેવલી, ઇશ્વરશ્રી,  
સ્વયંભૂશ્રી અને પ્રધાન પુરુષશ્રી લોકની ઉત્પત્તિને માનનારા, આ  
પ્રમાણે જુદી જુદી રીતે માન્યતાવાળા ધોતાની માન્યતામાં જદ  
આસક્ત નહીં, કિંચિત્મા રક્ત રહી, પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિપય લોભોમાં  
આસક્ત બની. આરભ તથા પરિશદ મમત્વમાં આસક્ત રહેલાં કર્મના  
સ્વરૂપને તથા તેના વિપાકોને નહિ જાણનારા નરક અને તિર્થંક  
ગતિઓમાં વારવાર ઉત્પત્ત થઈ અસાત્વરૂપ દુખોને લોગવતા થઈ  
નવા નવા જવાની વૃદ્ધિ કરતાં થઈ, સંસારભાવની વૃદ્ધિ કરતા થઈ



જન્મ મરણ રૂપ સંસાર ચક્રમા પરિભ્રમણ કરે છે એમ બાણી  
વીતરાગ દેવતા પ્રરૂપિત માર્ગની શ્રદ્ધા લાવી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર,  
તપરૂપ સયમ આરાધનથી સંસાર પરિભ્રમણના હેતુરૂપ આઠ કર્મોનો  
ક્ષય કરી સોક્ષ્મના શાશ્વતા મુખે પ્રાપ્ત કરી શકાય છે એમ બાણી  
સયમ પાલન કરવા અપ્રમત્ત રહેવા લગવંતનો ઉપદેશ છે.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
ઉચ્ચાવયાણિ ગચ્છન્તા, ગર્ભમેસન્તિ જન્તસો । નાય-  
<sup>૭</sup> <sup>૮</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૯</sup>  
પુત્તે મહાવીરે, એવમાહ જિણુત્તમે ॥ ૨૭ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઉંચી નીચી ગતિઓમા (૨) ભ્રમણ કરતાં (૩) ગર્ભ-  
વાસને (૪) પ્રાપ્ત કરે છે (૫) અનતવાર (૬) જાત (૭) પુત્ર (૮) લગવાન  
મહાવીર (૯) જિનોમાં ઉત્તમ (૧૦) આ પ્રમાણે (૧૧) કહેલ છે

ભાવાર્થ :- જ્ઞાત પુત્ર લગવત શ્રી મહાવીરસ્વામીએ  
ઉપરોક્ત કથન કરેલ છે જે અન્ય તીર્થીઓ સર્વે ઉંચી નીચી ગતિ-  
ઓમાં ભ્રમણ કરતાં થકા અનતવાર ગર્ભવાસરૂપ જન્મ મરણ કર્યા  
કરશે આ પ્રથમ અધ્યયનના પ્રથમ ઉદ્દેશમાં સ્વસિદ્ધાંત તથા પર-  
સિદ્ધાંતની વ્યાખ્યા કરી છે

પ્રથમ ઉદ્દેશો સમાપ્ત.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup> <sup>૭</sup>  
આઘાયં પુણ એગેસિં, ઉચ્ચન્ના પુહોં જિયા । વેદયંતિ  
<sup>૮</sup> <sup>૯</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup>  
સુહંદુવસં, અદુવા લુપ્પન્તિ ઠાણઓ ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) કથન (૨) વળી (૩) કેટલાએક (૪) નારકાદિકના-  
ભવોમાં ઉત્પન્ન થઈને (૫) પૃથક્ પૃથક્ (૬) જીવે (૭) વેદે છે (૮) સુખ  
(૯) દુઃખને આયુષ્ય પૂર્ણ થતા (૧૦) સ્થાન છોડી (૧૧) અન્ય સ્થળે ઉત્પન્ન  
થાય છે

ભાવાર્થ:- વળી કેટલાએક નિમત્તવાદીનું એમ છે કે નર  
કાલિક ગતિઓમાં જીવો પૃથક્ પૃથક્ ઉત્પન્ન થઈ દેહની સ્થિતિ મુખી  
પૃથક્ પૃથક્ મુખ દુઃખનો અનુભવ કરતાં સ્થાં સ્થાં છે તે આમુખ્ય  
પૂર્ણ થતા સ્થાન છોડી અન્ય સ્થળે ઉત્પન્ન થાય છે આ અધિકારથી પણ  
મહાભૂતવાદી, ધાંચ સ્કંધવાદી, તત્ત્વજીવતમ્બુદીવાદી, આત્મજીવતવાદી,  
તથા જૈનમતવાદી, આદિ સર્વ મિથ્યા દષ્ટિ મતોનું તેમની માન્યતાનું  
સહેળે ખડન થઈ જાય છે કારણ કે જીવ એક જ જોડી જીભ  
ગતિમાં ઉત્પન્ન થવાનું તથા પૃથક્ પૃથક્ મુખ દુઃખ ભોગવવાનું  
નિમત્તવાદી પણ કબુલ કરે છે

ન તં સર્વં કદં દુઃખસ્ય, કામો અપકર્ષં ચ જં । સુદં  
વા જહ વા દુઃખસ્ય, સેહિય વા અસેહિય ॥ ૨ ॥

મય કદ ન અપેહિં, સેહ્યન્તિ પુહો જિયા । સંગહ્યં  
તં તદા સેસિં, હહ મેગેસિમાહિયં ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) નથી (૨) સ્વયં (૩) જીવ (૪) દુઃખ (૫) ક્ષોધી  
(૬) જીવ (૭) જીવ (૮) મુખ (૯) દુઃખ (૧૦) સિદ્ધિ (૧૧) અસિદ્ધિ  
(૧૨) સ્વયં (૧૩) જીવ (૧૪) નહિ (૧૫) અન્ય ક્રમ નહિ (૧૬) જીવો (૧૭)  
અસત્ અસત્ (૧૮) ભોગવે છે મુખ દુઃખ (૧૯) નિમત્ત જીવ (૨૦) એ જીવો  
(૨૧) એમ (૨૨) કેટલાએકનું (૨૩) કહેવું છે

ભાવાર્થ:- એ પાણી મુખ, દુઃખ, અનુભવે છે જાયવા એક  
સ્થાનથી જીભ સ્થાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે એ સર્વ દુઃખાદિ સ્વયં જીવ  
નથી તેમ જ અન્ય જીવ કે કંઈક જીવ પણ નથી વળી એ સ્વયં જીવ  
દુઃખ નથી ભોગવતું જડતુ તો અન્ય જીવ તો ક્યાંથી ભોગવતું પડે ?  
પુરુષાધારી કે સ્વભાવિક જીવ મુખ દુઃખ નથી; નરતુ જો જીવો મુખ  
અન્ય દુઃખ અસત્ અસત્ ભોગવે છે એ જીવો નિમત્ત જીવ ભોગવાય

છે એમ કેટલાએક અન્યતીર્થિઓનું કહેવું છે આવી માન્યતા નિયતિવાદીઓની છે વિશેષ ખુલાસો મહારાજ શ્રી જવાહરલાલજી કૃત સૂત્ર કૃતાંગ પાના ૮૬-૮૭ માં બેવું

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup> <sup>૭</sup>  
 એવમેયાણિ જંપંતા, ચાલા પંડિઅ માણિણો । નિયયા-  
<sup>૮</sup> <sup>૯</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup>  
 નિયયં સંતં, અયાણંતા અવુદ્ધિયા ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રમાણે (૨) પૂર્વોક્ત કથન (૩) કહેતા થકા (૪) અજ્ઞાનીઓ (૫) પંડિત હોવાનું (૬) માનવાવાળા (૭) નિયત (૮) અનિયત (૯) એકાંત (૧૦) અબાણ (૧૧) બુદ્ધિ રહિત

ભાવાર્થ:- પૂર્વોક્ત કથનનું નિયતિવાદનું સમર્થન કરવાવાળા નિયતિવાદીઓ પોતે અજ્ઞાની હોવા છતાં પોતાને પંડિત માનનારા જીવોના સુખ દુઃખોને એકાંત નિયતિ કૃત હોવાની પ્રરૂપણા કરે છે. પરંતુ એ બુદ્ધિહીન નિયતિવાદીઓ નિયત તથા અનિયતના સ્વરૂપના અબાણ છે- બાણતા નથી કોઈ પણ સુખ અગર દુઃખ નિયતિ કૃત હોય જ નહિ, પરંતુ પોતાના પ્રમાદવશથી તેમ જ અજ્ઞાનતાથી બધાએલ કર્મોના ઉદયથી જ શુભાશુભના ઉદય પ્રમાણે સુખ અગર દુઃખની પ્રાપ્તિ હોય છે તે તેઓ બાણતા નથી.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 એવમેગેઽ પાસત્થા, તે સુજ્ઞો વિપ્પગમ્મિઆ । એવ  
<sup>૭</sup> <sup>૮</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૯</sup> <sup>૧૦</sup>  
 ઉવદ્ધિયા સન્તા, ન તે દુક્ખ વિમોક્કલ્લગા ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) કોઈ (૩) પાસ તથા (૪) વારંવાર નિયતિ કૃત સુખ દુઃખ માનવા બનાવવાની (૫) ધૃષ્ટતા કરે છે (૬) એ રીતે સ્વમત-અનુસાર ક્રિયામાં (૭) પ્રવૃત થવા (૮) છતાં (૯) દુઃખોથી (૧૦) મુક્ત થઈ શકતા (૧૧) નથી

ભાવાર્થ - નિમત્તવાદીએ, નિમત્તિ જ સુખ દુઃખની કતા છે એમ વારંવાર વૃણતા કરે છે અને પોતાના સ્થેલા સિદ્ધાંત અનુસાર પરાધોક્તી ક્રિયામાં ઉદયમવત્ થવા છતાં દુઃખોથી છૂટી થકતા નથી કારણ કે તેઓની સમજણ સત્યપદ્ધતી વિપરીત સ્થેલી છે આરભ છે તે દુઃખની વૃદ્ધિ કરાવનાર છે તેનું તેઓને જ્ઞાન નથી

અવિણો મિંગા અહા સન્તા, પરિસ્થાનેણ વર્ણિયા ।  
અસુકિયાઈ સંકન્તિ, સુકિયાઈ અસંકિણો ॥ ૬ ॥

પરિયાણિભાણિ સંકન્તા, પાસિયાણિ અસંકિણો ।  
અન્નાણ મય સવિંગા સપલિતિ સહિં તહિં ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અજ્ઞ (૨) મૂળ (૩) ને (૪) રહેલા (૫) રક્ષણ (૬) રહિત (૭) શકા દિન સ્થાનમાં (૮) શકા કરે છે (૯) શકાવાળા સ્થાનમાં (૧૦) અસંકિત રહે છે (૧૧) રક્ષણ મુક્ત સ્થાનમાં (૧૨) અમલી શકા શખે છે (૧૩) પાસલામુક્ત સ્થાનમાં (૧૪) અસંકિત રહે છે (૧૫) અજ્ઞાન (૧૬) અમલી (૧૭) ઉદય પામેલા (૧૮) પાસલામુક્ત સ્થાનમાં (૧૯) જાણ રહે છે

ભાવાર્થ - જેમ અજ્ઞ મૂળલા શકા રહિત સ્થાનોમાં અમ કોવાની શકા કરે છે અને જ્યાં અમરૂપ શકાવાળા સ્થાનો છે ત્યાં શકા કરતા નથી રક્ષણ રહિત મુગલીએ રક્ષણમુક્ત સ્થાનમાં અમ કોવાનું માને છે અને અમલી શકા શખે છે અને જ્યાં પાસલામુક્ત અમવાળા સ્થાનો છે ત્યાં નિર્ભય મધ રહે છે આવા અજ્ઞાનીઓ અમલી ઉદ્વિગ્ન મુગલાઓ પાસમુક્ત સ્થાનમાં જઈ રહે છે એવી જ રીતે અન્ય જગતીઓ રક્ષણમુક્ત, સ્વાદ્વારૂપ, સમાધિમુક્ત ધર્મ જે આત્માને હિતકર છે ત્યાં શકા લાવી તેનાથી દૂર રહે છે અને અનયમુક્ત દુખના કારણ સમાન આત્માને અહિતકારક એવા

આરંભ અને પરિશ્રદ્ધ યુક્ત ઓકાંતવાદનો આશ્રય લે છે. જે સ સાર પરિશ્રમણને વધારનાર છે.

અહં તં પવેજ્ઞ વજ્ઞ, અહે વજ્ઞસ્સ વા વણં । મુચ્છેજ્ઞ  
પયપાસાઓ તં તુ મંદે ન દેહણ ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) તે મૃગલાઓ (૨) બંધનને (૩) ઉલ્લંઘન કરી શકે (૪) એ બંધન (૫) નીચેથી (૬) છૂટી શકે તેમ છે (૭) પણ બંધન રૂપ પાશથી (૮) છૂટી શકે (૯) તે મૃગલાઓને (૧૦) મૂર્ખને તે છૂટવાના માર્ગને (૧૧) જાણી કે જોઈ શકતા (૧૨) નથી

ભાવાર્થ:- એ મૃગલાઓ કૂદીને પાસલાને ઉલ્લંઘીને અથવા તે પાસલાના બંધન નીચેથી નીકળી શકે તેમ છે અને પાસ બંધનથી મુક્ત થઈ શકે તેમ હોવા છતાં તે મુખ મૃગલાઓ ભયથી વિહવળ થયેલા બંધનથી છૂટવાના માર્ગને દેખી શકતા નથી-જાણતા નથી એ જ પ્રમાણે અન્ય તીર્થિઓ પણ કર્મબંધન રૂપ અને સ સાર પરિશ્રમણ રૂપ આરંભ પરિશ્રદ્ધ યુક્ત પોતાના માનેલા ધર્મથી-મતથી જ્ઞાન હીનતાના કારણે છૂટી શકતા નથી અને આત્મકલ્યાણ રૂપ મોક્ષ માર્ગને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી

અહિયંપ્પાઽહિયપન્નાંણે, વિસમંતેણુવાગણ ॥ સં વદ્ધે  
પયપાસેણં તત્થ ઘાયં નિચચ્છહ ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) અહિત (૨) આત્માવાળા (૩) અહિત (૪) જ્ઞાનવાળા (૫) પાશયુક્ત વિષમ સ્થાનમાં (૬) જમીને (૭) મૃગો (૮) બંધાઈને (૯) પણ (૧૦) બંધન દ્વારા (૧૧) ત્યાં (૧૨) ધાતને (૧૩) પામે છે

ભાવાર્થ - એ મૃગો પોતાનું જ અહિત કરવાવાળા પોતાની અહિત બુદ્ધિના કારણે બંધનયુક્ત વિષમ સ્થાનમાં જતાં ત્યાં પાશથી બંધાઈને મૃત્યુને પ્રાપ્ત થાય છે

ભાવાર્થ - નિષતવાદીએ, નિષતિજ સુખ દુઃખની કતા છે એમ વારંવાર વૃથા કરે છે અને પોતાના શ્લેષા સિદ્ધાંત મુજબ પાશ્વોક્તિની ક્રિયામાં ઉભવત યવા છતાં દુઃખોથી છૂટી શકતા નથી કારણ કે તેઓની શ્રમબદ્ધ સત્ત્વથી નિપરીત રહેલી છે આરભ છે તે દુઃખની વૃદ્ધિ કરાવનાર છે તેનું તેઓને જ્ઞાત નથી

જિવિણો મિંગા જહા સન્તા, પરિણામેણ ષલ્લિયા ।  
અસુકિયાઈ સંકન્તિ, સકિયાઈ અસંકિણો ॥ ૬ ॥

પરિણામિણાણિ સંકતા, પાસિયાણિ અસંકિણો ।  
અન્નાણ મય સવિંગા સપલ્લિતિ તર્હિ તર્હિ ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અચળ (૨) મુગ્ધ (૩) ને (૪) રહેલા (૫) રક્ષણ (૬) રક્તિ (૭) શકારક્તિ સ્થાનમાં (૮) શકા કરે છે (૯) શકાવાળા સ્થાનમાં (૧૦) અચળ રહે છે (૧૧) રક્ષણ મુક્ત સ્થાનમાં (૧૨) અમની શકા રાખે છે (૧૩) પાસમામુક્ત સ્થાનમાં (૧૪) અચળ રહે છે (૧૫) અચળ (૧૬) અમથી (૧૭) ઉદ્ભવ પામેલા (૧૮) પાસમામુક્ત સ્થાનમાં (૧૯) નહ રહે છે

ભાવાર્થ - જેમ અચળ મુગ્ધ શકા રક્તિ સ્થાનમાં અમ દોવાની શકા કરે છે અને જ્યાં અમરૂપ શકાવાળા સ્થાને છે ત્યાં શકા કરવા નથી રક્ષણ રક્તિ મુગ્ધોએ રક્ષણમુક્ત સ્થાનમાં અમ દોવાનું માને છે અને અમની શકા રાખે છે અને જ્યાં પાસમામુક્ત અમવાળા સ્થાને છે ત્યાં નિર્ભય થઈ રહે છે આવા અન્યાયીઓ અમથી ઉદ્ભવ મુગ્ધોએ પાસમામુક્ત સ્થાનમાં જઈ રહે છે એવી જ રીતે અન્ય દુઃખીઓ રક્ષણમુક્ત, સ્વાદ્યાદિરૂપ, સમાધિમુક્ત, ધર્મ જે આત્માને કિવંચ છે ત્યાં શકા લાવી લેનારી દુઃખ રહે છે અને અનમમુક્ત દુઃખના કારણ સમાન આત્માને અકલિતકારક એવા

શબ્દાર્થ : (૧) સર્વાત્મક લોભ (૨) માન અહંકાર (૩) માયા (૪) ક્રોધ (૫) ત્યાગ કરવાથી (૬) કર્મોંશ રહિત થવાય છે (૭) એ અર્થને (૮) મૃગ સમાન અજ્ઞાનીઓ (૯) છોડી દે છે

ભાવાર્થ:- લોભ, માન, માયા, ક્રોધ આદિ કષાયોને છોડવાથી-ત્યાગ કરવાથી જીવ ક્રમ રહિત થાય છે એ અર્થને-ઉપદેશને મૃગ સમાન અજ્ઞાની જીવો છોડી દે છે. સત્ય ઉપદેશને પ્રહુણ કરતા નથી. મોહનીય કર્મના ત્યાગથી સર્વ કર્મનો અભાવ થાય છે. તે અર્થ પ્રહુણ કરતા નથી

જે <sup>૧</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૭</sup>  
<sup>૮</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૯</sup>  
એ ઇંદ્રિય નામિ જાણંતિ, મિચ્છ દિટ્ઠી અણારિયા । મિગા  
વા પાસવદ્ધા તે, ઘાયમેસ્સન્તિ જનંતસો ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જો (૨) મિથ્યાદષ્ટિ (૩) અનાર્થ પુરુષો (૪) ઉપર કહેલ અર્થને (૫) નથી (૬) જાણતા (૭) મૃગ સમાન (૮) પાશમાં બદ્ધ (૯) અનંતવાર (૧૦) ધાતને (૧૧) પ્રાપ્ત કરશે

ભાવાર્થ:- જે કોઈ મિથ્યાદષ્ટિ અનાર્થો ઉપર કહેલ અર્થને-મોક્ષમાર્ગને જાણતા નથી એ બધા મિથ્યાદષ્ટિઓ પોતાની પાસલા રૂપ આરક્ષવાળી ક્રિયાઓમા બદ્ધ રહીને અનંતવાર ધાતને-મરણને પ્રાપ્ત કરશે આરક્ષ છે એ જ જન્મ મરણરૂપ મસાર પરિબ્રમણના હેતુઓ છે

માહુણા <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૧</sup> <sup>૪</sup> <sup>૬</sup> <sup>૫</sup> <sup>૭</sup> <sup>૮</sup>  
<sup>૯</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૪</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૩</sup> <sup>૧૨</sup>  
લોગેઽવિ જે પાણો, ન તે જાણંતિ કિંચણ ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) કેટલાએક (૨) આલણો (૩) શ્રમણો (૪) સર્વે (૫) પોત પોતાનાં (૬) જ્ઞાન (૭) ખતાવે છે (૮) સર્વ લોકમાં (૯) જે (૧૦) પ્રાણીઓ રહેલા છે (૧૧) તેઓને (૧૨) પ્રાપ્ત (૧૩) જાણતા (૧૪) નથી

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 એ તુ સમણા યગે, મિચ્છવિદિ અણારિઆ ।  
 અસકિયાઈ સંકંતિ, સકિયાઈ અસંકિણો ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) કેટલાએક (૩) અમણો (૪) મિચ્છા દષ્ટિ (૫) અનાય (૬) શકા રહિત અનુષ્ઠાનોમાં (૭) શકા કરે છે (૮) શકાવાળા અનુષ્ઠાનોમાં (૯) શકા કરતા નથી

સામાર્થ્ય મૂખ્ય મુખ્યોની માફક કેટલાએક મિચ્છાત્વદષ્ટિવાળા અનાય અમણો આરભ રહિત શકા રહિત સુદર ધર્મ અનુષ્ઠાનોમાં શકા રાખે છે અને બીજા અદમાના અદિતરૂપ, આરભરૂપ એકાંત પક્ષવાળા અનુષ્ઠાનો જે ધર્મ બંધનના કારણરૂપ શકાવાળા છે ત્યાં શકા કરતા નથી અને આરભમાં રહત રહે છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 ધમ્મ પળ્લવણા જા સા, ત તુ સંકંતિ સૂદગા । આરંભાઈ  
 ન સંકંતિ, અવિયસા અકોષિયા ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે (૨) સૂત્ર ધર્મની પ્રપચ્છા છે (૩) તેમાં (૪) તે મૂખ્ય (૫) શકા કરે છે (૬) બીજા આરભ છે (૭) ત્યાં શકા (૮) કરતા નથી (૯) અવિવેશ (૧૦) શામના અગણ્ય.

સામાર્થ્ય:- મૂખ્ય, અજ્ઞાની, અનિવેદી શાસ્ત્રજ્ઞાનથી રહિત અન્ન તીર્થીઓ બીજા ધર્મા આદિ કથા પ્રકારના સૂત્ર ધર્મની પ્રપચ્છા છે ત્યાં શકા કરે છે અને પાપના કારણ રૂપ બીજા આરભ છે ત્યાં શકા કરતા નથી.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 સપ્પપગ વિરુક્કમ્મં, સગ્ગં ણૂમ મિહુણિયા અપત્તિઅં  
 અકમ્મ સે, યપ્પમદ્દં મિગે સુણ ॥ ૧૨ ॥



શબ્દાર્થ : (૧) સર્વાત્મક લોભ (૨) માન અહંકાર (૩) માયા (૪) ક્રોધ (૫) ત્યાગ કરવાથી (૬) કર્મીશ રહિત થવાય છે (૭) એ અર્થને (૮) મૃગ સમાન અજ્ઞાનીઓ (૯) છોડી દે છે

ભાવાર્થ:- લોભ, માન, માયા, ક્રોધ આદિ કષાયોને છોડવાથી-ત્યાગ કરવાથી જીવ ક્રમ રહિત થાય છે એ અર્થને-ઉપદેશને મૃગ સમાન અજ્ઞાની જીવો છોડી દે છે. સત્ય ઉપદેશને અહુષ્ટ કરતા નથી મોહનીય કર્મના ત્યાગથી સર્વ કર્મનો અભાવ થાય છે તે અર્થ અહુષ્ટ કરતા નથી

જે<sup>૧</sup> એ<sup>૪</sup>ં નામિ<sup>૫</sup> જાણંતિ<sup>૬</sup>, મિચ્છ<sup>૨</sup> દિદ્ધી<sup>૩</sup> અણારિયા<sup>૭</sup> । મિગા<sup>૮</sup>  
વા<sup>૯</sup> પાસચદ્ધા<sup>૧૦</sup> તે, ઘાયમેસસન્તિ<sup>૧૧</sup> જન્તસો<sup>૧૨</sup> ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે (૨) મિથ્યાદષ્ટિ (૩) અનાર્થ પુરુષો (૪) ઉપર કહેલ અર્થને (૫) નથી (૬) જાણતા (૭) મૃગ સમાન (૮) પાશર્મા બદ્ધ (૯) અનન્તવાર (૧૦) ધાતને (૧૧) પ્રાપ્ત કરશે

ભાવાર્થ:- જે કોઈ મિથ્યાદષ્ટિ અનાર્થો ઉપર કહેલ અર્થને-મોક્ષમાર્ગને જાણતા નથી એ બધા મિથ્યાદષ્ટિઓ પોતાની પાસલા રૂપ આરભવાળી ક્રિયાઓમાં બદ્ધ રહીને અનન્તવાર ધાતને-મરણને પ્રાપ્ત કરશે આરભ છે એ જ જન્મ મરણરૂપ સસાર પરિબ્રમણના હેતુઓ છે

માહૃણા<sup>૨</sup> સમણા<sup>૩</sup> એગે<sup>૪</sup>, સન્વે<sup>૫</sup> નાણં<sup>૬</sup> સયં<sup>૭</sup> વણ<sup>૮</sup> । સન્વ-  
લોગેઽવિ<sup>૯</sup> જે<sup>૧૦</sup> પાણો<sup>૧૧</sup>, ન<sup>૧૨</sup> તે જાણંતિ<sup>૧૩</sup> કિંચણ<sup>૧૪</sup> ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) કેટલાએક (૨) બ્રાહ્મણો (૩) શ્રમણો (૪) સર્વે (૫) પોત પોતાના (૬) જ્ઞાન (૭) અતાવે છે (૮) સર્વ લોકમાં (૯) જે (૧૦) પ્રાણીઓ રહેલા છે (૧૧) તેઓને (૧૨) પ્રાયઃ (૧૩) જાણતા (૧૪) નથી

ભાવાર્થ:- કેટલાએક બ્રાહ્મણો તથા શ્રમણો સર્વે પોત પોતાના જ્ઞાનનું કથન કરે છે બતાવે છે, પરંતુ હોકમા રહેલા સર્વે જીવોને બલુતા નથી (પૃથ્વી આદિ બેકેન્દ્રી વગેરેને જીવ બલુતા નથી) ત્રસ તથા સ્થાવરરૂપે જીવો રહેલા છે તે સર્વ જીવોને બલુતા નથી

મિલક્ષ્વ અમિલક્ષ્વસ્સ, જહા ઘુસાણુમાસપ । ણં જેતં  
સે વિજાનાતિ, માસિક તડણુમાસપ ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એવંચ પુરુષ (૨) આર્થ પુરુષના (૩) કમનને સાક્ષી તેનું (૪) અનુવાદન કરે છે એમ છે પરંતુ કમનના (૫) હેતુને (૬) બલુતા (૭) નથી (૮) આર્થ પુરુષના ભાવજનના (૯) અનુવાદન કરનારા છે

ભાવાર્થ - જેમ આર્થ પુરુષો કથન કરે છે ઉપદેશ આપે છે એ જ પ્રમાણે એવંચ પુરુષો કથન તો કરે છે, પરંતુ કથનના હેતુને બલુતા નથી ફક્ત આર્થ પુરુષોએ કરેલ ભાવજનનું અનુવાદન કરે છે ( પરંતુ તેના અર્થને બલુતા નથી )

एषमंभाणिंया नाण, षयन्ता वि सपं सय । निष्छयंरथं  
न याणति, मिलक्खुस्व अयोहिंया ॥ १६ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) જ્ઞાનહીન બ્રાહ્મણો તથા શ્રમણો (૩) પોતપોતાના (૪) જ્ઞાનનું (૫) કથન કરે છે (૬) નિમજ્જ (૭) અથને (૮) નથી (૯) બલુતા (૧૦) પૂર્વોક્ત એવંચની માફક (૧૧) જ્ઞાન રહિત છે

ભાવાર્થ:- એ પ્રકારે જ્ઞાન રહિત બ્રાહ્મણો તથા શ્રમણો પોતપોતાના જ્ઞાનનું કથન કરે છે, પરંતુ નિમજ્જ અર્થને બલુતા નથી જાણા આર્થ ભાવાના અનુવાદન કે વાવાણા અથવા જ્ઞાનથી હીન પૂર્વોક્ત એવંચની માફક બોધ રહિત છે

અન્નાગિયાળ વીસંસા, અન્નાગે ન વિનિચ્છહ । અપ્પણો  
ય પરં નાલં, કુત્તો અન્નાણુસાસિં ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થઃ (૧) અજ્ઞાનવાદી (૨) વિચાર (૩) અજ્ઞાનવાદ (૪) નિશ્ચય-  
કરવામાં (૫) સમર્થ નથી (૬) પોતે પણ (૭) અજ્ઞાનવાદનો નિશ્ચય કરવા  
(૮) સમર્થ નથી તો (૯) શિક્ષા-ઉપદેશ દેવામાં (૧૦) અન્યને (૧૧) કયાથી  
સમર્થ થાય

ભાવાર્થઃ- અજ્ઞાનવાદીઓ એમ માને છે. જે અજ્ઞાન એ જ  
શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ એમ કહેવાવાળા અજ્ઞાનવાદીઓ જો એ પર્યાલોચના-  
ત્મક વિચાર કરે છે અથવા પદાર્થનો નિશ્ચય કરવાની ઈચ્છા કરે છે.  
પરંતુ નિશ્ચયરૂપથી અજ્ઞાન વિષયમાં સગત થઈ શકતા નથી, સમર્થ  
થતા નથી. જ્ઞાન સત્ય છે કે અસત્ય છે તે નિશ્ચયથી નિર્ણય કરી  
શકતા નથી ખાલી વાતોમાં અજ્ઞાન શ્રેષ્ઠ છે તેમ કથન કરે છે;  
પરંતુ દૃષ્ટાંતોથી અજ્ઞાન શ્રેષ્ઠ છે. તેમ નિશ્ચય કરી શકતા નથી,  
અજ્ઞાનવાદીઓ પોતાને શિક્ષા દેવામાં સમર્થ થતા નથી તો અન્યને  
શિક્ષા દેવામાં સમર્થ કયાથી થઈ શકે ? અજ્ઞાન પક્ષનો આશ્રય  
લેતા હોઈ અજ્ઞાની જ કહેવાય છે વિશેષ ખુલાસો મ. શ્રી જવાહર-  
લાલ કૃત સૂત્ર કૃતાંગ ભા ૧ પાનુ ૧૦૭-૧૦૮ માં છે.

વળે સૂઢે જહા જન્તૂ, સૂઢે નેયાણુગામિણ । દો વિ ણ ણ  
અકોવિયા, તિન્વ સોય નિચ્છહ ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થઃ : (૧) જેમ (૨) વનમાં (૩) દિશામૂઢ (૪) પ્રાણી (૫) દિશા-  
મૂઢ (૬) નેતાની (૭) પાછળ ચાલનાર (૮) બંને (૯) એએ માર્ગને (૧૦)  
નહિ જાણનાર (૧૧) ત્રીસ (૧૨) શોકને (૧૩) પ્રાપ્ત થાય છે

ભાવાર્થઃ- જેમ કોઈ જ ગલમાં-અટવીમાં-વનમાં દિશામૂઢ  
પ્રાણી અન્ય દિશામૂઢ પ્રાણીની પાછળ પાછળ ચાલનાર બંને

વ્યક્તિઓ તીવ્ર શોકને-દુઃખને પ્રાપ્ત કરે છે કારણ કે જન્મે વ્યક્તિ, માર્ગથી અજ્ઞાન છે જેથી અસદ્દુઃખને અથવા સાર જગતને પ્રાપ્ત કરે છે એ જ દૃષ્ટાંતથી અજ્ઞાનવાદીઓ પોતે જ અજ્ઞાની હોઈ તેને અનુસરનારાઓ સસાર પરિભ્રમણરૂપ અટવીમાં જન્મ મરણ કર્યા કરે છે અને દુઃખોને સોજવે છે

અંધો અંધ પદ્મ નેત્રો, વૃત્ત મદ્યાણુગચ્છહ । આવજ્ઞો  
ઉપ્પદ્મ જન્તુ, અવુષા પપાણુગમિષ ॥ ૧૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અંધ મનુષ્યને (૨) માર્ગમાં (૩) લઈ જતા (૪) અંધપુરુષ જ્યાં જવાનું છે ત્યાંથી (૫) દૂર (૬) માર્ગમાં (૭) લઈ જાય છે (૮) ઉત્પન્નને (૯) તે જીવ (૧૦) પ્રાપ્ત કરે છે (૧૧) અથવા (૧૨) અન્ય માર્ગમાં (૧૩) લઈ જાય છે

સાવાર્થ:- જેમ અધમનુષ્ય માર્ગમાં અન્ય અધ પુરુષને લઈ જતાં ઘડાં જે સ્થળે જવું છે ત્યાંથી દૂર સ્થળમાં લઈ જાય છે અગર ઉત્પન્નને પ્રાપ્ત થાય છે અથવા તે અન્ય માર્ગમાં વાસ્તવ જાય છે પરંતુ જ્યાં જવાનું છે ત્યાં પહોંચી શકતા નથી આજ દૃષ્ટાંતે અજ્ઞાનીઓ સસાર પરિભ્રમણથી છૂટી મોક્ષનાં મુખોને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી

एवमेगे वि नियागद्दी, यम्ममाराहगा वय । अवुषा  
अहम्ममावज्जे, ण ते सम्यज्जय सए ॥ २० ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) કેટલાએક (૩) મોક્ષાર્થી કરે છે (૪) ધર્મના આરાધક છીએ (૫) જામે (૬) પરંતુ (૭) પ્રાપ્ત કરે છે (૮) અધર્મને (૯) સવ પ્રકારથી (૧૦) ધરત માર્ગને (૧૧) તેઓ (૧૨) પ્રાપ્ત કરી શકતા (૧૩) નથી

ભાવાર્થ - આવા પ્રકારથી કોઈ કોઈ મોક્ષાર્થી કહે છે કે અમે ધર્મના આરાધક છીએ; પરંતુ ધર્મ આરાધના તો દૂર રહી પરંતુ અધર્મને પ્રાપ્ત કરે છે, સર્વ પ્રકારે સરલ માર્ગરૂપ સયમને અકુણ્ઠ કરી શકતા નથી, ભાવ અંધકારમાં રહેલા આલુચ્છિક આદિ અન્યદર્શનીઓ મોક્ષ તથા સદ્ધર્મને પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા કરે છે અને અમે ધર્મના આરાધક છીએ, એમ માની પ્રવ્રજ્યા ધારણ કરે છે, પરંતુ પ્રવ્રજિત બની પશ્ચાત્ પૃથ્વી, જલ તથા વનસ્પતિના વિનાશપૂર્વકની પચનપાચન આદિ ક્રિયાઓમાં પ્રવૃત્ત બની સ્વયં આરંભવાળા અનુષ્ઠાનો કરે છે અને એ પ્રમાણે અન્યને પણ ઉપદેશ આપે છે. તેથી સ્વયં પોતે અને તેઓને અનુસરનારાઓ બન્ને મોક્ષમાર્ગથી ભ્રષ્ટ થાય છે, અથવા મોક્ષની પ્રાપ્તિ તો દૂર રહી, પરંતુ સાવધપ્રવૃત્તિથી અશુભ કર્મને પ્રાપ્ત કરે છે અને ઇષ્ટ અર્થને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી, પરંતુ વિપરીત અનર્થને પ્રાપ્ત કરે છે, આવી રીતે અસત્કર્મનાં અનુષ્ઠાન કરવાવાળા તથા અજ્ઞાનને જ કલ્યાણનું કારણ માનવાવાળા અજ્ઞાનવાદીઓ તથા આલુચ્છિક આદિ અન્યતીર્થીઓ સદ્ધર્મરૂપ સરલમાર્ગ-સયમ માર્ગને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી, પરંતુ સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કર્યા કરે છે.

૨ ૩ ૪ ૭ ૫ ૬ ૮  
 એવમેગે વિચક્કાર્હિ, નો અન્નં પજ્જુવાસિયા । અપ્પણો  
 ૧૦ ૧૧ ૧  
 ય વિચક્કાર્હિ, અયમંજૂર્હિ દુમ્મર્હ ॥ ૨૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) દુર્ગંધિ (૨) એ પ્રકારે (૩) કોઈ (૪) વિતર્કના કારણે (૫) જ્ઞાનવાદીની (૬) સેવા (૭) કરી શકતો નથી (૮) પોતાના (૯) વિતર્કના કારણે (૧૦) અજ્ઞાનવાદને શ્રેષ્ઠ સરલ માર્ગ (૧૧) માને છે

ભાવાર્થ - કોઈ દુર્ગંધિ જીવ પૂર્વોક્ત વિષ્ણુના કારણે જ્ઞાનવાદીના સરલ માર્ગને અનુસરતો નથી જ્ઞાનીઓની સેવા કરી

અક્ષિત્તો તીવ્ર શોકને-દુઃખને પ્રાપ્ત કરે છે કારણ કે બન્ને અક્ષિત, માત્રાંથી અજ્ઞાન છે જેથી અસહ્ય દુઃખને અથવા ઘોર જગલને પ્રાપ્ત કરે છે એ જ દર્શાવતી અજ્ઞાનવાદીઓ પોતે જ અજ્ઞાની હોઈ તેને અનુસરનારાઓ સસાર પરિબ્રમણરૂપ અટવીમાં જન્મ મરણ કર્યા કરે છે અને દુઃખોને ભોગવે છે

અથો અંધ પહં નેન્તો, વૂર મદ્ધાણુગચ્છહ । આવજ્જે  
લપ્પહં જન્તુ, અદુષ્ઠા પંચાણુગામિણ ॥ ૧૯ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) અંધ મનુષ્યને (૨) માત્રાંમાં (૩) લઈ જતા (૪) અધિપુરુષ બધાં જવાનું છે ત્યાંથી (૫) દૂર (૬) માત્રાંમાં (૭) લઈ જાય છે (૮) ઉત્પન્નને (૯) તે જીવ (૧) પ્રાપ્ત કરે છે (૧૧) અથવા (૧૨) અન્ય માત્રાંમાં (૧૩) લઈ જાય છે

સાવાચાર:- જેમ અધમનુષ્ય માત્રાંમાં અન્ય અધ પુરુષને લઈ જતાં ઘડાં જે સ્થળે જવું છે ત્યાંથી દૂર સ્થળમાં લઈ જાય છે એજા ઉત્પન્નને પ્રાપ્ત થાય છે અથવા તો અન્ય માત્રાંમાં વ્યાપ્ત થાય છે; પરંતુ જ્યાં જવાનું છે ત્યાં પટોંચી શક્તા નથી આજ દર્શાવે અજ્ઞાનીઓ સસાર પરિબ્રમણથી છૂટી મોક્ષનાં મુખોને પ્રાપ્ત કરી શક્તા નથી

પથમેગે વિ નિયાગદ્ધી, ધમ્મમારાહગા ધય । અદુષ્ઠા  
અહમ્મમાવજ્જે, જ તે સમ્વત્થર્ય ઘય ॥ ૨૦ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) એ પ્રાર્થ (૨) યેરમાએક (૩) મોક્ષાર્થી કરે છે (૪) ધર્મના આરાધક છાએ (૫) અમે (૬) પરંતુ (૭) પ્રાપ્ત કરે છે (૮) અધર્મને (૯) સવ પ્રાર્થથી (૧) કરચ માત્રાંને (૧૧) તેઓ (૧૨) પ્રાપ્ત કરી શક્તા (૧૩) નથી.

સ્થાપના અને પરમતત્ત્વ ખડન કરવામાં પોતાની વિદ્વતા બતાવે છે એ અન્ય તીર્થીઓ સત્ય સ્વરૂપને નહિ જાણનારા સંસારમાં દેહપણે બંધાયેલા છે.

અહાવરં<sup>૧</sup> પુરક્ત્વાયં<sup>૨</sup>, કિરિયાવાહ<sup>૩</sup> દરિસણં<sup>૪</sup> । કમ્મ ચિન્તા-  
પણદ્વાણં<sup>૬</sup>, સંસારસ્સ પવહ્નદ્વણં<sup>૭</sup> ॥ ૨૪ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) વળી અન્ય (૨) પૂર્વોક્ત (૩) ક્રિયાવાદીના (૪) દર્શન-મત છે (૫) તેઓ કર્મચિન્તાથી રહિત (૬) સંસારને (૭) વધારનાર

ભાવાર્થ .- વળી ખીજ ક્રિયાવાદીઓના મત-દર્શન છે તે એકાંતવાદ હોઈ અજ્ઞાનતાના કારણે કર્મચિન્તાથી રહિત છે, તેઓનો મત-ક્રિયાવાદીઓનો મત છે તે સંસાર પરિભ્રમણને વધારનાર છે પ્રથમ અજ્ઞાનવાદીઓનો મત અજ્ઞાનથી કલ્યાણ પ્રાપ્ત થવાનું માને છે જ્યારે ક્રિયાવાદીઓ ફક્ત જ્ઞાન રહિત ક્રિયાથી જ મોક્ષને માનનારા છે તેઓ કર્મની ચિન્તાથી રહિત હોઈ તથા એકાંતવાદ હોઈ મિથ્યાત્વભાવવાળા હોઈ સંસાર વૃદ્ધિના કરનારા જાણવા

જાણં<sup>૧</sup> કાણ્ણડણાડદ્દી<sup>૨</sup>, અબ્બહો<sup>૩</sup> જં<sup>૪</sup> ચ હિંસંતિ<sup>૫</sup> । પુદ્ધો<sup>૬</sup>  
સંવેયહ<sup>૭</sup> પરં, અચ્ચિત્તં<sup>૮</sup> ચ્ચુ સાવજ્જં ॥ ૨૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષ જાણતા થકા મનથી હિસા કરતા હોય પરંતુ (૨) શરીરથી (૩) ન કરતા હોય (૪) નહિ જાણતા થકા શરીરથી (૫) હિસા કરતા હોય તેનું ફળ કેવળ (૬) ભોગવટા હોય છે (૭) સ્પર્શમાત્ર (૮) સ્પષ્ટ ન હોય (૯) સાવચકર્મ

ભાવાર્થ .- જે કોઈ કેાધિત થઈ કોઈ પ્રાણીની મનથી હિંસા કરતા હોય, પરંતુ શરીરથી હિંસા ન કરતા હોય અને જે કદાચ શરીરથી હિંસા કરતા હોય અને મનથી હિંસા ન કરતા હોય તે

શક્તો નથી અને પોતાના વિતરથી અજ્ઞાનવાદ જ સરલ માર્ગ છે, મોક્ષ માર્ગ છે તેમ માને છે અને પોતે જ્ઞાની હોવાનો આગ્રહ રાખી અજ્ઞાનવાદને કલ્યાણનો માર્ગ માની અભિમાનથી જ્ઞાનીના ઉપદેશને અંકુષ કરી શક્તો નથી તેથી મોક્ષમાર્ગથી દૂર રહે છે

एष तस्माद् साहेन्ता, धम्माधम्मे अकोपिया । दुष्स ते नाहनुहेन्ति, सत्तणी पजरं जहा ॥ २२ ॥

શબ્દાથ (૧) એ પ્રકારે (૨) તકવ? પોતાના મતથી (૩) સિદ્ધપદને સિદ્ધ કરે છે (૪) ધમ અધમના સ્વરૂપને (૫) નહિ બાબુનારા (૬) દુષ્પથી મુક્ત (૭) અંક શક્તા નથી (૮) પક્ષી (૯) પાંજરાને તોડી છૂટી શક્તા નથી (૧૦) જેમ (૧૧) અજ્ઞાનવાદીઓ.

ભાવાર્થ - પૂર્વોક્ત પ્રકારે પોતાના મતથી મોક્ષપદ સિદ્ધ કરનારા ધર્મ તથા અધર્મના સ્વરૂપને નહિ બાબુનારા અજ્ઞાનવાદીઓ કર્મ અધનને તોડી શક્તા નથી જેમ પાંજરામાં રહેલ પક્ષી પાંજરાને તોડી શક્તા નથી એ જ રીતે અજ્ઞાનવાદીઓ ધર્મ તથા પાપના વિપાકોને બાબુતા નહિ હોવાથી સમારૂપી પાંજરામાંથી મુક્ત થવા સમર્થ થતા નથી

सयं सय पमसंता, गरहन्ता परं घप जे उ तस्य यिउस्मंति समार ते यिउस्सिया ॥ २३ ॥

શબ્દાથ (૧) પોતપોતાના (૨) મનની પ્રશ્ન સા કરતા અને (૩) પરના (૪) પ્રત્યનની (૫) નિન્દા કરતા (૬) અન્યનીર્થીઓ (૭) પોતાના મનની સ્થાપના અને પરમનુ અ જ કરનાર અન્યનીર્થીઓ (૮) પોતાની વિદ્વતા પ્રગટ કરે છે (૯) હસારમાં (૧૦) અતિ દરપણે અંધારે છે

ભાવાર્થ - પોત પોતાના મતની પ્રશ્ન સા અને અન્યના મનની પ્રરૂપણા નિન્દા કરનારા અન્યનીર્થીઓ પોતાના મતની



પાપના અને પરમતતુ ખડન કરવામાં પોતાની વિકૃતા બતાવે છે  
 ! અન્ય તીર્થીઓ સત્ય સ્વરૂપને નહિ જાણનારા સંસારમાં દૃઢપણે  
 ધાયેલા છે.

અ<sup>૧</sup>હાવરં<sup>૨</sup> પુર<sup>૩</sup>સ્વાયં, કિરિ<sup>૪</sup>યાવાહ દરિ<sup>૫</sup>સણં । કમ્ય ચિન્તા-  
 ણ<sup>૬</sup>દ્વાણં, સંસારસ<sup>૭</sup> પવંદ્ર<sup>૮</sup>દણં ॥ ૨૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) વળી અન્ય (૨) પૂર્વોક્ત (૩) ક્રિયાવાદીના (૪)  
 ર્શન-મત છે (૫) તેઓ કર્મચિન્તાથી રહિત (૬) સંસારને (૭) વધારનાર

ભાવાર્થ:- વળી બીજા ક્રિયાવાદીઓના મત-દર્શન છે, તે  
 એકાંતવાદ હોઈ અજ્ઞાનતાના કારણે કર્મચિન્તાથી રહિત છે, તેઓના  
 મત-ક્રિયાવાદીઓનો મત છે તે સંસાર પરિભ્રમણને વધારનાર છે  
 પ્રથમ અજ્ઞાનવાદીઓનો મત અજ્ઞાનથી કલ્યાણ પ્રાપ્ત થવાનું માને  
 છે જ્યારે ક્રિયાવાદીઓ ફક્ત જ્ઞાન રહિત ક્રિયાથી જ મોક્ષને માન-  
 નારા છે તેઓ કર્મની ચિન્તાથી રહિત હોઈ તથા એકાંતવાદ હોઈ  
 મિથ્યાત્વભાવવાળા હોઈ સંસાર વૃદ્ધિના કરનારા જાણવા

જા<sup>૧</sup>ણં કા<sup>૨</sup>ણ<sup>૩</sup>ડજા<sup>૪</sup>ડદ્વી, અ<sup>૫</sup>વુ<sup>૬</sup>હો જં ચ હિંસ<sup>૭</sup>તિ । પુ<sup>૮</sup>ટ્ટો  
 સંવે<sup>૯</sup>યહ પંરં, અ<sup>૧૦</sup>વિચત્તં રુ<sup>૧૧</sup> સાવજ્જં ॥ ૨૫ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) જે પુરુષ જાણુતા થકા મનથી હિંસા કરતા હોય  
 પરંતુ (૨) શરીરથી (૩) ન કરતા હોય (૪) નહિ જાણુતા થકા શરીરથી  
 (૫) હિંસા કરતા હોય તેનું કૃણ કેવળ (૬) ભોગવટો હોય છે (૭) સ્પર્શમાત્ર  
 (૮) સ્પષ્ટ ન હોય (૯) સાવધકર્મ

ભાવાર્થ - જે કોઈ ક્રોધિત થઈ કોઈ પ્રાણીની મનથી હિંસા  
 કરતા હોય, પરંતુ શરીરથી હિંસા ન કરતા હોય અને જે કદાચ  
 શરીરથી હિંસા કરતા હોય અને મનથી હિંસા ન કરતા હોય તે

કેવળ સ્પર્શમાત્ર કર્મબંધનના કળનો અનુભવ—સોગવટો હોય છે  
કારણ જન્મે પ્રકારથી કર્મબંધન સ્પષ્ટ થતો નથી આવા પ્રકારનું  
ક્રિયાવાદીઓનું અજ્ઞાન જન્મ ઠરાવ છે

સંતિમે ત્વ આયાણા, જેહિં કીરહ પાવગ ।  
અમિકમ્પાય પેસાય, મણસા અણુજાણિયા ॥ ૨૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ (૨) જીવ (૩) કર્મબંધનના (૪) કારણ છે (૫) જેના  
વડે (૬) કરાય છે (૭) પાપકર્મ (૮) સ્વયં બ્રાહ્મણ કરે અથવા (૯) કાષ્ઠ  
ગ્રાહીને મારવા માટે નોકર આદિને મોકલે (૧૦) મનથી (૧૧) અનુભવ બાપે.

ભાવાર્થ—ત્રણ કારણથી કર્મબંધન થાય છે તે ત્રણ  
કારણો એ છે જે સ્વયં ગ્રાહીને મારવા બ્રાહ્મણ કરે અથવા નોકર  
આદિને મોકલી ગ્રાહીની ઘાત કરાવે, અથવા ગ્રાહીની ઘાત કરનારને  
અનુમોદન આપે તો કર્મબંધન થાય છે આ પ્રમાણે આરબથી  
કર્મબંધન થાય છે એમ સૂત્રકારે જન્મતીથીઓને કર્મબંધનની  
વિગત બતાવેલ છે જન્મતીથીઓના મતનો નિરેધ કરે છે

પ્તેષ્વ ત્વ આયાણા, જેહિં કીરહ પાવગ ।  
માવયિસોદીપ, નિઠ્ઠાણમમિગણ્ઠઈ ॥ ૨૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ (૨) જીવ (૩) કર્મબંધનના કારણ છે (૪) જેના  
વડે (૫) પાપકર્મ (૬) કરાય છે (૭) એ પ્રકારે (૮) ભાવની વિશુદ્ધિથી (૯)  
મોક્ષને (૧૦) પ્રાપ્ત કરે છે

ભાવાર્થ—પૂર્વોક્ત એ ત્રણ કારણથી દિલ્લા થાય છે, એવો  
જિનમત છે; પરંતુ ક્રિયાવાદીઓ આર પ્રકારથી થતી દિલ્લા જન્મજા  
અસ્પષ્ટ માને છે

- ૧ કાયાથી હિંસા કરે; પરંતુ મનથી નહિ
૨. મનથી હિંસા કરે, પરંતુ કાયાથી નહિ.
- ૩ ઇર્ષ્યા પથિક જતાં આવતાં થતી હિંસા
૪. સ્વપ્નાન્તિક- સ્વપ્નમાં હિંસા કરી હોય

આ રીતે ચાર પ્રકારથી થતી હિંસાનું ક્ષણ-વિપાક ક્ષણ જીવને સ્પર્શમાત્ર ભોગવવું પડે, એટલે હિંસા કરતાં ભાવની વિશુદ્ધિ હોય અને તે પ્રાણી ઉપર દ્રેષ ન કરે અને ઉપર મુજબ હિંસા થતી હોય તો પણ મોક્ષની પ્રાપ્તિ હોવાનું ક્રિયાવાદીઓ ખતાવે છે જેના ઉપર દૃષ્ટાંત નીચે મુજબ આપે છે

પુત્ર<sup>૩</sup> પિતા<sup>૨</sup> માંસ<sup>૪</sup> અહારેજ્ઞ<sup>૫</sup> અસંજણ<sup>૬</sup> । મુંજમાણો  
ય મેહાવી, કમ્મુણા નોવલિપ્પહ ॥ ૨૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) કોઈ ગૃહસ્થ (૨) પિતા (૩) પુત્રને (૪) મારીને (૫) આહાર કરે (૬) ખાતા થકા દેષરહિત હોય તો (૭) કર્મથી (૮) લેપાય નહીં (૯) મેહાવી

ભાવાર્થ- કોઈ વિપત્તિ સમયે કોઈ ગૃહસ્થ પિતા પોતાના પુત્રને મારીને તેનું માંસ દ્રેષ રહિત ખાતા થકા કર્મથી લેપાય નહિ, એવી જ રીતે સાધુઓ પણ રાગદ્રેષ રહિત જીવ હિંસા કરતા અગર માંસ ખાતા થકા કર્મથી વિમ્મ થતા નથી કારણ કે પુત્ર ઉપર દ્રેષ નથી. અહીં પુત્રને માત્ર પિતા માંસનું ભક્ષણ દ્રેષ વિના કરે તો કર્મથી લેપાય નહિ એ કથન તદ્દન અસત્ય છે જીવંત સમયે પોતાને પોતાના દેહ ઉપરનો રાગ છે અને મૃત્યુ પામનાર હું ખ વેઠે છે તે વૈરભયનું કારણ છે જેથી તેઓનું કથન તદ્દન અસત્ય છે ઉપરોક્ત માન્યતા ક્રિયાવાદીઓની અજ્ઞાનથી ભરેલી હોઈ, ભ્રમણાથી હિંસા કરતા છતાં મોક્ષની પ્રાપ્તિને માને છે હવે સૂત્રકાર ક્રિયાવાદીની માન્યતાનું ખડન નીચે મુજબ કરે છે,

મળંસા જે પવસ્મતિ, ચિંત્તં તેમિં ણં વિચ્છદ્ધ । અળવંન્ત  
મત્તહં તેસિં, ણં તે સલુહ ચારિણો ॥ ૨૯ ॥

શબ્દાથ (૧) જે કોઇ મનથી (૨) કોઇ પ્રાણી ઉપર દ્રેષ કરતો  
હોય (૩) તેનું (૪) ચિત્ત (૫) નિમળ હોય નહિ તેને કમનો (૬) ઉપચય ન  
હોય તે કહેવું (૭) મિથ્યા છે (૮) તેઓ (૬) સંવર સાથ (૧) વિચરનારા નથી.

સાવાર્થ - જે કોઇ મનથી કોઇ પ્રાણી ઉપર દ્રેષ કરતો  
હોય તેઓનું ચિત્ત નિર્મળ હોઇ શકે નહિ. મનથી દ્રેષ કરનારને જો  
કાયાથી હિંસા ન કરે તો પાપ લાગે નહિ આવા પ્રકારનું ક્રિયાવાદીનું  
કથન મિથ્યા રહેલ છે કારણ કે તે ક્રિયાવાદીઓ સુચમ સહિત  
વિચરવાવાળા નથી જે કોઇ મનુષ્ય આદિ પ્રાણીનો વધ કરવા ઉદ્દેશ  
ધાવ તેઓનું ચિત્ત નિર્મળ હોય જ નહિ મનના સુકર્ષણ વિના  
કાયા કે વચન વ્યાપાર સગી જીવોને કોઇ શકે નહિ, જેથી  
ક્રિયાવાદીઓનું કથન તદ્દન અસત્ય રહેલ, છે સસાર વૃદ્ધિનું કારણ  
છે જીવાના પરિણામ કલુષિન થયા વિના જીવોની યાત યાત શકે નહિ.

इष्टेयाहि य विद्महि, सांयागारवनिस्सिया । मरेणति  
ममेमाणा सेषति प्रायगं जणा ॥ ૩૦ ॥

શબ્દાથ (૧) પૂર્વોક્તએ (૨) ઇશ્વરના કારણે (૩) મુખભોજ તથા  
માન બ્રહ્મર્મ (૪) આસક્ત (૫) પોતાને યરણુપ (૬) માનના થકા (૭) સેવન  
કરે છે (૮) પાપનું (૬) અન્ય ઇશ્વરનીઓ પોતાના ઇશ્વરને

સાવાર્થ :- પૂર્વોક્ત અન્ય ઇશ્વરનીઓ, પોત પોતાના ઇશ્વરને  
આશ્રયી મુખભોજ તથા માન બ્રહ્મર્મ આસક્ત રહેતા થકા પોતાના  
ઇશ્વરને પોતાના શક્ક સમજીને પાપકર્મનું સેવન કરતા રહે છે અને  
જેવા પ્રકારના ભોજન પ્રાપ્ત થાય તેવા આધાર્મિકી આદિ દોષવાળા  
ભોજનને પણ ખાઈ છે તેમ જ પોતાના ઇશ્વરને સસારથી ઉદ્ધાર  
કરનાર માને છે આવા પ્રકારના બેકાંતવાદીઓના વ્યવહાર છે તે  
બધા અસત્ય અને સસાર વૃદ્ધિના કારણ પ્રમથવા

જ<sup>૧</sup>હા અ<sup>૩</sup>સ્સાવિ<sup>૪</sup>ર્ણિ<sup>૨</sup> ના<sup>૫</sup>વં જા<sup>૬</sup>હઅંધો દુ<sup>૭</sup>ઃખિ<sup>૮</sup>યા । ઇ<sup>૯</sup>ચ્છ<sup>૧૦</sup>ઈ<sup>૧૧</sup>  
પાર<sup>૧૨</sup>માગ<sup>૧૩</sup>ન્તુ<sup>૧૪</sup> અન્તરા ય વિસી<sup>૧૫</sup>યઈ ॥ ૩૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જેમ (૨) જન્માંધ પુરુષ (૩) છિદ્રવાળી (૪) નાવમાં (૫) જેસી (૬) ઇચ્છા કરે (૭) સામે પાર જવાની (૮) પરંતુ મધ્યમાં જ (૯) ડૂબી જાય છે.

ભાવાર્થ:- જેમ જન્માંધપુરુષ જે નાવ છિદ્રવાળી હોય જેમાં પાણી આવતું હોય તેવી નાવમાં જેસી સામા કાંઠે જવાની ઇચ્છા કરે છે, પરંતુ છિદ્રવાળી નાવ હોવાથી તે જન્માંધ પુરુષ પારને નહિ પામતા મધ્યમાં જ ડૂબી જાય છે અને મૃત્યુને પામે છે, એ જ રીતે જે આરભ પરિબ્રહ્મવાળાં દર્શનો છે તે સંસારના પારને પામી શકતા નથી; પરંતુ સંસાર પરિબ્રમણરૂપ જન્મ મરણ કરતા થકાં ડૂબો લોગવે છે.

एवं तु समंणा एगो, मिच्छ-दिद्वी अणारिंया । संसार-  
पार-कंखी ते, संसारं अणुपरिचद्वन्ति ॥ ३२

શબ્દાર્થ : (૧) એ પ્રકારે (૨) કેટલાએક (૩) મિથ્યાદષ્ટિ (૪) અનાર્યો (૫) શ્રમણો (૬) સંસારને પાર (૭) પામવાની ઇચ્છાવાળા (૮) સંસારમાં (૯) પરિબ્રમણ કર્યા કરે છે

ભાવાર્થ - આવા પ્રકારે કેટલાએક મિથ્યાદષ્ટિ અનાર્ય શ્રમણો-સાધુઓ મંસારથી મુક્ત થવાની ઇચ્છાવાળા હોવા છતાં સત્યમાર્ગ પ્રાપ્ત નહિ થવાથી, પોતાની માન્યતાવાળા આરંભથી પણ મોક્ષ પ્રાપ્તિને માનવાવાળા હોવાથી, આરભ અને પરિબ્રહ્મ આસક્ત હોવાથી છિદ્રવાળી નાવમાં જેસી પાર પામવાવાળાની ઇચ્છાવાળાની માફક સંસારના પારને નહિ પામતા સંસારમાં જન્મ મરણરૂપ પરિબ્રમણ કર્યા કરે છે

બીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

મળંસા ઊ પડસ્સતિ, ચિસ તેમિ ણ ધિજ્જહ । અણવગ્ગ  
મત્તહં તેસિ, ણ તે સલુહ ચારિણો ॥ ૨૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે કાષ્ઠ મનથી (૨) કાષ્ઠ પ્રાણી ઉપર દ્રેષ કરતો  
હોય (૩) તેનું (૪) ચિત્ત (૫) નિર્મળ હોય નહિ તેને કમનો (૬) ઉપચય ન  
હોય તે કહેવું (૭) મિથ્યા છે (૮) તેઓ (૯) સંવર સાથે (૧) વિચરનારા નથી.

ભાવાર્થ - જે કાષ્ઠ મનથી કાષ્ઠ પ્રાણી ઉપર દ્રેષ કરતો  
હોય તેઓનું ચિત્ત નિર્મળ હોય શકે નહિ. મનથી દ્રેષ કરનારને જે  
કાષાથી હિસા ન કરે તો પાપલાભે નહિ જાવા પ્રકારનું ક્રિયાવાદીનું  
કથન મિથ્યા રહેલ છે કારણ કે તે ક્રિયાવાદીઓ સયમ સહિત  
વિચરવાવાળા નથી જે કાષ્ઠ મનુષ્ય આદિ પ્રાણીનો વધ કરવા તૈયાર  
થાય તેઓનું ચિત્ત નિર્મલ હોય જ નહિ. મનના અકર્ષણ વિના  
કાષા કે વચન વ્યાપાર સગી જીવોને કાષ્ઠ શકે નહિ, જેથી  
ક્રિયાવાદીઓનું કથન તદ્દન અસત્ય રહેલ, છે સસાર વૃદ્ધિનું કારણ  
છે જીવોના પરિણામ ઠક્ષિત થયા વિના જીવોની યાત્ર થઈ શકે નહિ

इयेपाहि य विहीहि, सांगारवनिस्सिपा । सरणेति  
मलमाणा सेधति प्रार्यगं जणा ॥ ३० ॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વાક્તએ (૨) ઇશનીના કારણે (૩) સુખલોભ તથા  
માન બહાઈમાં (૪) આસક્ત (૫) પોતાને ઘરણુરૂપ (૬) માનતા થતા (૭) સેવન  
કરે છે (૮) પાપનું (૯) અન્ય જાતનીઓ પોતાના જીવનને

ભાવાર્થ - પૂર્વાક્ત અન્યજાતનીઓ પોત પોતાનાં ઇશનીને  
આશ્રયી સુખલોભ તથા માન બહાઈમાં આસક્ત રહેતા થઈ પોતાના  
જીવનને પોતાના રક્ષક સમજીને પાપકર્મનું મેવન કરતા રહે છે અને  
જેવા પ્રકારના બોજન પ્રાપ્ત થાય તેવા આધારકર્મી આદિ દોષવાળા  
બોજનને પણ ખાય છે તેમ જ પોતાના ઇશનને સસારથી ઉદ્ધાર  
કરનાર માને છે આવા પ્રકારના બોજનવાદીઓના બ્યવહાર છે તે  
બધા અસત્ય અને સસાર વૃદ્ધિના કારણ સુમજવા

ભાવાર્થ:- આધાકર્મી આહારના દોષોને નહિ જાણનારા સંસાર સ્વરૂપને નહિ જાણનાર તથા આઠ પ્રકારના કર્મના જ્ઞાનમાં અનિયુક્ત આધાકર્મી આહારના સેવન કરનારા, વૈશાલિક મત્સ્યની જેમ દુઃખને પામે છે (સમુદ્રની ભરતીની સાથે જલના પ્રભાવથી તણાઇ સૂકા અગર લીલા સ્થાનમાં વૈશાલિક નામે મત્સ્ય આવી પડે છે અને તે વિશાલ જાતિવાળી માછલી પાણી ઘટી જવાથી ત્યાથી પાછી સમુદ્રના પાણીમાં જઈ શકતી નથી અને ત્યાં માંસના અર્થી ઢક અને કંક આદિ પક્ષીઓ દ્વારા તે મત્સ્ય દુઃખી થઈ મૃત્યુને પામે છે અને સંસારમાં જન્મ મરણરૂપ પરિબ્રમણ કરે છે એટલે જીવધાત-આરભ એ જ સંસાર પરિબ્રમણરૂપ જન્મ મરણના હેતુ છે. એમ જાણી આત્માર્થી-ઓએ આરંભથી મુક્ત થવા ઉપયોગવત રહેવા જરૂર જાણવી અને શ્રમણવર્ગે નિર્દોષ આહાર ગ્રહણ કરવા ઉપયોગવત રહેવું એ સાચા સાધકનો આચાર છે

एवं तु समणा एगे, वट्टमाण-सुहेसिणो । मच्छा  
वेसालिया चैव, घातमेस्सन्ति णंतसो ॥ ४ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) વર્તમાનસુખની (૩) મજાગ્રાવાળા (૪) કોઈ (૫) અમથુ (૬) વૈશાલિક (૭) મત્સ્યની (૮) સમાન (૯) અનન્તવાર (૧૦) ધાતને (૧૧) પ્રાપ્ત કરશે

જ કિંચિં હ પ્રફલ્લં, સંહી માગતુ મીદિય । સંસ્ત  
તરિયં સુજે, દુષ્પલ્લં ચેષ સેયદ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ :- (૧) જો આદાર (૨) યોગે પણ (૩) આપાકર્મી કષ્ટથી  
મિશ્રિત દોષ (૪) અદાવાન ગુણે (૫) આવનાર મુનિએ માટે (૬) બનાવેલ  
આદારને (૭) દબાર ધરના અતરે (૮) આવે તો એ સાધુ ગૃહસ્થ તથા સાધુ  
(૯) બંને પક્ષના (૧) સેવનાર બન્યા.

ભાવાર્થ :- જો આદાર, આપાકર્મી આદારના એક કષ્ટથી  
પણ મિશ્રિત-અપવિત્ર દોષ અદાવાન ગૃહસ્થે આવનાર મુનિ માટે  
બનાવેલ દોષ, એવા આદારને મુનિ એક દબાર ધરના અતરે બાક  
પણ મેવન કરે-આવ, તો તે મુનિ, સાધુ તથા ગૃહસ્થ બંને પક્ષના  
મેવન કરનાર ગણાય, એટલે જે કોઈ ગૃહસ્થે મુનિને માટે (ઉદેશી)  
બનાવેલ આદાર કોઈ દોષ તે આદાર સાધુ અથવા ન કરે. એટલે તે આદાર  
એક દબાર ધર છાંદી ત્યાં પોતાના સ્વજનો દોષ ત્યાં તે આદારને  
તે ગૃહસ્થ મોકલાવે ને કદાચ તે સાધુ ફરતા ફરતા ત્યાં ગયા દોષ  
તો પણ તે આદાર સાધુજીને કષ્ટી શકે નહિ છતાં તેવા પ્રમાણે  
આદાર અદલ કરે તો તે સાધુ આદારથી અદ યાવ ને સાર  
પ્રીતિમળ કરે.

તમેષ અગ્નિગાંત્રા, ગિમંમસિ ગજોગિંગા । યષ્ણ  
વેસાગિંગા ચેષ, ગ્દગાગં મિગાગમે ॥ ૨ ॥

૮ ગાગ તમાયગ, ગુર્મસિ પાનમેન્ ૩ । દર્શદિ ગ  
કંઈદિ ગ, ગામિગાપદિ ત ગુર્હી ॥ ૩ ॥





ભાવાર્થ:- પૂર્વોક્ત પ્રકારે વર્તમાન વિષય સુખની ઇચ્છા વાળા કોઈ અમણ વૈશાલિક મત્સ્યની સમાન અનન્તવાર ઘાત-મૃત્યુને પ્રાપ્ત કરશે એટલે વર્તમાન ઇન્દ્રિયસુખની ઇચ્છાવાળાની આ પ્રકારની સ્થિતિ બળી આત્માથી છલોએ આરભ પરિબ્રહ્મી મુક્ત થવા ઉપયોગી રહેવું તે આત્માના મેયનું કારણ છે વિષયો છે તે આરભ થય જ છે તે સસાર પરિબ્રમનું કારણ છે

ઈણમમં તુ અણાણં, રૂમ્મેગેસિમાહિયં । દેવેઉસે અય  
લોપ, વમ્મઠસે હ આયરે ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) વળી (૨) બીજા પ્રકારનું (૩) અજ્ઞાન (૪) કોઈએ (૫) કહેલ છે ને (૬) આલોકમાં (૭) કોઈ જેવ દારા ઉત્પન્ન કરેલ છે વળી (૮) આલોક અજ્ઞાને ઉત્પન્ન કરેલ છે (૯) અન્યનું કહેવું એમ છે ને

ભાવાર્થ:- પૂર્વોક્ત અજ્ઞાન સિવાય બીજું અજ્ઞાન એ છે કે અન્યતીથી કોઈ કહે છે કે આ લોક કોઈ દેવોએ ઉત્પન્ન કરેલ છે, વળી કોઈ અન્ય એમ કહે છે કે આ લોક બ્રહ્માએ ઉત્પન્ન કરેલ છે આવા પ્રકારના અજ્ઞાનીઓના મતા અસિપ્રાયો જુદા જુદા અજ્ઞાનથી ભરેલા રહેલા છે વિશેષ નિગત શ્રી જવાહરલાલજી મ. વાળા સૂત્રમાં પ્રથમ ભાગ પાના ૧૭૮ માં એક લેવું

ઈસરેણ વહે લોપ, પદાણાહ સદાયરે । જોવા જીવ સમા  
ઉત્તે, સુદ્ધ દુક્કલસમન્નિપ ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઇવ અણ્યથી મુક્ત (૨) સુખદુઃખ સહિત (૩) આલોક (૪) અપરિપૂર્ણ છે (૫) અન્ય કદ છે ? પ્રધાનાદિનું છે

**ભાવાર્થ :-** ઇશ્વરવાદીઓ કહે છે જે આ લોક જીવ, અજીવ, સુખ, દુઃખ, યુક્ત ઇશ્વરકૃત છે સાખ્યવાદીઓ કહે છે કે આ લોક પ્રધાનાદિકૃત છે એટલે કેટલાક અન્યતીર્થીઓ જગતના તથા સુખદુઃખના કર્તા ઇશ્વરને માને છે. (આવી રીતે એકાંતવાદીઓના બુદ્ધા બુદ્ધા અભિપ્રાયો નિશ્ચય રહિત છે)

સંયમુણા કહે લોણ, ઈંદ્ર વૃત્તં મહેસિણા । મારેણ  
સંયુયા માયા, તેણ લોણ અસાસણ ॥ ૭ ॥

**શબ્દાર્થ .** (૧) સ્વયંભૂએ (૨) લોકને (૩) બનાવેલ છે (૪) એમ (૫) મહર્ષિ (૬) કહે છે (૭) યમરાજે (૮) માયા (૯) રચેલ છે (૧૦) એ કારણે (૧૧) અનિત્ય છે (૧૨) લોક

**ભાવાર્થ -** કેાઇ અન્યતીર્થીઓ કહે છે કે સ્વયંભૂ-વિષ્ણુએ આ જગતની રચના કરી છે એમ અમારા મહર્ષિ કહે છે, યમરાજે માયા રચી છે, પુનઃ કહે છે કે સ્વયંભૂએ લોકને ઉત્પન્ન કર્યા બાદ અત્યન્ત ભારના ભયથી જગતને મારનાર યમરાજને બનાવ્યા અને યમરાજે માયા રચી એ માયાથી લોકો મરે છે, આવા પ્રકારના સિદ્ધાંતો, મનો કલ્પીત (ઘડત) રચી લોકને અશાશ્વત માને છે, પરંતુ જગત કેાઈનું બનાવેલ નથી, તેમજ શાશ્વત છે, અનાદિ છે, જેનો અંત નથી, પરંતુ આઠ પ્રકારના કર્મોથી બદ્ધ જીવો સ સારમાં વારવાર નવા નવા જન્મ લઈ મૃત્યુ પામી ચાર ગતિરૂપ સ સારમાં પરિભ્રમણ કરે છે એમ શ્રી કેવળજ્ઞાની ભગવત મહાવીર સ્વામીનો ઉપદેશ છે

માહુણા સસણા પુગે, આહ અંડકહે જગે । અસો તત્ત-  
મકાસીય, અયાણંતા મુસં વદે ॥ ૮ ॥

શબ્દાથ (૧) કોઈ (૨) પ્રાણજ્ઞ (૩) મમજ્ઞ (૪) જનતને (૫) ઈંડાથી ઉત્પન્ન થયેલ કોવાનું (૬) કહે છે (૭) પદ્મચના સમૂહને (૮) જનાવેલ છે (૯) પ્રજાએ જાણનારાઓ (૧૦) વસ્તુના સ્વરૂપને નહિ (૧૧) આ રીતે મુખ (૧૨) બોલે છે

‘આવાથ’ - કોઈ પ્રાણજ્ઞ તથા મમજ્ઞ કહે છે કે આ જનત ઈંડાથી ઉત્પન્ન થયેલ છે પ્રથમ જનત શૂન્ય હતું પછીત પ્રજાએ ‘મવ’ પદ્મથીને ઉત્પન્ન કરેલ છે વસ્તુના સ્વરૂપને નહિ જાણનાર આ થીતે મન થઈત મુખ બોલે છે અને પોતાના મતનું સ્થાપન કરે છે

सएहिं परियाएहिं, लोपं यूया कहेति य । तत्त  
तेण वियाणंति, ण विणासी कयाइवि ॥ ९ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પોતાના (૨) અભિપ્રાયથી (૩) લોકને (૪) ઉત્પન્ન કર્યાનું (૫) જતાવે છે (૬) તેઓ (૭) વસ્તુતત્ત્વને (૮) નથી (૯) જાણતા (૧૦) જવાનો નથી (૧૧) વિનાય (૧૨) આ જનતનો ક્યારે પણ

આવાથ’ :- પૂર્વોક્ત કહેવા મુજબ અન્ન દ્રવ્યનીઓ પોતાની ઈંડાથી, જમવા પુષ્તિથી લોકને ઉત્પન્ન કર્યાનું જતાવે છે કે કોઈ જનતને દેવકૃત કોઈ પ્રાણકૃત, કોઈ ઈંધણકૃત, કોઈ પ્રધાનાદિકૃત, કોઈ સ્વચ્છકૃત, કોઈ વળી ઈંડાથી લોક ઉત્પન્ન થયાનું જતાવે છે કોઈ કહે છે કે માથાને થમશાળે રચી છે કોઈ કહે છે જે અમારા રથેલા સિદ્ધિ સત્ત્વ છે અન્નના મતો સત્ત્વ નથી આવા પ્રકારે વસ્તુ તત્ત્વને નહિ જાણનારા અન્નતીથીઓ મન ફાવે તેમ પોતાના દ્રવ્યને જ સત્ત્વ મનાવવા ફાવે તેમ બોલે છે આવી રીતે અન્ન-દ્રવ્યનીઓ બેકાંતવાદને પોષી રહ્યા છે આ બાબત સૂત્રકૃત્યં ના ૧ પા. ૧૩૭ થી ૧૫૪ મુખીમાં મ. શ્રી. જવાહરલાલજી કૃતમા વધારે પ્રકાશો લખેલ છે

અમણુન્ન સમુપ્પાયં, દુક્કલમેવ વિચાણિયા । સમુપ્પાય  
મજ્ઞાણન્તા, કહં નાગંતિ સંવરં ? ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) અશુભ અનુષ્ઠાનથી (૨) દુઃખ (૩) ઉત્પન્ન થાય છે  
(૪) એ જાણુવું નેદરે (૫) દુઃખની ઉત્પત્તિના કારણ (૬) નહિ જાણુવાવાળા લોકો  
દુઃખનો નાશ કરવાના (૭) ઉપાયને (સવરને) (૮) ક્યાંથી (૯) જાણી શકે.

ભાવાર્થ :- અશુભ અનુષ્ઠાનો-કાર્યો (હિંસાઆદિ) કરવાથી  
દુઃખની ઉત્પત્તિ હોય છે. જે લોક દુઃખની ઉત્પત્તિના  
કારણને જાણે નહિ તે દુઃખના નાશના કારણને ક્યાંથી જાણી શકે ?  
એટલે દુઃખની ઉત્પત્તિના અને નાશના હેતુ જણ્યા વિનાની ક્રિયાઓ  
તે પણ આરભ પરિગ્રહવાળી ક્રિયાથી દુઃખનો નાશ થતો નથી પરંતુ  
સંસારવૃદ્ધિરૂપ જન્મ, જરા મરણ અથવા ઇષ્ટ વિચોગ આદિ અનેક  
દુઃખોથી પીડિત બની અન્યતીથીઓ અચ્છદ યત્રની (રેંટની) માફક  
અનન્તકાળ સુધી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે.

શુદ્ધે અપાવર આયા, ક્કહ મેગેસિ માહિય । પુણો  
કિઠ્ઠાપદોસેણં, સો તત્થ અવરજ્જઈ ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) શુદ્ધ (૨) પાપરહિત છે પરંતુ (૩) આત્મા (૪) કેટલા-  
એકના (૫) કથન છે જે (૬) આ જગત્માં (૭) પુનઃ. (૮) રાગદ્વેષના કારણથી  
(૯) અધાય છે

ભાવાર્થ :- આ જગત્માં કોઈનું કથન એ છે કે આત્મા શુદ્ધ  
પાપ રહિત છે પરંતુ રાગદ્વેષના કારણથી આત્મા ફરી અધાઇ જાય  
છે, જોશાલક મતાનુયાયીનો મત એવો છે જે મનુષ્યસવમા શુદ્ધ  
આચરણથી નિષ્પાપ બની સર્વ કર્મોથી રહિત બની મોક્ષમાં જાય

શબ્દાર્થ (૧) ક્રાઇ (૨) ગ્રાહણ (૩) મમલ (૪) જગત્ (૫) ઉપાધી ઉત્પત્ત યથેલ હોવાનું (૬) કહે છે (૭) પદાવના સમૂહને (૮) બનાવેલ છે (૯) બ્રહ્માને જાણનારાઓ (૧૦) વસ્તુના સ્વરૂપને નહિ જાણનારા આ રીતે મન બદલ ચુવા બોલે છે અને પોતાના મતનું સ્થાપન કરે છે (૧૨) બોલે છે

સાવાચર:- ક્રાઇ ગ્રાહણ તમા મમલ કહે છે કે આ જગત્ ઉપાધી ઉત્પત્ત યથેલ છે પ્રથમ જગત્ શૂન્ય હતું પશ્ચાત્ બ્રહ્માએ 'સર્વ' પદાવેનિ ઉત્પત્ત કરેલ છે વસ્તુના સ્વરૂપને નહિ જાણનારા આ રીતે મન બદલ ચુવા બોલે છે અને પોતાના મતનું સ્થાપન કરે છે

સર્વં પરિણામં, લોચં ધૂયા કહેતિ ચ । તત્ત્વં  
તેણ વિચિણતિ, ણ વિણાસી કયાદિ ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પોતાના (૨) અભિપ્રાયથી (૩) મોકલે (૪) ઉત્પત્ત થવાનું (૫) બતાવે છે (૬) તેઓ (૭) વસ્તુતત્ત્વને (૮) નથી (૯) જાણતા (૧૦) જવાનો નથી (૧૧) વિનાશ (૧૨) આ જગત્નો ક્યારે પણ

સાવાચર - પૂર્વોક્તિ કહેવા મુજબ અન્ય દર્શનીઓ પોતાની ઉપાધી અથવા સુષ્ટિથી, લોકને ઉત્પત્ત કર્યાનું, બતાવે છે કે ક્રાઇ જગત્ને કેવળ ક્રાઇ બ્રહ્મકૃત ક્રાઇ ઇન્દ્રિયકૃત, ક્રાઇ પ્રધાનાદિકૃત, ક્રાઇ સ્વચ્છકૃત, ક્રાઇ બળી ઉપાધી લોક ઉત્પત્ત થવાનું બતાવે છે ક્રાઇ કહે છે કે માથાને ચમચાએ રચી છે ક્રાઇ કહે છે કે અમારા રથેલા સિદ્ધાંતો સત્ય છે અન્યના મતો સત્ય નથી આવા પ્રકારે વસ્તુ તત્ત્વને નહિ જાણનારા અન્યદર્શીઓ મન ફાવે તેમ પોતાના દર્શનને જ સત્ય મનાવવા ફાવે તેમ બોલે છે આવી રીતે અન્ય દર્શનીઓ બેઝંતવાદને પોથી રચ્યા છે આ બાબત સૂત્રકૃતાંજ આ ૧ પા. ૧૩૭ થી ૧૫૪ સુધીમાં મ શ્રી જવાહરલાલજી કૃતમા વધારે ખુલાસો લખેલ છે

શબ્દાર્થ : (૧) બુદ્ધિમાન પુરુષ (૨) એ લોકોનો વિચાર કરીને નિશ્ચય કરે કે (૩) એ અન્યતીર્થીઓ (૪) બ્રહ્મચર્યમાં (૫) સ્થિત (૬) નથી (૭) અન્યતીર્થી (૮) એ સર્વ (૯) પૃથક્ પૃથક્ (૧૦) બતાવે છે (૧૧) શ્રેષ્ઠ પોત-પોતાના સિદ્ધાંતોને.

ભાવાર્થ:- બુદ્ધિમાન પુરુષ, એ અન્યતીર્થીઓનો વિચાર કરીને નિશ્ચય કરે કે એ લોકો બ્રહ્મચર્ય પાલન કરી શકતા નથી તથા એ સર્વ અન્યતીર્થીઓ કામભોગોમાં આસક્ત પોતપોતાના સિદ્ધાંતોને જ શ્રેષ્ઠ હોવાનું બતાવે છે અને કામભોગની આસક્તિના કારણે સત્ય માર્ગને ગ્રહણ કરી શકતા નથી.

સ<sup>૧</sup>સ<sup>૨</sup>સ<sup>૩</sup> ઉવદ્વા<sup>૪</sup>ણે સિદ્ધિ<sup>૫</sup>મેવ ન અન્ન<sup>૬</sup>હા । અહો<sup>૭</sup>ઈ<sup>૮</sup>દેવ<sup>૯</sup>  
વસવત્તી<sup>૧૦</sup> સન્વકામ સમપ્પિ<sup>૧૧</sup> ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) પોતપોતાના (૨) અનુષ્ઠાનોમાં સિદ્ધિ હોવાનું બતાવે છે (૩) અન્ય સ્થળે (૪) સિદ્ધિ (૫) નથી (૬) મોક્ષ પ્રાપ્તિ કે પૂર્વ (૭) આ જન્મમાં (૮) જિતેન્દ્રિય બનવું જોઈએ (૯) તેઓની સર્વ કામનાઓ (૧૦) સિદ્ધ થાય છે

ભાવાર્થ:- દરેક દર્શનવાળા પોતપોતાનાં અનુષ્ઠાનોમાં સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થવાનું બતાવે છે, અન્ય સ્થળમાં સિદ્ધિનો નિષેધ બતાવે છે, વળી કેટલાએક એવું કથન કરે છે કે જિતેન્દ્રિય બને તો પોતાની સર્વ કામનાની સિદ્ધિ થાય છે, શૈવ-એકદન્ડીમતવાળા કહે છે કે દીક્ષા ગ્રહણ કરવી, ગુરુચરણની સેવા કરવી, પોતાના સિદ્ધાંત મુજબ અનુષ્ઠાનો કરતાં મનુષ્ય સમસ્ત સાંસારિક પ્રપચોથી રહિત મુક્તિને પ્રાપ્ત કરી શકે છે, બીજા પ્રકારથી નહિ, શૈવપંથી દીક્ષાથી મોક્ષ પ્રાપ્તિ માને છે, એકદન્ડી લોકો પચીસ તરવોના જ્ઞાનથી મુક્તિ બતાવે છે, વેદાતી, ધ્યાન, અધ્યયન તથા સમાધિ માર્ગના અનુષ્ઠાનોથી

છે પુનઃ પોતાના શાસનની પૂજા અને પરશાસનનો અનાદર થતો દેખી શ્રોતામાં રહેલા જીવોને હર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે અને પોતાના શાસનનો અનાદર થતો દેખી દ્રેષ ઉત્પન્ન થાય છે આવા કારણોથી શ્રોતામાં રહેલા જીવો રાજદ્રેષથી લિપ્ત બને છે અને તે કારણે કમ રજ્યથી આત્મા મલિન બને છે જેથી કમના ભારથી ફરી તે આત્માઓ સંસારમાં જન્મ ખાણુ કરે છે. આવા પ્રકારનાં જન્મપુર્ણ કથનો અન્યતીર્થીઓનાં રહેલાં છે સત્ય વસ્તુને સમજી શકતા નથી.

इहं सर्वं सुणी जाय, पच्छा होइ अपावप । विरहंमु  
जहा सुखी, नीरय सरय तहा ॥ १२ ॥

શબ્દાર્થ (૧) આ મનુષ્યશ્રવણો બો જીવ (૨) મનનિમગ્નમાં રૂઢા (૩) ધુનિ (૪) બને છે (૫) પછી (૬) પાપરહિત (૭) બને છે પશ્ચાત્ (૮) જલ રજ્યથી (૯) જેમ (૧૦) ફરીથી (૧૧) નિમગ્ન (૧૨) મલિન બને છે તેમ (૧૩) આત્મા મલિન બને છે

ભાવાર્થ :- બો જીવ મનુષ્યશ્રવણ પામી મન નિમગ્નમાં તત્પર રહેતો ધુનિપડને પ્રાપ્ત કરી પાપ રહિત બને છે, પશ્ચાત્ રાજદ્રેષના કારણથી આત્મા જેમ નિમગ્ન જલ, રજ્યથી મલિન બને છે, તેમ આત્મા મલિન બને છે આવા પ્રકારની માન્યતા અન્ય તીર્થીઓની રહેલી છે, પરંતુ શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગમાં જે જીવો જ્ઞાન, હર્ષ, નિરંજન આરાધન કરી સંસારથી અટકેથીથી મુક્ત થઈ શિવમાં જોડે છે તે આત્મા ફરી સંસારમાં આવતા નથી. આ સત્ય હૃદયિકતને અન્યતીર્થીઓ બોલી શકતા ન નથી તેથી સંસાર પરિજનમણ કર્યા કરે છે

एताणुषीति मेहावी, धंभवेरे णं ते वसे । पुढो  
पायाउपा सर्वे, अक्खोपारो मयं सरं ॥ १३ ॥



અસંવુડા<sup>૧</sup> અંગાર્થયં<sup>૨</sup> મમિહિન્તિ<sup>૪</sup> પુણો<sup>૩</sup> પુણો<sup>૪</sup> । કલ્પકાલ-  
મુવજ્જન્તિ<sup>૬</sup> ઠાણા<sup>૭</sup> આસુરકિન્વિસિયા<sup>૮</sup> ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઇન્દ્રિય વિજયથી રહિત અન્યદર્શની આદિ (૨) રહિત  
(૩) સંસારમા વારંવાર (૪) પરિભ્રમણ કરશે (૫) ચિરકાળ સુધી (૬) ઉત્પન્ન  
થાય છે (૭) સ્થાનોમાં (૮) અસુર (૯) કિલ્લિપીમાં.

ભાવાર્થ :— ઇન્દ્રિયવિજયથી રહિત અન્ય દર્શનીઓ વારંવાર  
સંસારમા પરિભ્રમણ કર્યા કરશે બાળ તપના પ્રભાવથી અસુર સ્થાનોમાં  
ચિરકાળ સુધી કિલ્લિપી દેવતાપણે ઉત્પન્ન થઈ પશ્ચાત્ સંસાર  
પરિભ્રમણ રૂપ જન્મ મરણ કરતા રહેશે પાખંડી લોકો મોક્ષ પ્રાપ્તિ  
માટે સાધધાન થઈ ઇન્દ્રિયો તથા મનમે વશ રાખી શકતા નથી  
અને એવો બકવાદ કરે છે કે ઇન્દ્રિયોના અનુરોધથી સર્વ વિષયોના  
ઉપભોગ કરવાથી પરલોકમા મુક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે, આવા પ્રકારે  
ભોલા જીવોને ઉપદેશ આપી અસત્ય રસ્તે લઈ જાય છે આવા દૂરા-  
ચારના કારણે કર્મપાસમાં બધાઈ વારંવાર નરક આદિ અધમ  
ગતિઓમાં ચાલના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ દુઃખોને ભોગવે છે. આવી  
રીતે અન્ય તીર્થીઓની સ્થિતિ જાણી સાધક આરંભ પરિશુદ્ધી  
નિવૃત્ત થાય.

ત્રીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત.

एए<sup>१</sup> जिया<sup>३</sup> भो<sup>२</sup> ? न सरणं, बाला<sup>४</sup> पण्डितमाणिणो<sup>५</sup> ।  
हिच्चा<sup>६</sup> णं पुण्वसंजोगं, सिया<sup>७</sup> किञ्चोवणसगा<sup>८</sup> ॥ १ ॥

સિદ્ધિ પ્રાપ્તિ બતાવે છે, ફેટલાએક બતાવે છે કે અમારાં જનુષાનો કશાની મોક્ષ પ્રાપ્તિ પ્રદેશો આ જન્મમાં આઠ પ્રકારની જ્યેષ્ઠાવાળી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે, (યોગવિદ્યાના પ્રજ્ઞાવર્ધી શરીરને સુસ્થ બનાવવું, સ્વપાન દંઘુ બનાવવું, શરીરને મોટું બનાવવું, ઇચ્છા પ્રમાણે વસ્તુને પ્રાપ્ત કરવી, શરીર તથા મનને કબજામાં રાખવા અન્ય જીવોને પોતાને વશ કરવા, ચાલવામાં કોઈ વસ્તુનો પ્રતિષ્ઠાત ન થવો, ઇચ્છિત વસ્તુ લોગપવાની ઇચ્છા પુરી થતાં મુખી તેને નાશ ન થવો ) આ રીતે રૂવે દર્શનવાળા પોતાના અભિપ્રાયવાળાં જનુષાનોમાં યુક્તિ બતાવે છે, પરંતુ તે જમાઓ આરભ અને પરિશ્રદ્ધામાં આસક્ત છે તો જ્યાં મુખી આરભ અને પરિશ્રદ્ધામાં આસક્ત ભાવ છે ત્યાં મુખી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થવી નથી; પરંતુ જન્મ, જરા, મરણ રૂપ સસારચક્રમાં પરિભ્રમણ કરવું પડે છે સ્વપરના લેહ વિજ્ઞાન સાથે પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયના ત્યાગથી તથા આરભ પરિશ્રદ્ધા ત્યાગ અને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રના અપૂર્ણ આરાધનથી મોક્ષપ્રાપ્તિ હોવાનું જ્ઞાની જાણવોએ જણાવેલ છે એ જ સત્ય છે

સિદ્ધા ય તે ઔરોગા ય, હૃદમેનેસિ માદિય સિદ્ધિમેષ  
પુરોક્તાઃ, સાસપ ગઢિયા મરા ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સિદ્ધપુરો (૨) નિરાશ દોષ છે (૩) આ લોકમાં (૪) મોઢ (૫) એમ કહે છે (૬) સિદ્ધિને (૭) સામે રાખી (૮) પોતાના દર્શનમાં (૯) જનુષો (૧૦) જન્મ રહે છે

સાવાર્થ:- જન્મ દર્શનથી કહે છે કે અમારા દર્શનનાં જનુષાનોથી જ્યો સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરે છે ત્યો નિરાશી હોય છે, જન્મદર્શનથી સિદ્ધિને સામે રાખી પોતાના દર્શનમાં જન્મ-આસક્ત રહે છે,

અસંવુઢા<sup>૧</sup> અંણાઈયં<sup>૨</sup> ભમિહિન્તિ<sup>૪</sup> પુણો<sup>૩</sup> પુણો<sup>૩</sup> । કંપકાલ-  
મુવજ્જન્તિ<sup>૬</sup> ઠાણા<sup>૭</sup> આસુરકિન્વિસિયા<sup>૮</sup> ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઇન્દ્રિય વિન્યયથી રહિત અન્યદર્શની આદિ (૨) રહિત  
(૩) સંસારમાં વારંવાર (૪) પરિબ્રમણ કરશે (૫) ચિરકાળ સુધી (૬) ઉત્પન્ન  
થાય છે (૭) સ્થાનોમાં (૮) અસુર (૯) કિલ્લિધીમાં.

ભાવાર્થ :— ઇન્દ્રિયવિન્યયથી રહિત અન્ય દર્શનીઓ વારંવાર  
સંસારમાં પરિબ્રમણ કર્યા કરશે બાળ તપેના પ્રભાવથી અસુર સ્થાનોમાં  
ચિરકાળ સુધી કિલ્લિધી દેવતાપણે ઉત્પન્ન થઈ પશ્ચાત્ સંસાર  
પરિબ્રમણ રૂપ જન્મ મરણ કરતા રહેશે. પાખંડી લોકો મોક્ષ પ્રાપ્તિ  
માટે સાવધાન થઈ ઇન્દ્રિયો તથા મનને વશ રાખી શકતા નથી  
અને એવો બકવાદ કરે છે કે ઇન્દ્રિયોના અનુદાધથી સર્વ વિષયોના  
ઉપભોગ કરવાથી પરલોકમાં મુક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે, આવા પ્રકારે  
લોકો જીવેને ઉપદેશ આપી અસત્ય રસ્તે લઈ જાય છે. આવા દૂરા-  
ચારના કારણે કર્મપાસમાં બંધાઈ વારંવાર નરક આદિ અધમ  
ગતિઓમાં ચાતના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ દુઃખોને લોગવે છે. આવી  
રીતે અન્ય તીર્થીઓની સ્થિતિ જાણી સાધક આરભ પરિબ્રહ્મી  
નિવૃત્ત થાય.

ત્રીજો ઉદ્દેશો સંમાપ્ત.

एए<sup>२</sup> जिया<sup>३</sup> भो<sup>१</sup> ? न सरणं, बाला<sup>४</sup> पण्डितमाणिणो<sup>५</sup> ।  
हिच्चा<sup>६</sup> णं पुढवसंजोगं, सिया<sup>७</sup> किच्चोवएसंगा<sup>८</sup> ॥ १ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હે સિધ્ધો ! (૨) એ અન્ય તીર્થોએ કામકોષાદિથી (૩) છતાંએય પોતાના સિધ્ધોનું (૪) રક્ષણ કરવા સમર્થ નથી (૫) અમ્માની પોતાને (૬) પકિત માને છે (૭) સ્વબળ આદિ (૮) ઊંડી (૯) પૂર્વ પરિશ્રમ (૧૦) સબંધ (૧૧) અન્ય પરિશ્રમોમાં તથા આરભમાં આસક્ત રહે છે મૂઢ સ્થાના (૧૨) કામોનો (૧૩) ઉપદેશ આપે છે

ભાવાર્થ :- એ અન્યતીર્થોનીએ કામ કોષાદિકથી પરશ્વિત હોઈ હે સિધ્ધ ! સસારથી રક્ષણ કરવામાં સમર્થ નથી થતા અમ્માની હોવા છતાં પોતાને પકિત માને છે એ હોઠો પોતાના પૂર્વ પરિશ્રિત માતાપિતા બંધવ આદિ સ્વબળો તથા પરિશ્રમ વગેરેનો સબંધ ઊંડી સાધુ બની પશ્ચાત્ત આરભ તથા પરિશ્રમમાં આસક્ત બની રહે છે અને મૂઢસ્થના કામોનો ઉપદેશ આપે છે એમ બધી બાવા વાસત્યાઓના સબંધી આત્માથી સાધકોએ દૂર રહેવું

તં ચ મિક્ષ્વ પરિણાય, વિય તસ્ય ન મુચ્ચય ।  
અણુક્લેસે અપ્પલીણે, મજ્જેણ મુણિ જાણય ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) વિદ્વાન ( ) સાધુ (૩) અન્યતીર્થોએ (૪) અમ્માને તેના (૫) અનુધાનોમાં (૬) મિશ્રિત (૭) ન બને (૮) વસ્તુના સ્વરૂપના અણુનાર મુનિ (૯) કોઈ પ્રકારનો મદ નહિ કરતા (૧૦) મૂઢસ્થોનો કોઈ વસ્તુનો સબંધ ન રાખતાં (૧૧) માધ્યમયતિથી (૧૨) અવકાર કરે

ભાવાર્થ :- વિદ્વાન સાધુ અન્યતીર્થોએ, અસત્ય ઉપદેશ દેવાવાળા, તથા આરભ પરિશ્રમમાં આસક્ત અણુના અનુધાનોવાળા, આદિ મહિન ચિત્તવાળા, આત્માનું અદિત કરવાવાળાને બધી તેનામા મૂઢિત ન બને, તેઓનો સબંધ ન રાખે, અને કોઈ પ્રકારનો મદ નહિ કરતાં મૂઢસ્થી તથા અન્યતીર્થોઓના સસર્જ રહિત માધ્યમયતિથી છવન અતીત કરી આત્મકલ્યાણના માર્ગ તરફ દિષ્ટિ ફાળી રહે અને સબંધ પાલનમાં અગ્રમાદ ભાવથી રહે.

<sup>૧</sup>સપરિગ્ગહા ય <sup>૨</sup>સારંભા, <sup>૩</sup>હૃદમેગેસિ-<sup>૪</sup>માહિયં । <sup>૫</sup>અપરિગ્ગહા <sup>૬</sup>અણારંભા, <sup>૭</sup>ભિક્ત્વૂ <sup>૮</sup>તાણં <sup>૯</sup>પરિવ્વણ ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) પરિગ્રહ રાખવાવાળા તથા (૨) આરંભ કરવાવાળા પણ મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકે છે (૩) એમ મોક્ષ વિષયમાં (૪) કોઈ (૫) કહે છે પરંતુ (૬) પરિગ્રહ તથા (૭) આરંભ રહિત પુન્યતા (૮) ભાવભિક્તુ (૯) શરણુમાં (૧૦) જાય

ભાવાર્થ— કોઈ અન્યતીર્થી કહે છે કે પરિગ્રહ રાખવાવાળા તથા આરંભ કરવાવાળા છવે પણ મોક્ષમાં જાય છે, પરંતુ ભાવભિક્તુએ તો પરિગ્રહ રહિત, તથા આરંભ રહિતના શરણુમાં જવું તે જ આત્મકલ્યાણનો હેતુ જાણવો પરતીર્થીઓનું કહેવું અસત્ય જાણવું. કોઈ એમ પણ કહે છે કે શિર તથા મૂછ મુઠાવાની કોઈ જરૂર નથી કેવલ શુભની કૃપાથી જ પરમ અક્ષરની પ્રાપ્તિ અથવા દીક્ષાની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે આ વચ્ચે! બધા આસક્ત પુરુષોનાં છે એમ જાણી તેનો મંત્ર નહિ કરવો એ આત્માર્થીએ ઉપયોગ રાખવો. આરંભ અને પરિગ્રહને જન્મ મરણરૂપ સંસાર વૃદ્ધિના હેતુ જાણી સાધકે આરંભ પરિગ્રહથી દૂર રહેવું

<sup>૧</sup>કહેસુ <sup>૨</sup>ધાસમેસેજ્ઞા, <sup>૩</sup>વિઝ <sup>૪</sup>દત્તેસણં <sup>૫</sup>ચરે । <sup>૬</sup>અગિદ્ધો <sup>૭</sup>વિપ્પમુક્કો <sup>૮</sup>અ, <sup>૯</sup>ઓમાણં <sup>૧૦</sup>પરિવજ્જણ ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ગૃહસ્થોએ પોતાના માટે બનાવેલ આહારમાંથી (૨) વિદ્વાન મુનિ (૩) આહારની (૪) ગવેષણા કરે (૫) ગૃહસ્થોએ દીવેલ આહાર (૬) લેવાને ઇચ્છે એ રીતે (૭) આસક્તિ રહિત તથા (૮) રાગદ્વેષ વર્જિત બની કોઈ અન્યનું (૯) અપમાન (૧૦) ન કરે

ભાવાર્થ— વિદ્વાન સાધુ અન્ય દ્વારા બનાવેલ એટલે, ગૃહસ્થોએ પોતાના માટે બનાવેલ આહારમાંથી દોષ રહિત આહારની

જવેલણ કરે તથા મૂઠસેથી હીપેલ આહાર બ્રહ્મ કરવાની ઇચ્છા કરે  
આહારમાં મૂચ્છા ન રાજે તથા રાજવેષ કરે નહિ, તેમજ અન્ય  
કેાઈનું અપમાન ન કરે.

લોગવાય ગિસામિજ્ઞા, હૃમેગેમિ માહિય । વિપરીય-  
પસસંમૂય, અસરસં તયાણુયા ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) લોકવાદ અથવા પૌરાણિકના વાદને (૨) સાંભળવા  
નોહ્તિ (૩) એમ (૪) પ્રધાન્યેનું (૫) કહેવું છે પરંતુ એ પૌરાણિકના  
સ્થિતિ (૬) વિપરીત (૭) શુદ્ધિથી (૮) રચિત છે (૯) અન્ય અવિવેકીઓએ  
કહેલ તેના (૧) અનુયાયી છે

ભાવાર્થ - કેટલાએક દર્શનીઓ કહે છે કે ધાજ દીએ તથા  
પૌરાણિકોની વાત લોકવાદના કથનને સાંભળવું એકએ પરંતુ  
પૌરાણિકોનું કથન વિપરીત શુદ્ધિથી રૂપલ તથા અન્ય અવિવેકીઓના  
કથન સમાન મિથ્યા છે અને તે લોકવાદના અનુયાયી છે

અણતે નિહંપ લોપ, સાસપ ન વિણસસૈ । અંતથં ગિહંપ  
કોપ, ઇતિ ધીરોડતિપાસૈ ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) આ લોક (૨) અનન્ત (૩) નિત્ય (૪) શાશ્વત (૫)  
વિનાશી (૬) નથી (૭) આ લોક (૮) નિત્ય (૯) અત્વાદા (૧) એમ (૧૧)  
ધીર પુરુષ (૧૨) અનન્ત રહે છે

ભાવાર્થ - આ લોક અનન્ત નિત્ય તથા શાશ્વત છે તેના  
વિનાશ થવાનો નથી વળી કેાઈ એમ કહે છે કે આ લોક અનન્તવાન  
(સીમિત) તથા નિત્ય છે એમ જાણ આજિ ધીરપુરુષો રહે છે  
તેમજ નિત્યનો અર્થ એ માને છે કે પુરુષ લોક તે મુલ્ય ધારી

સૂત્ર કૃત્તિ સૂત્ર અં ૧ ઉં ૪

પુરુષ જ થાય સ્ત્રી મૃત્યુ પામી સ્ત્રી થાય એક જ સ્વભાવવાળો લોક છે વળી કેટલાક સાત દ્વીપવાળી પૃથ્વી હોવાનું માને છે. જેથી પરિણામવાળો લોક માને છે કોઈ કહે છે જે પુત્ર રહિત પુરુષને માટે કોઈ લોક નથી બ્રાહ્મણ દેવતા છે અને કુત્તા ચક્ષ હોવાનું, તથા ગાયને સારવાવાળાને કોઈ લોક મળતો નથી. આવી આવી ભ્રમપૂર્ણ વાતો કરે છે, વળી પાછા કહે છે જે આવા પ્રકારના લોકવાદને સાંભળવો જોઈએ આવા મિથ્યાવાદને પોષણરૂપ અન્ય-તીર્થીઓના આચાર વ્યવહાર બધા સ સાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિના હેતુ બ્રમણ તેઓના સંગથી દૂર રહેવું.

अपरिमाणं विद्याणार्हं, इहमेगेसि माहिचं । सन्वत्थ  
सपरिमाणं, इति धीरोऽतिपसई ॥ ७ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) પરિમાણ રહિત (૨) જાણુ છે. (૩) લોકમાં (૪) કેટલાએક (૫) કહે છે (૬) સર્વત્ર (૭) પરિમાણસહિત (૮) એક (૯) ધીર-પુરુષ અત્યંત (૧૦) દેખે છે

ભાવાર્થ:- કેટલાએક અન્યતીર્થીની માન્યતા એ છે કે અતીન્દ્રિય પદાર્થોને જાણવાવાળા પુરુષ અવશ્ય છે; પરંતુ સર્વ પદાર્થના જ્ઞાતા (જાણવાવાળા) સર્વજ્ઞ પુરુષ છે જ નહિ. પરિમિત પદાર્થોને જાણવાવાળા પુરુષો હોય છે, એમ ધીન્પુરુષો કહે છે. આશય એ છે કે અન્યતીર્થીઓના તીર્થ કર અતીન્દ્રિય પદાર્થોને દેખવાવાળા છે. છતાં પરિમિત પદાર્થોને જ જોવે છે, દેખે છે, તેથી સર્વજ્ઞ નથી; એટલે અપરિમિત જ્ઞાની હોવા છતાં પરિમિત પદાર્થોને જ જુએ છે, જાણુ છે, એટલે ઇષ્ટ અર્થોને જાણવું ને જોવું, કીડાની સંખ્યાના જ્ઞાનની શી જરૂર છે ? તેમ તેઓ માને છે, બ્રહ્મા, દિવ્ય એક હજાર વરસ સુધી સૂઈ રહે છે, એ સમયે કિન્ચિત માત્ર દેખતા નથી, પણ જ્યારે જાગે છે, ત્યારે દેખે છે, આવા પ્રકારનો લોકવાદ રહેલો છે, આવા અજ્ઞાનીઓનો સંગ ન કરવો.

જે કોઈ તસા પાળા, ચિહ્નંતિ અદુ યાંધરા । પરિયાપ  
અત્થિ સે અંજૂ જેણ તે તસ્સ યાંધરા ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે કોઈ (૨) વસ બચવા (૩) છવો (૪) સ્થાવર  
(૫) સ્મિત છે (૬) પર્ણામ (૭) હોય છે (૮) તેની (૯) અવસ્થા (૧૦) જે  
(૧૧) વસ હોય તે (૧૨) સ્થાવર અને સ્થાવર હોય તે વસ યામ છે

ભાવાર્થ:- આ હોકમાં જેટલા વસ અને સ્થાવર છવો છે તે અવસ્થા એક જીવનની પર્યાયમાં ઉત્પન્ન થાય છે વસ હોય તે સ્થાવર યામ છે ને સ્થાવર હોય તે વસમાં ઉત્પન્ન થાય છે અન્ય તીર્થાંશોની માન્યતા ગાથા છઠ્ઠીમાં બતાવેલ છેવોનું નિત્યપણું- પુરુષ મૃત્યુ પામી પુરુષ જ થાય તે હકીકત અસત્ય છે આ ઉપદેશ તો સંપૂર્ણ જ્ઞાની ભગવત મહાવીરનો છે છેવોના શુભાશુભ કર્મો તુચ્છાર પર્યાય પહોંતી રહે છે એકાંત આશ્રમ ન રાખવેલ

જરાલં જગમો જોગં વિજ્ઞાસ પલેતિ ય । સંખ્યે અર્વર્જત  
દુષ્સંય, અમો સંખ્યે અર્હિસંયા ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જૌહારિક છેવોની (૨) અવસ્થા (૩) વિશેષ સ્પૂલ છે કારણ સ્વછવો એક અવસ્થાને છોડી બીજી અન્ય (૪) અવસ્થામાં (૫) જન્મ છે તથા (૬) સ્વ છેવોને (૭) દુષ્પ (૮) અગ્રિય છે (૯) તેથી (૧૦) કોઈપણ (૧૧) છવની કિંસા નહિ કરવી

ભાવાર્થ - જૌહારિક છેવોની અવસ્થા વિશેષ સ્પૂલ છે કારણ કે સર્વ પ્રાણીઓ એક અવસ્થાને છોડી અન્ય બીજી અવસ્થા (પર્ણામ-વિપર્ણામ)માં ઉત્પન્ન થાય છે તેમજ સર્વ છેવોને દુષ્પ અગ્રિય છે તેથી કોઈ પણ છવની કિંસા કરવી નહીં, સચારી સર્વ



एयं खु नाणिणो सारं, जं न हिंसइ किंचण । अहिंसा  
समयं चेव, एतावत्तं विधाणिआ ॥ १० ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઝેજ (૨) નિશ્ચયથી (૩) વિવેકી-જ્ઞાનીઓનો (૪) ન્યાય સંગત છે (૫) ટાઇ જીવની (૬) હિંસા (૭) ન કરે (૮) અહિંસા આશ્રયી સર્વ જીવો સાથે (૯) સમભાવ રાખવો (૧૦) આ પ્રમાણે (૧૧) જાણવું.

**સાવાર્થ:-** કેઇ પણ જીવોની હિંસા નહિ કરવી એ જ્ઞાની પુરુષને માટે ન્યાય સંગત છે, જ્ઞાનની પ્રાપ્તિનો એ જ સાર છે, સાથોસાથ જ્ઞાન-પ્રાપ્તિનો સાર એ છે જે મૃધા ન યોલે, અદક્ષ મહર્ષી

ન કરે મૈથુન એવન ન કરે, પરિશ્રમ કે પરિશ્રમ અમત્વ ન રાજે,  
શત્રિ લોચન ન કરે, જ્ઞા બધાં મતો નિષ્ક્રમો જ્ઞાન પ્રાપ્તિનું ફળ  
સારસ્વ બલુનું, જેમ પોતાને મરણ અપ્રિય છે, એ જ રીતે સર્વ  
જીવોને મરણ અપ્રિય છે, જેમ બાણી કાઠી જીવોને પીડા—કષ્ટ ઉત્પન્ન  
યામ તેવા કાર્યોથી અલગ રહેવું તે આત્મકલ્યાણનો સમાધિનો  
કુળનો માર્ગ છે

સુસિદ્ધ ચ વિગપ ગેહી, આપાણં સમ્મ રક્ષણ । અરિમાસંગ  
સેજાસુ, મક્ષપાણે ય સંતસો ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ પ્રકારની સાધુ સમાચારીમાં સ્થિત આકાશકિમાં  
(૨) આસક્તિ રહિત સાધુ (૩) જ્ઞાન દર્શન તથા ચારિત્રની સમ્યક્ પ્રકારથી  
(૪) રક્ષા કરે (૫) આલવામાં (૬) બેસવામાં (૭) સવનમાં તથા (૮) ભોજન  
(૯) પાણીના નિયમમાં (૧૦) સદા ઉપયોગ રાખે.

સાવાર્થ - આ પ્રકારની સાધુ સમાચારીમાં સ્થિત તથા  
આકાશકિમાં આસક્તિ રહિત, મુનિ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની ઉપયોગ  
પૂર્વક રક્ષા કરતા યજ્ઞ આલવા, બેસવા, તથા સવનમાં બત્ના રાખે  
તથા ભાત પાણીમાં ઉપયોગ રાખી રહેવા, અમૃત રહે

એતેહિં તિદિં ઠાણેહિં સંજણ સતતં મુળી । ઇક્ષ્ણ જલણં  
જૂમ, મક્ષત્ય ચ વિગિજણ ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ (૨) મન (૩) રથાનોમાં (૪) સદા (૫) સવન  
અન્ય માં (૬) મુનિ (૭) જ્ઞાન (૮) મોખ (૯) આવા (૧૦) લોકનો (૧૧)  
તાન કરે.

**ભાવાર્થ**.— ઈર્થા સમિતિ, આદાનનિષ્કેપતા સમિતિ, એષણા સમિતિ એ ત્રણે સ્થાનોમાં સદા સયમ રાખી મુનિ ક્રોધ-માન માયા તથા લોભનો ત્યાગ કરે.

<sup>૧</sup>સમિ<sup>૨</sup>ં <sup>૩</sup>ઉ <sup>૪</sup>સયા <sup>૫</sup>સાહુ, પંચ-સંવર-સંયુ<sup>૬</sup>કે । સિ<sup>૭</sup>ંઈ<sup>૮</sup>ં  
<sup>૯</sup>અસિ<sup>૧૦</sup>ંઈ મિ<sup>૧૧</sup>ક્ષુ, આમોક્ષાય પરિવ્વ<sup>૧૨</sup>ંજાસિ ॥ ૧૩ ॥

**શબ્દાર્થ** : (૧) સમિતિ યુક્ત (૨) સદા (૩) સાધુ (૪) પાંચ સંવરથી (૫) ગુપ્ત સ્થેનારા (૬) ગૃહસ્થોમાં (૭) મૂર્છા ન રાખતા (૮) શિક્ષુ (૯) મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતાં સુધી (૧૦) સંયમપાલન કરે.

**ભાવાર્થ** :— નિદોષ બિક્ષાચરી કરવામાં રક્ત સાધુ સમિતિ યુક્ત પાંચસંવરથી ગુપ્ત રહી ગૃહસ્થોમાં મૂર્છા નહિ રાખતા થકા મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતાં સુધી સંયમ પાલન કરે અને સમસ્ત કર્મોના ક્ષય કરવા સંયમમાં અનુરક્ત રહે આ પ્રમાણે શ્રી સુધર્માસ્વામી પોતાના શિષ્ય શ્રી જમ્બૂસ્વામીને કહે છે

**પ્રથમ અધ્યયન સમાપ્ત**

## અધ્યયન ૨ છુ

### પ્રથમ ઉદ્દેશો

સંયુક્તહ કિં ન યુક્તહ ? સંયોદી સ્વછ પેષ દુલ્લહા;  
મો દુષ્ણમતિ રાહમો, મો સુલભં પુણરાધિ જીવિયં ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) કે જાણ્યો । તમે ભોધ પ્રાપ્ત કરો (૨) કેમ ભોધને પ્રાપ્ત કરતા નથી (૩) મૃત્યુ પશ્ચાત્ પરલોકમાં (૪) ભોધપ્રાપ્ત થવો (૫) દુલભ થઈ (૬) બીજીતરારિ (૭) પાછી આવતી (૮) નથી (૯) સવમીજ્ઞવન (૧૦) ફરી (૧૧) સુલભ (૧૨) નથી

ભાવાર્થ:- કે જાણ્યો ? તમે ભોધને પામે, કેમ ભોધને પ્રાપ્ત કરતા નથી ? જે રાત્રિ બીજીતરારિ થઈ તે ફરી પાછી આવતી નથી તેમજ સવમી જ્ઞવન મૃત્યુ બાદ પરલોકમાં પ્રાપ્ત થવું સુલભ નથી મહાન દુલભ છે, જગવાન શ્રી જગજીવસ્વામી, (ભરત સ્વકવલીથી વિરચાર પામેલા) પોતાના અઠાણ પુત્રોને તથા દુર, અમુર, મનુષ્ય, નાગ તથા તિર્થંજીને ઉપદેશ આપે છે કે કે જાણ્યો ? તમે જ્ઞાન દશન તથા આસ્ત્રિરૂપ ધર્મના ભોધને પ્રાપ્ત કરે કારણ કે ફરી આવો અવસર પ્રાપ્ત થવો કઠિન છે એક તો મનુષ્યનો જ મ, કર્મશૂનિ, આર્યદેશ, ઉચ્ચકુળમાં જ મ, સર્વધર્મોમાં સર્વજ્ઞો સર્વની પ્રાપ્તિ અતિ દુલભ છે વળી અવજ તથા ધર્મજિતની પ્રાપ્તિ પણ દુલભ છે પૂર્વોક્ત સામગ્રી પામીને જુદામાન પુરુષોએ તુલ્ય વિષયોના સેવનને ત્યાગી સદ્ધર્મનો ભોધ પ્રાપ્ત કરવો બેધર્મ, નિર્વાણ આદિ સુખોના દેનાર જૈનેન્દ્ર ધર્મથી મુક્ત મનુષ્યભવ પામી તુલ્યકામસોગોનું સેવન કરવું એ આત્માને અદિતનું કારણ બાણવું જે પુરુષ વિષય સેવનમાં

સૂત્ર કૃત્તિગ સૂત્ર અં ૨ ઉં ૧

આસક્ત થઈ એકવાર ધર્માચરણથી બ્રહ્મ થાય છે, તે અનતકાળ સુધી આ સંસારમાં જન્મમરણરૂપ પરિભ્રમણ કરે છે એમ આગમમાં કહેલ છે. તેમજ આયુષ્ય વ્યતીત થયેલ પાછું પ્રાપ્ત થતું નથી. એ જ રીતે યૌવન ચાલ્યા ગયા પછી પાછું પ્રાપ્ત થતું નથી આયુષ્ય તટ્યું સાંધી શકાતું નથી એમ જાણી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ બોધ સ્વીકાર કરવો તે ભાવ બોધ છે. તેને ગ્રહણ કરી પ્રાપ્ત સયોગોને સફળ બનાવવા ઉપયોગી રહેવું. એ આત્મહિતનું કારણ જાણવું.

ઉ<sup>૧</sup>હરા<sup>૨</sup> બુ<sup>૩</sup>દ્ધા<sup>૪</sup> ય પા<sup>૫</sup>સંહ, ગ<sup>૬</sup>ર્ભ<sup>૭</sup>ત્થા વિ ચ<sup>૮</sup>રંતિ મા<sup>૯</sup>ર્ગવા ।  
સૈ<sup>૧૦</sup>જે જહ<sup>૧૧</sup> વદ્ધ<sup>૧૨</sup>યં હરે, એ<sup>૧૩</sup>વં આ<sup>૧૪</sup>વસ્થયંમિ તુ<sup>૧૫</sup>દ્દૈ ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) નાના બાલક (૨) વૃદ્ધ (૩) ગર્ભમાં રહેલા તથા મોટી ઉમરના મધ્યમ ઉમરના (૪) મનુષ્યોનાં જીવન (૫) તુટી જાય છે (૬) સ્થેનપક્ષી (૭) જેમ (૮) વર્તકપક્ષીને (૯) પકડી લે છે મૃત્યુ પમાડે છે (૧૦) એ રીતે (૧૧) આયુષ્યનો ક્ષય થયે (૧૨) જીવોના જીવન નષ્ટ થાય છે (૧૩) તેને દેખો

ભાવાર્થ :— શ્રી ઋષભદેવસ્વામી પોતાના અઠાણુ પુત્રોને ઉદ્દેશીને ઉપદેશ આપે છે કે હે લલ્લજનો બાલક, વૃદ્ધ તથા ગર્ભમાં રહેલા તથા મધ્યમ વયના વગેરે મનુષ્યો પોતાના જીવનને છોડી દે છે, એ તમે દેખો, જેમ સ્થેન નામનું પક્ષી વર્તક આદિ નાના પક્ષીઓને પકડી મારી નાંખે છે એ જ રીતે આયુષ્યનો ક્ષય થયે જીવોના જીવન નષ્ટ થાય છે, પ્રાયઃ સસારી જીવોનાં આયુષ્ય વિશેષ સોપકેમી હોવાથી નિયત હોતાં નથી, તેથી કોઈ ગર્ભમાંથી, કોઈ બાલવયમાં, તો કોઈ યૌવનવયમાં, તો કોઈ વૃદ્ધાવસ્થામાં મૃત્યુને પ્રાપ્ત થાય છે. આ રીતે મનુષ્યોના જીવન અસ્થિર છે, આવી રીતે પ્રાય મનુષ્યઆદિ સર્વ જીવોની એ જ સ્થિતિ રહેલ છે, આયુષ્ય વિઘ્નોથી ભરપૂર છે, સર્વ અવસ્થાઓમાં પ્રાણી પોતાના પ્રાણોને છોડે છે, આ રીતે જીવોના જીવન, મૃત્યુ નષ્ટ કરી દે છે. એમ જાણી બોધને પ્રાપ્ત કરી, પ્રાપ્ત

કર્ષેલ સુખવસસ્ને સમમશ્નુષ્ણ કરી સ્નેહ બનાવવો એ મનુષ્યનું  
કર્તવ્ય છે એમ વિચારી ધર્મ આરાધન કરવા ઉચમવત બની રહેવું

માયા<sup>૧</sup>હિ પિયા<sup>૨</sup>હિ લુપ્ત<sup>૩</sup>ઈ, નો<sup>૪</sup> સુલહા<sup>૫</sup> સુગઈ<sup>૬</sup> ય પેશ્મો<sup>૭</sup> ।  
પયાઈ<sup>૮</sup> મયાઈ<sup>૯</sup> પેહિયા<sup>૧૦</sup>, બારમા<sup>૧૧</sup> વિરમેજ્જ<sup>૧૨</sup> સુખ્ય<sup>૧૩</sup> ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) માતા (૨) પિતામાં લુપ્ત (૩) પીઠા પામે છે તેના  
માટે (૪) સુલહા (૫) નથી (૬) સુગતિ (૭) પરલોકમાં (૮) એ (૯) ભવને (૧)  
ટેળી (૧૧) સુવતપુરુષ (૧૨) આરભથી (૧૩) વિરક્ત થાય.

ભાવાર્થ - પ્રાચ-લુપ્ત, માતા, પિતા, પુત્ર, પુત્રી, સ્ત્રી આદિ  
સ્વજનોના સ્નેહમાં લુપ્ત થઈ પીઠાને પામતા મહા વારવાર સસાર  
પરિશ્રમણ કરે છે આવા આસક્ત લુપ્તને માટે મૃત્યુ પછી પરલોકમાં  
સુગતિ પ્રાપ્ત થવી સુલહા નથી, એવું બધી સુવત પુરુષો પરલોકમાં  
ભવને ટેળીને આરભથી વિરક્ત થાય, નિવૃત્ત થાય આસક્ત લુપ્તો  
ધર્મપ્રાપ્તિ માટે ઉચમ કરી શકતા નથી હોદના બધનથી વધારે લઠ  
બંધન લુપ્તને સ્વજનના સ્નેહનું રહેલ હોઈ, બહા જૂરા વિવંશી  
રહિત બની સ્વજનોના પોષણ માટે નીચમાં નીચ કાર્ય કરતા સદ  
પામતા નથી, આવા લુપ્તો સ્વજન વર્ગમાં નિન્દિત બને છે અને  
તેઓને પરલોકમાં સદ્ગતિ પ્રાપ્ત થતી નથી, એમ બધી સુવતપુરુષ  
બાગૃત રહી આરભ, પરિશ્રમ, સ્વજન સ્નેહથી દૂર રહી માનવભવને  
સ્નેહ બનાવે એવો ભગવતનો ઉપદેશ છે

જમિર્ણ<sup>૧</sup> જંગતી<sup>૨</sup> પુહો<sup>૩</sup> જંગા<sup>૪</sup>, કસ્મેઈ<sup>૫</sup> લુપ્ત<sup>૬</sup>તિ પાણિ<sup>૭</sup>ણો ।  
સપમેશ<sup>૮</sup> કહેઈ<sup>૯</sup> ગાઈ<sup>૧૦</sup>ઈ, નો<sup>૧૧</sup> તસ્સ<sup>૧૨</sup> સુખેજ્જ<sup>૧૩</sup>પુહ્ય<sup>૧૪</sup> ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અનિશ્ચ પુરુષની રિપતિ (૨) સસારમાં (૩) અસત-  
અશ્વ (૪) સ્વ (૫) પોતાના (૬) કરેલા કમના કારણે (૭) કર્મેના કલ્મથી

(૮) દુઃખ પામે છે પોતાના કરેલા કર્મોથી (૯) નરકાદિ સ્થાનોમાં જાય છે (૧૦) નથી (૧૧) ભોગવ્યા વિના (૧૨) છૂટી શકાતુ (૧૩) કર્મથી (૧૪) જીવે.

**ભાવાર્થ:-** જે જીવ સાવધ અનુષ્ઠાનો છોડતા નથી તે જીવો સંસારમાં પોતાના કરેલાં કર્મના ફળ ભોગવવા માટે નરક આદિ ચાતના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ દુઃખો ભોગવે છે. અલગ અલગ સ્થાનોમાં નિવાસ કરનારાં પ્રાણીઓ, સર્વે પોતાનાં કરેલાં શુભાશુભ કર્મના ફળોને ભોગવ્યા વિના કર્મથી મુક્ત થઈ શકતાં નથી. જાણી વિશિષ્ટ તપસ્યા તથા સંયમ ગ્રહણ કર્યા વિના કર્મોનાં સર્વથા ફલ થઈ શકતો નથી. એમ જાણી પોતાના આત્માના કલ્યાણને માટે, સુખસમાધિ પ્રાપ્ત કરવા, નિરાંત્રી નિષ્પરિગ્રહી બની ચારિત્ર ગ્રહણ કરવા ઉદ્યમવંત રહેવું સર્વવિરતી થવા શક્તિ ન હોય તો અદ્યપાંત્રી અદ્ય પરિગ્રહી બની ધર્મ આરાધન કરવા તત્પર બનવું એ જ મનુષ્યભવતુ સાચુ કર્તવ્ય છે

<sup>૧</sup>      <sup>૨</sup>      <sup>૩</sup>      <sup>૪</sup>      <sup>૫</sup>      <sup>૬</sup>  
**દેવા ગન્ધર્વ-રાક્ષસા, અસુરા ભૂમિચરા સરીસિપા ।**  
<sup>૭</sup>      <sup>૮</sup>      <sup>૯</sup>      <sup>૧૦</sup>      <sup>૧૧</sup>      <sup>૧૨</sup>      <sup>૧૩</sup>  
**સયા નરસેદ્ધિ-માહુના ઠાળા તે વિ ચર્યંતિ દુઃખિણા ॥ ૬ ॥**

**શબ્દાર્થ .** (૧) દેવતા (૨) ગન્ધર્વ (૩) રાક્ષસ (૪) અસુર ભૂમિ પર (૫) ચાલવાવાળા (૬) સરકીને ચાલવાવાળા સર્પોદિ તિર્યંચ (૭) રાજા (૮) મનુષ્ય (૯) નગરશેઠ (૧૦) બ્રાહ્મણ (૧૧) એ સર્વ દુઃખી બની (૧૨) પોતપોતાનાં (૧૩) સ્થાનને (૧૪) છોડે છે-મૃત્યુ પામે છે

**ભાવાર્થ:-** સિદ્ધભગવતના સ્થાન સિવાય સર્વસ્થાનો અનિત્ય છે. દેવતા, ગન્ધર્વ, રાક્ષસ અસુર, ભૂમિચર, તિર્યંચ, ચક્રવર્તી, સાધારણ મનુષ્ય, નગરશેઠ, બ્રાહ્મણ વગેરે એ સર્વ દુઃખી થતા પોતાના સ્થાનને છોડી પરલોકમાં જાય છે સર્વ પ્રાણીઓને પ્રાણ છોડતી વખતે મહાદુઃખ હોય છે

કામેહિ ય સંપદેહિ ગિદ્ધા, કમ્મસહા ફાલેણ જન્ત્વો ।  
તાલે જહ પંચણ્ડસુપ એવં આરક્ષગંતિ તુદ્ધતી ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) વિષયભોજની તૃષ્ણા તથા (૨) સ્વજનોર્મા (૩) રૂઢ રહેનાર (૪) પોતાનાં કર્મનાં ફળ ભોજવે છે (૫) જનસર પ્રાપ્ત થયે (૬) પ્રાણી (૭) તાલફળ નીચે પડી જાય છે (૮) જેમ (૯) બંધનથી છૂટેલ (૧૦) જે આરક્ષ (૧૧) આયુષ્યનો ક્ષય થયે જીવે (૧૨) મૃત્યુને પામે છે

ભાવાર્થ :- વિષય ભોજની તૃષ્ણાવાળા તમા માતા પિતા સ્ત્રી આદિ પરિચિત પદાર્થોમાં આસક્ત રહેનાર પ્રાણીઓ, જનસર પ્રાપ્ત થયે પોતાનાં કર્મનાં ફળોનાં ફળ ભોજવતાં ભોજનવર્તા આયુષ્યનો ક્ષય થતાં મૃત્યુને પ્રાપ્ત થાય છે જેમ બંધનથી છૂટેલ તાલફળ ચીમ નીચે પડી જાય છે તે ન્યારે પર ભવમાં આવ્યા જાય છે ભાવ એ છે કે ભોજની ઇચ્છાવાળા પુરુષ વિષયનું સેવન કરી પોતાની તૃષ્ણાની તૃપ્તિ કરવા ઇચ્છતા આ દોષ તથા પરલોકમાં કેવળ કલેષ જ પામે છે પરંતુ તૃષ્ણાની શાંતિ કરી થતી જ નથી. જેમ બધી મુખના ઇચ્છુક જીવોએ વિષય ભાવને દૂર કરી ધર્મ આરાધનમાં લક્ષ વધારી જીવન જીવીત કરવું તે આત્મકલ્પનું કારણ બધું

જે યાચિ ષડુસ્સુપ સિયા, ધમ્મિય માહણ મિક્કસુપ  
સિયા મમિણ્મ-કહેહિ મુચ્છિણ તિર્થ સેક્કમેહિ કિચતી ॥૭॥

શબ્દાર્થ (૧) જે (૨) ધર્મ સેવો (૩) જહુ મૃત (૪) દોષ (૫) પાર્શ્વિક (૬) માદ્યસુ (૭) લિપ્ત (૮) દોષ (૯) માદ્યક્ત અનુષ્ઠાનોર્મા (૧૦) આસક્ત દોષ તેઓ (૧૧) અત્યંત (૧૨) કર્મ કારા (૧૩) પીડિત દોષ છે

ભાવાર્થ :- માદ્યમય અનુષ્ઠાનોર્મા આસક્ત પુરુષ આદે જહુ મૃત દોષ, પાર્શ્વિક દોષ અથવા પ્રાણસુ દોષ આદે લિપ્ત દોષ



પરંતુ માયાકૃત અનુષ્ઠાનોથી અશુભ કર્મોનું બંધન થાય છે અને તે અશુભ કર્મોના વિપાકો વડે બહુ જ દુઃખને પામે છે. એમ જાણી માયાકૃત અનુષ્ઠાનોનો ત્યાગ કરી સરલતાથી સર્વ ધાર્મિક ક્રિયા કરવા ઉપયોગવંત રહેવું.

અહ પાસ વિવૈગમુદ્વિષ, અવિતિળ્લે હૃદ માસર્ધ ધુવં ।  
નાહિસિ આરં કઝો પરં, વેહાસે કમ્મેહિં કિચ્ચતો ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થઃ— (૧) વળી પશ્ચાત્, (૨) દેખો કોઈ અન્ય તીર્થો પરિબ્રહ્મણોડી (૩) સંસાર અનિલ જાણી (૪) પ્રવ્રજિત થાય (૫) સંસારને પાર જાહે કરે (૬) લોકમાં (૭) મોક્ષનું (૮) લાભણુ માત્ર કરનાર (૯) આ લોક (૧૦) પરલોક (૧૧) ક્યાંથી (૧૨) જાણી શકે (૧૩) મધ્યમાં જ (૧૪) કર્મો દ્વારા દુઃખ (૧૫) પામે છે.

ભાવાર્થઃ— હે શિષ્ય ! વળી પ્રશ્નાત તમે જાણો કે કોઈ અન્યતીર્થો સંસારને અનિલ જાણી પરિબ્રહ્મ આદિ જડ પદાર્થોનો તથા સ્વજનોનો ત્યાગ કરી પ્રવ્રજ્યા બ્રહ્મણુ કરી મોક્ષ પ્રાપ્તિ માટે સાવધાન થાય છે; પરંતુ મોક્ષ માર્ગનું જ્ઞાન નહિ હોવાથી સંયમ અનુષ્ઠાનનું યથાતથ્ય પાલન નહિ કરી શકવાથી અને માત્ર મોક્ષનું લાભણુ કરનાર, સંસારના પારને પામી શકતા નથી. મોક્ષ માર્ગનો ઉપાય જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તપનું આરાધન છે. તે સિવાય અન્ય કોઈ મોક્ષનો માર્ગ છે જ નહિ, ભૂતકાળમાં પણ એ જ માર્ગ હતો ને ભવિષ્યકાળે પણ એ જ માર્ગ સિવાય અન્ય માર્ગ હશે નહિ. તેથી અન્યતીર્થોનો સાવધ અનુષ્ઠાનવાળાઓ તથા તેને અનુસરનારને માટે મોક્ષ પ્રાપ્તિ તો દૂર રહે છે પરંતુ સંસાર પરિબ્રમણરૂપ જન્મ મરણ અનતકાળ સુધી કર્યા કરે છે મોક્ષના માર્ગમાં આરભ અને પરિબ્રહ્મને કોઈ સ્થાન જ નથી તેના ત્યાગમાં જ મોક્ષમાર્ગ છે એમ જાણી અન્યતીર્થોના સગથી દૂર રહેવું અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ આરાધનમાં ઉદ્ધમવ્રત બની મનુષ્યજન્મને સફળ બનાવવા જાગૃત રહેવું.

જહ વિં ય નગિણે કિસે ચરે, જહ વિં ય સુંજિય  
માસમંતસો । જે હહ માયાર્દ મિજ્જર્દ, આગંતા ગમ્માય  
જંતસો ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષ માયા ભાષોથી મુક્ત (૨) કામ (૩) નમ  
સ્ત્રી (૪) દુષ્ટ બની (૫) નિચરે અને (૬) ઉપવાસના બંધે (૭) બોબલ (૮) કામ  
માસમાસના કરે તો પણ તે ભાવ્યુક્ત પુરુષ (૯) અનંતકાળ સુધી (૧) જ  
અભવાસને (૧૧) પ્રાપ્ત કરે.

ભાવાર્થ - જે પુરુષ-સાધક કામ્યુક્ત હોય, જાહે નમ  
સ્ત્રી, શરીરને દુષ્ટ કરી વિચરે, અથવા માસમાસના ઉપવાસના બંધે  
બોબલ કરે પરંતુ માયાયુક્ત અનુષ્ઠાનથી અનંતકાળ સુધી અભવાસને  
પ્રાપ્ત કરે તેમજ જાવા ઉપ તપ કરવા છતાં કામ્યુક્ત અને આરભ  
ચરિત્ર મમત્વના કારણે મોક્ષ પ્રાપ્તિ કરી શકતા નથી; પરંતુ સસાર  
પરિબ્રમણ જ ન મરણ બંધમાં ફસાઈ રહે છે.

પુરિસો રમ પાષ-કમ્મુણા, પલિયતં મણુયાણ જીભિયં ।  
સમા હહ કામમુચ્છિયા, મોઈ જંતિ નરા અસંસુદા ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષ । (૨) પાપક્રમ (૩) નિવૃત્તિ (૪) મનુષ્ય  
(૫) જીવન (૬) નાશવાન છે (૭) આસક્ત (૮) સસારમાં (૯) કામચોરોમાં  
મુલ્લિખ (૧) મોહને (૧૧) પ્રાપ્ત કરે છે (૧૨) જે મનુષ્ય (૧૩) દિલ્લા  
આદિ પાપથી અનિવૃત્ત.

ભાવાર્થ - જે પુરુષ । તું પાપક્રમથી મુક્ત રહેલ છે હવે  
જે પાપક્રમથી નિવૃત્તિ થા કારણ કે મનુષ્યનું જીવન નાશવત છે જે  
મનુષ્ય સસારમાં આસક્ત છે તથા વિપચ્છોભોમાં મુલ્લિખત છે અને

હિસા આદિ પાપોથી નિવૃત્ત નથી તે મોહને પ્રાપ્ત કરે છે. મિથ્યા-  
દષ્ટિઓની બતાવેલ તપસ્યાથી મનુષ્યની ચતુર્ગતિરૂપ દુર્ગતિ રોકી  
શકાતી નથી. કારણ જે અન્ય તીર્થીઓનાં બધા અનુષ્ઠાનો અસત  
અને પાપકર્મથી આરંભ યુક્ત રહેલાં છે. તેથી જીવોના કલ્યાણના  
માટે ભગવંતનો ઉપદેશેલ (આરભ પરિબ્રહ્મ રહિત) માર્ગમાં સ્થિર  
રહેવું એ જ આત્મકલ્યાણનો માર્ગ છે મનુષ્ય જીવન અલ્પ છે. એમ  
જાણી ધર્મ આરાધનમા પ્રમાદ કરવો નહિ. અન્ય તીર્થીઓને પોતાના  
હિતની પ્રાપ્તિ અને અહિતના ત્યાગના ઉપાયનું જ્ઞાન નહિ હોવાથી  
હિસા આદિ પાપમય અનુષ્ઠાનોથી નિવૃત્ત થતા નથી અને ઇન્દ્રિય  
વિષયોમાં આસક્ત બની મોહનીય કર્મનો સંચય કરી સંસાર  
પરિબ્રમણની વૃદ્ધિ કરતા થકા રહે છે એવું જાણી તેઓના સગથી  
દૂર રહેવું.

જયયં વિહરાહિ જોગવં, અણુપાણા પંથા દુરુત્તરા ।  
અણુસાસનમેવ પલ્લમે, વીરેહિં સંમં પવેહયં ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) હે પુરુષ ! તું યત્ન કરતા થકા (૨) સમિતિ ગુપ્તિથી  
ગુપ્ત બની (૩) વિચરે (૪) માર્ગ વિના (૫) સૂક્ષ્મ પ્રાણીઓથી યુક્ત ઉપયોગ  
(૬) દુષ્પર છે (૭) શાઓકત રીતિથી સંયમ (૮) અનુષ્ઠાન કરવું (૯) સર્વ  
તીર્થકર દેવોએ (૧૦) સમ્યક્પ્રકારથી (૧૧) બતાવેલ છે

ભાવાર્થ - હે સાધકો ! તમે ચાત્નાસહિત સમિતિ ગુપ્તિથી  
ગુપ્ત બની, પોતાના જીવનને અલ્પ જાણી તથા વિષયોને કલેશમય  
દુઃખરૂપ જાણી ગૃહજનનને તોડી, ચત્નાપૂર્વક પ્રાણીઓની દયા પાળતા  
થકા ઉદત્તવિહારિ બની સયમમાં ઉપયોગ રાખતા થકા વિચરે.  
કારણ જે સૂક્ષ્મપ્રાણીઓથી યુક્ત માર્ગ, ઉપયોગ વિના પાર થઈ શકે  
તેમ નથી શાસ્ત્રોમા સયમપાલનની વિધિ બતાવ્યા મુજબ સંયમ-  
પાલન કરવા સર્વ તીર્થકર દેવોએ કહેલ છે આરભ રહિત થવું

એ જ આત્મકલ્યાણનો સાચો માર્ગ છે આરભ છે તે સસાર  
પરિવ્રમણરૂપ જન્મમરણ કલાવનાર છે જેથી આત્માથી છોડાએ  
આરભનો ત્યાગ કરવા સદા બ્યવૃત રહેવું

ચિરયા ધીરા સમૃદ્ધિયા, કોઈ કાપરિયાઈ પીસણા । પાળે  
જા હજાંતિ સખ્યસો, પાવાઓ ચિરયાઽમિનિચ્ચુકા ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હિસાથી નિવૃત્ત કર્મનો ક્ષય કરવાવાળા (૨) વીર  
પુરુષ (૩) સમર્થ ઉપરિષ્ઠ (૪) ક્રોધાદિ ક્ષાએને (૫) દૂર કરનાર અ  
વચન કાષાથી (૬) પ્રાણીઓને (૭) ક્ષેત્ર નહિ (૮) પાપકર્મથી (૯) નિવૃત્ત  
(૧૦) મુક્ત જીવ સમાન કલા છે (૧૧) સ્વથી

ભાવાર્થ :- હિસા આદિ પાપકર્મોથી નિવૃત્ત, તથા ક્રોધ  
માન માયા; લોભ આદિ રાગદ્વેષને દૂર કરનારા, આરભથી રહિત  
મન, વચન, કાષાથી કોઈ પ્રાણીને હણવા નથી તથા મુધાવાદ આદિ  
સર્વ પાપોથી નિવૃત્ત સમર્થ ઉપરિષ્ઠ ઉપસમભાવથી ચાલ બનેલા  
સાધકોને, મુક્ત જીવો સમાન કલા છે

જા વિતા અહમેવ છુપ્પર, છુપ્પંતિ લોભસિ પાણિણો ।  
પવ સહિપર્દિ પાસર અણિદે સે પુદ્ધે અહિયાસર ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જ્ઞાન સમર્થ મુનિ (૨) જોમ (૩) વિચાર (૪) લોભ  
(૫) જીવો (૬) પીગ્રાધ રથા છે (૭) સસારી જીવોની આશ (૮) કુ (૯)  
પરીવહની પીડિત (૧૦) નદિ જ્યુ (૧૧) તેમ (૧૨) સમભાવથી (૧૩) પરીવહનો  
રથ થતા (૧૪) મુનિ (૧૫) સદા કરે

ભાવાર્થ :- જ્ઞાનાદિ સમર્થ મુનિ એ વિચાર કે આ  
જગતમાં જન્મ મનુષ્યો તથા તિવંશ આદિ પ્રાણીઓ દુઃખોથી

પીડિત થઈ રહેલાં છે. કારણ કે તેઓમાં સમ્યગ્ વિવેક હોતો નથી. તેથી કષ્ટ સહન કરવા છતાં નિર્જરાના લાભને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી જગતના જીવો શીત ઉષ્ણાદિના દુઃખો સહન તો કરે છે, પરંતુ સમભાવથી નહિ. કેટલાએક જીવો વિષય સુખોને ભોગવતાં નથી, પરંતુ તે વિષય સુખોની અપ્રાપ્તિના કારણે ભોગવતાં નથી. તેમ જ વિષય સુખોની પ્રાપ્તિ માટે દિવસ રાત્રિ ધન મેળવવાની ચિંતા કરતા શીત ઉષ્ણાદિના દુઃખોને સહન કરતા કઠિન કાર્યો પણ કરે છે, પરંતુ સમજણપૂર્વક સંતોષથી કે સમ્યગ્ જ્ઞાનથી કષ્ટો સહન કરતા નથી તેમજ સમ્યક્ તપે જે નિર્જરાનું કારણ છે તે તપ માટે પણ કષ્ટો સહન કરતા નથી. તેથી આવા દારૂણ દુઃખો ભોગવતાં છતાં તે કષ્ટોના ફળ-પરિણામો સુખને બદલે કડવા વિપાકો-દુઃખોને પ્રાપ્ત કરે છે કારણ કે કામભોગોની આસક્તિરૂપ-મમત્વથી જીવ અંશુલ કર્મબંધન કરી દુઃખ પામે છે જ્યારે સયમ પાલન કરવાવાળા ઉત્તમ અને વિચારશીલ સાધકો જે શીત ઉષ્ણાદિના કષ્ટો સહન કરે છે. તે બધાં ગુણ વૃદ્ધિના કારણ બને છે અને તેના ફળરૂપ વિપાકો સુખરૂપ હોય છે એમ જાણી જ્ઞાનાદિ ગુણ સપત્ર મુનિ આત્મકલ્યાણમા તત્પર પૂર્વેકૃત વાતોને વિચારી ક્રોધાદિ કષાયો ઉપર વિજય મેળવી શીત ઉષ્ણાદિ જે પરિષદો પ્રાપ્ત થાય તેને સમભાવથી સહન કરે, પરંતુ મનમાં દુઃખ ધરે નહિ, તથા સયમપાલનમાં કે પરીષદો સહન કરવામાં પોતાના બળનું ગોપન કરે નહિ એવો સાધક આચાર છે એક વિદ્વાન કવિએ કહેલ છે કે ભોજનની અપ્રાપ્તિથી શરીરનું કૃશ થવું, ખરાબ અન્નનું ભોજન, શીત ઉષ્ણતાના દુઃખો તેલના અભાવથી વાળનું લુખાપણું, ખીછાના વિના જમીન ઉપરનું શયન છત્યાદિ ગૃહસ્થોને અવનતિના ચિન્હ મનાય છે. જ્યારે સયમધારી મુનિઓને એ બધા સયોગો-કષ્ટો ઉન્નતિજનક બને છે. એમ જાણી સાધકે, -આત્માર્થીઓએ સમ્યગ્ ભાવથી મમજણ-પૂર્વક સર્વ કર્મક્રિયા, તપ વગેરે કરવા એ-શ્રેયનું કારણ બને છે.

પૂર્ણિયા કુલિય ષ લેષવં, કિસપ વેહ મળાસળાહર્ષિ ।  
અર્ધિહિસામેષ પચ્ચપ અણુચમ્મો સુણિણા પવેવિતો ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) લેપવાળી (૨) ભીત (૩) લેપ કાઢીને ક્ષીણ કરી  
ચકાવ છે (૪) અણુસજ્જાદિ તપ દ્વારા (૫) પોતાના શરીરને (૬) કૃષ કર્ત્વું  
(૭) અહિસા ધર્મનું (૮) પાલન કરવું (૯) સર્વજ્ઞ બનવતે (૧૦) ધર્મ (૧૧)  
કહેવા છે

ભાવાર્થ:- જેમ લેપવાળી ભીત-દીવાલ લેપ કાઢી નાખવાથી  
ક્ષીણ થઈ શકે છે એ પ્રકારે અણુસજ્જાદિ તપ દ્વારા પોતાના  
કર્મેની ક્ષય કરવા શરીરને કૃષ કરવું અને અહિસા ધર્મનું પાલન  
કરવું તેને સર્વજ્ઞ બનવતે ધર્મ કહેવા છે શરીર કૃષ કરવાનો હેતુ  
સસાર ભાવમાં દોહટી વૃત્તિઓને સ્થિર કરવા અને કષાયો તથા  
દેહના મમત્વભાવને મટ બનાવવા માટે છે તેહનું પોષણ આરભથી  
થઈ શકે છે અને આરભનું પરિણામ સસાર પરિબ્રમણરૂપ જ મ  
મરણાદિ દુષ્ટિની ઉત્પત્તિ રહેવા છે તેથી જ બનવતે અહિસાપ્રધાન  
ધર્મ બતાવેલ છે તેથી અહિસાભાવે રહેવા તથા દેહના મમત્વને  
થટાકવાની જરૂર છે જે ધર્મ મોક્ષને અનુકૂળ હોય તે અનુધર્મ  
કહેવાય છે

મંત્રણી જહ્ પસુયુદ્ધિયા, વિહુણિય ધસંયઈ સિય રયં ।  
પવ દવિ મોવહાણય, કમ્મ મ્મચહ મયસ્મિ માદળે ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ગેમ (૨) પશુધૂતી (૩) ધૂળથી ભરેલ (૪) પોતાના  
શરીરને દશાવસ્થા શરીરમાં (૫) ઘાતેથી ધૂળને (૬) અભેરી નાખે છે (૭) એવી  
રીતે (૮) ભવયુગ (૯) અન્યનઆદિ (૧૦) કર્મોના (૧૧) નાશ કરે છે (૧૨)  
તપવાળા તપસવી (૧૩) અહિસા વ્રતી પુરુષ

**ભાવાર્થ:-** જેમ પક્ષિણી પોતાના શરીરમાં લાગેલી ધૂળને, શરીરને કંપાવી-હલાવીને ખંખેરી નાખે છે. એવા પ્રકારે અનશન આદિ તપ કરવાવાળા તપસ્વી તથા અહિંસાવ્રતી લબ્ય પુરુષ જિન આજ્ઞાનો વિધ્વંશ કરે. પોતાના કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષ સન્મુખ થાય છે પ્રાણીઓની હિંસા ન કરે. એવો ઉપદેશ આપનાર માહણ્ય કહેવાય છે. આવા અહિંસક તપસ્વી સંયમી પુરુષો જ સંસાર પરિબ્રમણનો નાશ કરી શાશ્વતા મોક્ષના સુખોને પ્રાપ્ત કરે છે.

<sup>૧</sup>                    <sup>૨</sup>                    <sup>૩</sup>                    <sup>૪</sup>                    <sup>૫</sup>                    <sup>૬</sup>  
 ઉદ્વિયમણગારમેસણં, સમણં ઠાણઠિઅં તવસ્સિણં ।  
<sup>૭</sup>                    <sup>૮</sup>                    <sup>૯</sup>                    <sup>૧૦</sup>                    <sup>૧૧</sup>                    <sup>૧૨</sup>                    <sup>૧૩</sup>  
 ઉહરા વુહ્હા ય પત્થણ, અવિ સુસ્સે જા મ તં લમેજ્જ ણો  
 ॥ ૧૬ ॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) સયમમાં ઉપસ્થિત (૨) ઘરપરિગ્રહ રહિત સાધુ એવળા (૩) પાલન કરવામાં સાવધાન (૪) શ્રમણ-સાધુ (૫) સંયમ સ્થાનમાં સ્થિત (૬) તપસ્વી (૭) પુત્રો (૮) માતાપિતાઆદિ ગૃહવાસમાં લઇ જવા (૯) પ્રાર્થના કરતા કરતા (૧૦) થાકી જાય (૧૧) પરંતુ તે સાધુને (૧૨) પોતાને આધીન (૧૩) કરી શકે નહિ

**ભાવાર્થ:-** ઘરરહિત-પરિગ્રહરહિત એવળા સમિતિ પાલનમાં તત્પર સયમધારી સયમસ્થાનમાં સ્થિત થયેલ તપસ્વી સાધુની પાસે આવી તે સાધુના પુત્રો, માતા, પિતા આદિ પ્રવ્રજ્યાથી વ્યુત કરાવી ઘરે લઈ જવા માટે પ્રાર્થના કરે, પ્રાર્થના કરી કરી થાકી જાય, પરંતુ વસ્તુ-તત્ત્વના સ્વરૂપને બાળુનાર મુનિને પોતાને આધીન કરવા સમર્થ થઈ શકતા નથી. વળી કહે છે કે અમારૂં પાલન પોપણ્ય કરનાર અન્ય કોઈ નથી એવી રીતે કાકલુદ્દી કરવા છતાં સંયમમાં સ્થિત સાધુ સ્વજનના શરણે (સંસારમાં) જાય નહિ. જે સાધક સંસારના સ્વરૂપને બાળે છે અને મોક્ષના શાશ્વતા સુખને પણ બાળે છે તે

સાંસારિક મુખોમાં લોકાશ નહિ કાશ્વ કે તે બાલે છે કે સાંસારિક વિવશ મુખો પાછળ લાંબા કાળનાં કુખો લલા યાય છે એમ બધી આત્માર્થી જીવો સ્વમપાલનમાં વત્પર રહે છે

જહ કાલુણિયાણિ કામિયા, જહ રોયતિ ય પુત્તકારણા ।  
દવિય મિક્ષુ મમ્મુદ્ધિય, ણો લગ્મંતિ ણ સઠવિસાણ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) કદાચ માતાપિતા (૨) કરુણામય (૩) વચન બોલે (૪) કદાચ (૫) ફળ કરે (૬) પુત્રને ધેર લઈ જવા (૭) મુક્તિજનન થોગ (૮) સ્વમપાલનમાં સાવધાન (૯) મુનિને (૧૦) પ્રવચના બોલવા પ્રાપ્ત કરવા (૧૧) ગૃહસ્થજિવમાં સ્થાપન કરવા (૧૨) સમય થતા નથી.

ભાવાર્થ - મુનિના માતા પિતા બાદિ સ્વજનો મુનિની પાસે આવીને કરુણામય વચન બોલે, કરુણાજનક કામ કરે, બલવા પુત્રને લઈ જવા ફળ કરે, તો પણ સ્વમ સાવમાં સ્થિત, સ્વમ પાલન કરવામાં વત્પર, મુક્તિજનન થોગ સાધુને સ્વમથી જાદ કરી શકતા નથી. તથા ગૃહસ્થજિવમાં સ્થાપન કરવા સમય થતા નથી. જેને સંસાર પરિવ્રમણના કુખો અને શોકના શાશ્વતા મુખેર્ધ જ્ઞાન છે અને મનુષ્યભવની મહત્તાને બાલે છે તે મુનિ સાંસારિક મુખોમાં કદાચ નહિ.

જહ વિ ય કામેદિ લાધિયા, જહ ણેજ્ઞાદિ ણં વચિરં વરં ।  
જહ જીવિય માયકંભવ, ણો લગ્મંતિ ણં સઠવિસાણ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ (૧) કદાચ પરિવારવાળા (૨) કામભોજના (૩) પ્રધોજન આપે (૪) બાંધી (૫) ધરે (૬) લઈ નય (૭) તથાપણ સાધુ (૮) જન્મવશ જીવનને (૯) છોડે નહિ અને સ્વજનો પોતાને (૧૦) બાંધીન કરી શકે નહિ ગૃહસ્થભાવમાં (૧૧) સ્થાપન કરી શકે નહિ (૧૨) કદાચ.



**ભાવાર્થ:-** સાધુના સંબંધીજનો આદિ સાધુને કામભોગોના પ્રલોભન આપે, અથવા સાધુને બાંધીને ઘરે લઈ જાય, પરંતુ સંયમમાં સ્થિત સાધુ અસંયમી જીવનની ઇચ્છા કરે નહિ તેથી સ્વજનો પોતાને આધીન કરી ગૃહસ્થવાસમાં સ્થિત કરી શકતા નથી પરંતુ સાવધાન મુનિ અનુકૂળ પ્રતિકૂળ પરિષદોને સમભાવે વેદન કરતા થકા સયમભાવમાં સ્થિત રહી સંયમ પાલન કરે. જેનું ઉપાદાન જોરદાર છે તેને નિમિત્ત અસર કરી શકતું નથી.

સેહંતિ ય ણં મમાહ્ણો, માય પિયા ય સુયા ય મારિયા ।  
પોસાહિ ણ પોસઓ તુમ, લોગ પરં પિ જહાસિ પોસણો ॥૧૧॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) સાધુને શિક્ષા આપે (૨) સાધુમાં મમત્વ રાખવાવાળા (૩) માતાપિતા (૪) પુત્ર-સ્ત્રી આદિ (૫) તમે સુક્ષ્મદર્શી છો (૬) અમારું પોષણ કરો તમે અમોને ત્યાગી (૭) તમારો પરલોક પણ (૮) બગાડી રહ્યા છો (૯) માટે અમારું પોષણ કરો.

**ભાવાર્થ:-** કોઈ નવ દીક્ષિત સાધુમાં મમત્વ રાખવાવાળા તેમનાં માતા, પિતા, પુત્ર, સ્ત્રી વગેરે સાધુ પાસે આવી એમ કહે કે હે પુત્ર ! તમે સુક્ષ્મદર્શી છો. અમો બધા તમારા વિના દુઃખી થઈ રહ્યા છીએ તમારા સિવાય અમારું કોઈ પોષણ કરે તેમ નથી, તમે વસ્તુસ્વરૂપના જાણનાર છો, માતા પિતાને ત્યાગી-દુઃખી કરી, દીક્ષા લેનાર આ લોક અને પરલોક બન્નેથી બ્રહ્મ થાય છે પરિવારના પોષણથી પુણ્ય પ્રાપ્તિ થાય છે માતાપિતા સ્ત્રી પુત્રનું પાલન કરવું તે ગૃહસ્થોનો ધર્મ છે માટે તમે સયમ છોડી ઘેર આવી અમારું પોષણ કરો, આ રીતે સ્વજનો મમત્વભાવથી પ્રવ્રજિત થયેલ સાધુને સયમથી પતિત કરવા કરુણામય વચનથી શિખામણ આપે છે. પરંતુ સયમમાં સ્થિત થયેલ, શ્રમણ વસ્તુ સ્વરૂપને જાણનાર, સંયમથી પતિત થતા નથી જાણે છે કે જગત આખું સ્વાર્થમય છે,

તયસં ષ જહાઈ સે રયં, ઇતિસંસાય મુળી જ મજ્જઈ ।  
 ગોયંજ સરેણ માહુણે, અહસેયકરી બનેસી ઇલિળી ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ<sup>૧</sup> (૧) સપ જેમ ત્યારે (૨) ઊડી રૂ છે (૩) કર્મરજને  
 બેરે (૪) સાધુ (૫) જોમ (૬) જાણી (૭) મુનિ (૮) મહ (૯) ન કરે (૧)  
 જોમ તથા જન્મ મહ (૧૧) સાધુ કસ્થાણુનો (૧૨) નાશ કરનાર (૧૩) જન્મની  
 (૧૪) નિદા

સાવાર્થ:- 'સપ' જેમ પોતાની કાંચળીનો ત્યાગ કરે છે જે  
 પ્રકારે સાધુ પોતાના આત્માની સાથે જાણેલ આઠ પ્રકારના  
 સંસાર પરિવ્રમણરૂપ કર્મરૂપી રજનો ત્યાગ કરે છે કારણકે તે  
 છોડવા યોગ્ય છે કર્મો છે તે જન્મ મરણ આદિ દુઃખોના હેતુરૂપ છે  
 જોમ જાણીને સંયમવત મુનિ પોતાના કુળ આદિ આઠ મહ પૈકી  
 કોઈ પણ મહ કરે નહિ તથા મહ ઉત્પન્ન થવાના કારણોને છોડે  
 તથા કોઈ અન્ય મનુષ્યાદિની નિદા કરે નહિ કારણ કે નિદા છે તે  
 આત્માના કસ્થાણુનો નાશ કરવાવાળી છે આઠ મહ પૈકી કોઈ મહ  
 કરે તે કુલોનો નાશ મહ હીનતાને પામે છે જેમકે-સ્વતિનો મહ  
 કરવાથી ભવિષ્યના ભવમાં નીચસ્વતિમાં ઉત્પન્ન થવું પડે છે । જોમ  
 જાણી ગોત્રાદિનો, મહ કરવો નહિ, જ્ઞાન તથા તપનો પણ મહ કરવો  
 નહિ કારણ કે મદથી અશુભ કર્મનો જન્મ થાય છે જોમ જાણીને  
 પ્રોત્ત પ્રાપ્તિના સાધનરૂપ કસ્થાણુનાં હેતુરૂપ, શાશ્વતા મુખની પ્રાપ્તિ  
 રૂપ જોવા જ્ઞાન, ઇશન, ધ્યાન, તપરૂપ સંયમનુ અપ્રમાદભાવથી  
 અને નિરાશિમાનપણથી પાલન કરવું તે જ સાધકનો આચાર અને  
 કસ્થાણુનો હેતુ છે

જો પરિવ્રમઈ પરં જળં, સંસારે પરિવ્રતઈ મહ । અદુ  
 ઇલિળિયા ઇ પોલિયા, ઇતિ સંસાય મુળી જ મજ્જઈ ॥૨॥

**ભાવાર્થ:-** સાધુના સંબંધીજનો આદિ સાધુને કામલોગોના પ્રલોભન આપે, અથવા સાધુને બાંધીને ઘરે લઈ જાય, પરંતુ સંયમમાં સ્થિત સાધુ અસંયમી જીવનની ઇચ્છા કરે નહિ તેથી સ્વજનો પોતાને આધીન કરી ગૃહસ્થવાસમાં સ્થિત કરી શકતા નથી પરંતુ સાવધાન મુનિ અનુકૂળ પ્રતિકૂળ પરિણામે સમભાવે વેદન કરતા થકા સંયમભાવમાં સ્થિત રહી સંયમ પાલન કરે. જેનું ઉપાદાન જોરદાર છે. તેને નિમિત્ત અસર કરી શકતું નથી.

સેહંતિ ય ણં મમાહ્ણો, માય પિયા ય સુયા ય મારિયા ।  
પોસાહિ ણ પાસઓ તુમ, લોગ પરં પિ જહાસિ પોસણો ॥૧૧॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) સાધુને શિક્ષા આપે (૨) સાધુમાં મમત્વ રાખવાવાળા (૩) માતાપિતા (૪) પુત્ર-સ્ત્રી આદિ (૫) તમે સુક્ષ્મદર્શી છો (૬) અમારું પોષણ કરો તમે અમોને ત્યાગી (૭) તમારો પરલોક પહોં (૮) બગાડી રહ્યા છો- (૯) માટે અમારું પોષણ કરો.

**ભાવાર્થ:-** કોઈ નવ દીક્ષિત સાધુમાં મમત્વ રાખવાવાળા તેમનાં માતા, પિતા, પુત્ર, સ્ત્રી વગેરે સાધુ પાસે આવી એમ કહે કે હું પુત્ર ! તમે સુક્ષ્મદર્શી છો. અમો બધા તમારા વિના હુઃખી થઈ રહ્યા છીએ તમારા સિવાય અમારું કોઈ પોષણ કરે તેમ નથી, તમે વસ્તુસ્વરૂપના જાણનાર છો, માતા પિતાને ત્યાગી-હુઃખી કરી, દીક્ષા લેનાર આ લોક અને પરલોક બન્નેથી બ્રહ્મ થાય છે પરિવારનાં પોષણથી પુણ્ય પ્રાપ્તિ થાય છે માતાપિતા સ્ત્રી પુત્રનું પાલન કરવું તે ગૃહસ્થોનો ધર્મ છે માટે તમે સયમ છોડી ઘેર આવી અમારું પોષણ કરો, આ રીતે સ્વજનો મમત્વભાવથી પ્રવ્રજિત થયેલ સાધુને સયમથી પતિત કરવા કરુણામય વચનથી શિખામણ આપે છે પરંતુ સયમમાં સ્થિત થયેલ, શ્રમણ વસ્તુ સ્વરૂપને જાણનાર, સંયમથી પતિત થતા નથી જાણે છે કે જગત આખું સ્વાર્થમય છે,

તયસ વ જહાઈ સે રય, ઇતિસંસ્થાય મુળી ણ મઝઈ ।  
 ગોયમ સરેણ માહણે, અહસેયકરી અનેસી ઇલિની ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સર્વ જેમ ત્યજાને (૨) ઊઘી કે છે (૩) કર્મરત્નને  
 છાંદે (૪) સાધુ (૫) એમ (૬) જાણી (૭) મુનિ (૮) મદ (૯) ન કરે (૧)  
 એમ તથા અન્ય મદ (૧૧) સાધુ કલ્યાણનો (૧૨) નાશ કરનાર (૧૩) અન્યની  
 (૧૪) નિંદા

ભાવાર્થ - સર્વ જેમ પોતાની કાંચળીનો ત્યાગ કરે છે એ  
 પ્રકારે સાધુ પોતાના આત્માની સાથે બંધામેલ આઠ પ્રકારના  
 સંસાર પરિબ્રમણરૂપ કર્મરૂપી રત્નનો ત્યાગ કરે છે કારણકે તે  
 છાંદના યોગ્ય છે કર્મો છે તે અન્ય મરણ આદિ દુષ્ટોના હેતુરૂપ છે.  
 એમ જાણીને સંયમવત મુનિ પોતાના કુળ આદિ આઠ મદ પૈકી  
 કોઈ પણ મદ કરે નહિ તથા મદ ઉત્પન્ન થવાના કારણોને ઊંઠે  
 તથા કોઈ અન્ય મનુષ્યાદિની નિંદા કરે નહિ કારણ કે નિંદા છે તે  
 આત્માના કલ્યાણનો નાશ કરવાવાળી છે આઠ મદ પૈકી કોઈ મદ  
 કરે તો શુદ્ધોનો નાશ થઈ હીનતાને પામી છે જેમકે-જ્ઞાતિનો મદ  
 કરવાથી અવિશ્વતા અવમાં નીચજ્ઞાતિમાં ઉત્પન્ન થવું પડે છે એમ  
 જાણી મોત્રાદિનો, મદ કરવો નહિ, જ્ઞાન તથા તપનો પણ મદ કરવો  
 નહિ કારણ કે મદથી અશુભ કર્મનો જન્મ થાય છે એમ જાણીને  
 મોક્ષ પ્રાપ્તિના સાધનરૂપ, કલ્યાણના હેતુરૂપ, શાશ્વતા મુખની પ્રાપ્તિ  
 રૂપ એવા જ્ઞાન, રથન, આસ્ત્ર તપરૂપ સંયમનું અપ્રમાદભાવથી  
 અને નિસ્સંશયમાનપણાથી પાલન કરવું તે જ સાધકનો આધાર અને  
 કલ્યાણનો હેતુ છે

જો પરિમર્ષ પરં જળં, સંસારે પરિચક્ષઈ મહં । અદુ  
 ર્ઈક્ષિણિયા વ પોષિયા, ઇતિ સન્નાય મુળી ણ મઝઈ ॥૨॥

શબ્દાર્થ . (૧) જે પુરુષ (૨) અન્ય (૩) પુરુષ (૪) તિરસ્કાર (૫) સંસારમાં (૬) ચિરકાળતક (૭) પરિભ્રમણ કરે છે - (૮) પરનિંદા (૯) પાપ ઉત્પન્ન કરાવે છે (૧૦) જાણી (૧૧) મુનિ (૧૨) મદ કરે નહિ

ભાવાર્થ:- જે પુરુષ અન્ય કોઈ વ્યક્તિનો તિરસ્કાર કરે છે. તે લાંબા કાળ સુધી સંસારમાં જન્મમરણરૂપ પરિભ્રમણ કરે છે, પરનિંદા પાપ છે, દુઃખ ઉત્પન્ન કરાવનાર છે, એમ જાણી મુનિએ મદ કરી કોઈની નિંદા કરવી નહિ અહંભાવ આન્યા વિના નિંદા થાય નહિ, તેથી નિંદાનું મૂળ કારણ અહંભાવ છે, અહંભાવ તથા નિંદા અશુભ કર્મબંધન તથા અધમગતિ પ્રાપ્ત કરવામાં હેતુ છે. એમ જાણી મદનો ત્યાગ કરી અન્યની નિંદા કરવી નહિ, પરંતુ સયમપાલન કરવામાં સદા ઉપયોગવંત રહી અપ્રમાદ ભાવે વિચરવું

જે યાંવિ અણાયગે સિંયા, જે વિચ પેસંગપેસં સિંયા ।  
જે મોણપયં ઉર્વદ્દિષ, નો લજ્જે સમયં સયા ચરે ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) જે કોઈ (૨) નાયકરહિત (૩) ચક્રવર્તી હોય (૪) તેના દાસનો (૫) દાસ (૬) હોય (૭) સયમગ્રહણ કરેલ (૮) હોય છતાં વદન વ્યવહારમાં (૯) ન હોવી જોઈએ (૧૦) લજ્જા (૧૧) સમભાવથી વદન (૧૨) વ્યવહાર કરે (૧૩) સદા

ભાવાર્થ - સાધુ આચારમાં વિનયનું સ્વરૂપ બતાવે છે કે નાયક રહિત એવા ચક્રવર્તીના દાસના દાસે પ્રથમ સયમ ગ્રહણ કરેલ હોય પશ્ચાત્ ચક્રવર્તી સયમ ગ્રહણ કરે તો તે સાધુ-પણામાં (ચક્રવર્તીએ સયમ ગ્રહણ કર્યા બાદ) પોતાના દાસના દાસ રૂપ એવા વર્તમાન સાધુપણામાં હોય તેને વદના વ્યવહારથી સમ ભાવથી કરવો પડે તેવો સાધકનો આચાર જાણવો. તે સાધુને વંદના વ્યવહાર કરતા ( ચક્રવર્તીએ-વર્તમાન સાધુએ ) લજ્જા ન રાખવી જોઈએ સમભાવથી વદના વ્યવહાર કરે આવા પ્રકારનો આચાર શ્રી વીતરાગના માર્ગમાં વિનયનો તથા અહંભાવ રહિતનો છે.

તથા આશ્વન્તર મમત્વ આદિમાં આસક્ત નહિ રહેતાં, દ્રઢ ૧ માફક નિર્માળ બની, કાશ્યપએત્રી ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પ્રગટ કરેલ દશવિધ મતિ મર્મને પ્રગટ કરે.

પદ્ધતિ પાળા પુઠી સિયાં, પસેય સમય સમીક્ષિયા । જે મોળપય ઉવઠિય, વિરતિ તત્ત્વ જ્ઞકાસિ પઠિય ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જહુ (૨) પ્રાણી (૩) પુષ્ક પુષ્ક આ જન્મતર્મા (૪) નિવાસ કરે છે (૫) પ્રત્યેક પ્રાણીને (૬) સમભાવ (૭) દેખી (૮) સમયમાં (૯) ઉપસ્થિત (૧૦) પઠિત પુરુષ (૧૧) જીવદિસાથી (૧૨) નિવૃત્ત (૧૩) થાય.

કે  
ભાવાર્થ - દશ પ્રકારનાં પ્રાણીને ખારણ કરનાર પ્રાણીઓ (જેકેન્દ્રિયો વાર પ્રાણ છે ઇન્દ્રિયોને છ પ્રાણ. તેમન્દ્રિયોને સાત પ્રાણીઓન્દ્રિયને આઠ પ્રાણ, જસહી પચેન્દ્રિય તિર્થવને નવ પ્રાણ જસહી મનુષ્યોને આઠ પ્રાણ સહી પચેન્દ્રિય મનુષ્ય, તિર્થવ, દેવ, નારકને દશ પ્રાણ હોય છે પાંચ ઇન્દ્રિય, મનબળ, વચનબળ, કંથબળ, શ્વાસોચ્છવાસ આત્મિક દશ પ્રાણ કહેવાય. આ પ્રાણોની શાત્ત્વ જો જ દિસા છે કારણ કે સર્વ જીવોને પોતાનાં પ્રાણો અતિ પ્રિય છે જો પશુ પ્રાણ દુભાય ત્યાં જીવદિસા સમજવી- (આરજ સમજવો) આ જન્મતર્મા પૃથ્વી આદિ સૂક્ષ્મ, ગાદર, પર્વાત, અપર્વાત આદિ સોડથી પુષ્ક પુષ્ક જીવો સર્વ સ્થાનોમાં નિવાસ કરી રહેલા છે, પ્રત્યેક પ્રાણીઓ યુગથી સતોષ અનુભવે છે દુઃખથી જેટલું છે જીવન સદુને પ્રિય છે જોમ નિવારીને સર્વ પ્રાણીઓનાં વિવંશમાં મધ્યસ્થવૃત્તિ ખારણ કરી, સમયમાં ઉપસ્થિત પઠિત મુનિ, પાંચ અનુષ્ઠાનોથી દૂર રહે જોટલે પ્રાણીશાતથી નિવૃત્ત થાય આવા પ્રકારે સાધકનો આચાર છે તે સંસાર પરિશ્રમવૃત્તિ નાશનો ઉપાર્થ અને શાશ્વત્વાસિનો સાધો ઉપાય છે જોમ બધી સાધક આત્માએ તથા અંદરમાંથી જોએ આરજથી નિવૃત્ત થવું

શબ્દાર્થ : (૧) જે પુરુષ (૨) અન્ય (૩) પુરુષ (૪) તિરસ્કાર (૫) સારમાં (૬) ચિરકાળતક (૭) પરિભ્રમણ કરે છે (૮) પરનિંદા (૯) પાપ પત્ત કરાવે છે (૧૦) જાણી (૧૧) મુનિ (૧૨) મદ કરે નહિ

ભાવાર્થ:- જે પુરુષ અન્ય કોઈ વ્યક્તિનો તિરસ્કાર કરે છે. લાંબા કાળ સુધી સસારમાં જન્મમરણરૂપ પરિભ્રમણ કરે છે, પરનિંદા પાપ છે, દુષ્ટ ઉત્પન્ન કરાવનાર છે, એમ જાણી મુનિએ મદ કરી કોઈની નિંદા કરવી નહિ અહિ ભાવ આળ્યા વિના નિંદા પાપ નહિ, તેથી નિંદાનું મૂળ કારણ અહિ ભાવ છે, અહિ ભાવ તથા નિંદા અશુભ કર્મબંધન તથા અધમગતિ પ્રાપ્ત કરવામાં હેતુ છે. એમ જાણી મદનો ત્યાગ કરી અન્યની નિંદા કરવી નહિ, પરંતુ સંયમપાલન કરવામાં સદા ઉપયોગવંત રહી અપ્રમાદ ભાવે વિચરવું.

જે યાવિ અણાયગે સિયા, જે વિચ પેસંગપેસણ સિયા, ।  
જે મોળપયં ઉવદિણ, નો લજ્જે સમયં સયા ચરે ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) જે કાષ્ટ (૨) નામકરહિત (૩) ચક્રવર્તી હોય (૪) તેના દાસનો (૫) દાસ (૬) હોય (૭) સંયમગ્રહણ કરેલ (૮) હોય છતાં વંદન વ્યવહારમાં (૯) ન હોવી જોઈએ (૧૦) લજ્જા (૧૧) સમભાવથી વંદન (૧૨) વ્યવહાર કરે (૧૩) સદા

ભાવાર્થ - સાધુ આચારમાં વિનયનું સ્વરૂપ બતાવે છે કે નાયક રહિત એવા ચક્રવર્તીના દાસના દાસે પ્રથમ સમય ગ્રહણ કરેલ હોય પશ્ચાત્ ચક્રવર્તી સયમ ગ્રહણ કરે તો તે સાધુ પુણ્યામાં (ચક્રવર્તીએ સયમ ગ્રહણ કર્યા બાદ) પોતાના દાસના દાસ રૂપ એવા વર્તમાન સાધુપણમાં હોય તેને વંદના વ્યવહારથી સમ ભાવથી કરવો પડે તેવો સાધકનો આચાર જાણવો તે સાધુને વંદના વ્યવહાર કરતાં ( ચક્રવર્તીએ-વર્તમાન સાધુએ ) લજ્જા નુ રાખવી જોઈએ સમભાવથી વંદના વ્યવહાર કરે આવા પ્રકારનો આચાર શ્રી વીતરાગના માર્ગમાં વિનયનો તથા અહિ ભાવ રહિતનો છે.





ધમ્મસ્સ ચ પારણ મુણી, આરમ્મસ્સ ચ અંતણ ટિણ ।  
સોયંતિ ચ ણં મમાહ્ણો, ણો લબ્ભંતિ ણિયં પરિગ્ગહં ॥૯॥

શબ્દાર્થ (૧) ધર્મના (૨) પારગામી (૩) મુનિ (૪) આરંભથી  
(૫) રહિત હોય છે (૬) મમત્વીપુરુષ (૭) શોક કરે છે (૮) પ્રાપ્ત (૯) થતો  
નથી (૧૦) પરિગ્રહ (૧૧) પોતાને

ભાવાર્થ:- જે પુરુષ-સાધક, ધર્મના પારગામી હોય અને  
આરભ તથા પરિગ્રહથી નિવૃત્ત થયેલ હોય અને સમ્યક્ચારિત્ર  
અનુષ્ઠાનોમાં ઉપયોગવંત હોય, એને જ મુનિ કહેવાય અને ધર્મા-  
ચરણ નહિ કરવાવાળા મમત્વી જીવો દુઃખ અને મરણ પ્રાપ્ત થતાં  
તથા અર્થનો-પરિગ્રહનો નાશ થતાં તથા સ્વજનોનો વિયોગ થતાં  
શોક કરે છે તેઓ શોક કરવા છતાં સ્વજનોને કે સુવર્ણ, આદિ  
પરિગ્રહને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી પોતાની ઇચ્છાની તૃપ્તિ કરી શકતા  
નથી. શુભસંયોગ પ્રાપ્ત થવો તે તો શુભ કર્મોના ઉદયે જ થઈ શકે  
છે. એમ જાણીને હિ સામય અનુષ્ઠાનોથી નિવૃત્ત થવું અને મમત્વને દૂર  
કરી સમભાવમાં રહી ઉદય પ્રાપ્ત અવસ્થામાં ઉઠાસીન ભાવે રહેવું તે  
આત્મહતનુ કારણ છે

इह लोग दुहावहं विज पर लोगे य दुहं दुहावहं ।  
विद्वंसण धम्ममेव तं इति, विजं कोऽगारमावसे ॥ १० ॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ (૨) લોકમાં પરિગ્રહ માત્ર (૩) દુઃખ દેનાર છે  
(૪) પરલોકમાં (૫) દુઃખ (૬) દુઃખના દેનાર (૭) નશ્વર (૮) સ્વભાવી છે  
(૯) આ રીતે (૧૦) જાણનારા (૧૧) કોણ (૧૨) પુરુષ (૧૩) ગૃહવાસી (૧૪)  
નિવાસ કરે (૧૫) તેમ જાણો

ભાવાર્થ:- સોનું, રૂપ, ધન, સ્વચ્છનો આદિ જે પરિવ્રજ છે તે જ્યાં મમત્વી પુરુષને આ લોકમાં દુઃખના દેનારા છે, પરંતુ પરલોકમાં પણ દુઃખરૂપ છે, દુઃખના દેનારા છે; કારણ કે પરિવ્રજ મેળવતાં આરભ થાય છે, આરભથી અશુભ કર્મોનાં જન્મ થાય છે, તેમ જ તે જીવોની સાથે (આરભથી) વૈરભંધન થાય છે. તેથી આરભી જીવોનો આ લોક અને પરલોકમાં તે પાપકર્મના વિષાકો દુઃખરૂપ સોજવવાં પડે છે વળી ધન પ્રાપ્તિ વખતે પણ કષ્ટ સોજવવું પડે છે તેનું રક્ષણ કરવાની પણ વિલા અને ઉદ્વેગ રહે છે અને તે ધનને વિધેય થતાં પણ દુઃખ અતુલવાય છે, જેથી પરિવ્રજ અને આરભ અને દુઃખના જ પાત્ર-દુઃખનાં જ હેતુઓ છે જુહસ્ત્રવાસમાં આસક્ત જીવોને કીંમતો સાથે સમાન છે, અંબુજન જ ધન સમાન છે, વિવધો વિષ સમાન છે, છતાં મનુષ્યો શોકને વશ થઈ મનુરૂપ સાધનોને મિત્ર માની શ્રદ્ધામાં રહે છે સ્નેહરૂપ મમત્વ બે બેકાંત અનર્થ રૂપ છે એવું બધી આરભ પરિવ્રજથી દૂર રહેવું એ આત્મકલિતનું કારણ બાબતું

મહર્ષિ પરિગોષ જાળિયા, જા વિ ય વંદ્યેણ પૂયણા રૂં ।  
સુદુર્મે સહે રુદ્ધરે, ચિષ્મતા પયદિજ સંપદ ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) સસારી પરિવ્રજ (૨) મહાન દીન સમાન (૩) બધી (૪) આ લોકમાં (૫) વદન તથા (૬) પૂજન (૭) સદ્ગત (૮) સત્ (૯) ઉદાર રૂપરૂ છે (૧૦) વિદ્વાન પુરુષ (૧૧) પરિવ્રજ (૧૨) ત્યાગ કરે

ભાવાર્થ:- સાંચારિક જીવોનો પરિવ્રજ મહાન દીન સમાન બધી સાધક તેના પરિવ્રજથી દૂર રહે તેમ જ આ લોકમાં જે વદન, પૂજન, સત્કાર, માન, પ્રતિષ્ઠા વગેરે કરના લેખશબ્દના રૂપ બધીને તથા વદન પૂજા આદિની શાવના આશ્વન્તર કથામ રૂપ બધી વદન, પૂજા આદિને પામી વિદ્વાન મુનિ જન્મ ન કરે અને વદન પૂજા

મામવાત્તી ભાવના પણ ન રાખે, કારણ કે ગર્વ છે તે સૂક્ષ્મ શલ્ય છે. તેનો ઉદ્ધાર કરવો બહુ કઠિન છે. તેમ જ સદ્ગતિ પ્રાપ્ત કરવામાં મહાન વિઘ્નરૂપ છે એમ જાણી તપસ્વી મુનિ કયારે પણ ગર્વ ન કરે. કષાયોમાત્ર સંસાર વૃદ્ધિના હેતુઓ છે એમ જાણી સમલાવધી સયમનું પાલન કરવું

एगे चर ठाणमासणे, सयणे एग समाहिए सिया ।  
भिकवू उवहाण वीरिए, वड गुत्ते अज्झत्त संवुडो ॥ ६२ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) એકલો (૨) વિચરે (૩) કયોત્સર્ગ (૪) આસન (૫) શયન (૬) એકલો (૭) ધર્મધ્યાન યુક્ત (૮) રહે (૯) લિલ્લુ (૧૦) તપર્માં (૧૧) બળપરાક્રમ કરે (૧૨) વચનથી ગુપ્ત (૧૩) મનથી ગુપ્ત

**ભાવાર્થ:-** સાધુ મન, વચન કાયાથી શુભ રહી, તપમાં બળ પરાક્રમ ફેરવતા થકા ધર્મધ્યાન યુક્ત રહી, સ્થાન, આસન, શયનમાં એકાકી તથા સમભાવે રહે રાગદ્વેષથી રહિત થઈ એકાકી વિચરતા થકાં ઉપયોગવત રહી સચમનુ પાલન કરતા વિચરે એવો આચાર છે તે મોક્ષપ્રાપ્તિનો હેતુ બળવો.

णो<sup>५</sup> पीहे<sup>१</sup> न याव<sup>४</sup> पंगुणे<sup>१</sup>, दारं<sup>४</sup> सुन्न-घरस्स संजए<sup>२</sup> । पुढे<sup>६</sup>  
 ण<sup>८</sup> उदाहरे<sup>७</sup> वय<sup>९</sup>, ण<sup>९</sup> समुच्छे<sup>१०</sup> णो<sup>१०</sup> संथरे<sup>१०</sup> तणं ॥ १३ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ધરના કમાડ (૨) સાધુ (૩) સૂતા ધરનાં (૪) ઉધાડે નહિ (૫) બધન કરે (૬) પૂછે (૭) વચન (૮) ન જોલે (૯) મકાનનો કચરો બહાર કાઢે નહિ (૧૦) તુલની શય્યા ન બિઝાવે

ભાવાર્થ:- શૂન્ય ઘરના કમાડ ઉઘાડે નહિ, તથા બંધ કરે નહિ, કોઈ પ્રતિભાધારી અથવા જિન કલ્પી સાધુને પ્રશ્ન પૂછે તો

જ્યાણ આપે નહિ, શૂન્ય ઘરને સાફસુદ કરી કચરો બહાર કાઢે નહિ, કઢાવે નહિ શૂન્ય ઘરમાં તુલ્ય આદિની પચારી બિછાવે નહિ. પોતા ઘાસને શમ્માની વપરાશમાં ન લે, કાચુ કે પ્રતિલેખન ઘઈ શકે નહિ, શૂન્ય ઘરમાં હવેનો ઉપદ્રવ હોઈ કમાઠ ઉઘાડવા કે બધા કરવા હવેની વિરાધના થવાનો સંભવ રહે માટે હવ કમાના કાચે આ આચાર જિન કલ્પીનો બાણવો બધાં હવ વિરાધના ધાય તેવા કાચેથી સાધુ દૂર રહે આ ધર્મગાં બહિસાનું પાલન મુખ્ય કર્તવ્ય છે અગર મુખ્ય અવ છે તેમ બાણી સાવચ કાચે કરવું કરાવવું અને અતુભાદન આપવું તે અધર્મી સાધુને કલ્પતુ નથી તુલ્યની શમ્મા ન બિછાવે એ પ્રાચરજિનકલ્પી-પ્રતિમા ખારીનો કલ્પ અણવો. સ્થિતર કલ્પવાળાને માટે તદ્દન નિષેધ નથી.

જલ્પજલ્પમિપ અણાવલે સમ<sup>૧</sup> વિસમા<sup>૨</sup> મુળીઝહિયાસર<sup>૩</sup> ।  
અરગા અવુલા<sup>૪</sup> ચિ મેરલા<sup>૫</sup>, અવુલા<sup>૬</sup> તત્પ સરીસિલા<sup>૭</sup> સિયા<sup>૮</sup> ॥૧૪॥

રાશ્ત્રાર્થ (૧) બધાં સમ (૨) અસ્ત થાય (૩) આકુળતારહિન (૪) સમ (૫) વિભરમાન (૬) મુનિ (૭) સહન કરે (૮) મચ્છરઆદિ (૯) બચવા (૧૦) ભય કર પ્રાણી (૧૧) અધવા (૧૨) ત્યાં (૧૩) સર્પઆદિ (૧૪) હોય.

ભાવાર્થ - વાસ્તિજ્ઞાન મુનિ વિહારમાં હોય તે સમયે બધાં સુય અસ્ત થાય ત્યાં, જ્ઞાન-વચ્ચવી સમ હોય કે વિવશ હોય ત્યાં હોશ રહિત નિવાસ કરે-રાત્રિવાસ કરે, બળી તે જ્યાંને મચ્છર, ઘસ આદિ અધવા ભય કર પ્રાણી હોય અધવા સર્પ નહુલ આદિ પ્રાણી જોના ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન થાય તો તેને સમ્મદ્ધમાવે રાત્રે રહિત બની સહન કરે, જોવો સાધુનો આચાર છે.

તિરિયા મણુયા ય વિચ્ચંગા, વચ્ચેલગા તિવિહાઝહિસા<sup>૧</sup>  
સિયા । લોમોદોળં જ દારિર , લુપ્તાગારં ગબો મદામુળી ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) તિર્યંચના (૨) મનુષ્યના (૩) દેવોના (૪) ત્રણ પ્રકારના (૫) ઉપસર્ગો (૬) સહન કરે (૭) રોમને (૮) હલાવ્યા (૯) સિવાય (૧૦) શૂન્ય ધરમાં જતાં (૧૧) મહાનમુનિ.

ભાવાર્થ :- મહાનમુનિ શૂન્ય ધરમાં નિવાસ કરતાં તિર્યંચ પચેન્દ્રિય તથા મનુષ્ય, તથા દેવોના ઉપસર્ગો ઉત્પન્ન થાય તો રાગદ્વેષ રહિત બની, લયથી રોમને ફરકાવ્યા વિના સમભાવથી તે ઉપસર્ગોને સહન કરે, આવા પ્રકારનો ઉત્કૃષ્ટ આચાર પ્રતિભાધારી સાધુનો અથવા જનકદંપી આશ્રી બાણુવાનો છે, પરંતુ સ્થવિર-કદંપી સાધુ શક્તિશાળી હોય, તો આવા કઠિન ઉપસર્ગોને સમભાવે સહન કરે તો નિર્જરાના મહાલાભને પ્રાપ્ત કરે, પરંતુ આર્તધ્યાન થાય તેમ જણાય તો અન્ય નિરવધસ્થાને શય્યા કરી નિવાસ કરે. દિવસ અસ્ત થયા બાદ શરીરની હાજતના કારણ સિવાય સાધુને બહાર નીકળવાનો કલ્પ નથી; પરંતુ સયમ રક્ષણ માટે લાભાલાભનો વિચાર કરી પોતાની શક્તિનું માપ બાણી નિરવધ સ્થાનની ગવેષણા કરે.

૧૦ ૧૧ ૧ ૪ ૫ ૬  
 ગો અમિકંચેજ્જ જીવિયં, નોઽવિ ય પૂયણ પત્થણ સિયા ।  
 ૧૦ ૧૧ ૧ ૭ ૮  
 અબ્ભત્થ મુવિંતિ મેરવા, મુત્તાગાર ગયસ્સ મિક્કલુણો ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) જીવનની (૨) ઇચ્છા (૩) ન કરે (૪) પૂજનની (૫) ભાવના (૬) ન કરે (૭) શૂન્ય ધરમાં ગયા થકા (૮) ભિક્ષુને (૯) લય કરે પ્રાણીના ઉપસર્ગ સહન કરવાનો (૧૦) અભ્યાસ (૧૧) થઈ જાય છે

ભાવાર્થ - પૂર્વોક્ત ઉપસર્ગથી લય પામી જીવનની ઇચ્છા કરે નહિ, તથા પૂજા, સત્કાર પામવાની ભાવના ન કરે, સાધુને શૂન્ય ધરમાં નિવાસ કરતા ભૌરવ આદિ લય કરે પ્રાણીઓના પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગો તથા અનુકૂળ ઉપસર્ગોને સહન કરવાનો સહેજે અભ્યાસ થઈ જાય છે ઉપસર્ગો સહન કરતા કેહ મમત્વને દૂર કરવો

એકાદશી. દેહ મમત્વ છૂટયા વિના ગણિત્વે સદન કરવા સુસ્કેત જને.  
એમ બાણી આત્માર્થ સાધકે દેહ મમત્વ રાખવું નહિ. દેહને જન્ય  
રૂઢ બાણી સવમપાલન કરવું

ઊષણીયતરસ્સ તાઈણો, અયમાણસ્સ વિવિઠ માસંબં .  
સામાઈય માહુ તસ્સ, જં જો અપ્પાણ મંઈ ણં દંસંઈ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) જ્ઞાન સમીપ મહેચિલ (૨) સ્વપરનો રક્ષક સ્ત્રી પુરુષ  
(૩) ન્યુ સક રહિત (૪) સ્વન આસન (૫) સેવનાર (૬) સુનિતા ચારિત્રી  
(૭) સામાયિકચારિત્ર (૮) કહેલ છે (૯) ચારિત્રવાન સાધકે (૧) પોતાના  
આત્માને (૧૧) સમ (૧૨) પ્રકૃતિ (૧૩) તકિ કરવેલ.

સાવાર્થ - જે સાધક આત્માએ, પોતાના આત્માને જતિ  
શબ્દરૂપી જ્ઞાનમાં સ્થાપિત કરેલ હોય અને પોતાના તથા જન્યના  
આત્માના રક્ષણ કરવામાં સમર્થ હોય, એટલે છકામ છવેના રક્ષક  
હોય, સ્ત્રી, પુરુષ, ન્યુ સક રહિત સ્થાનોમાં નિવાસ કરતા હોય એવા  
સુનિતા ચારિત્રીને સ્ત્રી તીર્થ કરેલોએ સમભાવરૂપ સામાયિકચારિત્ર  
કહેલ છે એમ બાણી સુનિ પરીવહ ઉપસર્જા પ્રાપ્ત થતા બચ્ચીત  
ન બને અને પોતાના સ્વભાવમાં સ્થિત સદી, સવમહું પાલન કરે  
આવા પ્રકારનો સાધકનો આચાર બાણી તેનું સમ્બદ્ધપ્રકારે પાલન કરે.

ઉસિણોદગં તસંમોહણો, અમ્મદ્વિયસ્સ સુણિસ્સ હીમંતો .  
સંસગિ અસાહુ રાહિં, અસંમાદીઠ તદ્દાગંયસ્સ યિ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ (૧) મરગ (૨) પ્રાણી (૩) કહી કર્યા વિના (૪) પીવાવાળા  
(૫) ધમમાં સ્થિત (૬) સુનિ (૭) સન્નિવાસને (૮) સંગ (૯) રાગ આગિતો  
(૧) મૈત્ર નથી (૧૧) અસમાધિ ઉપન કરાવનાર (૧૨) યાત્રીકત આચાર  
પાળવાવાળાને

**ભાવાર્થ:-** ગરમ પાણીને ઠંડું કર્યા વિના પીવાવાળા તથા શ્રુત અને ચારિત્ર ધર્મમાં સ્થિત અને અસચ્ચમથી લજ્જાપામવાવાળા, તથા શાસ્ત્રોક્ત આચાર પાળવાવાળા મુનિને પણ, રાજા મહારાજા આદિનો સંસર્ગ છુટો અને સંયમપાલનમાં વિઘ્નરૂપ તથા સમાધિનો ભંગ કરાવનાર છે. એમ જાણી રાજા આદિના સંસર્ગથી દૂર રહેવું, ગૃહસ્થોના આચાર હિંસામય કામલોગોની લાલસાવાળા પરિગ્રહ ભક્તવવાળા હોય છે. તેથી ગૃહસ્થોના પરિચયથી દૂર રહેવું તે મુનિ સાધકને માટે હિતનું કારણ છે.

અહિગરણકલ્પસ્સ મિક્ષુણો, વચમાણસ્સ પસંજ્ઞ દારુણો. ૧  
અદ્દે પરિહાયતી વહુ અહિગરણં ન કરેજ્જ પંડિણ ॥ ૧૧ ॥ ૨  
૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦ ૧૦૧ ૧૦૨ ૧૦૩ ૧૦૪ ૧૦૫ ૧૦૬ ૧૦૭ ૧૦૮ ૧૦૯ ૧૧૦ ૧૧૧ ૧૧૨ ૧૧૩ ૧૧૪ ૧૧૫ ૧૧૬ ૧૧૭ ૧૧૮ ૧૧૯ ૧૨૦ ૧૨૧ ૧૨૨ ૧૨૩ ૧૨૪ ૧૨૫ ૧૨૬ ૧૨૭ ૧૨૮ ૧૨૯ ૧૩૦ ૧૩૧ ૧૩૨ ૧૩૩ ૧૩૪ ૧૩૫ ૧૩૬ ૧૩૭ ૧૩૮ ૧૩૯ ૧૪૦ ૧૪૧ ૧૪૨ ૧૪૩ ૧૪૪ ૧૪૫ ૧૪૬ ૧૪૭ ૧૪૮ ૧૪૯ ૧૫૦ ૧૫૧ ૧૫૨ ૧૫૩ ૧૫૪ ૧૫૫ ૧૫૬ ૧૫૭ ૧૫૮ ૧૫૯ ૧૬૦ ૧૬૧ ૧૬૨ ૧૬૩ ૧૬૪ ૧૬૫ ૧૬૬ ૧૬૭ ૧૬૮ ૧૬૯ ૧૭૦ ૧૭૧ ૧૭૨ ૧૭૩ ૧૭૪ ૧૭૫ ૧૭૬ ૧૭૭ ૧૭૮ ૧૭૯ ૧૮૦ ૧૮૧ ૧૮૨ ૧૮૩ ૧૮૪ ૧૮૫ ૧૮૬ ૧૮૭ ૧૮૮ ૧૮૯ ૧૯૦ ૧૯૧ ૧૯૨ ૧૯૩ ૧૯૪ ૧૯૫ ૧૯૬ ૧૯૭ ૧૯૮ ૧૯૯ ૨૦૦ ૨૦૧ ૨૦૨ ૨૦૩ ૨૦૪ ૨૦૫ ૨૦૬ ૨૦૭ ૨૦૮ ૨૦૯ ૨૧૦ ૨૧૧ ૨૧૨ ૨૧૩ ૨૧૪ ૨૧૫ ૨૧૬ ૨૧૭ ૨૧૮ ૨૧૯ ૨૨૦ ૨૨૧ ૨૨૨ ૨૨૩ ૨૨૪ ૨૨૫ ૨૨૬ ૨૨૭ ૨૨૮ ૨૨૯ ૨૩૦ ૨૩૧ ૨૩૨ ૨૩૩ ૨૩૪ ૨૩૫ ૨૩૬ ૨૩૭ ૨૩૮ ૨૩૯ ૨૪૦ ૨૪૧ ૨૪૨ ૨૪૩ ૨૪૪ ૨૪૫ ૨૪૬ ૨૪૭ ૨૪૮ ૨૪૯ ૨૫૦ ૨૫૧ ૨૫૨ ૨૫૩ ૨૫૪ ૨૫૫ ૨૫૬ ૨૫૭ ૨૫૮ ૨૫૯ ૨૬૦ ૨૬૧ ૨૬૨ ૨૬૩ ૨૬૪ ૨૬૫ ૨૬૬ ૨૬૭ ૨૬૮ ૨૬૯ ૨૭૦ ૨૭૧ ૨૭૨ ૨૭૩ ૨૭૪ ૨૭૫ ૨૭૬ ૨૭૭ ૨૭૮ ૨૭૯ ૨૮૦ ૨૮૧ ૨૮૨ ૨૮૩ ૨૮૪ ૨૮૫ ૨૮૬ ૨૮૭ ૨૮૮ ૨૮૯ ૨૯૦ ૨૯૧ ૨૯૨ ૨૯૩ ૨૯૪ ૨૯૫ ૨૯૬ ૨૯૭ ૨૯૮ ૨૯૯ ૩૦૦ ૩૦૧ ૩૦૨ ૩૦૩ ૩૦૪ ૩૦૫ ૩૦૬ ૩૦૭ ૩૦૮ ૩૦૯ ૩૧૦ ૩૧૧ ૩૧૨ ૩૧૩ ૩૧૪ ૩૧૫ ૩૧૬ ૩૧૭ ૩૧૮ ૩૧૯ ૩૨૦ ૩૨૧ ૩૨૨ ૩૨૩ ૩૨૪ ૩૨૫ ૩૨૬ ૩૨૭ ૩૨૮ ૩૨૯ ૩૩૦ ૩૩૧ ૩૩૨ ૩૩૩ ૩૩૪ ૩૩૫ ૩૩૬ ૩૩૭ ૩૩૮ ૩૩૯ ૩૪૦ ૩૪૧ ૩૪૨ ૩૪૩ ૩૪૪ ૩૪૫ ૩૪૬ ૩૪૭ ૩૪૮ ૩૪૯ ૩૫૦ ૩૫૧ ૩૫૨ ૩૫૩ ૩૫૪ ૩૫૫ ૩૫૬ ૩૫૭ ૩૫૮ ૩૫૯ ૩૬૦ ૩૬૧ ૩૬૨ ૩૬૩ ૩૬૪ ૩૬૫ ૩૬૬ ૩૬૭ ૩૬૮ ૩૬૯ ૩૭૦ ૩૭૧ ૩૭૨ ૩૭૩ ૩૭૪ ૩૭૫ ૩૭૬ ૩૭૭ ૩૭૮ ૩૭૯ ૩૮૦ ૩૮૧ ૩૮૨ ૩૮૩ ૩૮૪ ૩૮૫ ૩૮૬ ૩૮૭ ૩૮૮ ૩૮૯ ૩૯૦ ૩૯૧ ૩૯૨ ૩૯૩ ૩૯૪ ૩૯૫ ૩૯૬ ૩૯૭ ૩૯૮ ૩૯૯ ૪૦૦ ૪૦૧ ૪૦૨ ૪૦૩ ૪૦૪ ૪૦૫ ૪૦૬ ૪૦૭ ૪૦૮ ૪૦૯ ૪૧૦ ૪૧૧ ૪૧૨ ૪૧૩ ૪૧૪ ૪૧૫ ૪૧૬ ૪૧૭ ૪૧૮ ૪૧૯ ૪૨૦ ૪૨૧ ૪૨૨ ૪૨૩ ૪૨૪ ૪૨૫ ૪૨૬ ૪૨૭ ૪૨૮ ૪૨૯ ૪૩૦ ૪૩૧ ૪૩૨ ૪૩૩ ૪૩૪ ૪૩૫ ૪૩૬ ૪૩૭ ૪૩૮ ૪૩૯ ૪૪૦ ૪૪૧ ૪૪૨ ૪૪૩ ૪૪૪ ૪૪૫ ૪૪૬ ૪૪૭ ૪૪૮ ૪૪૯ ૪૫૦ ૪૫૧ ૪૫૨ ૪૫૩ ૪૫૪ ૪૫૫ ૪૫૬ ૪૫૭ ૪૫૮ ૪૫૯ ૪૬૦ ૪૬૧ ૪૬૨ ૪૬૩ ૪૬૪ ૪૬૫ ૪૬૬ ૪૬૭ ૪૬૮ ૪૬૯ ૪૭૦ ૪૭૧ ૪૭૨ ૪૭૩ ૪૭૪ ૪૭૫ ૪૭૬ ૪૭૭ ૪૭૮ ૪૭૯ ૪૮૦ ૪૮૧ ૪૮૨ ૪૮૩ ૪૮૪ ૪૮૫ ૪૮૬ ૪૮૭ ૪૮૮ ૪૮૯ ૪૯૦ ૪૯૧ ૪૯૨ ૪૯૩ ૪૯૪ ૪૯૫ ૪૯૬ ૪૯૭ ૪૯૮ ૪૯૯ ૫૦૦ ૫૦૧ ૫૦૨ ૫૦૩ ૫૦૪ ૫૦૫ ૫૦૬ ૫૦૭ ૫૦૮ ૫૦૯ ૫૧૦ ૫૧૧ ૫૧૨ ૫૧૩ ૫૧૪ ૫૧૫ ૫૧૬ ૫૧૭ ૫૧૮ ૫૧૯ ૫૨૦ ૫૨૧ ૫૨૨ ૫૨૩ ૫૨૪ ૫૨૫ ૫૨૬ ૫૨૭ ૫૨૮ ૫૨૯ ૫૩૦ ૫૩૧ ૫૩૨ ૫૩૩ ૫૩૪ ૫૩૫ ૫૩૬ ૫૩૭ ૫૩૮ ૫૩૯ ૫૪૦ ૫૪૧ ૫૪૨ ૫૪૩ ૫૪૪ ૫૪૫ ૫૪૬ ૫૪૭ ૫૪૮ ૫૪૯ ૫૫૦ ૫૫૧ ૫૫૨ ૫૫૩ ૫૫૪ ૫૫૫ ૫૫૬ ૫૫૭ ૫૫૮ ૫૫૯ ૫૬૦ ૫૬૧ ૫૬૨ ૫૬૩ ૫૬૪ ૫૬૫ ૫૬૬ ૫૬૭ ૫૬૮ ૫૬૯ ૫૭૦ ૫૭૧ ૫૭૨ ૫૭૩ ૫૭૪ ૫૭૫ ૫૭૬ ૫૭૭ ૫૭૮ ૫૭૯ ૫૮૦ ૫૮૧ ૫૮૨ ૫૮૩ ૫૮૪ ૫૮૫ ૫૮૬ ૫૮૭ ૫૮૮ ૫૮૯ ૫૯૦ ૫૯૧ ૫૯૨ ૫૯૩ ૫૯૪ ૫૯૫ ૫૯૬ ૫૯૭ ૫૯૮ ૫૯૯ ૬૦૦ ૬૦૧ ૬૦૨ ૬૦૩ ૬૦૪ ૬૦૫ ૬૦૬ ૬૦૭ ૬૦૮ ૬૦૯ ૬૧૦ ૬૧૧ ૬૧૨ ૬૧૩ ૬૧૪ ૬૧૫ ૬૧૬ ૬૧૭ ૬૧૮ ૬૧૯ ૬૨૦ ૬૨૧ ૬૨૨ ૬૨૩ ૬૨૪ ૬૨૫ ૬૨૬ ૬૨૭ ૬૨૮ ૬૨૯ ૬૩૦ ૬૩૧ ૬૩૨ ૬૩૩ ૬૩૪ ૬૩૫ ૬૩૬ ૬૩૭ ૬૩૮ ૬૩૯ ૬૪૦ ૬૪૧ ૬૪૨ ૬૪૩ ૬૪૪ ૬૪૫ ૬૪૬ ૬૪૭ ૬૪૮ ૬૪૯ ૬૫૦ ૬૫૧ ૬૫૨ ૬૫૩ ૬૫૪ ૬૫૫ ૬૫૬ ૬૫૭ ૬૫૮ ૬૫૯ ૬૬૦ ૬૬૧ ૬૬૨ ૬૬૩ ૬૬૪ ૬૬૫ ૬૬૬ ૬૬૭ ૬૬૮ ૬૬૯ ૬૭૦ ૬૭૧ ૬૭૨ ૬૭૩ ૬૭૪ ૬૭૫ ૬૭૬ ૬૭૭ ૬૭૮ ૬૭૯ ૬૮૦ ૬૮૧ ૬૮૨ ૬૮૩ ૬૮૪ ૬૮૫ ૬૮૬ ૬૮૭ ૬૮૮ ૬૮૯ ૬૯૦ ૬૯૧ ૬૯૨ ૬૯૩ ૬૯૪ ૬૯૫ ૬૯૬ ૬૯૭ ૬૯૮ ૬૯૯ ૭૦૦ ૭૦૧ ૭૦૨ ૭૦૩ ૭૦૪ ૭૦૫ ૭૦૬ ૭૦૭ ૭૦૮ ૭૦૯ ૭૧૦ ૭૧૧ ૭૧૨ ૭૧૩ ૭૧૪ ૭૧૫ ૭૧૬ ૭૧૭ ૭૧૮ ૭૧૯ ૭૨૦ ૭૨૧ ૭૨૨ ૭૨૩ ૭૨૪ ૭૨૫ ૭૨૬ ૭૨૭ ૭૨૮ ૭૨૯ ૭૩૦ ૭૩૧ ૭૩૨ ૭૩૩ ૭૩૪ ૭૩૫ ૭૩૬ ૭૩૭ ૭૩૮ ૭૩૯ ૭૪૦ ૭૪૧ ૭૪૨ ૭૪૩ ૭૪૪ ૭૪૫ ૭૪૬ ૭૪૭ ૭૪૮ ૭૪૯ ૭૫૦ ૭૫૧ ૭૫૨ ૭૫૩ ૭૫૪ ૭૫૫ ૭૫૬ ૭૫૭ ૭૫૮ ૭૫૯ ૭૬૦ ૭૬૧ ૭૬૨ ૭૬૩ ૭૬૪ ૭૬૫ ૭૬૬ ૭૬૭ ૭૬૮ ૭૬૯ ૭૭૦ ૭૭૧ ૭૭૨ ૭૭૩ ૭૭૪ ૭૭૫ ૭૭૬ ૭૭૭ ૭૭૮ ૭૭૯ ૭૮૦ ૭૮૧ ૭૮૨ ૭૮૩ ૭૮૪ ૭૮૫ ૭૮૬ ૭૮૭ ૭૮૮ ૭૮૯ ૭૯૦ ૭૯૧ ૭૯૨ ૭૯૩ ૭૯૪ ૭૯૫ ૭૯૬ ૭૯૭ ૭૯૮ ૭૯૯ ૮૦૦ ૮૦૧ ૮૦૨ ૮૦૩ ૮૦૪ ૮૦૫ ૮૦૬ ૮૦૭ ૮૦૮ ૮૦૯ ૮૧૦ ૮૧૧ ૮૧૨ ૮૧૩ ૮૧૪ ૮૧૫ ૮૧૬ ૮૧૭ ૮૧૮ ૮૧૯ ૮૨૦ ૮૨૧ ૮૨૨ ૮૨૩ ૮૨૪ ૮૨૫ ૮૨૬ ૮૨૭ ૮૨૮ ૮૨૯ ૮૩૦ ૮૩૧ ૮૩૨ ૮૩૩ ૮૩૪ ૮૩૫ ૮૩૬ ૮૩૭ ૮૩૮ ૮૩૯ ૮૪૦ ૮૪૧ ૮૪૨ ૮૪૩ ૮૪૪ ૮૪૫ ૮૪૬ ૮૪૭ ૮૪૮ ૮૪૯ ૮૫૦ ૮૫૧ ૮૫૨ ૮૫૩ ૮૫૪ ૮૫૫ ૮૫૬ ૮૫૭ ૮૫૮ ૮૫૯ ૮૬૦ ૮૬૧ ૮૬૨ ૮૬૩ ૮૬૪ ૮૬૫ ૮૬૬ ૮૬૭ ૮૬૮ ૮૬૯ ૮૭૦ ૮૭૧ ૮૭૨ ૮૭૩ ૮૭૪ ૮૭૫ ૮૭૬ ૮૭૭ ૮૭૮ ૮૭૯ ૮૮૦ ૮૮૧ ૮૮૨ ૮૮૩ ૮૮૪ ૮૮૫ ૮૮૬ ૮૮૭ ૮૮૮ ૮૮૯ ૮૯૦ ૮૯૧ ૮૯૨ ૮૯૩ ૮૯૪ ૮૯૫ ૮૯૬ ૮૯૭ ૮૯૮ ૮૯૯ ૯૦૦ ૯૦૧ ૯૦૨ ૯૦૩ ૯૦૪ ૯૦૫ ૯૦૬ ૯૦૭ ૯૦૮ ૯૦૯ ૯૧૦ ૯૧૧ ૯૧૨ ૯૧૩ ૯૧૪ ૯૧૫ ૯૧૬ ૯૧૭ ૯૧૮ ૯૧૯ ૯૨૦ ૯૨૧ ૯૨૨ ૯૨૩ ૯૨૪ ૯૨૫ ૯૨૬ ૯૨૭ ૯૨૮ ૯૨૯ ૯૩૦ ૯૩૧ ૯૩૨ ૯૩૩ ૯૩૪ ૯૩૫ ૯૩૬ ૯૩૭ ૯૩૮ ૯૩૯ ૯૪૦ ૯૪૧ ૯૪૨ ૯૪૩ ૯૪૪ ૯૪૫ ૯૪૬ ૯૪૭ ૯૪૮ ૯૪૯ ૯૫૦ ૯૫૧ ૯૫૨ ૯૫૩ ૯૫૪ ૯૫૫ ૯૫૬ ૯૫૭ ૯૫૮ ૯૫૯ ૯૬૦ ૯૬૧ ૯૬૨ ૯૬૩ ૯૬૪ ૯૬૫ ૯૬૬ ૯૬૭ ૯૬૮ ૯૬૯ ૯૭૦ ૯૭૧ ૯૭૨ ૯૭૩ ૯૭૪ ૯૭૫ ૯૭૬ ૯૭૭ ૯૭૮ ૯૭૯ ૯૮૦ ૯૮૧ ૯૮૨ ૯૮૩ ૯૮૪ ૯૮૫ ૯૮૬ ૯૮૭ ૯૮૮ ૯૮૯ ૯૯૦ ૯૯૧ ૯૯૨ ૯૯૩ ૯૯૪ ૯૯૫ ૯૯૬ ૯૯૭ ૯૯૮ ૯૯૯ ૧૦૦૦

શબ્દાર્થ . (૧) કલેશ કરતો હોય (૨) જો સાધુ (૩) પ્રગટ (૪) લયાનક (૫) વચન બોલતો હોય (૬) મોક્ષ તથા સંયમ (૭) નષ્ટ (૮) અતિ (૯) પંડિત (૧૦) કલેશ (૧૧) નહિ (૧૨) કરે

**ભાવાર્થ:-** જો કોઈ સાધુ, પ્રગટપણે કલેશ ઝઘડા કરતો હોય અને ખરાબ લયંકર વચન બોલતો હોય તો તેનો મોક્ષરૂપીઅર્થ તથા મોક્ષના કારણરૂપ સંયમનો અતિ પ્રમાણમાં નાશ થાય છે, હીનતાને પામે છે, એમ જાણીને વિવેકી મુનિ-સાધક, કલેશ-ઝઘડા ન કરે, તથા કલેશ ઉત્પન્ન થાય તેવા વચનો બોલે નહિ, કલેશથી તથા અસભ્ય વચનથી સામી વ્યક્તિના ચિત્તમાં દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે તેમ જ કલેશથી અસભ્ય વચનોથી ઘણા કાળની તપસ્યા વડે તથા બ્રહ્મચર્યપાલનથી ઉપાર્જન કરેલ પુણ્યનો નાશ થાય છે. એમ જાણી પંડિત સાધક કલેશ ન કરે અને વાણી નિરવધ પ્રિય, અને સત્ય બોલે. ( એ સાધુપુરુષનો આચાર છે )

એકએ. દેહ મમત્વ છૂટવા વિના પરિવેદો સહન કરવા મુશ્કેલ બને.  
એમ બાણી આત્માર્થી સાધકે 'દેહ' મમત્વ રાખવું નહિ. 'દેહ'ને બંધ  
રૂબ બાણી સમમપાલન કરવું

ઉવણીયતરસ્સ તાણ્ણો, અયમાણસ્સ વિચિત્તં માસંસં ।  
સામાહય માહુ તંસસ, ઝં જો અપ્પાણં અપં ણં વંસં ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) જ્ઞાન સમીપ પહેંચેલ (૨) સ્વપરનો રક્ષક સ્ત્રી પુરુષ  
(૩) ન્યુ સક રહિત (૪) સ્થિત આસન (૫) સેવનાર (૬) મુનિના આસ્થિને  
(૭) સામાનિકઆસ્થિ (૮) કહેલ છે (૯) આસ્થિવાન સાધકે (૧૦) પોતાના  
આત્માને (૧૧) ભગ (૧૨) પ્રદિત (૧૩) નહિ કરવો.

ભાવાર્થ:- જે સાધક આત્માએ, પોતાના આત્માને જિતિ  
સમરૂપથી જ્ઞાનમાં સ્થાપિત કરેલ હોય અને પોતાના તમા બંધનના  
આત્માના રક્ષક કરવામાં સમર્થ હોય, એટલે છઠાજી જીવોના રક્ષક  
હોય, સ્ત્રી, પુરુષ, ન્યુ સક રહિત સ્થાનોમાં નિવાસ કરતા હોય એવા  
મુનિના આસ્થિને શ્રી વીર કરદેવોએ સમભાવરૂપ સામાનિકઆસ્થિ  
કહેલ છે એમ બાણી મુનિ પરીવહ ઉપસર્ગ પ્રાપ્ત થતા ભગશ્રીત  
ન બને અને પોતાના સ્વભાવમાં સ્થિત સદ્ગી, સવમર્તુ પાલન કરે  
જાવા પ્રકાસ્તો સાધકનો આચાર બાણી તેનું સમ્યક્ પ્રકારે પાલન કરે.

ઉસિણોદગં તસંમોહણો, ધમ્મદ્વિયસ્સ સુણિંસસ ઈમંતો ।  
સંસરિગં અસાહુ રાહિં, અસંમાહીયં તદ્દાગંયસ્સ ધિ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ (૧) ગરમ (૨) પ્રાણી (૩) કહુ કર્તા વિતા (૪) પીવાવાળા  
(૫) પમમાં રિધત (૬) મુનિ (૭) સન્નિવાનને (૮) સત્ર (૯) રાજા આસ્થિ  
(૧૦) મૈત્ર નથી (૧૧) અસમાધિ ઉત્પન્ન કરાવનાર (૧૨) સાત્ત્વોક્ત આચાર  
પાળવાવાળાને



જગતમાં ઓળખાય છે પાપી જીવો હિંસા કરતા લલિજત થતા નથી અને પાપ કરીને સસાર પરિભ્રમણ કરે છે એમ જાણી મુનિ સાધકે હું જ ધર્માત્મા છું, તપસ્વી છું, શુભઅનુષ્ઠાન કરવાવાળો છું, અન્ય પાપી જીવો છે, આવા પ્રકારનું અભિમાન-મદ્દતુ સેવન કરવું નહિ, સરલ સ્વભાવથી રહી સંયમનું પાલન કરવું

<sup>૫</sup>છંદેણ <sup>૬</sup>પલ્લે <sup>૭</sup>હમા <sup>૮</sup>પયા, <sup>૯</sup>બહુમાયા <sup>૧૦</sup>મોહેણ <sup>૧૧</sup>પાઉડા ।  
<sup>૧૨</sup>વિયડેણ <sup>૧૩</sup>પલિતિ <sup>૧૪</sup>માહણે, <sup>૧૫</sup>સીઝણં <sup>૧૬</sup>વચસાઽહિયાસપ ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) બહુમાયા (૨) મોહથી (૩) ઢંકાયેલાં (૪) જીવો પોતાની (૫) ઇચ્છાથી (૬) નરકાદિ ગતિમાં જાય છે (૭) સાધુ પુરુષો (૮) કપટરહિત અનુષ્ઠાનો વડે (૯) મોક્ષ સંયમનાં લીન બની (૧૦) શીત-ઉષ્ણ આદિ પરીપહોને (૧૧) મન, વચન, કાયાથી (૧૨) સમભાવે સહન કરે

ભાવાર્થ:- મોહથી ઢંકાયેલાં, બહુ માયા કપટ કરવાવાળા મનુષ્યો પોતાની ઇચ્છાથી (કામલોગોમાં આસક્તિના કારણે) નરક, તિર્યચાદિ ગતિઓમાં જાય છે ત્યાં અસહ્ય દુખોને લોગવે છે. એમ જાણી સાધુ પુરુષો કપટ રહિત અનુષ્ઠાનો દ્વારા મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે, સંયમમાં લીન બની શીતઉષ્ણ-અનુકૂળ પ્રતિકૂળ જે કોઈ પરીપહ ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન થાય તેને મન, વચન, કાયાથી સમભાવપૂર્વક સહન કરે અને ઉપયોગવત રહી સંયમ પાલન કરે જગતમાં ઘણા અજ્ઞાની જીવો ઘેટાં બકરાં આદિ પ્રાણીઓની ઘાત કરી તેને ધર્મનાં સાધન માને છે વળી કોઈ મનુષ્યો પોતાના સમાજના રક્ષણ માટે ધન, ધાન્ય, દાસ, દાસી વગેરે પરિગ્રહને સંગ્રહ કરે છે વળી કોઈ કોઈ મનુષ્યો વારવાર પોતાના શરીર ઉપર તથા ખેસવાના સ્થાને જલ છાટે છે, આદિ આવા સાવધ અને માયા પ્રધાન કાર્યોથી જગતના ભોળા લોકોને ઠગે છે. આવી રીતે અજ્ઞાની મનુષ્યો પાપ કરી દુર્ગતિમાં જાય છે એમ જાણી સાધકે બાળ્ય રહેવું

સીધોવગ પદિ દુર્ગુણિણો અપદિષ્ણસ્ત લવાયસપિણો ।  
સામાયમાહુ તસ્ત જ ઓ, ગિહિમસેડસણ ન મુજતી ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ (૧) સમેત પાણીની (૨) ધૂણી કરનાર (૩) કામભોજીની  
છમ્મા નહિ કરનાર (૪) કમળપેનપ અનુષ્ઠાનોથી દૂર રહેનાર (૫) મુક્તના  
કાળનમાં (૬) ભોજન (૭) ન કરતા હોય (૮) એવા મુનિના આચારને (૯)  
આધિક (૧) કહેવ છે

સાવાર્થ - જે સાધુ કાયાપાણીની દુર્ગુણ કરતો હોય,  
કાયા પાણીના આચારથી લગ્ન પામતો હોય, તથા સાંસારિક કામ  
ભોજીની છમ્મા રહિત હોય, કમળધન ધામ તેવા અનુષ્ઠાનોથી દૂર  
રહેતો હોય તથા ગૃહસ્થના પાત્રમાં ભોજન ન કરતો હોય, આવા  
સાધુના ચારિત્રને શ્રી તીર્થ કર દેવોએ સમભાવરૂપ સામાધિક ચારિત્ર  
કહેજુ છે એમ બાણી સાધકે શબ્દેવ રહિત બની સચમનું પાલન  
કરવું એમકે.

જ ય સત્વય માહુ જીવિય, તહ વિ ય બાલમણો પગમંદ્ર ।  
વાલે વાવેર્હિ મિજતી, હિતિ સત્વાય મુળી જ મજતી ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) જીવન (૨) સાધી શકાય તેવા (૩) નથી (૪) ક્યાં  
(૫) તથાપિ (૬) મુખજનો પાપકરવાની (૭) મુક્તા કરે છે (૮) અત્યંતી  
છવોને (૯) પાપી સંબોધનથી (૧) બતાવાય છે (૧૧) એમ (૧૨) ભણી  
(૧૩) મુનિ (૧૪) મદ કરે નહિ

સાવાર્થ - મનુષ્યોના જીવન તદ્દય પછી સાધી શકાય તેવા  
નથી. છતાં મુખજનો પાપ કરવાની મુક્તા કરે છે આવા અસાની  
જાને કિસાના કરનારા છવોને જગતના અન્ય મનુષ્યો પાપી છે  
તેમ સંબોધન કરી આજણી વહે બતાવે છે એટલે પાપી સંબોધનથી

જગતમાં ઓળખાય છે પાપી જીવો હિંસા કરતા લજ્જિત થતા નથી અને પાપ કરીને સસાર પરિભ્રમણ કરે છે એમ જાણી મુનિ સાધકે હું જ ધર્માત્મા છું, તપસ્વી છું, શુભઅનુષ્ઠાન કરવાવાળો છું, અન્ય પાપી જીવો છે, આવા પ્રકારનું અભિમાન-મદનુ સેવન કરવું નહિ, સરલ સ્વભાવથી રહી સંયમનુ પાલન કરવું

<sup>૫</sup>છંદેણ <sup>૬</sup>પલે <sup>૭</sup>ક્રમા <sup>૮</sup>પયા, <sup>૯</sup>બહુમાયા <sup>૧૦</sup>મોહેણ <sup>૧૧</sup>પાઝડા ।  
<sup>૧૨</sup>વિચ્છેણ <sup>૧૩</sup>પલિતિ <sup>૧૪</sup>માહણે, <sup>૧૫</sup>સીઝણં <sup>૧૬</sup>વચસાહિયાસણ ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) બહુમાયી (૨) મોહથી (૩) ઢંકાયેલ (૪) જીવો પોતાની (૫) ઇચ્છાથી (૬) નરકાદિ ગતિમાં જાય છે (૭) સાધુ પુરુષો (૮) કપટરહિત અનુષ્ઠાનો વડે (૯) મોક્ષ સયમનાં લીન બની (૧૦) શીત-ઉષ્ણ આદિ પરીષદોને (૧૧) મન, વચન, કાયાથી (૧૨) સમભાવે સહન કરે

ભાવાર્થ.— મોહથી ઢંકાયેલાં, બહુ માયા કપટ કરવાવાળાં મનુષ્યો પોતાની ઇચ્છાથી (કામભોગોમાં આસક્તિના કારણે) નરક, તિર્યચાદિ ગતિઓમાં જાય છે. ત્યાં અસહ્ય દુઃખોને ભોગવે છે. એમ જાણી સાધુ પુરુષો કપટ રહિત અનુષ્ઠાનો દ્વારા મોક્ષપ્રાપ્તિ માટે, સંયમમાં લીન બની શીતઉષ્ણ-અનુકૂળ પ્રતિકૂળ જે કોઈ પરીષદ ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન થાય તેને મન, વચન, કાયાથી સમભાવપૂર્વક સહન કરે અને ઉપયોગવત રહી સયમ પાલન કરે જગતમાં ઘણા અજ્ઞાની જીવો ઘેટાં બકરા આદિ પ્રાણીઓની ઘાત કરી તેને ધર્મનાં સાધન માને છે વળી કોઈ મનુષ્યો પોતાના સમાજના રક્ષણ માટે ધન, ધાન્ય, દાસ, દાસી વગેરે પરિગ્રહનો સંગ્રહ કરે છે વળી કોઈ કોઈ મનુષ્યો વારવાર પોતાના શરીર ઉપર તથા ખેસવાના સ્થાને જલ છાટે છે, આદિ આવા સાવધ અને માયા પ્રધાન કાર્યોથી જગતના ભોળા લોકોને ઠગે છે આવી રીતે અજ્ઞાની મનુષ્યો પાપ કરી દુર્ગતિમાં જાય છે એમ જાણી સાધકે બાગૃત રહેવું

કુજણ અપરાજિણ જહા, અમસેહિ કુસણેહિ લીચયં ।  
 કહમેવ ગહાય પો કલિં, નો તીય નો સેવ વાવરં ॥૨૩॥

અર્થ- (૧) જુગારી (૨) અપરાજિત (૩) જેમ (૪) કુશળ  
 જુગારી (૫) પાસા (૬) ખેલતા (૭) કૃતરથાન (૮) મહત્વ કરે છે (૯) એ  
 (૧૦) એ (૧૧) તથા ને (૧૨) નહિ

સાવાર્થ:- જેનો વિજય પણ નિશ્ચય છે, તેને કુશળ  
 કહેવાય છે કુશળ નામ જુગારીનું છે જુગારીનો જુગાર રમવામાં  
 મહાન વિજય થવા છતાં સુજ્ઞાન-પુરુષો તેની ( જુગાર રમનારની )  
 નિંદા કરે છે કારણ જુગાર છે તે અનર્થનું કારણ છે, તેથી  
 નિશ્ચય છે જે જુગારી જુગારના પાસા ખેલવામાં કુશળ હોય તે  
 અન્ય જુગારીથી છતાંતો નથી તેને અપરાજિત કહેવાય છે, જાણ  
 કુશળ જુગારી પાસાની રમત રમતાં કૃત નામના ધોષા સ્થાનને  
 મહત્વ કરી વિજય મેળવે છે ખડેલા ધીમા ત્રીજા સ્થાનોને છોડી  
 દે છે આ દષ્ટાંતના સાર નીચેની ગાથાથી બાજવો

एवं लोगमि ताडणा युष्म जे चम्मे अणुसरे । तं  
 गिण्ह हियति उत्तम कडमिव सेसजवहाय पणिए ॥ २४ ॥

અર્થ- (૧) જાણ પ્રકારે (૨) સોઠમાં (૩) ખડાવણીની રક્ષા  
 કરવામાં સમર્થ (૪) ક્રમા છે (૫) જે (૬) સર્વોત્તમ (૭) ધમ (૮) એજ  
 (૯) મહત્વ કરવા ચોક્કસ છે (૧૦) દ્વિતીય (૧૧) ઉત્તમ ચોષા (૧૨) સ્થાનની  
 જેમ ઉત્તમ કુમાવચન (૧૩) જાદિ બનવને (૧૪) છોડી દે છે (૧૫) પડીત.

સાવાર્થ:- આ મનુષ્ય હોઠમાં સર્વ છવોના રક્ષણ કર  
 વામાં સમર્થ શ્રી મહાવીર સ્વામીએ ક્રમાજાદિ શુભ ચારિત્રરૂપ ધમ  
 જે કહેલ છે એજ ધમ સર્વોત્તમ છવોને માટે એકંત દ્વિતીય

છે, તે અહણ કરવા યોગ્ય છે તેને અહણ કરવો અન્ય કુપ્રાવચનિક આદિ દર્શનો સર્વ સ સારવૃદ્ધિના કારણરૂપ જાણી તેનો ત્યાગ કરવો જેમ જુગારી કૃતનામ ચોથા સ્થાનને અહણ કરી અન્યને છોડી દે છે એ રીતે સાધકે આ વીતરાગ કથિત, અષ્ટકર્મોના ક્ષય કરી મોક્ષનાં શાશ્વતા સુખો પમાડનાર મોક્ષ માર્ગને અહણ કરી અન્ય કુપ્રાવચનિક માર્ગનો ત્યાગ કરે એ આત્મહિતનું કારણ છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭  
ઉત્તર મણુયાળ આહિયા, ગામધમ્મા હહ મે અણુસ્સુયં ।

૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩  
જસી વિરયા સમુદ્ધિયા, કાસવસ્સ અણુધમ્મ ચારિગો ॥૨૫॥

શબ્દાર્થ - (૧) દુર્જન્ય (૨) મનુષ્યોને (૩) કહેલ (૪) શબ્દાદિ વિષયો છોડવા (૫) એમ (૬) મે (૭) સાંભળ્યું છે (૮) તેનાથી (૯) નિવૃત્ત (૧૦) સયમમાં ઉપસ્થિત શ્રી ઋષભદેવજી તથા (૧૧) શ્રી મહાવીરના (૧૨) ધર્મના (૧૩) અનુયાયીઓ છે

ભાવાર્થ:- શ્રી સુધર્માસ્વામી શ્રી જમ્બૂસ્વામી આદિ શિષ્યોને ઉદ્દેશી કહે છે કે “શબ્દ આદિ વિષયો અથવા મૈથુન સેવન વગેરે કામલોગોને છોડવા મનુષ્યોને અતિ દુષ્કર છે, દુર્જન્ય કહેલ છે” એમ મેં ભગવાન મહાવીર સ્વામી પાસેથી સાંભળ્યું છે, પરંતુ જે સાધકો શબ્દાદિ વિષયો તથા મૈથુન સેવનનો ત્યાગ કરી સયમ અનુષ્ઠાનોમા પ્રવૃત્ત રહેલા છે તેઓ જ શ્રી મહાવીર સ્વામી તથા શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીના વીતરાગ ધર્મના સાચા અનુયાયી છે. એમ જાણવું તેમ જ આ ઉપદેશ શબ્દાદિ વિષયોનો ત્યાગ કરવાનો ભગવાન શ્રી ઋષભદેવજીએ પોતાના પુત્રોને પણ કહેલ હતો.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭  
જે એય ચરતિ આહિય, નાણ મહયા મહસિણા । તે

૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩  
તે હદ્ધિય તે સમુદ્ધિયા, અન્નીન્ન સારતિ ધમ્મઓ ॥ ૨૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ને પુરુષ (૨) પૂર્વોક્ત ધર્મ (૩) આચરે છે (૪) મહાન (૫) મહર્ષિ (૬) સાતપુત્રે (૭) કહેલ (૮) એ જ (૯) સાવધાન (૧) એ જ (૧૧) સવમર્મા ઉત્થિત (૧૨) એક બીજાને (૧૩) ધર્મથી પતિત થતાને (૧૪) ધર્મમાં પ્રવૃત્ત કહે છે

ભાવાર્થ:- મહાન મહર્ષિ સાતપુત્ર ભગવાન મહાવીર સ્વામી દ્વારા પ્રતિપાદન કરેલ શુભ વારિત્તરૂપ કથા પ્રકાશના મતિ ધર્મને પ્રદર્શ કરી ને સાધક તેનું ઉપભોગપૂર્વક આચરણ કરે છે એ જ આ ધર્મમાં સાવધાન છે તથા સમ્યક્ પ્રકારથી ધર્મમાં સમુત્થિત છે અને તેઓ જ ધર્મથી પતિત થતા જીવોને પુનઃધર્મમાં પ્રવૃત્ત કરે છે અને આ ધર્મ જ જગતના સર્વ જીવોને આધારરૂપ છે, કલ્યાણ રૂપ છે અને આજ ધર્મ (બાહ્ય અને આંતર્યન્તર પરિશિષ્ટ રહિત તથા આરભ રહિત) અદ્વૈતમનો ક્ષય કરવા સમર્થ છે તથા મોક્ષના શાશ્વતા સુખોને પમાડનાર છે એમ બધી ધર્મ આરાધન કરવામાં પ્રમાદ કરવો નહિ.

માં પેઢ પુરા પળામણે, અમિંકલ્લે તયર્ષિ ઘુર્ણિતપ ।  
જે દૂમળ તેહિ જો જયા, તે જાણતિ સમાહિ માહિય ॥૨૭॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વે ભોગવેલા ભોજો (૨) વિષયો (૩) સ્મરણ (૪) ન કરો (૫) બાકે કમરૂપ ઉપાધિ (૬) નષ્ટ કરવા (૭) ઇચ્છા રાખો (૮) ને (૯) મનને કુદ્ધ બનાવનાર (૧) વિરયોમાં (૧૧) આસક્ત (૧૨) નથી (૧૩) આત્મામાં સ્થિત (૧૪) સમાધિને (૧૫) તે પુરુષ (૧૬) બાંહે છે

ભાવાર્થ:- મહાપુરુષો શિષ્યોને સંયોધન કરે છે કે દુહિત્યવાદ તો પૂર્વે ભોગવેલા કામભોજોનું સ્મરણ નહિ કરે, બાકે પ્રકાશના કર્મોના નાશ કરવાની ઇચ્છા રાખો ને સાધક મનને કુદ્ધ કરનાર શબ્દાદિ વિરયોમાં આસક્ત નથી એ જ પોતાના આત્મામાં

થિત છે, તેમ જ ધર્મધ્યાન તથા રાગદ્વેષના ત્યાગ રૂપ ધર્મને જાણે  
શબ્દાદિ વિષયો જગતના જીવોને દુર્ગતિમાં લઈ જનારા છે,  
તથા અનર્થના કારણરૂપ છે એમ જાણી વર્તમાને વિષયોપભોગની  
ધ્યાન ન કરવી, પરંતુ ભવિષ્યકાળમાં પણ તેની પ્રાપ્તિની ધ્યાન  
રવી નહિ.

૧૦ ૧ ૮ ૧૧ ૧૪ ૧૨ ૧૩ ૬  
નો કાહિયે હોજ સંજણ, પાસણિયે ન ય સંપસારણ ।  
૧૦ ૧ ૮ ૧૧ ૧૪ ૧૨ ૧૩ ૬  
આ ધમ્મં અણુત્તરં, કયકિરિયે ન યાવિ મામણ ॥ ૨૮ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) સયમીસાધક (૨) ધર્મવિરૂદ્ધ (૩) કથા (૪) ન કરે  
૫) જ્યોતિષ આદિ પ્રશ્નોના વૃદ્ધિ તથા (૬) ધન ઉપાર્જનના ઉત્તર (૭) આપે  
હિ (૮) સર્વોત્તમ (૯) ધર્મને (૧૦) જાણી (૧૧) સયમ અનુષ્ઠાન કરે  
(૧૨) કોઈ વસ્તુ ઉપર (૧૩) મમત્વ (૧૪) ન રાખે

ભાવાર્થ - સંયમીસાધક ગોચરી આદિ કે સમયે સંયમ-  
વિરૂદ્ધ કે ધર્મવિરૂદ્ધ કોઈ ક્રિયા અથવા કથા વાર્તા ન કરે, જ્યોતિષ  
આદિ પ્રશ્નોનાના ઉત્તર ન આપે, તથા વૃદ્ધિ થવાના તથા ધન ઉપાર્જન  
કરવાના ઉપાયો બતાવે નહિ, કારણ કે એ બધા આરભના કારણો  
કે, પરંતુ લોકોત્તર શ્રુતચારિત્રરૂપ સર્વોત્તમ ધર્મના સ્વરૂપને જાણી  
સયમ અનુષ્ઠાન કરે અને કોઈ વસ્તુ ઉપર મમત્વ ન રાખે, લીધેલ  
મહાત્મ્યની પ્રતિજ્ઞાનુ યથા તથ્ય પાલન કરવામાં અપ્રમાદી બની રહે

૧ ૨ ૬ ૬ ૩ ૪ ૫  
છન્ન ચ પસંસ નો કરે, ન ય ઉક્કોસ પગાસ માહણે ।  
૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬  
તેસિં સુવિવેગ માહિયે, પળયા જેહિં સુજોસિયં ધુયં ॥ ૨૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) માયા (૨) લોભ (૩) માન (૪) ક્રોધ (૫) સાધુ  
(૬) ન કરે (૭) જોણે (૮) સયમનુ (૯) સેવન કરેલ છે (૧૦) તેનો (૧૧)  
ઉત્તમ વિવેક (૧૨) પ્રસિદ્ધ છે ધર્મમાં (૧૩) આસક્ત છે

શબ્દાર્થ (૧) ને પુરુષ (૨) પૂર્વોક્ત ધર્મ (૩) આચરે છે (૪) મહાન (૫) મહર્ષિ (૬) યાત્રાપુત્ર (૭) કહેલ (૮) એ જ (૯) સાવધાન (૧૦) એ જ (૧૧) સમર્થતા ઉત્પત્તિ (૧૨) એક બીજાને (૧૩) ધર્મથી પતિત થતાને (૧૪) ધર્મમાં પ્રવૃત્ત કરે છે

સાવાર્થ - મહાન મહર્ષિ યાત્રાપુત્ર ભગવાન મહાવીર સ્વામી દ્વારા પ્રતિપાદન કરેલ ક્રુત આશિષરૂપ કથા પ્રકારના મતિ ધર્મને પ્રકટ કરી ને સાધક તેનું ઉપયોગપૂર્વક આચરણ કરે છે એ જ આ ધર્મમાં સાવધાન છે તથા સમ્યક્ પ્રકારથી ધર્મમાં સમુત્પિત છે અને તેઓ જ ધર્મથી પતિત થતા જીવોને પુનઃધર્મમાં પ્રવૃત્ત કરે છે અને આ ધર્મ જ જગતના સર્વ જીવોને આધારરૂપ છે, કલ્યાણ રૂપ છે અને આ જ ધર્મ (બ્રાહ્મ અને આક્યન્તર પરસ્પર રહિત તથા આરભ રહિત) અદ્વૈતધર્મનો ક્ષય કરવા સમર્થ છે તથા મોક્ષના શાશ્વતા મુખ્યોને પમાડનાર છે એમ બાકી ધર્મ આરાધન કરવામાં પ્રમાદ કરવો નહિ.

મા પેઠ પુરા પળામર, અમિક્ષે ઉર્ધ્વિ ધૂણિસપ ।  
જે વૃમણ સેહિ જો જાયા, તે જાણતિ સમાહિ માહિય ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વે ભોજવેલા ભોજો (૨) વિષયો (૩) રમણ (૪) ન કરો (૫) આઠ કમરૂપ ઉપાધિ (૬) નષ્ટ કરવા (૭) ઇચ્છા રાજો (૮) ને (૯) અને કુટ બનાવનાર (૧૦) વિષયોમાં (૧૧) આસક્ત (૧૨) નથી (૧૩) આ મામાં રિચન (૧૪) સમાધિને (૧૫) તે પુરુષ (૧૬) જ્યે છે.

સાવાર્થ - મહાપુરુષો ચિત્તોને સંબોધન કરે છે કે મન્યવાન ના પૂર્વે ભોજવેલા કામભોગોનું રમણ નહિ કરો, આઠ પ્રકારના ઠમોનો નાશ કરવાની ઇચ્છા રાજો ને સાધક મનને દૂષિત કરનાર શબ્દાદિ વિષયોમાં આસક્ત નથી એ જ પોતાના આત્મામાં



જીવોમા મનુષ્યલવ સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે તેમા વળી આર્યદેશ, ઉચ્ચકુળ, શ્રેષ્ઠ જાતિ, ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા, ગળ, લાભુ આયુષ્ય, વિજ્ઞાન, સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ એ બધા મોક્ષપ્રાપ્તિનાં સાધનો વારવાર પ્રાપ્ત થવાં અતિ દુર્લભ કહેલ છે જેમાં એક દષ્ટાંત આપે છે કે સમુદ્રનાં પૂર્વના કાઠે ઘોંસડૂ નાખે ને પશ્ચિમના કાઠે ઘોંસરાની ખીલી નાખે એ બંને સમુદ્રના તરગોથી તણાઈ એકઠાં થઈ ઘોંસરામા ખીલીનો પ્રવેશ થવો જેમ દુષ્કર છે એવી જ રીતે ધર્માનુષ્ઠાન રહિત જીવોને ફરી મનુષ્યલવ પ્રાપ્ત થાવો અતિ દુર્લભ જાણવો, આમ વિચારી ધર્મઆરાધન કરવામા પ્રમાદ કરવો નહિ, એ જ મનુષ્યલવની સાર્થકતા જાણવી

૪ ૧ ૨ ૩ ૫ ૬ ૭ ૯  
 ગ હિ નૂળ પુરા અણુસ્યયં અદુવા તં તદ્ ગો સમુદ્ધિમં ।  
 ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૧૦  
 મુનિજા સામાહ આહિયં, નાણ જગ સન્વદંસિજા ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) નિશ્ચે (૨) પૂર્વે (૩) સાલજી (૪) નથી (૫) અથવા (૬) તે સાલજી (૭) યથાર્થપણે (૮) અનુષ્ઠાન (૯) કરેલ નથી (૧૦) સર્વ-જગતને દેખનાર (૧૧) જ્ઞાતપુત્ર (૧૨) મુનિએ (૧૩) જે સામાયિકનું કથન (૧૪) કહેલ છે

ભાવાર્થ:- સમસ્ત જગતના સર્વ પદાર્થોને તથા જીવોને તથા જીવઅજીવની ભૂતકાળની વર્તમાનકાળની તથા ભવિષ્યકાળની પર્યાયને જાણવાવાળા તથા દેખાવાવાળા જ્ઞાતપુત્ર મુનિશ્રી લગવાન મહાવીર સ્વામીએ સામાયિક આદિ શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મના અનુષ્ઠાનો પ્રતિપાદન કરેલા છે, જે સર્વ દુષ્ટોથી છોડાવનાર તે ઉપદેશને જીવોએ નિશ્ચયથી પૂર્વે સાંભળેલ નથી અથવા ના તેને સાલજીને યથાર્થપણે આચરણ કરેલ નથી, તેવા જીવોને આત્મહિત પ્રાપ્ત થવું અતિ દુર્લભ છે એમ જાણી વર્તમાન મનુષ્યલવને સફળ બનાવવા આત્માથી જીવોએ ધર્મ આરાધન કરવા ઉપયોગવત રહેવું

ભાવાર્થ - સાધુ પુરુષો ક્રોધ, માન, માયા, લોભ કરે નહિ, જેણે બાઠ કરીને ક્ષય કરવાદેય સયમનું બહી રીતે સેવન કરે છે અને જે ધર્મમાં આસક્ત છે તથા કથાયોનો જેણે ત્યાગ કરે છે તેઓનો આ જગતમાં ઉત્તમ વિવેક પ્રસિદ્ધ છે અને જ્યોત્સના ધર્મમાં પ્રવૃત્ત છે સયમપાલનમાં કથાયો તથા બ્યારબને તથા પરિશ્રદ્ધ મમત્વને સ્થાન છે જ નહિ, બ્યારબ પરિશ્રદ્ધથી મુક્ત પુરુષો જ શુદ્ધ સયમનું પાલન કરી શકવા સમથ બને છે

અગિરે સહિય સુસંયુદે, ધર્મમ્મી લક્ષણાણવીરિય ।  
વિદ્યેજ્ઞ સમાદિહંવિય, અત્તહિય સુ વુદ્ધેણ લક્ખમ્મ ॥૩૦॥

શબ્દાર્થ (૧) સ્નેહરહિત (૨) યાનસહિત (૩) મન તથા ઇન્દ્રિયોથી મુક્ત (૪) ધર્મનો બ્યર્થ (૫) તપમાં (૬) જળપરાક્રમ દોરવનાર (૭) ઇન્દ્રિયોને વશ રાખનાર (૮) સયમ અનુષ્ઠાન કરતા વિચરે (૯) આત્મકલ્યાણ (૧) કુળે કરી (૧૧) પ્રાપ્ત થાય છે

ભાવાર્થ - સાધુ પુરુષ ક્રોધ પદાર્થમાં મમત્વ રાખે નહિ, જેના વડે આત્માનું કલ્યાણ થાય તેના અનુષ્ઠાનોમાં સદા સવચ પ્રવૃત્ત રહે, ઇન્દ્રિયો તથા મનથી મુક્ત રહી ધર્મથી બંધાયેલી રહે તપમાં પોતાનું જળપરાક્રમ દોરવે, જિતેન્દ્રિય બની સયમ અનુષ્ઠાન કરે. કારણ કે પોતાનું કલ્યાણ ધર્મથી મળે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તેથી શબ્દાર્થ વિષયોથી દૂર રહી પરીવહ-ઉપસજથી પરચિત ન થતા મમતાવે સહન કરે, સસારી જીવોને ધર્માનુષ્ઠાન કર્યા વિના આત્મકલ્યાણની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ વિજ્ઞાનીના પ્રકાશ સમાન અતિ અધ્ધજ મનુષ્યભવ જો અજ્ઞાત સસાર સમુદ્રમાં ફસાઈ બધાં તો ફરી મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થવો અતિ દુઃખ જાણવો આર્થક્ષેત્ર ત્યાગિ સયમના સાધનો પામવાં જાણ અતિ દુષ્કર છે પ્રાણીઓમાં જ જમ પ્રાણી કોઈ છે જ જમ પ્રાણીઓના પચેન્દ્રિય પ્રાણી કોઈ છે અને પચેન્દ્રિય

જીવોમાં મનુષ્યલવ સર્વથી ઉત્કૃષ્ટ છે તેમાં વળી આર્યદેશ, ઉચ્ચકુળ, શ્રેષ્ઠ જાતિ, ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા, ગળ, લાંબુ આયુષ્ય, વિજ્ઞાન, સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ એ બધા મોક્ષપ્રાપ્તિના સાધનો વારવાર પ્રાપ્ત થવાં અતિ દુર્લભ કહેલ છે. જેમા એક દષ્ટાંત આપે છે કે સમુદ્રનાં પૂર્વના કાઠે ઘોંસડૂ નાખે ને પશ્ચિમના કાઠે ઘોંસરાની ખીલી નાખે એ બન્ને સમુદ્રના તરજોથી તણાઈ એકઠાં થઈ ઘોંસરામા ખીલીનો પ્રવેશ થવો જેમ દુષ્કર છે એવી જ રીતે ધર્માનુષ્ઠાન રહિત જીવોને ફરી મનુષ્યલવ પ્રાપ્ત થાવો અતિ દુર્લભ જાણવો, આમ વિચારી ધર્મ આરાધન કરવામા પ્રમાદ કરવો નહિ, એ જ મનુષ્યલવની સાર્થકતા જાણવી

૪ ૧ ૨ ૩ ૫ ૬ ૭ ૧ ૮  
 ન હિ નૂળ પુરા અણુસ્સુયં અદુવા તં તહ ણો સમુદ્ધિગં ।

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૧૦  
 મુણિણા સામાહ આહિયં, નાણ જગ સવ્વદંસિણા ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) નિશ્ચે (૨) પૂર્વે (૩) સાલજીવ (૪) નથી (૫) અથવા (૬) તે સાલજી (૭) યથાર્થપણે (૮) અનુષ્ઠાન (૯) કરેલ નથી (૧૦) સર્વ-જગતને દેખનાર (૧૧) જ્ઞાતપુત્ર (૧૨) મુનિએ (૧૩) જે સામાયિકતુ કથન (૧૪) કહેલ છે

ભાવાર્થ :- સમસ્ત જગતના સર્વ પદાર્થોને તથા જીવોને તથા જીવજીવની ભૂતકાળની વર્તમાનકાળની તથા ભવિષ્યકાળની પર્યાયને જાણવાવાળા તથા દેખાવાવાળા જ્ઞાતપુત્ર મુનિશ્રી ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ સામાયિક આદિ શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મના અનુષ્ઠાનો પ્રતિપાદન કરેલા, જે સર્વે દુ ખોચી છોડાવનાર તે ઉપદેશને જીવોએ નિશ્ચયથી પૂર્વે સાલજેલ નથી અથવા તો તેને સાલજીને યથાર્થપણે આચરણ કરેલ નથી, તેવા જીવોને આત્મહિત પ્રાપ્ત થવું અતિ દુર્લભ છે એમ જાણી વર્તમાન મનુષ્યલવને સફળ બનાવવા આત્માર્થી જીવોએ ધર્મ આરાધન કરવા ઉપયોગવત રહેવું

ભાવાર્થ - સાધુ પુરુષો ક્રોધ, માન, માયા દોષ કરે નહિ, જેણે આઠ ઈર્ષ્યાના ક્ષય કરવાદ્ય સયમનું બહી રીતે સેવન કરેલ છે અને જે ધર્મમાં આસક્ત છે તથા ઈર્ષ્યાનો જેણે ત્યાગ કરેલ છે તેઓનો આ જન્મમાં ઉત્તમ વિવેક પ્રસિદ્ધ છે અને જેઓ જ ધર્મમાં પ્રવૃત્ત છે સયમપાલનમાં ઈર્ષ્યા તથા આરબને તથા પરિગ્રહ મમત્વને સ્થાન છે જ નહિ, આરબ પરિગ્રહથી મુક્ત પુરુષો જ શુદ્ધ સયમનું પાલન કરી શકવા સમર્થ બને છે.

અર્ણિહે સર્વિપ સુસંકુલે, ધર્મમ્હી લક્ષ્મણવીરિણિ ।  
વિહરેણ સમાહિરિણિ, અસર્વિપ ચુ કુરેણ લક્ષ્મણ ॥૩૦॥

શબ્દાર્થ (૧) સ્નેહરહિત (૨) જ્ઞાનસંકિત (૩) મન તથા ઇન્દ્રિયોથી શુભ (૪) ધર્મનો અર્થ (૫) તપમાં (૬) જળપરાક્રમ ફેરવનાર (૭) ઇન્દ્રિયોને વશ રાખનાર (૮) સયમ અનુષ્ઠાન કરતા વિચરે (૯) આત્મકલ્યાણ (૧) કુળે કરી (૧૧) પ્રાપ્ત થાય છે

ભાવાર્થ - સાધુ પુરુષ ક્રોધ પદાર્થમાં મમત્વ રાખે નહિ, જેના વડે આત્માનું કલ્યાણ થાય તેવાં અનુષ્ઠાનોમાં સદા સયમ પ્રવૃત્ત રહે, ઇન્દ્રિયો તથા મનથી શુભ રહી ધર્મથી બંધી રહે. તપમાં પોતાનું જળપરાક્રમ ફેરવે, જિતેન્દ્રિય બની સયમ અનુષ્ઠાન કરે કારણ કે પોતાનું કલ્યાણ પ્રજ્ઞા કર્યે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તેથી શબ્દાદિ વિષયોથી દૂર રહી, પરીવહ-ઉપસગથી પરજિત ન થતા સમભાવે સહન કરે સસારી જીવોને ધર્માનુષ્ઠાન કર્યા વિના આત્મહિતની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ. વિજળીના ઝકાશ સમાન અતિ અબળ મનુષ્યભવ જો જગાથ સસાર સમુદ્રમાં ફેસાઈ થાય તો ફરી મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થવો અતિ દુઃખ બાજવો આયોધ્યેત્ર આદિ તથા મના સાધનો પામવા પણ અતિ દુષ્કાર છે પ્રાણીઓમાં જન્મ પ્રાણી સ્ત્રેષ્ઠ છે જન્મ પ્રાણીઓના પશ્ચેન્દ્રિય પ્રાણી સ્ત્રેષ્ઠ છે અને પશ્ચેન્દ્રિય

પદ્માએલાં છે, (તે કર્મોનાં બંધન) તે અનેક જન્મના સચિત કર્મોને, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપ ઉત્કૃષ્ટ આરાધનથી ક્ષય કરીને, પડિત પુરુષો જન્મ મરણરૂપ સસાર પરિભ્રમણનો ક્ષય કરી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે. સર્વ દુઃખો માત્રથી છૂટી જાય છે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬  
જે વિન્નવણાહિંસોજિયા, સંતિન્નેહિં સમં વિયાહિયા ।  
૭ ૮ ૯ ૧૨ ૧૬ ૧૭  
તમ્હા ઉદ્ધંતિ પાસહા, અદક્ષુ કામાહ રોગવં ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે પુરુષ (૨) સ્ત્રીઓથી (૩) સેવિત નથી (૪) મુક્ત પુરુષ (૫) સમાન કહેલ છે તેથી સ્ત્રી ત્યાગ (૭) પશ્ચાત્ (૮) મોક્ષની (૯) પ્રાપ્તિ થાય છે (૧૦) કામભોગોને (૧૧) રોગસમાન (૧૨) જાણ્યા છે

ભાવાર્થ :— જે પુરુષો સ્ત્રીઓથી સેવિત નથી અને કામભોગોને રોગ સમાન જાણ્યા છે એ પુરુષોને મુક્ત પુરુષ સમાન કહેલા છે. સ્ત્રી ત્યાગ આદિ સર્વ કામભોગોના ત્યાગથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ કહેલ છે. કારણ કે કામભોગો માત્ર આરભ અને પરિશ્રમથી છે આરભ છે તે જન્મ મરણરૂપ સસાર પરિભ્રમણનું કારણ છે અને કામભોગોના કારણે જ આરભ તથા પરિશ્રમ મમત્વ હોય છે તેથી જ્યાં સુધી વિષયભોગોનું મમત્વ ન છૂટે ત્યાં સુધી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય નહિ એમ જાણી આત્માના હિત માટે વિષયભોગોથી દૂર રહી, સયમ પાલનમાં ઉપયોગવંત રહી, અમૂલ્ય માનવ લવને સફળ બનાવવા જન્યૂત રહેવું તે સાધકનું કર્તવ્ય છે જીવોને પાચ ઇન્દ્રિયના વિષયોરૂપ કામભોગોની આસક્તિ સસારમા જન્મ અને મરણરૂપ ચારણતિમા પરિભ્રમણ કરાવનાર છે કારણ કે કામભોગો પ્રાપ્ત કરવા પરિશ્રમની જરૂર પડે છે અને પરિશ્રમ પ્રાપ્ત કરવામાં જીવદાતરૂપ આરભ રહેલ છે તથા કષાયો ઉત્પન્ન થાય છે અને એ બધી પરક્રિયાઓ આત્માથી ભિન્ન છે. તે કામભોગોની લાલસા જીવોને સ્વચ્છિદ્ધિરૂપ જ્ઞાન, દર્શન,



ખધાએલાં છે, (તે કર્મોનાં બધન) તે અનેક જન્મના સચિત કર્મોને, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપ ઉત્કૃષ્ટ આરાધનથી ક્ષય કરીને, પડિત પુરુષો જન્મ મરણરૂપ સસાર પરિભ્રમણનો ક્ષય કરી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે. સર્વ દુઃખો માત્રથી છૂટી જાય છે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬  
જે વિન્નવણાહિસોજિયા, સંતિન્નેહિં સમં વિયાહિયા ।  
૭ ૮ ૯ ૧૨ ૧૦ ૧૧  
તમ્હા ઉદ્ધં તિ પાસહા, અદક્કુ કામાહ રોગવં ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે પુરુષ (૨) સ્ત્રીઓથી (૩) સેવિત નથી (૪) મુક્ત પુરુષ (૫) સમાન કહેલ છે તેથી સ્ત્રી ત્યાગ (૭) પશ્ચાત્ (૮) મોક્ષની (૯) પ્રાપ્તિ થાય છે (૧૦) કામલોગોને (૧૧) રોગસમાન (૧૨) જાણ્યા છે

ભાવાર્થ :— જે પુરુષો સ્ત્રીઓથી સેવિત નથી અને કામલોગોને રોગ સસાન જાણ્યા છે એ પુરુષોને મુક્ત પુરુષ સમાન કહેલા છે. સ્ત્રી ત્યાગ આદિ સર્વ કામલોગોના ત્યાગથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ કહેલ છે. કારણ કે કામલોગો માત્ર આરભ અને પરિશ્રમમય છે આરભ છે તે જન્મ મરણરૂપ સસાર પરિભ્રમણનું કારણ છે અને કામલોગોના કારણે જ આરભ તથા પરિશ્રમ મમત્વ હોય છે તેથી જ્યાં સુધી વિષયલોગોનું મમત્વ ન છૂટે ત્યાં સુધી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય નહિ એમ જાણી આત્માના હિત માટે વિષયલોગોથી દૂર રહી, સંયમ પાલનમાં ઉપયોગવત રહી, અમૂલ્ય માનવ લવને સફળ બનાવવા જન્યુત રહેવું તે સાધકનું કર્તવ્ય છે જીવોને પાત્ર ઇન્દ્રિયના વિષયોરૂપ કામલોગોની આસક્તિ સસારમાં જન્મ અને મરણરૂપ ચારણતિમાં પરિભ્રમણ કરાવનાર છે કારણ કે કામલોગો પ્રાપ્ત કરવા પરિશ્રમની જરૂર પડે છે અને પરિશ્રમ પ્રાપ્ત કરવામાં જીવધાતરૂપ આરભ રહેલ છે તથા કષાયો ઉત્પન્ન થાય છે અને એ બધી પરિક્રિયાઓ આત્માથી ભિન્ન છે. તે કામલોગોની લાલચા જીવોને સ્વઝંદિરૂપ જ્ઞાન, દર્શન,

આશિષાદિ સ્વશુભોને પ્રાપ્ત કરવામાં વિશ્વરૂપ છે એવો અજ્ઞાનવશ,  
પાતાના મુખરૂપ શુભો દિવકારી છે તેને છોડી ને મનુરૂપ પરજાવ  
કામચોખો તેને દિવકર માની બ્રહ્મ કરે છે અને તે કારણ દ્વારા  
અનતાભવોથી સસાર પરિભ્રમણ કરી દુઃખ ભોજવી રહેલ છે તે  
દુઃખોનો નાશ કરવાનો મનુષ્યભવરૂપી અવસર તમા સાથે આર્યક્ષેત્ર  
આર્યકુળ પાત્રાધન્વિય સ પૃથ્વી અને કૌન ધર્મનો યોગ પ્રાપ્ત થયો છે.  
તેને સ્વર્ગ બનાવવા જ્ઞાન, કથન આશિષ અને વપનું આરાધન  
(સંયમ આરાધન) કરવા અગૃહ બની રહેા એવો શ્રી વીરમણિ  
દિવકારી ઉપદેશ છે.

સર્મં વર્ણિણિ આદિય, વર્તિ રાજિણિ રૂંદે ।  
એવ પરમા મહાશ્વયા, અવશ્યાયા ઉ સરાઈ મોયણા ॥ ૩ ॥

અર્થ (૧) આ લોકમાં (૨) આપારી દ્વારા (૩) દેશવરમાંથી  
લાવેલ ઉત્તમોત્તમ કિંમતી વસ્તુઓ (૪) રાજામહારાજ આદિ (૫) બ્રહ્મ કરે (૬)  
એ રીતે કુટુંબ (૬) મહાવતો સાધુ પુરુષો જ કારણ કરી શકે છે (૧)  
આજ્ઞાપ્રતિપાદિ (૧૧) રાત્રિ ભોજનના ત્યાગ સહિત

આવાર્થ - આ લોકમાં આપારી દ્વારા દૂર દેશવરમાંથી  
લાવેલ ઉત્તમોત્તમ કિંમતી વસ્તુઓ અને તથા મેષ વસ્ત્રાદિ મહા  
રાજામહારાજ અજર શ્રીમતો આદિ બ્રહ્મ કરી શકે એવી રીતે  
વિચાર તથા આચાર્ય દ્વારા પ્રતિપાદિત રાત્રિભોજનના ત્યાગ સહિત  
પાંચ મહાવતોને સાધુપુરુષો બ્રહ્મ કરે છે કારણ મનુષ્યો અજર  
વિષય લોહુપ્ત એવો માટે મહાવતો બ્રહ્મ કરવાનું કુશ્કર કોમ છે,  
મહાવતોનું બ્રહ્મ થેયવાન મહાપુરુષો કરી શકે છે

જે રૂંદે સાયાણુમા નગા અજસોજવસા કામેરિં મુચિંમ્યા ।  
કિવળેણ સર્મ પગમિગ્યા, ન વિ જાળંતિ સમાદિપ્રાદિત ॥ ૪ ॥



(૧) જે ક્રોધ (૨) આ લોકમાં (૩) સુખના ગવેષક છે (૪) મનુષ્યો (૫) સમૃદ્ધિ સાતા ગૌરવમાં ગૃહ છે (૬) કામભોગોમાં (૭) મૂર્ચ્છિત છે (૭) ધન્દ્રિયલંપટ (૮) સમાન (૯) લાજરહિત બની કામભોગોનું સેવન કરે છે તેઓ (૧૦) પુરુષો ધર્મધ્યાનને (૧૧) બાણતા (૧૨) નથી (૧૩) ઉપદેશ દેવા છતાં.

**ભાવાર્થ** - આ લોકમાં જે પુરુષો વિષય સુખોના ગવેષક છે, સમૃદ્ધિ તથા સાતાગૌરવમાં તથા કામભોગોમાં આસક્ત છે મૂર્ચ્છિત છે અને લજ્જારહિત બની કામભોગોનું સેવન કરે છે. તેવા પુરુષો અતિ તૃણાવત હોઈ તેઓને ધર્મનો ઉપદેશ આપવા છતાં સમાધિરૂપ ધર્મધ્યાનને બાણી શકતા નથી. તેમ જ કેટલાએક શિથિલ સાધુઓ શરીર સુખના ગવેષક સમિતિનું પાલન નહિ કરતા સંયમને હ્રષિત કરી સયમભાવથી બ્રહ્મ થાય છે

વાહે<sup>૧</sup>ણ જહા<sup>૨</sup> વ વિચ્છ<sup>૩</sup>ણ, અવલે<sup>૪</sup> હોહ<sup>૫</sup> ગવં<sup>૬</sup> પચોહ<sup>૭</sup>ણ ।  
સે<sup>૮</sup> અંતસો<sup>૯</sup> અપ્પથામ<sup>૧૦</sup>ણ, નાહ<sup>૧૧</sup>વહ<sup>૧૨</sup>હ અવલે<sup>૧૩</sup> વિસીયતિ ॥ ૫॥

**શબ્દાર્થ** : (૧) જેમ (૨) ગાડીવાન દ્વારા (૩) ચાણુક ભારી (૪) પ્રેરિત કરવા છતાં (૫) દુર્બળ (૬) બળદ (૭) તે (૮) અદ્ય સામર્થ્યવાળા (૯) થાકી જઈ (૧૦) ભારવહન કરી શકતા નથી (૧૧) દુર્બળ બળદ (૧૨) પીડા પામે છે

**ભાવાર્થ** :- જેમ ગાડીવાન દ્વારા ચાણુક ભારી પ્રેરિત કરેલ દુર્બળ બળદ કઠિન ઉચા માર્ગને પાર કરી શકતા નથી તે દુર્બળ બળદ અદ્ય શક્તિવાળા હોવાથી વિષમ માર્ગમાં ભાર વહન કરવા સમર્થ થતા નથી તેથી વિષય માર્ગમાં દ્વિસાઈ કલેશને ભોગવે છે. એવી રીતે કાયર સાધકો વિષય સુખોમાં આસક્ત બનેલા સયમ ભારને વહન કરવા સમર્થ નહિ થતા, સયમથી બ્રહ્મ થઈ, સંસાર પરિભ્રમણરૂપ જન્મ મરણાદિની વૃદ્ધિ કરતા થકા, દુઃખો ભોગવતા, સંસાર ચક્રમાં અનતકાળ તક પરિભ્રમણ કર્યા કરશે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦ ૧૦૧ ૧૦૨ ૧૦૩ ૧૦૪ ૧૦૫ ૧૦૬ ૧૦૭ ૧૦૮ ૧૦૯ ૧૧૦ ૧૧૧ ૧૧૨ ૧૧૩ ૧૧૪ ૧૧૫ ૧૧૬ ૧૧૭ ૧૧૮ ૧૧૯ ૧૨૦ ૧૨૧ ૧૨૨ ૧૨૩ ૧૨૪ ૧૨૫ ૧૨૬ ૧૨૭ ૧૨૮ ૧૨૯ ૧૩૦ ૧૩૧ ૧૩૨ ૧૩૩ ૧૩૪ ૧૩૫ ૧૩૬ ૧૩૭ ૧૩૮ ૧૩૯ ૧૪૦ ૧૪૧ ૧૪૨ ૧૪૩ ૧૪૪ ૧૪૫ ૧૪૬ ૧૪૭ ૧૪૮ ૧૪૯ ૧૫૦ ૧૫૧ ૧૫૨ ૧૫૩ ૧૫૪ ૧૫૫ ૧૫૬ ૧૫૭ ૧૫૮ ૧૫૯ ૧૬૦ ૧૬૧ ૧૬૨ ૧૬૩ ૧૬૪ ૧૬૫ ૧૬૬ ૧૬૭ ૧૬૮ ૧૬૯ ૧૭૦ ૧૭૧ ૧૭૨ ૧૭૩ ૧૭૪ ૧૭૫ ૧૭૬ ૧૭૭ ૧૭૮ ૧૭૯ ૧૮૦ ૧૮૧ ૧૮૨ ૧૮૩ ૧૮૪ ૧૮૫ ૧૮૬ ૧૮૭ ૧૮૮ ૧૮૯ ૧૯૦ ૧૯૧ ૧૯૨ ૧૯૩ ૧૯૪ ૧૯૫ ૧૯૬ ૧૯૭ ૧૯૮ ૧૯૯ ૨૦૦ ૨૦૧ ૨૦૨ ૨૦૩ ૨૦૪ ૨૦૫ ૨૦૬ ૨૦૭ ૨૦૮ ૨૦૯ ૨૧૦ ૨૧૧ ૨૧૨ ૨૧૩ ૨૧૪ ૨૧૫ ૨૧૬ ૨૧૭ ૨૧૮ ૨૧૯ ૨૨૦ ૨૨૧ ૨૨૨ ૨૨૩ ૨૨૪ ૨૨૫ ૨૨૬ ૨૨૭ ૨૨૮ ૨૨૯ ૨૩૦ ૨૩૧ ૨૩૨ ૨૩૩ ૨૩૪ ૨૩૫ ૨૩૬ ૨૩૭ ૨૩૮ ૨૩૯ ૨૪૦ ૨૪૧ ૨૪૨ ૨૪૩ ૨૪૪ ૨૪૫ ૨૪૬ ૨૪૭ ૨૪૮ ૨૪૯ ૨૫૦ ૨૫૧ ૨૫૨ ૨૫૩ ૨૫૪ ૨૫૫ ૨૫૬ ૨૫૭ ૨૫૮ ૨૫૯ ૨૬૦ ૨૬૧ ૨૬૨ ૨૬૩ ૨૬૪ ૨૬૫ ૨૬૬ ૨૬૭ ૨૬૮ ૨૬૯ ૨૭૦ ૨૭૧ ૨૭૨ ૨૭૩ ૨૭૪ ૨૭૫ ૨૭૬ ૨૭૭ ૨૭૮ ૨૭૯ ૨૮૦ ૨૮૧ ૨૮૨ ૨૮૩ ૨૮૪ ૨૮૫ ૨૮૬ ૨૮૭ ૨૮૮ ૨૮૯ ૨૯૦ ૨૯૧ ૨૯૨ ૨૯૩ ૨૯૪ ૨૯૫ ૨૯૬ ૨૯૭ ૨૯૮ ૨૯૯ ૩૦૦ ૩૦૧ ૩૦૨ ૩૦૩ ૩૦૪ ૩૦૫ ૩૦૬ ૩૦૭ ૩૦૮ ૩૦૯ ૩૧૦ ૩૧૧ ૩૧૨ ૩૧૩ ૩૧૪ ૩૧૫ ૩૧૬ ૩૧૭ ૩૧૮ ૩૧૯ ૩૨૦ ૩૨૧ ૩૨૨ ૩૨૩ ૩૨૪ ૩૨૫ ૩૨૬ ૩૨૭ ૩૨૮ ૩૨૯ ૩૩૦ ૩૩૧ ૩૩૨ ૩૩૩ ૩૩૪ ૩૩૫ ૩૩૬ ૩૩૭ ૩૩૮ ૩૩૯ ૩૪૦ ૩૪૧ ૩૪૨ ૩૪૩ ૩૪૪ ૩૪૫ ૩૪૬ ૩૪૭ ૩૪૮ ૩૪૯ ૩૫૦ ૩૫૧ ૩૫૨ ૩૫૩ ૩૫૪ ૩૫૫ ૩૫૬ ૩૫૭ ૩૫૮ ૩૫૯ ૩૬૦ ૩૬૧ ૩૬૨ ૩૬૩ ૩૬૪ ૩૬૫ ૩૬૬ ૩૬૭ ૩૬૮ ૩૬૯ ૩૭૦ ૩૭૧ ૩૭૨ ૩૭૩ ૩૭૪ ૩૭૫ ૩૭૬ ૩૭૭ ૩૭૮ ૩૭૯ ૩૮૦ ૩૮૧ ૩૮૨ ૩૮૩ ૩૮૪ ૩૮૫ ૩૮૬ ૩૮૭ ૩૮૮ ૩૮૯ ૩૯૦ ૩૯૧ ૩૯૨ ૩૯૩ ૩૯૪ ૩૯૫ ૩૯૬ ૩૯૭ ૩૯૮ ૩૯૯ ૪૦૦ ૪૦૧ ૪૦૨ ૪૦૩ ૪૦૪ ૪૦૫ ૪૦૬ ૪૦૭ ૪૦૮ ૪૦૯ ૪૧૦ ૪૧૧ ૪૧૨ ૪૧૩ ૪૧૪ ૪૧૫ ૪૧૬ ૪૧૭ ૪૧૮ ૪૧૯ ૪૨૦ ૪૨૧ ૪૨૨ ૪૨૩ ૪૨૪ ૪૨૫ ૪૨૬ ૪૨૭ ૪૨૮ ૪૨૯ ૪૩૦ ૪૩૧ ૪૩૨ ૪૩૩ ૪૩૪ ૪૩૫ ૪૩૬ ૪૩૭ ૪૩૮ ૪૩૯ ૪૪૦ ૪૪૧ ૪૪૨ ૪૪૩ ૪૪૪ ૪૪૫ ૪૪૬ ૪૪૭ ૪૪૮ ૪૪૯ ૪૫૦ ૪૫૧ ૪૫૨ ૪૫૩ ૪૫૪ ૪૫૫ ૪૫૬ ૪૫૭ ૪૫૮ ૪૫૯ ૪૬૦ ૪૬૧ ૪૬૨ ૪૬૩ ૪૬૪ ૪૬૫ ૪૬૬ ૪૬૭ ૪૬૮ ૪૬૯ ૪૭૦ ૪૭૧ ૪૭૨ ૪૭૩ ૪૭૪ ૪૭૫ ૪૭૬ ૪૭૭ ૪૭૮ ૪૭૯ ૪૮૦ ૪૮૧ ૪૮૨ ૪૮૩ ૪૮૪ ૪૮૫ ૪૮૬ ૪૮૭ ૪૮૮ ૪૮૯ ૪૯૦ ૪૯૧ ૪૯૨ ૪૯૩ ૪૯૪ ૪૯૫ ૪૯૬ ૪૯૭ ૪૯૮ ૪૯૯ ૫૦૦ ૫૦૧ ૫૦૨ ૫૦૩ ૫૦૪ ૫૦૫ ૫૦૬ ૫૦૭ ૫૦૮ ૫૦૯ ૫૧૦ ૫૧૧ ૫૧૨ ૫૧૩ ૫૧૪ ૫૧૫ ૫૧૬ ૫૧૭ ૫૧૮ ૫૧૯ ૫૨૦ ૫૨૧ ૫૨૨ ૫૨૩ ૫૨૪ ૫૨૫ ૫૨૬ ૫૨૭ ૫૨૮ ૫૨૯ ૫૩૦ ૫૩૧ ૫૩૨ ૫૩૩ ૫૩૪ ૫૩૫ ૫૩૬ ૫૩૭ ૫૩૮ ૫૩૯ ૫૪૦ ૫૪૧ ૫૪૨ ૫૪૩ ૫૪૪ ૫૪૫ ૫૪૬ ૫૪૭ ૫૪૮ ૫૪૯ ૫૫૦ ૫૫૧ ૫૫૨ ૫૫૩ ૫૫૪ ૫૫૫ ૫૫૬ ૫૫૭ ૫૫૮ ૫૫૯ ૫૬૦ ૫૬૧ ૫૬૨ ૫૬૩ ૫૬૪ ૫૬૫ ૫૬૬ ૫૬૭ ૫૬૮ ૫૬૯ ૫૭૦ ૫૭૧ ૫૭૨ ૫૭૩ ૫૭૪ ૫૭૫ ૫૭૬ ૫૭૭ ૫૭૮ ૫૭૯ ૫૮૦ ૫૮૧ ૫૮૨ ૫૮૩ ૫૮૪ ૫૮૫ ૫૮૬ ૫૮૭ ૫૮૮ ૫૮૯ ૫૯૦ ૫૯૧ ૫૯૨ ૫૯૩ ૫૯૪ ૫૯૫ ૫૯૬ ૫૯૭ ૫૯૮ ૫૯૯ ૬૦૦ ૬૦૧ ૬૦૨ ૬૦૩ ૬૦૪ ૬૦૫ ૬૦૬ ૬૦૭ ૬૦૮ ૬૦૯ ૬૧૦ ૬૧૧ ૬૧૨ ૬૧૩ ૬૧૪ ૬૧૫ ૬૧૬ ૬૧૭ ૬૧૮ ૬૧૯ ૬૨૦ ૬૨૧ ૬૨૨ ૬૨૩ ૬૨૪ ૬૨૫ ૬૨૬ ૬૨૭ ૬૨૮ ૬૨૯ ૬૩૦ ૬૩૧ ૬૩૨ ૬૩૩ ૬૩૪ ૬૩૫ ૬૩૬ ૬૩૭ ૬૩૮ ૬૩૯ ૬૪૦ ૬૪૧ ૬૪૨ ૬૪૩ ૬૪૪ ૬૪૫ ૬૪૬ ૬૪૭ ૬૪૮ ૬૪૯ ૬૫૦ ૬૫૧ ૬૫૨ ૬૫૩ ૬૫૪ ૬૫૫ ૬૫૬ ૬૫૭ ૬૫૮ ૬૫૯ ૬૬૦ ૬૬૧ ૬૬૨ ૬૬૩ ૬૬૪ ૬૬૫ ૬૬૬ ૬૬૭ ૬૬૮ ૬૬૯ ૬૭૦ ૬૭૧ ૬૭૨ ૬૭૩ ૬૭૪ ૬૭૫ ૬૭૬ ૬૭૭ ૬૭૮ ૬૭૯ ૬૮૦ ૬૮૧ ૬૮૨ ૬૮૩ ૬૮૪ ૬૮૫ ૬૮૬ ૬૮૭ ૬૮૮ ૬૮૯ ૬૯૦ ૬૯૧ ૬૯૨ ૬૯૩ ૬૯૪ ૬૯૫ ૬૯૬ ૬૯૭ ૬૯૮ ૬૯૯ ૭૦૦ ૭૦૧ ૭૦૨ ૭૦૩ ૭૦૪ ૭૦૫ ૭૦૬ ૭૦૭ ૭૦૮ ૭૦૯ ૭૧૦ ૭૧૧ ૭૧૨ ૭૧૩ ૭૧૪ ૭૧૫ ૭૧૬ ૭૧૭ ૭૧૮ ૭૧૯ ૭૨૦ ૭૨૧ ૭૨૨ ૭૨૩ ૭૨૪ ૭૨૫ ૭૨૬ ૭૨૭ ૭૨૮ ૭૨૯ ૭૩૦ ૭૩૧ ૭૩૨ ૭૩૩ ૭૩૪ ૭૩૫ ૭૩૬ ૭૩૭ ૭૩૮ ૭૩૯ ૭૪૦ ૭૪૧ ૭૪૨ ૭૪૩ ૭૪૪ ૭૪૫ ૭૪૬ ૭૪૭ ૭૪૮ ૭૪૯ ૭૫૦ ૭૫૧ ૭૫૨ ૭૫૩ ૭૫૪ ૭૫૫ ૭૫૬ ૭૫૭ ૭૫૮ ૭૫૯ ૭૬૦ ૭૬૧ ૭૬૨ ૭૬૩ ૭૬૪ ૭૬૫ ૭૬૬ ૭૬૭ ૭૬૮ ૭૬૯ ૭૭૦ ૭૭૧ ૭૭૨ ૭૭૩ ૭૭૪ ૭૭૫ ૭૭૬ ૭૭૭ ૭૭૮ ૭૭૯ ૭૮૦ ૭૮૧ ૭૮૨ ૭૮૩ ૭૮૪ ૭૮૫ ૭૮૬ ૭૮૭ ૭૮૮ ૭૮૯ ૭૯૦ ૭૯૧ ૭૯૨ ૭૯૩ ૭૯૪ ૭૯૫ ૭૯૬ ૭૯૭ ૭૯૮ ૭૯૯ ૮૦૦ ૮૦૧ ૮૦૨ ૮૦૩ ૮૦૪ ૮૦૫ ૮૦૬ ૮૦૭ ૮૦૮ ૮૦૯ ૮૧૦ ૮૧૧ ૮૧૨ ૮૧૩ ૮૧૪ ૮૧૫ ૮૧૬ ૮૧૭ ૮૧૮ ૮૧૯ ૮૨૦ ૮૨૧ ૮૨૨ ૮૨૩ ૮૨૪ ૮૨૫ ૮૨૬ ૮૨૭ ૮૨૮ ૮૨૯ ૮૩૦ ૮૩૧ ૮૩૨ ૮૩૩ ૮૩૪ ૮૩૫ ૮૩૬ ૮૩૭ ૮૩૮ ૮૩૯ ૮૪૦ ૮૪૧ ૮૪૨ ૮૪૩ ૮૪૪ ૮૪૫ ૮૪૬ ૮૪૭ ૮૪૮ ૮૪૯ ૮૫૦ ૮૫૧ ૮૫૨ ૮૫૩ ૮૫૪ ૮૫૫ ૮૫૬ ૮૫૭ ૮૫૮ ૮૫૯ ૮૬૦ ૮૬૧ ૮૬૨ ૮૬૩ ૮૬૪ ૮૬૫ ૮૬૬ ૮૬૭ ૮૬૮ ૮૬૯ ૮૭૦ ૮૭૧ ૮૭૨ ૮૭૩ ૮૭૪ ૮૭૫ ૮૭૬ ૮૭૭ ૮૭૮ ૮૭૯ ૮૮૦ ૮૮૧ ૮૮૨ ૮૮૩ ૮૮૪ ૮૮૫ ૮૮૬ ૮૮૭ ૮૮૮ ૮૮૯ ૮૯૦ ૮૯૧ ૮૯૨ ૮૯૩ ૮૯૪ ૮૯૫ ૮૯૬ ૮૯૭ ૮૯૮ ૮૯૯ ૯૦૦ ૯૦૧ ૯૦૨ ૯૦૩ ૯૦૪ ૯૦૫ ૯૦૬ ૯૦૭ ૯૦૮ ૯૦૯ ૯૧૦ ૯૧૧ ૯૧૨ ૯૧૩ ૯૧૪ ૯૧૫ ૯૧૬ ૯૧૭ ૯૧૮ ૯૧૯ ૯૨૦ ૯૨૧ ૯૨૨ ૯૨૩ ૯૨૪ ૯૨૫ ૯૨૬ ૯૨૭ ૯૨૮ ૯૨૯ ૯૩૦ ૯૩૧ ૯૩૨ ૯૩૩ ૯૩૪ ૯૩૫ ૯૩૬ ૯૩૭ ૯૩૮ ૯૩૯ ૯૪૦ ૯૪૧ ૯૪૨ ૯૪૩ ૯૪૪ ૯૪૫ ૯૪૬ ૯૪૭ ૯૪૮ ૯૪૯ ૯૫૦ ૯૫૧ ૯૫૨ ૯૫૩ ૯૫૪ ૯૫૫ ૯૫૬ ૯૫૭ ૯૫૮ ૯૫૯ ૯૬૦ ૯૬૧ ૯૬૨ ૯૬૩ ૯૬૪ ૯૬૫ ૯૬૬ ૯૬૭ ૯૬૮ ૯૬૯ ૯૭૦ ૯૭૧ ૯૭૨ ૯૭૩ ૯૭૪ ૯૭૫ ૯૭૬ ૯૭૭ ૯૭૮ ૯૭૯ ૯૮૦ ૯૮૧ ૯૮૨ ૯૮૩ ૯૮૪ ૯૮૫ ૯૮૬ ૯૮૭ ૯૮૮ ૯૮૯ ૯૯૦ ૯૯૧ ૯૯૨ ૯૯૩ ૯૯૪ ૯૯૫ ૯૯૬ ૯૯૭ ૯૯૮ ૯૯૯ ૧૦૦૦

કામી કામે ણ કામપ લહેવાવિ અલહ્ કળુઈ ॥ ૬૨ ॥

શબ્દાથ (૧) ઉપરોક્ત (૨) કામભોજ અવેષ (૩) નિપુણ પુરુષ (૪) જ્ઞાને અથવા (૫) કાલે (૬) ઊદીય (૭) કામભોજો કલ્યાણની ઇચ્છા (૮) કામી પુરુષે (૯) કામભોજોની (૧૦) ઇચ્છા (૧૧) નહિ કરવી (૧૨) પ્રાપ્તભોજો (૧૩) નહિ મળવા સમાન (૧૪) મળે.

સાવાર્થ:- કામભોજોની અવેષણ કરનારો નિપુણ પુરુષ કામ ભોજોને જ્ઞાને ઊદીય અથવા આવતી કાલે કામભોજોનો ત્યજ કરીય એમ જાણી મનોરથ કરતો હોય છે પણ જ્ઞાતક પુરુષ કામે ભોજોને ઊદી શકતો નથી. પરંતુ કામભોજો જન્મ, જરા, મરણ જ્ઞાતિ દુષ્ટોની વૃદ્ધિના કરવાનારા છે એમ જાણીને આત્માના કલ્યાણ ઇચ્છુક પુરુષે કામભોજોની ઇચ્છાને કરવી નહિ અને પ્રાપ્ત થતાં કામ ભોજોને અપ્રાપ્ત સમાન માની તેનો ત્યાગ કરવો. તે ત્યાગ આત્માના સેવનું કારણ સમજવું.

મા પરંતુ અસાધુયા મર્વે અર્થેહી અર્ણસાસ અર્પર્ગ ॥

મહિયં ચ અસાધુ સોયતી, સે ધણતિ પરિવેવતી વહુ ॥ ૭૩ ॥

શબ્દાથ (૧) પશ્ચાત (૨) અસાધુપણ (૩) ન (૪) હોય (૫) પોતાના આત્માને અથમ રાખવા (૬) દુર્ગતિમાં જવું ન પડે વિવચસેવનથી (૭) શિક્ષા આપો (૮) અસચમી જીવો (૯) અતિ (૧૦) શીઘ્ર કરે છે (૧૧) પીઘાય છે (૧૨) રદ કરે છે (૧૩) અતિ.

સાવાર્થ - અસચમી જીવોએ-મનુષ્યોએ પોતાના મૃત્યુકાળ પશ્ચાત દુર્ગતિમાં જઈ દુષ્ટો ન ભોજવનાં પડે તથા પોતામાં અસાધુતા પ્રાપ્ત ન થાય તે માટે પોતાના આત્માને વિવચ સેવનથી અલગ

રાખવો એમ પોતાના આત્માને સંબોધન કરવું જોઈએ, સાથે વિચારવું કે અસંયમી મનુષ્યો આ સંસારમાં બહુજ શોક કરતા દેખાય છે. પીડા પામી રૂદન કરી રહ્યા છે, કયાંઈ સંસારમાં સુખ દેખાતું નથી હિંસા, અસત્ય, ચોરી આદિ અસત્યકર્મ કરવાવાળા અસંયમી મનુષ્યો મૃત્યુ બાદ દુર્ગતિમાં ઉત્પન્ન થઈ પરમાધામી દ્વારા હુ ખો લોગવતાં કુખો, તૃષ્ણાથી વ્યાકુળ થઈ બહુજ પીડાય છે ત્યાં કોઈ ચેતનરૂપ સ્વર્ગના કે જડરૂપ પરિબ્રહ્મ-સંપતિ સહાયક થતાં નથી. કરેલાં પાપ-કર્મોના વિપાકો પોતાને એકલાને જ લોગવવાં પડે છે એમ વિચારી આત્માથી પુરુષોએ વિષય સેવનનો ત્યાગ કરી, આત્મ કલ્યાણ માટે ધર્મ અરાધન કરી. મનુષ્ય જન્મને સફળ બનાવવો એ શ્રેયસ્કર છે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬  
 इह जीवियमेव पासहा तरुण एवा ससयस्स वृद्धी ।  
 ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩  
 इतर वासे य बुज्झह, गिद्धनरा कामेसु मुच्छिया ॥ ८ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ લોકમાં (૨) મનુષ્ય જીવન (૩) દેખો (૪) યુવાન વયમાં (૫) સો વર્ષની આયુવાળાનાં જીવન (૬) નષ્ટ થાય છે (૭) થોડાકાળ (૮) નિવાસ (૯) સમજો (૧૦) ગૃહ (૧૧) મનુષ્યો (૧૧) કામભોગોમાં (૧૨) આસક્ત હોય છે.

ભાવાર્થ - હે મનુષ્યો ! આ મૃત્યુ લોકમાં પ્રથમ તો પોતાના જીવન કાળને દેખો, અનિત્ય રહેલ છે, વળી આવીશિ મરણથી પ્રતિ-ક્ષણ વિનાશી છે, સમસ્ત આયુ ક્ષય અથવા કોઈ ઉપક્રમ લાગવાથી સો વરસનું આયુષ્ય યુવાન વયમાં તૂટી જઈ મૃત્યુ પ્રાપ્ત થાય છે, સો વરસનું આયુષ્ય પણ દેવોના સાગદોષમના આયુષ્યના હિસાબે કોઈ એક નિમેષ સમાન જાણો તેથી મનુષ્ય જીવન થોડા કાળનું હોવા છતાં ક્ષુદ્ર મનુષ્યો વિષયોમાં આસક્ત રહી, મૃત્યુ બાદ નરક આદિ પાતના ભરપુર સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ હુ ખો લોગવે છે એમ જાણી સાધક આત્માએ વિષય ભોગોથી અલગ થવું તે આત્મ કલ્યાણનો માર્ગ છે



વાસુદેવ, બલદેવ તીર્થંકર તથા ચરમશરીરી આદિ શ્રદ્ધાધનીય પુરુષ સિવાયના મનુષ્યોના આયુષ્ય સોપકમી તથા નિરૂપકમી બંને પ્રકારના હોય છે. સોપકમી આયુષ્ય માત્રપ્રકારે તુટે છે તેમ શ્રી ઠાણાંગણ સૂત્રના સાતમાં ઠાણામાં કહેલ છે. તથા ઉપરની આઠમી ગાથામાં પણ કહેલ છે, વળી મનુષ્યોના આયુષ્ય અલ્પકાળનાં છે તથા આયુષ્ય તુટ્યા પછી સાધી શકાય તેવા નથી. છતાં આસકત જીવો એમ કહે છે કે પરલોક દેખી કોણ આવેલ છે, પરલોક સંબંધમાં કોઈ પ્રમાણ નથી, આવી માન્યતાવાળા બ્રમાત્મક બુદ્ધિવાળા, પાપ કરીને, સંસાર પરિબ્રમણની વૃદ્ધિ કરી રહેલા છે, એમ નિશ્ચયથી જાણો.

<sup>૧</sup>અદક્ષુ<sup>૨</sup>વ દક્ષુ<sup>૩</sup>વાહિયં, (તં) સદ્દ<sup>૪</sup>હસુ<sup>૫</sup> અદક્ષુ<sup>૬</sup> દંસણા ।  
<sup>૧૧</sup>હંદિ<sup>૭</sup> દુ<sup>૮</sup> સુનિરુદ્ધ<sup>૯</sup> દંસણે મા<sup>૧૦</sup>હર્ણિ<sup>૧૧</sup>જ્જેણ કહેણ કમ્મુણા ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) હે અંધ તુલ્ય મનુષ્ય ? (૨) સર્વજ્ઞ ભગવંતના સિદ્ધાંતમાં (૩) શ્રદ્ધાશીલ બનો (૪) અસર્વજ્ઞ (૫) દર્શનવાળા (૬) સ્વયંકૃત (૭) મોહનીય (૮) કર્મીયો (૯) જ્ઞાન દ્રષ્ટિ (૧૦) બધ થયેલ (૧૧) જાણો.

ભાવાર્થ .- હે અંધ તુલ્ય મનુષ્યો ? સર્વજ્ઞ ભગવંત, લોકાલોકને જાણનારાના પ્રતિપાદન કરેલા સિદ્ધાંતોમાં શ્રદ્ધાશીલ બનો, અસર્વજ્ઞોક્ત આગમોના સ્વીકાર કરનારા મનુષ્યોની જ્ઞાન દ્રષ્ટિ સ્વયં કરેલ મોહનીયકર્મના પ્રભાવથી બધ થયેલ છે, તેથી આત્માને હિતકારક એવા સર્વજ્ઞોક્ત આગમનો સ્વીકાર કરી શકતા નથી, તેથી સત્ય સ્વરૂપને સમજી શકતા નથી અને કામલોગોમાં ગૃહ જીવો આરંભમાં આસકત રહી જન્મ મરણાદિક સંસાર પરિબ્રમણના દુ જોથી છૂટી શકતા નથી.

<sup>૧</sup>દુક્ખી<sup>૨</sup> મોહે<sup>૩</sup> પુણો<sup>૪</sup> પુણો, નિવ્વિંદે<sup>૫</sup>જ્જ સિલોગ<sup>૬</sup> પૂયણં ।  
<sup>૭</sup>એવં<sup>૮</sup> સહિતે<sup>૯</sup>હિપાસણ, આયતુલે<sup>૧૦</sup> પાણેહિં<sup>૧૧</sup> સંજણ ॥ ૧૨ ॥

જે રૂઢ આરંભ નિસ્સિયા, આતંદ્રા પગંત સૂસંગા ।  
ગંતા તે પાવ લોગયં, ચિરરાય આસુરિય વિસ ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે મનુષ્યો (૨) આ લોકમાં (૩) આરંભમાં (૪) આસક્ત (૫) આત્માને (૬) રૂઢ દેવાવાળા (૭) એકાંતથી (૮) પ્રાણીઓના કિસક છે (૯) જામ છે (૧૦) નરકાદિ સ્થાનોમાં (૧૧) લાંબાકાળ નિવાસથી (૧૨) આસુર (૧૩) લોકમાં.

સાવાર્થ - જે મનુષ્યો આરંભમાં આસક્ત છે તેઓ આત્માને રૂઢ દેવાવાળા સ્વયં પોતાની તથા અન્ય પ્રાણીઓની ઘાત કરવાળા છે અને કિંસા કરીને ચિરકાળના નિવાસવાળા નરકાદિ અધમજાતિમાં જાય છે ત્યાં બહુકાળ સુધી રૂઢ જોને લોગવે છે કદાચ બાળ તપસ્થા આદિ ક્રિયાઓથી દેવલોકમાં જાય તો ત્યાં આસુરજાતિના રૂઢની કોટીના દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે ત્યાં હાસની મારક અધમ કિંસિ થીદેવ પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યાંથી અગ્ની તિર્થત્થ તથા નરકાદિ બલિઓમાં પરિજનન કરતા રૂઢ જો લોગવતા રહે છે આમ બધી આરંભથી નિવૃત્ત થવું તે આત્મ કલ્યાણનો હેતુ સમજવે.

જ ય સંલગ્નમાદુ જીવિય તદ્દિય ય પાલજનો પગમર્દ ।  
પચ્ચુપક્ષેન કારિય, કો વર્તુ પરલોગ માગતે ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ (૧) મનુષ્યોનાં જીવન (૨) સરકાર થોગ (૩) કલા (૪) નથી (૫) તથાપિ (૬) મૂળજીવો (૭) પાપ કરવામાં મુક્તતા કરે છે (૮) પતમાન મુખ (૯) પ્રવેશન (૧૦) કોણ (૧૧) દેવેશ (૧૨) પરલોક જોઈ (૧૩) માગ આવેશ છે

સાવાર્થ - સવળ જાગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીએ કહેલ છે કે મનુષ્યોના જીવન કમ ભૂમિવાળાના બૌદ્ધાદિક શરીર બદલતી

વાસુદેવ, બલદેવ તીર્થંકર તથા ચરમશરીરી આદિ શ્રદ્ધાધનીય પુરુષ સિવાયના મનુષ્યોના આયુષ્ય સોપકંમી તથા નિરૂપકંમી બંને પ્રકારના હોય છે સોપકંમી આયુષ્ય સાતપ્રકારે તુટી છે. તેમ શ્રી કાણ્ડાંગુલ સત્રના સાતમાં કાણ્ડામાં કહેલ છે તથા ઉપરની આઠમી ગાથામાં પણ કહેલ છે, વળી મનુષ્યોના આયુષ્ય અલ્પકાળનાં છે તથા આયુષ્ય તુટ્યા પછી સાધી શકાય તેવા નથી. છતાં આસક્ત જીવો એમ કહે છે કે પરલોક દેખી કોણ આવેલ છે, પરલોક સંબંધમાં કોઈ પ્રમાણ નથી, આવી માન્યતાવાળા બ્રમાત્મક બુદ્ધિવાળા, પાપ કરીને, સંસાર પરિબ્રમણની વૃદ્ધિ કરી રહેલા છે, એમ નિશ્ચયથી જાણો.

<sup>૧</sup> અદક્ષુ<sup>૨</sup> દક્ષુ<sup>૩</sup>વાહિય, (તં) સદ્દ<sup>૪</sup>હસુ<sup>૫</sup> અદક્ષુ<sup>૬</sup> દંસણા ।  
<sup>૧૧</sup> હંદિ<sup>૭</sup> દુ<sup>૮</sup> સુનિરુદ્ધ<sup>૧૦</sup> દંસણે<sup>૧</sup> માંહણિ<sup>૭</sup>જ્જેણ<sup>૬</sup> કહેણ<sup>૮</sup> કમ્મુણા ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હે અધ તુલ્ય મનુષ્ય ? (૨) સર્વજ્ઞ ભગવંતના સિદ્ધાંતમાં (૩) શ્રદ્ધાશીલ બનો (૪) અસર્વજ્ઞ (૫) દર્શનવાળા (૬) સ્વયંકૃત (૭) મોહનીય (૮) કર્મવા (૯) જ્ઞાન દ્રષ્ટિ (૧૦) બધ થયેલ (૧૧) જાણો.

ભાવાર્થ - હે અધ તુલ્ય મનુષ્યો ? સર્વજ્ઞ ભગવંત, લોકાલોકને જાણનારાના પ્રતિપાદન કરેલા સિદ્ધાંતોમાં શ્રદ્ધાશીલ બનો, અસર્વજ્ઞોક્ત આગમોના સ્વીકાર કરનારા મનુષ્યોની જ્ઞાન દ્રષ્ટિ સ્વયં કરેલ મોહનીયકર્મના પ્રભાવથી બધ થયેલ છે, તેથી આત્માને હિતકારક એવા સર્વજ્ઞોક્ત આગમનો સ્વીકાર કરી શકતા નથી, તેથી સત્ય સ્વરૂપને સમજી શકતા નથી અને કામલોગોમાં ગૃહ જીવો આરભમાં આસક્ત રહી જન્મ મરણાદિક સંસાર પરિબ્રમણના દુ જોથી છૂટી શકતા નથી.

<sup>૧</sup> દુક્ખી<sup>૩</sup> મોહે<sup>૨</sup> પુણો<sup>૫</sup> પુણો, નિવ્વિંદેજ્જ<sup>૬</sup> સિલોગ<sup>૪</sup> પૂયણં ।  
<sup>૭</sup> एवं<sup>૮</sup> સહિતે<sup>૧૦</sup>હિપાસણ, આયતુલે<sup>૧૧</sup> પાણેહિં<sup>૯</sup> સંજણ ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) દુઃખી જીવ (૨) વારવાર (૩) અવિરોધને પ્રાપ્ત કરે છે (૪) સાધુ પુરુષ (૫) સ્તુતિ પૂજની ભાવના (૬) ત્યાગી કે (૭) આવા પ્રત્યે (૮) જ્ઞાન સંપન્ન (૯) સાધુ (૧) સર્વપ્રાણીઓને (૧૧) પોતાના સમક્ષ (૧૨) કેવે.

સાવાર્થ:- દુઃખી જીવો દુઃખથી ઘેરાયેલ વારવાર વિરોધ શૂન્ય બની અસાતાવેદનીયના ઉદયથી પીડા પામતા મૂઢ બની આરંભાદિ અનુષ્ઠાનો વારવાર કરી દુઃખોને પ્રાપ્ત કરે છે જ્યેમ બાણીને સ્નાનાદિ સંપન્ન મુનિ સ્તુતિ, માન, પૂજા પ્રતિષ્ઠાની ભાવનાને અશુભ કર્મજન્યના હેતુ બાણી તેનો ત્યાગ કરી સર્વ પ્રાણીઓને (પોતાના કર્મબાણના દ્વારે) પોતાના આત્મા સમાન માની તેની ઢિંસાથી દૂર રહે.

ગારં પિ મ આઘસે નરે મણુપુન્ન પાળેહિ સંજણે ।  
સમયા સંવત્સ્ય સુવત્સે દેવાળ ગણ્ઠે સ લોગય ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પરમા (૨) નિવાસ કરનાર (૩) મનુષ્ય (૪) કમલ (૫) પ્રાણી ઢિંસાથી (૬) નિષ્ઠ વાજ (૭) સર્વ પ્રાણીઓમાં (૮) સમભાવ રાખનાર (૯) સુવત પુરુષ (૧) સ્વેશોકમાં (૧૨) જામ છે

સાવાર્થ:- શુદ્ધસ્થવાસમાં રહેતા વક્ષા મનુષ્ય અનુક્રમથી પ્રાણી ઢિંસાદિ આરંભથી નિવૃત્ત થઈ, આવક થમ અગ્રીકાર કરી, આવકનાં મતો પાળતા વક્ષા સર્વ પ્રાણીઓને સુખ પ્રિય અને દુઃખ અપ્રિય છે જ્યેમ બાણી સર્વ પ્રાણીઓને પોતાના આત્મા સમાન એતા વક્ષા સમભાવ રાખનાર સુવત પુરુષો મૃત્યુ પશ્ચાત્ત દેવદેવોમાં ઉત્પન્ન થાય છે તે પછી પદ મહાવતપારી સાધુઓની મુશ્કેલી દેખ જ તેમાં શકને ઘાન છે જ નહિ.

સોજ્જા મગવાણસાસણ સઠ્ઠે તત્થ કરેજ્જુબહમં ।  
સમત્થ વિણીયમજ્જર સ્સં મિયલુ વિશુદ્ધમાહરે ॥ ૧૪ ॥



શબ્દાર્થ : (૧) સાંભળી (૨) ભગવાનના (૩) આગમોને (૪) સત્ય (૫) સંયમમાં (૬) ઉદ્યમ (૭) કરે (૮) સર્વથા (૯) અહંભાવ રહિત (૧૦) સાધુ (૧૧) શુદ્ધ (૧૨) ભિક્ષા (૧૩) ગ્રહણ કરે

ભાવાર્થ:- ભગવાનના આગમોને સાંભળી, લઘુકર્મ પુરુષે, સર્વ જીવોને હિતકર, આગમમાં બતાવેલ સત્ય સંયમમાં પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ અને કોઈ જીવો ઉપર ઈર્ષ્યા નહિ કરવી, અહંભાવ રહિત બની, શરીર, ઉપાધિ આદિ સર્વ પદાર્થોમાં અનાસક્ત રહી રાગદ્વેષ ત્યાગી બેતાલીશ દોષ રહિત શુદ્ધ એવજ્ઞાથી આહાર ગ્રહણ કરી સંયમ યાત્રાનો નિર્વાહ કરતા થકા સયમ પાલન કરવું આવો સાધકનો આચાર છે.

સન્નં<sup>૧</sup> નચ્ચા<sup>૨</sup> અહિદ્વૃષ્<sup>૩</sup> ધમ્મદ્વી<sup>૪</sup> ઉવ્વાણવીરિણ<sup>૫</sup> ।  
 ગુત્તે<sup>૬</sup> જુત્તે<sup>૭</sup> સયા<sup>૮</sup> જણ<sup>૯</sup> આય<sup>૧૦</sup> પરે<sup>૧૧</sup> પરમાયતઢિતે<sup>૧૨</sup> ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) સર્વ પદાર્થોને (૨) જાણી (૩) સાધુ સંવરનો આશ્રય લે (૪) ધર્મના અર્થો અને (૫) તપમાં પરાક્રમ કરે (૬) મન વચન કાયાથી (૭) શુભ રહી (૮) સદા સ્વપરમાં (૯) યત્નાવત (૧૦) પોતાના સમાન ખીજના વિષયમાં (૧૧) મોક્ષના માટે (૧૨) અભિલાષા રાખે

ભાવાર્થ:- સાધુ સર્વ પદાર્થોના સ્વરૂપને જાણી સર્વજ્ઞ કથિત સંવરરૂપ માર્ગનો આશ્રય લઈ ધર્મનું પ્રયોજન સમજીને સયમ અને તપમાં બળ પરાક્રમ ફેરવે મન, વચન, કાયાથી સદા શુભ રહી, સાધુ સદા પોતાના તથા પરના કલ્યાણના વિષયમાં યત્ન કરે, મોક્ષની અભિલાષા રાખતા થકા જ્ઞાનાદિ યુક્ત સયમનું પાલન કરે એ સાધક કર્તવ્ય છે

વિત્તં<sup>૧</sup> પસવો<sup>૨</sup> ય નાહો<sup>૩</sup>, તં<sup>૪</sup> બાલે<sup>૫</sup> સરણં<sup>૬</sup> તિ મન્નહ<sup>૭</sup> ।  
 एते<sup>૮</sup> मम<sup>૯</sup> तेसुवी<sup>૧૦</sup> अहं, नो<sup>૧૧</sup> ताणं<sup>૧૨</sup> सरणं<sup>૧૩</sup> न विज्झई ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જ્ઞાની જીવો (૨) ધન (૩) પશુ (૪) સાતિજન  
(૫) સ્વર્ગ પોતાના શરણ (૬) માને છે (૮) જે મારાં (૯) હું જેનો વસ્તુત્વ  
જે સ્વર્ગ (૧૦) નથી (૧૧) ત્રાણ (૧૨) શરણ (૧૩) થતા

ભાવાર્થ:- જ્ઞાની જીવો ધન, પશુઓ તથા સ્વજનવર્ગ જે  
સ્વર્ગ પોતાના રક્ષક માને છે અને હું અર્થ ગયાબનાર સમયે છે  
જે બધાં ધન, પશુઓ સાતિવર્ગ પરિભ્રમણમાં ઉપયોગી થશે, જે  
સ્વર્ગના પાલનથી સમસ્ત ઉપદ્રવોનું નિવારણ કરી શકીશ, આમ માને  
છે પરંતુ જેના માટે ધનની, વૃદ્ધિ, વગેરે કરે છે તે શરીર તો  
વિનાશી છે તે મૂળ લોકો સમજતા નથી તેમ જ સુપત્તિનો સ્વભાવ  
અતિ ચમત્કાર છે શરીર રોગ અને જરાનું સ્થાન છે નાશવત છે  
છતાં જે સ્વજનો ધન આદિ મારાં છે અને હું જે સ્વર્ગના છ  
આવા પ્રકારના મમત્વથી રહેતા થકા પશુ શુદ્ધ સમયે કે રોગ  
સમયે કોઈ ત્રાણ શરણ થવા સમયે થતા નથી તથા નરક તિર્થસ્થમાં  
આહિંગતિના જતાં કોઈ સ્વજનો રક્ષા કરવા સમયે થતાં નથી, જેમ  
વિધ્યારી સુમુક્ષુ આત્માઓએ આત્મકથ્થાણુ માટે જ્ઞાન, કશન, આશ્રિત  
તથા વપરૂપ ધર્મ આશયત કરવા ઉપયોગવત રહી માનવજાતને  
સહજ બનાવી રહેવું જે સસાર પરિબ્રમણરૂપ જન્મ જરા, મરણરૂપી  
હું બોના ચક્રમાથી છૂટવાનો સાચો ઉપાય છે એમ સમજો

મન્માગમિતમિ યા કુરે, અર્હવા લક્ષ્મિતે મવતિષ ।  
પર્ગસ્મ ગતી ય આગતી, ચિદુમતા સરણ ણ મમર્હ ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હું (૨) કરવું (૩) અર્હવા (૪) કોઈ ઉપદ્રવો  
આપુષ નટ થવાનો સમય (૫) મત્તુ ઉપરિથત થતાં વિચારવું (૬) જેમણે  
(૭) જવાનું (૮) એન્થા આવવાનું (૯) વિદ્વાન પુત્ર ધન આદિ (૧૦) શરણ  
૧૧ (૧૧) માનતા (૧૨) નથી

ભાવાર્થ - જ્યારે જીવોને અસાતા વેદનીય આદિ કોઈ પ્રકારનાં દુઃખ આવે છે તે દુઃખો સ્વયં એકલાને જ લોગવવા પડે છે. તથા કોઈ ઉપક્રમથી ગાયુષ્યનો ક્ષય તા-મૃત્યુ ઉપસ્થિત થતા જીવ એકલાને જ પરલોકના જવું પડે છે. જીવનું હરકોઈ ગતિમા ઉત્પન્ન થવું પણ એકલાને જ હોય છે, ત્યારે કોઈ સાથી હોતું નથી, રોગો સમયે, કોઈપણ જાતના કષ્ટ સમયે, અથવા મૃત્યુ સમયે, કોઈ ધન, સ્વજન શરણુ થવા અમર્થ થતા નથી એમ જાણી વિદ્વાન્ પુરુષો કોઈ અન્યને સ્વજનો અગર પરિબ્રહ્મે શરણુરૂપ માનતા નથી જીવ એકલો દુઃખ લોગવે છે, એકલો જન્મ લે છે, એકલો મરણ પામે છે, એકલો પરલોકમા જાય છે એમ જાણી આરભથી નિવૃત્ત થવું તે આત્મ શ્રેયનું કારણુ જાણવું

સન્વે<sup>૧</sup> સયકમ્લકપિયા<sup>૨</sup>. અવિચલેણ<sup>૩</sup> દુહેણ<sup>૪</sup> પાણિણો<sup>૫</sup> ।  
 હિંદંતિ<sup>૬</sup> મયાડલા<sup>૭</sup> સઢા<sup>૮</sup>, જાહજગ<sup>૯</sup> મરણેહિંમિદુતા<sup>૧૦</sup> ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સર્વ પ્રાણીઓ (૨) પોતપોતાના (૩) કરેલ કર્મોથી અલગ અલગ અવસ્થાઓથી યુક્ત છે અને સર્વ (૪) અલક્ષિત (૫) દુઃખોથી (૬) જીવો દુઃખી રહેલ છે (૭) વારવાર સ સારચક્રમા (૮) ભયથી આકુળ (૯) શક જીવો (૧૦) જન્મ જરા મરણથી પીડિત (૧૧) ભ્રમણુ કરે છે

ભાવાર્થ - સ સારના ઉત્કરૂપી આવાસમા નિવાસ કરવાવાળા સર્વ પ્રાણીઓ સ સારમા પર્યટન કરતા થકા સ્વય કરેલા જ્ઞાનાવરણીય આદિ અષ્ટક ર્ના પ્રભાવથી સ્ફુમ, બાદર, પયસિ, અપયસિ, એકેન્દ્રિ-યાદિ અવસ્થાઓ કર્માનુસાર પ્રાપ્ત કરે છે અને એ અવસ્થાઓમા અલક્ષિત દુઃખોથી દુઃખી હોય છે અને અરહટ યત્રની માફક વારવાર યોનિઓમા ભ્રમણુ કરતા જન્મ, જરા, મરણથી પીડિત અને ભયથી આકુલ રહેલા શક પ્રાણીઓ વારવાર સ સાર ચક્રમા પરિભ્રમણુ કરે

છે એમ જાણી આત્માથી<sup>૧</sup> જીવોએ આશ્રવનાં દ્વાર બંધ કરવા ઉપયોગવત રહેવું

इणमेव स्वर्णं विजाणिष्या, नो सुलभं वोहिं च आरिष ।  
एव सहिपडहिपासप, आह जिणो इणमेव सेसगा ॥ १९ ॥

શબ્દાર્થ (૧) આ વર્તમાન (૨) જીવસર તથા (૩) જાણી (૪) નથી (૫) સુલભ (૬) જ્ઞાન પ્રાપ્તિ (૭) એમ કહેલ છે (૮) એ વાતનો વિચાર કરી (૯) જ્ઞાનાદિ સપત્ત યુનિ (૧૦) એમ વિચારે કે (૧૧) આ કથન કરેલ છે (૧૨) શ્રી સ્વભાવે બંધવતે (૧૩) એ જ રીતે (૧૪) બન્ધ તીર્થ કરેલો છે એ પછી એ જ પ્રમાણે કથન કરેલ છે

જાવાર્થ - જ્ઞાનાદિ સપત્ત યુનિ એમ વિચારે કે આ મનુષ્ય બધા આર્થક્ષેત્ર ઉત્તમકૃત, ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા આદિ ભોક્ષનાં અદિશ્ય સાધનનો અને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર બોધિ પ્રાપ્ત કરવા રૂપ બદ્ધતર સાધનનો સુખવસર પ્રાપ્ત થયેલ છે, વળી સ્વર્ગ બંધવતોએ કહેલ છે કે ભોક્ષની પ્રાપ્તિના કારણરૂપ બોધ પ્રાપ્ત થવો સુલભ નથી એમ આદિ તીર્થ કર શ્રી સ્વભાવે જીવોએ પોતાના જઠાણ પુત્રોને ઉપદેશ આપેલ છે તેમ જ બન્ધ તીર્થ કરેલો પછી જાજ પ્રમાણે પ્રતિ પાદન કરેલ છે ધર્મ જીવણમાં ઉત્સાહ સાથે તેમાં શ્રદ્ધા એવ ચારિત્રાવરણીય કર્મના ક્ષેપપશમથી ઉત્પત્ત સર્વ વિશતિનો સ્વીકાર કરવાનો મનુકૃત જીવસર તથા સમ્મજૂ દર્શનની પ્રાપ્તિ સુલભ નથી એમ જાણી સુસુક્ષ્મ સાધકોએ અપ્રમત રહી સમય પાલન કરવું ગૃહસ્થોએ અદ્યપારબી અદ્ય પરિબ્રહ્મી થવા અને માનવજીવને સર્જન બનાવના બદ્ધત રહેવું વારંવાર જાવો જીવસર પ્રાપ્ત થવો ફલેન સમજો

અમર્વિસુ પુરાવિ ભિક્ષુવો આણસાવિ ભવંતિ સુવ્વતા ।

એવાહં ગુણાહં આહુ તે, કાસવસ્સ અણુધમ્મચારિણો ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ : (૧) હે સાધુઓ ? (૨) પૂર્વકાળમાં (૩) સર્વજ્ઞ થયા (૪) ભવિષ્યકાળમાં (૫) સર્વજ્ઞ થશે (૬) એ સુવત પુરુષોએ (૭) ઉપદેશક (૮) શુભોને મોક્ષના સાધન (૯) કહેલ છે તેમ જ (૧૦) ભગવતોના (૧૧) આ ધર્મના (૧૨) અનુયાયીઓએ પણ આજ સાધનો બતાવેલા છે.

ભાવાર્થ :- જે તીર્થંકર હોયો ભૂતકાળમાં થયા, ભવિષ્ય કાળમાં જે તીર્થંકરો થશે એ સર્વે સુવત પુરુષોએ ઉપદેશક શુભોને મોક્ષના સાધનો બતાવેલ છે ને બતાવશે તથા શ્રી ઋષભદેવજી તથા 'શ્રી-મહાવીર સ્વામીના' સર્વ 'અનુયાયીઓએ' પણ ઉપદેશક શુભોને 'મોક્ષના' સાધન બતાવેલ છે સર્વજ્ઞ પુરુષોના કથનમાં 'કોઈ'એ 'હોતા' નથી. સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ રત્નત્રય જ મોક્ષમાર્ગ બંધાયો.

તિવિહેણ વિ પાણ માં હણે, આપ્યહિતે અણિયાણ સંવુદ્ધે ।

एवं सिद्धा अणंतसो, संपह जे अ अणागयावरे ॥ २१ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) મન વચન કાયાથી (૨) પ્રાણીઓની (૩) હિંસા ન કરે (૪) પોતાના હિતમાં પ્રવૃત્ત રહે સ્વર્ગની (૫) ઇચ્છા રહિત (૬) શુભ રહી સંયમ પાલન કરી (૭) સિદ્ધ થયા (૮) અનંત જીવો (૯) વર્તમાને સિદ્ધ થાય છે (૧૦) ભવિષ્ય કાળમાં અનંત જીવો સિદ્ધ થશે

ભાવાર્થ - દશપ્રાણોને ધારણ કરનાર પૈકી કોઈપણ પ્રાણીની હિંસા કરે નહિ મન, વચન, કાયાથી અહિંસક રહી અને પોતાના હિતમાં પ્રવૃત્ત રહી, સ્વર્ગાદિકની ઇચ્છા રહિત બની પાપ સમિતિ ત્રણ શુભિથી શુભ રહી સયમનું પાલન કરીને (જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપ આરાધન) ભૂતકાળમાં અનંતા-જીવોએ સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલ

છે વતમાન કાળે સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય મહાવિદેહકૃત્રિય  
સ્થાનમાં પૂર્વેકિત ઉપાયથી મનુષ્યો સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે ભવિષ્યકાળે  
પૂર્વેકિત માર્ગનાં અનુધ્યાનોના પાલનથી અનંત જીવો સિદ્ધિ-પ્રાપ્તને  
પ્રાપ્ત કરશે આ માર્ગથી બિલક સિદ્ધિનો કોઈ માર્ગ નથી

પૃષ્ઠે પદાનુ અણુસરનાળી, અણુસરવસી અણુસરણાળ દસળવરે ।  
અરહા નાયપુસે મગધં વેસાલિષ ધિયાદિષ ॥ સ્તિ વેમિ ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) બાવા પ્રકારે ભગવાન (૨) અપભ્રંશજીએ (૩) અન  
કરેલ છે (૪) ઉત્તમ જ્ઞાન (૫) જ્ઞાનવાળા (૬) ઉત્તમ જ્ઞાન જ્ઞાનના પાત્ર  
(૭) ઇન્દ્રાદિ દેવોને પૂજનીય બેનાથી કોઈ રહસ્ય ગુપ્ત નથી (૮) સાતપુત્ર (૯)  
ભગવાન મહાવીર (૧૦) વિશ્વાધાનગરીમાં આ કથન (૧૧) કરેલ છે (૧૨) એમ  
કે કહે છે

ભાવાર્થ:- ઉપરોક્ત અનંત જ્ઞાન અને અનંત જ્ઞાનના  
ધરણદાર ઇન્દ્રાદિ દેવાને પૂજનીય અથવા રહસ્યની વાતના અણુનાર  
શ્રી અપભ્રંશ ભગવાને તથા સ્વ તીથ કર દેવો આદિ ભગવાન શ્રી  
મહાવીર પ્રભુએ પણ ઉપરોક્ત ઉપદેશ જીવોના કલ્યાણના અર્થ  
આપેલ છે શ્રી અપભ્રંશ ભગવાને તે પોતાના પુત્રોને પણ આ  
પ્રમાણે ઉપદેશ કરેલ હતો એમ જ હું તમોને સવ શિષ્યોને કહું છું

અધ્યયન ૨ જી સમાપ્ત

# શ્રી સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર અ. ૩ ઉ. ૧

ઉપસર્ગાધિકાર

<sup>૫</sup>સૂરં <sup>૬</sup>મળ્ળાહ <sup>૪</sup>અપ્પાણં, <sup>૧</sup>જાવ <sup>૨</sup>જેયં ન <sup>૩</sup>પસ્સતી ।  
<sup>૭</sup>જુજ્ઞાંતં <sup>૮</sup>દઢધમ્માણં, <sup>૧૦</sup>સિસુપાલો <sup>૯</sup>વ <sup>૧</sup>મહારહં ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જ્યાંસુધી (૨) વિજેતાપુરુષ (૩) દેખાય નહિ ત્યાંસુધી કાયર પુરુષ (૪) પોતાને (૫) શૂર (૬) માને છે (૭) યુદ્ધ કરતા (૮) દઢ ધર્મવાળા (૯) મહારથી કૃષ્ણને દેખી (૧૦) જેમ શિશુપાલ ક્ષોભને પામ્યો

ભાવાર્થ:- કાયર પુરુષ યુદ્ધમાં ગયો થકો જ્યાં વિજેતા પુરુષને દેખે નહિ ત્યાં સુધી પોતાને શૂરવીર માનતો ગર્જના કરે છે પરંતુ વિજેતાને દેખતા જ ક્ષોભને પામે છે જેમ મહારથી દઢ ધર્મવાળા શ્રી કૃષ્ણને દેખતા જ પોતાને શૂર અને એજેય માનનાર શિશુપાલ ક્ષોભને પામ્યો હતો (આ દષ્ટાંત શિથિલ સાધુની સ્થિતિ આશ્રયી છે)

<sup>૧</sup>પચાતા <sup>૨</sup>સૂરા <sup>૩</sup>રણસીસે, <sup>૪</sup>સંગામ્મિ <sup>૫</sup>ઉવદ્વિતે ।  
<sup>૬</sup>માયા <sup>૭</sup>પુત્ત ન <sup>૮</sup>ચાળાહ, <sup>૯</sup>જેણ <sup>૧૦</sup>પરિવિચ્છણ ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ગયો થકો (૨) અભિમાની પુરુષ પોતાને વિજયી માનતો થકો વ્યગ્રતાજનક યુદ્ધમાં (૩) સગ્રામના અગ્રભાગે (૪) સગ્રામ

(૫) ઉપસ્થિત થતા (૬) માતાની ગોઠાઈથી (૭) બાળક પડી જવા જતાં માતાને  
અભરાટથી (૮) ખ્યાલ રહેતો નથી (૯) વિજેતા પુરુષ દ્વારા (૧૦) જેનમેન  
પ્રાપ્ત થતાં કાયર પુરુષ દીન બની જાય છે જેમ મુદ્દના પ્રસંગે

સાવાર્થ:- મુદ્દ ઉપસ્થિત થતાં અબ્રામમાં કાયર પુરુષ  
મુદ્દને અબ્રામને જતા ધર્મતાને નષ્ટ કરનાર મુદ્દનો અભારે બારક  
વાય છે ત્યારે શસ્ત્રોથી છકનલેઈન થતાં અભરાટના કારણે માતાની  
ગોઠાઈથી પડી જતાં બાળકોનો પણ માતાને ખ્યાલ રહેતો નથી.  
જેવી રીતે કાયર પુરુષ વિજયી પુરુષ દ્વારા છકનલેઈન થતાં દીન  
બની જાય છે

एव सेहं वि अप्सुहे, मिममापरिया अकोविदः।  
सूरं मण्णति अप्पाणं, जाव सद्ध न सेवए ॥ ३ ॥

અર્થ:- (૧) જેવા પ્રકારે (૨) ઊભા પણ (૩) સ્વયં ન થાય  
ત્યાંસુધી નૂતન પ્રવર્જિત (૪) શિક્ષામરીમાં (૫) જનિપુલ પરીવહોના (૬)  
દર (૭) માને છે કે (૮) પોતાને (૯) અત્યાધી (૧૦) રક્ષ સમમનું સેવન (૧૧)  
હમુ નથી.

સાવાર્થ:- જે રીતે કાયર પુરુષ અત્યાધી ઇતુ-વીરથી  
વાયલ થતો નથી ત્યાંસુધી પોતાને વીર માને છે જે પ્રકારે શિક્ષા  
મરીમા જનિપુલ તથા પરીવહો ઉપસર્જો દ્વારા છકનો સ્વયં થતો  
નથી ત્યાંસુધી નૂતન પ્રવર્જિત સાધુ પણ પોતાને વીર માને છે કે  
અત્યાં સુધી રક્ષ સમમનું સેવન હમુ નથી ત્યાં સુધી જ પ્રવર્જના  
પાલન કરનામાં શુ કલિવતા છે ? તેમ બદાઈ મારના હોય છે  
(શિશુપાલની માર્ફક)



જયા<sup>૧</sup> હેમત<sup>૨</sup> માસમ્મિ<sup>૩</sup>, સીયં<sup>૪</sup> ફુસહ્<sup>૫</sup> સન્વગં<sup>૬</sup> ।  
તત્થ<sup>૭</sup> મદા<sup>૮</sup> વિસીયંતિ<sup>૯</sup>, રજ્જહીણાવ<sup>૧૦</sup> સ્વત્તિયા<sup>૧૧</sup> ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જ્યારે (૨) હેમતઋતુ (૩) માસમાં (૪) શીતનો (૫) સ્પર્શ (૬) સર્વાંગે થાય (૭) ત્યારે (૮) મૂર્ખ સાધક (૯) વિષાદ અનુભવે છે (૧૦) રાજ્ય બ્રહ્મ (૧૧) ક્ષત્રિયની માફક

ભાવાર્થ.— જ્યારે હેમતઋતુના માસમાં સર્વ અંગોમાં શીતનો સ્પર્શ થાય છે ત્યારે મૂર્ખ સાધક રાજ્યબ્રહ્મ ક્ષત્રિયની જેમ વિષાદ-ખેદનો અનુભવ કરે છે અભિનવ પ્રવ્રજિત શિષ્યને યોગદ્વય આ દષ્ટાંત છે એવું બાણી સાધકે સહન શીલતાના ગુણને દૃઢ કરવો કે જેથી ઉપસર્ગ પ્રાપ્ત થતા પણ સયમમા સ્થિર રહી શકાય

પુદ્દે<sup>૩</sup> ગિમ્હાહિતાવેણં<sup>૧</sup>, વિમણે<sup>૨</sup> સુપિવાસિણ<sup>૪</sup> ।  
તત્થ<sup>૬</sup> મંદા<sup>૭</sup> વિસીયંતિ<sup>૧૧</sup>, મચ્છા<sup>૧</sup> અપ્પોદણ<sup>૮</sup> જહા<sup>૧૦</sup> ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ગ્રીષ્મ ઋતુના (૨) તાપની ગરમીનો (૩) સ્પર્શ થતા (૪) ઉદાસ તથા (૫) તૃણાથી યુક્ત પુરુષ સાધક દીન બની જાય છે (૬) આ રીતે ગરમીનો પરીપક્ષ પ્રાપ્ત થતા (૭) મૂઢ પુરુષ (૮) અદ્ય જલમાં (૯) માછલીની (૧૦) જેમ (૧૧) વિષાદને અનુભવે છે

ભાવાર્થ:— કાયર સાધક ગ્રીષ્મઋતુના તાપથી ગરમીનો સ્પર્શ થતા ઉદાસ બની જાય છે અને તૃણાથી પીડિત થયેલ અદ્ય શક્તિવાળો મૂર્ખ સાધક, જેમ થોડા પાણીમાં રહેલ માછલી વિષાદને અનુભવે છે તેમ વિષાદને-ખેદને અનુભવે છે આ રીતે અદ્યશક્તિ-વાળા સાધકે ચારિત્ર લઈ મેલ તથા પસીના સાથે તાપની ગરમીથી વ્યાકુલ બની સયમભાવમાં ખેદ અનુભવે છે અને કોઈ કોઈ સયમથી

બ્રહ્મ ધર્મ નામ છે, એમ નાણી સાધકે સચમ પાલનમાં ધેરવવ  
જની રહેવું

સદા દસેસણા દુઃસ્વા, જાયણા દુષ્પણોહિણા ।  
પત્મસા મુક્તંગા ચેવ, રૂઢાહસુ પુરોજણા ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) કર્મોદ્ધારી મુક્તિ દ્વારા માર્ગનાથી (૨) દોષી વસ્તુઓ  
મેળવવા અન્વેષણ કરવું પડે છે તે જીવનભર સાધુને (૩) કુખ્ય કારણ છે (૪)  
શિક્ષા માગવાનું (૫) બ્રહ્મ દુષ્કર્મ હોય છે (૬) ભાગ્યહીન છે (૭) તે આ  
લોકી પૂવકૃત પાપનાં રૂઢ લોગવી રહ્યા છે (૮) એમ કહેતા હોય છે (૯)  
શાંતિ કાંઈ (૧) સાધારણ પુરો સાધુને.

સાધાર્થ - સાધુને ગૃહસ્થદ્વારા માર્ગનાથી આહારાદિ વસ્તુ  
મેળવવાનું કાર્ય દુઃખરૂપ છે તથા માર્ગના કરવાનું કાર્ય પણ જીવન  
ભર દુઃખરૂપ હોય છે તથા માર્ગનાનો પરીષદ સહન કરવા પણ  
અતિ કઠિન હોય છે વળી શિક્ષાબદી કરતાં અન્ય અજ્ઞાન લોકો  
સાધુને દોષી પરસ્પર કહે છે કે આ સાધુઓ પૂવકૃત પાપનાં રૂઢ  
લોગવે છે તથા ભાગ્યહીન છે અર્થ સામસ્યવાળા સાધકો માટે  
આના પરીષદો બચાવ હોય છે વળી અજ્ઞાનીઓ કહે છે કે કૃષિ  
આદિ કર્મોદ્ધારી પીડિત જની સાધુ જનેહ છે તથા મુત્ર આદિ પદાર્થો  
રહિત હોવાથી પ્રવચનમાધારી જનેહ છે

પતે સર્વે અચાંપતા, ગામેસુ ગગરેસુ ચા ।  
તત્ત્વ મંદા વિસીયન્તિ, સંગામમ્મિ ચ મીરુગા ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વોક્તિ (૨) સ્થળો (૩) અસમય (૪) ગામમાં (૫)  
નગરમાં સહન કરવામાં (૬) સાધક મહમતિ (૭) ત્યાં સ્થળો સંકલ્પ (૮)

વિવાદ અનુભવે છે (૯) કાયર પુરુષ (૧૦) સગ્રામમાં ગયો થકો વિવાદ કરતો હોય છે (૧૧) જેમ

ભાવાર્થ - ગામ અગર નગર આદિ સ્થાનોમાં મંદમતિ પ્રવર્જિત સાધક ગૌચરીઆદિ માટે કરતા થકા પૂર્વોક્ત નિંદાજનક શબ્દો સાલણી સહન કરવામાં અસમર્થ હોઈ ઉદાસ બની વિવાદને અનુભવે છે. જેમ કાયર પુરુષ સગ્રામમાં ગયો થકો હથિયારોના પ્રહાર થતા વ્યાકુળ બની અપયક્ષને નહિ ગણુકારતો ભાગી જાય છે ને ખેદને અનુભવે છે તેની માફક કાયર સાધક ખેદ કરે છે.

<sup>૧</sup>અપ્પેગે <sup>૨</sup>સ્થુધિયં <sup>૩</sup>મિશ્વં, <sup>૪</sup>સુળી <sup>૫</sup>હસતિ <sup>૬</sup>લસણ ।  
<sup>૭</sup>તત્થ <sup>૮</sup>મંદા <sup>૯</sup>વિસીર્યંતિ, <sup>૧૦</sup>તેજપુટ્ટા <sup>૧૧</sup>વ પાણિણો ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ - (૧) કોઈ કોઈ લિક્ષાર્થે ભ્રમણ કરતા (૨) ક્ષુધિત (૩) લિક્ષુને (૪) કુત્તા આદિ (૫) કરડે છે તે (૬) કૂર કરડવાના સ્વભાવવાળા (૭) તે સમયે કાયર (૮) મૂર્ખ સાધક જેમ (૯) દુઃખી થાય છે (૧૦) અગ્નિના સ્પર્શથી (૧૧) જીવ ગભરાઈ ખેદ અનુભવે છે (૧૨) તેની જેમ ખેદ અનુભવતો થકો

ભાવાર્થ - કોઈ કાયર સાધક લિક્ષાચરી અર્થે ભ્રમણ કરતા ક્ષુધિત સાધુને કોઈ કૂર પ્રાણી જેને કરડવાનો સ્વભાવ છે તેવા કૂતરા આદિ કરડે-બટકા ભરે તે સમયે મૂર્ખ સાધક અગ્નિના સ્પર્શથી પ્રાણી જેમ ગભરાઈ દુઃખી થાય છે તેની માફક અદ્ય પરાક્રમી સાધક કૂર પ્રાણીઓના આક્રમણથી ગભરાઈ પીડા પામતો થકો સયમથી ભ્રષ્ટ થાય છે કારણ કે કટક રૂપ કટુ વચનો સહન કરવા અતિ કઠિન છે એમ જાણી આત્માર્થી સાધકે આવા વચનોના તથા પરીષદોના દુષ્પ્રો પ્રાપ્ત થતા ધૈર્યવાન બની જગૃતીપુર્વક સયમનુ રક્ષણ કરવું

બ્રહ્મ વધ્ બાધ છે, એમ બાધી સાધકે સમય પાલનમાં ધેરવત  
બની રહેવું

સદા વસેસળા દુષ્ણા, જાયણા કુપ્પજોહિણા ।  
કમ્મસા કુમ્મગા ચેવ, દુષ્ણંસુ પુરોજણા ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હિંસા મુક્તિ દ્વારા માનનાથી (૨) દીધી વસ્તુઓ  
મેળવવા બાંધેણું કરવું પડે છે તે જીવનભર સાધુને (૩) કુપ્પાંત કારણ છે (૪)  
શિક્ષા માનવાનું (૫) બ્રહ્મ દુષ્ણ હોય છે (૬) બાગ્ધરીન છે (૭) તે આ  
લોકો પૂવકૃત પાપનો ફળ લોખવી રજા છે (૮) એમ કહેતા હોય છે (૯)  
કાર્મિક (૧) સાધારણ પુરુષો સાધુને.

સાધાર્થ - સાધુને ગુહસ્થદ્વારા માનનાથી આઠાશદિ વસ્તુ  
મેળવવાનું કાર્ય દુષ્ણ છે તથા માનના કરવાનું કાર્ય પણ જીવન  
ભર દુષ્ણ હોય છે તથા માનનાનો પરીપક્ષ સહન કરવા પણ  
અતિ ઠકિન હોય છે વળી શિક્ષાભરી કરતાં અન્ય અજ્ઞાન લોકો  
સાધુને દેખી પરસ્પર કહે છે કે આ સાધુઓ પૂવકૃત પાપનો ફળ  
લોખવે છે તથા બાગ્ધરીન છે અરુપ સામમ્યવાળા સાધકો માટે  
આવા પરીપક્ષો બહુલા હોય છે વળી અજ્ઞાનીઓ કહે છે કે કુપ્પિ  
આદિ કર્મોથી પીડિત બની સાધુ બનેલ છે તથા પુત્ર આદિ પદાર્થો  
શકિત હોવાથી પ્રવજ્ઞસાધારી બનેલાં છે

ગતે સદે અચાર્યતા, ગામેસુ જંગરેસુ ચા ।  
તત્થ મંદા વિસીપત્તિ, સંગામમ્મિં વ મીરુગા ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વોક્ત (૨) સખો (૩) અસમય (૪) મામમાં (૫)  
નજરમાં સજન કરવામાં (૬) સાધક મદ્યમિ (૭) ત્યાં સખો સંભળી (૮)

૧ ૨ ૩ ૪  
 ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦  
 એવં વિપ્પહિવન્નેગે, અપ્પણા ૩ અજાણયા ।  
 તમાઓ તે તમં જંતિ, મંદા મોહેણ પાઝડા ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) પૂર્વોક્ત પ્રકાર (૨) સાધુ તથા સન્માર્ગના દ્રોષી (૩) સ્વયં (૪) અજ્ઞાની જીવ (૫) અજ્ઞાનથી (૬) વિશેષ અજ્ઞાનને (૭) પ્રાપ્ત કરે છે (૮) મૂર્ખ (૯) મોહથી (૧૦) આચ્છાદિત

ભાવાર્થ :- પૂર્વોક્ત પ્રકારે સાધુ તથા સન્માર્ગના દ્રોષી સ્વયં અજ્ઞાની જીવો મોહથી આચ્છાદિત બનેલા મૂર્ખ સત્યમાર્ગની તથા સાધુની નિંદા કરીને અજ્ઞાનરૂપ અધકારથી યુક્ત વિશેષ અજ્ઞાનરૂપ અધકારને પ્રાપ્ત કરે છે અને અશુભ કર્મોના બંધન કરી, અધમગતિમાં જાય છે આવા અજ્ઞાનીઓ જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મથી આચ્છાદિત અન્ધ તુલ્ય કુમાર્ગના સેવન કરનારા અનતકાળ સુધી સસાર પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે એમ જાણી સાધકે સમભાવમાં રહી સંયમ પાલનમાં જાગૃત રહેવું

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩  
 પુટ્ટો ય દંસમસપ્પહિ, તણ-પાસ-મચ્છાયા ।  
 ન મે દિદ્ધે પરે લોપ, જહ પરં મરણં સિયા ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ડાસ તથા (૨) મચ્છરના તથા (૩) તૃણ (૪) સ્પર્શ-રૂપ પરીષદ (૫) સહન ન થતા કાયર સાધક એવો વિચાર કરે છે કે (૬) પરલોક (૭) મે (૮) દીઠો (૯) નથી (૧૦) પરતુ આવા કબ્જથી (૧૧) કદાચિત (૧૨) મૃત્યુ થવાનો (૧૩) સંભવ રહે છે

ભાવાર્થ :- ડાસ મચ્છરના પરીષદ, તથા તૃણની શય્યાના રક્ષ સ્પર્શને સહન કરવા સમર્થ નહિ થવાથી કાયર સાધક એવો વિચાર કરે છે કે પરલોક તો મે દીઠો નથી, પરતુ આવા કબ્જથી કદાચિત મરણ થવાનો તો સંભવ રહે છે આ રીતે ખેદ કરી કાયર સાધકો અમુલ્ય મોક્ષ સાધનરૂપ સયમને હ્રષિત બનાવે છે.

અપ્પેગે પહિમાસતિ, પહિ-પપિય-માગતા ।

પહિયારગતા પટે, જે પટે પવ જીવિણો ॥ ૯ ॥

સાધાર્થ (૧) સાધુના દેખી (૨) ઠાઠ ઠાઠ (૩) સાધુ પ્રત્યે જો છે (૪) જો એ લોક (૫) શિક્ષાવત્તિથી જીવન પારખ કરે છે એ મોખે પૂર્વજ (૬) પાપના કળ મોખે છે

સાવાર્થ - સાધુના દોહી પુરુષો સાધુને દેખીને કહે છે કે આ લોકો શિક્ષા માગીને જીવન નિર્વાહ કરવાવાળા પૂવકૃત પાપોના કળ મોખે રહેલા છે શિક્ષાના અર્થે અન્યના ઘરેમાં જવાવાળા અન્તઃપ્રાન્ત મોખે આવવાવાળા, દીપેલ આકાર મોખે જીવનના મોખે વસિત રહી, દુઃખમય જીવન અતીત કરવાવાળા છે અનાર્થ પુરુષો આ પ્રમાણે સાધુના નિંદા કરે છે

અપ્પેગે ઘઠ્ઠું સુજતિ, નગિણા પિંડોલગાઈમા ।  
મુઠ્ઠા ફઠ્ઠું ધિણદગા વજ્જહા અસમાદિતા ॥ ૧૦ ॥

(૧) ઠાઠ ઠાઠ (૨) એમ મોલે છે (૩) ઠે આ લોકો (૪) નમ છે (૫) પરપિંડ માર્ગો છે (૬) અધમ છે (૭) મુડિત છે (૮) કડું રાગથી નષ્ટ (૯) અમોવાળા છે (૧૦) પસીનાથી મુકત (૧૧) બીજા છે

સાવાર્થ - ઠાઠ અનાર્થ પુરુષો સાધુને દેખીને જોવા નિષ્કૃત વચનો કહે છે જે આ સાધુઓ નમ છે પરનાર્પિત-આકારના બધી છે તથા અધમ છે મળથી ભરેલા માથે મુડિત અને કડુરાગથી નષ્ટ અમોવાળા બીજા છે શુષ્ક પસીનાથી મુકત છે, કુદ છે, અન્ય જીવોને અસમાધિ ઉત્પન્ન કરાવે છે

૧ ૨ ૩ ૪  
 एवं વિપ્પડિવન્નેગે, અપ્પણા ૩ અજાણયા ।  
 ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦  
 તમાઓ તે તમં જંતિ, મંદા મોહેણ પાઉડા ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ - (૧) પૂર્વોક્ત પ્રકાર (૨) સાધુ તથા સન્માર્ગના દ્રોહી (૩) સ્વયં (૪) અજ્ઞાની જીવ (૫) અજ્ઞાનથી (૬) વિશેષ અજ્ઞાનને (૭) પ્રાપ્ત કરે છે (૮) મૂર્ખ (૯) મોહથી (૧૦) આચ્છાદિત

ભાવાર્થ:- પૂર્વોક્ત પ્રકારે સાધુ તથા સન્માર્ગના દ્રેષી સ્વયં અજ્ઞાની જીવે મોહથી આચ્છાદિત બનેલા મૂર્ખ સત્યમાર્ગની તથા સાધુની નિંદા કરીને અજ્ઞાનરૂપ અધકારથી યુક્ત વિશેષ અજ્ઞાનરૂપ અધકારને પ્રાપ્ત કરે છે અને અશુભ કર્મોના બંધન કરી, અધમગતિમાં જાય છે આવા અજ્ઞાનીઓ જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મથી આચ્છાદિત અન્ધ તુલ્ય કુમાર્ગના સેવન કરનારા અનતકાળ સુધી સંસાર પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે એમ જાણી સાધકે સમભાવમાં રહી સંયમ પાલનમાં જાગૃત રહેવું

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 પુટ્ટો ય દંસમસણ્હિ, તણ-પાસ-મચાહયા ।  
 ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩  
 ન મે દિદ્ધે પરે લોણ, જહ પરં મરણં સિયા ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ડાંસ તથા (૨) મચ્છરના તથા (૩) તૃણ (૪) સ્પર્શ-રૂપ પરીષદ (૫) સહન ન થતા કાયર સાધક એવો વિચાર કરે છે કે (૬) પરલોક (૭) મે (૮) દીઠો (૯) નથી (૧૦) પરતુ આવા કષ્ટથી (૧૧) કદાચિત (૧૨) મૃત્યુ થવાનો (૧૩) સંભવ રહે છે

ભાવાર્થ - ડાસ મચ્છરના પરીષદ, તથા તૃણની શય્યાના રક્ષ સ્પર્શને સહન કરવા સમર્થ નહિ થવાથી કાયર સાધક એવો વિચાર કરે છે કે પરલોક તો મે દીઠો નથી, પરતુ આવા કષ્ટથી કદાચિત મરણ થવાનો તો સંભવ રહે છે આ રીતે ખેદ કરી કાયર સાધકો અમુલ્ય મોક્ષ સાધનરૂપ સયમને દૂષિત બનાવે છે

સંતૃપ્તૈઃ કેસલોર્ણ, વંમચેર પરાઈયા ।  
તત્પ મંદા વિસીયતિ, મન્છા વિઠ્ઠા ચ કેયળે ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઠેશના લોચથી (૨) પીડિત (૩) અસમર્થ (૪) પરાજિત (૫) મૂઝવેલ (૬) ત્યાં (૭) ક્ષેત્રને અનુભવે છે (૮) ભજન (૯) કસાવેલ (૧૦) માછલીની જેમ

સાવાથ - ઠેશના લોચથી પીડિત અને અસમર્થપણના અસમર્થ પુરુષ પ્રવચ્ચના મઠલુ કરી ઉપરોક્ત પરીવહથી પરાજિત બની ભજનમાં કસાવેલી માછલીની માફક ક્ષેત્રને પામે છે આવા અસમર્થ પશુકથી સાધકો પરીવહો પ્રાપ્ત થતા સર્વમ અનુકૂળોના શિથિલ બની સમર્થથી બ્રહ્મ થઈ જાય છે એમ બધી સાધકો આત્માએ આવા શિથિલચારીના સ્વભાવી દૂર રહેવું અને અનુભવ બની સર્વમ પાલન કરવું

આયદળ્લસમાયારે મિન્છાસઠિય માયળા ।  
હરિસ-વ્યખોસ-માયળા, કેઈ હસતિડનારિયા ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) આત્માસ્થાનુ નહિ થાય એવા આચાર (૨) કરવાવાળા તથા જેની (૩) વિપરીત છે (૪) ચિત્તવૃત્તિ (૫) રાજકોપથી (૬) મુક્ત (૭) અનાય પુરુષ (૮) સાધુઓને દુઃખ આપે છે

સાવાથ - જે આચાર વ્યવહારથી આત્મા દડનો ભાગી બને આત્મા દડાવ-અશુભકર્મનો બધ થાય, વળી જેની ચિત્તવૃત્તિ શુદ્ધ વ્યવહારથી વિપરીત છે રાજકોપથી મુક્ત છે એવા કોઈ કોઈ અનાય લોકો સાધુને ખીડા આપે છે પોતાના અસત આચારથી, મિશ્ચાત્વીયના ચિત્તના વિનોદ માટે અથવા દૂર કર્મ કરવાવાળા લોકો આદિથી પ્રકાર કરીને અથવા ગળો આપી સાધુને દુઃખ આપે છે



સૂત્ર કૃત્તિ સૂત્ર અ. ૩ ઉ. ૧

અપ્પેગે<sup>૧</sup> પલિયંતેસિ<sup>૨</sup>, ચારો<sup>૩</sup> ચોરોત્તિ<sup>૪</sup> સુન્વયં<sup>૫</sup> ।  
વંધંતિ<sup>૬</sup> મિત્રચુરં<sup>૭</sup> બાલા<sup>૮</sup>, કસાયવયળેહિ<sup>૯</sup> ય ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ક્રોધ (૨) આસપાસ વિચરતા (૩) જામુસ અથવા  
(૪) ચોર છે એમ કહીને રસી આદિથી (૫) સુવ્રત સાધુઓને (૬) બાંધે છે  
(૭) સાધુને (૮) અજ્ઞાની પુરુષો અનાય<sup>૧૦</sup> દેશ (૯) કઠોર (૧૦) વચનો કહી  
પીડિત કરે છે

ભાવાર્થ - ક્રોધ અજ્ઞાની પુરુષો, અનાય<sup>૧૦</sup> દેશની આસપાસ  
વિચરતા સુવ્રત સાધુને અનાય<sup>૧૦</sup> લોકો ચોર અથવા જામુસ કહી રસી  
આદિથી બાંધીને કઠોર વચનો કહી પીડા આપે છે

તત્થ<sup>૧</sup> દપ્પેણ સંવીતે<sup>૨</sup>, સુદ્ધિના<sup>૩</sup> અદુ<sup>૪</sup> ફલેણ<sup>૫</sup> વા ।  
નાતીણં<sup>૬</sup> સરતી<sup>૭</sup> બાલે<sup>૮</sup>, હત્થી<sup>૯</sup> વા કુદ્ધગામિણી ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અનાય<sup>૧૦</sup> દેશમાં વિચરતા સાધુને (૨) લાઠી (૩)  
તાડિત કરી ભારી અજ્ઞાની પુરુષો ક્રોધિત બની પીડા આપે છે (૪) મુઠ્ઠિ (૫)  
ફલવડે (૬) જ્ઞાતિનુ (૭) સ્મરણ કરે તેની માફક (૮) અજ્ઞાની સાધક પોતાના  
સ્વજનોને સભારે છે (૯) સ્ત્રી (૧૦) ક્રોધ પામેલ ઘરમાથી નાશી જતી

ભાવાર્થ - અનાય<sup>૧૦</sup> દેશની આસપાસ વિચરતા સાધુને જ્યારે  
અનાય<sup>૧૦</sup> પુરુષો ક્રોધિત બની લાઠી, મુઠ્ઠિ તથા ફળાદિથી માર મારે  
છે ત્યારે મૂર્ખ અને કાયર સાધક સ્વજનોનું સ્મરણ કરે છે જેમ  
ક્રોધિત બની ઘરમાથી ભાગી જતી સ્ત્રી બહાર નીકળ્યા પછી પસ્તાવો  
કરી જ્ઞાતિજનોનું સ્મરણ કરે છે તેની માફક પશ્ચાતાપ કરતો હું અને  
અનુભવે છે એમ બાળી સાધકે હિમતવાન બની સચમ પાલનમાં  
શુરવીર બની રહેવું

તિર્યચના, કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્યમાં બાવીશ દહકના ઉપજે, તેઉ-વાયુના નહી. સમૂર્ચ્છિમની સ્થિતિ જાં ને ઉં અંતર્મુદ્ધૂર્તની ગર્ભજની આરાના મેળે જાણુવી ભરત ધરવતમાં પહેલે આરે ખેસતા ત્રણ પદ્યોપમની, ઉતરતા બે પદ્યોપમની. બીજે આરે ખેસતાં બે પદ્યોપમની ઉતરતાં એક પદ્યોપમની ત્રીજે આરે ખેસતાં એક પદ્યોપમની, ઉતરતાં પૂર્વ કોડની ચોથે આરે ખેસતાં, પૂર્વ કોડની, ઉતરતા સવાસો વર્ષની પાંચમે આરે ખેસતા સવાસો વર્ષની, ઉતરતા વીશ વર્ષની છઠે આરે ખેસતાં વીશ વર્ષની, ઉતરતા સોળ વર્ષની, એમ ચડતા અવળા સવળી જાણુવી હિમવય, હિરણ્યવયમાં એક પદ્યોપમની, હરિવાસ રમ્યકવાસમાં બે પદ્યોપમની, દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂમાં ત્રણ પદ્યોપમની, છપ્પત અંતરદ્વીપમાં પદ્યોપમનો અસખ્યાતમો ભાગ, પાંચ મહાવિદેહમાં પૂર્વકોડની સમોહિયા મરણુ ને અસમોહિયા મરણુ બે બે મરણુ છે. ચવણુ તે ચ્યવીને સંમૂર્ચ્છિમ દશ દહકમાં જાય, પાંચ સ્થાવર, ત્રણ વિકલેદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય. જુગદ્વીઆ તેર દહકમાં જાય, તે દેવતાના તેર દહકમાં કર્મભૂમિના ગર્ભજ ચોવીશે દહકમાં જાય, ગર્ધ તે સમૂર્ચ્છિમ મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચમાં જાય જુગદ્વીઆ મરીને એક દેવગતિમાં જાય કર્મભૂમિના ગર્ભજ મનુષ્ય પાંચે ગતિમાં જાય આગર્ધ તે સમૂર્ચ્છિમમાં આવે તો બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો ગર્ભજમાં આરે ગતિનો આવે સમૂર્ચ્છિમને પ્રાણુ આઠ બાપા ને મન નહિ ગર્ભજને દશ પ્રાણુ સમૂર્ચ્છિમને એક કાયાનો જોગ ગર્ભજને ત્રણ જોગ

(ઇતિ એકવીશમો મનુષ્યનો દહક)

બાવીશમો વાણુવ્યંતરનો દહક

તેમાં શરીર ત્રણ વૈક્રિય, તૈજસ ને કર્મણુ અવશેણા જાં અંશું અસં ઉં સાત હાથની અને ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જાં અંશું સખ્યાં ઉં લાખ જોજનની સઘયણુ નથી સઠાણુ એક સમયઉરસ, કષાય આરે પણુ દેવતાને લોભ ધણો સજ્ઞા આરે પણુ દેવતાને પરિગ્રહ સજ્ઞા ધણી લેશ્યા આર પહેલી, ઇદ્રિય પાંચે સમુદ્ધાત પાંચ આહારક ને કેવળ નહીં સંજી અસજી વેદ બે, સ્ત્રી ને પુરુષ પર્યાય છ પણુ બાપા અને મન લેગા બાધે દષ્ટિ ત્રણ, દર્શન ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ અગીઆર, તે આર મનના, આર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર અને કર્મણુ કાય જોગ, એમ અગીઆર ઉપયોગ નવ,

ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન અને ત્રણ દર્શન, તેમજ આહાર છે તે જાણ્યું ને ઉં ૭ ધિશિનો તથા બે પ્રકારે જોઈ ને શેમ તથા શુભ અને અભિચ્છ આહાર ઉવવાય તે બે ઠઠકના આવીને છિપજે તે મનુષ્ય ને તિર્થંચના. વાણવ્યતરની સ્થિતિ જં ૮ દશ હજાર વર્ષની, ઉં એક પદ્મોપમની. તેની દેવીની જં ૯ દશ હજાર વર્ષની ઉં અથ પદ્મોપમની સમોદિયા મરણ ને અસમોદિયા મરણ બે બે પ્રકારે છે એવણુ તે અવિને પાંચ ઠઠકમાં જાય તે પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ મનુષ્ય ને તિર્થંચ બે પાંચ. ઝાઈ તે મરીને બે ગતિમાં જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્થંચમાં. આઝઈ તે આવે પણ બે ગતિના તે મનુષ્ય ને તિર્થંચના પ્રાણુ દશ બેજ ત્રણ મન, વચન ને કાયાના ઇતિ બાવીશમે વાણુ વ્યતરનો ઠઠક

### ત્રેવીશમે જ્યોતિષીનો ઠઠક

તેમાં શરીર ત્રણ ગૈકિય, તેજસ ને કાર્મણુ અવશેણુ જં ૧ અણુ જસ ઉં સાત હાથની અને ઉતાર ગૈકિય કરેતો જં અણુ ૧૦ અસં ૭૦ હાથ જોજનની, સમયણુ નથી સકાણુ એક સમયઉરસ કવાય આરે સજા આરે દેશ્યા એક તેણુ ઇંદ્રિય પાંચ સમુદ્ધાત પાચ, આહારક ને કેવળ નહી, સરી છે, વેદ બે પર્વાય છે પણ જાણ ને મન જોઈ બાધે દષ્ટિ ત્રણ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ અજ્ઞાન ત્રણ, જોગ જગીઆર ચાર મનના ચાર વચનના ત્રણ કાયાના તે ગૈકિય, વૈકિયનો મિથ, ને કામણુ કાયજોગ ઉપયોગ નવ, ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર છે તે, જં ને ઉં ૬ ધિશિનો તથા બે પ્રકારે તે જોઈ ને શેમ તે પણ શુભ ને અભિચ્છ આહાર ઉવવાય તે બે ઠઠકના આવીને ઉપજે તે મનુષ્ય ને તિર્થંચના. અદ્ધમાની મિયિ જં ૧૦ પા પદ્મની, ઉં અર્ધ પદ્મ ને પચાસ હજાર વર્ષની સૂચની જં ૧૦ પા પદ્મની ઉં એક પદ્મ ને હજાર વર્ષની તેની દેવીની જં ૧૦ પા પદ્મની ઉં અથ પદ્મ ને પાંચજે વર્ષની શ્રકલી જં ૧૦ પા પદ્મની ઉં એક પદ્મની તેની દેવીની જં ૧૦ પા પદ્મની ઉં અથ પદ્મની નદ્ધતની જં ૧૦ પા પદ્મની ઉં અથ પદ્મની, તેની દેવીની જં ૧૦ પા પદ્મની ઉં પા પદ્મની જાહેરી તારાની જં ૧૦ પદ્મનો આઠમે ભાગ ઉં પદ્મનો આઠમે ભાગ અહેરી સમોદિયા મરણ ને અસમોદિયા મરણ બે બે મરણ છે એવણુ તે અવિને પાંચ ઠઠકમાં જાય, તે પૃથ્વી, પાણી વનસ્પતિ મનુષ્ય ને તિર્થંચ

ગઈ તે મરીને બે ગતિમા જાય, તે મનુષ્ય ને તિર્યચ. આગઈ તે આવે પણ બે ગતિનો તે મનુષ્ય ને તિર્યચનો આવે પ્રાણ દશ, જોગ ત્રણ ધતિ ત્રેવીશમો જ્યોતિષીનો દંડક

### ચોવીશમો વૈમાનિકનો દંડક

વૈમાનિક દેવમાં શરીર ત્રણ, વૈક્રિય, તૈજસ ને કાર્મણુ અવધેણા, સૌધર્મ, ઇશાન એ બે દેવલોકે જ૦ અશુ૦ અસ૦ ઉ૦ સાત હાથની ત્રીજે, ચોથે દેવલોકે છ હાથની. પાંચમે, છઠ્ઠે દેવલોકે પાંચ હાથની, સાતમે, આઠમે, દેવલોકે ચાર હાથની, નવમે, દશમે, અગીઆરમે અને બારમે દેવલોકે ત્રણ હાથની, નવ ઐવેયકે બે હાથની, ચાર અનુત્તર વિમાનમાં એક હાથની સર્વાર્થસિદ્ધમાં મૂઢા હાથની, ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો બાર દેવલોક સુધી જ૦ અશુ૦ સંખ્યા૦ ઉ૦ લાખ જોજનની. સંધયણુ નથી. સસ્થાન એક સમયઉરસ, કબાય ચારે પણ લોભ ઘણા, સજ્ઞા ચારે પણ પરિગ્રહ સજ્ઞા ઘણી, લેશ્યા પહેલે બીજે દેવલોકે તેજુ લેશ્યા ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે એક પદ્મ લેશ્યા છઠ્ઠાથી માંડી નવ ઐવેયકમાં એક શુકલ લેશ્યા અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક પરમ શુકલ લેશ્યા. ઇન્દ્રિય પાંચે. બાર દેવલોક સુધી સમુદ્ધાત પાંચ, તે આહારક ને કેવળ નહી, નવ ઐવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ત્રણ તે વેદની, કબાય ને મરણાતિક સજ્ઞી એકલા છે વેદ પહેલે બીજે દેવલોક બે વેદ ત્રીજાથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક પુરુષ વેદ, પર્યાય છ પણ બાવા મન લેગા બાધે દષ્ટિ, બાર દેવલોકમાં ત્રણ, નવ ઐવેયકમાં બે દષ્ટિ, પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક સમકિત દષ્ટિ દર્શન ત્રણ, જ્ઞાન ત્રણ, અજ્ઞાન બાર દેવલોકે, નવ ઐવેયકે ત્રણ અને પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં અજ્ઞાન નથી જોગ અગિયાર ચાર મનના, ચાર વચનના, ત્રણ કાયાના તે વૈક્રિય, વૈક્રિયનો મિશ્ર ને કાર્મણુ કાયયોગ એમ અગિયાર ઊપયોગ બાર દેવલોક ને નવ ઐવેયકમાં ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ દર્શન પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં છ ઊપયોગ, ત્રણ જ્ઞાન ત્રણ દર્શન તેમજ આહાર લે તો જ૦ 'ને ઉ૦ છ દિશિનો તથા બે પ્રકારે ઓજ ને રોમ તે પણ અચિત્ત ને શુભ ઉવવાય તે આવીને ઊપજે, પહેલા દેવલોકથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકના તે મનુષ્ય ને તિર્યચના અને નવમેથી તે સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી એક મનુષ્યનો આવે. પહેલે દેવલોકે સ્થિતિ જ૦ એક પદ્યની, ઉ૦ બે સાગરની, તેના પરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યની, ઉ૦ સાત પદ્યની અને અપરિગ્રહિત દેવીની જ૦ એક પદ્યની,

ઉં પદ્માસ પદ્મની બીજે દેવલોકે જાં એક પદ્મની ઝાંઝેરી ઉં બે  
 સાગર ઝાંઝેરી તેની પરિશ્રદ્ધિત દેવીની જાં એક પદ્મની ઝાંઝેરી ઉં  
 નવ પદ્મની અને અપરિશ્રદ્ધિત દેવીના જાં એક પદ્મની ઝાંઝેરી, ઉં  
 પદ્માવન પદ્મની ત્રીજે દેવલોકે જાં બે સાગરની ઉં સાત સા ત્યાં  
 દેવી નથી પણ તેઠાવી બાચ એક દેવલોકે જાં બે સાં ઝાંઝેરી ઉં  
 સાત સાં ઝાંઝેરી પાંચમે દેવલોકે જાં સાતં સાં ઉં ઇશ સા.  
 છઠ્ઠે દેવલોકે જાં ઇશ સાં, ઉં ચૌદ સાં સાતમે દેવલોકે જાં ચૌદ  
 સાગરની ઉં સત્તર સા. આઠમે દેવલોકે જાં સત્તર સાં ઉં અઠાર  
 સાં નવમે દેવલોકે જાં અઠાર સાં, ઉં જોત્રણીશ સાં ઇશમે દેવ  
 લોકે જાં જોત્રણીશ સાં ઉં વીશ સાં અગ્નિઆરમે દેવલોકે જાં  
 વીશ સા, ઉં જોત્રણીશ સાં બારમે દેવલોકે જાં જોત્રણીશ સા,  
 ઉં બાવીશ સાં પ્રથમ ઐવેયકે જાં બાવીશ સા ઉં ત્રેવીશ સાં,  
 બીજા ઐવેયકે જાં ત્રેવીશ સાં ઉં ચોવીશ સાં ત્રીજા ઐવેયકે જાં  
 ચોવીશ સાગરોપમની ઉં પચીસ સાં ચોમી ઐવેયકે જાં પચીસ  
 સાં ઉં છવીશ સાગરો, પાંચમી ઐવેયકે જાં છવીશ સાં ઉં  
 સત્તાવીશ સાં, છઠ્ઠી ઐવેયકે જાં સત્તાવીશ સાં ઉં અઠાવીશ સાં  
 સાતમી ઐવેયકે જાં અઠાવીશ સાં ઉં જોગણુત્રાશ સાં, આઠમી  
 ઐવેયકે જાં જોગણુત્રાશ સાં ઉં ત્રીશ સાં નવમી ઐવેયકે જાં  
 ત્રીશ સા ઉં જોત્રણીશ સાં આર અનુત્તર વિમાનગા જાં જોત્રણીશ  
 સાં ઉં તેત્રીશ સાં અને સર્વાયસિદ્ધિમાં જાં ને ઉં તેત્રીશ સાં  
 સમોદ્ધિયા મરણ ને અસમોદ્ધિયા મરણ જે બે મરણ લાભે અવણ તે  
 અવળીને પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા પાચ દેવલોકમાં બાચ, તે પૂરે,  
 પાણી, વનસ્પતિ મનુષ્ય ને તિર્યચ ત્રાજાથી તે આઠમા દેવલોકના  
 દેવતા બે દેવલોકમાં બાચ તે મનુષ્ય ને તિર્યચ નવમેથી માંડીને સર્વાય  
 સિદ્ધિ સુધીના દેવતા એક દેવલોકમાં બાચ તે મનુષ્યમાં બાચ. અહ તે પહે-  
 લેથી માંડીને આઠમા દેવલોકના દેવતા બે અતિમા બાચ અને નવમેથી  
 માંડીને સર્વાયસિદ્ધિ સુધીના એક મનુષ્યની અતિમાં બાચ આઠમે તે  
 પહેલેથી માંડીને આઠમા દેવલોક સુધી બે અતિના આવે તે મનુષ્ય ને  
 તિર્યચને આવે અને નવમાથી માંડીને સર્વાયસિદ્ધિ સુધી એક મનુષ્યને  
 આવે પ્રાણ ઇશ જોગ ત્રણ

ઈતિ શ્રી ચોવીશમે ભૈરવનિકેના દેવ

## સિદ્ધનો દ્વાર કહે છે.

સિદ્ધને શરીર નથી સિદ્ધની અરૂપી ધન આત્મ પ્રદેશની અવ-  
 ઘેણા જાં એક હાથ ને આઠ અંગુલની, મધ્યમ ચાર હાથ ને સોળ  
 આંગળની અને ઉં ત્રણસે ત્રેવીશ ધતુષ્ય ને બત્રીશ આંગળનીં સિદ્ધને  
 સંઘયણ નથી. સિદ્ધને સંસ્થાન નથી સિદ્ધને કષાય નથી. સિદ્ધને  
 સજ્ઞા નથી. સિદ્ધને લેશ્યા નથી સિદ્ધને ઇન્દ્રિય નથી સિદ્ધને સમુદ્ધાત  
 નથી સિદ્ધ સજ્ઞી, અસંજ્ઞી નથી સિદ્ધને વેદ નથી સિદ્ધને પર્યાય નથી.  
 સિદ્ધને સમકિત દષ્ટિ છે સિદ્ધને એક કેવળ દર્શન છે, સિદ્ધને એક  
 કેવળ જ્ઞાન છે, સિદ્ધને અજ્ઞાન નથી સિદ્ધને જોગ નથી સિદ્ધને બે  
 ઉપયોગ, તે કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન છે સિદ્ધને આહાર નથી ઉવવાય  
 તે આવીને ઉપજે એક કંઠકનો તે મતુષ્યનો સિદ્ધની સ્થિતિનો છેડો  
 નથી સિદ્ધને મરણ નથી સિદ્ધને અવવુ નથી. ગર્ભ તે મરીને સિદ્ધને  
 કોઈ ગનિમાં જવુ નથી આગર્ભ તે સિદ્ધમાં એક મતુષ્યનો આવે,  
 સિદ્ધને પ્રાણ નથી સિદ્ધને જોગ નથી

ઈતિ લઘુકંઠકના બોલ સમાપ્ત

## અથ શ્રી ગતાગતના બોલ

- ૧ પહેલી નરકે આગત ૨૫ લેહની, તે ૧૫ કમભૂમિ, ૫ સહી તિર્થના ને ૫ અસહી તિર્થના, એ પચીસના પર્વાપ્તાની. ગત ૪૦ લેહની તે કમભૂમિ ને ૫ સહી તિર્થના એ ૨૦ ના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તા એટલે ૪૦ ની.
- ૨ બીજી નરકે આગત ૨૦ લેહની તે ઉપર ૨૫ કલા તેમાંથી ૫ અસહી તિર્થના પર્વાપ્તા વળ્યો. ગત ૪૦ લેહની પૂર્વવત્.
- ૩ ત્રીજી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ઉપર ૨૦ લેહ કલા તેમાંથી ભુવચરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૪ ચોથી નરકે આગત ૧૮ લેહની તે ઉપર ૧૬ કલા તેમાંથી એકલેહનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૫ પાંચમી નરકે આગત ૧૭ લેહની તે ઉપર ૧૮ કલા તેમાંથી સ્થળચરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૬ છઠી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ઉપર કલા તેમાંથી ઉચરનો એક લેહ વળ્યો. ગત ૪૦ ની પૂર્વવત્.
- ૭ સાતમી નરકે આગત ૧૬ લેહની તે ૧૫ કમભૂમિ ને ૧ મચ્છ જળચરના પર્વાપ્તાની શ્રી વળ્યો ગત ૧૦ લેહની ૫ સહી તિર્થના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તાની.
- ૮ એકાદશી ભવના દેવતા. (૧૦ ભવનપતિ ૧૫ પરમાત્માની ૧૬ વાસુદેવ તર અને ૧૦ જલકા) આ આગત ૧૧૧ લેહની તે ૧૦૧ ક્ષેત્રના સહી મનુષ્ય, ૫ સહી તિર્થના અને ૫ અસહી તિર્થના એ ૧૧૧ ના પર્વાપ્તાની. ગત ૪૬ ની તે ૧૫ કમભૂમિ, ૫ સહી તિર્થના, ૩ પુશ્પી, પાણી અને વનસ્પતિ એ ૨૩ ના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તાની.
- ૯ બોલિથી અને પહેલા દેવલોકમાં આગત ૫ લેહની તે ૧૫ કમભૂમિ ૫ સહી તિર્થના અને ૩૦ અકમભૂમિ એ ૫ ના પર્વાપ્તાની, ગત ૪૬ ની પૂર્વવત્.

- ૧૦ બીજા દેવલોકમાં આગત ૪૦ લેહની તે ઉપર ૫૦ કહ્યા તેમાંથી ૫ હિમવય અને ૫ હિરણ્યવય એ ૧૦ ના પર્ચાપ્તા વળ્યા. ગત ૪૬ ની પૂર્વવત
- ૧૧ પહેલા કિલ્લિયીમાં આગત ૩૦ લેહની તે ઉપર ૪૦ કહ્યા તેમાંથી ૫ હરિવાસ અને ૫ રમ્યકવાસ એ ૧૦ લેહ વળ્યા ગત ૪૬ની પૂર્વવત
- ૧૨ ત્રીજા દેવલોકથી આક્રમા દેવલોક સુધી (૬ દેવલોક, ૯ લોકાતિક અને ૨ કિલ્લિયી એ ૧૭) માં આગત ૨૦ લેહની તે ૧૫ કર્મ-ભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્યચ એ ૨૦ ના પર્ચાપ્તાની. ગત ૪૦ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સંજી તિર્યચના પર્ચાપ્તા અને અપર્ચાપ્તાની
- ૧૩ નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી (૪ દેવલોક ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮) માં આગત ૧૫ કર્મભૂમિના પર્ચાપ્તાની ગત ૩૦ લેહની તે કર્મભૂમિના પ્રચાપ્તા તથા અપર્ચાપ્તાની.
- ૧૪ પૃથ્વી, પાણી અને વનરપતિ એ ત્રણમાં આગત ૨૪૩ લેહની, ૧૦૧ સમૂર્જિત મનુષ્યના અપર્ચાપ્તા, ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્ચાપ્તા અને પર્ચાપ્તા એટલે ૧૩૧ અને ૪૮ લેહ તિર્યચના એવં ૧૭૬ ની લટની, x ૬૪ લેહ દેવતાના (૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણુવ્યંતર, ૧૦ જલકા, ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક અને ૧ કિલ્લિયી) પર્ચાપ્તા કુલ ૨૪૩ થયા ગત ૧૭૬ની લટની
- ૧૫ તેહ અને વાયુ એ બેમાં આગત ૧૭૬ ની લટની ગત ૪૮ લેહ તિર્યચની
- ૧૬ ત્રણ વિકલે દ્રિય (એઈદ્રિય, તેઈદ્રિય અને ચૌરે દ્રિય) માં આગત ૧૭૬ ની લટની, ગત પશુ ૧૭૬ ની લટની
- ૧૭ અસંજી તિર્યચમાં આગત ૧૭૬ની લટની ગત ૩૬૫ લેહની તે ૫૬ અતરક્ષીયા, ૫૧ જાતના દેવતા (ઉપર પ્રમાણે) ૧ પહેલી નરક એ ૧૦૮ ના પર્ચાપ્તા અને અપર્ચાપ્તા એટલે ૨૧૬ અને ૧૭૬ની લટ સર્વ મળીને ૩૬૫ લેહ થયા.

x જ્યાં લટ આવે ત્યાં આ ગતાવ્યા પ્રમાણે ૧૭૬ લેહ સમજવા.



૧૮ સહી તિર્થંક્રમાં આગત ૨૬૭ લોકની તે ૮૧ લોક દેવતાના (૬૬ લોકમાંથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૬ એવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ લોક વચ્ચે બાંધી રહ્યા તે) ૧૭૬ ની લગ્ન અને ૭ નરકના પર્યાપ્તા એમ ૨૬૭ ની, ગત પાશની જુદી જુદી કહે છે. જળચરની ૫૨૭ લોકની તે ૫૬૩ માંથી નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુખીના અઠાર જાતના દેવતા અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૨૬ લોક વચ્ચે શેષ ૫૨૭ રહ્યા તે ઉપરની જત ૫૨૩ લોકની તે ૫૨૭ માંથી છૂટી તથા સાતમી એ બે નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ ૪ લોક વચ્ચે. સ્મજનરની જત ૫૨૧ની તે ૫૨૩ માંથી પાંચમી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લોક વચ્ચે. ખેચરની જત ૫૧૬ ની તે ૫૨૧ માંથી ચોથી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લોક વચ્ચે. ભુજપરની જત ૫૧૭ ની તે ૫૧૬ માંથી ત્રીજી નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એ બે લોક વચ્ચે.

૧૯ સમૂચ્છિત મનુષ્યમાં આગત ૧૭૧ લોકની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેલ, વાઉના આઠ લોક વચ્ચે શેષ ૧૭૧ રહ્યા તે, ગત ૧૭૬ ની લટની.

૨૦ સહી મનુષ્યમાં આગત ૨૭૬ લોકની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેલ, વાઉના આઠ લોક વચ્ચે શેષ ૧૭૧ તથા ૬૬ જાતના દેવતા અને ૬ નરકના પર્યાપ્તા સવ મળી ૨૭૬ લોક થયા ગત ૫૬૩ લોકની.

૨૧ અકમ જૂનિયા આગત ૨ લોકની. ૧૫ કમજૂનિ અને ૫ સહી તિર્થંક્ર એમ ૨૦ની જત જુદી જુદી કહે છે. ૫ દેવલોક અને ૫ ઉત્તરકુરુની જત ૧૨૮ લોકની તે ૧૦ સવનપતિ, ૧૫ પરમા માંથી ૧૬ વાલુચ્ચતર ૧ જમાજ, ૧૦ જ્યોતિષી, ૨ દેવલોક પહેલુ બીજું અને ૧ કિરિપી, એ ૬૪ જાતના દેવતાના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૨૮ ૫ કિરિવાસ અને ૫ રમ્યજ વાસની જત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ રહ્યા, તેમાંથી પહેલા કિરિવપીના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લોક વચ્ચે. ૫ હેમવય અને ૫ હિંદુવયની જત ૧૨૪ લોકની તે પૂર્વે ૧૨૬ રહ્યા તેમાંથી વીંદ્ય દેવલોકના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા એ બે લોક વચ્ચે.

૨૨ ઉપન અતરદીપમા આગત ૨૫ લોકની તે ૧૫ કમજૂનિ ૫ સહીતિર્થંક્ર અને ૫ અસહીતિર્થંક્ર એ ૨૫ના પર્યાપ્તાની.

તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણ્વ્યતર, ૧૦ જામકા  
એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨.

ધૃતિ ચોવીશ દંડકનો ગતાગત સંપૂર્ણ

૨૩ તીર્થંકરદેવમા આગત ૩૮ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક,  
૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર, વિમાન અને ૩ પહેલી, બીજી, ત્રીજી નરક  
એમ ૩૮ ની ગત મોક્ષની

૨૪ ચક્રવર્તીમાં આગત ૮૨ ભેદની, તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫  
પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિવધી એ ૧૮ વળ્યાં શેષ ૮૧ રહ્યા તે  
અને ૧ પહેલી નરક એમ ૮૨ ભેદની ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા  
અને પર્યાપ્તાની

૨૫ બળદેવમા આગત ૮૩ ભેદની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક  
બીજી નરક એમ ૮૩ ભેદ ગત ૭૦ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક, ૬  
લોકાંતિક ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા  
અને પર્યાપ્તાની.

૨૬ વાસુદેવમા આગત ૩૨ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬  
ઐવેયક અને ૨ નરક પહેલી અને બીજી, એમ ૩૨ ની. ગત ૧૪  
ભેદની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૭ દેવળીમાં આગત ૧૦૮ ભેદની તે ૬૬ જાતના દેવતામાંથી ૧૫  
પરમાધામી, ૩ કિલ્લિવધી એ અઠાર વળ્યાં, શેષ ૮૧ રહ્યા તે  
૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંસારીતિર્યાચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી,  
પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ ભેદ થયા તે. ગત  
મોક્ષની.

૨૮ સાધુમાં આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી તેઉ-વાઉના ૮  
વળ્યાં શેષ ૧૭૧, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫  
ની ગત ૭૦ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક  
અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૨૯ શ્રાવકમાં આગત ૨૭૬ ભેદની તે પૂર્વે ૨૭૫ કહ્યા તે અને ૧  
છઠ્ઠી નરક વધી ગત ૪૨ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક અને ૬ લોકાંતિક  
એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની.

૩૦ સમદષ્ટિમા આગત ૩૬૩ ભેદની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના  
પર્યાપ્તા તથા તેઉ વાઉના ૮ એ ૨૩ વળ્યાં શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧

- ૧૮ સગ્રી તિથ ચમા આગત ૨૬૭ લેહની તે ૮૧ લેહ દેવતાના (૬૬ લેહમાથી ઉપરના ૪ દેવલોક, ૬ ત્રેવેલક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૧૮ લેહ વલ્લ્યાં ખાત્રી રહ્યા તે) ૧૭૬ ની લટ અને ૭ નરકના પર્વાસા એમ ૨૬૭ ની. અત પાંચેની જુદી જુદી કહે છે જળચરની પર ૭ લેહની તે ૫૬૩ માથી નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુખીના અઠાર બાતના દેવતા અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૨૬ લેહ વલ્લ્યાં શેષ પર ૭ રહ્યા તે ઉપરની અત પર ૩ લેહની તે પર ૭ માથી છઠી તથા સાતમી એ બે નરકના અપર્વા પ્તા અને પર્વાપ્તા એ ૪ લેહ વલ્લ્યાં ક્યજળચરની અત પર ૧ની તે પર ૩ માથી પાંચમી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વલ્લ્યાં જેચરની અત ૫૧૬ ની તે પર ૧ માથી ષાથી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વલ્લ્યાં જુગપરની અત ૫૧૭ ની તે ૫૧૬ માથી ત્રીજી નરકના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વલ્લ્યાં.
- ૧૯ સમ્પૂર્ણમ મનુષ્યમા આગત ૧૭૧ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉં વાઉના આઠ લેહ વલ્લ્યાં શેષ ૧૭૧ રહ્યા તે, અત ૧૭૬ ની લટની.
- ૨૦ સગ્રી મનુષ્યમા આગત ૨૭૬ લેહની તે ૧૭૬ની લટમાંથી તેઉં વાઉના આઠ લેહ વલ્લ્યાં શેષ ૧૭૧ તથા ૬૬ બાતના દેવતા અને ૬ નરકના પર્વાપ્તા સર્વ મળી ૨૭૬ લેહ થયા. અત ૫૬૩ લેહની.
- ૨૧ અકમ ભૂમિમા આગત ૨ લેહની. ૧૫ કર્મભૂમિ અને ૫ સગ્રી તિથિય એમ ૨૦ની અત જુદી જુદી કહે છે. ૫ દેવકુરુ અને ૫ ઉત્તરકુરુની અત ૧૨૮ લેહની તે ૧૦ મવનપતિ, ૧૫ પરમા ધામી ૧૬ વાસુલ્યતર ૧૦ જ સમ, ૧૦ ભ્યોતિથી, ૨ દેવલોક પહેલુ બીજુ અને ૧ કિશિયી, એ ૬૪ બાતના દેવતાના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૧૨૮ ૫ હરિવાસ અને ૫ રમ્યક વાસની અત ૧૨૬ ની તે પૂર્વે ૧૨૮ કહ્યા તેમાંથી પહેલા કિશિયીના અપર્વાપ્તા ને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વલ્લ્યાં. ૫ હેમવથ અને ૫ હિરણ્યવતી અત ૧૨૪ લેહની તે પૂર્વે ૧૨૬ કહ્યા તેમાંથી ધીબા દેવલોકના અપર્વાપ્તા ને પર્વાપ્તા એ બે લેહ વલ્લ્યાં.
- ૨૨ હરપન અતરદીપમા આગત ૨૫ લેહની તે ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સગ્રીતિથિય અને ૫ અસગ્રીતિથિય એ ૨૫ના પર્વાપ્તાની.

તે ૧૦ ભવનપતિ, ૧૫ પરમાધામી, ૧૬ વાણવ્ય તર, ૧૦ જંભકા એમ ૫૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તા એટલે ૧૦૨.

ઈતિ ચોવીશ દંડકની ગતાગત સંપૂર્ણ.

૨૩ તીર્થ કરદેવમા આગત ૩૮ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર, વિમાન અને ૩ પહેલી, બીજી, ત્રીજી નરક એમ ૩૮ ની ગત મોક્ષની

૨૪ ચક્રવર્તીમા આગત ૮૨ ભેદની, તે ૬૬ જાતના દેવતામાથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્લિવધી એ ૧૮ વળ્યાં શેષ ૮૧ રહ્યા તે અને ૧ પહેલો નરક એમ ૮૨ ભેદની ગત ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૫ બળદેવમા આગત ૮૩ ભેદની, તે પૂર્વે ૮૨ કહ્યા તે અને એક બીજી નરક એમ ૮૩ ભેદ, ગત ૭૦ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક ૬ ઐવેયક, ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૬ વાસુદેવમા આગત ૩૨ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક અને ૨ નરક પહેલી અને બીજી, એમ ૩૨ ની. ગત ૧૪ ભેદની તે ૭ નરકના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૭ કેવળીમા આગત ૧૦૮ ભેદની તે ૬૬ જાતના દેવતામાથી ૧૫ પરમાધામી, ૩ કિલ્લિવધી એ અઢાર વળ્યાં, શેષ ૮૧ રહ્યા તે. ૧૫ કર્મભૂમિ ૫ સંજ્ઞીતિર્યચ, ૪ નરક પહેલી અને પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ એ ૩ એમ સર્વ મળી ૧૦૮ ભેદ થયા તે. ગત મોક્ષની.

૨૮ સાધુમા આગત ૨૭૫ ની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી તેઉં-વાઉના ૮ વળ્યાં શેષ ૧૭૧, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૫ નરક એમ ૨૭૫ ની ગત ૭૦ ભેદની તે ૧૨ દેવલોક, ૬ લોકાંતિક, ૬ ઐવેયક અને ૫ અનુત્તર વિમાન એ ૩૫ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૨૯ આવકમા આગત ૨૭૬ ભેદની તે પૂર્વે ૨૭૫ કહ્યા તે અને ૧ છટ્ટી નરક વધી ગત ૪૨ ભેદની, તે ૧૨ દેવલોક અને ૬ લોકાંતિક એ ૨૧ ના અપર્યાપ્તા અને પર્યાપ્તાની

૩૦ સમદષ્ટિમા આગત ૩૬૩ ભેદની તે ૧૭૬ ની લટમાંથી ૧૫ કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા તથા તેઉં વાઉના ૮ એ ૨૩ વળ્યાં શેષ ૧૫૬ તથા ૧૦૧

સહીમનુષ્ય, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્વાષ્ટા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ લેહ થયા. ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૬૬ લેહમાંથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિસ્મિથી એ ૧૮ વર્ણો ને ૧૫ કમભૂમિ, ૫ સહીતિયોઅ, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્વાષ્ટા અને પર્વાષ્ટા એટલે ૨૧૪ ત્રણ વિકલેદિશના અપર્વાષ્ટા અને ૫ અસહીતિયોઅના અપર્વાષ્ટા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા તે ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિસ્મિથીના પર્વાષ્ટા અને અપર્વાષ્ટા એ ૩૬ લેહ લેણવર્તા ૨૫૮ લેહની ગત પણ દેવતાઓ કહે છે

- ૩૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ લેહની તે પૂર્વે ૩૬૩ કહ્યા તેમાં તેહ વાળના ૮ લેહ વધ્યા. ગત ૫૫૩ લેહની તે ૫૬૩ માંથી ૫ અનુ-ત્તર વિમાનના અપર્વાષ્ટા અને પર્વાષ્ટા એ ૧૦ લેહ વર્ણો
- ૩૨ સ્ત્રીવેહ અને પુરુષવેહમાં આગત ૩૭૧ લેહની મિથ્યાત્વીની પેઠે ગત પુરુષવેહની ૫૬૩ ની, સ્ત્રીવેહની, ૫૬૧ ની સાતમી નરકના એ ભેદ વર્ણો
- ૩૩ નપુસકવેહમાં આગત ૨૮૫ લેહની તે ૬૬ જાતના દેવતા, ૧૭૬ ની લેહ અને નારકી એમ ૨૮૫ ની ગત ૫૬૩ લેહની

ઇતિ ગતાગતના ગ્રાહ સંપૂર્ણ



## અથ શ્રી કર્મ પ્રકૃતિના બોલ,

૧ પહેલું જ્ઞાનાવરણીય કર્મ તે આખના પાટા સમાન, ૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ તે રાજના પોળીઆ સમાન, ૩ ત્રીજું વેદનીય કર્મ તે મધ તથા અક્રીણું ખરડયા ખડગ સમાન, ૪ ચોથું મોહનીય કર્મ તે મહિરાપાન સમાન, ૫ પાંચમું આયુષ્ય કર્મ તે હેડ સમાન ૬ છઠું નામ કર્મ તે ચિતારા સમાન ૭ સાતમું ગોત્ર કર્મ તે કુભારના ચાકડા સમાન ૮ આઠમું અતરાય કર્મ તે રાજના બંડારી સમાન ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મે અનંત જ્ઞાન ગુણ ઢાકયો છે ૨ દર્શનાવરણીય કર્મે અનંત દર્શનગુણ ઢાકયો છે, ૩ વેદનીય કર્મે અનંત અવ્યાખ્યા આત્મિક સુખ રોક્યું છે ૪ મોહનીય કર્મે ક્ષાયક સમક્રિત ગુણ રોકયો છે ૫ આયુષ્ય કર્મે અક્ષય સ્થિતિ ગુણ રોકયો છે ૬ નામ કર્મે અમૂર્તિ ગુણ રોકયો છે ૭ ગોત્ર કર્મે અશુર લઘુ ગુણ રોકયો છે ૮ અતરાય કર્મે અનંત આત્મિક શક્તિ ગુણ રોકયો છે

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાધે પહેલે બોલે નાણુપરિણીયાએ તે જ્ઞાનીના લુહા બોલે, બીજે બોલે નાણુનિન્હવણુયાએ તે જ્ઞાનીને ઉપકાર બોલવે, ત્રીજે બોલે નાણુઆસાયણુએ તે જ્ઞાનીની આશાતના કરે, ચોથે બોલે નાણુઅતરાએણુ તે જ્ઞાનની અંતરાય પડાવે, પાંચમે બોલે નાણુપ-ઉસેણુ તે જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરે, છઠે બોલે નાણુવિસંનાયણુનેગેણુ તે જ્ઞાની સાથે ખોટા ઝગડા, વિખવાદ કરે, એ છ પ્રકારે બાધે, તે પાંચ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે, તે પાંચ કયા તે કહે છે ૧ મતિજ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુતજ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિજ્ઞાનાવરણીય, ૪ મન પર્યવજ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલજ્ઞાનાવરણીય એ ૫ જ્ઞાન પ્રગટ થવા દીએ નહિ તથા ૧૦ પ્રકારે ભોગવે તે કહે છે ૧ સોયાવરણે, ૨ સોયવિન્નાણુાવરણે, નેત્તાવરણે ૪ નેત્તવિન્નાણુાવરણે, ૫ દ્વાણુાવરણે ૬ દ્વાણુવિન્નાણુાવરણે ૭ રસાવરણે ૮ રસવિન્નાણુાવરણે, ૯ કાસાવરણે, ૧૦ કાસવિન્નાણુાવરણે એ ૧૦ પ્રકારે ભોગવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ, જઘન અતમુદ્ધર્તની ઉત્તમ ત્રીશ કોડકોડી સાગરોપમની અને અખાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષને

૨ બીજું દર્શનાવરણીય કર્મ ૬ પ્રકારે બાધે તે કહે છે. ૧ પહેલે બોલે દસણુપરિણીયાએ ૨ દસણુનિન્હવણુયાએ, ૩ દસણુઆસાયણુએ,

સહીમનુષ્ય, ૬૬ જાતના દેવતા અને ૭ નરકના પર્વાપ્તા એમ સર્વ મળી ૩૬૩ લોક થયા. ગત ૨૨૨ ની તે ૮૧ જાતના દેવતા, ૬૬ લોકમાથી ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિશ્કિંધી એ ૧૮ વર્ણો ને ૧૫ કર્મભૂમિ, ૫ સહીતિર્થના, ૬ નરક એમ ૧૦૭ ના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એટલે ૨૧૪ ત્રણ વિકલેદ્રિયના અપર્વાપ્તા અને ૫ અસહીતિર્થના અપર્વાપ્તા એમ સર્વ મળી ૨૨૨ થયા તે. ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિશ્કિંધીના પર્વાપ્તા અને અપર્વાપ્તા એ ૩૬ લોક લેગવતાં ૨૫૮ લોકની ત્રણ પક્ષ કેલ્લાલે છે છે છે

૩૧ મિથ્યાત્વીમાં આગત ૩૭૧ લોકની તે પૂર્વે ૩૬૩ કક્ષા તેમાં તેજ વાઉના ૮ લોક વધ્યા. જત ૫૫૩ લોકની તે ૫૬૩ સમી ૫ જાતુ ત્રણ વિમાનના અપર્વાપ્તા અને પર્વાપ્તા એ ૧૦ લોક વર્ણો

૩૨ સ્ત્રીલોક અને પુરુષલોકમાં આગત ૩૭૧ લોકની મિથ્યાત્વીની પેઠે ત્રણ પુરુષલોકની ૫૬૩ ની, સ્ત્રીલોકની, ૫૬૧ ની સાતમી નરકના એ લોક વર્ણો.

૩૩ નપુસકલોકમાં આગત ૨૮૫ લોકની તે ૬૬ જાતના દેવતા, ૧૭૬ ની લોક અને નારકી એમ ૨૮૫ ની. ગત ૫૬૩ લોકની

ધૃતિ જવાગતના બોલ સપૂણ



ઘાત સમકિતની કરે ૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ તે તળાવના ખોટ (સુકેલ બાગમાં તડ) સમાન, ૨ અપ્રત્યાખ્યાની માન તે હાડકાના સ્તંભ સમાન, ૩ અપ્રત્યાખ્યાની માયા તે ઘેટાના શૃંગ સમાન, ૪ અપ્રત્યાખ્યાની લોભ તે નગરની ખારના કર્કમ સમાન. એ ચારે ગતિ તિર્યચની કરે, સ્થિતિ વરસ એકની કરે, ઘાત દેશવ્રતની કરે ૮ ૧ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય ક્રોધ તે વેળુની લીંટી સમાન, ૨ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય માન તે લાકડાના સ્તંભ સમાન, ૩ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય માયા તે ગોમૂત્રિકા સમાન, ૪ પચ્ચક્ષુખાણુવરણીય લોભ તે ગાડાના ખંજન સમાન એ ચારે ગતિ મનુષ્યની કરે, સ્થિતિ ચાર માસની કરે, ઘાત સર્વ વ્રતની કરે. ૧૨. ૧ સજવલનો ક્રોધ તે પાણીની લીંટી સમાન, ૨ સજવલનુ માન તે નેતરના સ્તંભ સમાન, ૩ સજવલની માયા તે વાંસની છોઈ સમાન, ૪ સજવલનો લોભ તે પતંગ તથા હરિદ્રાના રંગ સમાન, એ ચારે ગતિ દેવતાની કરે, સ્થિતિ પદ્મર દિનની કરે, ઘાત કેવળજ્ઞાનની કરે ૧૬ એ સોળ કષાય હવે ૬ નોકષાય કહે છે ૧૭ હાસ્ય ૧૮ રતિ. ૧૯ અરતિ. ૨૦ ભય. ૨૧ શોક ૨૨ દુર્ગંધા. ૨૩ ઋવેદ ૨૪ પુરુષવેદ ૨૫ નપુસકવેદ, એ ચારિત્ર મોહનીયની, ૨૫ પ્રકૃતિ. હવે દંસણ મોહનીયની ૩ પ્રકૃતિ કહે છે, ૧ સમકિત મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમામિથ્યાત્વ મોહનીય, એવ સર્વ મળી ૨૮ પ્રકૃતિ તેની સ્થિતિ જઘ. અતર્મુહૂર્તની ઉત. મિથ્યાત્વ આશ્રી ૭૦ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાલ ૭ હજાર વર્ષનો.

૫ પાપમું આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં નારકીનું આયુષ્ય ૪ પ્રકારે બાંધે, તે ૧ મહાઆરભિયાએ, મહાપરિગ્ગહિયાએ, ૩ કુણ્મિમ + આહારેણ, ૪ પરિશ્વિયવહેણ તિર્યચનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ માઈલયાએ, ૨ નિયડિલયાએ, ૩ અલિયવયણેણ, ૪ કુડતેલે કુડમાણે મનુષ્યનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ પગમહાદિયાએ, ૨ પગ-ધવિણયાએ, ૩ સાણુકોસયાએ, ૪ અમચ્છરિયાએ, દેવતાનુ આયુષ ૪ પ્રકારે બાંધે, ૧ સરાગસજમેણ, ૨ સજમાસજમેણ, ૩ બાલતવોક-રમેણ, ૪ અકામનિર્જરાએ, એ સોળ પ્રકારે બાંધે, તે ૪ પ્રકારે લોગવે, નારકી અને દેવતાનુ આયુષ જઘ ૧૦ હજાર વર્ષને અંતર્મુહૂર્ત અધિકનુ ઉત ૩૩ સાગર તે પૂર્વકોડિનો ત્રીજો ભાગ અધિક



૪ કસલ્પજ્ઞતાએણ, ૫ કસલ્પપૃષ્ઠેણ, ૬ કસલ્પવિસવાયલ્પજ્ઞેણ  
એ છ પ્રકારે બાપે, તે ૬ પ્રકારે લોગવે તે કહે છે ૧ મહુશ્ચરનાવર  
ણીય, ૨ અચક્ષુશનાવરણીય, ૩ અવધિક્ષનાવરણીય, ૪ કેવળ-  
શ્ચરનાવરણીય, ૫ નિક્ષ, ૬ નિક્ષનિક્ષ, ૭ પ્રચલ, ૮ પ્રચલપ્રચલ  
૬ ચીલુદિનિક્ષ, ૬ પ્રકારે લોગવે. શ્ચરનાવરણીય ઈર્મની સ્થિતિ જ્યમ  
અત્યુદ્ધતની ઉત્ત ૩૦ કોઠાકોડી સાગરોપમની અને અબાધા કળ  
ત્રણ હજાર વર્ષનો.

૩ ત્રીજી વેદનીય ઈર્મ તેના બે લોક ૧ સાતા વેદનીય, ૨  
અસાતા વેદનીય તેમા સાતા વેદનીય કશ પ્રકારે બાપે તે કહે છે ૧  
પાણાલુકપદાએ ૨ ભુયાલુકપદાએ ૩ ઇવાલુકપદાએ ૪ સત્તાલુ-  
કપદાએ, ૫ બહુલ પાણાલુ ભુયાલુ ઇવાલુ સત્તાલુ અહુજલુમાએ,  
૬ અસોયલુમાએ, ૭ અહુરુપલુમાએ ૮ અટિપલુમાએ ૬ અપીટલુમાએ  
૧૦ અપરિમાવલુમાએ, એ ૧૦ પ્રકારે બાપે, તે આઠ પ્રકારે લોગવે. ૧  
મહુશ્ચર, ૨ મહુશ્ચરૂવા, ૩ મહુશ્ચરગમ, ૪ મહુશ્ચરસા ૫ મહુશ્ચ-  
રકસ, ૬ મહુશ્ચરકસ, ૭ વયમહુશ્ચર ૮ કામમહુશ્ચર એ ૮ તેની સ્થિતિ  
જ્યમ ૧ સમયની ઉત્ત ૧૫ કોઠાકોડી સાગરોપમની, અબાધાકળ ચોક  
હજાર વર્ષનો. આસાતાવેદનીય ૧૨ પ્રકારે બાપે તે કહે છે ૧ પરદુજ  
લુમાએ, ૨ પરસોયલુમાએ ૩ પરહુરલુમાએ, ૪ પરગિપલુમાએ ૫  
પરપિટલુમાએ ૬ પરપરિમાવલુમાએ ૭ અહુલ પાણાલુ ભુયાલુ ઇવાલુ  
સત્તાલુ હુમલુમાએ ૮ સોયલુમાએ, ૬ હુરલુમાએ ૧૦ ગિપલુમાએ,  
૧૧ પિટલુમાએ ૧૨ પરિમાવલુમાએ, એ ૧૨ પ્રકારે બાપે, તે આઠ  
પ્રકારે લોગવે. ૧ અમહુશ્ચર, ૨ અમહુશ્ચરૂવા, ૩ અમહુશ્ચરગમ,  
૪ અમહુશ્ચરસા ૫ અમહુશ્ચરકસ, ૬ મહુશ્ચરકસ ૭ વયમહુશ્ચર, કામ  
મહુશ્ચર તેની સ્થિતિ જ્ય એક સાગરના સાત ભાગ કરીએ એવા ૩  
ભાગ એક પત્થને અસપ્તમાતમે ભાગ ઊભાની, ઉત્ત ૩૦ ત્રીશ કોઠાકોડી  
સાગરોપમની એનો અબાધા કળ ત્રણ હજાર વરસનો.

૪ ચોથા મોહનીય ઈર્મ છ પ્રકારે બાપે. ૧ તિવ્વોહો ૨ તિવ્વ  
માલે, ૩ તિવ્વમાયાએ, ૪ તિવ્વોહો, ૫ તિવ્વસલ્પમેહલિએ, ૬  
તિવ્વઅસ્તિમેહલિએ એ પ્રકારે બાપે તે ૨૮ પ્રકારે લોગવે. ૧  
અનતાનુમપી મેષ તે પર્વતની રાઈ (કા) સમાન, ૨ અનતાનુમપી  
માન તે પથ્થરના સ્તંભ સમાન, ૩ અનતાનુમપી માયા તે વાસતી  
બહિ સમાન ૪ અનતાનુમપી લોભ તે હિરમખના રમ  
સમાન એ ચારે ગતિ નરકની કરે, સ્થિતિ બાવલવની કરે,

૫૮ ચોપડયો ફરસ, ૫૯ લૂખો ફરસ, ૬૦ નરકાનુપૂર્વી, ૬૧ તિર્થચાનુ-  
પૂર્વી, ૬૨ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬૩ દેવતાનુપૂર્વી, ૬૪ શુભવિહાયગતિ, ૬૫  
અશુભવિહાયગતિ, એ ૬૫ પિંડપ્રકૃતિ થઈ, ૬૬ પરાધાતનામ ૬૭  
ઉત્વાસનામ, ૬૮ અશુભલઘુનામ, ૬૯ આતાપનામ, ૭૦ ઉલ્લોતનામ,  
૭૧ ઉપધાતનામ, ૭૨ તીર્થંકરનામ, ૭૩ નિર્માણનામ, ૭૪ ત્રસનામ,  
૭૫ બાહરનામ, ૭૬ પ્રત્યેકનામ, ૭૭ પર્યાપ્તનામ, ૭૮ સ્થિરનામ,  
૭૯ શુભનામ, ૮૦ સૌભાગ્યનામ, ૮૧ સુસ્વરનામ, ૮૨ આદેયનામ,  
૮૩ જ્યોત્ષીર્તિનામ, ૮૪ સ્થાવરનામ, ૮૫ સૂક્ષ્મનામ, ૮૬ સાધારણ-  
નામ, ૮૭ અપર્યાપ્તનામ, ૮૮ અસ્થિરનામ, ૮૯ અશુભનામ, ૯૦  
દુર્ભાગ્યનામ, ૯૧ દુસ્વરનામ, ૯૨ અનાદેયનામ, ૯૩ અજ્યોત્ષીર્તિનામ,  
એ ૯૩ પ્રકૃતિ થઈ તેમાં ૧૦ બધનની અધિક લેખવતા ૧૦૩ પ્રકૃતિ  
પણુ અથવાળા કહે છે, અથવા નામકર્મની ૪૨ પણુ ખરી. ૧ ગતિ,  
૨ જાતિ, ૩ શરીર, ૪ અગોપાગ, ૫ બધન, ૬ સંધાતન, ૭ વર્ણુ,  
૮ ગધ, ૯ રસ, ૧૦ ફરસ, ૧૧ સધયણુ, ૧૨ સંઠાણુ, ૧૩ અનુપૂર્વી,  
૧૪ વિહાયગતિ, એ ૧૪ અને પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮ ત્રશનો દશકો ૧૦  
સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવ ૪૨ થઈ તથા વિસ્તારે ચૌદની ૬૫ તથા  
પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, ત્રશનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવ  
વિસ્તારે ૬૦ પ્રકૃતિ થઈ, નામકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહૂર્તની  
ઉત્તમ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૨ હજાર વરસનો

૭ હવે ગોત્રકર્મના ૨ લેહ ૧ ઊંચ ગોત્ર, ૨ નીચ ગોત્ર, તેમા  
ઊંચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાધે, ૧ જાઈઅમદેણુ, ૨ કુલઅમદેણુ, ૩ બળ  
અમદેણુ, ૪ રૂવઅમદેણુ, ૫ તપઅમદેણુ, ૬ સુયઅમદેણુ, ૭ લાભ-  
અમદેણુ, ૮ ઇસ્સરિયઅમદેણુ, એ આઠ મહ અણુકરવે કરી ઊંચગોત્ર  
બાધે તે આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ જાઈ વીસીઠીઆ, ૨ કુલવીસીઠીઆ, ૩  
બળવીસીઠીઆ, ૪ રૂવવીસીઠીઆ, ૫ તપવીસીઠીઆ, ૬ સુયવીસીઠીઆ,  
૭ લાભવીસીઠીઆ, ૮ ઇસ્સરિયવીસીઠીઆ, એ આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ હવે  
નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાધે તે ૧ જાઈઅમદેણુ, ૨ કુલઅમદેણુ, જાવ  
ઇસ્સરિયઅમદેણુ, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મહ કરી નીચગોત્ર બાધે,  
તે આઠ પ્રકારે ભોગવે જાઈવીસીઠીઆથી જાવ ઇસ્સરિયવીસીઠીઆ સુધી  
ઉપર કહ્યા તે ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘન ૮ મુહૂર્તની ઉત્તમ વીશ કોડા-  
કોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ એ હજાર વર્ષનો

૮ આઠમુ અતરાયકર્મ, પાચ પ્રકારે બાધે ૧ દાનાતરાય, ૨ લાભા-  
તરાય, ૩ ભોગાતરાય, ૪ ઉવભોગાતરાય, ૫ વીર્યાતરાય, એ પાચ અતરાય



૫૮ ચોપડયો ફરસ, ૫૯ લૂખો ફરસ, ૬૦ નરકાનુપૂર્વી, ૬૧ તિયંચાનુ-  
પૂર્વી, ૬૨ મનુષ્યાનુપૂર્વી, ૬૩ દેવતાનુપૂર્વી, ૬૪ શુભવિહાયગતિ, ૬૫  
અશુભવિહાયગતિ, એ ૬૫ પિંડપ્રકૃતિ થઈ, ૬૬ પરાધાતનામ ૬૭  
ઉસ્વાસનામ, ૬૮ અશુરુલધુનામ, ૬૯ આતાપનામ, ૭૦ ઉદ્યોતનામ,  
૭૧ ઉપધાતનામ, ૭૨ તીર્થંકરનામ, ૭૩ નિર્માણનામ, ૭૪ વ્રસનામ,  
૭૫ બાહરનામ, ૭૬ પ્રત્યેકનામ, ૭૭ પર્યાપ્તનામ, ૭૮ સ્થિરનામ,  
૭૯ શુભનામ, ૮૦ સૌભાગ્યનામ, ૮૧ સુસ્વરનામ, ૮૨ આદેયનામ,  
૮૩ જશોકીર્તિનામ, ૮૪ સ્થાવરનામ, ૮૫ સૂક્ષ્મનામ, ૮૬ સાધારણ-  
નામ, ૮૭ અપર્યાપ્તનામ, ૮૮ અસ્થિરનામ, ૮૯ અશુભનામ, ૯૦  
દુર્ભાગ્યનામ, ૯૧ દુસ્વરનામ, ૯૨ અનાદેયનામ, ૯૩ અજશોકીર્તિનામ,  
એ ૯૩ પ્રકૃતિ થઈ તેમા ૧૦ બંધનની અધિક ભેળવતા ૧૦૩ પ્રકૃતિ  
પણુ અથવાળા કહે છે, અથવા નામકર્મની ૪૨ પણ ખરી. ૧ ગતિ,  
૨ જાતિ, ૩ શરીર, ૪ અગોપાંગ, ૫ બંધન, ૬ સંધાતન, ૭ વર્ણુ,  
૮ ગંધ, ૯ રસ, ૧૦ ફરસ, ૧૧ સંધયણુ, ૧૨ સંઠાણુ, ૧૩ અનુપૂર્વી,  
૧૪ વિહાયગતિ, એ ૧૪ અને પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮ વ્રશનો દશકો ૧૦  
સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવ ૪૨ થઈ તથા વિસ્તારે ઔદની ૬૫ તથા  
પ્રત્યેક પ્રકૃતિ ૮, વ્રશનો દશકો ૧૦ સ્થાવરનો દશકો ૧૦, એવ  
વિસ્તારે ૬૦ પ્રકૃતિ થઈ, નામકર્મની સ્થિતિ જઘન્ય આઠ મુહૂર્તની  
ઉત્તમ વીશ કોડાકોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ૨ હજાર વરસનો

૭ હવે ગોત્રકર્મના ૨ ભેદ ૧ જાંચ ગોત્ર, ૨ નીચ ગોત્ર, તેમા  
જાંચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાધે, ૧ જાઈઅમદેણુ, ૨ કુલઅમદેણુ, ૩ બળ-  
અમદેણુ, ૪ રૂવઅમદેણુ, ૫ તવઅમદેણુ, ૬ સુયઅમદેણુ, ૭ લાભ-  
અમદેણુ, ૮ ઇસ્સરિયઅમદેણુ, એ આઠ મદ અણુકરવે કરી જાંચગોત્ર  
બાધે તે આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ જાઈ વીસીઠીઆ, ૨ કુલવીસીઠીઆ, ૩  
બળવીસીઠીઆ, ૪ રૂવવીસીઠીઆ, ૫ તપવીસીઠીઆ, ૬ સુયવીસીઠીઆ,  
૭ લાભવીસીઠીઆ, ૮ ઇસ્સરિયવીસીઠીઆ, એ આઠ પ્રકારે ભોગવે ૧ હવે  
નીચગોત્ર ૮ પ્રકારે બાધે તે ૧ જાઈઅમદેણુ, ૨ કુલઅમદેણુ, જાવ  
ઇસ્સરિયઅમદેણુ, એ વગેરે ઉપર કહ્યા તે ૮ મદ કરી નીચગોત્ર બાધે,  
તે આઠ પ્રકારે ભોગવે જાઈવીસીઠીઆથી જાવ ઇસ્સરિયવીસીઠીઆ સુધી  
ઉપર કહ્યા તે ગોત્રકર્મની સ્થિતિ જઘન ૮ મુહૂર્તની ઉત્તમ વીશ કોડા-  
કોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ એ હજાર વર્ષનો

૮ આઠમું અંતરાયકર્મ, પાચ પ્રકારે બાધે ૧ દાનાતરાય, ૨ લાભા-  
તરાય, ૩ ભોગાતરાય, ૪ ઉવભોગાતરાય, ૫ વીર્યાતરાય, એ પાચ અતરાય

પાઠવે કરી અતરાયકર્મ બધે તે પાંચ પ્રકારે જોગવે. ૧ જ્ઞાનાંતરાય ૨ જ્ઞાનાંતરાય ૩ જોગ્યાંતરાય, ૪ ઉવજોગ્યાંતરાય, ૫ વીર્જાંતરાય, જે પાંચ પામે નહિ. જે અતરાયકર્મ ની સ્થિતિ જાણ્ય અતર્કુર્તની ઉત્તમ ત્રીશ ઝેઠકોટી સાગરાપમની, અબાધા કાળ ૩ હજાર વર્ષનો.

આઠ કર્મ બાંધ્યાની ૮૫ પ્રકૃતિ ૬ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ હશના વરણીયની ૨૨ વેદનીયની ૬ મોહનીયની ૧૬ આયુષની ૮ નામની, ૧૬ ઓત્રની ૫ અતરાયની, જેવ સવ મળી ૮૫ પ્રકૃતિ બાંધ્યાની અણુ અને જોગ્યાની ૬૩ પ્રકૃતિ. તે ૧૦ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ હશના વરણીયની, ૧૬ વેદનીયની, ૫ મોહનીયની તે ૧ સમ્મત્તવેયણિએ, ૧ મિછત્તવેયણિએ ૩ સમ્મામિછત્તવેયણિએ, ૪ કસાયવેયણિએ, ૫ નોકસાય વેયણિએ, જે ૫, આયુષની ૪ નામની ૨૮, ઓત્રની ૧૬ અતરાયની ૫, જે સવ મળી ૬૩ પ્રકૃતિ જોગ્યાની અણુવી. અથવા ૧૪૮ પ્રકારે પશુ જોગવે જ્ઞાનાવરણીયની ૫ હશનાવરણીયની ૬, વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨૮, આયુષની ૪ નામકર્મની ૬૩ ઓત્રકર્મની ૨ અતરાયની ૫, જેવ સર્વ મળીને ૧૪૮ પ્રકૃતિ અણુવી. તથા બંધન નામ કર્મની ૧૦ પ્રકૃતિ પ્રધાતરે કહી છે તે મેળવતા ૧૫૮ પ્રકૃતિ પશુ થાય અથવા મૂળ પ્રકૃતિ ૮ તેની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૩૧. જ્ઞાનાવરણીયની ૫ હશનાવરણીયની ૬ વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨ આયુષની ૪ નામની ૨ ઓત્રની ૨, અતરાયની ૫, જેવ ૩૧ પ્રકૃતિ થાય તેને વિસ્તાર ૧૪૮ કર્મ પ્રકૃતિ અણુવી. જે બોલ સિદ્ધાંત પ્રમાણે છે.

ઇતિ કર્મપ્રકૃતિના બોલ સમાપ્ત.



## અથ શ્રી ગુણસ્થાનદ્વાર.

[ અનુષ્ટુપવૃત્ત ]

નામ ૧ લઘ્વગુણ ૨ ઠિઙ્ ૩ ।  
 કિરિઆ ૪ સત્તા ૫ વંધ ૬ વેદેય ૭ ॥  
 ઉદય ૮ ઉદિરણા ૯ ચૈવ ॥  
 નિજ્જરા ૧૦ માવ ૧૧ કારણા ૧૨ ॥૧॥  
 પરિપહ ૧૩ મગ્ગ ૧૪ આચાય ૧૫ ।  
 જીવાય મેદે ૧૬ જોગ ૧૭ ઉવિઓગ ૧૮ ॥  
 લેસ્સા ૧૯ ચરણ ૨૦ સમ્મત્તમ્ ૨૧ ।  
 અપ્પાવહુચ્ચ ૨૨ ગુણઠાણેહિ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથામાં ૨૨ દ્વાર કહ્યા

પહેલો નામદ્વાર કહે છે.

પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણઠાણુ, બીજું સાત્ત્વાદાન ગું, ત્રીજું સમા-  
 મિશ્રિત ગું, ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગું, પાંચમું દેશવિરતિ  
 ગું છઠ્ઠું પ્રમત્તસજ્જતિ ગું સાતમું અપ્રમત્તસજ્જતિ ગું, આઠમું  
 નિયત્તિબાદર ગું, નવમું અનિયત્તિબાદર ગું દશમું સૂક્ષ્મસપરાય ગું  
 અગીઆરમું ઉપશાતમોહ ગું બારમું ક્ષીણમોહ ગું, તેરમું સન્નેગી  
 કેવળી ગું ચૌદમું અન્નેગી કેવળી ગુણઠાણુ

બીજો લક્ષણ ગુણદ્વાર કહે છે.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણના લક્ષણ કહે છે શ્રી વીતરાગની  
 વાણીથી ઓણું, અધિક વિપરીત, સરદહો, પડપે, ફરસે, તેહને મિથ્યાત્વ  
 કહીએ. ઓછી પડપણા તે કોને કહીએ, જેમ કોઈ કહે બે જીવ  
 અંશુઠા માત્ર છે, તફલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે  
 તેહને ઓછી પડપણા કહીએ બીજી અધિક પડપણા તે કોને કહીએ ?  
 એક જીવ સર્વ લોક પ્રજાંક માત્રમા વ્યાપી રહ્યો છે તેહને અધિક  
 પડપણા કહીએ ત્રીજી વિપરીત પડપણા તે કોને કહીએ ?

પાઠવે કરી અતશયકર્મ જાપિ તે પાંચ પ્રકાર સોનવે. ૧ હર્ષનાવરણીયની, ૨ લાભાવરાય ૩ ભોગાવરાય, ૪ ઉવલોમાવરાય, ૫ વીર્યાવરાય, એ પાંચ પામે નહિ. એ અતશયકર્મની સ્થિતિ જ્યન્ય અતમુદ્ધૃતની ઉન૦ પ્રોશ મેહલોડી સામરોપમની અભાધા કાળ ૩ હજાર વર્ષનો.

આઠ કર્મ બાધ્યાવી ૮૫ પ્રકૃતિ ૬ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ હર્ષનાવરણીયની ૨૨ વેદનીયની ૬ મોહનીયની, ૧૬ આયુષની ૮ નામની, ૧૬ ઓત્રની ૫ અવરાયની, એવ સર્વ મળી ૮૫ પ્રકૃતિ બાધ્યાવી બાણી જાને સોગંધ્યાની ૬૩ પ્રકૃતિ. તે ૧૦ જ્ઞાનાવરણીયની ૬ હર્ષનાવરણીયની, ૧૬ વેદનીયની, ૫ મોહનીયની, તે ૧ સમ્મત્તવેયણિએ, ૧ મિછત્તવેયણિએ ૩ સમ્મભિછત્તવેયણિએ, ૪ કસામવેયણિએ, ૫ નેકસામવેયણિએ, એ ૫ આયુષની ૪ નામની ૨૮, ઓત્રની ૧૬ અવરાયની ૫, એ સર્વ મળી ૬૩ પ્રકૃતિ સોગંધ્યાની બાણી અથવા ૧૪૮ પ્રકારે પશુ સોમવે જ્ઞાનાવરણીયની ૫, હર્ષનાવરણીયની ૬, વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨૮, આયુષની ૪ નામકર્મની ૬૩ ગોત્રકર્મની ૨, અતશયની ૫, એવ સર્વ મળીને ૧૪૮ પ્રકૃતિ બાણી. તમા બંધન નામ કર્મની ૧૦ પ્રકૃતિ અમાતરે ઠહી છે તે મેળવતા ૧૫૮ પ્રકૃતિ પશુ માથ અથવા મૂળ પ્રકૃતિ ૮ તેની ઉત્તર પ્રકૃતિ ૩૧. જ્ઞાનાવરણીયની ૫ હર્ષનાવરણીયની ૬ વેદનીયની ૨ મોહનીયની ૨ આયુષની ૪ નામની ૨ ઓત્રની ૨, અવરાયની ૫ એવ ૩૧ પ્રકૃતિ માથ તેનો વિસ્તાર ૧૪૮ કર્મ પ્રકૃતિ બાણી એ શિલ સિદ્ધાંત પ્રમાણે છે

ઇતિ કર્મ પ્રકૃતિના બોલ સમાપ્ત.



હું પણ આવું છું એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાળો વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો, એટલામાળીને મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે શા ભણી જાઓ છો ? મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે છે, સાધુ મહાપુરુષને વાદવા જમએ છીએ. ત્યારે મહામિથ્યાત્વી કહે છે, એકને વાંદો શું થાય ? એ તો મેલા, ઘેલા છે એમ કહીને ભોળવી નાખ્યો, એથી પાછો ગયો. સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પૂછ્યું, સ્વામી ! વાદવા પગ ઉપાડ્યો તેહને શું ગુણ નીપજ્યો ? જ્ઞાની ગુરુ કહે છે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીદાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઊલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં, તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વદ્ધા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દડકમા ભમીને પણ દેશે ઉણુ અર્થ પુદ્ગળ પરાવર્તનમાં ઉત્કૃષ્ટો સ સારનો પાર પામશે

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણઠાણુ તેનું શું લક્ષણ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧ અનતાનુગાધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય ૭ મિશ્ર મોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિ કઈક ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામા દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીએ તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, ઢાંકે તેને ઉપશમસમકિત કહીએ તે સમકિત પાત્રવાર આવે, અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયિક સમકિત કહીએ તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે. ચોથે ગુણઠાણુ આવ્યો થકો જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારશીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગાતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વારે આવે, એક સમયની સ્થિતિ છે પૂર્વ જો આયુષ્યનો જ ધ પડ્યો ન હોય તો ૭ જોલમા જ ધ પાડે નહિ ૧ નરકનું આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનું આયુષ્ય, ૩ તિર્થંચનું આયુષ્ય, ૪ વાણવ્ય તરનું આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનું આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુંસક વેદ, એ સાત જોલમા આયુષ્યનો જ ધ પાડે નહિ, તે જીવ, ૮ આચાર, સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સંઘની વત્સલતા



કોઈ કહે જે પાપ ભૂત પૈછી આત્મા ઉપજ્યો છે અને જોડને વિનાયે જીવ વીણ્યો છે તે જઈ છે, તે થકી કૌતલ્ય ઉપજે, વીણ્યે જોમ કહે તેડને વિપરીત પડ્યણા દહીએ. જોમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સરકહે, પડ્યે ક્ષણે તેડને મિથ્યાત્વ કહીએ પણ જૈન મામે આત્મા અકૃત્રિમ, અખંડ, અવિનાશી, નિત્ય છે. શરીર માન વ્યાપક છે તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી, માન મોટી વણ્ણા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહ્યું જે જીવરૂપ હી તે કમરૂપ જોડીએ કરી ૪ ગતિ ૨૪ દહક ૮૪ લાખ જીવાલેનીમાં વારવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સસારનો ખાર પામે નહિ.

બીજા ગુણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે જેમ કોઈ પુત્રને ખીરખાંડનું લોજન લખ્યો. પછી વસન કમુ ત્યારે કોઈક પુત્રને પૂછ્યું, ભાઈ ! કાંઈ સ્વાદ રહ્યો ? જોડે કહે જે થોડો સ્વાદ રહ્યો તે સમાન સમક્ષિ રજુ અને વખ્યે તેટલું સમક્ષિત ગયું. ૧ બીજું દષ્ટાંત કહે છે. જેવો ઘડાનો નાક પહેલો મહેર ત્રણીર પછી રણકો રહી ગયો. મહેર ત્રણીર સમાન સમક્ષિત ગયું અને રણકો રહી ગયો તેટલું સાસ્વાદન. ૨ ત્રીજું દષ્ટાંત આખાનું જીવરૂપ આલિો તેના પરિણામરૂપ પ્રાણથી સમક્ષિતરૂપ કળ મેલકરૂપ વાયરે કરી ત્રણ મિથ્યાત્વરૂપ ધરતીએ આવી પડ્યું નથી વચમાં છે ત્યાં સુધી સાસ્વાદન કહીએ અને ધરતીએ આવી પડ્યું ત્યારે મિથ્યાત્વ તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોટી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવતે કહે કુણપક્ષી કતો તે શુકલપક્ષી મયો અર્થ પુરુષાણ સસાર લોજવવો રહ્યો જેમ કોઈ પુત્રને મામે લાખ કોઈ દેહુ હતું તે પરદેશ જઈને કમાઈ આવ્યો. દેહુ દેતાં જો અપેલીતું દેહુ રજું તેનું વ્યાજ થયું અથ પુરુષ સસાર લોજવવો રહ્યો સાસ્વાદન સમક્ષિત પાંચવાર આવે.

ત્રીજા ગુણકાણાનાં લક્ષણ કહે છે ત્રીજું મિશ્રગુણકાણું તે જે વસ્તુ મળીને મિશ્ર થીખડને દ્રવ્યતિ. જેમ થીખડ ખાંડો ને મોઠો તેમ મીઠાયા સમાન સમક્ષિત ને ખાંડા સમાન મિથ્યાત્વ ત વિન માગ પણ ફેટાં બળે તથા અન્ય માર્ગ પણ ફેટાં બળે જેમકે નગર બહાર સાધુ મહાપુરુષ પદાર્થો છે તેડને આવક વાંઘવા બાધ છે એવામાં મિશ્રદષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો તેણે પૂછ્યું, ક્યાં બંજો છે ? આવક કંઈ, સાધુ મહાપુરુષને વાંઘવા જઈએ છીએ. જોટલું મિશ્રદષ્ટિવાળો કળ, જોડને વાંચે શું થાય ? આવક કહે જે મહા લાભ થાય તેથી તે કહે.

હુ પણ આલુ છું એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાળે વાંદવાને પગ ઉપાડ્યો, એટલામા બીજો મહા મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો, તેણે પૂછ્યું કે શા બાળી જાઓ છો ? મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે છે, સાધુ મહાપુરુષને વાંદવા જમએ છીએ. ત્યારે મહામિથ્યાત્વી કહે છે, એકને વાંદે શું થાય ? એ તો મેલા, ઘેલા છે એમ કહીને ભોળવી નાખ્યો, એથી પાછો ગયો. સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે પૂછ્યું, સ્વામી ! વાદવા પગ ઉપાડ્યો તેહને શું ગુણ નીપજ્યો ? જ્ઞાની ગુરુ કહે છે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડીદાળ સરખો થયો, કૃષ્ણપક્ષી ટીનીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળને બિલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો પણ પગ ભરવા સમર્થ નહીં, તે વિષે ગૌતમ સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી વદણા, નમસ્કાર કરીને શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દહકમા ભમીને પણ દેશે ઉણુ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્તનમાં ઉત્કૃષ્ટો સ સારનો પાર પામશે

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદષ્ટિ ગુણઠાણુ તેનું શું લક્ષણ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧ અનતાનુબધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય ૭ મિશ્ર મોહનીય એ ૭ પ્રકૃતિ ક્રધક ઉદય આવે તેહને ક્ષય કરે અને સત્તામાં દળ છે તેહને ઉપશમાવે, તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીએ તે સમ્યક્ત્વ અસખ્યાતીવાર આવે અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ઉપશમાવે, ઢાઠે તેને ઉપશમસમકિત કહીએ તે સમકિત પાત્રવાર આવે, અને ૭ પ્રકૃતિના દળને સર્વથા ક્ષય કરે તેને ક્ષાયિક સમકિત કહીએ તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે ચોથે ગુણઠાણુ આવ્યો થકો જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી ૧, ક્ષેત્રથી ૨, કાળથી ૩, ભાવથી ૪, નોકારશીઆદિ છમાસી તપ જાણે, સરદહે, પડપે પણ ફરસી શકે નહિ તે વિષે ગાતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો ? શ્રી ભગવત કહે, હે ગૌતમ ! તે જીવ સમકિત વ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો જઘન્ય ત્રીજો મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પદર ભવે મોક્ષ જાય, વેદક સમકિત એક વારે આવે. એક સમયની સ્થિતિ છે પૂર્વ જો આયુષ્યનો બધ પડ્યા ન હોય તો ૭ બોલમા બધ પાડે નહિ ૧ નરકનું આયુષ્ય, ૨ ભવનપતિનું આયુષ્ય, ૩ તિર્થચતુ આયુષ્ય, ૪ વાણવ્યતરનું આયુષ્ય, ૫ જ્યોતિષીનું આયુષ્ય, ૬ સ્ત્રી વેદ, ૭ નપુસક વેદ, એ સાત બોલમા આયુષ્યનો બધ પાડે નહિ, તે જીવ, ૮ આચાર, સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સઘની વતસલતા

પરમહર્ષ અને ભક્તિભર કરતો. થોડો વ્યવસ્થા પહેલે દેવલોકે ઉપજે ઉત્તમ ભારમે દેવલોકે ઉપજે ૫ નવલુની સાથે, પૂર્વ કર્મને ઉકારે કરીને મત પચ્ચક્ષુખાણુ કરી ન શકે, પણ અનેક વરસની મમલો પાસઠની પ્રવચ્ચનિ પાળક કહીએ, ઘણાસુત સ્કધે આવક કહ્ય છે તે માટે ઈશ ન આવકને અવિશ્ય મમલીકી કહીએ.

પચ્ચિમુ દેશવિરતિ ગુણકાણુ તેનું શુ લક્ષણ ? અહીં ચોથા ગુણ સ્થાનની રીતે ૭ પ્રકૃતિ (ઈશંક સપ્તક)નો સ્થા કે ઉપશમ કે સુમેધ શમ હોય અને અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ભારનો ક્ષયોપશમ હોય પાચમે ગુણકાણુ આખ્યો થોડો જીવાદિક પદ્ધતિ દ્વ્યથી રોત્રથી કાળથી ભાવથી નોકારથી આદિ છમાસી તપ બાણે સરકહે પર્યે શકિત પ્રમાણે સ્પષ્ટે એક પચ્ચક્ષુખાણુથી મહિને ૧૨ મન, ૧૨ આવકની પડિમા આદરે ચાવત સહેખણા કુપી અનયન કરી આશયે, તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ ભેડી માન મોડી થી ભજવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? ત્યારે થી ભજવતે કહ્યું ૪૦ ત્રીજે ભવે મોક્ષ લાય ઉં ૧૫ ભવે મોક્ષ લાય ૪ પહેલે દેવલોકે ઉપજે ઉત્તમ ૧૨મે દેવલોકે ઉપજે તે સાધુના મતની અપેક્ષાએ દેશવિરતિ કહીએ, પણ પરિજ્ઞામથી અમતની ક્રિયા ઉતરી અર્થ છે અભ્યધ્યક્ષા અભ્યખારભ અભ્યપી મહી કુપીક સુમતી ધમિધ, ધર્મમતી કલ્પઉમવિહારી મહાસવેગવિહારી ઉત્તમી, વૈભ્યવત, જોશીતજાએ સન્નજ્ઞમર્ગી સુસાધુ, સુપાત્ર ઉત્તમ ક્રિયાવાદી, અસ્તિતક આત્મધક જૈનમાર્ગપ્રભાવક, અરિદતના શિશ્ય વર્ણવ્યા છે, ગીતાર્થ બાણે છે સિદ્ધાંતની શાખ છે આવકપણુ એક ભવર્મા પ્રયેક હવાસ્વાર આવે.

હકું પ્રમત્ત સજ્જનિ ગુણકાણુ તેનું શુ લક્ષણ ? અહીં ઈશંક સપ્તકનો સ્થા ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ કરે અને પ્રત્યાખ્યાની તથા અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ માન માયા અને લોભ એ આઠ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ ભેડી માન મોડી થી ભજવતને પૂછવા લાગ્યા તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો ? થી જાણવન કહ્યું - તે જીવ દ્વ્યથી રોત્રથી કાળથી ભાવથી જીવાદિક નવ પદ્ધતિને તથા નોકારથી આદિ છમાસી તપ બાણે સરકહે પર્યે કરસે. સાધુપણુ એક ભવર્મા નવસેવાર આવે તે જીવ જય ય ત્રી ? ભવે મોક્ષ લાય ઉત્ત ૧૫ ભવે મોક્ષ લાય આત્મધક જીવ જય ૪૦ પહેલે દેવલોકે ઉપજે ઉત્તમ અનુચર વિમાને ઉપ ૧૭ બેડે સજ્જનિ નિર્મળ પાણે

૧૨ હોદે તપસ્યા કરે પણ યોગ ચપળ, કષાય ચપળ, વચન ચપળ, દષ્ટિમાં ચપળતાનેા અશ છે, તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદીથકા રહે છે તો પણ પ્રમાદ રહે છે મારે પ્રમાદપણે કરી તથા કૃષ્ણાદિ લેશ્યા, અશુભ ભોગ કોષક કાળે પ્રણિત પરિણમે છે, મારે કષાય પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય તેને પ્રમત્ત સંજિત ગુણકાણું કહીએ.

સાતમુ અપ્રમત્ત સંજિતિ ગુણકાણું, તેહનુ શુ લક્ષણુઃ પાત્ર પ્રમાદ છોડે ત્યારે સાતમે ગુણકાણું આવે તે ૫ પ્રમાદનાં નામ (ગાથા) ૧ મદ, ૨ વિષય, ૩ કષાય, ૪ નિદા, ૫ વિકૃત્યા પંચમા ભણિયા, એ એ પંચ પમાયા, જીવા પડતિ સંસારે ૧ એ ૫ પ્રમાદ છાંડે અને ૧૬ પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ કરે ને ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજલનો કોષ, એમ ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તેને શુ ગુણ નીપજ્યો? જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દેષને છમાસી તપ, ધ્યાન જુગતપણે જાણે સરદહો, પડપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય ગતિ તો પ્રાયઃ કલ્પાતીતની થાય ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ઠાનને વિષે અપ્રમત્ત ઉદ્યત થકા રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણે જ કરીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને તેને અપ્રમત્ત સંજિત ગુણકાણું કહીએ. ક્ષપક અથવા ઉપશમ શ્રેણી જેને માડવાની હોય તે અહીં યથાપ્રવૃત્તિકરણ કરે

આઠમુ નિયદિ બાદર ગુણકાણું તેનુ શુ લક્ષણુ? ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે સોળ પૂર્વે કહી તે, સંજલનુ માન મળી ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી, માન મોડી શ્રી ભગવતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો? શ્રી ભગવતે કહ્યું, પરિણામધારા, અપૂર્વકરણ જે કોઈ કાળે જીવને કોઈ દિને આન્ધુ નથી તે શ્રેણી જુગત જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દષ છમાસી તપ જાણે, સરદહો, પડપે, ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તમ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, અહીંથી શ્રેણી ૨ કરે ૧ ઉપશમશ્રેણી, ને ૨ ક્ષપકશ્રેણી ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ઉપશમાવતો અગિયારમા ગુણકાણું સુધી જાય, પડિવાઘ પણ થાય, હાયમાન પરિણામપણે પરિણમે અને ક્ષપકશ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દળને ખપાવતો, શુદ્ધ મૂળમાથી નિર્જરા કરતો, નવમે, દશમે ગુણકાણું થઈને બારમે ગુણકાણું જાય, અપડિવાઘ જ હોય વર્ધમાન પરિણામ પરિણમે.

હવે નીચટ્ટિ બાહરનો અર્થ તે નિવર્ત્યો છે બાહર ક્યાયથી બાહર સપ-  
શય ક્રિયાથી શ્રેણી કરવે અભ્યંતર પરિણામે, અધ્યવસાય સ્થિત થતે  
બાહર અપગતાથી નિવર્ત્યો છે માટે નીચટ્ટિ બાહર શુણ્ઠાણુ કહીએ તથા  
બીજુ નામ અપૂર્ણ કરણુ શુણ્ઠાણુ પણ કહીએ શા માટે તે કોઈ કહે  
છવે પૂર્વ શ્રેણી કરી નહોતી અને એ શુણ્ઠાણુ પહેલું જ કરણુ તે  
પશ્ચિમીથી નું આવરણુ ક્ષપકરણુપ કરણુ પરિણામધારા વર્ધનરૂપ શ્રેણી  
કરે તેહને અપૂર્વકરણુ શુણ્ઠાણુ કહીએ.

નવમુ અનીચટ્ટિબાહર શુણ્ઠાણુ તેનું શુ કણુ? સતાવીશ  
પ્રકૃતિને ઉપશમાવે અથવા ક્ષય કરે તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને  
સજલની ૧ માયા, ૨ સ્ત્રીવેદ ૩ પુરુષવેદ ૪ નપુસકવેદ તથા હાસ્ય,  
રતિ, અરતિ ભય શોક, દુઃખન એ ૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષય કે ઉપશમ  
કરે તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ ઝેરી માન મોટી શ્રી ભગવતને પૂછ્યા  
હાથમા સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ શુણુ નીપજ્યો? શ્રી ભગવતે કહ્યું,  
તે જીવને જીવપ્રકૃતિ પદ્માય તથા નોહારણી આદિ હૃદયે હમાસી વપ,  
દુઃખથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી ભાવથી નિર્વિકાર અમાથી વિવશ નિરવાચના  
પણે બાણે સરહકે, પડપે ફરસે, તે જીવ જન્ય-જ તે જ ભવે મોક્ષ  
બદ્ધ. અનીચટ્ટિબાહર તે સર્વમા પ્રકારે નિવર્ત્યો નથી અથ માત્ર હજી  
બાહરસ પદ્માય ક્રિયા થકી છે તે માટે અનીચટ્ટિબાહર શુણ્ઠાણુ કહીએ.  
“આઠમા નવમા શુણ્ઠાણુના શબ્દાથ ૪ મણા જભીર છે તે જન્ય  
પચસ બ્રહ્મકૃતિ થય તથા સિદ્ધાંતથી સમજવા.”

× નિચટ્ટિ (નવૃત્તિ) એટલે પરિણામની જિનત અને જનિ-  
વૃત્તિ એટલે અજિનતતા. આઠમા શુણ્ઠાણુને જિત કિત જીવે અથથી  
પ્રતિસમમ અનુક્રમે વધતા અસખ્ય લોકાકાશ પ્રદેશ પ્રમાણુ અધ્યવ-  
સાયસ્થાનકો હોય છે જેઓ આ શુણ્ઠાણુના પ્રથમ સમયને પ્રથમ વચા  
ધાય છે અને થયે તે સર્વ જીવોની અપેક્ષાએ જન્યથી માંડી ઉત્કૃષ્ટ  
સુધી અસખ્ય લોકાકાશના પ્રદેશ જેટલા અધ્યવસાય સ્થાન હોય છે  
અસખ્યાતા અસખ્ય પ્રકાર હોવાથી પ્રથમ સમયવર્તી સર્વ જીવોના  
અને સર્વ સમયોમાં વર્તતા જીવોના અધ્યવસાયો અસખ્યાતા હવા છે  
આ શુણ્ઠાણુના પ્રથમ સમયના જન્મ ૬ અધ્યવસાય સ્થાનથી પ્રથમ  
સમયનું ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવસાયસ્થાનક અને ત શુણુ વિશુદ્ધ છે પ્રથમ સમ-  
યના ઉત્કૃષ્ટ અધ્યવસાય સ્થાનકથી બીજા સમયનું જન્ય અધ્યવસાય  
સ્થાનક અને ત શુણુ વિશુદ્ધ છે એમ છેવડા સમય સુધી બાણું

શ્રી ગુણસ્થાન દ્વાર

દશમુ સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણું, તેને શું લક્ષણ? તે ઉપશમ કે ક્ષય થયેલી હોય છે, અહીં સૂક્ષ્મ લક્ષ્મી છેવટનો હિસ્સો ખાકી હતો. તે ખપાવતાં ખપાવતાં છેલ્લે સમયે સર્વથા લોભનો ક્ષય કે ઉપશમ થાય છે. તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું, તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિ પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દહને છમાસી તપ, નિરભિલાષ, નિર્વાચના, નિર્વેદકતાપણે, નિરાશી, અવ્યામોહ, અવિભ્રમપણે જાણે. સરદહે, પરપે, ફરસે તે જીવ જઘન્ય તે જ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્તરીજે ભવે મોક્ષ જાય સૂક્ષ્મ-થોડીક-લગારેક પાતળી શી સપરાય ક્રિયા હોવાને લીધે તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણું કહીએ

અગિયારમુ ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણું, તેનું શું લક્ષણ? ૨૮ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાયે સર્વથા ઠાકે, (ભસ્મભારી પ્રછન્ન અશિવત) તે વિષે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રી ભગવંતને પૂછવા લાગ્યા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શુ ગુણ નીપજ્યો? શ્રી ભગવંતે કહ્યું, તે જીવ જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દહને છમાસી તપ વીતરાગ ભાવે, યથાજ્ઞાત ચારિત્ર પણે જાણે, સરદહે, પરપે, ફરસે, એવામા જો કાળ કરે તો અનુત્તર

આ ગુણસ્થાનકના કોઈ એક સમયને પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમાં પરસ્પર અધ્યવસાયોની નિવૃત્તિ-ભિન્નતા-હોય છે. તેથી તે નિયતિ કહેવાય છે, તેમજ આ ગુણસ્થાને ૨૭ પ્રકૃતિ ઉપશમ કે ક્ષય કર્યા વગર નિવૃત્તિ પામે નહિ

નવમા ગુણસ્થાનને એક સાથે પ્રાપ્ત થયેલા જીવોમા અધ્યવસાયની નિવૃત્તિ એટલે ભિન્નતા હોતી નથી તેથી તે અનિયતિ કહેવાય છે વળી દશમા ગુણસ્થાનના સૂક્ષ્મ લોભ રૂપ કષાયની અપેક્ષાએ અહીં ખાદર (સ્થુલ) સપરાય (કષાય) નો ઉદય હોવાથી તેને અનિવૃત્તિ-ખાદરસંપરાય ગુણસ્થાનક પણ કહે છે તેનો કાળ અંતર્મુદૂર્તનો છે. તેના પ્રથમ સમયથી માડી પ્રતિસમય ઉત્તરોત્તર અનંતગુણ વિશુદ્ધ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે તેની અતર્મુદૂર્તની સ્થિતિના, જેટલા સમયો તેટલા તેના અધ્યવસાય સ્થાનકો હોય છે કેમકે આ ગુણસ્થાનમા પ્રવેશ કરનારને એક સમયે એક જ અધ્યવસાય સ્થાનક હોય છે. એટલે નવમા સ્થાનકના જેટલા સમય તેટલા તેના અધ્યવસાય સ્થાનકો સમજવા,

વિમાનમા જાય, પછી મનુષ્ય થઈ શિક્ષા જાય અને જો સૂક્ષ્મ લોકોને ઉચ્ચ માય તો ક્ષમા અગ્નિ પ્રગટે પછી પડે, હથમાથી સવચા પડે તો પહેલે અણકાણે જાય, પણ અજિયારમેથી ચઢવું તો નથી ઉપચાર તે ઉપચાર્યો છે મોહ સવચા જળે કરી અગ્નિ જોલાવ્યાની પેઠે. યજ્ઞો નહિ હાંમે છે માટે ઉપશાંતિમોહ અણકાણુ કહીએ.

બારસુ ક્ષીણુમોહ અણકાણુ તેને શુ લક્ષણ? ૨૮ પ્રકૃતિને સવચા અપાવેલી જોય છે તેમા ક્ષીણુમોહ કહેવાય ક્ષપકમેણી, ક્ષમિક ભાવ, ક્ષામિકસમકિત ક્ષામિક યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય જ્ઞેયસત્ય, ભાવસત્ય અમારી અકષાથી વીતરાગી ભાવનિર્મલ સપૂર્ણ સવુહ સપૂર્ણ ભાવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુશીલ, અમોહી, અવિહરી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની વધ માન પરિણામી, અપરીવાર્થ થઈ અતમુહૂત રહે. એ અણકાણુ પ્રળ કરવો નથી, પુનઃભવ છે નહિ એલે સમયે પચ્ચ જ્ઞાનાવરણીય, નવ હથ નાવરણીય, પચ્ચવિધ અતરમ ક્ષય કર્ણો ધમ કરી તેરમા અણકાણુને પહેલે સમયે કેવળ જ્યોતિ પ્રગટે તે માટે ક્ષીણુમોહ અણકાણુ કહીએ.

તેરસુ સંજેગી કેવળી અણકાણુ તેનું શુ લક્ષણ? હથ જોલ સકિત તેરમે અણકાણુ વિચરે ૧ સંજેગી, ૨ અશરીરી ૩ સંદેશી, ૪ શુદ્ધલેશી, ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષામિકસમકિત ૭ પરિતવીર્થ, ૮ શુદ્ધધ્યાન ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ હથન એ હથ જોલ સકિત જ્યજ્ઞ અતમુહૂત ઉત્તરેલેલુ પૂર્વ કોટી સુધી વિચરે, વણા લગને તારી, પ્રતિજોષી ન્યાલ કરીને બીજા, બીજા શુદ્ધધ્યાનના પામાને ખ્યામિને ચોક્કસે ભવ, સંજેગી તે શુભ મન વચન કામાના જ્ઞેય સકિત છે બાહ્યચલોપકરણ છે ગમનાગમનાદિક ચિષ્ટા શુભ સકિત છે કેવળજ્ઞાન, કેવળ હથન, ઉપયોગ સમચાતર અવિહિતપણુ શુદ્ધ પરિણમે તે માટે સંજેગી કેવળી અણકાણુ કહીએ. આ અણકાણુના છેવટના ભગમા રોલેશીકરણથી અજ્ઞાત આત્મવીય પ્રગટ થવાથી જોગોનું રૂપન થવા મડિ અને જોગ રૂપાઈ ભવ ત્યારે ચોક્કસ અંજેગી કેવળી અણકાણુ પ્રાયે યાગ તેનું શુ લક્ષણ? શુદ્ધધ્યાનનો ચોધો પામે, સમુચ્છિદ્ધિય અનતર અપ્રતિપાતી અનિવૃત્તિધ્યાતા મતજોગ રૂપી, ચ્યતજોગ રૂપી, કાપજોગ રૂપી અને પ્રાણનિષાધ કરી રૂપાતીત પરમ શુદ્ધધ્યાન ખાતા ૭ જોલ સકિત વિચરે તેરમે ૧૦ જોલ કહ્યા તેમાથી ૧ સંજેગી ૨ સંદેશી ૩ શુદ્ધલેશી, એ ત્રણ વર્ણને દેવ ૭ જોલ સકિત સહસ્ર ત્રિવિનો રાજા મેરુ તેની પેઠે અચલ અનંત ત્યર અવરધને પામે. રોલેશીપણે સ્થી પચ્ચ લયુ

અક્ષર ઉચ્ચારપ્રમાણ કાળ રહી શેષ ૧ વેદનીય, ૨ આયુષ્ય ૩ નામ  
૪ ગોત્ર એ ચાર કર્મ ક્ષીણ કરીને મુક્તિપદ પામે શરીર ઔદારિક,  
તૈજસ, કાર્મણ સર્વથી છાંડીને સમશ્રેણી, ઋણુગતિ, અન્ય આકાશ  
પ્રદેશ અણુઅવગાહ્યતો, અણુકરસતો, એક સમય માત્રમાં ઊર્ધ્વગતિ,  
અવિગ્રહગતિએ તીહા જાય, “એરંડળીજ બધન મુક્તવત, નિર્દોષ  
તુંબીવત, કેદંડમુક્તબાણવત, ઇધનવહિનમુક્ત, લૂઝવત ” તીહાં સિદ્ધ  
ક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધિ થાય, બુદ્ધ થાય, પારગત થાય, પરપરા-  
ગત થાય, સકલકાર્ય અર્થ સાધી, કૃતકૃતાર્ય, નિષ્કિંતાર્ય, અતુલ્ય સુખ-  
સાગર નિમેગન સાદિ અનત ભાગે સિદ્ધ થાય એ સિદ્ધ પદનો ભાવ-  
સ્મરણ ચિંતન મનન કહીકાળે મુજને હોશે ? સો ઘટી, પળ, ધન્ય સફળ  
હોશે અન્નેગી તે જોગ રહિત કેવળ સહિત વિચરે તેને અન્નેગી  
કેવળી ગુણુઠાણુ કહીએ.

### ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર કહે છે.

પહેલા ગુણુઠાણુની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે, અણુદીઆ અપજ્જ-  
વસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અત પણુ નથી તે અભ્ય-  
ણવના આશ્રી મિથ્યાત્વ ૧ અણુદીઆ સપજ્જવસીઆ તે જે મિથ્યા-  
ત્વની આદિ નથી પણુ અત છે તે ભ્ય ણવના મિથ્યાત્વ આશ્રી ૨  
સાદીઆસપજ્જવસીઆ તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણુ છે ને અત પણુ  
છે તે પડીવાઇ સમદિહીના મિથ્યાત્વ આશ્રી તેની સ્થિતિ જઘન્ય અત-  
મુહૂર્ત ઉત્તમ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન દેશે ઉણી. પછી અવશ્ય સમકિત  
પામીને મોક્ષ જાય ૩ ૧ બીજા ગુણુઠાણુની સ્થિતિ જ૦ ૧ સમય  
ઉ૦ ૬ આવલીકા ને ૭ સમયની ૨, ત્રીજા ગુણુઠાણુની સ્થિતિ જ૦  
ઉ૦ અતમુહૂર્તની ૩, ચોથા ગુણુઠાણુની સ્થિતિ જ૦ અત૦, ઉ૦  
૬૬ સાગરોપમ ઝાઝરાની તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિએ ગણુવાર  
બારમે દેવલોકે ઉપજે, ત્રણુ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રી  
જાણુવી તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમા ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિએ  
ઉપજે ૩૩ હુ છાસઠ સાગરોપમ અને ૩ પૂર્વકોડી અધિક મનુષ્યના  
ભવ આશ્રી જાણુવી ૫ પાયમા, છઠા, તેરમા ગુણુઠાણુની સ્થિતિ જ૦  
અત૦ ઉ૦ દેશે ઉણી તે સાડા આઠ વર્ષ ઉણી પૂવ કોડીની, સાતમાથી  
અગિયારમા ગુ૦ સુધી જ૦ ૧ સમય૦ ઉ૦ અત૦ બારમા ગુ૦ ની  
સ્થિતિ જઘન્ય ઉ૦ અત૦ ચઉદમા ગુણુઠાણુની સ્થિતિ પાચ હુરવ અક્ષર  
આ ઇર ઉ૦ ઋષ લૂપ બોલવા પ્રમાણે જાણુવી.



વિમાનમાં જાય, પછી મનુષ્ય મર્ધ મોક્ષ જાય અને જો સૂક્ષ્મ લોકોનો ઉદ્ધાર થાય તો કપાય અગ્નિ પ્રગટે પછી પટે, દશમાથી સવધા પટે તો પહેલે શુભકાલે જન્મ, પણ અગિયારમથી ચઢવું તો નથી. ઉપશાંત તે ઉપશમ્યો છે મોક્ષ સવધા જળે કરી અગ્નિ જોલાવ્યાની પેઠે દાળ્યો નહિ દાંડ્યો છે માટે ઉપશાંતમોક્ષ અવધાન કહીએ.

બારમુ ક્ષીણમોક્ષ શુભકાલે તેને શુ લક્ષણ? ૧૮ પ્રકૃતિને સવધા ખખાવેલી જોઈ છે તેથી ક્ષીણમોક્ષ કહેવાય અપકમેણી ક્ષાપિભાવ, ક્ષાપિકસમકિત ક્ષાપિક યથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણસત્ય જ્ઞેયસત્ય, જ્ઞાવસત્ય અમારી અકષાયી વીતરાણી ભાવનિર્મય સપૂર્ણ સવુક્ક, સપૂર્ણ ભવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુચીલ, અમોહી, અવિકારી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની વધમાન પરિણામી અપરીવાર્ધ મર્ધ અતસુકૂર્વ રહે એ શુભકાલે મળ કરવો નથી, પુનઃસવ છે નહિ એટલે સમયે પાલ્ય જ્ઞાનાવસ્થામાં નવ દશનાવસ્થામાં, પચાવિધ અતરામ ક્ષમ કર્યો ધમ કરી, તેરમા શુભકાલેને પહેલે સમયે કેવળ જ્ઞોતિ પ્રગટે તે માટે ક્ષીણમોક્ષ અવધાન કહીએ.

તેરમુ સંલેગી કેવળી શુભકાલે તેનું શુ લક્ષણ? દશ જોલ સહિત તેરમે શુભકાલે વિચરે ૧ સંલેગી, ૨ સચરીરી, ૩ સલેરી, ૪ શુભલેરી ૫ યથાખ્યાતચારિત્ર, ૬ ક્ષાપિકસમકિત ૭ પરિતવીર, ૮ શુભધ્યાન ૯ કેવળજ્ઞાન, ૧૦ કેવળ દશન એ દશ જોલ સહિત જન્મ્ય અતસુકૂર્વ હિત દેશેછું પૂર્વ કોણી સુખી વિચરે, ઘણા જીવને વારી, પ્રતિજોષી ન્યાલ કરીને જીભ, ત્રીભ શુભધ્યાનના પાયાને પ્યાર્ધને યોદ્યે જાય સંલેગી તે શુભ મન વચન કામાના જ્ઞેય સહિત છે બાહ્યલોકોપકરણ છે જમનાજમનાદિક વેષ્ટા શુભ સહિત છે કેવળજ્ઞાન, કેવળ દશન, ઉપયોગ સમચાતર અવિહિતપણ શુભ પરિણમે તે માટે સંલેગી કેવળી શુભકાલે કહીએ. આ અવસ્થાનના ઉવદના ભાગમાં શેલેરીકરણથી અનત આત્મવીર પ્રગટ થવાથી જોગોનું ફાંખ થવા મળે અને જોશ રૂપાઈ જાય ત્યારે ચોક્કસ સંલેગી કેવળી શુભ કાલે પ્રાપ્ત થાય તેનું શુ લક્ષણ? શુભધ્યાનનો ઘોષ પામે, સમુચ્છિદ્ધિ, અનતર અપ્રતિપાતી અનિવૃત્તિધ્યાતા મતજોગ રૂપી, વચનજોગ રૂપી, કાયજોગ રૂપી અને પ્રાણનિરોધ કરી રૂપાતીત, પરમ શુભધ્યાન ખ્યાત ૭ જોલ સહિત વિચરે તેરમે ૧૦ જોલ ક્ષમા તેમાથી ૧ સંલેગી, ૨ સલેરી ૩ શુભલેરી, એ ત્રણ વર્ણને શેષ ૭ જોલ સહિત સદાશ ગિરિનો શાલ મેરુ તેની પેઠે અટલ, અનલ તિથર અવસ્થાને પામે. શેલેરીપણે શ્દી પાલ્ય લપ

૫ ની કરે તેા આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્જને. અગિયારમે ખારમે ૫ ની ઉદ્દીરણા આયુષ્ય ૧, મોહનીય, ૨ વેદનીય ૩ એ ૩ વર્જને તથા ૨ ની કરે તેા નામ, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની તેરમે શુભ ૨ કર્મની ઉદ્દીરણા નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે ચૌદમે શુભ ઉદ્દીરણા કરે નહિ (ચેવ કે) નિશ્ચયે.

### દશમો નિર્જરાદ્વાર કહે છે

પહેલાથી તે અગિયારમા શુભઠાણા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા ખારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્જને તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની નિર્જરા-વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪

### અગિયારમો ભાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયભાવ ૨ ઉપશમભાવ, ૩ ક્ષાયિકભાવ, ૪ ક્ષયોપશમભાવ, ૫ પારિણામિકભાવ, ૬ સનીવાષ્ઠભાવ, પહેલે ને ત્રીજે શુભઠાણે ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ પારિણામિક, બીજે શુભઠાણે તથા ચોથાથી તે અગિયારમા શુભઠાણા સુધી ઉપશમ શ્રેણીવાળાને, ૪, ભાવ ૧ ઉદય, ૨ ઉપશમ, ૩ ક્ષયોપશમ ૪ પારિણામિક તથા ૪ થી ૮ શુભ મા જેને ક્ષાયક સમકિત આવ્યું હોય તેને ઉપશમને બદલે ક્ષાયક ભાવ હોય અને ૯ થી ૧૧ શુભ સુધી પાંચ ભાવ હોય ૮ માથી માડીને ખારમા સુધી ક્ષયક શ્રેણીવાળાને ૪ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ ક્ષાયિક, ૪ પારિણામિક તેરમે, ચૌદમે શુભ ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયિક, ૩ પારિણામિક સિદ્ધમા ૨ ભાવ ક્ષાયિક અને પારિણામિક

### બારમો કારણદ્વાર કહે છે.

કર્મબંધના કારણ ૫-૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ, ૩ પ્રમાદ, ૪ કષાય, ૫ જોગ પહેલે ત્રીજે શુભ ૫ કારણ લાભે બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાભે મિથ્યાત્વ વર્જને પાંચમે છઠ્ઠે શુભ ૭ કારણ લાભે ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વર્જને સાતમેથી તે દશમા શુભઠાણા સુધી. ૨ કારણ લાભે ૧ કષાય ૨ જોગ અગિયારમે ખારમે તેરમે, ૧ કારણ લાભે તે જોગ ચૌદમે કોઈ કારણ નથી

### ૧. ઓષ્ઠ ક્રિયાદ્વાર કહે છે

પહેલે ને ત્રીજે યજ્ઞકાષ્ઠે ૨૪ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહી ક્રિયા વર્જને બીજે ચોથે ૫૦ ૨૪ ક્રિયા લાભે ઇરિયાવહી ૧ ને મિથ્યાત્વની ૨, એ બે વર્જને પાંચમે ૫ ૨૨ ક્રિયા લાભે, મિથ્યાત્વ ૧ અવિસ્તિ ૨ ઇસ્તિયાવહી ૩ એ ૩ વર્જને છઠે ૫૦ ૨ ક્રિયા—અરબીયા ૧ આયાવત્તિયા ૨ લાભે. સાતમેથી દશમા સુધી મહાવત્તિયા ક્રિયા લાભે અગિયારમે બારમે, તેરમે ૫૦ ૧ ઇરિયાવહી ક્રિયા લાભે ચૌદમે ૫૦ દ્વિઘ ક્રિયા લાભે નહિ

### પાચમે સત્તાદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકાષ્ઠાથી તે અગિયારમા ૫૦ સુધી બાઠ કમ નો શ્વે, બારમે સાત કર્મની સત્તા—૧ મોહનીય કર્મ વર્જને તેરમે ચૌદમે ૫૦ ૪ કર્મની સત્તા—વેદનીય ૧ આયુષ ૨ નામ ૩ યોગ ૪

### છઠ્ઠો બાધદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકાષ્ઠાથી તે સાતમા ૫૦ સુધી ત્રીજી ૫ વર્જને ૮ કર્મ બાધે અને ત્રીજે બાધે તે આયુષ્ય વર્જને ત્રીજે આઠમે નવમે ૫૦ ૭ કર્મ બાધે આયુષ્ય વર્જને દશમે ૫૦ ૬ કર્મ બાધે આયુષ્ય ૧ ને મોહનીય એ ૨ વર્જને અગિયારમે બારમે, તેરમે ૫૦ ૧ સત્તા વેદનીય બાધે ચૌદમે ૫૦ અબાધ

### સાતમે વેદ ને આઠમે ઉદયદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકાષ્ઠાથી તે દશમા ૫૦ સુધી ૮ કર્મ વેદ ને ૮ નો ઉદય, અગિયારમે, બારમે ૭ કર્મ વેદ ને ૭ નો ઉદય મોહનીય વર્જને તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મ વેદ ને ૪ નો ઉદય વેદનીય ૧ આયુષ્ય ૨, નામ ૩ યોગ ૪

### નવમે ઉદીરણદ્વાર કહે છે

પહેલા યજ્ઞકાષ્ઠાથી માલીને સાતમા ૫ સુધી ૮ કર્મની ઉદીરણ તથા ૭ ની કરે તે આયુષ્ય વર્જને. આઠમે નવમે ૫૦ સાત કર્મની ઉદીરણ તે આયુષ્ય વર્જને તથા ૬ ની કરે તે આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨ એ ૨ વર્જને દશમે ૬ ની ઉદીરણ કરે આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, એ ૨ વર્જને અને

૫ ની કરે તે: આયુષ્ય ૧, મોહનીય ૨, વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ષને. અગિયારમે ખારમે ૫ ની ઉદીરણા આયુષ્ય ૧, મોહનીય, ૨ વેદનીય ૩ એ ૩ વર્ષને તથા ૨ ની કરે તે નામ, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની તેરમે શુભ ૨ કર્મની ઉદીરણા નામ ૧, ગોત્ર ૨ એ ૨ ની કરે ચૌદમે શુભ ઉદીરણા કરે નહિ (એવ કે) નિશ્ચયે.

### દશમો નિર્જરાદ્વાર કહે છે

પહેલાથી તે અગિયારમા શુભકાળા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા ખારમે ૭ કર્મની નિર્જરા, મોહનીય વર્ષને તેરમે ચૌદમે ૪ કર્મની નિર્જરા-વેદનીય ૧, આયુષ્ય ૨, નામ ૩, ગોત્ર ૪.

### અગિયારમો ભાવદ્વાર કહે છે.

૧ ઉદયભાવ ૨ ઉપશમભાવ, ૩ ક્ષાયિકભાવ, ૪ ક્ષયોપશમભાવ, ૫ પારિણામિકભાવ, ૬ સનીવાધભાવ, પહેલે ને ત્રીજે શુભકાળે ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ પારિણામિક, બીજે શુભકાળે તથા ચોથાથી તે અગિયારમા શુભકાળા સુધી ઉપશમ શ્રેણીવાળાને, ૪, ભાવ ૧ ઉદય, ૨ ઉપશમ, ૩ ક્ષયોપશમ ૪ પારિણામિક તથા ૪ થી ૮ શુભ મા જેને ક્ષાયક સમકિત આવ્યું હોય તેને ઉપશમને બદલે ક્ષાયક ભાવ હોય અને ૯ થી ૧૧ શુભ સુધી પાંચ ભાવ હોય ૮ માથી માડીને ખારમા સુધી ક્ષયક શ્રેણીવાળાને ૪ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષયોપશમ, ૩ ક્ષાયિક, ૪ પારિણામિક તેરમે, ચૌદમે શુભ ૩ ભાવ-૧ ઉદય, ૨ ક્ષાયિક, ૩ પારિણામિક મિદ્ધમા ૨ ભાવ ક્ષાયિક અને પારિણામિક

### બારમો કારણદ્વાર કહે છે.

કર્મબંધના કારણ ૫-૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ, ૩ પ્રમાદ, ૪ કપાય, ૫ જોગ પહેલે ત્રીજે શુભ ૫ કારણ લાભે બીજે ચોથે, ૪ કારણ લાભે મિથ્યાત્વ વર્ષને પાંચમે છઠ્ઠે શુભ ૩ કારણ લાભે ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અવિરતિ વર્ષને સાતમેથી તે દશમા શુભકાળા સુધી. ૨ કારણ લાભે ૧ કપાય ૨ જોગ અગિયારમે ખારમે-તેરમે, ૧ કારણ લાભે તે જોગ ચૌદમે કોઈ કારણ નથી

## તેરમે પરિવહવાર કહે છે

પહેલાથી તે ચોથા શુભકાળા સુધી વચ્ચે પરિવહ ૨૨ લાસે પણ તે ડુખરૂપ છે, નિઃશરૂપ પરિણામ નહિ. પાંચમાથી તે ૬ મા શુભકાળા સુધી ૨૨ પરિવહ લાસે એક સમયે ૨૦ વેદે ટાકનો ત્યા તાપનો નહિ, તાપનો ત્યા ટાકનો નહિ. આલવાનો ત્યા બેસવાનો નહિ બેસવાનો ત્યા આલવાનો નહિ. દશમે અગિયારમે, બારમે ૧૪ પરિવહ લાસે આઠ જે મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે વચ્ચે તે કહે ૭ ૧ અધિકનો ૨ અતિનો ૩ ઓનો ૪ બેસવાનો, ૫ આકોશનો ૬ માચનાનો, ૭ સત્કર્મ પુરસ્કાર એ ૭ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને ૮ શ્રી કસબ પરિવહ ૬૪મ મોહનીયને ઉદયે હતો તે, એ વર્ણને શેષ ૧૪ રથા તે મહેલા ૧ સમયે ૧૨ વેદે ટાકનો ત્યા તાપનો નહિ, તાપનો ત્યા ટાકનો નહિ આલવાનો ત્યા રથાનકનો નહિ રથાનકનો ત્યા આલવાનો નહિ તેરમે ઓરમે શુભકાળે ૧૧ પરિવહ લાસે પૂર્વે ૧૪ રથા તેમાંથી એક પ્રજાનો ૨ અજ્ઞાનનો એ ૨ સુતાવરણીય કર્મને ઉદયે હતા તે અને એક અલાકનો, અતરાય કર્મને ઉદયે હતો તે એ ૩ વર્ણને શેષ ૧૧ રથા તે મહેલા ૧ સમયે ૬ વેદે ટાકનો ત્યા તાપનો નહિ, તાપનો ત્યા ટાકનો નહિ, આલવાનો ત્યા રથાનકનો નહિ રથાનકનો ત્યા આલવાનો નહિ.

## ચોદમે માગણાવાર કહે છે

પહેલે શુભકાળે માર્ગણા ૪ ત્રીજે યોધે, પાંચમે, સાતમે બધ ધીજે શુભ માગણા ૧ પટે અને પહેલે આરે પણ ચાલું નથી ત્રીજે માર્ગણા ૪ પટે તો પહેલે આવે અને ઘટે તો યોધે પાંચમે અને સાતમે બધ. યોધે માગણા ૫ પટે તો પહેલે ધીજે આરે અને ચટે તો પાંચમે, સાતમે બધ. પાંચમે માગણા ૫ પટે તો પહેલે ધીજે ત્રીજે યોધે આવે અને ઘટે તો સાતમે બધ છઠ્ઠે માગણા ૬ પટે તો પહેલે, ધીજે, ત્રીજે યોધે પાંચમે આવે અને ચટે તો સાતમે બધ. સાતમે માર્ગણા ૩ પટે તો છઠ્ઠે યોધે આવે અને ચટે તો આઠમે બધ. આઠમે માગણા ૩ પટે તો સાતમે યોધે આવે અને ચટે તો નવમે બધ નવમે માગણા ૩, પટે તો આઠમે યોધે આવે અને ચટે તો દશમે બધ. દશમે માગણા ૪ પટે તો નવમે યોધે આવે, ઘટે તો અગિયારમે, બારમે બધ. અગિયારમે માગણા ૨ કાળ કરે તો અનુચર વિરાને બધ, પટે તો દશમે

તથા પહેલે આવે ચડવું નથી ખારમે માર્ગણા ૧, તેરમે જાય, પડવું નથી. તેરમે માર્ગણા ૧, ચૌદમે જાય, પડવું નથી. ચૌદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય

### પંદરમે આત્માદ્વાર કહે છે.

આત્મા ૮, દ્રવ્ય આત્મા ૧, કષાય આત્મા ૨, યોગ આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪, જ્ઞાન આત્મા ૫, દર્શન આત્મા ૬, ચારિત્ર આત્મા ૭, વીર્ય આત્મા ૮, પહેલે, ત્રીજે ગુણુ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ૧, ચારિત્ર ૨ એ ૨ વર્જને. બીજે, ચોથે ગુણુ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્જને પાચમે ગુણુકાણે પણ ૭ આત્મા, દેશથી ચારિત્ર છે છઠ્ઠાથી દશમા ગુણુકાણી સુધી આઠ આત્મા અગિયારમે, ખારમે, તેરમે ૭ આત્મા, કષાય વર્જને ચૌદમે ૬ આત્મા કષાય ને જોગ વર્જને સિદ્ધર્મા ૪ આત્મા, જ્ઞાન આત્મા ૧, દર્શન આત્મા ૨, દ્રવ્ય આત્મા ૩, ઉપયોગ આત્મા ૪

### સોળમે જીવભેદદ્વાર કહે છે.

પહેલે ગુણુકાણે ૧૪ ભેદ લાભે બીજે ગુણુ ૬ ભેદ લાભે બેઈ દ્રિય ૧, તેઈ દ્રિય ૨, ચૌરિ દ્રિય ૩, અસંજીતિર્યચ પચે દ્રિય ૪, એ ૪ ના અપર્યાપ્તા, ને સહી પચે દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એ ૬. ત્રીજે ગુણુ ૧ સહી પચે દ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે ચોથે ગુણુકાણે ૨ ભેદ લાભે, સંજી પચે દ્રિયનો ૧ અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો પાચમેથી તે ૧૪ મા ગુણુકાણી સુધી ૧ સહી પચે દ્રિયનો પર્યાપ્તો લાભે.

### સત્તરમે જોગદ્વાર કહે છે.

પહેલે, બીજે ને ચોથે ગુણુકાણે જોગ ૧૩ લાભે, બે આહારકના વર્જને ત્રીજે ગુણુ ૧૦ જોગ લાભે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો, ૧ વૈક્રિયનો એ ૧૦ લાભે પાચમે ગુણુકાણે ૧૨ જોગ ૨ આહારકના ને એક કાર્મણુનો એ ૩ વર્જને છઠ્ઠે ગુણુ ૧૪ જોગ લાભે. ૧ કાર્મણુનો વર્જને સાતમે ગુણુ ૧૧ જોગ ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો, ૧ વૈક્રિયનો, ૧ આહારકનો એવ ૧૧ આઠમેથી માડીને ૧૨મા ગુણુકાણી સુધી જોગ ૯ લાભે, ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ ઔદારિકનો તેરમે ગુણુકાણે ૭ જોગ લાભે, બે મનના, બે વચનના, ઔદારિકનો ૧ ઔદારિકનો મિશ્ર ૨, કાર્મણુકાય જોગ ૩ એવ ૭ ચૌદમે ગુણુકાણે જોગ નથી.

### અત્યારમાં ઉપયોગદ્વાર કહે છે

પહેલે ને ત્રીજે શ્રુત્યણે ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ જ્ઞાન ને  
દર્શન બીજે યોગે, પાંચમે શ્રુત્ય ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન  
છઠ્ઠી તે બારમા શ્રુત્યણા સુધી ઉપયોગ ૭ લાભે, ૪ જ્ઞાન ને ૩  
દર્શન તેમજ યોગે શ્રુત્યણે તથા સિદ્ધર્માં ૨ ઉપયોગ, કેવળજ્ઞાન ૧  
ને કેવળદર્શન ૨

### એગણીશરમે દેશ્યાદ્વાર કહે છે

પહેલાથી તે છઠ્ઠા શ્રુત્યણા સુધી ૬ દેશ્યા લાભે, સાતમે શ્રુત્ય  
ઉપલી ૩ દેશ્યા લાભે. બાઠમેથી માંડીને બારમા શ્રુત્યણા સુધી સુક્ષ્મ-  
દેશ્યા લાભે. તેમજ શ્રુત્યણે ૧ પરમ શુદ્ધ દેશ્યા લાભે બોધમે શ્રુત્યણે  
દેશ્યા નથી.

### વીશરમે ચારિત્ર દ્વાર કહે છે

પહેલાથી તે યોગા શ્રુત્યણા સુધી કોઈ ચારિત્ર નથી. પાંચમે  
શ્રુત્યણે દેશ્યા સામાયિક ચારિત્ર છે છઠ્ઠે સાતમે શ્રુત્યણે ૩ ચારિત્ર  
લાભે, સામાયિક ચારિત્ર ૧ છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર ૨ પરિકલ્પચક્ર  
ચારિત્ર ૩ એ ૩ લાભે. બાઠમે નવમે શ્રુત્યણે ૨ ચારિત્ર લાભે,  
સામાયિક ૧ છેદોપસ્થાપનીય ૨ દશમે શ્રુત્ય સુક્ષ્મસપ્તય ચારિત્ર  
લાભે. અગિયારમેથી તે બોધમા શ્રુત્યણા સુધી ૧ વધ્યાખ્યાત ચારિત્ર  
લાભે.

### એકવીશરમે સમક્ષિતદ્વાર કહે છે

પહેલે ને ત્રીજે શ્રુત્યણે સમક્ષિત નથી બીજે શ્રુત્ય ૧ સાસ્ત્ર-  
જ્ઞાન સમક્ષિત લાભે. ચોથેથી તે સાતમા શ્રુત્યણા સુધી ૪ સમક્ષિત  
લાભે. ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨ વેદિક ૩ ક્ષાયિક સમક્ષિત ૪ બાઠમે  
શ્રુત્યણે ૩ સમક્ષિત લાભે, ઉપશમ ૧ ક્ષયોપશમ ૨, ક્ષાયિક ૩.  
નવમે, દશમે અગિયારમે શ્રુત્યણે ૨ સમક્ષિત લાભે. ઉપશમ ૧,  
ક્ષાયિક ૨ બારમે, તેમજ યોગે શ્રુત્યણે તથા સિદ્ધર્માં ૧ ક્ષાયિક  
સમક્ષિત લાભે.

### બાવીશરમે અવપણકુત્વદ્વાર કહે છે

અર્થથી મોટા અગિયારમા શ્રુત્યણાવાળા, એક સમયે ઉપશમ એકી  
વાળા ઉત્કૃષ્ટા પદ લવ લાભે ૧ તેથી બારમા શ્રુત્યણાવાળા સ ખેલુવળુ-

એક સમયે ક્ષપકશ્રેણીવાળા એકસો ને આઠ જીવ લાલે ૨ તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણકાણાવાળા સ ખેજ ગુણાં ૧૦ ૧૦ બસેં ઉં નવસેં લાલે ૩. તેથી તેરમા ગુણકાણાવાળા સ ખેજગુણા, ૧૦ ૧૦ બે કોડી, ઉત્તમ નવ કોડી લાલે ચાર તેથી સાતમા ગુણકાણાવાળા સ ખેજગુણા, ૧૦ ૧૦ બસે કોડી ઉત્તમ નવસેં કોડી લાલે ૫ તેથી છઠ્ઠા ગુણકાણાવાળા સ ખેજગુણા ૧૦ ૧૦ બે હજાર કોડી ઉત્તમ નવ હજાર કોડી લાલે ૬. તેથી પાંચમા ગુણકાણાવાળા અસ ખેજગુણા, તિર્યચ શ્રાવક બળ્યા ૭ તેથી બીજા ગુણકાણાવાળા અસ ખેજગુણા, ૪ ગતિમા લાલે ૮ તેથી ત્રીજા ગુણકાણાવાળા અસ ખેજગુણા ૪ ગતિમા વિશેષ છે ૯ તેથી ચોથા ગુણકાણાવાળા અસ ખેજગુણા, ઘણી સ્થિતિવાળા ઘણા દેવતા નારકી વગેરે છે. માટે ૧૦. તેથી ચૌદમા ગુણકાણાવાળા ને સિદ્ધભગવંતજી અનંતગુણા ૧૧ તેથી પહેલા ગુણકાણાવાળા અનંતગુણા, એકેદ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ છે તે માટે ૧૨.

ધતિ ગુણકાણાના ૨૨ દ્વાર સમાપ્ત

હવે છ લાવ કહે છે

૧ ઉદય ભાવ, ૨ ઉપશમ ભાવ, ૩ ક્ષાયિક ભાવ, ૪ ક્ષયોપશમ ભાવ, ૫ પારિણામિક ભાવ, ૬ સન્નિવાદ ભાવ ઉદયભાવના ૨ લેઈ, ૧ જીવ ઉદયનિષ્પન્ન, ને ૨ અજીવ ઉદયનિષ્પન્ન જીવ ઉદયનિષ્પન્નના ૩૩ બોલ પામે ૪ ગતિ, ૬ કાય, ૬ લેશ્યા, ૪ કષાય, ૩ વેદ એવં ૨૩ ને ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ અજ્ઞાન, ૩ અવિરતિ, ૪ અસત્તીપણું, ૫ આહારકપણું, ૬ છન્નસ્થપણું, ૭ સંજોગીપણું, ૮ સંસાર પરિયટ્નણું, ૯ અસિદ્ધ, ૧૦ અકેવળી એવ ૩૩ અજીવ ઉદયનિષ્પન્નના ૩૦ બોલ પામે, ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર. એવં ૩૦ ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ લેઈ ઉદયભાવના કહ્યા.

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલે છે, ૪ ચાર કષાયનો ઉપશમ, ૫ રાગનો ઉપશમ, ૬ દ્વેષનો ઉપશમ, ૭ દર્શન મોહનીયનો ઉપશમ, ૮ ચારિત્ર-મોહનીયનો ઉપશમ એવં ૮ મોહનીયની પ્રકૃતિ અને ૯ ઉવસમિય ઠંસણલક્ષિ તે સમકિત, ૧૦ ઉવસમિયાચરીતલક્ષિ, ૧૧ ઉવસમિયા અકષાયછઉમત્ય વિતરાગલક્ષિ એવ ૧૧.

ક્ષાયિક ભાવે ૩૭ બોલ છે - ૫ જ્ઞાનાવરણીયની, ૬ દર્શનાવરણીયની, ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની, ૧ દ્વેષની, ૪ કષાયની, ૧ દર્શનમોહનીયની, ૧



આસ્ત્રિભેદનીયની ૪ આયુષની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અતસમની, એવ ૩૭ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે તેદને ક્ષાયિક ભાવ કહીએ; તે ૬ લોક પામે ૧ ક્ષાયિક સમકિત, ૨ ક્ષાયિક ચક્રાખ્યાત આસ્ત્રિ, ૩ ઈવળજ્ઞન ૪ ઈવળજ્ઞન અને ક્ષાયિક કાનાદિ લખિના ૫ લોક એમ ૬

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ લોક છે ૪ જ્ઞાન પ્રથમ ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન ૩ દષ્ટિ, ૪ આસ્ત્રિ પ્રથમ, ૧ સસ્તિઆસ્ત્રિ તે આવકષ્ણુ પામે ૧ આસાયની પદવી ૧ ચૌક પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ૫ ઇન્દ્રિયની ૫ લખિ, ૫ કાનાદિલખિ. એવ સર્વ મળી ૩૦ લોક.

પારિણામિક ભાવના ૨ લોક ૧ સાદિપારિણામિક ૨ અનાદિ પારિણામિક સાદિ વિલુચે અનાદિ વિલુચે નહિ. સાદિપારિણામિક અને ૬ લોક છે જ્યુનો સુરા મદિરા જ્યુનો ગોળ, તદુલ એ આદિ બે લોક ભગવતીની સામે છે અનાદિપારિણામિકભાવના ૧૦ લોક, ૧ ધર્માસ્તિકાયા, ૨ અધર્માસ્તિકાયા, ૩ આકાશસ્તિકાયા ૪ પુરુષસ્તિકાયા ૫ જીવાસ્તિકાયા ૬ કાળ, ૭ લોક ૮ અલોક, ૬ ભવ્ય ૧૦ અભવ્ય એવ ૧૦

સન્નિવાર્ધ ભાવના ૨૬ ભાગ, ૧૦ વિકસંભોગીના, ૧૦ ત્રિક સંભોગીના ૫ ચૌકસંભોગીના, ૧ પચસંભોગીનો એવ ૨૬ ભાગ એકનો વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી બાણવો ૬ ઇતિ.

૧૪ શુણ્ઘાણી ઉપર ૧૦ લોકાદ્વાર ઉતારે છે

૧ હેતુદાર ૨૫ કાયા ૧૫ ભોગ એવ ૪૦ ને ૬ કાયા ૫ ઇન્દ્રિય, ૧ મન એ ૧૨ અવત, અવ પર ને ૫ મિથ્યાત્વ, એવ ૫૭ હેતુ પહેલે શુણ્ઘાણી ૫૫ હેતુ તે આદારકના ૨ વર્ણને ૧ ભીમે ૩૦ ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ ટળ્યા ૨ ત્રીજે સુ ૪૩ હેતુ તે પગમાંથી ચાર અનતાનુભવીના, ૧ ઔદારિકનો મિત્ર ૧ વૈકિયનો મિત્ર ૨ આદારકના ૧ કામોજનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવ ૧૪ વચ્ચાં રોપ ૪૩ ૭ લોકે ૪૦ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વ ૪૩ કાયા તે અને ૧ ઔદારિકનો મિત્ર વૈકિયનો મિત્ર, ૭ કામલુકાયા ભોગ, એ ૭ વચ્ચા સુવ મળીને ૪૬ ૪ પચમે સુ ૪૦ હેતુ તે પૂર્વ ૪૬ કાયા તેમાંથી ૪ અપ્રત્યાખ્યાનીની કોઈકી ૧ ત્રસકાવનો અવત, ૧ કામલુકાયાભોગ એવ ૬ વચ્ચા રોપ ૪૦ હેતુ ૫ છઠ્ઠે સુ ૨૭ હેતુ પૂર્વે ૪૦ કાયા તેમાંથી

૪ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીયની ચોકડી, ૫ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ઇન્દ્રિયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવ ૧૫ વર્ત્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકતા વધ્યા, એવ સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬, સાતમે ગું ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાથી એક ઔદારિક મિશ્ર, ૨ વૈકિંચ મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વર્ત્યા, શેષ ૨૪ હેતુ ૭ આઠમે ગું ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાથી ૧ વૈકિંચનો, ૧ આહારકનો, એ બે વર્ત્યા, શેષ ૨૨ હેતુ ૮ નવમે ગું ૧૬ હેતુ તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ ભય, ૫ શોક ૬ દુઃખ એ ૬ વર્ત્યા શેષ ૧૬ હેતુ. ૯. દશમે ગું ૧૦ હેતુ તે ૯ જોગ ને ૧ સજ્વલનો લોભ એવં ૧૦ હેતુ. ૧૦. અગિયારમે ખારમે ગું ૯ હેતુ તે ૯ જોગ જાણવા. તેરમે ગું ૭ હેતુ તે ૭ જોગ જાણવા. ચૌદમે ગું હેતુ નથી

૨ દંડકદ્વાર, પહેલે ગું ૨૪ દંડક, બીજે ગું ૧૬ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વર્ત્યા, ત્રીજે ચોથે ગું ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેન્દ્રિય વર્ત્યા, પાંચમે ગું ૨ દંડક, ૧ સસીમનુષ્ય, ૨ સસીતિયંચ. છઠ્ઠાથી તે ચૌદમા ગુણકાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક.

૩ જીવાળેનીદ્વાર, પહેલે ગું ૮૪ લાખ જીવાળેની. બીજે ગું ૩૨ લાખ તે એકેન્દ્રિયની વર્ત્યા, ત્રીજે ચોથે ગું ૨૬ લાખ જીવાળેની પાંચમે ગું ૧૮ લાખ જીવાળેની છઠ્ઠાથી તે ૧૪મા ગુણકાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાળેની

૪ અતરદ્વાર, પહેલે ગું જઘં અતર્મુહૂર્ત ઉત્તર ૬૬ સાગર ઝાઝેરાનુ. બીજાથી માડીને અગિયારમા ગુણકાણા સુધી જં અંતં અથવા પલનો અસંખ્યાતમો ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહિ ઉં અર્ધ પુલ્કલ દેશે ઉજી, ખારમે, તેરમે ને ચૌદમે ગુણું આતરૂ નથી એ એક જીવ આશ્રી.

૫ ધ્યાનદ્વાર, પહેલે બીજે ત્રીજે ગું ૨ ધ્યાન પહેલાં, ચોથે પાંચમે ગુણું ૩ ધ્યાન પહેલાં છઠ્ઠે ગુણું ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત ને ૨ ધર્મ. સાતમે ગુણુ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માડીને ચૌદમા ગુણકાણા સુધી ૧ શુકલધ્યાન

૬ સ્પર્શનાદ્વાર, પહેલુ ગુણકાણુ ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે બીજું ગુણું અધોગામ વિજયથી ઊચુ તે ૯ ઐવેચેક સુધી સ્પર્શે ત્રીજું ગુણું લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે ચોથુ ગુણું અધોગામ વિજયથી ૧૨મા દેવલોક

અસ્તિમોહનીયની ૪ આમુષની, ૨ નામની, ૨ ઝોતની, ૫ અતશની એવ ૩૭ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે તેહને ક્ષાયિક ભાવ કહીએ, તે ૬ લોક પામે, ૧ ક્ષાયિક સમકિત ૨ ક્ષાયિક યથાગ્યાત અસ્તિ, ૩ ઠેવળજ્ઞ ૪ ઠેવળદર્શન અને ક્ષાયિક દાનપિં, લખિના ૫ લોક એમ ૬

કુષોપશમભાવે ૩૦ લોક છે ૪ જ્ઞાન પ્રથમ, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન ૩ દષ્ટિ, ૪ અસ્તિ પ્રથમ ૧ અસ્તિઅસ્તિ તે પ્રાવકપણ પા ૧ આચાર્યની પદવી ૧ ઔઠ પૂવ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ૫ ઇન્દ્રિયની ૫ લિખિ ૫ દાનપિંલિખિ. એવ સર્વ મળી ૩૦ લોક.

પારિણમિક ભાવના ૨ લોક ૧ સદિગ્ધરિણમિક ૨ અનાદિ પારિણમિક સદિ વિણુશે અનાદિ વિણુશે નહિ. સદિગ્ધરિણમિક અનેક લોક છે જૂનો સુરા મદિરા, જૂનો બેળ, તદુલ એ બધું ૩૩ લોક ભજવતીની સામે છે અનાદિગ્ધરિણમિકભાવના ૧૦ લોક, ૧ ધર્મસ્થિતકાય, ૨ અધર્મસ્થિતકાય, ૩ આકાશસ્થિતકાય ૪ પુરુષસ્થિતકાય ૫ જીવાસ્થિતકાય ૬ કાળ, ૭ લોક ૮ અલોક, ૬ ભવ્ય ૧૦ અભવ્ય એવ ૧૦

સન્નિવાર્ધ ભાવના ૨૬ ભાંગા, ૧૦ દિકસભેગીના; ૧૦ ત્રિસભેગીના, ૫ ઔકસભેગીના, ૧ પચસભેગીનો એવ ૨૬ ભાંગા ભેદનો વિચાર શ્રી અનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી બાણવો ૬ ઇતિ.

૧૪ શુણ્ઠાણ્ઠા ઉપર ૧૦ કોપકદાર ઉતારે છે

૧ હેતુદાર ૨૫ કાયા ૧૫ ભેગ એવ ૪૦ ને ૬ કાયા, ૫ દ્વિય, ૧ મન એ ૧૨ અમત, અવ પર ને ૫ મિથ્યાત્વ એવ ૫૭ હેતુ ખેલે શુણ્ઠાણ્ઠા ૫૫ હેતુ તે આકારકના ૨ વછેને ૧ બીજે શુ ૫૦ હેતુ તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ ટળ્યા ૨ ત્રીજે શુ ૪૩ હેતુ તે ૫૭ માંથી ચાર અનતાનુભવીના, ૧ બીજારિકનો મિથ. ૧ વૈકિયનો મિથ. ૨ આચારકના ૧ કામજુનો, ૫ મિથ્યાત્વના એવ ૧૪ વચ્ચા. એવ ૪૩. ૩ ચોથે શુ ૪૬ હેતુ તે પૂર્વ ૪૩ કાયા તે અને ૧ બીજારિકનો મિથ. વકિયના મિથ. ૩ કામજુકાય ભેગ, એ ૩ વચ્ચા. સર્વ મળીને ૪૬ ૪ પચમી શુ ૪૦ હેતુ તે પૂર્વ ૪૬ કાયા તેમાંથી ૪ અમ પાખ્યાની ૫ ધાકી ૧ નસકાયનો અમત, ૧ કામજુકાયભેગ, એવ ૬ પરયા, એવ ૪૦ હેતુ ૫ છઠ્ઠે શુ ૨૭ હેતુ, પૂર્વે ૪૦ કાયા તેમાંથી

૪ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીયની ચોકડી, ૫ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ધ્વજીયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત, એવ ૧૫ વળ્યા, શેષ ૨૫ રહ્યા ને ૨ આહારકના વધ્યા, એવ સર્વ મળી ૨૭ હેતુ ૬, સાતમે ગુ. ૨૪ હેતુ તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાથી એક ઔદારિક મિશ્ર, ૨ વૈક્રિય મિશ્ર, ૩ આહારક મિશ્ર, એ ૩ વળ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ ૭ આઠમે ગુ. ૨૨ હેતુ તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાથી ૧ વૈક્રિયનો, ૧ આહારકનો, એ બે વળ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ ૮ નવમે ગુ. ૧૬ હેતુ તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાથી ૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ ભય, ૫ શોક ૬ દુઃખ એ ૬ વળ્યા શેષ ૧૬ હેતુ. ૬ દશમે ગુ. ૧૦ હેતુ તે ૬ ભોગ ને ૧ સજવલનો લોભ એવ ૧૦ હેતુ ૧૦ અગિયારમે ખારમે ગુ. ૬ હેતુ તે ૬ ભોગ જાણવા તેરમે ગુ. ૭ હેતુ તે ૭ ભોગ જાણવા ચૌદમે ગુ. હેતુ નથી

૨ દંડકદ્વાર, પહેલે ગુ. ૨૪ દંડક, બીજે ગુ. ૧૬ દંડક તે ૫ સ્થાવરના વળ્યા, ત્રીજે ચોથે ગુ. ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેદ્રિય વળ્યા, પાંચમે ગુ. ૨ દંડક, ૧ સસીમનુષ્ય, ૨ સસીતિર્યાચ. છઠ્ઠાથી તે ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક

૩ જીવાળેનીદ્વાર, પહેલે ગુ. ૮૪ લાખ જીવાળેની. બીજે ગુ. ૩૨ લાખ તે એકેદ્રિયની વળ્યા, ત્રીજે ચોથે ગુ. ૨૬ લાખ જીવાળેની પાંચમે ગુ. ૧૮ લાખ જીવાળેની છઠ્ઠાથી તે ૧૪મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાળેની

૪ અંતરદ્વાર, પહેલે ગુ. જઘં અતર્મુદ્ધૂર્ત ઉત્તં ૬૬ સાગર ઓઝેરાનુ. બીજાથી માંડીને અગિયારમા ગુણઠાણા સુધી જં અતં અથવા પલનો અસખ્યાતમે ભાગ એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહિ ઉં અર્ધ પુદ્ગલ દેશે ઉણુ, ખારમે, તેરમે ને ચૌદમે ગુણં આંતરૂ નથી એ એક જીવ આશ્રી.

૫ ધ્યાનદ્વાર, પહેલે બીજે ત્રીજે ગુ. ૨ ધ્યાન પહેલાં, ચોથે પાંચમે ગુણં ૩ ધ્યાન પહેલાં છઠ્ઠે ગુણં ૨ ધ્યાન, ૧ આર્ત ને ૨ ધર્મ. સાતમે ગુણ ૧ ધર્મધ્યાન આઠમેથી માંડીને ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુકલધ્યાન

૬ સ્પર્શનાદ્વાર, પહેલુ ગુણઠાણુ ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે બીજું ગુણં અધોગામ વિજયથી ઊચુ તે ૬ ઐવેયેક સુધી સ્પર્શે. ત્રીજું ગુણં લોકનો અસંખ્યાતમે ભાગ સ્પર્શે ચોથુ ગુણં અધોગામ વિજયથી ૧૨મા દેવલોક

સુખી સ્પર્શે પાચમું મુલ્યું પણ એમ જ સ્પર્શે છઠ્ઠાથી તે અગ્નિચારમા  
મુલ્યકલાવાળા અધોગામ વિજયથી ૫ અનુત્તર વિમાન સુખી સ્પર્શે  
બારમું મુલ્યું લોકનો અસખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે, તેમજ મુલ્ય સર્વ  
લોક સ્પર્શે, ચૌદમું મુલ્યકલા લોકનો અસખ્યાતમો ભાગ સ્પર્શે

૭ તીર્થ કર બોમ, ૪ મુલ્યકલા બાધે, બીજે પાચમે, છ ને  
સાતમે શેષ મુલ્યકલા ન બાધે. તીથ કર હેવ ૬ મુલ્યકલા સ્પર્શે તે ૪  
૬, ૭ ૮ ૯, ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૪ એ ૬

૮ મુલ્યકલા ૧૪મા, ૧ ૪, ૫, ૬, ૧૩ એ પાચ શાશ્વત, શેષ  
૬ મુલ્યકલા અશાશ્વત.

૯ મુલ્યકલા ૧૪મા, ૧ ૨ ૩ ૪ ૫, ૬ ૭ એ ૭ મુલ્ય  
કલા ૬ સ્વધયલ, આઠમાથી તે ૧૪મા મુલ્યકલા સુખી એક વજ્રચરણ  
નારાય સંખ્યલ.

૧ આચાર્ય ૨ અવેશ ૪ પરિહારવિમુક્તાચારિણત ૪ પુલા-  
હચિવત, ૫ અપ્રમાદી સાધુ ૬ ચૌદપૂર્વી સાધુ, ૭ આકારક સરીરી,  
એનું કૌંઠ હેવતા સાકારલુ કરી શકે નહિ.

હતિ હાપકદાર અને મુલ્યકલાદાર સમાપ્ત.

# અથ શ્રી મહોટો, બાસઠીઓ.

## [ અનુષ્ટુપવૃત્ત ]

જીવ ૧ ગઈ ૧ ઇંદિય ૩ કાણ ૪ । જોગ ૫ વેદ ૬  
કસાય ૭ લેસ્સા ૮ ॥ સમ્મત ૯ નાળ ૧૦ દંસળ ૧૧ ।  
સંજય ૧૨ ઉવઆળ ૧૩ આહારે ૧૪ ॥૧॥ માસગ ૧૫ પરિત  
૧૬ પજ્જતિ ૧૭ । સુદ્દુમ ૧૮ સન્નિ ૧૯ મન્વત્થિ ૨૦ ચરિ-  
મેય ૨૧ ॥ જીવેયલેત્તવંધે । પુગ્ગલમહાદંડણ્ણેવ ॥ ૨ ॥

એ બે ગાથાનો વિસ્તાર કહે છે.

### ૧ જીવદ્વાર

૧ સમુચ્ચય જીવમા, જીવના લેઠ ૧૪. ગુણુઠાણુ. ૧૪, જોગ ૧૫,  
ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

### ૨ ગતિદ્વાર

૧ નરક ગતિમા જીવના લેઠ ૩, ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો ૨ પ્રર્યાપ્તો  
ને ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો ગુણુઠાણુ ૪ પ્રથમ, જોગ ૧૧, ૪  
મનના, ૪ વચનના. ૧ ગૈકિય, ૧ ગૈકિયનો મિશ્ર, ૧ કાર્મણુ-  
કાયજોગ, એવ ૧૧ ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન-  
લેશ્યા, ૩ પ્રથમ

૨ તિર્યચની ગતિમા, જીવના લેઠ ૧૪, ગુ. ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩  
આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપ. ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન-  
લેશ્યા ૬

૩ તિર્યચાણીમાં, જીવના લેઠ ૨, સંજીનો અપર્યાપ્તો ને ૨ પર્યાપ્તો  
ગુ. ૫ પ્રથમ, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન,  
૩ દર્શન, લેશ્યા ૬

૪ મનુષ્યની ગતિમા, જીવના લેઠ ૩; ૧ સંજીનો અપર્યાપ્તો,  
૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજીનો અપર્યાપ્તો, ગુ. ૧૪, જોગ ૧૫,  
ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૫ મનુષ્યસ્ત્રીમા લવના લેહ ૨ સહીના ગુ ૧૪, ભેગ ૧૪  
આહારકના ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૬ દેવતાની અતિમા, લવના લેહ ૩, ૧ સહીનો અપર્માપ્તો, ૨  
પર્માપ્તો, ૩ અસહીનો અપર્માપ્તો, ગુ ૪ પહેલા, ભેગ ૧૧, ૪  
મનના, ૪ વચનના ૨ વૈકિયના, ૧ કામલુનો. ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૬.

૭ દેવાંગનામાં લવના લેહ ૨, ૧ સહીનો અપર્માપ્તો ને ૨ પર્માપ્તો  
ગુ ૪ પ્રથમ ભેગ ૧૧, ૪ મનના ૪ વચનના, ૨ વૈકિયના ને  
૧ કામલુનો, ઉપયોગ ૬ લેશ્યા ૪

૮ સિદ્ધઅતિમા લવના લેહ નથી, મુલુકાણા નથી, ભેગ નથી, ઉપ  
યોગ ૨; ૧ કેવળજ્ઞાન, ૩ કેવળકર્મન લેશ્યા નથી.

એ આઠ લેહનો અપભ્રંશ સર્વથી થાયી મનુષ્યસ્ત્રી ૧ તેથી  
મનુષ્ય સમૂહિ મ જાતા અસ્યોજ્યગ્રુણા ૨ તેથી નારહી અસ્યોજ્ય  
ગ્રુણા ૩ તેથી તિર્થંગી અસ્યોજ્યગ્રુણા ૪ તેથી દેવતા અસ્યોજ્ય  
ગ્રુણા ૫ તેથી દેવી સ્યોજ્યગ્રુણા ૬ તેથી સિદ્ધમગવત જનતગ્રુણા  
૭ તેથી તિર્થંગ જનતગ્રુણા ૮

### ૩ ઇન્દ્રિયદ્વાર

૧ સ્પર્શદ્રિયામા, લવના લેહ ૧૪ મુલુકાણા ૧૨ પ્રથમ ભેગ ૧૫  
ઉપયોગ ૧૦ તે ૧ કેવળજ્ઞાન ૨ કેવળકર્મન એ ૨ વર્ણને લેશ્યા ૬

૨ શ્રોત્રદ્રિયામા, લવના લેહ ૪ ૧ સૂક્ષ્મ શ્રોત્રદ્રિયનો અપર્માપ્તો ને  
૨ પર્માપ્તો, ૩ બાહ્ય શ્રોત્રદ્રિયનો અપર્માપ્તો ને પર્માપ્તો ગુ ૦  
૧ પ્રથમ ભેગ ૫ બૌદ્ધિક ૧, બૌદ્ધિકનો મિત્ર ૨, વૈકિય ૩  
વૈકિયનો મિત્ર ૪, કામલુ કાચભેગ ૫ ઉપયોગ ૩ ૨ અજ્ઞાન ને  
૧ અજ્ઞાન જ્ઞાન લેશ્યા ૪

૫ ચેત્સદ્રિયા ૧ તે ઇન્દ્રિય ૨, ચૌરદ્રિયા એ ૩ મા લવના લેહ ૨  
પોતપોતાનો અપર્માપ્તો ૧ ને પર્માપ્તો ૨ ગુ ૨ પહેલા ભેગ  
૪, ૨ બૌદ્ધિકનો, ૧ કામલુનો ને ૧ અવધાર વચનનો ઉપયોગ  
ચેત્સદ્રિયા, તેષ્વદ્રિયામા, ૫, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન ને ૧ અજ્ઞાન  
અને ચૌરદ્રિયામા ૬ તે ૧ અજ્ઞાન વધુ, લેશ્યા ૩

- ૬ પંચેન્દ્રિયામાં, જીવના લેદ ૪, ૧ સંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો, ૨ પર્યાપ્તો, ૩ અસંજ્ઞીનો અપર્યાપ્તો ને ૪ પર્યાપ્તો, ગુ ૦ ૧૨ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ એ ૨ વર્ણ્યા. લેશ્યા ૬.
- ૭ અણિદ્રિયામાં, જીવનો લેદ ૧ સંજ્ઞીનો પર્યાપ્તો, ગુ ૦ ૨ તેરમું ને ચૌદમું, જોગ ૭; ૨ મનના તે સત્ય મન ૧, વ્યવહાર મન ૨, એ વચનના તે સત્ય વચન ૧, વ્યવહાર વચન ૨, અને ઔદારિકનો ૫, ઔદારિકનો મિશ્ર ૬, કાર્મણુકાયજોગ ૭, ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદર્શન ૨ લેશ્યા ૧ શુકલ

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા પંચેન્દ્રિયા ૧, તેથી ચૌરેન્દ્રિયા વિશેષાહિયા ૨, તેથી તેઈન્દ્રિયા વિશેષાહિયા ૩ તેથી મેઈન્દ્રિયા વિશેષાહિયા ૪, તેથી અણિદ્રિયા અનંતગુણા ૫, તેથી એકેન્દ્રિયા અનંતગુણા ૬, તેથી સઘન્દ્રિયા વિશેષાહિયા ૭

#### ૪ કાયદ્વાર,

- ૧ સકાયામાં જીવના લેદ ૧૪, ગુણુઠાણુ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૪ પૃથ્વીકાય ૧, અપકાય ૨, વનસ્પતિકાય ૩ એ ૩ માં, જીવના લેદ ૪ ગુણુ ૧ જોગ ૩, ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૪
- ૬ તેઉકાય ૧, વાઉકાય ૨ એ ૨ માં, જીવના લેદ ૪, ગુ ૦ ૧, જોગ ૬ તેઉમા ૩ ને વાઉમા ૫ તે ૨ વૈકિયના વખ્યા, ઉપયોગ ૩, લેશ્યા ૩
- ૭ ત્રસકાયમાં, જીવના લેદ ૧૦ તે ૪ એકેન્દ્રિયાના વર્ણ્યા, ગુણુઠાણુ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૮ અકાયામાં, જીવના લેદ નથી, ગુણુઠાણુ નથી, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા ત્રસકાયા ૧, તેથી તેઉકાયા અસખેજગુણુ ૨, તેથી પૃથ્વીકાય વિશેષાહિયા ૩ તેથી અપકાય વિશેષાહિયા x ૪,

x વિશેષાહિયા=વિશેષ-અધિકા,



તેથી વાઉકાય વિશેષાદિયા ૫, તેથી અકાયા અનતશુણ ૧ તેથી  
વનસ્પતિયાયા અનતશુણ ૭, તેથી સકાયા વિશેષાદિયા ૮

### ૫ ભોગદ્વાર.

- ૧ અભોગીમાં જીવના લેહ ૧૪ મુણકાણા ૧૩, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૧૨ લેસ્યા ૬
- ૨ મનભોગીમાં જીવનો લેહ ૧ સચીનો પર્થાપ્તો, ક્રો ૧૩,  
ભોગ ૧૪ એક કામણનો વછંને ઉપયોગ ૧૨ લેસ્યા ૬
- ૩ વચનભોગીમાં જીવના લેહ ૫ ભેઈદિય ૧, તેઈદિય ૨ ભોઈદિય  
૩ અસચીપથેદિય ૪, સચીપથેદિય ૫, એ ૫ ના પર્થાપ્ત  
મુણકાણા ૧૩ ભોગ ૧૪ કામણ વછંને, ઉપયોગ ૧૨, લેસ્યા ૬
- ૪ કામભોગીમાં, જીવના લેહ ૧૪ મુણકાણા ૧૩ ભોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૧૨ લેસ્યા ૬
- ૫ અભોગીમાં, જીવનો લેહ ૧ સચીનો પર્થાપ્તો મુણકાણુ ૧ ભોગ  
ભોગ નહિ ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ને કેવળદશન, લેસ્યા નથી.

એકનો અપ્પભક્ત, સવળી યોગ મનભોગી ૧ તેથી વચનભોગી  
અસ પેલ્લમુલા ૨ તેથી અભોગી (ક્રો ૧૪ અને સિદ્ધ) અનતશુણ  
૩, તેથી કામભોગી અનતશુણ ૪ તેથી અભોગી વિશેષાદિયા ૫.

### ૬ વેદદ્વાર

- ૧ સવેદીમાં, જીવના લેહ ૧૪ મુણકા ૬ પ્રથમ ભોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદશન ૨ વછંને લેસ્યા ૬
- ૨ સ્ત્રી વેદ ૧ પુરુષવેદ ૨, એ ૨ મા, જીવના લેહ ૨ સચીના  
મુણકા ૬ ભોગ પુરુષવેદમાં ૧૫, અને સ્ત્રીવેદમાં ૧૩ તે ૨  
આકારમાં વછંને, ઉપયોગ ૧૦ લેસ્યા ૬
- ૩ નપુંસકવેદમાં, જીવના લેહ ૧૪ મુણકા ૬ ભોગ ૧૫ ઉપયોગ  
૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળદશન ૨ વછંને લેસ્યા ૬

૫ અવેદીમા જીવનો લેદ ૧ સરીનો પર્યાપ્તો, ગુણ ૬, નવમાથી તે ૧૪ મા સુધી, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના તે ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧. ઉપયોગ ૯, ૩ અજ્ઞાન વર્જને, લેશ્યા ૧, શુકલ.

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા પુરુષવેદી ૧, તેથી સ્ત્રીવેદી સ ખેજગુણ ૨, તેથી અવેદી (સિદ્ધ સહિત) અનંતગુણ ૩ તેથી નપુંસકવેદી અનંતગુણ ૪, તેથી સવેદી વિશેષાહિયા ૫.

### ૭ કષાયદ્વાર.

૧ સકષાયીમાં, જીવના લેદ ૧૪ ગુણ ૧૦ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧, કેવળદર્શન ૨ વર્જને, લેશ્યા ૬.

૪ ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, એ ૩ માં, જીવના લેદ ૧૪, ગુણ-ઠાણા ૯, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬.

૫ લોભકષાયીમાં, જીવના લેદ ૧૪ ગુણઠાણા ૧૦ પહેલાં, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૬

૬ અકષાયીમા, જીવનો લેદ ૧ સરીનો પર્યાપ્તો ગુણ ૪ ઉપરના, જોગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧, ઉપયોગ ૯, ૫ જ્ઞાન, ૪ દર્શન એવં ૯, લેશ્યા ૧.

એનો અદ્યખહુત્વ, સર્વથી થોડા અકષાયી ૧, તેથી ક્રોધકષાયી અનંતગુણ ૨, તેથી માનકષાયી વિશેષાહિયા ૩, તેથી માયાકષાયી વિશેષાહિયા ૪, તેથી લોભકષાયી વિશેષાહિયા ૫, તેથી સકષાયી વિશેષાહિયા ૬.

### ૮ લેશ્યાદ્વાર.

૧ સલેશીમા, જીવના લેદ ૧૪, ગુણઠાણા ૧૩, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

૪ કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપુત ૩, એ ૩ લેશ્યામા જીવના લેદ ૧૪ ગુણઠાણા ૬ પ્રથમ, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦, એ કેવળના વર્જ્યા, લેશ્યા પોતપોતાની.

૫ તેજુલેશીમા, જીવના લેદ ૩, સરીનો અપર્યાપ્તો ૧, પ્રર્યાપ્તો ૨, બાદર એકે દ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૩, ગુણ ૭ પ્રથમ, જોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦, લેશ્યા ૧. તેજુ.

તેથી વાઈકાયા વિશેષાદિયા ૫, તેથી અકાયા અનતશુભા ૧ તેથી  
વનસ્પતિકાયા અનતશુભા ૭, તેથી સકાયા વિશેષાદિયા ૮

### ૫ એગદાર

- ૧ સંભોગીમાં જીવના લેક ૧૪ શુભાશુ ૧૩, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૧૨ લેસ્થા ૬
- ૨ મનભોગીમાં જીવનો લેક ૧, સંગીનો પર્યાપ્તો, શુભ ૧૩,  
ભોગ ૧૪ એક કામ લુનો વળને ઉપયોગ ૧૨ લેસ્થા ૬
- ૩ વચનભોગીમાં, જીવના લેક ૫ ભેઈદિય ૧, તેઈદિય ૨, સીરદિય  
૩ અસંગીપદિય ૪, સંગીપદિય ૫, એ ૫ ના પર્યાપ્ત,  
શુભાશુ ૧૩ ભોગ ૧૪ કામ લુ વળને, ઉપયોગ ૧૨, લેસ્થા ૬
- ૪ કામભોગીમાં, જીવના લેક ૧૪ શુભાશુ ૧૩ ભોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૧૨ લેસ્થા ૬
- ૫ અભોગીમાં, જીવનો લેક ૧ સંગીનો પર્યાપ્તો શુભાશુ ૧ સીરુ  
ભોગ નહિ ઉપયોગ ૨ કેવળજ્ઞાન ને કેવળધ્યાન, લેસ્થા નથી.

એકનો જાપબહુત, સવધી થોડા મનભોગી ૧ તેથી વચનભોગી  
અસંયોજ્યશુભા ૨ તેથી અભોગી (શુભ ૧૪ અને સિદ્ધ) અનતશુભા  
૩, તેથી કામભોગી અનતશુભા ૪ તેથી સંભોગી વિશેષાદિયા ૫

### ૬ વેદદાર

- ૧ સવેદીમાં, જીવના લેક ૧૪ શુભાશુ ૬ પ્રથમ ભોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૧૦, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળધ્યાન ૨ વળને લેસ્થા ૬
- ૨ શ્રી વેદ ૧ પુરુષવેદ ૨, એ ૨ માં, જીવના લેક ૨ સંગીના  
શુભાશુ ૬ ભોગ પુરુષવેદમાં ૧૫, અને સ્ત્રીવેદમાં ૧૩ તે ૨  
આધારકતા વળને, ઉપયોગ ૧૦ લેસ્થા ૬
- ૪ નપુઁસવેદમાં, જીવના લેક ૧૪ શુભાશુ ૬ ભોગ ૧૫ ઉપયોગ  
૧૦ કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળધ્યાન ૨ વળને લેસ્થા ૬

૭ સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિમાં, જીવનો લેહ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ-  
કાણું ૧ ત્રીજુ, જોગ ૧૦, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો  
૧ વૈક્રિયનો એવ ૧૦, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યબહુત્વ, સર્વથી થોડા સાસ્વાદાન સમકિતી ૧, તેથી  
ઉપશમ સમકિતી સંખેજગુણા ૨. તેથી મિશ્રદષ્ટિ સંખેજગુણા ૩,  
તેથી ક્ષયોપશમ અને વેદક સમકિતી માહોમાહો તુલ્ય અને અસંખે-  
જગુણા ૫ તેથી ક્ષાયિક સમકિતી અનંતગુણા ૫, તેથી સમુચ્ચય  
સમકિતી વિશેષાહિયા ૭, તેથી મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અનંતગુણા ૮.

### ૧૦ જ્ઞાનદ્વાર.

૧ સમુચ્ચયજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૬, બેઠદ્રિય ૧, તેઠદ્રિય ૨,  
ચૌરદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪ એ ૪ ના અપર્યાપ્તા ને  
સજીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવ ૬, ગુણકાણા ૧૨ પહેલુ ત્રીજું  
વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન ને ૪ દર્શન, લેશ્યા ૬

૩ મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨ એ બેમાં, જીવના લેહ ૬. ગુણકાણા  
૧૦, પહેલુ, ત્રીજું તેરમું, ચૌદમું વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૭ લેશ્યા ૬

૪ અવધિજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨ સજીના, ગુણકાણા ૧૦, જોગ ૧૫,  
ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬

૫ મનઃપર્યાવજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણકાણા  
૭ છઠ્ઠાથી આરમ્ભ સુધી, જોગ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭,  
લેશ્યા ૬

૬ કેવળજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેહ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુ. ૨, તેરમું  
ને ચૌદમું જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧ પરમશુકલ

૭ અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૨, પહેલું ને ત્રીજું,  
જોગ ૧૩ આહારકતા ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન,  
લેશ્યા ૬.

૮ મતિશ્રુત અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણકાણા ૨, પહેલું ત્રીજું,  
જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

૧૦ વિભંગજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨ સજીના, ગુણકાણા ૨ પહેલું ને  
ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

- ૬ પદ્મલેશીમાં, જીવના લેહ ૨ સહીના, શુભ્ર ૭ પ્રથમ, જોડ ૧૫ ઉપયોગ ૧૦ લેશ્યા ૧ પદ્મ.
- ૭ શુભ્રલેશીમાં જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્ર ૧૩ પ્રથમ, જોડ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૧ શુભ્ર.
- ૮ અલેશીમાં, જીવનો લેહ ૧ સહીનો પર્યાપ્તો શુભ્ર ૧ ચૌક્ર, જોડ નથી, ઉપયોગ ૨, કેવળજ્ઞાન ૧ કેવળજ્ઞાન ૨, લેશ્યા નથી.

જોડનો અભ્યસનકૃત સવધી થોડા શુભ્રલેશી ૧, તેથી પદ્મલેશી સખેજ્ઞાનશુભ્ર ૨ તેથી તેજુલેશી સખેજ્ઞાનશુભ્ર ૩, તેથી અલેશી સિદ્ધ સક્તિ અનવશુભ્ર ૪ તેથી કાપુલેશી અનવશુભ્ર ૫ તેથી નીલલેશી વિશેષાદિયા ૬ તેથી કૃષ્ણલેશી વિશેષાદિયા, તેથી સલેશી વિશેષાદિયા ૮.

### ૬ સમક્ષિતદ્વાર

- ૧ સમુચ્ચય સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૬ ભક્ષદ્રિય ૧, ભક્ષદ્રિય ૨, ચૌક્રદ્રિય ૩ અસહીપચૌક્રિય ૪, જો ૪ ના અપર્યાપ્ત અને સહીપચૌક્રિયનો અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્તો જોડ ૬, શુભ્ર ૧૨ પહેલુ ત્રીજુ વર્તને, જોડ ૧૫, ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન વર્તને લેશ્યા ૬.
- ૨ સાસ્વાદાન સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૬ શુભ્ર ૧૧જુ, જોડ ૧૩ આકારકના ૨ વર્તને ઉપયોગ ૬ ૩ જ્ઞાન ૩ જ્ઞાન લેશ્યા ૬.
- ૩ ઉપચય સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં, જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્ર ૮ કાષ્ઠાથી ૧૧માં સુધી, જોડ ૧૫, ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન, ૩ જ્ઞાન લેશ્યા ૬.
- ૪ કથોપચય ને વેદક સમ્યક્ત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્ર ૪ થી આઠમાં સુધી, જોડ ૧૫, ઉપયોગ ૭ લેશ્યા ૬.
- ૫ કથિક સમ્યક્ જીવના લેહ ૨ સહીના શુભ્રકાષ્ઠા ૧૧, કાષ્ઠાથી ૮ ચોદમાં સુધી, જોડ ૧૫, ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન વર્તને લેશ્યા ૬.
- ૬ નિષ્પાત્વદષ્ટિમાં જીવના લેહ ૧૪ શુભ્રકાષ્ઠા ૧ પ્રથમ, જોડ ૧૩ આકારકના ૨ વર્તને ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન, ૩ જ્ઞાન, લેશ્યા ૬.

૭ સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિમા, જીવનો લેઢ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુણ-  
ઠાણુ ૧ ત્રીજુ, જોગ ૧૦, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઔદારિકનો  
૧ વૈકિયનો એવં ૧૦, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યખાલુત્વ, સર્વથી થોડા સાસ્વાદાન સમકિતી ૧, તેથી  
ઉપશમ સમકિતી સખેજગુણા ૨. તેથી મિશ્રદષ્ટિ સખેજગુણા ૩,  
તેથી ક્ષયોપશમ અને વેદક સમકિતી માહોમાહે તુલ્ય અને અસખે-  
જગુણા ૫ તેથી ક્ષાયિક સમકિતી અનંતગુણા ૫, તેથી સમુચ્ચય  
સમકિતી વિશેષાહિયા ૭, તેથી મિથ્યાત્વ દષ્ટિ અનંતગુણા ૮.

### ૧૦ જ્ઞાનદ્વાર.

૧ સમુચ્ચયજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૬, બેઘદ્રિય ૧, તેઘદ્રિય ૨,  
ચૌરેદ્રિય ૩, અસંજીપચેદ્રિય ૪ એ ૪ ના અપર્યાપ્તા ને  
સજીનો અપર્યાપ્તો ને પર્યાપ્તો એવં ૬, ગુણઠાણાં ૧૨ પહેલુ ત્રીજું  
વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૬, ૫ જ્ઞાન ને ૪ દર્શન, લેશ્યા ૬

૩ મતિજ્ઞાની ૧, જ્યુતજ્ઞાની ૨ એ બેમા, જીવના લેઢ ૬, ગુણઠાણાં  
૧૦, પહેલુ, ત્રીજું તેરમું, ચૌદમું વર્ણને, જોગ ૧૫, ઉપયોગ  
૭ લેશ્યા ૬

૪ અવધિજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૨ સજીના, ગુણઠાણા ૧૦, જોગ ૧૫,  
ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૬

૫ મનપર્યાવજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેઢ ૧ સંજીનો પર્યાપ્તો, ગુણઠાણાં  
૭ છઠ્ઠાથી બારમા સુધી, જોગ કાર્મણુનો વર્ણને, ઉપયોગ ૭,  
લેશ્યા ૬

૬ કેવળજ્ઞાનીમાં, જીવનો લેઢ ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, ગુ. ૨, તેરમું  
ને ચૌદમું જોગ ૭, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા ૧ પરમશુકલ

૭ અજ્ઞાનીમાં, જીવના લેઢ ૧૪, ગુણઠાણાં ૨, પહેલું ને ત્રીજું,  
જોગ ૧૩ આહારકતા ૨ વર્ણને, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન,  
લેશ્યા ૬.

૮ મતિશ્રુત અજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૧૪, ગુણઠાણા ૨, પહેલું ત્રીજું,  
જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

૧૦ વિલંબજ્ઞાનીમા, જીવના લેઢ ૨ સજીનો, ગુણઠાણા ૨ પહેલું ને  
ત્રીજું, જોગ ૧૩, ઉપયોગ ૬, લેશ્યા ૬.

જોનો અપખંડુત્વ, સર્વથી થોડા અપર્વં છાની ૧, તેથી અવધિજ્ઞાની અસખ્યાતગુણ ૨ તેથી અવિજ્ઞાની ને મુતજ્ઞાની મહિમાથી સુખ વિશેષાદિયા ૪ તેથી નિભજ જ્ઞાની અસખ્યાગુણ ૫, તેથી કેવળજ્ઞાની અનતગુણ ૬ તેથી જ્ઞાની વિશેષાદિયા ૭ તેથી અવિ-  
મુતજ્ઞાની મહિમાથી સુખ ને અનતગુણ ૬, તેથી અજ્ઞાની વિશેષાદિયા ૧૦

### ૧૧ દર્શનદ્વાર

- ૧ અમુદ્યનીમાં, જીવના લેહ ૬ ચૌરદ્વિય ૧, અસહીપચેદિય ૨, સહીપચેદિય ૩ એ ૩ ના અપર્વાપ્તિ ને પર્વાપ્તિ ગુણગુણ ૧૨ પ્રથમ ભેજ ૧૪ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વચ્ચે, લેસ્થા ૬
- ૨ અમુદ્યનીમાં, જીવના લેહ ૧૪ ગુણગુણ ૧૨, ભેજ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ લેસ્થા ૬
- ૩ અવધિજ્ઞાનીમાં, જીવના લેહ ૨, ગુણગુણ ૧૨ ભેજ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ લેસ્થા ૬
- ૪ કેવળજ્ઞાનીમાં જીવનો લેહ ૧ ગુણગુણ ૩, તેરમુ, ચોરમુ, ભેજ ૭ ઉપયોગ ૨, લેસ્થા ૧.

જોનો અપખંડુત્વ સર્વથી થોડા અવધિજ્ઞાની ૧ તેથી અમુદ્યની અસખ્યાતગુણ ૨, તેથી કેવળજ્ઞાની અનતગુણ ૩ તેથી અમુદ્યની અનતગુણ ૪

### ૧૨ સંખ્યદ્વાર

- ૧ સજ્જિતમાં જીવનો લેહ ૧, સજ્જિતો પર્વાપ્તિ ગુણગુણ ૬, છૂટથી તે ૧૪ મા મુખી, ભેજ ૧૫, ઉપયોગ ૬ ૩ અજ્ઞાન વર્ણને લેસ્થા ૬
- ૩ સામાયિક ૧, ઉદોપસ્થાપનીય ૨ એ બે આરિત્રજા જીવનો લેહ ૧ સજ્જિતો પર્વાપ્તિ, ગુણગુણ ૪ છૂટથી ૬ મા મુખી, ભેજ ૧૪, કાર્મણનો વર્ણને ઉપયોગ ૭, ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન, લેસ્થા ૬
- ૪ પરિદ્વારવિદ્યુદ આરિત્રમાં જીવનો લેહ ૧, ગુણગુણ ૨ છૂટ ને સાતમુ ભેજ ૬ ૪ મનના, ૪ વચનના ને ૧ બોધારિત્રનો, ઉપયોગ ૭, લેસ્થા ૩ ઉપલી

- ૫ સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રમાં, જીવનો ભેદ ૧ ગુણકાણુ ૧ દશમુ, ભેગ ૬, ઉપયોગ ૭, લેશ્યા ૧ શુકલ.
- ૬ યથાખ્યાત ચારિત્રમાં, જીવનો ભેદ ૧, ગુણકાણુ ૪ ઉપલા, ભેગ ૧૧, ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપયોગ ૬, ૩ અજ્ઞાન વર્જને, લેશ્યા ૧.
- ૭ સજતાસંજતિમાં, જીવનો ભેદ ૧, ગુણકાણુ ૧ પાંચમું, ભેગ ૧૨, આહારકના ૨ ને ૧ કાર્મણુનો વર્જને ઉપયોગ ૬, ૩ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન લેશ્યા, ૬
- ૮ અસંજતિમાં જીવના ભેદ ૧૪, ગુણકાણુ ૪ પ્રથમ ભેગ ૧૩ આહારકના ૨ વર્જને, ઉપયોગ ૬ ૩ જ્ઞાન ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન લેશ્યા ૬
- ૯ નો સજતિ, નો અસંજતિ, નો સજતાસંજતિમાં, જીવનો ભેદ ૦, ગુણ ૦, ભેગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અદ્યપગહુત્વ, સર્વથી થોડા સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રિયા ૧, તેથી પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૨, તેથી યથાખ્યાત ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૩, તેથી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૪, તેથી સામાયિક ચારિત્રિયા સખેનજગુણા ૫ તેથી સજતિ વિશેષાહિયા ૬, તેથી સજતાસંજતિ અસંખ્યાતગુણા ૭, તેથી નોસંજતિ, નોઅસંજતિ, નોસજતાસંજતિ અનંતગુણા ૮, તેથી અસંજતિ અનંતગુણા ૯

### ૧૩ ઉવગ્ગોગદ્વાર

- ૧ સાગરોવત્તામાં જીવના ભેદ ૧૪, ગુણકાણુ ૧૪, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ અણુગારોવત્તામાં જીવના ભેદ ૧૪, ગુણકાણુ ૧૩ દશમુ વર્જને, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

એનો અદ્યપગહુત્વ સર્વથી થોડા અણુગારોવત્તા ૧, તેથી સાગરોવત્તા સખેનજગુણા ૨



## ૧૪ આહારદ્વાર

- ૧ આહારક્રમા, જીવના લેહ ૧૪, સ્વભાષા ૧૩ પહેલા, ભોજ ૧૪, કાર્મલુનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ આહારક્રમા, જીવના લેહ ૮, સાત અપર્યાપ્ત ને ૧ સર્વમિ પર્ણિતો, સ્વભાષા ૫ પહેલા, બીજી યોગ્ય તેરમું ને ચોથું એ ૫ ભોજ ૧ કાર્મલુનો ઉપયોગ ૧૦ મનાપર્યાવગ્ધાન ૧ ને અમુક્ષન ૨ એ વર્ણને, લેશ્યા ૬

એનો અપ્પભદ્રત્વ સવધી થોડા આહારક ૧ તેથી આહારક અસ ખેલજીવણ ૨

## ૧૫ ભાષણદ્વાર

- ૧ ભાષણમા જીવના લેહ ૫, લેષદ્રિય ૧ તેષદ્રિય ૨ ચૌષદ્રિય ૩ અસગ્રીપચેદ્રિય ૪ સગ્રીપચેદ્રિય ૫, એ ૫ના પર્યાપ્ત સ્વભાષા ૧૩ પ્રથમ, ભોજ ૧૪ કાર્મલુનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૨ અભાષણમા, જીવના લેહ ૧ તે ૧૪ માથી લેષદ્રિય ૧ તેષદ્રિય ૨, ચૌષદ્રિય ૩ અસગ્રીપચેદ્રિય ૪ એ ૪ વર્ણો સ્વભાષા ૫ તે પહેલા ૧ બીજી ૨ યોગ્ય ૩ તેરમું ૪ ચોથું ૫, ભોજ ૫ તે ૨ બોધારિકના, ૨ વૈકિર્ણના ને કાર્મલુનો, ઉપયોગ ૧૧ તે મનાપર્યાવગ્ધાન નહિ લેશ્યા ૬

એનો અપ્પભદ્રત્વ સવધી થોડા ભાષણ ૧ તેથી અભાષણ અનતજીવણ ૨

## ૧૬ પરિણામદ્વાર

- ૧ પરિણામસાક્ષીમા, જીવના લેહ ૧૪ સ્વભાષા ૧૪ ભોજ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ અપરિણામસાક્ષીમા જીવના લેહ ૧૪, સ્વભાષા ૧ પહેલા, ભોજ ૧૨ આહારકના ૨ વર્ણને ઉપયોગ ૬, અજ્ઞાન ૩ ધ્યાન ૩ લેશ્યા ૬
- ૩ નોપરિણામસાક્ષીમા જીવના લેહ ૦, સ્વભાષા , ભોજ નથી, ઉપયોગ ૨ લેશ્યા નથી.

એનો અલ્પબહુત્વ સર્વથી થોડા પરિત્ત ૧, તેથી નોપરિત્ત નોઅપરિત્ત અનંતગુણ ૨, તેથી અપરિત્ત અનંતગુણ ૩.

### ૧૭ પર્યાપ્તાદ્વાર.

- ૧ પર્યાપ્તામાં, જીવના લેહ ૭, ગુણકાણા ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૨ અપર્યાપ્તામાં, જીવના લેહ ૭, ગુણ ૦ ૩ તે પહેલું બીજું ને ચોથું જોગ ૫ તે ૨ ઔદારિકના, ૨ વૈક્રિયના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપ ૬, ૩ જ્ઞાન, ૩ અજ્ઞાન, ૩ દર્શન એવ લેશ્યા ૬
- ૩ નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તામાં, જીવના લેહ ૦, ગુણ ૦ ૦, જોગ નથી, ઉપ ૨, લેશ્યા નથી

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા ૧, તેથી અપર્યાપ્તા અનંતગુણ ૨, તેથી પર્યાપ્તા સંખેજગુણ ૩

### ૧૮ સૂક્ષ્મદ્વાર

- ૧ સૂક્ષ્મમાં, જીવના લેહ ૨, સૂક્ષ્મ એકેદ્રિયનો અપર્યાપ્તો ૧ ને પર્યાપ્તો ૨, ગુણ ૧ પ્રથમ, જોગ ૩, બે ઔદારિકના, ૧ કાર્મણુનો, ઉપ ૩, બે અજ્ઞાન ને ૧ અચક્ષુદર્શન, લેશ્યા ૩
- ૨ બાહરમાં, જીવના લેહ ૧૨ તે ૨ સૂક્ષ્મના વર્ત્યા, ગુણ ૧૪, જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬.
- ૩ નોસૂક્ષ્મ, નોબાહરમાં, જીવના લેહ ૦ ગુણ ૦ ૦, જોગ નથી, ઉપયોગ ૨, લેશ્યા નથી.

એનો અલ્પબહુત્વ, સર્વથી થોડા નોસૂક્ષ્મ નોબાહર ૧, તેથી બાહર અનંતગુણ ૨, તેથી સૂક્ષ્મ અસંખેજગુણ ૩

### ૧૯ સંજ્ઞીદ્વાર.

- ૧ સંજ્ઞીમાં જીવના લેહ ૨ ગુણકાણા ૧૨ પહેલા જોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૦ કેવળના ૨ વર્ત્યા, લેશ્યા ૬

## ૧૪ આહારદ્વાર

- ૧ આહારક્રમા, જીવના લોક ૧૪, શુભકાળ ૧૩ પહેલાં, ભોજ ૧૪, કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ અણુદારક્રમા, જીવના લોક ૮, સાત અપર્યાપ્ત ને ૧ સરીપર્યાપ્તો, શુભ ૫ પહેલાં, બીજી ભોજુ તેરમું ને ત્રીસમું ભોજ ૫ ભોજ ૧ કાર્મણનો ઉપયોગ ૧૦ મનપર્યાવસાન ૧ ને અણુદાર ૨ ભોજને, લેશ્યા ૬

એનો અપર્યાપ્ત સવધી થોડા અણુદારક ૧ તેથી આહારક્રમા પેલજીવ ૨

## ૧૫ ભાષગદ્વાર

- ૧ ભાષગામા જીવના લોક ૫ બેદ્રિય ૧ તેદ્રિય ૨ ત્રીદ્રિય ૩ અસરીપબેદ્રિય ૪ સરીપબેદ્રિય ૫, ભોજ ૫ ના પર્યાપ્ત શુભકાળ ૧૩ પ્રથમ, ભોજ ૧૪ કાર્મણનો વર્ણને, ઉપયોગ ૧૨, લેશ્યા ૬
- ૨ અક્ષામગામા જીવના લોક ૧ તે ૧૪ માથી બેદ્રિય ૧ તેદ્રિય ૨, ત્રીદ્રિય ૩ અસરીપબેદ્રિય ૪ ભોજ ૪ વર્ણ શુભ ૫ તે પહેલાં ૧ બીજી ૨ ત્રીજી ૩ તેરમું ૪ ત્રીસમું ૫, ભોજ ૫ તે ૨ બોદ્ધારિકના, ૨ વૈદિકના ને કાર્મણનો ઉપયોગ ૧૧ તે મનપર્યાવસાન નહિ, લેશ્યા ૬

એનો અપર્યાપ્ત સવધી થોડા ભાષગ ૧ તેથી અક્ષામગામા ૨

## ૧૬ પરિણામદ્વાર

- ૧ પરિણામસારીમા, જીવના લોક ૧૪ શુભ ૧૪ ભોજ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬
- ૨ અપરિણામસારીમા જીવના લોક ૧૪, શુભ ૧ પહેલાં, ભોજ ૧૩ આહારક્રમા ૨ વર્ણને ઉપયોગ ૬, અજ્ઞાન ૩ ધર્મ ૩ લેશ્યા ૬
- ૩ નેપરિણામ ને અપરિણામ જીવના લોક , શુભ , ભોજ નથી ઉપયોગ ૨ લેશ્યા નથી.

એનો અદ્વયબહુત્વ, સર્વથા થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ અનંતગુણ ૨.

૧ સમુચ્ચય કેવલીમા, જીવના લેહ ૨ સંજીના ગુ ૧૧ ઉપલા, ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૯, ૩ અજ્ઞાન વર્જીને, લેશ્યા ૬.

૨ વીતરાગીમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૪, તે અગિયારમાંથી ચૌદમાં સુધી, ભેગ ૧૧, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૧

૩ જુગલિયામાં, જીવના લેહ ૨, સંજીના ગુ ૨ પહેલું, ને ચોથું, ભેગ ૧૧ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણનો એવં ૧૧, ઉપ ૬, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન એવં ૬ લેશ્યા ૪ પ્રથમ.

૪ અસંજી તિર્યચ પચેદ્રિયમા જીવના લેહ ૨, ગુ ૨ પ્રથમ ભેગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૪, ઉપયોગ ૬, ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન દર્શન, લેશ્યા ૩ પ્રથમ.

૫ સમૂર્જિત મનુષ્યમાં, જીવનો લેહ ૧, ગુ ૧ પહેલું, ભેગ ૩ તે ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણનો, ઉપયોગ ૪, ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન. લેશ્યા ૩.

એનો અદ્વયબહુત્વ, સર્વથા થોડા જુગલિયા ૧, તેથી સમૂર્જિત મનુષ્ય અસંજેનગુણ ૨, તેથી અસંજી તિર્યચ અસંજેનગુણ ૩ તેથી વીતરાગી અનંતગુણ ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાહિયા ૫.

૧ ઔદારિક શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, ગુણ ૧૪ ભેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.

૨ વૈકિય શરીરમાં, જીવના લેહ ૪; ૨ સંજીના ને ૧ અસંજીનો+ અપર્યાપ્તો અને ૧ બાહર વાઉકાયનો પર્યાપ્તો એવં ૪, ગુણ ૭ પ્રથમ ભેગ ૧૨, ૨ આહારકના ને ૧ કાર્મણનો એ ૩ વર્ણ્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વર્ણ્યા, લેશ્યા, ૬.

+ અસંજી તિર્યચ પચેદ્રિય મરીને પહેલી નરકે તથા ૫૧ જાતના દેવતામા ઉપજે છે ત્યાં અપર્યાપ્તાવસ્થામા અસંજી જ હોય છે. એ અપેક્ષાએ વૈકિય શરીરમાં અસંજીના અપર્યાપ્તાનો લેહ ગણેલ છે.

૨ અસજીમાં, જીવના લોક ૧૨ તે ૨ સજીના વર્ણ્ય કુલ ૨ પ્રથમ ભોગ ૬, ૨ બૌદ્ધશિક્ષના ૨ વૈકલ્પિક, ૧ કામધુનો. ૧ બ્યવહાર વચ્ચનનો એવ ૬, ઉપ ૬, ૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન એવ ૬, દેશ્યા ૪ પ્રથમ.

૩ નોસજી નોઅસજીમાં જીવનો લોક ૧ સજીનો પર્યાપ્તો, કુલ ૧ તેરમ, બોદ્ધકુ ભોગ ૭ ઉપ ૨, દેશ્યા ૧ પરમ શુદ્ધ.

એનો અક્ષયબુદ્ધત્વ સર્વથી મોટા સજી ૧, તથા નોસજી નોઅસજી અનતશુદ્ધા ૨, તેથી અસજી અનતશુદ્ધા ૩

### ૨૦ ભવ્યઅભવ્યદ્વાર

૧ ભવ્યમાં, જીવના લોક ૧૪ શુદ્ધાણા ૧૪ ભોગ ૧૫ ઉપયોગ ૧૨, દેશ્યા ૬

૨ અભવ્યમાં, જીવના લોક ૧૪, શુદ્ધ ૧ પ્રથમ, ભોગ ૧૩ અક્ષરિકના ૨ વજીને ઉપયોગ ૬ દેશ્યા ૬

૩ નોભવ્ય નોઅભવ્યમાં, જીવના લોક ૦ શુદ્ધ ૦ ભોગ ૦ નથી ઉપયોગ ૨, દેશ્યા નથી.

એનો અક્ષયબુદ્ધત્વ સર્વથી મોટા અભવ્ય ૧, તેથી નોઅભવ્ય નોઅભવ્ય અનતશુદ્ધા ૨ તેથી ભવ્ય અનતશુદ્ધા ૩

### ૨૧ સ્વરમદ્વાર

૧ સ્વરમમાં, જીવના લોક ૧૪ શુદ્ધાણા ૧૪, ભોગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ દેશ્યા ૬

૨ અસ્વરમમાં જીવના લોક ૧૪ શુદ્ધ ૧ પ્રથમ, ભોગ ૧૩ આકાશના ૨ વજીને ઉપયોગ ૮ ત્રણ અજ્ઞાન ત્રણ દર્શન (અભવ્યને) તથા કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શન (સિદ્ધને) દેશ્યા ૬

૫ અસ્વરમ એટલે જેનો ઉદય નહીં તે અભવ્ય તથા સિદ્ધ ભવ્ય તને અસ્વરમ અણવા.

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથા થોડા અચરમ ૧, તેથી ચરમ અનંતશુણ્ણ ૨.

- ૧ સમુચ્ચય કેવલીમાં, જીવના લેહ ૨ સંજીના શુ ૧૧ ઉપતા, નેગ ૧૫, ઉપયોગ ૯, ૩ અજ્ઞાન વર્જને, લેશ્યા ૬.
- ૨ વીતરાગીમાં, જીવનો લેહ ૧, શુ ૪, તે અગિયારમાંથી ચૌદમા સુધી, નેગ ૧૧, ઉપયોગ ૯, લેશ્યા ૧
- ૩ જુગલિયામાં, જીવના લેહ ૨, સંજીના શુ ૨ પહેલું, ને ચોથું, નેગ ૧૧ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૨ ઔદારિકના ૧ કાર્મણુનો એવં ૧૧, ઉપ ૬, બે જ્ઞાન, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન એવં ૬ લેશ્યા ૪ પ્રથમ.
- ૪ અસંજી તિર્થ ચ પંચેન્દ્રિયમાં જીવના લેહ ૨, શુ ૨ પ્રથમ નેગ ૪ તે ૨ ઔદારિકના, ૧ કાર્મણુનો ને ૧ વ્યવહાર વચનનો એવં ૪, ઉપયોગ ૬, ૨ જ્ઞાન ૨ અજ્ઞાન દર્શન, લેશ્યા ૩ પ્રથમ.
- ૫ સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યમાં, જીવનો લેહ ૧, શુ ૧ પહેલું, નેગ ૩ તે ૨ ઔદારિકના ને ૧ કાર્મણુનો, ઉપયોગ ૪, ૨ અજ્ઞાન ને ૨ દર્શન લેશ્યા ૩

એનો અદ્યપબહુત્વ, સર્વથી થોડા જુગલિયા ૧, તેથી સમૂર્ચ્છિમ મનુષ્ય અસંજીનેજીશુણ્ણ ૨, તેથી અસંજી તિર્થ ચ અસંજીનેજીશુણ્ણ ૩ તેથી વીતરાગી અનંતશુણ્ણ ૪, તેથી સમુચ્ચય કેવળી વિશેષાહિયા ૫.

- ૧ ઔદારિક શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪, શુ ૧૪. નેગ ૧૫, ઉપયોગ ૧૨ લેશ્યા ૬.
- ૨ વૈકિંચ શરીરમાં, જીવના લેહ ૪; ૨ સંજીના ને ૧ અસંજીનો+ અપર્યાપ્તો અને ૧ બાહર વાહિકાયનો પર્યાપ્તો એવં ૪, શુ ૭ પ્રથમ નેગ ૧૨, ૨ આહારકના ને ૧ કાર્મણુનો એ ૩ વર્જ્યા, ઉપયોગ ૧૦ તે ૨ કેવળના વર્જ્યા, લેશ્યા, ૬.

---

+ અસંજી તિર્થ ચ પંચેન્દ્રિય મરીને પહેલી નરકે તથા ૫૧ ભતના દેવતામાં ઉપજે છે ત્યા અપર્યાપ્તાવસ્થામાં અસંજી જ હોય છે. એ અપેક્ષાએ વૈકિંચ શરીરમાં અસંજીના અપર્યાપ્તાનો લેહ ગણેલ છે.

૩ આદ્યશ્ક શરીરમાં, જીવનો લેહ ૧ સહીનો પર્માપ્તે, સુન્ ૨ છર્ફ  
ને સાતમુ ભેગ ૧૨ ૨ વેકિયના ને કાર્મણનો એ ૩ વર્ચ્યા,  
ઉપન્ ૭, ૪ જ્ઞાન ને ૩ ઇશન, લેશ્યા ૬

૫ તૈજસ, કાર્મણ શરીરમાં, જીવના લેહ ૧૪ શુષ્કણ્ણ ૧૪ ભેગ  
૧૫, ઉપભોગ ૧૨, લેશ્યા ૬

એનો અવ્યયબદ્ધત્વ, સર્વથી મોટા આદ્યશ્ક શરીરી ૧ તેથી વેકિય  
શરીરી અસખ્યાતગ્રણા ૨ તેથી બૌદ્ધાર્શ્ક શરીરી અસખ્યાતગ્રણા ૩,  
તેથી તૈજસ કાર્મણ શરીરી માહોમાહી તુલ્ય ને અનતગ્રણા ૫

ઈતિ મહોટો બાસકીન્ધો સમાપ્ત.

## અથ શ્રી ચાર કપાયનો થોડોડો

શ્રી પન્નવણાજી સૂત્ર પદ ચૌદમે કપાયનો વર્ણવ ચાલ્યો છે કપાય ૧૬ પ્રકારે કહી તે: ૧ પોતાને માટે, ૨ પરને માટે, ૩ તદુભય કહેતા બન્ને માટે, ૪ જેત કહેતાં ઉઘાડી જમીનને માટે, ૫ વધ્યુ કહેતાં ઢાંકી જમીનને માટે ૬ શરીર માટે, ૭ ઉપાધિને માટે, ૮. નિરર્થકપણે, ૯ જાણતા, ૧૦ અજાણતા, ૧૧ ઉપશાતપણે, ૧૨. અણ-શાંતપણે, ૧૩. અનતાનુબંધી ક્રોધ, ૧૪ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૫. પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૬. સજલનો ક્રોધ, એવ ૧૬ તે ૧૬ સમુચ્ચય જીવઆશ્રી અને ચોવીશ ૬૬૬ આશ્રી એમ ૨૫ ને સોળે ગુણુતાં ૪૦૦ થયા. હવે કપાયના ૬ળીઆ કહે છે, અણીઆ, ઉપચણીઆ, બાધ્યા, વેદ્યા, ઉઘીરીઆ, નિર્જર્યા એવં ૪ તે ભૂતકાળ, વર્તમાનકાળ અને ભવિષ્ય-કાળ આશ્રી એમ ૬ ને ૩ ત્રણે ગુણુતા ૧૮ થાય. તે એક જીવ આશ્રી અને ૧૮ બહુ જીવ આશ્રી એવ ૩૬ થાય તે સમુચ્ચય જીવ આશ્રી અને ચોવીશ ૬૬૬ આશ્રી, એમ ૩૬ ને ૨૫ થી ગુણુતાં ૬૦૦ થાય.. અને ૪૦૦ ઉપર કહ્યા તે મળી કુલ ૧૩૦૦ ક્રોધના, ૧૩૦૦ માનના, ૧૩૦૦ માયાના અને ૧૩૦૦ લોભના, એવ સર્વ મળી ૫૨૦૦ થાય.



# શ્રી અઠાણુ બોલનો અદ્ય બહુત્વદ્વાર

૧ સુવંથી ચોડા મહાંજ મનુષ્ય.	૨૭ પહેલાં દેવલોકના દેવતા સં.
૨ મનુષ્યાણી સ ખેતરગુણી.	૨૮ પહેલાં દેવલોકની દેવી સં.
૩ બાહર તેઉકાચના પમાપ્તા અસ ખેતરગુણી.	૨૯ જાવનપતિ દેવતા અસં.
૪ અનુત્તર વિમાનના દેવતા અં.	૩૦ જાવનપતિની દેવી સં.
૫ ઉપલી ત્રિકના દેવતા સં.	૩૧ પહેલી નરકના નારહી અસં.
૬ મધ્યમ ત્રિકના દેવતા સં.	૩૨ ખેતરની પુરુષ અસં.
૭ હેઠલી ત્રિકના દેવતા સં.	૩૩ ખેતરની સ્ત્રી સં.
૮ બારમા દેવલોકના દેવતા સં.	૩૪ ઘળખર પુરુષ સં.
૯ અગિયારમા દેવં દેવતા સં.	૩૫ ઘળખર સ્ત્રી સં.
૧૦ દશમા દેવલોકના દેવતા સં.	૩૬ જળચર પુરુષ સં.
૧૧ નવમા દેવલોકના દેવતા સં.	૩૭ જળચર સ્ત્રી સં.
૧૨ સાતમી નરકના નારહી અસં.	૩૮ અંતર દેવતા સં.
૧૩ છઠી નરકના નારહી અસં.	૩૯ અંતર દેવી સં.
૧૪ આઠમા દેવં દેવતા અસં.	૪૦ ભ્યોતિષી દેવતા સં.
૧૫ સાતમા દેવં દેવતા અસં.	૪૧ ભ્યોતિષીની દેવી સં.
૧૬ પાંચમી નરકના નારહી અસં.	૪૨ ખેતર નપુ સંક સં.
૧૭ છઠ્ઠા દેવલોકના દેવતા અસં.	૪૩ ઘળખર નપુ સંક સં.
૧૮ એકમી નરકના નારહી અસં.	૪૪ જળખર નપુ સંક સં.
૧૯ પાંચમા દેવં દેવતા અસં.	૪૫ ઔરદ્રિય પમાપ્તા સં.
૨૦ ત્રીજી નરકના નારહી અસં.	૪૬ પદ્મદ્રિય પમાં વિશેષાક્રિયા
૨૧ ચોથા દેવં દેવતા અસં.	૪૭ ભેદદ્રિય પમાં વિશેષાક્રિયા
૨૨ ત્રીજા દેવં દેવતા અસં.	૪૮ તેષદ્રિય પમાં વિં.
૨૩ બીજી નરકના નારહી અસં.	૪૯ પદ્મદ્રિય અપં અસં.
૨૪ સુમુર્તિમ મનુષ્ય અસં.	૫૦ ઔરદ્રિય અપં વિં.
૨૫ બીજા દેવં દેવતા અસં.	૫૧ તેષદ્રિય અપ વિં.
૨૬ બીજા દેવલોકની દેવી સં.	૫૨ ષેષદ્રિય અપં વિં.
	૫૩ પ્રત્યેક શરીર બાહર વનસ્પતિ

	૫૦	અસં		૭૫	પરિવાઈ	સમદિઠી	અનં
૫૪	બાદર	નિગોદીઆ	૫૦ ના	શરીર	૭૬	સિદ્ધ	ભગવંતજી
			અસં		૭૭	બાદર	વનસ્પતિ
૫૫	પુઢવિકાયા	૫૦	અસં		૭૮	બાદર	૫૦ વિં
૫૬	બાદર	અપકાયા	૫૦	અસં	૭૯	બાં	વનસ્પતિ
૫૭	બાદર	વાઉકાયા	૫૦	અસં	૮૦	બાદર	અપં
૫૮	બાદર	તેઉકાયા	અપં	અસં	૮૧	સમુચ્ચ	બાદર
૫૯	બાદર	પ્રત્યેક	શરીરી	વનસ્પતિ	૮૨	સૂક્ષ્મ	વનસ્પતિ
			અપં	અસં	૮૩	સૂક્ષ્મ	અપં
૬૦	બાં	નિગોદીઆ	અપં	નાં	૮૪	સૂક્ષ્મ	વનસ્પતિ
			અસં		૮૫	સૂક્ષ્મ	૫૦ વિં
૬૧	બાદર	પુઢવી	અપં	અસં	૮૬	સમુચ્ચ	સૂક્ષ્મ
૬૨	બાં	અપકાય	અપં	અસં	૮૭	ભંચ	સિદ્ધિઆ
૬૩	બાદર	વાઉં	અપં	અસં	૮૮	નિગોદીઆ	જીવ
૬૪	સૂક્ષ્મ	તેઉં	અપં	અસં	૮૯	વનસ્પતિ	જીવ
૬૫	સૂક્ષ્મ	પુઢવીં	અપં	વિં	૯૦	એકે	દ્વિયા
૬૬	સૂક્ષ્મ	અપં	અપં	વિં	૯૧	તિય	અ
૬૭	સૂક્ષ્મ	વાઉં	અપં	વિં	૯૨	મિથ્યાદષ્ટિ	જીવ
૬૮	સૂક્ષ્મ	તેઉ	૫૦	સં	૯૩	અવિરતિ	જીવ
૬૯	સૂક્ષ્મ	પુઢવીં	૫૦	વિં	૯૪	સકષાયા	જીવ
૭૦	સૂક્ષ્મ	અપં	૫૦	વિં	૯૫	છઉમત્યા	જીવ
૭૧	સૂક્ષ્મ	વાઉં	૫૦	વિં	૯૬	સભેગી	જીવ
૭૨	સૂક્ષ્મ	નિગોદીઆ	અપ. ના	શરીર	૯૭	સ	સારસ્થા
૭૩	સૂક્ષ્મ	નિગોદીઆ	૫૦ના	શરીર	૯૮	સંવ	જીવ
૭૪	અભંચ	અનતગુણા					

હતિ શ્રી પન્નવાણાસૂત્રપદ ત્રીજેથી અઠાણુ યોલનો  
અદ્યબહુત્વ સપૂણુ

## અથ શ્રી ચોવીશ જિનાંતરાં

૧ અઢાર કોઠાકોઠ સાગરને અતરે ખેંઠા શ્રી આહિનાથ તીર્થ  
કર વનિતા નગરીને વિષે થયા નાભિરાજા પિતા, મહેદેવી રાણી માતા,  
હેમવણે વૃષભ લાછન, પાસે ધનુષ દેહીમાન, ચારાશી લાખ પૂર્વનું  
આયુષ વીશ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા ત્રેસઠ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું,  
એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી એક હજાર  
વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું, સાધુ, સાધ્વી આવક આવિકાણ્ય મતુર્વિધ  
સુધ તીર્થ સ્થાપીને દાદશાગી ગણીની પેટી આપીને, ત્રીજા આસના  
ત્રણ વર્ષ ને સાઠ આઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે મહા વડ તેરસને  
દહાડે, હથ હજાર સાધુ સલાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યાં.

૨ ખેંઠા શ્રી આહિનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહેળ્યા પછી  
પચાસ લાખ કોઠ સાગરને અતરે બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર  
અયોધ્યા નગરીને વિષે થયા જિતશયુ રાજા પિતા, વિજયદેવી રાણી  
માતા, હેમવણે ગજ કહેતા હસ્તીનું લાછન, સાઠા વારસે ધનુષનું  
દેહીમાન એતેર લાખ પૂર્વનું આયુષ, અઢાર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા,  
ત્રેપન લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી,  
પ્રવળ્યા લીધા પછી બાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, આવક  
આવિકાણ્ય મતુર્વિધ સુધ તીર્થ સ્થાપીને દાદશાગી ગણીની પેટી  
આપીને એક હજાર સાધુ સલાતે નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યાં.

૩ બીજા અજિતનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહેળ્યા પછી ત્રીશ લાખ  
કોઠ સાગરને અતરે ત્રીજા સત્તવતાથ તીર્થ કર સાવર્થી નગરીને વિષે  
થયા જિતાય રાજા પિતા સૈન્યદેવી રાણી માતા, હેમવણે અસ  
કહેતા ઘેઠાનું લાછન, વારસે ધનુષનું દેહીમાન સાઠ લાખ પૂર્વનું આયુષ,  
પઢર લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, સુખાલીશ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું,  
એક લાખ પૂર્વ પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી એક વર્ષે કેવળ  
જ્ઞાન ઉપજ્યું સાધુ, સાધ્વી આવક, આવિકાણ્ય મતુર્વિધ સુધ તીર્થ  
સ્થાપીને દાદશાગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સલાતે  
સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યાં.

૪. ત્રીજા સંભવનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી દશ લાખ કોડ સાગરોપમને આંતરે ચોથા અભિનદન તીર્થંકર, વનિતા નગરીને વિશે થયા. સંવર રાજા પિતા, સિદ્ધાર્થ રાણી માતા, હેમવર્ણ, વાનરનું લાંછન, સાડાત્રણસેં ધનુષનું દેહીમાન, પચ્યાસ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં સાડાબાર લાખ પૂર્વ કુવર પછે રહ્યા, સાડીછત્રીસ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી અઠાર વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાણ્ડપ ચતુર્વિંધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણુ, મોક્ષ પધાર્યા.

૫. ચોથા અભિનદન તીર્થંકર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ લાખ કોડ સાગરને આંતરે પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર કુશલપુરી નગરીને વિશે થયા, મેઘરથ રાજા પિતા, સુમંગલા દેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, કૌચ પખીનું લાંછન, ત્રણસેં ધનુષનું દેહીમાન, ચાલીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં દશ લાખ પૂર્વ કુવરપછે રહ્યા, ઓગણત્રીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી, પ્રવળ્યા લીધા પછી વીશ વર્ષે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાણ્ડપ, સઘતીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણુ પધાર્યા.

૬. પાંચમા સુમતિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણુ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નેવું હજાર કોડ સાગરને આંતરે છઠ્ઠા પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર કૌસંખી નગરીને વિશે થયા. શ્રીધર રાજા પિતા, સુસિમા દેવી રાણી માતા, રાતે વર્ણ, પદ્મકમળનું લાંછન, અઢીસો ધનુષનું દેહીમાન, ત્રીશ લાખ પૂર્વનું આયુષ, સાડાસાત લાખ પૂર્વ કુવરપછે રહ્યા, સાડીએકવીશ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવળ્યા પાળી પ્રવળ્યા લીધા પછી છઠ્ઠે મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકાણ્ડપ ચતુર્વિંધ સઘતીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને તોતેર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણુ પધાર્યા.

૭. છઠ્ઠા શ્રી પદ્મપ્રભુ તીર્થંકર નિર્વાણુ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ હજાર કોડ સાગરને આંતરે સાતમા સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વાણારસી નગરીને વિશે થયા. પ્રતિષ્ઠ રાજા પિતા, પૃથ્વી દેવી રાણી માતા,

હેમવર્ણે, સાધીઆનું લાંછન, બસે ધનુષનું દેહીમાન, વીસ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પાચ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, ચૌદ લાખ પૂર્વ, સજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વની પ્રવચ્ચા પાળી પ્રવચ્ચા લીધા પછી નવ માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ, ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને, દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા

૮ સાતમા શ્રી સુપાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહેલ્યા પછી નવસે કોઠ સાગરને આંતરે આઠમા ચદ્રપ્રભ તીર્થંકર ચઢનપુરી નગરીને વિશે થયા મહાસેન રાજા પિતા, હરમણાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે ચદ્રમાનું લાંછન, દોઢસો ધનુષનું દેહીમાન, હથ લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અઢીલાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા, સાડા છ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, એક લાખ પૂર્વ પ્રવચ્ચા પાળી પ્રવચ્ચા લીધા પછી છઠ્ઠે મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હબ્બર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૯ આઠમા શ્રી ચદ્રપ્રભ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહેલ્યા પછી નેવું કોઠ સાગરને આંતરે નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર કાકલી નગરીને વિશે થયા સુગ્રીવ રાજા પિતા, રમાદેવી રાણી માતા, ઉજ્જવલ વર્ણે, મગરમખનું લાંછન, સો ધનુષનું દેહીમાન, બે લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં અઢ લાખ પૂર્વ કુવરપણે રહ્યા અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ એક લાખ પૂર્વ પ્રવચ્ચા પાળી પ્રવચ્ચા લીધા પછી ચાર મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, આવક આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હબ્બર સાધુ સઘાતે નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૧૦ નવમા શ્રીસુવિધિનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ મોક્ષ પહેલ્યા પછી નવ કોઠ સાગરને આંતરે દશમા શ્રી શીતગનાથ તીર્થંકર ભદ્રીલપુર નગરીને વિશે થયા દશરથ રાજા પિતા, નંદાદેવી રાણી માતા હેમવર્ણે, શ્રીવત્સ સાધિયાનું લાંછન નેવું ધનુષનું દેહીમાન એક લાખ પૂર્વનું આયુષ, તેમાં પા લાખ પૂર્વ કુવર પણે રહ્યા અર્ધ લાખ પૂર્વ રાજ પાળ્યુ, પા લાખ પૂર્વની પ્રવચ્ચા પાળી પ્રવચ્ચા લીધા પછી ત્રણ

માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણુ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૧ દશમા શ્રી શીતળનાથ તીર્થ કર નિર્વાણુ પહોંચ્યા પછી એક કોડ સાગરમાં એકસો સાગર, છાસઠ લાખ, છવીસ હજાર વરસને ઉણે આંતરે, અગિયારમા શ્રેયાંસનાથ તીર્થકર સિદ્ધપુરી નગરીને વિશે થયા. વિષ્ણુ રાજા પિતા અને વિષ્ણુ દેવી રાણી માતા, હેમવણે, ગેડાનુ લાંછન. એંસી ધનુષનુ દેહીમાન, ચોરાસી લાખ વર્ષનુ આયુષ, તેમાં ૨૧ લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ૪૨ લાખ વર્ષનુ આયુષ, તેમાં ૨૧ લાખ વર્ષની પ્રવળ્યાર્યા પાળી, પ્રવળ્યાર્યા લીધા પછી બે માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ. સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણુ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૨ અગિયારમા શ્રી શ્રેયાસનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ૫૪ સાગરને આતરે, બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થ કર ચ પાપુરી નગરીને વિશે થયા વાસુપૂજ્ય રાજા પિતા, જયાદેવી રાણી માતા, રાતેવણે લેસનુ લાંછન, સિત્તેર ધનુષનુ દેહીમાન, બોતેર લાખ વર્ષનુ આયુષ તેમાં અઢાર લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ચોપન લાખ વર્ષની પ્રવળ્યાર્યા લીધા પછી એક માસે કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને છસે સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણુ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૩ બારમા શ્રી વાસુપૂજ્ય તીર્થ કર નિર્વાણુ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ત્રીશ સાગરને આતરે તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થ કર ક પીલપુર નગરીને વિશે થયા કૃતવર્મા રાજા પિતા, શ્યામાદેવી રાણી માતા. હેમવણે, સૂવરનુ લાંછન સાઠ ધનુષનુ દેહીમાન, સાઠ લાખ વરસનુ આયુષ, તમા પદર લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ત્રીશ લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યુ ૧૫ લાખ વર્ષની પ્રવળ્યાર્યા પાળી પ્રવળ્યાર્યા લીધા પછી બે મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને ૬૦૦ સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણુ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૪ તેરમા શ્રી વિમળનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી નવ સાગરને આતરે ચૌદમા અનંતનાથ તીર્થ કર અયોધ્યા નગરીને વિશે

ઘયા. સિંહસેન રાજા પિતા, સુવશાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે, ચક્રરાજ  
લાંછન, પચાસ ધનુષનું દેહીમાન, ૩૦ લાખ વર્ષનું આયુષ તેમાં સામ  
સાત લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પછર લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું,  
સાઠાસાત લાખ વર્ષની પ્રવલ્લ્યા પાળી, પ્રવલ્લ્યા લીધા પછી ૩  
મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિધ  
સહ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને સાતસે સાધુ  
સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૫. ચૌહમા શ્રી અનંતાય તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહેામ્યા  
પછી ઘાર સાગરને આતરે પહરમાં ધર્મનાથ તીર્થંકર સ્તપુરી નગ  
રીને વિશે ઘયા. માનુ રાજા પિતા, સુવશાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે,  
વજનું લાંછન, પિસ્તાલીશ ધનુષનું દેહીમાન ૬૪ લાખ વર્ષનું આયુષ  
તેમાં અઢી લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સામ છ લાખ વર્ષ રાજ  
પાળ્યું, એક લાખ વર્ષની પ્રવલ્લ્યા પાળી, પ્રવલ્લ્યા લીધા પછી તે  
મહિને કેવળજ્ઞાન પામ્યા. સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચતુર્વિધ  
સહ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને આઠસે સાધુ સંઘાતે  
સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૧૬. પહરમા શ્રી ધર્મનાથ તીર્થંકર નિર્વાણ, મોક્ષ પહેામ્યા  
પછી ત્રણ સાગર તેમાં પોણાપચ્ચને ઉલ્લે આતરે સોળમા શ્રી શાંતિનાથ  
તીર્થંકર હસ્તીનાપુર નગરીને વિશે ઘયા, વિન્ધસેન રાજા પિતા, અન્નિ-  
રાદેવી રાણી માતા, હેમવલ્લે મૃગનું લાંછન, ચાળીશ ધનુષનું દેહીમાન,  
એક લાખ વરસનું આયુષ, તેમાં પા લાખ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, અર્ધ  
લાખ વર્ષ રાજ પાળ્યું પા લાખ વર્ષની પ્રવલ્લ્યા પાળી, પ્રવલ્લ્યા  
લીધા પછી એક મહિને કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું, સાધુ, સાધ્વી, આવક  
આવિકારૂપ ચતુર્વિધ સહ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને  
નવસે સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા

૧૭. સોળમા શ્રી શાંતિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પહેામ્યા પછી અર્ધ  
પચ્ચને આતરે સત્તરમા શ્રી કુશુનાથ તીર્થંકર ગજપુર નગરીને વિશે  
ઘયા. સુરરાજા પિતા, સુશાદેવી રાણીમાતા, હેમવલ્લે, છાગલ કહેતા  
ગોકડાનું લાંછન, પાંત્રીશ ધનુષનું દેહીમાન. પચાસ હજાર વર્ષનું  
આયુષ, તેમાં પોણી ષોવીશ હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પોણી ષોવીશ  
હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યું, પોણી ષોવીશ હજાર વર્ષ ચક્રવર્તીની

પદવી ભોગવી, પોણી ચોવીશ હજાર વર્ષની પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી સોળ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ પધાર્યા

૧૯. સત્તરમા શ્રી કુચુનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી પા પદ્યમાંથી એક કોડ ૧ હજાર વર્ષને ઉભે આંતરે ૧૮મા શ્રી અરનાથ તીર્થ કર નાગપુર નગરીને વિશે થયા. સુદર્શન રાજા પિતા, દેવકીદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, નદાવર્ત સાથિયાનુ લાંછન, ત્રીશ ધનુષનુ દેહીમાન, ચોરાશી હજાર વર્ષનુ આયુષ, તેમાં ૨૧ હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, ૨૧ હજાર વર્ષ રાજ્ય પાળ્યુ ૨૧ હજાર વર્ષ ચક્રવર્તીની પદવી ભોગવી, ૨૧ હજાર વર્ષ પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી ત્રણ મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા

૧૯ અઠારમાં અરનાથ તીર્થ કર નિર્વાણ, મોક્ષ પહોંચ્યા પછી એક કોડ ને એક હજાર વરસને અંતરે ૧૯ મા મલ્લિનાથ તીર્થ કર મિથિલા નગરીને વિશે થયા કુલ રાજા પિતા, પ્રભાવતી રાણી માતા, નીલવર્ણ, કળશનુ લાંછન, પચ્ચીશ ધનુષનુ દેહીમાન, પચાવન હજાર વર્ષનુ આયુષ, તેમાં સો વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, બાકી પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી ત્રીજે પહોરે કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાચસે સાધુ અને પાચસે સાધ્વી સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૦ ઓગણીસમા મલ્લિનાથ તીર્થ કર મોક્ષ પહોંચ્યા પછી ચોપન લાખ વરસને આંતરે વીશમા શ્રી મુનિસુવ્રત તીર્થ કર રાજગ્રહી નગરીને વિશે થયા. સુમિત્ર રાજા પિતા, પદ્માવતી રાણી માતા, શ્યામ વર્ણ, કાચબાનુ લાંછન, વીશ ધનુષનુ દેહીમાન, ત્રીસ હજાર વર્ષનુ આયુષ, તેમા સાડાસાત હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, પદર હજાર વર્ષ રાજ પાળ્યુ, સાડાસાત હજાર વર્ષ પ્રવજ્યા પાળી, પ્રવજ્યા લીધા પછી અગિયાર મહિને કેવળજ્ઞાન ઉપજ્યુ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિધ સંઘ તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સંઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.



૨૧ વીશમા શ્રી મુનિસુવ્રત તીર્થંકર મોક્ષ પદોચ્ચા પછી છ લાખ વર્ષને આંતરે ૨૧મા નેમિનાથ તીર્થંકર મધુરા નગરીને વિશે થયા. વિજય રાજા પિતા, વિપુલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, નીલોત્પલ કમળનું લાંછન; ૫૬૨ ધનુષનું દેહીમાન, ૬૪ હજાર વર્ષનું આયુષ, અહીં હજાર વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સાડા છ હજારવર્ષ રાજ પાળ્યું, એક હજાર વર્ષ પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી નવ મહિને કેવળજ્ઞાન છિપવ્યું, સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ, ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપી એક હજાર સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૨ એકવીશમા શ્રી નેમિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પદોચ્ચા પછી પાંચ લાખ વર્ષને આંતરે ૨૨ મા નેમિનાથ તીર્થંકર સોરીપુર નગરીને વિશે થયા. સુસુદ્રવિજય રાજા પિતા, શીવાદેવી રાણી માતા, રથામવર્ણ, ૪૫૫૫ લાંછન, ૬૪ ધનુષનું દેહીમાન, એક હજાર વર્ષનું આયુષ, તેમાં ત્રણસે વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સાતસે વર્ષ પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી ચોપન હઠાડે કેવળજ્ઞાન છિપવ્યું. સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને પાંચસે ને છત્રીય સાધુ સઘાતે સ્વામી નિર્વાણ, મોક્ષ પધાર્યા.

૨૩ બારીશમા શ્રી નેમિનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પદોચ્ચા પછી પોણી ચોથાંસી હજાર વર્ષને આંતરે ૨૩ મા પાર્શ્વનાથ તીર્થંકર વાણ્વરસી નગરીને વિશે થયા. અશ્વમેન રાજા પિતા, વામાદેવી રાણી માતા, નીલવર્ણ સર્પનું લાંછન, નવ હાથનું દેહીમાન, એ વર્ષનું આયુષ, તેમા ૭૦ વર્ષ કુવરપણે રહ્યા, સિત્તેર વષ પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી ચોથાંસી હઠાડે કેવળજ્ઞાન છિપવ્યું, સાધુ સાધ્વી, આવક, આવિકારૂપ ચાર તીર્થ સ્થાપી દ્વાદશાંગી ગણીની પેટી આપીને એક હજાર સાધુ સઘાતે નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

૨૪ ત્રેવીશમા શ્રી પાર્શ્વનાથ તીર્થંકર મોક્ષ પદોચ્ચા પછી અહીંસે વર્ષને આંતરે ચોવીશમા શ્રી મહાવીર તીર્થંકર કલિચક્ર કમાન નગરીને વિશે થયા. સિદ્ધાથ રાજા પિતા ત્રિશલાદેવી રાણી માતા, હેમવર્ણ, સિંહનું લાંછન સાત હાથનું દેહીમાન, છાતેર વર્ષનું આયુષ, તેમા ૩ વષ કુવરપણે રહ્યા ૪૨ વષની પ્રવચ્ચા પાળી, પ્રવચ્ચા લીધા પછી સાડા બાર વર્ષને એક ખખવાડીએ કેવળજ્ઞાન છિપવ્યું. સાધુ, સાધ્વી,

શ્રાવક, શ્રાવિકારૂપ ચતુર્વિંધ સઘ તીર્થ સ્થાપીને દ્વાદશાંગી ગણીની પેઠી આપીને આસો વદ અમાવાસ્યાની રાત્રે પાવાપુરી નગરીને વિશે ચોથા આરાના ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના યાત્રી રહ્યા ત્યારે સ્વામીનાથ એકાકીપણે, બે દિવસનું અનશન કરી નિર્વાણ મોક્ષ પધાર્યા.

પહેલા તીર્થ કર શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી અને ચોવીશમા તીર્થ કર શ્રી મહાવીર સ્વામી એ બેઉ વચ્ચે એક કોડાકોડ સાગરોપમનું ઝાઝેરું તેમા ૪૨ હજાર વર્ષ ઉણાનું આતરૂ જાણવું

ઇતિ શ્રી ચોવીશ તીર્થ કરનાં આંતરાં સ પૂર્ણ.

## અથ શ્રી શ્વાસોચ્છવાસનો થોડોડો

શ્રી પન્નવણાજી સૂત્ર પદ સાતમે શ્વાસોચ્છવાસનો અધિકાર આલ્યો છે, તેમા નારકી અને દેવતા કેવી રીતે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે ? વીર પ્રભુએ કહ્યું કે હે ગૌતમ ! નારકીના છવ નિરતર ધમણની પેરે શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે અસુરકુમારના દેવતા જઘન્ય સાત થોડ, ઉત્કૃષ્ટા એક પક્ષ ઝાઝેરે. શ્વાસોચ્છવાસ લીએ છે વાણવ્યતર ને નવીનકાયના દેવતા જઘન્ય સાત થોડ, ઉત્કૃષ્ટા પ્રત્યેક મહૂર્તે, જ્યોતિષી જ૦ અને ઉ૦ પ્રત્યેક મહૂર્તે, પહેલે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મહૂર્તે અને ઉ૦ બે પક્ષે બીજે દેવલોકે જ૦ પ્રત્યેક મહૂર્તે ઝાઝેરે ઉ૦ બે પક્ષે ઝાઝેરે ત્રીજે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષે, અને ઉ૦ સાત પક્ષે ચોથે દેવલોકે જ૦ બે પક્ષે ઝાઝેરે અને ઉ૦ સાત પક્ષે ઝાઝેરે. પાચમે દેવલોકે જ૦ સાત પક્ષે ઉ૦ દશ પક્ષે છઠે દેવલોકે જ૦ દશ પક્ષે ઉ૦ ચૌદ પક્ષે સાતમે દેવલોકે જ૦ ચૌદ પક્ષે ઉ૦ સત્તર પક્ષે આઠમે દેવલોકે જ૦ સત્તર પક્ષે ઉ૦ અઠાર પક્ષે નવમે દેવલોકે જ૦ અઠાર પક્ષે, ઉ૦ યોગણીસ પક્ષે દશમે દેવલોકે જ૦ યોગણીસ પક્ષે, ઉ૦ વીશ પક્ષે અગિયારમે દેવલોકે જ૦ વીશ પક્ષે, ઉ૦ એકવીસ પક્ષે બારમે દેવલોકે જ૦ એકવીશ પક્ષે, ઉ૦ બાવીસ પક્ષે પહેલી ત્રિકમા જ૦ બાવીશ પક્ષે, ઉ૦ પચીસ પક્ષે, બીજી ત્રિકમા જ૦ પચીસ પક્ષે ઉ૦ અઠાવીશ પક્ષે ત્રીજી ત્રિકમા જ૦ અઠાવીશ પક્ષે ઉ૦ એકત્રીસ પક્ષે ચાર અનુત્તર વિમાનમા જ૦ એકત્રીસ પક્ષે, ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે સર્વાર્થ-સિદ્ધમા જ૦ અને ઉ૦ તેત્રીસ પક્ષે એમ તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ જી ચો લે અને તેત્રીસ પખવાડીએ શ્વાસ નીચો મૂકે

નંબર	તીર્થંકરના નામ	પિતાનું નામ	માતાનું નામ	લાઇન
૧	શ્રી અપભદ્રેવ	નાભીકૃષ્ણકર	મદ્દેવી	૧૫૫
૨	શ્રી અજીતનાથ	જિતશત્રુ	વિજ્યા	હસ્તિ
૩	શ્રી સભવનાથ	જિતાય	સેનાદેવી	અધ
૪	શ્રી અભિનંદન	સવરણભા	સિદ્ધાર્થ	વાંદર
૫	શ્રી સુમતિનાથ	મિવરાભા	મંજળા	શ્રી અપક્ષી
૬	શ્રી પદ્મપ્રભ	શ્રીમિરાભા	સુશીમા	૫૬
૭	શ્રી સુપાન્થ નાથ	પ્રતિષ્ઠરાભા	પૃથ્વી	સાધીઓ
૮	શ્રી અદ્રપ્રભ	મહાસેનરાભા	લક્ષ્મણા	અ. ૬
૯	શ્રી સુવિભિનાથ	સુગ્રીવરાભા	રામાયણી	મંજરમંજર
૧૦	શ્રી શીતળનાથ	દશરથ	નંદા	શ્રીવરસ
૧૧	શ્રી સેર્થાસનાથ	વિષ્ણુ	વિજ્યા	ગેટલ
૧૨	શ્રી વાસુપૂર્ણ	વસુપૂર્ણ	જ્યા	પાટલ
૧૩	શ્રી વિમળનાથ	કૃતવર્મા	સ્વામા	વરાહ
૧૪	શ્રી જનતનાથ	સિદ્ધસેન	સુયશા	સીંચાણે
૧૫	શ્રી ધમનાથ	ભાત	સુમતા	વજ
૧૬	શ્રી શાંતિનાથ	વિશ્વસેન	અશ્વિજ	હસ્તિ
૧૭	શ્રી કુકુનાથ	જર	સુરાદેવી	બકરી
૧૮	શ્રી અરનાથ	સુદશન	દેવગોશાળી	નંદાવત
૧૯	શ્રી મરિકનાથ	કુભ	પ્રભાવતી	જળથ
૨૦	શ્રી સુનિસુમત	સુમિત્ર	પદ્માવતી	કામળો
૨૧	શ્રી નમિનાથ	વિજય	ત્રિપુલા	કમળ
૨૨	શ્રી નેમિનાથ	કમુદ્રવિજય	શિવાદેવી	થા. ૫
૨૩	શ્રી પાન્થનાથ	અશ્વસેન	વામાદેવી	સપ
૨૪	શ્રી મહાવીર	સિદ્ધાથ	ત્રિશલાદેવી	સિંહ

ધનુષ શરીરમાન	આયુમાન	યક્ષનાં નામ.	યક્ષણીનાં નામ
૫૦૦	૮૪ લાખ પૂર્વ,	ગૌમુખ	ચક્રેશ્વરી
૪૫૦	૭૨ " "	મહાયક્ષ.	અજીતબાળા
૪૦૦	૬૦ " "	ત્રિમુખ.	રૂરીતારી
૩૫૦	૫૦ " "	નાયક.	કાલીકા.
૩૦૦	૪૦ " "	તુભરં.	મહાકાલી.
૨૫૦	૩૦ " "	કુસમય.	શ્યામા.
૨૦૦	૨૦ " "	માતંગ.	શાન્તા.
૧૫૦	૧૦ " "	વિજય	ભૂકીટી.
૧૦૦	૨ " "	અજીત.	સુતારિકા.
૬૦	૧ " "	પ્રણા.	અશોકા.
૮૦	૮૪ લાખ વર્ષ.	જક્ષેત.	માનવી.
૭૦	૭૧ " "	કુમાર.	ચંડા.
૬૦	૬૦ " "	પણ્ડુમુખ.	વિહિતા.
૫૦	૩૦ " "	પાતાળ.	અંકુશા.
૪૫	૧૦ " "	કિન્નર.	કંઠર્પ
૪૦	૧ " "	ગરૂય.	નિર્વાણા
૩૫	૬૫ હજાર વર્ષ	ગધર્વ.	ખલા.
૩૦	૮૪ " "	યક્ષેઠ.	ધણા.
૨૫	૫૫ " "	કુબેર.	ધરણપ્રિયા
૨૦	૩૦ " "	વરૂણ.	નરદત્તા
૧૫	૧૦ " "	ભૂકુટી.	ગધારી
૧૦	૧ " "	ગોમેધ	અભિકા
૬ હાથ	૧૦૦ વર્ષ.	યશ્વં.	પદ્માવતી.
૭ હાથ	૭૨ વર્ષ	માતંગ.	સિંધ્યાધિકા.

## અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલો આરો, ૪ કોડાકોડી સાગરોપમનો, સુસમ સુસમ એટલે એકછ સુખમાં સુખ, ૩ ગાઉનું દેહીમાન, ૩ પશ્ચોપમનું આઉપુ, ૨૫૬ પાંસળી, ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી; (દરેક આરો ઉતરતાં દેહમાન, આઉપુ, પાંસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીનો આરો બેસતાં જે હોય તે બાબતી), વજ્રશ્યામ નારાયણ સહયજ્ઞ. સમયઉત્તર સઠાણ, ત્રણ દિવસને આતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; અને તેમા ૧૦ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહેાચાડે, ત્રણ આરા સુધી લુગલિયા (એક પ્રકારના મનુષ્ય મુગલ) હોય છે, તેના આઉપા આડા છ માસ રહે ત્યારે પશ્ચાત્ત આઉપુ બાધે, ત્યારે ભુગલથી એક એજી પ્રસવે, તે ઇશ્વર પ્રતિ પાલન ૪૬ દિવસ કરે. સ્ત્રીપુરુષને સ્વ ભાત્રનો વિયોગ ન પડે, એને છોક્ર ને એકને બાસુ આવે એટલે મરીને દેવતાની અતિમાં જાય. તેમના શરીરનું નિહરણુ દેવતા કરે. તેમને ગૌર વિરોધ, ઇચ્છા, ઊર છોતાં નથી.

(૨) બીજો આરો બેસતાં વણું, ગમ, રસ, કપશંતા પર્વત અનતા હીણા થયા; ૩ કોડા સાં નો, સુસમ એટલે એકછ સુખ; બે ગાઉનું દેહીમાન, બે પશ્ચોપમનું આં; ૧૨૮ પાંસળી, બે દિવસને આતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ખાંડ સરખી, ૧૦ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહેાચાડે; સહયજ્ઞ, સઠાણ અને બાહીના બોલ પહેલા પ્રમાણે ૫૨૬ ઇશ્વરની પ્રતિપાલણા ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજો આરો બેસતાં વણું ના પર્વત અનતા હીણા થયા. આરો ૨ કોડા સાં નો, સુસમ સુસમ એટલે સુખ બહુ ને દુખ ઘણું; ૧ ગાઉનું દેહીમાન ને ૧ પશ્ચોપમનું આં ૬૪ પાંસળી, એકાંતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ગોળ સરખી; બાહીના બોલ બીજા આરા પ્રમાણે, ૫૨૬ ઇશ્વરની પ્રતિ પાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, રોગ, ક્રૂરપ હોય નહીં સ પૂણું જ બોધાત્મ, વિવિધ સુખ પામે તે જાનપુરુષનાં ફળ બાબતે ત્રીજા આરામા ૮૪ લાખ પૂર્વ ૩ વર્ષને દાઠા માસ બાહી થયા ત્યારે સર્વાથ સિદ્ધ વિમાન થશે ૩૩ સાગરનું

આં લોગવીને વનિતા નગરી, નાભીકુલકર રાજ પિતા, મરૂદેવી માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઊપજ્યા, હા માસે જન્મ્યા. પ્રથમ ઋષભનુ સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું. તેમણે જુગલિયા-ધર્મ નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી; અનુકંપા નિમિત્તે ૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુંવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું. ભરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સયમ લીધો તે એક લાખ પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પન્નાસને બેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ પ બાણવી.

(૪) ચોથો આરો બેસતા અનતા પર્યવ-વર્ણ વગેરેના હીણા થયા. એ આરો ૧ કો. સાં મા ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણાં (ઓછા) નો બાણવો. હસમ-સુસમ એટલે હુઃખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું દેહીમાન, કોઠ પૂર્વનું આઉણુ, છ સઘયણુ ને છ સઠાણુ, ૩૨ પાસળી, દિન દિન પ્રત્યે (રોજને રોજ) આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે પુરુષ ૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નયુસક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાના છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનુ આં લોગવીને માહણકુલ નગર (બ્રાહ્મણકુલ)મા ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાનદાની કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઊપજ્યા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩ મી રાત્રે શકેન્દ્રનુ આસન ચળ્યું એટલે હરણુગમેષી દેવને ગર્ભ સાહરણુની આજ્ઞા આપી તેણે ગર્ભસાહારીને કુંડીઆમના સિદ્ધાર્થ રાજની ત્રિશલાદેવી રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યાં ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા અને ૩૦ વર્ષ કુંવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાડાબાર વર્ષને એક પખવાડીએ કેવળ પામ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા

(૫) પાંચમો આરો બેસતાં વર્ણ ૧૦ ના અકંતા પર્યવ હીણા થયા, આ આરો હસમ એટલે એકલુ હુઃખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેવ, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સઘયણુ ને ૬ સઠાણુ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટું સઘયણુ ૧ હુડ મઠાણુ, ૧૬ પાસળી દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની

## અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલા આરા, ૪ કોડાકોટી સાગરાપમનો, સુસમ સુસમ એટલે એકલુ સુખમાં સુખ, ૩ ગાઉનું દેહીમાન, ૩ પથ્થોપમનું આઉપુ; ૨૫૬ પાસળી, ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી, (હરેક આરા ઉતરતાં દેહમાન, આઉપુ, પાસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીનો આરા બેસતાં ને હોમ તે બધુવી), વચ્ચનાના નારાય સમયલુ સમયઉરસ સઠાણ, ત્રણ દિવસને આંતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે; અને તેમાં ૧૦ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ મનવાંચિત સુખ પહોંચાડે, ત્રણ આરા સુધી જુગલિયા (એક પ્રકારના મનુષ્ય સુખ) હોય છે, તેના આઉપા આડા છ માસ રહે ત્યારે પરમપુરુ આઉપુ બાધે, ત્યારે જુગલણી એક એકલુ પ્રસવે, તે છોડનું પ્રતિ પાલન ૪૬ દિવસ કરે સ્ત્રીપુરુષને કલુ માત્રનો વિયોગ ન પડે, એકને છોક્ર ને એકને બગાસુ આવે એટલે મરીને દેવતાની અતિમા બચે તેમનાં શરીરનું નિહરણુ દેવતા કરે. તેમને ગૈર વિરોધ, ઇર્ષ્યા, ઝેર હોવા નથી.

(૨) બીજો આરા બેસતાં વણું, અષ્ટ, રસ, રૂપનાં પર્ણ અનતા હીણા થયા; ૩ કો. સા. નો, સુસમ એટલે એકલુ સુખ, બે ગાઉનું દેહીમાન, બે પથ્થોપમનું આ. ૧૨૮ પાસળી, બે દિવસને આંતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ આ. સરખી, ૧૦ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ મનવાંચિત સુખ પહોંચાડે; સમયલુ, સઠાણ અને બાકીના બોલ પહેલા પ્રમાણે; પરંતુ છોડની પ્રતિપાલણ ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજો આરા બેસતાં વણું ના પર્ણ અનતા હીણા થયા આરા ૨ કો. સા. નો સુસમ સુસમ એટલે સુખ બધું ને દુઃખ ઘોડું; ૧ ગાઉનું દે. ને ૧ પથ્થોપમનું આ. ૬૪ પાસળી, આંતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ બોળ સરખી; બાકીના બોલ બીજા આરા પ્રમાણે, પરંતુ છોડનું પ્રતિ પાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, રાગ, ક્રોધ હોય નહીં સ પૂર્ણ અ ઓર્પાજ, વિવેક સુખ પામે તે જ્ઞાનપુરુષના રૂળ બલુવા. ત્રીજા આરામાં ૮૪ લાખ પૂર્ણ ૩ વર્ષને ૮૪ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે સર્વાંધ સિદ્ધ વિમાન થકી ૩૩ સાગરનું

આં લોગવીને વનિતા નગરી, નાલીકુલકર રાજા પિતા, મરૂદેવી માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઊપજ્યા, હા માસે જન્મ્યા. પ્રથમ ઋષભનુ સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું. તેમણે શુગલિયા-ધર્મ નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી; અનુકંપા નિમિત્તે ૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું. ભરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સંયમ લીધો તે એક લાખ પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અઠાપદ પર્વત ઉપર પદ્માસને બેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ પ બાણવી.

(૪) ચોથો આરો બેસતાં અનતા પર્યવ-વર્ણ વગેરેના હીણા થયા. એ આરો ૧ કો. સાં મા ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણાં (ઓછા) નો બાણવો. હુસમ-સુસમ એટલે દુઃખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું દેહીમાન, કોડ પૂર્વનું આઉણુ, છ સઘયણુ ને છ સઠાણુ, ૩૨ પાંસળી, દિન દિન પ્રત્યે (રોજને રોજ) આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે પુરુષ ૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુસક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાનાં છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનું આં લોગવીને માહણકુડ નગર (બ્રાહ્મણકુડ)માં ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાનદાની કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી ઊપજ્યા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩ મી રાત્રે શેકેન્દ્રનું આસન થયું એટલે હરણુગમેષી દેવને ગર્ભ સાહરણુની આજ્ઞા આપી તેણે ગર્ભસાહારીને કુડીગ્રામના સિદ્ધાર્થ રાજાની ત્રિશલાદેવી રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યાં ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા અને ૩૦ વર્ષ કુવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાડાબાર વર્ષને એક પખવાડીએ કેવળ પામ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા

(૫) પાંચમો આરો બેસતા વર્ણ ૫૦ ના અકતા પર્યવ હીણા થયા, આ આરો હુસમ એટલે એકલુ દુઃખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેહ, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સઘયણુ ને ૬ સઠાણુ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટું સઘયણુ ૧ હુંડ મઠાણુ, ૧૬ પાસળી દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની



## અથ શ્રી છ આરાના બોલ

(૧) પહેલા આરા, ૪ કોઠાકોટી સાગરોપમનો, સુસમ સુકમ એટલે એકલ સુખમાં સુખ, ૩ ગાઉનું દેહીમાન, ૩ પદ્યોપમનું આઉપ; ૨૫૬ પાંસળી; ધરતીની સરસાઈ સાકર સરખી; (કરેક આરા ઉતરતાનું દેહમાન, આઉપ, પાંસળી તથા ધરતીની સરસાઈ તે પછીનો આરા ભેસતાં જે હોય તે બહુવી), વજ્રસપ્ત નાશાય સહસ્રણ સમચરિત સઠાણ, ત્રણ દિવસને આતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, અને તેમા ૧૦ પ્રકારનાં કદપવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે, ત્રણ આરા સુખી જુગલિયા (એક પ્રકારના મનુષ્ય જુગલ) હોય છે, તેના બાઉબા આઠા છ માસ રહે ત્યારે પરલવનું બાઉપ બાપે, ત્યારે જુગલણી એક બેઠક પ્રસવે, તે ઊરનું પ્રતિપાલન ૪૬ દિવસ કરે સ્ત્રીપુરુષને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે, એકને છોક્ર ને એકને બગાસુ આવે એટલે મરીને દેવતાની ગતિમા બન્ય તેમનાં શરીરનું નિકરણ દેવતા કરે તેમને ગૈર વિરોધ, ઇર્ષ્યા, ઝેર હોવા નથી.

(૨) બીજે આરા ભેસતાં વણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્મવ અનતા હીણા થયા; ૩ કોઠા સાં નો, સુસમ એટલે એકલ સુખા બે ગાઉનું દેહીમાન, બે પદ્યોપમનું આઠ; ૧૨૮ પાંસળી, બે દિવસને આતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે ધરતીની સરસાઈ ખાંડ સરખી, ૧૦ પ્રકારનાં કદપવૃક્ષ મનવાચિત સુખ પહોંચાડે; સહસ્રણ, સઠાણ અને બાહીના બોલ પહેલા પ્રમાણે; પરંતુ ઊરની પ્રતિપાલણ ૬૪ દિવસ કરે.

(૩) ત્રીજે આરા ભેસતાં વણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્મવ અનતા હીણા થયા આરા ૨ કોઠા સાં નો, સુસમ સુસમ એટલે સુખ પ્રણ ને ૬ બેઠક; ૧ ગાઉનું દેહ ને ૧ પદ્યોપમનું આઠ; ૬૪ પાંસળી, એકાતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ ગોળ સરખી; બાહીના બોલ બીજા આરા પ્રમાણે, પરંતુ ઊરનું પ્રતિપાલન ૭૬ દિવસ કરે.

એ ત્રણ આરામાં જરા, રાગ, ક્રોધ, હોય નહીં સ પૂર્ણ અરોપાન, વિષય સુખ પામે તે દાનપુરુષનાં રૂળ બહુવા ત્રીજા આરામાં ૮૪ લાખ પૂર્વ ૩ વર્ષને ૮૫ માસ બાદી રજા ત્યારે સર્વાય સિદ્ધ વિમાન થઈ ૩૩ સાગરનું

આં ભોગવીને વનિતા નગરી, નાલીકુલકર રાજ પિતા, મરૂદેવી માતાની કુખે શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી જિપજયા, હા માસે જન્મ્યા. પ્રથમ ઋષભનું સ્વપ્ન દેખીને ઋષભદેવ નામ દીધું. તેમણે જુગલિયા-ધર્મ નિવારીને અસિ, મસિ, કૃષિ આદિ ૭૨ કળા શીખવી; અનુકંપા નિમિત્તે ૨૦ લાખ પૂર્વ સુધી કુંવરપણે રહ્યા ને ૬૩ લાખ પૂર્વ રાજ્ય પાળ્યું. ભરતને રાજ્ય આપીને ૪૦૦ સાધુ સાથે સંયમ લીધો તે એક લાખ પૂર્વ પાળ્યો કેવળ પામીને અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર પદ્માસને બેસીને ૧૦૦૦૦ સાધુ સાથે મોક્ષ પધાર્યા, ત્રીજા આરામાં ગતિ પ બાળવી.

(૪) ચોથો આરો બેસતા અનતા પર્યાવ-વર્ણ વગેરેના હીણા થયા. એ આરો ૧ કો સાં માં ૪૨૦૦૦ વર્ષ ઉણાં (ઓછા) નો બાળ્યો. હસમ-સુસમ એટલે હુઃખ ઘણું ને સુખ થોડું, ૫૦૦ ધનુષનું દેહીમાન, કોડ પૂર્વનું આઉણુ, છ સઘયણુ ને છ સઠાણુ, ૩૨ પાંસળી, દિન દિન પ્રત્યે (રોજને રોજ) આહારની ઇચ્છા ઉપજે ત્યારે પુરુષ ૩૨ કવળ, સ્ત્રી ૨૮ ને નપુસક ૨૪ કવળનો આહાર કરે, ધરતીની સરસાઈ સારેરી, ઉતરતે આરે થોડેરી, એ આરાના છેવટ ૭૫ વર્ષ ને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા, ત્યારે ૧૦ મા દેવલોકે ૨૦ સાગરોપમનુ આં ભોગવીને માહણકુંડ નગર (બ્રાહ્મણકુંડ)માં ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને ઘેર દેવાનદાની કુખે શ્રી મહાવીર સ્વામી જિપજયા, ત્યાં ૮૨૧ રાત્રી રહ્યા, ૮૩ મી રાત્રે શકેન્દ્રનું આસન ચળ્યું એટલે હરણુગમેષી દેવને ગર્ભ સાહરણુની આજ્ઞા આપી તેણે ગર્ભસાહારીને કુડીગ્રામના સિદ્ધાર્થ રાજાની ત્રિશલાદેવી રાણીના ગર્ભસ્થાનમાં મૂક્યા, ત્યાં ગર્ભકાળ પૂર્ણ કરી જન્મ પામ્યા અને ૩૦ વર્ષ કુંવરપણે રહી દીક્ષા લીધી પછી સાડાબાર વર્ષને એક પખવાડીએ કેવળ પામ્યા કુલ ૪૨ વર્ષ દીક્ષા પાળી ચોથા આરાના ૩ વર્ષ અને ૮૧ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે મોક્ષ પધાર્યા.

(૫) પાંચમો આરો બેસતા વર્ણ ૫૦ ના અકંતા પર્યાવ હીણા થયા, આ આરો હસમ એટલે એકલું હુઃખ, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, ૭ હાથનું દેહ, ૧૨૫ વર્ષનું આં ૬ સઘયણુ ને ૬ સઠાણુ, ઉતરતે આરે ૧ છેવટું સઘયણુ ૧ હુંડ મઠાણુ, ૧૬ પાંસળી દિનદિન પ્રત્યે આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે, ધરતીની

સરસાઈ કાઈકી સારેરી ઉતરતે આરે કુભારના ની ભાડાની ક્યાર સરખી  
એ આરે ગતિ ૪, મોક્ષ અટકી.

પાચમા આશના લક્ષણ, ૧ મોટા નગર તે ગામડા સરખા થયે, ૨  
ગામ તે મસાણુ સરીખા, ૩ ભલા કુળના ઊરુ તે ઘાસ-ઘાસીપણા કરશે  
૪ પ્રધાન તે લાલચુ થાયે, ૫ રાજા તે જમકક સરખા ૬ ભલાકુળની  
ત્રી તે લજ્જારહિત થયે, ૭ રૂડા કુળની સ્ત્રી વેસ્ત્રા સરખી થયે, ૮  
પુત્રો સ્વચ્છંદી થયે, ૯ શિષ્ય ગુરુના અપવાદ બોલશે, ૧૦ દુર્લભ  
કુળી થયે, ૧૧ સંજ્ઞન દુળી થયે, ૧૨ દુર્લભ ને દુઠાળ ઘણા પડ્યે,  
૧૩ ઉંદર, સર્પાદિકની ઘાઠ ધણી થયે, ૧૪ બ્રાહ્મણ અધના દોભી થયે, ૧૫  
હિંસાધર્મના પ્રરૂપક ધણા થયે, ૧૬ એક ધર્મનાં ધણા લોક થયે, ૧૭  
મિશ્માત્વી દેવતા ધણા પૂજ્યે, ૧૮ મિશ્માત્વી લોક ધણા થયે. ૧૯  
માણસને દેવદશાન દુર્લભ થયે, ૨૦ વિદ્યાધરના વિદ્યાના પ્રભાવ ઘોડા  
હયે, ૨૧ ગોરસ, દૂધ, દહીં મા સરસાઈ મોડી હયે, ૨૨ બળદ પ્રમુખના  
બળ, આઉખા ઘોડા હયે, ૨૩ સાધુ સાધ્વીને માસકરૂપ તથા ચાતુર્માસ  
કર્મા જેવા ક્ષેત્ર ઘોડા હયે, ૨૪ આવકની ૧૧ પડિમા ને સાધુની ૧૨  
પડિમા વિચ્છેદ જાયે, ૨૫ ગુરુ શિષ્યને બણાવશે નહીં, ૨૬ શિષ્ય  
અવિનીત, કહેચકારી હયે, ૨૭ નવમીં ઝમઝ કરનારાં કુમાણસ ધણાં  
હયે, ૨૮ કુમાણસ ઘોડા, ૨૯ આચાર્ય પોતપોતાના ગચ્છની ૫૧૫૪,  
સમાચારી જુદી જુદી પ્રવર્તવશે તથા મૂઠ મૂખ જનને મોઢ પમાડીને  
મિશ્માત્વ પાસમા પાડ્યે, ઉત્સુત્ર ભાખ્યે, પોતપોતાની પ્રથસામા  
રાચ્યે, નિંદક કુણુદિ હયે, ૩૦ સરલ, ભવ્રિક, ન્યામી, પ્રામાણિક  
માણસ ઘોડા; ૩૧ સ્તેષ્ઠના રાજ્ય ધણા, હિંદુ રાજા અરૂપ ત્રિવિધા  
ને ઘોડા; ૩૨ મોટા કુળના રાજા નીચ કામ કર્યે, અન્યાયઅધર્મ,  
કુલ્યસનમા ધણા રાચ્યે

આ આશમા ધાતુ સર્વ વિચ્છેદ જાયે, દોહાની ધાતુ રહેયે;  
ધામડાની મહેરો નાલયે; એવી મહેરો જેની પાસે હયે તે ખનવત  
કહેવાયે; ૧ ઉપાત્ત કર્યે તે નાસખમણુ સરખો થયે; જ્ઞાન તથા સૂત્ર  
સર્વ વિચ્છેદ જાયે; તેમા દશવૈકલિકના પહેલા ૪ અધ્યયન રહેયે, તે  
ઉપર ૪ છવ એકાવતારી થયે. તેના નામ; ૧ 'દુપસક' નામે સાધુ

૨; 'કાલ્પણી' નામનાં સાધવી, ૩ નાગિલ શ્રાવક, ૪. નાગશ્રી શ્રાવિકા; અષાડ શુદ્ધ ૧૫ ને દિને શકેદ્રનું આસન ચળશે, ત્યારે શકેદ્ર ઉપયોગ મૂકી જોશે કે આજ પાંચમો આરો ઉતરી કાલે છઠ્ઠો આરો ખેસશે, ત્યારે શકેદ્ર આવી ઉપર કહ્યા ૪ જીવને કહેશે કે કાલે છઠ્ઠો આરો ખેસશે, માટે આજોવો, પડિશ્કમો ને નિ સદ્ય થાઓ; એટલે તે જીવ સર્વ જીવને ખમાવીને સથારો કરશે, ત્યારે મહા સ વર્ત્તક વાયરો થશે તેણે કરીને પહાડ, પર્વત, ગઢ, ખેટ, કોઠા, વાવ, ફૂવા, સરોવર, સર્વે વિસરાલ થશે, વૈતાલ્ય પર્વત, ગંગા, સિંધુ; ઋષભકુટ ને લવણુની ખાડી એ ૫ વર્ણને સર્વ સ્થાનક તૂટી પડશે, તે ૪ જીવ સમાધિ પ્રમાણે કાળ કરીને દેવલોકમાં જશે ત્યારે ૪ ખોલ વિચ્છેદ જશે, ૧ પહેલે પહોરે જૈન ધર્મ, ૨ ખીજે પહોરે ૩૬૩ પાખડીના મિથ્યાત્વી ધર્મ, ૩ ત્રીજે પહોરે રાજનીતિ, ૪ ચોથે પહોરે ખાદર અગ્નિ વિચ્છેદ જશે

(૬) છઠ્ઠો આરો ખેસતાં વર્ણુ વગેરેના અનતા પર્યાવ હીણા થયા, ૨૧૦૦૦ વર્ષનો, 'હુસમ હુસમ' એટલે એકલુ હુ ખમાં હુખ, ૧ હાથનુ દે૦ ૨૦ વર્ષનુ આ૦ ઉતરતે આરે મૂઠાહાથની કાયા, ૧૬ વર્ષનુ આ૦, ૧ છેવટુ સઘયણુ ને હુડ સઠાણુ, ૮ પાસળી, ઉતરતે આરે ૪ પાસળી, છ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે, તે કાળાં, કુદર્શની, રોગી ને રીસાળ, નખ ને મોંવાળા ઘણાં એવા છોકરાં પ્રસવશે, તે ફૂતરીની પેઠે પરિવાળ લેજો, ફેરવશે, ગંગા સિંધુ નદીઓ રહેશે, તેમાં ૭૨ ખીલ છે, ૩-૩ માળ છે, તેમાં મનુષ્ય, તિર્યચ, પખી ખીજ માત્ર રહેશે, ગંગાસિંધુ નદીનો દરા જોજનનો મહોટો પટ છે તેમાં રથના ચીલા પ્રમાણે પહોળુ અને ગાડાની ધરી ખૂડે એટલુ જિડુ પાણી રહેશે. તેમાં મચ્છ, કચ્છ ઘણા થશે તે ૭૨ ખીલના મનુષ્યો સાજ ને સવાર મચ્છ, કચ્છ કાઢીને વેળુમા ભારશે, તે સૂર્ય ઘણો તપશે, ટાઢ ઘણી પડશે તેણે કરી સીઝવાઈ રહેશે. તેનો આહાર કરશે, તેના હાડકા, ચામડા, તિર્યચ, ચાટીને રહેશે માનવીના માથાની તુંખડીમા પાણી લાવીને પીશે, એ આરામા નવકાર, સમકિત, વ્રત, પરચક્રખાણુ રહિત હશે તે જીવો અવતરશે એવુ દૃનણી ને જીવ જૈન ધર્મ પાળશે તે સુખી થશે.

## અથ શ્રી ત્રેવીસ પદવીના ખેલ

તેનાં નામ કહે છે પ્રથમ ૭ એકેદ્રિય રત્ન, ૭ પદ્મેદ્રિય રત્ન  
 ૬ મહોટી પદવી. તેમાં ૭ એકેદ્રિય રત્નનાં નામ કહે છે ચક્ર રત્ન  
 ૧, છત્ર રત્ન ૨, ચમૈ રત્ન ૩, હડ રત્ન ૪, અસિ રત્ન ૫, મહિ-  
 રત્ન ૬, કાંગણિ રત્ન ૭, એ ૭ એકેદ્રિય રત્નના નામ કહ્યાં હવે  
 પદ્મેદ્રિય રત્નના નામ કહે છે સેનાપતિ ૧, આધાપતિ ૨, વાદ્ધિક  
 ૩, પુરોહિત ૪, સ્ત્રી ૫, અન્ધ ૬, ગજ ૭, એ પદ્મેદ્રિય રત્નનાં નામ  
 કહ્યાં હવે ૬ મહોટી પદવીના નામ કહે છે અરિહતની ૧, અક્ષવર્તીની  
 ૨, બલદેવની ૩, વાસુદેવની ૪, કેવલીની ૫, સાધુની ૬, શ્રાવકની  
 ૭, સમ્યગ્દષ્ટિની ૮, મહાલિંગ રાજની ૯, એ ૬ મહોટી પદવી કહી-  
 એવ સવં સળી ૨૩ પદવી હવે ૧૪ રત્ન શુ શુ કામ કરે તે,  
 ચક્ર રત્ન, ૫૬ ખડ સાધતા માજી બતાવે ૧, છત્ર રત્ન તે ૪૮ કોશ  
 પ્રમાણે છાયા કરે ૨, ચમૈ રત્ન તે નકિ આદિ પાર ઉતારે ૩, હડ  
 રત્ન તે તમસુ ગુહાના બાર ઉઘાડે ૪ અસિરત્ન તે શત્રુને હથે ૫  
 મહિરત્ન તે ઉચોત કરે ૬ કાંગણિ રત્ન તે ૪૬ માડલા આઢેએ તથા  
 તોલા માપ વખારે ૭, સેનાપતિ તે દેશ સામે ૮, આધાપતિ તે ખાન,  
 રસવતી નિપજાવે ૯, વાદ્ધિક તે આવાસ, ઘર નિપજાવે ૧૦, પુરોહિત  
 તે ઘાવ સાધ કરે તથા શાન્તિકર્મ કરે, વિખા ટાળે ૧૧ સ્ત્રીરત્ન તે  
 ભોગ સાધનને કામ આવે ૧૨, અન્ધ ને ગજ બેઠ બડવાને કામ  
 આવે ૧૪ હવે ૧૪ રત્ન કર્યાકયા જીપજે તે કહે છે ચક્ર ૧, છત્ર ૨,  
 અસિ ૩, હડ ૪, એ આયુષશાળામાં જીપજે ચમૈ, મહિ ને  
 કાંગણિ એ ૩ લક્ષ્મીના ભાગરમા જીપજે સેનાપતિ ૧, આધાપતિ ૨,  
 વાદ્ધિક ૩, પુરોહિત ૪ એ ૪ પોતાના નગરમાં જીપજે સ્ત્રી વિવા-  
 હરની ધેણીમા જીપજે અન્ધ ને ગજ એ ૨ ગૈતાદયને મૂલે જીપજે,  
 હવે ૧૪ રત્નની કાયાનું પરિભાણ કહે છે, ચક્ર, છત્ર ને ૬૦ એ ૩  
 વાન પ્રમાણે, વાન તે ૪ હાથ પ્રમાણે, ચમૈરત્ન તે ૨ હાથ પ્રમાણે  
 અસિરત્ન તે ૫૦ અંગુલનું લાંબુ ૧૬ અંગુલનું પહોણું, ને અધ  
 અંગુલનું બહુ, મહિરત્ન ૪ અંગુલનું લાંબુ ને ૨ અંગુલનું પહોણું,

કાંગણિરત્નને છ તળાં, આઠ ખુણાં, બાર હાંસો, સોનીની ચોરણને સંઠાણે, ૧ અંગુલનુ લાંબુ, પહેાળું ને ઊંચુ. સેનાપતિ ૧ ગાથાપતિ ૨, વાદ્ધિક ૩, પુરોહિત ૪, એ ૪ની અવગાહના ચક્રવર્તી પ્રમાણે ૭ ચી બાણવી. સ્ત્રીરત્ન ચક્રવર્તીથી ૪ અંગુલ નીચી હોય. અશ્વરત્ન ૧૦૮ અંગુલનો લાંબો-કાનના મૂળથી તે પૂછના મૂળ લગે અને ૮૦ અંગુલનો ઊંચો ગજરત્ન ચક્રવર્તીથી બમણો ઊંચો હોય એ ૨૩ પદવી. હવે જે ગતિમાથી નીકળ્યો તે કેટલી પદવી પામે તે કહે છે પહેલી નરકના નીકળ્યા ૧૬ પદવી પામે. તે ૨૩ માહેથી ૭ એકેદ્રિય રત્ન વળ્યા ૧, બીજી નરકના નીકળ્યા ૧૫ પદવી પામે પૂર્વે ૧૬ કહી તેહમાંથી ૧ ચક્રવર્તીની વર્ણ ૨, ત્રીજી નરકના નીકળ્યા તેર પદવી પામે તે ૧૫ માંથી બલદેવ ને વાસુદેવ એ બે વળ્યા ૩, ચોથી નરકના નીકળ્યા ૧૨ પદવી પામે. તે તેરમાંથી ૧ તીર્થંકર વળ્યા ૪, પાંચમી નરકના નીકળ્યા અગિયાર પદવી પામે તે ૧૨ માહેથી ૧ કેવલી વળ્યા ૫, છઠી નરકના નીકળ્યા દશ પદવી પામે તે સાધુજી વળ્યા ૬ સાતમી નરકના નીકળ્યા ૩ પદવી પામે અશ્વ ૧, ગજ ૨, સમ્યક્ત્વ દ્વિ ૩, એ ૩ પદવી પામે. ૭ લવનપતિ, વાણવ્યતર, જ્યોતિષી એ ૩ ના નીકળ્યા એકવીશ પદવી પામે તે વાસુદેવ ૧, ને તીર્થંકર એ ૨, વળ્યા. પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ગર્ભજ મનુષ્ય ને ગર્ભજ તિર્થંચ એટલાના નીકળ્યા ૧૯ પદવી પામે ૨૩માંથી તીર્થંકર ૧, ચક્રવર્તી ૨, બલદેવ ૩, વાસુદેવ ૪, એ ૪ વળ્યા બેઘદ્રિય તેઘદ્રિય, ચૌરેદ્રિય, સમૂર્જિહમ તિર્થંચને સમૂર્જિહમ મનુષ્ય એ પાંચના નીકળ્યા ૧૮ પદવી પામે ૧૯ માથી ૧ કેવલી વળ્યા, તેઉવાઉના નીકળ્યા ૯ પદવી પામે તે એકેદ્રિયરત્ન ને હાથી ૧, ઘોડો ૨, એ ૯ પદવી પામે પદર પરમાધામી ને પહેલા કિલ્લિષીના નીકળ્યા ૧૮ પદવી પામે તે ૨૩ માંથી ૪ ઉત્તમ પુરુષ ને કેવલી વળ્યા, ઉપલા ૨ કિલ્લિષીના નીકળ્યા ૧૧ પદવી પામે તે ૧૮ માથી ૭ એકેદ્રિય વળ્યા, શેષ ૧૧ પામે સુધર્મ ૧, ઇશાન ૨, એ બે દેવલોકના નીકળ્યા ૨૨ પદવી પામે. ત્રીજાથી તે આઠમા દેવલોક સુધીના તથા નવ લોકાતિકના નીકળ્યા ૧૬ પદવી પામે તે ૨૩ માથી ૭ એકેદ્રિય રત્ન વળ્યા શેષ ૧૬ પામે નવમા દેવલોકથી નવ ઐવેયક સુધીના નીકળ્યા

ચૌદ પદવી પામે તે ૧૬ માથી અથ ૧ ને ગજ ૨ એ ૨ વચ્ચાં શેષ  
 ૧૪ પામે પાચ અનુત્તર વિમાનના નીકળ્યા ૮ પદવી પામે તે ૨૪ માથી  
 ૧૪ રત્ન, ૧ બહદેવ ને ૧ વાસુદેવ વચ્ચાં શેષ ૮ પામે. સહીમાઢી ૧૫  
 પદવી લાભે તે ૨૭ માથી ૭ એકે દ્રિષ ને ૧ કેવલીની એ ૮ વછ', શેષ  
 ૧૫ લાભે અસહીમાઢી ૮ પદવી લાભે ૭ એકે દ્રિષ ને ૧ સમકિતની  
 એ લાભે તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તીમા ૬ પદવી લાભે તે  
 તીર્થંકરની ૧, ચક્રવર્તીની ૨, મહાસિકની ૩ સમકિતની ૪, સાધુની  
 ૫ કેવલીની એ ૬ લાભે વાસુદેવમા ૩ પદવી લાભે, વાસુદેવની ૧ સમકિતની  
 ૨, મહાસિકની ૩, એ ૩ લાભે બહદેવમા પાચ પદવી લાભે, બહદેવની ૧  
 માંડસિકની ૨, સાધુની ૩, કેવલીની ૪, સમકિત દષ્ટિની ૫, એ પાચ  
 લાભે. મનુષ્યમાઢી પદવી ૧૩ લાભે, નવ મહોત્રી પદવી ને સેનાપતિ  
 ૧, ગાથાપતિ ૨, વાધિંક ૩, પુરોહિત ૪, એવ સર્વ મળી ૧૩  
 પદવી લાભે. મનુષ્યજીમાઢી પદવી ૫ લાભે સમકિતની ૧, આધિકારી  
 ૨, સાધ્વીની ૩, કેવલીની ૪, શ્રી રત્નની ૫, એ ૫.

ઇતિ ૨૭ પદવીના બોલ સમાપ્ત.

## અથ શ્રી વિરહ દ્વાર

ૐ

સમુચ્ચય ચાર પ્રતિનો વિરહકાલ જ્યન્ય ૧ સમયનો ઉત્કૃષ્ટો  
 ૧૨ મુહૂર્તનો. હવે પહેલી નરકે જ ૦ ૧ સમયનો ઉ ૦ ૨૪ મુહૂર્તનો  
 ૧ બીજી નરકે જ ૦ ૧ સમયનો ઉ ૦ ૭ દિનનો ૨, ત્રીજી નરકે જ ૦  
 ૧ સમયનો ઉ ૦ ૧૫ દિનનો ૩ ચોથી નરકે જ ૦ ૧ સમયનો, ઉ ૦  
 ૧ માસનો ૪ પાંચમી નરકે જ ૦ ૧ સમયનો ઉ ૦ ૨ માસનો ૫,  
 છઠી નરકે જ ૦ ૧ સમયનો ઉ ૦ ૪ માસનો ૬, સાતમી નરકે જ ૦  
 ૧ સમયનો ઉ ૦ ૬ માસનો ૭ ઉપજવાનો તથા યવવાનો વિરહ પહે.  
 હવે હયા ભવનપતિનો જ ૦ ૧ સમયનો, ઉ ૦ ૨૪ મુહૂર્તનો. પાંચ

એકેંદ્રિય અવિરહિયા, સંખ્યાતાને ઠામે સંખ્યાતા ઊપજે, અસંખ્યાતાને ઠામે અસંખ્યાતા ઊપજે; અનંતાને ઠામે અનંતા ઊપજે સમય સમય ઊપજે. સમય સમય થવે. ત્રણ વિગલે દ્રિયનો ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં અ ત- મુહૂર્તનો સંમૂર્ચિમ તિર્યચ પચે દ્રિયનો ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં અ ત- મુહૂર્તનો ગર્ભજ તિર્યચ મચે દ્રિયનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહૂર્તનો. સંમૂર્ચિમ મનુષ્યનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુહૂર્તનો. ગર્ભજ મનુષ્યનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહૂર્તનો વાણુવ્યતર, જ્યોતિષી અને ગૈમાનિકમાં પહેલા, બીજા દેવલોક સુધીનો ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૨૪ મુહૂર્તનો વિરહ કાલ ત્રીજે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૬ દિન ને વીશ મુહૂર્તનો. ચોથે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમય ઉં ૧૨ દિન ને ૧૦ મુહૂર્તનો, પાંચમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમય ઉં સાડા બાવીશ દિનનો છઠ્ઠે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૪૫ દિનનો. સાતમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં ૮૦ દિનનો ત્રિરહકાલ. આઠમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં ૧૦૦ દિનનો. નવમે, દશમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં સંખ્યાતા માસનો, જ્યાં લગે ૧ વરસ ન હોય અગિયારમે, બારમે દેવલોકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં સંખ્યાતા વરસનો, જ્યાં લગે સો વરસ ન હોય પહેલી ત્રીકે ૪૦ ૧ સમયનો ઉં સંખ્યાતા વર્ષના સેકડા, જ્યાં લગે હજાર વરસ ન હોય બીજી ત્રીકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં સંખ્યાતા હજાર વરસ, જ્યાં લગે લાખ વરસ ન હોય ત્રીજી ત્રીકે ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં સંખ્યાતા લાખ વરસનો, જ્યાં લગે કોઠ વરસ ન હોય ચાર અનુત્તર વિમાનમાં ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં પદ્યના અસંખ્યાતમા ભાગનો વિરહકાલ, સર્વાર્થસિદ્ધમાં ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં પદ્યના સંખ્યાતમા ભાગનો વિરહકાલ. સિદ્ધનો વિરહ ૪૦ ૧ સમયનો, ઉં છ માસનો વિરહ કાલ ચાર ગતિમા પચે દ્રિય આશ્રી વિરહ કાલ ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૧૨ મુહૂર્તનો સર્વાર્થ સ્થાનકનો વિરહ ૪૦ ૧ સમયનો ઉં ૬ માસનો

ઇતિ શ્રી વિરહ દ્વાર સમાપ્ત





## અથ શ્રી પ્રમાણુ બોધનો થોડો

ભવ્ય જીવના બોધને અર્થે ત્રણ પ્રકારના અગુણ તથા ત્રણ પ્રકારના પલ્લોપમનુ માન, સૂત્ર અનુયોજ્યદારથી કહે છે, તેમાં પ્રથમ ત્રણ પ્રકારના અગુણનાં નામ, આત્મ અગુણ ૧, ઉત્તેષાગુણ ૨, પ્રમાણગુણ ૩, આત્મ અગુણનું માન કહે છે, ભરતાદિ ૧૫ હેતુ છે, વિદ્યા જે કાળે જે આશ જે મનુષ્ય હોય તે મનુષ્ય પોતપોતાને ૧૨ અગુણે ૧ મુખ ધાય, અને ૬ મુખે એક પુરુષનું ઉચ્ચપણાનું માન ધાય, એટલે ૧૨ નવા ૧૦૮ આત્મ અગુણનો પુરુષ ઊભો હોય. તે પુરુષને પ્રમાણ પેટ કહીએ. ૧ માનમુક્ત પુરુષ કોને કહીએ ? પુરુષ પ્રમાણે જીવી કુટી હોય તેને જાણે કરી પરિપૂર્ણ બરીએ. તેમાં પુરુષ ભેસે. તે વારે એક દ્રોણ પ્રમાણે જળ કુટી માંદીથી બાર નીકળે તથા એક દ્રોણ પ્રમાણે જાણે કરી કુટી ઉઘી હોય, તે કુટીમાં તે પુરુષ ભેસે તો પરિપૂર્ણ જાણે ભરાય તેને માનોપેટ પુરુષ કહીએ. દ્રોણ તે કેવળ હોય તે કહે છે. એ અસલીએ ૧ પસલી ધાય, એ પસલીએ ૧ સર્પ ધાય, બાર સર્પો ૧ કુદવ ધાય, ચાર કુદવે ૧ પામે ધાય, ચાર પાયે ૧ આઠો ધાય, ચાર આઠે ૧ દ્રોણ ધાય. એ દ્રોણનું માન કહ્યું છે રીતે માનોપેટ પુરુષ કહીએ. ૨ ઉન્માનમુક્ત પુરુષ કોને કહીએ ? જે પુરુષ તોળ્યો થકો અર્ધ ભાર ધાય તેને ઉન્માનમુક્ત પુરુષ કહીએ. અર્ધ ભારનું માન કહે છે એક હજાર ને પચાસ પહે અર્ધ ભાર ધાય. એ અર્ધ ભારનું માન કહ્યું ૩ પ્રમાણ માન ઉન્માનમુક્ત લક્ષણ, સામિયાદિ ન્યજન, મસ તીલાદિક ગુણ, ધમા, દાનાદિક સહિત જે પુરુષ હોય તે ઉત્તમ પુરુષ બલુવે. ઉત્તમ પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અગુણનો જીવો હોય. ૧ મધ્યમ પુરુષ ૧૦૪ આત્મ અગુણનો જીવો હોય ૨ જે પુરુષ ૧૦૮ આત્મ અગુણથી ન્યૂનાધિક હોય, સ્વર આદેય વચન ૧, સત્વધીર્મ ૨ સાર તે રૂપાદિ એ ૩ મુખે વર્ણિત હોય તે પરનો ઠાસ ક્રિકર ધાય. એટલા ૬ આત્મ-અગુણે ૧ પમના મધ્ય ભાગનું પહોળપણ ધાય. જે પમે ૧ વેત ધાય. જે વેતે ૧ હાય, જે હાયે ૧ કુણિ ધાય, જે કુણિ ૧ મનુષ ધાય. જે મનુષે ૧ જાઉ ધાય. ચાર જાઉએ ૧ જોજન ધાય. જે કાળે મનુષ્યનું આત્મ અગુણ હોય તે આત્મ અગુણે તે

વખતના નગર, ગામ, વન, કૂવા, તળાવ, વાવ, ગઢ, પોળ, કોઠા, ચાન, રથ, ગાડાદિક ૭૩ જોડનાં નામ કહ્યા છે. ૧ ઉત્સેધાંશુલનુ માન કહે છે, અનંતા સૂક્ષ્મ પરમાણુ લેળા કરીએ ત્યારે ૧ વ્યવહારી પરમાણુ થાય તથા જળીને વિષે સૂર્યના કિરણ તેમાં રજ જડતી દેખાય, તે રજનો અનંતમો ભાગ તેને વ્યવહારી પરમાણુ કહીએ, અન્યમતિવાળા રજના તેત્રીસમા ભાગને પરમાણુ કહે છે તે વ્યવહારી પરમાણુ, શસ્ત્રાદિ કોઈ પ્રકારે છેદાય નહિ, અગ્નિમાં ખળે નહિ, પાણીમાં ચાદ્યો જાય પણ લીજાય નહિ ગંગા મહાનદીનો પ્રવાહ ઉંચો ચુલ-હિમવંત પર્વતથી પડે છે તે પ્રવાહ સામે ચાદ્યો જાય પણ ખળાય નહિ, ઘાત પામે નહિ, પાણીના ઝિંદુમા રહે પણ પાણી ન થાય. તે અતિ તીક્ષ્ણ શસ્ત્ર કરી દેવતાની શક્તિએ છેદતા એક ખંડનો બીજો ખંડ ન થાય તેને તત્ત્વજ્ઞાતા પરમાણુ કહે છે. એવા અનંતા વ્યવહારી પરમાણુ એકઠા મળે તેવારે ૧ ઉષ્ણુસન્નિઓ થાય આઠ ઉષ્ણુસન્નિઓ ૧ સણુસન્નિઓ થાય આઠ સણુસન્નિઓ ૧ ઉર્દ્ધ્વરેણુ થાય. આઠ ઉર્દ્ધ્વરેણુએ ૧ ત્રસરેણુ, યેઈદ્રિયાદિક ત્રસ જીવને ચાલતા રજ ઉડે તે ત્રસરેણુ કહેવાય, આઠ ત્રસરેણુ એ ૧ રથરેણુ, રથાદિક હિંડતા રજ ઉડે તે રથરેણુ થાય આઠ રથરેણુ એ ૧ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયા મનુષ્યના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય. આઠ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના વાળાએ ૧ હરિવાસ, રમ્યકૂવાસ ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જડપણું થાય આઠ હરિવાસ, રમ્યકૂવાસના વાળાએ ૧ હેમવય, હિરણ્યવય ક્ષેત્રના જુગલિયાના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય, આઠ હેમવય, હિરણ્યવયના વાળાએ ૧ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય. આઠ પૂર્વ પશ્ચિમ મહાવિદેહના વાળાએ ૧ ભરત, ઐરવતના મનુષ્યના વાળાગ્રનું જડપણુ થાય એવા ૮ વાળાએ ૧ લિખ થાય આઠ લિખે ૧ જૂ થાય, આઠ જૂએ ૧ જવમધ્ય થાય, આઠ જવ મધ્યે ૧ અગુલ થાય, છ અગુલે ૧ પગ થાય, ૧૨ અગુલે ૧ વેત થાય. ૨૪ અગુલે ૧ હાથ થાય, ૪૮ અગુલે ૧ કુક્ષિ થાય, ૯૬ અગુલે ૧ ધનુષ થાય, ૨ હંતર ધનુષે ૧ ગાઉ થાય, ૪ ગાઉએ ૧ જોજન થાય, એ ઉત્સેધાંશુલે ૨૪ દડકની અવધેણા વર્ણવી છે પ્રમાણુશુલનું માન કહે છે. ભરતાદિક ચક્રવર્તીનું કાગણિ રત્ન હોય તે ૮ સોનૈયા ભાર છે. સોનૈયાનો

તોલ કહે છે ૪ મધુર ત્રિફલે ૧ ચૈત સરસવ ધાય, ૧૬ સરસવે ૧  
 અઠઠ ધાય, ૨ અઠઠે ૧ શુભ ધાય, ૫ શુભએ ૧ માસો ધાય, ૧૬  
 માસે ૧ સોનેરો ધાય, એવા ૮ સોનેરા બારનું કાગલિ રત્ન હોય, તેને  
 ૭ તળા, ૮ ખુણા, ૧૨ હોંસ છે સોનીની અઢિરણને સઠાણે છે  
 તે કાંઝલિ રત્નની એકેલી હોંસ ઉત્સેધાંશુલની પહોળી છે અને જે  
 ઉત્સેધાંશુલ તે અમણ બગવત મહાવીરનું અર્ધઅશુલ ધાય,  
 તેને હબરઅણુ કરીએ ત્યારે ૧ પ્રમાણાશુલ ધાય. એટલે  
 મહાવીર સ્વામીનો પાચસે આત્મઅશુલે ૧ પ્રમાણાશુલ ધાય  
 એવા ૬ પ્રમાણાશુલે ૧ પર્વ ધાય, ૧૨ અશુલે ૧ વેત ધાય, ૨૪  
 અશુલે ૧ હાય ધાય. ૪૮ અશુલે ૧ કુશિ ધાય. ૯૬ અશુલે ૧ મનુ  
 ધાય, ૨ હબર ધનુષે ૧ ગાઉ ધાય. ૪ ગાઉએ ૧ બેજન ધાય. એ  
 પ્રમાણાશુલે પૃથ્વી, પર્વત, વિમાન, નરકાવાસા, દ્વીપ, સમુદ્ર, નરક,  
 દેવલોક, લોક, અલોક, શાશ્વતી જમીન, રત્નપ્રભાદિક ૨૮ બોલનું તથા  
 દ્વીપસમુદ્રાદિ ૨૮ બોલનું લાંબાપણું, પહોળાપણું, વિચાપણું, વિદ્યાપણું,  
 પરિધિ પ્રમુખના માન વણુબ્યા છે ૩ એ ૩ પ્રકારના અશુલ કલા,  
 તે પ્રત્યેક પ્રત્યેકના ત્રણ ત્રણ લોક, એણિઅશુલ ૧, પ્રતર્ણાશુલ ૨, વર્ત-  
 શુલ ૩ તિહાં અસત્કરપનાએ મેણી તે અસખ્યાતા બેજન પ્રકારની  
 પ્રમાણે લાંબી, અને એક આકાશ-પ્રદેશની પહોળી, બહુપણે લોખંડ  
 સુધી હોય તે મેણીને મેણી શુણે કરીએ તેને પ્રતર્ ૪લીએ ૨. તે  
 પ્રતર્ને મેણી શુણે ૪લીએ તેને વન ૪લીએ. ૩ તે વનીકૃત લોકને  
 અખ્યાતશુણે કરીએ ત્યારે સખ્યાતા લોક અલોકમા ધાય, તે સખ્યાતા  
 લોકને અસખ્યાતા શુણ કરીએ ત્યારે અસખ્યાતા લોક અલોકમાં ધાય.  
 ન ૧ ખ્યાતા લોકને અનતશુણ કરીએ ત્યારે અનતા લોક અલોકમાં  
 ધાય અને તે અનતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ છે તેટલા નિમ્ના  
 હના એક શરીરમાંથી નિમોદીના છવ છે અસખ્યાતા સૂક્ષ્મ નિમોદે ૧  
 બાહર નિમોદ ધાય, એક નિમોદમાં અનતા છવ બહુવા એ ૩ પ્રકારના  
 અશુલ કલા ૩ પ્રકારના પર્યોપમનું માન કહે છે તેમાં પર્યોપમના  
 ૩ લોક ઉદાર પર્યોપમનું ૧ અદાપર્યોપમનું ૨, ક્ષેત્રપર્યોપમ ૩,  
 એક એકના બબ્બે લોક, સૂક્ષ્મ ને બાહર, પ્રથમ બાહર ઉદાર પર્યો-  
 પમનું સ્વરૂપ કહે છે એક બેજનનો ઉત્સેધાંશુલે લગિ, પહોળા ને

ભડા એવો ૧ પાલો (કૂવો) કલ્પીએ તેની ત્રિગુણી ઝાઝેરી પરિધિ હોય, તે પાલો દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના મસ્તકના કેશ તે એક દિનથી માડીને ૭ દિનનાં ઉગ્યા વાલાએ કરી ભરીએ, એવો તો ઠાંસી-ઠાંસીને ભરીએ કે અગ્નિમાંથી બળે નહિ. વાયરે કરી ભડે નહિ, પાણીએ કરી મડે નહિ, પોલારેનાં અભાવથી વિધ્વસે નહિ, દુર્ગંધ થાય નહીં, ચંકવતીનું સૌન્દર્ય ઉપર ચાલે તો પણ નમે કે ડાલે નહિ, ગગનદીનો પ્રવાહ ઉપર ચાલે તો પણ પાણીમાંથી ભેદાય નહિ પાલામાંથી સો સો વર્ષે એક એક વાળાએ કાઢીએ; એમ કાઢતા જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય; બાકી એકે રજ રહે તેટલા કાળે બાહર ઉદ્ધાર-પલ્લોપમ કહીએ તે પલ્લોપમ સખ્યાત વર્ષનો જાણવો એવા દશ કોડાકોડી પલ્લોપમે બાહર ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય કેવળ પડપણા માત્ર છે, એ બાહર ઉદ્ધાર પલ્લોપમ ૧, સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્લોપમનું માન કહે છે. જેમ એક જોજનનો પાલો કલ્પીએ તે પૂર્વવત તે પાલામાંથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના જુગલિયાના માથાના કેશ એક દિનથી સાત દિનના ઉગ્યા વાલાએ લઈએ એકેકા વાલાએના અસખ્યાતા ખંડ કરીએ, તે ખંડ કેવડા નાના થાય? ચક્ષુ ઇન્દ્રિયની અવધેણાથી અસખ્યાતમે ભાગે અને નાના સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ જીવના શરીરની અવધેણાથી અસખ્યાતગુણ મહોટો અને જેવડુ એક બાહર પૃથ્વીકાયના જીવનુ શરીર તેવડા વાલાએના ખંડ નાના થાય. તે વાલાએના ખંડ, અગ્નિએ બળે નહિ, વાયરે ભડે નહિ, તે વાલાએને ખંડ કરી પાલો ઠાંસી ઠાંસીને ભરીએ, તે પાલામાંથી સો સો વર્ષે એકેકા વાલાએનો ખંડ કાઢીએ, એમ કાઢતા જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળે સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર-પલ્લોપમ કહીએ એ પલ્લોપમ અસખ્યાતા કાળનો થાય એવા દશ કોડાકોડી પલ્લોપમે ૧ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર સાગરોપમ થાય એ સાગરોપમે દ્વીપ સમુદ્રનું માન વર્ણવ્યું છે અહીં ઉદ્ધાર સાગરોપમના જેટલા સમય થાય તેટલા દ્વીપ સમુદ્ર તીરછા લોકમાં છે જ બૂદ્ધીપ એક લાખ જોજનનો લાખો પહોળો એનાથી બમણો લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજનનો, ધાતકી ખંડ ૪ લાખ જોજનનો, એમ ઠામ બમણા અસખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર જાણવા, એ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્લોપમ ૧, અદ્ધા પલ્લોપમનું સ્વરૂપ કહે છે, તેના બે ભેદ, સૂક્ષ્મ ને બાહર તેમા બાહર અદ્ધા પલ્લોપમ કેહને કહીએ, એક જોજનનો લાખો, પહોળો ને

છાડા આરે હસિ સરખો પૂર્વવત પાલો કલ્પીએ. દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ જુમ-  
 હિયા મનુષ્યના વાળાએ કરી પાલો કાચી કાંસીને ભરીએ પછી સો સો વરસે  
 એકેકો વાલાએ કાઢીએ એમ કાઢતા જેઠે કાળે તે પાલો ખાલી થાય,  
 તેટલા કાળને, બાહર અદા પસ્યોપમ કહીએ. એ પસ્યસ ખ્યાતા કાઢી  
 વરસે થાય. એવા હથ કોઠાકોડી બાહર અદા પસ્યોપમે ૧ બાહર અદા  
 સાગરોપમ થાય. કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે ૧ સૂક્ષ્મ અદા પસ્યોપમનું  
 સ્વરૂપ કહે છે, એક ભોજનનો લાગિ પડેળો ને છાંટા પૂર્વવત કલ્પીએ.  
 તેમ પૂર્વવત દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુમહિયાના વાલાએને અસ ખ્યાતા  
 ખડ કરી ભરીએ, પાલામાથી સો સો વરસે એકેકો ખડ કાઢીએ,  
 જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને સૂક્ષ્મ અદા પસ્યોપમ  
 કહીએ. એવા હથ કોઠાકોડી પસ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ અદા સાગરોપમ થાય,  
 એ સાગરોપમ નારહી, તિર્થંચ મનુષ્ય અને દેવતા એ ૪ ત્રિતિયા  
 આયુષ વર્ણવ્યા છે, ૨ ક્ષેત્ર પસ્યોપમ કહે છે ક્ષેત્ર પસ્યોપમતા ૨ લેહ  
 સૂક્ષ્મ ને બાહર. તેમાં બાહર ક્ષેત્ર પસ્યોપમ કેહને કહીએ ? એક ભોજનનો  
 લાગિ, પડેળો ને છાંટા પૂર્વવત પાલો કલ્પીએ, તેમ પૂર્વવત દેવકુરૂ,  
 ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના જુમહિયાના માથાના વાળાએ ભરીએ, તે પાલા  
 માંહીલા વાળાએના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમય અપહરતા  
 જેટલે કાળે તે પાલો ખાલી થાય તેટલા કાળને બાહર ક્ષેત્ર પસ્યોપમ  
 કહીએ. એ પાલો ખાલી થતા અસ ખ્યાતી અવસર્પિર્ણી, ઉત્સર્પિર્ણી  
 વહી જાય, એવા હથ કોઠાકોડી પસ્યોપમે ૧ બાહર ક્ષેત્ર સાગરોપમ  
 થાય, કેવલ પ્રરૂપણા માત્ર છે મતાંતરે છવ દબ્બનાં પરિણામ હાખન્યા  
 છે ૧, સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પસ્યોપમનું સ્વરૂપ કહે છે એક ભોજનનો લાગિ,  
 પડેળો ને છાંટા પૂર્વવત પાલો કલ્પીએ, તેમાં દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રના  
 જુમહિયાના વાળાએના અસ ખ્યાતા ખડ કરી ભરીએ, તે પાલા  
 માંહીલા વાળાએના ફરસ્યા આકાશ પ્રદેશ તથા અણુફરસ્યા આકાશ  
 પ્રદેશ છે, તે ફરસ્યા અણુફરસ્યા આકાશ પ્રદેશને સમયે સમયે અપ-  
 હરીએ. જેટલે કાળે પાલો ખાલી થાય, તેટલા કાળને ૧ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર  
 પસ્યોપમ કહીએ. એવા હથ કોઠાકોડી સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પસ્યોપમે ૧ સૂક્ષ્મ  
 ક્ષેત્ર સાગરોપમ થાય. એ સાગરોપમના ભાવ, દષ્ટિવાહ સૂત્રે વર્ણવ્યા છે.  
 ૨ એ ત્રણ પ્રકારના અણુલ તથા ત્રણ પ્રકારના પસ્યોપમનું માન કહ્યું ઇતિ.

## અથ શ્રી પચીસ બોલનો થાકડો.

૧ પહેલે બોલે મહાવીર પ્રભુએ એકાએક દીક્ષા લીધી અને મોક્ષ પણ એકાએક ગયા. ભિર્વલોકે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એક લાખ જોજનનું છે, તીરછા લોકે જ ખૂદ્દીપ એક લાખ જોજનનો છે. અઘો લોકે સાતમી નરકે અપઘંઠાણુ નરકાવાસો એક લાખ જોજનનો છે, ચિત્રા નક્ષત્ર, શાંતિ નક્ષત્ર, આર્દ્રા નક્ષત્ર એ ત્રણ નક્ષત્રનો એકેકો તારો કહ્યો છે ૨ બીજે બોલે ધર્મકરણી કરતી વખતે બે દિશા સન્મુખ બેસી કરવી તે પૂર્વ અને ઉત્તર. બે પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે; ગૃહસ્થ ધર્મ અને સાધુ ધર્મ બે પ્રકારે જીવ કહ્યા છે, સિદ્ધના જીવ અને સસારી જીવ બે પ્રકારે દુખ કહ્યું છે, તે શારીરિક દુખ અને માનસિક દુખ પૂર્વાક્ષાદ્ગુણી નક્ષત્ર, ઉત્તરાક્ષાદ્ગુણી નક્ષત્ર, પૂર્વા ભાદ્રપદ અને ઉત્તરાભાદ્રપદ એ ચાર નક્ષત્રના બંને તારા કહ્યા છે. ૩ ત્રીજે બોલે શ્રાવક ત્રણ મનોરથ ચિંતવે તે એવી રીતે કે હે ભગવાન ! હું આરભ અને પરિબ્રહ્મ ક્યારે છાંડીશ ? હે ભગવાન ! હું પચ મહાવ્રતધારી ક્યારે થઈશ ? હે ભગવાન ! હું આલોચણા કરી સથારો ક્યારે કરીશ ? તે વખતને ધન્ય છે ત્રણ પ્રકારના જિન કહ્યા, ૧ અવધિજ્ઞાની જિન, ૨ મનપર્યવજ્ઞાની જિન. ૩ કેવળજ્ઞાની જિન, ત્રણ પ્રકારના પાત્ર સાધુને ખપે તે ૧ માટીનું, ૨ તુબડાનું ૩ કાષ્ઠનું, સાત નક્ષત્રના ત્રણ ત્રણ તારા કહ્યા છે, અભિચ, શ્રવણ, અશ્વિની, ભરણી, મૃગશર, પુષ્ય, જ્યેષ્ઠા એ સાત નક્ષત્ર ૪ ચોથે બોલે શ્રાવકને ચાર વિસામા કહ્યા છે ભાર વહેનારને દ્રષ્ટાતે એવી રીતે કે ભાર એક ખલેથી બીજે ખલે લે તે એક વિસામો ૧, કોઈ જગ્યાએ ઓટલે કે ચોતરે બોળે મૂકીને પેશાબ કરવા બંધ કે ઝાડે કરવા બંધ તે બીજો વિસામો ૨, ગામ દૂર હોય, રસ્તામાં ધર્મશાળા કે યજ્ઞનું દેવળ આવે ત્યાં રાત રહે તે ત્રીજો વિસામો ૩, પોતાને કે ધણીને ત્યાં ભાર મૂકે તે ચોથો વિસામો, ૪ હવે એ દ્રષ્ટાંત શ્રાવકના ઉપર ઉતારે છે. તે જેમ ભાર લીધો તેમ શ્રાવકને બોળે તે અઢાર પાપ રૂપ. તેના ચાર વિસામા નીચે પ્રમાણે, શ્રાવક આઠમ, પાળી

ઉપવાસ, એકાસણુ કરે તે પાપ રૂપ બોલો, એક ખાંધેથી બીજે ખાંધે  
 દેવા રૂપ ત પહેલો વિચારો કેમકે ઉપવાસ કર્યો ત પોતાની બતને  
 માટે ખાવાનું બધ ક્યું અથવા પાપ બધ ક્યું પણ બીજાને માટે કરવું  
 પડે છે, તેથી પહેલો વિચારો બલુવો ૧, આવક એક સામાયિક, જે  
 સામાયિક અથવા જે ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે ત બીજે  
 વિચારો બલુવો. કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રાહાયે. ૨, આવક  
 આઠમ પાખીના પોપધ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજે વિચારો. ૩,  
 આવક આલોયણુ કરી સમાધિ કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો એ ભાષ  
 ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિચારો, ૪ આવકને ચાર પ્રકારનું રાત્રિસોબન  
 કહ્યું છે તે જેમકે રાત્રીએ રાંધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧, દિવસે  
 રાંધે અને રાત્રીએ ખાય તે પણ અશુદ્ધ. ૨, રાત્રે રાંધે અને રાત્રે  
 ખાય તે પણ અશુદ્ધ, ૩ દિવસે રાંધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪,  
 વળી એ જ ચાર ભાંજા બીજી રીતે કહે છે; અધારી જગ્યાએ રાંધે અને  
 અજવાળે ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૧ અજવાળામાં રાંધે અને અધારી જગ્યાએ  
 ખાય તે પણ અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાંધે અને અધારી જગ્યાએ  
 ખાય તે અશુદ્ધ ૩ અજવાળી જગ્યાએ રાંધે અને અજવાળી જગ્યાએ  
 ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૂર્વાવાદા નક્ષત્ર, ઉત્તરાવાદા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર,  
 એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાંચમે બોલે સમક્રિતના ભૂષણ  
 પાંચ. પ્રથમ ૧, સવેગ ૨, નિર્વેદ ૩, અનુક્રપા ૪, આસ્થા ૫, પાંચ  
 સમક્રિતનાં ભૂષણ કહ્યા છે મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલા પોતે તેને  
 બોલાવે તે ૧, મિથ્યાત્વીના સામુ વારવાર બોલું તે ૨, મિથ્યાત્વીને  
 પહોંચાડવા જવું તે ૩ કામ વિના તેના મકાન ઉપર જવું તે ૪ વાર  
 વાર તેના મકાન ઉપર જવું તે ૫ જે પાંચ ભૂષણ. પાંચ સમક્રિતના  
 ભૂષણ કહે છે ખર્ચને વિષે અતુરાઈ રાખે તે સમક્રિતનું ભૂષણ ૧ જિત  
 શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨ સાધુની સેવા કરે તે ૩ પ્રમંથી  
 ઠગવાને સ્થિર કરે તે ૪ સાધુ, સ્વર્ણનીની જૈનાવધ્ય કરે તે ૫ જે  
 પ્રાંચ ભૂષણ બલુવા શરીરમાંથી પાંચ ઠંડાલેથી છવ નીકળે તે કહે  
 છે પૂજને તળીએથી નીકળે તે નરકે ભય ૧ અજેથી નીકળે તે તિર્થ  
 અમાં ભય ૨ છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમાં ભય, ૩ મસ્તકેથી  
 નીકળે તે દેવલોકમાં ભય ૪ અને સર્વાંગથી નીકળે તે મોક્ષ ભય ૫  
 પાંચ પ્રકારે છવ પ્રથમ ન પામે તે કહે છે અઢકારી ૧, દોષી ૨, શત્રી

૩, પ્રમાદી-૪, આળસુ ૫, પાંચ નક્ષત્રના પાંચ પાંચ તારા કહ્યા છે તે રોડિણી ૧, પુનર્વસુ ૨, ધનિષ્ઠા ૩, વિશાખા ૪, હસ્ત ૫. ૬ છઠ્ઠે બોલે છ પ્રકારે સાધુ આહાર કરે તે કહે છે. ક્ષુધાવેદની સમાવવાને માટે, ગૈયાવચ્ચ કરવાને માટે, ઇર્યાસમિતિ શોધવાને માટે ૩, સયમના નિર્વાહને માટે ૪, આયુષ્ય નિભાવવાને માટે ૫, રાત્રીએ ધર્મ જગરણ કરવાને માટે ૬. છ ધર્મના દેવ ગુરુના નામ કહે છે. જૈન ધર્મમાં દેવ અરિહત, ગુરુનિર્ઋથ. ૧, જૌદ્ધ મતમાં દેવ બુદ્ધ ગુરુ કુળી. ૨, શીવ મતમાં દેવ રૂદ્ર, ગુરુ ચોળી, ૩. દેવી મતમાં દેવી ધર્મ, ગુરુ વૈરાળી. ૪ ન્યાય મતમાં દેવ જગતકર્તા, ગુરુ સન્યાસી. ૫. મીમાંસક-મતમાં દેવ અલાખ, ગુરુ દરવેશ, ૬. સમકિતની છ જતના કહે છે અન્યતીર્થીના ગુણગ્રામ ન કરે, ૧, અન્યતીર્થીને માને વાંદે ને પૂજે નહિ. ૨, અન્યતીર્થીના બોલાવ્યા વિના પોતે બોલે નહિ, ૩, વારંવાર એ સાથે જલાપ સલાપ કરે નહિ ૪, અન્યતીર્થીને તરણુતારણુ માની અન્ન પાણી આપે નહિ (દયા, બુદ્ધિ, અનુક પાનો આગાર) ૫, અન્ય તીર્થીને ધર્મબુદ્ધિએ વસ, પાત્ર આપે નહિ શાતા નિમિત્તે આપે. ૬, છ લેશ્યાના વિચાર કહે છે કૃષ્ણ લેશ્યાવાળાને જીવ હિસા કરવાની ઇચ્છા હોય ૧, નીલ લેશ્યાવાળાને ચોરીની ઇચ્છા હોય. ૨, કાપુત લેશ્યાવાળાને મૈથુનની ઇચ્છા હોય ૩ તેજુ લેશ્યાવાળાને તપશ્ચર્યાકરણની ઇચ્છા હોય ૪, પદ્મ લેશ્યાવાળાને દાન દેવાની ઇચ્છા હોય. ૫, શુકલ લેશ્યાવાળા મોક્ષની ઇચ્છા હોય ૬, કૃતિકા, અશ્વિણ એ બે નક્ષત્રના છ છ તારા છે, સાતમે બોલે સાત કારણે છન્નસ્ત જાણવો પ્રાણાતિપાત લગાડે. ૧, મૃધાવાદ લગાડે. ૨, અદત્તાદાન લગાડે ૩, શબ્દ, રૂપ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ તેનો સ્વાદ, લે ૪, પૂજા સત્કાર વાછે ૫ નિર્વાધ પડ્યે પણ સાવધ લાગે ૬, જેવું પડ્યે તેવું કરી શકે નહિ ૭, એ સાત વાતાં જેનામા હોય તે છન્નસ્ત જાણવો સાત પ્રકારે આઉણુ ઘટે તે કહે છે. ધાસ્કો પડવાથી મરે ૧, શસ્ત્રથી મરે ૨, મત્રમૂઠ્થી મરે ૩, ઘણું આહારે અજીર્ણથી મરે ૪, શૂલાદિકની વેદનાથી મરે ૫ સર્પાદિક કરડેથી મરે ૬ સ્વાસોચ્છવાસ રૂધાવાથી મરે, ૭, એ સાત પ્રકારે આઉણુ તૂટે. ૭, હવે સાત નય કહે છે, નિગમ નય, ૧ સગ્રહ નય, ૨, વ્યવહાર.



ઉપવાસ, એકાસ્રણ કરે તે પાપ રૂપ બોલે, એક ખાખેથી બીજે ખાખે દેવા રૂપ ત પહેલો વિસામો કેમકે ઉપવાસ કર્યો ત પોતાની બતને માટે ખાવાનું બધ કપુ અથવા પાપ બધ કપુ પણ બીજાને માટે કસું પડે છે, તેથી પહેલો વિસામો બલુવો. ૧, શ્રાવણ એક સામાયિક, એ સામાયિક અથવા એ ઘડીનું, ચાર ઘડીનું દેશાવગાસિક કરે ત બીજો વિસામો બલુવો. કેમકે એટલો વખત પાપમાંથી રાકાયો. ૨, શ્રાવણ આઠમ પાખીતા પોષષ કરે તે રાત રહેવા રૂપ ત્રીજો વિસામો. ૩, શ્રાવણ આલોયણા કરી સ યાશે કરે ત્યારે સર્વ પાપથી નિવર્ત્યો એ બાર ઘેર મૂકવા રૂપ ચોથો વિસામો, ૪ શ્રાવણને ચાર પ્રકારનું રાત્રિભોજન કહ્યું છે તે જેમકે રાત્રીએ રાધે અને દિવસે ખાય તે અશુદ્ધ ૧, દિવસે રાધે અને રાત્રીએ ખાય તે ૫ણ અશુદ્ધ ૨, રાત્રે રાધે અને શત્રે ખાય તે ૫ણ અશુદ્ધ, ૩ દિવસે રાધે અને દિવસે ખાય તે શુદ્ધ ૪, વળી એ જ ચાર ભાગા બીજી રીતે કહે છે, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળે ખાય તે ૫ણ અશુદ્ધ ૧ અજવાળામાં રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે ૫ણ અશુદ્ધ ૨, અધારી જગ્યાએ રાધે અને અધારી જગ્યાએ ખાય તે અશુદ્ધ ૩ અજવાળી જગ્યાએ રાધે અને અજવાળી જગ્યાએ ખાય તે શુદ્ધ ૪, પૂર્વાષાઠા નક્ષત્ર, ઉત્તરાષાઠા નક્ષત્ર, અનુરાધા નક્ષત્ર એ ત્રણના ચાર ચાર તારા કહ્યા છે ૫ પાંચમે બોલે સમક્રિતના ભૂષણ પાંચ. શમ ૧, સવેત્ર ૨, નિર્વેદ ૩, અનુક્રપા ૪, આસ્થા ૫, પાંચ સમક્રિતનાં ભૂષણ કહ્યા છે મિથ્યાત્વીએ બોલાવ્યા પહેલા પોતે તેને બોલાવે તે ૧, મિથ્યાત્વીના સાચુ વારવાર બોલું તે ૨, મિથ્યાત્વીને પહેંચાડવા જવું તે ૩ કામ વિના તેના મહાન ઉપર જવું તે ૪, વાર વાર તેના મહાન ઉપર જવું તે ૫. એ પાંચ ભૂષણ પાંચ સમક્રિતનાં ભૂષણ કહે છે ધર્મને વિષે ચતુરાઈ રાખે તે સમક્રિતનું ભૂષણ ૧ જિત શાસનને અનેક રીતે દિપાવે તે ૨ સાધુની સેવા કરે તે ૩ ધર્મથી ઠગવાને સ્થિર કરે તે ૪ સાધુ, સ્વધર્મની બેધાવચ્ચ કરે તે ૫. એ પાંચ ભૂષણ બલુવા. શરીરમાંદિથી પાંચ ઠેકાણેથી છામ નીકળે ત કહે છે પગને વળીએથી નીકળે તે નરકે બાચ. ૧ બાજેથી નીકળે તે તિર્થ અમા બાચ. ૨ છાતીએથી નીકળે તે મનુષ્યમા બાચ, ૩ મસ્તકેથી નીકળે તે દેવલોકમાં બાચ ૪ અને સર્વાંથી નીકળે તે મોક્ષ બાચ ૫ પાંચ પ્રકારે છામ ધર્મ ન પામે તે કહે છે અઠકારી ૧, કોપી ૨, રાત્રી

ઉપજે, ૨; ઘણુ ઉંઘે તો રોગ ઉપજે, ૩, ઘણુ જાગે તો રોગ ઉપજે; ૪, દિશા રોકે તો રોગ ઉપજે, ૫, પેશાબ રોકે તો રોગ ઉપજે, ૬ ઘણું ચાલે તો રોગ ઉપજે; ૭, અણુગમતી વસ્તુ ભોગવે તો રોગ ઉપજે. ૮. વારવાર વિષય સેવે તો રોગ ઉપજે. ૯ નવ બોલ સમજવાના કહ્યા તે કહે છે. રજપૂતને ક્રોધ ઘણો. ૧ ક્ષત્રિયને માન ઘણુ. ૨ શુણ્કાને માયા ઘણી, ૩, બ્રાહ્મણને લોભ ઘણો. ૪ મિત્રને રાગ ઘણો. ૫, શૌકને ક્રેષ ઘણો. ૬, બુગારીને શોચ ઘણો. ૭, ચોરની માતાને ચિતા ઘણી ૮, કાચરને લય ઘણો. ૯, દશમે બોલે નારકીના જીવને દશ પ્રકારની વેદના કહે છે અનંતી ભૂખ. ૧, અનંતી તરસ, ૨, અનંતી ટાઢ, ૩; અનંતી ગરમી ૪, અનંતો દાઘ. ૫, અનંતો લય ૬, અનંતો જ્વર ૭, અનંતી ખરજ. ૮, અનંતું પરવશપણુ. ૯ અનંતો શોક ૧૦. દશ પ્રકારે શ્રાવકને પસ્તાવુ પડે તે કહે છે. સાધુની ભોગવાઈ હોય અને પ્રશ્નાદિક પૂછે નાહ તો સાધુ વિહાર કર્યા પછી પસ્તાવુ પડે ૧, વખાણુ વાણી સાલજે નહિ તો પસ્તાવુ પડે સામાયિક-પ્રતિકંભણુ કરે નહિ તો પસ્તાવુ પડે. ૩, આહાર પાણી અસુખતો હોય તો પસ્તાવુ પડે, ૪, લણુવાની ભોગવાઈ હોય અને લણે નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૫, સ્વધર્મીની ખબર લે નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૬ ધર્મ જાગરણુ જાગે નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૭, સાધુની વિનયભક્તિ કરે નહિ તો પસ્તાવુ પડે, ૮, સાધુની સાર સલાહ લે નહિ તો પસ્તાવુ પડે. ૯, સાધુ વિહાર કરી જાય ને ખબર ન પડે તો પસ્તાવુ પડે. ૧૦ દશ કારણે દેવતાનુ આયુષ્ય બધાય. દશ પ્રકારે જ્ઞાનમા વૃદ્ધિ કરનાર નક્ષત્રના નામ મૃગશર. ૧, આર્દ્રા ૨, પુષ્ય. ૩, પૂર્વા ભાદ્રપદ ૪, પૂર્વાષાઠા ૫; પૂર્વાશ્લેષુની. ૬, મૂળ. ૭, અશ્લેષા ૮ હસ્ત ૯ ચિત્રા ૧૦ એ દશ નક્ષત્રમા જ્ઞાન લણે તો વૃદ્ધિ થાય ને વિઘ્ન જાય ૧૧ અગિયારમે બોલે મહાવીરના ૧૧ ગૌધરના નામ કહે છે ધંદ્રભૂતિ ૧ અગ્નિભૂતિ ૨, વાયુભૂતિ ૩, વ્યકત ૪, સુધર્મા સ્વામી. ૫, મડિત પુત્ર ૬, મૌરીપુત્ર ૭, અકપિત ૮, અચળ બ્રાતા. ૯, મહેતાર્ય. ૧૦ પ્રભાશ. ૧૧, અગિયાર બોલે જ્ઞાન વધે તે કહે છે ઉદ્યમ કરતા જ્ઞાન વધે. ૧, નિદ્રા તજે તો જ્ઞાન વધે ૨, ઉણોદરી કરે તો જ્ઞાન વધે ૩, થોડુ બોલે તો જ્ઞાન વધે. ૪, પડિતની સોળત કરે તો જ્ઞાન વધે. ૫,

નય, ૩, ઋજુ સૂત્ર નય, ૪, શબ્દ નય, ૫, સમભિરૂઢ નય, ૬, એવશૂત  
 નય, ૭, એ સાત પ્રકારે નય કહ્યા મઘા નક્ષત્રના સાત તારા કહ્યા છે ૮  
 આઠમે યોલે આચાર્યની આઠ સપદા, આચાર સપદા, ૧, શરીર  
 સપદા ૨ સૂત્ર સપદા, ૩, વચન સપદા, ૪, પ્રયોગ સપદા, ૫  
 મતિ સપદા, ૬, સજ્જ સપદા, ૭, વાચના સપદા, ૮, એકલવિહારી  
 સાધુસાધ્વીનાં આઠ અવગુણ કહ્યા છે તેનાં નામ કોપી હોય તે એકલો  
 રહે, ૧, અહકારી હોય તે એકલો રહે. ૨, કપટી હોય તે એકલો  
 રહે, ૩, લોભી હોય તે એકલો રહે. ૪, પાપ કરવામા આસક્ત હોય  
 તે એકલો રહે. ૫, કુતૂહલી-મગરો હોય તે એકલો રહે ૬, મુલો  
 હોય તે એકલો રહે. ૭, માઠા આચારનો ધણી હોય તે એકલો રહે  
 ૮, આઠ ગુણનો ધણી એકલો હોય તેના નામ. સચમને ૧૧  
 પ્રમાણુને ધણી શુરુની આજ્ઞા લઈ એકલો રહે ૧, ધણા સૂત્રો  
 ભણુ એકલો રહે ૨, જનન્ય કયા પૂર્વનો ભણેલો, ઉત્કૃષ્ટ  
 ઘઉં પૂર્વનો ભણેલો એકલો રહે, ૩, ચાર જ્ઞાનનો ધણી એકલો રહે  
 ૪, મહાભળનો ધણી એકલો રહે, ૫, કલેશ રહિત હોય તે એકલો  
 રહે, ૬, સતોષી હોય તે એકલો રહે, ૭, દેવવંત હોય તે એકલો  
 રહે, ૮, આઠ ઠેકાણે મનુષ્યને ઘેલાપણુ ઉત્પન્ન થાય તે કહે છે નર-  
 નારી પરસ્પર વાલો કરે ત્યારે ઘેલા, ૧, બાળકને રમાઠે ત્યારે ઘેલા, ૨  
 કલેશ કરે ત્યારે ઘેલા ૩, હાડ, ભાંગ, કેટ્ટી પદાર્થ પીએ ત્યારે ઘેલા,  
 ૪, ચેવળ ધ પામડી બાંધીને રૂંદે ત્યારે ઘેલા, ૫, અરીસામા મુખ જુએ  
 ત્યારે ઘેલા, ૬, સચન સમય ઘેલા, ૭, હોળીમાં પુરુષો અને જવાહી  
 પૂનમે જીઓ. ૮ દેખતા આઠ પ્રકારે અધ કહ્યા તે કહે છે, કાચાધ ૧  
 કોષાધ ૨, કૃપણાધ ૩, માનાધ, ૪ મલાધ, ૫, ચોરાધ ૬, જુગાધ ૭  
 ૭, ચુગર્થાધ ૮, એ આઠ આધણા બણવા આઠ મહાપાપી કહે છે  
 આત્મમાલી મહા પાપી ૧ વિશ્વાસમાલી મહા પાપી, ૨ ગુણુ ઓળવ  
 નાર મહા પાપી ૩, ગુરુ દ્રોહી મહા પાપી, ૪, કુડી સાક્ષી પૂરે તે  
 મહા પાપી ૫, એટી સલાહ આપે તે મહા પાપી, ૬ પશ્યદ્ધખાણ  
 વારવાર ભજિ તે મહા પાપી, ૭, હિંસામય ધર્મ પડે તે મહા પાપી  
 ૮ નવમે યોલે નવ પ્રકારે શરીરમાં શેઝ ઊપલે તે કહે છે ધણુ ખામ  
 તો શેઝ ઉપલે ૧ અછરણુમાં ખામ તથા ધણુ ઊસી રહે તો શેઝ

મોહ ૧૩, એ તેર કાઠીઆ. ૧૪, ચૌદમે બોલે વ્યાખ્યાન સાંભળનારનાં  
 ૧૪ ગુણ કહે છે. ભક્તિપત્ર હોય. ૧, મીઠા બોલો હોય ૨ ગર્વરહિત  
 હોય ૩, સાંભળ્યા ઉપર રૂચિ હોય ૪, અપળતારહિત એકાગ્ર ચિત્તે  
 સાંભળનાર હોય ૫, જેવું સાંભળે તેવું પૂછનારને ખરાબર કહે ૬,  
 વાણીને પ્રકાશમા લાવનાર હોય ૭, ઘણાં શાસ્ત્ર સાંભળીને તેના રહ  
 સ્યનો જાણુ હોય ૮, ધર્મકાર્યમાં આળસ ન કરનાર હોય ૯,  
 ધર્મ સાંભળતાં નિદ્રા ન કરનાર હોય ૧૦, બુદ્ધિવંત હોય ૧૧, દાતાર  
 ગુણ હોય, ૧૨, જેની ખાસે ધર્મ સાંભળે તેના ગુણનો ફેલાવો કરનાર  
 હોય ૧૩, કોઈની નિદ્રા ન કરે તેમજ તેમનો વાદવિવાદ ન કરે ૧૪,  
 ૧૫ પંદરમે બોલે વિનીત શિષ્યના પંદર ગુણ કહે છે ગુરુથી નીચા  
 આસને બેસવાવાળો હોય ૧, અપળપણુ રહિત હોય ૨, માયા રહિત  
 હોય ૩, કુતૂહલરહિત હોય ૪, કર્કશ વચનરહિત હોય ૫, લાંબો  
 પહોચે તેવો ક્રોધ ન કરનાર હોય ૬, મિત્ર સાથે મિત્રતા રાખે ૭  
 સૂત્ર ભણી મદ ન કરે ૮, આચાર્યાદિની નિદ્રા ન કરે. ૯ શિષ્યામણુ  
 જેનાર ઉપર ક્રોધ ન કરે ૧૦ મૂઠં પાછળ વાલેસરીના ગુણ બોલે ૧૧,  
 કલેશ, મમતા, રહિત હોય ૧૨, તત્ત્વનો જાણુ હોય ૧૩, વિનયવત  
 હોય ૧૪, લજ્જાવંત તથા ઇદ્રિયનો દમનાર હોય ૧૫, સોળમે બોલે  
 સોળ પ્રકારના વચન જાણુવા તે કહે છે એક વચન ઘટ, પટ, વૃક્ષ  
 ૧, દ્વિવચન ઘટૌ, ખટૌ, વૃક્ષૌ ૨, બહુવચન ઘટા , પટા :, વૃક્ષા  
 ૩, સ્ત્રીલિંગે વચન કુમારી નગરી, નદી. ૪, પુરુષલિંગે વચન  
 દેવ નર, અરિહંત, સાધુ ૫ નપુસકલિંગે વચન . કપટ, કમળ,  
 નેત્ર. ૬, અતીતકાળ વચન ( ગયો કાળ ) : કરેલુ થએલુ, ૭ અના-  
 ગતકાળ વચન ( આવતો કાળ ) કરશે, થશે, ભાંગશે, ૮ વર્તમાન  
 કાળ વચન . કરે છે થાય છે, ભણે છે ૯ પ્રેરેલ વચન : એ  
 કાર્ય તેણે કર્યું ૧૦ પ્રત્યક્ષ વચન એમજ છે ૧૧, ઉપનીત વચન  
 એ પુરુષ રૂપવત છે ૧૨, અપનીત વચન . જેમ એ પુરુષ કુરૂપવત છે  
 ૧૩, ઉપનીત અપનીત વચન : જેમ એ રૂપવંત પણ કુશીલીઓ છે  
 ૧૪, અપનીત ઉપનીત વચન , જેમ એ પુરુષ કુશીલીઓ પણ રૂપ-  
 વંત છે ૧૫, અધ્યાત્મ વચન ભગ્ન બોલે ( તુરેલુ વચન ) ૩  
 વાણીઆની પેરે ૩ પા ૧૬ સત્તરમે બોલે સત્તર પ્રકારનો સચમ

વિનય કરે તો જ્ઞાન વધે ૬, કપટરહિત તમ કરે તો જ્ઞાન વધે ૭, સસાર અસાર બંધે તો જ્ઞાન વધે ૮, માંહોમાંહી ચર્ચા-વાર્તા કરે તો જ્ઞાન વધે ૯, સાની પાસે બંધે તો જ્ઞાન વધે ૧૦, ઈદિયોના વિવચનો ત્યાસ કરે તો જ્ઞાન વધે ૧૧, મૂળ નક્ષત્રના અગિયાર તારા છે ૧૨ ક્ષાત્રમે બોલે બાર કાચ્છે આત્માનુ પરમ કસ્યાણુ ધાય તે કહે છે સમકિત નિર્મળ થાજે તો આત્માનુ પરમ કસ્યાણુ ધાય. મેલિક રાબની પેરે ૧, ત્રિયાણુરહિત કરણી કરે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-તામલી તાપ સતી પેરે ૨, સન વચન કાયાના ભેગ કબજે રાખે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય. ગજસુકુમાર મુનિની પેરે ૩, છતી રહિતબેશ્વર કરે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-પરદેરી રાબની પેરે ૪, પાચ ઈત્રિધનુ કમન કરે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-ધર્મ રૂપી અણુગારની પેરે ૫, સાધુનો શુદ્ધ આચાર પાળે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-ધર્મા અણુગારની પેરે ૬, ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા-મતિવ રાખે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-વરૂણ નાજ નતુયાના મિત્રની પેરે ૭, માયા કપટ છડે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-મસ્તિનાયના છ મિત્રની પેરે ૮, આશ્વર્યા સત્તર નીપજાવે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-સર્વતિ રાબની પેરે ૯, શેગ આવે હાથ ચોક્ક ન કરે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય અનાધી નિર્મિત્રની પેરે ૧૦ પરિવહ આવ્યે સમભાવ રાખે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-મેતારજ મુનિની પેરે ૧૧ તૃપ્ત્યા ઉત્પત્તિયષ્ઠ-તેને ખાલી વાળે તો પરમ કસ્યાણુ ધાય-કોપીલ કેવળીની પેરે ૧૨ ૧૩-તેરમે બોલે તેર તણુખા કહે છે-જન્મરૂપી રૂ અને મરણરૂપી તણુખો ૧ સંભેગરૂપી રૂ અને વિભેગરૂપી તણુખો ૨, શાતારૂપી રૂ અને અશાતારૂપી તણુખો ૩ સપદારૂપી રૂ અને આપદારૂપી તણુખો ૪, હરખરૂપી રૂ અને શોકરૂપી તણુખો ૫, શીલરૂપી રૂ અને કુશીલરૂપી તણુખો ૬, જ્ઞાનરૂપી રૂ અને અજ્ઞાનરૂપી તણુખો ૭, સમકિત રૂપી રૂ અને મિશ્રાત્મ રૂપી તણુખો ૮, સજ્જમરૂપી રૂ અને અસજ્જમરૂપી તણુખો ૯, વપસ્વી રૂપી રૂ અને ક્રોધરૂપી તણુખો ૧૦, વિવેકરૂપી રૂ અને અભિમાનરૂપી તણુખો ૧૧ સ્નેહરૂપી રૂ અને આશારૂપી તણુખો ૧૨, સતોષરૂપી રૂ અને દ્વેષરૂપી તણુખો ૧૩, એ તેર તણુખા હવે તેર મહીમા કહે છે જુગાર ૧ આળસ ૨ શોક ૩ ભય ૪, મિહ્યા ૫, ક્રોધ ૬, ક્રોધ ૭, કૃપણુ ભુદિ ૮, અજ્ઞાન ૯, વહેમ ૧૦, નિદ્રા ૧૧, અહ ૧૨,

વિનય કરે તો ૧૦, બે વખત પ્રતિક્રમણ કરે તો ૧૧, વ્રત  
પચ્ચક્ષુખાણુ ચોખખાં પાળે તો ૧૨, ધર્મધ્યાન, શુકલધ્યાન ધ્યાવે  
તો ૧૩, બાર લેદે તપ કરે તો ૧૪, સુપાત્રને દાન દે તો ૧૫,  
ગૈયાવચ્ચ કરે તો ૧૬, સર્વ જીવને સુખ ઉપજાવે તો ૧૭, અપૂર્વ  
જ્ઞાન લાભે તો ૧૮ સૂત્રની ભક્તિ કરે તો ૧૯, તીર્થ કરનો માર્ગ દીપાવે  
તો ૨૦, એ વીસ ૨૧, એકવીશમે બોલે શ્રાવકના એકવીશ ગુણ કહે  
છે. અક્ષુદ્ર ૧, જશવંત ૨, સૌમ્ય પ્રકૃતિ ૩ લોકપ્રિય ૪, સ્વભાવ  
આકરો નહિ ૫, પાપથી કરે ૬, શ્રદ્ધાવત ૭, લખ્ધલક્ષ ૮, લજ્જાવત  
૯, દયાવત ૧૦, મધ્યસ્થ ૧૧, ગભીર ૧૨, સૌમ્યદષ્ટિ ૧૩ ગુણરાગી  
૧૪, ધર્મકથક ૧૫, સાચાનો પક્ષ કરનાર ૧૬, શુદ્ધ વિચારી ૧૭,  
ધરડાની રીતે ચાલનાર ૧૮, વિનયવત ૧૯, કીધેલા ગુણને ભૂલે નહીં  
૨૦, પરહિતકારી ૨૧, એ એકવીશ ૨૨ બાવીસમે બોલે બાવીસ જણ  
સાથે વાદ ન કરવો તે કહે છે, ધનવત સાથે ૧ બળવંત સાથે ૨,  
ધણો પરિવાર સાથે ૩ તપસ્વી સાથે ૪, હલકા માણસ સાથે ૫  
અહંકારી સાથે ૬, ગુરુ સાથે ૭, સ્થિતિ સાથે ૮, ચોર સાથે ૯,  
જુગારી સાથે ૧૦, રોગી સાથે ૧૧, ક્રોધી સાથે ૧૨, જુઠાબોલા સાથે  
૧૩, કુસંગી ૧૪, રાજા સાથે ૧૫ શીતળ લેશ્યાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે  
મીઠાબોલા સાથે ૧૮, દાનેશ્રી સાથે ૧૯, જ્ઞાની સાથે ૨૦, ગુણકા સાથે  
૨૧, બાળક સાથે ૨૨, એ બાવીસ ૨૩, ત્રેવીસ મે બોલે પાંચ ઇન્દ્રિયના  
ત્રેવીશ વિષય કહે છે, શ્રોતેન્દ્રિયના ત્રણ વિષય, જીવ શબ્દ ૧. અજીવ  
શબ્દ ૨ મિશ્ર શબ્દ ૩, ચક્ષુ ઇન્દ્રિયના પાંચ વિષય, કાળો ૧, પીળો  
૨, લીલો ૩, રાતો ૪, ઘોળો ૫, દ્રાણેન્દ્રિયના બે વિષય, સુભી ગંધ  
૧, દુભી ગંધ ૨, કુલ દશ ફરસ ઇન્દ્રિયના આઠ વિષય, તે ખરખરો  
૧૧, સુહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૫, ઉનો ૧૬, લુખો  
૧૭, ચીકણો ૧૮, રસઇન્દ્રિયના પાંચ વિષય તીજો ૧૯, કડવો ૨૦,  
કપાયલો ૨૧, ખાટો ૨૨, મીઠો ૨૩ ૨૪ ચોવીસમે બોલે ચોવીસ  
ટોટા કહે છે, ભણવા ગણવાની આજ્ઞા કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો, બહુસૂત્રીની  
શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીનાદર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો સોમિલ  
પ્રાણીની શાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો વ્રત પચ્ચક્ષુખાણુનો  
ટોટો, ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ-સાધ્વી માહોમાહી

કહે છે પૃથ્વીકાયની દયા પાળવી તે સયમ ૧, અપકાયની દયા પાળવી તે સયમ ૨, તેડકાયની ૩, વાયુકાયની ૪, વનસ્પતિકાયની ૫, બેઈદ્રિયની ૬, તે ઇદ્રિયની ૭ ચૌદ્રિયની ૮, પંચેદ્રિયની ૯ અણ્વકાયની ૧૦, પેહાની ૧૧, ઉપેહાની ૧૨, પમજલ્લાની ૧૩, પરીકાવણીઆ ૧૪, મન ૧૫, વચન ૧૬, કાયા ૧૭, એ સત્તર પ્રકારનો સયમ ૧૭ અદારમે બોલે અદાર દ્રવ્ય દિશા કહે છે પૂર્વ ૧, પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪, ઇશાન ખુલ્લો ૫, અગ્નિખુલ્લો ૬, ૬, નૈઋત્ય ખુલ્લો ૭ વાયવ્ય ખુલ્લો ૮ વિદિશાના આઠ આંતરા એ બધા થઈને સોળ જાંબી સત્તર અને નીચી અદાર, એ અદાર અદાર ભાવ દિશા કહે છે ; પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેડ ૩, વાયુ ૪, અણ્વીઆ ૫, મૂળળીઆ ૬, પોશ્ણીઆ ૭, ખંધળીઆ ૮, બેઈદ્રિય ૯, તેઈદ્રિય ૧૦ ચૌદ્રિય ૧૧, પંચેદ્રિય ૧૨, તિર્થંચ ૧૩, કર્મભૂમિ ૧૪, અકર્મભૂમિ ૧૫, ઉપ્પન અતરદ્રીપા ૧૬, દેવતા ૧૭ નારકી ૧૮, એ અદાર, ઓગણીસમે બોલે કાઉસગ્ગના ઓગણીસ દોષ કહે છે ઠીંગણ ઉપર એક પગ રાખીને કાઉસગ્ગ કરે તો દોષ ૧; કાયા આવીપાછી હલાવે તો દોષ ૨, ઓઠીજણુ હે તો દોષ ૩, માથુ નમાવી જિલો રહે તો દોષ ૪, બે હાથ જાંબા રાખે તો દોષ ૫, બોલે, માંમે બોલે તો દોષ ૬, પગ ઉપર પગ રાખે તો દોષ ૭, શરીર વાકુ રાખે તો દોષ ૮, સાધુની બરાબર રહે તો દોષ ૯, ગાડાની જિંદગી પેરે જિલો રહે તો દોષ ૧૦ કેઠેથી વઢિ જિલો રહે તો દોષ ૧૧, ૧૨ હરણુ જિલો રાખે તો દોષ ૧૨, એક આસને ન રહે તો દોષ ૧૩, આંખ ઠેકાણે ન રાખે તો દોષ ૧૪, માથુ હલાવે તો દોષ ૧૫, ઓખારો કરે તો દોષ ૧૬ ડીલ હલાવે તો દોષ, ૧૭, ડીલ મરડે તો દોષ ૧૮, શૂન્ય ચિત્ત રાખે તો દોષ ૧૯, ૨૦ વીસમે બોલે વીસ પ્રકારે જીવ તીર્થંકર બોત્ર બાધે તે કહે છે અરિહતનાં ગુણગ્રામ કરે તો કર્મની કોઠ બપાવે ઉત્કૃષ્ટ રસ આવે તો તીર્થંકર બોત્ર બાધે ૧ સિદ્ધનાં ગુણગ્રામ કરે તો ૨ સિદ્ધાતનાં ગુણગ્રામ કરે તો ૩ ગુરુનાં ગુણગ્રામ કરે તો ૪ સ્થિવરનાં ગુણગ્રામ કરે તો ૫ બહુસૂત્રીના ગુણગ્રામ કરે તો ૬, વપ્ત્ત્વીના ગુણગ્રામ કરે તો ૭, જ્ઞાન ઉપર ઉપયોગ વારવાર રાખે તો ૮, શુદ્ધ સમક્ષિત પાળે તો ૯

વિનય કરે તો ૧૦, બે વખત પ્રતિક્રમણ કરે તો ૧૧, વ્રત પચ્ચક્ષુખાણુ ચોખખાં પાળે તો ૧૨, ધર્મધ્યાન, શુકલધ્યાન ધ્યાવે તો ૧૩, બાર ભેદે તપ કરે તો ૧૪, સુપાત્રને દાન દે તો ૧૫, ગૈયાવચ્ચ કરે તો ૧૬, સર્વ જીવને સુખ ઉપજાવે તો ૧૭, અપૂર્વ જ્ઞાન ભણે તો ૧૮ સૂત્રની ભકિત કરે તો ૧૯, તીર્થ કરનો માર્ગ દીપાવે તો ૨૦, એ વીસ. ૨૧, એકવીશમે બોલે શ્રાવકના એકવીશ ગુણ કહે છે અક્ષુદ્ર ૧, જશવત ૨, સૌમ્ય પ્રકૃતિ ૩. લોકપ્રિય ૪, સ્વભાવ આકરો નહિ ૫, પાપથી ડરે ૬, શ્રદ્ધાવત ૭, લખ્ધલક્ષ ૮, લજ્જાવત ૯, દયાવત ૧૦, મધ્યસ્થ ૧૧, ગભીર ૧૨, સૌમ્યદષ્ટિ ૧૩ ગુણરાગી ૧૪, ધર્મકથક ૧૫, સાચાનો પક્ષ કરનાર ૧૬, શુદ્ધ વિચારી ૧૭, ધરડાની રીતે ચાલનાર ૧૮, વિનયવત ૧૯, કીધેલા ગુણને ભૂલે નહીં ૨૦, પરહિતકારી ૨૧, એ એકવીશ. ૨૨ બાવીસમે બોલે બાવીસ જણ સાથે વાદ ન કરવો તે કહે છે, ધનવત સાથે ૧ બળવત સાથે ૨, ઘણો પરિવાર સાથે ૩. તપસ્વી સાથે ૪, હલકા માણસ સાથે ૫ અહકારી સાથે ૬, ગુરુ સાથે ૭, સ્થિર સાથે ૮, ચોર સાથે ૯, જુગારી સાથે ૧૦, રોગી સાથે ૧૧, ક્રોધી સાથે ૧૨, જુડાબોલા સાથે ૧૩, કુસંગી ૧૪, રાજા સાથે ૧૫ શીતળ લેશ્યાવાળા સાથે ૧૭, મોઢે મીઠાબોલા સાથે ૧૮, દાનેશ્રી સાથે ૧૯, જ્ઞાની સાથે ૨૦, ગુણકા સાથે ૨૧, બાળક સાથે ૨૨, એ બાવીસ ૨૩, ત્રેવીસ મે બોલે પાંચ ઇદ્રિયના ત્રેવીશ વિષય કહે છે, શ્રોતેદ્રિયના ત્રણ વિષય, જીવ શબ્દ ૧. અજીવ શબ્દ ૨ મિશ્ર શબ્દ ૩, ચક્ષુ ઇદ્રિયના પાંચ વિષય, કાળો ૧, પીળો ૨, લીલો ૩, રાતો ૪, ઘોળો ૫, દ્રાણેદ્રિયના બે વિષય, સુભીં ગંધ ૧, દુભીં ગંધ ૨, કુલ દશ ફરસ ઇદ્રિયના આઠ વિષય, તે ખરખરો ૧૧, સુહાળો ૧૨, હલકો ૧૩, ભારે ૧૪, ટાઢો ૧૫, ઉનો ૧૬, લુખો ૧૭, ચીકણો ૧૮, રસઈદ્રિયના પાંચ વિષય તીજો ૧૯, કડવો ૨૦, કપાયલો ૨૧, ખાટો ૨૨, મીઠો ૨૩ ૨૪ ચોવીસમે બોલે ચોવીસ ટોટા કહે છે, ભણવા ગણવાની આજસ કરે તો જ્ઞાનનો ટોટો, બહુસૂત્રીની શાખ ૧, સાધુ સાધ્વીનાદર્શન ન કરે તો સમકિતનો ટોટો સોમિલ પ્રાદાણુની શાખ ૨, વખતસર પ્રતિક્રમણ ન કરે તો વ્રત પચ્ચક્ષુખાણુનો ટોટો, ઉત્તરાધ્યયન અધ્યયન ૨૫ ની શાખ ૩, સાધુ-સાધ્વી માંહોમાહી



ગૌમાવચ્ચ ન કરે તો તીર્થનો ટોટો; ઠાણાગની શાખ ૪; વપસ્થાનીને  
 આધારની ઘોરી કરે તો દેવતામાં જિજ્ઞાસી પહવીનો ટોટો દશભૈરવ  
 ભગવતીની શાખ ૫, કંકણ કણ્ઠ્ય ભાવ રાખે તો શીતગાનો ટોટો, સમ-  
 વામગની શાખ ૬; અજ્ઞાતનાથી ચાલે તો હૃદયમાનો ટોટો; દશભૈરવ  
 શિક્ષની શાખ ૭ રૂપનો ને ભોવનનો મહ કરે તો ગુલ કર્મનો ટોટો,  
 પન્નવણાની શાખ ૮, મોટાનો વિનય ન કરે તો તીર્થકરની આજ્ઞાનો  
 ટોટો, બ્રહ્માદેવ સૂત્રની શાખ ૯ માયા કપટ કરે તો જય-સીતિનો  
 ટોટો, આચાર્યજની શાખ ૧૦ પાછલી રાત્રે ધર્મ ભક્તિ ન બંધે તો  
 ધર્મધ્યાનનો ટોટો, નિશ્ચયની શાખ ૧૧, કોષ કલેશ કરે તો સ્નેહ  
 ભાવનો ટોટો, ચેડા કુલિકની શાખ ૧૨, મન જીવુ નીચુ કરે તો  
 અક્ષયનો ટોટો, ભૃગુ પુરોહિતની શાખ ૧૩, સીના લાલમુને પ્રજ્ઞ-  
 સર્ગનો ટોટો, ઉત્તરાધ્યનની શાખ ૧૪, સાધુ-સાધ્વી, શાવક-શાવિક  
 મહામાંદ્રી દેવ મેળાપ ન રાખે તો જૈન ધર્મનો ટોટો, શાખ પોમ-  
 લીલની શાખ ૧૫, સુપાત્રને ઉદ્ધવાસ ભાવે જ્ઞાન ન આપે તો પુરુષ  
 પ્રકૃતિનો ટોટો, કપિલા દાસીની શાખ ૧૬, સાધુ ગામ, નગર વિહાર  
 ન કરે તો ધર્મ કથાનો ટોટો, ચેલક રાજકવિની શાખ ૧૭ ભલે  
 નહિ તો જિનશાસનનો ટોટો, સમાચારીની શાખ ૧૮, મત પચ્ચા  
 ખાણની આલોચણા કરે નહિ તો મોક્ષના મુખનો ટોટો, પાર્શ્વનાથની  
 ભલે છપ્પન સાધ્વીની શાખ ૧૯ અરિહત ધર્મ ને ચાર તીર્થના  
 અવર્ણવાદ બોલે તો સત્ ધર્મનો ટોટો, ઠાણાગની શાખ ૨૦ સાધુ  
 વચન માને નહી તો જિજ્ઞાસી ગતિનો ટોટો, પ્રજ્ઞાદત્તની શાખ ૨૧,  
 સાધુ-સાધ્વી, ગુરુ-ગુરુણીની આજ્ઞા ઉદ્ધરે તો આશાકપણાનો ટોટો,  
 સુકુમાલિકાની શાખ તથા ખમ્બલની શાખ ૨૨, ભગવાનના વચન  
 ઉપર મદ્દા ન રાખે તો શુદ્ધ માર્ગનો ટોટો, જમાલીની શાખ ૨૩,  
 ભલેજી વારવાર સલાળે નહિ તો મેળવેલી વિદ્યાનો ટોટો, જવન્નવિની,  
 શાખ ૨૪ ૨૫ પત્નીસમે બોલે સાદાપત્નીશ આર્યદેશ તથા તેની  
 નગરીના નામ કહે છે મગધ દેશ-રાજગૃહિ નગરી ૧, અજ દેશ,  
 અપાનગરી ૨, બગદેશ-તામલિક નગરી ૩ કલીંગ દેશ-કચ્છનપુર  
 નગરી ૪ કાસીદેશ-વાલ્મીકી નગરી, ૫, કોશળદેશ-અમેઘાનગરી  
 ૬ કુદ્દેશ-ગજપુર નગરી ૭, કુષવર્તીદેશ-સોરીપુર નગરી ૮, પચાળ

દેશ-કપિલપુર નગરી ૯ જંગલ દેશ-અહીંછત્રા નગરી ૧૦ કચ્છ દેશ-  
કૌસંબી નગરી ૧૧, સાંડીલ દેશ-નદીપુર નગરી ૧૨ માળવ દેશ-  
ભદ્રિપુર નગરી ૧૩, વચ્છ દેશ-વૈરાટનગરી ૧૪, દશારણ દેશ-મૃગાવતી  
નગરી ૧૫, વરણદેશ-ધંચછાપુરી નગરી ૧૬, વિદેહ દેશ-શિવાવતી  
નગરી ૧૭, સિંધદેશ-વિતીલય પાટણ નગરી ૧૮, સૌવીર દેશ-મથુરા  
નગરી ૧૯, વિદેહ દેશ-મિથિલા નગરી ૨૦, સુરસેન દેશ-પાવાપુર  
નગરી ૨૧, ભગ દેશ-માંસપુર નગરી ૨૨, પાટણ દેશ-કાંડવતી નગરી  
૨૩, કુણ્ડલ દેશ-સાવર્થી નગરી ૨૪, સોરઠ દેશ-દ્વારકા નગરી ૨૫,  
કેકાધ દેશ-ધેતાંબિક નગરી ૨૬, એ સાડીપચીસ આર્ય દેશ.

છતિ શ્રી પચીસ બોલ

## અથ શ્રી શ્રોતા અધિકાર

શ્રી નદ્વિસૂત્રમાં શ્રોતા અધિકાર નીચે મુજબ છે :

ગાથા-૧ સેલ ઘણુ, ૨ કુડગ ૩, ચાલણી, ૪ પરિપુણગ, ૫ હંસ,  
૬ મહિસ, ૭ મેસે ચ ૮ મસગ, ૯ જલુગ, ૧૦ બિરાલી, ૧૧ જાહગ,  
૧૨ ગો, ૧૩ ભેરિ, ૧૪ આભીરી સા ૧

ચૌદ પ્રકારના શ્રોતા છે તેમા

૧. સેલ ઘણુ-તે પથ્થર ઉપર જેમ મેઘ વરસે પણ પથ્થર  
પાણીથી ભીજાય નહિ, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળે પણ  
સમ્યક્જ્ઞાન પામે નહિ, બુદ્ધ થાય નહિ

દ્રષ્ટાંત-કુશિખ્ય રૂપી પથ્થર, સદ્ગુરુ રૂપી મેઘ અને બોધ  
રૂપ પાણી, મુગશેલીઓ તથા પુષ્કરાવર્ત મેઘનુ દ્રષ્ટાત જેમ પુષ્ક-  
રાવર્ત મેઘથી મુગશેલીઓ પલ્લવો નહિ તેમ એકેક કુશિખ્ય મહાન્  
સવેગાદિક ગુણયુક્ત આચાર્યના પ્રતિબોધ્યા પણ સમજે નહિ, વૈરાગ્ય  
રંગ પામે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે. એ અવિનીતનુ  
દ્રષ્ટાત જાણુ

જેમ કાળી ભૂમિને વિષે મેઘ વરસે તો તે વહી ભીંજે તથા પાણી પણ રાખે તથા ગોપુમાદિક (મહા પ્રમુખ) ની વહી નિષ્પત્તિ મે તેમ વિનીત સુશિષ્ય પણ ગુરુની ઉપદેશરૂપ વાણી સામગ્રી હૃદયમાં ખારી રાખે, ગૌરાયે કરી ભીંજાય અને અનેક બીજાં ભવ્ય જીવને વિનય ધર્મ વિષે પ્રવર્તવિ, માટે તે શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે ૧

૨ કુલમ-કુલતુ દ્રષ્ટાંત. તે કુલના આઠ ભેદ છે, તેમાં પ્રથમ ઘટો સપ્તર્ષિ ઘઠાના ગુણે કરી વ્યાસ છે તેના ત્રણ ગુણ ૧ તેમણે પાણી ભર્યા ઘટાં કિંચિત્ બહાર બહાર નહિ. ૨ પોતે શીતળ છે માટે બીજાની પણ તથા ઉપશમાવે, શીતલ કરે. ૩ પશ્ચી મહિનતા પણ પાણીથી દૂર કરે તેમ જ્યેષ્ઠ શ્રોતા વિનયારિ ગુણે કરી સપ્તર્ષિ ભર્યા છે તે ત્રણ ગુણ કરે ૧ ગુર્વાદિકનો ઉપદેશ સર્વ ખારી રાખે, કિંચિત્ વિસારે નહિ. ૨ પોતે જ્ઞાન પાત્રી શીતલ થયા પામ્યા છે અને ભવ્ય જીવને ત્રિવિધતાપ સમાવી શીતળ કરે. ૩ ભવ્ય જીવની સદેહ રૂપી મહિનતા ટાળે. જો શ્રોતા આદરવાયોગ્ય છે.

૨ જ્યેષ્ઠ ઘટો પઠ્યે કાણો છે તેમાં ભરે તો અઠધ પાણી રહે ને અઠધ પાણી વહી બહાર. તેમ જ્યેષ્ઠ શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંકળે તો અઠધ ખારી રાખે, અઠધ વિસરી બાંધ.

૩ જ્યેષ્ઠ ઘટો જેઠે કાણો છે તેમાં પાણી ભરે તો સર્વ પાણી વહી બહાર પણ રહે નહિ તેમ જ્યેષ્ઠ શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સામગ્રી તો સર્વ વિસારે પણ ધારે નહિ.

૪ જ્યેષ્ઠ ઘટો નવો છે તેમાં પાણી ભરે તો થોડો થોડો ઝમીને બાહી ધાય, તેમ જ્યેષ્ઠ શ્રોતા જ્ઞાનાદિ અવ્યાસ કરે પણ થોડે થોડે જ્ઞાન વિસારે.

૫ જ્યેષ્ઠ ઘટો દુર્ગંધ વાસિત છે, તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણ બગાડે, તેમ જ્યેષ્ઠ શ્રોતા મિશ્રાત્વાદિક દુર્ગંધે કરી વાસિત છે તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના ગુણને વણસાડે.

૬ જ્યેષ્ઠ ઘટો સુગંધે કરી વાસિત છે તેમાં પાણી ભરે તો પાણીના ગુણને વધારે, તેમ જ્યેષ્ઠ શ્રોતા સમક્રિતાદિક સુગંધે કરી વાસિત છે તેમને સૂત્રાદિક ભણાવતાં જ્ઞાનના ગુણને ઘીપાવે.

૭ એક ઘડો કાચો છે તેમાં પાણી ભરે તો ઘડો ભીંનઈને વિણસી જાય, તેમ એકેક શ્રોતા અદ્યપ્યુદ્ધિવાળાને સૂત્રાદિકેનુ જ્ઞાન આપતાં તે નયપ્રમુખને નહિ જાણવાથી તે જ્ઞાનથી તથા માર્ગથી ભ્રષ્ટ થાય,

૮ એક ઘડો ખાલી છે તે ઉપરથી ખુઝાડ ઢાંકી વર્ષાકાળે નેવાં હેઠે પાણી ઝીલવા મૂકયું, પણ પાણી અંદર આવે નહિ, ને તળે પાણી ઘણુ થવાથી ઉપર તરે ને વાયરાદિકે કરી ભીંત પ્રમુખે અથડાઈને કૂટી જાય; તેમ એકેક શ્રોતા સદ્ગુરુની સલામાં વ્યાખ્યાન સાંભળવા બેસે પણ જિંઘ પ્રમુખના યોગે કરી જ્ઞાનરૂપ પાણી હૃદયમાં આવે નહિ ને ઘણી જિંઘના પ્રભાવે કરી ખોટા ડાળરૂપ વાયરે કરી અથડાય છે, તો સલાથી અપમાન પ્રમુખ પામે તથા જિંઘમાં પડવાથી પોતાના શરીરને નુકસાન થાય

૩ ચાલણી-એકેક શ્રોતા ચાલણી સમાન છે, ચાલણીના બે પ્રકાર: ૧. એવો છે કે ચાલણી પાણીમાં મૂકે ત્યારે પાણીથી સપૂર્ણ ભરી દેખાય અને ઉપાડી લઈએ ત્યારે ખાલી દેખાય, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સલામાં સાંભળવા બેસે ત્યારે વૈરાગ્યાદિ ભાવનાએ કરી સપૂર્ણ ભર્યા દેખાય અને સલાથી ઉઠી બહાર જાય ત્યારે વૈરાગ્યરૂપ પાણી કિંચિત્ પણ દેખાય નહિ એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે

૨. ચાલણીએ ઘઉં પ્રમુખનો આટો (લોટ) ચાળવા માંડયો, ત્યારે આટો નીકળી જાય ને કાંકરા પ્રમુખ કચરો ગ્રહી રાખે, તેમ એકેક શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિ સાંભળતાં ઉપદેશક તથા સૂત્રના ગુણ ગુણ જાણે, અને રૂપલના પ્રમુખ અવગુણ રૂપ કચરો ગ્રહી રાખે, માટે તે છાંડવા યોગ્ય છે

૪ પરિપુણ્ણ-તે સુઘરી પક્ષીના માળાનુ દષ્ટાંત. સુઘરી પક્ષીના માળાથી ઘૃત (ધી) ગાળતાં ઘૃત ઘૃત નીકળી જાય અને કીટી પ્રમુખ કચરો ગ્રહી રાખે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્ય પ્રમુખના ગુણ ત્યાગ કરી અવગુણ ગ્રહણ કરે એ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે.

૫ હંસ-હંસને હ્રંધ્ર પાણી એકઠાં કરી પીવા માટે આખ્યા હોય, તો તે પોતાની ચાંચમાં ખટાશના ગુણ કરી હ્રંધ્ર પીએ ને પાણી ને પીએ, તેમ વિનીત શ્રોતા ગુર્વાદિકના ગુણ ગ્રહે ને અવગુણ ન લે, એ આદર્શીય છે.

૬ મહિષ-લેસો જેમ પાણી પીવા માટે જલાસપમાં બસ, પાણી પીવા જલમાં પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રસુએ કરી પાણી ડહોળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે, પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય યુધને પણ પીવા ન હે, તેમ કુશિખ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિકમાં કલેશરૂપ પ્રમાદિકે કરી વ્યાખ્યાન ડહોળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સલાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન હે, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૭ મેષ-બકરા જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નદી પ્રસુખમાં બસે, ત્યારે કઠિ રહી પન નીચા નમાવી પાણી પીએ, ડહોળે નહિ ને અન્ય યુધને પણ નિર્માળ પીવા હે, તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સલાજનોને સાંભળવા હે, એ આકરણીય છે.

૮ મસજ-તેના બે પ્રકાર ૧ મસજ તે આમડાની કાચલી તેમાં વાચરો સરાય ત્યારે આત્મવત કૂલેલી રેખાય પણ તુલા શમાવે નહિ, પણ વાચરો નીકળી બચ ત્યારે ખાલી ધાત, તેમ જોકેક શ્રોતા અભિમાનરૂપ વાચરો કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત વડાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્યના આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૨. મસજ તે મચ્છર નામે, જતુ, અન્યને ચટકા મારી ખસિયા ઉપજાવે પણ શુષ્ક ન કરે અને ખણજ ઉત્પન્ન કરે, તેમ જોકેક કુશ્રોતા ગુર્વાદિકને જ્ઞાન-અભ્યાસ કરાવતાં બણે પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ શુષ્ક તે વૈચાવચ્ય પ્રસુખ કાઠપણુ ન કરે અને સિત્તમાં ખસમાધિ ઉપજાવે એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૯ જહુઝ-તેના બે પ્રકાર ૧ જહો નામે જતુ ગાય પ્રસુખતા સ્તનમાં વળએ ત્યારે લોહી પીએ પણ દુધ ન પીએ, તેમ જોકેક અવિનીત કુશિખ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકની સાથે રહ્યા થકા તેમનાં છિત્રો ગવેવે પણ લખાદિક શુષ્ક ન બ્રહ્મણ કરે, માટે છાંડવા યોગ્ય છે.

૨ જળે નામે જતુ શુભજા ઉપર મૂઠીએ ત્યારે ચટકો મારે ને દુખ ઉપજાવે અને મુઠકાલ (બગડેલું) લોહી પીએ ને પછી શાંતિ કરે, તેમ જોકેક વિનીત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકો ભરે-ઠાલે બઠાલે બહુ અભ્યાસ કરતાં મહેનત

કરાવે-પછી સ દેહરૂપી બિગાડકાઠી ગુર્વાદ્વિકને શાંતિ ઉપજાવે-પરદેશી રાજાવત્ એ આદરવા યોગ્ય છે.

૧૦ બિરાદી-બિલાડી દૂધનું ભાજન સીકાથી ભોંયપર નીચું નાંખીને રજકણ સહિત દૂધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરતા અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછાવી સૂત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે

૧૧. જાહુગ-સહુલો તે તિર્યંચની જાત વિશેષ-તે પ્રથમ પોતાની માતાનું દૂધ થોડે થોડે પીએ ને તે પાચન થાય પછી વળી થોડું પીએ એમ થોડે થોડે દૂધથી પોતાના શરીરને પુષ્ટ કરે પછી મોટો ભુજ ગનાં માન મર્દન કરે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાળે કાળે થોડે થોડે સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરે, અભ્યાસ કરતાં ગુર્વાદિકને અત્યંત સતોષ ઉપજાવે, કેમકે આપેલો પાઠ બરાબર અસ્ખલિત કરે ને તે કર્યા પછી વળી બીજીવાર અને ત્રીજીવાર એમ થોડે થોડે હે ને પછી બહુશ્રુત થઈ મિથ્યાત્વી લોકોનાં માન મર્દન કરે એ આદરવા યોગ્ય છે

૧૨. ગો-ગો તે 'ગાય' ના બે પ્રકાર ૧ જેમ દૂધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ઘાસ પાણી પ્રમુખ બરાબર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય ભૂખે તૃષ્ણાએ પીકાતી થકી દૂધમાં સુકાય, ને હુ ખી થાય તેમ એકેક અવિનીત શ્રોતાએ ગુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાવ્રત્ય નહિ કરવાથી તેમનો દેહ ગ્લાનિ પામે ને શ્રુતાદિકમાં ઘટાડો થાય ને અપયશ પામે.

૨, એક શેઠ પાડોશીને દૂઝણી ગાય સોંપી ગયો પાડોશીએ ઘાસ, પાણી પ્રમુખ રૂઠે પ્રકારે આપવાથી દૂધમાં વધારો થયો ને તે કીર્તિને પામ્યો તેમ એકેક વિનીત શ્રોતા (શિષ્ય) ગુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાવ્રત્યની વિધિએ કરી ગુર્વાદિકને શાતા ઉપજાવે તો તેમને જ્ઞાનમાં વધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આદરવા યોગ્ય છે

૧૩. ભેરી-તેના બે પ્રકાર ૧ એ છે જે, ભેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજાના હુકમ પ્રમાણે ભેરી વગાડે તો રાજા ખુશી થઈ તેને

૬ મહિષ-લેસો જેમ પાણી પીવા માટે જલશયમાં બસ, પાણી પીવા જલમાં પ્રથમ પ્રવેશ કરે, પછી મસ્તક પ્રમુખે કરી પાણી ઠંડાળે ને મલમૂત્ર કરી પછી પોતે પીવે પણ શુદ્ધ જલ પોતે ન પીએ, અન્ય યુધને પણ પીવા ન દે, તેમ કુશિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિકમાં કલેશરૂપ પ્રમાદિકે કરી વ્યાખ્યાન ઠંડાળે, પોતે શાંતપણે સાંભળે નહિ ને અન્ય સભાજનોને શાંત રસથી સાંભળવા ન દે, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૭ મેષ-બકરા જેમ પાણી પીવા જલસ્થાનકે નહીં પ્રમુખમાં બસ, ત્યારે કાંઈ રહી પગ નીચા નમાવી પાણી પીએ, ઠંડાળે નહિ ને અન્ય યુધને પણ નિર્મળ પીવા દે, તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા વ્યાખ્યાનાદિક નમ્રતા તથા શાંત રસથી સાંભળે, અન્ય સભાજનોને સાંભળવા દે, એ આદરણીય છે.

૮ મસ્તક-તેના બે પ્રકારઃ ૧ મસગ તે ચામડાની ઢાંચલી તેમાં વામરે જરાય ત્યારે અત્યંત ફૂટેલી કેપાચ પણ તૃષા સમાવે નહિ, પણ વામરે નીકળી બચ ત્યારે ખાલી થાય, તેમ જોઈક શ્રોતા અધિમાનરૂપ વામરે કરી શુષ્ક જ્ઞાનીવત તઠાકા મારે પણ પોતાના તથા અન્યના આત્માને શાંત રસ પમાડે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે.

૨ મસગ તે મચ્છર નામે, જતુ, અન્ધને ચટકા મારી પસ્તિષ ઉપજાવે પણ ગુણ ન કર અને ખણજ ઉત્પન્ન કરે, તેમ જોઈક કુશ્રોતા ગુર્વાદિકને જ્ઞાનઅભ્યાસ કરાવતાં ઘણો પરિશ્રમ આપે તથા કુવચનરૂપ ચટકા મારે પણ ગુણ તે વૈયાવચ્ચ પ્રમુખ કાંઈપણ ન કરે અને ચિત્તમાં અસમાધિ ઉપજાવે એ છાંડવા યોગ્ય છે.

૬ જલુગ-તેના બે પ્રકાર ૧ જલો નામે જતુ ગામ પ્રમુખના સ્તનમાં વળે ત્યારે લોહી પીએ પણ દુધ ન પીએ, તેમ જોઈક અવિનીત કુશિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિકની સાથે રહ્યા થકા તેમનાં છિરો ગવેને પણ સમાદિક ગુણ ન પ્રદણ કરે, માટે છાંડવા યોગ્ય છે.

૨, જળો નામે જતુ ગુમઠા ઉપર મૂકીએ ત્યારે ચટકો મારે ને દુધ ઉપજાવે અને મુઠકાલ (બગડેલું) લોહી પીએ ને પછી સાંતિ કરે, તેમ જોઈક વિનીત શિષ્ય શ્રોતા આચાર્યાદિક સાથે રહ્યા થકા પ્રથમ વચનરૂપ ચટકો ભરે-ઠાલે બકાલે બહુ અભ્યાસ કરતાં મહેનત

કરાવે-પછી સંદેહરૂપી બિગાડકાઠી શુર્વાદિકને શાંતિ ઉપજાવે-પરદેશી રાજવત્ત એ આદરવા યોગ્ય છે.

૧૦ બિરાલી-બિલાલી દૂધનુ ભાજન સીકાથી લોંચપર નીચું નાંખીને રજકણુ સહિત દૂધ પીએ, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી સૂત્રાદિક અભ્યાસ કરતાં અવિનય બહુ કરે, તથા પર પાસે પ્રશ્ન પૂછાવી સૂત્રાર્થ ધારે પણ પોતે વિનય કરી ધારે નહિ, માટે તે શ્રોતા છાંડવા યોગ્ય છે.

૧૧. જાહગ-સહલો તે તિયંચની જાત વિશેષ-તે પ્રથમ પોતાની માતાનુ દૂધ થોડે થોડે પીએ ને તે પાચન થાય પછી વળી થોડું પીએ એમ થોડે થોડે દૂધથી પોતાના શરીરને પુષ્ટ કરે પછી મોટો ભુજ ગનાં માન મહાન કરે, તેમ એકેક શ્રોતા આચાર્યાદિક પાસેથી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે કાળે કાળે થોડે થોડે સૂત્રાદિ અભ્યાસ કરે, અભ્યાસ કરતાં શુર્વાદિકને અત્યંત સતોષ ઉપજાવે, કેમકે આપેલો પાઠ બરાબર અસ્ખલિત કરે ને તે કર્યા પછી વળી બીજીવાર અને ત્રીજીવાર એમ થોડે થોડે લે ને પછી બહુશ્રુત થઈ મિથ્યાત્વી લોકોના માન મહાન કરે. એ આદરવા યોગ્ય છે

૧૨ ગો-ગો તે 'ગાય' નાં બે પ્રકાર ૧ જેમ દૂધવતી ગાયને કોઈ એક શેઠ પાડોશીને ત્યાં આપી ગામ જાય, પણ તે પાડોશી ઘાસ પાણી પ્રમુખ બરાબર ગાયને નહિ આપવાથી ગાય ભૂએ તૃષાએ પીકાતી થકી દૂધમાં સુકાય, ને હુ.ખી થાય તેમ એકેક અવિનીત શ્રોતાએ શુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાત્રત્ય નહિ કરવાથી તેમનો દેહ ગ્લાનિ પામે ને શ્રુતાદિકમાં ઘટાડો થાય ને અપયશ પામે.

૨, એક શેઠ પાડોશીને દૂધણી ગાય સોંપી ગયો. પાડોશીએ ઘાસ, પાણી પ્રમુખ રૂડે પ્રકારે આપવાથી દૂધમાં વધારો થયો ને તે કીર્તિને પામ્યો તેમ એકેક વિનીત શ્રોતા (શિષ્ય) શુર્વાદિકની આહાર પાણી પ્રમુખ ગૈયાત્રત્યની વિધિએ કરી શુર્વાદિકને શાતા ઉપજાવે તો તેમને જ્ઞાનમાં વધારો થાય ને તે કીર્તિને પામે, એ શ્રોતા આદરવા યોગ્ય છે.

૧૩ લેરી-તેના બે પ્રકાર ૧ એ છે જે, લેરીનો વગાડનાર પુરુષ રાજના હુકમ પ્રમાણે લેરી વગાડે તો રાજા ખુશી થઈ તેને



પુષ્કળ દ્રવ્ય આપે, તેમ વિનીત શિષ્ય તીર્થંકર તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાન પ્રમુખ અગીકાર કરે તો ઠમ' રૂપ રોગ મટે અને સિદ્ધ ગતિમા અનંત લક્ષ્મી પામે; એ આદરવાયોગ્ય છે

૨, જેમ લેરીનો વગાડનાર પુરુષ શબ્દના હુકમ પ્રમાણે લેરી જમાડે નહિ, તો રાજા ઠેપાયમાન થઈ દ્રવ્ય આપે, નહિ, તેમ અવિનીત શિષ્ય તીર્થંકરની તથા ગુર્વાદિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય, ધ્યાન કરે નહિ તો તેમનો ઠમ'રૂપ રોગ મટે નહિ અને સિદ્ધ ગતિનું મુખ પામે નહિ, એ ધ્યાનવાયોગ્ય છે

૧૪ આલીરી-તેના બે પ્રકાર-૧ આલીરી સ્ત્રી-પુરુષ બેક બ્રામણી પાસેના શહેરમાં વાસતા આડમા વૃત્ત ભરી વેચવા જતાં ત્યાં બબ્બરમાં ઉતારતા વૃત્તનું ભાજન, વાસણ દૂટી ગયું વૃત્ત સ્ત્રી ગયું પુરુષે સ્ત્રીને ઘણા ઠપકાવાળા કુવચનો કહ્યા, ત્યારે સ્ત્રીએ જ્યારે તે ભર્તાસને સામા કુવચનો કહ્યા, આખરે વૃત્ત ઢોળાઈ ગયું ને જાને બહુ શોક કરવા લાગ્યાં જમીન પરનું વૃત્ત પાછળથી છુટી લીધું ને વેચ્યું, ક્ષીમત મળી, તે લઈ સાંજે ગામ જતા, ઘોડેએ છુટી લીધી બહુ નિરાશ થયા. ઢોડેએ પૂછવાથી સર્વ વૃત્તાંત કહ્યો. ઢોડેએ ઠપકો લીધો તેમ સ્ત્રીએ બ્યાખ્યાન ઉપદેશમા આપેલ સાર-વૃત્તને જાણ-જણાડે કરી ઢોળી નાખે ને ઉપડે ઠલેશ કરી દુર્ભંતિ પામે. આ શોભા ધારવાયોગ્ય છે

૨. વૃત્ત ભરી શહેરમાં જતાં બબ્બરમાં ઉતારતા વાસણ દૂટ્યું કે તરત જ એકાદમ મળી લેખા થઈ તે વૃત્ત ભરી લીધું પણ, બહુ તુકસાન થવા લીધું નહિ. તે વૃત્તને વેચી પૈસા મેળવી સારા સંઘાત સાથે ગામમાં મુજે મુજે જેમ જન્મ સુધા પુરુષો પહોંચે, તેમ વિનીત શિષ્ય શોભા સુર પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ જ્ઞાનપૂર્વક તે ગર્ભ સ્ત્રીને ખારી પામે, સાચવે, અજખલિત કરે, વિશ્વૃતિ થાય તો સુખ પામે ફરી ફરી માશી માગી ખારે, પૂછે, પણ કઠણાટ જણાડે કરે નહિ. જે ઉપર સુર પ્રસન્ન થાય, સ્વચ્છ, જ્ઞાનની શુદ્ધિ થાય, પરિણામે સુખગતિ મળે આવા શોભા આલીરીમાય છે

# પાંત્રીસ બોલ.

પહેલે બોલે-ગતિ ચાર, ૧ નારકી, ૨ તિર્યચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

બીજે બોલે-જાતિ પાંચ. ૧ એકેદ્રિય, ૨ બેદ્રિય, ૩ તેદ્રિય, ૪ ચૌદ્રિય, ૫ પચેદ્રિય

ત્રીજે બોલે-કાય છ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય

ચોથે બોલે-ઇદ્રિય પાંચ ૧ શ્રોતેદ્રિય, ૨ ચક્ષુરિદ્રિય, ૩ શ્રાણુદ્રિય, ૪ સ્પર્શેન્દ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય

પાંચમે બોલે-પર્યાપ્ત છ. ૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩ ઇદ્રિય, ૪ શ્વાસોચ્છવાસ, ૫ ભાષા, ૬ મન.

છઠે બોલે-પ્રાણુ દશ. પાંચ ઇદ્રિયના ૫ પ્રાણુ, ૬ મનબળ. ૭ વચનબળ. ૮ કાયબળ, ૯ શ્વાસોચ્છવાસ, ૧૦ આયુષ્ય.

સાતમે બોલે-શરીર પાંચ, ૧ ઔદારિક, ૨ ગૈકિય, ૩ આહારક, ૪ તૈજસ. ૫ કાર્મણુ.

આઠમે બોલે-યોગ પદર ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ. ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૧ ગૈકિય કાયયોગ. ૧૨ ગૈકિય મિશ્ર કાયયોગ, ૧૩ આહારક કાયયોગ, ૧૪ આહારક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૫ કાર્મણુ કાયયોગ

નવમે બોલે-ઉપયોગ બાર ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મન પર્યાવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન, ૬ મતિ અજ્ઞાન ૭ શ્રુત અજ્ઞાન, ૮ વિભાગ જ્ઞાન, ૯ ચક્ષુદર્શન ૧૦ અચક્ષુદર્શન, ૧૧ અવધિ દર્શન, ૧૨ કેવળ દર્શન

દશમે બોલે-કર્મ આઠ ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર ૮ અતરાય.

અગિયારમે બોલે-ગુણઠાણા ચૌદ ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સાસ્વાદાન, ૩ મિશ્ર, ૪ અવિરતિ, સમ્યગ્ દષ્ટિ, ૫ દેશવિરતિ, (શ્રાવક) ૬ પ્રમત્ત

પુષ્કળ ફળ્ય આપે, તેમ વિનીત શિષ્ય તીર્થંકર તથા ગુર્વાઙ્ગિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય તથા. ધ્યાન પ્રમુખ અગ્રીકર કરે તો કર્મ રૂપ રાજ મટે અને સિદ્ધ અતિમાં અનંત લક્ષ્મી પામે; એ આશ્વરવાયોગ્ય છે

૨, જેમ લેરીનો વગાડનાર પુરુષ શબ્દના હુકમ પ્રમાણે લેરી વગાડે નહિ, તો રાજા કેાપાયમાન થઈ ફળ્ય આપે, નહિ, તેમ અવિનીત શિષ્ય તીર્થંકરની તથા ગુર્વાઙ્ગિકની આજ્ઞા પ્રમાણે સૂત્રાદિકની સ્વાધ્યાય, ધ્યાન કરે નહિ તો તેમનો કર્મરૂપ રાજ મટે નહિ અને સિદ્ધ અતિનું સુખ પામે નહિ, એ છાંડવાયોગ્ય છે

૧૪ આલીરી-તેના બે પ્રકાર-૧ આલીર સ્ત્રી-પુરુષ બે આમણી પાસેના શહેરમાં ચાલતાં આઠમાં વૃત્ત બરી વેચવા જ્યાં ત્યાં બજારમાં ઉતારતાં વૃત્તનું ભાજન, વાસણ ફૂટી ગયું વૃત્ત સ્ત્રી અથવા પુરુષે જીને વજા ઠપકાવાળા કુવચનો કહ્યાં, ત્યારે સ્ત્રીએ જુ તે બર્તારને સામાં કુવચનો કહ્યા, આખરે વૃત્ત ઢોળાઈ ગયું ને બન્ને બહુ થોડા કાલા લાગ્યાં. જમીન પરનું વૃત્ત પાછળથી છુછી લીધું ને વેચ્યું, ક્ષિપ્રત મળી, તે લઈ સાંજે ગામ જતાં, ઘોડાએ છુટી લીધી બહુ નિરાશ થયા. ઢોડાએ પૂછવાથી સર્વ વર્તાત કહ્યા. ઢોડાએ ઠપકો લીધો, તેમ ગુરુએ બ્યાબ્યાન ઉપદેશમાં આપેલ સાર-વૃત્તને લગાઈ-લગાડો કરી ઢોળી નાંખે ને છેવટે કહેવા કરી દુઝતિ પામે. આ શ્રોતા છાંડવાયોગ્ય છે

૨ વૃત્ત બરી શહેરમાં જતાં બજારમાં ઉતારતાં વાસણ ફૂટકે કે તરત જ બેકાદમ મળી લેવા થઈ તે વૃત્ત બરી લીધું પણ બહુ નુકસાન થવા લીધું નહિ. તે વૃત્તને વેચી પૈસા મેળવી સારા સલાત સાથે આમમાં સુખે સુખે જેમ અન્ય સુરા પુરુષો પહોંચે, તેમ વિનીત શિષ્ય શ્રોતા ગુરુ પાસેથી વાણી સાંભળી શુદ્ધ બાનપૂર્વક તે અર્થ સૂત્રને ધારી રાખે, સાચવે, અજબલિત કરે, વિસ્મૃતિ થાય તો સુર પાસે ફરી ફરી માગી માગી ધારે, પૂછે, પણ કહાલટ અવડો કરે નહિ. એ ઉપર ગુરુ પ્રવ્રત્ત થાય. સચમ, જ્ઞાનની શુદ્ધિ થાય, પરિવ્રામ સદ્ગતિ મળે આવા શ્રોતા આશ્ચર્યજનક છે

મળી દશલેહ અરૂપી અભવના તથા પુદ્ગલાસ્તિકાય (રૂપી અભવ)ના ચાર લેહ. સ્કંધ, દેશ પ્રદેશ, પરમાણુ. નવ લેહ પુણ્યનાં. અન્નપુન્ને. પાણુપુન્ને લયણુપુન્ને શયનપુન્ને વશ્યપુન્ને મનપુન્ને વચનપુન્ને કાયપુન્ને નમસ્કારપુન્ને એ ૯ અઠાર લેહ પાપના તે, અઠાર પાપસ્થાનક. વીશ લેહ આશ્રવના મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃધાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, શ્રોતે દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, ઘ્રાણેન્દ્રિય, રસેન્દ્રિય સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચને મોકળી મૂકવી તે મન, વચન, કાયાને મોકળી મૂકવા તે ભંડોપગરણુની અચત્ના કરે તે; શુચિ કુસગ્ગ કરે તે વીશ લેહ સવરના; સમકિત, વ્રત પચ્ચક્ષુખાણુ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભયોગ, જીવહયા સત્યવચન, અદત્તાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ અપરિગ્રહ એ દશ તથા પાંચ ઇન્દ્રિયને ત્રણ જોગનું સવરવું તે, ભંડ ઉપકરણ, ઉપધિ ચત્નાએ લીએ મૂકે તે, શુચિ કુસગ્ગ ન કરે તે. આર લેહ નિર્જરાના; અણુસણુ, ઉણ્ણહરી, વૃત્તિસક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, પ્રતિસલીનતા, પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, ગૈયાવચ્ચ, સજ્જાચ, ધ્યાન, કાઉસગ્ગ ચાર લેહ બધના; પ્રકૃતિબધ, સ્થિતિબધ, અનુભાગબધ, પ્રદેશબધ. ચાર લેહ મોક્ષના, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ બોલ થયા.

**૫ દરમે બોલે**—આત્મા આઠ પ્રકારના છે. દ્રવ્યાત્મા, કૃષાયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, લીર્યાત્મા.

**સોળમે બોલે**—દહક ચોવીસ છે સાત નરકનો એક દહક, દશ ભવનપતિના; અસુરકુમાર, સોવનકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર. ક્ષીપકુમાર, ઉદ્ધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર પાંચ સ્થાવરના, પૃથ્વીરાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલેન્દ્રિયના. બેઘદ્રિય તેઘદ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, એક તિર્યચ પચેન્દ્રિય, એક મનુષ્યનો, એક વાણુવ્યતર દેવતાનો, એક જ્યોતિષી દેવતાનો, એક ગૈમાનિક દેવતાનો એમ ચોવીસ દહક થયા.

**સત્તરમે બોલે**—લેશ્યા છ. કૃષ્ણ, નીલ, કાપૂત, તેજુ, પદ્મ, શુકલ

**અઠારમે બોલે**—દષ્ટિ ત્રણ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ, સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ્યગ્દષ્ટિ.

સજ્જિ, ૭ અપ્રમત્ત સજ્જિ, ૮ નિવૃત્તિ બાહર, ૯ અનિવૃત્તિ બાહર, ૧૦ સૂક્ષ્મ સપરાય, ૧૧ ઉપશ્યાવ મોહનીય, ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય, ૧૩ સયોગી કેવળી ૧૪, અયોગી કેવળી

બારમે બોલે-પાચ ઈદ્રિયોના વિષય ૨૩ શ્રોતેદ્રિયના ત્રણ વિષય ૧ ઇષ શબ્દ, ૨ અલ્પ શબ્દ, ૩ મિશ્ર શબ્દ, ચતુરિદ્રિયના પાચ વિષય ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ લાલ, ૪ પીળો, ૫ શાળો, ૬ પ્રાણેદ્રિયના બે વિષય ૧ સુરભિગમ, ૨ દુરભિગમ, રસેદ્રિયના પાંચ વિષય ૧ ઠંડવો, ૨ ઠસાયલો, ૩ ખાટો, ૪ મીઠો, ૫ તીખો, સ્પર્શેદ્રિયના આઠ વિષય ૧ સુવાળો, ૨ ખરખરો, ૩ હલકો, ૪ ભારે, ૫ કઠ્ઠ, ૬ ટાલો, ૭ લૂખો ૮ ચોપડયો.

તેરમે બોલે-પચીસ પ્રકારનું મિશ્યાત્વ ૧ અભિવ્રદિક મિશ્યાત્વ, ૨ અનાભિવ્રદિક મિશ્યાત્વ, ૩ અભિનિવેશિક મિશ્યાત્વ, ૪ સાંકેતિક મિશ્યાત્વ, ૫ અણુલોગ મિશ્યાત્વ, ૬ લૌકિક મિશ્યાત્વ, ૭ લૌકોત્તર મિશ્યાત્વ, ૮ કુપ્રાવચન મિશ્યાત્વ, ૯ જિન માર્ગથી બ્રોહ્મ પદ્ધતિ તે મિશ્યાત્વ, ૧૦ જિન માર્ગથી અધિક પદ્ધતિ તે મિશ્યાત્વ, ૧૧ જિન માર્ગથી વિપરીત પદ્ધતિ તે મિશ્યાત્વ, ૧૨ ધર્મને અધર્મ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૧૩ અધર્મને ધર્મ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૧૪ ઇવને અલ્પ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૧૫ અલ્પને ઇવ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૧૬ જિન માર્ગને અન્યમાર્ગ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૧૭ અન્યમાર્ગને જિનમાર્ગ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૧૮ સાધુને કુસાધુ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૧૯ કુસાધુને સાધુ કહે તે મિશ્યાત્વ, ૨૦ આઠ કાંઈથી સુકાણા તેને નથી સુકાણા કહે તે મિશ્યાત્વ, ૨૧ આઠ કાંઈથી નથી સુકાણા તેને સુકાણા કહે તે મિશ્યાત્વ, ૨૨ અવિનય મિશ્યાત્વ, ૨૩ અક્રિયા મિશ્યાત્વ, ૨૪ અજ્ઞાન મિશ્યાત્વ, ૨૫ આશાતના મિશ્યાત્વ.

ચૌદમે બોલે-નવતત્ત્વના બણપણના ૧૧૫ બોલ ચૌદ લેહ ઇવના ૧ સૂક્ષ્મ એકેદ્રિય, ૨ બાહર એકેદ્રિય, ૩ ભેઈદ્રિય, ૪ તેઈદ્રિય ૫ ચૌરદ્રિય, ૬ અસત્તી પચેદ્રિય, ૭ સત્તી પચેદ્રિય તે દરેકના અપર્ણતા ને પર્ણતા ચૌદ લેહ અલ્પના ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય આકાશાસ્તિકાય અને દરેના રૂકધ, રેશ પ્રદેશ એમ નવ, અને ગતિ

મળી-દશલેહ અરૂપી અજીવના તથા પુદ્ગલાસ્તિકાય (રૂપી અજીવ)ના ચાર લેહ. સ્કંધ, દેશ પ્રદેશ, પરમાણુ. નવ લેહ પુણ્યનાં. અન્નપુન્ને. પાણિપુન્ને લયણુપુન્ને શયનપુન્ને વથપુન્ને મનપુન્ને વચનપુન્ને કાયપુન્ને નમસ્કારપુન્ને એ ૯ અઢાર લેહ પાપના તે, અઢાર પાપસ્થાનક. વીશ લેહ આશ્રવના : મિથ્યાત્વ, અમ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, શ્રોતે દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, શ્રાણુ દ્રિય, રસે દ્રિય સ્પર્શેન્દ્રિય એ પાંચને મોકળી મૂકવી તે મન, વચન, કાયાને મોકળી મૂકવા તે લડોપગરણુની અચત્તા કરે તે, શુચિ કુસંગ કરે તે વીશ લેહ સવરના; સમકિત, વ્રત પચ્ચદ્રખાણુ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભયોગ, જીવદયા સત્યવચન, અદત્તાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ અપરિગ્રહ એ દશ તથા પાચ ઇન્દ્રિયને ત્રણ જોગનું સવરવું તે, લંડ ઉપકરણ, ઉપધિ યત્નાએ લીએ મૂકે તે, શુચિ કુસંગ ન કરે તે. આર લેહ નિર્જરાના, અણુસણ, ઉણોહરી, વૃત્તિસંક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, પ્રતિસલીનતા, પ્રાયશ્ચિત્ત, વિનય, ગૈયાવચ્ચ, સજ્જાય, ધ્યાન, કાઉસંગ ચાર લેહ બધના, પ્રકૃતિબધ, સ્થિતિબધ, અનુભાગબધ, પ્રદેશબધ. ચાર લેહ મોક્ષના, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ યોલ થયા.

**૫ દરમે યોલે**—આત્મા આઠ પ્રકારના છે દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, વીર્યાત્મા.

**સોળમે યોલે**—૬૩ ચોવીસ છે. સાત નરકનો એક ૬૩, દશ ભવનપતિના, અસુરકુમાર, સોવનકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર. દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર. પાચ સ્થાવરના; પૃથ્વીરાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલે દ્રિયના એઈ દ્રિય તેઈ દ્રિય, ચૌરે દ્રિય, એક તિર્યચ પચે દ્રિય, એક મનુષ્યનો, એક વાણુવ્યતર દેવતાનો, એક જ્યોતિષી દેવતાનો, એક ગૈમાનિક દેવતાનો એમ ચોવીસ ૬૩ થયા.

**સત્તરમે યોલે**—લેશ્યા છ કૃણુ, નીલ, કાપૂત, તેજુ, પદ્મ, શુકલ.

**અઢારમે યોલે**—દષ્ટિ ત્રણ, મિથ્યાત્વદષ્ટિ, સમામિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ્યગ્દષ્ટિ.

-ઓઝણીસમે ઓલે-ધ્યાન ચાર આત્મધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, વર્ષા  
ધ્યાન, શુકલધ્યાન.

વીસમે ઓલે-૭ દ્રવ્યના ત્રીણ ભોલ. તેમાં પાંચ ભોલ વર્ષા-  
સ્તિકાયના; દ્રવ્યઘડી એક, ક્ષેત્ર ઘડી દોઢ પ્રમાણે, કાળઘડી અનાદિ  
અનંત, ભાવઘડી અરૂપી, શુભઘડી યલ્લભ સહાય. પાંચ ભોલ અધર્મ-  
સ્તિકાયના; દ્રવ્ય ઘડી એક, ક્ષેત્રઘડી દોઢ પ્રમાણે, કાળઘડી અનાદિ  
અનંત ભાવઘડી અરૂપી, શુભઘડી સ્થિરસહાય. પાંચ ભોલ આશ્રય-  
સ્તિકાયના, દ્રવ્યઘડી એક, ક્ષેત્રઘડી લોકાલોક પ્રમાણે; કાળઘડી અનાદિ  
અનંત, ભાવઘડી અરૂપી, શુભઘડી સાબનશુભ (અવકાશ) પાંચ ભોલ  
કાળના. દ્રવ્યઘડી અનંત, ક્ષેત્રઘડી અલીલીપ પ્રમાણે, કાળઘડી અનાદિ  
અનંત, ભાવઘડી અરૂપી શુભઘડી વર્તવાનો શુભ પાંચ ભોલ યુદ્ધજન્ય  
દ્રવ્યઘડી અનંત, ક્ષેત્રઘડી લોક પ્રમાણે, કાળઘડી અનાદિ અનંત, ભાવ-  
ઘડી રૂપી. શુભઘડી ઝળે ને મળે. પાંચ ભોલ હવન્યે દ્રવ્યઘડી અનંત,  
ક્ષેત્રઘડી આખા લોક પ્રમાણે, કાળઘડી આદિ અતરહિત, ભાવઘડી  
અરૂપી. શુભઘડી કૈતન્ન શુભ

એકવીશમે ઓલે-રાશિ બે હવરાશિ, અહવરાશિ.

બાવીશમે ઓલે-ભાવકના મત બાર, તેના ભાગ્ય ૪૬

ત્રેવીશમે ઓલે-સાધુનાં પાંચમહામત, તેના ભાગ્ય ૨૫૨.

ચોવીશમે ઓલે-પ્રમાણ ચાર. મત્યમ, અનુમાન, આગમ,  
ઉપમાન.

પચીશમે ઓલે-આસ્ત્રિ પાંચ. સામાયિક આસ્ત્રિ, ઇતોષસ્થા-  
પત્રીય આસ્ત્રિ, પરિહારવિશુદ્ધ આસ્ત્રિ, સૂક્ષ્મસપરાય આસ્ત્રિ, યથા  
ખ્યાત આસ્ત્રિ.

છવીશમે ઓલે-સાત નય. નૈગમનય, સમ્પ્રદનય, અવકાશ-  
નય, કલ્પસૂત્રનય, શબ્દનય, સમભિરૂદનય, એવમૂતનય.

સતાવીશમે ઓલે-નિષેધ ચાર. નામનિષેધ, સ્થાપના નિષેધ,  
દ્વનિષેધ, ભાવનિષેધ.

અઠ્ઠાવીશમે ઓલે-સમકિત પાંચ. ઉપયસમકિત, ક્ષયોપસમ  
સમકિત, ક્ષયિક સમકિત, સાસ્વાદાનસમકિત, વેદકસમકિત.

ઓગણત્રીશમે બોલે-રસ નવ: શૃંગારરસ, વીરરસ; કંઠારસ, હાસ્યરસ, રૌદ્રારસ, ભયાનકરસ, અદ્ભુત રસ, ભિભત્સરસ, શાંતરસ.

ત્રીશમે બોલે-ભાવના બાર. અનિત્યભાવના, અશરણુભાવના, સંસારભાવના. એકત્વભાવના, અન્યત્વભાવના, અશુચિભાવના-આશ્રવ-ભાવના, સવરભાવના, નિર્જરાભાવના, લોકસ્વરૂપ ભાવના, બોધિભાવના ધર્મભાવના.

એકત્રીશમે બોલે-અનુયોગ ચાર છે; દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુ-યોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ

બત્રીશમે બોલે-દેવતત્ત્વ, ગુરુતત્ત્વ, ધર્મતત્ત્વ. એ ત્રણ તત્ત્વ.

તેત્રીશમે બોલે-સમવાય પાંચ કાળ, સ્વભાવ, નિયત; પૂર્વ-કૃત (કર્મ), પુરુષાકાર (ઉદમ).

ચોત્રીશમે બોલે-પાખ ડીના ત્રણસે ત્રેસઠ લેદ, ક્રિયાવાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪ વિનયવાદીના ૩૨, અજ્ઞાનવાદીના ૬૭.

પાંત્રીશમે બોલે-શ્રાવકના ગુણ એકવીશ, ૧ અક્ષુદ્ર, ૨ રૂપ-વંત, ૩ સૌમ્ય પ્રકૃતિવાળો, ૪ લોકપ્રિય, ૫ અકૂર, ૬ પાપભીરુ ૭ શાંતચરહિત, ૮ અતુરાઈવાળો, ૯ લજ્જાવત, ૧૦ કયાણુ, ૧૧ મધ્યસ્થ પરિણામી: ૧૨ સુદૃઢિવાળો, ૧૩ ગુણાનુરાગી, ૧૪ સારો પક્ષધારણુ કરનાર, ૧૫ દીર્ઘદૃઢિવત, ૧૬ વિશેષજ્ઞ, ૧૭ અદ્યપારભી, ૧૮ વિનીત. ૧૯ કૃતજ્ઞ, ૨૦ પરહિતકારી ૨૧ લબ્ધલક્ષી:

પાંત્રીશ બોલ સમાપ્ત

## સિદ્ધ દ્વાર.

૧ પહેલી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૨ બીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.



૩ ત્રીણ નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૬થ સિદ્ધ યામ.

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૭થ સિદ્ધ યામ.

૫ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૮થ સિદ્ધ યામ.

૬ ભવનપતિની દેવીના નીકળેલ; એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૯થ સિદ્ધ યામ.

૭ પુશ્પીકામના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦થ સિદ્ધ યામ.

૮ અપકામના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૧થ સિદ્ધ યામ.

૯ વનસ્પતિકામના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૨થ સિદ્ધ યામ.

૧૦ તિર્થંકરના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૩થ સિદ્ધ યામ.

૧૧ તિર્થંકરનીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૪થ સિદ્ધ યામ.

૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૫થ સિદ્ધ યામ.

૧૩ મનુષ્યહીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૬થ સિદ્ધ યામ.

૧૪ વાણીવરના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૭થ સિદ્ધ યામ.

૧૫ વાણીવરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૮થ સિદ્ધ યામ.

૧૬ જ્યોતિષીના નીકળેલ, એક સમયે, જપન્ય, એક સિદ્ધ યામ; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૯થ સિદ્ધ યામ.

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૮ ગૈમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૧૯ ગૈમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૧ અન્યલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૨ સિદ્ધ થાય.

૨૨ ગૃહસ્થલિંગી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૩ સ્ત્રીલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૪ પુરુષલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૫ નપુસકલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૨ સિદ્ધ થાય.

૨૬ ઉર્ધ્વ લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૮ તિર્યક્ (તીર્છી) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬ થી સિદ્ધ થાય.

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, આર સિદ્ધ થાય.

૫ ૫મ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૬ થી સિદ્ધ થાય.

૬ ભવનપતિની દેવીના નીકળેલ; એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૭, પૃથ્વીકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ આર સિદ્ધ થાય.

૮ અપકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, આર સિદ્ધ થાય.

૯ વનસ્પતિકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૭ સિદ્ધ થાય.

૧૦ તિર્થંક ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૮ થી સિદ્ધ થાય.

૧૧ તિર્થંકણીના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૯ થી સિદ્ધ થાય.

૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ; ૧૦ થી સિદ્ધ થાય.

૧૩ મનુષ્યણીના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીસ સિદ્ધ થાય.

૧૪ વાણિયવરના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૧૫ વાણિયવરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૧૬ જ્યોતિર્બીના નીકળેલ, એક સમયે, જ્ઞાન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૧ સિદ્ધ થાય.

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૮ ગૈમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૧૯ ગૈમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૧ અન્યલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૨૨ ગૃહસ્થલિંગી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૩ સ્ત્રીલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૪ પુરુષલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૫ નપુસકલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય

૨૬ ઊર્ધ્વ લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૮ તિર્યક્ (તીર્થી) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૧ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાના, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ યાત્ર.

| ૩૨ સુમુદ્રમાહી, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર, ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ યાત્ર.

૩૩ નદી પ્રમુખ જલમાહી, એક સમયે જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ સિદ્ધ યાત્ર.

૩૪ વીથી સિદ્ધ યાત્ર તો એક સમયે, જપન્ન એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાત્ર.

૩૫ અવીથી સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૬૪ સિદ્ધ યાત્ર.

૩૬ વીથીકર સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ વીથી સિદ્ધ યાત્ર.

૩૭ અવીથીકર સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાત્ર.

૩૮ સ્વયંભાષ સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાત્ર.

૩૯ પ્રતિભાષ સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે જપન્ન એક સિદ્ધ યાત્ર, ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાત્ર.

૪૦ ભુખભોહી સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાત્ર.

૪૧ એક સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, એક સિદ્ધ યાત્ર.

૪૨ અતેક સિદ્ધ યાત્ર તો, એક સમયે, જપન્ન, બે સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાત્ર.

૪૩ વિજય વિજય પ્રતિ, એક સમયે, જપન્ન, એક સિદ્ધ યાત્ર; ઉત્કૃષ્ટ, વીથી સિદ્ધ યાત્ર.

૪૪ ભદ્રશાલ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય  
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૫ નદન વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,  
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૬ સોમનસ વનમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,  
ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૪૭ પડગવનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ,  
બે સિદ્ધ થાય.

૪૮ અકર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;  
ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૪૯ કર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,  
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૦ પહેલે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ  
દશ સિદ્ધ થાય

૫૧ બીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ,  
દશ સિદ્ધ થાય.

૫૨ ત્રીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,  
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૩ ચોથે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;  
ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય

૫૪ પાંચમે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;  
ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય

૫૫ છઠ્ઠે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ  
દશ સિદ્ધ થાય.

૫૬ અવસર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય,  
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૭ ઉત્સર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય;  
ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૫૮ નોઉત્સર્પિણી, નોઅવસર્પિણીમાં એક સમયે, જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ, ૧૦૮ સિદ્ધ યાચ.

એ ૫૮ બોલ અતર સહિત, એક સમયે, જમન્ય, ઉત્પદ, સિદ્ધ યાચ તે કલા.

હવે અતર સહિત, આઠ સમય સુખી, સિદ્ધ યાચ તે કટલા સિદ્ધ યાચ તે.

૧ ખહેલા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૧૦૮ સિદ્ધ યાચ

૨ બીજા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૧૦૨ સિદ્ધ યાચ

૩ ત્રીજા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ, ઉત્પદ ૬૬ સિદ્ધ યાચ

૪ ચોથા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ, ઉત્પદ ૮૪ સિદ્ધ યાચ

૫ પાંચમા સમયે જમન્ય એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૭૨ સિદ્ધ યાચ

૬ છઠ્ઠા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૬૦ સિદ્ધ યાચ

૭ સાતમા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૪૮ સિદ્ધ યાચ

૮ આઠમા સમયે જમન્ય, એક સિદ્ધ યાચ; ઉત્પદ ૩૨ સિદ્ધ યાચ

આઠ સમય પછી અતર પઠવા વિના સિદ્ધ યાચ નહિ.

હતિ સિદ્ધ દ્વાર સંપૂર્ણ

## જખૂદ્દીપ વિચાર

જખૂદ્દીપ-૧ લાખ ચોજનનો લાખો ને પહેળો છે તે વર્તુળ, તેલના પુઠલાને આકારે છે ૧ વર્તુળ રમના પૌદાને આકારે છે, ૨ વર્તુળ કમળની કળિકાને આકારે છે ૩ વર્તુળ પૂર્ણ ચક્ર માને આકારે છે, ૪ તેની પરિધી ૩ લાખ, ૧૬ હજાર, ૨૨૭ ચોજન, ૩ કોશ ૧૨૮ ખનુપ ને ૧૩૩ આંગુલ અધિક છે, જખૂદ્દીપના ૧૦ દ્વારની

ગાથા

૧	૨	૩	૪	૫	૬
ખડા	બેયણ	વાસા	પંચય	કુદા	ચ તિલ
૭	૮	૯	૧૦		
સેદિઓ;	વિજય	હક	સલિલાઓ	પિંડએ	હોઈ સમકળી.

એ દશ દ્વાર છે, તેમાં પ્રથમ ખંડ દ્વાર છે. જામૂદ્રીપના ભરત સરખા ૧૬૦ ખંડ છે ભરત ક્ષેત્રનો ૧, ચુલહિમવત પર્વતના ૨, હેમવતક્ષેત્રના ૪, મહાહિમવત પર્વતના ૮. હરિવર્ષ ક્ષેત્રના ૧૬, નિપથ પર્વતના ૩૨, મહાવિદેહ ક્ષેત્રના ૬૪, નીલવત પર્વતના ૩૨, રમ્યક્રવર્ષ ક્ષેત્રના ૧૬, રૂપી પર્વતના ૮, હિરણ્યવત ક્ષેત્રના ૪, શિખરી પર્વતના ૨, ઇરવત ક્ષેત્રનો ૧, એ પ્રમાણે સર્વ મળીને પહોળપણે દક્ષિણ ઉત્તરે થઈને ભરત જેવડા પહોળપણે ૧૬૦ ખંડ છે. ઇતિ પહેલો ખંડદ્વાર સમાપ્ત ૧.

૨ જો યોજનદ્વાર :-જામૂદ્રીપના ચારે હાંસે યોજન-યોજનાના ખંડ કરીએ ત્યારે સાતસે નેતું કોડ, છપન લાખ ચોરાણુ હંજર, એકસો ને પચાસ ચતુરસ્ર થાય ઉપર ૧ કોશ ને પદરસે પંદર ધનુષ્ય વધે. ઉપર ૬૦ અગુલ વધે. ઇતિ ૨ જો યોજન-દ્વાર સમાપ્ત ૨

૩ જો વર્ષદ્વાર-જામૂદ્રીપને વિષે છ વર્ષ-ક્ષેત્ર છે. તે ભરત ૧ હેમવત ૨, હરિવર્ષ ૩, મહાવિદેહ ૪, રમ્યક્રવર્ષ ૫, હિરણ્યવત ૬, ઇરવત ૭ એ ૭ ક્ષેત્ર તથા એક મહાવિદેહના ૪ ભાગ ગણીએ તો પૂર્વ મહાવિદેહ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ૮, દેવકુરૂ ૯, ઉત્તરકુરૂ ૧૦, એ પ્રમાણે ૧૦ ક્ષેત્ર થાય તેનું વિષ્કલપણુ ૧, ખાંડા ૨, જીવા, ૩, ધનુષપીઠ ૪ એ ૪ કહે છે -ભરતક્ષેત્રના ૨ લેઢ દક્ષિણ ભરત ૧, ઉત્તર ભરત ૨, દક્ષિણભરતનું વિષ્કલપણુ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કળાનું એની ખાહા નથી તેની જીવા ૬૭૪૮ જોજન ને ૧૨ કલા તેની ધનુષપીઠ ૬૭૬૬ જોજન ને કલાઅધિક (૧) ઉત્તરભરતનું વિષ્કલપણુ ૨૩૮ જોજન ને ૩ કલાનું તેની ખાહા ૧૮૯૨ જોજન ને સાડીસાત કલાની તેની જીવા ૧૪૪૭૧ જોજન ને ૬ કલામાં કાઈક ન્યૂન, તેની ધનુષપીઠ ૧૪૫૨૮ જોજન ને ૧૧ કલાની (૨) એજ પ્રમાણે ઇરવત ક્ષેત્રનું પણ જાણવું (૩) હેમવત ૧ હિરણ્યવત ૨ એ ૨ ક્ષેત્રનું પહોળપણુ ૨૧૦૫ જોજન ને ૫ કલાનું, તેની ખાહા ૬૭૫૫ જોજન ને ૩ કલા તેની જીવા ૩૭૬૭૪ જોજન ને ૧૬ કલા તેની ધનુષપીઠ ૩૮૭૪૦ જોજન ને ૧૦ કલા (૪) હરિવર્ષ ૧, રમ્યક્રવર્ષ ૨, એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્કલપણુ ૮૪૨૧ જોજન



ને ૧ કલા તેની ખાંઢા ૧૩૩૬૧ ભોજનને ૬ કલા તેની છાપ ૭૩૬૦.  
ભોજન ને ૧૭ કલા તેની ધનુષપીઠ ૮૪૦૧૬ ભોજન ને ૪ કલા (૫)  
મહાવિદેહ ક્ષેત્રનું વિષ્ણુભાષ્ય ૩૩૬૮૪ ભોજન ને ૪ કલા તેની ખાંઢા  
૩૩૭૬૭ ભોજન ને ૭ કલા તેની છાપ ૧ લાખ ભોજનની. તેની  
ધનુષપીઠ ૧૫૮૧૧૩ ભોજન ને ૧૬ કલા અધિક (૬) દેવકુરુ ઉત્તરકુરુ  
એ ૨ ક્ષેત્રનું વિષ્ણુભાષ્ય ૧૧૮૪૨ ભોજન ને ૨ કલાનું તેની ખાંઢા  
નથી. તેની છાપ ૫૩૦૦૦ ભોજનની. તેની ધનુષપીઠ ૬૦૪૧૮ ભોજન  
ને ૧૨ કલા (૭) ઇતિ ૩ બે વર્ષદ્વાર સમાપ્ત ૩

૪ થો પર્વતદ્વાર—જ બુદ્ધીપને વિષે ૨૬૬ પર્વત છે વધાર  
પર્વત ૬, મેરૂ ૧, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧, ધમક ૨, કચ્ચનગિરિ ૨૦૦,  
વખાર મજ્જતા ૪, વખારા ૧૬, લાંબા ભૈતાલ્ય ૩૪, વતુળ ભૈતાલ્ય  
૪, એ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત છે તેનું ભાષ્ય ૭૪૫૫, વિષ્ણુ  
ભાષ્ય, ખાંઢા, છાપ ધનુષપીઠ આ પ્રમાણે મુદ્દિમવત ૧, સિખરી  
૨, એ બે પર્વત સો સો ભોજનના ભાગ છે અને પચીસ પચીસ  
ભોજનના ધરતીમા ભાગ છે તેમનું પહેળાણપણ ૧૦૫૨ ભોજનનું ને ૧૨  
કલાનું છે તેમની ખાંઢા ૫૩૫૦ ભોજન ને ૧૫ કલા તેમની છાપ  
૨૪૬૩૨ ભોજન ને અર્ધ કલામા થોડી ન્યૂન, તેમની ધનુષપીઠ ૨૫૨૩૦  
ભોજન ને ૪ કલા (૨) મહાદિમવતને કૃષ્ણી એ બે પર્વત બંને બંને  
ભોજનના ભાગ અને પચાસ પચાસ ભોજનના ધરતીમા ભાગ છે તેમનું  
વિષ્ણુભાષ્ય ૪૨૧૦ ભોજન ને ૧૦ કલાનું, તેમની ખાંઢા ૬૨૭૬ ભોજન  
ને ૬ કલા; તેમની છાપ ૫૩૬૩૧, ભોજન ને ૬ કલા અધિક તેમની  
ધનુષપીઠ ૫૭૨૬૩ ભોજનને ૧૦ કલા (૪) નિષધ ૧ નીલવત ૨, એ બે  
પર્વત વ્યારસો વ્યારસો ભોજનના ભાગ છે અને સો સો ભોજનના  
ધરતીમા ભાગ છે તેમનું વિષ્ણુભાષ્ય ૧૬૮૪૨ ભોજન ને ૨ કલાનું  
તેમની ખાંઢા ૨૦૧૬૫ ભોજન ને ૨ કલા, તેમની છાપ ૬૪૧૫૬  
ભોજન ને ૨ કલા તેમની ધનુષપીઠ ૧૨૩૪૬ ભોજન ને ૬ કલા એ  
૬ પર્વત વધા (૬) મેરૂ પર્વત એક લાખ ભોજનનો છે, તેમાં ૧ હબર  
ભોજન ધરતીમાં ભાગ છે તેમાં પ્રથમ ૨૫૦ ભોજન પૃથ્વીમય છે,  
૨૫૦ ભોજન પાવાણ્ણમય છે ૨૫૦ ભોજન વજ્ર હીરામય છે, ૨૫૦

જેજન શર્કર પૃથ્વીમય છે, એમ ૧ હજાર જેજનનો ઊંઠો છે. એ પ્રથમ કાંડ તે ઉપર નવાણું હજાર જેજનનો મેરુ ઊંચો છે, તેમાં પોણાસોળ હજાર જેજન અકરત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન સ્ફટિક રત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન પીળા સુવર્ણમય છે, પોણા સોળ હજાર જેજન રૂપામય છે, એ ૬૩ હજાર જેજનનો બીજો કાંડ; તે ઉપર ત્રીજો કાંડ છત્રીસ હજાર જેજનનો જાળૂનદ રાતા સુવર્ણમય છે એ સર્વ મળીને ૧ લાખ જેજનનો મેરુ પર્વત છે તે મૂળે ૧૦૦૬૦ જેજન ને એક જેજનના ૧૧ લાગ કરીએ તેવા ૧૦ લાગ એટલો ધરતીને મૂળે પહોળો છે, દશ હજાર જેજનનો ધરતીને સમભૂતળે લાંબો પહોળો છે. ધરતીથી અગિયાર હજાર જેજન ઊંચા જઈએ ત્યાં નવ હજાર જેજનનો લાંબો ને પહોળો છે, એમ અગિયાર અગિયાર હજારે ૧ હજાર ઘટાડતા શિખરે ૧ હજાર જેજનનો લાંબો પહોળો છે. તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે મેરુને ૪ વન છે, ભદ્રશાલ વન ૧, નંદન વન ૨, સૌમનસ વન ૩ પડગ વન ૪, ભદ્રશાલ વન તે મેરુને ચારે બાજુ ધરતી ઉપર છે તે પૂર્વ પશ્ચિમે બાવીશ હજાર જેજન લાંબુ છે, અને અઢીસો જેજન ઉત્તર દક્ષિણે પહોળુ છે તેને એક પદ્મવર-વેદિકા ને એક વન ખડ સઘળે, ચારે બાજુએ છે મેરુ પર્વત થકી પૂર્વ દિશાએ ૫૦ જેજન વનમાં જાય ત્યાં એક સિદ્ધાયતન છે તે ૫૦ જેજનનુ લાંબુ ને ૨૫ જેજનનુ પહોળુ છે અને ૩૧ જેજનનું જાય છે. અનેક સ્તલ છે. તે સિદ્ધાયતનને ૩ બારણાં છે. પૂર્વ ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩, તેના દરવાજા આઠ આઠ જેજનના ઊંચા છે ને ૪ જેજનના પહોળા છે તે સિદ્ધાયતનના મધ્ય દિશ વિલાગને વિષે એક મણિમય પીઠિકા છે, તે ૮ જાજનની લાંબી ને પહોળી છે. ૪ જેજનની જડપણે છે, ને સર્વ રત્નમય છે તે ઉપર ૧ દેવછદો (ગભારો) છે તે ૮ જેજનનો લાંબો ને પહોળો છે, અને ૮ જેજનનો અધિક ઊંચો છે. ત્યાં જિનપ્રતિમા છે તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે. દેવછદો જાળવ ધુપના કડુછા છે એમ એક સિદ્ધાયતનનું વર્ણુ કહ્યું તેમ ચાર દિશે ૪ સિદ્ધાયતન છે ચાર દિશે. મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન ઇશાન કોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન અગ્નિકોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ

ને ૧ કલા. તેની જાંઠા ૧૩૭૬૧ બોજનને ૬ કલા. તેની છાયા ૭૩૬૦૧  
 બોજન ને ૧૭ કલા. તેની ધનુષપીઠ ૮૪૦૧૬ બોજન ને ૪ કલા. (૧)  
 મહાવિદેહ ક્ષેત્રનું વિશ્વભાષણ ૪૩૬૮૪ બોજન ને ૪ કલા. તેની જાંઠા  
 ૪૩૭૬૭ બોજન ને ૭ કલા. તેની છાયા ૧ લાખ બોજનની તેની  
 ધનુષપીઠ ૧૫૮૧૧૭ બોજન ને ૧૬ કલા અધિક (૬) દેવકુર ઉત્તરકુર  
 એ ૨ ક્ષેત્રનું વિશ્વભાષણ ૧૧૮૪૨ બોજન ને ૨ કલાનું તેની જાંઠા  
 નથી. તેની છાયા ૫૩૦૦૦ બોજનની તેની ધનુષપીઠ ૬૦૪૧૮ બોજન  
 ને ૧૨ કલા. (૭) ઇંદિ ૩ બે વર્ષદાર સમાપ્ત ૩

૪ થી પર્વતદ્વાર-જ બુદ્ધીપને વિષે ૨૬૬ પર્વત છે વર્ષદાર  
 પર્વત ૬, મેરૂ ૧, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૧, વમક ૨, કલ્પનચિત્તિ ૨૦૦,  
 વખાર ગજલતા ૪, વખારા ૧૬, લાખા ભૈતાલક ૩૪, વતુળ ભૈતાલક  
 ૪, એ સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત છે તેનું જીવપણું જીડાપણું, વિશ્વ  
 ભાષણ, જાંઠા, છાયા, ધનુષપીઠ આ પ્રમાણે સુલક્ષિતવત ૧, શિખરી  
 ૨, એ બે પર્વત સો સો બોજનના જ્યા છે અને પચીસ પચીસ  
 બોજનના ધરતીમાં જ્યા છે તેમનું પહેલાપણું ૧૦૫૨ બોજનનું ને ૧૩  
 કલાનું છે તેમની જાંઠા ૫૩૫૦ બોજન ને ૧૫ કલા તેમની છાયા  
 ૨૪૬૩૨ બોજન ને અર્ધ કલામાં થોડી ન્યૂન, તેમની ધનુષપીઠ ૨૫૨૩૦  
 બોજન ને ૪ કલા. (૨) મહાલક્ષ્મીવતને રૂપી બે બે પર્વત બે બે  
 બોજનના જ્યા અને પચાસ પચાસ બોજનના ધરતીમાં જ્યા છે તેમનું  
 વિશ્વભાષણ ૪૨૧૦ બોજન ને ૧૦ કલાનું, તેમની જાંઠા ૬૨૭૬ બોજન  
 ને ૬ કલા, તેમની છાયા ૫૩૬૩૧, બોજન ને ૬ કલા અધિક. તેમની  
 ધનુષપીઠ ૫૭૨૬૩ બોજન ને ૧૦ કલા. (૪) નિવધ ૧ નીલવત ૨, એ બે  
 પર્વત બારસો ચારસો બોજનના જ્યા છે અને સો સો બોજનના  
 ધરતીમાં જ્યા છે તેમનું વિશ્વભાષણ ૧૬૮૪૨ બોજન ને ૨ કલાનું  
 તેમની જાંઠા ૨૦૧૬૫ બોજન ને ૨ કલા તેમની છાયા ૬૪૧૫૬  
 બોજન ને ૨ કલા. તેમની ધનુષપીઠ ૧૨૩૪૬ બોજન ને ૬ કલા એ  
 ૬ પર્વત જ્યા (૬) મેરૂ પર્વત એક લાખ બોજનનો છે, તેમાં ૧ કલ્પર  
 બોજન ધરતીમાં જીડા છે તેમાં પ્રથમ ૨૫૦ બોજન પૃથ્વીમય છે,  
 ૨૫૦ બોજન આવાલુમય છે ૨૫૦ બોજન વજ્ર હીરામય છે, ૨૫૦

જેજન શર્કર પૃથ્વીમય છે, એમ ૧ હજાર જેજનનો ઊંડો છે, એ પ્રથમ કાંડ તે ઉપર નવાણુ હજાર જેજનનો મેરુ ઊંચો છે, તેમાં પોણાસોળ હજાર જેજન અકરત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન સ્ફટિક રત્નમય છે, પોણાસોળ હજાર જેજન પીળા સુવર્ણમય છે, પોણા સોળ હજાર જેજન રૂપામય છે, એ ૬૩ હજાર જેજનનો ખીજો કાંડ; તે ઉપર ત્રીજો કાંડ છત્રીસ હજાર જેજનનો જાળૂનદ રાતા સુવર્ણમય છે. એ સર્વ મળીને ૧ લાખ જેજનનો મેરુ પર્વત છે તે મૂળે ૧૦૦૬૦ જેજન ને એક જેજનના ૧૧ લાગ કરીએ તેવા ૧૦ લાગ એટલો ધરતીને મૂળે પહોળો છે, દશ હજાર જેજનનો ધરતીને સમભૂતળે લાખો પહોળો છે. ધરતીથી અગિયાર હજાર જેજન ઊંચા જઈએ ત્યાં નવ હજાર જેજનનો લાંબો ને પહોળો છે, એમ અગિયાર અગિયાર હજારે ૧ હજાર ઘટાડતાં શિખરે ૧ હજાર જેજનનો લાંબો પહોળો છે. તેની ત્રિગુણી અધિક પરિધી છે મેરુને ૪ વન છે, લદ્રશાલ વન ૧, નદન વન ૨, સૌમનસ વન ૩ પંડગ વન ૪, લદ્રશાલ વન તે મેરુને ચારે બાજુ ધરતી ઉપર છે તે પૂર્વ પશ્ચિમે બાવીશ હજાર જેજન લાંબુ છે, અને અઢીસો જેજન ઉત્તર દક્ષિણે પહોળુ છે તેને એક પદ્મવર-વેદિકા ને એક વન ખડ સઘળે, ચારે બાજુએ છે. મેરુ પર્વત થકી પૂર્વ દિશાએ ૫૦ જેજન વનમાં જાય ત્યાં એક સિદ્ધાયતન છે તે ૫૦ જેજનનુ લાંબુ ને ૨૫ જેજનનુ પહોળુ છે અને ૩૧ જેજનનુ ઊંચું છે. અનેક સ્તલ છે. તે સિદ્ધાયતનને ૩ બારણા છે. પૂર્વ ૧, દક્ષિણે ૨, ઉત્તરે ૩, તેના દરવાજા આઠ આઠ જેજનના ઊંચા છે ને ૪ જેજનના પહોળા છે તે સિદ્ધાયતનના મધ્ય દિશા વિભાગને વિષે એક મણિમય પીઠિકા છે, તે ૮ જાળેનની લાખી ને પહોળી છે ૪ જેજનની જડપણે છે, ને સર્વ રત્નમય છે તે ઉપર ૧ દેવછદો (ગભારો) છે તે ૮ જેજનનો લાખો ને પહોળો છે, અને ૮ જેજનનો અધિક ઊંચો છે ત્યાં જિનપ્રતિમા છે તેનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે દેવછદોજાવ ધુપના કડુછા છે એમ એક સિદ્ધાયતનનું વર્ણુ કહ્યું તેમ ચાર દિશે ૪ સિદ્ધાયતન છે. ચાર દિશે - મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન ધંશાન કોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ જેજન અગ્નિકોણુ વનમા જાય ત્યાં ૪ વાવડીઓ

છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ ભોજન નૈઋત્યકોણે વનમા બધ ત્યા ૪  
વાવડીઓ છે મેરુ પર્વતથી ૫૦ ભોજન વાયવ્યકોણે વનમા બધ  
ત્યા ૪ વાવડીઓ છે તે બોકેલી વાવડી ૫૦ ભોજનની ઢાંળી અને ૨૫  
ભોજનની પહોળી છે, અને ૬૪ ૬૪ ભોજનની ઊંડી છે તેથી ચારે  
દિશા તોરણ સહિત છે તે ચારચાર વાવડીઓના મધ્યમાં એક એક  
મહેલ છે તે તે દક્ષિણની બે બાજુમાં ( અગ્નિ ને નૈઋત્યકોણમાં )  
શકેશના ને ઉત્તરની બે બાજુમાં ( ઇશાન ને વાયવ્યમાં ) ઇશાનેશના  
મહેલ છે તે ચારે પાંચસો પાંચસો ભોજનના ઊંચા છે, અને અહીંસો  
અહીંસો ભોજનના ઢાળા ને પહોળા છે તથા ઊંચા શિખરબધ છે,  
ભદ્રચાલ વનમા ૮ ડિગ્રીસ્થિ કુટ છે ભદ્રચાલ વનથી પાંચસે ભોજન  
મેરુ ઉપર જઈએ ત્યાં નંદનવન આવે. તે નંદનવન ૫૦૦ ભોજન  
ચક્રવાલ વિષ્કભપણે કરતુ વર્તુળ વલયને આકારે છે તે મેરુપર્વતની  
નજીક છે, જ્યાં ઘણા દેવ-દેવાંજના હાસ્પરતિ ખેલે છે ત્યાં ૫૫ ૪  
સિદ્ધાચતન છે, ૧૧ વાવડીઓ છે ૪ મહેલ છે, પહેલાના પંકે છે,  
૫૫ ત્યાં ૬ કુટ છે વળી નંદનવનથી સાડીબીસઠ હલ્લર ભોજન ઊંચા  
જઈએ ત્યાં સૌમનસ વન આવે, તે ૫૦૦ ભોજન ચક્રવાલ વિષ્કભ  
પણે કરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે મેરુને વીંટી રહુ છે સિદ્ધાચ  
તન છે ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪ મહેલ છે ત્યાંથી ૩૬<sup>૧</sup> હલ્લર ભોજન  
મેરુને શિખરે જઈએ ત્યાં પડગવન આવે, તે ૪૬૪ ભોજન ચક્રવાલ  
વિષ્કભપણે કરતુ વર્તુળ-વલયને આકારે છે મેરુની સુલિકાને વીંટી  
રહુ છે પડગ વનને વિષે એક સુલિકા છે તે ૪૦ ભોજનની ઊંચી  
છે ૧૨ ભોજનની મૂળે પહોળી છે, અને ૪ ભોજનની મધાળે પહોળી  
છે આઠ ભોજનની વચમાં પહોળી છે ગાયના પૂછને આકારે છે  
સર્વ વૈજ્ઞય સ્તનમય છે તેની એક પદ્મવર વેદિકા છે ઉપર ઘણી સમ  
સ્મલિક ભૂમિકા છે તે સુલિકા ઉપર એક સિદ્ધાચતન છે તે ૧  
કોશનું ઢાળુ ને અર્ધ કોશનું પહોળુ છે અને ૬૪ ઉલ્લુ કોશ ઊંચુ  
છે, અનેક સ્તંભો છે, બધ કુપના કડુછા છે તે પડગ વનમાં ૪  
સિદ્ધાચતન છે ૧૬ વાવડીઓ છે, ૪, મહેલ છે, તે પહેલાંની પંકે અલ્પુર્ધ  
પડગ વનમાં ૪ અભિરેક શિલા છે, તેના નામ પાંડુ શિલા ૧,  
પાંડુ કબલ શિલા ૨, રકત શિલા ૩, રકતકબલ શિલા ૪, એ ચાર

શિલા અર્ધ ચ દ્રમાને આકારે છે પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉત્તર, દક્ષિણે  
 પાંચસો પાંચસો જોજનની લાંબી છે અને પૂર્વ, પશ્ચિમે અઢીસો અઢીસો  
 જોજનની પહોળી છે ઉત્તર દક્ષિણની શિલા પૂર્વ પશ્ચિમે પાંચસો  
 પાંચસો જોજનની લાંબી છે અને ઉત્તર દક્ષિણે અઢીસો અઢીસો જોજ-  
 નની પહોળી છે, ૪ જોજનની જડપણે છે, સર્વ કનકમય છે એ ૪  
 ને ત્રણ દિશે પગથીઆં છે પૂર્વ પશ્ચિમની શિલા ઉપર બે બે સિંહા-  
 સન છે, અને ઉત્તર દક્ષિણની શિલા ઉપર એકેકું સિંહાસન છે, તે  
 પાંચસો પાંચસો ધનુષના લાખા ને પહોળા છે. અને ૨૫૦ ધનુષના  
 ઊંચા છે ત્યાં તીર્થ કર દેવનો જન્મ મહોત્સવ કરે છે જંબૂદ્વીપમા  
 જઘન્ય ૨ તીર્થ કરનો ઉત્કૃષ્ટ ૪ તીર્થ કરનો જન્મ મહોત્સવ એકી  
 વખતે થાય છે, મેરુનાં ૧૬ નામ, મદર ૧, મેરુ ૨, મનોરમ ૩,  
 સુદર્શન ૪, સ્વયંબ્રહ્મા ૫, ગિરિરાજ ૬, રત્નોચ્ચય ૭, તિલકોપમ  
 ૮, લોકમધ્ય ૯, લોકનાભિ ૧૦, રત્ન ૧૧, સૂર્યાવર્ત ૧૨, સૂર્યાવરણ  
 ૧૩ ઉત્તમ ૧૪, દિશાદિ ૧૫, અવતશ ૧૬, ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨,  
 એ બે પર્વત દેવકુરૂક્ષેત્રમાં છે નિષધ પર્વતથી ઉત્તરે ૮૩૪ જોજનને  
 એક જોજનના ૭ લાગ કરીએ તેવા ૪ લાગ જઈએ ત્યાં સિતોદ્ધા  
 નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે છે ૨ યમક પર્વત ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રમાં છે  
 નીલવત પર્વતથી દક્ષિણે ૪૩૪ જોજન ને એક જોજનના ૭ લાગ  
 કરીએ તેવા ૪ લાગ જઈએ ત્યાં સિતા નદીને પૂર્વ પશ્ચિમને કાંઠે  
 છે ચિત્ર ૧, વિચિત્ર ૧ યમક ૨ એ ૪ પર્વત ૧ હજાર જોજનના  
 ઊંચા છે અને અઢીસો જોજનના ધરતીમા ઊંડા છે એક હજાર  
 જોજનના મૂળે લાંબા પહોળા છે સાડા સાતસે જોજનના વચમાં  
 લાંબા પહોળા છે ઉપર પાંચસો જોજનના લાંબા પહોળા છે તેની  
 ત્રિશુભી અગ્નિ પરિધી છે બસે કચનગિરિ પર્વત સિતા સિતોદ્ધા  
 નદીની વચ્ચે પાંચ પાંચ દ્રહની બે બાજુએ છે તે એકેક દ્રહ પાસે  
 કેકી કોરે દશ પર્વત છે એમ બીજી પાસે પણ દશ દશ પર્વત  
 , એ ૧૦ દ્રહને બેઉ કાંઠે બસે કચનગિરિ પર્વત છે. તે સો  
 જોજનના ઊંચા છે, પચીસ પચીસ જોજનના ધરતીમા ઊંડા છે  
 મૂળે સો જોજનના લાંબા અને પહોળા છે, વચ્ચે પોણાસો જોજનના  
 લાંબા ને પહોળા છે, ઉપર પચાશ જોજનના લાંબા ને પહોળા છે.

તેમની ત્રિજુષ્ઠી અધિક પરિધી છે (૨૧૧) ૪ ગજહતા કહે છે, ગંધ-  
માદન ૧ માદવત ૨, વિદ્યુતપ્રભ ૩, સૌમનસપ્રભ ૪ નિષપથી  
બે, નીલવતથી બે ગજહતા નીકળીને મેરુ પાસે ચારે આવીને અડધી  
રહ્યા છે તે ૩૦૨૦૬ ભ્રેજન ને ૬ કલાના લાંબા છે, નિષપ ને નીલ  
વતને અડતા ચારસો ચારસો ભ્રેજનના ઊંચા છે, અને સો સો ભ્રેજનના  
ધરતીમાં ઊંડા છે, અને પાંચસો પાંચસો ભ્રેજનના પહોળા છે. મેરુ  
પાસે જઈએ ત્યાં પાંચસો પાંચસો ભ્રેજનના ઊંચા છે, અને સવાસો  
સવાસો ભ્રેજનના ધરતીમાં ઊંડા છે ઘટતા અગુલને અસ પચાતમે લાગે  
પહોળા છે એ હસ્તીના ડાંતને આકારે છે (૨૧૫) સોલ વખારા પર્વતા  
ચિત્ત ૧, વિચિત્ત ૨, નલીન ૩, એકરૌલ ૪, ત્રિફુટ ૫, વૈશ્રમણ ૬,  
અજન ૭, માધજન ૮, અકાવલી ૯, પદાવલી ૧૦, આશિવિવ ૧૧,  
સુખાવહ ૧૨, ચદ્ર ૧૩, સૂર્ય ૧૪, નાગ ૧૫, દેવ ૧૬, એ ૧૬ તે  
૧૬૫૬૨ ભ્રેજન ને ૨ કલાના લાંબા છે, પાંચસો પાંચસો ભ્રેજનના  
પહોળા છે નિષપ નિલવતથી નીકળતા ચારસો ચારસો ભ્રેજનના ઊંચા  
છે, અને સો સો ભ્રેજનના ધરતીમાં ઊંડા છે સિતા સિતોદા નદીની  
પાસે પાંચસો પાંચસો ભ્રેજનના ઊંચા છે અને સવાસો સવાસો ભ્રેજનના  
ધરતીમાં ઊંડા છે પાંચસો પાંચસો ભ્રેજનના પહોળા છે વખારા પર્વ  
ધોમના ખાખને આકારે છે (૨૩૧) ધાત્રીય લાંબા ગૈતાદયઃ તેમા ૧  
ભસ્તનો ગૈતાદય ૧ ઇરવતનો ગૈતાદય અને ૩૨ વિજયના, એ ૩૪  
ગૈતાદય તે પચીસ પચીસ ભ્રેજનના ઊંચા છે અને સવા ૭ ભ્રેજનના ધર-  
તીમાં ઊંડા છે પચાશ પચાશ ભ્રેજનના પહોળા છે તેમની જાંઠા  
૪૮૮ ભ્રેજન ને ૧૬ કલા ઝાંઝેરી છે તેમની છવા ૧૦૭૨૦ ભ્રેજનને  
૧૨ કલાની તેમની ધનુષાંધી ૧૦૭૪૩ ભ્રેજન ને ૫૫ કલા એકેક  
ગૈતાદયે બે બે શુક્ર છે તમિઝશુક્ર ૧ ખડમપાતશુક્ર ૨ એ ૨ શુક્રઓ  
પચાશ પચાશ ભ્રેજનની લાંબી છે અને ૧૨ ભ્રેજનની પહોળી છે,  
અને આઠ ભ્રેજનની ઊંચી છે તેમા બે બે નદી છે, તેના નામ ઉમગ  
જલા ૧ નિમગજલા ૨ એકવીસ ભ્રેજન જઈએ ત્યાં ઉમગજલા નદી  
આવે. તે ત્રણ ભ્રેજન પટમાં છે તેમાં હાથી, ઘોડા, બળદ, મનુષ્યનું  
કહેવર, કચરા પડે તેને ત્રણવાર ભમાડી ઉછાળી જહાર નામે તે કારણે  
ઉમગજલા કહેવાય છે ત્યાંથી ૨ ભ્રેજન આધા જઈએ ત્યાં નિમગજલા

નહી છે, તે ૩ ભોજનના પટમાં છે. તેમાં હાથી, ઘોડા, મનુષ્ય, બળદનું કલેવર અને રૂં પુદ્ગલ પડે તેને ત્રણ વાર લમાડીને હેકું બેસાડે તે કારણે નિમગ્નલા કહીએ. શેષ ૩૨ હીર્ધા ગૌતાઢ્ય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે, તે પશુ એ સરખા છે, પશુ બાંહા, જીવા, ધનુષપીઠ નથી. તે પલંગને આકારે છે. (૨૬૫) ૪ વર્તુલ ગૌતાઢ્ય શબ્દાપતિ ૧, વિકટાપાતિ ૨, ગધાપાતિ ૩, માલવત ૪. એ ૪ વર્તુલ ગૌતાઢ્ય : જુગલિયાના ક્ષેત્રમાં છે. તે ૧ હજાર ભોજનના જાંચા છે ૨૫૦ ભોજનના ધરતીમાં જાંડા છે. મૂળ ૧ હજાર ભોજનના લાંબા ને પહોળા છે. ધાન્યના કોઠારને આકારે છે, તેની ૩૧૬૨ ભોજન અધિક પરિધી છે. રવેત વર્ણ છે. એવં સર્વ મળીને ૨૬૬ પર્વત થયા.

ઇતિ ૪ થો પર્વત દ્વાર સમાપ્ત ૪.

૫ મો કુંટકાર : જંબૂદ્વીપમાં પરપ કૂટ છે. તેમાં ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપર છે. તેનું વિવરણ કહે છે: ૩૪ હીર્ધા ગૌતાઢ્ય. નિષધ ૧, નીલવંત ૨, મેરૂ ૩, એ પર્વત અને વિદ્યુતપ્રભ ૧, માલવંત ૨, એ ૨ વખાર ગજદંત એ ૩૬ પર્વત ઉપર નવ નવ કૂટ છે ૩૬ ને નવે ગુણતાં ૩૫૧ કૂટ થાય. ચુલહિમવત ને શિખરી એ એ પર્વત ઉપર અગિયાર અગિયાર કૂટ છે એ ૨૨ થયા મહાહિમવંત ને રૂપી એ ૨ પર્વત ઉપર આઠ આઠ કૂટ છે એ ૧૬ કૂટ સોલ વખારા પર્વત ઉપર ચાર ચાર કૂટ છે, એ ૬૪ કૂટ સૌમનસ ૧, ગધમાદન ૨, એ ૨ વખાર ગજદંત ઉપર સાત સાત કૂટ છે, એ ૧૪ કૂટ, એ સર્વ મળીને ૪૬૭ કૂટ પર્વત ઉપરના થયા, અને શેષ ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના છે, તે કહે છે, ૩૪ ઋષભકુટ તે ૧ ભરતનો. ૧ ધરવતનો, અને ૩૨ વિજયના એ ૩૪, અને ભદ્રશાલ વનના ૮, દેવકુરૂના ૮, ઉત્તરકુરૂના ૮, એ સર્વ મળીને ૫૮ કૂટ ભૂમિ ઉપરના થયા, એ સર્વ મળીને પરપ કૂટ થયા.

ઇતિ ૫ મો કુંટકાર સમાપ્ત ૫.

૬ હો તીર્થદ્વાર : જંબૂદ્વીપ મધ્યે ૧૦૨ તીર્થ છે, તે ૩૨ વિજય ૧ ભરત, ૧ ધરવત, એ ૩૪ તેમાં ઢરેકમા ત્રણ ત્રણ તીર્થ છે, માગધ ૧ વરદામ ૨, પ્રભાસ ૩ એ ૩ તે અગ્નિકોણે ૧, નૈરૂત્યકોણે



૨, વાયબઠોલે ૩, એ ૩૪ ત્રિ, ૧૦૨ તીર્થ ધાય,

ધૃતિ ૬ ઠે તીર્થદ્વાર સમાપ્ત ૬

૭ મો મેણીદ્વાર : જ જૂદીપમા ૧૩૬ મેણીઓ છે, તે ગૈતાલય પર્વત ઉપર હમ હમ એજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં ૧ હક્ષિએ ને ૧ ઉત્તરે એ બે વિદ્યાધરની મેણીઓ છે, તેમજ ભરતના ગૈતાલય ઉપર, અચન વલ્લભાદિ ૫૦ નગર હક્ષિણની મેણીએ છે, અને ૨૫ ચક્રવાલાદિ ૬૦ નગર ઉત્તરની મેણીએ છે, એમજ ઇશ્વરના ગૈતાલય ઉપર ૬૦ નગર હક્ષિણની મેણીએ છે, અને ૫૦ નગર ઉત્તરની મેણીએ છે, મહાવિરેહના ૩૨ ગૈતાલય ઉપર હક્ષિણ ઉત્તરની મેણીએ પચાવન પચાવન નગર છે, સર્વ મળીને ૩૭૪૦ નગર વિદ્યાધરની મેણીએ છે, એ ૩૪ હુ ૬૮ વિદ્યાધરની મેણી, વળી વિદ્યાધરની મેણીથી ૧૦ એજન ઊંચા ચઢીએ ત્યાં અભિયોગ દેવની બે મેણી આવે, હક્ષિણ ૧ ને ૧ ઉત્તરે એ પ્રમાણે ૩૪ હુ ૬૮ મેણી અભિયોગ દેવની છે, એ સર્વ મળીને ૬૮ વિદ્યાધરની ને ૬૮ દેવની એ ૧૩૬ મેણીઓ છે

ધૃતિ ૭ મો મેણીદ્વાર સમાપ્ત ૭

૮ મો વિજયદ્વાર : વિજય કહેતા જ જૂદીપમા ૩૪ વિજયરૂપ સ્થાનક છે, તેના નામ કચ્છા ૧, સુકચ્છા ૨, મહાકચ્છા ૩, કચ્છાગાવતી ૪ આવર્ષ ૫, મજલા ૬ પુષ્કલા ૭, પુષ્કલાવતી ૮ એ વિજય, સીતા મહાનદીને ઉત્તર દિશે પૂર્વ મહાવિરેહને વિશે શ્રી મેરુપવતથી માંડીને સિતામુખવનસુધી પ્રથમ ખાડવું બણવું (૧) વત્સા ૬ સુવત્સા ૧૦, મહાવત્સા ૧૧ વત્સાગાવતી ૧૨ રમ્બા ૧૩, રમ્બા ૧૪ રમ્બિકા ૧૫, મજલાવતી ૧૬ એ ૮ વિજય, સીતા નદીને હક્ષિણ પાસે સીતામુખવનથી માંડીને મેરુ સુધી માયજન વખારા પર્વતસુધી બીજી ખાડવું બણવું (૨) વમા ૧૭, સુવમા ૧૮, મહા વમા ૧૯ વમાગાવતી ૨૦ રાખા ૨૧, કુમુદા ૨૨ નલીના ૨૩, નલીનાવતી ૨૪ એ ૮ વિજય, સીતાના તરીને હક્ષિણને, કાંઠે વિદ્યુત પ્રભ ગજહત પછી અઠાવતી વખારા પવતથી ને સીતામુખ વન સુધી ત્રીજી ખાડવું બણવું (૩) વમા ૨૫, સુવમા ૨૬, મહાવમા ૨૭,

વપ્રગાવતી ૨૮, વલ્ગુ ૨૯, સુવલ્ગુ ૩૦, ગંધિલા ૩૧, ગંધિલાવતી ૩૨, એ ૮ વિજય, તે સીતોદ્ધા મુખવનથીમાંડીને સીતોદ્ધા નદીને કાઠે દેવ વખારા પર્વત સુધી ચોથુ ખાંડવું બાણવું (૪). એ ૩૨ વિજય મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં છે તે સઘળી વિજય ૧૬૫૯૨ જોજન ને ૨ કલાની ઉત્તર દક્ષિણે લાંબી છે અને ૨૨૧૩ જોજનમાં કાંઈક ન્યૂનની પૂર્વ પશ્ચિમે પહોળી છે ૧ ભરત, ૧ ઇરવત, એ ૩૪. ત્યાં ૩૨ વિજયની, ૧ ભરતની, ૧ ઇરવતની, એ ૩૪ રાજધાની છે તે, ને ૩૪ તમિસ્ત્રગુફા, ૩૪ ખડપ્રપાતગુફા, ૩૪ રૂપલક્ષ્મી, એટલા શાશ્વત છે,

ઇતિ ૮ મો વિજયદ્વાર સમાપ્ત ૮.

૯ મો દ્રઢદ્વાર • જંબૂદ્વીપમાં ૧૬ દ્રઢ છે. તેનાં નામ :

પદ્મદ્રઢ ૧, મહાપદ્મ દ્રઢ ૨, પુડરિકદ્રઢ ૩, મહાપુડરિકદ્રઢ ૪, તિગિછદ્રઢ ૫, કેશરીદ્રઢ ૬ એ ૬૦ દ્રઢ. વર્ષધર પર્વતના ૫ દ્રઢ દેવકુરને વિષે છે, નિષધદ્રઢ ૧, દેવકુરદ્રઢ ૨, સૂર્યદ્રઢ ૩, સુલસદ્રઢ ૪, વિદ્યુતપ્રલદ્રઢ ૫, એ પાચ દ્રઢ દેવકુરક્ષેત્રમાં સીતોદ્ધા નદીની વચ્ચે છે એમજ ઉત્તર કુરક્ષેત્રને વિષે સીતા નદીને મધ્ય ભાગે પાંચ દ્રઢ છે, તેનાં નામ નીલવતદ્રઢ ૧, ઉત્તરકુરદ્રઢ ૨, ચદ્રઢ ૩, ચૈરાવતદ્રઢ ૪, માલવતદ્રઢ ૫, એ ૧૦ ને ૬ ઉપરના એ પ્રમાણે ૧૬ દ્રઢ થયા ૧ પદ્મ દ્રઢ અને ૨ પુડરિકદ્રઢ. એ ૨ દ્રઢ ૧ હજાર જોજન લાંબા અને ૫૦૦ જોજનના પહોળા છે, ૧૦ જોજનના ધરતીમાં ઊડા છે. એ પ્રમાણે જ દેવકુર, ઉત્તરકુરના ૧૦ દ્રઢ બાણવા. એકેકા દ્રઢમા ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ છે સઘળા રત્નમય છે પદ્મદ્રઢ મધ્યે ૧ મોટું કમલ છે, તે શ્રીદેવીનું છે, અને ૧૦૮ કમલ શ્રીદેવીના લડાંરીના છે ૪ કમલ મહત્તરિકાના છે ૭ કમલ અણિકાના અધિપતિનાં છે ૧૬ હજાર કમલ આત્મરક્ષક દેવના છે ૪ હજાર કમલ સામાનિક દેવના છે, ૫ હજાર કમલ માંહેલી પરિષદાનાં છે ૧૦ હજાર કમલ વચલી પરિષદાનાં છે ૧૨ હજાર કમલ બહારની પરિષદાનાં છે. તેને ફરતા ૩ કોટ કમલના છે, તેમા ૩૨ લાખ કમલ પહેલા કોટનાં છે ૪૦ લાખ કમલ વચલા કોટના છે ૪૮ લાખ કમલ બહારના કોટનાં છે એ સર્વ મળીને ૧૨૦૫૦૧૨૦ કમલ થયા તેમા મોટું કમલ ૧ જોજનનું લાંબુ ને



મહાયુરિકા દ્રહ છે, ત્યાં બુદ્ધિદેવીનો વાસ છે. નિષધ પર્વત ઉપર તિગિહદ્રહ છે. ત્યાં વૃત્તિદેવીનો વાસ છે નીલવતપર્વત ઉપર કેશરીદ્રહ છે, ત્યાં કીર્તિદેવીનો વાસ છે, એ છ દેવીઓ ભવનપતિની, જાતિની જાણવી, તેનું આયુષ્ય ૧ પદ્યનું છે. ઇતિ ૬ મો દ્રહદ્વાર સમાપ્ત ૬.

૧૦ મો સલિલા દ્વાર-જંબુદ્વીપ મધ્યે ૧૪૫૬૦૬૦ નદીઓ છે. તેમાં પન્નદ્રહને 'પૂર્વદિશિને' તોરણથી ગંગા નીકળી ૫૦૦ જોજન પૂર્વ સામી ગઈ ત્યાં ગંગાવર્તન કુટ છે ત્યાં અક્ષિણી, ત્યાંથી દક્ષિણ દિશે ચાલી, તે પર ૩ જોજન ને ૩ કલા દક્ષિણ દિશે પર્વત ઉપર ગઈ. ત્યાં મોટા ઘડાના મુખમાંથી પાણી પડે તેમ મોટીના હાર સરખું મહામગરમચ્છના મુખને આકારે પરનાલી જલિકામાંથી કાંઈક અધિક ૧૦૦ જોજન ઉંચેથી પાણી પડે છે, તે જલિકા અર્ધ જોજન લાંબી છે અને સવા છ જોજનની પહોળી છે પ્રનાલી મગરમચ્છના મુખ વિકસ્યા તેને સ્થાને છે સર્વ વજ્રમય છે આછો તેજવત છે તેમાંથી પાણી પડે છે. ત્યાં મોટો ગંગાપ્રપાત નામે કુડ છે. તે કુડ ૬૦ જોજન લાંબો ને પહોળો છે ૧૦ જોજનનો ઊંડો છે તે કુડની રૂપામય ઉપકંઠ પાલી છે, વજ્ર પાષાણ તળું છે. સુખે માહે ઉતરીએ તેવું છે. નાના મણિરતને કરી તેનો કાંઠો બાંધ્યો છે. સુવર્ણ રજત ને મણિમય વેળું છે. ગભીર શીતલ જળ છે અને તે કમલને પાદે છાયું છે. ઘણા ઉત્પલ કમલ છે. કુમુદ, નલીન, પુરિક શતપત્ર કમલ ઘણાં છે, ગંગા કુડને બારણાં ૩ છે, ત્રણ દિશે પગથિયાનું વર્ણન છે, પૂર્વ દિશે ૧, દક્ષિણ દિશે ૨, પશ્ચિમ દિશે ૩, પગથિયાં છે જેમ પાષાણ તેનો ઉપરનો લાગ રિપ્ટ રત્નમય છે, વૈરૂડયરત્નમય સ્તંભ છે, સોના રૂપાનાં પાટિયા છે, લોહિતાક્ષ રત્નમય ખીલા છે, વજ્રમય સાંધો જડી છે, મણિના આલબન પકડવાને પગથિયા આગળ પ્રત્યેક પ્રત્યેક તોરણ છે, તે મણિ સુવર્ણ મુકતાક્ષ હારે કરી શોભે છે, તે ગંગાપ્રપાત કુડની વચ્ચે ૧ ગંગાદ્વીપ નામે દ્વીપ છે, તે ૮ જોજનનો લાંબો ને પહોળો છે, ૨ કોશ પાણીથી ઉચો છે, સર્વ વજ્ર રત્નમય છે, ગંગાદ્વીપની ઉપર ઘણું રમણિક છે, તે ઉપર ૧ ગંગાદેવીનું ભવન છે તે ૧ કોશનું લાંબુ ને અર્ધ કોશનું પહોળું છે અને દેશે ઊંચું કોશું ઊંચું છે. અનેક

સ્ત્રી છે, તેનું પવન શ્રીદેવીની પેઠે બાણુ ગંગાનું સામ્યત નામ છે, તે ગંગામ્પાત કુડના ઇક્ષિણ દિવના ખારણાથી ગંગા નદી નીકળીને ઉત્તર ભરતમધ્યે વહેતી વહેતી ૭ હજાર નદી સાથે ખડમ્પાત સુદને વૈતાલ્ય પર્વતને છેડે યદને ઇક્ષિણાધ ભરતમા વહેતી બીજી ૭ હજાર નદી ભળતી થઈ સર્વ ૧૪ હજાર નદીને, ખરિવાર જગતીને લેરીને પૂર્વના ઇવલસસુદ્રમા મળી, એમજ સિધુ પણ પશ્ચિમ દિશે બાણુની જળાધીપમા ૧૪૫૬૦૬૦ નદીઓ છે તેનું વિવરણ ગંગા ૧, સિધુ ૨, રકતા, ૩, રકતાવતી ૪, એ ૪ નદીઓ મૂળથી નીકળતાં સુધા છ ભેજનની પહોળી અને અર્ધ ગાઉની ઊંડી છે, છેડે સસુદ્રમાં મળતાં સાડીબાસક ભેજનની પહોળી અને સુધા ભેજનની ઊંડી છે એકેકીનો ઘોઠ, ઘોઠ હજાર નદીઓનો પરિવાર બાણુવેલ સર્વ મળીને ૧૪ ઘાટુ ૫૬૦૦૦ નદીઓ યદ રાહિતા ૧, રાહિતાંશ ૨, એ ૨ નદીઓ હેમવથ ક્ષેત્રમા છે, અને સુવર્ણકુલા ૧ ને રૂપકુલા ૨ એ ૨ નદીઓ હિરણ્યવથ ક્ષેત્રમા છે એ ૪ નદી નીકળતા સાડીબાર ભેજનની પહોળી અને ૧ ગાઉની ઊંડી છે, છેડે સસુદ્રમાં મળતા સુધાસે ભેજનની પહોળી અને અડી ભેજનની ઊંડી છે એકેકીનો અઠ્ઠાવીશ અઠ્ઠાવીશ હજાર નદીઓનો પરિવાર બાણુવેલ સર્વ મળીને એક લાખ ને ૧૨ હજાર નદીઓ મુદ્ધ, હરિતાવા ૧, હરિસલિલા ૨, એ ૨ નદીઓ હરિવાસ ક્ષેત્રમા છે અને નરકતા ૧, નારીકતા ૨ એ ૨ નદીઓ રમ્ભકવાસ ક્ષેત્રમાં છે, એ ૪ નદીઓ મૂળે નીકળતાં પચીસ પચીસ ભેજનની પહોળી છે અને ૨ ગાઉની ઊંડી છે, છેડે સસુદ્રમાં મળતાં અડીસો અડીસો ભેજનની પહોળી છે અને પાંચ પાંચ ભેજનની ઊંડી છે એકેકી નદીનો પરિવાર ત્રેપન હજાર નદીઓનો બાણુવેલ એ ૪ મળીને ૨ લાખ ને ૨૪ હજાર નદીઓ મુદ્ધ સીતા ૧, સીતાદા ૨, એ ૨ નદીઓ મહાવિરેહ ક્ષેત્રમા છે તે મૂળે ૫૦ ભેજનની પહોળી છે ચાર બાર ગાઉની ઊંડી છે છેડે સસુદ્રમાં મળતા પાંચસો પાંચસો ભેજનની પહોળી છે વશ વશ ભેજનની ઊંડી છે, એકેકીનો પાંચલાખ ને અત્રીશ હજારનો પરિવાર છે એ ૨ નો પરિવાર ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર નદીઓનો બાણુવેલ મહાવિરેહ ક્ષેત્રની ૧૬ વિજયમા ગંગા ૧, સિધુ ૨ છે તે ૧૬ કુ ૩૨ ~ અને ૧૬ વિજયમા રકતા ૧, રકતાવતી

૨ છે તે પણ ૧૬ હુ ૩૨ થઈ એમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૬૪ નદીઓ છે ૬૪ નુ પહોળપણ ભરતની ગંગાની પેઠે જાણવું. તે એકેકીનો ચૌદ ચૌદ હજાર નદીઓનો પરિવાર જાણવો ચોસઠ ને ૧૪ હજારે ગુણતાં ૮ લાખ ને ૯૬ હજાર નદીઓ થાય, અને દેવકુરૂની ૮૪ હજાર અને ઉત્તરકુરૂની ૮૪ હજાર એ ૧ લાખ ને ૬૮ અને ૮ લાખ ને ૯૬ હજારમા મેળવીએ એટલે ૧૦ લાખ ને ૬૪ હજાર થાય એટલો પરિવાર સીતા, સીતાદાનો જાણવો અને શેષ ૧૨ નદીઓનો પરિવાર ૩ લાખ ને ૯૨ હજાર, એ સર્વ મળીને ૧૪ લાખ ૫૬ હજાર નદીઓ થાય. અને ૯૦ મોટી નદીઓ જાણવી. હવે ૧૨ અતર નદીઓ મહાવિદેહક્ષેત્રમા છે, તે ૮ વિજયનુ ૧ ખાડવું, તેમાં ૩ નદીઓ પૂર્વ મહાવિદેહને ઉત્તરને ખાડવે અને દક્ષિણને ખાડવે ૩, એ ૬, એમજ પશ્ચિમ મહાવિદેહને ઉત્તરને ખાડવે ૩ અને દક્ષિણને ખાડવે ૩, એમ ૧૨ અતર નદીઓ છે તે એકેકી સવાસો સવાસો યોજનની પહોળી છે, અને અઢી અઢી યોજનની ઊડી છે. ૧૬૫૯૨ યોજન ને ૨ કલાની લાખી છે, તે ૧૨ અતર નદીના નામ કહે છે, આહવતી ૧, દ્રહાવતી ૨, પકાવતી ૩ તપ્તજલા ૪, મત્તજલા ૫, ઉવમત્તજલા ૬, ક્ષીરોદ્ધા ૭, સિંહશ્રોતા ૮, અતોવાહિણી ૯, ઉર્મેમાલની ૧૦ ફેણમાલિની ૧૧, ગભીરમાલિની ૧૨, એ સર્વ થઈ મોટી નદીઓ થઈને ૧૪, ૬૪, ૧૨ થઈને ૯૦ નદીઓ થઈ. એનો પરિવાર સર્વ નદીઓ થઈને ૧૪૫૬૦૯૦ નદીઓ થાય

ઇતિ ૧૦ મો સલિલાદ્વાર સમાપ્ત. ૧૦

ઇતિ જ ખૂદીપ વિચાર સ પૂર્ણ.

## ગર્ભ વિચાર.

ગુરુ-હે શિષ્ય ! પન્નવણા સૂત્રનો તથા ત્રયકારોનો અભિપ્રાય જોતા, સર્વ જન્મ ને મરણના હુ ખનો સુખ્યતાએ કરીને, ચોથા મોહનીય કર્મના ઉદ્યમા સમાવેશ ધાય છે તે મોહનીયમા જ્ઞાનાવણીય, દર્શનાવણીય અને અતરાય કર્મ, એ ત્રણનો સમાવેશ થાય છે એ ચારે કર્મ એકાત પાપ ૭ તેનુ ફળ અસાતા અને હુ ખ છે આ ચારે કર્મના આકર્ષણથી જાતુ-૧ કર્મ બધાય છે તે

આશુભ, શરીરમાં રહીને લોગવાય છે તે લોગવવાનું નામ વેદનીય કર્મ કહેવાય છે, તે વેદનીયમાં સાત્તા તથા અસાત્તા વેદનીયનો સમાવેશ થાય છે તેની સાથે જ નામ તથા જોત્ર કર્મ ભેદાયેલા હોય છે, અને તે આશુભ્ય કર્મ સાથે સબધ રાખે છે આ ચાર કર્મ શુભ તથા અશુભ, જોવા બે પરિણામથી બધાય છે તેથી તે મિશ્ર કહેવાય છે, તેના ઉદ્ભવ ઉપરથી પુણ્ય તથા પાપની ગણના કરી શકાય છે, આ પ્રમાણે આઠ કર્મ બધાય છે અને તે જન્મ મરણરૂપ ક્રિયા કરી લોગવાય છે, તેમાં મોહનીય કર્મ રાજ છે તેનો હીવાન આશુભ કર્મ છે મન તેઓનો હજુરી સેવક છે તે મોહ શબ્દના આદેશ મુજબ, નિત્ય નવાં કર્મોનો સચય કરી બધા બાંધે છે તે સર્વ પન્નવણાણના કર્મપ્રકૃતિ પદથી સમજવું મન હમિશ્યા બચળ અને ચપળ છે અને તે કર્મસચય કરવામાં અપ્રમાદી અને કર્મ ઇતવામાં પ્રમાદી છે તેથી લોકમાં જોવા જડ ચૈતન્યરૂપ પદાર્થો સાથે, રાજ દેવની મહાવડે, જોવા જાય છે તેથી તેને મનભોગ કહીને જોવાવાય છે, જોવા મનભોગથી નવા કર્મની આવક આવે છે તેનો પાંચ ઈંદ્રિયદ્વારે લોગોપલોગ કરે છે, એમ એક પછી એક વિપ્રાક્રમે ઉદ્ભવ થાય છે, તે સર્વનું મૂળ મોહ છે, તે પછી મન, તે પછી ઈંદ્રિય વિષય, અને તેનાથી પ્રમાદ વધે છે, તેવા પ્રમાદને વધ પડેલો પ્રાણી ઈંદ્રિયોનું પોષણ કરવાના રસ સિવાય, સ્વત્રયાત્મક અલેહાનકના આનંદની લહેરનો રસીલો થઈ શકતો નથી. તે બહલ બિચનીય કર્મના બેધાણથી નરક વગેરે ચારે ઝતિમાં બા-આવ કરે છે તેમાં વિશેષ કરીને દેવઝતિ સિવાય ત્રણ ઝતિનાં જન્મ અશુભિથી ભરેલા છે તેમાં પણ નરકક્રુદ્ધતા દેવળ મળમૂત્ર અને માસ, રૂધિરનો કાઢવ ભરેલો છે તેમાં છેદન લેદન થવાનું ભયકર દુખ છે તે દુખનો ચિત્તાર સુમગડાંજ સૂત્રથી બાલુવો ત્યાંથી મનુષ્ય, તિર્થંત્રી ગતિના આવે છે ત્યાં જાંવાસ મળે છે, તે દેવળ અશુદ્ધ અને અશુભિનો ભાગર છે પાષાણાનાની અપેક્ષાએ જોતાં તે કાચમ અખૂટ ક્ષીયથી ભરેલો છે તે અભૈશ્ચાન નરકસ્થાનનું જ્ઞાન કરાવે છે, તેમજ ઉપજનારા છવ નારકીના નસુનાનું જ્ઞાન કરાવે છે, ફેર માત્ર આટલો જ કે નરકમાં

છેદન; ભેદન, તાડન; તરજણા, ખાંડણ, પીસણ અને દહન સાથે દશ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદના છે તે ગર્ભમાં નથી, પણ ગતિના પ્રમાણમાં ભયંકર કષ્ટ ને દુઃખ છે.

ઉપજનારની સ્થિતિનું તથા ગર્ભસ્થાનનું વિવેચન.

શિષ્ય-હે ગુરુ ! ગર્ભસ્થાનમાં આવી ઉપજનારો જીવ, ત્યાં કેટલા દિવસ, કેટલી રાત્રિ, કેટલી મુહૂર્ત રહે ? અને તેટલા વખતમાં કેટલા શ્વાસોચ્છવાસ લે છે ?

ગુરુ-હે શિષ્ય ! ઉપજનારો જીવ ખસે ને સાડી સતોતેર અઢો-રાત્રિ રહે છે વાસ્તવિક રીતે જોતા એટલો જ ગર્ભનો કાળ છે. તે જીવ આઠ હજાર ત્રણસે ને પચાસ મુહૂર્ત ગર્ભસ્થાનમાં રહે છે. ચૌદ લાખ દશ હજાર ખસેડ ને પચીસ શ્વાસોચ્છવાસ લે છે. તેમ છતાં વધઘટ થતી જણાય છે તે સર્વ કર્મવિપાકનો વ્યાઘાત સમજવો. ગર્ભસ્થાનને માટે સમજવાનું કે માતાના નાભિમંડળ નીચે ફૂલને આકારે બે નાડી છે તે બેની નીચે ઉંધા ફૂલને આકારે એક ત્રીજી નાડી છે તે ચોત્રિ નાડી કહેવાય છે. તે ચોત્રિ જીવને ઉપજવાનું ઠેકાણું છે. તે ઠેકાણામાં પિતા તથા માતાના પુદ્ગલનું મિશ્રણ થાય છે. ને ચોત્રિરૂપ ફૂલની નીચે આંખાની માજરને આકારે, એક માસની પેશી હોય છે, તે પેશી દરેક મહિને પ્રવાહિત થવાથી સ્ત્રી ઋતુધર્મમાં આવે છે, તે રૂધિર ઉપરની ચોત્રિ નાડીમાં બંધ આવ કરે છે, કેમકે તે નાડી ખુલેલી જ હોય છે, ચોથે દિવસે ઋતુસ્ત્રાવ બંધ પડે છે, પણ અબ્યતરમાં સૂક્ષ્મ સ્ત્રાવ રહે છે, ત્યારે સ્નાન કરી શુચિ થવાય છે, પાંચમે દિવસે ચોત્રિ નાડીમાં સૂક્ષ્મ રૂધિરનો જોગ હોય છે, તે જ વખતે વિર્યગિંદુની પ્રાપ્તિ થઈ હોય, તો તેટલા વખતને મિશ્ર ચોત્રિ કહેવાય છે, અને તે રૂઝ પ્રાપ્ત થવા યોગ્ય ગણાય છે તેવું મિશ્રપણું બાર મુહૂર્ત પહોંચે છે, તેટલી હદસુધીમાં જીવ ઉપજી શકે છે, તેમાં એક બે અને ત્રણ વગેરે નવ લાખ સુધી ઉપજે છે, તેઓનું આઉંખુ જઘન્ય અતમુહૂર્ત, અને ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ પદ્યોપમ સુધીનું હોય છે, તે જીવનો પિતા એકજ હોય જ છે, પણ બીજી અપેક્ષાએ જોતા, છેવટ નવસે પિતા સુધી શાસ્ત્ર કહે છે, તે સંજોગથી નહિ પણ



નદીના પ્રવાહ સાથે બેઝી; સ્નાન કરવા વખતે, છિપસ્વાટેથી બેઝાઈ આવતા પુરુષના બિંદુના સેકડો રજકણો, સ્ત્રીના શરીરમાં પિત્તકારીના આકર્ષણની રીતે આવી ભરાય છે. કમંદ્વેએ તેનો કવચિત્ત્વમાં લઈ લેય છે તેમાં જેટલાં રજકણો આવેલા હોય તે સર્વ તેના પિતા સ્વરૂપે ગણાય છે. એકી સાથે ત્રણ કુળનાં સુધી ગણાં પાકે છે તે મચ્છી તથા સર્પની માતાનો ન્યાય છે. મનુષ્યને ત્રણ સુધી પાકે છે બાકી મરણ પામે છે એક જ વખતે નવ લાખ ઉપજી મરણ પામ્યા હોય તો તે સ્ત્રી, જ મ વાઝણી રહે છે બીજી રીતે સ્ત્રી કામાધ્યક્ષને અનિશ્ચિત રીતે વિષય સેવે અથવા બલિચારિણી બનીને હદ ઉપરાત પશુપુરુષ સેવે તે સ્ત્રી વાઝણી થાય છે તેના બીજકનો નાશ થાય છે તેના શરીરમાં જેરી જીવો છિપજે છે તેના કામથી વિકાર વધે છે તેથી તે સ્ત્રી દેવ, ગુરુ, ધર્મ કૃષ્ણની મર્યાદા તથા શિયળ મતને લાચક સ્ત્રી શક્તી નથી. તેવી બીજકલગ સ્ત્રીના સ્વભાવ નિઃશ અને અસત્યવાદી હોય, છે જે સ્ત્રી કથાગુ અને સત્યવાદી હોય તે સ્ત્રી પોતાના શરીરનું જતન કરે છે કામવાસનાને કબજે રાખે છે પોતાની પ્રજાનું રક્ષણ કરવા અર્થે, સસારી સુખના ખારની હદ મર્યાદા કરે છે તેથી તેની સ્ત્રીઓ પુત્રપુત્રીનું સારું કૃષ્ણ પામે છે એકલા રૂધિરથી કે એકલા બિંદુથી પ્રજા પ્રાપ્ત થતી નથી તેમજ જાતના રૂધિર સિવાય બીજા રૂધિર પ્રજાપ્રાપ્તિને કામે આવતા નથી. એક અધકાર કહે છે, કે સૂક્ષ્મ રીતે સોળ દિવસ સુધી રૂતુઆવ રહે છે તે શાગીને નહિ પણ નિરાગી શરીરવાળી સ્ત્રીને તેમ થાય છે અને તે પ્રજાપ્રાપ્તિને લાચક કહેવાય છે તે સોળમાથી પહેલા ત્રણ દિવસને અધકારો નિષેધ છે તેવો નીતિમાર્ગનો ન્યાય છે અને તે ન્યાય પુરુષાત્મા જીવો કબૂલ રાખે છે બીજો મતે ઘાર દિવસનો નિષેધ છે કારણ કે ઘાર દિવસે ઉપજેલો જીવ, જીવ જ વખતમાં મરે છે ત જીવે તો શકિતહીલુ થાય, ને માળાપને બોલરૂપ નીવડે છે પાંચમાથી સોળમા સુધીના દિવસો નીતિશાસ્ત્રના ન્યાય મુજબ ગર્ભાધાન સંસ્કારના ગણાય છે તેમાંનું એક બાળ-બીજક નડવા ત્રણ બળિચાવર રૂપમાં તેજમા, બુદ્ધિમાં અને એ વગેરે સર્વ સંસ્કારોમાં મેળ તથા દીર્ઘામુખ્યવાળું અને કુર્કુળપાલક નીવડે છે પાંચથી સોળથી સુધીની અજિયાર શત્રી છે, તેમાંથી છઠ્ઠી, આઠમી, દસમી, બારમી,

ને ચૌદમી એ પાંચ એકીની રાત્રીનું બીજક બહુવચ્ચને પુત્રીરૂપ ફળ આપે છે. તેમાં વિશેષ એ છે કે પાંચમી રાત્રીમાં, ઉપજેલી પુત્રી જન્મવા પછી ઘણી પુત્રીઓની માતા થાય છે, પાંચમી, સાતમી, નવમી, અગિયારમી, તેરમી, અને, પદ્મરમી એ એકીની રાત્રીનું બીજક પુત્રરૂપે જન્મી બહાર આવે છે અને તે ઉપર કહેલા ગુણુવાળું નીવડે છે. દિવસનું બીજક શાસ્ત્રથી નિષેધ છે, તેમ છતાં થાય તો કુટુંબની અને વ્યવહારિક સુખની તથા ધર્મની હાનિ કરનાર નીવડે છે.

**બીજકની રીત**—બિહુના રજકણો વધારે અને રૂધિરનાં થોડાં હોય તો પુત્રરૂપ ફળ નીપજે છે રૂધિર વધારે ને બિંદુ થોડું હોય તો પુત્રીરૂપ ફળ નીપજે છે બે સરખાં હોય તો નપુંસકરૂપ ફળ નીપજે છે. (હવે તેનું ઠેકાણું કહે છે) માતાની જમણી કૂખે પુત્ર, ડાબી કૂખે પુત્રી અને બે કૂખની વચ્ચે નપુંસક પાકે છે, (હવે તે ગર્ભની સ્થિતિ કહે છે) મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટો બાર વરસ ગર્ભમાં જીવતો રહી શકે છે, તે પછી મરે છે, પણ શરીર રહે છે, તે શરીર ચોવીસ વરસ સુધી રહી શકે છે. તે સૂક્ષ્મ શરીરમાં ચોવીસમે વરસે નવો જીવ ઉપજે તો મહાં મુશીબતે જન્મે ન જન્મે તો માતા મરે સર્જી તિર્યંક આઠ વરસ સુધી ગર્ભમાં જીવતો રહી શકે છે (હવે આહારની રીત કહે છે) યોનિકમળમા આવી ઊપજનારો જીવ, પ્રથમ માતાપિતાનાં મળેલા મિશ્ર પુદ્ગલનો આહાર કરીને પછી ઊપજે છે તેનો અર્થ પ્રજાદ્વારથી નાણુવો વિશેષ એટલું જ કે અહીંના આહારમાં માતા-પિતાનાં પુદ્ગલ કહેવાય છે તે આહારથી સાત ધાતુ નીપજે છે તેમાં પહેલું રસી, બીજું લોહી, ત્રીજું માસ ચોથું હાડ, પાંચમું હાડની મજબૂત, છઠ્ઠું ચર્મ, સાતમું વીર્ય ને નશા જાળ, એ સાતે મળીને બીજી શરીર પર્યાય અર્થાત્ સૂક્ષ્મ પૂતળું કહેવાય છે છ પર્યાય બધાય પછી તે બીજક સાત દિવસમાં ચોખાના ઘોવણુ જેવો તોલદાર થાય છે ચૌદમા દિવસ સુધીમા પાણીના પરપોટા જેવા આકારમા આવે છે એકવીશમા દિવસ સુધીમાં નાકના સ્તંભ જેવો અને અઠ્ઠાવીશમા દિવસ સુધીમા અડતળીશ માસા જેટલો વજનદાર થાય છે, પૂરે મહિને બોરના ઠળીઆ જેવડો, અગર છોટી

કેરીની ગોટલી જેવો ધાય છે તેનું વજન એક કરખણુ હિણુ એક  
 પળનું ધાય છે તે પણ એને કહેવાય છે; કે સોગ માસનું એક કરખણુ  
 સેવા ચાર કરખણુના તોલને પણ કહેવાય છે, બીજે માસે કાની કેરી  
 જેવો, ને ત્રીજે માસે પાછી કેરી જેવો ધાય છે તે વખતથી ગર્ભ  
 પ્રમાણે માતાને ઠંડોળા (દોહક-ભાવ) ધાય છે, અર્થાત્ સારે ગર્ભે જન્મ  
 ને નરસે ગર્ભે નીચા મનોરથ ધાય છે અને તે કર્મ પ્રમાણે ફળે છે, તે  
 ઉપરથી સારા નરસા ગર્ભની પરીક્ષા ધાય છે કોયે માસે કણકના પીંડ  
 જેવો ધાય, તેથી માતાનું શરીર પુષ્ટિ પામે છે પાચમે માસે પાચ અકુષ્ઠ  
 ફૂટે છે તેમાં બે હાથ, બે પગ, પાંચમું મસ્તક, છઠે માસે રૂધિર તથા  
 શેમ, નખ ને કેશની વૃદ્ધિ ધાય છે, તેમાં સાઠાત્રણ કોઠ શેમ છે.  
 તેમાંથી બે કોઠ ને એકાવત્ લાખ ગળા ઉપર અને નવાણું લાખ ગળા  
 નીચે છે, બીજે મતે તેટલી સખ્યાનાં શેમ ગાઠરનાં કહેવાય છે તે  
 વિચારી, એવાં જાજળી લાગે છે, એકેકા શેમને જીવવા જેટલી જગ્યામાં  
 પોણાબેધી કોઠક વધારે શેમ બરેલા છે તેનો સરવાળો ગણતા પોણા છ  
 કોઠ ઉપરાંત શેમ ધાય છે અને તે પુણ્યના ઉદયથી હ કાયેલા રહે છે.  
 બોહીથી શેમ આહારની શરૂઆત થવાનો સમય છે તત્ત્વ તુ સર્વક  
 અન્ન તે આહાર, માતાના રૂધિરનો સમે સમે હેવામાં આવે છે ને  
 સમે સમે પ્રગમે છે, સાતમે માસે સાતસે શીરા એટલે રસહસ્તી  
 નાદીઓ બંધાય છે તે દ્વારે શરીરનું પોષણ ધાય છે, તેથી ગર્ભને પુષ્ટિ  
 મળે છે તેમાંથી સ્ત્રીને છશેને સિત્તેર નપુસકને છશે ને એશી  
 અને પુરુષને સાતસે પુરી હોય છે પાચમે માસની પેશીમે બંધાય છે  
 તેમાંથી સ્ત્રીને ત્રીસ ને નપુસકને બીસ જોછી હોય છે, તે પેશીવડ હાડ  
 હ કાયેલા હોય છે તે હાડમા સર્વ મળીને ત્રણસે ને સાઠ સંખ્યા છે  
 એકેકી સાથ ઉપર આઠ આઠ મર્મનાં ઠેકાણું છે, તે મર્મસ્થાન ઉપર  
 એક ટકોર વામતાં મરણ પામે છે બીજે મતે એકસોને સાઠ સાધિ  
 અને એકસોને સિત્તેર મર્મનાં સ્થાનક કહેવાય છે, ઉપરાંત સર્વ સખ્યા  
 તે શરીરના છ ભાગ હોય છે તેમાંથી માસ, લોહી અને મસ્તકની  
 મજબૂતી (લેબુ) એ ત્રણ ભાગ માતાનાં છે, તેમજ હાડ હા ની મજબૂતી  
 અને નખ, કેશ, શેમ એ ત્રણ ભાગ પિતાના છે આઠમે માસે સર્વ  
 ભાગ ઉપાંચ પૂર્ણ નીપજી રહે છે, ગર્ભને લઘુ નીવ, વઘી નીવ,

શ્લેષ્મ, ઉધરસ, છીક બગાસુ, ઓડકાર, વગેરે કાંઈ હોતું નથી, તે જે જે આહાર ખેચે છે, તે આહારના રસવડે ઇદ્રિયોને પુષ્ટિ મળે છે. હાડ, હાડની મજ્જા, ચરખી, નખ, કેશની વૃદ્ધિ થાય છે. તે આહાર લેવાની ખીણ રીત એ છે, કે માતાની તથા ગર્ભની નાભી ઉપરની રસહરણી નાડી એ જે પરસ્પરમા વાળાના આંટાની જેમ વી ટાઈ રહી છે. તેમાં ગર્ભની નાડીનું મોઢું માતાની નાભીમા ભેડાયેલું છે. માતાના કોઠામાં આહારનો પેલો કવલ પડે છે, તે નાભી પાસે અટકે છે. તેનો રસ બને છે. તે રસ, ગર્ભ પોતાની ભેડાયેલી રસરહરણી નાડીથી ખેચી પુષ્ટ થાય છે તે શરીરમાં ઘોંતેર કોઠા છે, તેમાં પાંચ કોઠા મોટા છે. તેમાંથી શિયાળામાં બે કોઠા આહારના એક કોઠો પાણીનો, ઉનાળામાં બે કોઠા પાણીના, એક કોઠો આહારનો, ચોમાસામાં બે કોઠા આહારના અને બે કોઠા પાણીનાં કહેવાય છે એક કોઠો સપાળ આહારના અને બે કોઠા પાણીનાં કહેવાય છે એક એક કોઠો સદા ખાલી રહે છે સ્ત્રીને એક છઠ્ઠો કોઠો વધારે છે, તેમાં ગર્ભ રહે છે. પુરુષને બે કાન, બે નાસિકા, બે નાસિકા, મુખ લઘુ નીત અને વડી નીત એ નવ દ્વાર અપવિત્ર અને સદા કાળ વહેતા રહે છે સ્ત્રીને બે સ્તન અને ગર્ભદ્વાર એ ત્રણ મળીને બાર દ્વાર સદા કાળ વહેતા રહે છે. તે શરીરમાં અઢાર પૃષ્ઠકડક નામની પાસળીઓ છે તે વાંસાની કરોડ સાથે ભેડાયેલી છે તે સિવાય બે પાસાની બાર કડક પાંસળીઓ છે, તે ઉપર સાત પડ ચામડીના મઠાયલાં છે છાતીના પડદામાં બે કાળજા છે, તેમાં એક પડદા સાથે જડાયેલો ને ખીજે કાંઈક લટકતો છે. પેટના પડદામાં બે આંતર (નળ) કહ્યા છે, તેમાં પહેલો સ્થૂળ છે તે મળસ્થાન અને ખીજો સુક્ષ્મ છે તે લઘુનીત સ્થાન કહેવાય છે. વળી બે પ્રણવસ્થાન એટલે લોજન, પાન ગમવાની જગા છે. દક્ષિણ (જમણે પાસે) પ્રગમે તો હુઃખ ઉપજે છે, વામ (ડાબે પાસે) પ્રગમે તો સુખ ઉપજે છે. સોળ આંતરા છે. ચાર આંગળની ગ્રીવા (ડોક) છે ચાર પળની જીલ છે બે પળની આંખો છે ચાર પળનું મસ્તક છે નવ આંગળની જીલ છે, ખીજે મતે સાત સાત આંગળની કહેવાય છે આઠ પળનું હૃદય છે પચીસ પળનું કાળજુ છે. (હવે સાત ધાતુના પ્રમાણ-માપ કહે છે.) તે શરીરમાં

એક આઠો રૂપિરનો અને અરધો આઠો માસનો હોય છે એક માથો માથાનો જેને એક આઠો લઘુનીત, એક પાથો વડી નીતનો છે કઠ, પિત્ત, ને શ્લેષ્મ એ ત્રણનો એકેકો કલ્પ અને અઠધો કલ્પ ત્રીજોનો હોય છે એ સર્વને મૂળ ધાતુ કહેવાય છે, એ ધાતુ ઉપર શરીરનો ટકાવ છે એ સાતે ધાતુ પોતાના વજન પ્રમાણે રહે ત્યાં સુધી શરીર નિરોગી અને પ્રકાશવાળું રહે છે, તેમા વધવટ ઘવાથી શરીર રોગને, આધિન થાય છે

**નાડીનું વિવેચન :-** તે શરીરમા યોગશાસ્ત્રને ન્યાયે બેતેર હજાર નાડી છે તેમાથી નવસે નાડી મોટી છે, તેમાથી નવ નાડી ધમધી ને મોટી છે તેના ઘડકારા ઉપરથી રોગની તથા સ્થિત શરીરની પરીક્ષા થાય છે તે બે પગની કુટી નીચે છે, એક નાભીની એક હૃદયની, એક તાળવાની, બે લમણાની અને બે હાથની, બે નવ, એ સર્વ નાડીઓની મૂળ રાજ્યધાની 'નાભી' છે તેની વિષ્ટ એ છે કે નાભીની એકસો ને સાઠ નાડી, પેટ તથા હૃદય ઉપર પથરાઈને ઠેક બિંબે મસ્તક સુધી પહોંચી છે તેના બધનથી મસ્તક સ્થિર રહે છે તે નાડીઓ મસ્તકને નિયમ મુજબ રસ પહોંચાડે છે, તેથી મસ્તક સતેજ, આરોગ્ય ને તર રહે છે તે નાડીઓમા નુકસાન હોય ત્યારે આખ, નાક, કાન અને હૃદય એ સર્વ કમજોર થાય છે, રોગિષ્ટ બને છે, શૂળ, ઝામર વગેરે આધિઓનો પ્રકોપ થાય છે

નાભીથી બીજી એકસો ને સાઠ નાડી નીચી ચાલે છે, તે પગના તળીઆ સુધી પહોંચી છે તેનાં આકર્ષણથી ગમનાગમન કરવાનું બિંબુ સ્થેવાનું તથા બેસવાનું બને છે તે નાડીઓ ત્યાં સુધી રસ પહોંચાડી આરોગ્ય રાખે છે તે નાડીમા નુકસાન ઘવાથી સંપિંધ, પક્ષવાત સાયલના વસકા, કળતર, તોડ, ફાટ, માથાના શ્લેષ્મનો દુ ખાવો અને આખાશીથી વગેરે રોગનો પ્રકોપ થાય છે

નાભીથી ત્રીજી એકસો ને સાઠ નાડી તીરછી ચાલીને બે હાથની આંગળીઓ સુધી પહોંચી છે તેઓ ભાગ તેનાથી મજબૂત

રહે છે. તેને નુકસાન થવાથી માસાશૂળ, પેટનાં અનેક દરદો, મુખપાકનાં, દાંતના દર્દો વગેરે અનેક રોગનો પ્રકોપ થાય છે.

નાભીથી ચોથી એકસો ને સાઠ નાડી નીચી મર્મસ્થાન ઉપર પથરાઈને, અપાન દ્વાર સુધી પહોંચી છે તેની શક્તિવડે બધે જ રહી શકે છે. તેને નુકસાન થવાથી લઘુનીત, વડીનીતની કબજાઆત અથવા અનિયમિત છૂટ થઈ પડે છે તેમજ વાયુ, કૃમિપ્રકોપ, ઉદરવિકાર, હંરસ, ચાંદી, પ્રમેહ, પવનરોધ, માંડુરોગ, જળોદર, કઠોદર, ભગદર, સગહણી વગેરેનો પ્રકોપ થાય છે, નાભીથી પચીસ નાડી ઉપડીને છોંચી શ્લેષ્મ દ્વાર સુધી પહોંચી છે, તે શ્લેષ્મની ધાતુને પુષ્ટિ આપે છે, તેની નુકસાનીથી શ્લેષ્મ, પીનસનો રોગ થાય છે તેમજ બીજી પચીસ નાડી તે તરફ આવીને પિત્ત ધાતુને પુષ્ટિ આપે છે. તેની નુકસાનીથી પિત્તનો પ્રકોપ અને જ્વરાદિક રોગ થાય છે. તેમજ ત્રીજી દસ નાડી વીર્ય ધારણ કરનારી છે, તે વીર્યને પુષ્ટિ આપે છે તેમા નુકસાન થવાથી સ્વપ્નધાતુ, મુખલાળ, ખરાબ પેસાબ વગેરેથી નબળાઈમા વધારો થાય છે એ સર્વે મળીને સાતસે નાડી રસ ખેંચી પુષ્ટિ આપે છે અને તે શરીરને ટકાવી રાખનારી છે તે નિયમિત રીતે ચાલવાથી નિરોગ, અને નિયમભગ થવાથી રોગ થાય છે તે સિવાયની બસે નાડી ગુપ્ત ને જાહેર રીતે શરીરનું પોષણ કરે છે, તેથી નવસે નાડી કહેવાય છે.

ઉપરની રીતે નવમા માસની હદ સુધીમા, સર્વ અવયવ સાથે શરીર મજબૂત થઈ જાય છે જ્યારથી ગર્ભનું બીજક રોપાયોની ખબર પડે, ત્યારથી જે સ્ત્રી બ્રહ્મચારિણી રહે છે તેનો ગર્ભ ઘણો ભાગ્યશાળી, મજબૂત બાધાનો, બળીન્માવર અને સ્વરૂપ ન થાય છે તથા ન્યાય નીતિવાળો અને ધર્મી નાવડે છે તે ઉભયના કુળનો ઉદ્ધાર કરી, માતા પિતાને યશ અપાવે છે, અને તે પાંચે ઇન્દ્રિયો ચોકબી પામે છે જે સ્ત્રી ગર્ભ રહ્યો જાણે છે, તેમ છતા જન્મવાના છેલ્લા દિવસ સુધી, નિર્દય બુદ્ધિ રાખી કુશીલ સેવ્યા કરે તેમા જો પુત્રી ગર્ભમા હોય તો, તેના માતા પિતા હુબ્દમા હુબ્દ, પાપીમા પાપી, રૌ રૌ નરકના અધિકારી થાય છે, તેમજ તેનો ગર્ભ

મરણ પામે છે, તેમ છતાં જીવતાં રહે તો કાણા, કુબળા, કૌલીઆ, છલા, પાંચળા, બોબળા, મૂંગા, ઈન્દ્રિયહીણ, કુરૂપ, કુબળા, શક્તિહીણ બાધાના તથા બાટ વગરના યજ્ઞ બંધ છે, કોમ્પી, રીસાળ, કલેશી, પ્રપચી અને ખોટી ચાલે ચાલનારાં નીવડે છે, એમ સમજી પોતાની પ્રબળ બહુ ઇચ્છનારી જે માતાઓ ગર્ભકાળથી શિશુજવતી બને છે. તેઓને ધન્ય છે.

વિશેષમાં ઉપર બતાવેલા ગર્ભવાસના સ્થાનકમાં, મહા કષ્ટ ને પીડા લોગવવી પડે છે તેનું દ્રષ્ટાંત એ છે, કે જેમ કોઈ પુરુષનું શરીર કોઈ તથા પતના રોગથી નીગળતું હોય તેને સાડાત્રણ કિલો સોય, અગ્નિમાં ધખાવીને તેનાં સાડાત્રણ કોઈ રૂંવાડાંમાં પડાવે, તેના ઉપર ખાર ને ચુનાનું પાણી છાંટે, તે પછી આજ્ઞા ચામડાથી મઠીને તરફે નાખે અને ફડાની જેમ અથડાવે તે વખતની પીડાનું વર્ણન કેટલું બમકર છે ? તે તે લોગવનારો તથા સર્વજ્ઞ પરમાત્મા બંને દેખે છે એવી ગર્ભ વેદના પદ્ધતિ રહિને લોગવવી પડે છે તેથી બીજે મહિને બનણી, ત્રીજે મહિને ત્રનણી, એન ચઠતાં ચઠતા નવમે મહિને નવગણી પીડા થાય છે, અથાત્ હરેક રૂંવાડે નવ નવ સૂઈ પડેવવા ન્યાયની પીડા સમજવી. ગર્ભવાસની જગા નાની છે, અને ગર્ભનું સ્થૂળ ઘાટુ છે તેથી સજ્જડ થી ચાઇને, કેરીની માફક ભરે માથે લટકીને રહેવું પડે છે તે વખતે બે દીવણ છાતીમાં બરાવેલા અને બે હાથની મુઠી આજો આઠી હીથેલી હોય છે કર્મજોને બીજો ને ત્રીજો ગર્ભ જોડે હોય તો તે વખતની સઠકાશનું અને મુજબણનું તોલ કરી ચકાતું નથી. માતા જ જલ બંધ ત્યારે ગર્ભના નાકની ઘડી ઉપર ઘઈ કાલ થાય છે ખરાબમાં ખરાબ માહજામાં પડેલો હોય છે જોકેલી માતા ઊંચી થાય, તે વખતે ગર્ભ બાણે છે, કે હું આસમાનમાં ફરકાઈ ગયો છું હેઠે બેસતી વખતે બાણે કે હું પાતાળમાં પડકાઈ ગયો છું બાણતી વખતે બાણે છે કે હું મસકમાં બરેલા હાડીની માફક ડબોળાઈ છું રસોઈ કરવા વખતે બાણે છે કે હું ઈંટની બકીમાં બરાઈ બગુઈ થઈએ બેસતી વખતે બાણે છે કે હું કુભારના બાકડે બડયો છું માતા અત્તી સૂવે ત્યારે ગભ બાણે કે મારી છાતી ઉપર સવામણની શિલા પડી

છે કુશીલ સમયમાં ગર્ભને ઉખળ મુશળનો ન્યાય મળે છે એવી રીતે માતા પિતાના કરેલા તથા ગર્ભસ્થાનથી મળેલા એવા બે જાતનાં હુ ખોથી પીડાયેલા, ફૂટાયેલા, ખડાયેલા અને અશુદ્ધિથી તરખોળ થયેલા હુ ખી પ્રાણીની દયા, શિયળવંતા ધર્મ માતા-પિતા વિના કોણ રાખી શકે ? અર્થાત્ પાપી સ્ત્રી-પુરુષોમાંથી કોઈ નહિ. ગર્ભનો જીવ માતાને સુખે સુખી અને માતાને હું જે હુ ખી હોય છે. જેવા સ્વભાવવાળી માતા હોય તેવા સ્વભાવની છાયા, ગર્ભમાં પડે છે. ગર્ભમાંથી બહાર આવવા પછી, તે પુત્ર-પુત્રીના આચાર, વિચાર, આહાર, વ્યવહાર વગેરે સર્વ માતાના સ્વભાવ મુજબ નીવડે છે, તે ઉપરથી માતા-પિતાના ઉચ્ચ, નીચ બીજકની તથા જશ-અપજશ વગેરેની પરીક્ષા, પ્રભરૂપ ફોટોગ્રાફ ઉપરથી વિવેકી સ્ત્રી-પુરુષો કરી શકે છે, કેમકે તે ચિત્ર માતા-પિતાની પ્રકૃતિને આધારે ચિત્રાયેલું છે. માતા ધર્મ ધ્યાનમાં, ઉપદેશ શ્રવણ કરવામાં, તથા જ્ઞાન પુણ્ય કરવામાં અને ભલી ભાવના ભાવવામાં જોડાઈ હોય તો ગર્ભ પણ તેવા વિચારમાં હોય છે તે વખતે ગર્ભનું મરણ થાય તો દેવલોકમાં જઈ શકે છે, તેમજ માતા આર્ત ને રૌદ્ર ધ્યાનમાં હોય, તો ગર્ભ પણ આર્ત, રૌદ્ર ધ્યાની હોય છે, તે વખતે તે ગર્ભનું મરણ થાય તો તે નરકમાં જાય છે, માતા મહા કપટમાં જોડાઈ હોય તે વખતે તે ગર્ભનું મરણ થાય તો તે તિર્યચમાં જાય છે. માતા મહા ભદ્રિક અને પ્રપચ વગરના વિચારમાં જોડાઈ હોય, તે વખતે ગર્ભ મરે તો તે મનુષ્યમાં જાય છે. એમ ગર્ભમાંથી ચારે ગતિમાં જઈ શકે છે. ગર્ભકાળ પૂરો થાય, ત્યારે માતા તથા ગર્ભની નાભીની વિંટાયલી રસહરણી નાડી ઊખડી જાય છે, ત્યારે જન્મ થવાની તૈયારી થાય છે. તેમાં માતા તથા ગર્ભના પુણ્યનું તથા આયુષ્યનું બળ હોય, તો સીધે રસ્તે જન્મ થઈ શકે છે, તે વખતે કેટલાક માથા તરફથી, તો કેટલાક, પગ તરફથી જન્મે છે, પણ જો બન્ને ભારે કર્મી હોય તો ગર્ભ આડો પડી જાય છે તેથી બેઉ મરણ પામે છે, અથવા માતાના બચાવની ખાતર પાપી ગર્ભના જીવ પર ખેદ કરીને છરીના શસ્ત્રથી ખડાખડ કરી જિંદગી પારની શિક્ષાએ પહોંચાડે છે તેનો કોઈને શોક સતાપ થતો નથી સીધે રસ્તે જન્મ લેનારાઓ



સોના-રૂપાના તાર જેવા છે માતાનું શરીર જ તરફ છે જેમ સોની તાર જેથી તેમ ગર્ભ જે આઠ ફાટી કપ્ટે બહાર આવે છે, અર્થાત્ નવમે મહિને કહેલી પીડાને કોડ ગળી કરતા જે દુખ થાય છે, તે દુઃખ જન્મ વખતે થાય છે અને મરતી વખતે તે દુખને કોડાકેડ ગળું કરતા જે દુખ થાય છે, તે સર્વ દુઃખ બેઠક છે તે સર્વ પોતાના કરેલા પુણ્ય-પાપનાં ફળ છે અને તે ઉદય કાળમાં લોગવાય છે, જો સર્વ મોહનીય કર્મના સત્તાપ છે

ઉપર મુજબ ગર્ભકાળ, તથા ગર્ભસ્થાન, અને ગર્ભમાં ઉપજનારા છવની સ્થિતિનું વિવેચન એ સર્વ 'તદ્દલ વિચારીઆ પચન્ના' તથા 'લગવતીછ' અને જન્મ પ્રધાતરના ન્યાય મુજબ મુરુએ શિખને ઉપ દેશમાં કહી બતાવ્યું છેવટમાં કહ્યું કે જન્મવા પછી ભગીઆણીને દરબને હાથ માતાએ પછી સભાગથી ઉછેરી પુણ્ત ઉમરનો ક્રીમી છે તે પ્રભની આશામાં માતાનું ચૌવના હુટામુ છે, બાવહારિક, સુખપર તિલાજલિ કરી છે, તે સર્વને તથા ગર્ભવાસના અને જન્મવા વખતના દુખોને ભૂલી જઈ ચૌવન-મદમાં હાથેનાં પુત્રપુત્રીઓ, મહા ઉપકારી માતાને તિરસ્કારની દષ્ટિવડે ધિક્કાર, આપી અનાદર કરે છે, વસ્ત્રાલંકારથી ચોખિતા બને છે તેલ, કુલેલ, ચુવા, ચકન, ચપા ચમેલી, અગર તગર, અમર અને અત્તર વગેરેમાં અરકાવ બની કુલહાર ને અજય ખારણુ કરે છે, તેની સુગંધના અકિમાનની આધીમાં એમ માનતા હશે કે આ સર્વ ચોખા અને સુગંધ મારા આમશથી વિટાયલા શરીરમાંથી બહાર આવતી હશે તેવી ચોખા અને મુંજા માતા-પિતા વગેરે કાંઈના આમડામાં નથી જોવા મિશ્ચલિમાની આધીમાં પડેલ બેશાન અમાન પ્રાણીને માટે ગર્ભવાસના તથા નરક-નિજોદના અનત દુઃખ તૈયાર છે પણ એટલું તો સિદ્ધ છે કે સર્વ બગાડો પાપી માતાની ગેરસમજબુદ્ધિ સ્વભાવનો અને કર્મભાવ્ય ઉપજનારા પાપી ગર્ભના વડે કર્મનો છે હવે બીજા પક્ષમાં વિવેચી અને ધર્માત્મા તથા શિવજીવત ખારણુ કરનારી સગર્ભા માતાઓનાં પુત્રપુત્રીઓ જન્મી ઉછેરે છે તેઓની જન્મક્રિયા પણ તેવી જ છે પણ માત્ર સ્વભાવની છાયા પાડવાનો ફેર છે તેવી તતાઓના સ્વભાવનું સ્તવપાન કરી, પુણ્ત ઉમરે પહેલેથી પુત્રપુત્રીઓ પણ પોતાપોતાના પુણ્યના ઉદય મુજબ સર્વ ચેતવનો ઉપલોભ કરે છે,

તેમ છતાં પોતાનાં માતા-પિતા સાથે વિનયપૂર્વક વતી શકે છે, ગુરુ જનોમાં લકિતપરાયણ નીવડે છે, લજ્જા, દયા, ક્ષમાદિ ગુણોમાં અને પ્રભુપ્રાર્થનામાં આગળ વધે છે, અભિમાનથી વિમુખ રહી મૈત્રીભાવની સન્મુખ થાય છે. જિન્દગીના સાર્થક યોગ્ય સત્સંગ કરી જ્ઞાન મેળવે છે અને શરીરસપત્તિ વગેરેથી ઉદાસ રહી આત્મ-સ્મરણમાં જિન્દગી પૂર્ણ કરે છે. તેમજ અર્વ કોઈ વિવેકદષ્ટિવાળા સ્ત્રી-પુરુષોએ આ અશુચિથી પ્રાપ્ત થયેલા ગદા શરીરની નિપજ ઉપર ધ્યાન રાખી મમતા ઘટાડવી નેહએ, મિથ્યાભિમાનથી પાછા હઠવું નેહએ, મળેલી જિન્દગીનું સાર્થક કરવા માટે, શુભ કાર્યો કરવામાં ઉદ્યોગ કરવો નેહએ, જેથી કરીને ઉપર કહેલાં ગર્ભવાસનાં દુઃખને અધીન થવું ન પડે.

ઇતિ ગર્ભવિચાર સંપૂર્ણ.

## અથ શ્રી ખત્રીસ અસજ્જાયા,

(આ ખત્રીસ પ્રકારની અસજ્જાયા વખતે સૂત્ર સિદ્ધાંત વાંચવા નહીં)

- |                                   |                             |
|-----------------------------------|-----------------------------|
| ૧ નજીકમાં હાડકાં પડ્યાં હોય.      | ૧૩ અકાળે ગાજવીજ થાય.        |
| ૨ માસ પડ્યું હોય.                 | ૧૪ અકાળે વીજળી થાય.         |
| ૩ લોહી પડ્યું હોય                 | ૧૫ અકાળે કડાકા થાય.         |
| ૪ વિષ્ટા પડી હોય.                 | ૧૬ બાળ ચદ્રમા વખતે.         |
| ૫ સ્મશાન હોય.                     | (ખીજના ચંદ્રને રોજ ચાર-ઘડી) |
| ૬ ચદ્રમ્રહણ હોય                   | ૧૭ આકાશમાં નવીન ચિન્હ થાય.  |
| ૭ સૂર્યમ્રહણ હોય                  | ૧૮ ધ્રુવસ પડતી હોય.         |
| ૮ મોટું (અખ્યાત) માણસ             | ૧૯ ઠાર તથા ઝાકળ પડતો હોય    |
| શુજરી ગયું હોય                    | ૨૦ ઘણો તોફાની પવન વાતો હોય, |
| ૯ રાજ્યમા વિધન હોય                | ૨૧ અશાડ સુદ ૧૫ ને રોજ.      |
| ૧૦ નજીકમાપચેન્દ્રિયનું કલેવર હોય. | ૨૨ અશાડ વદ ૧૧               |
| ૧૧ તારા ખર્ચા હોય                 | ૨૩ ભાદરા શુદ્ધ ૧૫           |
| ૧૨ દશે દિશા રાત્રી થઈ હોય         | ૨૪ ભાદરવા વદ ૧              |
| ( દિશાઓ પડી હોય )                 | ૨૫ કાફલક શુદ્ધ ૧૫.          |

૨૬ કારતક વહ ૧

૨૭ ચૈત્ર શુક ૧૫

૨૮, ચૈત્ર વહ ૧

૨૯ પ્રભાતે ૨ ઘડી સુધી

(સૂર્ય જમ્યા પહેલાં)

૩૦ મધ્યાહ્ને બે ઘડી સુધી

૩૧ સાંજે બે ઘડી સુધી (સૂર્યમસ્ત થયા પછી).

૩૨ મધ્ય રાત્રે બે ઘડી સુધી.

સૂત્ર મણુનારાઓએ આ અસંજ્ઞામ અવશ્ય ભણી તે પ્રમાણે વર્તવું બોધ્યો, અર્થાત્ સૂત્રની મૂળ ગાથાઓ (પાઠ) નો સ્વાધ્યાય, અસંજ્ઞામ વખતે કરવો બોધ્યો નહીં

## અધ્યયનો (અર્થ સાથે)

### ૧ શ્રી મહાવીર સ્તુતિ (પુશ્ચિસ્તુ છુ)

પુશ્ચિસ્તુ છુ સમણાં માહણાય,	આગારિણો યા પરિતિત્તિયા મ્હ	
સે કેઈ લેજ તદિમ મમ્મમાહુ,	અણેલિસ સાહુસમિકખમાએ	૧
કહ ચણાણુ કહ હસણુ સે,	સીલ કહ નાયસુમસ્સ આસિ	૧
ભણાસિ છુ મિકખુ જહાવહેણુ,	મહાસુમ ખૂદિ જહા હિસવ	૨
એમન્નએ સે કુસલે-મહેસી,	અણુતનાણી મ અણુતકસી,	
જસન્નિણો મકખુપહે કિયસ્સ,	ભણાહિ મમ્મ ચ પિઈમ પેહિ	૩
ઉઠૂ બહે મતિસ્મિ હિસાસુ,	વસા મ જે યાવર જે મ પાણા	
સે હિમ્મલિમ્મલિસમિકખ પન્ને,	હીવે વ મમ્મ સમિક ઉદાહુ	૪
સે સંવહાસિ અભિભૂયનાણી,	હિરામજપે પિઈમ કિયપ્પમ	
અણુતરે સંવજગંસિ વિજજ,	જમા અધએ અમમે અણાણિ	૫
સે મૂઠપિરમે અણિમે અચારી,	ઓહતરે ખીરે અણુતચકપ્પ	
અણુતર તપ્પઈ સૂરિએ વા,	વઠશિયલિ દે વ તમ પગાસે	૬
અણુતર મમ્મમિણુ જિણાણુ,	લેયા મુણી કાસવ આસુપન્ને	
ઈદેવ દેવાણુ મહાણુલાવે,	સહસ્સલેયા દિવિ છુ વિસિદ્ધે	૭
સે પન્નયા અરૂખયસાગરે વા,	મહોદ્ધી વા વિ અણુતપારે	
અણાવિલે વા અકસાઈ મિક્ખુ	સકકે વ દેવાહિવઈ હુઈમ	૮

- સે વીરિએણ પડિપુન્નવીરિએ, સુદંસણે વા ઇગસંવસેકે ;  
 સુરાદએ વા સિ મુદાગરે સે, વિરાયએ ઇગગુણાવવેએ. ૯
- સય સહસ્સાણ ઉ નેયણાણ, તિકંડગે પડગવેજયતે ;  
 સે નેયણે ઇવણવધંસહસ્સે, ઉડહુસ્સિતો હેકું સહસ્સમેગં. ૧૦
- પુકેણે ચિદંધ ભૂમિવાઈએ, જ સૂરિયા આણુપરિવદ્યતિ ;  
 સે હેમવન્ને બહુનદણે ય, જંસી રતિ વેદ્યતી મહિદા. ૧૧
- સે પંવએ સદ્મહાપગાસે, વિરાયતી કચણુવન્ને ;  
 આણુતરે ગિરિસુ ય પંવહુગે, ગિરીવરે સે જલિએવ લોમે. ૧૨
- મહીએ મજ્જા મિ ઠિએણગિંદે, પન્નાયતે સૂરિએ સુદ્ધલેસે ;  
 એવં સિરીએ ઉ સ ભૂરિવન્ને મણારમે નેયધં અચ્ચિમાલી. ૧૩
- સુદંસણુસેવ જસો ગિરિસ્સ, પવુચ્ચધં મહતો પંવચસ્સ ;  
 એતોવમે સમણે નાયપુત્તે, જાતીજસોદસણુનાણુમીલે. ૧૪
- ગિરીવરે વા નિસહાડડયયાણ, રૂયએ વ સેદં વલયાયતાણું ;  
 તઓવમે સે જગભૂપન્ને, મુણીણ મજ્જે તમુદાહુ પન્ને. ૧૫
- આણુતર ધમ્મમુધરતા, આણુતર આણુવરં ઝિયાઈ ;  
 સુસુક્કસુક્ક અપગ ડસુક્ક, સખિદુએગતવદાતસુક્કં. ૧૬
- આણુતરગ્ગ પરમ મહેસી, અસેસકમ્મ સ વિસોહધંતાં ;  
 સિદ્ધિં ગએ સાધંમણુતપ્પે, નાણેણુ સીલેણુ ય દસણેણુ. ૧૭
- રૂંખેસુણાએ જહ સામલી વા, જસિ રધં વેદ્યધં સુવન્તાં ;  
 મણેસુ વા ઇદણુમાહુ સેદં, નાણેણુ સીલેણુ ય ભૂતિપન્ને. ૧૮
- થણિય વ સદાણુ આણુતરે ઉ, ચ દો વ તારાણુ મહાણુભાવે ;  
 ગંધેસુ વા ચદણુમાહુ સેદં, એવ મુણીણુ અપડિન્નમાહુ. ૧૯
- જહા સયભૂ ઉદહીણુ સેદં, નાગેસુ વા ધરણિદમાહુ સેદં ;  
 ખોઓદએ વા રસ વેજયતે, તવોવહાણે મુણિવેજયતે. ૨૦
- હત્થીસુ ઓરાવણુમાહુ નાએ, સીહો મિગાણુ સલિલાણુ ગગા ;  
 પકખીસુ વા ગરુલે વેણુદેવો, નિંવાણુવાદીણિહ નાયપુત્તે. ૨૧

ભેદેસુ નાએ જહ વીસસેલે, પુષ્કેસુ વા જહ અરવિદમાહુ,  
 ખતીલુ સેઈ જહ કતવકકે, ઇસીલુ સેઈ તહ વદમાલે. ૨૨  
 દાણાલુ સેઈ અભયપમાલુ, સમ્મેસુ વા અણુવચ્ચવમતિ,  
 તવેસુ વા ઉત્તમ બભયેર, હોગુત્તમે સમલે નાથપુતે. ૨૩  
 ડિઈલુ સેઈ દવસત્તમા વા, સભા સુદમ્મા વ સભાલુ સેઈ,  
 નિવ્યાલુસેઈ જહ સન્વધમ્મા, ન નાથપુત્તા પરમત્તિ નાલી. ૨૪  
 પુદાવમે પુલ્લક વિગાજોહિ, ન સવિલુહિ કુન્વધ આસુપન્ને,  
 તરિઈ સમુદ્ધ સ મહાભવોવ, અભયકરે વીર અણુતયક્રમ. ૨૫  
 કોહ ચ માલુ ચ તહેવ માય, હોભ ચઉત્તમ અન્નચ્ચકોલી,  
 એચાલિ વતા અરહા મહેસી, લુ કુન્વધ પામ લુ કારવેધ. ૨૬  
 કિરિયાકિરિય વેલુધમાલુવાય, અવલુલિમાલુ પડિચ્ચ ઠાલ;  
 સે સન્વવાય ઇધ વેચકતા, ઉવટ્ઠિએ સજ્જમદીકરાય. ૨૭  
 સે વારિયા ઇત્થી સરાઈભત, ઉવહાણુવ કુદ્ધઅખયઈમાલે,  
 હોમ વિહિત્તા આર પાર ચ, સન્વ પભૂ વારિય સન્વવાર. ૨૮  
 સોમ્માય મન્ન અરહ તભાસિય, સમાદિય અઈપહોવસુદ્ધ;  
 ત સદ્ધાયા ચ જણા અણાણિ, ઇદા વ હેવાદિ વ આગમિસસંતિ. ૨૯

અર્થ-૧ શ્રી સુધર્મા સ્વામી પ્રત્યે જ બૃહસ્વામીએ પૂછ્યું કે  
 ભગવાન ! મમલો, પ્રાણલો, ચુદસ્થા અને પરતીથીઓ મને પૂછે  
 છે કે, એકાત હિતકારી અને જોના જેવો જીવો કોઈ છે નહિ એવો  
 ધર્મ વધાસ્થિત કોણે કહ્યો છે ? ૨ તે જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર દેવનું  
 જ્ઞાન કેવું હતું ? તેનો શીશાચાર કેવો હતો ? તે કે બિહુ ! તમે  
 જાણો છો, તે જેમ તમે સાબળ્યુ હોય અને ખાઈ હોય તેમ કહો !  
 ૩ તે ( ભગવાન ) સસારી જીવોના દુઃખના બલ, કર્મકાપનામાં કુસમ  
 અનત-જ્ઞાની, અનતકથી, ચોટા મથસ્વી અને હોકના ચક્રુજૂત એવા  
 શ્રી મહાવીર દેવના પ્રત્યેવા ધર્મને તથા તેમની પીરજને જાણુ અને  
 રૂબ ૪ બિન્ની, નીચી અને વીસી એ ત્રણે ત્રિશાઓને વિષે જે, વધ  
 અને સ્થાવર જીવા છે તેને, પ્રજાવત મહાવીરદેવે, નિત્યાનિત્ય એકે

અધ્યયનો. (અર્થ સાથે)

સમ્યક્ પ્રકારે જાણીને સંસાર સમુદ્રમાં બુડતા જીવોને રાખવા સારુ દીપ્યમાન અને સમભાવી એવો ધર્મ કહ્યો છે ૫ તે ભગવાન લોકા-લોકને દેખનારા બાવીશ પરિવહ જીતીને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત છે એવા મૂળ તથા ઉત્તરગુણે સચમના પાળનારા ધૈર્યવાન, સર્વ કર્મ નાશ થવાથી સ્થિત આત્મવત સર્વ જગતને વિષે પ્રધાન જ્ઞાનવાન, બાહ્ય અને અભ્યંતર પરિવ્રહ રહિત, સાત ભય રહિત અને ચાર ગતિના આયુષ્ય રહિત શ્રી મહાવીરદેવ હતા, ૬ એ ભગવત અનંત જ્ઞાનવાળા અપ્રતિબંધ વિહારી, સંસાર-સમુદ્રને તારનાર, ધીરજવાન અનંતજ્ઞાન રૂપ ચક્રવાળા તથા સૂર્ય જેમ સર્વથી અધિક તપે છે તેમ જ્ઞાને કરી સર્વોત્તમ છે. વિરોચન અગ્નિ જેમ સળગવાથી ઇંદ્રની પેઠે અધકારને દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ અજ્ઞાન રૂપ અધકાર દૂર કરી પ્રકાશ કરે છે ૭ દેવલોકને વિષે ઇંદ્ર જેમ દેવોમાં મહાપ્રભાવાન, હજારો દેવોનો નાયક અને સર્વોત્તમ છે તેમ સર્વ તીર્થ કારોએ પ્રગ્વેલો આ જે સર્વોત્તમ ધર્મ તેને પ્રકાશ કરનાર કાશ્યપ ગોત્રી કેવળજ્ઞાની શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી ઉત્તમ છે, ૮ તે ભગવાન પ્રજાએ કરી અક્ષય તથા જેમ સ્વયંભૂરમણ નામે મોટો સમુદ્ર અનંત, અપાર અને નિર્મળ જળવાળો છે તેમ ભગવાનનું જ્ઞાન નિર્મળ છે વળી તે ભગવત કષાયરહિત તથા ભિક્ષાએ આજીવિકા કરનાર અને દેવતાના અધિપતિ શંકેન્દ્રની પેઠે તેજસ્વી છે, ૯ તે ભગવાન બળે કરી પ્રતિપૂર્ણ બળવાન છે સર્વ પર્વતોમાં મેરુ પર્વત જેમ શ્રેષ્ઠ છે તેણે ભગવાન પણ વીર્યાદિક ગુણે કરી સર્વોત્તમ છે. મેરુ પર્વત જેમ સ્વર્ગવાસી દેવોને હર્ષ ઉત્પન્ન કરે છે. તથા અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે તેમ ભગવંત પણ અનેક ગુણોએ કરી શોભે છે. ૧૦ તે મેરુ પર્વત એક લાખ ભોજનનો છે તેના એક ભૂમિમય, બીજો સુવર્ણમય અને ત્રીજો વૈદુર્ય રત્નમય એવા ત્રણ કાન્ડ છે, તથા તે મેરુ પર્વતની ટોચ ઉપર પડગવન ધ્વજની નાંદક-શોભી રહ્યું છે તે મેરુ પર્વત નવાણું હજાર ભોજન ભાથો અને એક હજાર ભોજન નીચે જમીનમાં છે ૧૧ તે મેરુ પર્વત આકાશને સ્પર્શી રહ્યો છે ભૂમિને અવગાહી રહ્યો છે, એટલે ઊંચા, નીચા અને તીરછા લોકને સ્પર્શી રહ્યો છે જે મેરુ પર્વતની આસપાસ સૂર્ય

પ્રમુખ જ્યોતિષી દેવો પ્રશ્નલેખા કરી રહ્યા છે, ને મેરુ પર્વત સુવર્ણના જેવી કાંતિવાળો છે તેના ઉપર ઘણાં એટલે ચાર નંદનવન છે, જેને વિષે મોટા ઈંદ્રો પણ આવીને રતિમુખ સોજાવે છે ૧૨ વળી તે મેરુ પર્વત-૧ મહિર, ૨ મેરુ, ૩ મનોરમા, ૪ સુદર્શન, ૫ સ્વયંપ્રભ, ૬ ગિરિશબ, ૭ રત્નોચ્ચય, ૮ તિલકાપમ, ૯ લોકમધ્ય ૧૦ લોકનાભિ, ૧૧ રત્ન, ૧૨ સૂર્યાવર્ત ૧૩ સૂર્યાવરણ, ૧૪ ઉત્તમ ૧૫ દિશાદિ અને ૧૬ અવતસ્યો સોળ નામે કરી મહા પ્રકાશવાન થયે છે તથા સુવર્ણની પેઠે શુદ્ધ વર્ણવાળો, સર્વ પર્વતોમાં પ્રધાન, મેજલાએ કરી વિષમ અને વળી તે ગિરિશબ મહિ અને ઔષધિઓએ કરી દેહીધ્યમાન છે, તેથી જમીનની પેઠે બળદળપ્રમાણ ધર્મ રહે છે ૧૩ પૃથ્વીના મધ્ય ભાગમાં રહેલો સર્વ પર્વતોનો ઈંદ્ર મેરુ પર્વત સૂર્યની પેઠે શુદ્ધ દેશવાપત પ્રકર્ષે કરીને જણાય છે ઉપર કહી એવી શોભાએ કરી તથા અનેક પ્રકારના રત્નોના વર્ણોએ કરી મનને કંપે છે અને સૂર્યની પેઠે સર્વ દિશાઓને હીપાવે છે ૧૪ આ જથ મેરુ ગિરિશબ પર્વતના કહેવાય છે એ પૂર્વોક્ત ઉપમાએ મમ્મ જગવાન જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ જાતિએ, ગયે, ઇચને, જ્ઞાને એવ આચાર્ય સર્વોત્તમ છે ૧૫ લાખા પર્વતોના નિષઘ પવત મોટા છે, ગોળાકાર પવતોમાં રૂચક પર્વત એક છે, તે ઉપમાએ શ્રી મહાવીરદેવ જગતમાં પ્રજાએ કરી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે તથા સર્વ મુનિઓને વિષે પ્રજાવત કહ્યા છે ૧૬ તે જગવાન પ્રધાન ધર્મ પ્રકાશિત પ્રધાન, ઉચ્ચવળમાં ઉચ્ચવળ, દોષરહિત ઉચ્ચવળ, શાખ અને ચક્રમાની પેઠે એકાંત ઉચ્ચવળ, સર્વ ધ્યાનમાં સર્વોત્તમ એવું શુકલ ધ્યાન ધ્યાય છે, ૧૮ તે મોટા ઋષીશ્વર (મહાવીરદેવ) તમસ્ત કમ ખપાવીને જ્ઞાને કરી, ચારિત્રે કરી ઇચને કરી, સર્વોત્તમ લોકોને અમલાવે ઉત્કૃષ્ટી સાધિ અનંત ભાગે સિદ્ધિગતિને પામ્યા, ૧૮ જેમ વૃક્ષોને વિષે શામલી વૃક્ષ પ્રસિદ્ધ છે, જે વૃક્ષને વિષે સુવલ્લુપ્તમાર દેવતાઓ રતિમુખ વેદ છે વનને વિષે જેમ નંદનવન શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ જ્ઞાને અને ચારિત્રે કરી પ્રજાવત છે ૧૯ શબ્દોમાં જેમ મેઘની ગજાનો શબ્દ, તારાઓને વિષે જેમ ચંદ્રમા અને સુગંધીઓમાં જેમ ચંદન શ્રેષ્ઠ છે તેમ મુનિઓમાં આકાંક્ષારહિત એટલે આલોક પરલોકની વાછના રહિત શ્રી મહાવીરદેવ

શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે ૨૦ જેમ સર્વ સમુદ્રોમા સ્વયભૂરમણુ સમુદ્ર, નાગકુમાર દેવતાઓમાં ધરણેદ્ર અને રસમાં શેરડીનો રસ શ્રેષ્ઠ છે તેમ તપોપદ્યાને કરી મુનિઓમા શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે ૨૧ હાથીઓને વિષે જેમ ઐરાવત હાથી, મૃગાદિક જનાવરોમાં સિંહ, પાણીમાં ગંગા નદીનું પાણી, પક્ષીઓને વિષે ગરૂડ પક્ષી (વેણુદેવ) પ્રધાન છે, તેમ નિર્વાણવાદીઓમાં જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ પ્રધાન કહ્યા છે ૨૨ યોદ્ધાઓમાં જેમ વિશ્વ-સેન (ચક્રવર્તી,) કુલોમાં જેમ અરવિંદ કમળ, ૧ ક્ષત્રીયોમા જેમ દાતા-વાક્ય (વચન) પાળનારો એવો જે ચક્રવર્તી તે શ્રેષ્ઠ છે તેમ ઋષિઓને વિષે શ્રી વર્ધમાન સ્વામી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે ૨૩ દાનમાં અભયદાન, સત્ય વચનમા અનવદ્ય વચન અને તપને વિષે બ્રહ્મચર્ય શ્રેષ્ઠ કહ્યું છે, તેમ સર્વ લોકમા ઉત્તમ શ્રમણુ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવ શ્રેષ્ઠ છે. ૨૪ સ્થિતિવાળા લોકોમાં જેમ લવ સપ્તમ દેવે (પાંચ અનુત્તર વિમાન-વાસી દેવતા) સલાઓમાં સૌધર્મ સલા, અને સર્વ ધર્મોમાં જેમ મોક્ષધર્મ શ્રેષ્ઠ છે તેમ જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીરદેવથી કોઈ ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાની નથી એટલે શ્રી મહાવીરદેવ સર્વથી શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની છે ૨૫ જેમ પૃથ્વી સર્વ વસ્તુને આધારભૂત છે તેમ શ્રી મહાવીરદેવ પણ પૃથ્વી સમાન તથા આઠ પ્રકારના કર્મ ખપાવીને અભિલાષારહિત, દ્રવ્યસનિધિ તે ધન, ધાન્ય, દુપદ અને ચતુષ્પદાદિ અને લાવસનિધિ તે ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ બે પ્રકારની સનિધિ ન કરનાર, એવા પ્રજાવાન ચાર ગતિરૂપ મોટા સમુદ્રને તરીને મોક્ષ પામ્યા છે અભય કરનાર શૂરવીર તથા અનંત ચક્ષુવાળા છે ૨૬ ક્રોધ, માન, માયા તેમજ ચોથો લોભ એ ચાર અધ્યાત્મ દોષોને ત્યાગીને અરિહત અને મોટા ઋષિ થયા તેથી પાપકર્મ કરે નહિ અને કરાવે પણ નહિ ૨૭ ક્રિયા-વાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨ તથા અજ્ઞાનવાદીના ૬૭ એ સર્વ ૩૬૩ પાપકીઓના ભેદ જાણવા શ્રી મહાવીરદેવ તે સર્વ ભેદને (દુર્ગતિ જવાના કારણ) જાણીને તેનો ત્યાગ કરી ચારિત્રરૂપ ધર્મને વિષે જાવજીવ સુધી સાવધાનપણે રહ્યા ૨૮ તે લગવાન રાત્રિ-લોજનરહિત, સ્ત્રી-લોગનું નિવારણ કરીને અષ્ટ કર્મરૂપદુ ખનો ક્ષય કરવાને



અર્થે ઉપધ્યાનવાન (તપસ્યાવટે રહે સુકાવી નાખ્યો એવા) થયા. વળી તે પ્રભુએ આ લોક અને પરલોકના સ્વરૂપ બાણીને સર્વ પ્રકારના પાપના સ્થાનકોને ધણીવાર નિવારણ કર્યા ૨૬ હે જ બૂ ! સમ્યક્ પ્રકારે જર્ણ અને પદવટે શુદ્ધ એવા અરિહંત ભાષિત ધર્મને સાંજળીને તથા સરદૂદીને ધણા લોકો અનામુષ સિદ્ધ થયા અને જે લોકોને કર્મ બાદી રક્ષા હવા તે લોકો દેવોના અધિપતિ તથા ઇદ્રાણિક ઘણા આગમિક કાળે સિદ્ધ થયે (તિ બેભિ)

### પરશુરણ ગાથાઓ (મૂળ)

મય-મહાવય-મુલ્લય-મૂલ,	સમણ-મણાઇલ સાદુ સુખીલ ;	
વેશવિરામણપન્નવસાણ	સવસમુદ્ધમહોદધી	તિથ ૧
તિન્ન કરદિ સુદેસિયમગ્ગ	નરમ-તિસ્થિ વિવલિન્નમગ્ગ ;	
સુવ પવિત્ત મુનિમ્મિયસાર,	સિદ્ધિવિમાણ, અવમુધ-દાર	૨
દેવ નરિંદ નમંમિય-પૂંધ,	સુલ્લજગુત્તમ-મગલ-મગ્ગ ;	
હુદરિસ મુણ-નાયગમેક,	મોદૂપપહસ-વડિંસમજૂમ	૩
ધમ્મારામે ચારે ભિક્ષુ	ધિષ્ઠમ ધમ્મ-સારદી,	
ધમ્મારામેરમા-હતે,	બલચેર-નમાદિએ	૪
દેવ-દાણવ-ગધ્યા,	જદૂપ-રદૂપસ્ત-કિન્નર,	
બલચારિ નમસતિ,	હુક્કર જે કરતિ	૫
એસ ધમ્મે પુવે નિચ્ચે	વાસમે નિલુદેસિએ;	
સિદ્ધા સિલ્લંતિ ચાણેણ,	નિલિલ્લસ્ય તિ તદાવ	૬
અરહંત સિદ્ધ પવયણ	સુરે મેર બહુસ્સુએ તવસીયુ;	
જમ્મજલયા મ વેદિ,	અભિક્ષમનાલોચઓએ	૭
હસણ વિણય આવસસને ય,	શ્રીરૂપ્યએ નિરપ્પારે;	
ખણુવ તવ ચિય્યાઅ	વયાવચ્ચ નમાદીએ	૮
જાતુ વપાણા પુ મુજાત્તી	પબ્બયો પમાણણ્યા;	
અનદિ કા વુદ્ધિ,	નિત્યરત્ત વપ્પાં સુમે	૯

નિજીવયણે અણુરતા,	નિજીવયણુ જે કરતિ ભાવેણું;	
અમલા અસંકિલિટા,	તે હુતિ થ પરિત્તમ સારિ.	૧૦
એવ ખખુ નાણીણે સાર,	જ ન હિ સઈ કિંચણું;	
અહિ સા-સમય એવ,	એતાવત્ત વિચાણિયા.	૧૧
ભઈ થ પુરિંદ ચ ઈજજ-પાસં,	ભૂતેહિં જાણે પડિલેહુ સાય,	
તમ્હાપિવિજાને-પરમંતિ જુચ્યા	સમ્મતદ સી જુ કરેઈ પાવં.	૧૨
ઉમ્મુચ્યપાસ ઇહમચ્ચિએહિ,	આર ભજીવીઉજાપયાણુપરસી,	
કામેસુ ગિદ્ધ જિચ્ચ કરતિ,	સ સ્થિતમાણા પુણુરેતિગઝં.	૧૩
સાવણેનાણેવિન્નાણે,	પચ્ચમેક્ષખાણેયસ જઓ;	
અણુએહુએ તવે એવ,	વોદાણે અકિરિયાસિદ્ધિ.	૧૪
સારં દ સણુ નાણુ,	સાર તવ નિયમ સંજમ સીલં,	
સારં નિજીવર ધમ્મં,	સારં સલેહણા પંડિયમરણું.	૧૫
કલ્લાણુકોડીકારિણિ,	હુગઇહુહનિઠવણી,	
સંસારજલતારણી,	એગ તહોઈજીવદયા.	૧૬
આર ભે નત્થિ દયા,	મહિલએસંગનાસાંઈખભં,	
સ કાએનાસઇસમ્મત્તં,	એવજાઅત્થગગહણું ચ.	૧૭
મજ્જા વિસયકસાયા,	નિંદાવિકહાચપ ચમીલણિયા;	
એએપચખપમાયા,	જીવા પાડતિસ સારે	૧૮
લખ્ખંતિ વિમલાસોએ	લખ્ખલ તિ સુરસખેયા,	
લલ્લ તિ પુત્તમિત્ત ચ,	એગોધમ્મો ન લખ્ખલઇ	૧૯
એગોહ નત્થિ મે કોઇ,	નાહ મન્નસ્સ કરુસઇ,	
એવ અદ્દીણુમણુસ્સા,	અખ્ખાણુમણુ સાસઇ	૨૦
એગો મે સાસઓ અખ્ખા,	નાણુદ સણુસ જઓ,	
સેસા મે ખાહિરા ભાવા,	સવ્વ સન્નેગ લખ્ખણા.	૨૧
નવિસુહીદેવતાદેવલોએ,	નવિસુહીપુઢવીપઈરાયા,	
નવિસુહીસેઠિસેણુવઇ	ચ, એગ તસુહીમુણીવીયરાગી	૨૨

નમરી સોહંતિ જલ વૃક્ષ મૂલા, રાજ સોહતા ચતુરગ્રી સેના;  
 નારી સોહંતિ સુશીલવતી, સાધુ સોહતા નિરવલ વાણી. ૨૩  
 ચૌક પૂરવ ધર કહીએ, જ્ઞાન ચાર વખાણીએ;  
 જિન નહિ પલ્લુ જિન સરિખા, સુધર્મા સ્વામી બાણીએ. ૨૪  
 માત, પિતા, કુલ જાત નિર્માણ, રૂપ અનૂપ વખાણીએ;  
 દેવતાને વસ્ત્રભાષ એવા, જગત્સ્વામી બાણીએ. ૨૫

### હરાવૈકાલિકસૂત્રનું પહેલું અધ્યયન

ધર્મો મગલમુક્ષિઃ, અર્હિસા સજ્જનો તથા;  
 દેવાણિ વ નમસતિ, જસ્ય ધર્મો સયા મલ્લે. ૧  
 જહા હમસ્ય પુષ્કેસુ, ભમશે આવિમધ રસ;  
 જ ય પુષ્કે કિલામેષ, સો ય પીલ્લેષ અપ્ય ૨  
 એમેએ સમણા મુચ્ચા, જે લોકો સતિ સાહુલો;  
 વિહગમા વ પુષ્કેસુ, શણ્ણમત્તેસણા તથા ૩  
 વય ચ વિત્તિ લખ્ખામો, જુ ય કોઇ ઉવહમ્મથ;  
 અહામહેસુ રીમતે, પુષ્કેસુ ભમરા જહા ૪  
 મહુકારસમા જુહા, જે ભવંતિ અલ્લિક્કિસથા  
 નાણાપિઠરયા દતા, તેણુ પુચ્ચતિ સાહુલો ૫ (તિ ભમિ)

અર્થ :- ધર્મ-ઉત્કૃષ્ટ માંત્રલિંગ છે જીવજીવ, સત્તર ભેદે  
 સુધર્મ અને બાર પ્રકારે તપ એ ધર્મનું લક્ષણ છે, એવા ધર્મને વિરે  
 જેનું સદાય મન છે, તેને દેવતા અને ચક્રવર્તી આદિ મનુષ્યો નમસ્કાર  
 કરે છે ૨ જેમ વૃક્ષના કૂંડને વિરે ભમશે નર્મદાએ વસ પીને પોતાના  
 આત્મા તૃપ્ત કરે છે, પણ કૂંડને પી ૧ ઉપખવતો નથી ૩ તેમ લોકોને  
 વિરે પરિવ્રજી મુકાએલા અને ચારિત્ર પાળનારા સાધુ ભમરાની માફક  
 ગવેષણાને વિરે વિચરે છે તેમ નૃપજસ્યે પોતાને અર્ધ દીપેલા અને  
 કોઈ પ્રાણી ન હવાય તેવી આહારની તૃષ્ણાને અને પામણુ ૫ જે  
 ભમરા સરખા, તત્ત્વના જ્ઞાણુ ગાણુ, નેશા પ્રતિબદ્ધિત નાના પ્રકારના

આહારને વિષે અનુરકત અને ઇન્દ્રિયોના હમણુહાર છે તેને ચારિત્રીઆ સાધુ કહીએ, એમ હું માનુ છું.

## દશવૈકાલિક સૂત્રનું બીજું અધ્યયન

કહ નુ કુળના સામણુ, ને કામે ન નિવારએ; ૧  
પએપએ વિસીયતો સ કપ્પસ્સ વસં ગએા. ૧  
વત્યગંધમલકાર, ઇત્થીઓ સયણાણિ ય; ૨  
અચ્છદા જે ન ભુજતિ, ન સે ચાઇત્તિ પુચ્ચઇ. ૨  
જે ય કતે પિએ ભોએ, લઘે વિપિદિ કુવધે; ૩  
સાહીણે ચયઇ ભોએ, સેહુ 'ચાઇ'—ત્તિ પુચ્ચઇ. ૩  
સમાએ પેહાએ પરિવયતો, સિયા મણો નિસ્સરઇ બહિહા, ૪  
ન સા મહ નોવિ અહ પિ તીસે, ઇચ્ચેવ તાઓ વિણુએજ્જ રાગ ૪  
આયાવયાહી ! ચય સોગમદલ, કામે કમાહી કમિય ખુ હંખ, ૫  
છિંદાહિ દોસ વિણુએજ્જ રાગ, એવ સુહી હોહિસિ સ પરાએ. ૫  
પક્ખ દે જલિય નોઇ, પૂમકેઉ હરાસય, ૬  
નેચ્છન્તિ વતય ભોત્તુ કુલે નયા અગ ધણે. ૬  
ધિરત્થુ તેડજસોકામી, ને તં જીવિયકારણા, ૭  
વત ઇચ્છસિ આવેઉ, સેય તે મરણુ ભવે. ૭  
અહં ચ ભોગરાયસ્સ, ત ચડસિ અ ધગવહિહણુ; ૮  
મા કુલે ગધણુ હોમો, સજમ નિહુઓ ચર. ૮  
જઇ ત કાહિસિ ભાવ, ના ના દિચ્છસિ નારિઓ; ૯  
વાયાઇદ્ધો વ્વ હોહો, અટ્ટિઅપ્પા ભવિસ્સસિ ૯  
તીસે સો વેયણુ સોચ્ચા, સન્યાએ સુભાસિય; ૧૦  
અ કુસેણુ જહા નાગો, ધમ્મે સ પડિવાઇઓ ૧૦  
એવ કુરેતિ સ ખુદ્ધા, પડિયા પવિયક્ખણા, ૧૧  
વિહિયકુતિ ભોગેસુ, જહા સે પુરિસુત્તમો ૧૧  
(તિ જેમિ.)

અર્થ-૧ કેવા વિચારથી સાધુ ચારિત્ર પાળે? જે કોઈ કામ સોજની  
 જૂઠી વાચ્છના નિવારે નહિ તે પગલે પગલે વિખવાઈ પામતો ઘેરો મામ  
 અધ્યવસાયને વશ થાય. જેને વજ્ર, સુખ, મીઠું, અલકાર, આલસ, વગેરે  
 સ્ત્રીઓની જાતિ, શબ્દ, આસન એટલાં વાનાં પોતાને નથી અને  
 સોજવતો મુખ નથી પણ સોજવતાનાં પચ્ચક્ષુખાણુ કર્યા નથી તેને ત્યાગી  
 કહીએ નહિ. ૩ જે કોઈ વડાલામાં વડાલા સોજ પામ્યા છે, એવા  
 સોજ પોતાને વશ કર્યાં, છાંડે, મેગળા કરે અર્થાત્ પચ્ચક્ષુખાણુ કરે તેને  
 નિર્મે ત્યાગી કહીએ. ૪ સમતા પરિણામના વિચારમાં વિચરતા સાધુનું  
 મન કદાચિત્ સમમથી બહાર (પ્રયમનું સસારસ્થુખ સાંભળવાથી)  
 નીકળે ત્યારે વિચારે કે, શ્રી મારી નથી તેમ તે સીના હું નથી, જેમ  
 વિચારીને મન વશ કરવા નિમિત્તે તે સ્ત્રી ઉપરથી સ્નેહ રાગ નિવારે  
 ૫ તડકાની આવાપના લીએ, સુકોમળપદ્મ છાંડે, નિર્મે સર્વ હું અને  
 ઉત્તરધવાને અર્થે કામસોજને છાંડે, દેવને છેદે અને રાગને ટાણે, જેમ  
 કરવાથી સસારને વિષે સુખી થાય. ૬ રાજેમતી રહનેમિત્તે પ્રધાંત થઈ  
 છે જાજન મુળમાં ઉપજેલા નાજ, જળદળતી, વીરણુ મુખાડાવાળી  
 અને સફળ ન થાય તેવી અમિમાં પેસી, બળી મરણુ કબૂલ કરશે,  
 પણ પોતાના વમેલા ઝેરને કહી પણ પાણુ લેવા ઇચ્છા કરશે નહિ. ૭  
 મિહાર છે તુજને હે અપજ્ઞાના કામી! જે તું, અસમ જીવિતજને  
 કારણે વમેલા સોજને પાછા લેવાની ઇચ્છા કરે છે? તેથી તુજને મરણુ  
 લણુ છે ૮ હું સોજક રાજાની પૌત્રી અને ઉત્તરેન રાજાની પુત્રી  
 છું; અને તું જાધકવિષ્ણુનો પૌત્ર અને સમુદ્રવિજય રાજાનો પુત્ર છે  
 માટે રૂમે મુખનકુળના સર્પ સરખો થા! અર્થાત્ વચ્ચ સોજને  
 પાછા લેવાની ઇચ્છા કરીશ તહિ પણ સયમ નિશ્ચય મનથી પાળ  
 ૯ જો તું સ્ત્રીઓને રેખીને મનને વિષે સોજની ઇચ્છા કરીશ તો  
 જેમ વામરે કરી હસ નામે વૃક્ષનાં મૂળ અસ્થિર થાય છે તેમ સ્ત્રીઓને  
 રેખીને કામ સોજની ઇચ્છાથી વારે આત્મા અસ્થિર થશે. ૧૦ જેમ  
 અકુરે કરી હાથી ઠેકાણે જાવે તેમ સાધ્વી રાજેમતિનાં ફડાં વચન  
 સાંભળીને રહનેમિ પગને વિષે સમ્યક્ પ્રકારે સ્થિર થયા. ૧૧ જેમ  
 પુરુષમહિ ઉત્તમ રહનેમિ સોજથી નિવર્ત્યા તેમ તત્વના બલ પડિત

અતિશય ડાહ્યા, તે પ્રમાણે કરે (લોગથી નિવર્તે) એમ હું કહું છું. ધતિ.

## દશવૈકલિક સૂત્રનું ત્રીજું અધ્યયન

સંજમે	સુકૃતિઆપાણ,	વિષ્ણુમુક્ષાણ,	તાઈણું;	
તેસિમેયમણાઈણું,		નિગ્ગંથાણ,	મહેસિણ.	૧
ઉદેસિય	ક્રીયગડ	નિયાગ	અભિહડાણિ	ય;
રાઈભત્તે	સિણાણે	ય,	ગ ધ	મલ્લે ચવીયણે;
સન્નિહી	ગીહિમત્તે	ય,	રાયપિડ	કિમિચ્છએ;
સવાહણા	દત્તપહોયણા	ય,	સ પુચ્છણા	દેહપલોયણાય.
અટ્ટાવએ	ય	નાલીએ,	છત્તરસ	ય ધારણુટ્ટાએ,
તેગિચ્છ	પાણુહા	પાએ,	સમારભ	ચ ભેઈણા
સિન્નભયરપિંડ	ચ,	આસ દીપલિય	કએ ;	
ગિહ તરનિસેન્ન	ય,	ગાયસ્સુવકુણાણિ	ય	૫
ગિહિણા	વેઆવડિય,	બ	ય આજીવવત્તિયા,	
તત્તાનિવુડલોઈત્ત,		આઉરસ્સરણાણિ	ય.	૬
મૂલએ	સિંગમેદે	ય,	ઉચ્છ્રખ ડે	અનિવુડે;
ક'કે	મૂલે	ય સચ્ચિત્તે,	ફલે ખીએ	ય આમએ
સોવચ્ચલે	સિંધવે	લોણે,	રામાલોણે	ય આમએ,
સામુદ્દે	પસુખારે	ય,	ઠાલાલોણે	ય આમએ.
ધૂવણેત્તિ	વમણે	ય,	વત્થીકમ્મવિરેયણે,	
અજણે	દત્તવણે	ય,	ગાયખલ ગવિભૂસણે,	૮
સંવમેયમણાઈન્ન		નિગ્ગ થાણ	મહેસિણ,	
સંજમન્નિમ	અ	જુત્તાણ,	લહુભૂયવિહારિણું.	૧૦
પંચાસવપરિણુયાયા,		તિશુત્તા	છસુ	સંજયા,
પંચનિગ્ગહણા	ધીરા,	નિગ્ગન્થા	ઉચ્છ્રકંસિણા.	૧૧

આમાવયતિ	ગિરિદેવ,	હેમતેષુ	અવાઉઝા
વાસાસુ	પરિવહીણા,	સજ્યા	સુસમાહિયા ૧૨
પરિસહરિહિતા		ધૂમ્મોહા	વિષદિયા;
સંવદુષ્પપદીણા,		પક્ષમતિ	મહેસિણા ૧૩
દુષ્કરાર્થ	કરિષ્ણા,	દુષ્કરાર્થ	સહિષ્ણુ ૧૪
કેષ્ઠત્ય	દેવદોષેષુ,	કેષ્ઠ	સિદ્ધિતિ નીરપા ૧૫
અવિષ્ણા	પુલ્લક્ષ્મી,	સજ્જિય	તવેષુ ૧૬
સિદ્ધિમંત્રમણ્યપ્રતા,		તાઇલો	પરિવિવુઝા ૧૭

(તિ ભેમિ)

અર્થ — અયમને વિષે જેણે બહી રીતે આત્માને સ્થાપ્યો છે, જે વિવિધ પ્રકારના પરિવહીણા મુકાણા છે અને છકાયના રખવાગ છે એવા, તથા ચાન્દ્રના પાગનાશ નિર્મલ, મોગ સપીધરને આત્રણ કહેણ તે આત્રણના આરવા યોગ્ય નથી તે આવન અનાચરણના નામ કહે છે ૧ આધાકર્મી આદાર લેવો તે, ૨ પૈસા આપી લાવેલી વસ્તુ લેવી તે, ૩ નિત્ય નાર પ્રકારનો આચાર લે તે, ૪ સામી મનાવીને વસ્તુ લેવી તે, ૫ રાત્રિ સોજન કરે તે, ૬ નાહવું તે, ૭ મુગાંધી, શરીરે લગાવેલો, ૮ કુલ પ્રમુખની માગા પડે તે, ૯ પખાધી વાચરો લે તે ૧૦ રાતવાસી આદાર રાખે તે, ૧૧ ગૃહસ્થના વાસણમાં જમે તે, ૧૨ રાધર્ષિક (શબને વાસ્તે ઘણા વિગયધી અને બલિષ્ઠ આદાર બનાવેલો દોષ તે) લોનને તે, ૧૩ હાન દેવાને વાસ્તે કાઢેલો આચાર લે તે, ૧૪ શરીરે નર્તન કરવું તે, ૧૫ હાન સાફ કરવા તે, ૧૬ ગૃહસ્થને પુલ્લ અબર પૂછવા તે, ૧૭ વપાવુ આદિના મોડુ કોણ તે, ૧૮ નયં ઉપાસનને કારણે ૧૧૫૧ ૧૧૫૫ અને ગેરજ આદિ રનન રનવી તે તથા જુગે રમે તે ૧૯ હરકબલ આદિ માયે રાખે, રખાયે તે, ૨૦ મેકું કરવું કરાવવું તે, ૨૧ પાગાં પગરખા પડેરવા તે, (કપાના અપચા ના ૧૧૫૫) ૨૨ નારન કર તે, ૨૩ અન્નિના આરબ કરે તે, ૨૪ સ્થાનકના ધણીના આચાર કહિ વ તે, ૨૫ ડોલીના, ૫૦ ૧ અને પુરથી ૫૧ ૫૨ ત ૨૬ ગૃહસ્થને ધર ગેરે તે, ૨૭ શરીરના આરને વિવપન

કરવાં તે (પીઠી પ્રસૂખનાં) ૨૮ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચ કરે તે ૨૯ પોતાની  
 જાતિ જાણાવી આજીવિકા કરવી તે, ૩૦ મિશ્ર એટલે કાંઈક જીવના  
 પ્રદેશ રહી ગયા હોય તેવાં કાચાં, પાકા આહાર પાણી ભોગવવા તે, ૩૧  
 ભૂખ તૃષાદિક અથવા રોગાદિક પીડા જીવજવાથી ગૃહસ્થનુ શરણુ લે તે,  
 ૩૨ કાચા મૂળા, ૩૩ કાચુ આહુ, ૩૪ શેરડીના કટકા ભોગવે તે, ૩૫  
 સુરણુ આદિ કદ ભોગવે તે, ૩૬ વૃક્ષના મૂળ સચિત ભોગવે તે, ૩૭  
 કાચાં ફળ, ૩૮ કાચાં ખીજ લેવા તે, ૩૯ સચળ, સિંધવ, ૪૦ મીઠું,  
 ૪૧ અગરનુ કાચુ મીઠું ભોગવવું તે, ૪૨ સમુદ્રનુ મીઠું, ૪૩ ખારી  
 ધૂળથી નીપજેલુ મીઠું ૪૪ કાળુ મીઠું કાચુ ભોગવવુ તે, ૪૫ વસ્ત્રા-  
 દિકને ધુપ દેવો અથવા ધોવાં તે, ૪૬ ઔષધથી વમન કરવુ તે, ૪૭  
 ગળાથી નીચેના વાળ સમારવા તે, ૪૮ જીલાળ લેવો તે, ૪૯ આંખમાં  
 અજન કરવું તે, ૫૦ દાતણુ કરવું તે, ૫૧ શરીરે તૈલાદિક વિલેપન  
 કરવુ તે, ૫૨ શરીરની સુશ્રૂષા કરવી તે અનાચાર દોષ એ સર્વ અના-  
 ચરણુ દોષ નિર્ગથ મોટા ઋષિવર, સચમને વિષે જોડાયેલા અપ્રતિ-  
 બધપણે વિચરનારને આચરવા યોગ્ય નહિ ૧૧ પાચ આશ્રવ માઠા  
 જાણી છોડનાર, ત્રણ ગુપ્તિ ગોપવનાર, છકાય જીવની સમ્યક્ પ્રકારે  
 ચત્ના કરનાર, પાંચ ઇન્દ્રિયનો નિગ્રહ કરનાર, ધૈર્યવત, નિર્ગથ, સરલ  
 દષ્ટિએ સચમ પાળનાર ૧૨ ઉનાળાની ઋતુને વિષે આતાપના લીએ,  
 શિયાળાની ઋતુને વિષે વસ્ત્ર દૂર મૂકી ટાઢ સહન કરે વર્ષાકાળે અ ગો-  
 પાગને સવરી એક ઠામ ખેસે સમ્યક્ પ્રકારે ચત્નાના કરણુહાર, ભલી  
 સમાધિવત, જ્ઞાનાદિકના ધરણુહાર ૧૩ જેણે પરિષદરૂપ વેરીને દમ્યા,  
 મોહને દૂર કર્યો, ઇન્દ્રિયને જીત્યા એવા મોટા ઋષીશ્વર, શારીરિક અને  
 માનસિક દુખ ટાળવાને અર્થે ઉદ્યમ કરે છે ૧૪ દુષ્કર કર્તવ્ય કરીને  
 દુષ્કર-સહી ન શકાય તેવા પરિષદ સહીને તે માહેલા કેટલાક મુનિ-  
 રાજો દેવલોકને વિષે જીપજે અને કેટલાક મિદ્ધ થાય ૧૫ પાછલા  
 ભવનાં કર્મને, સચમે કરી, તપે કરી, ખપાવીને મોક્ષ માર્ગ પામ્યા  
 થકા છકાય જીવને તારનાર અને અતિશય શીતળ થયા, એમ હું  
 કહું છું



## શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સુવર્ણ ત્રીશુ અધ્યયન

અતારિ	પરમ ગાણિ	દુસ્વહાણી	જન્તુલો,	
માણસત્ત	સુધ	સહી	સ જન્મિ	ય વીરિય ૧
સમાવન્ના	જુ	સ સારે,	નાણાગોતાસુ	બાંધુ,
કમ્મા	નાણાવિહા	કદુ,	પુટો વિસ્તભયા	પથા ૨
એગયા	દેવલોએસુ,	નરએસુવિ	એગયા,	
એગયા	આસુર	કામ,	આહાકમ્મેહિ	અમ્મ ૩
એગયા	ખત્તિઓ	હોઈ,	તઓ	ચરડાલખુમ્મેસો,
તઓ	કીઠપય યો	ય,	તઓ	કુન્તુપિપીલિયા ૪
એવમાવદ્દએણીસુ,		પાણિલો	કમ્મકિલ્લિસા,	
ન	નિવિલ્લન્તિ	સ સારે,	સલ્લકુસુ	વ ખત્તિયા ૫
કમ્મસ ગેહિ	સમ્મૂહા,	દુકખયા	બહુવેયલ્લા;	
અમાણસાસુ	એણીસુ,	વિલ્લિકમ્મન્તિ	પાણિલો	૬
કમ્માણુ	દુ	પહણાએ,	આણુપુલ્લી	કયાઈ ૭
જીવા	સોહિમણુપ્પત્તા,	આમયન્તિ	મણુસ્સવ,	૮
માણુસ્સ	વિગ્ગહ	લખ્ખુ,	સુધ	ખમ્મસ્સ દુસ્સહા;
જ્ઞ સોચ્ચા	પડિવલ્લન્તિ,	તવ	ખન્તિમહિસવ	૯
આહચ્ચ	સવણુ	લખ્ખુ,	સહા	પરચદુસ્સહા,
સોચ્ચા	નેઆઉચ	મગ્ગ,	બહવે	પરિભસ્સઈ ૬
સુધ	અ	લખ્ખુ	સહ ચ,	વીરય પુણુ દુસ્સહ,
બહવે	રાયમાણાવિ,	નો	ચ ણુ	પડિવલ્લન્તે ૧૦
માણુસત્તનિ	આયાઓ	એ	ધમ્મ સોચ્ચ	સદ્દે;
તવસ્સી	વીરિય	લખ્ખુ	સગુટે	નિમ્મુલ્લે ૧૧
સોહી	ઉચ્છય	બૂચસ્સ,	ધમ્મા	સુદસ્સ ચિદ્ધ;
નિલ્લાણુ	પરમ	બાઈ	ધમ્મસિત્ત	લ્લ પાવજે ૧૨
વિગિય	કમ્મુલ્લો	હેઉ	જ્ઞસ	સચ્ચિલુ ખત્તિએ,
સરીર	પાહવ	હિચ્ચા,	ઉકુ	પકકમઈ કિસ ૧૩

પ્રિસાલિસેહિં સીલિંહિં, જકખા ઉત્તરઉત્તરે,  
 મહાસુકંકાં વ દિપ્પન્તા, મન્નતા અપુણ્ણચયં. ૧૪  
 અપિયા દેવકામાણુ, કામરૂપવિઉન્વિણ્ણો,  
 ઉદ્ધં કપ્પેસુ ચિદ્ધન્તિ, પુન્ના વાસસયો બહુ ૧૫  
 તત્થ કિચ્ચા જહાઠાણુ, જકખા આઉકખચ્ચે ચુયા;  
 ઉવેન્તિ માણુસ ભેણિં, સે દસ ગેડલિભયધં ૧૬  
 ખેત્ત વત્થુ હિરણ્ણં ચ, પસવો દાસપોરુસં;  
 ચત્તારિ કામખન્ધાણિ, તત્થ સે ઉવવન્નજ્જધં. ૧૭  
 મિત્તવ નાયવ હોધ, ઉચ્ચાગોગ્ગે ચ વણ્ણવં,  
 અપ્પાયકે મહાપન્ને, અલિભચ્ચે જસોબલે. ૧૮  
 ભોચ્ચો માણુસચ્ચે ભોચ્ચે, અપ્પડિરૂવે અહાઉય,  
 પુન્નિ વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલ યોહિ ભુજ્જિયા. ૧૯  
 ચઉરગ દુલ્લહ નચ્ચા, સજ્જમ પડિવલ્લિજ્જયા,  
 તવસા ધુયકમ્મસે, સિદ્ધે હવધં સાસચ્ચે. ૨૦  
 ( ત્તિ ભેમિ. )

અર્થ :—૧ મોક્ષ પામવાનાં ઉત્કૃષ્ટાં ચાર અગ તે, ૧ મનુષ્ય-  
 પાણુ ૨ સૂત્રનુ સાંભળવુ, ૩ ધર્મ ઉપર શ્રદ્ધા અને, ૪ સધમને વિષે  
 યજ્ઞનુ ફેરવવુ એ ચાર મોટાં કારણુ આ સસારમાં જીવને મળવાં  
 દુર્લભ છે ૨ સસારમાં રહેલા જીવેએ નાનાં (અનેક) પ્રકારનાં ગોત્ર-  
 તથા જાતિને વિષે જ્ઞાનાવરણાદિક અનેક પ્રકારનાં કર્મે કરી જુદી જુદી  
 એકે દ્રિયાદિક જાતિથી સર્વ લોક ભર્યો છે ૩ એકદા શુભ કર્મે કરી  
 જીવ દેવલોકમાં જાય એકદા પાપકર્મે કરી નરકજાતિમાં જાય અને  
 એકદા અસુરની જાતિમાં જાય, એ પ્રમાણે જેવાં કર્મ કરે તેથી જાતિએ  
 જાય છે ૪ એકદા ક્ષત્રી (રાજા) થાય છે, ત્યારપછી ચંડાળ થાય,  
 બુકકસ થાય, ક્રીડા થાય, પતંગીઓ થાય અને ક્રીડી થાય છે ૫ એ  
 પ્રમાણે જીવા ચોરાશીલક્ષ જીવાયોનિમા પરિબ્રમણ કરે છે કર્મરૂપ મેલથી  
 મેલિન થયેલા જીવો સસાર સમુદ્રથી નિવર્તે નહિ જેમ સર્વ અર્થને

૧ મોતા બ્રાહ્મણી, પિતા ચંડાળ હોય તેને બુકકસ કહીએ.

વિષે રાજા પાછા હઠે નહિ તેમ કર્મ કરવામાં હવ પાછા હઠે નહિ.  
 ૬ કર્મને ચોએ હવ મૂઢ થાય, દુઃખીઓ થાય, બહી વેદના સોજવણ  
 વાળો થાય અને મનુષ્યથી ઊતરતી ચોનિમા વિશેષ હજુય છે ૭ અનેક  
 ભવ પરિભ્રમણ કરી કેટલેક કાળે હવ અશુભકર્મને હજી વિશુદ્ધકર્મને  
 પામવાથી મનુષ્યપણુ અગ્નિકાર કરે છે ૮ મનુષ્યનુ શરીર પામીને  
 ધર્મ સાંભળવાનુ મળવું દોષાલુ છે, જે ધર્મ સાંભળવાથી હવ બાર  
 પ્રકારે તપ, શ્રેષ્ઠા અને હવા અગ્નિકાર કરે છે ૯ કદાચ ધર્મનું સાંભળવું  
 પામે તો ધર્મમાં શુદ્ધ મદદા થવી અતિ દુલભ છે, કેમકે ન્યાયમાર્ગ  
 (મોક્ષમાર્ગ) સાંભળીને પણ જમાણી પ્રમુખ ઘણા લોકો બ્રહ્મ થાય છે.  
 ૧૦ વળી ધર્મનું સાંભળવું, અને મદદા પામે પણ સમયને વિષે જળ  
 દારવણુ દુર્લભ છે, કેમકે શ્રેણિકાદિ ઘણા લોકો ધર્મને આહવા થકા પણ  
 નાસ્ત્રિકધર્મ અગ્નિકાર કરી શકતા નથી. ૧૧ મનુષ્ય ભવ પામીને જે  
 કોઈ ધર્મ સાંભળીને સરદહે અને તપસ્વી થઈ સમયને વિષે જળ  
 દેશવે તે પુરુષ સામ્યવ રૂપી કર્મરૂપ રજને ટાળે. ૧૨ વળી કથાચરૂપ  
 મેલ ટાળીને નિર્મળ થાય, જિનશાપિત શુદ્ધધર્મને વિષે નિશ્ચય ખ્યે  
 રહે અને ઉત્કૃષ્ટી મોક્ષમતિને પામે થીએ સીચેલ અગ્નિની પેઠે તપ  
 તેજે કરી રીપે. ૧૩ મિષ્ણાત્વાદિ કર્મના હેતુને ટાળે. હથ પ્રકારે કથા  
 આકરીને સમયનો સમય કરે તે, માટીના કાચા ભાજન જેવું (ગૌદારિક  
 શરીર છંદીને મોક્ષ, દેવલોક આદિ ઉચ્ચ ગતિએ જાય ૧૪ અનેક  
 પ્રકારની આકરી ક્રિયાઓ કરીને સાધુ છિયામા છિયા દેવતાઓ થાય છે.  
 અદ્રમા, સૂર્યની મારક અતિ તેજે રીપતા થકા, મશ્વુ નથી જોવું માની  
 સુખે રહે છે ૧૫ દેવતાનાં કામસોગ જન્મા છે તેમાં આસકત થઈ,  
 ચિતવે તેવાં રૂપ વિપુર્વતા થકા અસખ્યાતા પૂર્વ સુધી છિયા દેવલોકમાં  
 રહે છે ૧૬ દેવતા પોતાના સ્થાનકને વિષે રહેતા થકા આજીવુ કપ  
 થયેથી જવીને મનુષ્યની ચોનિપ્રત્યે હથ અગે સપૂર્વ જન્મે છે ૧૭  
 ઉપાધી જનીત તે એતર, વાહી તથા હાકી જનીત તે ધર પ્રમુખ,  
 સોનુરૂપ મોઠાકાથી હાસકાથી, પાથકળ જે ચાર પ્રકારના સ્કંધ જ્યાં  
 હોય ત્યાં તેઓ જાય છે ૧૮ તેઓ મિત્રવત, સ્વજનવત, ઉચ્ચસોત્રના  
 બહી, રૂપવત, નિશાગી, મદદા પ્રજાવત વિનયવત, અશવત, બળવત  
 અને કાઈ કરવામાં સમર્થ હોય છે ૧૯ પૂર્વજન્મને વિષે નિર્મળ  
 ધર્મને સેવવાથી તેઓ અનુપમ રૂપવાળા થઈ મનુષ્ય સજાથી સોજ

ભોગવીને જીવતાં સુધી ચોક્ષુ સમ્યક્ત્વ પામે ૨૦ મનુષ્યાદિ ચાર અ ગ મળવાં દુર્લભ જાણીને સયમ અગીકાર કરી, તપે કરી કર્મરૂપ મેલને ટાળીને શાશ્વતા સિદ્ધ થાય છે એમ હું કહું છું.

### શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સુવતુ ચોથુ અધ્યયન.

અસખ્યં જીવિય મા પમાયએ, જરોવણીયસ્સ હું નતિય તાણુ; ,  
એવ વિચાણાહિ જણે પમતે કિણુવિહિંસા અજ્યા ગહિન્તિ. ૧  
જે પાવકમ્મેહિ ઘણુ મણુસા, સમાયયન્તી અમઈ ગહાય, ,  
પહાય તે પાસપયટ્ટિએ નરે, વેરાણુબદ્ધા નરય ઉવેન્તિ ૨  
તેણે જહા સન્ધિમુહે ગહીએ. સકમ્મણા કિચ્ચઈ પાવકારી;  
એવ પયા પેચ્ચ ઇહ ચ લોએ, કડાણુ કમ્માણુ ન મુક્ખ અતિય ૩  
સ સારમાવન્ન પરસ્સ અટ્ટા, સાહારણુ જં ચ કરેઈ કમ્મ, ,  
કમ્મસ્સ તે તસ્સ ઉ વેયકાલે, ન બન્ધવા બન્ધવયં ઉવેન્તિ ૪  
વિત્તેણુ તાણું ન લલે પમત્તો, ઇમમ્મિ લોએ અદુવા પરત્થા, ,  
દીવપ્પણુકેવ અણુન્તમોહિ, નેયાઉય દુર્મમદુર્મમેવ ૫  
સુતેસુ ચાવી પડિણુદ્ધજીવી, ન વીસસે પહિડએ આસુપન્ને, ,  
ઘોરા મુહુત્તા અબલ સરીર, ભારડપ્પખી વ ચરેડપ્પમત્તો ૬  
ચરે પયાઈ પરિસ કમાણો, જ કિચ્ચિ પાસે ઇહ મણુમાણો;  
લાભત્તરે જીવિયા બૂહઈત્તા, પચ્છા પરિન્નાય મલાવધ સ્ત્રી ૭  
છન્દનિરોહેણુ ઉવેઈ મોક્ષખં, આસે જહા સિક્કિખયવમ્મધારી,  
પુન્વાઈ વાસાઈ ચરેપ્પમત્તો, તમ્હા મુણી ખિપ્પમુવેઈ મોક્ષખ ૮  
સ પુન્વમેવ ન લલેજજ પચ્છા, એસોડવમા સાસયવાઈયાણુ,  
વિસીયઈ સિદ્ધિલે આઉયમ્મિ, કાલોવણીએ સરીરસ્સ લેએ ૯  
ખિપ્પ ન સકકેઈ વિવેગમેઉ, તમ્હા સમુદ્દાય પહાય કામે,  
સમિચ્ચ લોય મમયામહેસી, અપ્પાણુરક્ખી ચરેડપ્પમત્તો ૧૦  
મુહુ મુહુ મોહણુ જયન્ત, અણેગરૂવા સમણુ ચરન્ત, ,  
કાસા કુસન્તિ અસમંજસ ચ, ન તેસિ ભિકખૂ મણુસા પઉસ્સે ૧૧  
મન્દા ચ કાસા બહુલોહણિજ્જ, તહપ્પગારેસુ મણું ન કુજ્જ, ,  
રકિખજ્જ કોહુ વિણુએજ્જ માણુ, માય ન સેવેજ્જ પહેજ્જ લોહં ૧૨

જેડસ પ્રથા તુષ્ઠપદ્મપવાઈ, તે પિલ્લડોસાસુખમા પરબ્ધ  
એએ સ્વભૂતિ દુઃખમાણે, કહે શુભે બવ સરીસેક. ૫૩  
(તિ બેનિ)

અર્થ—૧ આઉપુ સધાય તેમ નથી માટે છે જીવ। ખમતિ વિરે  
પ્રમાદ ન કર જરાવ ત જીવને નિશ્ચં કોઈ ત્રાણ શરણ નથી માટે એવું  
જીવ કે હિસક, અજિતે દ્રિય અને પ્રમાદી જીવો કોને શરણ જશે ? ૨  
જે મનુષ્ય પાપકર્મ કરીને ખન મેળવે છે અને જો ખન નાઈ દુઃખ  
ટાળશે એમ બાધી અમૃતની પેઠે મહી રાખે છે, તેઓ તે ખન છોડીને  
શ્રીપુત્રાદિના પાશમાં રહ્યા થકા વેર—બૃધ બાધીને નરકે જાય છે ૩  
જેમ ખાતર પકડા ખાતરને મોઢે પકડાએલો પાપી શ્વેર પોતાના કર્મ કરી  
પીઠા પામે છે તેમ જીવ બાધોઈ અને પરલોકમા પીડા પામે છે કારણ કે  
કરેલા કર્મ લોભવ્યા સિવાય છૂટે નહિ ૪ સસારી જીવ મરને તથા  
પોતાને માટે જે સાધારણ કર્મ કરે છે તે કર્મ લોભવવાને વખતે પ્રે  
પર જીવો બાધવપણે રહેતા નથી એટલે દુઃખમા ભાગ લેતા નથી. ૫  
પ્રમાદી જીવ ખને કરીને બાધોઈ અને પરલોકને વિરે ત્રાણ—શરણ પામે  
નહિ. સમકિત્ત્વમ હીવો બુઝાણાથી મોક્ષનો ઉદય થાય છે તેથી પ્રાણ  
માર્ગને ઠીઠો, અણુઠીઠો કરે છે ૬ પરિત, શીઘ્ર પ્રજાવત પુરુષ, કબ  
નિદ્રાએ સૂતો થકો પણ બાવથી બગતો થકો સુયમ જીવિત રે જીવે  
અને પ્રમાદનો વિચાર ન કરે કારણ કે ભલકર કાળ બલ છે અને  
શરીરબળરક્તિત વસ્તુ બલ છે, માટે ભાર ૪ પખીની પેઠે પ્રમાદરક્તિત ચાલે  
છે ૭ જે કોઈ મૂળા શુભ તથા ઉગ્રશુભને વિરે ફોવ ન લાગે તેમ શઠાલો  
ચાલે અને સસારને પાપ સરળો માને તથા જ્ઞાન, કર્મ ન અને શા  
સ્ત્રિાદિક કોઈ બલતો, શાશ મળે તથા સુખી સુયમ જીવિતવ્યને વધારીને  
પછી મરણને બલસરે કર્મરૂપ મળ તથા શરીરને ટાળે ૮ શીખવેલા  
અને કવચ ધરનાર ઘોડાની પેઠે સાધુ પોતાની મરણ અટકાવીને  
મોક્ષને પામે પણ પૂર્વ સુખી પ્રમાદરક્તિત વીતરાજને માર્ગે ચાલે તે  
સુનિ શીઘ્ર મોક્ષ બલ છે ૯ જે પુરુષ પ્રથમ ખર્ચ ન કરે અને એમ  
માને કે અતકાળે ખર્ચ કરીશ, તે પુરુષ પછી પણ ખર્ચ કરી શકતો  
નથી. એ ઉપમા કેવળીને છાલે પણ ખીબા પુરુષોને છાલે નહિ. ૧  
છે જીવ। તુ શીઘ્ર વિવેકે (ખર્ચ) પામી શકતો તથા માટે સાવધાન

થઇ કાંમલોગને છાંડીને મોટા ઋષીશ્વરની પેઠે સદ્ગણાં પ્રાણીઓને સમભાવે બરાબર જાણીને આત્માની રક્ષા કરતો થકો અપ્રમાદી થકો વિચર. ૧૧ મોહના ગુણોને છૂટતાં સયમને વિષે વિચરતા સાધુને અનેક પ્રકારના આકરા કે સુવાળા શબ્દાદિ વિષયો વારવાર હરકત કરે છે પણ તે ઉપર સાધુ મને કરીને પ્રભુ દ્વેષ ન કરે. ૧૨ શબ્દાદિ વિષયોનો સ્પર્શ ઘણા જીવોને મદ પાડે છે અને લોભ ઉપજાવે છે. માટે તેવા વિષયોમાં મન ન રાખવું તથા ક્રોધ ન રાખવો, માનને ટાળવું માયા ન સેવવી અને લોભને છાંડવો. ૧૩ જો કેઇ તત્ત્વજ્ઞાન વિના સસ્કૃત ભાષા બોલવાના કોળ ધાલનાર અને પારકાં શાસ્ત્રના પરપણુહાર, રાગદ્વેષસંહિત પરવશ પડયા છે તેને મિથ્યાત્વી ગણી તેમનાથી દૂર રહી જવજીવ સુધી જ્ઞાનાદિક ગુણની વાછના કરવી. ॥ ઈતિ ॥

### શ્રી નમિપ્રવજ્યાનું નવમું અધ્યયન (ઉત્તરાધ્યયન)

અધિજી	દેવલોગાઓ,	ઉવવન્નો માણુસમિલોગમિમ;	૧
ઉવસન્તમોહણિજ્જો,		સરઈ ખોરાણિય	૧
જઈ	સરિત્તુ	ભયવ,	સહસખુદ્ધ આણુત્તરે દુમ્મમે;
પુત્ત	ડવેત્તુ	રજ્જો,	અભિણિદ્ધખમઈ નમી રાયા. ૨
સો	દેવલોગસરિસે,	અન્તેઉરવરગઓ વરે ભોએ;	
ભુજિત્તુ	નમી	રાયા,	બુદ્ધો લોગે પરિચયઈ. ૩
મિહિલ	સપુરજણુવ્રય,	બલમોરોહ અ પ્રરિયણુ સંવ;	
ચિચ્યા	અભિતિદ્ધખન્તો,	એગન્તમહિદ્ધઓ ભયવ ૪	
કોલાહલગભૂય,		આસી મિહિલાએ પંવવન્તમિમ,	
તઈયા	રાયરિસિમિમ,	નમિમિમ અભિણિકખમન્તમિમ. ૫	
અખ્ખુદ્ધિય	રાયરિસિં,	પંવજ્જળઠાણુમુત્તમ,	
સદ્ધે	મહાણુસુવેણુ,	ઈમિ વયણુમખ્ખવી ૬	
કિણુણુઓ ! અજ્જ	મિહિલાએ,	કોલાહલગસ કુલા	
સુવન્તિ	દારણા	સદ્ધા,	પાસાએસુ ગિહેસુ ૭
એયમદ્ધ	નિસામિત્તા,	હેજિકારણુએઈઓ;	
તઓ	નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ ઈણુમખ્ખવી ૮

મહિલાએ	લેધએ	વચ્ચે,	સીયજીએ	મણેરમે;
પત્ત-પુષ્પ-ફલો-વેએ,			બહુજી	બહુ-સુએ સયા. ૬
વાએણુ	હીરમાણુગિમ,		લેધયગિમ	મણેરમે;
ફલિયા	અસરણા	અત્તા,	એએ કહન્તિ	સો ખજા. ૧૦
એમમદું	નિસામિત્તા,		હેલિ-કારણ-આધએ;	
તએા	નમી	રાયરિસિ,	હેવિન્દો -	હણુમખળવી. ૧૧
એસ	અગ્ની	ચ વાણિ ચ,	એય કજ્જમ મન્દિર;	
ભયવ	અન્તેકર	તેણુ,	હિસ ણુ	નાવપેક્ષખઠ. ૧૨
એમમદું	નિસામિત્તા,		હેલિ-કારણ-આધએ;	
તએા	નમી	રાયરિસી,	હેવિન્દ	હણુમખળવી. ૧૩
મુઠ	વસામો	જીવામો,	એસિ મો	નત્તિ કિંચણુ;
મિહિલાએ	કજ્જમાણીએ,		ન મે	કજ્જમ કિંચણુ. ૧૪
અત્ત-પુત્ત-કલ્પત્તસ,			નિંવાવારક્કસ	સિદ્ધણુણે;
પિય	ન વિજ્જમ,	કિંચિ,	અપિયપિ	ન વિજ્જમ ૧૫
બહુ	ધુ	મુણિણે ભર,	અણુઆરક્કસ	સિદ્ધણુણે;
સવ્વએા	વિપ્પમુકકક્કસ,		એમન્તમણુપક્કસએા.	૧૬
એમમદું	નિસામિત્તા,		હેલિ-કારણ-આધએ;	
તએા	નમી	રાયરિસિ,	હેવિન્દો	હણુમખળવી. ૧૭
ખાખાર	કારકંચાણુ,		ગોપુરકાલગાણિ ચ,	
કેસુલરગસયગ્ગીએા,			તએા	અમ્મસિ ખતિયા. ૧૮
એમમદું	નિસામિત્તા,		હેલિ-કારણ-આધએ;	
તએા	નમી	રાયરિસી,	હેવિન્દ	હણુમખળવી. ૧૯
સહ	નગર	કિંચા,	તવ-સ વર-મગ્ગલ;	
અન્તિ	નિઉણુ-ખાખાર	તિણુત્ત	ફરપથસથ	૨૦
ખણુ	પરક્રમ	કિંચા,	જીવ ચ	હરિય સયા;
ધિઈ ચ	કેમણુ	કિંચા,	સચ્ચેણુ	પલિમન્થએ. ૨૧
તવ-નાથયણુતેણુ			સિદ્ધણુ	કમ્મ-કસુય;
મુલી	વિગય-સ ગામો,	ભવાએા		પરિમુચ્ચએ. ૨૨

એયમદ્	નિસામિત્તા,	હેતિ-કારણ-ચોઇઓ,	
તઓ નમિં	રાયરિસિ,	દેવિન્દો	ઇણમખખવી. ૨૩
પાસાએ	કારઇત્તાણ,	વદ્ધ-માણ-ગિહાણિ	ય;
વાલગ્ગ-પોઇયાઓ	ય,	તઓ ગચ્છસિ	ખત્તિયા. ૨૪
એયમદ્	નિસામિત્તા,	હેતિ-કારણ-ચોઇઓ;	
તઓ નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	ઇણમખખવી. ૨૫
સંસયં	ખલુ સો કુણુઇ,	લો મગ્ગે કુણુઇ	ધરં,
જત્થેવ	ગન્તુમિચ્છેન્ન,	તત્થ કુવેન્ન	સાસય. ૨૬
એયમદ્	નિસામિત્તા,	હેતિ-કારણ-ચોઇઓ;	
તઓ નમિં	રાયરિસિ,	દેવિન્દો	ઇણમખખવી. ૨૭
આમોસે	લોમહારે	ગ ઠિલેએ	ય તક્કરે ;
નગરસ્સ	ખેમ કાઠિણ,	તઓ ગચ્છસિ	ખત્તિયા. ૨૮
એયમદ્	નિસામિત્તા,	હેતિ-કારણ-ચોઇઓ;	
તઓ નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	ઇણમખખવી. ૨૯
અસઇ	તુ મણ્ણસ્સેહિ,	મિચ્છા	દ ડો પણુજઇ;
અકારિણુડત્થ	ખજ્જન્તિ,	મુચ્ચઇ	કારઓ જણો. ૩૦
એયમદ્	નિસામિત્તા,	હેતિ-કારણ-ચોઇઓ;	
તઓ નમિં	રાયરિસિ,	દેવિન્દો	ઇણમખખવી. ૩૧
જે કેઇ	પતિયા તુજ્જ,	નાનમ્મન્તિ	નરાહિવા,
વસે	તે ઠાવઇત્તાણ,	તઓ ગચ્છસિ	ખત્તિયા ૩૨
એયમદ્	નિસામિત્તા,	હેતિ-કારણ-ચોઇઓ,	
તઓ નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	ઇણમખખવી ૩૩
લો સહસ્સ	સહસ્સાણ,	સ ગામે	હુજ્જએ જિણ,
એગ જિણેજ્જ	અપ્પાણ,	એસ સે	પરમે જઓ. ૩૪
અપ્પણામેવ	જુજ્જાહિ,	કિં તે	જુજ્જેણ ખજ્જઓ,
અપ્પણામેવમમખ્યાણ,		જઇત્તા	સુહમેહએ ૩૫
પચિન્હિયાણિ	કોહ,	માણ માયં	તહેવ લોહ ચ,
હુજ્જય એવ	અપ્પાણ,	સંવ અપ્પે	જિએ જિય. ૩૬



એયમર્ફુ નિસામિતા, હેઊઠારણુચોઈઓ,  
 તઓ નર્મી રાયરિસિ, દેવિન્દો ૧૧, ઇલુમખ્ખવી ૩૭  
 બઈતા વિહિદે જન્ને, ચોઈતા, સમણમાઈલો  
 હ્યા ચોઈયા ચ જિદ્દા ચ, તઓ, અમ્હસિ, ખતિયા ૩૮  
 એયમર્ફુ નિસામિતા, હેઊઠારણુચોઈઓ,  
 તઓ નર્મી રાયરિસિ, દેવિન્દો ૧૨, ઇલુમખ્ખવી ૩૮  
 એ સહસ્ત્ર સહસ્ત્રાણુ, માસે માસે ગવ, હમે  
 તસ્ત્રવિ સજ્જો સેઓ, અદિન્તસ્ત્રવિ કિંચલ ૪૦  
 એયમર્ફુ નિસામિતા, હેઊઠારણુચોઈઓ,  
 તઓ નર્મી રાયરિસિ, દેવિન્દો ૧૩, ઇલુમખ્ખવી ૪૧  
 ઘોરાસમ અઈતાણુ, અન્ન ખમેસિ આસમર્ફુ  
 ઇદેવ પોસહરઓ, ભવાનિ મણુમાહિવા ૪૨  
 એયમર્ફુ નિસામિતા, હેઊઠારણુચોઈઓ,  
 તઓ નર્મી રાયરિસિ, દેવિન્દો ૧૪, ઇલુમખ્ખવી ૪૩  
 માસે માસે તુ નો બાલે, મુસખેલુ ઇ લુખ્ખમે  
 ન સો સુખદ્રખાયખમ્મસ્ત્ર, ઠલ અખ્ખઈ સોલસિ, ૪૪  
 એયમર્ફુ નિસામિતા, હેઊઠારણુચોઈઓ,  
 તઓ નર્મી રાયરિસિ, દેવિન્દો ૧૫, ઇલુમખ્ખવી ૪૫  
 હિરણુ સુવણુ મણિમુત્ર, ઠલ ઠલ ચ વાહલુ,  
 ઠોસ વર્તુવાઈતાણુ, તઓ અમ્હસિ ખતિયા ૪૬  
 એયમર્ફુ નિસામિતા, હેઊઠારણુચોઈઓ,  
 તઓ નર્મી રાયરિસિ, દેવિન્દો ૧૬, ઇલુમખ્ખવી ૪૭  
 સુવણુરખ્ખસ્ત્ર ઠ ખખ્ખચાભવે, સિયા હુ કેલાસસમા અસ ખમા,  
 નરસ્ત્રલુદ્ધસ્ત્ર ન તેહિ કિંચિ ઇમ્હા હુ ખાગાસસમા આણુતિવા ૪૮  
 પુઠવી સાલી જવા એવ હિરણુ ખમુસિસ્ત્રહ,  
 પડિપુણુ નાલમેમસ્ત્ર, ઇઈ વિજ્ઞા તવ ચરે ૪૯  
 એયમર્ફુ નિસામિતા, હેઊઠારણુચોઈઓ,  
 તઓ નર્મી રાયરિસિ, દેવિન્દો ૧૭, ઇલુમખ્ખવી ૫૦

અચ્છેરગમખુદ્યો,	લોચો	ચયસિ	પત્થિવા ;
અસન્તે કામે	પત્થેસિ,	સ કપ્પેણ	વિહમ્મસિ ૫૧
એયમકુ	નિસામિત્તા,	હેગિઝારણ્યોઘચો,	
તચો નમી	રાયરિસી,	દેવિન્દ	ઇણમખખવી ૫૨
સદલં કામા	વિસં કામા,	કામા	આસીવિસોવમા;
કામે ચ	પત્થેમાણુ,	અકામા	જન્તિ દોગ્ગઇ. ૫૩
અહે વચન્તિ	કોહિણુ,	માણેણુ	અહમા ગઇ;
માયા	ગઇપડિગ્ધાચો,	લોભાચો	દુહચો લય. ૫૪
અવઉજિઝગિણુ	માહણુરૂવ,	વિઉવિગિણુ	ઇન્દતં,
વન્દઇ	અભિત્યુણ્ણતો,	ઇમાહિ	મહુરાહિ વગ્ગૂહિ. ૫૫
અહો તે નિન્નિજચો	કોહો,	અહો માણો	પરાગિચો,
અહો તે નિર	છિયા માયા,	અહો લોભો	વસીકચો. ૫૬
અહો તે અજ્જવં	સાહુ,	અહો તે સાહુ	મદ્દવં ;
અહો તે	ઉત્તમા ખન્તી,	અહો તે	મુત્તિ ઉત્તમા ૫૭
ઇહ સિ	ઉત્તમો ભન્તે,	પચ્છા	હોહિસિ ઉત્તમો,
લોગુત્તમુત્તમં	ઠાણુ,	સિદ્ધિ	ગચ્છસિ નીરચો ૫૮
એવ	અભિત્યુણ્ણતો,	રાયરિસિં	ઉત્તમાચે સદ્ધાચે,
પયાહિણુ	કરેન્તો,	પુણો	પુણો વન્દઇ સક્કો ૫૯
તો વન્દિગિણુ	પાચે,	ચક્ક કુસલક્રખણે	મુણિવરસ્સ,
આગાસેણુપ્પઇચો,		લલિયચવલકુણ્ણલતિરીડી	૬૦
નમી નમેઇ	અપ્પાણુ,	સક્રખ	સકકેણુ ચોઇચો,
ચઇગિણુ	ગેહ ચ	વેદ્દેહી,	સામણ્ણે
એવ	કરેન્તિ	સ યુદ્ધા,	પડિયા
વિણિયદ્દન્તિ	લોગેસુ,	જહા	સે નમી રાયરિસિ. ૬૨

(ત્તિ યેમિ)

અર્થ :-૧ નમી રાજવિનો જીવ પાચ પ્રદ્ધ દેવલોકથી ચવીને મનુષ્ય લોકને વિષે ઉત્પન્ન થયો, દર્શન મોહનીય કર્મ ઉપશમાવીને

પાછલા ભવની જાતિ સંભારવાથી અતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું  
 અતિસ્મરણ જ્ઞાને કરી પાછલા ભવ સંભારીને ભુગવત જ્ઞાનવત  
 પોતાની મેળે ઉત્કૃષ્ટ પ્રધાન ધર્મને પામીને તે નમી રાજ્ય પોતાના  
 પુત્રને રાજ્ય સોંપીને ઘરથી દીક્ષા લેવાને નીકળ્યા ૩ તે નમી રાજ્ય  
 અતેઊરને વિષે જહી દેવલોકના જેવા ઉત્તમ ભોગ ભોગવીને, તત્પના  
 બાજુ નમી રાજ્યને ભોગને છાંડ્યા ૪ તે નમી રાજ્ય મિથિલાનગર,  
 બીના શહેરો, ચિતુરગીસેના, અતેઊર, સ્વચ્છનાથિક સર્વ છોડીને  
 એકાદ રાજદેશરહિત, નિસ્પૃહીપણે મોટા સહિના અને મોટા કમના  
 ધણી નમી રાજ્ય ઘરથી બહાર નીકળ્યા ૫ રાજ્યમાં નમી રાજ્ય દીક્ષા  
 લેવાને ઘરથી બહાર નીકળ્યા ત્યાં મિથિલાનગરની માં લોકો વિદ્યાપ્રમી  
 ચુખ્દોથી કોલાહલ કરવા લાગ્યા ૬ તે નમી રાજ્યમાં દીક્ષા લેવાને ઉપન  
 સ્થાનકને વિષે સાવધાન થયા તે અવસરે ચુકે કુ પ્રાણવૃત્તે આવીને આ  
 પ્રમાણે વચન કહેવા લાગ્યા ૭ અહો નમી રાજ્ય! આને મિથિલાનગર  
 રાજ્યગૃહમાં અને સામાન્ય ગૃહને વિષે હૃદયને અને મનને ઉદ્દેશ કરે  
 એવા ઘરણુ ચુખ્દોથી કોલાહલે કરી કેમ વ્યાસ મમ ? ૮ બધા લોકોને  
 હું ખનું કારણ તે તારી દીક્ષા છે અને પરુ લવને જેથી હું ખ છપને તે  
 પરિભ્રમણનું કારણ છે એ અર્થ સાંભળીને તમા વિચારીને ત્યારપણે  
 નમી રાજ્યે દેવેદ્ર પ્રત્યે આ (નીચે) પ્રમાણે વચન કહે છે ૯ મિથિલા  
 નગરીને વિષે, ઉદ્યાનમાં એક શીતળ છાયાવાળું, મનને રમણિક પને,  
 ફૂલે ફળે કરી સુહિત પક્ષી આરિક બધા લવોને સદા શુભનું કરતાર  
 એવું એક વૃક્ષ છે ૧૦ અહો વિપ્ર! વનમાં છે તે મનોરમ વૃક્ષ  
 વાયરે કરી હાલવાથી હું ખીખી, અને શરણરહિત કુચેલાં પખીઓ  
 હું ખખી ખીડા પામીને આકંઠ કરે છે તેમાં જાડો દોષ નથી ૧૧ એ  
 અમ્મ સાંભળીને, વિચારીને હેતુ પાર પાડવા નિમિત્તે નમી રાજ્યે પ્રત્યે  
 દેવેદ્ર આ પ્રમાણે વચન કહે છે ૧૨ હે નમી રાજ્ય! તારાં ઘર અને  
 અત પુર વગેરે અગ્નિ અને વાયરે કરી પ્રત્યક્ષ બળતાં દેખાય છે તે  
 તુ શા માટે નથી એતો ? ૧૩ એ અર્થ સાંભળીને હેતુ પાર પાડવા  
 નિમિત્તે નમી રાજ્યે દેવેદ્ર પ્રત્યે આ પ્રમાણે કહે છે ૧૪ વિપ્ર! મને  
 જેમ સુખ છપને છે તેમ હું વસુ, છ અને લવું છ - તે બળતા ઘરમાં  
 કિચિતમાત્ર પણ નાહું નથી, તેથી મિથિલાનગર બળવાથી મારું કાર્ય

પણ ખંજન નથી. ૧૫ જેણે પુત્ર, સ્ત્રી આદિ તથા સર્વ જાતના વ્યાપાર  
છાંડ્યા છે એવા સાધુને લોકમાં કોઈ પણ વસ્તુ પ્રિય કે અપ્રિય નથી.  
૧૬ અણંગાર (સાધુ) જે સર્વથા પ્રકારે આરભ પરિગ્રહથી વિશેષે મુકાણા  
છે અને હું એકલો છું એમ એકત્વપણે વિચારે છે તે સાધુને નિશ્ચય  
ધણું કેટલાંય થાય છે ૧૭ એ અર્થ સાંભળીને હેતુ કારણ પ્રેર્યો થકો  
નમી રાજર્ષિ પ્રત્યે દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૧૮ હે ક્ષત્રી ! તારા  
ગામને ગઢ, કોટ, કનોડ લોગળ, કોટ ઉપરનાં યુદ્ધ કરવાનાં સ્થાનક,  
પ્રગંઠ ખાઈ, ગુપ્ત ખાઈ તથા સૌ મનુષ્યનો ઘાત કરે તેવા શતઘ્ન શસ્ત્ર  
કરાવીને ત્યાર પછી ઘર મૂકીને જાને ૧૯ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું  
સાંભળીને 'નમી રાજર્ષિ' આ પ્રમાણે કહે છે ૨૦ હે બ્રાહ્મણ ! મે શુદ્ધ  
શ્રદ્ધાસ્થ નગર-કચું છે બાર પ્રકારે તપસ્વ કમાડ કર્યા છે, સવર સ્વ  
લોગળ કરી છે, ક્ષમાસ્થ-ગઢ કર્યો છે અને ત્રણ ગુપ્તિસ્વ ત્રણ કોટ  
કર્યા છે, તે કોઈથી જીતી શકાય નહિ ૨૧ પરાકર્મપસ્વ ધનુષ્ય-કચું છે,  
ધર્મ-સંમિતિસ્વ તેની પાંચ, ધૈર્યસ્વ કમાન અને સંત્યસ્વ ગાપડે કરી  
ધનુષ બાધ્ય છે અર્થાત્ મનાદિયોગ સત્યે કરી બાધ્યા છે ૨૨ તપસ્વ  
લોકનાં બાણે કરી સંહિત ધનુષ્ય છે તેણે કરીને સાધુ લોકિક સંબ્રામથી  
નહીં પણ લાવસંબ્રામથી કમસ્વ વેરીને વિદ્યારે (જીતે) અને સસાર  
સમુદ્રથી મુકાય ૨૩ એ પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું કહેવું સાંભળીને ત્યાર  
પછી દેવતા આ પ્રમાણે કહે છે ૨૪ હે ક્ષત્રી ! મોટા ઘર કરાવી,  
તેમાં મોટા ગોખ મેલાવી તથા તળાવમાં કીડા કરવાના મહેલ કરાવીને  
તે પછી તું જાને ૨૫ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી  
રાજર્ષિ દેવેદ્ર પ્રત્યે આ પ્રમાણે કહે છે ૨૬ જેને પરલવનો સંશય  
હોય તે જ નિશ્ચય ધર કરે, હું તો જ્યાં જવા ઇચ્છું ત્યાં જ શાશ્વતું  
ઘર કરીશ ૨૭ એ પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેવું સાંભળીને દેવેદ્ર  
આ પ્રમાણે કહે છે ૨૮ હે ક્ષત્રી ! વાટપાંડુ, કાસીઆ, ગઢીછોડા  
એવા ચાર છે તેને નિષેધીને, નગરને કુશળ કરી પછી જાને  
૨૯ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમીરાજ આ પ્રમાણે  
કહે છે અનેક વાર મનુષ્યલવે અજ્ઞાન અને અહકારપણે અપરાધીને  
અને નિરપરાધીને જોડી શિક્ષા થાય એટલે ઘણી વખતે ચોરી ન કરનાર  
મનુષ્યને બાધે છે અને ચોરી કરનારને મૂકે છે પણ ઇદ્રિયના

વિકારરૂપી જે ઘોર છે તેને કોઈ મોહવત બાધી સકતો નથી. ૩૧ જે પ્રમાણે નમી રાજપિનું કહેવું સાબળીને દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૩૨ છે ક્ષત્રી ! જે કોઈ રાજા તને નમતા નથી તે સર્વને વશ કરીને પદ્મ બાજે ૩૩ એ પ્રમાણે દેવેદ્રનું કહેવું સાબળીને નમી રાજપિ આ પ્રમાણે કહે છે ૩૪ છે વિપ્ર ! દશલાખ ચોદાઓ જીવતા હોય છે, તેને કોઈ સંભાળને વિષે જીવી શક્યો. પણ પોતાના આત્માને જીવી શકે તે દશલાખ ચોદાના જીવનાર કરતાં ઉત્કૃષ્ટો જીવનાર ભણ્યો. ૩૫ આપણે પોતાના આત્માથી જ સુદ્ધ કરવું, મનુષ્ય સાથે બાળપણે કરવાથી શું થાય ? અર્થાત્ કાંઈ નહિ પણ આપણે પોતાનો આત્મા જીવવાથી મોક્ષનાં સુખ પામશું. ૩૬ પાંચઈદ્રિયો, કોષ, માન, મયા તેમજ દોષ એ સર્વ જીવવી બહુ દોષાલી છે પણ જેણે પોતાના આત્માને જીવ્યો છે તેણે સર્વને જીવ્યા છે ૩૭ એ પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેવું સાબળી દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૩૮ છે ક્ષત્રી ! મોટા યજ્ઞ કરી, બ્રાહ્મણોને જમાડી, ગાય, સુવર્ણદિવાન કષ્ટ મનોહર લોચનીને, યજ્ઞ સ્તંભ સ્થાપીને પછી તું બાજે ૩૯ એ પ્રમાણે દેવેદ્રનું કહેવું સાબળીને નમી રાજપિ આ પ્રમાણે કહે છે ૪૦ જે કોઈ મહિને ૨ હિને દશલાખ ગાયોનું જ્ઞાન કોઈને આપે, તેને જે લાભ થાય તેના કરતા સચન (ચારિત્ર) લેનારને બહો જ વધારે લાભ થાય છે માટે આયોનાં જ્ઞાન દેવાની શક્તિ ન હોય તેણે પણ સચન લેવો એ વધારે કલ્યાણનું કારણ છે. ૪૧ એ પ્રમાણે નમી રાજાનું કહેવું સાબળીને દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૪૨ છે મનુષ્યના અધિપતિ ! ઘોર આશ્રમ છંડીને બીજે આશ્રમ શા સારું ઇચ્છે છે ? આગૃહસ્થાશ્રમમાં જ રહીને યોગધામિને વિષે અનુરક્ત થાઓ. ૪૩ એ પ્રમાણે દેવેદ્રનું કહેવું સાબળીને નમી રાજપિ આ પ્રમાણે કહે છે ૪૪ છે બ્રાહ્મણ ! કોઈ અસાની મૂખ માણી માસ માસ ખમણને પાસે કાલની અણી ઉપર રહે એટલો આહાર કરે પણ તે પુરુષ નિરવધ ચારિત્રરૂપ ખમને સોળસે ભાજે પણ પહેલો નહિ અર્થાત્ અઘાનપણામાં ગમે તેવી આકરી કરેલી ક્રિયા ખરા ચારિત્ર ખમને કાંઈ ખરો આવી શકે નહિ, માટે મને ગૃહસ્થાશ્રમ બીજી ચારિત્ર આચરવું શ્રેય છે ૪૫ એ પ્રમાણે નમી રાજપિનું કહેવું સાબળીને દેવેદ્ર આ પ્રમાણે કહે છે ૪૬ છે ક્ષત્રી ! યોનારૂપાના વજર ઘડેલા

અને ઘડેલા અલકારો મણિ, મોતી, કાંસાનાં વાસણ, વસો, અશ્વાદિક વાડેનો અને કોઠાર વધારીને પછી જાળે, ૪૭ એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે. ૪૮ હે બ્રાહ્મણ ! કદાચિત્ સોના રૂપના મૈરૂ પર્વત જેવડા અસખ્યત પર્વતો હોય તો લોભી મનુષ્યને કદાચિત્ માત્ર સતોષ થાય નહિ કારણ કે તૃષ્ણા અનંત આકાશસરખી છે. ૪૯ સઘળી પૃથ્વી સાળ-જવ આદિ ૪૨ જાતના ધાન્યથી, સોના-રૂપાથી તથા પશુ આદિથી ભરી આપે તો પણ એક લોભી મનુષ્યની ઇચ્છા પૂર્ણ થાય તહિં પણ હું એવું જાણીને લોભીથી નિવર્તી, સતોષની વૃત્તિરૂપ તપ આચરીશ ૫૦ એ પ્રમાણે નમી રાજર્ષિનું કહેવું સાંભળીને દેવેન્દ્ર આ પ્રમાણે કહે છે. ૫૧ હે રાજર્ષિ ! મને ઘણું આશ્ચર્ય ઉપજે છે કે પોતાને, મળેલા, કામભોગને છાડીને હવે પછીથી (અછત) મળવાના ભોગની ઇચ્છા રાખે છે ! પણ ઇચ્છા રાખેલા ભોગ મળશે કે નહિ એવા સંકલ્પે-વિકલ્પે કરી હણીમશ, માટે છતાં ભોગને છાડીશ નહિ પર એ પ્રમાણે દેવતાનું કહેવું સાંભળીને નમી રાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે. ૫૩ હે બ્રાહ્મણ ! એ કામ કામભોગ શલ્યસરખા છે, ઝેરસરખા છે, દષ્ટિવિષવાળા સર્પની ઉપમા સરખા છે જો કે તે કામભોગ મળી શકે તેમ નથી, ભોગવી શકે તેમ નથી, તો પણ આકરી અભિલાષા રાખે છે, એવા જીવ તદુલ મચ્છની માફક નરકને વિષે માઠી ગતિએ જીપજે છે, ૫૪ કહે કરી નરકાદિક અધોગતિએ જાય છે, અહકાર કરી માઠી ગતિએ જાય છે, માયાકપટે કરી સદ્ગતિનો વિનાશ થાય છે અને લોભે કરીને આ લોક તથા પરલોકનો ભય થાય છે. ૫૫ દેવેન્દ્ર બ્રાહ્મણનું રૂપ છોડી દેવતાનું રૂપ ધારણ કરી નમી રાજર્ષિને વાંદી, નમસ્કાર કરી નીચે પ્રમાણે મધુરે વચ્ચને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ૫૬ હે રાજર્ષિ ! ઇતિ આશ્ચર્ય ! ભલું તમારું સરલપણ, ઇતિ આશ્ચર્ય ! ભલું તમારું નિરહકારપણ, ઇતિ આશ્ચર્ય ! તમારી ઉત્તમ ક્ષમા, ઇતિ આશ્ચર્ય ! તમારી ઉત્તમ નિર્લોભતા ૫૮ હે પૂજ્ય ! તમે આ ભવને વિષે ઉત્તમ છો, પરભવને વિષે ઉત્તમ થશો અને કર્મરૂપ રજરહિત થઈ લોકમા અતિ પ્રધાન, ઉત્તમ સ્થાનક ને મુક્તિપદ પામશો. ૫૯ દેવતાઓનો ઇદ્ર તે શકેન્દ્ર એ પ્રમાણે સ્તુતિ કરતો રાજર્ષિ પત્યે ઉત્તમ શ્રદ્ધા સહિત ભક્તિ

કરે છે તથા પ્રશિક્ષણ કરીને પારવાર વહણા નમસ્કાર કરે છે  
 ૬૦ ત્યાર પછી એક થક અકુચ આદિ લક્ષણો સહિત ઈશ્વર, નમી  
 રાજ્યધિની પૂજને બાંહીને મનોહર થયળ કુઠળ તથા મુગટ આદિ  
 સ્વલોકાર્ણી સહિત એવા સંકેત આકાશને વિષે એટલે દેવલોકમાં  
 પોતાને ઠેકાણે ગયા, સાક્ષાત્ શકેદ્ર નમી રાજ્યધિને આસ્ત્રિ ન દેવા  
 સમર્થી વાદવિવાહ કરી યજ્ઞાવર્ષી માંદયા તો પછે તે ધ્યન્ય નહિ  
 જનને ઘર, રેશ, વિદેશ, સ્વર્ગ છાડીને નમી રાજ્યએ પોતાના આત્માને  
 નમીથી એટલે ગૌરાવ્યમાં લીન કરીને આસ્ત્રિને વિષે ઉપમવલ  
 યથા ૬૨ જેમ નમી રાજ્યધિ સસારના લોગથી નિવર્ત્યા તેમ વર્તવ્ય  
 બધું પડિત, અતિ વિચક્ષણ હોય તે કિયામાં પ્રવીણ થાય અને  
 વિશેષ લોગથી નિવર્તે એમ હું કહું છું

### શ્રી મુખાપુત્રનું ૧૬ સુ અધ્યયન (ઉત્તરાધ્યયન)

સુખીવે	નમરે	રમી,	કાણુલુન્નાલુસેપિલો,	
રાયા		બલભરિત્તિ,	મિયા	તસસંગમાહિસી ૧
તેસિ	પુત્તે	બલસિરી,	મિયાપુત્તેતિ	વિસ્મયે
અર્ધમાપિજીલું		ધમ્મો,	જુવરાયા	હમીસેરે ૨
નન્દલે	સો	પાસાએ,	કીલએ	સહ પ્રતિધિ
દેવે	દોહુન્દલે	લેવ,	નિશ્વ	મુધમ-માલુસો ૩
મલિ-રયલુ-કાદિમતલે,			પાસાવ-લોમકુટિઓ,	
આલોએક		નજરસ,	ચલેક્કતિમયચ્ચરે	૪
અહ	તત્તમ	અધમ્મન્ત,	પાસઈ	સમલુસજ્જ,
તવ-નિશમ-સજ્જમધર,			ચીલકુ	જુલુઆચર ૫
ત	દેહઈ	મિયાપુત્તે,	દિટ્ટીએ	અલિમિસાએ ૬
કહિ	મન્નેરિય	રૂવ	દિટ્ટપુન્ન	મયે પુશ ૬
સાહુસ	કરિસલે	વસ,	અન્નવસાલુમિમ	સોહલે
મીહ	ગમસ	સન્તરસ,	બાઈસરકુ	સમુપ્પન્ન ૭
દેવલોગ		અયોસ તો,	માલુસ બવમાગઓ,	
સાન્નનાલે		સમુપ્પન્ને,	બાઈસરકુ	પુશવલુ ૮

જાઈસરણે	સમુપપન્ને,	મિયાપુત્તે	મહિદ્ધિએ;
સરઈ પોરાણિયં	જાઈ,	સામણુયં ચ પુરા	કયં. ૯
વિરઁએહિ	અરજજન્તો,	રજજન્તો	સંજમ્મિય;
અમ્મ-પિયર-મુવાગમ્મ,		ઈમ	વયણુમખ્ખવી. ૧૦
સુયાણિ મે પચમહંવયાણિ,		નરએસુ હ્રૂખ ચ તિરિક્ખજેણિસુ,	
નિવિણ્ણકામોમિ મહણ્ણવારો		આણ્ણાણુહ પંવઈસ્સામિ અમ્મો. ૧૧	
અમ્મ તાય મએ લોગા,		ભુત્તા	વિસદ્ધોવમા;
પદ્ધા	કડુય-વિવાગા,	આણ્ણખન્ધહુહાવહા	૧૨
ઈમ સરીર આણિચ્ચ,		અસુઈસ ભવ,	
અસાસયા-વાસમિણુ,		હ્રૂખ કેસાણુ ભાયણુ.	૧૩
અસાસુએ સરીરમ્મિ		રઈ નો વલભામહં,	
પદ્ધા પુરા વ ચઈયંવે,		ફેણુખુખ્ખુચસન્નિલે.	૧૪
માણુસત્તે અસારમ્મિ,		વાહીરોગાણુ આલએ;	
જરામરણુધંત્તમ્મિ,		ખણુપિ ન રમામહં	૧૫
જમ્મં હ્રૂખ જરા હ્રૂખ,		રોગાણિ મરણાણિ ચ;	
અહો હ્રૂખો હુ સસારો,		જત્ય કીસન્તિ જન્તવો.	૧૬
ખેત્ત વત્ય હિરણ્ણ ચ,		પુત્તદાર ચ ખન્ધવા,	
ચુઈત્તાણુ ઈમ દેહ,		ગન્તંવ-મવસસ્સ મે.	૧૭
જહા ડિમ્પાગ-ફલાણુ,		પરિણામો ન સુન્દરો;	
એવ ભુત્તાણુ ભોગાણુ,		પરિણામો ન સુન્દરો.	૧૮
અદ્ધાણુ જો મહંત તુ,		અપ્યાહેઓ પવજજઈ,	
ગચ્છન્તો સો હહી હોઈ.		છુહા-તણ્ણાએ પીડિઓ	૧૯
એવ ધમ્મ અકાગિણુ,		જો ગચ્છઈ પચ ભવ,	
ગચ્છન્તો સો હહી હોઈ,		વાહીરોગેહિ પીડિઓ.	૨૦
અદ્ધાણુ સો મહન્ત તુ,		સપાહેઓ પવજજઈ;	
ગચ્છન્તો સો સુહી હોઈ,		છુહા-તણ્ણા-ત્રિવન્જિઓ	૨૧
એવ ધમ્મ ડપિ કાગિણુ,		જો ગચ્છઈ પર રાવ;	
ગચ્છન્તો સો સુહી હોઈ,		અપ્પકમ્મે અવેયણુ	૨૨



જહાં જેહ પવિત્રગિમ,	તસ્ય એહસ્ય એ પદ્મ,
સારભણાણિ નીલેષ	અસાર અવર્ણ્ય ૨૧
એવં દોષો પવિત્રગિમ,	જરાએ મરણેષ ૨૨
શ્રીપાણુ તારકસ્યામિ,	તુલ્યોદિ અણુમન્નિભો ૨૩
ત બિન્તરમાધિમરો,	સામણુ પુત્ર દુશ્ચર,
શુભાણુ તુ સહસ્ત્રાઈ,	ધારેયન્વાઈ બિદ્ધુલે, ૨૪
સમયા સન્વભૂએસુ	સન્ન-મિત્તેસુ વા જો,
પાણાઈ-વાય-વિરધ	બાવજીવાએ દુષ્કર ૨૫
નિચ્ચકાદ૨૫-મત્તેષુ,	મુસા-વાય-વિવજ્જણુ,
ભાસિયન્વ દિવ સમ્પ,	નિષ્પાઈત્તેષુ દુષ્કર ૨૭
હન્તસોહલુ-માઈસ્ય,	અહન્તસ્ય વિવજ્જણુ,
અણુવજ્જણુ-સિન્નજ્જસ્ય,	િવહણુ અવિ દુષ્કર ૨૮
વિરધ અબન્નજેરસ્ય,	કામ-સોમ-રમ્મન્નુલુ,
ઉન્ન મહન્વય બન્ન,	ધારેયન્વ સુદુષ્કર ૨૯
ધણુ-મત્ત-પેસવન્નેસુ,	પરિગ્રહ-વિવજ્જણુ,
સન્વારન્ન-પરિચ્ચાઓ,	નિન્નમત્ત સુદુષ્કર ૩૦
અણ્ણિહોડવિ આહારે,	રાઈસોયણુ-વજ્જણુ,
સન્નિહી-સ અઓ એવ,	વજ્જેયન્વો સુદુષ્કર ૩૧
પ્રહાતવહા મ સ્ત્રીઈવહ,	હ સમ સગવેયણુ,
અહોસા દુક્ખસેવ્વ મ,	તણુ-દાસા જહસમેવ ૩૨
તાલણુ તન્નજણુ એવ,	વહજન્ન-પરીસહા,
દુક્ખ ભિદ્ધપાયરિયા,	બાયણુ ય અલાભયા ૩૩
કાવોયા બ ઇમા વિત્તી,	કેચ્છોઓ મ દારુણો,
દુક્ખ બન્નવ્વય ધોર,	ધારેઈ મ મહાપણુ ૩૪
મુહોઈઓ તમ પુત્તા,	મુકુમાલો મુમન્નિજ્જો,
ન દુ સ્ત્રી પમ્મ તમ પુત્તા	સામણુ-મણુપાલિયા ૩૫
બાવજીવ-નવિન્નસામો,	પુણાણુ ત મહન્નરો,
મુરુઓ લાહલાડ વ્વ,	એ પુત્તા દોહ દુન્વહો ૩૬

આગાસે ગ ગાસોઉ વ્વ, પડિસોઉ વ્વ હુતરો;  
 ગાહાહિં સાંગરો ચેવ, તરિયવો શુણાદહી ૩૭  
 વાલુયાકવલો ચેવ, નિરસાએ ઉ સ જ મે;  
 અસિધારા-ગમણુ ચેવ, હુકકર ચરિઉ તવો. ૩૮  
 અહી વેગન્ત-દિટ્ટીએ, ચરિતે પુત્ત હુકકરે;  
 જવા લોહમયા ચેવ, ચાવેયવ્વા - સુહુકકર. ૩૯  
 જહા અગ્ગિસિહા દિત્તા, પાઉ હોઇ સહુકકરા,  
 તહા હુકકરં કરેઉ જે, તારણે સમત્તણુ ૪૦  
 જહા હુકખ લરેઉ જે, હોઇ વાયસ્સ કોત્યલો;  
 તહા હુકખ કરેઉ જે, કીળેણુ સમણુત્તણુ. ૪૧  
 જહા તુલાએ તોલેઉ, હુકકરો મન્દરો ગિરી,  
 તહા નિહુયં નીસક, હુકકરં સમણુત્તણુ ૪૨  
 જહા ભૂયાહિં તરિઉ, હુકકર રચણાયરો,  
 તહા અણુવસન્તેણુ, હુકકર દમસાગરો. ૪૩  
 ભુજ માણુસ્સએ લોગે, પચલકખૂણુએ તુમ,  
 ભુત્તલોગી તઓ જાયા, પચ્છા ધમ્મ ચરિસ્સસિ, ૪૪  
 સો ખિંતડમ્માપિયરો, એવમેય જહા કુડ,  
 ઇહ લોએ નિપ્પિવાસસ્સ, નત્થિ કિંચિવિ હુકકર ૪૫  
 સારીરમાણુસા ચેવ, વેયણુઓ અનન્તસો,  
 મએ સોઠાઓ ભીમાઓ, અસઈ હુકખલયાણિ ચ ૪૬  
 જરામરણુ-કાન્તારે, ચાઉરન્તે લયાગરે,  
 મએ સોઠાણિ ભીમાણિ, જમ્માણિ મરણુણિ ચ ૪૭  
 જહા ઇહ અગણી ઉણહો, એત્તોડણુન્તણુ તહિ,  
 નરએસુ વેયણુ ઉણહા, અસ્સાયા વેધયા મએ ૪૮  
 જહા ઇમ ઇહ સીય, એત્તોડણુન્તણુ તહિ,  
 નરએસુ વેયણુ સયા, અસ્સાયા વેધયા મએ ૪૯  
 કન્દન્તો કન્દુકમ્ભીસુ, ઉદ્ધપાઓ અહોસિરો;  
 હુયાસણે જલન્તમ્મિ, પડકપુવો અણુન્તસો ૫૦

મહાદવગ્નિસ કાસે,	સરગ્નિ	વધસ્વાહુભે;
ઠલમ્બવાહુયાબે	ય, - ઠલુપુન્વે	અણુન્તસે, ૫૧
રસન્તા	ઠન્દુકમ્બીસ,	ઠલુ બલો
ઠરવત્ત-ઠરકયાકલિ,	છિન્નપુન્વે	અણુન્તસે. ૫૨
અધ-તિદ્ધ-ઠ ટગા-ધવલે,	તુગે	સિમ્બલિપાથવે;
ખેવિય	પાસબદ્ધેણ,	ઠલુકલુકલિ
મહાજન્તેસુ	ઠમ્બુ વા,	આરસન્તો
પીડિબ્બાડમિ	સઠમ્બેલિ	પાવકમ્બો
દૂવન્તો	ઠાલસુણ્ણેલિ,	સામેલિ
પાડિબ્બો - કલિબ્બો	છિન્નો,	વિપ્પૂરન્તો
અસીલિ	અચસિવવણ્ણલિ,	બલલેલિ
છિન્નો	ભિન્નો વિભિન્નો ચ,	બોધવલ્લો
અવસો	લોહરલે	જલન્તે
લોહરો	તોત્તજુત્તેલિ,	શન્તો વા
હુયાસલ્લે	જલન્તગ્નિ,	બિલામ્બુ
ઠલુ પામો	ચ અવસો,	પાવ-કમ્બેલિ
બલા-સ ધમ્મ-તુવરલિ,	લોહતુવરલિ	પલિખલિ;
વિજ્ઞતો	વિલવન્તો હ,	ઠકમિલેલિડણુન્તસે.
તવહાકલિન્તો	ધાવન્તો,	પત્તો
જલ પાલિલિ	ચિન્તન્તો,	પુરધાશલિ
ઉવહાભિતત્તો	સ પત્તો,	અસિપત્ત
અસિપત્તલિ	પલન્તેલિ,	છિન્નપુન્વો
સુખરેલિ	સુસલીલિ,	સુલેલિ
ગયા	સ જગગલેલિ,	પત્ત કુદ્ધ
પુરલિ	તિદ્ધપાથલિ,	ધુરિયાલિ
કલિબ્બો	કલિબ્બો	છિન્નો,

પાસેહિં,	કૂડભલેહિં,	મિઓ વા અવસો અહ,	
વાહિઓ	ખદ્ધરુદ્ધો વા,	ખડૂ એવ વિવાઇઓ. ૬૪	
ગલેહિં,	મગરભલેહિં,	મચ્છો વા અવસો અહ,	
ઉદિલઓ	ફાલિઓ ગહિઓ,	મારિઓ ય અણુન્તસો. ૬૫	
વીઠંસએહિં	ભલેહિં,	લેખાહિં સઉણો વિવ,	
ગાહિઓ	લગ્ગો ખદ્ધો ય,	મારિઓ ય અણુન્તસો. ૬૬	
કુહાડ-ફરસુ	માઈ હિં,	ખદ્ધુવેહિં હુમો વિવ;	
કુદ્ધિઓ	ફાલિઓ છિન્નો,	તચ્છિઓ ય અણુન્તસો. ૬૭	
ચવેક-મુઠ્ઠિ-માઈ હિં,		કુમારેહિં અચ પિવ,	
તાડિઓ	કુદ્ધિઓ લિન્નો,	ચુણિણુઓ ય અણુન્તસો. ૬૮	
તત્તાઈ	તમ્મ-લોહાઈ,	તઉયાઈ સીસણાણિ ય,	
પાઇઓ	કલકલન્તાઈ,	આરસન્તો સુભેરવં. ૬૯	
તુહ	પિયાઈ મ સાઈ,	ખણાઈ સોલ્લગાણિ ય,	
ખાઇઓમિ	સ-મ સાઈ,	અગિવણુપાઈડણુગસો. ૭૦	
તુહં	વિયા સુરા સીહૂ,	મેરઓ ય મહૂણિ ય,	
પાઇઓમિ	જલન્તીઓ,	વસાઓ રુહિરાણિ ય. ૭૧	
નિચ્ચં	ભીઓણુ તત્થેણુ,	હુહિઓણુ વહિઓણુ ય;	
પરમા	હુહસંખદ્ધા,	વેયણુ વેદિતા મચ્છો. ૭૨.	
તિંવચણુપગાઠાઓ,		લોરાઓ અઇંદુસ્સહા;	
મહુખલયાઓ	ભીમાઓ,	નરચ્છેસુ વેદિતા મચ્છો. ૭૩	
ભરિસા	માણુસે લોચ્છે,	તાયા દીસન્તિ વેયણુ,	
એત્તો	અણુન્તણુણિયા,	નરચ્છેસુ હુહખવેયણુ. ૭૪	
સંવલવેસુ	અસ્સાયા,	વેયણુ વેદિતા મચ્છે,	
નિમેસન્તરમિત્ત ડપિ,		જ સાતા નત્થિ વેયણુ. ૭૫	
ત	ખિન્તમ્માપિયરો,	છન્દેણું પુત્ત પંવયા,	
નવરં	પુણુ સામણુણે,	હુહખ નિપ્પડિકમ્મયા. ૭૬	

સો ભેષ અમ્માપિયરો, એવમેવ જહા કુઠ, ૧  
 પડિકમ્મ કે કુલુઈ, અરવલે મિયપકિમલુ ૭૭  
 એમખૂએ અરવલે વ, જહાં ઉ ચરઈ મિએ, ૨  
 એવ ધમ્મ ચરિસામિ, સજમેલુ તવેલુ ૭૮  
 જહા મિત્તસ આય કો મહારવલુમ્મિ લાયઈ, ૩  
 અમ્મન્ત રૂપમ્મલુમ્મિ, કો લુ તાહે તિગચ્છિઈ ૭૯  
 કો વા સે એસહ દેઈ, કો વા સે પુચ્છઈ સુહ, ૪  
 કો સે ભય થ પાલુ વે, આહરિતુ પલ્લામએ ૮૦  
 જહા સે સુહી દોઈ, તયા ગચ્છઈ એયર, ૫  
 ભયપાલુસ અઠૂએ, વલ્લરાલ્લિ સરાલ્લિ ૮૧  
 પાઈતા પાલ્લિય પાઈ, વલ્લરેઈ સરેઈ ૮૨  
 મિત્તચારિય ચરિતાલુ, ગચ્છઈ મિગચારિય ૮૩  
 એવ સમુદ્ધિઓ શિક્ષ, એવમેવ અણ્ણેમએ, ૬  
 મિત્તચારિય ચરિતાલુ, ઉઠું પક્કમઈ હિસ ૮૪  
 જહા મિએ એગ અણ્ણેગચારી, અણ્ણેમવાસે હુવએયરે ૮૫  
 એવ મુખીએયરિય પવિઠું નોહીવએનોવિય ચિસએલ્લ ૮૬  
 મિગચારિય ચરિસામિ, એવ પુત્તા જહાં સુહ, ૭  
 અમ્માપિચિઈડલુન્નાઓ, જહાઈ ઉવઈ તહા ૮૭  
 મિત્તચારિય ચરિસામિ, સવ્વદુષ્પવિમોદ્ધમલ્લિ ૮૮  
 તુપ્પેઈ અણ્ણુલુન્નાઓ, ગચ્છ પુત્ત જહાં સુહ ૮૯  
 એવ સો અમ્માપિયરો, અણ્ણમાલ્લિતાલુ મહુવિહ ૯૦  
 મમત્ત ઇન્દઈ તાહે, મહાન્નઓ વ્વ કચુવ ૯૧  
 ઇકુડી વિત્ત ત મિત્તે ૯૨, પુત્તકાર ચ નાયએ, ૯૩  
 રાપ ૯૩ ૯૪, નિપ્પલ્લિતાલુ નિગાએ ૯૪  
 પચ્ચમદ્ધવચ્છુનો, પચ્ચમિસમિઓ વિશુત્તિતોયા ૯૫  
 સમ્મિન્નારખાદ્ધિઓ, તવોકમ્મસિ ઉલ્લુઓ ૯૬

નિમ્મમો	નિરહંકારો,	નિરસંગો	ચત્તગારવો,	
સમો	ય સવભૂઓસુ,	તસેસુ	ધાવરેસુ	ય. ૯૦
લાલાલાભે	સુહે હુફો,	હુવિઓ	મરણે	તહા;
સમો	નિન્દાપસ સાસુ,	તહા	માણાવમાણુઓ.	૯૧
ગારવેસુ	કસાઓસુ,	દણ્ડસજ્જભઓસુ	ય;	
નિયત્તો	હાસ-સોગાઓ,	અનિયાણો	અળન્ધણો	૯૨
અણુરિસઓ	ઇંહ લોએ,	પરલોએ	અણુરિસઓ,	
વાસીચન્દણુકંપો	ય,	અસણે	અણુસણે	તહા. ૯૩
અપસત્યેહિ	દારેહિં,	સન્વઓ	પિહિયાસવે,	
અનઝપ્પઝાણુએગેહિં,		પસત્ય-દમસાસણે		૯૪
એવં નાણુણુ	ચરણુણુ,	દંસણુણુ	તવેણુ	ય.
ભાવણુહિ	ય સુદ્ધાહિ,	સમ્મ	ભાવેત્તુ અપ્પયં.	૯૫
ખહુયાણિ	ઉ વાસાણિ,	સામણુણુ-માણુપાલિયા,		
માસિએણુ	ઉ ભત્તેણુ,	મિદ્ધિ પત્તો	અણુત્તર	૯૬
એવ કરન્તિ	સ બુદ્ધા,	પણ્ડિયા	પવિદ્ધપાણુ,	
વિણ્ણિઅદ્દન્તિ	લોગેસુ,	મિયપુત્તે	જહારિમી	૯૭
મહાપભાવસ્સ	મહાજસસ્સ	મિયાઇ પુત્તસ્સ	નિસમ્મ ભાસિય,	
તવપ્પહાણુ ચરિય	ચ ઉત્તમ,	ગઇપ્પહાણુ	ચ તિલોગવિસ્સુત.	૯૮
વિયાણિયા	હુફળવિવદ્ધણુ ધણુ,	મમત્તળન્ધ	ચ મહાભયાવહં;	
સુહાવહ	ધમ્મધુર	આણુત્તર,	ધારેજ્જ નિન્વાણુ	ગુણાવહ મહ ૯૯

(ત્તિ એમિ)

અર્થ—મહોટા વૃક્ષોવાળાં શોભનિકં વનથી રમણિક સુગ્રીવ નગરને વિષે બળભદ્ર નામે રાજા હતો તેને મૃગાવતી નામે પટ્ટરાણી હતી ૨ તે બળભદ્ર રાજાની મૃગાવતી રાણીને એક પુત્ર હતો તે બળશ્રી નામે તથા અપર નામે મૃગાપુત્ર લોકપ્રસિદ્ધ હતો, માતા-પિતાને ઘણો જ વહાલો હતો. પાટવી કુવર (યુવરાજ) હતો અને સસારમા રહ્યા છતાં ઇંદ્રિયોને દમનાર એટલે વશ રાખનાર હતો.

૩ તે મુખપુત્ર આનહકારી ધરને વિષે ત્રાસત્રિશક દેવતાની જે નિરતર પ્રમોદવત રહેતો થકો ભોજને વિષે પોતાની સ્ત્રીઓ સહે હર્ષ સહિત મુખ ભોજવે છે ૪ મણિ-સ્તને જડિત છેલ્લે ભોજની-આવાળા મહોદા મહેલના જોખને વિષે જ્યાં ચાર રસ્તા ભેગા થાય છે તેવા થોડા અને ત્રણ રસ્તા ભેગા થાય છે તેવા ત્રિકોને રસ્તા ઉપરના મહેલમાં બેઠાં નજરની ચર્ચા જોવા કરે છે ૫ તે જોખને વિષે બેઠા થકા બેઠકા બાર પ્રકારે તપ કરનાર અભિજ્ઞધારી, સત્તર લોકે સુખમ પાળનાર, અહાર હબાર શીર્ષાગરથના ધરનાર તથા જ્ઞાનાદિ અતિ સુલોવાળા સાધુને જોવા ૬ તે મુનિને દેખી મુખપુત્ર બેઠા નજરે જોઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે 'પૂર્વે' મેં ક્યાંય આવું સ્વરૂપ દીઠું છે એટલે આવા સાધુને મેં 'પૂર્વે' જોયેલા છે ૭ તે સાધુના હર્ષન ધવાળી મુખપુત્રને શુભધ્યાને, શુભ-અધ્યવસાયે થોડા ઉપશમ્યો અને તેથી કરી 'પૂર્વ' ભવોને જણાવનારૂં અતિસ્મરણજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે ૮ અતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન ધવાળી એવું દીઠું કે હું દેવલોકથી ચલીને આ મનુષ્ય ભવમાં આવ્યો છું, સત્તી પચેદિશ માથી આવે તેને અતિસ્મરણજ્ઞાન છિપવે, 'પૂર્વ' ભવોની વાતો સાંભરી આવે તેને અતિસ્મરણજ્ઞાન કહેવાય છે ૯ માટી ઋદ્ધિવાળા મુખપુત્રને અતિસ્મરણજ્ઞાન છિપજવાથી પોતાની પાછલી અતિ સભારતાં દેખાયું કે મેં 'પૂર્વ' ભવે આશ્રિત પાળ્યું છે ૧૦ વિષયોને વિષે અપ્રીતિધરતા અને સયમને વિષે પ્રીતિ ધરતા મુખપુત્ર માતા-પિતા પાસે આવી આ પ્રમાણે કહે છે ૧૧ કે માતાપિતા ! મેં 'પૂર્વ' ભવમાં પાત્ર મહાવ્રત પાળ્યા હતા તે સાભરી આવ્યાં છે તથા તિર્થની યોનિને વિષે જે હું ખ ભોજવ્યા છે તે પણ સાભરી આવ્યાં છે, તેથી કામ ભોગ ઉપરથી મારી ઇચ્છા છિદ્રી ગઈ છે અને મારું મન વૈરાગ્યવાન થયું છે, માટે મને દીક્ષા લેવાની રજા આપો. ૧૨ કે માતાપિતા ! જે ભોજ ભોજવતા થકાં વિપક્ષ (કિંપાકક્ષ) સરખાં છે જેમ કિંપાકક્ષ ખાખાથી મીઠા લાગે પણ પ્રગમ્યાથી છવ અને કાચા ભુલ કરે છે તેમ ભોજ કરવા વિપાકવાળા અને નિરતર હું ખતા દેનાર છે ૧૩ આ ચરીર અનિત્ય, અપવિત્ર, અશાશ્વત અને અશુભિમાથી

ઉપન્ન થયેલું છે તેમજ આ શરીરમાં જીવનેા વાસ પણ અશાશ્વતો છે એટલે થોડે વખત રહેવાનો છે અને આ શરીર હુખ, કલેશ અને વ્યાધિ વગેરેનુ લાજન છે ૧૪ આ અશાશ્વતુ શરીર વૃદ્ધપણે અથવા બાળપણે અવશ્ય ત્યાગ કરવા યોગ્ય અને પાણીના પરપોટાની માફક ક્ષણભ્રમુર છે તેથી હુ એવા શરીરને વિષે જરાપણુ આનંદ પામતો નથી.

૧૫ મનુષ્યપણુ વ્યાધિ-રોગનુ ઘર છે અને જરા તથા મરણથી ગ્રસ્ત છે એવા અસાર મનુષ્યપણુમાં હુ ક્ષણ માત્ર સુખ પામતો નથી. ૧૬ અહો ! ઇતિ આશ્ચર્ય ! આ સસારમા રહેલા જીવો કેવાં કેવાં હુ ખ ભોગવે છો જન્મનુ હુખ, જરાનુ હુખ, રોગનુ હુખ, મરણનુ હુખ તેમજ અનેક હુખોથી જીવ ઘણો કલેશ પામે છે. ૧૭ મારે ગામ, નગર, વાડી, રહેવાના મહેલ, સોનું રૂપુ તથા પુત્ર, સ્ત્રી, ભાઈ ઇત્યાદિ સગાંવહાલાં તેમજ આ ઔદારિક શરીર છોડીને અવશ્ય જવું પડશે, જેમ કિ પાક વૃક્ષનાં ફળ ખાતા મીઠાં લાગે પણ પરિણામે પ્રાણ લેનાર એટલે સારાં નથી, તેમ ભોગ ભોગવતાં મીઠા લાગે પણ તેનુ પરિણામ સાડું નથી ૧૮ જે પુરુષ મોટા પંથને વિષે ભાતું લીધા વગર જાય છે તે ક્ષુધા-તૃષ્ણાએ થકો હુ ખી થાય છે

૨૦ એ પ્રમાણે ધર્મરૂપી ભાતુ લીધા વગર (સત્કર્મ કર્યા વગર) જે જીવ પરભવને વિષે જાય છે તે વ્યાધિ અને રોગથી પીડાણો થકો હુ ખી થાય છે

૨૧ જે પુરુષ ભાતુ લઈને મોટા પંથને વિષે જાય છે તે ક્ષુધા-તૃષ્ણા રહિત થઈને સુખી થાય છે ૨૨ એ પ્રમાણે જે જીવ ધર્મ કરીને પરભવે જાય છે, તે જીવ અદ્વકર્મી અને વેદનારહિત થઈ સુખી થાય છે ૨૩ જેમ ઘરમા અગ્નિ લાગવાથી તે ઘરનો માલિક સારસાર વસ્તુ એટલે ઘણી કિમતી અને તોલમા હલકી વસ્તુ હોય તે કાઢી લીએ છે અને અસાર એટલે થોડી કિમતવાળી અને તોલદાર વસ્તુ છોડી દીએ છે તેમ ૨૪ એ પ્રકારે જન્મ, જરા અને મરણથી બળતા આ લોકમાથી તમારી આજ્ઞા લઈ હુ મારા આત્માને બહાર કાઢીશ (તારીશ), માટે તમે મને નીક્ષા લેવાની રજા આપો



૨૫ મુખાપુત્રના આવા વચન સાંભળીને માતાપિતા કહે છે કે, હું પુત્ર! ચારિત્ર પાળવું અતિ દુષ્કર છે, કારણ કે સાધુને મૂળશુદ્ધ અને ઉત્તર શુદ્ધ હૃદયર ગુણો ધારણ કરવા પડે છે. ૨૬ વળી સાધુને અવલપ સુધી જગતમાં સર્વ જીવો ઉપર એટલે શત્રુ મિત્ર ઉપર સમભાવ રાખવો પડે છે, તેમજ પ્રાણાતિપાતની એટલે જીવ દ્વિસાની વિરતિ કરવી પડે છે, માટે ચારિત્ર પાળવું દુષ્કર છે. ૨૭ હમેશાં અપ્રમાદપણે મુખવાદને છાંડવો પડશે. દ્વિતકારક તત્ત્વ વચન બોલવું પડશે માટે આ મત પાળવું પણ દુષ્કર છે. ૨૮ જ્ઞાત ખોતરવાની સળી પણ તેના મણિકની રબ્બ સિવાય દેવાય નહિ નિરવય અને એવલિક એટલે દોષ વિનાનો આદાર દેવો પડશે તે પણ દુષ્કર છે. ૨૯ પ્રજ્ઞાનયની વિરતિ કરવી અને પ્રમેય કામલોગના સ્વાદથી નિવર્તીને પ્રણા આકરા પ્રજ્ઞાન્ય મતને ધારણ કરવું એ સર્વ, ધણુ દુષ્કર છે.

૩૦ ધન, ધાન્ય, દાસદાસી તૃષા પશુ વગેરે ઉપરથી મોહ ઉત્પન્ન થવો, સર્વ આરભ છાડવો અને નિર્મમત્વપણે વિચરવું તે અતિ દુષ્કર છે. ૩૧ અન્ન, પાણી, મેવો અને મુખવાસ વગેરે ચાર પ્રકારનો આદાર રાત્રિએ ન કરવો એટલે રાત્રિસોજનનો ત્યાગ કરવો તથા ધી, ગ્રોળ, સ્વપ્નથી વગેરેને કાળ ઉપરાત રાખવા તે સ્નિગ્ધ સચચ કહેવાય, તે ન કરવો, એ સર્વ ધણુ દુષ્કર છે. ૩૨ મુખા, તૃષા, ટાક, તાપ તથા યશ મન્મથરથી થતી વેદના સહન કરવી, આકોશ વચન સહન કરવા, કુંજ મય ઉપાગ્રમમા રહેવું, તૃષ્ણાનો સ્પર્શ તથા મેલનો પરિપક્વ સહન કરવો એ ધણુ દુષ્કર છે. ૩૩ ચપેટાદિકનો પ્રહાર, આંત્રજી રૂખાડી તિરસ્કાર કરી ભય ઉપજાવવો 'લાકીનો માર, દોરડાનું બંધન તથા શુદ્ધસ્થને ઘેર બિંદા માટે ફરવું અને ફરતા છતાં પણ આદારની અપ્રાપ્તિ વગેરે પરિપક્વ સહન કરવા તે ધણુ દુષ્કર છે. ૩૪ કળૂતર વગેરે પક્ષીઓ જેમ પોતાનો આદાર મહણ કરવા ચક્રા સહિત વસે છે અને ખાધા પછી કાંઈ પાસે રાખવા નથી તેમ સાધુઓ પણ આદાર દેવામાં દોષ લાગવાનો જરૂર પ્રવર્તે છે અને આદાર કર્યા પછી પાસે કાંઈ રાખવા નથી. વળી સાધુઓએ કેવળ લેવાનું કરવું પડે છે તે ધણુ ભયંકર છે અને મહાદા પુરુષો જે પ્રવચનમત ધાર કરે છે તે અધૈર્વચન પુરુષને પાળવું અતિ દુષ્કર છે.

‘ ૩૫ હે પુત્ર ! તું સુખ ભોગવવા યોગ્ય અને શરીરે સુકોમળ છે તેથી ચારિત્ર પાળવાને નિશ્ચે સમર્થ નથી ૩૬ ચારિત્રરૂપી મોટો ભાર લોહાના ભારની પેઠે અત્યંત ભાર છે અને સદાકાળ વિશ્રામ લીધા વગર ઉપાડવો પડે છે, એટલે ચારિત્ર જવજીવ સુધી પાળવું પડે છે ૩૬ આકાશગંગાના પ્રવાહ સામું જવું ઘણું દુષ્કર છે એટલે ચુલહિમવત પર્વત ઉપરથી પડતા ગંગા નદીના પ્રવાહ સામું જવું, તેમજ બે હાથે સમુદ્ર તરવો જેમ દુષ્કર છે, તેમ ગુણોનો સમુદ્ર જે ચારિત્ર તે તરવો ઘણો દુષ્કર છે. ૩૮ જેમ વેળુના કોળીઆ નીરસ હોવાથી ખાવા દુષ્કર છે તથા તરવારની ધાર ઉપર ચાલવું દુષ્કર છે તેમ ચારિત્ર, તપ આચરવું ઘણું દુષ્કર છે. ૩૯ સર્પ જેમ આડું અવળું જોયા વગર એકાત દષ્ટિએ ચાલે છે તેમ સાંધુઓ ચારિત્રને વિષે જ દષ્ટિ રાખી ઇર્થા સમિતિ શોધના વિચરે છે તથા જેમ લોહાના જવ ચાવવા મુશ્કેલ છે, તેમ ચારિત્ર પાળવું મુશ્કેલ છે.

૪૦ જેમ ધગધગાયમાન અગ્નિ પીવો દુષ્કર છે તેમ યૌવનવયને વિષે ચારિત્ર પાળવું અતિ દુષ્કર છે ૪૧ જેમ લુગડાનો કોથળો વાયરાથી ભરવો દુષ્કર છે તેમ કાયર પુરુષને સયમ પાળવો દુષ્કર છે ૪૨ જેમ મેરુ પર્વત ત્રાજવે કરી તોળવો દુષ્કર તેમ નિશ્ચે ને નિ શકપણે સંયમ પાળવો અતિ દુષ્કર છે ૪૩ જેમ ભુજાએ કરી સમુદ્ર તરવો દુષ્કર છે, તેમ જે પુરુષનું મન વિષયથી ઉપશાંત થયું નથી તેને ઇદ્રિયોનો દમ વારૂપ સમુદ્ર તરવો દુષ્કર છે ૪૪ હે પુત્ર ! મનુષ્ય સખધી પાત્ર પ્રકારનાં પચે દ્રિયના વિષયસુખ ભોગવ અને પછી ભુક્ત ભોગ વૃદ્ધપણે ચારિત્ર અંગીકાર કરજે, આ માતાપિતાનાં વચન સાલળી મૃગાપુત્ર નીચે પ્રમાણે કહે છે. ૪૫ હે માતાપિતા ! તમે જે કહ્યું તે સત્ય છે પણ આ લોકને વિષે જે પુરુષ નિરુપૃહી છે તેને ચારિત્ર પાળવું મુશ્કેલ નથી ૪૬ મે શારીરિક, માનસિક અને અતિ દુષ્કર ઉપજાવે એવી મહાભય કર વેદના અનતવાર ભોગવી છે ૪૭ દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ અને નરક-રૂપ ચાર ગતિવાળા તથા જરા અને મરણરૂપ અટવી જેવા સંસારને વિષે મે જન્મ તથા મરણની રૌદ્ર વેદના ભોગવી છે ૪૮ આ મનુષ્ય લોકમાં જેવી ઉણુવેદના છે તેથી અનતગણી ઉણુ અશાંતા વેદના નરકને

વિષે મે લોગવી છે ૪૬ આ મનુષ્ય લોકમાં જેવી થીવ (ઠાક) વેદના છે તેથી નરકમાં મે અચાતારૂપ અનતમણી થીવ વેદના સહન કરી મે ૫૦ નરકને વિષે કુંભીમા ખજ ઊઠ્યા અને માધુ નીચુ બેટમે જામે માથે રહી દેવતાએ વિદુવેલી ધગધગતી અગ્નિને વિષે હુ આક્રમકરમે પૂર્વે અત્તતવાર ચોકાયો છુ ૫૧ મોટો દાવાતળ ઘણાધી મારવાડ દેવની વચ્ચમય રેતી જેવી ધગધગે છે તેથી અનત ગણી ધગધગતી નરકમાં રહેલી કલબ વાલુકા નદીની રેતીમા પૂર્વે મને અનતવાર બાળ્યો છે પર બૂમો પાડતો બાધવ રહિત, આઠની શાખાએ જામે માથે બાધી કુસીનાં હટકતો રાખી અને કરવતે કરીતે અનતવાર છેલ્લે ૫૩ અધિ લીક્ષુ કાટવાળા, શાસ્ત્રલી વૃક્ષે સખ્ત બાધીને પરમાધામીએ મને સામસામ્ય ધસીને ધણું હુ બુ દીધું ૫૪ જેમ કાલમા ચેરડી પીંદે તેમ મોટા બુત્રને વિષે આક્રમકરતો, અથકરપણે મને પરમાધામીએ અત્તતવાર મીથ્યે અને હુ મારાં પોતાના પાપકર્મ કરી અત્તતવાર હુ ખ પામ્યે ૫૫ સુવરના સુખ જેવા શામ નામે અને દૂતશનાં સુખ જેવા સબળ નામે પરમાધામી એ બન્નેએ મળી મને બ્રહ્મપર પકાડીને ભુવં વચ્ચની પેઠે ફાળ્યો અને વૃક્ષની પેઠે ઉઘો. એવી પીઠાએ તરફડત્યાં અને વાર શખ્ત કરતાં મે નરકમાં અનતવાર હુ ખ લોગવ્યાં ૫૬ મ્હારાં પાપ કર્મ કરી નરકને વિષે હુ ઊપલ્યો ત્યાં અળશીનાં કૂલ વણ જેવા તલવાર બાલ્યાં તથા બીજા નીપટ ચસે કરી ઉઠાણો, લેઠાણો અને ગીલામીલા કટકા ઘસા ૫૭ હે માતા-પિતા ! પરવશપણે મને લોહાના રથને વિષે ધગધગતા પાંત્રશ અને સામેલથી જોતર્યો અને લાકડી આદિ પ્રકાંકે કરી જેમ રાજને હેઠો પાટે તેમ મને માર મારી હેઠો પાડ્યો ૫૮ જેમ પાપી લોહો પાજને અગ્નિમા હોમે છે તેમ પરમાધામીએ વેકિય ક્રોધે બલ્લવચ્ચમાન અગ્નિમાં મને બાળ્યો, પકાવ્યો, ચેક્યો અને ભડગુ કડું એવી રીતે હુ પરવશપણે પાપ-કર્મ કરીને ધણુ હુ ખ પામ્યે ૫૯ ઝમના જેવી લીક્ષુ અને લોહાના જેવી સખ્ત ચાંચવાળા કાંક અને નીખ પમીઓએ મને અનતવાર બગાડકારે માર્યો, તેથી હુ વારવાર ધણો વિલાપ કરવા લાગ્યે ૬૦ નરકને વિષે તૃપાએ પીગવાથી ઢોડતો ઢોડતો વેતરણ નરીને વિષે પહોંચ્યો ત્યાં જઈ પાણી પીવા મા યુ તો છરીની ધાર સરખા પાણીથી માફુ નગુ ઉઠાઈ ગયુ ૬૧ તાપની પી ! ઘવાથી ડાઘાની

આશાએ, ઝાડના મોટા વનમાં ગયો ત્યાં ખડ્ગ જેવાં પાંદડાંથી હું  
અનેકવાર છેદાણો. ૬૨ હે માતા ! નરકને વિષે લોહાના મુગદળ, મુંસળ,  
સાંબેલા, ત્રિશૂળ અને ગદાએ કરી મહારા શરીરના ચૂરેચૂરા કરી નાખ્યા  
એવાં અનંતવાર દુઃખ પામ્યો. ૬૩ તીક્ષ્ણ ધારવાળાં અસ્ત્રો, છરી અને  
કાતરોથી જેમ વસ્ત્ર કતરાય તેમ હું કતરાણો અને ફડાયો. એવી રીતે  
શરીરની આમંદી ઉતારી નાખી એવી વેદના મેં અનેકવાર સંહન કરી.  
૬૪ મને પરવશપણે કપટની જાળમાં મૂગની માફક પાશમાં બાંધ્યો,  
રુધિરો અને ઘાંધી વાર પરમાધામીએ માર્યો. ૬૫ માછલાંની જાળમાં મને  
પકડ્યો, તેમાં કાંટાવડે મારું ગળું વીંધાયું અને મંગરના રૂપવાળો  
પરમાધામીએ મને બળાત્કારે પકડીને ઉછાળ્યો, ચીર્યો, ફાંચ્યો,  
પકડ્યો અને અનંતવાર માર્યો ૬૬ સીંચાણા પક્ષીની  
મીઠું બંધનથી, જાળથી, લેપથી અને સરેશથી કરીને હું અનંતવાર  
પકડાયો, ચીંચ્યો, બધાયો અને મને અનંતવાર માર્યો ૬૭ કુહાડા  
તથા ફરસી પ્રયુગે કરી સુતાર જેમ વૃક્ષને વાઢી નાના નાના કટકા  
કરે છે તેમ મને ફાંચ્યો, ફૂંચ્યો, છેદ્યો અને એ પ્રમાણે અનંતવાર  
પરમાધામીએ ત્રાસ પમાડ્યો ૬૮ જેમ લુહાર લોહને ટીપે છે તેમ મને  
પરમાધામીએ અનંતવાર ચપેટા તથા મુઠિ આદિ પ્રહારે કરી તાડ્યો  
ફૂંટ્યો, છેદ્યો અને ઝીણા ઝીણા કટકા કર્યા ૬૯ પરમાધામીએ મને  
તેંપેલી તથા કકળતા તાંબા, લોહાં, કથીર અને સીસા પાયાં તેથી હું  
ભયંકર રીતે વિલાપ કરવા લાગ્યો ૭૦ હે માતા-પિતા ! પરમાધામી મને  
કે કે, તને માંસ બહુ પ્રિય હતું અને માંસના કટકા કરી તેને પકાવી,  
તેળાવી, ખાવાને બહુ ગમતા હતા માટે તું આ તારું જ માંસ ખા,  
એમ કહી મારાં જ શરીરનાં માંસના કટકા કરી, પકાવી, અગ્નિવૈર્ણી  
લાલચાળે કરી શેકીને મને અનંતવાર ખવડાવ્યા. ૭૧ વળી પરમાધામી  
કહે કે, તને આગલે ભવે મહિરા, તાડી તથા જવ વગેરેનો દારૂ તથા  
મધ ઘણું પ્રિય હતું એમ કહી મને મારાં હાડકાનો રસ તથા માંસ  
શરીરનું લોહી તેપાવી જાજીવંત્યમાન કરી પાચુ. ૭૨ હે માતા ! નિત્યે  
ભયે કરી, ત્રાસે કરી, દુષ્ટે કરી, પીડાએ કરી, પરમ ઉત્કૃષ્ટ દુઃખે  
કરી કપાયમાન શરીરે મેં વેદના લોગવી ૭૩ તીવ્ર ઉત્કૃષ્ટ, અતિ  
આકરી, ઘોર, સહેતાં અતિ દુષ્કર, મોટા ભયને ઉપજાવનાર, સાલજતા

પણ ભય ઊપજે એવી વેદના નરકને વિષે મેં લોગવી છે જા  
મનુષ્ય—લોકમાં જેવી ટાક, તાપની વેદના વતે છે, તેથી અનવગ્રહી  
અશાતા, વેદના નરકને વિષે છે

૭૫ ત્વં ભવને વિષે મેં અશાતા વેદના લોગવી છે આજ  
મીચીને ઉઘાડીએ એટલો સૂક્ષ્મ વખત પણ શાતા લોગવી નથી હવે  
મુજાપુત્ર પ્રત્યે માતા-પિતા કહે છે ૭૬ હે પુત્ર ! ત્હારી ઈચ્છા ઠીક  
મઠણુ કરવાની છે તો ખુશીથી ઠીકા મઠણુ કર પરંતુ આટલું વિશેષ  
કે ચારિત્રને વિષે હુમ્મ થવાથી હવા કરાવી શકાતી નથી એટલે સાવધ  
વેદુ કરાવી શકાતુ નથી ૭૭ મુજાપુત્ર માતા-પિતા પ્રત્યે કહે છે કે  
આપનુ કહેવું સત્ય છે પણ અરણ્યને વિષે રહેલાં મુજ વગેરે અનવગ્રહ  
અને પક્ષીઓને રાજ આબ્યાથી કોણ મટાડી શકે છે ? અર્થાત્ વેદો  
આવી તેની હવા કરતા નથી. ૭૮ જેમ એકલો મુજ અટવીને વિષે  
ભક્ત્યા કરે છે તેમ હું પણ સત્તર લોકે સમમ અને વાર  
પ્રકારે તપે કરી ધર્મને આચરીશ ૭૯ જેમ મોટા અરણ્યને વિષે મોઢ  
મુજને રાગ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તે મુજ ઝાડ નીચે બેસે છે ત્યાં તે  
મુજનુ વેદુ કોણુ કરે છે ?

૮૦ તે રાગથી પીડાએલા મુજને ક્યો વૈદ આવીને યૌવન  
આપે છે ? કોણુ તેને સુખશાતા પૂછે છે ? અને ખાવાને વાસ્તે આહાર  
પાણી (ખોરાક), કોણુ લાવી આપે છે ? ૮૧ અર્થાત્ તે મુજ સુખી હોય  
ત્યારે તે પોતાની મેળે ખાવા પીવાને માટે ચરવાની જગ્યા-વનમાં  
ખેતરમાં તથા સરોવર તરફ જાય છે ૮૨ તે મુજ મુગચર્મા કરીને એટલે  
ખેતરમાંથી પોતાનો ખોરાક ખાઈ અને સરોવરમાંથી પાણી પીને પોતાની  
મરજી સુજળ વનમાં ફરે છે ૮૩ જેમ સમમને વિષે ઉપસવત સાધુ  
મુગની પેઠે અનિયત ઠેકાણે રહે અને અનેકવાર નિશાની અવસ્થાએ  
અનિયત સ્થાનકને વિષે એચરીએ વિચરે તે ઉપ્પ દિશીએ એટલે દેવલોક  
મોક્ષને વિષે જાય ૮૪ જેમ મુગ એક ઠેકાણે રહેતો નથી અને અનેક  
ઠેકાણે વસે છે તથા અનેક ઠેકાણે ચારે ચરે છે તેમ સાધુ ગોચરીએ ફરતા  
શકા નીરસ આહાર મળે તોપણ ગૃહસ્થને કે પોતાના આત્માને લીધે  
કે નિંદે નહિ ૮૫ અર્થાત્ મુજાપુત્રે માતા-પિતા પાસે કહ્યું કે આચર  
કલા સુજળ મુગચર્માની માફક સમમ આચરીશ ત્યારે માતા-પિતા

કહે છે કે પુત્ર ! જેમ સુખ ઊપજે તેમ કરો, એટલે ખુશીથી દીક્ષા ગ્રહણ કરો. માતા-પિતાએ આજ્ઞા દીધા પછી મૃગાપુત્રે પરિગ્રહનો ત્યાગ કર્યો ૮૬ હે માતા-પિતા ! હું તમારી આજ્ઞાએ કરી સર્વ દુઃખથી મુકાવનારી મૃગચર્યા રૂપ દીક્ષા અગીકાર કરીશ ત્યારે માતા-પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર ! જાઓ અને જેમ સુખ ઊપજે તેમ કરો. ૮૭ જેમ મૃગાપુત્રે માતાપિતાની આજ્ઞા લઈને જેમ મોટો નાગ કાંચળી છોડીને નાશે તેમ ઘણે પ્રકારે મમત્વ લાવને છાંડ્યો. ૮૮ જેમ હુગડે વળગેલી રજા ઝાટકી નાખે તેમ મૃગાપુત્ર રાજ્ય ઋદ્ધિ, સુવર્ણાદિ ધન મિત્ર, પુત્ર, સ્ત્રી અને સગાવહાલાં સર્વ છાંડીને નીકળ્યા ૮૯ મૃગાપુત્ર પચમહાવ્રત, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ, છ પ્રકારે અભ્યતર<sup>x</sup> અને છ પ્રકારે બાહ્ય<sup>+</sup> જેમ બાર પ્રકારે તપ એ સર્વને વિષે ઉદ્યમવત થયા ૯૦ તે મૃગાપુત્ર મમતારહિત અહંકારરહિત, સ્ત્રી આદિના સગરહિત, ઋદ્ધિ વગેરે ત્રણ ગારવ રહિત અને ત્રસ તથા સ્થાવર જીવો ઉપર સરખો ભાવ રાખનાર થયા. ૯૧ તે મૃગાપુત્ર આહાર પાણી મળે અથવા ન મળે સુખ અથવા દુઃખને વિષે, જીવિતવ્ય અને મરણને વિષે, નિંદા તથા પ્રશંસાને વિષે અને માન તથા અપમાનને વિષે, એ સર્વ ઉપર સમભાવ રાખનાર એટલે રાગદ્વેષ રહિત થયા. ૯૨ તે મૃગાપુત્ર ત્રણ ગારવથી ચાર કષાયથી ત્રણ દડથી†, ત્રણ શલ્યથી‡, સાત ભયથી, હાસ્યથી, શોકથી, અને રાગદ્વેષથી બધન રહિત થયા એટલે તેનાથી નિવર્ત્યા. ૯૩ તે મૃગાપુત્ર આ લોક તથા પરલોકના સુખની ઇચ્છા નહિ રાખનાર, પોતાના શરીરને ચઢન લગાવનાર અથવા છેદનાર ઉપર અને આહાર કરવામાં અથવા અણુસણુ કરવામાં સરખો ભાવ

x ૧ પ્રાયશ્ચિત્ત, ૨ વિનય, ૩ યાવન્ય, ૪ સન્ન્યાય, ૫ ધ્યાન ૬ કાઉસ્સગ, એ છ આભ્યતર તપ કહેવાય છે.

+ ૧ અણુશણુ, ૨ ઉણોન્દરિ, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ, ૪ રસપરિત્યાગ, ૫ કાંચકલેશ, ૬ ઇન્દ્રિય પ્રતિસંલિનતા, એ છ બાહ્ય તપ.

† ૧ મનોદડ, ૨ વચનદડ, ૩ કાયદડ, એ ત્રણ દડ.

‡ ૧ માયા, ૨ નિદાન, ૩ મિથ્યાદર્શન, એ ત્રણ શલ્ય.

રાખનાર એટલે સમાન દષ્ટિવાળા થયા હજ તે મુગાપુત્ર અપ્રસન્ન  
 એટલે દ્વિસાદિક પાપના દ્વારની નિવૃત્ત થયા, તેથી સર્વ પ્રકારે  
 આશ્વના બારણા બંધ થયા અને અધ્યાત્મ જ્ઞાનની મોતે કરી  
 ઇત્રિયોને હમનાશ અને સર્વશત્રુવૃત્ત સિદ્ધાંતમાં શુભધ્યાનના મોત્રથી  
 ઉપયોગવત અથવા શુભઉપશમવાળા થયા ૬૫-૬૬ એ પ્રમાણે જ્ઞાને  
 કરી, આરિત્રે કરી સમ્યક્ત્વે કરી, તરે કરી, પચીશ ભાવનાએ કરી,  
 બંધધા અનિત્ય આદિ બાર ભાવનાએ કરી, નિર્મળ પરિણામે કરી  
 પોષાના આત્માને સમ્યક્ પ્રકારે ભાવતાં ઘણા વર્ષ સુધી સામાન્ય  
 ધારિત્ર પાળીને એક માસનું અણુસણુ કરીને સર્વોત્તમ-પ્રધાન શોક  
 ગતિને પામ્યા. ૬૭ એ પ્રકારે જે તત્ત્વના બાણ, પડિત વિવિધભૂ  
 પદ્ધતે સંગોપુત્ર ઋષિ, ભોગથી નિવૃત્ત તેમ નિવૃત્તે ૬૮ શોટ  
 પ્રભાવવાળા અને મોટા મથવાળા મુગાપુત્રનું સંસારની અસંસ્થા  
 રૂપાઠનાર ઉપદેશરૂપ ભાવણુ તથા તેમનું બાર પ્રકારની તપશ્ચી પ્રધાન  
 અને ગતિપ્રધાન એટલે શોક જવાને નાટો મોઝ્યે આ યરિત્ર સાંસનીને  
 જે આચરે તે ત્રણ લોકમાં પ્રસિદ્ધ એવી શોકગતિને પામ.  
 ૬૯ ખસેને દુઃખનું વધારનાર બાણીને તથા મમત્વને સંસારનું ખસેને  
 બાણીને તેમ જ ધન અને મમત્વ, ધૌરાદિકના મોટા ભાગ ઉપજવનાર  
 બાણીને સુખની પ્રાપ્તિ કરનારુ તથા શોક શુભને લાવનારુ અને  
 અનંતવીર વગેરે શુભોને લાવનારુ એનું ખર્ચવનું ધોસનું પારણું  
 કરે. એમ કું કું કું

કતિ અધ્યક્ષનો સમાપ્ત

પદ

મુગાપુત્ર મુનિરાજ, ધન્ય ધન્ય મુગાપુત્ર, ૩૭૦  
 વિષયરૂપ વિષયરને છાંડ્યા, ત્યાગ કર્યું નિજ રાજ-ધન્ય  
 માતા-પિતાને શુભ સમજાવી, ધર્મ તત્ત્વમય તાજ-ધન્ય  
 મુગજળ સમ આ ભવજા. બારયો, નિર્મળ તનમુખ તાજ-ધન્ય  
 શુભ ધરિત્ર આ ભવિ છવેને, ભવસમુદ્રની પાલ-ધન્ય

# અથ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર.

[ વસંતતિલકા વૃત્તમ્ ]

ભક્તામરપ્રણતમૌલિમણિપ્રભાણા-  
મુદ્યોતક દલિતપાપતમોવિતાનમ્ ।  
સમ્યક્ પ્રણમ્ય જિનપાદયુગં યુગાદા-  
વાલમ્બનં ભવજલે પતતા જનાનામ્ ॥ ૧ ॥

**ભાવાર્થ** :- ભકિત કરનારા દેવો પગે લાગે છે, તે વખતે તેમના નમેલા મુગટની અદર રહેલા મણિઓની કાન્તિને પણ પ્રકાશ આપનાર, પાપરૂપી અધકારના સમૂહનો નાશ કરનાર, અને યુગાદિથી સસારરૂપી સમુદ્રમાં પડેલા માણસોને આશ્રયરૂપ, એવા શ્રી જિનેન્દ્રસ્વામીના બંને ચરણને રૂડાપ્રકારે નમસ્કાર કરીને—૧

યં સસ્તુતઃ સકલવાડડમયતત્ત્વગોષ્ઠા—  
હૃદ્ભૂતબુદ્ધિપટુલિ સુરલોકનાથૈઃ ।  
સ્તોત્રૈર્જગત્ત્રિયચિત્તહરૈરુદ્ધરૈઃ  
સ્તોષ્યે કિલાહમપિ ત પ્રથમં જિનેન્દ્રમ્ (યુગમમ્) ॥૨॥

**ભાવાર્થ** :-તમામ શાસ્ત્રોનુ તત્ત્વ જાણવાથી ઉત્પન્ન થયેલી નિયુક્ત બુદ્ધિવડે, ત્રણે લોકનુ ચિત્ત હરણ કરે એવા ઉદાર સ્તોત્રથી ઇંદ્ર દેવે પણ જેમની સ્તુતિ કરી છે, એવા પ્રથમ જિનેન્દ્ર શ્રી આદિનાથ સ્વામીની હું પણ સ્તુતિ કરીશ ૨ ( પ્રથમના આ શ્લોકનુ યુગલ છે )

બુદ્ધયા વિનાડપિ વિબુધાગ્નિતપાદપીઠ !  
સ્તોતું સમુદ્યતમતિર્વિગત્રયોડહમ્ ।  
બાલ વિહાય જલસસ્થિતમિન્દુભિરમ્બ-  
મન્ય ક ઇચ્છતિ જન સહસા ગ્રહીતુમ્ ॥ ૩ ॥

**ભાવાર્થ** :-જેના પગ મૂકવાના આસનની પણ દેવતાઓએ પૂજા કરેલી છે, એવા હે જિનેન્દ્ર ! જેમ કોઈ પણ સમજુ માણસ જુદાની અદર પડેલા અંદરના પ્રતિર્બિંબને એકદમ અડહણ કરવાને ઇચ્છતો નથી, પણ માત્ર બાળક જ ઇચ્છે છે, તેમ મે પણ બુદ્ધિ વિના લગ્ન રૂઢિત થઈને તમારી સ્તુતિ કરવામા પ્રવૃત્તિ કરી છે ૩ ( તે ખરેખર બાળચેષ્ટા જેવું જ ગણાય એમ છે. )



વહતું શુભાનુભુસમુદ્ર ! શશાકકાન્તાન્,  
કસ્તે ક્ષમ સુરશુરપ્રતિભોઽપિ ભુદયા । ।

કસ્થાન્તકાલપવનોદતનકચક, ।

કૌ વા વરીત્તમલમમ્બુનિર્મિ ભુલ્લભ્યામ્ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ — હે શુભસમુદ્ર ! સહારકાગના પવનવડે જેની અહર  
મગર આદિ પ્રાણીઓ ઉછળી રહ્યાં છે એવા સમુદ્રને હાથવડે તરવાને  
કેવું સમર્થ થાય છે ? (અર્થાત્ કોઈ નહિ) તેમ ચક્રના જેવા મનોહર  
તમારા શુભોને કહેવાને બૃહસ્પતિ જેવા બુદ્ધિમાન પણ ક્યાંથી સમર્થ  
થાય ? (ભાવાર્થ કે એવા પણ સમર્થ ન થાય તો પછી મારી શક્તિ  
તો તેમાં ક્યાંથી જ આદે ? ) ૪

સોઝક તથાપિ તવ ભક્તિવશ્યાન્મુનીશ, ।

કર્તુઃ સ્તવ વિગતશક્તિરપિ પ્રવૃત્ત ।

પ્રીત્યાત્મવીર્યમવિચાર્ય મુજો મુજેદ્રમ્,

નાભમેતિ કિં નિજશિશો પરિપાલનાયમ્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ — હે મુનિશ્વર ! એ પ્રમાણે હું તમારી સ્તુતિ કરવામાં  
અશક્ત છું, છતાં પણ તમારી ભક્તિને આધિન થઈને જેમ મુસપ્પા  
પીતાના બાગકની પ્રીતિની આધિન થઈને તેનું રક્ષણ કરવાને પોતાના  
બળનો વિચાર છોડી દઈને પણ ( પોતે તેના સામું થવાને અશક્ત છતાં  
પણ ) ચિંહની સામે થાય છે, તેમ હું પણ ( મારી શક્તિનો વિચાર ત્ય  
દઈને ) તમારી સ્તુતિ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો છું ૫

અસ્પૃશ્યત મુતવતાં પરિહાસધામ,

ત્વદ્ભક્તિરેવ મુખરીકુરુતે બલાન્મામ્ ।

યત્કોઠિલ કિલ મધૌ મધુર વિરૌતિ

તમ્ચારુચારુચામ્લકલિકાનિકરેકલેતુ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ : જેમ ચૈત્ર માસને વિષે આબાના મોરના પ્રભાવથી  
કેયલ મધુર ચખેા ઉપચારે છે, તેમ મને પણ, હું થોડું બલુનાર [મૂખ]  
અને શાસ્ત્રજ્ઞાના ( વિદ્વાનોના ) હાસ્યનું પાત્ર છતાં તમારી ભક્તિ  
( ના પ્રભાવથી ) જ બળાત્કારથી બોલાવે છે ૬ ( આ સ્તુતિ કરવામાં  
પ્રવૃત્ત કરે છે )

ત્વત્સંતવેન ભવસ તતિસન્નિબદ્ધં  
પાપ ક્ષણાત્ક્ષણમુપૈતિ શરીરભાજમ્ ।  
આકાંતલોકમલિનીલમશેષમાશુ  
સૂર્યાશુભિન્નમિવ શાર્વરમ ધકારમ્ ॥ ૭ ॥

**ભાવાર્થ** :- જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી, રાત્રિને વિષે વ્યાપેલું જામરના જેવું કાળુ અધારું તત્કાળ નાશ પામે છે, તેમ જ તમારી સ્તુતિ કરવાથી, દેહધારીઓનાં, જન્મપરપરાનાં બાંધેલા તમામ પાપો ક્ષણમાત્રમાં નાશ પામે છે. ૭

મત્વેતિ નાથ તવ સંસ્તવન મયેદ-  
મારાબ્યતે તનુધિયાપિ તવ પ્રભાવાત્ ॥  
ચેતો હરિષ્યતિ સતાં નલિનીદલેષુ  
મુક્તાફલદ્યુતિમુપૈતિનનૂર્ણિદુઃ ॥ ૮ ॥

**ભાવાર્થ** :- અને એ પ્રમાણે સમજીને, જો કે હું અદ્યપ્ય બુદ્ધિકાળો છું, તોપણ તમારી આ સ્તુતિ કરવાનો આરભ કરું છું, તે જેમ કમળ-પત્રની અદર પડેલું પાણીનું ટીપું, કમળપત્રના પ્રભાવથી મોતીના જેવી શોભા પામે છે, તેમ જ આ સ્તોત્ર પણ તમારા પ્રભાવથી સજ્જનોના મનનું હરણ કરશે ૮ (એવા શોભાયમાન-પ્રીતિ ઉપજાવનાર-ધરે)

આસ્તાં તવ સ્તવનમસ્તસમસ્તદ્દોષં,  
ત્વત્સ કથાડપિ જગતાં હરિતાનિહન્તિ ।  
હ્રેરે સહસ્રકિરણ કુરુતે પ્રભૈવ,  
પદ્માકરેષુ જલજાનિ વિકાશભાજિ ॥ ૯ ॥

**ભાવાર્થ** :- જેમ સૂર્યઘણે છેટે રહ્યો છે, તોપણ તેનાં કિરણો વડે જ સરોવરને વિષે રહેલા કમળો પ્રકુલિલ થાય છે, તેમ જ સર્વ પાપોનો નાશ કરનારુ તમારુ સ્તવન ભલે દૂર હો, પણ તમારી કથા માત્ર લોકનાં પાપોનો નાશ કરે છે । ૯

નાત્યદ્રુત ભુવનભૂષણભૂત ભૂતનાથ ।  
ભૂતૈર્ગુણૈર્ભૂવિ ભવન્તમલિન્દ્રવન્ત ।

તુલ્યા ભવન્તિ ભેવતો નનુ તેન કિં વા,  
ભૂત્યામિત ચ ઇહ નીત્મસમ કરોતિ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ :- હે ભુવનભૂવણુ ! 'હે ભૂતનાથ ! તમારા અનેક સત્ય ગુણો વઠે કરીને' તમારી સ્તુતિ કરનાર, 'આ દોષમાં જ તમારા ધરણો થાયે, એમા વિશેષ આશ્ચર્ય ગુ છે ? કેમકે દોષમાં પણ જેનો આશ્રય કરીને રહે છે, તે તેને સપત્તિવડે પોતાના સમાન નથી ઠરતો શુ ?' કરે છે જ ૧૦

દુષ્ટવા ભવન્તમનિમેષવિદોઽઙ્ગીય  
નાન્યત્ર તોષમુપયાતિ જનસ્ય ચાશુ િ  
પીત્વા ગય યશિકશ્ચુતિદુગ્ધસિન્ધીઃ ।  
સાર જલ જલનિધેરશિતું ક ઇષ્મેત્ ? ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ :- 'હે ગંગવાન ! એકી નજરે એક રહેવા ચોખ આપનું સ્વરૂપ (એકવાર) એવા પછી, માણસના નેત્ર બીજે ઠેકાણે સંતોષ પામતાં-ઠરતા-નથી, કેમકે ચંદ્રના કિરણ જેવું ઉજ્જવળ સિરસાગરનું દૂધ પીધા પછી' જળના સમુદ્રના ખારા પાણીને પીવાને ઠાણ ઇષ્મે છે ? કોઈ નહિ ૧૧

યે શાન્તરામકુચિભિ પશમાલુભિસ્તવ  
નિર્માપિતસ્તિશુવૌકલલામભૂત ।  
તાવન્ત એન ખલુ તેઽપ્યલુવ પૃથિવ્યા  
યતો સમાનમપર નહિસ્તપમસ્તિ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ - હે ત્રણ ભુવનને વિષે એક જ માત્ર આભૂવણરૂપ ! જે શાવરશની છાયાના પર પાણુ ઓવડે આ નિર્માએલા છે, તે પરમાત્મ એ પૃથ્વીને વિશે તે/લાં જ હાવાથી તમારા નમાન બીજાનું રૂપ જ નથી ૧૨

વકત્ર કવ તે સુરનરોરગનેત્રહારિ,  
નિ શેષનિર્જિત / ત્ત્રિનયો રમાનન  
ભિમ્બ કલકનલિન કવ નિશાકરસ્થ  
યદ્રાનરે ભવનિ શબ્દાશકરપમ્ ॥ ૨૩ ॥

**ભાવાર્થ** - દેવતાઓ, મનુષ્યો અને નાગ પ્રમુખના નેત્રોનું હરણ કરનાર એવું; અને ત્રણે જગતને વિષે રહેલા ચ દ્ર કમળ આદિક ઉપમાનને છતનારુ એવું તમારુ મુખ કયાં ? અને દિવસને વિષે ખાખરાના પાનના જેવું પીકુ પડી જનારુ એવું; તેમ જ વળી કલ કવાળુ, એવુ ચ દ્રમાનુ ધિંબ, તે કયાં ? ૧૩

સમ્પૂર્ણમણ્ડલશશાકકલાકલાપ-

શુભ્રા શુણ્ણાસ્ત્રિભુવન તવ લઘયન્તિ ।

યે સશ્રિતાસ્ત્રિજગદ્દીપ્તર । નાથમેક,

કસ્તાન્નિવારયતિ સચરતો યથેષ્ટમ્ ॥ ૧૪ ॥

**ભાવાર્થ** - સ પૂર્ણ ચ દ્રની કાન્તિ જેવા તમારા ઉજ્જવળ ગુણો, ત્રણે જગતને ઉલ્લઘન કરીને વ્યાપી રહ્યા છે, કેમકે ત્રણે જગતના આપ એકલા જ સ્વામી છે, તેથી તમારો આશ્રય કરીને રહેલા તે ગુણોને, ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તતાં કોણુ અટકાવી શકે એમ છે ? ૧૪

ચિત્ર કિમત્ર યદિ તે ત્રિદશાગનાભિ-

ર્નીતં મનાગપિ મનો ન વિકારમાર્ગમ્ ।

કલ્પાન્તકાલમરુતા ચલિતાચલેન,

કિં મન્દરાદ્રિશિખર ચલિત કદાચિત્ ? ॥ ૧૫ ॥

**ભાવાર્થ** - હે પ્રભુ ! દેવાગનાઓ તમારા મનમા કિચિત્ માત્ર પણ વિકાર (કામવિકાર) લાવી શકી નહિ, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે ? કેમકે સહારકાળના પવનથી તમામ પર્વતો ડાલે છે, તોપણુ એક પર્વતનુ શિખર કદાપિ ડાલે છે, શુ ? ( નહીં જ ) ૧૫

નિધૂમવર્તિરપવન્નિર્જતૈલપૂર

કૃત્સ્ન જગત્રયમિદ પ્રકટીકરોપિ ।

ગમ્યો ન જ્ઞાતુ મરુતા ચલિતાચલાના

દીપોઽપરસ્તવમસિ નાથ । જગત્પ્રકાશ ॥ ૧૬ ॥

**ભાવાર્થ** - હે નાથ ! જેની અદરથી ધુમાડો નીકળતો નથી, જેને દીવેટની જરૂર નથી, અને તેલની પણ જરૂર નથી, જે આ સમગ્ર ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરે છે અને પર્વતોને પણ ડાલાવી

નાએ એવો પવન પણ જેની પાસે જઈ શકતો નથી; એવા વિલક્ષણ  
દીપ્ત રૂપે આ જગતને વિશે તું પ્રકાશે છે ૧૬

નાસ્ત કદાચિદ્વપયાસિ ન રાહુઅમ્ય  
રૂપચીકરેણિ સદૃશા યુગપન્નજન્તિ ।  
નામ્બોધરેશ્વરનિરુદ્ધમહાપ્રભાવ  
સૂર્યાડિતશાયિમહિમાડસિ સુનીન્દ્ર । શ્લોકે ॥ ૧૭ ॥

સાવાચાર્ય:- હે સુનીન્દ્ર ! જગતને વિશે તમે સૂર્યના કરતાં પણ  
વધારે મહિમાવાન છો ! (સૂર્યની પેઠે) રાહુ તમને ઘેરી શકતો નથી,  
તમે કદી પણ અસ્ત પામતા નથી, એમ તમારા પ્રભાવનો અવશ્યક ફરી  
શકતો નથી, અને એકે કાળે તમે ત્રણે જગતને પ્રકાશિત કરો છો,  
(તેથી સૂર્યના કરતાં પણ તમે અધિક મહિમાવાન છો, એ સ્પષ્ટ જ છે ૧૭

નિત્યોદય દ્વિતમોદમહાનધકાર  
અમ્ય ન રાહુવદનસ્ય ન વારિહાનામ્ ।  
વિભ્રાજતે તવ સુખાબ્જમનરૂપકાન્તિ ।  
વિદ્યોતમન્નજગદ્ગૂર્ણશ્યાકભિન્નમ્ ॥ ૧૮ ॥

સાવાચાર્ય:- જેનો ઉદય હમેશાં છે, જેણે આકાશી અંધકારનો  
નાશ કરેલો છે જેનો રાહુથી માત્ર ઘષ્ટ શકતો નથી, જેને એમ પણ  
ઘેરી શકતો નથી, તેમ જ જેની કાંતિ કદી પણ ઓછી થતી નથી, એવું  
તમારું સુખકમળ જગતને વિશે અપૂર્વ ચક્રર્જિબની પેઠે ચોળી રહે છે ૧૮

કિં સર્વરીપુ શયિનાડન્દિ વિવસ્વતા વા ।  
સુખમ્-સુખે દુઃખવિતેષુ તમસ્તુ નાથ । ॥  
નિષ્પન્નશાયિવનશાયિનિ છવલોકે  
કાર્યં ક્રિયન્નલધરેન્લભાસનમ્ ॥ ૧૯ ॥

સાવાચાર્ય:- હે નાથ ! તમારા સુખરૂપી ચક્રમાથી જ્યારે અંધકારનો  
નાશ થાય છે ત્યાર પછી રાત્રિને વિશે ભ્રમતા ચક્રમાનું શું કામ છે ?  
તેમજ દિવસે ઉદય પામતા સૂર્યનું પણ શું કામ છે ? કેમકે શૈલાપર્માન  
સુખરૂપી માન્ય માત્રી વૃક્ષ પછી, આકાશમાં બહી આવેલા વરસાદનું શું

પ્રયોજન રહે છે ? (ભાવાર્થ કે તે જેમ નિરર્થક છે તેમ જ સૂર્ય, ચંદ્ર  
પણ તમારા મુખના પ્રકાશ આગળ નિરર્થક જ છે ! ) ૧૯

જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશં,

નૈવં તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।

તેજઃ સ્કુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વ,

તૈવ તુ કાચશકલે કિરણાકુલેડપિ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ - હે પ્રભુ ! તમારા વિષે જ્ઞાન જેવી રીતે વ્યથાવકાશથી  
શોભી રહે છે, તેવું હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવોને વિષે શોભતું નથી જ.  
કેમકે પ્રકાશમાન રત્નોના સમૂહને વિષે જેવું તેજનું પ્રાપ્ત્ય ભાસે છે,  
તેવું કાચના ચળકતા કટકાને વિષે પણ જણાતું નથી જ. ૨૦

મન્યે વર હરિહરાદય એવ દૃષ્ટા,

દૃષ્ટેષુ ચેષુ હૃદય ત્વયિ તોષમેતિ ।

કિં વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ ચેન નાન્યઃ

કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ! ભવાન્તરેડપિ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ - હે સ્વામી ! હરિ, હર ઇત્યાદિક દેવો (મારી) દૃષ્ટિએ  
પડ્યા તે સારું જ થયું છે કેમકે તેમને દીઠાથી મારું હૃદય તમારે  
વિષે જ (તે સર્વેને દીઠાથી અને તે સર્વેથી તમે શ્રેષ્ઠ છો-એમ જાણ્યાથી)  
સંતોષ પામે છે આ લોકમાં તમને જોવાથી શું થયું છે ? (તો એટલું જ  
કહેવાનું છે કે) ભવાન્તરને વિષે પણ અન્ય કોઈ દેવ મારું મન હરણુ  
કરી શકનાર નથી. ૨૧

સ્ત્રીણાં શતાનિ શતશો જનયન્તિ પુત્રાન્

નાન્યા સુત ત્વદ્દપમ જનની પ્રસૂતે ।

સર્વા દિશો દધતિ ભાનિ સહસ્રરશ્મિં

પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્કુરદશુભલમ્ ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ - જેમ તારાઓના સમૂહોને સર્વે દિશાઓ ધારણ કરે છે,  
પણ તેજસ્વી સૂર્યને તો માત્ર પૂર્વદિશા જ જન્મ આપે છે, તેમ જ  
સેકડો સ્ત્રીઓ ઘણાએ પુત્રોને જન્મ આપે છે, છતાં તમારા સમાન  
પુત્રને તો બીજી કોઈ જનેતા (સ્ત્રી) ઉત્પન્ન કરતી જ નથી ! ૨૨

ત્વામનન્તિ મુનય પરમ પુમાસ-  
 માહિત્યવર્ણમમલ તમસા પુરસ્તાત્ ।  
 ત્વામેવ સમ્યગુપલ્લવ્ય જ્યન્તિ મૃત્યુ  
 નાન્ય. શિવ શિવપદસ્ય મુનીન્દ્ર ! પન્મા ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ:- હે મુનીન્દ્ર ! તમને મુનિઓ પરમ પુરુષ માને છે,  
 અને તમે અધકાર આગળ નિર્મળ સૂર્ય જેવા છો, વળી તમને રૂઠે  
 પ્રકારે પામવાથી (બલુવાથી) મૃત્યુને પણ છતી ચકાસ છે અને (એ  
 કારણથી) તમારા સિવાય બીજો (કાંઈપણ) મોક્ષ (મુક્તિ) પામવાનો  
 કલ્યાણકારક માર્ગ નથી જ ! ૨૩

ત્વામવ્યય વિશુભચિન્ત્યમસ જ્યમાષ ૧ ૩ ૮  
 પ્રજ્ઞાણુમીશ્વરમનન્તમનગકેતુમ્ ।  
 યોગીશ્વર વિહિતયોગમનેકમેક ૧  
 જ્ઞાનસ્વરુપમમલ પ્રવદન્તિ સન્ત ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ:- હે પ્રભુ ! તમને અવ્યય, વિશુ, અચિન્ત્ય, અસંખ્ય,  
 આદ્ય, પ્રજ્ઞા, ઉશ્વર, અનંત અનગ-કેતુ યોગીશ્વર, યોગને બલુનાર,  
 અનેક, અને એક, એવી રીતે સત્પુરુષો અનેક વિશેષલેખી જ્ઞાનના સાક્ષાત્  
 સ્વરૂપ રૂપે અને વળી નિર્મળ પણ કહે છે । ૨૪

બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિશુધાર્થિતબુદ્ધિભોધાત ૪ ૧ ૮  
 ત્વ ચક્રદોઽસિ ભુવનત્રયચક્રત્વાત્ ૧ ૩ ૧ ૩  
 ધાતાઽસિધીર । શિવમાર્ગવિધિવિધાનાત્ ૧૫ ૧ ૧  
 બ્યકત ત્વમેવ ભગવન્ પુરુષોત્તમોઽસિ ॥ ૨૫ ॥

ભાવાર્થ:- હે વિશુધાર્થિત ! તમે બુદ્ધિનો ભોધ કરો છો તેથી  
 બુદ્ધ જ છે. તમે ત્રણે જગતનું કલ્યાણ કરનાર છો તેથી ચક્ર રૂપે જ છે અને  
 કલ્યાણકારક માર્ગના વિધિને ધારણ કરનારા-બલુનારા છે તેથી તેમ જ  
 ધાતા છે અને હે ભગવન્ તમે સ્પષ્ટ પુરુષોત્તમ એટલે નારાયણ રૂપ છો. ૨૫

તુભ્ય નમઃશિભુવનાન્તિંકરાય નામ,

તુભ્ય નમઃ સ્થિતતલામલભૂપણાય । ૧ ૧ ૧

તુલ્ય નમસ્તિજગતઃ પરમેશ્વરાય,  
તુલ્ય નમો જિન ! ભવોદ્ધિશોષણાય ॥ ૨૬ ॥

ભાવાર્થ :- હે નાથ ! ત્રણે જગત્ની પીકાને હરણુ કરનાર આપને મારા નમસ્કાર હો ! પૃથ્વીના તળ ઉપર અમલ-નિર્મળ-ભૂષણ રૂપ આપને મારા નમસ્કાર હો ! વાળી ત્રૈલોકના પરમેશ્વર એવા આપને મારા નમસ્કાર હો ! હે જિન ! આ સંસાર રૂપ સાગરનું શોષણ કરનાર-નહીં સરખો કરી દેનાર-આપને મારા નમસ્કાર હો ! ૨૬

કો વિસ્મયોડત્ર યદિ નામ શુભૈરશેઠૈ-  
સ્ત્વ સશ્રિતો નિરવકાશતયા મુનીશ ! ।  
દ્વૌષેઠ્યાત્તવિવિધાશ્રયન્તગર્વૈ ,  
સ્વપ્નાન્તરેડપિ ન કદાચિદ્દપીક્ષિતોડસિ ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે મુનીંદ્ર તમામ શુભો જ તમારામાં પરિપૂર્ણ રીતે આશ્રય કરીને રહેલા છે, તેમા શુ આશ્ચર્ય છે ! કેમકે અનેક સ્થળે આશ્રય મળવાથી જેમને ગર્વ ઉત્પન્ન થએલો છે, એવા દોષોએ તો તમને સ્વપ્નાન્તરે-સ્વપ્નમા-પણુ જોયેલા જ નથી ! (ભાવાર્થ કે તમારામાં શુભુ મિવાય દ્વૌષ જિલકુલ છે જ નહી ) ૨૭

ઉચ્ચૈરશોકતરુસ શ્રિતમુન્મયૂખ-  
માભાતિ રૂપમમલ ભવતો નિતાન્તમ ।  
સ્પષ્ટોદ્ભસત્કિરણમસ્તતમોવિતાન  
ભિમ્બં રવેરિવ પયોધરપાર્શ્વવર્તિ ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ - હે જિનેશ્વર ! જેમ મેઘના સમીપમા રહીને, અધકારનો નાશ કરીને, અને સ્પષ્ટ બિયા કિરણો પ્રસારીને, સૂર્ય શોભી રહે છે, તેમ જ અશોકવૃક્ષની નીચે રહેલું આપનું સ્વરૂપ ( પાપરૂપી અધકારનો નાશ કરીને અને ) બિયા કિરણ પ્રસારીને, અત્યંત નિર્મળ શોભી રહે છે ૨૮

સિંહાસને મણિમયૂખશિખાવિચિત્રે  
વિભ્રાજતે તવ વયુ કનકાવદાત્મ ।



બિમ્બ વિચલિલસદશુલતાવિતાન

। સુવગોહ્યાદિશિરસીવ સહસ્રશ્રમેઃ ॥ ૨૯ ॥

ભાવાર્થ - જેવી રીતે બિંબા ઉઘાડ્યા પર્વતના ઉપર, આકાશને વિષે પ્રકાશમાન કિરણો ફૂળી લતાઓના સમૂહવડે, સૂર્યનું બિંબ ચોસે છે, તેવી જ રીતે હે જિનેશ્વર ! મહિઓના કિરણોની પકિતઓવડે કરીને વિચિત્ર દેખાતા સિંહાસનને વિષે, સુવર્ણ જેવું મનોહર આપનું શરીર અત્યંત ચોસે છે ॥ ૨૯

કુન્દાવહાતયલયામરચારુચોભ,

વિભાજ્યતે તવ વપુઃ કલધૌતકાન્તમ્ ।

ઉદયશ્ચક્રશ્ચિનિર્ભરવારિધાર-

મુખ્યૈસ્તટ સુરગિરેરિવ શાતકૌમ્ભમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ - જેમ ઉદય પામેલા ચંદ્રમાના જેવી નિર્મળ પાણીના કર્ણવુની ધારાઓ વડે મેરુપર્વતનું સુવર્ણમય બિંબુ શિખર ચોસી રહે છે, તેમ મોઝરાના પુષ્પ જેવા ધોળા વીંળતા (ફરતા) આમરો વડે, સોનાના જેવું મનોહર આપનું શરીર ચોસી રહે છે ॥ ૩૦

છત્રત્રય તવ વિભાતિ શશાઙ્કાન્ત-

મુખ્યૈ સ્થિત સ્થગિતભાનુકર પ્રતાપમ્ ।

સુકતાકલપ્રકરભલવિવુદ્ધચોભમ્

પ્રખ્યાપયત્રિજગતઃ પરમેશ્વરમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ - હે ભગવન્ ! (તારા સહિત) ચંદ્રના જેવા મનોહર, સૂર્યનાં કિરણના તાપનું નિવારણ કરનાર, અને મોટીઓના સમૂહની રક્ષનાથી ચોભામનાન, એવા તમારા ઉપર રહેલાં તમારાં ત્રણ છત્રો ચોસી રહ્યાં છે. તે બધે તમારું ત્રણે જગતનું અધિપતિપણ જ બહાર કસ્યું તેમ ચોસે છે નહીં શું ? ॥ ૩૧

ગમ્ભીરતારરવપૂરિતવિજિવિભાગ-

ભૌલોકયલોકશુભસઃ સમશ્ચૃતિશ્ચ ।

સદમર્શાજ્જયદોષણુષોપકાઃ સન્ ।

જે હુહુભિશ્વનંતિ તે યશસ પ્રવાહી ॥ ૩૨ ॥

**ભાવાર્થ:-** ઊંચા અને ગંભીર શબ્દવડે જેણે દિશાઓના વિભાગો પૂરી લીધા છે ત્રણે જગતના લોકોને શુભ સમાગમની સપત્તિ આપવામાં જે કુશળ છે અને સત્યધર્મના રાજના જયના શબ્દને જે બહિર કરે છે, એવો તમારો જે દુહલિ તે આકાશને વિષે ગજના કરી રહ્યો છે ! ૩૨

મંદારસુંદરનમેરુસુપારિજાત-

સન્તાનકાદિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરદ્ધા ।

ગન્ધોદ્ધિ દુશુભમન્દમરુતપ્રપાતા

દિવ્યા દિવ પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥ ૩૩ ॥

**ભાવાર્થ:-** મંદાર, સુદર નમેરુ, પારિજાત, અને સન્તાનક ઇત્યાદિ વૃક્ષોનાં ફૂલોની જે દિવ્ય વૃષ્ટિ, સુગંધીદાર પાણીનાં ઊંદુઓ વડે શીતળ અને મદવાયુએ પ્રેરાયેલી, સ્વર્ગમાંથી ઘણી જ પડે છે, તે બધું તમારા ભાષણની દિવ્યમાળા જ પડતી હોય, નહીં શુ ! ૩૩

શુભ્રપ્રભાવલયભૂરિવિભા વિભોસ્તે,

લોકત્રયધુતિમતાં ધુતિમાક્ષિપન્તી ।

પ્રોદ્ધદ્ધિવાકરનિરન્તરભૂરિસખ્યા

હીપ્ત્યા જ્યત્યપિ નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥ ૩૪ ॥

**ભાવાર્થ :-** હે વિભુ ! શોભાયમાન છે પ્રભામડળ જેનું, એવી ઘણી જ તેજસ્વી તમારી કાન્તિ ! ત્રણે જગતના તેજસ્વી પદાર્થોનું તેજ આખું પાડે છે-જીતે છે-આકેષ કરે છે તે તમારી કાન્તિ, અસખ્ય સૂર્યના સરખી તેજસ્વી હોવા છતાં, ચંદ્રના જેવી શીતળ પ્રભાથી રાત્રીને પણ જીતે છે ! ૩૪

સ્વર્ગાપવર્ગાંમમાર્ગવિમાર્ગોષ્ટ

સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુસ્ત્રિલોકયાં ।

દિવ્યધ્વનિભાવતિ તે વિશદ્ધર્થ સર્વ-

ભાષાસ્વભાવપરિણામગુણૈપ્રયોજ્ય ॥ ૩૫ ॥

**ભાવાર્થ :-** સ્વર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ બતાવવામાં ઇષ્ટ, તેમ જ ત્રણે લોકને વિષે સત્યધર્મનું તત્ત્વ કહેવામાં જે એક જ માત્ર

નિપુણ છે, એવો તમારો જે દિવ્યધ્વનિ તે નિર્મળ અર્થવાચો હોવાથી  
સર્વ ભાષાના સ્વભાવના શુભને પામીને ( સર્વત્ર ) યામ છે ૩૫ ,

ઉન્નિદ્રદેહનવપદ્મપુષ્પકાન્તી--

પદ્મસ્વસન્નખમમૂખશિખાભિરામૌ ।

પાદૌ પદ્માનિ તવ યત્ર જિનેન્દ્ર ! યત્ર

પદ્માનિ તત્ર વિભુષા પરિકલ્પયન્તિ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેન્દ્ર ! સુવર્ણના નવાં ખીલેલા કમળોના  
સમૂહની કાંતિ જેવા પ્રસરી રહેલા નખોનાં કિરણોની પકિત વડે જે  
સુદર દેખાય છે, એવા તમારા પગો, પૃથ્વી ઉપર જ્યાં જ્યાં ડગલાં  
ભેદે છે, ( તમે જ્યાં જ્યાં વિચરો છો ) તે ડગલે દેવતાઓ કમળની  
રૂપના-રચના-કરે છે ૩૬

૩૭ ૧ ઉત્થ યથા તવ વિભૂતિરભૂજિજ્જનેન્દ્ર !

૨ ધર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્મ ।

ચાદ્ધ પ્રજા દિનકૃત પ્રહતાન્ધકારા

લાદ્ધકૃતો પ્રહજલુસ્ય વિકાશિનોઽપિ ॥ ૩૭ ॥

ભાવાર્થ :- હે જિનેન્દ્ર ! જો પ્રકાશની ( પાછળ જણાવેલા  
જાણ પ્રાવિહારની ) તમને જે જે સપત્તિઓ ધર્મનો ઉપદેશ કરવી  
જાયતે ( સમવસરણમા ) થઈ, તે પ્રમાણે અન્યને ( હરિહરશિક્ષિ પર  
ધર્મના દેવોને કહી પણ ) થઈ, નથી ( તે મોજ જ છે ) કેમકે  
અધકારનો સમૂળ નાશ કરનાર સૂર્યની જેવી પ્રજા છે તેવી પ્રકાશ  
પ્રાપ્તેલા પ્રદોની પણ ક્યાંથી જ હોય ? ૩૭

સ્ત્ર્યોતન્મહાવિદ્યવિદ્યોત્કલ્પોલમૂલ-

મત્તજમદ્ભ્રમરનાદવિવૃદ્ધકોપમ્ ।

ઐરાવતાભગિસુદતમાપતન્ત

દધ્વા ભવ ભવતિ નો ભવદ્દામિતાનામ્ ॥ ૩૮ ॥

ભાવાર્થ :- જેનું અઠક્ષણ કરતા મદવડે કરીને ખરડાએલું  
છે, વળી જે માથુ પુણાના કરે છે અને તેની જાણુબાણુ ભમતા  
ઈ મત્ત ભમરાઓના શુભારવ વડે, જેનો કાપ વૃદ્ધિને પામેલો છે,

વળી જે ઉદ્ધત ઐરાવત જેવો છે, એવો હાથી પણ જો ( કદાચ ) સામો આવે, તોપણ તેને દેખીને તમારો જે આશ્રિત હોય છે તેને ભય ઊપજતો નથી. ૩૮

ભિન્નેભક્તુર્ભગલદુર્જજ્વલશોષિતાકત-

મુકતાફલપ્રકરભૂષિતભૂમિભાગ . ।

બદ્ધકેમઃ કેમગતં હરિણાધિષોડધિ

નાકામતિ કેમયુગાયલસશ્રિત તે ॥ ૩૯ ॥

ભાવાર્થ :- જેણે હાથીઓના કુલસ્થળ છેદીને, તેમાંથી ગળતાં ઉર્જજ્વળ અને દોહીથી ખરડાએલા મોતી વડે પૃથ્વી શોભાવી છે, એવા બળવાન દોડતા સિંહની દોટમાં જે માણસ આવી પડ્યો હોય, તે પણ જો તમારા ચરણ રૂપી પર્વતનો આશ્રય લે, તો તેને તેવો સિંહ પણ ( મારી શકતો નથી ) આક્રમણ કરી શકતો નથી-પંખમાં લઇ શકતો નથી. ૩૯

કદપાન્તકાલપવનોદ્ધતવલ્લિકલ્પ

દાવાનલ જ્વલિતમુર્જજ્વલમુત્સુકુલિગમ્ ।

વિશ્વ જિઘ્ત્સુમિવ સમ્મુખમાપતન્ત

ત્વન્નામકીર્તનજલ શમયત્યશેષમ્ ॥ ૪૦ ॥

ભાવાર્થ :- જો પ્રલયકાળના પવનથી ઉદ્ધત થયેલા અગ્નિ જેવો, જેની અદરથી ઘણા ઓઢા ( તણખા ) ઊડે છે એવો, અને ઘણા જ પ્રકાશવાળો એવો દાવાનળ-વનનો અગ્નિ, જાણે જગતને બાળી નાખવાની જ ઇચ્છા કરતો હોય નહિ ! તેમ જોરમાં સળગતો સળગતો સન્મુખ આવે, તો તેને પણ તમારા નામનું કીર્તન રૂપી-તમારું સ્તવન રૂપી-જળ અશેષ સમાવી દે છે, સમગ્ર યુગાવી નાખે છે.

રકતેક્ષણં સમદકોઽકિલકણ્ઠનીલ

ક્રોધોદ્ધત ક્ષિપ્રનમુત્સુક્ષ્માપતન્તમ્ ।

આકામતિ કેમયુગેન નિસ્તશકત

સ્ત્વન્નામનાગદમની હૃદિ યસ્ય પુ'સ ॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ - લાલચોળ આંખોવાળો, મહોન્મત્ત કાષ્ઠના કંઠ (અંતુ) એવો કાળો, અને કોષ્ટ કરીને ઉદ્ધત, (છેડાયેલો) એવો સર્પ હાથી ફેણ કરીને સામો ધસી આવતો હોય તેને પણ જે માણસની પાસે તમારા નામરૂપી નાગદમની (સર્પનું દમન કરનાર ઔષધી) હોય છે, તે માણસ નિશ્ચયપણે જોળગી બાંધ છે । (ભાવાર્થ કે એવો માણસ પણ તમારા ભક્તને કરી શકતો નથી.) ૪૧

વસ્ત્રાત્તુર ઝંઝઝગ્નિતશીમનાદ-  
માજો વંશ બલવતામપિ ભૂપતીનામ્ ।  
ઉદ્દિવાકરમમૂખશિખાપવિદ  
ત્વહીત્તનાત્તમ ધ્વાશુ સિદ્ધામુપૈતિ ॥ ૪૨ ॥

ભાવાર્થ - જેની અંદર ઘોડાઓ ફૂટી રહ્યા છે અને હાથીઓની ઝંઝનાના ભયાનક ચપ્પો ઘડ રહ્યા છે, એવા રણને વિષે રહેલા વજ્રવાન ભૂપતિના સૈન્યને પણ, જેમ ઉદય પામેલા સૂર્યનાં કિરણોની શિખાઓ વઢે, અધકારનો નાશ કરી શકાય છે, તેમ જ તમારા કીર્તિ નથી લેલી શકાય છે । (ભાવાર્થ કે તમારી ભક્તિથી એવું સૈન્ય પણ છટી શકાય છે ) ૪૨

કુતાશ્રબિન્નગજયોલ્લિતવારિવાહ-  
વેગાવતારતરણાતુરયોધશીમે ।  
મુદ્દે જય વિન્નિતદુર્જયજેયપદ્મા-  
સ્વરૂપાદ્યકલ્પનાશયિણો લલન્તે ॥ ૪૩ ॥

ભાવાર્થ - ભાલાઓની અણીઓ વઢે છેદાઈ ગયેલા હાથીઓના કૃષિરનો પ્રવાહ જ્યાં આગળ વહે છે અને જ્યાં તે પ્રવાહની અંદર મોહાઓ તરવામાં આતુર થઈ ગયેલા છે એવા ભયાનક મુદ્દને વિષે, જેને તમારા ધરણકમળરૂપી વનનો આશ્રય હોય છે, તેઓ ભલે શત્રુઓને પણ છટી શકે છે ૪૩

અમ્બોનિધૌ સુભિતશીપલુનકચક-  
પાદી ન પીઠભયદોષ્વલુવાઠવાન્તૌ ।

રંગત્તર ગશિખરસ્થિતયાનપાત્રા-

આસ વિહાય ભવતઃ સ્મરણુદ્વજતિ ॥ ૪૪ ॥

**ભાવાર્થ** - ભય કર મગરમચ્છ આદિ નકંચક જળચર જંતુઓ જેની અંદર ભિછળી રહ્યા છે અને ભયાનક વાડવાગ્નિ જેની અંદર અતિ-શય પ્રજ્વલિત થઈ રહ્યો છે, તથા મોટાં મોટાં મોઝાઓ જેની અંદર ભિછળી રહ્યાં છે, એવા તોફાની સમુદ્રની અંદર જે વહાણો (વહાણની અંદરના મનુષ્યો) આવી પડેલા હોય છે, તે પણ તમારા સ્મરણથી નિર્ભય-પણે જઈ શકે છે । (સમુદ્રમા જોખમાયા સિવાય રહી શકે છે.) ૪૪

ઉદ્ભૂતભીષણુજલોદરભારભુગ્ના,

શોચ્યા દશાસુપગતાશ્ચ્યુતભવિતાશા ।

ત્વત્પાદપકજરજોડમૃતદિગ્ધદેહા

મર્ત્યા ભવન્તિ મકરધ્વજતુલ્યરૂપા ॥ ૪૫ ॥

**ભાવાર્થ** :- ભય કર જળોદર રોગના ભારથી નમી ગએલા અને તેથી કરીને જેમણે ભવતરની આશા છોડી દીધી છે, એવી મહા હુન્મદ્ અવસ્થાને જેઓ પામેલા હોય છે, તેઓ પણ તમારા ચરણકમળની રજરૂપી અમૃતનુ જો પોતાના શરીરને લેપન કરે તો [ રોગથી રહિત થઈને ] કામદેવ જેવા સુંદર શરીરવાળા થાય છે । ૪૫

આપાદક ઠમ્બુરુશૃખલવેષ્ટિતાંગાં,

ગાઢ બૃહન્નિગડકોટિનિઘૃષ્ટજઘા ।

ત્વન્નામમન્ત્રમનિશ મનુજા સ્મરન્ત,

સઘ સ્વય વિગતળન્ધભયા ભવન્તિ ॥ ૪૬ ॥

**ભાવાર્થ** - પગથી તે ગળાસુધી જડેલી બેડીઓવડે જેના અગ બિંટાઈ ગયા છે, અને-તે મોટી બેડીઓના ગાઢ બંધનથી તેની કોટીઓની ઝીણી અણીઓતળે જેમની બાંધો ઘસાયા કરે છે, તે માણસો પણ જો તમારા નામનુ નિરતર સ્મરણ કરે છે, તો ઉતાવળા પોતાની મેળે જ બંધનના ભભથી મુક્ત થઈ જાય છે ( કેદમાંથી છૂટે છે ) ૪૬

મત્તદિયેન્દ્રમુગરાજહવાનલાહિ-

સમામવારિધિમહોદશન-ધનોત્થમ્ ।

તસ્માદ્ નાશમુપયાતિ ભય ભિયેવ

યસ્ત્યાવક સ્તવમિમ મતિમાનપીતે ॥ ૪૭ ॥

। ભાવાર્થઃ :- જે બુદ્ધિમાન માણસ તમારુ આ સ્તવન [આ ભક્ત્યામાર સ્તોત્ર ] ભણે છે :- પાઠ કરે છે, -તેના, મહોન્મત હાથીથી સિંહથી, / હાવાનળ અગ્નિથી, મુદ્રથી, સમુદ્રથી અને જ્યોત્સ્ના તથા બંધનથી ( પાછલાં કાળોમાં જણાવેલાં ) એ સર્વેથી ઉત્પન્ન થએલા ભય, ભયથી જ જેમ નાશ પામતો હોય તેમ ( આ સ્તોત્રના પાઠથી ) બંટ નાશ પામે છે । ૪૭

સ્તોત્રશ્રવ તવ જિનેન્દ્ર । ગુણૈર્નિબદ્ધાં

ભક્ત્યા મયા રુચિરવર્ણવિચિત્રપુષ્પામ્ ।

મત્તે જનો ય ઈદં કષ્ટગતામજ્જ

ત માનતુર્જીમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥ ૪૮ ॥

। ભાવાર્થઃ :- હે જિનેન્દ્ર । આ સ્તોત્રરૂપી માળા મે તમારા સુગુરૂપી દોરાવડે, વિચિત્ર અક્ષરરૂપી રત્નવાળાં પુષ્પોષદ્ધી ભક્તિવડે સુંઘેલી છે, તેને જે માણસ હમેશાં પોતાના કંઠને વિષે ધારણ કરશે, તે ( સન્માન થઈ જીઆ થયેલા બેવા હોઈને ) સ્વતત્ર લક્ષ્મીને પામશે. ૪૮

# શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર ( પદ્યાનુવાદ )

[ હરિગીત છંદ ]

કલ્યાણનુ મંદિર અને ઊદાર ઇચ્છિત આપવે,  
ફાતા અલય લયલીતને સમર્થ દુરિત કાપવે;  
સંસાર દરિયે ડૂબતાને નાવરૂપે જે વળી,  
નિર્દોષ પ્રભુના પદકમળને પ્રથમ હું પ્રેમે નમી. ૧

સાગર સમા જેના મહિમાની સ્તુતિ કરવા વિષે,  
વિશાળ બુદ્ધિ સુરગુરુ તે છેક શક્તિ હીણ દીસે,  
વળી કમઠ કેરા ગર્વને જે બાળવે અગ્નિ અરે,  
તીર્થેશની સ્તુતિ કરીશ જ તેમની હું તો ખરે. ૨

સામાન્ય રીતે પણ તમારા રૂપને વિસ્તારવા,  
જિનરાજ ! શક્તિમાન હલંભ મૂઢ મુજ સમ છે થવા,  
દિન અથ ધીરજવાન બચ્યુ ઘૂડનુ જે તેહથી,  
નહિ સૂર્ય કેરા રૂપને વર્ણી શકશે સ્નેહથી. ૩

અનુભવ કરે તુજ ગુણતણે જન મોહના ટળવા થકી,  
નહિ પાર પામે નાથ ! તે પણ આપ ગુણ ગણતાં કહી,  
જ્યમ પ્રલયકાળવડે ખસેલા જળથકી જ સમુદ્રના,  
બુદ્ધતા થયેલા રત્ન ઢગલા કો'થી માપી શકાય ના ૪

દેહીધ્યમાન અસંખ્ય ગુણની ખાણ નાથ તમારી હું,  
આરભ તો કરવા સ્તુતિ પણ મદ બુદ્ધિમાન છુ;  
શું બાળ પણ કે'તું નથી ? લાંબાવી બેઝ હાથને,  
નિજ બુદ્ધિના અનુસારથી જ સમુદ્રના વિસ્તારને. ૫

હો ઇશ ચોગી પણ તમારા ગુણ જે ન કહી શકે;  
સામર્થ્ય મારુ ક્યાથી વર્ણુન મુજથી તેનુ થઈ શકે,  
વિચાર વિણુનુ કાર્ય આ ગણાય મારું તેહથી,  
પણ પક્ષી શુ પોતાતણી લાખ કહે! વદતાં નથી ! ૬



અર્થિત્ય મહિમાવાન સ્તુતિ આપની હો જિનરે,  
તુજ નામ પણ સસારથી ત્રેલોકનું રક્ષણ કરે,  
જ્યમ ગ્રીષ્મકેરા સખત તાપવટે મુસાફર જે દુઃખી,  
તે ધ્યાય કરીજી તળાવ કેરા શીતળ વામુથી મુખી. ૭

હે સ્વામી આપ હૃદય વિરે આવો તદા પ્રાણીતણા,  
ક્ષણમાત્રમાં દહ કર્મજાળનું જાય તૂટી જગતણા  
વનમા મયૂરો મધ્યમાં જેવી રીતે આવ્યા ધરી,  
ચક્રવર્તીનાં તરુથી જ સર્પો સદા છૂટે છે નહીં. ૮

દશન બહો જિનેશ્વર માત્ર મનુષ્યને જો આવ છે,  
તો સેકડો દુઃખ ભાય ભરેલાં સહેજમાં ટળી બધ છે  
બોવાળ કિંવા સૂય તેજસ્વી તણા દીકાં ધરી,  
પશુઓ મુકામે સદા જેવા નાસતા ચારો ધરી. ૯

તારક તમે જિનરાજ કેવી રીતથી સસારીનાં ?  
તમને હૃદયમા ખારી ઉઠતા તારતા સસારીઆ,  
આશ્ચર્ય છે પણ અમરકેરી મસકથી સાચુ કરે,  
અહર ભરેલા વામુના આધારથી જળને તરે. ૧૦

હરિ, હર અને પ્રાણાદિના જ પ્રભાવને જોણે હૃદયો  
ક્ષણમાત્રમા તે રતિપતિને સહેજમાં આપે હૃદયો,  
જે પાણી અગ્નિ અન્યને છુડાવતુ પણ વારમા,  
તે પાણીને વગવાનજો પીધુ ન શુ ક્ષણવારમા ? ૧૧

હે સ્વામી ! અતિશય ભારવાળા આપને પામ્યા પછી,  
કેવી રીતે પ્રાણી બહો ? નિજ હૃદયમાં ધાર્યા મકી,  
અતિ લઘુપણે ભવરૂપ દરિયો સહેજમાં તરી બાજ છે,  
અથવા મહાન જનોતણા મહિમા અર્થિત્ય ગણાય છે ? ૧૨

હે પ્રભુ ! જ્યારે પ્રથમથી આપે હૃદયો તો કોખને,  
આશ્ચર્ય ત્યારે કેરા બાળ્યા કર્મરૂપી ચારને ?  
અથવા નહીં આ અવનિમા શુ કેળવામા આવતુ ?  
શીતળ પડે જે હિમ તે લીલા વનોને બાળતુ ॥ ૧૧

હે જિન ચોળી આપને પરમાત્મ રૂપેથી સદા,  
નિજ હૃદય કમળે જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુથી અવલોકતા;  
પુનિત નિર્મળ કાંતિવાળા કમળનું ખી સંભવે,  
શું કમળકેરી કણ્ઠિકાને મધ્ય વિષ્ણુ ખીજે સ્થળે. ૧૪

ક્ષણમાત્રમાં જિનરાજ લવિજન આપકેરા ધ્યાનથી,  
પામે દશા પરમાત્મની તજ દેહને પ્રભુ જ્ઞાનથી;  
જ્યમ તિવ્ર અગ્નિ તાપથી મિશ્રિત ધાતુ હોય તે,  
પથ્થરપણાને ત્યાગીને તત્કાળ સોનુ થાય છે. ૧૫

હે જિન હમેશાં લબ્ય જન જે દેહના અંતર વિષે,  
ધરતાં તમારું ધ્યાન તેનો નાશ કરતા કેમ તે;  
અથવા સ્વભાવ મહાન જન મધ્યસ્થનો એવો સદા,  
વિઘ્નહતથો કરી નાશ ને શાંતિ પ્રસારે ઉભયથા. ૧૬

નહીં ભેદ હે પ્રભુ આપને આત્મા વિષે આ બુદ્ધિથી,  
ચિંતન કરે પડિત અહીં તે આપ સમ થાયે નહીં;  
જે જળ વિષે શ્રદ્ધાથી અમૃતતણુ ચિંતન કરે,  
તે જળ ખરેખર વિષના વિકારને શું ના હરે ? ૧૭

તમને જ અજ્ઞાને રહિત પરધમી પણ નામાંતરે,  
વિભુ હરિહરાદિક બુદ્ધિથી નિશ્ચય કરી પામે ખરે;  
કમળાતણા રોગેથી જેનાં નેત્ર પ્રભુ પીળાં રહે,  
તે સાફ ઘોળા શખને શું પીતવણી નહીં કહે ? ૧૮

ધર્મોપદેશતણા સમયમા આપના સહવાસથી,  
તરૂ પણ અશોક જ થાય તો શું મનુજનુ કે'વું પછી ?  
જ્યમ સૂર્યના ઉગ્યા થકી ના માત્ર માનવ જગતાં,  
પણ વૃક્ષ પલ્લવ પુષ્પ સાથે સહેજમા પ્રકુલિત થતાં. ૧૯

ચારે દશિએ દેવ જે પુષ્પોતણી વૃષ્ટિ કરે,  
આશ્ચર્ય નીચા મુખવાળા ડીટથી તે કયમ પહેડ;  
હે મુનીશ અથવા આપનું સામીપ્ય જળ પમાય છે,  
પડિત અને પુષ્પોતણા બધન અધોમુખ થાય છે. ૨૦

જે આપના ગણીર હૃદય સમુદ્રમાંથી ઊપજે,  
તે વાણીમાં અમૃતપક્ષુ લોકો કહે તે સત્ય છે;  
કઠિ કરીને પાન પરમાનંદને ભજતા થકા,  
ભવિજન બહેા બોધી કરીને શીઘ્ર અજરામર યતા. ૨૧  
દેવો વીડે જે પવિત્ર વ્યામર, સ્વામી આપ સમીપ તે,  
હું ધારુ છું નીચા નમી ઊંચા જતા બેમ જ કહે;  
મુનિશ્રેષ્ઠ બોવા પાશ્વર્ણને જે નમન કરશે સ્નેહથી.  
તે શુદ્ધ ભાવી ઊર્ધ્વ ગતિને પામશે નિઃશયથી. ૨૨

મુવણું રત્નોદી બનેલા ઊજળા સિંહાસને,  
જણીર વાણીવાન કૃપે સ્થામ સ્વામી આપને;  
ઉત્સુક થઇને ભવ્ય જનરૂપી મધુસૌ નીરજે,  
મેઠુશિરે અતિ ગાજતા નવ મેઘ સમ પ્રીતિવટે. ૨૩

ઊંઘે જતી તુમ સ્થામ ભામઠળતણી કાંતિવડે,  
લોપાય રજ બચોક કેરા પાનનો સ્વામી અથ  
પ્રાણી સંચેતન તે પછી વીતરાગ આપ સમાજમે,  
રે કોણ આ સસારમા પામે નહિ વૈરાગ્યને. ૨૪

રે રે પ્રમાદ તબે અને આવી ભલે આ નાથને,  
જે મોઘપુરીમા જતા બ્યાપારી પાશ્વર્ણનાથને;  
મુર દુકુલીનો ચળ જે આઠાશમાં બ્યાપી રહે,  
હું માતું છું કે દેવ તે ત્રેલોકને બેમ જ કહે. ૨૫

કે નાથ ત્રેલોકમા પ્રકાશ જળ આપે કર્ણો;  
તારા સંહિત આ ચદમા તવ હીણા અધિકારી કર્ણો;  
મોલી સમૂદે ચોભતાં ત્રણ છત્રના મીસે કરી,  
તે આબ્યો પ્રભુની પાસ તે, નહી કૃપ ત્રણ બલે ખરી. ૨૬

કીર્તિ પ્રતાપ જ કાંતિકેરા સમૂદથી ત્રેલોક આ,  
ગોળારૂપે જગવાન જગમ આપે પૂરેલા હોય ના;  
મુપુ મુવણું બને વળી માણેકચથી નિમિત્ત બરે,  
લોપાસથી ચોલી રહ્યાં ત્વમ આપ ત્રણ કિલ્લાવટે. ૨૭

પડંતી પ્રભુ તુમ પાદમાં દેવેદ્ર નમતા તેમની,  
રત્ને રચિત મુગટો તજીને દિવ્યમાળા પુષ્પની;  
હું માનું છું મનમાં ખરે એ યોગ્ય થાય સર્વથી;  
વિભુ ! આપનો સગમ થતાં સુમનસો બીજે રમતાં નથી. ૨૮

હો નાથ ! આ સસારસાગરથી તમે વિમુખ છો,  
નિજ આશ્રિતોને તારતા વિશ્વેશ તે તો યોગ્ય છે;  
હોઠો તરે માટીતણા ઘટ કર્મ પાક સહિતથી,  
આશ્ચર્ય વિભુ ! પણ આપ છો રહિત કર્મ વિપાકથી..

વિશ્વેશ, જનપાલક ! છતાં પણ આપ દુર્ગત દ્વીસતા, '  
હોઠશ અક્ષર છો, તથાપિ રહિત લિપિ સર્વથા,  
વળી દેવ છે અજ્ઞાનીને પણ તારનાર સદૈવ જે, '  
વિચિત્ર તે ત્રૈલોક્ય બોધકજ્ઞાન આપ વિષે સ્ફુરે. ૨૯

સાંકાશ આચ્છાદિત કરે એવી અતિશય ધૂળ જે,  
શઠં કર્મઠં દૈત્યે ક્રોધથી ઉડાડી સ્વામી આપને,  
છાયા પરતુ નાથ તેથી આપની ઢકાઈ નથી !  
ઉલટો છવાયો દુષ્ટ પોતે કૃત્ય પોતાના થકી ! ૩૦

વિજળી સહિત ઘનધોર મુશળધારથી વળી વર્ષાતો,  
વૃષાદ દુસ્તર કર્મઠં દૈત્યે છેડિયો પ્રભુ ! ગાજતો,  
તેણે અહો જિનરાજ ! ઉલટું રૂપ ત્યા સહેજે ધર્યું,  
તીક્ષ્ણ ખુરી તલવારકેરુ કામ તે સામુ ધર્યું !! ૩૧

વિક્રાળ ઊંચા કેશ લટકે માળ શબના શિરની,  
ભયંકારી અગ્નિ મુખ વિષેથી નીકળે જેના વળી;  
એવો સમૂહ પિશાચનો જે આપ પ્રત્યે પ્રેરિયો,  
હો દેવ ! પ્રતિભવ દુખકારી તેહને તે તો થયો. ! ૩૨

હો ત્રણ ભુવનના નાથ ? જેઓ અન્ય કાર્યો છોડીને,  
ત્રિકાળ વિધિવત પૂજતા તુજ ચરણને ચિત્ત ભેડીને,  
વળી ભકિતના ઉલ્લાસથી રોમાચવાળો દેહ છે,  
આ પૃથ્વીમા તે ભવ્યજનને હો પ્રભુજી ! ધન્ય છે. ૩૩

હે મુનીશ ! આ સસાર રૂપ અપાર સાગરને વિષે,  
હું માનું છું તુમ નામ નહીં મુજ અવલુમાં આવ્યું હશે;  
કુણ્યા છતાં પવિત્ર મત્રરૂપી તમારા નામને,  
આપત્તિ રૂપી સર્પિણી શુ સમીપમાં આવી શકે ! ૩૫

હે દેવ ! જન્માંતર વિષે પણ આપના ઠે અરણ્ય જે,  
બળવાન ઇચ્છિત આપવે તે, મેં નહીં પૂજ્યા હશે;  
હે મુનીશ તેથી કરી હું, જરૂર આ ભવને વિષે,  
સ્થળ હૃદય વેધક પરાભવનું તે થયો બાતે દીસે. ૩૬

નિશ્ચય અરે ! મોહાધકારે ન્યાપ્ત એવાં નેત્રથી  
પૂર્વે કહી મેં એક વેળા પણ પ્રભુ ભેટ્યા નથી;  
કેવી રીતે મધ હૃદયવેદક અન્યથા પીઠે મને,  
બળવાન બધનની ગતિ વાળા અનર્થો ચરીરને. ૩૭

કહી સાંભળ્યા પૂજ્યા ખરેખર આપને નિરખ્યા હશે;  
પણ પ્રીતિથી ભક્તિવટે નહિ હૃદયમાં ખાત્યા હશે;  
જનભણુ ! તેથી હું અપાત્ર થયેલ છું ભવને વિષે,  
કાંઈ ક્રિયા ભાવે રહિત નહીં આપતી રૂળ કાંઈએ. ૩૮

મુખકારી ચરણાગત પ્રભુ હિતકારી જન દુઃખિયાતણુ,  
હે યોગીઓમાં મેઘ ! સ્થળ કરુણા અને પુણ્ય જ તણુ  
ભક્તિવધી નમતો હું તે મહેશ મોરા ઉપર,  
તત્પર થયો હું ખ અકુશને ટાળવા કરુણાવડે. ૩૯

અસુખ બળનું ચરણ ! ને વળી ચરણ કરવા યોગ્ય જે,  
અસ્તિશયી મધ કીર્તિ એવા આપના પગ કમળને;  
ચરણે છતાં પણ ભુવનપાવન ! પ્યાનથી કરી હીણ તો,  
હું પ્રથમથી જ હણાયેલો હણવા જ માટે યોગ્ય છે. ૪૦

હે અભિલ વસ્તુ બાણનારા ! વધ હે દેવેશ'ને,  
સંસારના તારક ! અને ભુવનાધિનાય ! પ્રભુ ! તમે;  
ભયકારી હું ખ દરિયાયકી આજે પવિત્ર કરો અને,  
કરુણાવણુ હે ત્રિપુ ! તારો દેવ ! હું ખિયાને - મને. ૪૧

હે નાથ ! આપ ચરણ કમળની નિત્ય સંચિત જે કરી,  
તે ભક્તિ કરી સંતતિનું હોય ફળ કદી જો જરી;  
તો શરણ કરવા યોગ્ય માત્ર જ આપને શરણે રહ્યો,  
તે અહીં અને ભવ અન્યમાં પોતે જ મુજ સ્વામી થજો. ૪૨

એ રીતથી રૂઝે પ્રકારે સ્થિર ધુધિવાન ને,  
અતિ હુષ્થી રોમાંચી જેનો શરીર કેરા અંગ તે;  
તુજ મુખકમળ નિર્મળ વિષે જિનેંદ્ર ! ખાંધી દૃષ્ટિને,  
જે ભવ્યજન હે પ્રભુ ! રચે છે આપ કેરી સ્તુતિને.

### [ પુષ્પિતાગ્રા છંદ ]

જન નયન કુમુદચંદ્ર સ્વામી,  
ચળકતી સપદ સ્વર્ગની જ પામી,  
નિર્મળમય મનના થવા થકી એ,  
તુરત જશે જન મોક્ષને વિષે તે.

૪૪

## શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર



( શાદ્દર્શ છંદ )

ઋકિં કર્પૂરમય સુધારસમય કિં ચિન્દ્રરોચિમંથ ૧  
કિં લાવણ્યમય મહામણિમયં કારુણ્યકેલિમય ॥  
વિશ્વાનદમય મહોદયમયં શોભામય ચિન્મયમ્ ૧  
શુકલધ્યાનમયં વપુર્જિનપતેર્ભૂયાદભવાલમ્બનમ્ ॥ ૧ ॥

ઋકિં શબ્દ આશ્ચર્ય સૂચવે છે. એનો અર્થ અહા ! જેવો  
થાય છે, તો-ઢરેક વિશેષણની શરૂઆતમા વાપરી લેવો

ભાવાર્થ:- શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાનનું શરીર, અહા! કપૂર જેવું  
શ્વેત, અમૃત જેવું મિષ્ટ, ચંદ્રની કાન્તિ જેવું શીતળ અને પ્રકાશિત,  
સુહર, મોટા મણિ જેવું પ્રકાશિત, કરુણતાનું ભૂમિકારૂપ, સમગ્ર વિશ્વને  
આનંદમય, મહા ઉદયવાણ, શોભાવાણ સચિત્ત સ્વરૂપ, શુદ્ધ આનંદ  
નિભન્ન, એવા શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાન સ સારના આધાર રૂપે હો ॥ ૧ ॥

પાતાલ ઠલયન્ ધર્મ મવલયન્નાકાશ મા પૂરયન્ ।

દ્વિચક્ર કમયન્ સુરાસુરનરમેષુ ચ વિસ્માયયન્ ॥

બ્રહ્માંડ સુખયન્ જલ્પાનિ જલપે. ફેનચ્છલાલોલયન્ ।

શ્રી ચિતામણિપાર્શ્વસત્ત્વયશોહસશ્ચિર રાજતે ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ - પાતાળમાં પણ પ્રવેશ કરી રહેલો પૃથ્વીને ઉજ્જવલ  
કરતો, આકાશમાં સર્વ સ્થળે વ્યાપ્ત થતો, દિશાઓના ચક્રને પણ  
ઉજ્જવલ કરતો, દેવ દાનવોને વિસ્મય આપતો, ત્રણે જગતને સુખ  
પમાહતો, સમુદ્રમાં શ્વેત શીલુથી શોભાયમાન જળને ડહોળી નાંખતો,  
એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ ચિતામણિનો યશરૂપી હસ ચિરકાળ ચોસે છે ॥૨॥

પુરયાના વિપણિસ્તભોદિનમણિ. કામેભકુલે સુણિ- ।

મોક્ષે નિસ્સરણિ સુરેન્દ્રકલ્પી જ્યોતિઃ પ્રકાશારણિ ॥

દાને દેવમણિર્નતોત્તમજનમેણિ કૃપાસારિણી ।

વિશ્વાનંદસુધાવૃણિભંવભિદે શ્રી પાર્શ્વચિતામણિઃ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ - પુરયાના હાટ (ભંડાર) રૂપ, પાપરૂપી અંધકારમાં  
સૂઈરૂપ, વિષયરૂપી હાથી વશ કરવામાં અકુશરૂપ, મોક્ષમાં ગમન  
કરવા માટે નિસરણીરૂપ, આત્મજ્ઞાનરૂપ, જ્યોતિને પ્રકાશ આપવામાં  
અરણીના વૃક્ષ સમાન, દાન દેવામાં ઈદ્ર સમાન, એમની ( શ્રી  
પાર્શ્વનાથની ) આજળ ગમન કરી રહેલી સજ્જન પુરુષોની પંક્તિને  
કૃપાની નદી સમાન, વિશ્વમાં આનંદરૂપી અમૃતના તરંગ સમાન  
શ્રી પાર્શ્વચિતામણી ( ભગવાન ) સ સારસમુદ્રનું ઉચ્છેદન કરનાર  
આપ જ છે. ॥૩॥

શ્રીચિતામણિપાર્શ્વવિશ્વજનતાસજીવનસ્ત્વ મયા ।

હૃદુસ્તાત ! તત. શિવ. સમભવન્નાશકમાલકિણ્ણુ ॥ ૪ ॥

મુકિત. કીડતિ હસ્તયોર્ણહુવિધ સિદ્ધ મનોવાંચિત ।

દુર્દૈવં દુરિત ચ દુર્દિનલય કષ્ટ પ્રણુષ્ટં મમ ॥ ૪ ॥

**ભાવાર્થ** - હે તાત ! ( હે શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ! )  
આખા વિશ્વના જીવનરૂપ, સચ્ચિદાનંદ શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ !  
ન્યાયથી મને આપના દર્શન થયા છે, ત્યારથી જ ઈન્દ્ર દેવ તથા  
ચક્રવર્તી પર્યંતની સમૃદ્ધિ મને પ્રાપ્ત થઈ છે મારા હસ્તમાં જ  
મુકિત રૂપી દેવી કીડા કરી રહી છે, મારી વિવિધ પ્રકારની મનની  
સંભિલાષાઓ સિદ્ધ થઈ છે અને મારુ દુર્દૈવ, મારું પાપ અને મારું  
દુઃખ તથા દરિદ્રતાનો મારો લય સમૂળ નાશ પામ્યો છે ॥ ૪ ॥

યસ્ય પ્રૌઢતમપ્રતાપતપન પ્રોદામધામા જગ-

જજઘાલ કલિકાલકેલિદલનો મોહાન્ધવિધ્વસક ॥

નિત્યોદ્યોતપદ સમસ્તકમલાકેલિગૃહં રાજતે ।

સ શ્રીપાર્શ્વજિનો જને હિતકરશ્ચિતામણિ પાતુ મામ્ ॥૫॥

**ભાવાર્થ** :- હે અતિશય પ્રતાપવાન સૂર્યરૂપ, અતિ ઉત્કટ  
જગતરૂપી ધામને તથા કળીકાળના મહિમાને દહન કરનારા, મોહરૂપી  
અંધકારનો નાશ કરનારા અને જેનું સમસ્ત પ્રકારની સમૃદ્ધિ ધારણ  
કરનાર પદ હમેશા શોભી રહ્યું છે એવા શ્રી પાર્શ્વનાથ લગવાન,  
જગતના જીવોનું હિત કરનાર ચિંતામણિ મારું રક્ષણ કરો. ॥ ૫ ॥

વિશ્વવ્યાપિતમો હિનસ્તિ તરણિર્બલોડપિ કલ્પાકુરો ।

દ્વારિદ્રાણિ ગજવલી હરિશિશુ કષ્ટાનિ વન્હે કણુ ॥

પીયુષસ્ય લવોડપિ રોગનિવહ ચક્ષુતથા તે વિભો ।

મૂર્તિ સ્ફુર્તિમતીસતી ત્રિજગતીકષ્ટાનિ હતુ ક્ષમા ॥ ૬ ॥

**ભાવાર્થ** - સૂર્ય બાહ્યાવસ્થામાં હોવા છતાં પણ વિશ્વમાં વ્યાપી  
રહેલા અંધકારનો નાશ કરે છે, કલ્પવૃક્ષનો એક જ અકુર ( 'ફળગો )  
દરિદ્રતાનો નાશ કરવામાં સમર્થ છે સિંહનું એક નાનું બાળક જ  
હાથીઓના સમૂહનો નાશ કરે છે, અગ્નિનો એક સૂક્ષ્મ કણ કાષ્ટના જથ્થાને  
સસ્મવત્ કરી નાખે છે, અમૃતનું એક જ ણિંદુ રોગને નિર્વાશ કરે છે, તે



જ પ્રમાણે છે વિશે ! મનુષ્યની મતિમાં સ્ફુરણ કરનાર સરીર ત્રણે જગતનાં દુષ્ટો હણવાને માટે સમય છે ॥ ૬ ॥

શ્રી ચિતામણિમત્રમોદિતિયુત હ્રીંકારસાશ્રિત ।  
 શ્રી મહાન્નમિષ્ણુપાશકલિત ત્રેલોક્યવસ્થાવહન ॥  
 દેધાભૂતવિવાપદ વિવહર મેયાપ્રભાવાશ્રમ ।  
 સોસ્થાસ વસદ્ધાકિત જિનકુલ્લિગાનદન હેહિનામ ॥ ૭ ॥

સાવાચ - હૈં શબ્દની આકૃતિવાળો હ્રીંકારથી યુક્ત શ્રી મહાન્નમિષ્ણુના મત્રથી લુદ્ધ થયેલો ત્રણે લોકને વશ કરાવનાર, વિવશ્વથી ઝેરનો નાશ કરનાર, કસ્થાલુકારક, પ્રભાવવાળો, વાંસ હ, ઇન્દ્રિયો અક્ષરોથી યુક્ત એવા મનુષ્ય માત્રને આનંદરૂપ શ્રી ચિતામણી નામનો મત્ર છે ॥ ૭ ॥

હ્રીં શ્રી કારવર નમોક્ષરપર ધ્યાયન્તિ ચે ચોત્રિને ।  
 હૃત્વદમે વિનિવેશ પાર્થમધિપ ચિતામણિસત્તમ ॥  
 ભાલે વામલુને ચ નાભિકરમૂંચે ભુને દક્ષિણે ।  
 પશ્ચાદ્દેવેષુ તે સિવપદ દ્વિતીયૈર્વાત્મકો ॥ ૮ ॥

સાવાચ - હ્રીં શ્રી, ઇન્દ્રિયો આકારથી યુક્ત મત્રનું જે ચોત્રીઓ હૃદયકમળમાં અધિષ્ઠાતા ભગવાનના ચિતામણિની સજ્ઞાવાળો જેની પૂર્વમાં નમો મૂકેલા છે એવો હ્રીં શ્રીકાશરિ ઉત્તમ વસ્તુયુક્ત મત્રને હૃદયકમળમાં ધારણ કરીને કપાળને વિષે, ઠાળા હાથને વિષે, નાભિમાં અને બધે ભાગે જમણા હાથમાં અને ત્યાર પછી બાકે હોલને વિષે ધ્યાન કરે છે તે જ ત્રણ ભવ પછી મોક્ષ પ્રાપ્તિ માટે સિદ્ધાંત છે, જે યુ આર્થર્થજનક નથી । ॥ ૮ ॥

( અગ્રધરા છંદ )

નો રોગા નૈવ રોગા ન કલકલતા નારિમારિપ્રમાણ ॥  
 નૈવાધિનાંસમાધિનય હરદુસ્તિ દુષ્ટકારિદ્રિતા નો ॥  
 નો શાકિન્યો પ્રહાનો ન હરિકિરિગ્ણા બ્યાલનૈતાલલ્લતા ॥  
 ભાયન્તે પાર્થચિતામણિનતિવશત પ્રાણિનાં રમિતાલ્લભ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ:— જે ભક્તિવાન પ્રાણીઓ શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથમાં પોતની વૃત્તિ ભેડે છે, તેઓને રોગ, શોક, કલેશ, અશાન્તિ, ભય, પાપ, દુષ્ટ, દારિદ્રપણું, શત્રુદારા ભિપજતી વ્યાધિ તથા શાકિની, ભૂત પ્રશાય વગેરે હાથી તથા સિંહના સમૂહો દુ.ખરૂપ થઈ શકતા નથી ॥ ૬ ॥

( શાર્દૂલ છંદ )

ગીર્વાણદ્રુમધેનુકુ ભમણ્યસ્તસ્યાગણે રંગિણે ॥

દેવા દાનવમ્માનવા. સવિનય તસ્મૈ હિતધ્યાયિન ॥

લક્ષ્મીસ્તસ્ય વશાઽવશેવ ગુણિનાં પ્રદ્વાઽડસ સ્થાયિનીઃ ।

શ્રી ચિંતામણિપાર્શ્વનાથમનિશ સસ્તૌતિ ચોધ્યાયતિ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:— જે પ્રાણી શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની હિમેશ સ્તુતિ કરે છે તથા ધ્યાન ધરે છે તેના આંગણમાં રાગાદિ આનંદ થયા જ કરે છે. તેને કલ્પવૃક્ષ, કામદુગ્ધા ઘેનું, પારસમણિ ઇત્યાદિ અલૌકિક પદાર્થ પ્રાપ્ત થાય છે, દેવ, દાનવ અને મનુષ્ય સુદ્ધાં વિનયથી તેના હિતનુ જ ચિંતવન કર્યા કરે છે, ગુણવાન પુરુષોને આ પ્રદ્વાઽડમાં પ્રાપ્ત થતી સમસ્ત લક્ષ્મી તેને વશ વર્તે છે. ॥ ૧૦ ॥

ઇતિ 'જિનપતિપાર્શ્વ' પાર્શ્વપાર્શ્વાખ્યયક્ષ ।

પ્રદક્ષિતે દુરિતૌઘ. પ્રીણિતપ્રાણિસાર્થઃ ॥

ત્રિભુવનજનવાચ્છાદાનચિંતામણિક ॥

શિષ્રપદતરુખીજ બોધિનીજ દદાતુ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ:— આ પ્રમાણે જિનપતિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પાસે રહેનારો પાર્શ્વ નામનો યક્ષ, જેના પાપકર્મો નષ્ટ થઈ ગયા છે, અને તે ભગવાને જનસમુદાયને સતુષ્ટ કર્યા છે, અને જે ત્રણે ભુવનની વાંચા પૂર્વમાં ચિંતામણિ સંમાન છે, તે મોક્ષપદરૂપી વૃક્ષનુ ખીજરૂપ સમકિત મને અર્પણ કરો ॥ ૧૧ ॥

શ્રી ધર્મસિંહ મુનિ વિરચિત

શીખામણના આઠાવીસ બોલ

- ૧ પહેલે બોલે, જેની શુદ્ધ મદદ હોય તેનો ઉપદેશ સાંભળવો.
- ૨ બીજે બોલે, જે જે મત-પચ્ચક્ષુઆણુ કરીએ તેનો નિર્બંધ કરવો એટલે બરાબર શુદ્ધ રીતે પાળવા, પણ હોય લગાડવો નહિ.
- ૩ ત્રીજે બોલે, દુર્જન મિત્રથી કામ એકને પાડવું, નહિ તે પાછળથી અવશ્ય પડ્યાવું પડે.

૪ ચોથે બોલે, જે માણસ લટપટ કરતો આવે તેની સાથે એકદમ વગર વિચારું બળી જવું નહિ. અર્થાત્ તે માણસની ખીણ કરીને જ મિત્રાઈ કરવી.

૫ પાંચમે બોલે, જે ધરમાં એકલી સ્ત્રી અથવા / એકલો પુરુષ હોય તે ધરમાં એકદમ ધાઈને પેસવું નહીં. કદાપિ અબજે પેઠા તો બિલા રહેવું નહીં, અથવા તરત પાછા વળવું, / કારણ કે સામાને સંદેહ પડે માટે.

૬ છઠ્ઠે બોલે, કોઈ રૂઠા અથવા વાલેશરી મિત્ર એ શીખામણ દે, તો પ્રમાણ કરી માનવી.

૭ સાતમે બોલે, જેના બોલવામાં હગ-મટા ન હોય તેની સાથે મળી જવું નહિ, અર્થાત્ જે પુરુષો બોલ્યું પાળતા હોય તેમનો જ પરિચય કરવો.

૮ આઠમે બોલે એક સમકિત અને બીજું શિયળ-તેને દંડ કરી રાખીએ, અર્થાત્ સમકિત અને શિયળમાં હોય નહિ લગાડવા શુદ્ધ રીતે પાળવું.

૯ નવમે બોલે, વિકલ માણસથી પ્રીતિ ન કરીએ અર્થાત્ કુશિલીઆની સગત કરીએ નહિ. તેમ છતાં કરે તો અવશ્ય ખામી લાગે, એટલું જ નહિ, પણ આબરૂ-મજબૂત પણ થટે.

૧૦ દસમે બોલે આપણા વાલેશરીને તથા રૂઠા મિત્રને દમો ન દઈએ પરંતુ પ્રેમ વધારીએ.

૧૧ અર્ગિયારમે બોલે, કુસંગીની સગત ન કરીએ, જો કરીએ તો આપણી પ્રતીત ઘટે

૧૨ બારમે બોલે, પોતાના વડેરામાં ભૂલચૂક પડી હોય તો વારંવાર સંભારીએ નહિ, કારણ કે આપણાથી મોટા છે માટે

૧૩ તૈરમે બોલે, અણુવિવેકી, અણુસમજુને ધર્મની શીખામણુ દેતા રહીએ, જો અક્કલ આવે અથવા ન આવે, પણ ઉપદેશ દેતા જ રહીએ.

૧૪ ચૌદમે બોલે, પોતાના વડેરાનો વિનય કરીએ, કદાપિ વડેરા ઘણુ કરી માને અર્થાત્ વડેરા ના કહે તોપણ વિનય ન મૂકીએ

૧૫ પદરમે બોલે, દોલ (દુખ), સોલ (સુખ) ખમીએ તથા રૂડા કુળની અને ખરા ધર્મની મર્યાદા ન મૂકીએ

૧૬ સોળમે બોલે, પોતાના ગુણુ પોતાના મોઢેથી પ્રકાશીએ નહિ, તેમ છતાં પ્રકાશીએ તો અવશ્ય હલકાપણુ દેખાય

૧૭ સત્તરમે બોલે, કોઈને મોઢે દુભીએ નહિ અર્થાત્ કોઈને મોઢે ખોટુ મનાવીએ નહીં, પરન્તુ કામ તો જોઈને જ પાડીએ

૧૮ અઠારમે બોલે, કોઈપણુ માણસની પૂઠે અવણુવાદ ન બોલીએ કારણ કે તેમાંથી અવગુણુ નીપજે માટે.

૧૯ ઓગણીશમે બોલે, મૂર્ખ માણસને ઉદ્દેશીને શીખામણુ દઈએ નહિ કારણ કે જો કદી અવળી પ્રગમે તો ઉલટી આપણી જ ખોટ કાઢે

૨૦ વીશમે બોલે, એક શિયળ અને બીજુ સમકિત, એ બેને સારી રીતે યત્ન કરી રાખીએ, કારણ કે તેના ચળાવનાર ઘણા મળે, તોપણ ચળીએ નહીં, કોની પેઠે, તો કે રાજેમતી તથા દ્રૌપદી સતીની પેઠે

૨૧ એકવીશમે બોલે, ખલ (મૂર્ખ) માણસને છેડીએ નહિ, જો છેડીએ તો જરૂર પૂઠે અવણુવાદ બોલે

૨૨ બાવીશમે બોલે, જ્યાં બે જણુ છાની વાલ કરતા હોય

ત્યા બિલા રહીએ નહિ, કારણ કે તે વાત જ્યારે બહાર પડે ત્યારે ખરી-ન ખરી કરવી પડે એટલે સાહેલી પૂરવી પડે.

૨૩ ત્રેવીશમે બોલે, પોતાના મનની માત કોઈ એવા તેવા માણસને મોટે કરીએ નહિ, એ કરીએ તો જરૂર પાછળ પશ્ચાતાપ થાય.

૨૪ ચોવીશમે બોલે કોઈ ચક્રચો-હાય તો જેમ તેમ બોલીએ નહિ અર્થાત્ કમ જેથીને રહીએ, નહિ તો પછી પસ્તાવું પડે.

૨૫ પચીશમે બોલે, અવહાર સાચવવો અને નિશ્ચય કરાવે બાર શખેલ જે નિશ્ચય છે તે સોનાની મહોર છે, અને જે અવહાર છે તે કલમ છે.

૨૬ છવીશમે બોલે, પોતાના વડેરામી સામી ન બાંધીએ એ કદાપિ તેઓ વાણી આવે તો આપણે હીલુ મૂકવું, પરંતુ સામા થવું નહિ.

૨૭ સત્તાવીશમે બોલે, સસારનાં કામ કોઈ દિવસ પૂર્ણ થઈ નથી, ધવાનાં નથી અને ઘરો પણ નહિ માટે પોતાના ખર્મકૃત્તની બે બધી અવશ્ય કાઢી દેવી અર્થાત્ છેવટે દિવસની સાક બઢીમાં બે બઢી પણ ખર્મજ્ઞાન કરવું.

૨૮ અઠ્ઠાવીશમે બોલે, આગળ પાછળ પરીક્ષા કરીને જે કમ કરીએ તો તે કામ શીઘ્ર પાર પડે અને ચાર લોકમાં ચતુર કહેવાઈએ અને પચમ્મ પૂછાઈએ.

આખ્યાન-આરભે બોલાતી મહાવીર પ્રજ્ઞની સ્તુતિ.

હવે ઈહા કલે કોણ જે જાણવા, શ્રી શ્રી કમલ ભગવત, શ્રી શ્રી મહાવીર દેવ, દેવાધિદેવ, પરમતાત્, પરમવાત્, ક્યાનિધિ, કરુણાગરસાગર, બાનુભાસ્કર, હવક્યામતિપાલ, કર્મચતુના કાળ, મહામાહલ, મહાબોવાલ પરમનિર્યામિક, પરમવૈધ, પરમઆરૂઢી, પરમસનાતન, અનાથના નાથ, અશરણના શરણ, અબધવના બધવ, શાખ્યાના લોક, સતજીહારણ, શિવમુખકારણ, રાજરાજધરપુરુષ, હસપુરુષ, સુપાત્રપુરુષ, નિર્મલપુરુષ

નિઃકલકી, પુરુષ, નિર્મોહીપુરુષ, નિર્વિકારીપુરુષ, ઇચ્છાનિરોધ, તપસ્વી,  
ચાત્રીશઅતિશયે કરી ખિરાજમાન, પાંત્રીસ પ્રકારની સત્ય વચનવાણી-  
ગુણેકરી સહિત, એકહજાર અષ્ટ ઉત્તમ લક્ષણના ધરણુહાર, શ્રી શ્રી  
સિદ્ધાર્થનંદન, ત્રિહુજગવદન, શીતળચંદન, દીનદયાળ, પરમમાયાલ,  
પરમકૃપાળ, પરમપવિત્ર, પરમસજ્જન, પરમમિત્ર, પરમવાલ્મેશ્વરી,  
પરમહિતવચ્છક, પરમઆધાર, સર્વરીજહાજસમાન, જગતત્રાતા,  
જગતમાતા, જગતપ્રાતા જગતજીવન, જગતમોહન, જગત-  
સોહન, જગતપાવન, જગતભાવન, જગતઈશ્વર, જગતવીર, જગતધીર,  
જગતગંભીર, જગતઈષ્ટ, જગતમિષ્ટ જગતશ્રેષ્ઠ, જગતમિત્ર, જગતવિભુ,  
જગતપ્રભુ, જગતસુગટ, જગતપ્રગટ, જગતનંદન, જગતવદન, ચૌદ  
રાજલોકને વિષે ચુકામણી મુકુટસમાન, ભવ્યજીવના હૃદયના નવેસરહોર,  
શિયલપુજ, જગતશિરોમણિ, ત્રિભૂવનતિલક, સમવસરણુના સાહેબ,  
સરસ્વતીના તુરંગ, ગણધરના ગુરુરાજ, છકાયના છત્ર, ગરીબના  
નિવાજણુહાર, મોહના ધરદ, વાણીના પદ્મસરોવર, સાધુના સેહરા,  
લોકના અગ્રેસર, અલોકના સાધણુહાર, ત્રાસિતના શરણાગત, મોક્ષના  
દાનેશ્વરી, ભવ્યજીવનાં લોચન, સતોષના મેરુ, સુજશના કમલ, સુખના  
સમુદ્ર, ગુણના હસ, શબ્દના કેસરી, જમના જિતણુહાર, કાલના  
ભક્ષણુહાર, મનના અકુશ, મનુજના કલ્પવૃક્ષ, સમદષ્ટિના માત-પિતા,  
ચતુર્વિધ સઘના ગોવાલ, ધરતીના ધર્મધ્વજ, આકાશના સ્થભ,  
મુકિતના વરરાજ, કેવળના દેવણુહાર, ચોસઠ ઇંદ્રના વદનિક, પૂજનિક,  
અર્ચનિક, સ્મરણુનિક, એવા દીનોદ્ધાર, દીનબધુ, દીન આધાર, સખદેવકા-  
ર્હેવ, સર્વ મુનિના નાથ, યોગીના ઠાકુરપુરુષ, તરણુતારણુ, દુઃખનિવારણુ,  
અધમ ઉદ્ધારણુ ભવદુઃખભજન, સમતાના સિંધુ, દયાના સાગર, ગુણના  
આગરરત્નસમાન, પાર્શ્વમણિસમાન કામદુઘાધેનુસમાન, ચિત્રાવેલસમાન  
મોહનવેલસમાન, અમૃતરસકુલસમાન, સુખના કરણુહાર, દુઃખના  
હરણુહાર, પાપકલતિમિરના ટાલણુહાર, ચંદ્રમાની પેરે શીતળદયાના  
ધણી, સૂર્યની પેરે ઉદ્યોતના કરણુહાર, સમુદ્રની પેરે ગંભીર, મેરુની  
પેરે અડોલ, વાયુની પેરે અપ્રતિબધવિહારી, ગગનની પેરે

નિરાલ્પી, મારવાડી વૃષભધારીસમાન, પચ્ચાનનકેશરીસિંહસમાન, એવા  
લોકોત્તર પુરુષ, અભયદાતા, અશ્વદાતા, માર્ગદાતા,

એહવા યશ્વત્ જિનેશ્વર, જગત્પતિ,  
જિન શાસન શાસક,  
ભાવ ધરીને સમસ્તા,  
પામી જે ભવપાર.

એવા તત્ત્વાનદી, તત્ત્વવિદ્યામી, અનંતાનુભૂતિ પતિ, અલક્ષ  
અનંતા પતિ, અનંતભગવાન પતિ, અનંતરૂપના પતિ, અનંત તેજના  
પતિ, અનંત અભ્યાસ આત્મિક મુખના ધરણીદાર, સદૃશનામ જે  
સદૃશગોત્રના ધરણીદાર, ‘મ હલો મ હલો’ શબ્દના પ્રકાશકાર,  
અહો ભવ્યજીવે એ કોઈ જીવને હલુયો તો હલુવવા પડ્યો, ઉદ્યો  
તો ઉદ્યવવા પડ્યો લેહ્યો તો લેહ્યવવા પડ્યો, કર્મ ભાષ્યો તો  
ભાષ્યવવા પડ્યો, એહવા ‘મ હલો મ હલો’ શબ્દના પ્રકાશના  
કરણીદાર, સમણ ભગવતમહાવીર, ઉપન્નનાલુકસણધર, અહોજિવ  
કેવલી, અપરિમયી કહેતાં—અનાયવિ પુરુષ, તે પશુજાતી જુલુ કદામાં  
નાવે, મન્યામાં નાવે, વણ્યામાં નાવે, એવા અલક્ષસ્વરૂપી, જિનેશ્વર  
દેવ, તે પ્રભુએ સાકાળાર વર્ષને પદર દિવસ સુધી મહા મહેનત  
કરી કર્મને ટાળી, કર્મને ગાળી કર્મપ્રભાળી, કર્મને દૂર છડી,  
કર્મનાં ફેણાં ફાડી કરી, કર્મથી નિઃકરણ થઈ કરી, કેવળશ્રી વરી,  
આત્મકથા પ્રકટ કરી, જિનેશ્વરદેવ, વીતરાજ દેવ, મોક્ષનગર પધાર્યા

પણ જગતવાસી જગજીવને ઉપકાર નિમિત્તે, શાતા નિમિત્તે  
કદાચ કરવા નિમિત્તે, ભવ્યજીવના દુષ્ટ મટાડવા વાસ્તે, આરતિ,  
આવીસ દહક, ચારાસીલક્ષ જીવાયોનિને વિષે, એક કોડ સાદી  
સત્તાલુલાખ કોડ કુલને વિષે, જીવ અટન—પરિજ્ઞમણ કરે છે, સંયોગી  
ચારીરિક, માનસિક વેદનાઓ સહન કરે છે, તે મટાડવા માટે  
પરમેશ્વરદેવે સિદ્ધાંતરૂપ વાણી ભાવસેદ્ધવૃત્તાત, વિસ્તારપણે વર્ણવ્યા

## પાંચ જ્ઞાન

૧ જ્ઞેય. ૨ જ્ઞાન, ૩ જ્ઞાની, તેના અર્થ.

૧ જ્ઞેય, જાણવા યોગ્ય તે સામો પદાર્થ, ૨ જ્ઞાન તે જીવનો ઉપયોગ જીવતું લક્ષણ, જાણપણું તે ૩ જ્ઞાની તે જાણે તે-જાણવાવાળો જીવ-અસંખ્યાત પ્રદેશી આત્મા.

## જ્ઞાન શબ્દોનો વિશેષ અર્થ

- ૧ જેણે કરી વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન,
- ૨ જે થકી વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન.
- ૩ જેને વિષે વસ્તુને જાણીએ તે જ્ઞાન,
- ૪ જાણવું તે જ્ઞાન, એ ચાર અર્થ કહ્યા

## જ્ઞાનના ભેદ

જ્ઞાનના પાંચ ભેદ છે ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિ-જ્ઞાન, ૪ મન પર્યાવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન

## મતિજ્ઞાનના બે ભેદ

- ૧ સામાન્ય ૨ વિશેષ.
- ૨ સામાન્ય પ્રકારે તે મતિ કહીએ,
- ૩ વિશેષ પ્રકારે તે મતિજ્ઞાન તથા મતિઅજ્ઞાન કહીએ.  
સમ્યગ્દષ્ટિ મતિ તે મતિજ્ઞાન  
મિથ્યાદષ્ટિની મતિ તે મતિઅજ્ઞાન.

## શ્રુતજ્ઞાનના બે ભેદ

- ૧ સામાન્ય, ૨ વિશેષ
- ૧ સામાન્ય પ્રકારે શ્રુત કહીએ
- ૨ વિશેષ પ્રકારે તે શ્રુત અજ્ઞાન તથા શ્રુત જ્ઞાન કહીએ.  
સમ્યગ્દષ્ટિ શ્રુત તે શ્રુત જ્ઞાન.  
મિથ્યાદષ્ટિનું શ્રુત તે શ્રુત અજ્ઞાન.



૧ મતિ જ્ઞાન. ૨ મુત જ્ઞાન એ બે જ્ઞાન અન્યોઅન્ય પરસ્પર માંહોમાંહિ ક્ષીરનીરની પેરે મળી રહે છે, જીવ ને અવ્યતર શરીરની પેરે છે. જ્યારે બે જ્ઞાન સાથે હોય ત્યારે પણ પહેલા મતિ, મુત હોય છે અહીં બે જ્ઞાનને વિષે આચાર્ય વિશેષે કરી સમજાવે છે.

જીવ મતિએ કરી બાણે તે મતિજ્ઞાન, મુતે કરી બાણે તે મુતજ્ઞાન.

મતિજ્ઞાનનું વર્ણન,  
મતિજ્ઞાનના બે ભેદ

૧ મુત નિમિત્ત-તે સામળ્યા વચનને અનુસારે મતિ વિસ્તરે.  
૨ મુત નિમિત્ત-તે નહિ સામળ્યુ, નહિ જ્યેષ્ઠ તોયજી તેમાં મતિ વિસ્તરે.

અમુત નિમિત્તના ચાર ભેદ.

૧ ઔત્પાતિકા ૨ વૈનચિકા, ૩ કાર્મિક ૪ પારિણામિકા.

૧ ઔત્પાતિકા જુદી-તે પૂર્વે નહિ જ્યેષ્ઠ નહિ સામળ્યુ તેમાં એકદમ વિશુદ્ધ અર્થમાંથી જુદી થાય, ને તે જુદી, જ્ઞાને ઉત્પન્ન કરે તેને ઔત્પાતિકા જુદી કહીએ.

૨ વૈનચિકા જુદી-તે ગુરુ-વડાનો વિનય ભક્તિ કરવાથી જુદીની ઉત્પત્તિ થાય, શાસ્ત્રના અર્થ-રહસ્ય સમજે તેને વૈનચિકા જુદી કહીએ.

૩ કાર્મિકા-(કામીયા) જુદી-તે જોતાં, લખતાં, ચિતરતાં, ભણતા, સાંભળતા, ડેખતા, વણતા, વાવતાં, રીંવતાં એ આદિ અનેક શિષ્યકળા વહેરેનો અભ્યાસ કરતા તેમાં કુશળ થાય તે કાર્મિકા (કામીયા) જુદી કહીએ.

૪ પારિણામિકા જુદી-તે જેમ જેમ વય પરિવર્તે તેમ તેમ જુદી પરિવર્તે તથા બહુસૂત્રી સ્થવિર; પ્રત્યેકજુદાદિ પ્રમુખને આલોચન કરતાં જુદીમાં વૃદ્ધિ થઈ, અતિસ્મરજુદાદિ જ્ઞાન થાય તેને પારિણામિકા જુદી કહીએ.

શ્રુત નિશ્ચિત જ્ઞાનના ચાર ભેદ.

૧ અવગ્રહ, ૨ ઇંદ્રિયા, ૩ અવાય ૪ ધારણા.

અવગ્રહના બે ભેદ.

૧ અર્થાવગ્રહ, ૨ વ્યંજનાવગ્રહ

વ્યંજનાવગ્રહના ચાર ભેદ.

૧ શ્રોત્રે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૨ ઘ્રાણે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૩ રસે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ, ૪ સ્પર્શે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ.

વ્યંજનાવગ્રહ—તે જે પુદ્ગલોને ઇંદ્રિયોને વિષે સામાં આવી પડે (પુદ્ગલો ઇંદ્રિયોને સ્પર્શે) ને ઇંદ્રિયો તે પુદ્ગલોને ગ્રહે, સરાવલાને દષ્ટાતે, તેને વ્યંજનાવગ્રહ કહિયે

ચક્ષુર્ઇન્દ્રિય ને મન તે રૂપાદિ પુદ્ગલની પ્રત્યક્ષ થઈ સ્પર્શ કર્યા વગર તેમને ગ્રહે છે, માટે ચક્ષુર્ઇન્દ્રિય ને મન એ બેને વ્યંજનાવગ્રહ નથી ને શેષ ચાર ઇંદ્રિયોને વ્યંજનાવગ્રહ છે

શ્રોત્રે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે—કાને કરી શબ્દના પુદ્ગલને ગ્રહે ઘ્રાણે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે—નાસિકાથી ગંધના પુદ્ગલને ગ્રહે રસે દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે જીહવાએ કરી રસના પુદ્ગલને ગ્રહે સ્પર્શેન્દ્રિય વ્યંજનાવગ્રહ તે—શરીરે કરી સ્પર્શના પુદ્ગલને ગ્રહે, વ્યંજનાવગ્રહને સમજવાને—

૧ પડિબોહગ દિદ્ધુતેણુ, ૨ મહ્લગ દિદ્ધુતેણુ, આ બે દષ્ટાત આપે છે.

પડિબોહગ દિદ્ધુતેણુ—પ્રતિબોધક (જગાડવાનું) દષ્ટાત; જેમ કોઈ પુરુષ સૂતો છે, તેને બીજા કોઈ પુરુષે બોલાવ્યો, ‘હે દેવદત્ત’ ત્યારે તેણે સાભળીને જાગીને ‘હું’ ઉત્તર આપ્યો ત્યારે શિષ્ય સમજવાને શિક્ષકથી પૂછે છે, હે સ્વામિન! તે પુરુષે હુંકરો આપ્યો તે શું તેણે એક સમયના, કે બે સમયના, કે ત્રણ સમયના, કે ચાર સમયના, કે પાંચ સમયના, કે અસંખ્યાત સમયના પ્રવેશ્યા શબ્દપુદ્ગલને ગ્રહ્યા ?

ગુરુ કહે છે—એક સમયનાં નહિ, બે—ત્રણ—ચાર માવત્ સખ્યાત સમયના નહિ પણ અસખ્યાત સમયના પ્રવેશ્યા શબ્દપુદ્ગલને પ્રમાણ.

એમ ગુરુના કહેવાથી પણ શિષ્યને સમજવું પડી નહિ ત્યારે બીજી મહાક ( સરાવણા ) નું દૃષ્ટાત કહે છે —

જેમ, કુભારના નીલાકામાથી તરતનું લાવેલું ઠાડુ સસવડું હોય ને તેમા એક જળબિંદુ મૂકે, પણ જે જળબિંદુ જણાય નહિ; એમ બે, ત્રણ, ચાર, ઘણા જળબિંદુ મૂકે પણ તે સરાવડું ભરાતર બીજાય નહિ, પણ ઘણાં જળબિંદુથી બીજાયા પછી જળબિંદુ એક ઠરે ને એમ કરતાં વધતા વધતા પા સરાવડું ઘાય પછી કાષ્ટ ને ઘણી વખતે પૂર્ણ ભરાય પછી તે સરાવડું ઊભરાય, તેમ જ્ઞાનનાં એક સમયનાં પ્રવેશ્યા (પેઠી) પુદ્ગલને પ્રકી શકે નહિ જેમ એક જળબિંદુ સરાવણામાં જણાય નહિ, એમ બે, ત્રણ, ચાર, સખ્યાત સમયનાં પણ પુદ્ગલને પ્રકી શકે નહિ પણ અજ્ઞાન અવસ્થામાં અસખ્યાત સમય એઈએ ને તે અસખ્યાત સમયનાં પ્રવેશ્યાં પુદ્ગલ અમારે જ્ઞાનમા ભરાય અને ઊભરાઈ જાય ત્યારે હું એમ કહી શકે પણ સમજે નહિ એ કોનો શબ્દ, એ અજ્ઞાનાવસ્થા.

### અર્થાવગ્રહના છ ભેદ.

૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ ૨ ચક્ષુષ્ટ્રિય અર્થાવગ્રહ, પ્રાણેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૪ રસેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ, ૬ નોષ્ટ્રિય (મન) અર્થાવગ્રહ.

એ અવગ્રહનાં નામ માત્ર છે તેના અર્થ સમજાવે છે  
શ્રોત્રેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે કણે કરી શબ્દના અર્થને પ્રકે.  
ચક્ષુષ્ટ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે ચક્ષુએ કરી રૂપના અર્થને પ્રકે.  
પ્રાણેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે નાસિકાએ કરી ગંધના અર્થને પ્રકે.  
રસેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે જીભાએ કરી રચના અર્થને પ્રકે.  
સ્પર્શેન્દ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે શરીરે કરી સ્પર્શના અર્થને પ્રકે.  
નોષ્ટ્રિય અર્થાવગ્રહ—તે મનોદ્વાર દ્વિત્વ પ્રદાયના અર્થને પ્રકે.

વ્યજનાવગ્રહના ચાર લેહ અને, અર્થાવગ્રહના છ લેહ મળી અવગ્રહના એ દશ લેહ છે અવગ્રહે કરી સામાન્ય પ્રકારે અર્થને ગ્રહે, પણ નાણે નહીં, જે એ કોના શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ છે ? પછી ત્યાંથી ઇહા મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે. ઇહા તે વિચારે, જે અમુકનો શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ છે, પણ નિશ્ચય થાય નહીં, પછી અવાય મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે અવાય તે નિશ્ચય કરવો, જે એ અમુકનો જ શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ છે પછી ધારણા મતિજ્ઞાનમાં પ્રવેશ કરે. ધારણા તે ધારી રાખે, જે અમુક શબ્દ વા ગદ્ય પ્રમુખ આ પ્રકારે હોતો.

એમ ઇહાના છલેહ શ્રોતેન્દ્રિય ઇહા, યાવત્ નોઈન્દ્રિય ઇહા. એમ અવાયના છ લેહ શ્રોતેન્દ્રિય અવાય, યાવત્ નોઈન્દ્રિય અવાય. એમ ધારણાના છ લેહ શ્રોતેન્દ્રિય ધારણા, યાવત્ નોઈન્દ્રિય ધારણા.

તેમનો કાલ કહે છે અર્થાવગ્રહનો કાલ, એક સમય અસખ્યાત સમયથી પ્રવેશ્યા પુદ્ગલને છેલ્લા સમયે નાણે, જે મને કોઈક બોલાવે છે

ઇહાનો કાલ, અતર્મુદ્ધૂર્ત, તે વિચાર ચાલ્યા કરે કે જે મને બોલાવે છે તે આ હશે કે એ ?

અવાયનો કાલ, અતર્મુદ્ધૂર્ત-નિશ્ચય કરવાનો, જે મને અમુકે જ બોલાવ્યો છે શબ્દ નિશ્ચય કરે

ધારણાનો કાલ, સખ્યાતા વર્ષ અથવા અસખ્યાતા વર્ષ સુધી ધારી રાખે, જે અમુક વેળાએ અમુકનો શબ્દ સાલજ્યો હતો તે આ પ્રકારે હતો એ અવગ્રહના દશ લેહ, ઇહાના છ લેહ, અવાયના છ લેહ, ધારણાના છ લેહ, સર્વ મળી શ્રુતનિશ્ચિત મતિ જ્ઞાનના ૨૮ લેહ

મતિજ્ઞાન સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે - ૧ દ્રવ્યથી ૨ ક્ષેત્રથી ૩ કાલથી ૪ ભાવથી, ૧ દ્રવ્યથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી આદેશે X કરી સર્વ દ્રવ્ય નાણે પણ દેખે નહિ, ૨ ક્ષેત્રથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી

આદેશે કરી સર્વજ્ઞેત્રની વાત બાણે પણ દેખે નહિ. કાલથી મતિજ્ઞાની સામાન્યથી આદેશે કરી સર્વ કાલની વાત બાણે પણ ન દેખે, ય ભાવથી સામાન્યથી આદેશે કરી સર્વ ભાવની વાત બાણે પણ દેખે નહિ, નહીં દેખવાનું કારણ મતિજ્ઞાનને ઇશાન નથી.

ભગવતી સૂત્રમા ખાસઈ પાઠ છે તે પણ મજા વિષે છે, પણ જોવું તેમ નથી, ઈતિ મતિજ્ઞાન સપૂર્ણ

### સૂત્ર ( સુત ) જ્ઞાનનું વર્ણન

સુત જ્ઞાનના ૧૪ ભેદ ૧ અક્ષર સુત ૨ અનક્ષર સુત ૩ સહીસુત ૪ અસહી સુત ૫ સમ્યક્ સુત ૬ મિથ્યા સુત ૭ સાક્ષિ સુત ૮ અનાદિ સુત ૯ સપર્શવસિત સુત ૧૦ અપર્શવસિત સુત ૧૧ ગમિક સુત ૧૨ આગમિક સુત ૧૩ અગમવિષ્ટ સુત ૧૪ અનગમવિષ્ટ સુત (અગમાહિર)

૧ અક્ષરસુત તેના ત્રણ ભેદ ૧ સજ્ઞા અક્ષર ૨ વ્યજનઅક્ષર ૩ લઙ્ગિય અક્ષર

સજ્ઞા અક્ષર સુત તે અક્ષરના આકારનું જ્ઞાન, જેમકે ક, ખ, પ, પ્રમુખ સર્વ અક્ષરની સજ્ઞાનું જ્ઞાન. ક અક્ષરનો ઘાટ દેખી કહે જે એ ખ નહિ, ખ, નહિ. એમ સર્વ અક્ષરની ના કહીને કહે કે જે તો ક જ છે એમ સસ્કૃત, પ્રાકૃત, બોડી, કુરચી, કાવિટી, હિંદી એ આદિ અનેક પ્રકારની લિપિમા અનેક પ્રકારના અક્ષરના પ્રાટ છે તેવું જે જ્ઞાન તે સજ્ઞા અક્ષર સુત જ્ઞાન.

૨ વ્યજન અક્ષર સુત તે હ્રસ્વ, દીર્ઘ, કાનો, માત્રા, અનુસ્વાર પ્રમુખની સંયોજનાએ કરી બોલવું તે વ્યજનાક્ષર સુત.

૩ લઙ્ગિય અક્ષર સુત તે ઇદ્રિયાર્થના બધુપણાની લઙ્ગિય અક્ષરનું જ્ઞાન ધામ તે તેના છ ભેદ

૧ ઓતેદ્રિય લઙ્ગિય અક્ષરસુત તે કાને લેરી પ્રમુખનો શબ્દ સાલખી કહે જે એ લેરી પ્રમુખનો શબ્દ છે તો લેરી પ્રમુખ અક્ષરનું જ્ઞાન ઓતેદ્રિય લઙ્ગિયથી ધમુ તે માટે ઓતેદ્રિય લઙ્ગિય અક્ષરસુત કહીએ.

૨ ચક્ષુ ઇન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે આંખે આખા પ્રમુખનુ રૂપ દેખીને કહે જે એ આંખા પ્રમુખનુ રૂપ છે, તા આખા પ્રમુખ અક્ષરનુ જ્ઞાન ચક્ષુઇન્દ્રિય લબ્ધિથી થયુ, તે માટે ચક્ષુઇન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષરશ્રુત કહીએ.

૩ ઘ્રાણેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે નાસિકાએ કેતકી પ્રમુખની ગંધ લઇને જાણે જે એ કેતકી પ્રમુખની ગંધ છે, તે ઘ્રાણેન્દ્રિય લબ્ધિથી કેતકી પ્રમુખ અક્ષરનુ જ્ઞાન થયુ, માટે ઘ્રાણેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષરશ્રુત કહીએ.

૪ રસેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે જીહવાયે કરી સાકર પ્રમુખનો જાણીને એ સાકર પ્રમુખનો સ્વાદ છે એ અક્ષરનુ જ્ઞાન રસેન્દ્રિયથી થયુ, માટે રસેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત કહીએ.

૫ સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે શીત, ઉષ્ણ, આદિ સ્પર્શ થવાથી જાણે જે એ શીત વા ઉષ્ણ છે, માટે તે અક્ષરનુ જ્ઞાન સ્પર્શેન્દ્રિયથી થયુ, માટે સ્પર્શેન્દ્રિય લબ્ધિ શ્રુત કહીએ.

૭ નોઈન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષર શ્રુત તે મને કરી ચિંતવતા, વિચારતા સ્મરણ થયુ જે મે અમુક ચિંતવ્યુ વા વિચાર્યુ તો તે સ્મરણના અક્ષરનુ જ્ઞાન મનથી-નોઈન્દ્રિયથી થયુ, માટે નોઈન્દ્રિય લબ્ધિ અક્ષરશ્રુત કહીએ, એ લબ્ધિ અક્ષરશ્રુતના છ ભેદ સ પૂર્ણ. ઇતિ અક્ષરશ્રુતના ભેદ.

૨ અનક્ષર શ્રુત-તે અનેક પ્રકારે છે તે અક્ષરના ઉચ્ચાર કર્યા વિના શબ્દ, છીંક ઉધરસ, ઉછ્વાસ, નિશ્વાસ, ખગાસા, નાક નિષીકવું તથા નગારા પ્રમુખનો શબ્દ, અનક્ષરી વાણી માટે, એને અનક્ષર શ્રુત કહીએ.

૩ સંજ્ઞી શ્રુત-તેના ત્રણ ભેદ, ૧ સંજ્ઞી કાલિકોપદેશ ૨ સંજ્ઞી હેતુપદેશ ૩ સંજ્ઞી દષ્ટિવાદોપદેશ

૧ સંજ્ઞી કાલિકોપદેશ-તે શ્રુત સાક્ષીને વિચારે તે ૧ વિચારવુ ૨ નિશ્ચય કરવુ, ૩ સમુચ્ચય અર્થનુ ગવેષવુ, ૪ વિશેષ અર્થનુ ગવેષવુ, ૫ ચિંતવવુ, ૬ નિશ્ચય કરી વળી વિચારવુ એ છ ઓલ સંજ્ઞી જીવને હોય તે સંજ્ઞી કાલિકોપદેશ શ્રુત

૨ સત્ત્વી હેતુપદેશ—તે સત્ત્વી ખારી રાખે.

૩ સત્ત્વી દષ્ટિવાદોપદેશ તે ક્ષયોપશમ ભાવે સાંભળે એટલે કે સત્ત્વી શ્રુત તે શાસ્ત્રને હેતુ સહિત; ક્રમ્ય અર્થ સહિત, કારણ મુક્તિ સહિત ઉપયોગ સહિત, પૂર્વાપર વિચાર સહિત; ભણે, ભણાવે; સાંભળે તે માટે સત્ત્વી શ્રુત કહીએ.

૪ અસત્ત્વી શ્રુતના ત્રણ ભેદ. ૧ અસત્ત્વી કાલિકોપદેશ ૨ અસત્ત્વી હેતુપદેશ. ૩ અસત્ત્વી દષ્ટિવાદોપદેશ.

૧ અસત્ત્વી કાલિકોપદેશ શ્રુત—તે સાંભળી પણ વિચારે નહિ. સત્ત્વીને છ બોલ છે; તે અસત્ત્વીને નથી.

૨ અસત્ત્વી હેતુપદેશ શ્રુત—તે સાંભળી ખારી રાખે નહિ.

૩ અસત્ત્વી દષ્ટિવાદોપદેશ શ્રુત તે ક્ષયોપશમ ભાવે ન સાંભળે તે ત્રણ બોલ અસત્ત્વી આશ્રી કહ્યા એટલે કે અસત્ત્વી શ્રુત, તે ભાવાર્થ સહિત; વિચાર તથા ઉપયોગ શૂન્ય, પૂર્વાપર આશ્રય સહિત; નિષ્ક્રમ સહિત એક ન જ્ઞાએ ભણે તથા ભણાવે, વા સાંભળે તે માટે અસત્ત્વી શ્રુત કહીએ.

સમ્યક્ શ્રુત તે અરિહત, તીર્થ કર, કેવળજ્ઞાની, કેવળકથની, દ્વાદશ ગુણે કરી સહિત નહાર દોષ સહિત, ચોત્રીસ અતિશય પ્રમુખ અનંત ગુણના ખારક, તેમના પ્રરૂપેલાં બાર અ. ૧ અર્થરૂપ આગમ, તથા ગણધર પુરુષોએ—શ્રુતરૂપ (મૂલરૂપ) બાર આગમ વૃક્ષા તે, તથા ચૌદ પૂર્વીએ તેર પૂર્વીએ, બાર પૂર્વીએ, અગિયાર પૂર્વીએ, તથા દશ પૂર્વીએ જે શ્રુત તથા અર્થરૂપ વાણી પ્રકાશી તે સમ્યક્ શ્રુત. દશ પૂર્વાના ન્યૂન જેને જ્ઞાન હોય, તેમના પ્રકાશેલાં સમશ્રુત હોય વા મિશ્યાશ્રુત હોય.

૬ મિશ્યાશ્રુત—તે જે પૂર્વોક્ત ગુણરહિત, રાગદ્વેષસહિત પુરુષોએ પોતાનાં મતિ કલ્પનાએ કરી, મિશ્યાત્વ દષ્ટિએ કરી જે શાસ્ત્ર રમ્યા જેવા ભારત, રામાયણ ગૌદિક વ્યોતિષ તથા રહસ્યતના પાપશાસ્ત્ર પ્રમુખ અથ તે મિશ્યાશ્રુત તે મિશ્યાશ્રુત, તે મિશ્યાત્વ દષ્ટિને મિશ્યાશ્રુતપણે પરિણમે (સાચા કરી ભણે માટે) પણ એ સમ્યક્ તેની સાથે મેળવતા ગુઠાં જાણી ત્યજે તે સમ્યક્

પ્રત્યક્ષે પરિણમે. તે જ મિથ્યાશ્રૂત સમ્યક્ત્વવાન્ પુરુષને સમ્યક્  
બુદ્ધિએ કરી વાંચતા સમ્યક્ત્વના રસે કરી પરિણમે, તે બુદ્ધિનો  
પ્રભાવ જાણવો. વળી આચારાગાદિક સમ્યક્ શાસ્ત્ર તે પણ સમ્યક્ત્વના  
પુરુષને સમ્યક્ થઈ પરિણમે ને મિથ્યાત્વ દષ્ટિવાન્ પુરુષને તે જ  
શાસ્ત્ર મિથ્યાત્વપણે પરિણમે એ રહસ્ય છે

૭ સાદિ શ્રુત, ૮ અનાદિ શ્રુત, સપર્યાવસિત શ્રુત,  
૧૦ અપર્યાવસિત શ્રુત, એ ચાર પ્રકારના શ્રુતનો ભાવાર્થ  
સાથે છે. બાર અગ વ્યવચ્છેદ થયાં આશ્રી આદિ અતસહિત અને  
વ્યવચ્છેદ ન થયા આશ્રી આદિ અત રહિત તે સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે  
છે તે દ્રવ્યથી એક પુરુષે લખવા માડ્યું તેને સાદિ સપર્યાવસિત  
કહીએ, ને ઘણા પુરુષ પરપરા આશ્રી અનાદિ અપર્યાવસિત  
કહીએ ક્ષેત્રથી ૫ ભરત, ૫ ઇરવત, દશ ક્ષેત્ર આશ્રી સાદિ  
સપર્યાવસિત. ૫ મહાવિદેહ આશ્રી અનાદિ અપર્યાવસિત,  
કાલથી ઉત્સર્પિણી આશ્રી સાદિ સપર્યાવસિત નોઉત્સર્પિણિ  
નોઅવસર્પિણિ આશ્રી અનાદિ અપર્યાવસિત. ભાવથી તીર્થ કરોએ  
ભાવ પ્રકાશ્યા તે આશ્રી સાદિ સપર્યાવસિત. ક્ષયોપશમભાવ આશ્રી  
અનાદિ અપર્યાવસિત અથવા ભવ્યનું શ્રુત તે આદિ અતસહિત  
અભવ્યનું શ્રુત તે આદિ અતરહિત તે ઉપર દષ્ટાત છે, સર્વ  
આકાશના અનત પ્રદેશ છે તે એકેક આકાશ પ્રદેશમા અનત  
પર્યાય છે તે સર્વપર્યાયથી અનત ગુણ અધિક એક અગુરુલઘુ પર્યાય  
અક્ષર થાય અક્ષર તે ક્ષરે નહીં, અપ્રતિહત, પ્રધાન, જ્ઞાન, દર્શન  
જાણવું તે અક્ષર કેવલ સપૂર્ણ જ્ઞાન જાણવું તેમાથી સર્વ જીવને  
સર્વ પ્રદેશે અક્ષરના અનતમા ભાગે જાણપણ સદાકાળ ઉઘાડું રહે  
છે શિષ્ય પછે છે, હે સ્વામિન્ ! જો તેટલું જાણપણ ઢકાય તો શું  
થાય ? ત્યારે ગુરુ કહે છે—કે, જો તેટલું જાણપણ ઢકાય તો જીવપણ  
મટીને અજીવ થાય, અને ચૈતન્ય મટીને જડપણ થાય, માટે હે શિષ્ય !  
જીવના સર્વ પ્રદેશે અક્ષરના અનતમા ભાગે જ્ઞાન સદા ઉઘાડું છે  
જેમ વર્ષાકાળે કરી ચંદ્ર તથા સૂર્ય ઢાકયા થયા પણ સર્વથા ચંદ્ર  
તથા સૂર્યની પ્રભા ઢાકી 'જાતી નથી તેમ અનત જ્ઞાનાવરણીય



કર્મના આવરણનો ઉદય થયા છતાં પણ ચૈતન્યપણુ સર્વથા અવરતું ( હઠાતું ) નથી નિગોદના જીવને પણ અક્ષરના અનંતમા ભાગે સદા જ્ઞાન ઉદ્ધાતુ રહે છે.

૧૧ ગામિક મુત તે બારમુ અગ દષ્ટિવાદ બધીવાર સરખા પાઠ આવે તે માટે

૧૨ આગમિક મુત તે કાલિક મત ૧૧ અગ આચારાંગ પ્રમુખ

૧૩X અગપ્રવિષ્ટ—બાર અગ ( આચારાંગાદિથી દષ્ટિવાદ સુધી ) સૂત્રમા તેનો વિસ્તાર થયો છે, ત્યાંથી જોવું

૧૪ અનગપ્રવિષ્ટ—સમુખ્ય બે પ્રકારે ૧ આવશ્યક ૨ આવશ્યક વ્યાપારક ૧ આવશ્યકના છ અધ્યયન, સામાયિક પ્રમુખ ૨ આવશ્યક વ્યતિરિકતના બે લેહ-૧ કાલિક મુત, ૨ ઉત્કલિક મુત

૧ કાલિક મુત—તેના અનેક પ્રકાર છે તે ઉત્તરાધ્યયન, દશમવસ્ત્રક, બૃહત્કલ્પ, વ્યવહાર પ્રમુખ એકત્રીય સૂત્ર કાલિકનાં નામ નદીસૂત્ર મધ્યે આખ્યા પઠાન્ના સિદ્ધાંત બલુવાં જેમ અવલોકેવના ૮૪૦૦૦ પઠાન્ના તથા મધ્ય ૨૨ તીર્થંકરના સખ્યાતા હજાર પઠાન્ના તથા મહાવીર સ્વામીના ૧૪ હજાર પઠાન્ના તથા સર્વ ગણધરના કયાં તથા પ્રત્યેક જુદાના કયાં પઠાન્ના તે સર્વ કાલિક બલુવા, એ કાલિક મુત

૨ ઉત્કલિક મત—તે અનેક પ્રકારના છે, તે દશવકાલિક પ્રમુખ ૨૬ પ્રકારના શાસ્ત્રના નામ નદીસૂત્રમા આખ્યા છે તે આદિ Xઅથવા સમુખ્ય બે પ્રકારે મત કહ્યા છે તે અગપ્રવિષ્ટ ( અગ પ્રવિષ્ટ તથા અગપ્રવિષ્ટ ( અનગ પ્રવિષ્ટ ) ગામિક તથા આગમિકનાં લેહનાં સમાવેશ સૂત્રકારે કર્યો છે મૂળમા જૂઠાં પણ નામ આખ્યા છે અપહેલે પહોર તથા ઘોઘે પહોર સ્વાધ્યાય યાચ તેને કાલિક મુત કહીમે અસ્વાધ્યાયનો વખત વહાં ચારે પહોર સ્વાધ્યાય યાચ માટે ઉત્કલિક કહીએ.

ઈંદ્રિય અનેક પ્રકારનાં શાસ્ત્ર છે પણ વર્તમાનમાં ઘણાં વ્યવસ્થિત છે.

**દ્વાદશાંગ સિદ્ધાંત** આચાર્યની પેટી સમાન, અતીત કાલે અનંત જીવો આજ્ઞાએ આરાધીને સસાર હુ ખથી મુક્ત થયા, વર્તમાનમાં સખ્યાતા જીવો હુ ખથી મુક્ત થાય છે, અનાગત કાલે આજ્ઞાએ આરાધી અનંત જીવો હુ ખથી મુક્ત થશે એમ સૂત્ર વિરોધીને ત્રણે કાળ આશ્રી સસારમા રખડવા વિષે જાણવું શ્રુતજ્ઞાન (દ્વાદશાંગરૂપ) સદાકાળ લોક આશ્રી છે

**શ્રુતજ્ઞાન**—સમુચ્ચય ચાર પ્રકારે છે દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી.

**દ્રવ્યથી**—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ વ્ય જાણે દેખે, તે શ્રદ્ધાએ કરી, તથા સ્વરૂપ આલેખવે કરી

**ક્ષેત્રથી**—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ ક્ષેત્રની વાત જાણે દેખે, પૂર્વવત્

**કાલથી**—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ કાલની વાત જાણે, દેખે

**ભાવથી**—શ્રુતજ્ઞાની ઉપયોગે કરી સર્વ ભાવ જાણે, દેખે, ઇતિ શ્રુતજ્ઞાનનું વર્ણન

### અવધિ જ્ઞાનનું વર્ણન

૧ અવધિજ્ઞાનના મુખ્ય બે ભેદ ભવપ્રત્યયિક, ક્ષયોપશમિક.

૧ ભવપ્રત્યયિકના બે ભેદ તે, ૧ નારકીને, ૨ દેવ (ચાર પ્રકારના) ને હોય, તે ભવ સખધી જ્યારથી ઉત્પન્ન થાય, તે ભવના અત સુધી હોય

૨ ક્ષયોપશમિકના બે ભેદ તે ૧ સજી મનુષ્યને, ૨ સજી તિર્થંકર પચેન્દ્રિયને; ક્ષયોપશમ ભાવથી ઉત્પન્ન થાય તે, અથવા ક્ષમા દિક ગુણે સહિત અણુગારને ઉત્પન્ન થાય

**અવધિજ્ઞાનના** છ પ્રકાર સક્ષેપથી કહ્યા તે તેના નામ. ૧ અનુગામિક ૨ અનાનુગામિક ૩ વર્ધમાન, ૪ હાયમાન ૫ પ્રતિપાતિ, ૬ અપ્રતિપાતિ

અનુગામિકે જ્યાં જાય ત્યાં તે સાથે આવે. તે બે પ્રકાર છે ૧ અતગત, ૨ મધ્યગત

૧ અતગત અવધિજ્ઞાનના ત્રણ પ્રકાર.

૧ પુરત અતગત—(પુરજ્ઞો અતગત) તે શરીરના આગળ ભાગના ક્ષેત્રમાં બાંધે હોય.

૨ માર્ગત. અતગત—(મગ્ગજ્ઞો અતગત) તે શરીરના પૃષ્ઠ ભાગના ક્ષેત્રમાં બાંધે હોય.

૩ પાશ્વત અતગત—(પાસાજ્ઞો અતગત) તે શરીરના બે પાશ્વભાગના ક્ષેત્રમાં બાંધે હોય.

અતગત અવધિ ઉપર સ્પર્ધા છે, જેમ કોઈ પુરુષ કુરંગો દ્વીપ પ્રમુખ અમિનું ભાજન તથા મણિપ્રમુખ હાથમાં લઈને આવવા કરી શકતો જાય તો આગળ હોય. જો પૂઠે શયે તો પૂઠે હોય, તેમ જ પડાયે રાખી ચાલે તો જો પડાયે હોય, જો પાસે શયે તે તરફ હોય, બીજા બાજુ ન હોય જો રહેજે છે વળી જો બાજુ તરફ બાંધે, હોય તે બાજુ તરફ સંજ્યાતા, અસંજ્યાતો મોજન લગી બાંધે હોય.

૨ મધ્યગત—તે સર્વ દિશી તથા વિદિશી તરફ (ઔતર) સંજ્યાતા મોજન લગી બાંધે હોય, પૂર્વોક્ત દ્વીપ પ્રમુખ ભાજન માથે મૂકીને ચાલે તો તે ઔતર હોય તેમ.

૨ અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાન તે જે સ્થાનમાં અવધિજ્ઞાન ક્ષિપ્રજ્ઞુ હોય તે સ્થાને રહીને બાંધે હોય, અન્યત્ર તે પુરુષ જાય તો ન બાંધે, હોય. તે ચારે દિશાએ સંજ્યાતા અસંજ્યાતા મોજન સહમ તથા અસહમપણે બાંધે હોય. જેમ કોઈ પુરુષે દ્વીપ પ્રમુખ અમિનું ભાજન તથા મણિ પ્રમુખ કોઈ પણ સ્થાન પ્રતિ મૂક્યું હોય તે, તે સ્થાન પ્રતિ ઔતર હોય પણ અન્યત્ર ન હોય તેમ અનાનુગામિક અવધિજ્ઞાન બાંધવું.

૩ વર્જમાન અવધિજ્ઞાન—તે પ્રશસ્ત દેશના અધ્યવસાયે કરી, તથા વિશુદ્ધ નારિત્રનાં પરિણામે કરી, સર્વ પ્રકારે અવધિ જ્ઞાનની વૃદ્ધિ થાય તેને વર્જમાન અવધિજ્ઞાન કહીએ. જે જથ્થાથી સૂક્ષ્મ નિર્મોહીના છવે ત્રણ

સમય ઉત્પન્ન થયામાં શરીરની જે અવગાહના બાંધી હોય એટલું ક્ષેત્ર જાણે, ઉત્કૃષ્ટથી 'સર્વ' અગ્નિના જીવ, સૂક્ષ્મ, બાદર, પર્યાપ્ત, અપર્યાપ્ત એ 'ચાર' જાતિના તે પણ જે સમયે ઉત્કૃષ્ટ હોય તે અગ્નિના જીવ, એકેક આકાશ પ્રદેશે અતર રહિત મૂકતાં જેટલાં અલોકમાં લોક જેવડાં અસંખ્યાતા ખંડ ( ભાગ વિકલ્પ ) ભરાય તેટલું ક્ષેત્ર સર્વ દિશી વિદિશીએ દેખે, અવધિજ્ઞાન રૂપી પદાર્થ દેખે એ રહસ્ય છે મધ્યમ અનેક ભેદ છે તે કહે છે, વૃદ્ધિ ચાર પ્રકારે થાય. ૧ દ્રવ્યથી ૨ ક્ષેત્રથી. ૩ કાલથી ૪ ભાવથી, તે આ પ્રમાણે.

૧ કાલથી જાણપણુ વધે ત્યારે શેષ ત્રણ બોલનું જાણપણુ વધે.

૨ ક્ષેત્રથી જાણપણુ વધે ત્યારે, કાલની ભજના તથા દ્રવ્ય, ભાવના જાણપણુની વૃદ્ધિ થાય.

૩ દ્રવ્યથી જાણપણુ વધે ત્યારે, કાલની તથા ક્ષેત્રની ભજના ભાવના વૃદ્ધિ

૪ ભાવથી જાણપણુ વધે શેષ ત્રણ બોલની ભજના

તે વિસ્તારથી સમજાવે છે - સર્વ વસ્તુમાં કાલનું જાણપણુ સૂક્ષ્મ છે. જે કોઈ ચોથા આરાનો જન્મ્યો, નીરોગી બલિષ્ઠ શરીર, ને વજ્રઋષભનારાય સહનનવાળો. ઓગણપચાસ પાનની ખીડી લઈને તે ઉપર સારા લોહની સુઈ હોય તેણે કરીને વિંધે, એ વિંધતા એક પાનથી ખીજ પાનમાં સુઈ પહોંચતા અસંખ્યાતા સમય થઈ જાય છે, એવો કાલ સૂક્ષ્મ છે. ૧. તેથી ક્ષેત્ર અસંખ્યાત ગુણે સૂક્ષ્મ છે જેમ એક આંગુલ પ્રમાણે ક્ષેત્રમાં અસંખ્યાતી શ્રેણી છે અકેકી શ્રેણીમાં અસંખ્યાતા આકાશ પ્રદેશ છે. સમય સમય પ્રતિ એકેક આકાશ પ્રદેશ જે અપહરાય તો તેટલામાં અસંખ્યાતા કાલચક્ર વહી જાય, તો એક શ્રેણી પૂરી થાય નહીં એવું ક્ષેત્ર સૂક્ષ્મ છે. ૨. તેથી દ્રવ્ય અનંતગણું સૂક્ષ્મ છે. એક આંગુલ પ્રમાણે ક્ષેત્રમાં અસંખ્યાત શ્રેણી લઈએ. આંગુલ પ્રમાણે લાખી ને એક પ્રદેશ પ્રમાણે પહોળી તેમાં અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશ છે એકેક આકાશ પ્રદેશ ઉપર અનંત પરમાણુઓ તથા દ્વિપ્રદેશી, ત્રિપ્રદેશી, અનંત

પ્રદેશી, યાવત્ સ્કંધ પ્રમુખ દ્રવ્યો છે દ્રવ્યભાંધી સમય સમય પ્રતિ  
અકેક દ્રવ્ય અપહરતા અનંત કાલચક્ર ધાય, તોપણ જુદે નહીં,  
એવું દ્રવ્ય, ક્ષેત્રથી સૂક્ષ્મ છે ૩ દ્રવ્યથી ભાવ અનંતગણ સૂક્ષ્મ છે.  
પૂર્વોક્તિ એવીમા જે દ્રવ્યો કહ્યા છે તે દ્રવ્યોમા અકેક દ્રવ્યમા અનંત  
પથવ ( ભાવ ) છે તે જેમ એક પરમાણુમાં એક વર્ણ, એક ગંધ  
એક રસ, બે સ્પર્શ છે તેમા એક વર્ણમાં અનંત પથવ છે તે  
એકગુણ કાળો, દ્વિગુણ કાળો, ત્રિગુણ કાળો યાવત્ અનંતગુણ કાળો  
છે એમ પાંચે ભાલમા અનંત પથવ છે, એમ પાંચે વર્ણમાં બે  
ગંધમા, પાંચ રસમા ને આઠ સ્પર્શમા અનંત પથવ છે દ્વિપ્રદેશી  
સ્કંધમા ૨ વર્ણ ૨ ગંધ, ૨ રસ ૪ સ્પર્શ છે એ દશ ભેદમાં  
પણ પૂર્વોક્તિ રીતિએ અનંત પથવ છે એમ સર્વ દ્રવ્યમા પથવની  
ભાવના કરવી એમ સર્વ દ્રવ્યના પથવ એકઠા કરીએ. પછી સમય  
સમય પ્રતિ અકેકપથવને અપહરતા અનંત કાલચક્ર ( ઉત્સર્પિણી,  
અવસર્પિણી ) ધાય ત્યારે પરમાણુ દ્રવ્યના પથવ પૂરા માત્ર એમ  
દ્વિપ્રદેશી સ્કંધોના પથવ ત્રિપ્રદેશી સ્કંધોના પથવ, યાવત્ અનંત  
પ્રદેશી સ્કંધોના પથવ અપહરતા અનંત અનંત કાલચક્ર ધાય, તોપણ  
પૂર્ણ ધાય નહીં ( ખુદ નહીં ) એવો દ્રવ્યથી ભાવ સૂક્ષ્મ છે ૪, ૧  
કાલને અણુની ઉપમા ૨ મેત્રને ભરતી ઉપમા ૩ દ્રવ્યને તલની  
ઉપમા ૪ ભાવને ખસખસની ઉપમા સમજવાને આપી છે

પૂર્વ ધાર પ્રકારની વૃદ્ધિની રીત કહી તેમા ક્ષેત્રથી અને  
કાલથી કેવી રીતે વર્ધમાન જ્ઞાન ધાય તે કહે છે.

૧ ક્ષેત્રથી આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ બહે, દેહે, તે કાલથી  
અવલિકાના અસખ્યાતમા ભાગની વાત અતીત, અનાગત બહે, દેહે.

૨ ક્ષેત્રથી આગુલનો સખ્યાતમો ભાગ બહે, દેહે, તે કાલથી  
અવલિકાના અસખ્યાતમા ભાગની વાત અતીત અનાગત બહે, દેહે.

૩ મત્રથી આગુલ માત્ર ક્ષેત્ર બહે, દેહે, તે કાલથી આવ  
વલિકામા કંઈક ન્યુન બહે, દેહે.

૪ ક્ષેત્રથી પૃથક્ (બિધી નવ સુધી) આગુલની વાત બહે,  
દેહે તે કાલથી અવલિકા સપૂણ કાલની વાત અતીત અનાગત  
બહે, દેહે.

૫ ક્ષેત્રથી એક હાથ પ્રમાણે ક્ષેત્ર જાણે, દેખે, તે કાલથી અંતર્મુહૂર્ત ( મુહૂર્તમાં ન્યૂન ) કાલની વાત અતીત અનાગત જાણે, દેખે.

૬ ક્ષેત્રથી ધનુષ્ય પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે, દેખે, તે કાલથી પ્રત્યેક મુહૂર્તની જાણે દેખે

૭ ક્ષેત્રથી ગાઉ પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે, દેખે, તે કાલથી એક દિવસમાં કાંઈક ન્યૂન વાત જાણે, દેખે.

૮ ક્ષેત્રથી એક ચોજન પ્રમાણ ક્ષેત્ર જાણે દેખે, તે કાલથી પ્રત્યેક દિવસની વાત જાણે, દેખે.

૯ ક્ષેત્રથી પચીસ ચોજન ક્ષેત્રના ભાવ જાણે, દેખે, તે કાલથી પક્ષમાં ન્યૂનની વાત જાણે, દેખે

૧૦ ક્ષેત્રથી ભરત ક્ષેત્ર પ્રમાણે ક્ષેત્રના ભાવ જાણે, દેખે, તે કાલથી પક્ષ (અર્ધ માસ) પૂર્ણની વાત જાણે, દેખે

૧૧ ક્ષેત્રથી જાગુદ્રીપ પ્રમાણ ક્ષેત્રની વાત જાણે, દેખે તે કાલથી માસ એક ઝાઝરાની વાત જાણે, દેખે

૧૨ ક્ષેત્રથી અઢી દ્રીપની વાત જાણે દેખે, તે કાલથી એક વર્ષની વાત જાણે, દેખે.

૧૩ ક્ષેત્રથી પદરમા રૂચક દ્રીપ સુધી જાણે, દેખે, તે કાલથી પૃથક્ વર્ષની વાત જાણે દેખે.

૧૪ ક્ષેત્રથી સખ્યાતા દ્રીપ સમુદ્રની વાત જાણે, દેખે તે કાલથી સખ્યાતા કાલની વાત જાણે દેખે

૧૫ ક્ષેત્રથી સખ્યાતા તથા અસખ્યાતા દ્રીપ સમુદ્રની વાત જાણે, દેખે. તે કાલથી અસખ્યાતા કાલની વાત જાણે, દેખે. એ પ્રમાણે બિર્ધલોક, અધ લોક, તિર્યકલોક એ ત્રણે લોકમાં વધતા વર્ધમાન પરિણામે અલોકમાં અસખ્યાતા લોક પ્રમાણે ખડા જાણવાની શક્તિ પ્રકટ થાય એ વર્ધમાન અવધિ જ્ઞાન.

૪ હાથમાન અવધિજ્ઞાન. અપ્રગત્ત લેશમાના પરિણામે કરી અશુભ પ્યાનો કરી અવિશુદ્ધ ચારિત્રના પરિણામથી (ચારિત્રના મલિન પણાથી) વર્ષમાન અવધિજ્ઞાનની હાનિ થાય, ઘોટે ઘોટે ઘટતુ બપતેને હાથમાન અવધિ જ્ઞાન કહીએ હાથમાન અવધિ જ્ઞાન

૫ પ્રતિપાતી અવધિજ્ઞાન-એ અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત યસુ તે એક વખતે જ નાશ પામે તે જયન્ય, ૧ આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ, ૨ આગુલનો સખ્યાત ભાગ. ૩ વાલાશ્ર. ૪ પૃથક્ વાલાશ્ર. ૫ લિંખ, ૬ પૃથક્ લિંખ, ૭ મૂકા (જૂ), ૮ પૃથક્ જૂ, ૯ જવ ૧૦ પૃથક્ જવ, ૧૧ આગુલ ૧૨ પૃથક્ આગુલ, ૧૩ પગ, ૧૪ પૃથક્ પગ, ૧૫ વહેવ, ૧૬ પૃથક્ વહેવ, ૧૭ હાથ, ૧૮ પૃથક્ હાથ, ૧૯ કુક્ષિ (બે હાથ) ૨૦ પૃથક્ કુક્ષિ, ૨૧ ધનુષ્ય, ૨૨ પૃથક્ ધનુષ્ય, ૨૩ ગાઉ, ૨૪ પૃથક્ ગાઉ, ૨૫ યોજન, ૨૬ પૃથક્ યોજન, ૨૭ સો યોજન, ૨૮ પૃથક્ સો યોજન, ૨૯ સહસ્ર યોજન, ૩૦ પૃથક્ સહસ્ર યોજન, ૩૧ લક્ષ યોજન, ૩૨ પૃથક્ લક્ષ યોજન, ૩૩ કોઠ યોજન, ૩૪ પૃથક્ કોઠ યોજન, ૩૫ કોઠકોઠ યોજન, ૩૬ પૃથક્ કોઠકોઠ યોજન એ પ્રમાણે ક્ષેત્ર, અવધિજ્ઞાનથી જુએ, પછી નાશ પામે. ઉત્કૃષ્ટ લોક પ્રમાણ ક્ષેત્ર જુએ, પછી નાશ પામે. દીવો જેમ પવનને યોમે કરી હોલવાઈ બધા તેમ એ પ્રતિપાતી અવધિ જ્ઞાન

૬ અપ્રતિપાતી (અપરિવાઈ) અવધિ જ્ઞાન-તે આબુ બધા નહિ તે સપ્ત' સૌંદ રાજલોક બાણે, રેખે, ને અલોકમાં એક આકાશ પ્રદેશ માત્ર ક્ષેત્રની વાત બાણે, રેખે, તોપણ પડે નહિ. જેમ બે પ્રદેશ તથા ત્રણ પ્રદેશ, ચાવત્ લોક પ્રમાણ અસખ્યાત ખંડ બલુવાની શક્તિ માં; તેને અપ્રતિપાતી અવધિ જ્ઞાન કહીએ. અલોકમા રૂપી પદાર્થ નથી એ ત્યાં રૂપી પદાર્થ હોત તો રેખત; એટલે એટલી શક્તિ છે એ જ્ઞાન વીર્ધ'કર પ્રમુખને બાળપણેથી જ હોય, કેવળજ્ઞાન પામ્યા પછી એ ઉપયોગ ન હોય એ છે ભેદ અવધિ જ્ઞાનના કલા.

સમુચ્ચય અવધિજ્ઞાનના ચાર પ્રકાર છે ૧ દ્રવ્યથી અવધિ જ્ઞાની જયન્ય અનત રૂપી દ્રવ્ય બાણે, રેખે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વરૂપી દ્રવ્ય બાણે રેખે ૨ ક્ષેત્રથી અવધિજ્ઞાની જયન્ય આગુલનો અસખ્યાતમો ભાગ ક્ષેત્ર

જાણે, દેખે ઉત્કૃષ્ટ લોક જેવડા અસંખ્યાત ખડો અલોકમાં દેખે. ૩ કાળથી અવધિ જ્ઞાની જઘન્ય આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગની વાત જાણે, દેખે, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી, અતીત, અનાગત કાળની વાત જાણે, દેખે, ૪ ભવથી જઘન્ય અનંત ભાવને જાણે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વ ભાવના અનંતમા ભાગને જાણે, દેખે, (વર્ણાદિક પર્યાયને)

સંસ્થાન અવધિજ્ઞાનનો દેખવાનો આકાર, ૧ નારકીને અવધિ, ત્રામાને આકારે છે ૨ ભવનપતિને પાલાને આકારે છે, ૩ તિર્યંચ તથા મુનુષ્યને અનેક પ્રકારે છે ૪ વ્યતરને પટહ-વાણંત્ર આકારે છે. ૫ જ્યોતિષીને ઝાલરને આકારે છે, ૬ ખાર દેવલોકના દેવને ઉર્ધ્વ મૃદગને આકારે છે ૭ નવ ઐવેયકને કુલની ચગેરીને આકારે છે ૮ પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવને અવધિ, કચુકીને આકારે છે

નારકી, દેવને-અવધિજ્ઞાન-૧ અનુગામિક ૨ અપ્રતિપાતી, ૩ અવસ્થિત, એ ત્રણ પ્રકારનું છે

મનુષ્ય ને તિર્યંચને અવધિજ્ઞાન-૧ અનુગામિક, ૨ અનનુગામિક, ૩ વર્ધમાન, ૪ હાયમાન, ૫ પ્રતિપાતી, ૬ અપ્રતિપાતી, ૭ અવસ્થિત, ૮ અનવસ્થિત છે

એ વિષયદ્વાર પ્રમુખ પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના ૩૩ મા પદથી લખ્યો છે. નદીસૂત્ર મધ્યે સંક્ષેપમા છે

ઈતિ અવધિ જ્ઞાનનું વર્ણન સંપૂર્ણ



## અવધિ જ્ઞાનનો વિષય ( દેખવાની શક્તિ )

વિષય	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
	સ્તંભપ્રમા	શક રૂપમા	વાક્યપ્રમા	પદપ્રમા	પુત્ર પ્રમા	તમ પ્રમા	તમતમપ્રમા
અવધિ રૂપ	૩૫ માઈ.	૩ માઈ.	૨૫ માઈ.	૨ માઈ.	૧૫ માઈ.	૧ માઈ.	૦૫ માઈ.
ઉપર રૂપ	૪ ગાઉ	૩ ગાઉ	૩ માઈ.	૨૫ ગાઉ.	૨ ગાઉ	૧૫ માઈ.	૧ માઈ.

વિષય	અસુર કુમાર	૬ નિઝામ	તિય સ પદે દ્રિય સની	સરી મનુષ્ય	બ્યેતિયો	દેવલોક	દેવલોક
અવધિ રૂપ	૨૫ યોજન	૨૫ યોજન.	અસુરનો અસુર ખ્યાત	અસુરનો અસુર ખ્યાત	સ ખ્યાતા દીપ સસુર	અસુરનો અસુર ખ્યાત	અસુરનો અસુર ખ્યાત
ઉપર રૂપ	અસુર ખ્યાત	સ ખ્યાતા	અસુર ખ્યાત	અસુર ખ્યાત	અસુર ખ્યાત	અસુર ખ્યાત	અસુર ખ્યાત

વિષય.	દેવલોક ૫-૬	દેવલોક ૭-૮	દેવલોક ૯-૧૩-૧૧-૧૨	પરલોકો છઠ્ઠી ક્રિયક	૭-૮-૯ ક્રિયક	૫ અનુત્તર વિમાન
જઘન્ય દેખે	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	આગુલનો અસ ખ્યાત ભાગ	ચીઠ રાજ- લોકમાં કાંઈક એણે દેખે
ઉઠ્યું દેખે	ત્રીજી નર- કનો હેઠલો ચરમાંત	ચોથી નર- કનો હેઠલો ચરમાંત	પાંચમી નર- કનો હેઠલો ચરમાંત	છઠ્ઠી નરકનો હેઠલો ચરમાંત	સાતમી નર- કનો હેઠલો ચરમાંત.	"

વૈમાનિક બીજો પોતપોતાના વિમાનની ધ્વજ સુધી દેખે. ત્રિણ લોકમાં અસ ખ્યાત  
ક્રીપ સમુદ્ર દેખે યત્રમાં અધીલોક આવી કહ્યું છે

### ઇતિ વિષયકાર સંપૂર્ણ

૧ અવધિજ્ઞાન	આભય તર.	ખાલ	૨ અવધિજ્ઞાન	દેશથી	સર્વથી.
નારકી-	લાલે	૦	નારકીદિવતા,	લાલે	૦
દેવતાને,	૦	લાલે.	તિર્થ ચ	લાલે	લાલે.
નિર્ભયમ	લાલે	લાલે	મનુષ્ય.		

૧. અવધિજ્ઞાન આભય તર બાહ્ય દ્વાર યંત્રથી બાણુવો.  
૨ અવધિજ્ઞાન દેશથી સર્વથી યંત્રથી બાણુવો

## મન પર્યાવ જ્ઞાનનો વિસ્તાર

આ મનના ચાર પ્રકાર બાણવા.

- ૧ લઙ્ગિમન તે અનુત્તરવાસી દેવોને હોય
- ૨ સજ્ઞામન તે સચ્ચી મનુષ્ય ને સચ્ચી તિર્થંકરને હોય.
- ૩ વર્ગાશ્વામન તે નારકી ને અનુત્તર વિમાનવાસી વિના ધીબ દેવોને હોય.
- ૪ પર્યાયમન તે મન.પર્યાવ જ્ઞાનીને હોય.

મન.પર્યાવ જ્ઞાન કોને ઉત્પન્ન થાય તે

- ૧ મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અમનુષ્યને ન થાય.
- ૨ સચ્ચી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અસચ્ચી મનુષ્યને ન થાય.
- ૩ કમંભૂમિ સચ્ચી મનુષ્યને ઉત્પન્ન થાય, અકમંભૂમિ સચ્ચી મનુષ્યને ન થાય.

૪ કમંભૂમિ સજ્ઞાતા વર્ષના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન થાય, પણ અસજ્ઞાતા વર્ષના આયુષ્યવાળાને ઉત્પન્ન ન થાય.

૫ સજ્ઞાતા વર્ષના આયુષ્યમાં પર્યાસને ઉત્પન્ન થાય, અપર્યાસને ન થાય.

૬ પર્યાસમાં પણ સમદષ્ટિને ઉત્પન્ન થાય, મિશ્રાદષ્ટિ ને સમમિશ્રાદષ્ટિને ન થાય.

૭ સમદષ્ટિમાં પણ સચતિને ઉત્પન્ન થાય, પણ અપ્રતી સમદષ્ટિ ને દેશપ્રતીવાળાને ન ઉત્પન્ન થાય.

૮ સચતિમાં પણ અપ્રમત્ત સચતિને ઉત્પન્ન થાય. પ્રમત્ત સચતિને ન થાય.

૯ અપ્રમત્ત સચતિમાં પણ લઙ્ગિમવાનને ઉત્પન્ન થાય, અલઙ્ગિમવાનને ન થાય.

મન.પર્યાવ જ્ઞાન બે પ્રકારે છે-૧ ઋતુમતિ મન.પર્યાવ

જ્ઞાન, ૨ વિપુલમતિ મનપર્યાવ જ્ઞાન, ઋજુમતિ તે સામાન્યપણે જાણે, વિપુલમતિ તે વિશેષપણે જાણે.

મનપર્યાવ જ્ઞાનના સમુચ્ચય ચાર પ્રકાર છે:—૧ દ્રવ્યથી, ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી ૪ લાવથી

૧ દ્રવ્યથી, ઋજુમતિ અનત અનત પ્રદેશી રૂક ધ જાણે, દેખે તે. સામાન્યથી વિપુલમતિ તેથી અધિક સ્પષ્ટપણે નિર્ણય સહિત જાણે, દેખે

૨ ક્ષેત્રથી, ઋજુમતિ જઘન્ય અગુલનો અસંખ્યાતમા લાગ, ઉત્કૃષ્ટ નીચે રત્નપ્રભાના પ્રથમ કાંડનો ઉપરનો નાનો પ્રતર તેના હેડલા તલ સુધી, એટલે સમભૂતળ પૃથ્વીથી ૧૦૦૦ યોજન નીચે દેખે. ઉધ્વ. જ્યોતિષીના ઉપરના તળ સુધી દેખે, એટલે સમભૂતળથી ૬૦૦ યોજન ઊંચું દેખે. ત્રિષ્ટુ દેખે તો મનુષ્ય ક્ષેત્રમા અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્રને વિષે સરી પચે દ્રિય પર્યામના મનોગત લાવ જાણે, દેખે વિપુલમતિ તે (ઋજુમતિ) થી અઢી અગુલ અધિક વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત જાણે, દેખે.

૩ કાલથી ઋજુમતિ જઘન્ય પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા લાગની વાત જાણે, દેખે; ઉત્કૃષ્ટ પદ્યોપમના અસંખ્યાતમા લાગની અતીત, અનાગત કાળની વાત જાણે, દેખે વિપુલમતિ તે (ઋજુમતિ) થી વિશેષ સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત નિર્માળ જાણે, દેખે

૪ લાવથી ઋજુમતિ તે જઘન્ય અનત દ્રવ્યના લાવ (વર્ણાદિ પર્યાય) ને જાણે દેખે, ઉત્કૃષ્ટ સર્વ લાવોના અનતમે લાગે જાણે, દેખે. વિપુલમતિ તેથી સ્પષ્ટ નિર્ણય સહિત વિશેષ અધિક જાણે, દેખે

મનપર્યાવ જ્ઞાની અઢી દ્વીપમા રહેલા સરી પચે દ્રિયના મનોગત લાવને જાણે છે. અનુમાનથી જેમ ધૂમાડો દેખી અગ્નિનો નિશ્ચય થાય તેમ મનોગત લાવથી દેખે છે.

ઇતિ મન.પર્યાવ જ્ઞાન સ પૂર્ણ.

કેવળ જ્ઞાનનું વર્ણન.

કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ લવચ્ચ કેવળ જ્ઞાન, ૨ સિદ્ધ કેવળ

જ્ઞાન. ભવસ્થ કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ સયોગી ભવસ્થ કેવળ જ્ઞાન ૨-  
અયોગી ભવસ્થ કેવળ જ્ઞાન વગેરે. તેનો વિસ્તાર સૂત્રથી બાણવો. સિદ્ધ  
કેવળ જ્ઞાનના બે ભેદ. ૧ અનંતર સિદ્ધ કેવળ જ્ઞાન ૨ પરપર સિદ્ધ  
કેવળ જ્ઞાન, તેનો વિસ્તાર સૂત્રથી બાણવો. તે કેવળ જ્ઞાન સમુદાયના ચાર  
પ્રકાર છે ૧ દ્ર વધી ૨ ક્ષેત્રથી, ૩ કાળથી, ૪ ભાવથી.

૧ દ્રવ્યથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ રૂપી, અરૂપી દ્રવ્ય બધે, કેજે

૨ ક્ષેત્રથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ ક્ષેત્ર (લોકાલોક)ની વાત બધે, કેજે

૩ કાળથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ કાળની ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન, એ  
ત્રણ કાળની વાત બધે, કેજે

ભાવથી કેવળજ્ઞાનની સર્વ રૂપી, અરૂપી દ્રવ્યના ભાવને અનંત  
ભાવે સર્વ પ્રકારે બધે, કેજે

કેવળ જ્ઞાન આવરણરહિત વિશુદ્ધ લોકાલોક પ્રકાશક એક જ પ્રકારે  
સર્વ કેવળીને હોય.

હતિ કેવળ જ્ઞાન સંપૂર્ણ

હતિ પાંચ જ્ઞાનનું વિવેચન સંપૂર્ણ



## વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલ.

આ સડસઠ બોલોના પ્રથમ બાર દ્વાર કહે છે. (૧) સદ્ગુણ ચાર. (૨) લિંગ ત્રણ. (૩) વિનયના દસ પ્રકાર, (૪) શુદ્ધતાના ૩ લેદ. (૫) લક્ષણ પાંચ. (૬) ભૂષણ પાંચ (૭) દ્વષણના પાંચ લેદ. (૮) પ્રભાવના ૮ (૯) આગાર છ. (૧૦) જયણા છ (૧૧) સ્થાનક છ. (૧૨) ભાવના છ. હવે તે દ્વાર વિસ્તારથી કહે છે.

(૧) સદ્ગુણ ચાર પ્રકારની—(૧) પરમત્થ સથવો—નવ તત્ત્વ બાણીને જ્ઞાન, દર્શન, સુખ, વીર્ય સ્વરૂપ આત્માનો અનુભવ કરવો (૨) પરમાર્થના બાણુવાવાળા સવિગ્ન ગીતાર્થની ઉપાસના કરવાથી શુદ્ધ શ્રદ્ધાને ધારણ કરે (૩) પોતાના મતના પાસત્યા ઉસન્ના અને કુલિંગી આદિકની સોખત ન કરે એ ત્રણેનો પરિચય કરવાથી. શુદ્ધ તત્ત્વની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ. (૪) પરતીર્થનો અધિક પરિચય ન કરે. અધર્મ પાખડીઓની પ્રથ સા ન કરે.

(૨) લિંગના ત્રણ લેદ—(૧) ધર્મરાગ —જેમ જીવાન પુરુષ રગરાગ ઉપર રાચે તેમ ભવ્યાત્મા શ્રી જૈનશાસન પર રાચે. (૨) સુશ્રુષા— જેમ છુધાવાન પુરુષ ખીર—ખાડના ભોજનને પ્રેમેસહિત આદર કરે તેમ વીતરાગની વાણીનો આદર કરે જેમ વ્યવહારિક જ્ઞાન શીખવાની તીવ્ર ઇચ્છા હોય, ને શીખવાડનાર મળે ત્યારે શીખીને આ લોકમાં સુખી થાય તેમ વીતરાગનાં કહેલાં સૂત્રોનું હમેશાં સૂક્ષ્માર્થ ન્યાયવાળું જ્ઞાન શીખીને આ લોક ને પરલોકમાં મનોવાહિત સુખને પ્રાપ્ત કરે. (૩) દેવ ગુરુની વૈયાવચ્ચ- યથાપરમેષ્ઠીની યથા-યોગ્ય ભક્તિ સુપાત્રદાન.

(૩) વિનયના દશ લેદ—(અરિહંતનો વિનય કરે. (૨) સિદ્ધનો વિનય કરે, (આચાર્યનો વિનય કરે. (૪) ઉપાધ્યાયનો વિનય કરે. (૫) સ્થવિરનો વિનય કરે (૬) ગણુ (ઘણા આચાર્યોનો સમૂહ)નો વિનય કરે. (૭) કુલ (એક આચાર્યોના શિષ્યનો સમૂહ) નો વિનય

કરે. (૮) સ્વધર્મીનો વિનય કરે (૯) સદનો વિનય કરે. (૧૦) સંસોળીનો વિનય કરે એ દશનો માનપૂર્વક વિનય કરે જૈનશાસનમા વિનય મૂલ્ય ધર્મ કહેવાય છે વિનય કરવાથી અનેક સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે

(૪) શુદ્ધતાના ત્રણ બેદ-(૧) મનશુદ્ધતા-મનથી અરિહંત દેવ કે જે ૩૪ અતિશય, ૩૫ વાણી, ૮ મહા પ્રાતિહાસ સહિત, ૧૮ દ્વષણ સહિત, ૧૨ શુભ સહિત, એવા જે દેવ તે જ જમર દેવ છે, તે જ સાચા દેવ છે એના સિવાય બીજા કબરો કબર પડે તોપણ સરાગી દેવોને મનથી પણ સ્મરણ ન કરે. (૨) વચનશુદ્ધતા-વચનથી શુભકર્તવ્ય એવા અરિહંતના કરે, એ સિવાય બીજા સરાગી દેવોનાં ન કરે. (૩) કાયા શુદ્ધતા-કાયાથી અરિહંત સિવાય બીજા સરાગી દેવોને નમસ્કાર ન કરે.

(૪) લક્ષણના પાંચ બેદ-(૧) સમ-શત્રુ મિત્ર ઉપર સમ ભાવ રાખવો. (૨) સવેગ-વૈરાગ્ય ભાવ અને મોક્ષનું ધ્યેય અને સસાર અસાર છે; વિષય અને કપાયથી અનતોકાલ ભવજ્વલન કરે છે, તો આ ભવમાં સારી સામગ્રી મળી છે, તો ધર્મને આરાધવો, ઈત્યાદિ વિચાર કરવો. (૩) નિવેદ-શરીર અથવા સસારના અનિત્યપણાનું ચિંતવન કરવું અને ત્યાંથી આ મોહનય જગતથી અલગ રહેવું અથવા જગતારક જિનરાજની હિંસા લઈ ધર્મ શત્રુઓને હતીને સિદ્ધ થાને પ્રાપ્ત કરવાની હિંસા અસિદ્ધાયા (ભાવના) રાખવી. (૪) અનુકંપા પોતાની તથા પરના આત્માની અનુકંપા કરવી અથવા દુઃખી હોયને સુખી કરવા. (૫) આસ્થા-ત્રિલોક પૂજનિક શ્રી વીતરાગ દેવતા વચને ઉપર હદ મહા રાખવી ને હિતાહિતનો વિચાર કરવો અથવા અસ્તિત્વ ભાવમા રમણતા કરવી એજ અવહાર સમક્રિતનું લક્ષણ છે તો જે વાતની અપૂરાય હોય તેને પૂરી કરવી, અવહારથી ત્રણ તત્ત્વ-કેવલ, શુદ્ધ અને ધર્મની મહા, નિઃસ્વર્ગ નિઃસ્વરૂપ કેવળજ્ઞાન, દશાં અને સુખમય છે એવી મહા.

(૬) ભૂપણના પાંચ ભેદ-(૧) જૈનશાસનમાં કુશળપણું, ધૈર્યવંત હોય ને શાસનમાં દરેક કાર્યો ધૈર્યતાથી કરે. (૨) દેવચરુની ભક્તિ (૩) શાસનમાં ક્રિયામાં સ્થિરતા. (૪) શાસનમાં ચતુર હોય. શાસનનાં દરેક કાર્ય એવી ચતુરાઇથી (બુદ્ધિબળથી) કરે કે જેથી નિર્વિઘ્નતાથી પાર પડી જાય. (૫) તીર્થસેવા, શાસનમાં ચતુર્વિધ સંઘની ભક્તિ તથા બહુમાન કરવાવાળો હોય આ પાંચ ભૂપણોથી શાસનની શોભા રહે છે.

(૭) દૂષણના પાંચ ભેદ-(૧) શકા-જનવચનમાં શકા કરે(૨) કંખા-ખીજા મતોના આડખર દેખી તેની વાંચ્છા કરે (૩) વિતિગિચ્છા-ધર્મ કરણીના ફળમાં સદેહ કરે કે આતુ ફલ હશે કે નહિ ? અત્યારે વર્તમાન તો કાઈ દેખાતુ નથી એવો સદેહ કરે (૪) પરપાખડીનો હમેશાં પરિચય કરે. (૫) પરપાખડીઓની પ્રશંસા કરવી. એ પાંચ સમક્રિતનાં દૂષણ કહેવાય તે જરૂર ટાળવાં જોઈએ

(૮)-પ્રભાવનાના આઠ પ્રકાર-(૧) જે કાળમાં જેટલાં સૂત્રાદિ હોય તેને ગુરુગમથી જાણુ એ શાસનનો પ્રભાવક બને છે. (૨) ધર્મ કથા, વ્યાખ્યાન, કરીને શાસનના જ્ઞાનની પ્રભાવના કરે. (૨) મહાન વિકટ તપશ્ચર્યા કરીને શાસનથી પ્રભાવના કરે (૪) ત્રણ કાળ અથવા ત્રણ મતનો જાણનાર હોય. (૫) તર્ક, વિતર્ક, હેતુ, વાદ, યુક્તિ ન્યાય તથા વિદ્યાદિ બળથી વાદીઓના શાસ્ત્રાર્થથી પરાજય કરીને શાસનની પ્રભાવના કરે. (૬) પુરુષાર્થવાળો પુરુષ દીક્ષા લઈને શાસનની પ્રભાવના કરે (૭) કવિના કરવાની શક્તિ હોય તો કવિતા કરીને શાસન પ્રભાવના કરે (૮) બ્રહ્મચર્ય આદિ કેઈ મોટા વ્રત લે તો પ્રગટ રીતે ઘણા માણસોની વચમાં લે કારણકે એથી લોકોને શાસન પર શ્રદ્ધા અથવા વ્રતાદિ લેવાની રુચિ વધે છે. અથવા દુર્જાળ, સ્વધર્મી ભાઈઓને સહાયતા કરવી એ પણ પ્રભાવના છે, પરંતુ આજકાલ ચોમાસામાં અભક્ષ્ય વસ્તુની તથા લાડવા આદિની પ્રભાવના કરે છે, તો દીર્ઘદષ્ટિથી વિચાર કરવો જોઈએ કે એ પ્રભાવનાથી શાસનની કઈ પ્રભાવના થઈ કહેવાય ? અથવા એથી કેટલો લાભ ? એનો બુદ્ધિવાન પોતાથી વિચાર કરી શકે છે અને



પ્રભાવનાનો આપણો સાચો પ્રેમ હોય તો નાની નાની તત્ત્વજ્ઞાનમય આપણીઓની પ્રભાવના કરે કે જેથી આપણા બાઈઓને આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય.

આચારના છ ભેદ-સમકિતની અદર છ પ્રકારના આચાર છે (૧) રાજાનો આચાર (૨) દેવતાનો (૩) ન્યાતાનો (૪) માતાપિતાનો ને ગુરુનો (૫) બળદકારનો (૬) દુષ્કાળમાં સુખથી આજીવિકા ન થાશે તો એ છ આકાંક્ષા કારણથી લાચારીથી સમકિતમાં કોઈ દોષ લાગી જાય તો વિધન પસાર થયે દોષ માટે પશ્ચાત્તાપ કરી દુઃખ થવું.

(૧૦) જયજ્ઞાના છ પ્રકાર-(૧) આલપ-સ્વધર્મી બાઈઓની સાથે એકવાર બોલે. (૫) સલાપ-સ્વધર્મી બાઈઓની સાથે વારવાર બોલે. (૩) મુનિને જ્ઞાન દેવું અથવા સ્વધર્મી બાઈઓની વાતસંભળ કરવી. (૪) એવું વારવાર પ્રતિજ્ઞા કરે. (૫) સુખીજનોનાં સુખ પ્રગટ કરે. (૬) તથા વહન નમસ્કાર બહુમાન કરે તથા

(૧) મિશ્ચાત્વી સાથે વગર બોલાવે બોલવું નહિ.

(૨) „ „ વારવાર બોલવું નહિ.

(૩) „ ને ધર્મ નિમિત્તે નહિ પણ અનુકંપા ચોખ્ખો હોય તો જ્ઞાન દેવું

(૪) „ ની પ્રશ્ન સા કરવી નહિ.

(૫) „ સ્તુતિ કરવી નહિ.

(૬) „ ને વહના, નમસ્કાર કરવાં નહિ.

(૧૧) સ્થાનના છ પ્રકાર-(૧) ધર્મરૂપી નગર તથા સમકિતરૂપી દરવાજા (૨) ધર્મરૂપી વૃક્ષ તથા સમ્બંધત્વરૂપી ઘડ (૩) ધર્મરૂપી પ્રાસાદ તથા સમકિતરૂપી નીવ (પાથો) (૪) ધર્મરૂપી લોજન તથા સમકિતરૂપી ઘાસ (૫) ધર્મરૂપી માલ તથા સમકિતરૂપી દુકાન (૬) ધર્મરૂપી રત્ન તથા સમકિતરૂપી તિબેરી, એ-છ ભેદ.

(૧૨) ભાવનાના છ પ્રકાર-જીવ ચૈતન્ય હજાર મુકત, અસખ્યાત પ્રદેશી નિષ્કલક અમૂર્તિ છે (૨) અનાદિ કાલથી જીવ અને કર્મોના સંયોગ છે જેમ રૂપમા પૂત તથા તલમાં તેલ, પૂજમાં

ધાતુ, ફૂલમાં સુગંધ, ચંદ્રની કાંતિમાં અમૃત એ પ્રમાણે અનાદિ સયોગ છે (૩) જીવ સુખદુઃખનો કર્તા છે અને ભોક્તા છે નિશ્ચય નયથી કર્મનો કર્તા કર્મ છે અને વ્યવહારનયથી જીવ છે (૪) જીવ, નિત્ય દ્રવ્ય છે, ગુણ પર્યાય, પ્રાણ અને ગુણસ્થાનક સહિત છે (૫) ભવ્ય જીવનો મોક્ષ થાય છે. (૬) જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ મોક્ષનો ઉપાય છે, એ છ ભેદ

આ થોડકાને કઠંસ્થ મોઢે કરીને વિચાર કરો કે આ ૬૭ બોલ વ્યવહાર સમકિતના છે એમાંથી મારામાં કેટલા છે અને પછી અધૂરા હોય તેમા આગળ વધારવાની કોશીશ કરો અને પુરુષાર્થ દ્વારા એને પ્રાપ્ત કરો

ઇતિ વ્યવહાર સમકિતના ૬૭ બોલ સંપૂર્ણ.

પટ્ટદ્રવ્ય પર ૩૧ દ્વાર.



૧ નામદ્વાર, ૨ આદિ, ૩ સંકાણુ, ૪ દ્રવ્ય, ૫ ક્ષેત્ર, ૬ કાળ. ૭ ભાવ. ૮ સામાન્ય વિશેષ, ૯ નિશ્ચય. ૧૦ નય, ૧૧ નિલેપ, ૧૨ ગુણ, ૧૩ પર્યાય, ૧૪ સાધારણ, ૧૫ સાધર્મી, ૧૬ પરિણામિક, ૧૭ જીવ, ૧૮ મૂર્તિ, ૧૯ પ્રદેશ, ૨૦ એક, ૨૧ ક્ષેત્ર-ક્ષેત્રી, ૨૨ ક્રિયા, ૨૩ કર્તા ૨૪ નિત્ય, ૨૫ કારણ, ૨૬ ગતિ, ૨૭ પ્રવેશ, ૨૮ પૃચ્છા, ૨૯ સ્પર્શના, ૩૦ પ્રદેશસ્પર્શના અને ૩૧ અદ્યપદ્વાર

નામદ્વાર - ૧ ધર્મ, ૨ અધર્મ, ૩ આકાશ, ૪ જીવ, ૫ પુદ્ગલાસ્તિકાય, ૬ કાળદ્રવ્ય

૨ આદિદ્વાર-દ્રવ્યાપેક્ષા બધા દ્રવ્ય અનાદિ છે ક્ષેત્રાપેક્ષા લોકાધ્યાપક છે તેમાં જીવ તથા પુદ્ગલ તે સાદિ છે પણ ધર્માસ્તિકાય અધર્માસ્તિકાય અને આકાશ અનાદિ છે કાળાપેક્ષા ૫૨ દ્રવ્ય અનાદિ છે સાવાપેક્ષા ૫૬ દ્રવ્યમા ઉત્પાદ, વ્યય અપેક્ષાએ સાદિસાત છે.

૩ સ્વઠાણુદ્વાર-ધર્માસ્તિકાયનું સ્વઠાણુ આકાશના બોધવું જેવું  
 :: આ રીતે વધતા લોકાન્ત સુધી અસખ્ય પ્રદેશી છે જેવું જ  
 ::::: અધર્માસ્તિકાયનું સ્વઠાણુ, આકાશાસ્તિકાયનું સ્વઠાણુ  
 લોકમાં ડોકના ઠાગીના જેવું, અલોકમાં બોધણુકાર, જીવ તથા  
 પુદ્ગલનાં સં અનેક પ્રકારનાં અને કાળને આકાર નહિ. પ્રદેશ નથી  
 માટે

દ્રવ્યદ્વાર-ગુણધર્માવના સમૂહ સુકત હોય તેને દ્રવ્ય કહે છે  
 હરેક દ્રવ્યના મૂળ છ સ્વભાવ સામાન્ય છે અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, દ્રવ્યત્વ,  
 પ્રમેયત્વ, સત્તાત્વ, અગુરુલ્પત્ત્વ ઉત્તર-સ્વભાવ અનંત છે વચ્ચે-  
 નાસ્તિત્વ, નિત્ય, અનિત્ય, એક, અનેક, લોક, અલોક, ભવ, અભવ,  
 વકતવ્ય, પરમ ઇત્યાદિ, ધર્મ, અધર્મ આકાશ એક એક દ્રવ્ય છે  
 જીવ, પુદ્ગલ, કાળ અનંત છે વિશેષ સ્વભાવ પોતપોતાના કુલ છે  
 કે જેમ છ દ્રવ્યો અરસપરસ ભિન્નતા ધરાવે છે

૫ ક્ષેત્રદ્વાર-ધર્મ, અધર્મ, જીવ અને પુદ્ગલ લોકાધ્યાપક  
 છે આકાશ લોકાલોક વ્યાપક છે અને કાળ રાત્રી દીપમા પ્રવર્તનરૂપ  
 છે અને ઉત્પાદ, વ્યય રૂપે લોકાલોક વ્યાપક છે

૬ કાળદ્વાર-ધર્મ, અધર્મ, આકાશ દ્રવ્યાપેક્ષા અનાદિ  
 અનંત છે ઉત્પાદ, મય અપેક્ષાથી સાદિસાત છે પુદ્ગલ, દ્રવ્યપેક્ષા  
 અનાદિ અનંત સ્કધર્માં મળવું વિખરાવીને અપેક્ષાથી સાદિસાત છે.  
 કાળદ્રવ્ય દ્રવ્યાપેક્ષા અનાદિ અનંત, સમયાપેક્ષા સાદિસાત છે

૭ સાવ દ્વાર-પુદ્ગલ રૂપી છે ચેષ ૫ દ્રવ્યો અરૂપી છે

૮ સામાન્ય વિશેષ દ્વાર સામાન્યથી વિશેષ બગવાન છે  
 જેમ સામાન્યન દ્રવ્ય ૧ છે વિશેષત છ છે ધર્માસ્તિકાયનો ખાસ

શુણુ ચલન સહાય છે. અધર્માં નો સ્થિર સહાય, આકાશાસ્તિઓનો અવગાહનદાન, કાળનો વર્તના, જીવાસ્તિઓનો ચૈતન્ય, પુદ્ગલાસ્તિઓનો પૂરણ, ગલન, વિધ્વસન શુણુ અને ખીન્ત શુણુ છે. ધ્રુવોનાં અનત છે.

૯ નિશ્ચય વ્યવહાર દ્વાર-નિશ્ચયથી બધા ધ્રુવ પોતપોતાના શુણુમાં પ્રવર્તે છે, વ્યવહારમાં અન્ય ધ્રુવોને પોતાના શુણુથી સહાયતા આપે છે. જેમ લોકાકાશમાં બધા ધ્રુવો રહે છે તે તેને આકાશ અવગાહનમાં સહાયક થાય છે, પણ અલોકમાં અન્ય ધ્રુવો નથી તે અવગાહનમાં સહાયતા નથી દેતી. છતાં અવગાહન શુણુમાં અગુરુલઘુશુણુથી ધ્રુવશુણુ હાનિ વૃદ્ધિ સદા થયા કરે છે એવી જ રીતે ધ્રુવો માટે જાણવું

૧૦ નય દ્વાર-અશ જ્ઞાનને નય કહે છે નય ૭ છે તેનાં નામ-૧ નૈગમ ૨ સમ્રહ ૩ વ્યવહાર, ૪ ઋજુસૂત્ર, ૫ શબ્દ, ૬ સમલિરૂઢ અને ૭ એવભૂત નય. એ સાતે નયવાળાની માન્યતા કેવી છે ? એ જાણવા માટે જીવ ધ્રુવ ઉપર ૭ નય ઉતારે છે

૧ નૈગમ નયવાળો-જીવ નામના બધાને ધ્રુવપ્રાણુ અને બાહ્યક્રિયાથી

અહણુ કરે

૧ સમ્રહ „ જીવ કહેવાથી જીવના અસખ્ય પ્રદેશો અહણુ કરે

૩ વ્યવહાર „ „ „ ત્રણ સ્થાવર જીવોને શુણુસ્થાનવર્તી વ્યવહારિક ક્રિયા અહણુ કરે

૪ ઋજુસૂત્ર „ „ „ સુખદુઃખ ભોગવતા જીવના ઉપયોગને અહણુ કરે છે

૫ શબ્દ „ „ „ જીવના ભાવપ્રાણુને અહણુ કરે છે.

૬ સમલિરૂઢ નયવાળો-જીવ કહેવાથી કેવળજ્ઞાની, ક્ષાયક, સમકિત વગેરે શુદ્ધ શુણુ બતાવે છે

૭ એવભૂત    ,    ,    ,    સિદ્ધ અવસ્થા (સંપૂર્ણ શુદ્ધ અવસ્થા)  
બતાવે છે

એ રીતે સાતેય નય બધા દ્રવ્યો પર ઉતારી શકાય.

૧૧ નિક્ષેપ દ્વાર-નિક્ષેપ ૪ છે, ૧ નામ, ૨ સ્થાપના, ૩ દ્રવ્ય  
અને ૪ ભાવનિક્ષેપ.

૧ દ્રવ્યના નાન માત્રને નામનિક્ષેપ કહેવે.

૨ દ્રવ્યની સદૃશ કે અસદૃશ સ્થાપના (આકૃતિ) ને સ્થાપના  
નિક્ષેપ કહેવે.

૩ દ્રવ્યની ભૂત કે ભવિષ્ય પર્યાયને વર્તમાનમાં કહેવી તે દ્રવ્ય  
નિક્ષેપ.

૪ દ્રવ્યની મૂળ ગુણગુણવત્ત્વ દશાને ભાવ નિક્ષેપ કહે છે

૫૬ દ્રવ્ય પર એ ચારે નિક્ષેપ ઉતારીને ૫૬ બોધ કરી શકાય.

૧૨ ગુણ દ્વાર-પ્રત્યેક દ્રવ્યમાં ચાર ચાર ગુણો છે

૧ ધર્માસ્તિકાયમાં ૪ ગુણ-અરૂપી, અચેતન, અક્રિય અને ચલન સહાય

૨ અધર્માં    ,    ૪    ,    ,    ,    ,    ,    ,    સ્થિર    "

૩ આકાશાસ્તિ    ,    ૪    ,    ,    ,    ,    ,    ,    અવગાહનધન

૪ જીવાસ્તિ    ૪    ,    અરૂપી ચૈતન્ય, સક્રિય અને ઉપયોગ મા  
સાન, દર્શન ચાસ્ત્રિ અને વીર્ય

૫ કાગ દ્રવ્યમાં ,    ૪    ,    અરૂપી અચેતન, અક્રિય, અને વર્તનાગુણ

૬ પુદ્ગલાસ્તિ    ,    ૪    ,    રૂપી, અચેતન, સક્રિય, અને પૂરણ બલન

૧૩ પર્યાય દ્વાર-પ્રત્યેક દ્રવ્યની ચાર ચાર પર્યાયો છે

૧ અધર્માસ્તિ    ની    ૪    પર્યાય-સ્કંધ, દેશ પ્રદેશ અને અચરુલ્લભ

૨ અધર્માસ્તિ    ,    ,    ,    ,    ,    ,    ,    "

૩ આકાશાસ્તિ    ,    ,    ,    ,    ,    ,    ,    "

- ૪ જીવાસ્તિ૦ ૪ અન્યાખાધ, અનાવગ્રાહ, અમૂર્ત, ,,  
 ૫ પુદ્ગલાસ્તિ૦ ,, વર્ણ ગન્ધ, રસ, સ્પર્શ.  
 ૬ કાળદ્રવ્ય ,, ભૂત, લવિષ્ય, વર્તમાન, અગુરુલઘુ.

૧૪ સાધારણ દ્વાર-સાધારણ ધર્મ જે અન્ય દ્રવ્યમાં પણ લાલે, જેમ ધર્માસ્તિ૦માં અગુરુલઘુ અસાધારણ ધર્મ જે અન્ય દ્રવ્યમાં ન લાલે જેમ ધર્માસ્તિકાયમાં ચલનસહાય ઇત્યાદિ.

૧૫ સાધર્મી દ્વાર-ષટ્ દ્રવ્યોમાં પ્રતિસમય ઉત્પાદ-વ્યયપણુ છે, કેમકે અગુરુલઘુ પર્યાયમાં ષટ્ ગુણ હાનિ વૃદ્ધિ થાય છે તે છયે, દ્રવ્યોમાં પ્રવર્તે છે

૧૬ પરિણામી દ્વાર-નિશ્ચય નયથી છયે દ્રવ્યો પોતપોતાના ગુણોમાં પરિણમે છે, વ્યવહારથી જીવ અને પુદ્ગલ અન્યાન્ય સ્વભાવમાં પરિણમે છે જેમ જીવ મનુષ્યાદિરૂપે અને પુદ્ગલ બે પ્રદેશી યાવત્ અનંત પ્રદેશી સ્કંધ રૂપે પરિણમે છે.

૧૭ જીવ દ્વાર-જીવાસ્તિકાય જીવ છે, શેષ ૫ દ્રવ્ય અજીવ છે.

૧૮ મૂર્તિ દ્વાર-પુદ્ગલ રૂપી છે શેષ અરૂપી છે કર્મ સંગે જીવ પણ રૂપી છે

૧૯ પ્રદેશ દ્વાર-૫ દ્રવ્ય સપ્રદેશી છે કાળદ્રવ્ય અપ્રદેશી છે, ધર્મ-અધર્મ અસખ્ય પ્રદેશી છે આકાશ (લોકાલોક અપેક્ષા) અનંત પ્રદેશી છે એકેક જીવ અસખ્ય પ્રદેશી છે અનંત જીવોના અનંત પ્રદેશ છે. પુદ્ગલ પરમાણુ અપ્રદેશી છે પરંતુ પુદ્ગલ સ્કંધ ધ્વીયાવત્ અનંત પ્રદેશી છે સ્કંધમાં રહેલ એક પરમાણુ પુદ્ગલ પ્રદેશ ગણાય છે.

૨૦ એક દ્વાર-ધર્મ, અધર્મ, આકાશ એકેક દ્રવ્ય છે, શેષ ૩ અનંત છે

૨૧ ક્ષેત્રક્ષેત્રી દ્વાર-આકાશ ક્ષેત્ર છે બાકીના ક્ષેત્રી છે એટલે કે પ્રત્યેક લોકાકાશ પ્રદેશ પર પાચેય દ્રવ્ય પોતપોતાની ક્રિયા કરવા છતાં એક બીજામાં મળી જતા નથી

૨૨ ક્રિયા દ્વાર-નિશ્ચયથી બધા દ્રવ્યો પોતપોતાની અગુરુલઘુ-ગુણથી સક્રિય ઉત્પાદ, વ્યયરૂપે ક્રિયા કરે છે. વ્યવહારથી જીવ અને પુદ્ગલ ક્રિયા કરે છે શેષ અક્રિય છે

૨૩ નિત્ય દ્વાર-દ્રવ્યાસ્તિક નયથી બધા દ્રવ્ય નિત્ય છે  
પર્યાય અપેક્ષાથી બધા અનિત્ય છે, અવધાર નયથી ગતિ આદિ  
પર્યાય આત્મી હવ, પુદ્ગલ અનિત્ય છે શેષ ૪ દ્રવ્ય નિત્ય છે

૨૪ કારણ દ્વાર-પાંચેય દ્રવ્ય હવને કારણ છે, પણ હવ  
કેમને કારણ નથી. જેમ હવ કર્તા અને ધર્મા કારણ મળવાથી  
હવને ચલન કાર્યની પ્રાપ્તિ થઈ જેમ જ બીજા દ્રવ્યો સમજવાં

૨૫ કર્તા દ્વાર-નિમ્નયથી બધા દ્રવ્ય પોતપોતાના સ્વભાવ  
કાર્યના કર્તા છે અવધારથી હવ અને પુદ્ગલ કર્તા છે શેષ  
અકર્તા છે

૨૬ આપકતા-આકાશની આપકતા લોકલોકમા છે શેષની  
લોકમાં છે

૨૭ પ્રવેશ દ્વાર-એક એક આકાશ પ્રદેશ પર પાંચેય  
દ્રવ્યોના પ્રવેશ છે તેઓ પોતપોતાની ક્રિયા કરે' અથવા છે છતાં  
એક બીજા ભળી જતાં નથી જેમ એક નગરમા ૫ માણસ પોત  
પોતાના કાર્ય કરતાં રહે પણ એકરૂપ ન થાય

૨૮ પુનઃજન્મ દ્વાર-શ્રી જૈનમસ્વામી શ્રી વીરપ્રભુને સવિનયે  
નીચેના પ્રશ્ન કરે છે

૧ ધર્માંના ૧ પ્રદેશને ધર્માં કહેવાય છે શું ? ઉત્તર-નહિ  
(જેવમૂલ નમ્યાપેક્ષા) ધર્માંના ૧-૧-૩ જાવ સજ્જાત, અસજ્જાત  
પ્રદેશ. જેમા ધર્માંનો ૧ પણ પ્રદેશ બાકી હોય ત્યાંસુધી ધર્માં  
ન કહેવાય, સપૂર્ણ પ્રદેશ યુક્તવને જ ધર્માં કહે છે

૨ કેવી રીતે ? જેવમૂલ નમવાએ મોડા પણ દુટ્ટેલા અપૂર્ણ  
પ્રાર્થને પકારી ન માને, અખંદિત દ્રવ્યને જ દ્રવ્ય કહે. તેમ બધા  
દ્રવ્યો માટે સમજવું

૩ લોકનો મધ્ય પ્રદેશ કયાં છે ?

ઉ૦ રત્નપ્રભા ૧૮૦૦૦૦ મીલનની છે તેની નીચે ૨૦૦૦૦  
મીલન ધરોહરિ છે તેની નીચે અસખ્ય મીલન ધરવાયું, અસ૦  
મો૦ તન વાયુ અને અસ૦ મો૦ આકાશ છે તે આકાશના  
અસજ્જાતમા ભાગમા લોકનો મધ્ય ભાગ છે

૪ અધોલોકનો મધ્યપ્રદેશ કયાં છે? ઉ પકપ્રભા નીચેના  
આકાશ પ્રદેશની સાંધિકમાં.

૫ ઊર્ધ્વ , , , ? ઉં બ્ર દેવલોકના ત્રીજા રિષ્ટ પ્રતરમાં.

૬ તીર્થ , , , ? ઉ મેરુપર્વતના ૮ રૂચક પ્રદેશોમાં છે.

એજ રીતે ધર્માં, અધર્માં, આકાશા, કાળ (દ્રવ્ય)ના  
પ્રશ્નોત્તર સમજવા. જીવનો મધ્ય પ્રદેશ ૮ રૂચક પ્રદેશોમાં છે,  
કાળનો મધ્ય પ્રાં વર્તમાન સમય છે

૨૯ સ્પર્શના દ્વાર-ધર્માસ્તિકાય, અધર્માં લોકાકાશ, જીવ  
અને પુદ્ગલ દ્રવ્યને સ્પર્શી રહી છે કાળને કયાય સ્પર્શે, કયાંય ન  
સ્પર્શે, એવી જ રીતે શેષ ૪ અસ્તિકાય સ્પર્શે, કાળ દ્રવ્ય ૨૫  
દ્વીપમાં બધાં દ્રવ્યો ને સ્પર્શે. અન્ય ક્ષેત્રમાં નહિ

### ૩૦ પ્રદેશ, સ્પર્શના દ્વાર

ધર્માંનો ૧ પ્રદેશ ધર્માંના કેટલા પ્રદેશને સ્પર્શે? જ. ૩ પ્રાં ઉ ૬ પ્રાંને  
સ્પર્શે.

” ” અધર્માં ” , ” ? જ ૪, ઉ. ૭ ” ”  
” ” આકાશાં ” ” ” ? જ ૭, ઉ ૭ ” ”  
” ” જીવ-પુદ્ગલ, ” ” ? જ અનંત પ્રદેશોને સ્પર્શે.  
” ” કાળ દ્રવ્યના કેટલા સમયને,, ? સ્યાત્ અનંત સ્પર્શે.  
સ્યાત્ નહિ

એવ અધર્માસ્તિકાયની પ્રદેશ સ્પર્શના જાણવી.

આકાશાંનો ૧ પ્રદેશ ધર્માંના જાં ૧-૨-૩ પ્રદેશ, ઉં  
૭ પ્રદેશને પણ સ્પર્શે શેષ પ્રદેશ સ્પર્શના ધર્માસ્તિકાયવત્ જાણવી  
જીવનો ૧ પ્રદેશ ધર્માં જ ૪ ઉં ૭ પ્રદેશને સ્પર્શે } શેષ પ્ર સ્પ-  
પુદ્ગલ ” ” જ ૪ ઉ ૭ ” ” } ર્શના ધર્મા-  
કાળ દ્રવ્યનો ૧ સમય,, પ્રદેશને સ્યાત્ સ્પર્શે. સ્યાત્ નહિ } સ્તિકાયવત્  
પુદ્ગલાંના ૨ પ્રદેશ, જ બમણાથી ૨ અધિક (૬) પ્રદેશને સ્પર્શે અને  
ઉ પાચગણાથી ૨ અધિક  $૫ \times ૨ = ૧૦ + ૨ = ૧૨$   
પ્રદેશ સ્પર્શે.



એવી જ રીતે ૩-૪-૫ બાવ અનંત પ્રદેશ જં બમણાથી ૨ અધિક ૭૦ પાચગણાથી ૨ અધિક પ્રદેશને સ્પર્શે

૩૧ અસ્પષ્ટભૂત્વ દ્વાર- દ્રવ્ય અપેક્ષા-ધર્મ અધર્મ આકાશ પરસ્પર તુલ્ય છે તેથી ૯૫ દ્રવ્ય અનંતગણા, તેથી પુદ્ગલ અનંત ગણા તેથી કાળ અનંતો.

પ્રદેશ અપેક્ષા-સવધી થોડા ધર્મ, અધર્મના પ્રદેશ તેથી જીવના પ્રદેશ અનંતગણા તેથી પુદ્ગલના પ્રં અનં, તેથી કાળક્રમ્યના પ્રં અનંત, તેથી આકાશં પ્રદેશ અનંતગણા.

દ્રવ્ય અને પ્રદેશનો ભેગો અસ્પષ્ટભૂત્વ -સૌથી થોડા ધર્મ, અધર્મ આકાશના દ્રવ્ય, તેથી ધર્મ અધર્મના, પ્રદેશ અસંખ્ય તેથી જીવ દ્રવ્ય અનં તેથી જીવના પ્રદેશ અસં તેથી પુદ્ગલ દ્રવ્ય અનં તેથી પું પ્રદેશ અસં, તેથી કાળના દ્રવ્ય પ્રદેશ અનં, તેથી આકાશ પ્રદેશ અનંતગણા.

ધર્મિ પદ્ધત્ય પર ૩૧ દ્વાર સંપૂર્ણ

## (૫૭) ચાર ધ્યાન

ધ્યાન ૪ ભેદ-આત્મ, રૌદ્ર, ધર્મ અને શુક્લધ્યાન

(૧) આત્મધ્યાનના ૪ પાયા-૧ મનોરૂ વસ્તુની અભિલાષા કરે, ૨ અમનોરૂ વસ્તુનો વિયોગ ચિંતવે, ૩ રોગાદિ અનિષ્ટોનો વિયોગ ચિંતવે અને ૪ પરભવના સુખ માટે નિચાણુ કરે.

આત્મધ્યાનના ૪ લક્ષણ-૧ ચિંતા-શોક કરવો. ૨ અસુખાવ કરવો. ૩ આક્રંદ (વિલાપ) શબ્દ કરીને શેવુ અને ૪ છાતી, માથુ આદિ ફટીને શેવુ.

(૨) રૌદ્રધ્યાનના ૪ પાયા-હિંસામા બુઠામા જો રીમાં, કાશ ગુઠમા દસાવવામાં જ્ઞાનદ જ્ઞાનવો (જો પાન કરીને કે કરવામા જુશી થવું)

રૌદ્રધ્યાનના ૪ લક્ષણ-૧ થોડા અપરાધ પર ઘણો ગુસ્સો, દેવ કરે, ૨ વધુ અપરાધ પર અત્યંત ગુસ્સો દેવ કરે ૩ અજ્ઞાન તાથી દેવ રાજે અને બાવજીવ સુખી દેવ રાજે

(૩) ધર્મધ્યાનનાં ૪ પાયા - વીતરાગની આજ્ઞાનું ચિંતવન કરે  
૨ કર્મ આવવાનાં સ્થાન (કારણ)ને વિચારે, ૩ શુભાશુભ કર્મ વિપાકને  
વિચારે અને ૪ લોક સંસ્થાનનો વિચાર કરે.

ધર્મધ્યાનનાં ૪ લક્ષણ-૧ વીતરાગ-આજ્ઞાની રૂચિ, ૨  
નિસર્ગ ( જ્ઞાનાદિ જાપજવાથી થયેલી ) રૂચિ, ૩ ઉપદેશ રૂચિ અને  
સૂત્ર ( સિદ્ધાંતઆગમ ) રૂચિ

ધર્મધ્યાનનાં ૪ અવલંબન-વાંચના, પૃછના, પરાવર્તના  
અને ધર્મકથા.

ધર્મધ્યાનની ૪ અનુમેક્ષા-૧ એગચ્ચાણુપેહા=જીવ એકલો  
આબો, એકલો જશે, એવા જીવના એકલાપણાનો વિચાર, ૨ અણિ-  
ચ્ચાણુપેહા=સ સારની અનિત્યતાનો વિચાર, ૩ અસરણુપેહા=સ સા-  
રમાં કોઈ કોઈનું શરણુ નથી ઇં વિચાર, અને ૪ સ સારાણુપેહા=  
સ સારની સ્થિતિ (દશા)નો વિચાર કરવો.

૪ શુકલધ્યાનના ૪ પાયા-૧ એક એક દ્રવ્યમાં ભિન્ન  
ભિન્ન અનેક પર્યાય-ઉપપન્ને વા, વિગમે વા, ધ્રુવે વા-ભાવોનો વિચાર  
કરવો, ૨ અનેક દ્રવ્યોમાં એક ભાવ ( અગુરુલઘુ આદિ )નો વિચાર  
કરવો. ૩ અચળાવસ્થામાં ત્રણેય યોગોનું નિરૂદ્ધપણું વિચારે, ૪  
ચૌદમા શુભસ્થાનની સૂક્ષ્ણ ક્રિયાથી પણ નિવર્તવાનું ચિંતવે.

શુકલધ્યાનનાં ૪ લક્ષણ-૧ દેવાદિના ઉપસર્ગથી ચલિત  
ન થાય, ૨ સૂક્ષ્મભાવ ( ધર્મની ઝીણવટ ) સાલણીને ગ્દાનિ ન લાવે,  
૩ શરીર-આત્માને ભિન્ન ચિંતવે અને ૪ શરીરને અનિત્ય સમજી  
પુદ્ગલને પરવસ્તુ બાણીને તેમનો ત્યાગ કરે

શુકલધ્યાનનાં ૪ અવલંબન-૧ ક્ષમા, ૨ નિર્લોભતા,  
૩ નિષ્કપટતા, ૪ મહરહિતતા

શુકલધ્યાનની ૪ અનુમેક્ષા-૧ આ જીવે અનતવાર  
સ સાર જામણુ કચું છે, એમ વિચારે, ૨ સ સારની બધી પૌદ્ગલિક  
વસ્તુ અનિત્ય છે, શુભ પુદ્ગલ અશુભ રૂપે અને અશુભ, શુભ રૂપે  
પરિણમે છે માટે શુભાશુભ પુદ્ગલોમાં આસક્ત થાનીને રાગદ્વેષ ન

કરવે. ૩ સસાર પરિશ્રમજનું મૂળ કારણ શુભા શુભ કર્મ છે, કર્મ બધના મૂળ કારણ ૪ હેતુ છે એમ વિચારે અને ૪ યુ-કર્મહેતુઓને ઇંદ્રીને સ્વસત્તામા રમણતા કરવાનો વિચાર, આવા વિચારોમાં તન્મય (એક રૂપ) થઈ જવાય તે શુદ્ધ ધ્યાન

ઇતિ ચાર ધ્યાન સપૂર્ણ,

## ૩પી અરૂપીના ભોલ



જાણા -કર્મકૃ પાવકાણા ય, મણુ વચ્ચેગા ય કર્મકહેઃ :

સુદુમર્યપ્તોસી ખધે, એ સંવે ચઈ ફાસા ૧

અર્થ:-કર્મ ૮ ( જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મ ) પાપસ્થાનક ( પ્રાણાતિષ્ઠાતાદિ બહાર પાપસ્થાનક ) ૧૮ કુલ ૨૧ ૨૭ મનયોગ, ૨૮ વચનયોગ, ૨૯ કાર્મણુ શરીર અને ૩૦ સૂક્ષ્મપ્રદેશી સ્કધ, એ સર્વે ત્રીણ ભોલ રૂપી ચરુપર્યાય છે તેમા સોળ ભોલ લાક્ષે-૫ વજ, ૨ ગમ ૫ રસ અને ૪ સ્પર્શ ( ચીત, ઉષ્ણ, રૂક્ષ અને સ્નિગ્ધ )

ધણુ તણુવાય ઘણોદ્ધિ, પુલવિ સત્તે વ સત્તનિરીયાણુ ;

અસખેજ હીવ સસુદા, કર્પા ગેવિજા આણુત્તરા સિદ્ધિ ૨

અર્થ -૧ ધનવાત, ૨ તનવાત, ૩ ધનોદ્ધિ, પૃથ્વી સાત ૧૦ ૧૧ અસખ્યાતા દ્વીપ ૧૨ અસખ્યાતા સમુદ્ર બાર દેવલોક ૨૪, નવ પ્રેવેશક-૩૩ પાત્ર અનુત્તર વિગ્ધાત ૩૮, સિદ્ધશિલા ૩૬

ઉરાશિષા ચઈદેહા પુગ્ગલકાય છ દબ્બ લેસ્સા ૫;

તહેવ કાયળેગેણુ, એ સંવેણુ અહુ ફાસા ૩

અર્થ :-૪૦ ઔદારિક શરીર, ૪૧ ઔદિક શરીર, ૪૨ આહારક શરીર ૪૩ તૈજસ શરીર ( એ ચાર દેહ ), ૪૪ પુદ્ગલ સ્તિકાયનો આદર સ્કધ, ૭ દ્રવ્ય લેસ્સા ( કુપ્પાદિક ) ૧૦ ૫૧ કાયયોગ

એ સર્વ મળી એકાવન બોલરૂપી આઠ સ્પર્શી, છે. તેમાં વીશ બોલ લાભે (૫ વર્ણ ૨ ગદ્ય, ૫ રસ અને ૮ સ્પર્શી).

પાવઠાણા વિરધ, ચઉ ચઉ બુદ્ધિ ઉગાહે ;  
સન્ના ધર્મમતિય પ ચ ઉદ્ધાણુ . ભાવલેક્ષ્યા તિદિક્ષિ ય. ૪)

અર્થ :-અઢારે પાપસ્થાનકની નિવૃત્તિ ૧૮, ચાર બુદ્ધિ તે ૧૬ ઔત્પાતિકા, ૨૦ જૈનચિકા, ૨૧ કામિંકા અને ૨૨ પરિણામિકા, ચાર મતિ તે ૨૩ અવગ્રહ, ૨૪ ઇહા, ૨૫ અવાય અને ૨૬ ધારણા, ચાર સજ્ઞા તે ૨૭ આહાર, ૨૮ ભય, ૨૯ મૈથુન અને ૩૦ પરિગ્રહ સજ્ઞા, પાંચ અસ્તિકાય તે ૩૧ ધર્માસ્તિકાય, ૩૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩૩ આકાશાસ્તિકાય, ૩૪ કાળ, અને ૩૫ જીવાસ્તિકાય, પાંચ ઉઠાણુ તે ૩૬-ઉત્થાન ૩૭ કર્મ ૩૮ વીર્ય, ૩૯ બળ અને ૪૦ પુરુષાકાર પરાક્રમ, છ ભાવ લેશ્યા ૪૧ અને ત્રણ દષ્ટિ તે-૪૨ સમકિત દષ્ટિ, ૪૩ મિથ્યાદષ્ટિ અને ૪૪ મિશ્રદષ્ટિ

દસણુ નાણુ સાગરા, અણાગરા ચઉવીશે દડગા જીવ;  
એ સઠ્ઠે અવન્ના, અરૂપી અફાસગા એવ. ૫

અર્થ :-દર્શન ચાર તે-૫૦ અક્ષુદર્શન, ૫૧ અચક્ષુદર્શન, ૫૨ અવધિદર્શન, અને ૫૩ કેવળદર્શન, જ્ઞાન પાંચ તે ૫૪ મતિજ્ઞાન, ૫૫ શ્રુતજ્ઞાન, ૫૬ અવધિજ્ઞાન, ૫૭ મન પર્યાવ જ્ઞાન અને ૫૮ કેવળ જ્ઞાન, ૫૯ સાકારોપયોગ તે જ્ઞાનનો ઉપયોગ. ૬૦ અનાકારોપયોગ તે દર્શનનો ઉપયોગ, ૬૧ ચોવીશે દડકના જીવો

એ સઘળા ૬૧ બોલમા વર્ણ, ગદ્ય, રસ, સ્પર્શ ન લાભે કારણ કે એ સર્વ બોલ અરૂપીના છે.

ઇતિ રૂપી અરૂપીના બોલ સ પૂર્ણ.

## પ્રમાણુ નય

શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્ર અને અન્ય ગ્રન્થોને આધારે ૨૪ દ્વાર કહેવાય છે (૧) સાત નય (૨) ચાર નિક્ષેપ, (૩) દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, (૪) દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ, (૫) દ્રવ્ય-ભાવ, (૬) કાર્ય-કારણ.

(૭) નિશ્ચય-વ્યવહાર, (૮) ઉપાદાન-નિમિત્ત, (૯) ચાર પ્રમાણ, (૧૦) સામાન્ય-વિશેષ (૧૧) ગુણ-ગુણી, (૧૨) જ્ઞેય, જ્ઞાન, જ્ઞાની, (૧૩) ઉપને વા, ધ્રુવે વા, (૧૪) આધેય-આધાર, (૧૫) આવિર્ભાવ, તિરોભાવ, (૧૬) મૌલુતા-મુખતા, (૧૭) ઉત્સર્ગ-અપવાહ, (૧૮) ત્રણ આત્મા, (૧૯) ચાર ધ્યાન, (૨૦) ચાર અનુયોગ, (૨૧) ત્રણ બ્રહ્મતિ, (૨૨) નવ આખ્યા, (૨૩) આઠ પક્ષ, (૨૪) સપ્તભગી.

૧ નય-(પદાર્થના અશને બ્રહ્મ કરે તે) પ્રત્યેક પદાર્થના અનેક અનેક ધર્મ છે અને એ દરેકને બ્રહ્મ કરનાર જ્યેષ્ઠ નય જણાય છે. શીતે અનંત નય યદ્ય શકે, પણ અત્રે સંક્ષેપથી ૬ નય વર્ણવાયે.

નયના મુખ્ય ૨ લેહ છે-દ્રવ્યાસ્તિક [દ્રવ્યને બ્રહ્મનારી] અને પર્યાયાસ્તિક [જે પર્યાયોને બ્રહ્મ કરે તે] દ્રવ્યાસ્તિક નયના ૧૦ લેહ, ૧ નિત્ય, ૨ જ્યેષ્ઠ, ૩ સત્, ૪ વર્તમાન, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અન્વય, ૭ પરમ, ૮ શુદ્ધ, ૯ સત્તા, ૧૦ પરમ ભાવ-દ્રવ્યાસ્તિક નય પર્યાયાસ્તિક નયના ૬ લેહ-દ્રવ્ય, દ્રવ્ય બજન, ગુણ, ગુણબજન, સ્વભાવ અને વિભાવ-પર્યાયાસ્તિક નય આ બન્ને નયોના ૭૦૦ ભાગા ધર્મ શકે છે.

નય સ્માત-૧ નૌઝમ, ૨ સમ્રાજ, ૩ વ્યવહાર, ૪ કલ્પસૂત્ર, ૫ શબ્દ ૬ સમભિદ્ધ, ૭ એવમૂત નય, જ્યેષ્ઠાધી પહેલી ૪ નયોને દ્રવ્યાસ્તિક, અર્થ કે ક્રિયાનય કહે છે અને પાછલી ત્રણને પર્યાયાસ્તિક, શબ્દ કે જ્ઞાન-નય કહે છે હવે તેનો વિસ્તાર કહે છે.

(૧) નૌઝમ-નય જેનો જ્યેષ્ઠ (ગમ) સ્વભાવ નથી, અનેક માન, ઉન્માન, પ્રમાણથી વસ્તુ માને ત્રણે કાળ, ૪ નિરૂપા, સામાન્ય-વિશેષ આદિ માને તેના ૩ લેહ-

[૧] અશ-વસ્તુના અશને બ્રહ્મીને વસ્તુ માને, જેમ નિરોહને સિદ્ધ સમાન માને.

[૨] આશય-મૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન, ત્રણે કાળનો વર્તમાનમાં આશય કરે.

[૩] વિકલ્પ-અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થાય તે, એવા ૭૦૦ વિકલ્પ ધર્મ શકે તે.

શુદ્ધ નૈગમ નય અને અશુદ્ધ નૈગમ નય એમ બે ભેદ પણ છે.

[૧] સંગ્રહ નય-વસ્તુની મૂળ સત્તાને ગ્રહણ કરે. જેમ સર્વ જીવોને સિદ્ધ સમ જાણે. જેમ એગે આચા આત્મા એક છે. (એક સરખા સ્વભાવ અપેક્ષા.) ૩ કાળ, ૪ નિદેષા અને સામાન્ય માને, વિશેષ ન માને.

[૩] વ્યવહાર નય-અંતઃકરણ [આત્મિક દશા]ની દરકાર ન કરતાં બાહ્ય વ્યવહાર માને, જેમ જીવને મનુષ્ય તિર્યચ, નારક, દેવ માનવા જન્મ્યો, મર્યો વગેરે. પ્રત્યેક રૂપી પદાર્થોમા વર્ણ, ગંધ આદિ ૨૦ બોલ સત્તામાં છે પણ બાહ્ય દેખાય તે જ માને, જેમ હસનો ઘોળો, ગુલાબને સુગંધી, સાકરને મીઠી માને, તેના પણ શુદ્ધ, અશુદ્ધ ૨ ભેદ, સામાન્ય સાથે વિશેષ માને, ૪ નિદેષા, ત્રણે કાળની વાતને માને.

[૪] ઋજુસૂત્ર-ભૂત, લવિષ્યની પર્યાયોને છોડી માત્ર વર્તમાન-સરળ-પર્યાયને માને વર્તમાન કાળ, ભાવનિદેષ અને વિશેષને જ માને, જેમ સાધુ છતાં લોગમાં ચિત્ત ગયું તેને લોગી અને ગૃહસ્થ છતાં ત્યાગમાં ચિત્ત ગયું તેને સાધુ માને

એ ચાર દ્રવ્યાસ્તિક નય છે. એ ચાર નય સમક્રિત, દેશવ્રત, સર્વવ્રત, લવ્ય, અલવ્ય બન્નેમાં હોય પણ શુદ્ધોપયોગ રહિત હોવાથી જીવનું કલ્યાણ નથી થતું.

[૫] શબ્દ નય-સરખા શબ્દોનો એક જ અર્થ કરે, વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિદેષને જ માને લિંગભેદ ન માને. શુદ્ધ ઉપયોગને જ માને જેમકે-શકેન્દ્ર, દેવેન્દ્ર, પુરેન્દ્ર, સુચિપતિ એ બધાને એક માને.

[૬] સમભિદ્ધ નય-શબ્દના લિન્ન લિન્ન અર્થને માને, જેમ શકસિંહાસન પર બેઠેલાને જ શકેન્દ્ર માને. એક અશ ન્યૂન હોય તેને પણ વસ્તુ માની લે, વિશેષ ભાવનિદેષ અને વર્તમાન કાળને જ માને.

(૭) નિશ્ચય-અવહાર, (૮) ઉપાદાન-નિમિત્ત, (૯) ચાર પ્રમાણ, (૧૦) સામાન્ય-વિશેષ (૧૧) શુભ-શુભી, (૧૨) જેય, જ્ઞાન, જ્ઞાની, (૧૩) ઉપને વા, ધુવે વા, (૧૪) આધિય-આધાર, (૧૫) આવિર્ભાવ, વિરોધાવ, (૧૬) મૌલુતા-મુખતા, (૧૭) ઉત્સર્ગ-અપવાહ, (૧૮) ત્રણ આત્મા, (૧૯) ચાર ધ્યાન, (૨૦) ચાર અનુભોગ, (૨૧) ત્રણ ભ્રૂતિ, (૨૨) નવ આખ્યા, (૨૩) આઠ પક્ષ, (૨૪) સપ્તભગી.

૧ નય-(પદાર્થના અશને શ્રદ્ધા કરે તે) પ્રત્યેક પદાર્થના અનેક અનેક ભાગ છે અને એ દરેકને શ્રદ્ધા કરનાર એકેક નય અણાવ એ રીતે અનંત નય થઈ શકે, પણ અત્રે સંક્ષેપથી ૬ નય વર્ણવાયે.

નયના મુખ્ય ૨ લેહ છે-દ્રવ્યાસ્તિક [દ્રવ્યને શ્રદ્ધાવારી] અને પર્યાયાસ્તિક [જે પર્યાયોને શ્રદ્ધા કરે તે] દ્રવ્યાસ્તિક નયના ૧૦ લેહ, ૧ નિત્ય, ૨ એક, ૩ સત્, ૪ વર્તવ્ય, ૫ અશુદ્ધ, ૬ અન્વય, ૭ પરમ, ૮ શુદ્ધ ૬ સત્તા, ૧૦ પરમ ભાવ-દ્રવ્યાસ્તિક નય પર્યાયાસ્તિક નયના ૬ લેહ-દ્રવ્ય, દ્રવ્ય અવજન શુભ, શુભાવજન સ્વભાવ અને વિભાવ-પર્યાયાસ્તિક નય આ બન્ને નયોના ૭૦૦ ભાંગા થઈ શકે છે.

નય સ્થાત-૧ નૌગમ ૨ સમ્યક્, ૩ અવહાર, ૪ અશુદ્ધ, ૫ શબ્દ ૬ સમસિદ્ધ, ૭ એવભૂત નય, એમાંથી પહેલી ૪ નયોને દ્રવ્યાસ્તિક, અર્થ કે કિંમનય કહે છે અને પાછલી ત્રણને પર્યાયાસ્તિક, શબ્દ કે જ્ઞાન-નય કહે છે કહે તેનો વિસ્તાર કહે છે.

(૧) નૌગમ-નય જેનો એક (ગમ) સ્વભાવ નથી, અનેક માન્ય ઉન્માન, પ્રમાણથી વસ્તુ માને, ત્રણે કાળ, ૪ નિરૂપા, સામાન્ય-વિશેષ આદિ માને, તેના ૩ લેહ-

[૧] અશ-વસ્તુના અશને શ્રદ્ધાને વસ્તુ માને, જેમ નિમોહને સિદ્ધ સમાન માને.

[૨] આરોપ-ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન, ત્રણે કાળનો વર્તમાનમાં આરોપ કરે.

[૩] વિકલ્પ-અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થાય તે, એવા ૭૦૦ વિકલ્પ થઈ શકે તે.

શુદ્ધ નૈગમ નય અને અશુદ્ધ નૈગમ નય એમ બે ભેદ પણ છે.

[૧] સગ્રહ નય-વસ્તુની મૂળ સત્તાને ગ્રહણ કરે. જેમ સર્વ જીવોને સિદ્ધ સમ જાણે, જેમ એગે આચા આત્મા એક છે. (એક સરખા સ્વભાવ અપેક્ષા.) ૩ કાળ, ૪ નિર્લેપા અને સામાન્ય માને, વિશેષ ન માને.

[૩] વ્યવહાર નય-આંતરિક દશાની દરકાર ન કરતાં બાહ્ય વ્યવહાર માને, જેમ જીવને મનુષ્ય તિર્યચ, નારક, દેવ માનવા જન્મ્યો, મર્યો વગેરે. પ્રત્યેક રૂપી પદાર્થોમા વર્ણ, ગંધ આદિ ૨૦ બોલ સત્તામાં છે પણ બાહ્ય દેખાય તે જ માને, જેમ હંસનો ઘોળો, ગુલાબને સુગંધી, સાકરને મીઠી માને, તેના પણ શુદ્ધ, અશુદ્ધ ૨ ભેદ, સામાન્ય સાથે વિશેષ માને, ૪ નિર્લેપા, ત્રણે કાળની વાતને માને.

[૪] ઋગ્વેદ-ભૂત, લવિષ્યની પર્યાયોને છોડી માત્ર વર્તમાન-સરળ-પર્યાયને માને. વર્તમાન કાળ, ભાવનિર્લેપ અને વિશેષને જ માને, જેમ સાધુ છતાં ભોગમાં ચિત્ત ગયું તેને ભોગી અને ગૃહસ્થ છતાં ત્યાગમાં ચિત્ત ગયું તેને સાધુ માને

એ ચાર દ્રવ્યાસ્તિક નય છે. એ ચાર નય સમકિત, દેશવ્રત, સર્વવ્રત, ભવ્ય, અભવ્ય બન્નેમાં હોય પણ શુદ્ધોપયોગ રહિત હોવાથી જીવનું કલ્યાણ નથી થતું.

[૫] શબ્દ નય-સરખા શબ્દોનો એક જ અર્થ કરે, વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિર્લેપને જ માને. લિંગભેદ ન માને. શુદ્ધ ઉપયોગને જ માને. જેમકે-શકેન્દ્ર, દેવેન્દ્ર, પુરેન્દ્ર, સૃષ્ટિપતિ એ બધાને એક માને.

[૬] સમભિરૂઢ નય-શબ્દના લિન્ન લિન્ન અર્થને માને, જેમ શકસિંહાસન પર બેઠેલાને જ શકેન્દ્ર માને. એક અશ ન્યૂન હોય તેને પણ વસ્તુ માની લે, વિશેષ ભાવનિર્લેપ અને વર્તમાન કાળને જ માને.



(૭) એવંશ્રુત નય—એક અથ પણ કમ ન હોય એને વસ્તુ માને શેષને અવસ્તુ માને વિશેષ, વર્તમાનકાળ અને ભાવનિક્ષેપને જ માને

જે નયથી જ એકાત પક્ષ પ્રકલ્પ કરે તે નયાભાસ (મિશ્માત્વી) કહેવાય છે જેમ સાત આંધળાએ ૧ હાથીના અનુક્રમે હાથગળ, સ્પર્શ, કાન, પેટ, પગ, પૂછડું અને કુબચ્ચળ પકડીને કહેવા લાગ્યા કે હાથી સાંધિયા જેવો, હડુમાન જેવો, સુપડા જેવો, ઠેઠો જેવો, ચામડા જેવો, ચામર જેવો કે ઘડા જેવો છે તો સમદષ્ટિ તો બધાને એકાતવાદી સમજી મિશ્મા માનશે, પણ બધી નયો મેળવ વાથી સત્ય સ્વરૂપ ઘાસ છે અને તે જ સમદષ્ટિ કહેવાય.

૨ નિક્ષેપ ચાર—એકેક વસ્તુના જેમ અનંત નય હોઈ શકે તેમ નિક્ષેપ પણ અનંત હોઈ શકે પણ અહીં મુખ્ય ચાર નિક્ષેપો વર્ણવ્યા છે નિક્ષેપ=સામાન્ય રૂપ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન છે વસ્તુ તત્ત્વપ્રકલ્પમા અતિ આવશ્યક છે તેના ચાર સેક—

(૧) નામનિક્ષેપ—જીવ કે અજીવનુ અર્થ શૂન્ય, અધાર્થ કે અઅધાર્થ નામ રાખવું તે

(૨) સ્થાપના નિક્ષેપ—જીવ કે અજીવની સદૃશ (સદ્ભાવ) કે અસદૃશ (અસદ્ભાવ સ્થાપના (આકૃતિ, કે ઓડું) કરવી તે સ્થાપના નિક્ષેપ.

(૩) દ્રવ્ય નિક્ષેપ—ભૂત અને ભવિષ્યકાળની દ્રશ્યને વર્તમાનમાં ભાવ શૂન્ય છતાં કહેવી—માનવી, જેમ યુવરાજને કે પદ્મપ્રદ રાજ્યને શબ્દ માનવો, કોઈના કહેવર (મજા)ને એના નામે બલવુ

(૪) ભાવ નિક્ષેપ—સર્વજ્ઞ સુષુપ્ત વસ્તુને જ વસ્તુરૂપે માનવી.

દ્રષ્ટાંત—મહાવીરનામ તે નામ નિક્ષેપ, તે ગમે તેનું નામ રાખ્યું હોય, મહાવીર લખ્યું હોય, ચિત્ર કર્યું હોય, મૂર્તિ હોય કે કોઈ ધીજ મૂકીને એને મહાવીર તરીકે કહીએ, તે મહાવીરનો સ્થાપના નિક્ષેપ, કેવળજ્ઞાન ધર્યા પહેલાના સસારી જીવનને કે નિર્વાણ પામ્યાના બાદ

શરીરને મહાવીર માનવા તે મહાવીરનો દ્રવ્ય નિક્ષેપ. અને મહાવીર પોતે કેવળજ્ઞાન, દર્શન સહિત બિરાજતા હોય તેમને જ મહાવીર કહેવા તે ભાવ નિક્ષેપ માનવો. એ રીતે જીવ, અજીવ આદિ સર્વ પદાર્થોનું ચાર નિક્ષેપો ઉતારી જ્ઞાન થઈ શકે.

૩ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાય દ્વાર-ધર્માસ્તિકાય આદિ જેમ છ દ્રવ્ય છે, ચલન સહાય આદિ સ્વભાવ તે દરેકના જુદા ગુણ છે; અને દ્રવ્યોમાં ઉત્પાદ, વ્યય, આદિ પરિવર્તન થવું તે પર્યાયો છે મૂળ ગુણ અને દ્રવ્ય ધ્રુવ છે.

દૃષ્ટાંત-જીવ તે દ્રવ્ય, જ્ઞાન-દર્શન આદિ ગુણ, મનુષ્ય, તિર્થંક, દેવ, સાધુ આદિ દશા તે વ્યયન પર્યાય સમજવી અને ગુણોમા ઉપયોગ આશ્રી પરિવર્તન દશાને અર્થ પર્યાય.

૪ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, દ્વાર-દ્રવ્ય તે જીવ, અજીવ આદિ; ક્ષેત્ર તે આકાશ પ્રદેશ, કાળ તે સમય, ઘડી, જાવ કાળચક્ર, ભાવ વર્ણુ ગંધ, રસ, સ્પર્શ આદિ જીવ, અજીવ બધા ઉપર દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ ઉતારી શકાય

૫ દ્રવ્ય-ભાવ-દ્વાર-જ્ઞાવને પ્રકટ કરવામા તે સહાયક દ્રવ્ય છે જેમ દ્રવ્યથી જીવ અમર, શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વત છે દ્રવ્યથી લોક શાશ્વત છે, ભાવથી અશાશ્વતો છે એટલે કે દ્રવ્ય તે મૂળ વસ્તુ છે, સદૈવશાશ્વતી છે, ભાવ તે વસ્તુની પર્યાય છે, -અશાશ્વતી છે

જેમ ભમરો લોકડું કોતરે છે તેમા 'ક' જેવો આકારબની ગયો. દ્રવ્ય 'ક' અને કોઈ પડિતે સમજીને 'ક' લખ્યો તે ભાવ 'ક' બાણુવો

૬ કારણ-કાર્ય દ્વાર-કાર્ય (સાધ્ય)ને પ્રગટ કરનાર પહોંચા-હનાર તે કારણ છે કારણ વિના કાર્ય ન થાય જેમ ઘડો બનાવવો તે કાર્ય છે, તો માટી, કુભાર, ચાકડો આદિ કારણ અવસ્થા જોઈએ. માટે કારણ મુખ્ય છે

૭ નિશ્ચય વ્યવહાર-નિશ્ચયને પ્રકટ કરનાર તે વ્યવહાર છે, વ્યવહાર બળવાન છે. વ્યવહારથી જ નિશ્ચયને પહોંચી શકાય છે

જેમ નિઃશ્વર્ષમાં કર્મના કર્તા કર્મ છે, વ્યવહારથી જીવ કર્મોના કર્તા મનાય છે જેમ નિઃશ્વર્ષથી આપણે ચાલીએ છીએ અને વ્યવહારથી કહીએ કે આમ આંત્ર પાણી સુવે તેને કહીએ કે નાગ સુવે છે ઇત્યાદિ.

૮ ઉપાદાન-નિમિત્ત-ઉપાદાન તે મૂળ કારણ જે સ્વયં કાર્મકરૂપ પરિણામે જેમ ઘડાનું ઉપાદાન કારણ માટી અને નિમિત્ત તે સહકારી કારણો જેમાં ઘડો જનાવવામાં કુભાર, પાવડો ચાકડો, વગેરે, શુદ્ધ નિમિત્ત કારણ હોય તો ઉપાદાનને સાધક માય અને અશુદ્ધ નિમિત્ત હોય તો ઉપાદાનને સાધક પણ માય.

૯ ચાર પ્રમાણુ-પ્રત્યક્ષ, આગમ, અનુમાન અને ઉપમા પ્રમાણુ-પ્રત્યક્ષના ૨ લેહ- ૧ ઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (પાંચ ઇન્દ્રિયોથી વસ્તુ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન) અને ૨ નોઇન્દ્રિય પ્રત્યક્ષ (ઇન્દ્રિયોની સહાય વિના માત્ર આત્મશુદ્ધતાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન માય તે) તેના ૨ લેહ-૧ દેશથી તે અવધિ મનપર્વજ જ્ઞાન અને ૨ સર્વથી તે કેવળજ્ઞાન.

આગમ પ્રમાણુ-શાસ્ત્રવચન, આગમોની હકીકતોને પ્રમાણુ માનવી અનુમાન પ્રમાણુ-જે વસ્તુ અનુમાનથી જણાય તે. તેના ૫ લેહ.

૧ કારણથી-જેમ ઘડાનું કારણ, માટીનું કારણ વગેરે નથી.

૨ ગુણથી-જેમ પુષ્પમાં સુગંધ, સુવર્ણમાં કોમળતા, જીવમાં જ્ઞાન.

૩ આસરણ જેમ ધુના ાથી અગ્નિ, વિજળીથી વાદળમાં આદિ ભણવું તે.

૪ આવચવેણુ-જેણે કતૂશળથી હાથી, સુડીઓથી બેરી, શાસન કચ્છીથી સમકિલી જણાય.

૫ દિઠિસામન્ન-સામાન્યથી વિશેષને બધું જેમ ૧ ફળીઆને બેઈ પળાને બધું ૬ માણસને બેવાથી આખા દેશના માણસોને બધું.

બધા જૂરા ચિન્હ બેઈને ત્રણેય કાળના જ્ઞાનની કલ્પના અર્થ માનથી થઈ શકે છે.

ઉપમા પ્રમાણુ-ઉપમા આવી, સરખામણીથી જ્ઞાન કર્યું તેના ૪ લેહ [૧] યથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા [૨] યથાર્થ વસ્તુને

અયથાર્થ ઉપમા, [૩] અયથાર્થ વસ્તુને યથાર્થ ઉપમા અને [૪] અયથાર્થ વસ્તુને અયથાર્થ ઉપમા.

૧૦ સામાન્ય-વિશેષ-સામાન્યથી વિશેષ બળવાન છે સમુદાય રૂપ જાણવું તે સામાન્ય. વિવિધ લેદાનુલેદથી જાણવું તે વિશેષ જેમ દ્રવ્ય સામાન્ય, જીવ અજીવ વિશેષ.

જીવ દ્રવ્ય સામાન્ય, સંસારી, સિદ્ધ વિશેષ ઇત્યાદિ.

૧૧ ગુણ-ગુણી-પદાર્થમાં ખાસ વસ્તુ (સ્વભાવ) છે તે ગુણ છે. અને એ ગુણ જેમાં છે તે વસ્તુ [ગુણધારક] ને ગુણી કહે છે. જેમ જ્ઞાન તે ગુણ અને જીવ ગુણી સુગંધ ગુણ, પુષ્પ ગુણી; ગુણ અને ગુણી અલેદ [અલિન્ન] રૂપે રહે છે.

૧૨. જ્ઞેય-જ્ઞાન-જ્ઞાની જાણવા યોગ્ય [જ્ઞાનના વિષયભૂત] સર્વ દ્રવ્યો જ્ઞેય છે, દ્રવ્યોનું જાણવાપણું તે જ્ઞાન છે, અને પદાર્થોને જાણનાર તે જ્ઞાની છે જેમ ધ્યેય, ધ્યાન, ધ્યાની વગેરે.

૧૩ ઉપપન્ને વા, વિહન્ને વા, ધ્રુવે વા-ઉપજવું, નાશ થવું અને નિશ્ચળ રૂપે રહેવું, જેમ જન્મવું, મરવું અને જીવપણે કાયમ [અમર] રહેવું

૧૪. આધેય-આધાર-ધારી રાખે તે આધાર, તેને આધારે રહે તે આધેય, જેમ-પૃથ્વી આધાર, ઘટાદિ પદાર્થો આધેય જીવ આધાર, જ્ઞાનાદિ આધેય.

૧૫. આવિર્ભાવ-તિરોભાવ-તિરોભાવ જે પદાર્થ દૂર છે, અને જે પદાર્થ-ગુણ નજીકમાં છે તે આવિર્ભાવ જેમ દૂધમાં ઘીનો તિરોભાવ છે અને માખણમાં ઘીનો આવિર્ભાવ છે

૧૬ ગૌણતા-મુખ્યતા-અન્ય વિષયો છોડીને આવશ્યક વસ્તુનું વ્યાખ્યાન કરાય તે મુખ્યતા, અને જે વસ્તુ ગુપ્તપણે-અપ્રધાન પણે રહી હોય તે ગૌણતા છે જેમ-જ્ઞાનથી મોક્ષ થાય છે, એમ કહેવામાં જ્ઞાનની મુખ્યતા રહી અને દર્શન, ચારિત્ર તપાદિની ગૌણતા રહી

૧૭ ઉત્સર્ગ-અપવાદ-ઉત્સર્ગ તે ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે, અને અપવાદ તેનો રક્ષક છે, ઉત્સર્ગ માર્ગથી પતિત અપવાદનું અવલબન લઈને ફરીથી ઉત્સર્ગ (ઉત્કૃષ્ટ) માર્ગે પહોંચી શકે છે જેમ સદા ૩, સુસિધી રહેવું તે ઉત્સર્ગ માર્ગ; અને ૫ સમિતિ તે સુસિધા રક્ષક-સકામક-અપવાદ માર્ગ છે ઇત્યાદિ વદ્વ્યર્થમાં પણ ભણવા.

૧૮ મધ્યુ આત્મા-અદિરાત્મા, અતરાત્મા અને પરમાત્મા. અદિરાત્મા-શરીર, ખન, ધાન્યાદિ સમૃદ્ધિ, કુટુંબપરિવાર આદિમાં તલ્લીન થવું તે મિથ્યાત્વી.

અતરાત્મા-આજીવ વસ્તુને પર સમજી તેને ત્યાગવા ચાહે-ત્યાગે તે ૪  
શ્રી ૧૨ અણુસ્થાનવાળા

પરમાત્મા-સર્વ કાય સિદ્ધ થયા, કર્મમુક્ત થઈ સ્વ-સ્વરૂપમાં હીન  
છે તે સિદ્ધ પરમાત્મા તથા અરિહત.

૧૯ ચાર ધ્યાન-૧ પદસ્થ-૫મ પરમેષ્ઠિતા શુદ્ધોત્ત  
શબ્દોર્થો મનમાં બોલીને ધ્યાન કરવું તે.

૨ પિંડસ્થ-શરીરમાં રહેલ અનત અણુયુક્ત ચૈતન્યનું  
અધ્યાત્મ-ધ્યાન કરવું

૩ રૂપસ્થ-અરૂપી છતાં કર્મયોગે આત્મા સસારમાં અને રૂપ  
મારણ કરે છે એ વિચિત્ર સસાર અવસ્થાનો  
વિચાર અને સસારથી છૂટવાના ઉપાય ચિંતવવા તથા  
અરિહતના સ્વરૂપનો વિચાર.

૪ રૂપાતીત-સર્વિજ્ઞાનક, અગમ્ય નિરાકાર નિરજન, સિદ્ધ  
મધુનું ધ્યાન કરવું શુદ્ધ આત્મશુદ્ધોનો અનુભવ  
કરવો.

૨૦ ચાર અનુયોગ-૧ દ્રવ્યાનુયોગ-જીવ-અજીવ, ચૈતન્ય  
જડ (કર્મ) આદિ જ્ઞોનાં સ્વરૂપનું જેમા વણન ઢોળ ૨ અણિતા  
નુયોગ-જેમા ક્ષેત્ર પદ્મા, નદી દેવલોક નારદી, જ્યોતિષી આદિના

ગણિત-માપનુ વર્ણન હોય. ૩ ચરણકરણાનુયોગ જેમાં સાધુ-  
શ્રાવકનો આચાર, ક્રિયાનુ વર્ણન હોય ૪ ધર્મકથાનુયોગ જેમાં  
શ્રાવક, રાત્ર, રક આદિના ગૌરાજ્યમય બોધદાયક જીવન-પ્રસંગોનું  
વર્ણન હોય.

૨૧ જાગરણા ત્રણુ-(૨) બુદ્ધ જાગરિકા-તીર્થંકર અને  
કેવળીઓની દશા. (૨) અબુદ્ધ જાગરિકા-છન્નસ્થ મુનિઓની, અને  
(૩) શુદ્ધ જાગરિકા-શ્રાવકોની

૨૨ વ્યાખ્યા નવ-એકેક વસ્તુની ઉપચાર નયથી ૬-૬  
રીતે વ્યાખ્યા કરાય.

(૧) દ્રવ્યમાં દ્રવ્યનો ઉપચાર-જેમ કાષ્ટમા વશલોચન.

(૨) દ્રવ્યમા શુણ્ણો „ - „ જીવ જ્ઞાનવત છે

(૩) „ પર્યાયનો „ - „ આ જીવ સ્વરૂપવાન છે

(૪) શુણ્ણમા દ્રવ્યનો „ - „ અજ્ઞાની જીવ છે

(૫) „ શુણ્ણો „ - „ જ્ઞાની છતાં બહુ ક્ષમાવત છે

(૬) „ પર્યાયનો „ - „ આ તપસ્વી ઘણા રૂપાળા છે

(૭) પર્યાયમાં દ્રવ્યનો „ - „ આ પ્રાણી દેવતાનો જીવ છે

(૮) „ શુણ્ણો „ - „ આ મનુષ્ય બહુ જ્ઞાની છે

(૯) „ પર્યાયનો „ - „ આ મનુષ્ય સ્થામ વર્ણનો છે. ઇં

૨૩ પક્ષ આઠ-એક વસ્તુની અપેક્ષાએ અનેક વ્યાખ્યા થઈ  
શકે છે એમા મુખ્યતયાય આઠ પક્ષ લઈ શકાય - નિત્ય, અનિત્ય,  
એક અનેક, સત, અસત્ વકતવ્ય, અવ્યકતવ્ય. આ આઠ પક્ષ નિશ્ચય  
વ્યવહારથી જીવ પર ઉતારે છે.

પક્ષ	વ્યવહાર નય અપેક્ષા	નિઃશય નય અપેક્ષા
નિત્ય	એક અતિમાંકરતા નિત્ય છે	જ્ઞાન, દર્શન અપેક્ષા નિત્ય
અનિત્ય	સમય સમય આધુષ્ય ક્ષય થતાં અનિત્ય છે	છે અનુસુલ્લુ આદિ પર્યાયથી અનિત્ય છે
એક	મતિનાં વર્તવાએ દશાએ	ચૈતન્ય અપેક્ષા છુવ એક છે
અનેક	એક છે યુગ ભાષ્ય, આદિ સગપણે અનેક છે	અસખ્ય પ્રદેશાપેક્ષા અનેક છે
સત	સ્વગતિ સ્વક્ષેત્રાપેક્ષા સત છે	જ્ઞાનાદિ શુભાપેક્ષા સત છે
અસત	પરગતિ, પરક્ષેત્રાપેક્ષા અસત છે	પરશુભ અપેક્ષા અસત છે
વકતવ્ય	શુભસ્થાન આદિની વ્યાખ્યા થઈ શકે તે	સિદ્ધના શુભોને ને વ્યાખ્યા થઈ શકે
અવકતવ્ય	ને વ્યાખ્યા કેવળી પણ ન કરી શકે તે અનુક્રમ વગર વ્યાખ્યા થઈ શકે	સિદ્ધના સર્વ શુભોની વ્યાખ્યા ન થઈ શકે તે તેમજ કેાઈપણ એક શુભ જેમકે કેવળ જ્ઞાન તેની સપૂર્ણ વ્યાખ્યા કરી શકાય નહિ

૨૫ સપ્તભગી-૧ સ્થાત્ અસ્તિ, ૩ સ્થાત્ નાસ્તિ ૩ સ્થાત્ અસ્તિનાસ્તિ, ૪ સ્થાત્ અવકતવ્ય, ૫ સ્થાત્ અસ્તિ અવકતવ્ય, ૬ સ્થાત્ નાસ્તિ અવકતવ્ય, ૭ સ્થાત્ અસ્તિ-નાસ્તિ અવકતવ્ય.

આ સપ્તભગી હરેક પદાર્થ (દ્રવ્ય) પર ઉતારી શકાય છે. તેમાં જ સ્માદ્વાદનું સ્વસ્થ રહેલું છે એકેક પદાર્થને અનેક અપેક્ષાએ જોનાર સદા સમજાવી દેાય.

દર્શાવ માટે સિદ્ધ પર તાત્મા પર સપ્તભગી ઉતારે છે:-

૧ સ્થાત્ અસ્તિ-સિદ્ધો સ્વશુભ અપેક્ષા એ સિદ્ધ છે સિદ્ધમાં સિદ્ધના શુભો છે.

૨ સ્થાત્ નાસ્તિ-સિદ્ધો પર શુભ અપેક્ષા નથી (પરશુભોનો અભાવ છે)  
૩ સ્થાત્ અસ્તિ નાસ્તિ-સિદ્ધોમાં સ્વશુભોની અસ્તિ અને પરશુભોની નાસ્તિ છે.

૪. સ્યાદવકતવ્ય-અસ્તિ-નાસ્તિ યુગપત્ છે છતાં એક સમયમાં કહી શકાતી નથી.
૫. સ્યાદસ્તિ અવકતવ્ય-સ્વગુણો અસ્તિ છે છતાં ૧ સમયમાં કહી નથી શકાતા.
૬. સ્યાન્નાસ્ત્યવકતવ્ય-પરગુણોની નાસ્તિ છે અને એક સમયમાં કહી નથી શકાતા.
૭. સ્યાદસ્તિનાસ્ત્યવકતવ્ય-અસ્તિ-નાસ્તિ બંને છે પણ એક-સમયમાં કહી નથી શકાતા.

એ સ્યાદ્વાદ સ્વરૂપ સમજીને સદા સમભાવી બનીને રહેવું, જેથી આત્મકલ્યાણ થાય.

ઇતિ નય પ્રમાણુ વિસ્તાર સમ્પૂર્ણ.

\*

## (૧) મંગલમય મહાવીર

મંગલમય મહાવીર, અમારા મંગલમય મહાવીર.  
શાસનનાયક, વીર જિનેશ્વર, ઉતારો ભવ તીર...અમારાં ૧  
ચક્રનખાળા સતી શીલવતી, લાવ્યા બાકળા પ્રતિવીર....અમારાં ૨  
ચરણે ડસ્યો ચક્ર નાગ કોશીચો, દૂધનુ વહુ રૂધિર...અમારાં ૧

## (૨) શ્રી ચોવીશ જિનની આરતી

જય મુકિતદાતા, પ્રભુ જય મુકિતદાતા  
તુજને વદન કરીએ (૨), ગુણ તારા ગાતાં, જયદેવ, જયદેવ. એ ટેક.  
આદિનાથ અજીત, સભવ સુખકારી, પ્રભુ સભવ સુખકારી,  
કબટ અમારાં કાપો (૨) હે ભવ ભયહારી. જયં ૧  
અભિનદન સુમતિ, પદ્મ તું મુજ પ્યારો, પ્રભુ પદ્મ તું મુજ પ્યારો,  
સુપાર્શ્વ ચદ્ર સુવિધિ (૨), શીતળ ભવતારો જયં ૨  
ત્રેયાંસ વાસુ વિમળ, અનંત ગુણ ભરીઆ, પ્રભુ અનંત ગુણ ભરીઆ;  
કબટ ભવોનાં કાપી (૨), શીવ રમણી વરીઆ જયં ૩



ધર્મ' મુરધર નાથ, આપ વરયા મુકિત, પ્રભુ આપ વરયા મુકિત,  
શાન્તિનાથ સુલો મવલે (૨) હાસતણી મુકિત. જમ. ૪

કુસુનાથ કોટે, કાલમ કુવનભાષી, પ્રભુ કાલમ કુવનભાષી,  
અર મલિલને પ્રભુસુ (૨), તારે કર સામી. જમ. ૫

મુનિમુવત મહારાજ, અમલિત મુજ ખામી, પ્રભુ અમલિત મુજ ખામી,  
વડુ શીર કું નામી (૨), તારે અતરજામી. જમ. ૬

નમિ નાથ ભગવાન, ભાવ ખરી ભાળે, પ્રભુ ભાવ ખરી ભાળે,  
નિર્મળ નેમ નળીના (૨), કુ ખ સુવે ટાળે. જમ. ૭

પાન્થ' પરમ કૃપાળ, જન પાલનહારે, પ્રભુ જન પાલનહારે,  
વર્ણમાન જિન વડુ (૨), ભવજળથી તારે. જમ. ૮

શ્રીવીર જિન ભકિત, ભાવ ખરી કરશે પ્રભુ ભાવ ખરી કરશે,  
જન્મ મરણ કુ ખ ટાળી (૨), મુકિતને વરશે. જમ. ૯

નમી તુજને કહે નેન, નાથ તું છે મારે પ્રભુ નાથ તું છે મારે,  
જ્ઞેન પ્રવર્તક મહાળ (૨) શાસન સહુ તારે. જમ. ૧૦

### (૩) પાન્થનાથ ભગવાનના ગુણ

તારે, તારે પાન્થનાથ તારે, તમારા શુભ નહિ બૂઝ;  
તમે બળતો ઉઝારો કાળે નાજ દે, તમારી વાત શુ બોલુ । ટેક  
સાખીઃ- કમઠ પાંચ અગ્નિ તપે, બાળ વપસવી રાજ;  
નાગ બળે છે કાષ્ટમાં, જીવે અવધિરાને જિનરાજ દે, તમારી. ૧  
કાષ્ટ વિરાવી કાઢીઓ, સબજાળ્યો નવકાર; ૨  
ખરણ કન્દ્રપા પામીઓ જોવો મોટો પ્રભુનો ઉપકાર દે, તમારી. ૩  
જોગ લોગની વાતલી સમજાવે શુભ, પેર;  
પણ શિખામણથી વસુ કમઠવાવાની આખમાં ડેર દે, તમારી. ૪  
કમઠ મેલવાળી થયો, પ્રભુ કાઉસુરમાં ખીર;  
જળ વરસાવે જોરમાં, આવી નાકે અઠ્યા છે નીર દે, તમારી. ૫

ધરણ્ય ઈદ્ર આમન ચળ્યુ, આઁયો પ્રભુની પાસ;  
નાગ રૂપ કરીને ઉચકીયા, શિરછત્ર ફણા આકાશ રે, તમારી. ૫  
ધાક્યો કમઠાસુર હવે, નમ્યો પ્રભુને પાય;  
ચદ્ર કહે ગુણ પાર્શ્વના, જૈન શાળાની બહેનો ગાય રે, તમારી. ૬

### (૪) શ્રી મહાવીરને વદન.

સ્નેહ સ્નેહે સભારુ શ્રી ભગવાન, વીરને વદન કરીએ,  
વહાલું વહાલુ મહાવીર તારુ નામ, વીરને વદન કરીએ ૧  
ચૈત્ર શુદ્ધિ તેરશનો દહાડો, ત્રિશલાની કૂળે તુ જાએ,  
ત્રણે ભુવનમાં વર્ત્યો જય જય કાર, વીરને વદન કરીએ ૨  
દેવ દેવી સૌએ હુલારાવ્યા, મેરુ ઉપર પ્રેમે નવરાવ્યા;  
જેની ભક્તિનુ થાય નહિ ધ્યાન, વીરને વદન કરીએ. ૩  
માત-પિતાની ભક્તિ કરવા, બ્રાતૃપ્રેમને નહિ વિસરવા,  
ત્રીશે વરસે હકાર્યું દીક્ષા વહાણુ, વીરને વદન કરીએ. ૪  
તપ જપ સયમને બહુ પાળી, કષ્ટ ઘણાને નહિ ગણકારી,  
ઝગમગ જ્યોતિસમ પામ્યા કેવળજ્ઞાન, વીરને વદન કરીએ ૫  
અધમઉદ્ધારણુ ભવિજનતારક, ગુણ અનતાના જે ધારક,  
એવા વીરને છે વદન વારવાર, વીરને વદન કરીએ. ૬  
વદન કરીએ ભાવે સ્મરીએ, ત્રિકાળ તારુ ધ્યાન જ ધરીએ,  
તારા નામે સદાય સુખ થાય, વીરને વદન કરીએ. ૭



### (૫) ચેત ! ચેત ! નર ! ચેત !

પરલોકે સુખ પામવા, કર સારો સકેત,  
હજી બાજી છે હાથમા ચેત ચેત નર ચેત ૧  
ભેર કરીને જીતવું, ખરેખર રણ ખેત,  
હુસ્મન છે તુજ દેહમા, ચેત ચેત નર ચેત.

માણીલ રહીશ અમાર તું,	ફેગટ યદ્યથ ક્ષેત્ર	
હવે જરૂર હોશિયાર યદ્ય,	ચેત ચેત નર ચેત.	૩
તન ખન તે તારાં નથી	નથી પ્રિયા પરચેત	
પાછળ સૌ રહેશે પડયા;	ચેત ચેત નર ચેત.	૪
પ્રાણ જશે જ્યાં પિંડથી,	પિંડ ગણાયે પ્રિય	
માટીમાં માટી યશે,	ચેત ચેત નર ચેત.	૫
રણા ન રાણા રાણા,	સુર નર મુનિ સમેત	
તું તેા તરણ તુલ્ય છે,	ચેત ચેત નર ચેત.	૬
રજકણ તારાં રખડશે,	જેમ રખડતી રેત	
પછી નર-તન પામીશ ક્યાં	ચેત ચેત નર ચેત.	૭
કાળા કેશ મટી ગયા,	સર્ત્રો બન્યા શ્વેત	
જોખન જોર જતુ રણ,	ચેત ચેત નર ચેત.	૮
માટે મનમા સમજીને,	ચિતારીને કર વેત	
ક્યાંથી આવ્યો ક્યાં જવું	ચેત ચેત નર ચેત.	૯
શુભ શિખામણ સમજ તો,	પ્રભુ સાથે કર હેત	
અતે અવિચળ જોજ છે,	ચેત ચેત નર ચેત.	૧૦



### (૬) શ્રીશ્રીની વદના.

જુઓરે જુઓરે જૈનો, !	કેવા મતધારી ?	
કેવા મતધારી આજે,	યયા નરનારી-જુઓરે ૦ જોડેક	
જુઓ જુઓ જ બૂસ્વામી,	બાળ વચે બોધ પામી	
તણ શબ્દરિદિ જેણે,	તણ આઠ નારી;	
તણ આઠ નારી,	તેને વદના અમારી- જુઓરે. ૧	
જુજ્જુકમારમુનિ,	ધણે શિરપર ધૂનિ,	
અડગ રણા તે ધ્યાને,	હબ્બા ન લગારી;	
હબ્બા ન લગારી,	તેને વદના અમારી- જુઓરે. ૨	

- કેશ્યાનાં મંદિર મધ્યે, રહ્યા મુનિ સ્થૂલીભદ્ર,  
વેશ્યા સંગ વાસો તોયે, થાય ન વિકારી;  
થયા ન વિકારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૩
- સતી તો રાબુલ જેવી, જગમાં ન જોડી એવી,  
પતિમત માટે કન્યા, રહી એ કુવારી;  
રહી એ કુવારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૪
- જનકસુતા જે સીતા, વરસ તો ખાર વીત્યાં,  
ઘણું હુખ વેઠ્યુ તોયે, ડગ્યાં ન લગારી;  
ડગ્યાં ન લગારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૫
- સતી કળાવંતી નામે, થયા શખપુર ગામે,  
કર નિજ કાખ્યા તોયે, રહ્યા ટેકધારી,  
રહ્યા ટેકધારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૬
- હુખડાં તો દીધાં દેવે, સદ્યાં એ તો કામદેવે,  
ઘણું હુખ વેઠ્યુ તોયે, ડગ્યા ન લગારી,  
ડગ્યા ન લગારી, તેને વંદના અમારી જુઓરે. ૭
- ધન્ય ધન્ય નરનારી, એવી દઢ ટેકધારી,  
જીવિત સુધાર્યું જેણે, પામ્યા ભવ પારી;  
પામ્યા ભવ પારી, તેને વંદના અમારી. જુઓરે. ૮

### (૭) આત્મોપદેશ (હરિગીત)

રે આત્મ ! તહારો વખત સારો વેગે વીતી જાય છે,  
તે ધ્યાનમાં ઉતાર તુ પરતગ્રતા તેમ થાય છે;  
નથી ભાર રહેવો એ ઘડી એવી દશા તુજને થશે  
તેવા સમે પ્રભુ લલિતમાં સદ્બુદ્ધિ થું તુજ આવશે ! ૧

કેવાં કરુ કાર્યો અને કેવો બનું આ વિશ્વમાં,  
કઈ રીતિથી વખણાઈ ને કેમ; મયા પામુ સર્વમાં  
આવી મહોનિય પારણા, તુજ અતરે લાગી રહી,  
હા । હા । જનું પણ સીધીથી, જો કેમ સમજ્યો તું નહિ । ૨

વિદ્યાસિનીના વિદ્યાસલા વિદ્યાસમા બહુ હર્ષથી,  
તાતા અને માતા વળી લોજન કરે અતિ હર્ષથી  
સમુદ્ર પર્વત આણુને વર્તાવી જોજો રાજતા,  
ભેને સૂતા ત્રણ હાથથી ભૂમિ વિષે હા । હા । ચતાં ૩

બહુ અને ભેણુ અને રેણુ અરે આ' માહુડુ,  
માતા અને પિતા વળી પુત્રો વધુ ને સાસર;  
આવી ક્ષિપ્તિ સહુ લોકમાં ચારે દિશે; આપી રહી,  
પણ કોઈએ પ્રભુ પાદમાં, આ જિગરને સોંપ્યું નહિ । ૪

શિશુપલ્લુ રમત કરી અજ્ઞાનમાં વિદ્યારિંદુ,  
તારુણ્ય તે તરુણીતણા પ્રવાહમાં હા ગાળીયું;  
છુટ્ટાપણુ આવી રહ્યું ભિંતાતણા આજ્ઞાનમાં,  
હા । હા । જનુ પુણ્ય પ્રાપ્ત તહાડુ-મનુષ્યપણું જિજ્ઞાસમાં । ૫

પાંડુ વધા સહુ કૈય સુદર, જાણે કઈ કતાવળી,  
લક્ષુ તણી કીણતા બની, અન્યેન્દ્રિયો પણ ગઈ ગળી;  
સહુ હાલ કયે અજના રે લાકડી લેવાઈ ગઈ,  
તોયે અરે પ્રમદા તણા આનન વિષે દષ્ટિ રહી । ૬

તું કે ત્વજ છળ કપટ સખળા મોહ માયાથી ભર્ષા,  
સહુ તાપ દળ્યો તાહણ જે પાપથી છવે કર્ષા;  
આનંદ થયે બહુ અતરે, ને સુખ લહેરે કાઢ્યો,  
સ પૂર્ણ તારી સત્ત્વ સીમા હર્ષથી આવી જશે । ૭

## (૧) શ્રી ઋષભનાથજીનું સ્તવન.

ઋષભ જિનેશ્વર પ્રીતમ (૧) માહરો રે, ઝોર (૨) ન ચાહું રે કંથ, (૩)  
 રીઝ્યો સાહિબ સંગ ન પરિહરે રે, ભાંગે (૪) સાદિ અનંત. ઋં ૧  
 પ્રીત સગાઈ રે જગમાં સહુ કરે રે, પ્રીત સગાઈ ન કોય,  
 પ્રીત સગાઈ રે નિરુપાધિક (૫) કહી રે, સોપાધિક (૬) ધન ખોય ઋં ૨  
 કોઈ કંથ કારણ કાળ લક્ષણ (૭) કરે રે, મળશુ કથને ધાય; (૮)  
 એ મેળો નવિ કઈએ સભવે રે, મેળો ઠામ ન ઠાય. ઋં ૩  
 કોઈ પતિરજન (૯) અતિથણો (૧૦) તપ કરે રે, પતિરજન તપ (૧૧)  
 એ પતિરજન મેં નવિ ચિત્ત ધર્યું રે, રજન ધાતુમેળાપ (૧૨) ઋં ૪  
 કોઈ કહેલીલા રે અલખ અલખ (૧૩) તણી રે, લખ (૧૪) પૂરે મન આશ,  
 દોષ રહિતને લીલા નવિ ઘટે રે, લીલા દોષ વિલાસ (૧૫) ઋં ૫  
 ચિત્તપ્રસન્ને રે પૂજન કળ કહ્યું રે, પૂજા અખડિત (૧૬) એહ,  
 કપટ રહિત થઈ આતમ અરપણા રે, આન દધન પદ રેહ (૧૭) ઋં ૬

\*

## (૨) શ્રી અજિતનાથજીનું સ્તવન

પથડો (૧) નિહાણુ (૨) ઘીભ જિનતણો રે, અજિત (૩) અજિત શુણધામ,  
 જે તે જીત્યા રે તેણે હું જીતીયો રે, પુરુષ કિસ્મુ મુજ નામ પંં ૧  
 ચરમ (૪) નયણુ કરી મારગ જોવતા રે, ભૂલ્યો સયલ (૫) સસાર,  
 જેણે નયને કરી મારગ જોઈએ રે, નયણુ તે દિવ્ય (૬) વિચાર પંં ૨  
 પુરુષ પરપર (૭) અનુભવ જોવતા રે, અઘોઅધ પુલાય,  
 વસ્તુ વિચારે જો આગમે કરી રે, ચરણધરણુ (૮) નહિ ઠાય પંં ૩

(૧) શુણધી વહાલો (૨) ઘીભ, અન્ય (૩) ભવસમુદ્રમાંથી દોરનાર  
 (૪) સાદિ અનંત ભાગો-એ જૈન સિદ્ધાંતનું વચન છે કે જેની  
 આદિ છે પણ અત નથી એવા ભાગે કરીને (૫) ઉપાધિ વગરની.

તકે વિચારે કે વાદ પરપરા રે, પાર ન પહોંચે કોય,  
અભિમત(૬) વસ્તુ રે વસ્તુમતે કહે રે, તે વિરલા(૧૦) જગ કોય ૫૦ ૪  
વસ્તુ વિચારે રે દિવ્ય નયણ તણે રે, નિરહ (૧૧) પઠયો નિરધાર(૧૨)  
તરતમ ભેજે રે તરતમ વાસના રે, વાસિત ગ્રાધ આધાર ૫૦ ૫  
કાળલગ્નિ(૧૩) લહી પથ નિહાળશું રે, એ આસા અવલગ (૧૪),  
એ જન જીવે રે જિનજી બલુએ રે, આનં લઘન મત અબ (૧૫) ૫૦ ૬

(૧) ઉપધિવાળી. (૭) સતી યાચ છે અર્થાત બળી મરે છે (૮) રોડીને  
(૬) પતિને રાજી કરવાં. (૧૦) જહુજ (૧૧) શરીરને તપાવવું (૧૨)  
પ્રકૃતિના મળવાળી, (૧૩) ન લખી શકાય તેવી (૧૪) લાગે. (૧૫)  
દોષની લહેર. (૧૬) શુદ્ધ પૂજા, સાચી પૂજા. (૧૭) રેખ.

(૧) મામં (૨) ભેજ (૩) કોઈથી ન છૂટાય એવા કુણેના  
ઘર. (૪) જ્ઞાનથી અવર દષ્ટિ વગરનું ભેવું તે સ્વરમ-આમકાની કે  
બાહ્ય ચક્ષુ વડે ભેવું કહેવાય (૫) સફળ, બધા (૬) જ્ઞાનદષ્ટિ,  
મહાન વિચારવાળી નજર (૭) પરપરા-ચાલતી આવેલી રૂઠિ (૮)  
પગ મૂકવાની જગ્યા નથી (૬) મળવા લાયક (૧૦) કોઈક જ (૧૧)  
વિયોગ-અવર (૧૨) આધાર વગરનો (૧૩) અવસ્થિતિ પાકશે  
ત્યારે (૧૪) આધાર (૧૫) અગ્નિ.



# આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર.

\*

- જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત,  
સમજાવ્યું તે પદ નમુ, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત. ૧
- વર્તમાન આ કાળમાં, મોક્ષ માર્ગ બહુ લોપ,  
વિચારવા આત્માથીને, લાખ્યો અત્ર અગોખ્ય. ૨
- કોઈ ક્રિયા-જડ થઈ રહ્યા, શુષ્કજ્ઞાનમાં કોઈ,  
માને મારગ મોક્ષને, કરુણા ઉપજે જોઈ. ૩
- બાહ્ય ક્રિયામાં રાચતા, અંતર ભેદ ન કાંઈ,  
જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતા, તેહ ક્રિયાજડ આંહિ. ૪
- બંધ મોક્ષ છે કલ્પના, લાખે વાણીમાંહિ,  
વર્તે મોહાવેશમાં, શુષ્કજ્ઞાની તે આંહિ. ૫
- ગૌરાગ્યાદિ સફળ તો, જો સહ આતમજ્ઞાન,  
તેમજ આતમજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિતણા નિદાન ૬
- ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન,  
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ લાન. ૭
- ન્યાં ન્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ,  
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે, આત્માથી જન એહ ૮
- સૈવે સદ્ગુરુ ચરણને, ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ,  
પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે પક્ષ. ૯
- આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદયપ્રયોગ,  
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય. ૧૦
- પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહી, પરોક્ષ જિત ઉપકાર,  
એવો લક્ષ થયા વિના, જોગે ન આત્મવિચાર. ૧૧
- સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ,  
સમજ્યાવણ ઉપકાર શો, સમજ્યે જિન સ્વરૂપ. ૧૨



આત્માદિ અસ્તિત્વનાં, જેકે નિરૂપક શાસ્ત્ર,  
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર સુધાત્ર ૧૩  
 અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યાં, જે અવગાહન કાળ,  
 તે તે નિત્ય વિચારવા કરી મતાંતર ત્યાજ ૧૪  
 શકે છવ સ્વમ્મદ તે, પામે અવશ્ય મોક્ષ,  
 પામ્યા એમ અનત છે, ભાખ્યુ જિન નિર્દોષ ૧૫  
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વમ્મદ તે શેષાય,  
 અન્ય ઉપાય કયાં ધક્કી પ્રાપ્તે જમણે માત્ર ૧૬  
 સ્વમ્મદ મત આમદ તણ વતે' સદ્ગુરુ લક્ષ,  
 સમકિત તેને ભાખિયુ, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ ૧૭  
 માનાદિક શત્રુ મહા, નિજ છડે ન મરાય,  
 ભાવી સદ્ગુરુ શરણમાં, અસ્પ પ્રમાણે અમ્ ૧૮  
 જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન,  
 ગુરુ શ્રદ્ધા છદ્ધસ્થ પજુ, વિનય કરે ભગવાન ૧૯  
 એવો માત્ર વિનયતણે, ભાખ્યો શ્રી વીતશમ  
 મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કાઈ સુભાગ્ય ૨૦  
 અસદ્ગુરુ એ વિનયનો. લાલ લહે એ કાઈ,  
 મહામોહની કમંધી, ખૂટે ભવજળ માંદિ ૨૧  
 હોય સુસુષ્ક છવ તે, સમજે, જેકે વિચાર,  
 હોય મતાર્થી છવ તે, અવળો છે નિર્ધાર ૨૨  
 હોય મતાર્થી તેકને, માય ન આવમલક્ષ,  
 તેક મતાર્થી લક્ષણે, અહીં કહ્યાં નિર્પેક્ષ ૨૩

મતાર્થી લક્ષણ

બાહ્યત્માજ પણ જ્ઞાન નહિ, ને માને શુરુ સત્ત્વ,  
 અથવા નિજકુળધર્મનાં, તે શુરુમાં જ મમત્વ ૨૪  
 જે જિનદેહ પ્રમાણ ને, સમવસરણાદિ ચિદ્,  
 વર્ણન સમજે જિનનું, શક્તિ રહે નિજ શુદ્ધિ ૨૫

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુયોગમાં, વર્તે દષ્ટિ વિમુખ;   
 સદ્ગુરુને દૃઢ કરે, નિજમાનાર્થે મુખ્ય. ૨૬   
 દેવાદિ ગતિ ભગમાં, જે સમજે શ્રુતજ્ઞાન;   
 માને નિજમત વેષનો, આગ્રહ મુક્તિ નિદાન. ૨૭   
 લહ્યું સ્વરૂપ ન વૃત્તિનુ, અહ્યુ વ્રત અભિમાન;   
 અહે નહીં પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન. ૨૮   
 અથવા નિશ્ચય નય અહે, માત્ર શબ્દની માંય;   
 લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધન રહિત થાય. ૨૯   
 જ્ઞાનદશા પામે નહીં, સાધન દશા ન કાંઈ;   
 પામે તેનો સંગ જે, તે ખૂડે ભવમાંડિ. ૩૦   
 એ પશુ જીવ મતાર્થમાં, નિજ માનાદિ કાજ;   
 પામે નહિ પરમાર્થને, અન — અધિકારીમાંજ. ૩૧   
 નહિ કષાય ઉપશાંતતા, નહિ અતર ગૈરાગ્ય,   
 સરળપણુ ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થે દુર્ભાગ્ય. ૩૨   
 લક્ષણ કહ્યા મતાર્થીના, મતાર્થે જાવા કાજ;   
 હવે કહું આત્માર્થીના, આત્મ અર્થે સુખસાજ. ૩૩

### આત્માર્થીલક્ષણુ

આત્મજ્ઞાન ત્યા મુનિપણુ, તે સાચા ગુરુ હોય,   
 બાકી - કુળગુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહિ જોય. ૩૪   
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુપ્રાપ્તિનો, ગણે પરમ ઉપકાર,   
 ત્રણે યોગ એકત્વથી, વર્તે આજ્ઞાધાર. ૩૫   
 એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમારથનો પથ,   
 પ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમત. ૩૬   
 એમ વિચારી અતરે, શોધે સદ્ગુરુ યોગ,   
 કામ એક આત્માર્થનુ, બીજે નહિ મનરોગ ૩૭   
 કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,   
 ભવે એક પ્રાણીદયા, માત્ર આત્માર્થે નિવાસ. ૩૮

આત્માદિ અસ્તિત્વનાં, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,  
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર સુધાર. ૧૩  
 જ્યેષ્ઠ સદ્ગુરુએ કહ્યાં, જે અવગ્રહન કાજ,  
 તે તે નિત્ય વિચારવાં, કરી મતાંતર ત્યાજ ૧૪  
 શકે છવ સ્વચ્છ હો, પામે અવશ્ય મોક્ષ,  
 પામ્યા એમ અનત છે, ભાખ્યુ જિન નિર્દોષ ૧૫  
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વચ્છ હો તે શકાય,  
 અન્ય ઉપાય ક્યાં બંધી પ્રાપ્તે બમણો, શાય. ૧૬  
 સ્વચ્છ હો મત આપક તલ વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ,  
 સમક્ષિત તેને ભાળિયુ, કારણ જણી પ્રત્યક્ષ, ૧૭  
 માનાદિકે યત્ન મહા, નિજ છડે ન મસાક,  
 બતાવે સદ્ગુરુ શરણમાં, અસ્પ પ્રમાણે બાય. ૧૮  
 જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન,  
 શુરુ શ્રદ્ધા છાંડે પણ, વિનશ કરે ભગવાન. ૧૯  
 એવો માર્ગ વિનયતણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાજ,  
 મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુધાઅ. ૨૦  
 અસદ્ગુરુ એ વિનયનો. લાભ લહે એ કાઈ,  
 મહામોહની કમંધી, જૂઠે ભવજાળ માંદિ ૨૧  
 હોય મુમુક્ષુ છવ તે, સમજે, એક વિચાર,  
 હોય મતાર્થી છવ તે, અવળો છે નિર્ધાર. ૨૨  
 હોય મતાર્થી તેહને, શાય ન આતમલક્ષ,  
 તેહ મતાર્થી લક્ષણો, બહોં કહ્યાં નિર્દોષ ૨૩

( મતાર્થી લક્ષણ.

બાહ્યભાજ પણ જ્ઞાન નહિ, ને માને શુરુ સત્ય,  
 જ્યેષ્ઠ નિજકુળધર્મના, તે શુરુમાં જ મમત્વ. ૨૪  
 જે જિનદેહ પ્રમાણ ને, સમવચરણાદિ સિદ્ધ,  
 વણન સમજે જિનનું, શાંતિ શહે નિજ શુદ્ધિ. ૨૫

દશા ન એવી જ્યાં સુધી, જીવ હશે નહિ એવ્ય,  
 મોક્ષમાગ' પામે નહિ, મટે ન અતર શબ્દ ૩૬  
 આવે જ્યાં એવી દશા, સદ્ગુરુબોધ સુદાય,  
 તે / બોધે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે સુખદાય ૪૦  
 જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજજ્ઞાન,  
 જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ ઘર્ષ, પામે પદ નિર્વાણ ૪૧  
 ક્ષયજે તે સુવિચારણા, મોક્ષમાગ' સમજાય,  
 ગુરુ શિષ્ય સવાદથી, ભાષુ પદપદ આદિ ૪૨  
 આત્મા છે તે નિત્ય છે, છે કર્તા નિજકર્મ,  
 છે સોક્ષ્મા વળી મોક્ષ છે, મોક્ષ ઉપાય મુખર્મ' ૪૩  
 પદ સ્થાનક સંજોગમાં, પદ દર્શન પણ તેહ,  
 સમજવા પરમાર્થને, ઠણાં જ્ઞાનીએ એક ૪૪

### શકા-શિષ્ય ઉવાચ

નથી દષ્ટિમા આવતો, નથી જણાવુ કુપ્પ,  
 બીજો પણ અનુભવ નહિ, તેથી ન જવસ્વરૂપ' ૪૫  
 અથવા હેઠ જ આવતો, અથવા ઉદ્ધિત પ્રાણ,  
 મિથ્યા હુડો માનવો, નહિ હુડુ એમાણ ૪૬  
 વળીએ આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિ કેમ,  
 જણાય એ તે હોય તો, ઘટ પટ આદિ જેમ ૪૭  
 મોટે છે નહિ આત્મા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય,  
 એ અતર શકા તણો, સમજાવો સદુપાય ૪૮

### સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

બાક્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહસમાન,  
 પણ તે બન્નેભિન્ન છે પ્રગટ લક્ષણે ભાન ૪૯  
 બાક્યો દેહાધ્યાસથી આત્મા દેહસમાન,  
 પણ તે બન્નેભિન્ન છે, જેમ અસિ ને અખન ૫૦

જે દ્રષ્ટા છે દષ્ટિનો,	જે જાણે છે રૂપ,	
અખાધ્ય અનુભવ જે રહે,	તે છે જીવસ્વરૂપ.	૫૧
છે ઇદ્રિય પ્રત્યેકને,	નિજ નિજ વિષયનું જ્ઞાન,	
પાંચ ઇદ્રિયના વિષયનું,	પણ આત્માને જ્ઞાન.	૫૨
દેહ ન જાણે તેહને,	જાણે ન ઇદ્રિય પ્રાણ,	
આત્માની સત્તા વડે,	તેહ પ્રવર્તે જાણ.	૫૩
સર્વ અવસ્થાને વિષે,	ન્યારો સદા જાણાય,	
પ્રગટરૂપ ચૈતન્યમય,	એ એ ધાણ સદાય.	૫૪
ઘટ, પટ, આદિ જાણુ તુ,	તેથી તેને માન,	
જાણનાર તે માન નહિ,	કહિયે કેવું જ્ઞાન,	૫૫
પરમ બુદ્ધિ કૃષ દેહમા,	સ્થૂળ દેહ મતિ અલપ,	
દેહ હોય જો આત્મા,	ઘટે ન આમ વિકલ્પ.	૫૬
જડ ચેતન તો લિન્ન છે,	કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ,	
એકપણુ પામે નહિ,	ત્રણે કાળ દ્રવ્યભાવ.	૫૭
આત્માની શકા કરે,	આત્મા પોતે અમર,	
શકાનો કરનાર તે,	અચરજ એહ અમાર.	૫૮

શકા-શિષ્ય ઉવાચ.

આત્માનાં અસ્તિત્વના,	આપે કહ્યો પ્રકાર,	
સભવ તેનો થાય છે,	અંતર કયે વિચાર	૫૯
ખીજ શકા થાય ત્યા,	આત્મા નહીં અવિનાશ,	
દેહયોગથી જાપજે,	દેહવિયોગે નાશ.	૬૦
અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે,	ક્ષણે ક્ષણે પલટાય,	
એ અનુભવથી પણ નહી,	આત્મા નિત્ય જાણાય.	૬૧

સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

દેહ માત્ર સયોગ છે,	વળિ જડ રૂપી દ્રશ્ય,	
ચેતનનાં ઉત્પત્તિ લય,	કેના અનુભવ વશ ?	૬૨

- જેના અનુભવવશ્ય જો, ઉત્પન્ન થયું જ્ઞાન,  
 ૧૪ તે તેથી જુદા વિના, ધાય ન કેમે, જ્ઞાન ૬૩  
 જે સંયોગો રૂપિયે, તે તે અનુભવ દ્રશ્ય,  
 ૧૫ જીવને નહિ સંયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ ૬૪  
 જડથી ચેતન જીવને, ચેતનથી જડ ધાય,  
 જોયો અનુભવ કોઈને, ક્યારે કરી ન ધાય ૬૫  
 કોઈ સંયોગોથી નહી, જેની ઉત્પત્તિ ધાય,  
 ૧૬ નાશ ન તેનો કોઈમાં, તેથી નિત્ય સદાય ૬૬  
 કૌશલિ તરતમ્યતા, સર્પાલિની માંય,  
 પૂર્વજન્મ સંસ્કાર તે, જીવ નિત્યતા ત્યાંય ૬૭  
 આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પથથિ પેલટાય  
 ૧૭ બાળાદિ વય ત્રણનું, જ્ઞાન એકને, ધાય ૬૮  
 અથવા જ્ઞાન સ્થિતિનું, જે બાણી વદનાર,  
 વદનારો તે સ્થિતિ નહિ, કરે અનુભવ નિર્ધાર ૬૯  
 ક્યારે કોઈ વસ્તુનો, કેવળ હોય ન નાશ,  
 ચેતન પામે નાશ તો, કેમાં ભળે તપાસ ૭૦

### શકા શિખ્ય ઉવાચ

- કર્તા જીવ ન કર્મનો કર્મ જ કર્તા કર્મ  
 અથવા સદૃશ સ્વભાવ કાં, કર્મ જીવનો કર્મ ૭૧  
 આત્મા સદા અસંગ ને, કરે પ્રકૃતિ જાય,  
 ૭૨ અથવા ઇશ્વરપ્રેરણા, તેથી જીવ અજાય ૭૨  
 માટે મોક્ષ ઉપાયનો, કોઈ ન હેતુ જણાય,  
 કર્મવશુ કર્તાપણુ, કા નહિ, કા નહિ બાધ ૭૩

### સમાધાન સદ્ગુરુ ઉવાચ

- હોય ન ચેતનપ્રેરણા, હોણુ બહે તો કર્મ  
 ૭૪ જય સ્વભાવ નહિ પ્રેરણા જુઓ વિચારી કર્મ, ૭૪

ને ચેતન કરતુ નથી, નથી થતાં તો કર્મ,  
 તેથી સહેજ સ્વભાવ નહિ, તેમજ નહિ જીવધર્મ. ૭૫  
 કેવળ હોત અસગ ને, ભાસત તને ન કેમ ?  
 અસગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજ ભાને તેમ ૭૬  
 કર્તા ઇશ્વર કોઈ નહિ, ઇશ્વર બુદ્ધ સ્વભાવ,  
 અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઇશ્વર દોષ પ્રભાવ. ૭૭  
 ચેતન ને નિજ ભાનમાં કર્તા આપ સ્વભાવ,  
 વેતે નહિ નિજ ભાનમાં, કર્તા કર્મ પ્રભાવ. ૭૮

## શકા-શિષ્ય ઉવાચ

'જીવ કર્મ' કર્તા કહો, પણ ભોકતા નહિ સોય;  
 શું સમજે જડ કર્મ કે, કૃણપરિણામી હોય ૭૯  
 કૃણદાતા ઇશ્વર ગણ્યે, ભોકતાપણું સધાય,  
 એમ કહ્યો ઇશ્વરતાણુ. ઇશ્વરપણુ જ બીય, ૮૦  
 ઇશ્વરસિદ્ધ થયા વિના, જગત્ નિયમ નહિ હોય.  
 પ્રાણી શુભાશુભ કર્મનાં, ભોગ્યસ્થાન નહિ કોય. ૮૧

## સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

ભાવકર્મ નિજકલ્પના, માટે ચેતનરૂપ,  
 જીવવીર્યની સ્ફૂરણા, અહણુ કર જડધૂપ ૮૨  
 ઝેર સુધા સમજે નહીં, જીવ ખાય કૃણ થાય,  
 એમ શુભાશુભ કર્મનું, ભોકતાપણુ જણાય. ૮૩  
 એક રાકને એક નૃપ, એ આદિ જે લેદ,  
 કારણ વિના ન કાર્ય તે, તે જ શુભાશુભ વેદ ૮૪  
 કૃણદાતા ઇશ્વરતાણી, એમાં નથી જરૂર,  
 કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય - ભોગ્યથી દૂર ૮૫  
 તે તે ભોગ્ય વિશેષના, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ,  
 ગહન વાત છે શિષ્ય આ, કહી સક્ષેપે સાવ. ૮૬

જેના અનુભવવશ્ય એ,	ઉત્પન્ન થયું જ્ઞાન,	
તે તેથી જુદા વિના,	ધાય ન કેમે જ્ઞાન	૬૩
જે સયોગો દેખિયે,	તે તે અનુભવ દ્રશ્ય,	
જિપજો નહિ સયોગથી,	આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ	૬૪
જડથી ચેતન જિપજો,	ચેતનથી જડ ધાય,	
એવો અનુભવ કોઈને,	ક્યારે કદી ન ધાય	૬૫
કોઈ સયોગોથી નહી,	જેની ઉત્પત્તિ ધાય,	
નાશ ન તેનો કોઈમાં,	તેથી નિત્ય સદાય	૬૬
પ્રેમાદિ તરતમ્યતા	સર્પાદિકની માંસ,	
પૂર્વજન્મ સરકાર તે,	જીવ નિત્યતા ત્યાં	૬૭
આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે,	પર્યાયે પેલટાય	
બાળપદિ વય ત્રણનું,	જ્ઞાન એકને ધાય	૬૮
અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું,	જે બાણી વદનાર,	
વદનારો તે ક્ષણિક નહિ.	કર અનુભવ નિર્ધાર	૬૯
ક્યારે કોઈ વસ્તુનો,	કેવળ હોય ના નાશ,	
ચેતન ધારે નાશ તો	કેમા ભજે તપાસ	૭૦

શ્રીકા : શિષ્ય ઉવાચ

કર્તા જીવ ન કર્મનો,	કર્મ જ કર્તા કર્મ	
અથવા સદૃશ સ્વભાવકા,	કર્મ જીવનો કર્મ	૭૧
આત્મા સદા અસંગ ને,	કરે પ્રકૃતિ બધ,	
અથવા ઇશ્વરપ્રેરણા,	તેથી જીવ અબધ	૭૨
માટે મોક્ષ ઉપાચનો	કોઈ ન હેતુ જણાય,	
કર્મવશ્ચ કર્તાપશ્ચ,	કા નહિ કા નહિ બાય	૭૩

સમાધાન : સદ્ગુરુ ઉવાચ

હોય ન ચેતનપ્રેરણા,	કોણ મહે તો કર્મ,	
જયસ્વભાવ નહિ પ્રેરણા,	જુઓ વિચારી મર્મ,	૭૪



જો ચેતન કરતુ નથી, નથી થતાં તો કર્મ,  
 તેથી સંહજ સ્વભાવ નહિ, તેમજ નહિ જીવધર્મ. ૭૫  
 કેવળ હોત અસંગ જો, ભાસત તને ન કેમ ?  
 અસંગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજ ભાને તેમ. ૭૬  
 કર્તા-ધર્મર કોઈ નહિ, ધર્મર પુદ્ગલ સ્વભાવ,  
 અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ધર્મર દોષ પ્રભાવ. ૭૭  
 ચેતન જો નિજ ભાનમાં કર્તા આપ સ્વભાવ,  
 વેતે નહિ નિજ ભાનમાં, કર્તા કર્મ પ્રભાવ. ૭૮

## શકા-શિષ્ય ઉવાચ

જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોકતા નહિ સૌય;  
 શું સમજે જડ કર્મ કે, ફળપરિણામી હોય. ૭૯  
 ફળદાતા ધર્મર ગણ્યે, ભોકતાપણુ સધાય,  
 એમ કહો ધર્મરતાણુ. ધર્મરપણુ જ જાય, ૮૦  
 ધર્મરસિદ્ધ થયા વિના, જગત્ નિયમ નહિ હોય;  
 પછી શુભાશુભ કર્મના, ભોગ્યસ્થાન નહિ હોય. ૮૧

## સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

ભાવકર્મ નિજકલ્પના, માટે ચેતનરૂપ,  
 જીવવીર્યની સ્ફૂરણા, બ્રહ્મ કર જડધૂપ. ૮૨  
 ઝેરં સુધા સમજે નહીં, જીવ ખાય ફળ થાય,  
 એમ શુભાશુભ કર્મનુ, ભોકતાપણુ જણાય. ૮૩  
 એક રાકને એક નૃપ, એ આદિ જે ભેદ,  
 કારણ વિના ન કાર્ય તે, તે જ શુભાશુભ વેદ ૮૪  
 ફળદાતા ધર્મરતાણી, એમા નથી જરૂર,  
 કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય - ભોગથી દૂર ૮૫  
 તે તે ભોગ્ય વિશેષના, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ,  
 ગહન વાત છે શિષ્ય આ, કહી સક્ષેપે સાવ. ૮૬

## શુકા-શિષ્ય ઉવાચ

કર્તા સોઠતા છવ હો, પણ તેનો નહિ મોક્ષ  
 વીત્યો કાળ અનત પણ, વર્તમાન છે કોણ ૮૭  
 શુભ કરે ફળ સોગવે, દેવાદિ ગતિ માંચ  
 અશુભ કરે નર્કાદિ ફળ, કર્મ રહિત ન કર્માચ ૮૮

## સમાધાન - સદ્ગુરુ ઉવાચ.

જેમ શુભાશુભ કર્મપદ, બધ્યાં સફળ પ્રમાણ  
 તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ મુખજી ૮૯  
 વીત્યો કાળ અનત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ  
 તેહ શુભાશુભ છેલ્લાં, જિપજો મોક્ષ સ્વભાવ ૯૦  
 દેહાદિક સંયોગનો, આત્મતિક વિયોગ  
 શિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનત મુખ સોગ ૯૧

## શુકા-શિષ્ય ઉવાચ.

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિ અવશેષ ઉપાધ  
 કર્મો કાળ અનતનાં, શાથી છેલ્લાં બધાં ૯૨  
 અથવા મત ઇશાંન મણુ, કહે ઉપાય બનેક  
 તેમાં મત સાધો કમો, બને ન એક વિવેક ૯૩  
 કઇ અતિમાં મોક્ષ છે, કયા વેદમાં મોક્ષ  
 જોનો નિશ્ચય ના બને, ધણા લોક જો રોધ ૯૪  
 તેથી જોમ જણાય છે, મળે ન મોક્ષ ઉપાય  
 દેવાદિ બધ્યાં વણા, ગો ઉપકાર જ માય ૯૫  
 પાતે ઉત્તરથી ધમુ, માધાન સર્વાંગુ  
 સમજુ મોક્ષ ઉપાય તો દેવ ઉદય સદ્ભાગ્ય ૯૬

## સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ.

પાથે ઉત્તરની ધર્મ, આત્મ વિષે પ્રતીત;  
 ધારો મોક્ષોપાયની, સદજ પ્રતીત જો રીત. ૯૭

ધર્મ-ભાવ અજ્ઞાન છે,	મોક્ષભાવ	નિજવાસ;	
અધિકાર અજ્ઞાનસમ,	નાશે	જ્ઞાનપ્રકાશ	૯૮
જે જે કારણ બંધનાં,	તેહ બંધનો	પંથ;	
તે કારણ છેદક દશા,	મોક્ષ-પંથ	ભવ અત.	૯૯
રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન ઓ,	મુખ્ય કર્મની	અથ;	
થાય નિવૃત્તિ જેહથી,	તે જ મોક્ષનો	પથ.	૧૦૦
આત્મા સત્ ચૈતન્યમય,	સર્વાભાસ	રહિત,	
જેથી કેવળ પામિયે,	મોક્ષપથ	એ રીત.	૧૦૧
કર્મ અનંત પ્રકારના,	તેમા મુખ્યે	આઠ,	
તેમાં મુખ્યે મોહનીય,	હણાય તે	કહું પાઠ.	૧૦૨
કર્મ મોહનીય લેદ બે,	દર્શન ચારિત્ર	નામ,	
હણે બોધ વીતરાગતા,	અચૂક ઉપાય	આમ.	૧૦૩
કર્મબંધ ક્રોધાદિથી,	હણે ક્ષમાદિક	તેહ,	
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને,	એમાં શો	સ દેહ ?	૧૦૪
છેડી સત દર્શનતણે,	આગ્રહ તેમ	વિકલ્પ,	
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે,	જન્મ તેહના	અલ્પ.	૧૦૫
પદ પદના પદ તે,	પૂછ્યા કરી	વિચાર,	
તે પદની સર્વાંગતા,	મોક્ષ માર્ગ	નિર્ધાર.	૧૦૬
જાતિ વેષનો લેદ નહિ,	કહ્યો માર્ગ જે	હોય,	
સાધે તે મુકિત લાહે,	એમાં લેદ ન	કોય.	૧૦૭
કષાયની ઉપશાંતતા,	માત્ર મોક્ષ	અભિલાષ,	
ભવે બેદ અતર દયા,	તે કહિયે	જિજ્ઞાસ	૧૦૮
તે જિજ્ઞાસુ જીવને,	થાય સદ્ગુરુ	બોધ,	
તો પામે સમકિતને,	વર્તે અતર	શોધ	૧૦૯
મત-દર્શન આગ્રહ તણ,	વર્તે સદ્ગુરુ	લક્ષ,	
લાહે શુદ્ધ સમકિત તે,	જેમા લેદ ન	પક્ષ.	૧૧૦

શકા-શિખ્ય ઉવાચ.

કર્તા લોકતા હવ હો, પશુ તેનો નહિ મોક્ષ;  
વીર્યો કાળ અનૃત પશુ, વર્તમાન છે સ્થોલ ૮૭  
શુભ કરે કળ લોગવે, દેવાદિ ગતિ માંમ  
અશુભ કરે નકાદિ કળ, કર્મ રહિત ન કર્યાં ૮૮

સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ.

જેમ શુભાશુભ કર્મજન, બાવ્યાં સદ્ગુણ પ્રભાસ;  
તેમ નિવૃત્તિ સદ્ગુણતા, માટે મોક્ષ મુખ્ય ૮૯  
વીર્યો કાળ અનૃત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ;  
તેહ શુભાશુભ ઉદ્ધર્તા, કૃપાએ મોક્ષ સ્વભાવ ૯૦  
દેહાદિક સંયોગનો આત્મવિક નિયોગ  
સિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનૃત મુખ્ય લોગ ૯૧

શકા-શિખ્ય ઉવાચ.

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિ અવશ્ય ઉપાય;  
કર્મો કાળ અનૃતના, શામી ઉદ્યા ભય ૯૨  
અવવા મત હયન ધણુ, કરે ઉપાય અનેક  
તેમાં મત સાચી કયો, બને ન ભ્રેષ્ઠ વિવેક ૯૩  
કઈ અતિમા મોક્ષ છે કયા વેપમાં મોક્ષ;  
એનો નિશ્ચય ના બને, ધણુ લેહ જો દોષ ૯૪  
તેથી એમ જણાય છે, મળે ન મોક્ષ ઉપાય;  
હવાદિ બાવ્યા તણા, મો ઉપકાર જ કામ ૯૫  
પાતે ઉત્તરથી યશુ, મમાધાન સર્વાંગ  
સમડુ મોક્ષ ઉપાય તો, હૃદય ઉદય સદ્ગુણ ૯૬

સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ.

પાયે ઉત્તરની ધઈ, આત્મ વિષે પ્રતીત;  
પાયે મોગોપાયની, સદૃશ પ્રતીત એ રીત ૯૭

ધર્મ-ભાવ અજ્ઞાન છે,	મોક્ષભાવ	નિજવાસ,	
અધિકાર અજ્ઞાનસમ,	નાશે	જ્ઞાનપ્રકાશ	૯૮
જે જે કારણ બધનાં,	તેહ બધનો	પંથ;	
તે કારણ છેદક દશા,	મોક્ષ-પંથ	ભવ અત.	૯૯
રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ;	મુખ્ય કર્મની	અથ;	
થાય નિવૃત્તિ જેહથી,	તે જ મોક્ષનો	પથ.	૧૦૦
આત્મા સત્ ચૈતન્યમય,	સર્વાભાસ	રહિત;	
જેથી કેવળ પામિયે,	મોક્ષપથ	એ રીત.	૧૦૧
કર્મ અનત પ્રકારનાં,	તેમા મુખ્યે	આઠ,	
તેમાં મુખ્યે મોહનીય,	હણાય તે	કહું પાઠ.	૧૦૨
કર્મ મોહનીય ભેદ બે,	દર્શન આરિત્ર	નામ,	
હણે બોધ વીતરાગતા,	અચૂક ઉપાય	આમ.	૧૦૩
કર્મબધ ક્રોધાદિથી,	હણે ક્ષમાદિક	તેહ,	
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને,	એમા શ્રો	સ દેહ ?	૧૦૪
છોડી મત દર્શનતણે,	આગ્રહ તેમ	વિકલ્પ,	
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે,	જન્મ તેહના	અલ્પ.	૧૦૫
ષટ્ પદના ષટ્ તે,	પૂછ્યાં કરી	વિચાર,	
તે પદની સર્વાંગતા,	મોક્ષ માર્ગ	નિર્ધાર.	૧૦૬
જાતિ વેષનો ભેદ નહિ,	કહ્યો માર્ગ	જો હોય,	
સાધે તે મુક્તિ લહે,	એમા ભેદ ન	કોય.	૧૦૭
કષાયની ઉપશાંતતા,	માત્ર મોક્ષ	અભિલાષ,	
ભવે ખેદ અતર દયા,	તે કહિયે	જિજ્ઞાસ	૧૦૮
તે જિજ્ઞાસુ જીવને,	થાય સદ્ગુરુ	બોધ,	
તો પામે સમકિતને,	વર્તે અતર	શોધ	૧૦૯
મત-દર્શન આગ્રહ તણ,	વર્તે સદ્ગુરુ	લક્ષ,	
લહે શુદ્ધ સમકિત તે,	જેમાં ભેદ ન	પક્ષ.	૧૧૦

વર્તે નિજ સ્વભાવનો, અનુભવ લક્ષ પ્રતીત,  
 વૃત્તિ વહે નિજ ભાવમાં, પરમાર્થ સમક્રિત. ૧૧૧  
 વર્ષમાન સમક્રિત યદ્ય, ટાળે મિશ્યાભાસ,  
 ઉદય યામ ચારિત્રનો, વીતરાગપદ વાસ. ૧૧૨  
 કેવળ નિજ સ્વભાવનું, અખડ વર્તે જ્ઞાન  
 કદિયે કેવળ જ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ. ૧૧૩  
 કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પણ, ભગૃત થતા શમાય,  
 તેમ વિભાગ અનાદિનો, જ્ઞાન થતા દ્વર માય. ૧૧૪  
 છુટે દેહાધ્યાસ તો, નહિ કર્તા તુ કર્મ,  
 નહિ લોકતા તુ નેહનો એજ ધર્મનો મર્મ. ૧૧૫  
 એજ ધર્મથી મોક્ષ છે, તુ છે મોક્ષસ્વરૂપ,  
 અનત હશું જ્ઞાન તુ, અભ્યાખ્યાસ સ્વરૂપ. ૧૧૬  
 શુદ્ધ શુદ્ધ ચૈતન્યધન, સ્વયંભ્યોતિ સુખધામ,  
 બીજુ કદિયે કેટલું કર વિચાર તો પામ. ૧૧૭  
 નિશ્ચય સર્વ જ્ઞાનીઓ, આવી અત્ર શમાય,  
 ધરી મૌનતા એમ કહી, સહજ સમાધિમાય. ૧૧૮

### શિશ્યોપાધીજગ્રાસિ

સદ્ગુણના ઉપદેશથી, આબુ અપૂર્વ જ્ઞાન,  
 નિજપદ નિજમાહી લક્ષ, દ્વર ધ્યુ અજ્ઞાન. ૧૧૯  
 જાણ્યું નિજ સ્વરૂપ તે, શુદ્ધ ચૈતના રૂપ,  
 અજરઅમર અવિનાશી ને, દેહાતીત સ્વરૂપ. ૧૨૦  
 કર્તા લોકતા કર્મનો, વિભાગ વર્તે ભાવ,  
 વૃત્તિ વહી નિજભાવમાં, ધ્યો અકર્તા ત્યાવ. ૧૨૧  
 અથવા નિજ પરિણામ જે, શુદ્ધ ચૈતનારૂપ,  
 કર્તા લોકતા તેહના, નિર્વિકરૂપ સ્વરૂપ. ૧૨૨  
 મોક્ષ કદો નિજ શુદ્ધતા, તે પામે તે પદ  
 સમભ્યો સંગેપમા, સદગ માજ નિર્મલ. ૧૨૩

અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર,  
આ પામર પ્રભુ કર્યો, અહો ! અહો ! ઉપકાર. ૧૨૪  
શુ પ્રભુ ચરણ કને ધરુ, આત્માથી સૌ હીન,  
તો તે પ્રભુએ આપિયો, વર્તુ ચરણાધીન. ૧૨૫  
આ દેહાદિ આજથી, વર્તે પ્રભુ આધીન,  
દાસ દાસ હુ દાસ છુ, તેહ પ્રભુનો દીન ૧૨૬  
પદ સ્થાનક સમજાવીને, લિન્ન બતાવ્યો આપ,  
સ્થાનથકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ ૧૨૭

ઉપસહાર

દર્શન પટે સમાય છે, આ પદ સ્થાન માંહિ,  
વિચારતાં વિસ્તારથી, સશય રહે ન કાંઈ ૧૨૮  
આત્મજ્ઞાતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ ગૌઘ સુખણુ;  
શુદ્ધઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન  
જો-ધર્યો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરુષાર્થ;  
લવરિથિતિ આદિ નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ. ૧૩૦  
નિશ્ચય વાણી સાલણી, સાધન તજવા નોય,  
નિશ્ચય રાખી લક્ષ્મી, સાધન કરવા સોય. ૧૩૧  
નય નિશ્ચય એકાતથી, આમાં નથી કહેલ,  
એકાતે વ્યવહાર નહિ, બન્ને માથ રહેલ. ૧૩૨  
ગચ્છ મતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર;  
ભાન નહીં નિજરૂપનુ, તે નિશ્ચય નહીં સાર. ૧૩૩  
આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્તમાનમા હોય,  
થાશે કાળ લવિષ્યમા, માર્ગભેદ નહિ સાર ૧૩૪  
સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય,  
સદ્ગુરુ આજ્ઞા નિજદશા, નિમિત્ત કારણ માંય ૧૩૫  
ઉપાદાનનુ નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત,  
પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે જ્ઞાતિમા સ્થિત ૧૩૬

મુખથી જ્ઞાન કયે અને અતર છૂટયો ન મોઢા  
 તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનીનો ક્રોધ ૧૩૭  
 હમા, શાંતિ, સમતા, ક્રમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય;  
 હોય મુમુક્ષુ ઘટ વિષે, એક સદાય સુખમ્ ૧૩૮  
 મોહભાવ ધૂમ હોય જ્યાં, અથવા હોય પ્રશાંત,  
 તે કહિયે જ્ઞાની હયા, બાકી કહિયે શ્રાંત. ૧૩૯  
 સકળ જગત્ તે એકવત્ અથવા સ્વપ્નસમાપ્ત  
 તે કહિયે જ્ઞાનીદશા, બાકી વાચા જ્ઞાન. ૧૪૦  
 સ્થાનક પાંચ વિચારીને, છઠ્ઠું વર્તે જેહ  
 પામે સ્થાનક પાંચમું, એમાં નહિ સંદેહ ૧૪૧  
 દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાવીત  
 તે જ્ઞાનીના ઘરણા, હો ! વદન અઘણિત ૧૪૨



નીચેનાં કાવ્યો “શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર” એ પુસ્તકમાંથી લીધેલાં છે

[ અતર્જત ગુણુ મેણી સ્વરૂપ ]

ૐ

અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?  
 ક્યારે ઘણું બાહ્યાતર નિર્મય હો ?  
 સર્વ સંબંધનું બંધન તીવ્રણ છેડીને  
 વિચરશું કવ મહત્પુરુષને પથ હો ?... અપૂર્વ ૦ ૧  
 સર્વ જાવથી ઓઢાસીન્ય વૃત્તિ કરી,  
 માત્ર દેહ તે સયમ હેતુ હાય હો;  
 અન્ય કારણે અન્ય કશું કર્યે નહી,  
 દેહ પણ કિંચિત્ મૂર્છા નવ જોત હો અપૂર્વ ૦ ૨  
 દર્શન મોહ બ્યતીન યહ જીવન્ત્યો બોધ હો,  
 દેહ ભિન્ન કેવલ ચૈતન્યનું જ્ઞાન હો;  
 તથી પ્રણીત ચાસ્ત્ર મોહ વિરોધિયે,  
 ‘ અવ ગાદ સ્વરૂપનું જ્ઞાન હો અપૂર્વ ૦ ૩



આત્મસ્થિરતા ત્રણ સંક્ષિપ્ત યોગની,  
મુખ્યપણે તો વતે<sup>૧</sup> દેહ પર્યાંત જો;  
ઘોર પરિણે કે ઉપસર્ગ લાયક કરી,  
આવી શકે નહીં તે સ્થિરતાનો અંત જો. અપૂર્વ<sup>૦</sup> ૪

સયમના હેતુથી યોગ પવર્તના,  
સ્વરૂપ લક્ષે જિન આજ્ઞા આધીન જો;  
તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં,  
અંતે થાયે નિજ સ્વરૂપમાં દીન જો. અપૂર્વ<sup>૦</sup> ૫

પંચ વિષયમાં રાગદ્વેષ વિરહિતતા,  
પચ પ્રમાદે ન મળે મનનો ક્ષોભ જો;  
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર ને કાળ, લાવ પ્રતિબંધવિષ્ણુ,  
વિચરવું ઉદયાધીન પણ વિત લોભ જો. અપૂર્વ<sup>૦</sup> ૬

ક્રોધ પ્રત્યે તો વતે<sup>૧</sup> ક્રોધ સ્વભાવતા,  
માન પ્રત્યે તો દીનપણાનું માન જો;  
માયા પ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,  
લોભ પ્રત્યે નહીં લોભ સમાન જો અપૂર્વ<sup>૦</sup> ૭

બહુ ઉપસર્ગ<sup>૧</sup> કર્તા પ્રત્યે પણ ક્રોધ નહીં,  
વહે ચક્રી તથાપિ ન મળે માન જો;  
દેહ જાત પણ માયા થાય ન રોમમાં,  
લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો. અપૂર્વ<sup>૦</sup> ૮

નમ્રભાવ મુડલાવ સહ અસ્તાનતા,  
અદંત ધોવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો;  
કેશ, રોમ, નળ કે અંગે શુગાર નહીં,  
દ્રવ્યભાવ સયમમય નિર્ગ્રંથ સિદ્ધ જો. અપૂર્વ<sup>૦</sup> ૯

શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વતે<sup>૧</sup> સમદર્શિતા,  
માન અમાને વતે<sup>૧</sup> તે જ સ્વભાવ જો,

વતે' નિજ સ્વભાવનો, અનુભવ લક્ષ પ્રતીત,  
 વૃત્તિ વહે નિજ ભાવમાં, પરમાર્થે' સમક્રિત. ૧૧૧  
 વર્ધમાન સમક્રિત યષ, ટાળે , મિથ્યાભાસ,  
 ઉદય ધાય ચારિત્રનો, વીતરાગપદ વાસ. ૧૧૨  
 કેવળ નિજ સ્વભાવનું, અખટ વતે', જ્ઞાન,  
 કહિયે કેવળ, જ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ. ૧૧૩  
 કોટિ વર્ધનું સ્વપ્ન પણ, બદ્ધૂત થતા સમાય,  
 તેમ વિભાજ અનાદિનો, જ્ઞાન થતા દૂર ભાસ. ૧૧૪  
 છુટે દેહાધ્યાસ તો, નહિ કર્તા તુ કર્મ,  
 નહિ લોકતા તુ નેહનો એજ કર્મનો મર્મ. ૧૧૫  
 એજ કર્મથી મોક્ષ છે, તુ છો મોક્ષસ્વરૂપ,  
 અનંત દર્શન જ્ઞાન તુ, અભ્યાસ સ્વરૂપ. ૧૧૬  
 શુદ્ધ શુદ્ધ ચૈતન્યમન, સ્વમન્યોતિ સુખધામ,  
 બીજી કહિયે કેવળ કર વિચાર તો પામ. ૧૧૭  
 નિઃસ્વ સર્વ જ્ઞાનીઓ આવી અત્ર સમાજ,  
 ધરી મૌનતા એમ કહી, સદૃશ સમાધિમાં. ૧૧૮

### શિષ્યભોષબીજપ્રાપ્તિ

સદ્ગુણતા ઉપદેશથી, આબુ અપૂર્વ જ્ઞાન,  
 નિજપદ નિજમાંથી લક્ષ, દૂર યયુ અજ્ઞાન. ૧૧૯  
 ભાસ્ય નિજ સ્વરૂપ તે, શુદ્ધ ચૈતના રૂપ,  
 અજરઅમર અવિનાશી ને, દેહાતીત સ્વરૂપ. ૧૨૦  
 કર્તા લોકતા કર્મનો, વિભાજ વતે' જ્ઞાપ,  
 વૃત્તિ વહી નિજભાવમાં, યથા અકર્તા ત્યાય. ૧૨૧  
 અથવા નિજ પરિણામ જે, શુદ્ધ ચૈતનારૂપ,  
 કર્તા લોકતા તેહના, નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ. ૧૨૨  
 મોક્ષ કહો નિજ શુદ્ધતા, તે પામે તે પદ  
 સમજાઓ સંસેપમા, સંજન માર્ગ નિર્મલ. ૧૨૩

અહો! અહો! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર,  
 આ પામર પ્રભુ કર્યો, અહો! અહો! ઉપકાર. ૧૨૪  
 શું પ્રભુ ચરણ કને ધરુ, આત્માથી સૌ હીન,  
 તો તે પ્રભુએ આપિયો, વર્તુ ચરણાધીન. ૧૨૫  
 આ દેહાદિ આજથી, વર્તે પ્રભુ આધીન,  
 દાસ દાસ હું દાસ છું, તેહ પ્રભુનો દીન. ૧૨૬  
 પદ્ સ્થાનકે સમજાવીને, લિન્ન બતાવ્યો આપ,  
 મ્યાનથકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ ૧૨૭

## ઉપસહાર

દર્શન પટે સમાય છે, આ પદ્ સ્થાન માંહિ,  
 વિચારતાં વિસ્તારથી, સશય રહે ન કાંઈ ૧૨૮  
 આત્મબ્રાંતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ ગૈય સુખાનુ;  
 ગુરૂઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન  
 જોઈ ઇચ્છો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરૂષાર્થ,  
 ભવરિથિતિ આદિ નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ. ૧૩૦  
 નિશ્ચય વાણી સાલણી, સાધન તજવા નોય,  
 નિશ્ચય રાખી લક્ષમા, સાધન કરવાં સોય ૧૩૧  
 નય નિશ્ચય એકાતથી, આમા નથી કહેલ,  
 એકાતે વ્યવહાર નહિ, બન્ને માથ રહેલ. ૧૩૨  
 ગુચ્છ મતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર;  
 ભાન નહીં નિજરૂપનુ, તે નિશ્ચય નહીં સાર ૧૩૩  
 આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્તમાનમા હોય,  
 થાશે કાળ ભવિષ્યમા, માર્ગભેદ નહિ સાર ૧૩૪  
 સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય,  
 સદ્ગુરુ આજ્ઞા નિજદશા, નિમિત્ત કારણ માય ૧૩૫  
 ઉપાદાનનું નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત,  
 પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે બ્રાતિમા સ્થિત. ૧૩૬

સુખથી જ્ઞાન કષે અને અતર છૂટયે ન મોહા  
 તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનીનો દ્રોહ. ૧૩૭  
 હમ, શાંતિ, સમતા, ક્રમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય  
 હોય સુસુષુ ઘટ વિષે, એહ સદાય સુખગ્ય. ૧૩૮  
 મોહભાવ ક્ય હોમ જ્યા, અથવા હોય પ્રયાત;  
 તે કહિયે જ્ઞાની હયા, બાકી કહિયે બ્રાત. ૧૩૯  
 સકળ જગત્ તે એકવત્ અથવા સ્વપ્નસમાન્ય  
 તે કહિયે જ્ઞાનીહયા બાકી વાચા. જ્ઞાન. ૧૪૦  
 સ્થાનક પાચ વિચારીને, છૂટે વર્તે જેહ  
 પામે સ્થાનક પાચમુ, એમા નહિ સદેહ. ૧૪૧  
 દેહ છતાં જેની હયા, વર્તે દેહાવીય  
 તે જ્ઞાનીનાં ઘરણુમા, હો ! વહન અમણિત. ૧૪૨



નીચેનાં કાવ્યો “શ્રીમદ્ રાજચક્ર” એ પુસ્તકમાંથી લીધેલાં છે

[ અતર્કત ગુણુ એણી સ્વરૂપ ]



અપૂર્વ આવસર એવો ક્યારે આવશે ?  
 ક્યારે ઘઈશુ બાહ્યાતર નિર્જય જો ?  
 સર્વ સજવનું જાળન તીક્ષ્ણ છેદીને.  
 વિચરશુ કવ મહત્પુરુષને પથ જો ?... અપૂર્વ ૧  
 સર્વ ભાવથી જોડાસીન્ય વૃત્તિ કરી,  
 માત્ર દેહ તે સયમ હેતુ હાય જો;  
 અન્ન કારણે અન્ન કશુ કહ્યે નહીં,  
 દેહ પણ કિંચિત્ મૂર્છા નવ જોય જો અપૂર્વ ૨  
 દર્શન મોહ બાવીત ઘઈ જીવન્યો બોધ જો,  
 દેહ બિન્ન કેવલ ચૈતન્યનું નાન જો;  
 તેથી પ્રક્ષીણ ચાસ્ત્રિ મોહ વિદોડિયે,  
 વર્તે એવું શુદ્ધ સ્વરૂપનું જ્ઞાન જો. અપૂર્વ ૩

આત્મસ્થિરતા ત્રણ સંક્ષિપ્ત યોગની,  
મુખ્યપણે તો વતે દેહ પર્યંત જો;  
ઘોર પરિહાસ કે ઉપસર્ગ લયે કરી,  
આવી શકે નહીં તે સ્થિરતાનો અંત જો. અપૂર્વ ૪

સયમના હેતુથી યોગ પવર્તના,  
સ્વરૂપ લક્ષે જિન આસા આધીન જો;  
તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં,  
અંતે થાયે નિજ સ્વરૂપમાં લીન જો. અપૂર્વ ૫

પંચ વિષયમા રાગદ્વેષ વિરહિતતા,  
પંચ પ્રમાદે ન મળે મનનો ક્ષોભ જો;  
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર ને કાળ, લાવ પ્રતિબધવિણુ,  
વિચરતું ઉદયાધીન પણ વિત લોભ જો. અપૂર્વ ૬

ક્રોધ પ્રત્યે તો વતે ક્રોધ સ્વભાવતા,  
માન પ્રત્યે તો દીનપણાનું માન જો;  
માયા પ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,  
લોભ પ્રત્યે નહીં લોભ સમાન જો. અપૂર્વ ૭

બહુ ઉપસર્ગ કર્તા પ્રત્યે પણ ક્રોધ નહીં,  
વહે ચક્રી તથાપિ ન મળે માન જો;  
દેહ જાત પણ માયા થાય ન રોમમાં,  
લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો. અપૂર્વ ૮

નમ્રભાવ સુહૃદભાવ સહ અસ્થિરતા,  
અદ્વૈત ધોવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો;  
કેશ, રોમ, નખ કે અંગે શુભાર નહીં,  
દ્રવ્યભાવ સયમમય નિર્ઘ્રંથ સિદ્ધ જો. અપૂર્વ ૯

શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વતે સમદર્શિતા,  
માન અમાને વતે તે જ સ્વભાવ જો,

હવિત કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,  
ભવ મોક્ષે પણ શુદ્ધ વતે' સમભાવ જો. અપૂર્વ' ૧૦

એકાકી વિચરતો વળી સમશાનમાં,  
વળી પર્વતમાં વાઘ સિંહ સંયોગ જો;  
અટોલ આસન, ને મનમાં નહીં ક્ષોભતા,  
પરમ મિત્રનો બાણે પામ્યા મોઝ જો. અપૂર્વ' ૧૧

શાઈ તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નહીં,  
સરસ અન્ને નહીં મનને પ્રસન્ન ભાવ જો;  
રજકશણ કે રિદિ ગૈમાનિક ડેવની,  
સવે' માન્યા પુદ્ગલ એક સ્વભાવ જો. અપૂર્વ' ૧૨

એમ પરાભ્ય કરીને આરિત મોહને,  
આવું ત્યાં જ્યાં કરણ અપૂર્વ' ભાવ જો;  
મેણી સપકતણી કરીને આરૂઢતા,  
અનન્ધ ચિંતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ જો. અપૂર્વ' ૧૩

મોહ સ્વયમ્ભૂરમણ સમુદ્ર તરી કરી,  
સ્થિતિ ત્યાં જ્યાં ક્ષીણ મોહ બુલ્લુશ્ચાન જો  
અવ સમય ત્યાં પૂર્ણ સ્વરૂપ વીતરાગ ઘઈ,  
પ્રગણવું નિજ દેવળજ્ઞાન નિધાન જો. અપૂર્વ' ૧૪

આર' કમ' ધનધાતી તે અવચ્છેદ જ્યાં,  
ભવના બીજતણે આત્મતિક નાશ જો;  
સર્વે ભાવ જ્ઞાતા દષ્ટા સદે શુદ્ધતા,  
કૃતકૃત્ય પ્રભુ વીધ અનત પ્રકાશ જો. અપૂર્વ' ૧૫

વેદનીવાદિ આર' કમ' વતે' જ્યાં,  
બળી સીંદરીવત આકૃતિ માત્ર જો;  
તે દેહાયુષ આધીન જેની સ્થિતિ છે,  
આધુષ્ય પૂણે, મટિયે રેદિકપાત્ર જો. અપૂર્વ' ૧૬

મન, વચન, કાયા ને કર્મની વર્ગણા,  
છૂટે જહાં સકળ પુદ્ગલ સખધ જો;  
એવું અયોગી શુભસ્થાનક ત્યાં વર્તીતું,  
મહા ભાગ્ય સખદાયક પૂર્ણ અખધ જો. અપૂર્વ ૧૭

એક પરમાણુ માત્રની મળે ન સ્પર્શતા,  
પૂર્ણ કલક રહિત અડોલ સ્વરૂપ જો;  
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય,  
અશુરુલલુ, અમૂર્ત સહજ પદ રૂપ જો. અપૂર્વ ૧૮

પૂર્વે પ્રયોગાદિ કારણના યોગથી,  
ભિર્ધ્વગમન સિદ્ધાલય પ્રાપ્ત સુસ્થિત જો,  
સોદિ અનંત અનંત સમાધિ સુખમા,  
અનંત દર્શન, જ્ઞાન અનંત સહિત જો. અપૂર્વ ૧૯

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે ફીકું જ્ઞાનમા,  
કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો,  
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શુ કહો?  
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો. અપૂર્વ ૨૦

એહ પરમપદ પ્રાપ્તિનું કયું ધ્યાન મે,  
ગજવગર ને હાલ મનોરથ રૂપ જો,  
તૌપણ નિશ્ચય રાજચક્ર મનને રહ્યો,  
પ્રભુ આજ્ઞાએ થાશું તેજ સ્વરૂપ જો. અપૂર્વ ૨૧



## કાળ કોઈને નહિ મૂકે હરિજીત

મોતી તણી માળા જળામાં મૂલ્યવતી મલકતી,  
હીરા તણા શુભ હારથી બહુ કઠ કાંતિ જીતકતી;  
આબૂખણોથી જોપતા સામ્યા મરણને જોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૧

મહિમય ગુજટ માથે ધરીને કણું કુલળ નાખતા,  
કાંચન કરાં કરમાં ધરી કરીએ કવાચ ન રાખતા;  
ખજમા પડયા પૃથ્વીપતિ એ જ્ઞાન ભૂતળ જોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૨

હથ આંજળીમાં માંગલિક ગુદા જડિત માણિક્યથી,  
જે પરમ પ્રેમે પ્રેરતા પોચી કળ ખારીકથી,  
એ વેદ વીટી સર્વ ઉઘી યાચિયા ગુણ પોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૩

મૂછ વાંકડી કરી શંકિય થઈ હીંજુ ખરતા તે પડે,  
કાંચેલ રાખી કાતરી હરકોઈનાં હેવાં હરે;  
એ સંકિડીમાં આવિયા છટકયા તણ સહુ સોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૪

હ ખડના અધિરાજ જે ઘડે કરીને નીપજ્યા,  
પ્રહ્લાદમા બળવાન થઈને ભૂપ ભારે છિપજ્યા;  
એ ચતુર ચઢી યાચિયા હોતા નહોતા હોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૫

જે રાજનીતિ નિપજતામાં ન્યાયવતા નીવડયા,  
અવળા કયે જેના બધા સવળા સદા પાસા પડયા;  
એ સામ્યશાળી સાચિયા તે ખટપટો સો જોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૬



તરવાર બહાદુર ટેક ધારી પૂર્ણતામાં ચેખિયા,  
હાથી હણે હાથે કરી એ કેશરી સમ દેખિયા,  
એવા ભલા ભડવીર તે અંતે રહેલા કોઇને.  
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૭

✽

બિના નયન પાવે નહી, બિના નયનકી ખાત,  
સેવે સદ્ગુરુકે ચરન, સો પાવે સાક્ષાત્. ૧  
ખૂઝી મહત્ જો ખ્યાસકો, હૈ ખૂઝનકી રીત;  
પાવે નહિ ગુરુગમ બિના, એહી અનાદિ રિથત. ૨  
અહિ નહિ હૈ કલ્પના, એહિ નહિ વિભગ;  
કાય નર પંચમ કાળમેં, દેખી વસ્તુ અભગ. ૩  
નહિ દે તુ ઉપદેશકુ, પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ,  
સખસેં ન્યારા અગમ હૈ, વો જ્ઞાનીકા આદેશ. ૪  
જપ, તપ, ઔર વ્રતાદિ સખ, તહાં લગી ભ્રમ રૂપ,  
જહાં લગી નહિ સતકી, પાઇ કૃપા અનૂપ. ૫  
પાયાકી એ ખાત હૈ, નિજ છદનકો છોડ,  
પિછે લાગ સત્પુરુષકે, તો સખ બધન તોડ. ૬

❧

‘ત્યાગ ગૌરાગ્ય ન ચિત્તમા, થાય ન તેને જ્ઞાન,  
અટકે ત્યાગ ગૌરાગ્યમાં, તો બૂલે નિજ જ્ઞાન.  
જહાં કલ્પના જલ્પના, તહા માનુ દુખ છાંઈ,  
મિટે કલ્પના જલ્પના, તો વસ્તુ તિન પાઈ,  
પડે પાર કહાં પામવો, મિટે ન મનકી આશ,  
જ્યો કોલુકો એલકુ, ધરહિ કોશ હનાર.

✽

છવિત કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,  
ભવ મોમે પણ શુદ્ધ વતે' સમભાવ બે. અપૂર્વ' ૧૦

એકાકી વિચરતો પ્રણી સ્મશાનમાં,  
વળી પર્વતમાં વાઘ સિંહ સંયોગ બે;  
મટાણ આસન, ને મનમાં નહીં ક્ષોભતા,  
પરમ મિત્રનો બાણે પામ્યા યોગ બે. અપૂર્વ' ૧૧

દોઈ તપશ્વર્માંમા પણ મનને તાપ નહીં,  
સૂર્ય અન્ને નહીં મનને પ્રસન્ન ભાવ બે;  
રજકણુ કે રિદ્ધિ ભૈમાનિક દેવની,  
સવે' માન્યા પુદ્ગલ એક સ્વભાવ બે. અપૂર્વ' ૧૨

એમ પરાભ્ય કરીને ચારિત્ર મોહને,  
આવું ત્યાં ભ્યાં કરણુ અપૂર્વ' ભાવ બે;  
મેણી કપકલ્પી કરીને આકૃષ્ટતા,  
અનન્ય ચિંતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ બે. અપૂર્વ' ૧૩

મોહ સ્વભૂરભણુ સમુદ્ર તરી કરી,  
સ્થિતિ ત્યાં ભ્યાં કીણુ મોહ બુદ્ધસ્થાન બે  
અવ સમય ત્યાં પૂણું સ્વરૂપ વીતરાગ થઈ  
પ્રગટાવું નિષ્ કેવળજ્ઞાન નિધાન બે. અપૂર્વ' ૧૪

આર' કમ' મનમાલી તે વ્યવસ્થેદ ભ્રાં,  
ભવનાં બીજતણે આત્મતિક નાશ બે;  
સર્વ' ભાવ જ્ઞાતા દષ્ટા સહ શુદ્ધતા,  
કૃતકૃત્ય પ્રણુ વીચ અનત પ્રકાશ બે. અપૂર્વ' ૧૫

૭

વેદનીવાદિ આર કમ' વતે' બદ્ધ,  
જળી સીંદરીવત આકૃતિ માત્ર બે;  
તે દેહાયુષ આધીન જેની સ્થિતિ છે,  
આણુષ્ય પૂણે', મટિયે દેહિકભાવ બે. અપૂર્વ' ૧૬

મન, વચન, કાયા ને કર્મની વર્ગણા,  
છૂટે જહાં સકળ પુદ્ગલ સંગ્રહ જો;  
એવું અયોગી ગુણસ્થાનક ત્યાં વર્તતું,  
મહા ભાગ્ય સખદાયક પૂર્ણ અખંધ જો. અપૂર્વ ૦ ૧૭

એક પરમાણુ માત્રની મજે ન સ્પર્શતા,  
પૂર્ણ કલંક રહિત અડોલ સ્વરૂપ જો;  
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યભૂતિ અનન્યમય,  
અશુરલઘુ, અમૂર્ત સહજ પદ રૂપ જો. અપૂર્વ ૦ ૧૮

પૂર્વે પ્રયોગાદિ કારણના યોગથી,  
ઊર્ધ્વગમન સિદ્ધાલય પ્રાપ્ત સુસ્થિત જો,  
સાદિ અનંત અનંત સમાધિ સુખમાં,  
અનંત દર્શન, જ્ઞાન અનંત સહિત જો. અપૂર્વ ૦ ૧૯

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે નીકું જ્ઞાનમા,  
કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો,  
તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શુ કહે?  
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો. અપૂર્વ ૦ ૨૦

એહ પરમપદ પ્રાપ્તિનું કયું ધ્યાન મે,  
ગૂંજવગર ને હાલ મનોરથ રૂપ જો,  
તોપણ નિશ્ચય રાજચક્ર મનને રહ્યો,  
'પ્રભુ' આજ્ઞાએ થાશું તેજ સ્વરૂપ જો. અપૂર્વ ૦ ૨૧



## કાળ કોઈને નહિ મૂકે

## હરિગીત

મોલી તણી માળા ગળામાં મૂક્યવલી મલકવી,  
હીરા તણા શુભ હારથી બહુ કંઠ કાંતિ વળકવી,  
આભૂષણોથી ઝોપતા ભાગ્યા મરણને ભેળને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને ૧

મણિમય મુગટ માથે ધરીને કણું કુળન નાખતા,  
કાંચન કહ્ય કરમાં ધરી કરીએ ક્યાશ ન રાખતા,  
ખજમાં પડયા પૃથ્વીપતિ એ જ્ઞાન ભૂતળ ખોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને ૨

કશ આંગળીમાં માંજલિક મુદ્રા જડિત માણિક્યથી,  
જે પરમ પ્રેમ પ્રેરતા પોત્તી કળ બારીકથી,  
એ વેદ વીડી સર્વ ઈશી વાલિયા મુખ પોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને ૩

મૂછ વાંકડી કરી ફાંકડા મધ લીધુ ધરતા તે પર,  
કાપેલ રાખી કાતરી હરકોઈના હેમાં હર,  
એ સાંકડીમાં આવિયા છટકયા તણ સહુ સોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને ૪

છ ખડતા અધિરાજ જે સડે કરીને નીપળ્યા,  
જ્ઞાનકાંડમાં બળવાન મળે ભૂપ ભારે ભિપળ્યા,  
એ ચતુર ચક્રી વાલિયા હોતા નહોતા હોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને ૫

જે રાજનીતિ નિપુણતામાં ન્યાયવતા નીવડ્યા,  
અવળા કમે જેના બધા સવળા સદા પાસા પડ્યા,  
એ ભાગ્યશાળી ભાગિયા તે ખટપટો સૌ ખોઈને,  
જન બાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને ૬

તરવાર બહાદુર ટેક ધારી પૂર્ણતામાં પેખિયા,  
હાથી હજુ હાથે કરી એ કેશરી સમ દેખિયા;  
એવા લલા લડવીર તે અતે રહેલા કોઇને,  
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૭

\*

બિના નયન પાવે નહી, બિના નયનકી ખાત,  
સેવે સદ્ગુરુકે ચરન, સો પાવે સાક્ષાત્. ૧  
બૂઝી મહત્ જો ખ્યાસકો, હૈ બૂઝનકી રીત;  
પાવે નહિ ગુરુગમ બિના, એહી અનાદિ સ્થિત. ૨  
અહિ નહિ હે કલ્પના, એહિ નહિ વિલગ;  
કાય નર પચમ કાળમેં, દેખી વસ્તુ અલંગ. ૩  
નહિ દે તું ઉપદેશકુ, પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ,  
સખસેં ન્યારા અગમ હૈ, વો જ્ઞાનીકા આદેશ. ૪  
જપ, તપ, ઔર મતાદિ સખ, તહાં લગી ભ્રમ રૂપ,  
જહાં લગી નહિ સંતકી, પાઈ કૃપા અનૂપ. ૫  
પાયાકી એ ખાત હૈ, નિજ છદનકો છોડ,  
પિછે લાગ સત્પુરુષકે, તો સખ બધન તોડ. ૬

❀

‘ત્યાગ ગૈરાગ્ય ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન,  
અટકે ત્યાગ ગૈરાગ્યમાં, તો ભૂલે નિજ જ્ઞાન.  
જહાં કલ્પના જલ્પના, તહાં માતું હુ બ છાંઈ,  
મિટે કલ્પના જલ્પના, તો વસ્તુ તિન પાઈ,  
પટે પાર કહા પામવો, મિટે ન મનકી આશ,  
જયો કોલુકો બેલકું, ધરહિ કોશ હજાર.

\*

હોત આસવા પરિસવા, નહિ ઇનમે સદેહ  
 માત્ર દષ્ટિથી ભૂલ છે, ભૂલ ગમે ગત એહિ  
 સ્થના જિન ઉપદેશી, પુરયોત્તમ તિનું કાલ  
 ઇનમે સખ મત રહત છે, કરતે નિજ સભાલ  
 જિન સોહી છે આતમા, અન્ય હોષ સો કર્મ;  
 કર્મ કટે નિજ બચન સો, તત્ત્વજ્ઞાનિકો મર્મ  
 જળ બાન્યો નિજ રૂપકો, સખ બાન્યો સખ લેહક  
 નહિ બાન્યો નિજ રૂપ તે, સખ બાન્યો સો ફેક  
 એહિ દિશાકી મૂંઢતા, છે નહિ જિનપે ભાવ  
 જિનસે ભાવ બિન કબૂ નહિ છૂટત દુખદાવ  
 વ્યવહારસે દેવ જિન, નિહચેસે હૈ આપ  
 એહિ બચનસે સમજ લે, જિન પ્રવચનકી છાપ  
 એહિ નહી છે કલ્પના, એહી નહી વલખ,  
 જળ બાન્યે આતમા, તળ લાગે એ રંગ



### ૪૭ સર્વ

જમ નિયમ સજ્જમ આપ કિયો, પુનિ ત્યાગ બિરાગ બધાગ લલો,  
 વનવાસ લલો મુખ મૌન રયો, હક આસન પદ લગાવ દિયો,  
 મન પૌન નિરોધ સ્વ ભોધ કિયો, હક ભોગ પ્રયોગ સુ નાર ભયો,  
 જ્ય લેહ જપે તપત્યોહિ તપે, ઉરસેહિ ઉદાસી, લહી સખપે  
 સખ શાસ્ત્ર જકે નમધારિ કિયે, મત મહન ખડન લેહ લિયે,  
 વહ સાધન બાર અનત કિયો, તકપિ કહુ હાય હબૂ ન પર્યો  
 અખ ક્યો ન બિચારતહે મનસે, કહુ ઓર રહા ઉન સાધનસે ?  
 બિન સદ્ગુરુ કોષ ન લેહ લહે, મુખ આળાલ છે કહ બાત કહે ?  
 કરના હમ પાવત છે તુમકી, વહ બાત રહી સુગુરુ ગમકી;  
 પલમે પ્રગટે મુખ આગલસે, જળ સદ્ગુરુ વાનું મુ પ્રેમ બસે,  
 તનસે, મનસે, ધનસે, સખસે, ગુરુદેવકી આન સ્વ આતમ બસે

તબ કારજ સિદ્ધ બને અપનો,  
વહ સત્ય સુધા હરસાવહિંગે,  
રસ દેવ નિરંજનકો પિવહી,  
પર પ્રેમ પ્રવાહ બઢે પ્રભુ સે,  
વહ કેવલકો બિજ ગ્યાનિ કહે,  
રસ અમૃત પાવહિ પ્રમ ઘનો.  
ચતુરાંગુલ હે દ્રગસે મિલ હે;  
અહી જોગ જુગોજુગ સો જિવહી.  
સબ આગમ લેદ સઉર બસે,  
નિજકો અનુસો બતલાઈ દિયે

\*

હે પ્રભુ હે પ્રભુ શુ કહું,	દીનાનાથ દયાળ;	
હું નો દોષ અનતનુ,	સાજન છુ કરુણાળ.	૧
શુદ્ધ ભાવ મુજમાં નથી,	નથી સર્વ તુજ રૂપ;	
નથી લઘુતા કે દીનતા,	શુ કહું પરમ સ્વરૂપ.	૨
નથી આજ્ઞા ગુરુ દેવની,	અચળ કરી ઉરમાંહિ;	
આપ તણો વિશ્વાસ દઢ,	ને પરમાદર નાંહિ	૩
જોગ નથી સત્સગનો,	નથી સત્ સેવા જોગ;	
કેવલ અર્પણતા નથી,	નથી આશ્રય અનુયોગ.	૪
‘હું પામર શુ કરી શકું’ ?	એવો નથી વિવેક;	
ચરણ શરણ ધીરજ નથી,	મરણ સુધીની છોક	૫
અચિત્ય તુજ માહાત્મ્યનો,	નથી પ્રકુલિત ભાવ;	
અશ ન એકકે સ્નેહનો,	ન મળે પરમ પ્રભાવ.	૬
અચળ રૂપ આસક્ત નહિ,	નહી વિરહનો તાપ;	
કથા અલભ તુજ પ્રેમની,	નહિ તેનો પરિતાપ.	૭
લકિત માર્ગ પ્રવેશ નહિ,	નહિ ભજન દઢ ભાન;	
સમજ નહીં નિજ ધર્મની,	નહિ શુભ દેશે સ્થાન.	૮
કાળ દોષ કળિથી થયો,	નહિ મર્યાદા ધર્મ;	
તોય નહિ વ્યાકુળતા,	જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ.	૯
સેવાને પ્રતિકૂળ જે,	તે બધન નથી ત્યાગ;	
દેહેદ્રિય માને નહિ,	કરે બાહ્ય પર રાગ.	૧૦

તુજ વિયોગ સુસ્તો નથી,	વચન નચન યમ નાહિ,	
નહિ ઉદાસ અનભકતથી,	તેમ ગૃહાદિક માહિ.	૧૧
અહભાવથી રહિત નહિ,	સ્વ ધર્મ સચચ નાહિ,	
નથી નિવૃત્તિ નિર્મળપણે,	અન્ય ધર્મની કાંઈ	૧૨
એમ અનત પ્રકારથી,	સાધન રહિત હું,	
નહી એક સદ્ગુણ પણ,	મુખ બતાવું શું ?	૧૩
કેવલ કરુણા મૂર્તિ છે,	દીનબધુ દીનનાથ,	
પાપી પરમ અનાથ છઉં,	અહો પ્રભૂ છાવ.	૧૪
અનત કાળથી આયડખો,	વિના જ્ઞાન ભગવાન,	
સેવ્યા નહિ શુર સતને,	મૂકજી નહિ અભિમાન.	૧૫
સત ચરણ આશ્રય વિના,	સાધન કયાં અનેક,	
પાર ન તેથી પામિયો,	જિજ્ઞો ન અસ વિવેક	૧૬
સહુ સાધન બધન યયાં,	શ્ચો ન કોઈ ઉપાય,	
સત સાધન સમજ્યો નહી,	ત્યાં બધન શું બાધ ?	૧૭
પ્રભુ પ્રભુ હમ લાગી નહી,	પગ્યો ન સદ્ગુરુ પાપ,	
દીકા નહિ નિજ દોષ તો,	તરિયે કોણ ઉપાય ?	૧૮
અધમાધમ અધિકો પતિત,	સદ્ગ જગતમા હું ય,	
એ નિઃશય આબ્યા વિના,	સાધન કરશે શું ?	૧૯
પડી પડી તુજ પદ પકલે,	હરી હરી માંડુ એ જ,	
સદ્ગુરુ સત સ્વરૂપ તુજ,	એ હલતા કરી દેજ	૨૦



# ઉવસગ્ગહરં મહાપ્રભાવિક સ્તોત્રમ્

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કર્મઘણુમુક્તં;  
વિસહર-વિસ- નિત્રાસં, મંગલકલ્લાણુ - આવાસ ૧

વિસહર-કુલિંગ-મંત, ક ઠે ધારેઈ જો સયા માણુઓ;  
તમ્સ ગહ-રોગ-મારી, હુક-જરા જતિ ઉવસામં ૨

ચિહ્ન ઉરે મંતો, તુજ પાણુમો વિ બહુફલો હોઈ;  
નરતિરિએસુ વિ જીવા, પાવતિ ન દુષ્પ્રખ-દોગચ્ચં ૩

ૐ અમરતરૂ - કામધેણુ, ચિંતામણિ-કામ-કુલ-માધયા;  
સિરિપાસ નાહ સેવા, ગહાણુ સવ્વે વિ દાસત્તમ્ ૪

ૐ હ્રીં શ્રીં ઐં તુહ દસણેણુ સામિય,  
પણુસેઈ રોગ - સોગ - દુષ્પ્રખ - દોહગ્ગં;  
કમ્પતરૂમિવ જાયઈ, ઐં તુહ દસણેણુ સવ્વફલહેઉ સ્વાહા ૫

ૐ હ્રીં નમિઉણુ વિઘ્નનાસય, માયાળીએણુ ધરણુ-નાગિદં;  
સિરિકામરાજ કલ્પી, પાસ જીણું દ નમ સામિ ૬

ૐ હ્રીં સિરિપાસવિસહર-વિજ્જામ તેણુ આણુ-આએજજા;  
ધરણુ-પરમાવઈ દેવી, ૐ હ્રીં કમ્પદ્વ્ય સ્વાહા ૭

ૐ જયઉ ધરણિદ - પઉમ - વઈ મ નાગિણી વિજ્જા,  
વિમલ આણુ અહિયો, ૐ હ્રીં કમ્પદ્વ્ય સ્વાહા ૮

ૐ થુણામિ પાસનાહ, ૐ હ્રીં પણુમામિ પરમભત્તીએ,  
અફ્ફંખર - ધરણેન્દો, પઉમાવઈ પયડિયા કિત્તી ૯

હોત આસવા પરિસવા, નહિ ધનમે સરેકા  
 માત્ર દષ્ટિકી ભૂલ છે, ભૂલ જમે ગત એકી  
 રથના જિન ઉપદેશકી, પુરષોત્તમ તિનું કલ  
 ધનમે સખ મત રહત છે, કરતે નિજ સભાલ  
 જિન સોહી છે આતમા, અન્ય હોય સો કર્મ;  
 કર્મ કટે નિજ બચન સો, વત્તવજ્ઞાનિકો મર્મ  
 જળ બન્યો નિજ રૂપકોં, સખ બન્યો સખ હોક;  
 નહિ બન્યો નિજ રૂપ તો, સખ બન્યો સો શોક  
 એકી વિશાકી મૂલતા, છે નહિ જિનપે ભાવ  
 જિનસે ભાવ બિન કબૂ નહિ છૂટવ કુખદાવ  
 બ્યવહારસે રેવ જિન, નિહલેસે છે આપ  
 એકી બચનસે સમજ છે, જિન પ્રવચનકી છાપ  
 એકી નહી છે કલ્પના, એકી નહીં વભાજ,  
 જળ બાજે ગે આતમા, તળ લાજે રે રાજ



### ૪૦ સત

યમ નિયમ સજમ આપ કિયો, પુનિ ત્યાગ બિરાગ અધાગ લક્ષો,  
 વનવાસ લક્ષો મુખ મૌન રયો, હક આસન પદ લગાવ કિયો,  
 મન પૌન નિરોધ સ્વ બોધ કિયો, હક એજ પ્રયોગ સુ નાર ભયો  
 જપ સેક જપે તપત્યોહિ તપે, ઉરસેહિ ઉદાસી લક્ષી સખપે  
 સખ શાસ્ત્ર બહે નય ખારિ કિયે, મત મનન બનન સેક લિયે;  
 વહ સાધન બાર અનત કિયો, તદ્દપિ કહુ હાથ હબૂ નુ પયો  
 અળ કયો ન બિચારતહે મનસે, કહુ જોર રહા ઉન સાધનસે ?  
 બિન સદ્ગુરુ કોય ન સેક લહે, મુખ આબાલ છે કહુ બાત કહે ?  
 કરુના હમ પાવત છે તુમકી, વહ બાત રહી મુગુરે જમકી;  
 પદમે પ્રગટે મુખ આગલસે, જળ સદ્ગુરુ ચર્ન સુ પ્રેમ બસે,  
 તનસે, મનસે, ધનસે, સખસે, ગુરુદેવકી જ્ઞાન સ્વ આતમ બસે.

તબ કારજ સિદ્ધ બને અપનો, રસ અમૃત પાવહિ પ્રમ ઘનો.  
 વહ સત્ય સુધા હરસાવહિંગે, ચતુરાંગુલ હે દ્રગસે મિલ હે;  
 રસ દેવ નિરંજનકો પિવહી, મહી ભેગ જુગોજુગ સો જિવહી.  
 પર પ્રેમ પ્રવાહ બહે પ્રભુ સે, સખ આગમ લેદ સઉર ખસે,  
 વહ કેવલકો બિજ ગ્યાનિ કહે, નિજકો અનુભો ખતલાઈ દિયે

\*

હે પ્રભુ હે પ્રભુ શુ કહું, દીનાનાથ દયાળ;  
 હું તો દોષ અનતનુ, સાજન છુ કરુણાળ. ૧  
 શુદ્ધ ભાવ મુજમાં નથી, નથી સર્વ તુજ રૂપ;  
 નથી લઘુતા કે દીનતા, શુ કહું પરમ સ્વરૂપ. ૨  
 નથી આજ્ઞા ગુરુ દેવની, અચળ કરી ઉરમાંહિ;  
 આપ તણો વિશ્વાસ દહ, ને પરમાદર નાંહિ ૩  
 ભેગ નથી સત્સંગનો, નથી સત્ સેવા ભેગ;  
 કેવલ અર્પણતા નથી, નથી આશ્રય અનુયોગ. ૪  
 'હું પામર શુ કરી શકુ' ? એવો નથી વિવેક,  
 ચરણ શરણ ધીરજ નથી, મરણ સુધીની છોક ૫  
 અચિત્ત તુજ માહાત્મ્યનો, નથી પ્રકુલિત ભાવ;  
 અશ ન એકકે સ્નેહનો, ન મળે પરમ પ્રભાવ. ૬  
 અચળ રૂપ આસક્ત નહિ, નહી વિરહનો તાપ;  
 કથા અલભ તુજ પ્રેમની, નહિ તેનો પરિતાપ. ૭  
 ભકિત માર્ગ પ્રવેશ નહિ, નહિ ભજન દહ ભાન;  
 સમજ નહીં નિજ ધર્મની, નહિ શુભ દેશે સ્થાન. ૮  
 કાળ દોષ કળિથી થયો, નહિ મર્યાદા ધર્મ,  
 તોય નહિ વ્યાકુળતા, જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ. ૯  
 સેવાને પ્રતિકૂળ જો, તે બધન નથી ત્યાગ;  
 દેહેદ્રિય માને નહિ, કરે બાદ્ય પર રાગ. ૧૦

- તુજ વિયોગ સ્ફુરતો નથી, વચન નયન યમ નાહિ,  
 નહિ ઊઠાસ અનભકતથી તેમ ગૃહાદિક માહિ. ૧૧
- અહાવાધી રહિત નહિ, સ્વ ધર્મ સમય નાહિ,  
 નથી નિવૃત્તિ નિર્મળપણે, અન્ય ધર્મની કાંઈ ૧૨
- એમ અનત પ્રકારથી, સાધન રહિત હુંય,  
 નહીં એક સદ્ગુણ પણ, મુખ બતાવું શુ ય ? ૧૩
- દેવલ કરુણા મૂર્તિ ઊં, દીનબધુ દીનનાથ,  
 પાપી પરમ અનાથ છઉં, મહો પ્રભૂ છાયા ૧૪
- અનત કાળથી આમડ્યો, વિના જ્ઞાન ભગવાન,  
 સેવા નહિ શુર સતને, મૂક્યું નહિ અભિમાન. ૧૫
- સત સરણ આશ્રય વિના, સાધન કયાં અનેક,  
 પાર ન તેથી પામિયો, ઊઝો ન અથ વિવેક ૧૬
- સહુ સાધન બંધન યથા, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય,  
 સત સાધન સમજ્યો નહીં, ત્યાં બધન શુ જાય ? ૧૭
- પ્રભુ પ્રભુ લય લાગી નહીં, પડ્યો ન સદ્ગુરુ પાથ,  
 દીકા નહિ નિજ હોય તો, તરિયે કોણ ઉપાય ? ૧૮
- અધમાધમ અધિકો પતિત સદૃશ જગતમા હું ય,  
 એ નિઃશય આબ્યા વિના, સાધન કર્યો શુ ય ? ૧૯
- પડી પડી તુજ પદ પકડે, ફરી ફરી માગુ એ જ,  
 સદ્ગુરુ સત સ્વરૂપ તુજ, એ દલતા ફરી દેવ ૨૦

# ઉવસગ્ગહરં મહાપ્રભાવિક સ્તોત્રમ્

ઉવસગ્ગહરં પાસં, પાસં વંદામિ કર્મધણુમુક્તં;  
વિસહર-વિસ-નિનાસં, મંગલકલ્લાણુ - આવાસં ૧

વિસહર-કુલિંગ-મતં, કંઠે ધારેયં જો સયા મણુઓ;  
તસ્સ ગહ-રોગ-મારી, દુઃખ-જરા જતિ ઉવસામં ૨

ચિઠ્ઠિ દૂરે મતો, તુજજ પણુમો વિ બહુફલો હોઈ;  
નરતિરિએસુ વિ જીવા, પાવતિ ન દુઃખ-દોગચ્ચં ૩

ૐ અમરતરૂ - કામધેણુ, ચિંતામણિ-કામ-કુંભ-માધયા;  
સિરિપાસનાહસેવા, ગહાણુ સંવે વિ દાસત્તમ્ ૪

ૐ હ્રીં શ્રીં ઐં તુહ દસણેણુ સામિય,  
પણુસેય રોગ - સોગ - દુઃખ - દોહગ્ગં;  
કપ્પતરૂમિવ જાયય, ઐં તુહ દસણેણુ સંવેફલહેઉ સ્વાહા ૫

ૐ હ્રીં નમિઉણુ વિગ્ધનાસય, માયાબીએણુ ધરણુ-નાર્ગિદ;  
સિરિકામરાજ કલ્હી, પાસજીણુ દ નમ સામિ ૬

ૐ હ્રીં સિરિપાસવિસહર-વિજ્જમતેણુ આણુ-આએજ્જા;  
ધરણુ - પરમાવર્થ દેવી, ૐ હ્રીં હ્રસ્વ્યૈ સ્વાહા ૭

ૐ જયઉ ધરણ્ણિદ - પઉમ - વર્થ મ નાગિણ્ણી વિજ્જન,  
વિમલ આણુ અહિંચો, ૐ હ્રીં હ્રસ્વ્યૈ સ્વાહા ૮

ૐ થુણુમિ પાસનાહ, ૐ હ્રીં પણુમામિ પરમભક્તીએ,  
અકુંખર - ધરણ્ણેન્દો, પઉમાવર્થ પયડિયા કિત્તી ૯

જન્મ પયકમલમજ્જે, સયા વસેઈ પડમાવઈ ય ધરણિ દો,  
તસ્સ નામઈ સમલ, વિસહર - વિસ નાસેઈ ૧

તુલ સમુત્તે લજ્જે ચિતામણિકપ્પાપામ વજ્જલિભે;  
પાવતિ અવિગ્ધેષુ, જ્વા અમરામર ઠાણુ ૧

ક્ર નકક - મયઠાણે, પણુક - કમક - તક - સુચારે  
પરમક - નિદિ - અકે, અકુ ગુણાધિસર વદે ૧૨

ક્ર ગરુડો વનિતાપુત્રે, નાગલકર્મી મહાબલ;  
તેણુ સુખ્યત સુસા, તેણુ સુખ્યતિ પત્ત્યા ૧

સ તુલ નામ સુદમત, સમ્મ ભે જવેઈ સુદમાવેણુ;  
સો અમરામર ઠાણુ, પાવઈ નય દોગઈ કુખવા ૧

ક્ર પકુ-ભગદર-દાહ, ઠાસ સાસ ચ સુદમાઈ શિ;  
પાસ પકુ પમાવેણુ, નાસતિ સમલરોગાઈ હ્રી સ્વાહા ૧૫

ક્ર વિસહર-દાવાનલ-સાધ શિ-વેમાલ-મારિ-આમકા,  
સિરિનિલકઠ પાસસ્સ, સરણુમિત્તેણુ નાસતિ ૧૬

પત્તાસ ગોપીઠા કુરમક, તુલ દસાણુ ભમ કાયે;  
આવિ નહતિ એ તલ વિ, તિસ જ્જ ગુણિજ્જસો ૧૭

પીઠ જત ભગદર ખાસ, સાસ શૂળ તલ નિવાહ;  
સિરિસામલપાસ મહત, નામ પકર પલિલેણુ ૧૮

ક્ર હ્રી મૌ પાસધરણુ સજ્જુત, વિસહરવિજ્જ જવેઈ સુદમણેણુ;  
પાવઈ ઇચ્છિય સુલ ક્ર હ્રી મૌ કમ્બ્યૂ સ્વાહા ૧૯

ગેગ-જલ-જલણુ-વિસહર-ચીરારિ-મદદ-ગમ-રણુ-ભમાઈ;  
પાસજ્જુ નામ સકિત્તણેણુ, પસમતિ સંવાઈ-હ્રી સ્વાહા ૨૦

ક્ર જયતે ધરણિદ નમસિમ પડમાવઈ પસુલ નિસેવિય પાયા;

ક્ર કલ હ્રી મહાસિદ્ધિ, કરેઈ પાસ જગનાહો ૨૧

ૐ હ્રીં શ્રીં ત નમઃ પાસનાહ,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં ધરણેન્દ્ર નમસિય દુહ વિશ્વાસ;  
 ૐ હ્રીં શ્રીં જસ્સ પભાવેણ સયા,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં નાસતિ ઉવદ્ધવા બહવો રર  
 ૐ હ્રીં શ્રીં પદ સમરતાણુ મણે,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં ન હોઈ વાહિ ન ત મહાદુખખ,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં નામે પિ હિ મ તસમ,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં પયડ નત્થીત્થ સદેહો ર૩  
 ૐ હ્રીં શ્રીં જલ-જલણુ ભય તહ સખ્ય સિહ,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં ચૌરાસિ સભવે ખિખ્ય;  
 ૐ હ્રીં શ્રીં - સમરેધ પાસપહુ,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં કલીં પુહવિ કયા વિ કિં તસ્સ ર૪  
 ૐ હ્રીં શ્રીં કલીં હ્રીં ઇહ લોગઠી પરલોગઠી,  
 ૐ હ્રીં શ્રીં જો સમરેધ પાસનાહ,  
 ૐ હ્રીં હ્રીં કું હ્રીં ગાં ગીં ગું ગં,  
 ત તહ સિજ્ઞઅંધ ખિ ખ્ય રપ  
 ઇહ નાહ સ્મરહ ભગવત, ૐ હ્રીં શ્રીં કલીં ગાં શ્રી,  
 હું-અ કલીં કલીં શ્રીકલિકુડસ્વામિને નમ ર૬  
 ઇચ્છ સથુઓ મહાયશ !, ભત્તિખભર-નિખભરેણ હિયએણુ;  
 તા દેવ દિજ્ઞઅ બોહિં ભવે ભવે પાસ જુણચદ ર૭  
 ॥ ૐ શાન્તિ ! ૐ શાન્તિ ! ! ૐ શાન્તિ : ! ! !





અ

ક્ર. સ્તંભ	સુરોદ્ધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૧૬	૭ ૧૨	૭	૮ ૩૦	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૫	૬ ૧૪	૭ ૧૪	૭	૮ ૨૮	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૧૦	૬ ૧૧	૭ ૧૬	૬ ૫૮	૮ ૨૭	૧૨ ૪૪	૧૬ ૧
૧૫	૬ ૯	૭ ૧૭	૬ ૫૭	૮ ૨૬	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૦	૬ ૭	૭ ૧૮	૬ ૫૫	૮ ૨૫	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૫	૬ ૬	૭ ૨૧	૬ ૫૪	૮ ૨૫	૧૨ ૪૪	૧૬ ૩
૩૦	૬ ૪	૭ ૨૫	૬ ૫૨	૮ ૨૪	૧૨ ૪૫	૧૬ ૫

જૂન

ક્ર. સ્તંભ	સુરોદ્ધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૪	૭ ૨૫	૬ ૫૨	૮ ૨૪	૧૨ ૪૫	૧૬ ૬
૫	૬ ૬	૭ ૨૭	૬ ૫૨	૮ ૨૫	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૦	૬ ૬	૭ ૨૮	૬ ૫૨	૮ ૨૫	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૫	૬ ૬	૭ ૩૦	૬ ૫૨	૮ ૨૬	૧૨ ૪૭	૧૬ ૮
૨૦	૬ ૬	૭ ૩૧	૬ ૫૩	૮ ૨૭	૧૨ ૪૮	૧૬ ૯
૨૫	૬ ૬	૭ ૩૨	૬ ૫૪	૮ ૨૮	૧૨ ૪૯	૧૬ ૧૦
૩૦	૬ ૭	૭ ૩૩	૬ ૫૫	૮ ૨૯	૧૨ ૫૦	૧૬ ૧૧

જુલાઈ

૪૦૫

ક્ર. સ્તંભ	સુરોદ્ધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૮	૭ ૩૩	૬ ૫૬	૮ ૨૯	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૩
૫	૬ ૮	૭ ૩૩	૬ ૫૭	૮ ૩૦	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૨
૧૦	૬ ૧૧	૭ ૩૩	૬ ૫૮	૮ ૩૨	૧૨ ૫૨	૧૬ ૧૨
૧૫	૬ ૧૩	૭ ૩૩	૭ ૧	૮ ૩૩	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૩
૨૦	૬ ૧૪	૭ ૩૩	૭ ૨	૮ ૩૪	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૨
૨૫	૬ ૧૭	૭ ૨૯	૭ ૫	૮ ૩૫	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૧
૩૦	૬ ૧૯	૭ ૨૭	૭ ૭	૮ ૩૬	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૦

ઓગસ્ટ

ક્ર. સ્તંભ	સુરોદ્ધિય ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૧૯	૭ ૨૭	૭	૮ ૩૬	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૦
૫	૬ ૨૧	૭ ૨૪	૭	૮ ૩૭	૧૨ ૫૩	૧૬ ૯
૧૦	૬ ૨૩	૭ ૨૧	૭ ૧૧	૮ ૩૮	૧૨ ૫૨	૧૬ ૬
૧૫	૬ ૨૫	૭ ૧૮	૭ ૧૩	૮ ૩૮	૧૨ ૫૨	૧૬ ૬
૨૦	૬ ૨૭	૭ ૧૪	૭ ૧૫	૮ ૩૯	૧૨ ૫૧	૧૬ ૪
૨૫	૬ ૨૮	૭ ૧૦	૭ ૧૬	૮ ૩૯	૧૨ ૪૯	૧૫ ૫૯
૩૦	૬ ૩૧	૭ ૫	૭ ૧૯	૮ ૪૦	૧૨ ૪૮	૧૫ ૫૬

જરસ પયકમલમજે, સમા વસેઈ પકમાવઈ મ ધરણિદો;  
તરસ નામઈ સયલ, વિસહર - વિસ નાસેઈ ૧૦

તુહ સમુતે લહે ચિતામણિકપાપાય વચ્ચહિમે;  
પાવતિ અવિગ્ધેણુ, જીવા અમરામર ઠાણુ ૧૧

ૐ નહક - મમઠાણે, પશુક - કમક - નક - સચારે;  
પરમક - નિદિ - અદે, અદુગુણાધિસર વદે ૧૨

ૐ અદો વનિતાપુત્રો, નાગલક્ષ્મી મહાબલ;  
તેણુ સુમ્યત સુસા, તેણુ સુમ્યતિ પમ્યા ૧૩

સ તુહ નામ સુજમત, સમ્મ જો જવેઈ સુજમાવેણુ;  
સો અમરામર ઠાણુ, પાવઈ નમ ઠોગાઈ દુખખ વા ૧૪

ૐ પહુ-ભગદર-દાહ, કાસ સાસ ચ સૂલમાઈણિ,  
પાસ પહુ પમાવેણુ, નાસતિ સયલરોમાઈ હો સ્વાહા ૧૫

ૐ વિસહર-દાવાનલ-સાઈ ણિ-વેમાલ-મારિ-આમકા,  
સિરિનિલકઠ પાસસ્સ, સરણુમિતેણુ નાસતિ ૧૬

પમાસ ગોપીકા કુરમલ, તુહ હસણુ ભય કાયે;  
આવિ ન હુતિ જો તહ વિ, તિસ જી ગુણિજીસો ૧૭

પીક જત ભગદર ખાસ, સાસ શૂળ તહ નિબાહ,  
સિરિસામલપાસ મહત, નામ પકાર પકલેણુ ૧૮

ૐ હો મો પાસધરણુ સજીત, વિસહરવિજી જવેઈ સુજમણેણુ,  
પાવઈ હચિય સુહ ૐ હો મો રમ્ય સ્વાહા ૧૯

ગેગ-જલ-જલણુ-વિમહર-ચીરારિ-મદદ-મય-રણુ-સમાઈ,  
પાસજીનુ નામ સકિત્તણેણુ પસમતિ સવાઈ-હો સ્વાહા ૨૦

ૐ જયક ધરણિદ નમસિય પકમાવઈ પસુહ નિસેવિય પામા;  
ૐ કલ હો મહાસિદ્ધિ કરેઈ પાસ જમનાદો ૨૧

ॐ હ્રીં શ્રીં તં નમઃ પાસનાહ,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં ધરણેન્દ્ર નમસિયં દુહ વિણાસ;  
 ॐ હ્રીં શ્રીં જસ પભાવેણ સયા,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં નાસતિ ઉવદ્વા બહવો રર  
 ॐ હ્રીં શ્રીં પંથ સમરતાણુ મણે,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં ન હોઈ વાહિ ન ત મહાદુખખ,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં નામે પિ હિ મતસમં,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં પયડ નત્થીત્ય સદેહો ર૩  
 ॐ હ્રીં શ્રીં જલ-જલણુ ભય તહ સપ્પ સિંહ,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં ચૌરાંરિ સભવે ખિરપ;  
 ॐ હ્રીં શ્રીં સમરેથ પાસપહે,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં કલ્પી પુહવિ કયા વિ કિં તસસ ર૪  
 ॐ હ્રીં શ્રીં કલ્પી હ્રીં ઇહ લોગઠી પરલોગઠી,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં ને સમરેથ પાસનાહ,  
 ॐ હ્રીં શ્રીં હ્રીં હ્રીં ગાં ગીં શું ગાં,  
 તં તહ સિન્નઅથ ખિરપ રપ  
 ઇહ નાહ સ્મરહ ભગવત, ॐ હ્રીં શ્રીં કલ્પી ગાં શ્રી,  
 શું-થ કલ્પી કલ્પી શ્રીકલિકુડસ્વામિને નમઃ ર૬  
 ધમ્મ સથુચ્ચો મહાયશ !, ભત્તિબ્ભર-નિબ્ભરેણ હિયચ્ચેણુ;  
 તા દેવ દિન્નઅ બોહિં ભવે ભવે પાસ જણુચ્ચદ ર૭  
 ॥ ॐ શાન્તિ ! ॐ શાન્તિ ! ! ॐ શાન્તિ ! ! !

ક્ર.સં.	સુરોદય ક. મી	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોહારની ક. મી.	પોરની ક. મી.	૨ પોરની ક. મી.	૩ પોરની ક. મી.
૧	૭ ૨૭	૬ ૧૪	૮ ૧૫	૧	૬ ૧૨ ૫૧	૧૧ ૩૩
૫	૭ ૨૮	૬ ૧૬	૮ ૧૬	૧	૬ ૧૨ ૫૨	૧૫ ૩૪
૧૧	૭ ૨૬	૬ ૨૦	૮ ૧૭	૧૦	૬ ૧૨ ૫૫	૧૫ ૩૮
૧૫	૭ ૩૦	૬ ૨૩	૮ ૧૮	૧	૬ ૧૩ ૫૭	૧૫ ૪૧
૨૧	૭ ૩૦	૬ ૨૬	૮ ૧૮	૧૦	૬ ૧૪ ૫૮	૧૫ ૪૨
૨૫	૭ ૨૯	૬ ૩	૮ ૧૭	૧૦	૬ ૧૩ ૧૩	૧૫ ૪૬
૩	૭ ૨૭	૬ ૩૩	૮ ૧૫	૧૦	૬ ૧૪ ૧૩	૧૫ ૪૬

ફેબ્રુઆરી

ક્ર.સં.	સુરોદય ક. મી	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોહારની ક. મી.	પોરની ક. મી.	૨ પોરની ક. મી.	૩ પોરની ક. મી.
૧	૭ ૨૭	૬ ૩૫	૮ ૧૫	૧	૬ ૧૪ ૧૩	૧૧ ૪૭
૫	૭ ૨૫	૬ ૩૭	૮ ૧૩	૧૦	૬ ૧૩ ૧૩	૧૧ ૪૬
૧૦	૭ ૨૩	૬ ૩૬	૮ ૧૧	૧	૬ ૧૨ ૧૩	૧૧ ૫૦
૧૫	૭ ૨૦	૬ ૪૩	૮ ૮	૧૦	૬ ૧૧ ૧૩	૧૧ ૫૧
૨૦	૭ ૧૭	૬ ૪૫	૮ ૫	૧૦	૬ ૧૦ ૧૩	૧૧ ૫૫
૨૫	૭ ૧૪	૬ ૪૮	૮ ૨	૧૦	૬ ૧૦ ૧૩	૧૧ ૫૪
૩૦	•	•	•	•	•	•

એપ્રિલ

ક્ર.સં.	સુરોદય ક. મી	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોહારની ક. મી.	પોરની ક. મી.	૨ પોરની ક. મી.	૩ પોરની ક. મી.
૧	૬ ૪૨	૭ ૦	૭ ૩૦	૬ ૪૭	૬ ૧૨ ૫૧	૧૫ ૫૫
૫	૬ ૩૮	૭ ૨	૭ ૨૬	૬ ૪૪	૬ ૧૨ ૫૦	૧૫ ૫૬
૧૦	૬ ૩૫	૭ ૭	૭ ૨૩	૬ ૪૨	૬ ૧૩ ૪૬	૧૫ ૫૬
૧૫	૬ ૩૦	૭ ૫	૭ ૧૮	૬ ૩૬	૬ ૧૨ ૪૮	૧૫ ૫૭
૨૦	૬ ૨૫	૭ ૮	૭ ૧૩	૬ ૩૬	૬ ૧૨ ૪૭	૧૫ ૫૮
૨૫	૬ ૨૧	૭ ૬	૭ ૯	૬ ૩૩	૬ ૧૨ ૪૫	૧૫ ૫૭
૩૦	૬ ૧૮	૭ ૧૧	૭ ૬	૬ ૩૧	૬ ૧૨ ૪૫	૧૫ ૫૬

ક્ર. સ્તંભ	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	બે પોરસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૧૬	૭ ૧૨	૮ ૪	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૫	૬ ૧૪	૭ ૧૪	૭ ૨	૧૨ ૪૪	૧૫ ૫૮
૧૦	૬ ૧૫	૭ ૧૬	૬ ૫૮	૧૨ ૪૪	૧૬ ૧
૧૫	૬ ૮	૭ ૧૭	૬ ૫૭	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૦	૬ ૭	૭ ૧૮	૬ ૫૫	૧૨ ૪૩	૧૬ ૧
૨૫	૬ ૬	૭ ૨૧	૬ ૫૪	૧૨ ૪૪	૧૬ ૩
૩૦	૬ ૪	૭ ૨૫	૬ ૫૨	૧૨ ૪૫	૧૬ ૫

ક્ર. સ્તંભ	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.
૧	૪ ૬	૭ ૨૫	૮ ૨૪	૧૨ ૪૫	૧૬ ૭
૫	૪ ૬	૭ ૨૭	૮ ૨૫	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૦	૪ ૬	૭ ૨૮	૮ ૨૫	૧૨ ૪૬	૧૬ ૭
૧૫	૪ ૬	૭ ૩૦	૮ ૨૬	૧૨ ૪૭	૧૬ ૮
૨૦	૪ ૫	૭ ૩૧	૮ ૨૭	૧૨ ૪૮	૧૬ ૮
૨૫	૪ ૬	૭ ૩૨	૮ ૨૮	૧૨ ૪૮	૧૬ ૧૦
૩૦	૪ ૭	૭ ૩૩	૮ ૨૮	૧૨ ૪૯	૧૬ ૧૧

ક્ર. સ્તંભ	સુર્યાસ્ત ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૮	૭ ૩૩	૬ ૫૬	૮ ૨૮	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૩
૫	૬ ૮	૭ ૩૩	૬ ૫૭	૮ ૩૦	૧૨ ૫૧	૧૬ ૧૨
૧૦	૬ ૧૧	૭ ૩૩	૬ ૫૮	૮ ૩૨	૧૨ ૫૨	૧૬ ૧૨
૧૫	૬ ૧૩	૭ ૩૩	૭ ૧	૮ ૩૩	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૩
૨૦	૬ ૧૪	૭ ૩૩	૭ ૨	૮ ૩૪	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૨
૨૫	૬ ૧૭	૭ ૨૮	૭ ૫	૮ ૩૫	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૧
૩૦	૬ ૧૮	૭ ૨૭	૭ ૭	૮ ૩૬	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૦

ક્ર. સ્તંભ	સુર્યાસ્ત ક. મી.	સુર્યાસ્ત ક. મી.	નોંધારસી ક. મી.	પોરસી ક. મી.	૨ પોરસી ક. મી.	૩ પોરસી ક. મી.
૧	૬ ૧૮	૭ ૨૭	૭ ૭	૮ ૩૬	૧૨ ૫૩	૧૬ ૧૦
૫	૬ ૨૧	૭ ૨૪	૭ ૬	૮ ૩૭	૧૨ ૫૩	૧૬ ૮
૧૦	૬ ૨૩	૭ ૨૧	૭ ૧૧	૮ ૩૮	૧૨ ૫૨	૧૬ ૬
૧૫	૬ ૨૫	૭ ૧૮	૭ ૧૩	૮ ૩૮	૧૨ ૫૨	૧૬ ૬
૨૦	૬ ૨૭	૭ ૧૪	૭ ૧૫	૮ ૩૮	૧૨ ૫૧	૧૬ ૪
૨૫	૬ ૨૮	૭ ૧૦	૭ ૧૬	૮ ૩૮	૧૨ ૪૮	૧૫ ૫૮
૩૦	૬ ૩૧	૭ ૫	૭ ૧૮	૮ ૪૦	૧૨ ૪૮	૧૫ ૫૬

સાપેખ્ય

નવેખ્ય

૪૦૬

ક્ર.સં.	સુચક	મુખ્યસ્ત	નોંધાવતી	પેશસ્ત્રી	૨ પેશસ્ત્રી
ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.
૧	૩૧	૭	૭ ૧૬	૬ ૩૬	૧૨ ૪૭ ૧૫ ૫૫
૫	૬ ૩૨	૬ ૫૮	૭ ૨૦	૬ ૩૬	૧૨ ૪૫ ૧૫ ૫૧
૧૦	૬ ૩૨	૬ ૫૬	૭ ૨૦	૬ ૩૮	૧૨ ૪૫ ૧૫ ૫૦
૧૫	૬ ૩૫	૬ ૫૬	૭ ૨૩	૬ ૩૮	૧૨ ૪૨ ૧૫ ૪૬
૨૦	૬ ૩૬	૬ ૫૫	૭ ૨૪	૬ ૩૮	૧૨ ૪૧ ૧૫ ૪૪
૨૫	૬ ૩૭	૬ ૫૦	૭ ૨૫	૬ ૩૮	૧૨ ૩૬ ૧૫ ૪૦
૩૦	૬ ૩૮	૬ ૩૬	૭ ૨૬	૬ ૩૮	૧૨ ૩૭ ૧૫ ૩૬

સાપેખ્ય

ક્ર.સં.	સુચક	મુખ્યસ્ત	નોંધાવતી	પેશસ્ત્રી	૨ પેશસ્ત્રી
ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.
૧	૪૦	૬ ૩૪	૭ ૨૮	૬ ૩૮	૧૨ ૩૭ ૧૫ ૩૬
૫	૪૦	૬ ૩૧	૭ ૨૮	૬ ૩૮	૧૨ ૩૬ ૧૫ ૩૪
૧૦	૪૨	૬ ૨૫	૭ ૩	૬ ૩૮	૧૨ ૩૫ ૧૫ ૩૦
૧૫	૪૩	૬ ૨૨	૭ ૩૧	૬ ૩૮	૧૨ ૩૩ ૧૫ ૨૮
૨૦	૪૫	૬ ૧૬	૭ ૩૩	૬ ૩૬	૧૨ ૩૨ ૧૫ ૨૫
૨૫	૪૮	૬ ૧૪	૭ ૩૬	૬ ૪૦	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૨
૩૦	૪૧	૬ ૧૧	૭ ૩૬	૬ ૪૧	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૧

ડીસેખ્ય

ક્ર.સં.	સુચક	મુખ્યસ્ત	નોંધાવતી	પેશસ્ત્રી	૨ પેશસ્ત્રી
ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.	ક્ર. મી.
૧	૬ ૫૧	૬ ૧૦	૭ ૩૬	૬ ૪૧	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૧
૫	૬ ૫૪	૬ ૭	૭ ૪૨	૬ ૪૨	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૨૦
૧૦	૬ ૫૭	૬ ૫	૭ ૪૫	૬ ૪૪	૧૨ ૩૧ ૧૫ ૧૮
૧૫	૭ ૦	૬ ૩	૭ ૪૮	૬ ૪૬	૧૨ ૩૨ ૧૫ ૧૮
૨૦	૭ ૩	૬ ૨	૭ ૫૧	૬ ૪૮	૧૨ ૩૩ ૧૫ ૧૮
૨૫	૭ ૬	૬ ૨	૭ ૫૪	૬ ૫૦	૧૨ ૩૪ ૧૫ ૧૮
૩૦	૭ ૧૦	૬ ૧	૭ ૫૮	૬ ૫૩	૧૨ ૩૬ ૧૫ ૧૬

સુર્ય ઉદય, અસ્ત, નોકારસી, પોરસી, બેપોરસી તથા પોરસીમાં નીચે લખેલા ગામ માટે નીચે મુજબ મીનીટ ઉમેરવી તથા ઘટાડવી.

ગામ	મીનીટ ઉમેરવી	ગામ	મીનીટ ઘટાડવી
પોરબંદર	૪	વાંકાનેર	૧
ગોંડલ	૦	વઢવાણ	૩
ભુનાગઢ	૧	ધાંગધા	૩
જામનગર	૨	લીંબડી	૪
મોરબી	૦	ચુડા	૩
જેતપુર	૦	પાલીતાણા	૪
દારકા	૯	ખોટાદ	૫
		લાવનગર	
		માંગરોળ	
		વેરાવળ	
		પ્રભાસપાટણ	૫

દાખલા તરીકે :- તારીખ ૧ લી ફેબ્રુઆરીના રોજ નીચે પ્રમાણે છે

સુર્ય ઉદય અસ્ત નોકારસી પોરસી બેપોરસી તથા પોરસી  
ક મી ક. મી ક મી. ક. મી. ક. મી. ક. મી

રાજકોટ ૭-૨૭ ૬-૩૫ ૮-૧૫ ૧૦-૧૪ ૧-૧ ૧૫-૪૭

જામનગર ૭-૨૯ ૬-૩૭ ૮-૧૭ ૧૦-૧૬ ૧-૩ ૧૫-૪૯  
(૨ મીનીટ વધતાં)

લીંબડી ૭-૨૩ ૬-૩૧ ૮-૧૧ ૧૦-૧૦ ૧૨-૫૭ ૧૫-૪૩  
(ચાર મીનીટ ઘટાડતાં)

એ મુજબ દરેક ગામ માટે ગણી લેવું,

જ્ઞાન લાવવાના નક્ષત્રો=મૃગશીર્ષ, આદ્રા, ત્રણ પૂર્વા, મૂળ હસ્ત, અશ્વિનેષા ચિત્રા, પુષ્ય,

દિશાના નક્ષત્રો=ત્રણ ઉત્તરા, રોહિણી, હસ્ત, અનુરાધા સતભીષા, પૂર્વાભાદ્રપદ, પુષ્ય, પુનર્વસુ, રેવતી, અશ્વીની, મૂળ શ્રવણ, સ્વાતી એ શુભ છે,

૧. ક્રીડકુ—એકમને ચાનીવાર બીજને શુક્રવાર, ત્રીજને ગુરુવાર, ચોથને બુધવાર, પાંચમને મંગળવાર છકને સોમવાર સાતમને સ્વીવાર આ યોગ વિહાર તથા પ્રવેશમાં ત્યાજનો છે.

૧ સ્વીર નક્ષત્રો—શ્રેણીથી, જ્યુ ઉત્તર.

સ્વીયોગ સુખ—નક્ષત્રથી ગણતાં દિન નક્ષત્ર સુખી.

૪, ૬, ૮ ૧૦ ૧૩, ૨૦, ૨૮ નક્ષત્ર સ્વીયોગ ગણવું, તે દરેક શુભ કામ તથા પ્રમાણ વીજેરમાં ઉત્તમ.

લેખતા નક્ષત્રો—પૂનવસુ, પુષ્ય, મગધ બનીશ્ચ એ શુભ છે મુતિઓ વિશાખા મધ્ય, શરણી એ વર્ચ્ય છે બાકીના નક્ષત્રો અપ્યમ છે. ચાનીવાર મંગળવાર વર્ચ્ય છે. રીકતા (૪-૬-૧૪) છક, ૮, ૦)) વિધિ વર્ચ્ય છે.

નગર પ્રવેશ—હસ્ત, જમીની ચિત્રા, જનુસપ્ત, ઉત્તર ત્રણ શ્રેણીથી, પુષ્ય, મુળ મુખથીજ, રેવતી નક્ષત્ર સોમ, બુધ શુક્ર, સ્વીવાર શુભ છે.

સ્થાનપાસી કૌન સપ્રદાય દરેક વિધિ સાંજના સમયે જે પ્રતિભાન હોય તે જ ખર્ચામાં દાખલ કરે છે.

—સમાપ્ત—





સતસા કેસલોણ, યમવેર પરાંયા ।  
સત્ય મદા વિસીયતિ, મચ્છા ચિદ્ધા ચ કેયણે ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) કેસના લોચથી (૨) પીડિત (૩) અસમર્થ (૪) પરાજિત (૫) મૂર્ખદેવ (૬) ત્યાં (૭) ક્ષેત્રને અનુભવે છે (૮) જાળમાં (૯) ફસાયેલ (૧૦) માછલીની જેમ.

ભાવાર્થ - કેસના લોચથી પીડિત અને અસમર્થપાલનમાં અસમર્થ પુરુષ પ્રવળ્યા બહુ કરી ઉપરોક્ત પરીવહથી પરાજિત બની જાળમાં ફસાયેલી માછલીની માફક ક્ષેત્રને પામે છે આવા અરૂપ પરાક્રમી સાધકો પરીવહો પ્રાપ્ત થતા સયમ અનુમાનોમાં શિથિલ બની સયમથી બ્રહ્મ થઈ જાય છે જોમ બાધી સાધક આત્માએ બાવા શિથિલમારીના સજથી ફર રહેવું અને અચૂત બની સયમ પાલન કરવું.

આયદ્વંસમાયારે મિચ્છાસઠિય આવળા ।  
હરિસન્નમોસ-માવળા, કઈ હસતિડનારિયા ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) આત્માત્માનું નષ્ટ થાય એવા આચાર (૨) કરવાવાળા તથા જેની (૩) વિપરીત છે (૪) ચિત્તવૃત્તિ (૫) રાગદોષથી (૬) મુક્ત (૭) (૮) અનાય પુણ્ય (૯) સાધુઓને દુઃખ આપે છે

ભાવાર્થ - જે આચાર બેવહારથી આત્મા દડનો ભાગી અને આત્મા હાથ-અશુભકર્મનો બધ થાય, વળી જેની ચિત્તવૃત્તિ શુદ્ધ બેવહારથી વિપરીત છે રાગદોષથી મુક્ત છે એવા કાઈ કાઈ અનાય લોકો સાધુને પીડા આપે છે પોતાના અસત આગ્રહથી, મિત્તમત્સીઓ ચિત્તના વિનોદ માટે અથવા કૂદકમ કરવાવાળા લોકો આદિથી પ્રહાર કરીને અથવા ગળો આપી સાધુને દુઃખ આપે છે

<sup>૧</sup>અપ્પેગે <sup>૨</sup>પલિયંતેસિ, <sup>૩</sup>ચારો <sup>૪</sup>ચોરોત્તિ <sup>૫</sup>સુવ્વયં ।  
<sup>૬</sup>વંધંતિ <sup>૭</sup>મિચ્છુગં <sup>૮</sup>બાલા, <sup>૯</sup>કસાયવચણેહિ <sup>૧૦</sup>ય ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) કોઈ (૨) આસપાસ વિચરતા (૩) જાસુસ અથવા (૪) ચોર છે એમ કહીને રમી આદિથી (૫) સુવ્રત સાધુઓને (૬) બાંધે છે (૭) સાધુને (૮) અજ્ઞાની પુરુષો અનાય દેશ (૯) કઠોર (૧૦) વચનો કહી પીડિત કરે છે

ભાવાર્થ - કોઈ અજ્ઞાની પુરુષો, અનાય દેશની આસપાસ વિચરતા સુવ્રત સાધુને અનાય લોકો ચોર અથવા જાસુસ કહી રમી આદિથી બાંધીને કઠોર વચનો કહી પીડા આપે છે

<sup>૧</sup>તત્થ <sup>૨</sup>દણ્ઠેણ <sup>૩</sup>સંવીતે, <sup>૪</sup>મુઢ્ઢિણા <sup>૫</sup>અદુ <sup>૬</sup>ફલેણ <sup>૭</sup>વા ।  
<sup>૮</sup>નાતીણં <sup>૯</sup>સરતી <sup>૧૦</sup>વાલે, <sup>૧૧</sup>હત્થી <sup>૧૨</sup>વા <sup>૧૩</sup>કુદ્દગામિણી ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અનાય દેશમાં વિચરતા સાધુને (૨) લાઠી (૩) તાડિત કરી ભારી અજ્ઞાની પુરુષો ક્રોધિત બની પીડા આપે છે (૪) મુઢિ (૫) ફલવડે (૬) જ્ઞાતિનું (૭) સ્મરણ કરે તેની માફક (૮) અજ્ઞાની સાધક પોતાના સ્વજનોને સભારે છે (૯) સ્ત્રી (૧૦) ક્રોધ પામેલ ધરમાથી નાશી જતી

ભાવાર્થ - અનાય દેશની આસપાસ વિચરતા સાધુને જ્યારે અનાય પુરુષો ક્રોધિત બની લાઠી, મુઢિ તથા ફળાદિથી માર મારે છે ત્યારે મૂર્ખ અને કાયર સાધક સ્વજનોનું સ્મરણ કરે છે જેમ ક્રોધિત બની ધરમાથી લાગી જતી સ્ત્રી બહાર નીકળ્યા પછી પસ્તાવો કરી જ્ઞાતિજનોનું સ્મરણ કરે છે તેની માફક યશ્ચાતાપ કરતો હુબને અનુભવે છે એમ જાણી સાધકે હિંમતવાન બની સયમ પાલનમાં શુરવીર બની રહેવું

પતે મો કસિણે ફાસા, ફરુમા દુરહિયામયા ।  
 હત્પી વા સરસંચિના, કીવા ઘસ ગયા ગિર્હ સિ ચેમિ ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હે શિષ્યો ! (૨) પૂર્વોક્ત (૩) સમસ્ત (૪) સ્પર્શ  
 (૫) ક્રમ-ક્રમ (૬) હુ સબ બાણેથી (૭) પીડિત (૮) કામીની માફક (૯)  
 ન્યુ સક (૧) ગમરાઈ (૧૧) ઘરે (૧૨) બાગી જમ છે

ભાવાર્થ:- હે શિષ્યો ! પૂર્વોક્ત પરીવહો-ઉપસર્ગો સર્વ  
 અસક અને દુઃખદાયી છે તેનાથી પીડિત થઈ કાચર તથા અજ્ઞાન  
 સામક પરીવહોથી ગમરાઈને સમમને છોડી બારે કમી છવ મુદ્દસ  
 વાસને મારણ કરે છે જેમ સમ્રામમાં બાણેથી ધાનક કચેલ કામી  
 સમ્રામને છોડી બાગી જમ છે જેમ બધી આત્માથી સાધકોએ  
 ઉપયોગવત રહી દુકના મારણ કરી પરીવહથી નહિ ગમરાઈ સમ  
 આવે મુદ્દન કરી સમમ પાલન કરવું એ જ સામક આચાર છે

પહેસો ઉદેશો સમાપ્ત

અઙિમે સુદમા મંગા મિસ્ત્રુળ જે દુરુષતા ।  
 જરથ ઈગે યિસીયતિ, ણ ચયતિ જયિત્ત ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વોક્ત પશાત્ (૨) સુખ ઉપસમ (૩) નીચ  
 આદિત્વ નો (૪) સાધુને (૫) દુસ્તર (૬) સમપરપ ઉપસમથી (૭) ટેરકાએ  
 (૮) શિષ્ય અને છ (૯) સમમ નિર્વાહ કરતા સમમ થના (૧૦) નથી

ભાવાર્થ:- સ્વચ્છ આદિ જ્ઞાતિજનોનો સ્નેહ મનઘ ધણો  
 સુદમ પરીવહ છે તેન છોડવો ધણો દુષ્કર છે બાવા ધનપોથી

કેટલાએક સાધકો શિથિલ બની બચ છે અને સયમ નિર્વાહ કરવા સમર્થ થતા નથી. આ સબંધરૂપ ઉપસર્ગને સહન કરવો કઠિન છે, આ અનુકૂળ ઉપસર્ગ રહેલ છે, પ્રથમનાં ઉદ્દેશમાં પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગ બાદ આ અનુકૂળ સબંધી વિધિ બતાવે છે આ સૂક્ષ્મ ઉપસર્ગ બાદ શરીરને નહિ પરંતુ ચિત્તને વિકૃત કરવાવાળા છે. બાદ્ય ઉપસર્ગ શરીરને વિકૃત કરનારા છે બાદ્ય ઉપસર્ગો સહન કરવા મહાન પુરુષો મધ્યસ્થવૃત્તિ ધારણ કરી સહન કરી શકે છે પરંતુ આવા માતાપિતા આદિ સ્વજનોનો સ્નેહરૂપ ઉપસર્ગમાં મધ્યસ્થવૃત્તિ ધારણ કરવી કઠિન છે એમ બાણી સાધકે બાગૃત રહી સંયમપાલન કરવું.

<sup>૧</sup>અપ્પેગે <sup>૨</sup>નાયઓ <sup>૩</sup>દિસ્સ, <sup>૪</sup>રોયંતિ <sup>૫</sup>પરિવારિયા ।

<sup>૮</sup>પોસ <sup>૭</sup>જૈ <sup>૬</sup>તાય ! <sup>૯</sup>પુટ્ટોઽસિ, <sup>૧૦</sup>કસ્સ <sup>૧૧</sup>તાય ! <sup>૧૨</sup>જહાસિ <sup>૧૩</sup>જે <sup>૧૪</sup>॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) કોષ (૨) જ્ઞાતિજનો (૩) સાધુને દેખી સાધુની નજીક આવી (૪) ઘેરીને (૫) રૂઢન કરે છે (૬) કહે છે કે તાત ! (૭) તુ અમારું (૮) પોષણ કર (૯) પાલન પોષણ કરેલ છે (૧૦) અમોએ તમારું (૧૧) કયા કારણે (૧૨) હે તાત ? (૧૩) છોડે છે (૧૪) અમોને

બાવાર્થ - સાધુના પરિવારવાળા માતાપિતા આદિ સ્વજનો સાધુને દેખી સાધુ નજીક આવી વિટળાઈને રાવા લાગે છે અને કહે છે કે હે તાત ! તુ કયા કારણે અમારો ત્યાગ કરે છે ? અમોએ તમારું પાલન પોષણ કરેલ છે માટે હવે તુ અમારૂં પાલન પોષણ કર, આ રીતે દ્વિનતાથી સાધુને પોતાના ઘેર લઈ જવા માટે કાકલુદ્ધી કરે છે કે અમારુ રક્ષણ કરનાર અન્ય કોઈ નથી

<sup>૩</sup>પિયા <sup>૨</sup>તે <sup>૪</sup>ચેરઓ <sup>૧</sup>તાય ! <sup>૫</sup>સસા <sup>૬</sup>તે <sup>૭</sup>ચુહિયા <sup>૮</sup>હમા ।

<sup>૧૧</sup>માયરો <sup>૮</sup>તે <sup>૯</sup>સગા <sup>૧૨</sup>તાય ! <sup>૧૦</sup>સોયરા <sup>૧૪</sup>કિં <sup>૧૫</sup>જહાસિ <sup>૧૩</sup>જે ? ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) દે પુત્ર (૨) તમારા (૩) પિતા (૪) કહે છે (૫) જાહેન (૬) તમારી (૭) નાની છે (૮) તમારા (૯) સગા (૧૦) સહોદર (૧૧) સાથે છે (૧૨) દે પુત્ર (૧૩) જાહેન (૧૪) જાહેન (૧૫) તમારે છે

ભાવાર્થ— નવ શિક્ષિત સાધુના પરિવારવાળા સાધુને કહે છે કે દે પુત્ર । તમારા પિતા વૃદ્ધ છે તમારી જાહેન નાના જમસ્તી છે તમારા સહોદર સાથે છે તે જાહેન સગાનો તુ શા માટે તમાર કહે છે ? આ રીતે પ્રાદુરપાત્રને હાથ સ્વજન વર્ગ સાધુને વૃદ્ધ વાસના હાથ જવા માટે દીન બની ઠાકણી કહે છે

માયરં પિયરં પોસ, ઈષ લોગો મથિસ્ત્વતિ ।

ઈષં સુ લોહ્યં તાંય ! જે પાલેતિ ય માયરં ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) માતા (૨) પિતાનું (૩) પોષણ કરે (૪) માતાપિતાનું પોષણ કરવાથી (૫) સુત્રિ (૬) દોષ (૭) એ જ (૮) નિમગ્ન (૯) લોહ્ય (૧૦) લોહ્ય છે (૧૧) દે પુત્ર (૧૨) માતા પિતાનું પાલન કરવું

ભાવાર્થ— દે પુત્ર । તમારા માતા પિતાનું પાલન પોષણ કરે માતા પિતાના પાલન પોષણ કરવાથી પરદોષમાં સુત્રિ પ્રાપ્ત થાય તેમ જ માતા પિતા આદિ સ્વજનોનું પાલન પોષણ કરવું જોઈએ જોવો જગતમાં આમાર છે

જાહેન મહુજ્જાયા, પુત્તા તે તાંય ! સુજ્જાયા ।

મારિયા તે જાવા તાત ! માં સા અલં જણ ગમે ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉત્તરોપર જ એમ (૨) મધુર બાળી (૩) નાની જાહેન છે (૪) દે પુત્ર (૫) તમારા (૬) પત્ની (૭) તમારી (૮) દે પુત્ર (૯) નવપુત્રાન છે (૧૦) દે પુત્ર (૧૧) જાહેન (૧૨) પુત્ર પાત્રે (૧૩) માલી જાહેન (૧૪) કથિત.

ભાવાર્થ - હે પુત્ર ! એક પછી એક એમ ઉત્તરોત્તર જન્મેલા તમારા પુત્રો મધુરભાષણ કરવાવાળા હજી નાની ઉમરના છે અને તમારી સ્ત્રી હજી નવયૌવના છે તે તમારા ત્યાગથી કદાચિત્ અન્ય પુરુષ પાસે ચાલી જાય અગર ઉન્માર્ગ ગામિણી બની જાય તેા લોકમાં મહાન અપવાદ થાય

<sup>૨</sup> <sup>૧</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૭</sup> <sup>૮</sup> <sup>૯</sup>  
 એહિ તાય ! ઘરં જામો, માગ કમ્મે સહા વયં ।  
<sup>૧૦</sup> <sup>૧</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૨</sup> <sup>૧૫</sup> <sup>૧૩</sup> <sup>૧૪</sup>  
 વિતિયં પિ તાય ! પાસામો, જામુ તાવ સયં ગિહ ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) હે પુત્ર ? (૨) આવો (૩) આપણા ઘેર (૪) ચાલો તમે કોઈ (૫) કામ ન કરશો (૬) અમે (૭) સર્વ કાર્ય (૮) કરીશું (૯) હે પુત્ર ? (૧૦) બીજી વખત (૧૧) તમે દેખો કે (૧૨) ચાલો (૧૩) આપણા (૧૪) ઘરે (૧૫) હમણા જ

ભાવાર્થ :- હે પુત્ર ! તમે ઘરના કાર્યથી ગલરાઈ અમોને છોડી તમે ચાલ્યા ગયા પરંતુ હવે અમે સૌ તમારા કાર્યમાં સહાયક થશું - અગર તમે કોઈ કાર્ય ન કરશો અગર અમે સર્વ કાર્ય કરી દેશું માટે હવે હમણા જ આપણા ઘેર આવો અમે તમારી સાથે સ્નેહ રાખી તમોને અનુરૂપ રહેશું.

<sup>૨</sup> <sup>૧</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૭</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 ગતું તાય ! પુગો ગચ્છે, ણ તેણાસમણો મિયા ।  
<sup>૮</sup> <sup>૧</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૨</sup> <sup>૧૩</sup>  
 અકામગં પરિક્કમં, કો તે વારેઝ-મરિહિતિ ? ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હે પુત્ર ! (૨) એકવાર ઘરે આવો (૩) પશ્ચાત્ (૪) આવજો (૫) અશ્રમણ (૬) નહિ થઈ જા (૭) તેમા (૮) ઘરના કામકાજમાં ખચ્છા રહિત (૯) તમારી મિત્ર અનુસાર કાર્ય કરવામા (૧૦) કોણ (૧૧) તમોને (૧૨) નિષેધ (૧૩) કરી શકે છે

ભાવાર્થ :- હે પુત્ર ! જ્યેષ્ઠવાર ઘરે આવો ફરી બહી આવજો  
જ્યેષ્ઠ કસ્વામાં તુ અશ્વમયુ નહિ થઈ જા ધરનાં કાર્યમાં ઇચ્છાશક્તિ  
બની તમારી રુચિ અનુસાર કામ કરતા તમોને કોણ નિરોધ કરી  
શકે તેમ છે ? તમો સ્વજનોને મળીને ફરી આવજો અથવા વૃદ્ધા  
વસ્થા આવેથી તમારી ભોજેષ્ઠા નિવૃત્ત થવાથી સમય અનુમ્મન  
કરવામાં તમોને કોણ રોકી શકે તેમ છે ?

જં કિંચિ અણગ તાત ! સં પિ સુઠ્ઠં સમીકર્ત ।  
હિરણ્યં ધવહારાહ, તપિ દાહામુ તે ધપ ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ને કાંઈ (૨) તમારું જે હેતુ (૩) હે પુત્ર ! (૪) કે  
(૫) સ્વ (૬) બરી આવેલ છે (૭) તમારા વ્યવહાર માટે (૮) દ્રવ્ય (૯)  
તમોને (૧૦) જામો (૧૧) આપીશુ

ભાવાર્થ :- હે પુત્ર ! તમારા ઉપર ને કાંઈ જાણ જેવું હેતુ  
તે સર્વ જામોએ બરાબર પતાવી દીધેલ છે અને તમારા વ્યવહારમાં  
ને કાંઈ દ્રવ્યની જરૂર હશે તે સર્વ જામો તમોને હથેશુ માટે તમે  
આપજો જેર આવો.

ઈષેષ ણ સુસેદ્ધિ, કાલુણીય સમુદ્ધિયા ।  
વિવદ્ધો નાહસંગેદિ, તત્તોઝારં પહાવહ ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જા પ્રકારે (૨) કરણામુક્તા (૩) અથવા આદિ (૪)  
સાધુને શિખામયુ દે છે (૫) શાંતિસમયી અંધારેલ (૬) કાચર સાધક (૭) તે  
સમય (૮) ધરતરફ (૯) જાય છે

ભાવાર્થ :- કરણાથી મુક્ત સ્વજનો અથવા આદિ સાધુને  
ઉપદેશક મુજબ શિખામયુ દેતા પદ્માત્ શાંતિના સમયમાં અંધારેલ

રાગવાળા અલ્પ પરાક્રમી ગુરુક્રમી સાધક પ્રવ્રજ્યાને છોડીને માતા-  
પિતા આદિમાં મોહિત બની ગૃહસ્થવાસમાં ઘરે આલ્થો જાય છે  
અને માનવલવને નિરર્થક બનાવે છે

<sup>૧</sup>જહા <sup>૪</sup>રુક્લં <sup>૨</sup>વૃૈ <sup>૩</sup>જાયં, <sup>૫</sup>માલુયા <sup>૬</sup>પડિબંધઈ ।

<sup>૭</sup>एवं <sup>૧૦</sup>णं <sup>૮</sup>पडिबंथंति, <sup>૯</sup>णातओ <sup>૧</sup>असमाहिणा ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જેમ (૨) વનમાં (૩) ઉત્પન્ન (૪) વૃક્ષને (૫) લતા  
(૬) બાંધી લે છે (૭) એવા પ્રકારે (૮) જ્ઞાતિજનો (૯) અસમાધિદ્વારા (૧૦)  
બાંધી લે છે

ભાવાર્થ:- જેમ જગલમાં-વનમાં ઉત્પન્ન વૃક્ષને લતા  
ચોતરફ વીટાઈ બાંધી લે છે એવી રીતથી સાધુને જ્ઞાતિજનો  
અસમાધિદ્વારા મોહપાસથી બાંધી લે છે એવા પ્રકારે સંસારી  
જીવો સાધુને સયમથી પતિત કરવામાં સહાયક બને છે પરિવાર  
વર્ગ મિત્ર નહીં પરંતુ શત્રુતુ કાર્ય કરે છે અને પોતાને તથા  
સાધુને બંનેને દુર્ગતિ પ્રાપ્ત કરવામાં સહાયક થાય છે

<sup>૧</sup>विबद्धो <sup>૨</sup>नातिसंगेहि, <sup>૩</sup>हृथी <sup>૪</sup>वा <sup>૫</sup>वी <sup>૬</sup>नवगहे ।

<sup>૭</sup>पिट्तो <sup>૮</sup>परिसप्पन्ति, <sup>૯</sup>सुघ <sup>૧૦</sup>गो <sup>૧</sup>व्व <sup>૨</sup>अदूरए ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) બંધાયેલ સાધુની (૨) માતાપિતા આદિ સ્વજન (૩)  
અનુકૂળ સબધ દ્વારા (૪) હાલીની સમાન અનુકૂળ (૫) નવીન ગ્રહણ કરેલ  
(૬) નવી વિચાલેલ ગાય (૭) જેમ વાછરૂની પાસે જ રહે છે (૮) પાછળ પાછળ  
સ્વજન વર્ગ (૯) આચરણ કરે છે

ભાવાર્થ:- જે સાધુ માતાપિતા આદિ સ્વજનવર્ગના મોહમાં  
પડી પ્રવ્રજ્યાને છોડી ઘરે આલ્થો જાય છે તેનો પરિવાર વર્ગ નવીન



મહાશ્વ કહેલ હાથીની સમાન એ સાધુને અત્યુદ્ધ જાતન રાજે છે  
અને સાધુની પાછળ પાછળ ફરે છે જેમ નવી વિશાલેલ અમ  
પોતાના પાછડીની પાસે જ રહે છે એની માફક પરિવાર વર્ગ સાધુની  
પાસે જ રહે છે

एते सगा मणूसाणं पाताला य अतारिमा ।

कीवा जत्य य किस्संति, नाह सगेहि मुच्छिया ॥ १२ ॥

શબ્દાર્થ (૧) માતાપિતા આદિનો સત્ર (૨) મનુષ્યોને મળે (૩)  
સમુદ્ર સમાન (૪) દુસ્તર છે (૫) જેમાં (૬) શાતિસત્રમા (૭) મૂર્છિત (૮)  
અસમર્થ પ્રભુ (૯) કહેવાને પામે છે

ભાવાર્થ - માતાપિતા આદિ સ્વજન વર્ગનો સબધ સમુદ્રની  
સમાન દુસ્તર રહેલ છે શાતિ સત્રમાં સ્નેહમાં પડેલ શક્તિથી  
જીવો કલેશ ભોગવે છે જીવ મોહરૂપ પાસમાં બધામ તેને સત્ર  
કહેવાય સગ-સ્નેહ છે તે કમબખતના હેતુ છે જેમ સમુદ્રને  
હાથથી તરવો મનુષ્યોને દુર્લભ છે એની માફક અરૂપ પરાક્રમી  
જીવોને સ્વજનોના સગથી છૂટવું મુશ્કેલ છે અને તેઓ આત્મ  
સબધમાં કાંઈ પણ વિચાર કરી શક્તા નહિ હોવાથી સસાર  
પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે

त य भिक्षू परिन्ताय, मण्डे सगा महामवा ।

जीयियं नायकविज्ञा मोक्षा घम्म-मणुसारं ॥ १३ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) શાતિ સબધના સ્વરૂપને (૨) સાધુ (૩) ભય (૪)  
સવ સસારીઓના (૫) સબધ મહાન કમના (૬) આશ્વ દ્વારા છે (૭)  
સાધુની સાધુ (૮) સર્વોત્તમ (૯) ખર્ચે (૧૦) અસમર્થ જીવનની (૧૧) પ્રજા  
(૧૨) ન કરે.

**ભાવાર્થ**— સાધુ પુરુષ જ્ઞાતિજનના સંસર્ગને સંસાર વૃદ્ધિનું પ્રધાન કારણ જાણી તેનો ત્યાગ કરે, કારણ કે સ્નેહ છે તે કર્મ-બંધનનું મહાન્ આશ્રવદ્વાર છે જ્ઞાતિ સંબંધ છે તે અનુકૂળ પરીણ છે. જેથી સાધુ સર્વોત્તમ આર્હત ધર્મને સાંભળી અસયમી જીવનની ઇચ્છા કરે નહિ.

અહિમે સંતિ આવદ્વા, કાંસવેળં પવેદ્વયા ।  
બુદ્ધા જત્યાવસંપંતિ, સીર્યંતિ અહા બુજર્હિ ॥ ૧૪ ॥

**શબ્દાર્થ** : (૧) પશ્ચાત્ કાસ્યપ (૨) આવર્ત (૩) પ્રાપ્ત થતાં (૪) ગોત્રી ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી (૫) દ્વારા બતાવેલ (૬) જ્ઞાની સાધકો તેનાથી (૭) દૂર રહે છે (૮) અજ્ઞાની પુરુષ (૯) આસક્ત બને છે (૧૦) જેમાં

**ભાવાર્થ**— ઉપરોક્ત અધિક ૨ પશ્ચાત્ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી દ્વારા બતાવેલ આવર્ત—સંસાર પરિબ્રમણ, તે ભાવ આવર્ત મહા મોહનીય કર્મના ઉદયથી ઉત્પન્ન વિષયભોગની ઇચ્છાને સિદ્ધ કરવાવાળી સ પત્તિ વિશેષની પ્રાર્થના તે ભાવ આવર્ત, તેને સંસારનો હેતુ ભગવત મહાવીર મહેલ છે જ્ઞાની પુરુષ, એ આવર્તોના ક્ષણ વિપાકને જાણતા હોવાથી પ્રમાદને વશ નહિ થતા તેનાથી દૂર રહે છે પરંતુ જે અજ્ઞાની છે તે આવર્તમાં ફસાઈ પડે છે અને મહાન દુઃખો ભોગવે છે

રાયાણો રાયઽમન્ત્રા ચ, માહ્ણા અદ્વૃચ સ્વર્ત્તિયા ।  
નિમંતયંતિ ભોગેર્હિ, મિર્વચુયં સાદ્વુજીર્વિણં ॥ ૧૫ ॥

**શબ્દાર્થ** (૧) રાજા મહારાજ (૨) રાજમત્રી (૩) બ્રાહ્મણ અથવા ક્ષત્રિય (૪) ઉત્તમ આચારથી (૫) સાધુને (૬) જીવન નિર્વાહ કરવાવાળા (૭) શબ્દાદિ વિષયભોગો ભોગવવા માટે (૮) ભિક્ષુને (૯) આમત્રણ કરે છે

સાવાર્થ - શબ્દ તથા અકર્તૃ મહાશબ્દ તથા શબ્દમત્રી-  
પ્રધાન તથા પ્રાસાદ્ય તથા પુરોહિત અથવા કૃત્રિય એ સર્વે ઉત્તમ  
આચારથી જીવનનિર્વાહ કરવાવાળા યૌવન સખન્ન સાધુને-શિષ્યને  
શબ્દાદિ વિષયભોગોને ભોગવવાનું આમત્રણ કરે છે ( આમત્રણને  
હેતુ ત્યાગનો મહિમા છે ત્યાગની પૂજા છે ) સસારીઓને ભોગો  
પ્રિય હોઈ ભોગોનું આમત્રણ આપે છે

इत्यस्तस्मिन् जाणेहि, विहार-गमणेहि य ।

હુંજ ભોગે રમે સંગે, મહરિસી ! પૂજયાતુ તં ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હે મહર્ષિ ! (૨) તમારી પૂજા કરવાને ઇચ્છીએ છીએ  
(૩) ઉત્તમ (૪) ભોગોને (૫) ભોગવો (૬) હાથી (૭) ધોડા (૮) રથ (૯)  
પાસખીનો ઉપભોગ કરે (૧) ભાગ મળીઆમાં વિતરે

સાવાર્થ - પૂર્વોક્ત અકર્તૃ આદિ મુનિની પાસે ઉપસ્થિત  
વધ કહે છે હે મહર્ષિ ! તમે હાથી, ધોડા રથ પાસખી આદિ  
વાહનોનો ઉપભોગ કરે અને ચિત્ત વિનોદ રૂપ હીઠાને ખાટે ભાગ-  
ખળીયા આદિ સ્થાનોમાં વિચરતા ધોડા ઉત્તમ ભોગોને ભોગવો  
અને તમારી પૂજા સત્કાર કરીએ છીએ વિષયભોગોની સામગ્રી  
આપી સત્કારીએ છીએ.

इत्थं गन्ध-मलकारं, इत्थीजो सघणानि य ।

હુંજાદિમાઈ, ભોગાઈ આડસો ! પૂજયાતુ તં ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) વસ્ત્ર (૨) ગન્ધ (૩) અલકાર-મૂલ્ય, (૪) સ્ત્રીઓ  
તથા (૫) સ્ત્રી (૬) ભોગોને (૭) આપ ભોગવો (૮) આવા પ્રકારના (૯)  
આપની પૂજા (૧) હે આધુષ્યમન ! (૧૧) કરીએ છીએ.

ભાવાર્થ.— હે આયુષ્મન્ ! વસ્ત્ર, ગધ, અલંકાર-ભૂષણ, સ્ત્રીઓ, શય્યા આદિ ભોગોને આપ ભોગવો અમે આપની પૂજા કરવા આમત્રણ આપીએ છીએ મનને પ્રસન્ન કરે તેવા ભોગોને ભોગવતા થકા વિચરો ! અમે ભોગોપભોગની સામગ્રી દઈને આપનો સત્કાર કરીએ છીએ.

જો તુમે નિયમો ચિણ્ણો, મિક્તુભાવમ્મિ સુવ્વયા ।  
અગાર-માવસંતસ્સ, સવ્વો સંવિજ્જણ તહા ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) હે સુંદરવ્રતવાળા મુનિવર (૨) ભિક્ષુભાવમાં (૩) તમે (૪) જે (૫) વ્રત નિયમના (૬) અનુષ્ઠાન કર્યા છે (૭) તે ગૃહવાસમાં (૮) નિવાસ કરતા (૯) સર્વે (૧૦) પુર્વમાફક (૧૧) બની રહેશે

ભાવાર્થ.— હે સુંદરવ્રત ધારણ કરનાર મુનિ ? પ્રવ્રજ્યા સમયે ઇન્દ્રિય તથા મનને શાંત કરીને ભિક્ષુભાવથી તમોએ જે મહાવ્રત આદિ નિયમોનાં સદ્અનુષ્ઠાન કર્યા છે, તે સર્વ ગૃહસ્થવાસમાં રહેતા અને ભોગોને ભોગવતા થકા પણ પાલન કરી શકાશે કારણ કે મનુષ્ય દ્વારા કરેલા પુણ્ય અગર પાપના ફળ ભોગવ્યા વિના તેનો નાશ થતો નથી આવા પ્રકારે અજ્ઞાની અસયમી જીવો સાધુ મહા-પુરુષોને સંયમથી પતિત કરવા પોતાના અજ્ઞાનના વશે વિષયભોગો ભોગવવાને આમત્રણ આપે છે તેથી સાધકે જાગૃત રહી સંયમ પાલન કરવું

ચિરં દુહજ્જમાણસ્સ, દોસો દાણિં કુતો તવ ? ।  
ઈચ્છેવ ણં નિમન્તેન્તિ. નીવારેણ વ સૂયરં ॥ ૧૯ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) હે મુનિ ? દીર્ઘકાળથી (૨) સયમના અનુષ્ઠાન પૂર્વક વિહાર કરતા (૩) આપને (૪) ભોગો ભોગવતા સમય (૫) કેમ (૬) દોષ

ભાવાર્થ - શબ્દ તથા ચક્રવર્તી મહારાજ તથા રાજમત્રી-  
પ્રધાન તથા બ્રાહ્મણ તથા પુરોહિત અથવા કૃત્રિય જે સર્વે ઉત્તમ  
આચાર્યથી જીવનનિર્વાહ કરવાવાળા યૌવન સંપન્ન સાધુને-ભિક્ષુને  
શબ્દાદિ વિષયસોબોને સોમ્યવાનું આમત્રણ કરે છે ( આમત્રણને  
હેતુ ત્યાગનો મહિમા છે ત્યાગની પૂજા છે ) સસારીઓને સોબો  
પ્રિય હોઈ સોબોનું આમત્રણ આપે છે

‘ઈત્ય’સ્ત્સરહ ‘જા’નેર્હિ, ‘વિ’હાર-ગમ’નેર્હિ ય ।

શુંજ ‘મો’ગે ‘હમે સમ્’ધે, મહરિસી ! પૂજયામ્ ત ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) હે મહર્ષિ ! (૨) તમારી પૂજા કરવાને ઇચ્છાએ છીએ  
(૩) ઉત્તમ (૪) સોબોને (૫) સોમ્યો (૬) હાથી, (૭) ઘોડા (૮) રથ (૯)  
પાલખીનો ઉપયોગ કરો (૧૦) આજ અખીઆમાં વિચરો

ભાવાર્થ - પૂર્વોક્ત ચક્રવર્તી આદિ મુનિની પાસે ઉપસ્થિત  
થઈ કહે છે કે હે મહર્ષિ ! તમે હાથી ઘોડા રથ પાલખી આદિ  
વાહનોના ઉપયોગ કરો અને ચિત્ત વિનોદ રૂપ કીર્તાને માટે આજ  
અખીઆ આદિ સ્થાનોમાં વિચરતા થકા ઉત્તમ સોબોને સોમ્યો  
અમે તમારી પૂજા સત્કાર કરીએ છીએ, વિષયસોબોની સામગ્રી  
આપી સત્કારીએ છીએ.

‘ઈત્ય’ ગૌંધ-મલ્લંકાર, ‘ઈત્થી’ઓ સમ્પન્નાણિ ય ।

શુંજાઈમાઈ, ‘મો’ગાઈ જાવસો ! પૂજયામ્ ત ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) વસ્ત્ર (૨) ગૌંધ (૩) અલંકાર-સૂત્ર (૪) સ્ત્રીઓ  
તથા (૫) સપ્તા (૬) સોબોને (૭) આપ સોમ્યો (૮) આવા પ્રકારના (૯)  
આપની પૂજા (૧૦) હે આધુઅમન ! (૧૧) કરીએ છીએ.

जो तुमे नियमो चिण्णो, भिक्खुभावग्भि सुव्वया ।  
अगार-मावसंतस्स, सब्बो संविज्जए तहा ॥ १८ ॥

**ભાવાર્થ:-** હે સુંદરવ્રત ધારણ કરનાર મુનિ ? પ્રવ્રજ્યા સમયે ઇન્દ્રિય તથા મનને શાંત કરીને બ્રહ્મભાવથી તમોએ જે મહાવ્રત આદિ નિયમોના સદ્અનુષ્ઠાન કર્યા છે, તે સર્વ ગૃહસ્થવાસમા રહેતા અને ભોગોને ભોગવતા થકા પશુ પાલન કરી શકાશે કારણ કે મનુષ્ય દ્વારા કરેલા પુણ્ય અગર પાપના ફળ ભોગવ્યા વિના તેનો નાશ થતો નથી આવા પ્રકારે અજ્ઞાની અસયમી જીવો સાધુ મહા-પુરુષોને સંયમથી પતિત કરવા પોતાના અજ્ઞાનના વશે વિષયભોગો ભોગવવાને આમંત્રણ આપે છે તેથી સાધકે જાગૃત રહી સંયમ પાલન કરવું

चिरं<sup>१</sup> दूहज्जमाणस्स,<sup>२</sup> दोसो<sup>६</sup> दाणिं<sup>४</sup> कुतो<sup>५</sup> तव ? ।<sup>३</sup>

हृच्चेव णं निमन्तेन्ति, नीवारेण व सूर्यं ॥ १९ ॥

शब्दार्थ . (१) हे मुनि ? दीर्घकाली (२) संयमता अनुष्ठान पूर्वक  
 विहार करता (३) आपने (४) भोगो भोगवता समय (५) केम (६) दोष

લાગે ! (૭) જાવા પ્રકારે (૮) જામત્રણ કરી દસાવે છે (૯) જેમ ભોગો સુખરને દસાવે છે એ પ્રકારે મુનિને ભોગો ભોગવવા (૧) ચાવસના શણકા પ્રસોજન આપી

ભાવાર્થ - હે મુનિવર ! જાપે મણા શીર્ષકાળ સુધી સવ મના જનુષ્ઠાનો કર્યા છે તો હવે ભોગો ભોગવતા આપને કર્યાથી દોષ લાગે ? એટલે દોષ લાગે નહિ જાવા પ્રકારે અકવર્તી આદિ તન્મયી સાધુને જામત્રણ આપીને જમ લોકો સુખરને ચાવસના શણકા પ્રસોજન આપી દસાવી મારે છે એજ પ્રકારે સાધુઓને ભોગોનું જામત્રણ આપી સાધુઓને દસાવી સવમ લાવથી પ્રજ કરાવે છે જેમ બહુ સસારી જીવોના સસર્જથી-સબધથી સાધુઓને (લોભોના કવવા વિષાકોને બહુ) દૂર રહેવું તે ક્ષિતકર છે

ઓદ્ય્યા મિલ્લ્લાચરિયાણ, અચ્ચપંતાં જવિસાણ ।  
તત્થ મેદાં વિસીયતિ, ઉચ્ચમાણંસિ ષ વુચ્ચલા ॥ ૨૦ ॥

શબ્દાર્થ (૧) બિશુભર્તા આદિ સમાચારી પાલન આદિ જામત્રણ આદિદ્વારા ( ) પ્રેરિત કર્યા કરતા (૩) સમાચારી પૂર્વક નિર્વાહ કરવામાં (૪) અસમમ (૫) મુખજ્ય (૬) સિલિલ બને છે (૭) સવમ પાલનમાં-જેમ મોલમા (૮) જેમ (૯) કુળજ બળદ માછી જમ છે

ભાવાર્થ :- સાધુ સમાચારી પાલન કરવા માટે જાવામાં આદિ તરફથી પ્રેરિત કરવા છતાં મૂખ સાધકો સાધુ સમાચારીનું પાલન કરવામાં શિથિલ બની સવમને છોડી દે છે જેમ ઉચ્ચા મારે જતા દુર્બળ બળદ માછી જમ છે પછી જમ છે જેમ શિથિલ-આર્દ્રાઓ દશપ્રકારની સાધુ સમાચારીપૂર્વક સવમપાલન કરવામાં અશક્ત બની મોક્ષ પ્રાપ્તિનું પ્રધાન સાધન, જે અનેક જીવોની પશ્ચાત્ત પ્રાપ્ત વચેલ મહાપુરુષો દ્વારા આચરિત ચિતામણિ રત્ન સમાન, અવિતનીય, પ્રજાવવાળા જેવા સવમથી પતિત થાય છે પણ

મહાત્રત રૂપ ભારને વહન કરવામા અસમર્થ જીવ સસાર પરિબ્રમણુ-  
રૂપ આવર્તમા ફસાઇ જાય છે

<sup>૨</sup>અચયંતા <sup>૧</sup>વ લૂહેણં, <sup>૩</sup>ઉવહાણેણ <sup>૪</sup>તજ્જિયા ।

<sup>૮</sup>તત્થ <sup>૫</sup>મંદા <sup>૬</sup>વિસ્ત્રોયંતિ, <sup>૭</sup>ઉજ્જાણંસિ <sup>૮</sup>જરગ્ગવા ॥ ૨૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) રૂક્ષ સયમપાલન (૨) નહિ કરી શકવાથી અને (૩) તપકર્મથી (૪) પીડિત થઇ (૫) મૂર્ખજીવ-સાધક (૬) ખૂદો બળદ (૭) જાંચા માર્ગમાં કલેશ પામે છે (૮) સયમમા (૯) કલેશને પામે છે

ભાવાર્થ.- સયમના પાલન કરવામા અસમર્થ તથા તપસ્યાથી ભય પામતો કલેશ પામતો મૂર્ખ સાધક સયમ માર્ગમાં કલેશને પામે છે જેમ ઉચા માર્ગમાં ખૂદો બળદ કલેશને પામે છે.

<sup>૧</sup>एवं <sup>૨</sup>નિમત્તળ <sup>૩</sup>લહ્ણં, <sup>૪</sup>મુચ્છિયા <sup>૫</sup>ગિદ્ધ <sup>૬</sup>इत्थीसु ।

<sup>૭</sup>अज्झोववन्ना <sup>૮</sup>કામેહિં, <sup>૯</sup>ચોદ્ધજંતા <sup>૧૦</sup>ગયા <sup>૧૧</sup>ગિહં ॥ ૨૨ ॥ ત્તિ વેમિ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વોક્ત પ્રકારથી ભોગો ભોગવવા માટે (૨) નિમત્રણુ (૩) પ્રાપ્ત થતાં (૪) કામભોગોમાં આસક્ત (૫) મોહિત અને (૬) સ્ત્રીઓમાં (૭) દત્તચિત્ત પુરુષ સયમપાલન માટે (૮) કામભોગોમાં (૯) પ્રેરિત કરવા છતાં (૧૦) ગૃહસ્થવાસમાં (૧૧) જાય છે

ભાવાર્થ.- વિષયભોગોના સાધન ભૂત હાથી, ઘોડા, રથ, પાલખી આદિમાં તથા સ્ત્રીઓમાં મોહિત કામભોગોમાં દત્તચિત્ત પુરુષને પૂર્વોક્ત પ્રકારથી ભોગો ભોગવવાનું આમત્રણ પ્રાપ્ત થતા સયમપાલન માટે આચાર્યો આદિ તરફથી પ્રેરણા મળવા છતાં ભોગોમાં આસક્ત મૂર્ખ સાધક સયમને છોડી ગૃહસ્થપણને ધારણ કરી ગૃહસ્થ બની જાય છે અને આત્માને સસાર, પરિબ્રમણરૂપ આવર્તમાં ધકેલી દે છે જેમ જાણી આત્માથી જીવોએ કામભોગોથી દૂર રહેવાને સંયમપાલનમાં જાગૃત રહેવું એ જ શ્રેયસ્કર છે

અધ્યયન ૩ જી સમાપ્ત



જહા સગામકાલમ્મિ, પિહ્તો મીઠ વેહ્હ ।

વલય ગહ્ણ ણૂમં, ક્ષે જાણહ પરાજયં ? ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) મુઢના સમયે (૩) કાયર પુરુષ (૪) પીઠની પાછળ (૫) ખાઈ જેવા (૬) ગહ્ણસ્થાન (૭) ગુપ્તસ્થાન (૮) જેમ રાત્રે છે તેમ જ વિચાર કરે છે કે કાનો (૯) કાણુ બાણુ છે ? (૧) પરાજય થશે

ભાવાર્થ - જેમ કાયર પુરુષ મુઢના સમય પહેલાં પોતાના રક્ષણ માટે ખાઈ અથવા કોઈ બઢન ગુપ્ત સ્થાનો ગુપ્ત સ્ત્રી યકાવ તેવાં સ્થાનો જેમ રાત્રે છે અને વિચાર કરે છે કે આ મુઢમાં મેને પરાજય થશે એ કાણુ બાણુ થકે ? જેથી સકટ પ્રાપ્ત થતાં પોતાનું રક્ષણ થઈ શકે તેવાં સ્થાનો તપાસી રાખવા જરૂરી છે જેમ માનવો સત્રુઓથી બચવા માટે પર્વતની શુક્રાઓ આદિ સ્થાનોનું નિરીક્ષણ કરી રાખે છે

મુહ્સાણ મુહ્સસ્સ, મુહ્સો હોહ તારિસો ।

પરાજિયાડવસપ્પામો, હિતિ મીઠુ ઉવેહ્હ ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ધણા મુહ્સોની (૨) એક મુહ્સમાં (૩) અવસર (૪) આવે (જેમાં જ અથવા પરાજયનો સકલ) (૫) કોઈ એવો (૬) સત્રુથી કારી જવાબ (૭) ગુપ્ત સ્ત્રી યકાવ (૮) એવા સ્થાનોની (૯) કાયર પુરુષ (૧) અવેશ્ણા કરી રાખે છે

ભાવાર્થ :- ધણા લાંબા સમયે અથવા એક જ મુહ્સમાં કોઈ એવો સમય-અવસર વિશેષ આવી જાય કે જેમાં જ અથવા પરાજયની સંભાવના રહે શિથિલો વિચારે કે કથાચિત પરાજય પામું તો

ગુપ્ત રહી શકાય તેવા સ્થાનનુ ગવેષણુ અગાઉથી કાયર પુરુષો શોધી રાખવા પ્રયત્ન કરે છે. અથવા તે શોધી રાખે છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭  
 एवं तु समणा एगे, अबलं नच्चाणं अप्पगं ।

૭ ૮ ૯ ૧૧ ૧૦  
 અણાગયં મયં દિસ્સ, અવિકપ્પંતિમં સુય ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઉપરોક્ત પ્રકારથી (૨) શ્રમણ (૩) કોષ (૪) પોતાને સંયમપાલનમાં (૫) અસમર્થ (૬) બળુ (૭) ભવિષ્યકાળના (૮) ભય (૯) દેખી (૧૦) જ્યોતિષ અથવા વ્યાકરણુ બળુ પોતાના નિર્વાહનુ (૧૧) સાધન બનાવી રાખે છે

ભાવાર્થ :— આવા પ્રકારથી કોઈ શ્રમણ જીવનભર સંયમ પાલન કરવામાં પોતાને અસમર્થ માની ભવિષ્યકાળના નિર્વાહની ચિંતાથી બચવા માટે વ્યાકરણુ અથવા જ્યોતિષ આદિ શાસ્ત્રોના અભ્યાસ કરી રાખે છે જેમ કાયર પુરુષ લડાઈમાં-યુદ્ધમાં જતાં પહેલાં પરાજિત થવાના ભયથી ગુપ્ત સ્થાનો શોધી રાખે છે તે રીતે કાયર સાધક આવી વિદ્યાઓને શીખી નિર્વાહનુ સાધન માનીને તેને પોતાનું રક્ષણુ માને છે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭  
 કો જાણઈ ચિરુવાતં, હૃત્થીઓ ઉદંગાઉ વા ।

૧૦ ૮ ૯ ૮ ૭  
 ઘોહજ્જંતા પવવ્વામો, ણ ણો અત્થિપકપ્પિયં ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) કોષ (૨) બળુ શકે કે (૩) સ્ત્રીઓથી અથવા (૪) કાચા જલના સ્થાનથી મારો (૫) સયમ બ્રહ્મ થઈ જાય (૬) મારી પાસે પૂર્વ ઉપાર્જિત (૭) દ્રવ્ય પણ નથી (૮) તેથી હસ્તશિક્ષા, ધનુર્વેદ આદિ વિદ્યા કોષએ (૯) પૂછવાથી (૧૦) બતાવી શકાય

ભાવાર્થ :— સયમ પાલન કરવામાં અસ્થિર ચિત્ત પુરુષ એમ ચિંતા કરે છે કે સ્ત્રી સેવનથી અથવા કાચાજલના સ્થાનથી કોઈ

પ્રકોશથી જ્ઞાપિત હું સ્વયમથી પતિત થાઉં તે કેમ જાણી શકાય? તેમ જ મારી પાસે 'પૂર્વોપાજિત' જ્ઞાન પણ નથી. તેથી હસ્ત શિક્ષા તથા મનુવેદ આદિ વિદ્યાઓનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરેલ હોય તો તે વિદ્યાથી સહટ સમયે મારો નિર્વાહ થઈ શકે, આવા સંસ્થો કરી જલ્પ પરાક્રમી સાબકો. સ્વયમરૂપ ધનને સાચવી શકતા નથી (સુમારે છે) અને સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરી જન્મ, જરા મરણાદિના અસ્તેશમાં ભ્રમણ કર્યા કરે છે અને હું ખોને લોગવતા કલેશ પામે છે.

इत्येव पडिछेइति, बलया पडिछेहिणो ।

चित्तिगिच्छसमावभा, पंयानं च लकोविया ॥ ६ ॥

શબ્દાથ (૧) એ પ્રકારે (૨) સ્વયમનું પાલન થશે કે નહિ એમ સ્વયમ (૩) કરવાવાળા (૪) માનને (૫) નહિ જાણનાર છૂપાઈ રહેવાની (૧) સ્થાનનું (૭) ત્રણેય કરનારા પુરુષની સમાન (૮) વિચાર કરનાર

ભાવાર્થ - હોય જલ્પ પરાક્રમી સાબક સ્વયમ જાણુ છો પચાત્ સ્વયમ પાલનનો અનુભવ થતાં પ્રવર્જિત સાબકને સૂઝા તથા કંઠા આહાર પ્રાપ્ત થાય, જ્ઞાપિત પ્રાપ્ત ન થાય, લોજનના સમય પચાત્ આહાર પ્રાપ્ત થાય, જૂનિ ઉપર શયન કરવું પડે, લોચ કચેડે પડે સ્નાન થાય નહિ, પ્રજાજર્મ પાલન આદિ કઠિન આવ્યાં જીવન પર્યંત પાલન કરવાના હોય છે તથા આ પ્રકારે સ્વયમનું પાલન થઈ શકશે કે નહિ થઈ શકે? આવા પ્રકારની ચકા કરવાનાળા કાચર સાબકો આ વીતરામ માનના અભણ જેમ મુદ્ધમાં જનાર કાચર પુરુષ મુદ્ધમાં જતા પેલા શંકિત ઘર્ષ કઠાય પરાજય થાય તો તેમથી જાણવ કરવા માટે છૂપાવાનાં રથાનો શોધી શકે છે એ પ્રકારે કાચર સાબકો મનમ પાલનની ચકાથી નિમિત્ત થાણ આદિ વિદ્યાઓથી પોતાનો જીવન નિર્વાહ ચલાવી ચકાય એમ માની સામાજિક જ્ઞાનનો આશ્રય લે છે

<sup>૨</sup> જૈ <sup>૧</sup> <sup>૫</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup>  
 ઉ સંગમકાલમ્મિ, નાયા સૂરપુરજ્ઞમા ।

<sup>૭</sup> <sup>૬</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૮</sup> <sup>૧</sup>  
 ગો તે પિટ્ટમુવેહિતિ, કિં પરં મરણં સિધા ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) પરંતુ (૨) જે પુરુષ (૩) જગત્ પ્રસિદ્ધ (૪) વીર પુરુષોમાં અગ્રેસર (૫) યુદ્ધ સમય પ્રાપ્ત થયે (૬) પાછા હઠવાની વાતપર (૭) ધ્યાન દેતો નથી (૮) મરણથી (૯) હોષ શકે (૧૦) વધારે (૧૧) થું

સાવાર્થ:- જે પુરુષ સંસારમાં પ્રસિદ્ધ તથા વીરપુરુષોમાં અગ્રેસર હોય એવા પુરુષો યુદ્ધ ઉપસ્થિત થતા, યુદ્ધમાં જતાં, પરાજય થવાની, કે છૂપાવાનાં સ્થાન ગવેષણના વિચારો કરતાં જ નથી. પરંતુ એમ માને છે કે બહુ બહુ તો મોત થશે એથી વિશેષ બીજું શું થવાનું છે ? એમ માની યશની ઇચ્છાવાળા મરણનો ભય રાખતા જ નથી સાધક પુરુષોએ પણ સયમપાલનમાં ધૈર્ય રાખી પ્રાપ્ત થતા પરીષદોને સમભાવે સહન કરવા જાગૃત રહેવું તે આત્માને માટે શ્રેયનું કારણ છે

<sup>૧૦</sup> <sup>૭</sup> <sup>૮</sup> <sup>૩</sup> <sup>૧</sup> <sup>૨</sup>  
 એવં સમુદિય મિક્ખૂ, વોસિજ્ઞાઽગાર-બંધણં ।

<sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup> <sup>૧</sup>  
 આરંભ તિરિયં કટ્ટુ. અત્તત્તાણ પરિવ્વણ ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) ગૃહ (૨) બંધનનો (૩) ત્યાગ કરી (૪) આરભને (૫) છોડી (૬) મોક્ષ પ્રાપ્તિ માટે (૭) સયમમાં સાવધાન (૮) સાધુ (૯) સંયમઅનુષ્ઠાન કરે (૧૦) એ રીતે

સાવાર્થ:- ઉપરોક્ત વીરપુરુષોની માફક સંયમમાં સાવધાન બનેલ સાધક ગૃહ બંધનનો ત્યાગ કરી, આરભનો ત્યાગ કરી, સયમપાલનમાં તત્પર થયેલ સાધુ મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે સંયમ અનુષ્ઠાન કરતો, થકો વિચરે કષાયો તથા ઇન્દ્રિયો ઉપર વિજય

મિળવવો મનુષ્યો માટે દુષ્કર રહેલ છે પરંતુ જો આત્માને વશ કરવા કષાયો તથા ઇન્દ્રિયો ઉપર વિજય પ્રાપ્ત કરવો દુષ્કર નથી

તમેગે પરિભાસતિ, મિષ્ણુય સાહુ-સીર્ષિયં ।

જે એવં પરિભાસંતિ, કાંતપ્તે તે સમાહિપ્ત ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉત્તમ આચારથી છૂવન નિર્વાહ કરનાર (૨) સ્થિત વિષયમાં (૩) ઠાઉ અન્ય ક્ષત્રી (૪) આશ્રેય વચન કહે છે એ આશ્રેય (૫) વચન કહેનારા (૬) અન્ય ક્ષત્રીઓ (૭) સમાધિથી (૮) દૂર છે

સાવાર્થ:- ઉત્તમ અને નિરવલ આચારથી પોતાનો છૂવન નિર્વાહ કરવાવાળા સાધુના વિષયમાં ઠાઉ આજ્ઞા કહેવાથી તેમ આશ્રેય વચનો કહેનારા અન્ય તીર્થીઓ સુસાધુઓની નિંદા કરનાર સમાધિરૂપ મીઠાથી દૂર રહેલા છે કારણ કે તેઓ સમ્યક્જ્ઞાન ક્ષત્રી આધિરૂપ અનુધાનોથી દૂર છે તેમ જ મીઠામાર્ગના અભણ છે.

સંયદ્સમકળ્યા ડ, અમ મન્નેસુ સુચ્છિયા ।

પિંહવાય ગિલાણસ્સ, જં સારેહ વલાહ ય ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ચૂદસ્થની (૨) ગાદી (૩) અવધાર કરો એ વસ્તુ (૪) જોઈ જીવનમાં (૫) આસક્ત રહો છો (૬) શેઠી સાધુ માટે (૭) આદાર (૮) યાવો છો (૯) આપો છો

સાવાર્થ:- અન્યતીર્થી સમ્યક્દષ્ટિ સાધુઓના વિષયમાં જોવો આશ્રય કરે છે કે તમારા સાધુઓનો અવધાર ચૂદસ્થની સમાન છે, જેમ ચૂદસ્થ પોતાના સ્થાનમાં આસક્ત રહે છે, એવી રીતે તમે સાધુઓ પણ પરસ્પર આસક્ત રહો છો તમા શેઠી સાધુને માટે તમે આદાર લાવીને આપો છો

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 एवं तुभे सरागत्था अन्नमन्नमणुव्वसा ।

૮ ૯ ૬ ૭ ૧૦  
 नट्टसप्पहसवभावा, संसारस्स अपारगा ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) તમે લોકો (૩) રાગ સહિત છો (૪) પરસ્પર એકબીજાને (૫) વશ રહો છો (૬) સત્પથ તથા (૭) સદ્ભાવથી (૮) હીન છો (૯) સસારના પારને (૧૦) પામનારા નથી

ભાવાર્થ - અન્ય તીર્થી, સમ્યક્ દષ્ટિ સાધુઓ પર આશ્રેય કરતા કહે છે કે તમે લોકો પૂર્વોક્ત પ્રકારથી રાગ સહિત એક બીજાના વશમાં રહો છો તેથી તમે સત્ય માર્ગ તથા સદ્ ભાવથી રહિત હોઈ સસારના પારને પામી શકશો નહિ

૧ ૪ ૫ ૩ ૨  
 अह ते परिभासेज्जा, भिक्खु मोक्खविसारए ।

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦  
 एवं तुभे पभासंता, दुपक्खं चैव सेवह ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પશ્ચાત્ (૨) મોક્ષવિશારદ (૩) સાધુ (૪) અન્યતીર્થીને (૫) કહે છે (૬) એ પ્રકારે (૭) તમે (૮) કહો છો તે (૯) બે પક્ષનું (૧૦) સેવન કરો છો

ભાવાર્થ:- અન્ય તીર્થી ઓએ પૂર્વોક્ત પ્રકારે આશ્રેય કરવાથી મોક્ષની પ્રરૂપણા કરવામાં વિદ્વાન મુનિ અન્યતીર્થીઓને કહે છે કે જો તમે પૂર્વોક્ત આશ્રેયયુક્ત વચન કહો છો તો તમે અસત્ય પક્ષનું સેવન કરો છો રાગ અને દ્વેષરૂપ બે પક્ષોનું સેવન કરો છો આપનો પક્ષ દોષ સહિત છે, આપના પક્ષમાં રાગને કારણે અમારા સિદ્ધાન્ત દોષ રહિત હોવા છતાં આપ દૂષિત બતાવો છો જેથી અમારા પક્ષ પર આપનો દ્વેષ છે વળી તમે લોકો બીજા તથા સચેત પાણી તથા ઉદિષ્ટ આહારનું સેવન કરો છો તેથી આપ ગૃહસ્થસમાન છો ને

વેળ શખતા હોનાથી સાધુ કહેવઠાવો છે, તેથી આપ બે પક્ષને  
સેવો છો. જસત અનુષ્ઠાન કરો છો અને સત અનુષ્ઠાન કરવાવાળાની  
નિંદા કરો છો. તેથી તમે જ સંસારના પારને પામનાશ નથી.

તુમે સુજહ પાણ્સુ, ગિલાણો અમિહમિ યા ।

તં જ પીઓદગ મોચા, તમુહિસાદિ જં કહ ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) તમે પાતુના (૨) પાત્રોમાં (૩) ભોજન કરો છો અને  
(૪) શેગીને માટે (૫) ગૃહસ્થ દ્વારા ભોજન મંગાવો છો (૬) સમિત ભીજ  
વાળા આહાર તથા (૭) કાચા પાણીને (૮) ભોજવો છો (૯) ઉદેશિયો  
(૧) મનાવેલા

ભાવાર્થ - તમે લોકો કાંઈ આદિના ગૃહસ્થના પાત્રોમાં  
ભોજન કરો છો. તથા શેગી સાધુઓને માટે ગૃહસ્થો દ્વારા આહાર  
મંગાવો છો. આ પ્રમાણે તમે લોકો બીજ અને કાચા પાણીને  
ઉપભોજ કરો છો. તેમ જ ઉદેશિક આદિ આહાર પાણીને  
ઉપભોજ કરો છો.

લિસા તિલ્લામિતાયેણં ડજિહ્મઆ અસમાહિયા ।

નાતિકળ્હહય સેયં, અરુપસ્તાવરજ્ઞતીર્તી ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપસિપ્ત (૨) તીવ્ર (૩) અભિતાપ સહિત કર્મ  
જપનથી (૪) વિવેકથી રહિત શુભ (૫) અભ્યવસાયથી રહિત છે (૬) અજ્ઞવાથી  
(૭) શ્રેય (૮) નદિ (૯) પ્રજ્વ-પાવને (૧૦) કનસ પીકા (૧) ઉત્પત્ત  
માય ૪

ભાવાર્થ - મોટા વિગાજ શુભાધુ અન્યવીર્યોઓને કહે છે કે તમે  
લોકો કર્મ બંધનથી ઉપરિત તીવ્ર અભિતાપ સહિત તથા અહિવેકથી

રહિત છે તથા શુભ અધ્યવસાયોથી રહિત છે. વ્રણને ખણવાથી શ્રેય નહિ પરંતુ ખમણી પીડા ઉત્પન્ન થાય છે. તમારા જ માટે તમોને ઉદ્દેશીને ગૃહસ્થ લોકો છકાય જીવની ઘાત કરી આહાર ખનાવે છે તે આહારને તમો ભોગવો છો કાચું પાણી તથા બીજું આદિ વનસ્પતિનો ઉપભોગ કરો છો તેથી તમો કર્મબંધનથી લિપ્ત બનો છો છતાં શુદ્ધ આચાર પાળવાવાળા સાધુઓનો દ્વેષ કરી નિંદા કરો છો. જેથી કર્મબંધનથી ખમણા લેપાઓ છો

<sup>૪</sup>તત્ત્વેણ <sup>૫</sup>અણુસિદ્ધા <sup>૩</sup>તે, <sup>૧</sup>અપઙ્ગિન્નેણ <sup>૨</sup>જાણયા ।

<sup>૧</sup>૬ <sup>૮</sup>૭ <sup>૧૧</sup>૧૦ <sup>૧૨</sup>૧૨  
જ એસ ણિયએ મગ્ગે, અસમિક્ખા વત્તી કિત્તી ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) મિથ્યા અર્થ બતાવવાની પ્રતિજ્ઞા નથી ગ્રહણ યોગ્ય (૨) ત્યાગ યોગ્ય પદાર્થોના જાણનાર સાધુ (૩) અન્યદર્શનીને (૪) સત્યઅર્થની (૫) શિક્ષાદે છે (૬) આપ લોકોએ સ્વીકાર કરેલ (૭) માર્ગ (૮) યુક્તિ સંગત નથી (૯) આપે સમ્યગ્ દષ્ટિ સાધુ માટે (૧૦) આક્ષેપ વચન કહ્યા તે (૧૧) વગર વિચાર્યો કહ્યા છે (૧૨) આપનો કાર્યો પણ વિવેક શૂન્ય છે

ભાવાર્થ:- સત્ય અર્થ બતાવવાના તથા હેય જ્ઞેય ઉપાદેય સ્વરૂપને જાણવાવાળા સમ્યગ્દષ્ટિ મુનિ ઉપદેશકત અન્યતીર્થાઓને યથાર્થ વાતની શિક્ષા દેતાં કહે છે કે આપ લોકોએ જે માર્ગનો સ્વીકાર કરેલ છે તે ન્યાય યુક્ત નથી તથા આપ સમ્યગ્દષ્ટિ સાધુઓ ઉપર જે આક્ષેપ કરો છો તે વિના વિચારે કરો છો તેમ જ આપના આચાર વિચાર વ્યવહાર કાર્યો બધા વિવેકથી રહિત છે.

<sup>૧</sup>एरिसा <sup>२</sup>जा <sup>३</sup>वई <sup>४</sup>एसा, <sup>५</sup>अग्गवेणु <sup>६</sup>व्व <sup>७</sup>करिसिता ।

<sup>८</sup>गिहिणो <sup>९</sup>अभिहड <sup>१०</sup>सेयं, <sup>११</sup>भुजितं <sup>१२</sup>ण उ भिक्खुणं ॥ १५ ॥



શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) ને (૩) કથન (૪) દર્શાવત (૫) વાચના અપ્રમાણની (૬) સમાન (૭) દુર્ગુણ છે (૮) ગૃહસ્થ દ્વારા (૯) લાવેલ આહાર (૧૦) કલ્યાણકારી સાધુને (૧૧) ખાવો (૧૨) પરત્વે સાધુ દ્વારા લાવેલ આહાર (૧૩) નહિ

સાવાર્ય:- તમારું કથન જે ગૃહસ્થ દ્વારા લાવેલ આહાર સાધુને ખાવો કલ્યાણકારી છે અને સાધુ દ્વારા લાવેલ આહાર સાધુને ખાવો અકલ્યાણકારી, એવું જે તમારું (અન્યતીર્થીઓ) કથન છે તે વાંચના અપ્રમાણ સમાન દુર્ગુણ છે એ કથન સત્ય નથી, માત્ર યાચ તેમ નથી, કારણ કે ગૃહસ્થ દ્વારા લાવેલ આહાર ઉપકારકની માત્ર સહિતનો હોય છે તેમ જ ઉદ્ગમનાદિ હોય સહિત છે

‘<sup>૧</sup> ધમ્મપન્નવણા આ સાં, <sup>૨</sup> સારંભા ણ <sup>૪</sup> વિમોહિઆ ।

‘<sup>૧૧</sup> ણ <sup>૧</sup> ઉ <sup>૧</sup> ય્યાદિ <sup>૧</sup> દિદ્ધોદિ, <sup>૧</sup> પુઠ્ઠમાસિ <sup>૧</sup> પમ્મપ્પિઅ ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ધમની દેવના છે (૨) એવા ને (૩) તે (૪) ગૃહસ્થોને (૫) શુદ્ધ કરવાવાળા છે સાધુઓને નહિ (૬) ખાવી (૭) દષ્ટિથી (૮) પૂર્વે (૯) દેવના (૧૦) આપેલ (૧૧) નથી.

સાવાર્ય - તમે (અન્યતીર્થી) કહેા છે કે સાધુઓએ જાન આપી ઉપકાર કરવો જોઈએ અને સાધુની રાજાદિ અવસ્થામાં ગૃહસ્થોએ જાન આપી ઉપકાર કરવો જોઈએ પરંતુ સાધુઓએ રાજી સાધુને આદારાદિ લાવી આપવા ન જોઈએ તેમ કરવાથી રાજ બંધન યાચ છે આ તમારું કથન અમુક છે કારણ સાધુઓ તો પોતાના અધ્યારથી અપરિમદી (બાહ્ય અને અસ્વતર શ્રેયી સહિત બની) શુદ્ધ અનુષ્ઠાનોથી જ શુદ્ધ બને છે એથી સાધુઓએ આદારાદિ જાન અમયમીને જેવું તે સાધુને આચાર નથી, તેમ જ ગૃહસ્થ દ્વારા લાવેલ આદારાદિ સાધુને કલ્પનીય નથી પરંતુ રાજાદિ

સાધુની વૈયાવચ્ચ કરવી, આહારાદિ લાવી આપવાનો સાધુ આચાર છે. તે જ સાધુને કલ્પનીય છે તમારી ધારણા પ્રમાણે પૂર્વે સર્વજ્ઞાએ ઉપદેશ આપેલ નથી આહારાદિ વગેરેનો દાન આપવાનો ધર્મ ગૃહસ્થનો છે. અને તે દાન ગૃહસ્થને પવિત્ર કરનાર છે સર્વજ્ઞાએ એવી તુચ્છ દેશના આપેલ નથી કે એષણા આદિમાં ઉપયોગ નહિ રાખનાર અસંયત પુરુષ રોગી સાધુની વૈયાવચ્ચ કરે અને એષણા આદિમાં ઉપયોગ રાખનાર સાધુ, રોગી સાધુની વૈયાવચ્ચ કરે નહિ તેવો ઉપદેશ સર્વજ્ઞનો નથી અન્યતીર્થીના આક્ષેપ જૈન શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ છે. સત્ય નથી

<sup>૧</sup> સવ્વાહિં <sup>૨</sup> અણુજુત્તીહિં, <sup>૪</sup> અચયંતા <sup>૩</sup> જવિત્તણ ।

<sup>૫</sup> તતો <sup>૬</sup> વાયં <sup>૭</sup> નિરાકિંચા, <sup>૮</sup> તે <sup>૯</sup> મુજ્જોવિ <sup>૧૦</sup> પગંભિમયા ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) સર્વ (૨) યુક્તિદ્વારા (૩) પોતાના પક્ષની સિદ્ધિ (૪) નહિ થવાથી (૫) અન્યતીર્થી (૬) વાદને (૭) પુનઃ છોડી (૮) પોતાના પક્ષનું સ્થાપન કરવા (૯) ઘૃષ્ટતા કરે છે.

ભાવાર્થ - અન્યતીર્થીઓ સમ્પૂર્ણ યુક્તિદ્વારા પોતાના પક્ષનું સ્થાપન કરવામાં અસમર્થ અને છે પશ્ચાત્ વાદને છોડી, પોતાના પક્ષની સિદ્ધિ કરવા ઘૃષ્ટતા કરે છે અને ખાલી વિવાદ કરે છે અને ખાલી વચનથી પોતાના ધર્મને શ્રેષ્ઠ બતાવે છે

<sup>૧</sup> રાગદોસામિભૂયણ્ણા, <sup>૨</sup> મિચ્છત્તેણ <sup>૩</sup> અભિદ્ધુતા ।

<sup>૪</sup> આહસ્સે <sup>૫</sup> સરણં <sup>૬</sup> જંતિ, <sup>૭</sup> ટંકણા <sup>૮</sup> હવ <sup>૯</sup> પવ્વચં ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) રાગ અને દ્વેષથી પરાભવ પામેલ (૨) જેનો આત્મા છે (૩) મિથ્યાત્વથી (૪) ભરપુર અન્યતીર્થી શાસ્ત્રાર્થથી વાદ કરવામાં હારી

જાતા (૫) જાણી આહિનો (૬) આશ્રય (૭) લે છે પદાઃ પર્વતોર્ગા રહેતેસ  
(૮) એમજનતિ પુદ્ગા કાર પામતા (૯) જેમ (૧) પદાદ્યો આશ્રય લે છે

ભાવાર્થ - રાગ અને દ્રવ્યથી જેનું હૃદય ઘેરાયેલ છે-ત્યારે  
છે તથા મિશ્રાત્વથી ભરપૂર અન્યતીર્થી ત્યારે આશ્રય કરવામાં કરી  
જાય છે-મારી જાય છે ત્યારે કોષિત જની ગાળી તથા મારકુટ કરવાનો  
બીજોય છે છે જેમ પદાઠમાં રહેનાર એમજ નામની જાતિ, પુદ્ગલ  
કાર પામતા પદાઠનું યરણ છે છે

મહુગુણવ્યગપ્પાર્થે, કુઝ્જા મત્તસમાદિષ્ ।

જેગડ્ડને જો ચિરજ્જેજ્જા, તેજ તત્ત સમાયરે ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જેની ચિત્તવૃત્તિ પ્રસન્ન રહેલ છે એવા મુનિ પરતીર્થીની  
સાથે વાદને સમય જેમ (૨) વક્ત્રુષુ ઉત્પન્ન થાય એવા અનુષ્ઠાનો સાથ (૩)  
વાદ કરે જેથી (૪) પ્રતિપક્ષી પોતાના (૫) વિરોધી (૬) ન જને (૭) તેથી  
(૮) અનુષ્ઠાનો (૯) કરે

ભાવાર્થ:- પરતીર્થી સાથે વાદ કરતા મુનિ, પોતાની  
ચિત્તવૃત્તિને પ્રસન્ન રાખી સ્વપક્ષની સિદ્ધિ અને પરપક્ષની અસિદ્ધિ  
સાથ એવા પ્રકારે પ્રતિસાદ દેતું તથા ઉઠાકરણ આદિ પ્રતિપાઠન કરે  
અને વાદ કરતા ભાષણ કરતા અન્ય પુરુષ પ્રતિપક્ષી પોતાના વિરોધી  
ન જને એવી રીતે ભાષણ કરે-વાદ કરે-એવા કષ્ટાંતો આપે મધ્યસ્થ  
વક્ત્રુષુ પ્રતિપક્ષીને હુઝ ઉત્પન્ન ન થાય એવા ઉપચારથી વાદ કરે

ઈર્મં ચ ધમ્મમાદાય, કાસણેણ પચેહ્યં ।

કુઝ્જા મિત્તલુ ગિલાણસ્મ, મગિલાણ સમાદિષ્ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) કાશ્યપગોત્રી ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી દ્વારા (૨) પ્રતિપાદન કરેલ (૩) ધર્મનો (૪) સ્વીકાર કરી (૫) સાધુ (૬) રાગી સાધુની (૭) ગ્લાનિ રહિત બની (૮) પ્રસન્ન ચિત્ત (૯) વૈયાવચ્ચ કરે (૧૦) એ પ્રમાણે

ભાવાર્થ:- કાશ્યપગોત્રી ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી દ્વારા પ્રતિપાદન કરેલ ધર્મનો સ્વીકાર કરી પ્રસન્નચિત્તથી મુનિ, રાગી સાધુની ગ્લાનિ રહિત બની વૈયાવચ્ચ કરે

<sup>૧</sup>સંભ્રાય <sup>૩</sup>પેમ્સલં <sup>૪</sup>ધમ્મં, <sup>૫</sup>દિટ્ઠિમં <sup>૨</sup>પરિનિવ્વુદ્ધે ।

<sup>૬</sup>ઉવસંગે <sup>૭</sup>નિયામિત્તા, <sup>૮</sup>આમોક્ષાણ <sup>૯</sup>પરિવ્વણ્ણાસિ ॥૨૧॥  
ત્તિ વેમિ ॥

શબ્દાર્થ - (૧) જાણી (૨) રાગદ્વેષ રહિત શાન્તમુનિ (૩) ઉત્તમ (૪) ધર્મને (૫) પદાર્થના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણનાર (૬) ઉપસર્ગોને (૭) વશ કરી (૮) મોક્ષ પ્રાપ્તિ પર્યંત (૯) સંયમ અનુષ્ઠાન કરે

ભાવાર્થ:- પદાર્થોના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણનારા શાન્ત મુનિ આ ઉત્તમ ધર્મને જાણી અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગોને સમભાવથી સહન કરતાં થકાં મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતા મુધી સંયમ અનુષ્ઠાન કરે.

ત્રીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

<sup>૧</sup>આહંસુ <sup>૨</sup>મહાપુરિસા, <sup>૩</sup>પુવ્વિં <sup>૪</sup>તત્તત્તવોધના ।

<sup>૫</sup>ઉદણ <sup>૬</sup>સિદ્ધિમાવન્ના, <sup>૭</sup>તત્થ <sup>૮</sup>મદો <sup>૯</sup>વિમીઞ્ઞિ ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ - (૧) કાષ્ઠ અજ્ઞાનીઓ એમ કહે છે કે (૨) મહાપુરુષો (૩) પૂર્વ સમયમાં (૪) તપરૂપી ધન સચ્ચ કરવાવાળા (૫) કાયા જલનુ સેવન કરીને (૬) મુક્તિને (૭) પ્રાપ્ત કરેલ છે (૮) મૂર્ખ પુરુષ (૯) આ વાત સાંભળી શીતળ જલનુ (૧૦) સેવન કરવામા પ્રવૃત્ત બને છે સમયમાં વિવાદ પામે છે

આવાર્થ - કોઈ અજ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે, પૂર્વકાળે તપશ્ચર્યાન સમય કરવાવાળા મહાપુરુષોએ, શીતલ જલનો ઉપયોગ કરી સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલ છે, આ પ્રકારે વચનો સાબળી, મૂખ સાધક શીતલ જલનો ઉપયોગ કરવામાં પ્રવૃત્ત બની સમય બ્રહ્મ માત્ર જ પરમાર્થને નહિ બાધુવાવાળાનું આ કથન છે

મનુજિયા નમી વિદેહી, રામગુપ્તે ચ મુજિયા ।

વાદુષ્વ સ્વદગં મોહ્યા, તદ્વા નારાયણે રિસી ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ (૧) વિદેહ દેશના રાજા (૨) નમિરાજે (૩) આહારને ત્યાજ કરી (૪) રામશુભને (૫) આહાર ખાધને (૬) વાદુષ્વને (૭) શીતલ જલનો (૮) ઉપયોગ કરી (૯) તારાગણ્યુષ્વિને એ પ્રકારે જલનો ઉપયોગ કરી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે

આવાર્થ - કોઈ અજ્ઞાની પુરુષો સાધુઓને બ્રહ્મ કરવા માટે કહે છે કે વિદેહ દેશના રાજા નમિરાજે આહારનો ઉપયોગ નહિ કરીને તથા રામશુભને આહારનો ઉપયોગ કરીને અને વાદુષ્વે શીતલ કાષ્ઠ જલ પીને, તથા તારાગણ્યુષ્વિને પણ સચિત્ત જલ પીને, મુક્તિને-સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલ છે આ રીતે અન્ય તીર્થોએ ધર્મના સ્વરૂપને નહિ બાધુનાશ આવું અસત્ય કથન કરે છે

આસિલે દેવિલે વેષ, વૌધાયણ મહારિસી ।

પારાસરે દગ મોહ્યા, વૌધાયણિ હરિગાણિ ચ ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) આસિલ મહારિ તથા (૨) દેવન ઋષિ તથા મદર્ષિ દેવાધન તથા (૪) પરાગર ઋષિને મને એ (૫) શીતલ ત્વ (૬) બીજ તથા (૭) કરી વનરપતિનો (૮) આહાર કરી મુક્તિને સિદ્ધિને પામ્યા હતા

**ભાવાર્થ:-** અસિલ, દેવલ, મહર્ષિદ્વૈપાયન તથા પારાસર ઋષિએ શીતલજલ તથા ખીજ તથા હરિત વનસ્પતિનો આહાર કરી મુક્તિ સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલ છે. એમ સાંભળ્યું છે આવા પ્રકારે અન્ય તીર્થોએ કામલોગમાં આસક્ત હોવાથી ઉપરોક્ત અસત્ય પ્રચાર કરે છે.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup>  
એતે પુર્વં મહાપુરિસા, આહિતા ર્હ સંમતા ।

<sup>૬</sup> <sup>૭</sup> <sup>૮</sup> <sup>૯</sup> <sup>૧૦</sup>  
મોચ્ચા વીઓદગં સિદ્ધા, ર્હતિ મેયમણુસ્સુઅં ॥ ૪ ॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) પૂર્વકાળમાં (૨) એ મહાપુરુષો (૩) સર્વ જગત્પ્રસિદ્ધ થયા હતા (૪) એમ જૈન આગમમાં પણ (૫) માનેલ છે (૬) એ લોકોએ ખીજ તથા (૭) શીતલ જલનો (૮) ઉપભોગ કરી (૯) સિદ્ધિગતિના લાભને પ્રાપ્ત કરેલ છે (૧૦) એ પ્રમાણે (૧૧) મે મહાભારત આદિ પુરાણોમાં (૧૨) સાંભળ્યું છે

**ભાવાર્થ:-** કેાઈ અન્યતીર્થી, સાધુઓને બ્રહ્મ કરવાની ભાવનાથી, એમ કહે છે કે, પૂર્વકાળમાં જે મહા-પુરુષો પ્રસિદ્ધ થઈ ગયા છે તેમાંથી કેટલાએકને જૈન આગમમાં માનેલ છે કે એ લોકોએ શીતલજલ તથા ખીજના ઉપભોગ કરીને સિદ્ધિગતિના લાભને પ્રાપ્ત કર્યો છે, આવું મે મહાભારત આદિ પુરાણોમાં સાંભળ્યું છે, આવા પ્રકારના અસત્ય ઉપદેશ કરી પોતે સસાર સાગરમાં ડૂબે છે અન્યને ડૂબાડે છે, જૈન આગમોમાં તો પાણીને સચેત્ત માનેલ છે. અને જૈન સાધુઓ કાચા જલનો તો સ્પર્શ પણ કરતા નથી તો ખીવાની વાત તો કયા રહી

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup>  
તત્થ મંદા વિસીઅતિ, વાહચ્છિન્ના વ ગદ્ધા ।

<sup>૬</sup> <sup>૭</sup>  
પિદ્ધતો પરિસપ્પતિ, પિદ્ધસપ્પો ચ સંભમે ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપરોક્ત ખરાબ શિક્ષાનો ઉપસૂત્ર પ્રાપ્ત થયે (૨) મૂખ પુરુષ (૩) સંયમ પાલનમાં દુઃખ અનુભવે છે (૪) કાર-વચનથી પીડિત (૫) મઈભની મારફ (૬) જેમ અગ્નિ આદિના ઉપસૂત્ર મતાં ભવતીત વદ (૭) લાકડીના ટુકડાની સંક્રામથી ચાલવાવાળો પગે કુસો પુરુષ તેની મારફ (૮) પાછળ રહે છે (૯) જાગ્યા જતાં લોકોની પાછળ પાછળ ચાલતાં વાન મૂખ પુરુષ સંયમ પાલનમાં સ્વધી પાછળ રહી જાય છે

ભાવાર્થ:- મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિઓની પૂર્વોક્ત વાતોને સાંભળી, કોઈ મૂખ સાધક સંયમપાલન કરવામાં શિથિલ બનીને એ પ્રકારે દુઃખનો અનુભવ કરે છે કે જેમ કારથી-વચનથી પીડિત મઈભ ભાદને લઈ ચાલવાનાં દુઃખ અનુભવે છે । અથવા લાકડીના ટુકડાને લાકડામાં લઈ ચાલવાવાળો લગડો પુરુષ અગ્નિ આદિના ભવથી ભ્રમણ મનુષ્યોની પાછળ પાછળ જાય છે પરંતુ જાગળ જવા અસમર્થ બની નાશને પામે છે એ પ્રકારે સંયમપાલન કરવામાં દુઃખ અનુભવ કરવાવાળા શિથિલ સાધકો મોક્ષ સુધી નહિ પહોંચતા જ મ મરણ રૂપ દુઃખોને લોગવતા થકા સંસારમાં જ પરિભ્રમણ કરતા રહે છે

इहमेगे उ भासंति, सात सातेण निज्जती ।

जे तस्य भारिय ममा, परमं च समाहिण (यं) ॥ ६ ॥

શબ્દાર્થ (૧) મોક્ષપ્રાપ્તિના વિષયમાં (૨) કોઈ કહે છે કે (૩) મૂખથી (૪) મુખપ્રાપ્ત થાય છે (૫) પરંતુ તે મૂખ છે કારણ કે (૬) મોક્ષવિષયમાં તીવ્ર કર પ્રતિપાત્રિત ૭ જ્ઞાન દશન તથા (૮) આરિઅપ (૯) ૭ મોક્ષમાત્ર છે તેને લો તેઓ છાડી દે છે (૧૦) પરમશાંતિને (૧૧) આપનાર

ભાવાર્થ - કોઈ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ મોક્ષમાત્ર ન જાણનાર એમ કહે છે કે આ સારમાં અહીં મુખ લોગવવી । તો પાલનવમાં મુખ પામીએ પરંતુ તે મૂખ છુટી મમજતા નથી કે ૫ મ શાન્તિને આપનાર તો મી તીવ્ર કર પરિપિત જે જ્ઞાન દશન આરિત તથા

શબ્દાર્થ (૧) જીવહિસા (૨) મિથ્યાભાષણ (૩) અદતવસ્તુ લેવામા  
(૪) મૈથુન સેવનમા તથા (૫) પરિગ્રહ સચયમા તમે લોકો (૬) રક્ત છા  
જેથી તમે (૭) સચમી નથી



ભાવાર્થ - સુખથી સુખની પ્રાપ્તિ થવાના મિશ્રા સિદ્ધાંતને માનવાવાળા શાક્યાદિ સાધુને જ્ઞાનીજનો કહે છે કે તમે લોભે લવલિસા કરો છો, અસત્ય બોલો છો, વિના દીપેલ વસ્તુને શ્રદ્ધા કરો છો, મૈથુન અને પરિબ્રહ્માં વતમાન રહેલ છો, એ કારણથી તમે લોકો સમક્ષી નથી-પચનપાચન આદિ ક્રિયાઓમાં વતમાને રહેલ કોઇ લવલિસા કરો છો તથા જાય લેશ ઉઠ આદિ ઋણે શાખી મૈથુનને અનુમાદન આપો છો, તમે લોકો ચોતાને પ્રજાવિલ હોવાનું કહો છો અને ગુહસ્થને ચોખ્ખ સાવધ અનુધાન કરો છો, લેથી તમે લોકો ગુહસ્થ સમાન જ છો, તેથી માણતા સુખે પ્રસન્ન થવના તમે સમર્થ નથી, જગતના જીવોને ઉન્માત્ર તથા લઇ જઇ સસાસ્વદ્ધિ કરો છો ને અન્યને કશવો છો તે તમોને જ અલિલું કારણ છે જોમ બોલો.

एवमेगे उ पासत्या, पन्नवति अणारिषा ।

इत्योवसं गया बाला, जिणसासणपरम्मुहा ॥ ९ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જીઓના વશમાં રહેવાવાળા (૨) અજ્ઞાની (૩) કૌન શાસનથી પરાક્રમુખ છે (૪) કોઇ (૫) પાર્શ્વસ્થ નીચે મુજબ (૬) કહે છે (૭) અનાથ

જીઓના વશમાં રહેવાવાળા અજ્ઞાનીઓ કૌનશાસનથી વિમુક્ત રહેલા કોઇ કોઇ પાર્શ્વસ્થ-પતિત અન્યતીથી' ધર્મના સ્વરૂપને તકિ જાનનારા હવે પછી કહેવાશે તે પ્રમાણે બોલે છે

अहा गवं पिलांग वा, परीपीछेज मुहसग ।

एवं विनवणित्पीसु, दोमो तस्थ कमो सिआ ? ॥ १० ॥

શબ્દાર્થ (૧) જોમ કોઈને (૨) ગુમકુ ફોડકો (૩) થયેલ હોય તેને (૪) દબાવાથી પડે લોહી-બગાડ નીકળી જાય છે (૫) મુહૂર્ત સમય (૬) એ રીતે (૭) સમાગમની પ્રાર્થના કરનારી (૮) સ્ત્રી સાથે સમાગમ કરવામાં (૯) દાષ (૧૦) કથો (૧૧) હોઈ શકે

ભાવાર્થ:- કોઈ કોઈ અન્યતીથીઓ કહે છે કે, જેમ કોઈ દોડલો અથવા ગુમડું થયેલ હોય, તેને દબાવીને બગાડ કાઢી નાખવાથી થોડા સમય બાદ પીડા દૂર થઈ શાંતિ થાય છે, એ રીતે સમાગમની પ્રાર્થના કરવાવાળી સ્ત્રીથી સમાગમ કરતાં થોડા સમય બાદ ખેદની શાંતિ થાય છે, તો તે કાર્યમાં દોષ કયાથી હોઈ શકે ? આવા અજ્ઞાનીઓના કથન સસારવૃદ્ધિરૂપ જન્મ, જરા, મરણના વધારનાર છે. એમ બાણી તેઓના સગથી દૂર રહેવું એ જ શ્રેય છે

जहा मंघादण नाम, थिमिअं शुंजती दगं ।

एवं विन्नवणित्थीसु, दोसो तत्थ कओ सिआ ? ॥ ११ ॥

શબ્દાથી (૧) જોમ (૨) બેડ (૩) નામનું પશુ-બકરી (૪) વિના-  
હલાબ્યા (૫) જલને (૬) પીવે છે (૭) એ પ્રકારે સમાગમ કરવાની (૮)  
માર્થના કરવાવાળી (૯) સ્ત્રીની સાથ (૧૦) સમાગમ કરવામાં (૧૧) દોષ (૧૨)  
કર્તાથી (૧૩) હોય શકે

ભાવાર્થ :- જેમ ભેડ-બકરા તથા ગાડર પાણીને હલાવ્યા વિના પાણી પીએ છે એ રીતે પાણી પીવાથી પાણીના જીવોને પીડા થતી નથી તેથી તેને દોષ લાગતો નથી, એ પ્રકારે સમાગમ કરવા માટે પ્રાર્થના કરનાર સ્ત્રીની સાથ સમાગમ કરવાથી બન્ને વ્યક્તિ પૈકી કોઈને પીડા થતી નથી જેથી કોઈ દોષ લાગતો નથી આથી કથન વિષયોમા આસક્ત જીવોનું સંસાર વૃદ્ધિરૂપ બાણુવું.



કામલોગોમા અતિ આસક્ત છે. જેમ પૂતના ડાકિની સ્તનપાન કરનારા બાલકો પર આસક્ત રહે છે

<sup>૧</sup> અણાગચમપસ્સતા, <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> પચ્ચુપ્પન્નગવેસગા । <sup>૪</sup>

<sup>૫</sup> તે પચ્છા <sup>૬</sup> પરિતપ્પંતિ, <sup>૭</sup> સ્વીણે <sup>૮</sup> આઝંમિ <sup>૯</sup> જોવ્વણે <sup>૧૦</sup> ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) લવિષ્યકાળમા ઉત્પન્ન દુખને (૨) નહિ જાણનારા (૩) વર્તમાન કાળના સુખો પ્રાપ્ત કરવાના (૪) પ્રયત્નમા રહે છે (૫) તેઓ (૬) પશ્ચાત (૭) પશ્ચાત્તાપ કરે છે (૮) નષ્ટ થયે (૯) આયુ તથા (૧૦) યૌવન.

ભાવાર્થ - અસત કર્મ અનુષ્ઠાનો સાવધકાર્યોથી લવિષ્યકાળમાં ઉત્પન્ન થવાનાં દુખો નહિ જોતા જાણતા કામલોગોમા આસક્ત લોકો વર્તમાન સુખની ગવેષણામા રક્ત રહે છે પરંતુ યુવાવસ્થા તથા આયુષ્ય ક્ષીણ થતા, તેને પશ્ચાત્તાપ કરવો પડે છે અને કહે છે કે મનુષ્ય જન્મ પામી મે શુભ અનુષ્ઠાનો કર્યા નહિ મૃત્યુ સમયે એ રીતે પશ્ચાત્તાપ કરે છે

<sup>૧</sup> જેહિં <sup>૨</sup> કાલે <sup>૩</sup> પરિક્કત, <sup>૪</sup> ન <sup>૫</sup> પચ્છા <sup>૬</sup> પરિતપ્પણ ।

<sup>૭</sup> તે ધીરા <sup>૮</sup> બંધણુમ્મુક્કા, <sup>૯</sup> નાવકંઘંતિ <sup>૧૦</sup> જીવિઅં ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષોએ (૨) ધર્મોપાર્જન કાળમા (૩) ધર્મોપાર્જન કરેલ છે (૪) તેને પાછળથી (૫) વૃદ્ધાવસ્થામા (૬) પશ્ચાત્તાપ કરવો પડતો નથી (૭) ધીર પુરુષ (૮) બંધનથી છૂટેલ (૯) જીવનની ઇચ્છા કરતા નથી (૧૦) અસયમ

ભાવાર્થ - ધર્મોપાર્જન સમયમા જે પુરુષોએ ધર્મોપાર્જન કરેલ છે, તેને પાછળથી વૃદ્ધાવસ્થામા પશ્ચાત્તાપ કરવો પડતો નથી, તેમ જ કર્મબંધનથી છૂટેલા ધીર પુરુષો, અસયમી જીવનની ઇચ્છા કરતા નથી પરંતુ જીવન અને મરણમા નિસ્પૃહ રહીને સયમ અનુષ્ઠાનોમા જ ઉપયોગ રાખી સયમપાલન કરે છે

મહા નર્હં વેયરણી, દુસ્તરા રૂઢ સંમતા ।

પર્યં લોગંસિ નારીઓ, દુરુસરા અમરૂમયા ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) આ સોઠમાં (૩) વૈતરણી (૪) નહીં (૫) દુસ્તર (૬) મનાય છે (૭) એવી રીતે (૮) આ સોઠમાં (૯) અગત્યની પુરુષો (૧) અગત્યની અનુષ્ઠા મારે (૧૧) દુસ્તર મનાય છે

ભાવાર્થ— જેમ અતિ વેશવાળી વૈતરણી નહીં તરૂં દુસ્તર છે, એવી જ રીતે વિવેકહીન, પરાક્રમહીન, અગત્યની-પુરુષોને સ્ત્રીઓનો સગ છૂટવો ફળકર કહેલ છે

જેહિં નારીણ સંજોગા, પૂયણા પિઠ્ઠતો જતા ।

સંઘમેય નિરાકિયા, તે ઠિયા સુસમાહિય ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષોએ (૨) સ્ત્રીઓના (૩) સમખેતે વળ (૪) કામભોજોને (૫) ત્યાગી દોષા છે (૬) તે પુરુષો (૭) સમસ્ત ઉપસંગેને સમભાવે (૮) સહન કરતા થા (૯) પ્રસન્નચિત્તથી (૧) રહે છે

ભાવાર્થ— જે પુરુષોએ સ્ત્રીઓનો સસગ તથા પાંચ ધર્મિક યત્ન વિવશરૂપી કામભોજોના કઠવા વિપાકોને બળીને તેનો ત્યાગ કર્યો છે તે સર્વ પરીવશ-ઉપસંગેને જીવીને ઉત્તમ સમાધિ સાથે નિવાસ કરે છે

પૂતે ઓઘં તરિસસતિ, મમુરં ચણહારિણો ।

અંથ પાળાં વિસંનાસિ, જિજ્ઞતી મયર્કમ્મુણા ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપસંગેને જીવાવાળા પૂરોક્ત પુરુષો (૨) સસારને (૩) તરી શકે છે (૪) બાપારી જેમ વદાબુ વડે (૫) અમુકને તરી બળ છે (૬) સસારમાં (૭) જીવે (૮) પડેલા (૯) સ્વયંક્રમથી (૧૦) પોષિત થાય છે

**ભાવાર્થ** - અનુકૂળ તથા પ્રતિકૂલ પરીષદો તથા ઉપસર્ગોને સમભાવથી સહન કરી-જીતીને મહાપુરુષો દ્વારા સેવિત માર્ગમાં ચાલવાવાળા ધીર પુરુષ, સંસારના પારને પામે છે અને સંસારમાં પડેલા સ્વયંકૃત કર્મોના ઉદ્વેગથી પીડા પામી રહેલા જીવોને સંસાર સમુદ્રથી પાર થવામાં સહાયક બને છે જેમ વ્યાપારી વહાણથી સમુદ્રને તરી જાય છે એ રીતે શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ સંયમ પ્રાપ્તિથી સાધુ સંસાર સમુદ્રને તરી જાય છે અને મોક્ષનાં શાશ્વતાં અનાદિ અનંત સુખોને પ્રાપ્ત કરે છે

તં<sup>૨</sup> ચ<sup>૧</sup> મિ<sup>૩</sup>ક્ષૂ<sup>૪</sup> પરિ<sup>૫</sup>ણાય, સુ<sup>૬</sup>વ્વતે<sup>૭</sup> સમિ<sup>૮</sup>તે<sup>૯</sup> ચરે<sup>૧૦</sup> ।

મુસાવાયં<sup>૧</sup> ચ<sup>૨</sup> વજિ<sup>૩</sup>જ્જા, અદિ<sup>૪</sup>ન્નાદા<sup>૫</sup>ણં ચ<sup>૬</sup> વોસિરે<sup>૭</sup> ॥ ૧૯ ॥

**શબ્દાર્થ** (૧) સાધુ (૨) પૂર્વોક્ત વાતોને (૩) જાણી (૪) ઉત્તમ-વ્રતોયુક્ત (૫) સમિતિસહિત રહી (૬) સયમમાં વિચરે (૭) મૃષાવાદ તથા (૮) ત્યાગ કરે (૯) અદત્તાદાનને

**ભાવાર્થ**:- પૂર્વોક્ત હકીકતને જાણીને, સાધુ પુરુષ ઉત્તમવ્રત તથા સમિતિયુક્ત રહી, મૃષાવાદ તથા અદત્તાદાન આદિ સાવધ ક્રિયાનો ત્યાગ કરી સયમ અનુષ્ઠાનમાં ઉપયોગવત રહી વિચરે એવો સાધકનો આચાર છે

ઉ<sup>૧</sup>દ્દમ<sup>૨</sup>હે<sup>૩</sup> તિરિ<sup>૪</sup>યં<sup>૫</sup> વા, જે<sup>૬</sup> કેઈ<sup>૭</sup> તસ<sup>૮</sup>થાવરા<sup>૯</sup> ।

સ<sup>૧૦</sup>વ્વત્થ<sup>૧૧</sup> વિર<sup>૧૨</sup>તિં<sup>૧૩</sup> કુ<sup>૧૪</sup>જ્ઞા, સં<sup>૧૫</sup>તિ નિ<sup>૧૬</sup>વ્વાણમા<sup>૧૭</sup>હિયં ॥ ૨૦ ॥

**શબ્દાર્થ** (૧) ઉર્ધ્વ (૨) નીચે (૩) તિચ્છા (૪) જે કોઈ (૫) તસ તથા (૬) સ્થાવર પ્રાણી છે તેના આરભથી (૭) સર્વથા સર્વકાલ (૮) નિવૃત્તિ (૯) કરવી એમ કરવાથી (૧૦) નિર્વાણપદની પ્રાપ્તિ (૧૧) કહેલ છે (શાંતિગ્રંથી)

ભાવાર્થ:- ઉપદેશમાં તથા અપોદેશમાં તથા સિદ્ધિ  
દેશમાં જે દેહ ઋષિ અને સ્થાવર જીવો રહેલ છે તેની દેશથી  
આશયી સર્વથા સર્વકાળે નિવૃત્ત થવાથી સમાધિરૂપ શાશ્વતી પ્રાપ્તિ  
માય છે ખાલું કથન ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીનું છે જોમ અર્થ  
દેશથી નિવૃત્ત થવું તે આત્માને સુખનું કારણ છે

इमं च चस्ममादाय, कासर्वेण पवेदित ।

कुजा निष्कु गिलाणस्स, अगिलाए समाहिए ॥ २१ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ધર્મનો (૨) સ્વીકાર કરી સમાધિરૂપ (૩) ભગવાન  
મહાવીર સ્વામી દ્વારા (૪) કથિત (૫) સાધુ (૬) જ્ઞાન સાધુની (૭) અજ્ઞાન-  
ભાવથી (૮) મેવા કરે

ભાવાર્થ - કારણપગોત્રી ભગવાન મહાવીર સ્વામી દ્વારા  
કથિત શુભચરિત્રરૂપ આ જોન ધર્મનો સ્વીકાર કરી સમાધિરૂપ  
સાધુ અજ્ઞાનભાવથી રાગી સાધુની સેવા વૈભાવશ્ય કરે. જો સાધુનો  
ધર્મ છે

सत्त्वाय पेसलं धम्मं, दिद्धिम परिनिप्पुसे ।

उत्तमगो नियामिसा, आमोक्खाय परिच्छएज्जासि

स्तिवेमि ॥ २२ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) બરાબર નણીને (૨) મુદ્ર (૩) ધર્મને (૪) સમગ્ર  
દષ્ટિ (૫) શાન્ત પુરુષ મુક્તિ પ્રાપ્ત કરાવનાર (૬) ઉપસંગોને (૭) સદન કરીને  
(૮) મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતાં મુખી સયમ (૯) અનુધાન કરે

ભાવાર્થ:- અમ્યદષ્ટિ સાધક-શાન્ત મુનિ મોક્ષની પ્રાપ્તિ  
કરાવનારા કુશળ ધર્મને બરાબર જાણીને પ્રતિકૂળ અનુકૂળ પરીણ  
ઉપસંગોને અમળાવે સદન કરતા થકા મોક્ષ પ્રાપ્તિ થતાં મુખી  
ઉપયોગ સદિત સયમ અનુધાન કરે જોમ હું કરું હું

અધ્યયન ૩ જી સમાપ્ત

અધ્યયન ૪ થુ

પ્રથમ ઉદ્દેશો

સ્ત્રી પરિજ્ઞાધ્યયનમઃ

જે<sup>૧</sup> માયરં<sup>૨</sup> ચ<sup>૩</sup> પિયરં<sup>૪</sup> ચ<sup>૫</sup>, વિષ્ણજહાય<sup>૬</sup> પુઞ્વસંજોગં<sup>૭</sup> ।

એ<sup>૮</sup> સહિતે<sup>૯</sup> ચરિસ્સામિ, આરતમેહુળો<sup>૧૦</sup> વિવિત્તેસુ<sup>૧૧</sup> ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે કોઈ સાધક માતા (૨) પિતા (૩) પૂર્વસંયોગ છોડી (૪) સયમ ગ્રહણ કરી (૫) જ્ઞાનાદિયુક્ત (૬) એકાકી (૭) વિચરીશ (૮) મૈથુનથી નિવૃત્ત (૯) સ્ત્રી પશુ પકક રહિત સ્થલ

ભાવાર્થ:- જે કોઈ સાધક માતા, પિતા, આદિ પૂર્વ સંયોગોનો ત્યાગ કરી મૈથુનથી નિવૃત્ત થઈ સયમ ગ્રહણ કરી સ્ત્રી, પશુ, નપુશકથી રહિત આસન શયનની ગવેષણા કરી, જ્ઞાન સહિત એકાકી વિચરીશ આ રીતે નિર્ણય કરી, સયમ પાલન કરનાર સાધકને સ્ત્રી પરીષદથી પોતાના આત્માનુ રક્ષણ કરવા, સ્ત્રી ભગવંતે હવે પછી કહેવાશે તેવો ઉપદેશ આપેલ છે તે ધારણ કરી જાગૃત રહેવા સાધકે સતત ઉપયોગવત રહેવું જેથી પરીષદથી બચી શકાય છે

સુહૃમેજં<sup>૧</sup> ત<sup>૨</sup> પરિક્ષમ્<sup>૩</sup>, છન્નપણ<sup>૪</sup> હતિમ્નો<sup>૫</sup> મંદા<sup>૬</sup> ।

ઉન્વાયંપિ<sup>૭</sup> તાઝ<sup>૮</sup> જાણંસુ<sup>૯</sup> જહા<sup>૧૦</sup> લિસ્સતિ<sup>૧૧</sup> મિવચુળો<sup>૧૨</sup> એ<sup>૧૩</sup> ॥૨॥

શબ્દાર્થ (૧) છૂપી રીતે (૨) સાધુની પાસે (૩) જઞને (૪) કપટથી (૫) સ્ત્રી (૬) મૂર્ખ (૭) ઉપાય (૮) એ (૯) જાણે (૧૦) જેમ (૧૧) બ્રહ્મ બને (૧૨) સાધુ (૧૩) કોઈ એક

ભાવાર્થ - ઉપરોક્ત સાધુની પાસે મૂર્ખ સ્ત્રીઓ હરકોઈ કાર્યના બહાના તળે કપટથી સાધુ પાસે આવી ધીરે ધીરે શુભ



ઠયાવાર્તાઓ કરી સાધુઓને મુશ્કેલી બ્રહ્મ કરે છે અને સુશ્રમથી  
બ્રહ્મ કરવાના ઉપાયને બાંધતી હોય છે એમ બાણી સાધકે શ્રીને  
વિશ્વાસ નહિ કરવો અને તેનાથી દૂર રહેવું

પાસે મિસ ગિસીયંતિ અમિન્સણ પોસયત્યં પરિહિંતિ ।

કાંપ અહેચિ વસતિ, પાઠ્ઠ ઉદદદ્ધુ કલસમણુજ્જે ॥૩॥

શબ્દાર્થ (૧) વિશેષ નજીકમાં આવીને (૨) સાધુની (૩) ભેંસે છે  
(૪) વારવાર (૫) મુંઝવે વગેરે (૬) પહેરીને (૭) કામાના (૮) નીચેના ભાગ  
(૯) ખતાવે (૧૦) બુળને (૧૧) બેઠી કરીને (૧૨) કુદીને (૧૩) ખતાવે છે

સાવાર્થ - સાધુને મૂર્ખા શ્રીઓ કેમ બ્રહ્મ કરે છે તે  
ખતાવે છે સાધુની અત્યંત નજીકમાં આવીને ભેંસે છે, મુંઝવે વગેરે  
પહેરી વારવાર આવભાવ કરે અને કામાના અધોભાગરૂપ બધાંરહેને  
ખતાવતી અંગેને મરકતી બુળઓ ઉપર કરી કુદીના ભાગને  
ખતાવતી સાધુની સમુખ ભેંસી કામચિંતાર ઉપર યાચ તેમાં  
આચરણ કરે છે

મયણાસણેદિ જોગેદિ હસ્પિઓ પગતા ગિમંતંતિ ।

પયાણિ ચેષ સે જાણે, પાસાણિ ધિરુધરુધાણિ ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) યવન (૨) ખાસન (૩) મોઝ વસ્તુઓ (૪) સ્ત્રી  
(૫) ટાપ સમય (૬) નિમગ્ન કરે છે (૭) એ બધા વનનને (૮) બધે (૯)  
પાસ (૧૦) વિવિધ પ્રમાણના (૧૧) સાધુ

સાવાર્થ :- ટાપ શ્રીઓ સાધુને ઓઠલા ટેપીને પાટ પાટલા  
ખાદિ સાધુઓને મોઝ વસ્તુઓ લેવા આવવાનું સ્નેહ વધનોથી

નિમંત્રણ કરે, પરંતુ સાધુ તે નિમંત્રણ આદિને પાસરૂપ તથા સંયમ બાધક જાણે અને સંયમ રક્ષણમાં ઉપયોગવંત રહે.

<sup>૧</sup> નો <sup>૨</sup> તાસુ <sup>૩</sup> ચક્ષુ <sup>૪</sup> સંધેજ્ઞા, <sup>૫</sup> નો <sup>૬</sup> વિ ચ સાહસં <sup>૭</sup> સમંભિજાણે ।

<sup>૧૦</sup> જો <sup>૮</sup> સહિયંપિ <sup>૯</sup> વિહરેજ્ઞા, <sup>૧૧</sup> એવમપ્પા <sup>૧૨</sup> સુરક્ષિતો <sup>૧૩</sup> હોઈ ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) નહિ (૨) સ્ત્રીના (૩) ચક્ષુ સામે પોતાના ચક્ષુને (૪) મિલાવે (૫) તેના નિમંત્રણરૂપ સાહસને (૬) જાણી (૭) ન શકે (૮) તે સ્ત્રીઓનો સહવાસ (૯) કરે (૧૦) નહિ (૧૧) આ પ્રમાણે રહેવાથી સાધુ પોતાના સંયમનું (૧૨) રક્ષણ કરી (૧૩) શકે

ભાવાર્થ:- પાટપાટલાનું આમંત્રણ આપનાર સ્ત્રીનાં ચક્ષુ સાથે સાધુ પોતાનાં ચક્ષુ મિલાવે નહિ, તેમ જ મૈથુન સેવનરૂપ અકાર્ય કરે નહિ, તથા તેના સ્નેહરૂપ આમંત્રણનાં વચ્ચેનાં શ્રેય ન જાણે, તેની સાથે આમાદિક વિચરે નહિ, આ રીતે ઉપયોગથી વર્તન રાખનાર સાધુ પોતાના આત્માનું, સંયમનું, રક્ષણ કરી શકે છે

<sup>૧</sup> આમંત્રિય <sup>૨</sup> ઉસ્સવિયા <sup>૩</sup> મિક્કંતું <sup>૪</sup> આયસા <sup>૫</sup> નિમંતંતિ ।

<sup>૬</sup> એતાણિ <sup>૭</sup> ચેવ <sup>૮</sup> સે <sup>૯</sup> જાણે, <sup>૧૦</sup> સદ્દાણિ <sup>૧૧</sup> વિરુવરુવાણિ ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) આમંત્રણ કરી (૨) વિશ્વાસ ઉપજાવી (૩) સાધુને (૪) ભોગનું (૫) આમંત્રણ દે (૬) જ્ઞાનથી જાણી પ્રત્યાખ્યાનથી તેનો ત્યાગ કરે તેનાથી દૂર રહે (૭) સાધુ (૮) તે સ્ત્રીના આમંત્રણના (૯) શબ્દોને (૧૦) વિવિધ પ્રકારના

ભાવાર્થ:- કેટલીક સ્ત્રીઓ સાધુને સંકેત કરી, વિશ્વાસ ઉપજાવી, ભોગ ભોગવવાનું આમંત્રણ કરે, પરંતુ સાધુ પુરુષ તે

ઠવાવાર્તાઓ કરી સાધુઓને ત્રયમથી બ્રહ્મ કરે છે અને સવમથી  
બ્રહ્મ કરવાના ઉપાયને બાધુવી હોય છે એમ બધી સાધકે જ્ઞાતા  
વિશ્વાસ નહિ કરવેા અને તેનાથી દૂર રહેવું

પાસે મિસ ગિસીયંતિ અમિત્ત્વપ્તિ પોસચત્થ પરિહિતિ ।

કાય અર્થેષિ વસતિ, નાહુ ઉદદદુ કલ્પમણુવ્યજે ॥૩॥

શબ્દાર્થ (૧) વિશેષ નજીકમાં આવીને (૨) સાધુની (૩) જોડે છે  
(૪) વારવાર (૫) સુંદર વસ્ત્ર (૬) હોરીને (૭) કાવાના (૮) નીચેના ભાગ  
(૯) જાતે (૧૦) જુગલને (૧૧) બેઠી કરીને (૧૨) કુશીને (૧૩) બતાવે છે

સાવાર્થ - સાધુને મૂર્ખ જ્ઞાતો કેમ બ્રહ્મ કરે છે તે  
જતાવે છે સાધુની અત્યન્ત નજીકમાં આવીને જોડે છે સુંદર વસ્ત્રો  
પહેરી વારવાર આવજાવ કરે અને કાવાના અધોભાગરૂપ જથ્થાકિને  
જતાવતી અગોને મરકતી જુગલો લગી કરી કુશીના ભાગને  
જતાવતી સાધુની સમુખ જોડી કામવિકાર ઉત્પન્ન થાય તેવા  
આચરણ કરે છે

સયણાસણેહિ જોગેહિ રૂપિઓ પગતા ગિમંતંતિ ।

પ્યાણિ ચેષ સે જાણે, પાસાણિ ચિરુચ્ચવાણિ ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) શયન (૨) આસન (૩) યોગ્ય વસ્તુઓ (૪) સ્ત્રી  
(૫) કાંઈ સમય (૬) નિમગ્ન કરે છે (૭) એ જથ્થા વતનને (૮) નજીકે (૯)  
પાસ (૧૦) વિવિધ પ્રકારના (૧૧) સાધુ

સાવાર્થ - કાંઈ જ્ઞાતો સાધુને જોડતા હોયીને પાટ પાટલા  
આદિ સાધુઓને યોગ્ય વસ્તુઓ દેવા આવવાનું સ્નેહ વચનોથી



શ્રીના વિવિધ પ્રકારના આમત્રણના વચનોના રહસ્યને પાસખ બધી, સુચરને બાધક અને આત્માને પતિત કરાવનાર, તે શ્રીના આમત્રણનો સ્વીકાર ન કરે.

મળઘણેહિ જેગેહિ, કલ્હણ વિળીયમુલ્લગસિસાણ ।

મલુ મંજુલાહ માસતિ, આળઘયતિ મિન્નકહારિ ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ (૧) મનને બંધન કરે (૨) અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો કરનાર શ્રીઓ (૩) કરુણા બળક (૪) વિનયપૂર્વક (૫) સાધુની પાસે જઈ (૬) અંતર વચન (૭) બોલતી (૮) આત્મામાં પ્રવતવિ (૯) સિત સિત વાતોથી.

ભાવાર્થ - મનને બંધન કરાવે તેવા અનેક પ્રકારના પ્રયત્ન કરવાવાળી શ્રીઓ વિનયપૂર્વક સાધુની પાસે જઈને કરુણાબળક તથા મનોહર વચનોથી બોલતી મૈથુન સુબોધી રહસ્ય વાર્તાલાપ કરી સાધુને પોતાની આત્મામાં પ્રવતવિ છે.

સીહ જહા ષ કુળિમેળ, નિગ્મયમેગચરતિ પાસેન ।

પરિસ્થિયાલ ચંપંતિ, સંકુલ પગતિયમળગર ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સિંહ (૨) જેમ (૩) માંસ ખાં (૪) નિર્ભય (૫) જોડવા (૬) વિચરતા (૭) પાસથી અંધાન છે (૮) એ રીતે (૯) શ્રીઓ (૧) બધે (૧૧) સક્ત (૧૨) જોડવા વિચરતા (૧૩) સાધુને.

ભાવાર્થ - જેમ પારખી લોકો નિર્ભયપણે જે જોડવા વિચરનાર સિંહને માંસના ટુકડા નાખીને પ્રલોભન પાસમાં બાંધી પકાવ અનેક પ્રકારથી ડુબી કરે છે એવા પ્રકારે જોડવા વિચરતા સુવૃત અણુત્રારને શ્રીઓ ભોગો ભોગવવાનું પ્રલોભન આપી પોતાના વશમાં કરી લે છે-આખી લે છે એટલે પોતાના આંતરમાં રસાવી લે છે.

અવિ<sup>૧</sup> ધૂયરાહિ<sup>૨</sup> સુણ્હાહિં<sup>૩</sup>, ધાતીહિં<sup>૪</sup> અદુવ<sup>૫</sup> દાસીહિં<sup>૬</sup> ।

મહતીહિ<sup>૭</sup> વા કુમારીહિં<sup>૮</sup>, સંધવં<sup>૯</sup> સે ન<sup>૧૦</sup> કુજ્જા<sup>૧૧</sup> અણગારે<sup>૧૨</sup> ॥૧૩॥

શબ્દાર્થ . (૧) વળી પુત્રી (૨) પુત્રવધૂ (૩) ધાવમાતા (૪) દાસી અથવા (૫) વડી (૬) કુમારીકા સાથે (૭) પરિચય કરવો (૮) નહિ (૯) બિશુએ

ભાવાર્થ:- સાધુએ પોતાની પુત્રી, પુત્રવધૂ, ધાવમાતા, દાસી, અથવા મોટી કુમારિકા સાથે પરિચય કરવો નહિ તેનો સહવાસ કે વાર્તાલાપ આદિ સસર્ગ રાખવો નહિ

અદુ<sup>૧</sup> ણાહ્ણં<sup>૨</sup> ચ સુહ્રીણં<sup>૩</sup> વા, અપ્પિયં<sup>૪</sup> દદુ<sup>૫</sup> ઇગતા<sup>૬</sup> હોતિ ।

ગિદ્ધા<sup>૭</sup> સત્તા<sup>૮</sup> કામેહિં<sup>૯</sup>, રક્ષણપોસણે<sup>૧૦</sup> મણુસ્સોઽસિ<sup>૧૧</sup> ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) અથવા જ્ઞાતિજન (૨) અથવા સ્ત્રીનો પતિ (૩) એકલા સહવાસમાં (૪) ખેડા દેખે (૫) અપ્રીતિ (૬) હોય (૭) આસક્ત (૮) ગૃહ (૯) કામભોગોમાં (૧૦) રક્ષણ (૧૧) પોષણ (૧૨) મનુષ્ય (૧૩) છુ

ભાવાર્થ:- કદાચ કોઈ સમય ગૃહસ્થના ઘેર સ્ત્રી સાથે સાધુને વાર્તાલાપ કરતા તે સ્ત્રીના પતિ અથવા કુટુંબીજનો અગર જ્ઞાતિજનો કોઈ દેખે તો તેઓને સાધુ ઉપર દ્વેષ ઉત્પન્ન થાય અને એમ માને કે આ સાધુ કામભોગોમાં આસક્ત જણાય છે, એમ માની સાધુને આક્રોશ વચન કહે, અપમાન કરે અને એમ કહે કે તું એનું રક્ષણ પોષણ કરે છે કે, અહીં ગૃહસ્થને ઘેર ખુબ સમય ભેસે છે, એમ અપમાનજનક વચનો કહે, એમ જાણી સાધુકે ગૃહસ્થના ઘેર એકલી સ્ત્રી સાથે વાર્તાલાપ નહિ કરવો તેમ જ ગૃહસ્થના ઘેર બેસવું નહિ

તમ્હા વ પજ્જણ હત્યી, વિસલિસ ઘ કમ્મ નંથા ।  
 ઓણ કુલાણિ યસવસી, આઘાતે ણ સેવિ ણિમોઘે ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) તેથી કરી (૨) તેના સહવાસને ઊડે (૩) સ્ત્રીઓને  
 (૪) વિપત્તિમાં (૫) કટકસમાન (૬) બાણી (૭) સ્ત્રીઓને સહવાસને  
 અમર સ્ત્રી સાથે (૮) પણ મધ (૯) એકલા (૧૦) વાર્તાલાપ કરે (૧૧) તે તે  
 નિર્મલ (૧૨) ન કહેવાય.

સાવાર્થ:- ઉપરોક્ત કહીકતને બાણી સ્ત્રીઓને વિપત્તિમાં  
 કાટા સમાન બાણી સાધુ સ્ત્રી સમગ્રને ઊડે, તેમ જ એકલા વિષયમાં  
 સાધુએ સ્ત્રી સમગ્ર તથા તેની સાથેના વાર્તાલાપ સમય પાલનમાં  
 વિચારૂપ બાણી ઊભી રહેવા તેમ જ સ્ત્રીઓને પણમધ એ શુદ્ધિને ધર  
 એથી વાર્તાલાપ અથવા ધર્મ કથા કરે તે તે સાધુને નિર્મલ ન કહેવાય.

એ ઇયં લંછં અણુગિદ્ધા, અમયરા હુતિ કુસીલાણ ।  
 સુતવત્તિમપિ સે મિલ્લુ, મો વિહરે સહ ણમિત્તીયુ ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ (૧) એ સાધુએ (૨) સ્ત્રી સહવાસ અથવા નિન્દનીયરૂપ  
 (૩) કથામાં (૪) આસક્ત રહે તે તે સાધુથી (૫) અન્ય (૬) કુસીલ (૭) જે  
 (૮) તપસ્વી (૯) સ્ત્રી (૧૦) સાથે (૧૧) મિલ્લુ (૧૨) નહિ (૧૩) સાધુએ પણ

સાવાર્થ - એ સાધુ સ્ત્રીની નિન્દનીયરૂપ કથામાં અથવા  
 સ્ત્રી સહવાસમાં આસક્ત રહે તે તે સાધુ નથી પણ તેની વિપરીત  
 કુસીલ છે એમ બાણી સુતપત્ની સાધુએ પણ સ્ત્રી સહવાસમાં  
 નહિ રહેવું તેની સાથે મિલ્લુ નહિ, સ્ત્રીની સાથે કથા વાર્તા પણ  
 ન કરવા

હોય ત્યાં તેની નજીક બેસે નહિ, સ્ત્રીનો સંસર્ગ અનર્થનું કારણ બાણી ત્યાગ કરે

बहवे गिहाहं अवहट्टु, मिस्सीभावं पत्थु । य एगे ।  
धुवमग्गमेव पर्वयन्ति, वाया वीरियं कुसीलाणं ॥१७॥

શબ્દાર્થ - (૧) ધણા (૨) ધર (૩) છોડી (૪) મિશ્ર ભાવમાં (૫) રહેલા (૬) કેટલાક (૭) કહે છે કે (૮) મિશ્ર માર્ગ જ (૯) મોક્ષ માર્ગ છે એ તેમનું કથન માત્ર છે કાર્યરૂપ નથી (૧૦) વચન (૧૧) બળ (૧૨) કુશીલરૂપ છે

ભાવાર્થ - કોઈ એક ધરવાસ ત્યાગી મિશ્રભાવમાં રહેલા (કાંઈક સાધુ આચાર કાંઈક ગૃહસ્થ આચાર) મિશ્ર માર્ગને મોક્ષ-માર્ગ બતાવે છે અથવા અનેક પ્રકારથી પોતાની વિદ્વતા દેખાડી કુશીલતાનું પ્રતિપાદન કરે છે, અથવા પોતાનો શિથિલાચાર છુપાવવા ખાંદી વાણીમાં જ પોતાનું વીર્ય બતાવે છે એ કથન માત્ર છે પરંતુ કાર્યરૂપ નથી આવા વેષધારી સાધુ સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરી જન્મ મરણરૂપ ચક્રમાં ભ્રમણ કરનારા બાણવા

सुदं रवंति परिमाण, अह रहस्सेमि दुक्कड करेन्ति ।  
जाणन्ति, य णं तहाविहा, माइल्ले महासडेयति ॥१८॥

શબ્દાર્થ - (૧) શુદ્ધ (૨) બોલે છે (૩) પરિપક્વતા (૪) એકાત્મતા (૫) દુષ્ટતા (૬) કરે છે (૭) બાણ છે (૮) કુશલ પુરુષ (૯) માયાવી (૧૦) મહાશક છે

ભાવાર્થ:- કુશીલ સેવન કરવાવાળા પુરુષો પરિપક્વતા પોતાનો આત્મા ! શુદ્ધ (દોષ રહિત) હોવાનો પ્રલાપ કરે છે પરંતુ એકાત્મતા દુષ્ટકર્મ કરે છે, પોતાના દુષ્ટ આચારને છુપાવવા પ્રયત્ન



સમર્ણપિ<sup>૧</sup> વૃદ્ધાસીણ<sup>૨</sup>, સત્થયિ<sup>૩</sup> તાથ<sup>૪</sup> ત્વમે<sup>૫</sup> કુર્ણતિ<sup>૬</sup> ।  
 અવુચા<sup>૭</sup> ઓચણેહિ<sup>૮</sup>, ણત્થેહિ<sup>૯</sup>, હત્થીયોસ<sup>૧૦</sup> સક્કિણો<sup>૧૧</sup> હોતિ<sup>૧૨</sup> ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉદાસીન (૨) સાધુને (૩) દેખી (૪) ત્યાં (૫) તે સમય  
 (૬) ડોષ (૭) કોષિત બને (૮) અથવા ભોજન (૯) સાધુને દેતા દેખી (૧)  
 બીમાં (૧૧) દોષ (૧૨) થકા (૧૩) ઉપન્યાસ માત્ર

ભાવાર્થ:- કોષ ઉદાસીન-રાગદ્વેષ રહિત સાધુને મૌનરીતે  
 જતા ગૃહસ્થના ઘરે જી સાથે જોઈતામાં વાર્તાલાપ કરતા દેખી  
 અમર સાધુને ભોજન દેતા થકા જોઈને ગૃહસ્થ કોષિત બને અને  
 જીમાં દોષ દેવાની શકા હાવે અને જોમ માને જે આ સાધુ  
 માટે જ આહાર બનાવે છે તે આહારમાં ગૃહ સાધુ સદેવ આસ્તા  
 હશે, જોમ માની આ જી કુશીલ દેવાનું ગૃહસ્થ માને જોમ બધી  
 ગૃહસ્થના ઘરે સાધુએ જોઈતી જી સાથે ઉધુ રહેવું નહિ, વાર્તાલાપ  
 કરવો નહિ.

કુર્ણતિ<sup>૧</sup> સત્થય<sup>૨</sup> તાહિ<sup>૩</sup>, પન્નમ્હા<sup>૪</sup> સમ્માહિજોમેહિ<sup>૫</sup> ।  
 તમ્હા<sup>૬</sup> સમણા<sup>૭</sup> ણ<sup>૮</sup> સમેતિ<sup>૯</sup>, આયહિપાપ<sup>૧૦</sup> સન્નિસેક્કામો<sup>૧૧</sup> ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) કરે છે (૨) પરિચય (૩) જીમાં (૪) જાણે (૫) સમાધિ  
 (૬) મોક્ષી (૭) તેથી (૮) સાધુ (૯) ન (૧) બધા (૧૧) આત્મ કિર્તિમાં  
 જીના (૧૨) સમીપ (૧૩) રથાને

ભાવાર્થ:- જે સાધુ મન, વચન કામાના શુભચોલરૂપ-  
 આપારૂપ સમયથી જાણે થયેલ દોષ તે જી સાથે પરિચય કરે,  
 સમજી રાખે પરંતુ સાધુ દોષ તે પોતાના આત્માના કિર્તના જર્થ  
 જીની સાથે સદવાસ કરે નહિ, વાર્તાલાપ કરે નહિ, જી રહેતી

હોય ત્યાં તેની નજીક જોસે નહિ, સ્ત્રીનો સંસર્ગ અનર્થનું કારણ બાણી ત્યાગ કરે

<sup>૧</sup>ઘરે <sup>૨</sup>ગિહાઈ <sup>૩</sup>અવહદ્દુ, <sup>૪</sup>મિસ્સીભાવં <sup>૫</sup>પત્યુ <sup>૬</sup>। ય <sup>૭</sup>એંગે ।

<sup>૮</sup>ધુવમગમેવ <sup>૯</sup>પર્વયંતિ, <sup>૧૦</sup>વાર્ધા <sup>૧૧</sup>વીરિયં <sup>૧૨</sup>કુસીલાણં ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ • (૧) ઘણા (૨) ઘર (૩) છોડી (૪) મિશ્ર ભાવના (૫) રહેલા (૬) કેટલાક (૭) કહે છે કે (૮) મિશ્ર માર્ગ જ (૯) મોક્ષ માર્ગ છે એ તેમને કથન માત્ર છે કાર્યરૂપ નથી (૧૦) વચન (૧૧) બળ (૧૨) કુશીલરૂપ છે

ભાવાર્થ - કોઈ એક ઘરવાસ ત્યાગી મિશ્રભાવના રહેલા (કાંઈક સાધુ આચાર કાંઈક ગૃહસ્થ આચાર) મિશ્ર માર્ગને મોક્ષ-માર્ગ બતાવે છે અથવા અનેક પ્રકારથી પોતાની વિદ્વતા દેખાડી કુશીલતાનું પ્રતિપાદન કરે છે, અથવા પોતાનો શિથિલાચાર છુપાવવા આંધી વાણીમા જ પોતાનું વીર્ય બતાવે છે એ કથન માત્ર છે પરંતુ કાર્યરૂપ નથી આવા વેષધારી સાધુ સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરી જન્મ મરણરૂપ ચક્રમા ભ્રમણ કરનારા બાણવા

<sup>૧</sup>સુંદં <sup>૨</sup>રવતિ <sup>૩</sup>પરિમાણ, <sup>૪</sup>અહ <sup>૫</sup>રહસ્યમિ <sup>૬</sup>દુક્કં <sup>૭</sup>કરંતિ ।

<sup>૮</sup>જાણંતિ, ય <sup>૯</sup>જં <sup>૧૦</sup>તહાવિદ્ધા, <sup>૧૧</sup>માહલ્લે <sup>૧૨</sup>મહાસદેડયતિ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ (૧) શુદ્ધ (૨) બોલે છે (૩) પરિપક્વતા (૪) એકાત્મતા (૫) દુષ્ટતા (૬) કરે છે (૭) બાણ છે (૮) કુશલ પુરુષ (૯) માયાવી (૧૦) મહાશય છે

ભાવાર્થ:- કુશીલ સેવન કરવાવાળા પુરુષો પરિપક્વતા પોતાનો આત્મા શુદ્ધ (દોષ રહિત) હોવાનો પ્રલાપ કરે છે પરંતુ એકાત્મતા દુષ્ટકર્મ કરે છે, પોતાના દુષ્ટ આચારને છુપાવવા પ્રયત્ન

કરવા છતાં જ્ઞાની પુરુષો તે કુશીલની અજ મેદાથી તેના કુખમાં  
જાયી લે છે, બાવા સાથેકે માયાવી મહાશક્તી પશ્ચિમાં મહાપ  
છે અને માયા કપટના ભાવો યેવી અધમભક્તિના કેમ ઉપાજન કરી  
સસાર પરિબ્રમણ વધારે છે

સર્પ કુક્કં ચ ન વદતિ, માંદ્ગોષિ પશ્યતિ શાંતે ।

વેપાણુવીહ માં કાસી, ચોદ્ગર્જતો ગિલાહ સે સુરજો ॥૧૯॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપરોક્ત દ્રવ્યહીની સાધુઓ સ્વયં (૨) કુખ (૩)  
કહેતો નથી (૪) પૂજ્યા થકા પોતાની (૫) પ્રશ્ન સા કરે છે (૬) જ્ઞાની (૭)  
વેદાધ્યયન (૮) નહિ (૯) કરે (૧૦) બાવાયે પ્રેરેલા થકા (૧૧) જ્ઞાનિ  
અનુભવે છે (૧૨) વારવાર.

ભાવાર્થ:- દ્રવ્યહીની કુશીલ સાધુને જ્ઞાનાર્માંદિએ પૂજ્યાથી  
પોતાના કુખમાંને શુદ્ધ સમક્ષ જાહેર કરતો નથી અને ઉપસંદ  
પોતાની પ્રશ્ન સા કરવા લાગે છે જ્ઞાનાર્માંદિ તે કુશીલ સાધુને મૈત્રુન  
સેવનરૂપ કુખમાં નહિ કરવાતું કહેતા શિખામણુ આપતા તે સાધુ  
વારવાર જ્ઞાનિને અનુભવે છે, બિલ માય છે અને જ્ઞાનાર્માંની  
શિક્ષાને સાંભળી ન સાંભળી કરે છે જ્ઞાના કુશીલો સત્ત્વ શિખામણુને  
બ્રહ્મ કરી ચક્રવા નથી, જેથી સસાર અટવીમાં લાંબાકાળ કુખી  
પરિબ્રમણ કરે છે

ઓસિયાવિ હૃત્પિપોસેસુ, પુરિસાં હૃત્પિષેયસેવન્ના ।

પંખાસમન્નિતા વેગે, નારીણ વસ લલકસંતિ ॥ ૨૦ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સુખભોગી (૨) જી (૩) પાપણુ (૪) સ્વપુત્ર (૫)  
સ્ત્રી વેદ (૬) નવનાર (૭) પ્રતાપત (૮) સુદિવત (૯) દેહભોગ (૧૦) સ્ત્રીના  
(૧૧) વસ (૧૨) લલક સ્વીકારે છે

ભાવાર્થ.— સ્ત્રી પોષક વ્યાપારોના અનુષ્ઠાનોનો અનુભવ કરેલ સ્ત્રી વેદોદય રૂપ મૈથુનના સ્વરૂપના જાણનારા સ્ત્રી વેદ માયા પ્રધાન હોવાનું તથા સ્ત્રી રક્ષણ કરવામા પણ દોષોની ઉત્પત્તિનું કારણ જાણવા છતાં સ્ત્રીના ભોગોનો અનુભવ કરનાર સ્ત્રી સંસર્ગથી સંસારની વૃદ્ધિ હોવાનું જાણનાર ઔત્પાતિકી પુદ્ધિ આદિથી યુક્ત (કોઈ કોઈ પુરુષો ભુક્ત ભોગીઓ) ત્યાગી સાધક પુરુષો મહામોહથી અધ જનીને સંસારમા ઉતરવાના માર્ગ સ્વરૂપ સ્ત્રીઓના પાસલામા દસાઈ સ્ત્રીઓના વશ થઈને પોતાના સ્થાનથી પતિત થઈ જાય છે.

<sup>૧</sup> અવિ <sup>૨</sup> હૃથપાદ<sup>૩</sup>છેદાઈ, અદુવા <sup>૪</sup> વદ્ધમંસ<sup>૫</sup>ઉવકંતે ।

અવિ <sup>૬</sup> તેયસામિતાવના<sup>૭</sup>ણિ, તચ્છિય<sup>૮</sup>શ્વારસિ<sup>૯</sup>ચનાઈ<sup>૧૦</sup> ચ ॥ ૨૧ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) વળી સ્ત્રી-ગમનથી (૨) હાથપગ (૩) છેદાવાના તથા શરીરની ચામડી તથા (૪) માસ કાપી લેવાના અથવા (૫) અગ્નિથી જલાવાના (૬) અગોના છેદન શરીર ઉપર (૭) ખાર (૮) છાંટવાનાં તીવ્ર દડોને પાત્ર થાય છે

ભાવાર્થ.— જે કોઈ પરસ્ત્રી સેવન કરે છે તેને હાથ તથા પગના છેદનના તથા ચામડી ઉતરડી લેવાના તથા માસ કાપી લેવાના તથા અગ્નિમા જલાવાના તથા અગોને છેદીને ઉપર ખાર છાંટવાના આવા તીવ્ર દડા ભોગવવા પડે છે અને આવા અતિ ઉત્કૃષ્ટ હુન્નરો ભોગવવાં પડે છે આવા તીવ્ર દડાના હુન્નરોથી મૃત્યુ થવાનો સમય ક્ષણિત પ્રાપ્ત થાય છે

<sup>૧</sup> અદુ <sup>૨</sup> કણનાસ<sup>૩</sup>ચ્છેદં, <sup>૪</sup> કંઠ<sup>૫</sup>ચ્છેદનં <sup>૬</sup> તિતિક<sup>૭</sup>શંતી ।

૧૪ ૧૨ ૧ ૧૦ ૧૧  
इति हृथपावसंतसा, नय विंति पुणो न कार्हिति ॥ २२ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જાણવા સ્ત્રી-સગ કરનાર (૨) પાપી પુરુષને (૩) જાણેલા (૪) માનના છે (૫) નાક છે (૬) કંઠ છે (૭) સહન કરવા પોતે (૮) ખર્ચા (૯) કરીથી હુ હવે જાણું પાપ, (૧૦) નહિ (૧૧) કડુ (૧૨) તેમ કહેતો (૧૩) નથી

સાવાર્થ - આવા પાપી પુરુષો પરસ્ત્રી ગમન કરનારા માનના નાંદના, તથા કંઠના છે. ને સહન કરતા અકા પશુ જેમ નથી જોવાતા કે હવે હુ કરી આવાં પાપો પરસ્ત્રી ગમનરૂપ કરીશ નહિ અને આ લોકના તથા પરલોકના દુઃખનો સ્વીકાર કરે છે પરંતુ પાપકર્મથી નિવૃત્ત થતા નથી

સુતમેવમેગેસિઃ, હૃત્પીવેદેતિ હુ સુચક્ષ્ણાય ।

एवपि तां वदिताण, भद्रवा कम्पुणा अवकरेति ॥ २३ ॥

સાવાર્થ (૧) સાંભળ્યું છે કે સ્ત્રી પાક ખરાબ છે (૨) જેમ (૩) જે રીતે (૪) ક્રમશઃ (૫) કામચાત્ર પશુ કહે છે કે (૬) સ્ત્રીઓ કહે છે કે હવે હુ જાણ કરીશ નહિ (૭) જેમ (૮) સ્ત્રીઓ (૯) જોલીને (૧૦) સ્ત્રી જેવા અકામ (૧૧) કરે છે

સાવાર્થ - અમોએ જેમ સાંભળ્યું છે કે સ્ત્રી સ પાક ઘણું ખરાબ છે, વળી કોઈ જેમ કહે છે કે, વૈશિષ્ઠ કામચાત્રમાં પશુ કહેલ છે કે સ્ત્રીઓ અકામ કરી જેમ કહે છે કે, હવે જાણું, અમૃત્ય હુ કરીશ નહિ, જેમ જોલીને કરી જેવા અકામ કરતી થકી અપકાર કરે છે, એટલે સ્ત્રીઓના વચ્ચે ઉપર આદ્યાર્થોએ વિશ્વાસ રાખવો નહિ સ્ત્રીઓનું ચિત્ત બદલવું કુઠર છે વળી યથાજ સ્વભાવવાળી હોય છે તુચ્છ સ્વભાવવાળી તથા અહંભાવવાળી અને માયા કપટ વાળી હોઈ તેનું હૃદય શુદ્ધ નથી થકાય નહીં જેથી સાચકે સ્ત્રીમાં વિશ્વાસ કરવો નહિ

અન્નં<sup>૧</sup> મણેણ<sup>૨</sup> ચિંતેતિ<sup>૩</sup>, વાયા<sup>૪</sup> અન્નં<sup>૫</sup> ચ કમ્મુણા<sup>૬</sup> અન્નં<sup>૭</sup> ।

તમ્હા<sup>૧૧</sup> ણ<sup>૧૨</sup> સદ્દહ<sup>૧૦</sup> ભિક્ખૂ<sup>૭</sup>, બહુમાયાઓ<sup>૯</sup> હિત્થિઓ<sup>૮</sup> ણચ્ચા ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ - (૧) સ્ત્રીઓ મનથી અન્યનું (૨) ચિન્તવન કરતી હોય તેથી (૩) વચનથી બોલતી હોય છે અને (૪) વિપરીત (૫) કાયાથી (૬) અન્ય કરતી હોય છે (૭) બહુ માયાવાળી (૮) જાણી (૯) સ્ત્રીઓને (૧૦) સાધુ સ્ત્રીઓમાં (૧૧) ન રાખે (૧૨) વિશ્વાસ

ભાવાર્થ - સ્ત્રીઓ મનમાં અન્ય વિચારતી હોય છે, વાણીમાં અન્ય કહેતી હોય છે, અને કાર્ય અન્ય કરતી હોય છે, તેથી સાધુ પુરુષ બહુ માયા કપટ કરનારી સ્ત્રીઓને જાણી, તેના ઉપર વિશ્વાસ ન રાખે, સ્ત્રીઓ પાતાલના ઉદર સમાન, અતિ ગભીર, મનમાં કાંઈ વિચારતી હોય અને વચનમાં મધુ-પ્રતીતવાળી દેખાય અને વિપાકમાં ઘણું હોય છે જાણી, સાધક આત્માએ સ્ત્રી સહવાસથી દૂર રહેવું

યુવતી<sup>૧</sup> સમણં<sup>૬</sup> બ્રૂયા<sup>૭</sup> વિચિત્તલંકારવત્થગાણિ<sup>૨</sup> પરિહિત્તા<sup>૪</sup> ।

વિરતા<sup>૮</sup> ચરિસ્સહં<sup>૧૦</sup> રુક્ખં<sup>૯</sup>, ધમ્મમાહવ્વ<sup>૧૩</sup> જે ભયંતારો<sup>૧૪</sup> ॥૨૫॥

શબ્દાર્થ - (૧) કોઈ યુવતી સ્ત્રી (૨) સુંદર (૩) અલંકાર (૪) વસ્ત્ર (૫) પહેરી (૬) સાધુને (૭) કહે (૮) સ સારથી વિરક્ત (૯) સયમ (૧૦) ગ્રહણ કરીશ (૧૧) લયથી રક્ષા કરનાર હે સાધો ! (૧૨) મને (૧૩) ધર્મ (૧૪) સંભળાવો

ભાવાર્થ - કોઈ યુવતી સ્ત્રી વિગિત વસ્ત્ર અલંકાર પહેરીને સાધુ પાસે આવી એમ કહે કે લયથી બચાવનાર હે સાધો ! હું ગ્રહ બંધનથી વિરક્ત બની છું, તેથી સયમ ગ્રહણ કરીશ આપ મને ધર્મ સંભળાવો, મારો પતિ મને અનુકૂળ નથી અથવા મને

પસદ નથી. જ્યવા તો મને છોડી દેવા ઇચ્છે છે, આવી કપટ ભવ  
મુનિને જોળવવા રથ છે તે હવે પછીની આઘામાં જણાવે છે

અનુ સાધિયા પષાણં, અહમસિ સાહિમ્મિણી ય સમ્પણં ।  
જનુકુંમે જહા ટથજોઈ સંપાસે વિનુ વિસીપજા ॥૨૬॥

શબ્દાર્થ (૧) જ્યવા (૨) આવિકા હોવાના (૩) મહાને સાધુની  
પાસે આવે (૪) હુ (૫) અમલોની (૬) સાધર્મિણી પુ કહી નિકટ આવે  
(૭) અગ્નિ (૮) સાખનો ગોથા જોગળા જાવ જોવી રીતે સ્ત્રી પાસે રહેવાથી  
(૯) જેમ (૧૦) પાસે (૧૧) સાધુ સમય (૧૨) પ્રતિત થાય

સાધાર્થ :- સ્ત્રીઓ આવિકા હોવાના બહાનાથી સાધુ પાસે  
આવીને હુ અમલોની સાધર્મિણી પુ જેમ કહીને સાધુની નજીક  
આવી (કુલવાણીની જેમ) સાધુને ધમધી બ્રહ્મ કરે છે જેમ લાગતો  
મટો અગ્નિની પાસે ગળી જાય જેમ સ્ત્રી સહવાસમાં રહેવાથી  
વિદ્વાન સાધુ પણ સિધિલ વિદ્યારી બની જાય છે સ્ત્રીના સહવાસ  
જાણવારીને માટે અનર્થનું કારણ બનવું તેથી સ્ત્રી સહવાસ સાધકે  
કરવો નહિ.

અનુકુંમે જોઈરવગરે, આસુઽમિતસે જાસમુષયાઈ ।  
અવિત્થિયાઈ અણગારા, સંપાસેણ જાસુમુષયતિ ॥ ૨૭ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જેમ (૨) આખનો મટો (૩) અગ્નિના (૪) સ્પર્શથી  
(૫) સ્પીધ (૬) તપ્ત થઈ (૭) નાશને (૮) પામે છે (૯) જોવી રીતે (૧૦)  
સ્ત્રીઓના (૧૧) સમયથી (૧૨) સાધુ પુરુષ સમયના નાશને (૧૩) પામે છે-  
સમયથી અટ થાય છે

ભાવાર્થ - જેમ અગ્નિના સ્પર્શથી લાખનો ઘડો તમ થઈ શીઘ્રપણે નાશને પામે છે એવી જ રીતે સયમી સાધુ સ્ત્રીઓના પરિચયથી શીઘ્રતાથી સંયમભાવથી પતિત થાય છે, કઠિન વ્રતોનો ત્યાગ કરી દે છે એમ જાણી સાધકે સ્ત્રીઓનો વિશ્વાસ ન કરવો

<sup>૮</sup>કુર્વંતિ <sup>૧</sup>પાવગં <sup>૨</sup>કર્મં <sup>૪</sup>પુટ્ટા <sup>૧૧</sup>વેગેવમાર્હિસુ ।  
<sup>૬</sup>નોઽહં <sup>૫</sup>કરેમિ <sup>૭</sup>પાવતિ, <sup>૯</sup>અંકેસાહ્ણા <sup>૧૦</sup>મમેસત્તિ ॥ ૨૮ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) પાપ (૨) કર્મ (૩) કરનારને (૪) પૂછ્યા થકા એમ કહે છે (૫) હું (૬) પાપકર્મ (૭) કરતો નથી (૮) એ સ્ત્રી બાધ્યાવસ્થામાં (૯) ખોળામાં (૧૦) મારા (૧૧) બેસતી હતી

ભાવાર્થ:- કોઈ સાધક પુરુષ બ્રહ્મચારી પાપકર્મ કરતો થકો આચાર્ય આદિના પૂછ્યા થકા ઉત્તરમાં કહે કે હું પાપકર્મ કરતો નથી પરંતુ એ સ્ત્રી બાધ્યાવસ્થામાં મારા ખોળામાં બેસતી હતી, સૂતી હતી આ રીતે આ લોક તથા પરલોકના લય રહિત બની કેટલાએક સાધકો અસત્ય આચરણ કરી સ્ત્રીઓથી બ્રહ્મ થઈ સયમરૂપ થનનો નાશ કરી સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરે છે જાણી સ્ત્રી સહવાસથી દૂર રહેવું

<sup>૧</sup>બાલસ્સ <sup>૩</sup>મંદયં <sup>૨</sup>બીય, <sup>૪</sup>ર્જં <sup>૫</sup>ચ <sup>૬</sup>કલ્લ <sup>૭</sup>અવજાણર્હં <sup>૧૦</sup>મુજ્જો ।  
<sup>૮</sup>દુગુર્ણં <sup>૯</sup>વરેહં <sup>૧૦</sup>સે <sup>૧૧</sup>પાવં, <sup>૧૨</sup>પૂયણકામો <sup>૧૩</sup>ત્રિપન્નેસી ॥ ૨૯ ॥

શબ્દાર્થ (૧) અજ્ઞાની પુરુષ (૨) ખીજ (૩) મૂર્ખતા (૪) કરેલા પાપનો પૂછા થકા (૫) ઇનકાર કરે છે (૬) કમલ (૭) પાપ (૮) બાધે છે (૯) એ પુરુષ (૧૦) પોતાની પૂજાને ઇચ્છે છે (૧૧) અસયમની ઇચ્છા કરે છે



આવાથી:- મૂર્ખ પુરુષની બીજી મૂર્ખતા એ છે કે પાપકર્મ કરીને તેનો છ કાર કરે છે તેથી પાપકર્મનો ખમણો બધ કરે છે, વળી પાપકર્મ કરતા છતાં માથાવી સસારમાં પોતાની પૂજાને મૂકે છે તેમ જ અસયમ જીવનની ઇચ્છા કરે છે આવી રીતે જાતનીઓ પોતાની નિંદા યશો એ બચાવી કરેલ પાપોને છુપાવી અસયમજીવનને પોષે છે, સવમજાવથી પતિત થાય છે આવા માથાવી સાધકોની અતિ અધમ હોય છે બધી આત્માથી સાધકે આવા માથાવી સાધકોના સબથી દૂર રહેવું

સલોકણિજ્ઞમણગાર, આયગય નિર્મત્તળેનાઈસુ ।

સત્ત્વ સતાઈ ! પાર્ય જા, જર્ન પાળર્મ પશિગ્ગાઈ ॥ ૩૦ ॥

શબ્દાર્થ (૧) દેખવામાં સુદર (૨) આત્મજ્ઞાની (૩) સાધુને સ્ત્રીઓ (૪) નિમત્તજી આપી (૫) કહે છે કે ભવસાગરથી રક્ષા કરનાર (૬) કે સાધો ? (૭) વસ્ત્ર (૮) પાત્ર (૯) જાન તથા (૧૦) પાનને આપ (૧૧) સ્વીકારે.

આવાથી:- દેખવામાં સુદર ઉત્તમ આકૃતિવાળા આત્મજ્ઞાની સાધુને કોઈ બ્યભિચારિણી સ્ત્રીઓ આમત્રજી આપતી થકી જેમ કહે કે ભવસાગરથી રક્ષણ કરનાર કે સાધો ? વસ્ત્ર, પાત્ર, જાન, પાણી આદિ આપને જે પ્રયોજન હોય તે સર્વ હું આપને આપીશ, આપ મારા બરે પધારી શ્રદ્ધણ કરો, આવી રીતે પ્રપચો કરી કદાચ સાધુઓને સ્ત્રીઓ કસાવી સયમથી પતિત કરાવે છે બધી સાધુ વર્ગે સ્ત્રીનો વિચાર નહિ કરવો અને તેના સદ્વાસથી દૂર રહેવું

ગીવારમેર્વ બુજ્જેજ્ઞા ણો જ્ઞેજ્ઞે અગારમાગતુ ।

જઠે વિપયપાસેઈ, મોહમાથગ્ગજ્ઞ પુણો મંદિ શિ મમિ ॥ ૩૧ ॥

શબ્દાર્થ - (૧) પ્રલોભનને સાધુ સુઅરને કસાવા (૨) ચાવલના દાણા સમાન (૩) જાણે (૪) ન કરે (૫) ધમ્મજા (૬) ધરે જવાની (૭) બધાએલ (૮) વિષય (૯) પાસમા (૧૦) મોહને (૧૧) પ્રાપ્ત કરે છે (૧૨) મૂર્ખ પુરુષ

ભાવાર્થ:- પૂર્વોક્ત પ્રકારના પ્રલોભનોને સાધુ, સુઅરને લોભાવનાર ચાવલના દાણા સમાન સમજે વિષયરૂપી પાસમા બધાયેલ મૂર્ખ પુરુષ પુન મોહને પ્રાપ્ત કરે છે એમ જાણી સાધુ પુરુષ સ્ત્રીના આમંત્રણથી કસાઈ ન જવાય તે ઉપયોગ રાખી રહે, સંયમ-રૂપ સાધન પુન. પુન. પ્રાપ્ત થવું દુર્લભ જાણી, સંયમપાલનમા ઉપયોગવંત રહે એ જ સાધક આચાર જાણવો

પહેલો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

શ્રી સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર અ ૪ ઉ ૨

<sup>૧</sup>ઓ<sup>૨</sup>ં<sup>૩</sup> સયા<sup>૪</sup> ણ<sup>૫</sup> રજ્જેજ્ઞા<sup>૬</sup>, <sup>૭</sup>ભોગકામી<sup>૮</sup> પુણો<sup>૯</sup> વિરજ્જેજ્ઞા<sup>૧૦</sup> ।

<sup>૧૧</sup>ભોગે<sup>૧૨</sup> સમણાણં<sup>૧૩</sup> સુણેહ<sup>૧૪</sup>, જહ<sup>૧૫</sup> મુંજંતિ<sup>૧૬</sup> મિવજ્જુણો<sup>૧૭</sup> એગે<sup>૧૮</sup> ॥૧॥

શબ્દાર્થ (૧) વિરક્ત (૨) સદા (૩) નહિ (૪) આસક્ત અને (૫) કામભોગી (૬) પુન (૭) વિરમે (૮) ભોગો ભોગવવા (૯) સાધુને માટે આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરાવે છે (૧૦) તે સાંભળો (૧૧) કોઈ (૧૨) સાધુ (૧૩) ભોગો ભોગવે છે

ભાવાર્થ:- સાધુ રાગદ્વેષ રહિત બની ભોગોમા ક્યારે પણ ચિત્તને ન જવા દે, કદાચિત્ત ભોગોમા ચિત્ત જાય તો જ્ઞાનદ્વારા કામભોગોના કડવા વિપાકો જાણી મનને પાછું હટાવી લે, ભોગ ભોગવવા એ સાધુને આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરાવનાર છે, છતાં પણ કોઈ કોઈ શિથિલ સાધુ ભોગો ભોગવે છે, તે સાંભળો ગૃહસ્થોને પણ ભોગો બિટબના રૂપ છે, તો સાધુને માટે તો શુ કહેવું

અહ ત હુ મેદમાવન, મુચ્છિત મિક્ષુ કામમતિવદ્ ।

પલિમિવિયા ણ તો પચ્છા, પાદુદ્ધ મુદ્ધિ પહ્ણંતિ ॥૨॥

શબ્દાર્થ (૧) વળી (૨) ચારિત્રી બ્રહ્મ (૩) સ્ત્રીમાં આસક્ત (૪) વિવશ બોધોમાં હતચિત્ત (૫) સાધુને (૬) એ સ્ત્રી પોતાને વશીભૂત બાધી (૭) પચાત્ (૮) પોતાના પત્નથી (૯) સાધુના શિર પર (૧૦) પ્રકાર કરે છે.

સામાર્થ્ય:- ચારિત્રી બ્રહ્મ અને સ્ત્રીમાં આસક્ત, વિવશ બોધોમાં હતચિત્ત સાધુને પોતાને વશીભૂત બાધી તે સ્ત્રી સાધુના શિર પર પોતાના પત્ન વડે પ્રકાર કરે છે છતાં આસક્ત સાધક તેને સ્ત્રીને કરે છે, આસક્ત સાધુની જાતી દુર્જાતિ કરે છે ક્ષોદ્રી સ્થિતિ બનાવી દે છે

જહ કેસિમા ણ મંપ મિક્ષુ, ણો વિહરે સહ ણમિત્થીપ ।

કેસાણવિહ છુચિસ્સ, નન્નત્થ મંપ પરિજ્ઞાસિ ॥૩॥

શબ્દાર્થ (૧) વળી (૨) કેસવાળી હોઇ (૩) મારા (૪) સાથે કે સાધી (૫) વિહાર (૬) ન કરી શક્તા હોતો (૭) બાધી ન (૮) મેદમા (૯) લાગ્ય કરીશ (૧૦) મારા વિના (૧૧) જન્ય સ્થાનપર (૧૨) વિહાર (૧૩) ન કરે

સામાર્થ્ય:- સ્ત્રી આસક્ત અને પોતાને વશીભૂત થયેલ સાધુને સ્ત્રીઓ કહે છે કે કે સાધી ! કેસવાળી સ્ત્રી સાથે વિહાર ન કરી શકો અત્ર શરમ લાગતી હોય તો હુ જત્રે આવ જન્માને મારા કેશોને ઉખાડીને ફેંકી દઈશ પરંતુ મારા વિના તમે જન્ય હોઇ સ્થળે વિહાર નહિ કરશો અને વિદેશગમનમાં જો બ્રહ્મ આવશે તે સહી તબક્કા બાપ જે આજ્ઞા કરશે તે પ્રમાણે કરીશ પરંતુ મારાથી દૂર નહિ જવા પ્રાર્થના કરુ છુ

અહં<sup>૧</sup> ગં<sup>૨</sup> સે<sup>૩</sup> હોઈ<sup>૪</sup> ઉવલદ્વો<sup>૫</sup>, તો<sup>૬</sup> પેસંતિ<sup>૭</sup> તહાભૂઈ<sup>૮</sup>હિં<sup>૯</sup> ।  
અલા<sup>૧૦</sup>ઉચ્છેદં<sup>૧૧</sup> પેહે<sup>૧૨</sup>હિ, વગ્ગુ<sup>૧૩</sup>ફલાઈં<sup>૧૪</sup> આહરા<sup>૧૫</sup>હિત્તિ<sup>૧૬</sup> ॥૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) પશ્ચાત્ તે સ્ત્રી સાધુને પોતાને (૨) વશ થયેલ જાણી લે છે (૩) પશ્ચાત્ સાધુને દાસની માફક (૪) કાર્યમાં પ્રેરિત કરે છે, (૫) તુંખી-દુધી (૬) સુધારવા છરી લાવો (૭) મારા માટે (૮) શ્રીફલ આદિ ફળ લાવો, ઉપયોગી વસ્તુ લાવવા માટે કાર્યમાં જોડે છે

ભાવાર્થ:- સાધુની ચેષ્ટા તથા આકાર આદિ દ્વારા જન્યારે સ્ત્રી જાણી લે છે કે આ સાધુ મને વશ થઈ ગયેલ છે, પશ્ચાત્ પોતાના દાસની માફક કાર્ય કરવાને પ્રેરિત કરે છે, અને કહે છે કે તુંખી કાપવા માટે છરી લાવો તથા મારા માટે ઉત્તમોત્તમ શ્રીફલ આદિ ફળ લાવો, ઉપયોગી વસ્તુ લાવવા માટે કાર્યમાં જોડે છે

દારુ<sup>૧</sup>ણિ<sup>૨</sup> સાગ<sup>૩</sup>પાગા<sup>૪</sup>ણ, પજ્જો<sup>૫</sup>ઓ<sup>૬</sup> વા<sup>૭</sup> ભવિ<sup>૮</sup>સ્સતી<sup>૯</sup> રાઓ<sup>૧૦</sup> ।  
પતા<sup>૧૧</sup>ણિ<sup>૧૨</sup> ય<sup>૧૩</sup> મે<sup>૧૪</sup> રયા<sup>૧૫</sup>વેહિ<sup>૧૬</sup>, ઈ<sup>૧૭</sup>હિ<sup>૧૮</sup> તા<sup>૧૯</sup> મે<sup>૨૦</sup> પિટ્ઠો<sup>૨૧</sup>મદે<sup>૨૨</sup> ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) શાક આદિ (૨) પકાવવા (૩) કાષ્ટ લાવો (૪) પ્રકાશ માટે (૫) તેલ લાવો (૬) રાત્રિમાં (૭) મારા પાત્રો તથા પગને (૮) રંગી દો (૯) અહીં આવો (૧૦) મારી પીઠને કચરો

ભાવાર્થ:- શાક આદિ પકાવવા કાષ્ટ લાવો, રાત્રિએ પ્રકાશ કરવા તેલ લાવો, મારા પાત્રોને તથા મારા પગને રંગી આપો, અહીં આવી મારી પીઠને કાઢો, મારા અંગોનું મર્દન કરો, વગેરે દાસની માફક કાર્યો કરાવે છે, સ્ત્રીમાં આસક્ત પુરુષની આવી દુર્દશા થાય છે

વત્યાણિ ય મે પઢિલેહેરિ, અન્નં પાણં ચ આહરાહિતિ ।  
 ગંધં ચ રઝોદરણ ચ, કાસલગ ચ મે સમણુજાણાહિ ॥૧૥॥

અર્થ— (૧) હે સાધો ! મારા માટે વન્ન (૨) લાવો (૩) જલ  
 (૪) પાણી (૫) લાવો (૬) મુગધી પદાર્થ (૭) સાવરણી લાવો (૮) નાખિએ  
 (૯) લાવો

સાવાચર્ય— હે સાધો ! મારા કપડાં જુનાં થઈ ગયાં છે તેથી  
 નવાં કપડાં લાવો, તથા અન્ન પાણી લાવો તથા કપુર આદિ મુગધી  
 પદાર્થ લાવો તથા મહાત સાફસુફ કરવા રઝોદરણ સાવરણી લાવો  
 તેમ જ લોચની પીડા સહન થતી નથી, જેથી નાખિત—લાણુ હને મારા  
 બાલ કાટવાં માટે લાવો

અનુ ઈર્જણિ અલકારં, કુક્ષયં મે પમચ્છાહિ ।  
 લોદ ચ લોદકુસુમં ચ, વેણુપલાસિયં ચ શુલ્કિયં ચ ॥ ૭ ॥

અર્થ— (૧) મારે માટે જ જનની રમી તથા (૨) શૂલક તથા (૩)  
 કુમુદવાળી (૪) વીણા લાવો (૫) લોચના રૂળ (૬) લોચના ફૂલ (૭) જાણી  
 લાકડી તથા પૌષ્ટિક (૮) ઔષધની ઓળી લાવો

સાવાચર્ય— શ્રીમાં આસક્ત વગ કરેલ સાધુને જી કહે છે  
 હે હે સાધો ! મારા માટે જ જનનું પાત્ર તથા શૂલક તથા કુમુદવાળી  
 વીણા લાવો, તથા લોચના રૂળ તથા ફૂલ લાવો તથા વાંસની લાકડી  
 તથા પૌષ્ટિક ઔષધની ઓળી લાવો કે જેથી સદા મુવાન મુવતી  
 બની રહું

કુટુંભં તગરં ચ અગરં, સંપિઠં સન્નં સમિરેષ ।  
 તેજલં મુદમિર્કિજાણ, વેણુકલાઈં સમિવાનાણ ॥ ૮ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) કોષ્ટ (૨) તગર (૩) અગર (૪) ચંદન ખીસીને (૫) તૈયાર કરી (૬) ઉશીરનીસાથ ખીસીને (૭) તથા મુખને લગાવવાનું (૮) તેલ (૯) તથા વાંસની પેટી લાવો (૧૦) કપડા રાખવાની

ભાવાર્થ:- સ્ત્રી કહે છે કે હે પ્રિય ? ઉશીરના જલ સાથે ખીસેલા કોષ્ટ, તગર, અગર, ચંદન, તૈયાર કરી લાવો તથા મુખને લગાડવાનું તેલ તથા વસ્ત્રો રાખવા માટે એક વાંસની પેટી લાવો (ઉશીર જલનો અર્થ સ્પષ્ટ થી)

<sup>૧</sup>નંદી<sup>૨</sup>ચૂળગાહં <sup>૩</sup>પાહરાહિ, <sup>૪</sup>છત્તોવાણહં <sup>૫</sup>ચ જાણાહિ ।

<sup>૬</sup>સત્થં <sup>૭</sup>ચ <sup>૮</sup>સૂચછેજ્જાણ, <sup>૯</sup>આણીલં <sup>૧૦</sup>ચ <sup>૧૧</sup>વત્થયં રચાવેહિ ॥૧॥

શબ્દાર્થ (૧) હોઠ રંગવા માટે ચૂર્ણ (૨) લાવો (૩) છત્ર તથા પગના રક્ષણ માટે (૪) જૂતા (૫) લાવો (૬) શાક કાટવા માટે (૭) છરી લાવો (૮) મારા માટે નીલરગતુ (૯) વસ્ત્ર (૧૦) રંગાવી લાવો

ભાવાર્થ:- સ્ત્રી કહે છે કે હે પ્રિય ? મારા હોઠ રંગવા ચૂર્ણ લાવો છત્ર તથા જૂતા લાવો તથા શાક કાટવા છરી આદિ શસ્ત્ર લાવો તથા નીલું વસ્ત્ર રંગાવી લાવો

<sup>૧</sup>સુફળિં <sup>૨</sup>ચ <sup>૩</sup>સાગપાગાણ, <sup>૪</sup>આમલગાહં <sup>૫</sup>દગાહરણં ચ ।

<sup>૬</sup>તિલગકરાણિમંજગસલાગં, <sup>૭</sup>ધિંસુ <sup>૮</sup>મે <sup>૯</sup>વિહૂણયં <sup>૧૦</sup>વિજાણેહિ ॥૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) હે પ્રિયતમ ! શાક પકાવવા (૨) તપેલી લાવો (૩) આંખના તથા જલ રાખવા (૪) વાસણ લાવો (૫) તિલક કરવા તથા (૬) અજન માટે (૭) સળી લાવો (૮) ગરમીના સમયમાં (૯) હવા માટે (૧૦) પાખા લાવો

સાવાર્થ— શીલ જાત પુરુષને સ્ત્રી કહે છે કે શાક પકાવવા માટે તપેલી તથા અંબળા તથા પાણી રાખવા વાસણ તિલક કરવા તથા અન્ન માટે સળી લાવે, તથા ગરમીમાં હાથ નાખવા પગ લાવે.

સંભાસનં ચ ફણિહં ચ, સીંદુરિપાસનં ચ આળાહિ ।

આદસનં ચ પચ્છાદિ, વૃતપચ્છાલનં પચેસાહિ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) કાંપના ક્ષેત્ર ઉપેક્ષા વિપક્ષે કેશ સમારવા (૨) કાંધથી અગ્રર ક્રિતિએ કેશ બાંધવા માટે ઉત્તરી (૩) દેરી (૪) લાવે (૫) કંઈ સાફ કરવા (૬) કતમન્ન લાવે (૭) કપડું (૮) લાવે

સાવાર્થ— કાંપલીના તથા નાકના દેશે દૂર કરવા બિંધીએ લાવે કેશ સમારવા કાગસી લાવા, કેશ બાંધવા માટે ઉત્તરી દેરી લાવે સુખ લેવા માટે કપડું લાવે કાંત સાફ કરવા કત-મન્ન લાવે, આ શીત જાત જયલ સ્ત્રીમાં આકર્ષત પુરુષને સ્ત્રીના કર્ણે કરવા પડે છે હાસના જેવી સ્થિતિ બને છે

પૂયફલં લંબાલય, સૂર્યસુર્યાર્ગં ચ જાળાહિ ।

કોમં ચ મોપમેહાપ, સુપ્તુકલ્પલગં ચ સ્વારગાલનં ચ ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ (૧) સોપારી (૨) પાન (૩) સોપ (૪) દોરા (૫) લાવે (૬) ભાજન (૭) સધુનીતિ મટે (૮) સુપડું તથા પાન ખાંધા (૯) ઉપલ તથા ખાર જાળવા મટે (૧) પાત્ર લાવે

સાવાર્થ— સ્ત્રી કહે છે કે પ્રિયતમ ! પાન, સોપારી, સોપ, દોરા, પેશાજ કરવા માટે વાસણ પાન સાફ કરવા સુપડું તથા પાન ખાંધવા માટે ઉપલ તથા ખાર ખાર જાળવા માટે વાસણ લાવે.

ચંદાલગં ચ કરગં ચ, વચ્ચવરં ચ આડસો ! સ્વળાહિ ।

સરપાયયં ચ જાયાણ, ગોરહગં ચ સામળેરાણ ॥૧૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) દેવનુ પૂજન કરવા માટે તાંબાનુ લાજન (૨) જલ અથવા મધુ રાખવાનુ લાજન લાવો (૩) તથા પાનખાનાની સગવડ કરાવો (૪) હે આયુષ્યમન (૫) એ સર્વ મારા માટે લાવો-ખનાવો પુત્રને રમવા માટે (૬) ધનુષ્ય (૭) લાવો (૮) પુત્રને ખેસવા ગાડી તેના વહન માટે (૯) બળદ લાવો

ભાવાર્થ:- સ્ત્રી કહે છે કે દેવ પૂજન માટે તાંબાનું પાત્ર, જલ તથા મધુ રાખવાનુ પાત્ર લાવો તથા પાયખાનુ તૈયાર કરાવો, પુત્રને રમવા માટે એક ધનુષ્ય લાવો પુત્રને ખેમવાની ગાડી વહન કરવા માટે એક બળદ લાવો

ઘડિંગં ચ સહિંહિમયં ચ, ચૈલગોલ કુમારભૂયાણ ।

વાસં સમભિઆવળ્લ, આવસહ ચ જાળ ભત્તં ચ ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) ગુડિયા (૨) ડમર-વાળુ (૩) દડો ગોળ (૪) કુમારને રમવા માટે (૫) વર્ષાકાલ (૬) આવે છે (૭) મકાન (૮) ધાન્ય (૯) લાવો

ભાવાર્થ:- સ્ત્રી, શીલબ્રહ્મ સાધુને કહે છે કે રાજકુમાર સમાન મારા પુત્રને રમવા માટે માટીની ગુડિયા તથા ડમર-વાળુ તથા ગોળ દડો તથા ગેડી લાવો, વર્ષાઋતુ નિકટ આવે છે તો નિવાસ કરવા માટે યોગ્ય મકાન બનાવો તથા વર્ષાઋતુ સુખપૂર્વક વ્યતીત થાય તેટલુ અનાજ ચોખા વગેરે વસ્તુઓ લાવો આઠ માસમાં એવું કાર્ય કરવુ જોઈએ કે વર્ષાકાળના ચાર માસ સુખરૂપ નિર્ગમન થાય, આયુષ્યના પૂર્વભાગમા મનુષ્યોએ એવુ કાર્ય કરવું જોઈએ કે પાછળની જીવિતમા સુખ પ્રાપ્ત થાય આ છેલ્લુ વાક્ય સર્વ ગૃહસ્થોને ધારણ કરવા યોગ્યને વર્તનમા મૂકવા યોગ્ય છે



આસંધિયં ચ નયસૂત્રં, પાંચલ્લાઈ સંકમદાપ ।  
અવ પુસ્તવોહલદાપ, આળપ્પા હવતિ વાસા ના ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ (૧) નવા સૂત્રથી બુદ્ધિથી (૨) બેસવા માટે માંચી લાવે તેમ જ (૩) બહાર જવા આવવા માટે (૪) પાડુકા લાવે (૫) મારા પુત્રના (૬) ટોહક માટે (૭) અમુક વસ્તુઓ લાવે આવના પ્રકારે (૧૦) ક્ષી ઠામની માફક (૮) પુત્રો પર આજ્ઞા (૬) કરે છે

સાવાચર - નવા સૂત્રથી બસેલ બેસવા માટે માંચી લાવે જવા આવવા માટે પગમાં પહેલવાની પાડુકા લાવે, અને તલપે ટોહક ઉત્પન્ન થયે છે તે માટે અમુક વસ્તુ લાવે આવના પ્રકારે ક્ષીઓ ઠામની માફક લોભોમાં આસક્ત પુત્રો ઉપર આજ્ઞા કરે છે

આપ ફલે સમુપ્પન્ને, ગેળ્હસુ વાળં અહના જહાઈ ।  
અઈ પુસ્તવોસિળો પળે, મારવહા હવતિ રહા ના ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) પુત્ર જન્મ (૨) ઉત્પત્તિ બની તે (૩) મુદસ્થપણું જ છે ક્ષી કુપિત બની પુત્રને કહે છે કે (૪) આ મારા પુત્રને બોળામાં લો (૫) નક્કર ઠાડી દે (૬) ટોહ ટોહ પુત્ર (૭) પુત્રના (૮) પોષણ કરવા માટે (૯) માર વહન (૧૦) કરે છે (૧૧) ઉત્તની માફક

સાવાચર - પુત્રનો જન્મ થયો તે મુદસ્થપણું જ છે એ જણ ઉત્પન્ન થયે ક્ષી કુપિત બની પોતાના પતિને કોમ કહે કે મારા પુત્રને બોળામાં લો અથવા ઠાડીદો, ટોહ ટોહ પુત્રના પોષણ માટે ઉત્તની માફક માર વહન કરે છે

<sup>૧</sup>રાઓવિ <sup>૨</sup>ઉદ્વિયા <sup>૪</sup>સંતા, <sup>૫</sup>દારગં <sup>૩</sup>ચ સંઠવંતિ <sup>૩</sup>ધાર્દ વા ।

<sup>૬</sup>સુહિરામણા <sup>૭</sup>વિ <sup>૮</sup>તે <sup>૯</sup>સંતા, <sup>૧૦</sup>વત્થધોવા <sup>૧૧</sup>હવંતિ <sup>૧૧</sup>હંસા વા ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) રાત્રીના સમયે (૨) ઉઠીને (૩) ધાત્રીની માફક (૪) પુત્રને (૫) ગોદમાં લે છે (૬) અત્યન્ત લજ્જાશીલ (૭) થતા (૮) પુત્રના વસ્ત્રને (૯) ધોવે (૧૦) છે (૧૧) ધોખી સમાન.

ભાવાર્થ - સ્ત્રીને વશીભૂત પુરુષ રાત્રિમાં ઉઠી ધાત્રીની માફક પુત્રને ગોદમાં લે છે અને અત્યન્ત લજ્જાશીલ થતા ધોખીની માફક પુત્રના વસ્ત્રોને ધોવે છે

<sup>૧</sup>એવં <sup>૨</sup>બહુર્હિ <sup>૩</sup>કયપુવ્વં, <sup>૪</sup>ભોગત્થાપ <sup>૫</sup>જેઽભિયાવન્ના ।

<sup>૬</sup>વાસે <sup>૭</sup>મિહવ <sup>૮</sup>પેસે <sup>૯</sup>વા, <sup>૧૦</sup>પસુમૂતેવ <sup>૧૧</sup>સે <sup>૧૨</sup>ળ <sup>૧૩</sup>વા <sup>૧૪</sup>કેઈ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ . (૧) ઉપરોક્ત પ્રકાર (૨) બહુ મનુષ્યોએ (૩) પૂર્વે કરેલ છે જે પુરુષ (૪) ભોગને (૫) માટે સાવધકાર્યમાં (૬) આસકત છે એ પુરુષ (૭) દાસ, (૮) મૃગ, (૯) પ્રેમ્ય, (૧૦) તથા પશુની સમાન છે અથવા (૧૧) સર્વથી અધમ છે

ભાવાર્થ - સ્ત્રીને વશીભૂત બનીને ઉપરોક્ત બહુ મનુષ્યોએ સ્થાન બ્રષ્ઠ થઈ સ્ત્રીની આજ્ઞાને પાળેલ છે જે પુરુષ ભોગને નિમિત્ત સાવધકાર્યમાં આસકત છે એ પુરુષ દાસ, મૃગ, નોકર, તથા પશુ સમાન છે અથવા તે એ સર્વથી પણ અધમ છે

<sup>૨</sup>એવં <sup>૧</sup>સુ <sup>૩</sup>તાસુ <sup>૪</sup>વિન્નપ્પ, <sup>૫</sup>સંયવં <sup>૬</sup>સંવાસં <sup>૭</sup>ચ <sup>૮</sup>વજ્જેજ્ઞા ।

<sup>૯</sup>તજ્ઞાતિમા <sup>૧૦</sup>હમે <sup>૧૧</sup>કામા, <sup>૧૨</sup>વજ્જકરા <sup>૧૩</sup>ય <sup>૧૪</sup>એવસક્કાપ્ ॥૧૯॥

આસંદિયં ચ નવમ્ભુજં, પાંચહાથં સંક્રમદ્વાપ ।

અહં પુસ્તકોદ્દેશદ્વાપ, આળવ્યા હવતિ વાસા વા ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ (૧) નવા સૂત્રથી મુશ્કેલી (૨) બેસવા માટે ખાંચી લાવે તેમ જ (૩) બહાર જવા આવવા માટે (૪) પાંદુકા લાવે (૫) મારા પુત્રને (૬) દોહક માટે (૭) અમુક વસ્તુઓ લાવે જાવા પ્રકારે (૧૦) સ્ત્રી દાસની માફક (૮) પુસ્તકો પર આસા (ક) કરે છે

સાવાર્થ - નવા સૂત્રથી બરેલ બેસવા માટે ખાંચી લાવે, જવા આવવા માટે ખજા પહેરવાની પાંદુકા લાવે, મને બલતિ દોહક ઉત્પન્ન થયો છે તે માટે અમુક વસ્તુ લાવે જાવા પ્રકારે સ્ત્રીઓ દાસની માફક ભોગોમાં આસક્ત પુરુષો ઉપર આસા કરે છે

જાણ ફક્તે સમુપ્પન્ને, ગેળહસ્તુ વાળં અહવા જહાહિ ।

અહં પુસ્તકોસિળો ઈગે, આરવહા હવતિ હદા વા ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) પુત્ર જન્મ (૨) ઉત્પતિ થવી તે (૩) મૃદસ્થપદાનું ફળ છે સ્ત્રી કુપિત જની પુત્રને કહે છે કે (૪) આ મારા પુત્રને ભોળામાં લો (૫) નહિતર છોડી દો (૬) કોઈ કોઈ પુત્ર (૭) પુત્રના (૮) પોતલુ કરવા માટે (ક) ભાર વહન (૧) કરે છે (૧૧) જાતની માફક

સાવાર્થ - પુત્રનો જન્મ થયો તે મૃદસ્થપદાનું ફળ છે એ ફળ ઉત્પન્ન થયે સ્ત્રી કુપિત જની પોતાના પતિને બોલે કહે કે મારા પુત્રને ભોળામાં લો અથવા છોડીદો કોઈ કોઈ પુત્ર પુત્રના પોતલુ માટે જાતની માફક ભાર વહન કરે છે

શબ્દાર્થ : (૧) વિશુદ્ધ ચિત્ત (૨) પંડિત (૩) મન (૪) વચન (૫) કાયા (૬) અન્યની ક્રિયાનો (૭) ત્યાગ કરે (૮) જ્ઞાની (૯) શીત ઉષ્ણ-સર્વ સ્પર્શોને (૧૦) સહન કરે (૧૧) મુનિ

ભાવાર્થ:- વિશુદ્ધ ચિત્તવાળા તથા મર્યાદામાં સ્થિત જ્ઞાની સાધુ મન, વચન, કાયાથી સ્ત્રીઆદિ મૈથુન સેવન આદિ પરક્રિયાનો ત્યાગ કરે અને શીત ઉષ્ણ આદિ સર્વસ્પર્શોને પરિપક્ષે સમભાવે સહન કરે એ જ સાચા સાધુ કહેવાય

इच्छेवमाहू से वीरे, धुअरण धुअमोहे से भिक्खू ।  
तम्हा अज्झत्यविसुद्धे, सुविमुक्के आमोक्खाए परिव्वज्जासि  
त्तिवेमि ॥२२॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ પ્રમાણે (૨) વીર પ્રભુએ (૩) કહેલ છે (૪) જેણે સ્ત્રી સસર્ગજનિત કર્મોને (૫) દૂર કર્યા અને (૬) રાગદ્વેષ રહિત છે (૭) સાધુ (૮) તેથી (૯) નિર્મળ ચિત્ત (૧૦) સ્ત્રી સસર્ગ વર્જિત (૧૧) મોક્ષ પર્યંત (૧૨) સયમ અનુષ્ઠાનમાં પ્રવૃત્ત રહે (૧૩) એમ હું કહું છું

ભાવાર્થ:- જેણે સ્ત્રી સસર્ગજનિત પાપકર્મોનો ત્યાગ કર્યો છે, જે રાગદ્વેષ રહિત છે, એવા નિર્મલ ચિત્તવાળા તથા સ્ત્રી સસર્ગથી વર્જિત સાધુ મોક્ષ પર્યંત સયમ અનુષ્ઠાનમાં પ્રવૃત્ત રહે એમ શ્રી વીર પ્રભુએ પૂર્વોક્ત વાતો-શિક્ષા ફરમાવેલ છે એમ જાણી આત્માથી સાધક મુનિએ તથા આત્માથી જીવોએ સહવાસ-પરિચયથી દૂર રહેવું તે આત્મ કલ્યાણનું કારણ છે

શબ્દાર્થ (૧) સ્ત્રીઓના વિવિધમાં (૨) ઉપરોક્ત વાતો (૩) સ્ત્રીઓ  
તેથી સાધુ સ્ત્રીઓના (૪) સહવાસને (૫) પરિચયને ઓળખી રે (૬) સ્ત્રી સસરની  
ઉત્પત્તિ થવાવાળા કામભોજો (૭) પાપને ઉત્પત્તિ કરે છે (૮) એમ  
(૧૧) શ્રી તીર્થેશ્વર દેવે કહેલ છે

સાવાર્થ - સ્ત્રીના વિવિધમાં પૂર્વોક્ત શિક્ષા અપાએલ છે  
તેથી સ્ત્રી સાથે પરિચય તથા સહવાસ સાધુ ન કરે સ્ત્રી સસરની  
ઉત્પત્તિ થવાવાળા કામભોજો પાપને ઉત્પત્તિ કરે છે એમ શ્રી તીર્થે  
શ્વરે કહેલ છે

પયઃ મયં ન સેવાય, હૃદયં સે અપ્પમં નિરુમિત્તા ।  
જો હૃદય જો પસું મિલ્લુ, જો સય પાણિણા ગિલિજ્જેલા ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) સ્ત્રી સસરની પૂર્વોક્ત (૨) ભવ તથા (૩) અમ્ભાસ  
કારણ બાધી (૪) સ્ત્રી સસરની સાધુ (૫) પોતાના આત્માને (૬) દૂર રાખે  
(૭) સ્ત્રી તથા (૮) પશુઓને (૯) સાધુ (૧૦) પોતાના (૧૧) કામને (૧૨)  
રખા (૧૩) ન કરે

સાવાર્થ:- સ્ત્રી સસરની પૂર્વોક્ત ભવ રહેલ છે તથા સ્ત્રી  
સસરને આત્માના કલ્યાણનો નાશ કરનાર છે એમ બાધી સાધુ સ્ત્રી  
સસરની પોતાના આત્માને રાખીને સ્ત્રીઓ તથા પશુઓને પોતાના  
કામને સ્પર્શ પસું કરે નહિ. સ્ત્રી સસરને નરકના દ્વાર સમાન  
બાધી તેનો ત્યાગ કરવો એ ક્ષિતિનું કારણ છે

સુધિસુદહેસે મેહાવી, પરકિરિમં અ વજ્જા નાળી ।  
મળસા વયસા વાયેમં, સમ્બપાસસહે અણગારે ॥૧૧॥

ભાવાર્થ:- શ્રી સુધર્માસ્વામી જંબૂસ્વામી આદિ શિષ્યોને કહે છે કે ઉપરોક્ત મારા પૂછવાથી અતિશય માહાત્મ્યવાળા સર્વ વસ્તુમાં સદાઉપયોગ રાખવાવાળા કાશ્યપગોત્રી ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું કે નરકના સ્થાનો અતિ દુઃખદાયી છે, તે અજ્ઞાની જીવો જાણતાં નથી, ત્યાં તે નરક સ્થાનોમાં પાપી અને અત્યંત દીન જીવો નિવાસ કરે છે, તે હવે પછી હું તમોને કહું છું.

જે<sup>૧</sup> કે<sup>૨</sup>હ<sup>૩</sup> બા<sup>૪</sup>લા<sup>૫</sup>હ<sup>૬</sup>હ<sup>૭</sup> જી<sup>૮</sup>વિ<sup>૯</sup>ય<sup>૧૦</sup>ટ્ટી, પા<sup>૧૧</sup>વા<sup>૧૨</sup>હં<sup>૧૩</sup> કમ્મા<sup>૧૪</sup>હં<sup>૧૫</sup> કરંતિ<sup>૧૬</sup> રુદ્ધા<sup>૧૭</sup> ।  
તે<sup>૧૮</sup> ધીર<sup>૧૯</sup>રૂ<sup>૨૦</sup>વે<sup>૨૧</sup> તમિ<sup>૨૨</sup>સંધ<sup>૨૩</sup>ચારે, તિ<sup>૨૪</sup>વ્વા<sup>૨૫</sup>ભિ<sup>૨૬</sup>તા<sup>૨૭</sup>વે<sup>૨૮</sup> નર<sup>૨૯</sup> પઢંતિ<sup>૩૦</sup> ॥૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે (૨) કે (૩) બાલા (૪) જીવિયટ્ટી (૫) પાવાહં (૬) કમ્માહં (૭) કરંતિ (૮) રુદ્ધા (૯) તે (૧૦) ધીર ભય કરે રૂપવાળા (૧૧) મહાન અધિકાર યુક્ત (૧૨) તીવ્રદુઃખવાળા (૧૩) નરકમાં (૧૪) ઉત્પન્ન થાય છે

ભાવાર્થ:- પ્રાણીઓને ભય ઉત્પન્ન કરવાવાળા જે અજ્ઞાની જીવો પોતાના જીવનના રક્ષણ માટે અન્ય પ્રાણીઓની હિંસા, પરિતાપ આદિ પાપકર્મ કરે છે, તે જીવો તીવ્ર દુઃખવાળા તથા ધીર અધિકાર યુક્ત મહા દુઃખદ નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે, રાગ અને દ્વેષથી યુક્ત મનુષ્યો તથા તિર્યંચો વગેરે મહા આરભી તથા મહા પરિશ્રદી જીવો પંચેન્દ્રિય જીવોની હિંસામાં તત્પર, માસ લક્ષણ કરનારા, તથા સાવધ અનુષ્ઠાનોમાં પ્રવૃત્ત જીવો, નરકમાં ઉત્પન્ન થાય અને ત્યાં લાંબા કાળ સુધી દુઃખોને ભોગવે છે

તિ<sup>૧</sup>વ્વં<sup>૨</sup> તસે<sup>૩</sup> પા<sup>૪</sup>ણિ<sup>૫</sup>ણો<sup>૬</sup> થા<sup>૭</sup>વરે<sup>૮</sup> ચ, જે<sup>૯</sup> િ<sup>૧૦</sup> સંતી<sup>૧૧</sup> આ<sup>૧૨</sup>ય<sup>૧૩</sup>સુ<sup>૧૪</sup>હં<sup>૧૫</sup> પહુ<sup>૧૬</sup>ચ્ચા<sup>૧૭</sup> ।  
જે<sup>૧૮</sup> લસ<sup>૧૯</sup>પ<sup>૨૦</sup> હો<sup>૨૧</sup>હ<sup>૨૨</sup> અ<sup>૨૩</sup>દત્ત<sup>૨૪</sup>હારી, ણ<sup>૨૫</sup> સિ<sup>૨૬</sup>ક્ક<sup>૨૭</sup>લ<sup>૨૮</sup>તી<sup>૨૯</sup> સે<sup>૩૦</sup>ય<sup>૩૧</sup>વિ<sup>૩૨</sup>ય<sup>૩૩</sup>સ્સ<sup>૩૪</sup> કિં<sup>૩૫</sup>ચિ<sup>૩૬</sup> ॥૪॥

અધ્યયન ૫ મુ

પ્રથમ ઉદ્દેશો

નરકાધિકાર

પુન્નિષ્ણસ્તઽહ કેવલિયં મહેમિ, કહ મિતાષા ણરગા પુરત્યા ॥  
 મજાણમો મે સુણિ મહિ જાણ, કહિં સુ માલા નરય વરિતિ ॥૧૦

શબ્દાર્થ : (૧) પુણ્ય હતુ (૨) ખેલવાની (૩) મહાવીર સ્વામીને (૪) જો (૫) પીમ (૬) નરકમાં (૭) પ્રથમ પહેલા (૮) અણુતો નથી (૯) જરે (૧૦) કે મુનિ (૧૧) કહે (૧૨) આપ અણુ છે (૧૩) જો રીતે (૧૪) મન છે (૧૫) નરકને (૧૬) પામે છે

ભાવાર્થ :- શ્રી મુખર્માંસ્વામીને શ્રી જીવૂસ્વામી પૂછે છે કે નારકીના છવો નરક સ્થાનમાં કેવા દુષ્ટોને લોખંડે છે અને ક્યા માં મુખી નરકમાં કે પત્ત યાય છે તેના ઉત્તરમાં શ્રી મુખર્માંસ્વામી કહે છે કે મે પૂર્વે સ્થાનમાં ખેલવાની શ્રી મહાવીર સ્વામીને પૂછ્યુ હતુ કે છવોને નરકમાં કેવા દુષ્ટો દોષ છે અને અજ્ઞાની છવો ક્યા કારણથી નરકને પ્રાપ્ત કરે છે એ સ્વીકૃત હુ અણુતો નથી, આપ જાણો છો, તેા તે સ્વીકૃત અને કહે

પૂર્વ મંય પુદે મહાણુમાજ, ફળમાડંબયી નાસરે માસુરને ।  
 પવેરહસ્તે દુહમદ્દુગ્ગા, માડીણિયં દુક્કહિવ પુરત્યા ॥૧૧

શબ્દાર્થ : (૧) મે પ્રમાણે (૨) ખાસ (૩) પૂજાથી (૪) મહાભવન (૫) આ પ્રમાણે (૬) કહુ હતુ (૭) કારણપણથી (૮) કીમતવાત અજ્ઞાન મહાવીર સ્વામી (૯) જાણુ મુ (૧૦) નાણુ-જાણી છે (૧૧) મિત્રો-સ નિવાસવાન (૧૨) પાપી છવો કરે છે (૧૩) તે કરે તથેને આપત કહુ મ

શબ્દાર્થ : (૧) મારો (૨) છેલ્લ કરો (૩) બેઠન કરો (૪) બાળો  
(૫) શબ્દો (૬) સાંભળી (૭) પરમાધામીના (૮) તે (૯) નારકીજીવો (૧૦)  
ભયથી (૧૧) સંશાસ્ત્રીન (૧૨) ધમ્મ છે (૧૩) કષ્ટ (૧૪) દિશામાં (૧૫) લાગી  
જાય.

**ભાવાર્થ:-** પાપીજીવો નિર્ગુણ પંચેન્દ્રિય તથા મનુષ્યના ભવ છોડી નરકમાં ઉત્પન્ન થનારાના શરીર ઉત્પત્તિ સમયે અન્તર્મુહૂર્ત સુધી માંસના લોચા જેવા હોય છે. ઈડાથી નીકળેલ રોમ તથા પાખો વિનાના પક્ષીના બચ્ચાના શરીર જેવા) અપર્યાપ્ત દશામાં ઉત્પન્ન થયા બાદ પર્યાપ્ત થયા પછી અતિ ભય કર પરમાધાનિર્કેના શબ્દ સાંભળે છે. મારો, તલવારથી છેદન કરો ભાલાથી ભેદો, અગ્નિમાં બાળો. આદિ પરમાધાનિર્કેના શબ્દ સાંભળી નારકીના જીવો ભયથી સંજાહીન થઈ જાય છે, અને વિચારે છે કે અમો કઈ દિશામાં ભાગી છૂટીએ, અથવા આ મહાઘોર દુઃખથી રક્ષણને પ્રાપ્ત કરીએ.

इंगलरासि जलियं सजोति, तत्तोवमं भूमिमणुकमंता ।

ते इज्जमाणा कलुणं थणंति, अरहस्सरा तत्थ चिरद्वितीया ॥७॥

શબ્દાર્થ : (૧) અગારાનીરાશી (૨) જલતી (૩) જ્યોતિસહિત (૪) ભૂમિનાસમાન (૫) ભૂમિપર (૬) ચાલતા (૭) દાઝતા (૮) કંચુ શબ્દથી (૯) રેફન કરતા હોય છે (૧૦) બહુ જ જોરથી પ્રગટ પછે (૧૧) ત્યાં (૧૨) લાગાકાળ સુધી નિવાસ કરે છે

ભાવાર્થ - તે નગકની પૃથ્વી બળતા અગારા સમાન જ્યોતિ સંહિત તમ ભૂમિપર ચાલતા થકા નારકીના જીવો બળતા દાઝતા બહુ ભેરથી પ્રગટ શબ્દોથી અતિ કરુણ રૂઢન કરતા થકા લાખાકાળ સુધી ત્યા રહેતા થકા હુ ખોને લોગવે છે



શબ્દાર્થ (૧) તીવ્રતાથી (૨) ત્રસ (૩) જીવોની (૪) સ્થાવર (૫) ને જીવો (૬) ઘાત કરે છે (૭) પોતાના સુખને (૮) માટે (૯) ને જીવો (૧૦) જીવોના (૧૧) નાશ કરનારા (૧૨) ચોરી કરનારા (૧૩) નથી (૧૪) સર્વથી (૧૫) સેવન (૧૬) ઘેરુ પશુ કરી શકતા

સાવાચર - ને ઠેકાણે જીવો પોતાના સુખને માટે ત્રસ અને સ્થાવર જીવોની અતિ નિર્હંમતાથી રોદ્ર પરિણામથી ઘાત કરે છે, પ્રાણીઓનો નાશ કરે છે, હુટે છે, અહતને અહણુ કરે છે, જો જીવો આત્માના હસ્થાણુરૂપ સેવન કરવા યોગ્ય સમયનું ઘેરુ પશુ સેવન કરી શકતા નથી

પાગ્મિ પાણે વહુણ તિષ્ઠાતિ, અતિષ્ઠતેષામ્નુવેતિ ચાલે ।  
જિહ્વો જિસ ગચ્છતિ અંતકાલે, અહોસિરં કદુ ડવેદુ દુર્ગમં ॥૫॥

શબ્દાર્થ (૧) પાપકરવામાં લગ્ન રહિત (૨) પ્રાણીઓ (૩) જલ (૪) ઘાતકરનારા (૫) ક્ષાયથી અનિવૃત્ત (૬) દિશાથી (૭) નરકમાં જાય છે (૮) અપાતની જીવો (૯) અધોગતિમાં (૧) અધકારવાળા સ્થાનમાં (૧૧) જાય છે (૧૨) મરણકામે (૧૩) માથુ (૧૪) નીચે કરી (૧૫) નરકના સ્થાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે (૧૬) અતિ પીડાવાળા

સાવાચર:- ને જીવો પ્રાણીઓની દિશા કરવામાં લગ્ન રહિત થીક છે અને રોદ્ર પરિણામથી ધૂપતાની સાથે ઘણા જીવોની દિશાના કરનારા સહાક્રોધાસિથી બળતા જીવોની ઘાતથી અનિવૃત્ત જીવો નરકમાં જાય છે અને મૃત્યુ સમયે અતિ અધકારવાળા નરક સ્થાનમાં નીચે માથુ અને પગ ઉપા ઝેલા લયકર ઘાતનાવાળા દુઃખમય સ્થાનમાં નરક કુલીમાં ઉત્પન્ન થાય છે

જ્ઞાન ઊદ્ધિદ મિન્દ જ વહેતિ, મદ સુર્ણિતા પરદમ્મિયાર્ણ ।  
તે નારગાંગો મયમિન્નસના, વંસુતિ વન્નામ દિસ વયામો ॥૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) મારો (૨) છેદન કરો (૩) ભેદન કરો (૪) ખાળો (૫) શબ્દો (૬) સાંભળી (૭) પરમાધામીના (૮) તે (૯) નારકીજીવો (૧૦) ભયથી (૧૧) સંસાહીન (૧૨) ઇચ્છે છે (૧૩) કષ્ટ (૧૪) દિશામાં (૧૫) ભાગી જાય.

ભાવાર્થ:- પાપીજીવો નિર્ચય પંચેન્દ્રિય તથા મનુષ્યના ભવ છોડી નરકમાં ઉત્પન્ન થનારાના શરીર ઉત્પત્તિ સમયે અન્તર્મુહૂર્ત સુધી માસના લોચા જેવા હોય છે ઇંડાથી નીકળેલ રોમ તથા પાખો વિનાના પક્ષીના બચ્ચાના શરીર જેવા) અપર્યાપ્ત દશામાં ઉત્પન્ન થયા બાદ પર્યાપ્ત થયા પછી અતિ ભયકર પરમાધામિકોના શબ્દ સાંભળે છે મારો, તલવારથી છેદન કરો લાલાથી ભેદો, અગ્નિમાં ખાળો આદિ પરમાધામિકોના શબ્દ સાંભળી નારકીના જીવો ભયથી સંસાહીન થઈ જાય છે, અને વિચારે છે કે અમો કઈ દિશામાં ભાગી છૂટીએ, અથવા આ મહાધોર દુઃખથી રક્ષણને પ્રાપ્ત કરીએ.

<sup>૧</sup>ઈંગાલરાસિં <sup>૨</sup>જલિયં <sup>૩</sup>સજોતિં, <sup>૪</sup>તત્તોવમં <sup>૫</sup>ભૂમિમણુકમંતા ।

<sup>૬</sup>તે <sup>૭</sup>હજ્જમાણા <sup>૮</sup>કલુણં <sup>૯</sup>ધર્ણંતિ, <sup>૧૦</sup>અરહસ્સરા <sup>૧૧</sup>તત્થ <sup>૧૨</sup>ચિરદ્વિતીયા ॥૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) અગારાનીરાશી (૨) જલતી (૩) જ્યોતિસહિત (૪) ભૂમિનાસમાન (૫) ભૂમિપર (૬) ચાલતા (૭) દાઝતા (૮) કઠણ શબ્દથી (૯) રૂદ્ધ કરતા હોય છે (૧૦) બહુ જ જોરથી પ્રગટ પણે (૧૧) ત્યાં (૧૨) લાંબાકાળ સુધી નિવાસ કરે છે

ભાવાર્થ - તે નરકની પૃથ્વી બળતા અગારા સમાન જ્યોતિ સહિત તત્ત્વ ભૂમિપર ચાલતા થકા નારકીના જીવો બળતા દાઝતા બહુ જોરથી પ્રગટ શબ્દોથી અતિ કઠણ રૂદ્ધ કરતા થકા લાંબાકાળ સુધી ત્યાં રહેતા થકા દુષ્ટોને લોગવે છે

જહ<sup>૧</sup> તે સુ<sup>૨</sup>યા વે<sup>૩</sup>યરણી મિ<sup>૪</sup>દુગ્ગા, ણિ<sup>૫</sup>સિમ્મો જહા<sup>૬</sup>, સુર<sup>૭</sup> રવ<sup>૮</sup>  
તિવસસોયા ।

તરંતિ તે વે<sup>૧</sup>યરણી મિ<sup>૨</sup>દુગ્ગાં, ડસુ<sup>૩</sup>બોહ્યા સત્તિસુ<sup>૪</sup> રમ્મમાણા ॥૮॥

શબ્દાર્થ (૧) હે શિખ તમે (૨) સાંભળુ છે (૩) વેયરણી નદી  
(૪) અતિ દુર્ગમ (૫) અમાની (૬) ખાઈ (૭) તીક્ષ્ણ ધારવાળી (૮) તીક્ષ્ણ  
પ્રવાહવાળી (૯) નદીમાં પડે છે (૧૦) નૈતરણીમાં (૧૧) અતિ દુર્ગમ (૧૨)  
અણખા થઈ થઈને બેઠી (૧૩) નારકીઓ નદીમાં કૂદી પડે છે

ભાવાર્થ - અજ્ઞાતા સમાન તીક્ષ્ણ પ્રવાહવાળી નૈતરણી  
નદીને હે શિખો તમેએ સાંભળી હશે ? એ નદી અતિ દુર્ગમ છે  
ત્યાં નારકીઓને બાંધાઈ બેઠીને પ્રેરિત કર્યા થઈ નારકીઓ દ્વારાર  
બની ભથ્થા ભાગી એ ભથ્થર નદીમાં કૂદીને પડે છે, પરંતુ તે નદી  
ઉચ્છ્વ અને લોહી સમાન વહતી હોય છે તેમાં નારકીના અંતો છિદ્ર  
કટકા થઈ ભય છે, આવા દુર્ગમો નરકમાં સંકળ કરવા પડે છે, ત્યાં  
નરકની ભૂમિ બળતા અગ્નિ । સમાન હોય નારકીના છોડોને એક  
સુખમાત્ર યુષ્ઠ નથી જેથી દુષ્કર્મથી ગભરાઈ ડુકન કર્યા કરે છે, પાથી  
છોડો આવા નરકના ક્યાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે

કીલેહિં વિજ્ઞાતિ અસાદુકમ્મા, નાથ ઇવંતે સંહિચ્છિપ્પણ્ણા ।

અન્તે સુ સલાહિં નિસલિગાહિં, વીદાહિં ચિવ્વણ અહેકરંતિ ॥૯॥

શબ્દાર્થ (૧) જગામાં ખીસા (૨) નાથે છે (૩) પરમાધામી (૪)  
નાથ ઉપર (૫) ચક્રા (૬) સ્મૃતિ (૭) રહિત (૮) અન્થ નરકપાથો (૯)  
શાંતિ (૧૦) અવધી (૧૧) ત્રિવિધી (૧૨) બેઠીને (૧૩) નાથઉપરથી નીચે  
પાડે છે

સાવાર્થ:- વૈતન્ણી નદીમા પડેલ નાગ્કી ત્યાં છેદાતા થકા દુખેથી ગલારાઈ ખેદિત વધ પગ્માધામીએ વિકુન્દેલ નાવ ઉપર ચડવા જતાં નાવમા બેઠેલાં પરમાધાર્મિકો મિચારા નારકી જીવોના ગળામા લોખંડના ગરમ કરેલાં આણીદાગ ખીલા નાખે છે આવા દુખોથી સજ્જાહીન થયેલા નાગ્કી આવા દુખોથી વધારે સજ્જાહીન બને છે એ સમયે ત્રાણુ શરણનો કોઈ માર્ગ નહિ દેખાતા કર્તવ્યમૂઠ બની જાય છે વળી કોઈ નરકપાલ ચિત્ત વિનોદને માટે નારકીઓને શૂલ તથા ત્રિશૂલથી વીધીને પૃથ્વી ઉપર પછાડે છે.

કેસિં ચ વંધિતુ ગલે સિલાઓ, ઉદગંસિ ચોલતિ મહાલયંસિ ।  
કલંબુર્યાવાલુચ મુમ્સુરે ચ, લોલતિ પન્નંચંતિ અ તત્ય અન્ને ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) કોઈ નારકીજીવો (૨) ગળે (૩) પથ્થરની શીક્ષા (૪) બાંધી (૫) ઉડાપાણીમા (૬) ખૂંડાડે છે (૭) અન્ય (૮) તૃપ્ત (૯) રેતીમાં તથા (૧૦) અગ્નિમાં નાખી (૧૧) પકાવે છે (૧૨) ચલાવે છે ત્યાં (૧૩) પરમાધામી (૧૪) તૃપ્ત ભૂમિ ઉપર

સાવાર્થ - નરકપાલો કોઈ નાગ્કી જીવોના ગળે પથ્થરની શીક્ષા બાંધી અગાધ ઉડા પાણીમા ખૂંડાડે છે. અન્ય પરમાધામી અનિ તૃપ્ત રેતીમા નારકી જીવોને આમતમ ચલાવે છે કોઈ અગ્નિમા નાખી પકાવે છે વળી અન્ય પગ્માધામી નાગ્કી જીવોને શૂલથી વીધી અગ્નિમા પકાવે છે જીવોની હિંસા કરનારાઓ આવા નરકસ્થાનોમા ઉત્પન્ન થઈ દુખો ભોગવે છે

આસુરિયં નામ સહામિતાવં, અંધંતમં દુષ્પતરં મહંતં ।  
ઉદ્દં અહેઅં તિરિય દિસાસુ, સમાહિઓ જત્યગ્ગણી સિયાઈ ॥૧૧॥

જહૃં સે સુયા વેયરણી મિદુગ્ગા, ગિસિઓ જહાં, હુરં રૂપ  
તિવસસોયા ।

તરંતિ સે વેયરણીં મિદુગ્ગાં, ઉસુઓહ્યા સત્તિસુ હમ્મમાણા ॥૮૧॥

શબ્દાર્થ (૧) હે શિષ્ય તમે (૨) સાક્ષ્યુ છે (૩) વૈતરણી નદી  
(૪) અતિ દુર્ગમ (૫) અસાધ્ય (૬) મારક (૭) વૈશિષ્ઠ્ય પારવાણી (૮) વૈશિષ્ઠ્ય  
પ્રવાહવાળી (૯) નદીમાં પડે છે (૧૦) વૈતરણીમાં (૧૧) અતિ દુર્ગમ (૧૨)  
અસાધ્ય મહા સમર્થો ભેદી (૧૩) નારકીઓ નદીમાં કૂદી પડે છે

ભાવાર્થ - અસાધ્ય નમાન વૈશિષ્ઠ્ય પ્રવાહવાળી વૈતરણી  
નદીને હે શિષ્યો તમારો સાધન કયો ? એ નદી અતિ દુર્ગમ છે  
ત્યાં નારકીઓને સાધ્યો ભેદીને પ્રેરિત કર્યા થકા નારકીઓ સાચાર  
બની અમથી સાચી એ અમર નદીમાં કૂદીને પડે છે પરંતુ તે નદી  
વૈશિષ્ઠ્ય અને લોહી સમાન વહતી હોય છે તેમા નારકીના અંગે ઉદ્ધ  
કટકા થઇ જાય છે આવા દુષ્ટો નરકમાં સકલ કરવા પડે છે, ત્યાં  
નરકની ભૂમિ બળતા અગાધ સમાન હોઇ નારકીના જીવોને એક  
જગમત સુખ નથી તેથી દુષ્ટો ગભરાઈ કૂદન કર્યા કરે છે, પાપી  
જીવો આવા નરકના સ્થાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે

કીલેદિં વિજ્ઞંસિ અમાસુકમ્મા, નાય ઉચિંતે સંધિપ્પજ્ઞાં ।

અન્ન તુ સુલ્લાદિં નિમ્મલિયાદિં, કીદાદિં વિષ્ણુણ અહેકરંતિ ॥૮૨॥

શબ્દાર્થ (૧) જગમાં ખોદા (૨) નામે છે (૩) પરમાપાત્રી (૪)  
નાય ઉપર (૫) અના (૬) રક્ષિત (૭) રક્ષિત (૮) અન્ન નરકપાત્રી (૯)  
સાધા (૧૦) ગમથી (૧૧) ત્રિવિધી (૧૨) ભેદીને (૧૩) નાયઉપરથી નામે  
પડે છે

શબ્દાર્થ : (૧) ચારે દિશાઓમાં (૨) અગ્નિ (૩) સળગાવી (૪) ને નરક જ્વાળામાં ફર કર્મ કરવાવાળા (૬) તપાવે છે અજ્ઞાની જીવને (૮) નારકી જીવે (૯) ત્યાં (૧૦) રહે છે (૧૧) બળતાં થકા (૧૨) માછલીની જેમ (૧૩) જીવતી (૧૪) અગ્નિ (૧૫) પાસે

ભાવાર્થ :- ઉપરોક્ત નરકસ્થાનોમાં પરમાધામી ચારે દિશાઓમાં અગ્નિને સળગાવી, અજ્ઞાની નારકી જીવોને તપાવે છે, જેમ જીવતી માછલી અગ્નિમાં બળે અને દુઃખ પામે છતાં ત્યાં જ સ્થિર રહે છે, તેમ બિચારા નારકીઓ અગ્નિમાં બળતાં થકા (સર્વ દિશાઓમાં જલતી અગ્નિ હોવાના કારણે) ત્યાં જ નરકસ્થાનમાં સાંભા ઠાળ સુધી નિવાસ કરે છે અને તીવ્ર દુઃખોને ભોગવે છે

સંતક્ષણં<sup>૧</sup> નામ<sup>૨</sup> સહાહિતાવં<sup>૩</sup>, તે નારયા<sup>૬</sup> જત્ય<sup>૪</sup> અસાહુકમ્મા<sup>૫</sup> ।  
હત્પેહિ<sup>૭</sup> પાણિ<sup>૮</sup> ય વંધિજ્ઞં<sup>૧૦</sup>, ફલગં<sup>૯</sup> વ તચ્છંતિ<sup>૧૧</sup> કુહાડહત્યા<sup>૧૨</sup> ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) સંતક્ષણ (૨) નામની (૩) મહાન તાપ દેનારી (૪) જેમાં (૫) ધુરા કર્મ કરવાવાળા પરમાધાર્મિકો (૬) નારકી જીવોના (૭) હાથ (૮) પગ (૯) બાંધીને (૧૦) કાપ્ટની માફક (૧૧) હાથમાં કુહાડો લઈ (૧૨) કાપે છે.

ભાવાર્થ - સંતક્ષણ નામનું એક નરકસ્થાન છે તે ત્યાં ઉત્પન્ન થતા જીવોને મહાતાપ દેવાવાળું છે, એ નરકસ્થાનમાં કૂરકર્મ કરવાવાળા દયારહિત પરમાધાર્મિકો પોતાના હાથમાં કુહાડા લઈ નારકી જીવોના હાથ-પગ બાંધી, કાપ્ટની માફક કુહાડાથી કાપે છે, છેલ્લે લેલન કરે છે

शब्दार्थ (१) सूर्य रश्मि (२) मदानतापशुभ्र (३) अति ज्योतिर  
 शुभ्र (४) कुस्तर (५) मदान (६) ज्योति (७) नीच्ये (८) तिष्ठि (९) तिष्ठि  
 (१०) रश्मि (११) शब्द (१२) अति (१३) अत्यन्त.

સાવાર્ય - આ સુરિષ નામની એટલે જ્યાં સૂર્યનો પ્રકાશ નથી, અતિ અધકારવાળા મહાન તાપમુગ્ધ દુઃખથી પાર થઈ શકે તેવા મહાન વિશાલ કુલીના આકારવાળા સ્થાનોમાં જ્યાં ભૂચી નીચે, તિવ્ર ઢિયામાં અગ્નિ જળસ્પર્શન જળવી હોય છે તેવા કષ્ટવાળા નરકસ્થાનોમાં પાપી જીવો ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યાં જ્યાં કાળ સુખી દુઃખોને લોચવતા થકા રહે છે ।

जंसी गुहाय जलनेति सदे, भविष्याणभो वन्द्याह हस्तपण्णो ।

मया य कलुषं पुण चम्मठाणं, गाढोवणीय अतिदुक्खवर्म्म॥१२॥

શાન્દાથે (૧) જે નરકમાં (૨) ગુહાના બાહારમાં સ્થાપિત (૩) અગ્નિમાં પોતાના પાપ કૃત્યથી જ્ઞાન (૪) જ્ઞાનમુખી પદ્ધતિ માર્ગ (૫) નમતા માર્ગ (૬) છુદ્ધિદીન (૮) દીન (૯) પુનઃ (૧) સદા (૧૧) તાપનું સ્થાન (૧૨) જ્ઞાનના કુખ રૂપ સ્થાન (૧૩) ત્રિ તાપત્રાણા (૧૪) સ્વભાવત્રાણા.

સાવાય - જે નરકમાં ઊંટના આકારવાળી યુક્તિ સમાન આકારવાળી નરક િ સ્થાનિત કરેલ જળતી અગ્નિવાળા સ્થાનમાં પ્રવેશી અગ્નિથી જળના ઘટ્ટા ના કી લેવા સસાદીન બની પડે છે આ નરકસ્થાન કરેલાયુક્ત તાપનું સ્થાન છે જેનો અત્યન્ત દુઃખ આપ વાનો સ્વભાવ છે એવા દુઃખમય સ્થાનો પાપકર્મોના ફળરૂપે પ્રાપ્ત થાય છે જ્યાં નેત્રના નિમિષ માત્ર જેટલા કાળ સુધી પણ દુઃખોથી વિજ્ઞાન મહત્તો નથી. નિરતર નારહી લેવાને કહ્યો લોગવવા પડે છે

च०॥ रि० अ० ग० णी० भो० सु० मा० र० भि० ता० ज० हिं० क० र० क० म्मा० ऽभित० वि० ति० बा० ले०  
 च० त० त० य० चि० द्रु० त० ऽभित० प्प० मा० णा० म० च्छा० य० जी० व० पु० ष० भो० ति० प० चा० ॥१३॥

વરસ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમ કાળ સુધી તીવ્ર અને મંદ  
પાપકર્મોને આશ્રયી ઓછો કે વધારે સમય નરકસ્થાનમાં રહે છે  
નરકની વેદનાતું, વિશેષ વર્ણન મ શ્રી જ્ઞવાહરલાલજી કૃત, સુયગડાંગ  
સૂત્રમાં જોવું આ લોકની વેદના કરતાં નરકસ્થાનોમાં અનંતગુણી  
વેદના કહેલ છે

ત<sup>૧</sup>ર્હિ ચ તે લો<sup>૨</sup>લણસંપગા<sup>૩</sup>ઢે, ગા<sup>૪</sup>ઠ સુતતં અગ<sup>૫</sup>ણિ વયંતિ<sup>૬</sup> ।  
જ તત્થ સાયં લ<sup>૭</sup>હતી ભિ<sup>૮</sup>દુર્ગમે, અરહિયાભિ<sup>૯</sup>તોવા તહવી તવિ<sup>૧૦</sup>તિ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ - (૧) એ નરકમાં (૨) વિશેષગાઠ અગ્નિ વિશાલક્ષેત્રમાં (૩)  
અત્યંત (૪) તપ્ત (૫) અગ્નિ પાસે (૬) નારકીઓ જાય છે (૭) નથી (૮)  
ત્યાં લેશમાત્ર નારકીના જીવો (૯) સુખ (૧૦) પામતા (૧૧) અતિદુર્ગમ (૧૨)  
તાપથી યુક્ત હોવા છતાં (૧૩) તથાપી (૧૪) તપાવે છે

સાવાર્થ - જે નરકસ્થાનમાં શીતનો ઉપદ્રવ વધારે છે, ત્યાં  
શીતથી ખીડિત નારકીઓ પોતાને લાગતી તીવ્ર ઠંડી દૂર કરવા મોટે  
બળતા અગ્નિ પાસે જાય છે પરંતુ ત્યાં પણ લેશમાત્ર નારકીના જીવો  
સુખ પામતા નથી વળી ત્યાંની અગ્નિ અતિ ભયકર હોવાથી ત્યાં  
ઠાહની ખીડાથી બળતા દુઃખ પામતા તેઓને પરમાધામીઓ વિશેષ  
તપાવી વધારે બાળે છે અને ગરમ તેલ છાંટી વધારે ખીડા ઉત્પન્ન  
કરાવે છે

સે<sup>૧</sup> સુચ્ચૈ<sup>૨</sup> નગરવહે<sup>૩</sup> ચ સદ્, દુહો<sup>૪</sup>વળીયાણિ<sup>૫</sup> પયાણિ<sup>૬</sup> તત્થ ।  
ઉ<sup>૭</sup>દિણ્ણકમ્માણ<sup>૮</sup> ઉ<sup>૯</sup>દિણ્ણકમ્મા<sup>૧૦</sup> પુણો<sup>૧૧</sup> પુણો<sup>૧૨</sup> તે સરહં<sup>૧૩</sup> દુર્હેતિ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ (૧) પશ્ચાત (૨) સંભળાય છે (૩) નગર વધના સમાન (૪)  
શબ્દો (૫) નરકમાં (૬) કરુણાભય (૭) મહાન શબ્દો (૮) મિથ્યાત્વ આદિ ઉદ્યયો



ઘરિરે પુણો વપ્પસસુસ્તિર્મગે, મિન્નુસમગે ધરિવસયતા ।

પપભિન્ન ણેરરૂપ પુરંતે, સંજીવમચ્છે વ અયોકવચ્છે ॥૧૫૦॥

શબ્દાર્થ- (૧) વળી નારકી જીવોના (૨) મોઢી (૩) મગ દારા (૪) મુછ મચેલ (૫) શરીરવાળા (૬) મસ્તક ભાંજી નાખેલ શરીરને (૭) જાંજીરને કહે છે (૮) અગ્નિમાં (૯) પકાવે છે (૧૦) નારકીજીવો (૧૧) તરશ્વીરના છે (૧૨) જીવતી આજીવીની જેમ (૧૩) મોઢાની કમ્પામાં.

સાવાચર- પરમાત્મા નારકી જીવોના શરીરમાંથી દોઢી/મોઢી કમ્પામાં જસમ કરી નારકી જીવોને તેમાં પકાવે છે, (જીવતી આજીવીની જેમ) નારકીઓ તરશ્વીર કહે છે એ નારકી જીવોના મસ્તકના મુદ્રેમુશ કરે છે, જેથી તેના શરીરના મુછ/બાજ છે આથી રીતે પરમાત્માની નારકી જીવોને જસમ પીકા આવે છે આવા જ્ઞાનોમાં પાપી જીવો ઉત્પન્ન થાય છે

નો જેવ તે તત્ત્વ મસોમવતિ, જ મિચ્છતી તિશ્વમિવેયણાપા

તમાપુમાર્ગ અણુવેદ્યતા દુક્ખર્મતિ દુક્ખસી રૂદ દુક્ખચેય ॥૧૫૧॥

શબ્દાર્થ- (૧) નથી (૨) નારકીજીવો (૩) ત્યાં નરકમાં અગ્નિના અપ્પવા જતાં (૪) જસમ (૫) જતાં (૬) મૃત્યુ પામતાં (૭) નથી (૮) તીવ્ર પીકા દોષના જતાં પાપીના કળ્મષ (૯) પીકા (૧૦) મોક્ષરતા રહે છે (૧૧) પૂર્વભવોમાં કરેલ પાપ ક્રોધના કારણથી (૧૨) દુઃખ (૧૩) પાપી રહેલા છે

સાવાચર- નારકીના જીવો નરકસ્થાનમાં અગ્નિમાં જતાં જળીને જસમ થતાં નથી તથા તીવ્ર વેદના જોગવવા જતાં મૃત્યુને પામતાં નથી આ દોષના પૂવના જીવોમાં તિવ્ર થ પશ્ચિન્નિવના જનમાં તથા મનુષ્યના જનમાં હિંસા આદિ પાપકાર્યો કરવાના કારણથી નરકમાં ઉત્પન્ન થઇ નરકની તીવ્ર પીકા જોગવતાં જોછામાં જોછા રૂદ દુઃખ

કરીને અંગોને જુદા જુદા કરી આદિ ઘણા પ્રકારે નારકીઓને દુઃખો આપે છે મનુષ્યના લવમાં માંસ ખાનારા, દાડ પીનારા જીવોને આવા પ્રકારના દુઃખો પ્રાપ્ત થાય છે.

તે <sup>૧</sup>હ્રમ્મમાણા <sup>૨</sup>ખરગે <sup>૩</sup>પટ્ટતિ, <sup>૪</sup>પુન્ને <sup>૫</sup>દુરુવમ્મ <sup>૬</sup>મહામિતાવે ।  
તે <sup>૮</sup>તત્થ <sup>૧૧</sup>ચિદ્ધતિ <sup>૧૦</sup>દુરુવમ્મક્કી, <sup>૧૪</sup>તુદ્ધતિ <sup>૧૨</sup>કમ્મોવગયા <sup>૧૩</sup>કિમીહિ ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ : (૧) નારકીના જીવો પરમાધામી વડે (૨) હણાતા (૩) અન્ય નરકમાં (૪) પડે છે (૫) વિષ્ટા તથા (૬) મૂત્રથી ભરેલ (૭) મહાન કષ્ટ વાળા (૮) ત્યાં (૯) વિષ્ટા મૂત્રાગ્નિના (૧૦) ભક્ષણ કરતા થકા (૧૧) લાખા કાળ સુધી રહે છે (૧૨) કર્મને વશીભૂત (૧૩) મોટા ક્રીડા દ્વારા (૧૪) શરીરો ઉદાય છે

ભાવાર્થ :- પરમાધામી દ્વારા હણાતા, માર ખાતા, નારકીના જીવો ત્યાંથી લાગીને, કૂદીને અન્ય ખીજા નરકસ્થાનમાં જઈ પડે છે તે નરકસ્થાન પણ વિષ્ટા તથા મૂત્રથી પૂર્ણ ભરેલ હોય છે ત્યાં તે અશુભ પુદ્ગલોનું ભક્ષણ કરતા થકા લાખા કાળ સુધી રહે છે વળી ત્યાં અન્ય નારકીઓ ક્રીડાના રૂપે બનાવી, તે નારકીઓના શરીરને બટકા ભરી તોડી નાંખે છે પાપી જીવો આવા દુઃખમય સ્થાનમાં ઉત્પન્ન થઈ દુઃખોને ભોગવે છે

સગા <sup>૧</sup>કસિણં <sup>૨</sup>પુણ <sup>૪</sup>ઘમ્મઠાણં, <sup>૩</sup>ગાઢોવણીયં <sup>૫</sup>અતિદુક્ખધમ્મં ।  
<sup>૮</sup>અંદુસુ <sup>૧૧</sup>પવિત્તવ્વ <sup>૧૦</sup>વિહત્તુ <sup>૧૩</sup>દેહ, <sup>૧૨</sup>વેહેણ <sup>૧૪</sup>સીસં <sup>૧૬</sup>સેઽશ્ચિતાવ્યંતિ ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સદા (૨) સંપૂર્ણ સ્થાન (૩) ઉજીરું રહે છે (૪) વળી એ સ્થાન (૫) નિષ્કર્ષ નિકાશિત કર્મો દ્વારા પ્રાપ્ત (૬) અતિદુઃખ આપવાના

કર્મિનાં (૬) ઉત્પન્ન થયેલ નારહીઓને (૧૦) વારંવાર (૧૧) ઉત્પન્ન  
નરકપાશો (૧૨) દુઃખ આપે છે

સાનાર્થ - જેમ કેાઈ નબરનો નાશ થતો હોય તે સમયે  
કરુણાબળક શબ્દો સંભળાય એની આશ્ચર્ય જે નરકમાં પરમાધામીઓ  
તરફથી અશુભ કર્મિનાં ઉદય થયેલ નારહી જીવોને છેદન, સેદન તથા  
અગ્નિમાં બાળવા આદિ ત્રીજી નરક સુધીમાં નિવિધ પ્રકારનાં દુઃખો  
પ્રાપ્ત થાય છે અને યોથી નરકથી સાતમી નરક સુધી અન્યોઅન્ય  
નારહી જીવો એકબીજાને વેકય કુપો બનાવી દુઃખો આપે છે, એથી  
ત્યાં તે નરકમાં નારહી જીવો કે માત્ર કે વાત માફ રક્ષણ કો  
આદિ કરુણાબળક શબ્દથી કેલાકલ તથા પ્રમટપણે ફેદન કરતા  
હોવાના શબ્દો સંભળાય છે વળી ત્યાં પરમામીઓ નારહીઓને દુઃખ  
આપવામાં આનંદ માની ઉત્સાહપૂર્વક નારહીઓને દુઃખ આપે છે.

પાણેહિ ણં પાવ વિઓજયંતિ તં મે પવક્વામિ જહાસેવં ।  
દંદેહિ તત્પા સરયતિ યાતા, સંસ્વેહિ દંદેહિ પુરાકપહિ ॥૧૧૫॥

સનાર્થ (૧) પરમાધામી (૨) નારહી જીવોના (૩) અગ્નિપ્રવાણ  
બદલ કરે છે (૪) તેના કારણ (૫) તમોને (૬) જેમ છે તેમ કહી (૭) આપું  
છું (૮) અગ્નિના પરમાધામી (૯) પાપકાર્યોને (૧૦) પૂર્વ (૧૧) હૃતસ્થ (૧૨)  
વાદ કરાવી (૧૩) નારહીઓને પીડા આપે છે

સાનાર્થ - પાપી પરમાધામી નારહીના જીવોને દુઃખો આપે  
આપે છે તે કારણ તમોને બતાવું છું નારહી જીવોએ પૂર્વના ભવમાં  
અન્ય જીવોને આપેલ દુઃખો ( દિસા કરીને, પ્રતિકૂળતા આપી,  
અન્યની સપત્તિને લૂટીને પરસ્પરી સેવન આદિ પાપકાર્યોથી અન્યને  
ઉપજાવેલ દુઃખોના કારણેના કારણે વાદ કરાવીને અગ્નિને છેદન

શબ્દાર્થ (૧) અગોમાંથી લોહી ટપકે છે (૨) નારકી (૩) સુકા તાડ પત્ર સમાન (૪) રાત્રિ દિવસ (૫) એ નરક સ્થાનમા (૬) રૂદન કરે છે (૭) અજ્ઞાની નારકીના અગોમાંથી (૮) પરુ (૯) માસ (૧૦) ઝરતા રહે છે (૧૧) અગ્નિમાં બળતા (૧૨) ખાર છાંટે છે (૧૩) લોહી (૧૪) શરીર પર

ભાવાર્થ:- અજ્ઞાની નારકી જીવોના શરીરના અંગોમાંથી લોહી પરુ ટપકતા-ઝરતા થકા તાલ નામના વૃક્ષના સુકા પાંદડા જેવા દુર્ગંધા નારકીઓ રાત્રિ દિવસ નરકસ્થાનમા કરુણાયુક્ત રૂદન કરતા રહે છે વળી તે નારકીઓને અગ્નિમા ખાળી પશ્ચાત તેના શરીર ઉપર ખાર છાંટે છે, તેથી તેના શરીરમાંથી લોહી, પાસ, ઝરતાં રહે છે, આવી તીવ્ર પીડા નારકીઓ પૂરે કરેલ કુર કર્મોના બિપાકોથી લોગવી રહેલા છે

૧૦ ૧૧ ૧૬ ૧ ૨ ૪ ૪ ૧ ૬  
જહ્નુ સે સુતા લોહિતપૂઅપાર્હ, બાલાગળી તેઞગુણા પરેણં ।

૧ ૮ ૭ ૧૫ ૧૨ ૧૩ ૧૪  
કુંભી મહંતાહિયપોરસીયા, સમ્સૂસિતા લોહિયપૂયપુણ્ણા ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ (૧) લોહી તથા (૨) પરુને (૩) પકવનારી નવીન (૪) અગ્નિના તાપ સમાન (૫) જેનો ગુણ છે (૬) અતિતાપયુક્ત (૭) પુરુષ પ્રમાણથી અધિક (૮) બહુમોટી (૯) કુલી નામની નરકની ભૂમિ (૧૦) કદાચિત્ (૧૧) તમે (૧૨) લોહી (૧૩) પરુથી (૧૪) ભરેલી (૧૫) ઉચી (૧૬) સાંભળી હશે

ભાવાર્થ:- લોહી તથા પામને પકવનારી નવીન અગ્નિના સમાન તેજથી યુક્ત હોવાથી અત્યન્ત તાપ યુક્ત પુરુષ પ્રમાણથી અધિક મહાન મોટી તથા ઉચી લોહી અને પરુથી ભરેલી કુલી નામની નરક તમોએ કદાચ સાંભળા હશે. વળી ઉંટના જેવા આકારવાળી અને ચારે તરફ અગ્નિ હોવાથી ઘૂણાસ્પદ છે.

(૭) સ્વભાવવાળા નારકીને (૮) બેઠીમાં (૯) નાખે છે (૧૦) રહેને (૧૧) કાપે છે (૧૨) મરતકમાં (૧૩) છિદ્ર કરી (૧૪) પીઠા આપે છે

બાવાર્થ— નારકીના જીવોના રહેવાના સ્થાનો પ્રાપ્ત સ્થા સંપૂર્ણ ગરમ રહે છે આ સ્થાનો નિષ્કત્ત નિકાસિત્ત બાદિ વીરકર્ષો દ્વારા નારકીના જીવોને પ્રાપ્ત થાય છે, આ સ્થાનોનો સ્વભાવ નારકી જીવોને અત્યન્ત દુઃખ દુપ હોય છે તેમ જ આ સ્થાનોમાં પરમા ખાત્રીઓ નારકી જીવોના શરીરને બેઠીમાં નાખી શસ્ત્રે કરી તોડી મરડી, મરતકમાં છિદ્ર પાડી નારકીઓને પીઠા આપે છે

ઈદતિ<sup>૧</sup> ચાલમ્સ<sup>૨</sup> સુરેણ<sup>૩</sup> નક્કં<sup>૪</sup>, ઉદ્દેવિ<sup>૫</sup> ઈદતિ<sup>૬</sup> દુવેવિ<sup>૭</sup> કણ્ણો<sup>૮</sup> ।

જિઠ્ઠમં<sup>૯</sup> ષિણિક્કસ્સ<sup>૧૦</sup> વિઠ્ઠત્થિમિત્થ<sup>૧૧</sup>, તિસ્સન્નાદિ<sup>૧૨</sup> સૂલાદિ<sup>૧૩</sup>-

ઽમિતાયયંતિ<sup>૧૪</sup> ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) છેડે છે (૨) ખાત્રી નારકીજીવોની (૩) નાસિકાને (૪) ખાત્રી (૫) હોઠ (૬) બને (૭) કાન (૮) કાપીમે છે (૯) જીભ (૧૦) વેલ સર (૧૧) બહારકાઠી (૧૨) તીક્ષ્ણ (૧૩) શસ્ત્રથી વીધીને (૧૪) દુઃખ આપે છે

બાવાર્થ— પરમાત્મા—નારકપાલ નિર્વિવેકી નારકી જીવોની વીક્ષ્ણ અસાધી નાસિકા બને હોઠ તથા બને કાનને કાપી લે છે અને જીભને વેલ જેટલી બહાર કાઢી વીક્ષ્ણ શૂલથી વીધીને નારકીઓને દુઃખ આપે છે

તે નિપ્પમાણા તલ્લસપુદ્ધવ, રાઈદિય સત્થ યજાંતિ<sup>૧</sup> ચાલ્લા ।

ગજાંતિ<sup>૨</sup> તે સોણિઅપૂયમંસં<sup>૩</sup>, પક્ષોદ્ધયા<sup>૪</sup> સ્વારપકકિદિયંમા<sup>૫</sup> ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ . (૧) અગોમાથી લોહી ટપકે છે (૨) નારકી (૩) સુકા તાડ પત્ર સમાન (૪) રાત્રિ દિવસ (૫) એ નરક સ્થાનમાં (૬) રૂઢન કરે છે (૭) અજ્ઞાની નારકીના અગોમાથી (૮) પર (૯) માસ (૧૦) ઝરતા રહે છે (૧૧) અગ્નિમાં બળતા (૧૨) ખાર છાટે છે (૧૩) લોહી (૧૪) શરીર પર

**ભાવાર્થ:-** અજ્ઞાની નારકી જીવોના શરીરના અગોમાથી લોહી પર ટપકતા-ઝરતા થકા તાલ નામના વૃક્ષના સુકા પાંદડા જેવા દુર્બળ નારકીઓ રાત્રિ દિવસ નરકસ્થાનમાં કરુણાયુક્ત રૂઢન કરતાં રહે છે વળી તે નારકીઓને અગ્નિમાં બાળી પશ્ચાત્ તેના શરીર ઉપર ખાર છાટે છે, તેથી તેના શરીરમાંથી લોહી, પાસ, ઝરતાં રહે છે, આવી તીવ્ર પીડા નારકીઓ પૂર્વે કરેલ કુર કર્મોના વિપાકેથી ભોગવી રહેલા છે

૧૦ ૧૧ ૧૬ ૧ ૨ ૩ ૪ ૧ ૬  
જઈ સે સુતા લોહિતપૂઅપાર્ઠ, બાલાગળી તેમ્મગુણા પરેણં ।

૧ ૮ ૭ ૧૫ ૧૨ ૧૩ ૧૪  
કુમ્ભી મહંતાહિયપોરસીયા, સમૂસિતા લોહિયપૂયપુણ્ણા ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ (૧) લોહી તથા (૨) પરૂને (૩) પકવનારી નવીન (૪) અગ્નિના તાપ સમાન (૫) જેનો ગુણ છે (૬) અતિતાપયુક્ત (૭) પુરુષ પ્રમાણથી અધિક (૮) બહુમોટી (૯) કુલી નામની નરકની ભૂમિ (૧૦) કદાચિત્ (૧૧) તમે (૧૨) લોહી (૧૩) પરૂથી (૧૪) ભરેલી (૧૫) ઉચી (૧૬) સાલણી હશે

**ભાવાર્થ:-** લોહી તથા પામને પકવનારી નવીન અગ્નિના સમાન તેજથી યુક્ત હોવાથી અત્યન્ત તાપ યુક્ત પુરુષ પ્રમાણથી અધિક મહાન મોટી તથા ઉચી લોહી અને પરૂથી ભરેલી કુલી નામની નરક તમોએ કદાચ સાલણા હશે. વળી ઉંટના જેવા આકારવાળી અને ચારે તરફ અગ્નિ હોવાથી ઘૂણારૂપ છે.

પક્ષિણ્ણ તામું પયંપતિ પાલે, અદુસ્સરે તે કલુણ રસતે ।  
તળહાયા તે તવતંયતસ, પઞ્ચિજ્જમાણાઽદુતરં રસતિ ॥૨૬॥

શબ્દાથ (૧) લોહી તથા પકળી બરેલી કુલીમાં પરમાધામીઓ (૨) આત્માની નારકીને (૩) નાખીને (૪) પકાવે છે (૫) ત્યાં આત્માનાદથી કલુષાશુક્લ ફળ કરતા નારકીઓ તૃપ્ત થી વ્યાકુળ થતા પરમાધામીઓ સ્ત્રીસા તથા તાંબાને અરમ કરીને તે રસ નારકીઓને પીવરાવે છે, તેથી ત્યાં વિશેષ ફળ થયે છે, પૂર્વભવમાં કાઠ પીધેલું સ્મરણ કરાવીને ખખખખતા સ્ત્રીસા તાંબાના રસોને પીવરાવે છે આવા લીનદુષ્ટો નરકમાં નારકીઓ લોગવે છે

અપ્પેણ અપ્પં હહં ઘણહસા, અણાહમે પુમ્મસતે સહસ્સે ।  
ચિદ્ધતિ તસ્યા પહુકુરકમ્મા, અહા કલ્હ કમ્મ તહાસિ મારે ॥૨૭॥

શબ્દાથ (૧) મનુષ્યભવમાં (૨) પોતે (૩) પોતાને (૪) વચિત કરી (૫) પૂર્વ જન્મમાં (૬) સેંકડો (૭) હારો (૮) અધમભવો પ્રાપ્ત કરી (૯) મહાકુરકમી છવો (૧) ઉપશોક્ત નરકમાં (૧૧) રહે છે (૧૨) ગેવા (૧૩) ક્ષાં (૧૪) કમ (૧૫) લોભ તે અનુસાર નરકની (૧૬) પીડા પ્રાપ્ત થાય છે

સાવાચ :- મનુષ્યભવનાં લોહી કુળના લોકો આસક્ત છવો પોતે પોતાને વચિત કરી પોતાના જ આત્માને કળી પૂર્વ જન્મમાં

સેંકડો હજારોવાર અધમ ભવો પ્રાપ્ત કરી ઘણા કૂર કર્મો કરીને એ કૂર કર્મો જીવો, ઉપર કહેલ મુજબ દુઃખમય નરકમાં ઉત્પન્ન થઈ લાંબા કાળ સુધી જેવાં જેવાં તીવ્ર કે મંદ કર્મો કર્યા હોય, તેને અનુસાર પીડા પામે છે, ભોગવે છે ગાઢ કર્મો કરવાવાળા અતિ દુઃખરૂપવાળા નરક સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે પ્રથમની નરક કરતાં ખીજી નરકના દુઃખો વધારે તીવ્ર હોય છે, એ રીતે અનુક્રમે સાતમી નરક સુધી વધારે વધારે દુઃખો હોય છે જે વ્યક્તિ અન્યને ઠગે છે તે પોતે જ ઠગાય છે, અન્ય જીવોની ઘાત કરનાર પોતાના આત્માની જ ઘાત કરે છે તેનું અજ્ઞાની જીવોને જ્ઞાન હોતું નથી.

સમજ્ઞિગિત્તા કલુસં અણજ્ઞા, હૃદ્દેહિ કંતેહિ ય વિપ્પહ્વના ।

તે દુઃખિભગંધે કસિણે ય ફાસે, કમ્મોવગા કુણિમે આવસંતિ ॥૨૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) અનાય પુરુષ (૨) પાપ (૩) ઉપાર્જન કરી (૪) ઇષ્ટ (૫) પ્રિય (૬) રહિત (૭) દુર્ગંધ (૮) ભરેલ (૯) અશુભ સ્પર્શવાળા (૧૦) માંસ લોહીથી પૂર્ણ નરકમાં (૧૧) કર્મવશીભૂત (૧૨) નિવાસ કરે છે

ભાવાર્થ - અનાય પુરુષો પાપ ઉપાર્જન કરીને ઇષ્ટ તથા પ્રિયથી રહિત દુર્ગંધવાળી અશુભ સ્પર્શવાળા માંસ તથા લોહીથી પૂર્ણ ભરેલ દુઃખમય નરકસ્થાનમાં કર્મને વશીભૂત ઉત્પન્ન થઈ દુઃખો ભોગવતા નિવાસ કરે છે જીવો માતા, પિતા, પુત્ર, સ્ત્રી આદિ સ્વજનો માટે તથા પોતાના શરીરના મમત્વથી હિંસા આદિ પાપનું ઉપાર્જન કરીને સડી ગયેલા સુડદાથી પણ ખરાબ ગંધવાળા તથા કર્કશ સ્પર્શવાળા ઉદ્દેગ જનક તથા હાહાકાર શબ્દ જ્યાં થતા હોય છે, એવા તીવ્ર દુઃખોવાળા નરકસ્થાનોમાં પાપી જીવો ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યાં ઘણા લાંબાકાળ સુધી દુઃખો ભોગવતાં થકા રહે છે એમ જાણી આત્માર્થી જીવોએ આરભ પરિશ્રમ



મમત્વને દૂર કરી મનુષ્ય બવને ચક્રલ બનાવવા બાગૃત રહેવું એ  
શ્રેયનું કારણ છે

અમમ ઉદ્દેશો સમાપ્ત



સુત કૃતાંજ સુત ઝા ૫ ૭ ૨

અહાવરં સાસયદુક્ષ્મધર્મં, તં મે પથન્વામિ જહાતદેષં ।  
જાણા જહા દુક્ષ્મધર્મકારી, યેવતિ કમ્માદ્ પુરેકઢાઈ ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) પથાત (૨) અન્ય નરક વિપત્તિમાં (૩) નિરંતર (૪)  
દુઃખસ્થાનો (૫) સ્વભાવ (૬) નરક સખાધર્મો (૭) તમોને (૮) જેમ છે તેમ  
(૯) કહું છું (૧૦) જ્ઞાનીઓ (૧૧) જે રીતે (૧૨) પાપ કર્યો (૧૩)  
કર્મો હોય (૧૪) પૂર્વજન્મમાં કરેલા (૧૫) કર્યોના ફળ (૧૬) ભોગને છે

સાવાર્થ:- શ્રી સુમતિસ્વામી જમ્બૂસ્વામી આદિ પોતાના  
શિષ્યવર્ગને કહ્યું છે કે નિરંતર હું જ દેવાવાળા અન્ય નરકસ્થાનના  
સજાધર્મો તમોને ત્યાંના દુઃખોની હકીકત કહું છું જે જ્ઞાની પુરુષો  
પરમાર્થને નહિ બલુવાવાળા કર્મોના વિપાકનો-ફળનો વિચાર નહિ  
કરીને છવર્તિસા આદિ પાપકર્મો કરે છે તેના વધા પૂર્વોપાર્જિત  
કર્મોના પુરા વિપાકો હું અર્થ દેવી રીતે ભોગને છે તે વધે સાબરો.

હર્યેદિ પાણદિ ય ધનિઙ્ગર્ણ, ઉદરે ચિક્ષતિ સુરાસિર્ણદિ ।  
ગિણિષ્ણુ યાગસ્ત ચિહ્નુ દેહ, ઘદ્ મિરં વિદ્વનો ઉદરંતિ ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) હાથ (૨) પગ (૩) નાધી (૪) અમાથી (૫) તદ્વાચથી  
નારડીના (૬) પેટને (૭) કાઢે છે (૮) જ્ઞાની નારડીને (૯) પાંડીને (૧૦) તેના  
છરીને બેડી (૧૧) યાગધર્મ કરી (૧૨) છરીરતી આમડીને (૧૩) જ્ઞાતકારી  
(૧૪) પીઠની આમડીને ઉમેડી (૧૫) નાખે છે

ભાવાર્થ— પરમાધામીઓ નારકીના જીવોના હાથ તથા પગ ખાંધીને અસ્ત્રાથી તથા તલવારથી તેના પેટને ચીરી ફાડી નાંખે છે, તથા તે અજ્ઞાની નારકીઓને લાઠી આદિથી પ્રહાર કરી તેના શરીરના ચુરેચુરા કરી નાખે છે અને તેને પકડી પીઠની ચામડીને ઉખાડી લે છે, આવા દુઃખો નરકમા હોય છે

बाहू पकत्तति य मूलतो से, थूलं विद्यासं मुहे आडहंति ।  
रहंसि जुत्तं सरयंति बालं, आरुस्स विज्झंति तुदेण पिट्ठे ॥३॥

શબ્દાર્થ (૧) નારકીજીવોની ભુજને (૨) મૂલમાંથી (૩) કાપીલે છે (૪) લોઢાના તપાવેલગોળા (૫) નારકીના મોઢાને (૬) ફાડી તેમાં નાખીને (૭) નારકીને ખાળે છે (૮) તપ્ત રથમા (૯) જોડીને પૂર્વજન્મોમાં કરેલાં પાપ કાર્યો (૧૦) સ્મરણ કરાવે છે (૧૧) અજ્ઞાની નારકી જીવોને (૧૨) ક્રોધ કરી (૧૩) ચાબુકવડે (૧૪) તેની પીઠમાં (૧૫) પ્રહાર કરે છે

ભાવાર્થ— પરમાધામીઓ નારકીના જીવોની ભુજાઓ મૂળ-માંથી કાપી લે છે તથા તે અજ્ઞાની નારકીના મોઢાને ફાડીને ગરમ કરેલા લોઢાના ગોળા નાખીને ખાળે છે, લોઢાના તપ્તરથમા જોડીને તેના પૂર્વજન્મોના પૂર્વકૃત પાપકર્મોનું સ્મરણ કરાવી વિના કારણ કેાધિત થઈ નરકપાલ નારકી જીવોની પીઠ ઉપર ચાબુકથી તાડન કરે છે મારે છે

अयं च तत्तं जलियं सजोह, तऊचमं भूमिमणुकमेता ।  
ते डज्झमाणा कलुणं थणंति, उसुचोइया तत्तजुगेसु जुत्ता ॥४॥

શબ્દાર્થ (૧) તપ્ત લોઢાના ગોળા સમાન (૨) જ્યોતિસહિત (૩) જલતી (૪) તપ્તભૂમિ (૫) ઉપમા યોગ્ય (૬) ભૂમિમા (૭) ચાલતા (૮) નારકી

ના જીવો (૯) બળતા ઘસા (૧) કરુણામુક્ત (૧૧) રૂપ કરે છે (૧૨) માણસ  
મારી પ્રેરિત કરી (૧૩) તપ્ન (૧૪) ધીસરાવાળા (૧૫) રમે જોડ્યા ઘસા  
શક્તિ રૂપ કરે છે

ભાવાર્થ:- તપ્ત લોહના ગોળાસમાન જ્યોતિસહિત જલથી  
ભૂમિમાં ચાલતા ઘસા નારહીના જીવો બળતા ઘસા કરુણામુક્ત  
આકેન્દ્ર કરે છે, ( આ નરકમાં સર્વ સ્થળે આવી તપ્ત જમીન  
ફેલે છે) અને બળદની માફક વ્યાપુક મારીને પ્રેરિત કરી તપ્ત  
મરમ ધીસરાવાળા સ્થમાં જોડ્યા ઘસા નારહીના જીવો અતિ મુકન કરે છે

જાલા યલા મૂમિમણુકમતા, પથિજ્જલ લોહપહં ચ તસં ।

જંસીઝમિદુગ્ગસિ પથજ્જમાણા, પેસેવ દંબેહિ પુરાકરંતિ ॥૫॥

શબ્દાર્થ (૧) જ્ઞાની નારહીના જીવોને (૨) બલાત્કારથી બળતા  
(૩) લોહમય માત્ર સમાન (૪) તપેલી (૫) લોહીતમા પરના કીચકવાળી (૬)  
ભૂમિ ઉપર (૭) ચલાવતા ઘસા તમા (૮) લાક્ષ્મીસ્ત્રીઆદિ (૯) કર્મિ સ્થાનપર  
(૧૦) ચાલવા પ્રેરિત કરીને (૧૧) લાકડીથી મારતા ઘસા (૧૨) શક્તિ મારક  
બળવા બળદની માફક (૧૩) આમળ (૧૪) ચલાવે છે

ભાવાર્થ:- પરમાધામીઓ નારહી જીવોને તપ્ત લોહમય માત્રની  
સમાન તપ્ત ભૂમિ ઉપર બલાત્કારથી ચલાવતા, લોહી અને પરના  
કીચકવાળી તપેલ ભૂમિ ઉપર ચાલતા પીડા પામતા કરુણામુક્ત મુકન  
કરતા હોય છે તમા કાંટા અને કાંકરાવાળા માત્રમાં ચાલતા  
નારહીના જીવો વીધાતા ઘસા શેઠાઈ જતા પરમાધામીઓ બળદની  
માફક લાકડી આદિથી પ્રહાર કરી તપ્ત ભૂમિ ઉપર ચલાવતા આમળ  
આમળ લઈ ચ છે નારહી જીવો પોતાની ઇચ્છાનુસાર ક્યાંય જઈ  
શક્તા નથી અને પરમાધામીઓ દ્વારા પીડા પામતા ઘસા ફેલે છે

તૈ સંપગાલંસિ પવજ્જમાણા, સિલાહિ દમ્મંતિ નિપાતિનીહિં ।

સંતાવળી નામ ચિરદિત્તીયા, સંતપ્પતી જત્થ અમાહુકમ્મા ॥૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) તે નારકીજીવો (૨) અતિવેદનાયુક્ત નરકમાં (૩) ગયાથકાં (૪) સન્મુખ પડતી (૫) શિલાદ્વારા હણાય છે (૬) સંતાપની (૮) નામની નરક લાંબાકાળ (૯) પર્યાંતની સ્થિતિવાળી (૧૦) જેમાં (૧૧) પાપકર્મકરવાવાળા જીવો (૧૨) કુખોને ભોગવે છે

ભાવાર્થ - તીવ્ર વેદનાયુક્ત નરકમાં રહેલાં નારકી જીવોની સન્મુખ પડતી શિલાઓથી દબાઈને હણાય છે, પીડા પામે છે, આવી સંતાપ-દુઃખ આપનારી સંતાપની નામની નરકમાં ઉત્પન્ન થયેલા નારકી જીવોની સ્થિતિ પણ ઘણા લાંબા કાળની હોય છે ત્યાં પાપી જીવો ચિરકાળ સુધી તીવ્ર દુખોને ભોગવે છે

કંદૂસુ પક્કિલ્લ પયનિ ચાલં, તતોવિદ્ઢા પુણ ઉપ્પયંતિ ।

તે ઉઢ્ઢકાણ્હિં પવજ્જમાણા, અવરોહિં સ્વજ્જતિ સળ્લપ્પણ્હિં ॥૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) ગેડીના આકારવાળી નરકમાં (૨) નારકીના જીવોને (૩) નાંખી (૪) પકાવે છે (૫) તેમાં બળતા થકાં નારકીના જીવો (૬) ત્યાંથી (૭) પુનઃ (૮) ઉંચે ઉછળે છે (બહુ પીડા થતા) ત્યાં ઉંચે (૯) નારકીના જીવોના શરીરના માસને વૈક્ય રૂપ વાળા (૧૦) દ્રોણ કાક પક્ષીઓ (૧૧) તોડીને ખાય છે (૧૨) અન્ય સિદ્ધ (૧૩) વ્યાઘ્ર આદિ નારકીના (૧૪) શરીરોને કાઢીખાય છે

ભાવાર્થ - નરકપાલ-પરમાધામી નારકીના જીવોને ગેડીના આકારવાળી કુલીમાં નાંખી પકાવે છે, ત્યાંથી ભુખતા ચણાની માફક ઉછાળી ઊંચા નાચે છે, ત્યાં ઊંચે દ્રોણકાકે આદિ પક્ષીઓ નારકીના શરીરને તોડીને તેના માસને ખાય છે, તે સિવાય પરમાધામીએ વિકુવેલ સિદ્ધ, વ્યાઘ્ર આદિ નારકીના શરીરોને કાઢી ખાય છે, નરકના આવા દુખો પાપી જીવોને ભોગવવા પડે છે

સમૂસિયં નામ વિધૂમઠાણં ઝ સોયસસા ફલ્લુર્ણં ધર્ણંતિ ।

અહોતિરં વદું ગિગસિઝ્ઞં અયથ સત્યેહિં સમોસવેતિ ॥૮॥

શબ્દાર્થ (૧) ઊંચી ચિતા સમાન (૨) સમૂસિયનામનું (૩) ખુમાઝા રહિત (૪) એક અગ્નિસ્થાન છે (૫) એ સમાનને ગ્રાસ થનારા (૬) શોકાવૃત્તિ (૭) કમુષ્માયુક્ત (૮) રહન કરે છે (૯) તે સ્થાનમાં નારહીના જીવોના મસ્તક નીચા (૧૦) રાખી (૧૧) તેના દેહને કાપે છે (૧૨) શોકાના (૧૩) સમઘી નારહીજીવના શરીરના (૧૪) ખડ ખડ ટુકડા કરે છે

ભાવાર્થ - ઊંચી ચિતા સમાન ખુમાઝા રહિત અગ્નિનું એક સ્થાન છે, ત્યાં ઉત્પન્ન થયેલા અગર ત્યાં ગયેલા નારહી જીવોને પરમાધામીઓ નારહીના મસ્તક નીચે ઠરી તેના મસ્તક તથા તેના શરીરને કાપી નાંખી શોકાના શસ્ત્રથી નાના નાના ટુકડા કરે છે, તેથી તે નારહીઓ શોકથી તૃપ્ત બની કમુષ્માયુક્ત રુદન કરે છે

સમૂસિયા તત્ત્વ વિસ્રુણિયગા, પક્ષ્વીહિં સ્વજ્ઞતિ અઓમુદેહિં ।  
સંઘીયળી નામ ચિરદ્વિતીયા, જંસી પયા હમ્મહ પાવથેયા ॥૯॥

શબ્દાર્થ (૧) એ નરકમાં (૨) ઊંચા મુખે લટકાવેલ શરીરની (૩) ચામડી ઉખાડી લીધેલ નારહી જીવોના સુષ્ઠ ગયેલા શરીરને (૪) પક્ષીઓ (૫) ફાડી ખાય છે (૬) શોકાના જ્યાં મુખવાળા (૭) એ નરક સજ્જતી કહેવાય છે તેના આયુષ્ય પછી (૮) લાંબા કાળના હોય છે (૯) તે નરકમાં (૧૦) નારહીજીવો (૧૧) પાપીજીવો (૧૨) હજાય છે

ભાવાર્થ - જેમ કસાઈ શોકો મૃતક બકરાના શરીરને ઊંચે નાંખી તેના ામડાને ઉખાડી લે છે એવી રીતે પરમાધામીઓ નારહીના જીવોને ઉંચે મસ્તકે લટકાવીને શરીરની ચામડી ઉખાડી લે છે એવા



શબ્દાથ (૧) સદૈવ (૨) જગતા (૩) સ્થાન (૪) પ્રાણીઓના પાન  
સ્થાન (૫) મદાન છે (૬) જેમા (૭) કાષ્ટવિના (૮) બગતી (૯) અગ્નિ (૧૦)  
બહુ દૂર કમ કરવાવાળા (૧૧) બંધાએલા (૧૨) રહે છે (૧૩) કાષ્ટ (૧૪) બાધક  
કરવાવાળા (૧૫) ચિરચિયતિવાળા

બાવાર્થ - આવા નરકસ્થાનોમાં સદાય બગતુ, પ્રાણીઓને  
વધ કરવાનું એક સ્થાન છે જેમા કાષ્ટ વિના સદાય અગ્નિ બગતી  
રહે છે ત્યાં તે સ્થાનમા બહુ દૂર કમો કરવાવાળા નારહીઓ  
બંધાએલા રહે છે તથા પાપના ફળ ભોગવના સાંખા કાજ મુખી  
નિવાસ કરવાવાળા હોય છે અતિ તીવ્ર વેદનાને લઈ નારહીઓ ઘણા  
કેરુણ રૂદન કરતા રહે છે

ગિયા મજ્જીત મમારમિત્તા, છુમંમિ ન તં કલ્લુજ રમંમં ।  
આવહ્નો તથ અસ્માદુચ્ચમા, મપ્પી જહા પટિય જોહમગ્ગે ॥  
॥ ૧૨ ॥

શબ્દાથ : (૧) ચિતા (૨) મદાન (૩) તૈવાર કરી તેમાં (૪) તુને છે  
(૫) પરમાપાત્રી (૬) નારહી (૭) કલ્પાનુકૂળ (૮) વિધાય કરે છે (૯) થી  
(૧૦) બાધક મળી નવ છે (૧૧) ત્યાં અગ્નિમાં (૧૨) પાપના થા (૧૩) મોચતી  
જાય છે (૧૪) તેમાં (૧૫) પાપીણ

બાવાર્થ :- પરમાપાત્રી રેવો એક પ્રાણી ચિતા બનાવી તેમાં  
ગોઠ્ર બાંધે કરવા ના હી હોવાને તે ચિતામાં રહે છે જેમ  
અગ્નિમા થી તમ અગ્નિ મળગતી ચિતામાં પાપના તે નારહી હોવાના  
રહીને કાળની જાત પડતી બાધક નવ થાય છે છતાં તે નારહી  
હોવા કાળ ના પા નથી પડતી ની । રત્નના અનુભવ કરે છે  
ના હી ના પા ના દૂરના થા અથવા અગ્નિમાં પાપના થી  
બાધક નવ થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય  
અથવા ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય ન થાય

<sup>૧</sup>સદા <sup>૨</sup>કસિણં <sup>૩</sup>પુણ <sup>૪</sup>ઘમ્મઠાણં, <sup>૫</sup>ગાઢોવણીયં <sup>૬</sup>અદ્દુવલ્લઘમ્મં ।  
<sup>૭</sup>હત્થેહિં <sup>૮</sup>પાણહિ <sup>૯</sup>ય <sup>૧૦</sup>વધિજ્ઞં, <sup>૧૧</sup>સત્તુવ્વ <sup>૧૨</sup>હંટેહિં <sup>૧૩</sup>સમારંભંતિ ॥૧૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) સદૈવ (૨) સ પૂર્ણ (૩) ગરભસ્થાન (૪) નિધત્તનિકાચિત્ત કર્મોથી પ્રાપ્ત (૫) અત્યન્ત દુઃખદેવાનો (૬) સ્વભાવ છે (૭) હાથ (૮) પગ (૯) બાંધી (૧૦) શરૂની માફક (૧૧) લાકડીઓથી (૧૨) માર મારે છે.

ભાવાર્થ:- સદા બળતુ થકું એક ગરભ સ્થાન નરકમાં છે. ત્યાં નિધત્ત નિકાચિત્ત કરેલા અશુભ કર્મોવાળાં જીવો ઉત્પન્ન થાય છે, જે સ્થાનનો સ્વભાવ નારકી જીવોને અતિ દુઃખરૂપ હોય છે, એ સ્થાનમાં નારકી જીવોના હાથ પગ બાંધી પરનાધામીઓ શત્રુની માફક લાકડીઓથી માર મારે છે જીવોની હિંસાથી, અતિપરિગ્રહ મમત્વથી તથા દારૂ માંસના ભોજન આદિ પાપકાર્યોવાળા જીવો આવા દુઃખવાળા નરક સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે, તથા મૃષાવાદીઓ, ચોરી કરનારાઓ, મૃત્યુ પામી તિર્થયાગતિમાં ઉત્પન્ન થઈ દુઃખો ભોગવે છે, લોભના વશે પરિગ્રહ સંગ્રહ બુદ્ધિથી, એકેન્દ્રિય જીવોની હિંસાના કરનારા, મૃત્યુ બાદ એકેન્દ્રિય ચોનીમાં ઉત્પન્ન થઈ ત્યાં દુઃખો ભોગવે છે.

<sup>૧</sup>મંજંતિ <sup>૨</sup>બાલસ્સ <sup>૩</sup>વહેણ <sup>૪</sup>પુટ્ટી <sup>૫</sup>સીસંપિ <sup>૬</sup>મિંદંતિ <sup>૭</sup>અબોચ્છેહિં ।

<sup>૧</sup>તે <sup>૨</sup>મિન્નદેહા <sup>૩</sup>ફલગંવ <sup>૪</sup>તચ્છા, <sup>૫</sup>તત્તાર્હિં <sup>૬</sup>આરાર્હિણિયો <sup>૭</sup>જયતિ ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) અજ્ઞાની નારકી જીવની (૨) પીઠ (૩) લાકડીથી મારમારી (૪) ભાંગી નાખે છે (૫) લોભના ઘણીથી (૬) માથુ ભાગે છે (૭) તેના (૧૦) અગોતુ (૧૧) ચૂર્ણ કરીદે છે (૧૨) કાષ્ટના પાટીયાની જેમ (૧૩) ચીરે છે (૧૪) તપ્ત (૧૫) આરાથી (૧૬) ગરમસીસુ પાવાને પ્રવૃત્ત કરે છે



ભાવાર્થ:- નરકપાલ-પરમાધામી હાઠી આઢિથી માર મારી નારકી જીવોની પીઠ લાંગી નાખે છે-તોડી નાંખે છે તથા લોખંડના થણથી મસ્તકના ચૂરચૂરા કરી દે છે, એ જ રીતે નારકીના શરીરના પણ ચૂરચૂરા કરી દે છે, તેમ જ હાથની જેમ તના શરીરને ચીરી નાંખે છે તથા જરમ સ્ત્રીસાના રસ પાવાને માટે પ્રવૃત્ત કરે છે

અમિતુંજિયાં રૂઢ અંસાદુકમ્મા, ઉસુચોદ્દયા દરિયંથહ વહંતિ ।  
 પેગં વુસહિણુ દુવે તત્તો વા, આરુસસ વિજ્ઞાનિ કકાણઓ સે ॥  
 ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ (૧) પાપી નારકી જીવોને પૂવે કરેલ (૨) જીવ હિસાબિં (૩) સ્મરણ કરાવી બાણના પ્રહારથી (૪) પ્રેરિત કરી (૫) હાથીની મારક બાર (૬) વહન કરાવે છે (૭) એક (૮) બે (૯) ત્રણ જીવોને નારકીની પીઠ પર (૧૦) બેસાડી મઢાવે છે (૧૧) ક્રોધકરી (૧૨) મર્મસ્થાનને ( ૩ વિધે છે

ભાવાર્થ:- નરકપાલ નારકી જીવોને તેના પૂવકૃત પાપનું સ્મરણ કરાવી બાણથી પ્રહાર કરી પ્રેરિત કરીને હાથીની મારકે બાર વહન કરાવે છે અને ના કીની પીઠ ઉ પર એક, બે ત્રણ આઢિ અન્ય નારકીઓને બેનાડીને થલાવવા પ્રેરિત કરી થલ વે છે અને ક્રોધ કરી તેના મર્મ સ્થાનોમાં પ્રહાર કરે છે ને વીધે છે

ચાલા ચાલા મૂનિમણુસર્મતા પચિજ્ઞલં કગ્ગલં મહંતં ।  
 વિવદ્ધતપ્પેહિં વિવગ્ગચિસે સમીરિયા કોદ્દપલિં કરિતિ ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) અજ્ઞાની (૨) અઘાતકાર (૩) ક્રીચડવાળી (૪) કંઠાવાળી (૫) વિસ્તૃત (૬) પૃથ્વીય (૭) મઢાવે (૮) પાપક્રમથી પ્રેરિત નરકપાલ (૯) નારકીને બાંધી (૧૦) વિવેકતાપથી (૧૧) મુક્તિ-સંતાહીત ધરેલાના બંધ બંધ (૧૨) હુકમ કરી (૧૩) જ્યાં ત્યાં ફેરે છે

ભાવાર્થ:- પાપથી પ્રેરિત પરમાધામીઓ, બાલકની સમાન અજ્ઞાની તથા પરાધીન નારકી જીવોને, કીચડથી ભરેલી તથા કાંટા-યુક્ત પૂર્ણ વિશાળ પૃથ્વી ઉપર ચાલવાને પ્રેરિત કરે છે, વળી તે નારકીઓને બાધીને વિવિધ તાપોથી-કષ્ટોથી સંજ્ઞાહીન થયેલા નારકીના શરીરના ખંડખંડ ટુકડા કરી આમતેમ દિશામાં ફેંકે છે

વેતા<sup>૩</sup>લિ<sup>૧</sup>એ નામ<sup>૪</sup> બ્રહ્મા<sup>૫</sup>ભિતા<sup>૬</sup>વે, એગાય<sup>૭</sup>તે પન્વ<sup>૮</sup>ગમન્ત<sup>૯</sup>લિક્ષ<sup>૧૦</sup>વે ।

હમ્મન્તિ તત્થા બહુ<sup>૧૧</sup>કૂર<sup>૧૨</sup>કમ્મા, પરં સહ<sup>૧૩</sup>સ્માણ મુહુ<sup>૧૪</sup>ત્તગા<sup>૧૫</sup>ણં ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) મહાન તાપયુક્ત (૨) આકાશમાં (૩) વૈક્રિય (૪) એક શિલાનો લાખો (૫) પર્વત (૬) તેના ઉપર રહેવાવાળા (૭) બહુ દૂર કર્મ કરેલ નારકી જીવો (૮) ઘણા (૯) હજારો (૧૦) મુહૂર્તોથી અધિક કાળ સુધી પરમાધામી દ્વારા (૧૧) માર ખાય છે

ભાવાર્થ:- મહાન તાપથી યુક્ત આકાશમાં પરમાધામી દ્વારા ખનાવેલ વૈક્રિય એક શિલાનો પર્વત અતિ અંધકારયુક્ત છે નારકીના જીવો પરમાધામીઓના ત્રાસથી ભાગતા એ પર્વત ઉપર હાથના સ્પર્શથી ચડતા ત્યાં પર્વત ઉપર હજારો મુહૂર્તોથી અધિક કાળપર્યંત પરમાધામીઓ દ્વારા માર ખાતા રહે છે ત્યાં દીર્ઘકાળ પર્યંત મારને સહન કરતાં રહે છે

સંચા<sup>૧</sup>હિયા દુક્ક<sup>૨</sup>હિણો થ્થન્તિ, અદ્દો ય રાંઓ પન્તિ<sup>૩</sup>પ્પમા<sup>૪</sup>ણા ।

એગંત<sup>૫</sup>કૂહે નર<sup>૬</sup>ણ મહ્તે, કૂહે<sup>૭</sup>ણ તત્થા વિસ<sup>૮</sup>મે હતા<sup>૯</sup> ડ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ . (૧) નિરન્તર દુઃખ આપે (૨) પાપીજીવ (૩) દિવસરાત્રિ (૪) દુઃખ ભોગવતા (૫) રૂઢ કરે છે (૬) એકાંત દુઃખના સ્થાન (૭) વિશાલ (૮) કઠિન (૯) નરકમાં રહેલ જીવ (૧૦) ગળામાં કાસી નાખી (૧૧) મારતા થકા રૂઢ કરે છે

ભાવાર્થ:- પરમાધામીઓ નારહી જીવોને નિરન્તર દુઃખ આપતા હોવાથી નારહી જીવો દિવસ-રાત્રિ કરુણ મુદન કર્યા કરે છે જે સ્થાનમાં જોઈતાં દુઃખ છે તથા વિસ્તૃત તથા કઠિન એવા નરક સ્થાનમાં રહેલા નારહીઓને ગળામાં ફાસી નાંખી પરમાધામી માર મારે છે તેથી નારહી જીવો સહા મુદન કરતા રહે છે

મંજંતિ ણ પુષ્વમરી સરોસ, સમુદ્ગરે તે મુસલે ગદ્દે ।

તે મિષ્વેદા રુદિરં વમના, ઓમુદ્ગા ચરણિતલે પદતિ ॥૧૯॥

શબ્દાર્થ (૧) મુદ્ગર તથા (૨) મુસલ (૩) હાથમાં લઈ નરકપાલ (૪) પહેલાના યત્ર સમાન (૫) કોષસહિત નારહીજીવોનાં જાગીને (૬) તોડી દે છે (૭) જેની રેડ દુટ્ટી ગઈ છે (૮) નારહીજીવ મોહી (૯) વમન કરે છે (૧૦) જોઈ મુખે (૧૧) જમીન તથા (૧૨) પડી જાય છે

ભાવાર્થ - પરમાધામી પૂર્વનાથ શત્રુસમાન હાથમાં મુદ્ગર તથા મુસલ લઈ નારહીઓને પ્રહાર કરી નારહીના શરીરના વૂંદવૂંદ કરી નાખે છે ગાંઠ પ્રહાર પામતા નારહી જીવો મુખથી લોહીનું વમન કરતા સહા જિંદા મુખથી ખરવી ઉપર પડી જાય છે

અંગાસિયા નામ મહાસિયાલા, પાગન્મિળો તત્થ સયાયકોવા ।

સમ્મંજંતિ તત્થા વહુકુરકમ્મા, અવુરગા સકલિયાદિ વહુ ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ (૧) જે નરકમાં (૨) સહા કોષિત (૩) હુમાદાર (૪) રીડ (૫) મોટામોટા સિયાળ જ માંતરમાં (૬) પાપ કરેલ (૭) જન્મમાં (૮) નિષિદ્ધા (૯) નિહાઈ રિયત નારહી જીવોને (૧૦) ખામ છે

ભાવાર્થ.— એ નરકસ્થાનોમાં હંમેશ ક્રોધિત રહેલા મોટા ઠીંક (વિશાલ શરીરવાળાં) ભૂખ્યા શિયાળ રહે છે, તે શિયાળો જંજીરમાં બાંધેલા નિકટમાં રહેલા પાપી નારકી જીવોને ફાડી ખાય છે

સયાજલા નામ નદી મિદુગ્ગા, પવિજ્જલં લોહવિલીનતત્તા ।  
જંસી મિદુગ્ગસિ પવજ્જમાણા, એગાયડતાણુક્કમણં કરેંતિ ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સદાજલા (૨) નામક (૩) મોટી વિષમ (૪) એક નદી છે (૫) તેનું જલ ખાર પીવ તથા રક્તથી ભલિન રહે છે અગ્નિથી ગળી ગયેલ (૬) લોહના રસ (૭) સમાન ઉષ્ણ જલવાળી (૮) અતિવિષમ (૯) જેમાં નદીમાં (૧૦) ગયેલ નારકી જીવ (૧૧) એકલા (૧૨) રક્ષક રહિત (૧૩) તરતા હોય છે

ભાવાર્થ — સદાજલા નામની એક નદી નરકમાં છે, તેમાં હંમેશાં જલ રહેતું હોવાથી સદાજલા કહેવાય છે, એ નદી બહુ કષ્ટદાયી છે તેનું જલક્ષાર, પીવ (રક્ત) તથા લોહીથી સદા ભલિન રહે છે, તેમાં અગ્નિથી આગળી ગયેલ લોહના રસ સમાન અને અતિ ઉષ્ણ જલ રહેલ છે, આવી નદીમાં પરમાધામીઓથી ત્રાસ પામી નદીમાં પડેલા નારકી જીવો રક્ષક રહિત એકલા તરે છે અતિ દુખોને લોગવતા રહે છે

એપાઈં ફાસાઈં ફુસતિ બાલં, નિરંતરં તત્થ ચિરદ્વિત્તીયં ।  
જ હમ્મમાણસ્સ ઉ હોઈ તાણ, એગો સયં પચ્ચણુહોઈ દુક્કલં ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) પૂર્વોક્ત (૨) સ્પર્શ અથવા દુખ (૩) સદા (૪) લાંબા કાળસુધી નિવાસ કરવાવાળા (૫) અજ્ઞાની નારકી જીવો (૬) એ નરક સ્થાનમાં

દુઝો ભોજવી રહ્યા છે પૂર્વોક્ત દુઝોથી (૭) રીખાતા હજુતા નારકી હવેને  
(૮) મધ માણસરણ (૯) હોતા (૧) નથી (૧૧) એકો (૧૨) પોતે (૧૩)  
દુઝો (૧૪) ભોજવે છે

સાવાધાન:- પૂર્વોક્ત જે કઠિન દુઝોનું વર્ણન કર્યું તે જવં  
દુઝો નારકીના હવેને સરેવ ભોજવવાનાં હોય છે, તથા નારકી  
હવેનાં આમુખ્ય પણ લાંબાં હોય છે, એ દુઝો ભોજવતા સમયે  
કેઈ નારકીના હવેને માણુ શરણુ હોતા નથી હવેને પોતાનાં ક્યાં  
કમોના વિષાકો કરનારને એકલાને જ સ્વય ભોજવવાં પડે છે  
પ્રથમથી ત્રીજી નરક સુધીના નારકી હવેને પરમાધામી દેવો તરફથી  
‘પરીવહ-સંપ્રસન્ન’ હોય છે, અથવા પરસ્પર દ્વારા પણ દુઝો હોવાથી  
તથા સ્વાભાવથી એટલે ત્યાંની પૃથ્વી આગ્રી એટલે ત્યાંની ભૂમિ ઉપર  
તથા શીતને આગ્રી તથા યજ્ઞ, રસ, ઝખ, સ્પર્શ, રૂપ આદિ  
પ્રતિકૂળ હોવા આગ્રી દુઝો શરણુ રહિત ભોજવવાનાં હોય છે અને  
આથીથી સાતમી નરક સુધીના નારકીના હવેને પૂર્વના સેકરો  
હજારો ભવના વૈશંધનના કારણે પરસ્પર એકબીજાને દુઝા આપતા  
હોવાથી તથા પૃથ્વીના સ્પર્શ, રસ ઝખ, યજ્ઞ, રૂપ આદિ પ્રતિકૂળ  
હોવાથી તથા સુખા, તૃષ્ણા, કાંઈ નવર, શીત, ઉષ્ણ, ભય, વિંતા,  
ગુજલી, પરાધીનતા આ રસ પ્રકારની અનતી વેદના હોય છે પહેલી  
નરકથી બીજીમાં અને તથા શુદ્ધી, એમ ત્રીજી ચોથી, પાંચમી છઠ્ઠી,  
સાતમીમાં અનુક્રમે વધતી અનતશુદ્ધી વેદના-પીઠા હોય છે ૧૨૩  
માં પરમાધામી હૂત તથા ઉપર મુજબ સ્વાભાવિક તથા પરસ્પર અને  
આથી નરકથી નારકી નારકીવચ્ચે હોયે જતાવી પૂર્વ અન્માત્મના  
બેરભાવ આગ્રી નવા નવા મોટા ક્ષિપાના તથા સિંહ, વાઘ આદિના  
એક જ હોયે જતાવી પરસ્પર એકબીજાને દુઝો ઉત્પન્ન કરે છે તથા  
કુળીમાં ઉત્પન્ન થતા કુળીના સ્પર્શનું દુઝા વગેરે લીધે દુઝો  
ભોજવવાના હોય છે મહા આરકાનાં કરનારા, મહાપરિજ્ઞાનામત્ત  
વાજા તથા અનતાનું અંધીના કષાયજાળાં હવે નરકમાં ઉત્પન્ન થાય

છે ૧-૩ નરકની કુલીઓ શીતસ્પર્શવાળીમે બહારની જમીન ઉપર  
સ્પર્શવાળી અને ચોથીમા શીત ઉપર અને જાતની કુલીઓ ૫-૬-૭  
ઉપરતાવાળી કુલીઓ છે અને બહાર શીતસ્પર્શવાળા સ્થાનો હોય છે  
તે આશ્રી પણ નારકીની પીડા અતુલ દુઃસહ્ય કહેલ છે.

જં<sup>૧</sup> જારિસં<sup>૨</sup> પુન્નમક્રાસિ<sup>૩</sup> કમ્મં<sup>૪</sup>, તમેવ<sup>૫</sup> આગચ્છતિ<sup>૬</sup> સંપરાણ<sup>૭</sup> ।

અંગંતદુક્ષં<sup>૧૦</sup> ભવમજ્જણિન્ના<sup>૧૧</sup>, વેદંતિ<sup>૧૨</sup> દુક્ખી તમણંતદુક્ષં<sup>૧૪</sup> ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ - (૧) જે (૨) જેવા (૩) પૂર્વ જન્મમાં (૪) કર્મ (૫) કર્યા  
હોય (૬) તે અનુસાર (૭) સંસારમાં (૮) ભવ પ્રાપ્ત થાય જેમાં (૯) એકાંત  
દુઃખરૂપ કર્મો કર્યા હોય તેવા (૧૦) ભવને (૧૧) પ્રાપ્ત કરી (૧૨) એકાન્ત  
દુઃખી જીવ (૧૩) ભોગવે (૧૪) અનંત દુઃખરૂપ નરક

ભાવાર્થ - પૂર્વભવોમા જીવોએ જેવાં જેવાં તીવ્ર અથવા  
મંદ કર્મો કર્યા હોય તેવા કર્મોના ઉદય વર્તમાન ભવમા-જન્મમા  
સુખરૂપ કે દુઃખરૂપ પ્રાપ્ત થાય છે અને જે જીવોએ એકાંત દુઃખરૂપ  
નરકનો ભવ પ્રાપ્ત થાય, તેવા અશુભ કર્મો કર્યા હોય તેવા જીવો  
નરકમા ઉત્પન્ન થઈ, અનંત દુઃખરૂપ નરકસ્થાનમા નારકીપણે દુઃખોને  
ભોગવે છે એટલે શુભાશુભ કર્માનુસાર ભવિષ્યમાં શુભાશુભ ગતિમા  
જન્મ લઈ ત્યાં શુભાશુભ કર્મો ભોગવવાનાં હોય છે, શુભ કર્મથી  
જેવું અથવા મનુષ્યની ગતિ અને અશુભ કર્મથી નરક અથવા  
તિર્યચની ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે તે તે ગતિઓમા સુખદુઃખનો ભોગવટો  
પણ કર્માનુસાર પ્રાપ્ત થાય છે.

एताणि सोचा<sup>१</sup> णरगाणि<sup>२</sup> घीरे, न<sup>३</sup> हिंसए<sup>४</sup> किंचण<sup>५</sup> सव्वलोए<sup>६</sup> ।

अंगंतदिट्ठी<sup>१०</sup> अपरिगहे<sup>११</sup> उ, घुज्झिज्ज<sup>१२</sup> लोयस्स<sup>१३</sup> वसं<sup>१४</sup> न गच्छे ॥२४॥

દુષ્પો ભોજવી રહ્યા છે પૂર્વોક્ત દુષ્પોથી (૭) રીમાતા હસ્યાતા નારહી જીવોને  
(૮) મોઢ માણુવરણ (૯) હોતા (૧૦) નથી (૧૧) એકસો (૧૨) પોતે (૧૩)  
દુષ્પો (૧૪) ભોજવે છે

ભાવાર્થ - પૂર્વોક્ત જે ઠકિન દુષ્પોનું વર્ણન કર્યું તે સ્વર્  
દુષ્પો નારહીના જીવોને સદૈવ ભોગવવાનાં હોય છે, તથા નારહી  
જીવોનાં આયુષ્ય પણ શાંખાં હોય છે, એ દુષ્પો ભોજવતા સમયે  
કોઈ નારહીના જીવોને ત્રાણ શરણ હોતા નથી. જીવોને પોતાનાં કર્મ  
કર્મોના વિપાકો કરનારને એકલાને જ સ્વયં ભોગવવાં પડે છે  
પ્રથમથી ત્રીજી નરક સુધીના નારહી જીવોને પરમાધામી જેવો તરકથી  
'પરીવહ-ઉપસર્ગ' હોય છે, અથવા પરસ્પર દ્વારા પણ દુષ્પો હોય છે  
તથા સ્વભાવથી એટલે ત્યાંની પૃથ્વી આગ્રી એટલે ત્યાંની જ્વાળામય  
તથા શીતને આગ્રી તથા શબ્દ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, સ્પર્શ આદિ  
પ્રતિકૂળ હોવા આગ્રી દુષ્પો શરણ રહિત ભોગવવાનાં હોય છે અને  
ઘોષીથી સાતમી નરક સુધીના નારહીના જીવોને પૂર્વના સેકસ  
હજારો ભવના વૈરળધનના કારણે પરસ્પર એકબીજાને દુષ્પો આપતા  
હોવાથી તથા પૃથ્વીના સ્પર્શ, રસ, ગંધ, શબ્દ, સ્પર્શ આદિ પ્રતિકૂળ  
હોવાથી તથા સુખા, તૃપ્તા, શાંતિ-જ્વર, શીત, ઉષ્ણ ભય, શિંતા,  
પ્રુજલી, પરાધીનતા આ રૂપ પ્રકારની અનતી વેદના હોય છે પહેલી  
નરકથી બીજીમા અનત ગુણી, એમ ત્રીજી ઘોષી, પાંચમી છુતી,  
સાતમીમાં અનુક્રમે વધતી અનતગુણી વેદના-પીડા હોય છે ૧૨૩  
માં પરમાધામી કૃત તથા ઉપર સુજળ સ્વાભાવિક તથા પરસ્પર અને  
ઘોષી નરકથી નારહી નારહીવચક્ય રૂપો જનાવી પૂર્વ જન્માવરના  
ગેરભાવ આગ્રી નવા નવા મોટા કીઠાના તથા સિંહ, વાઘ આદિના  
ગેરક્ય રૂપો જનાવી પરસ્પર એકબીજાને દુષ્પો ઉત્પન્ન કરે છે તથા  
કુશીમા ઉત્પન્ન થતા કુશીના સ્પર્શનું દુષ્પો વજેરે વીર દુષ્પો  
ભોમવવાના હોય છે મહા આરભનાં કરનારા, મહાપરિવ્રજના અમત્ય  
વાજા નાથા અનતાનું અધીના કથાયવાળાં જીવો નરકમાં ઉત્પન્ન થાય

સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર  
અધ્યયન ૬ ઉં  
વીરસ્તુત્ય અધિકાર

<sup>૧</sup>પુ<sup>૨</sup>ચ્છિ<sup>૩</sup>સ્તુ<sup>૪</sup> ણં<sup>૫</sup> સમ<sup>૬</sup>ણા<sup>૭</sup> મા<sup>૮</sup>હ<sup>૯</sup>ણા<sup>૧૦</sup> ય, અ<sup>૧૧</sup>ગારિ<sup>૧૨</sup>ણો<sup>૧૩</sup> યા<sup>૧૪</sup> પર<sup>૧૫</sup>તિત્થિ<sup>૧૬</sup>આ<sup>૧૭</sup> ય ।  
સે<sup>૧૮</sup> કે<sup>૧૯</sup>હ<sup>૨૦</sup> પે<sup>૨૧</sup>ંગંત<sup>૨૨</sup>હિ<sup>૨૩</sup>યં<sup>૨૪</sup> ધ<sup>૨૫</sup>મ્મમા<sup>૨૬</sup>હુ<sup>૨૭</sup> અ<sup>૨૮</sup>ણે<sup>૨૯</sup>લિ<sup>૩૦</sup>સં<sup>૩૧</sup> સા<sup>૩૨</sup>હુ<sup>૩૩</sup> સમિ<sup>૩૪</sup>ક્ક<sup>૩૫</sup>યા<sup>૩૬</sup>ણ ॥૧॥

શબ્દાર્થ . (૧) પૂછ્યું (૨) સાધુ (૩) બ્રાહ્મણ (૪) ગૃહસ્થ (૫) અન્ય દર્શનીક (૬) એ (૭) કયો (૮) એકાંત (૯) હિતકારી (૧૦) ધર્મ (૧૧) કોને કહ્યો છે (૧૨) ઉત્તમ (૧૩) શ્રેષ્ઠ (૧૪) સમ્યક્ પ્રકારથી (૧૫) કહ્યો છે

ભાવાર્થ :- પૂર્વોક્ત પાત્રમા અધ્યયનમાં નરકનાં તીવ્ર દુઃખોની હકીકત સાંભળીને સ સારના લયથી લયલીત બનેલ શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, ગૃહસ્થ તથા અન્ય દર્શનીઓએ શ્રી જમ્બુસ્વામીને પૂછ્યું કે એકાંત હિતકર્તા પ્રધાન ધર્મને વિચાર કરી કહેલ છે, તે કોણ છે? જે ધર્મ દુર્ગતિમાં જતા જીવોને ધારણ કરી સદ્ગતિ પ્રાપ્ત કરાવે તેવા ધર્મના પ્રતિપાદક કોણ હતા.

<sup>૧</sup>ક<sup>૨</sup>હં<sup>૩</sup> ચ<sup>૪</sup> ણા<sup>૫</sup>ણં<sup>૬</sup> ક<sup>૭</sup>હં<sup>૮</sup> દં<sup>૯</sup>સ<sup>૧૦</sup>ણં<sup>૧૧</sup> સે, સી<sup>૧૨</sup>લં<sup>૧૩</sup> ક<sup>૧૪</sup>હં<sup>૧૫</sup> ના<sup>૧૬</sup>ય<sup>૧૭</sup>સુ<sup>૧૮</sup>ત<sup>૧૯</sup>સ્સ<sup>૨૦</sup> આ<sup>૨૧</sup>સી ? ।  
<sup>૨૨</sup>જા<sup>૨૩</sup>ણા<sup>૨૪</sup>સિ<sup>૨૫</sup>ણં<sup>૨૬</sup> મિ<sup>૨૭</sup>ક્ક<sup>૨૮</sup>ણુ<sup>૨૯</sup> જ<sup>૩૦</sup>હા<sup>૩૧</sup>ત<sup>૩૨</sup>હે<sup>૩૩</sup>ણં, અ<sup>૩૪</sup>હા<sup>૩૫</sup>સુ<sup>૩૬</sup>તં<sup>૩૭</sup> બૂ<sup>૩૮</sup>હિ<sup>૩૯</sup> જ<sup>૪૦</sup>હા<sup>૪૧</sup> ણિ<sup>૪૨</sup>સંતં ॥૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) કેવું (૨) જ્ઞાન (૩) કેવું (૪) દર્શન (૫) કેવું (૬) ચારિત્ર (૭) જ્ઞાતપુત્ર (૮) કેવા હતા (૯) હે મુનિ? (૧૦) યથાર્થ (૧૧) બોલ્યો છે (૧૨) જેમ (૧૩) સાંભળ્યું (૧૪) જે રીતે (૧૫) નિશ્ચય કયો હોય (૧૬) કહે

ભાવાર્થ :- શ્રી જ્ઞાતપુત્ર બગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીનાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર કેવાં હતા, હે મુનિ! આપ બોલ્યો છે, તો જે પ્રમાણે આપે નિશ્ચય કયો હોય તે પ્રમાણે અમોને બતાવો-કહે.



શબ્દાર્થ (૧) વિદ્વાન પુરુષ (૨) એ (૩) નરકના ભાવ (૪) સંભળી (૫) સ્વ લોકમાં (૬) ઠાઠ છૂટી (૭) હિંસા (૮) ન કરે છવાવિત્ત્વોમાં (૯) વિશ્વાસ રાખી (૧૦) પરિશ્રદ્ધ રહિત બની અશુભ કર્મો કરવાવાળા તથા તેના દસ ભોજવવાવાળા (૧૧) જીવોને સમજાવે અથવા ક્યામના સ્વરૂપને (૧૨) જાણે અને ક્યામના (૧૩) વશમાં ન (૧૪) જાય.

સાવાચાર્ય:- વિદ્વાન પુરુષ નરકસ્થાનના ભાવો સંભળીને સ્વ લોકમાં ઠાઠ પણ પ્રાણીની હિંસા ન કરે, તેમ જ છવાવિત્ત્વોમાં સમ્મદ મદ્દા રાખી પરિશ્રદ્ધ મમત્વ ઘટાડી પરિશ્રદ્ધરહિત થઈ ક્યામના સ્વરૂપને જાણી ક્યામોને વશ ન થાય અને સાવચ્છ અનુષ્ઠાનથી દૂર રહી સાધકે સચમ અનુષ્ઠાનનું ઉપયોગવત રહી પાલન કરવું.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮  
પર્થ તિરિક્ષ્ણે મણુયાસુ (મ)રેસું, ચતુરન્તર્ગતં તયણુખિજાગં ।  
૮ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮  
સ સખ્યમેયં હિતિ વેદહતા, કંસેજ્ઞ કાલ ધુયમાયરેજ્ઞ ॥૨૬॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) તિર્યંક (૩) મનુષ્ય (૪) ભેતાઓમાં (૫) પણ (૬) આરમ્ભિ અથવા (૭) જનત સસાર (૮) વિપાકને જાણે (૯) તથા તેને અનુરૂપ (૧૦) છુદ્ધિમાન પુરુષ (૧૧) એ (૧૨) સ્વ વાતોને (૧૩) જાણી (૧૪) પ્રતીક્ષા કરે (૧૫) મરણકાળની (૧૬) સચમનું પાલન કરે.

સાવાચાર્ય:- જેમ પાપી પુરુષની નરકમતિ તથા નરકસ્થાનના દુષ્ટોની હક્ષીકત ઠહી એ પ્રકારે તિર્યંકમતિ (પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ, બેધન્દ્રિય, તેધન્દ્રિય, ચૌધન્દ્રિય, સક્ષી અસક્ષી તિર્યંક પંચેન્દ્રિય) મનુષ્યમતિ તથા દેવમતિને પણ જાણવી આરમ્ભિ મુક્ત જનત સસાર તથા કર્માનુસાર વિપાક ફળ દેવાવાળો જાણવો છુદ્ધિમાન પુરુષ સસારનું, કર્મનું સ્વરૂપ જાણી મરણપર્ષત આરમ્ભ પરિશ્રદ્ધનો ત્યાગ કરી, ક્યામનો ત્યાગ કરી જનતા મુખને પ્રાપ્ત કરાવનાર એવા સચમનું શુદ્ધ પાલન કરે એમ હું કહું છું.

અધ્યયન ૫ સુ સમાપ્ત

## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર

અધ્યયન ૬ કું

વીરસ્તુત્ય અધિકાર

<sup>૧</sup>પુ<sup>૨</sup>ચ્છિ<sup>૩</sup>સ્સુ<sup>૪</sup> ગં<sup>૫</sup> સમ<sup>૬</sup>ણા<sup>૭</sup> મા<sup>૮</sup>હ<sup>૯</sup>ણા<sup>૧૦</sup> ચ, અ<sup>૧૧</sup>ગારિ<sup>૧૨</sup>ણો<sup>૧૩</sup> યા<sup>૧૪</sup> પ<sup>૧૫</sup>રતિ<sup>૧૬</sup>ત્થિ<sup>૧૭</sup>આ<sup>૧૮</sup> ય ।  
<sup>૧૯</sup>સે<sup>૨૦</sup> કે<sup>૨૧</sup>હ<sup>૨૨</sup> પો<sup>૨૩</sup>ગંત<sup>૨૪</sup>હિ<sup>૨૫</sup>યં<sup>૨૬</sup> ધ<sup>૨૭</sup>મ્મ<sup>૨૮</sup>મા<sup>૨૯</sup>હુ<sup>૩૦</sup> અ<sup>૩૧</sup>ણે<sup>૩૨</sup>લિ<sup>૩૩</sup>સં<sup>૩૪</sup> સા<sup>૩૫</sup>હુ<sup>૩૬</sup> સ<sup>૩૭</sup>મિ<sup>૩૮</sup>ક્ક<sup>૩૯</sup>ચા<sup>૪૦</sup>ણ ॥૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) પૂછ્યું (૨) સાધુ (૩) આદ્ય (૪) ગૃહસ્થ (૫) અન્ય દર્શનીક (૬) એ (૭) કયો (૮) એકાંત (૯) હિતકારી (૧૦) ધર્મ (૧૧) કોને કહ્યો છે (૧૨) ઉત્તમ (૧૩) શ્રેષ્ઠ (૧૪) સમ્યક્ પ્રકારથી (૧૫) કહ્યો છે

ભાવાર્થ :- પૂર્વોક્ત પાત્રમા અધ્યયનમાં નરકના તીવ્ર દુઃખોની હકીકત સાંભળીને સ સારના લયથી લયભીત બનેલ શ્રમણ, આદ્ય, ગૃહસ્થ તથા અન્ય દર્શનીઓએ શ્રી જમ્બુસ્વામીને પૂછ્યું કે એકાંત હિતકર્તા પ્રધાન ધર્મને વિચાર કરી કહેલ છે, તે કોણ છે? જે ધર્મ દુર્ગતિમાં જતા જીવોને ધારણ કરી સદ્ગતિ પ્રાપ્ત કરાવે તેવા ધર્મના પ્રતિપાદક કોણ હતા.

<sup>૧</sup>ક<sup>૨</sup>હં<sup>૩</sup> ચ<sup>૪</sup> ગા<sup>૫</sup>ણં<sup>૬</sup> ક<sup>૭</sup>હં<sup>૮</sup> દં<sup>૯</sup>સ<sup>૧૦</sup>ણં<sup>૧૧</sup> સે, સી<sup>૧૨</sup>લં<sup>૧૩</sup> ક<sup>૧૪</sup>હં<sup>૧૫</sup> ના<sup>૧૬</sup>ય<sup>૧૭</sup>સુ<sup>૧૮</sup>ત<sup>૧૯</sup>સ્સ<sup>૨૦</sup> આ<sup>૨૧</sup>સી ? ।

<sup>૨૨</sup>જા<sup>૨૩</sup>ણા<sup>૨૪</sup>સિ<sup>૨૫</sup>ગં<sup>૨૬</sup> મિ<sup>૨૭</sup>ક્ક<sup>૨૮</sup>ચુ<sup>૨૯</sup> જ<sup>૩૦</sup>હા<sup>૩૧</sup>ત<sup>૩૨</sup>હે<sup>૩૩</sup>ણં, અ<sup>૩૪</sup>હા<sup>૩૫</sup>સુ<sup>૩૬</sup>તં<sup>૩૭</sup> બ્ર<sup>૩૮</sup>હિ<sup>૩૯</sup> જ<sup>૪૦</sup>હા<sup>૪૧</sup> ણિ<sup>૪૨</sup>સંતં ॥૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) કેવું (૨) જ્ઞાન (૩) કેવું (૪) દર્શન (૫) કેવું (૬) ચારિત્ર (૭) જ્ઞાતપુત્ર (૮) કેવા હતા (૯) હે મુનિ? (૧૦) મયાતત્થ (૧૧) જાણો છો (૧૨) જેમ (૧૩) સાંભળ્યું (૧૪) જે રીતે (૧૫) નિશ્ચય કર્યો હોય (૧૬) કહે

ભાવાર્થ :- શ્રી જ્ઞાતપુત્ર ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીનાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર કેવાં હતા, હે મુનિ! આપ જાણો છો, તે જે પ્રમાણે આપે નિશ્ચય કર્યો હોય તે પ્રમાણે અમેને બતાવો-કહે.

સૈયન્ને સૈ કુસલાસુપન્ને (એમહેસી), અર્ણતનાળી ય અર્ણતદંસી ।

જસસિળો જસસુપદે ઠિયસ્સ, જાળાહિ ધમ્મં ચ ખિદ્ધં ચ પેદ્ધિ ॥૧૧॥

‘શબ્દાર્થ’ : (૧) છોના કુષોના જસુનાર (૨) જસવાન મહાવીર (૩) નિપુણ (૪) મહાવીર (૫) જનતાની (૬) જનતાની (૭) મહાવીર જસુ છોના (૮) જસુપદમાં (૯) સ્થિત (૧૦) જસુ (૧૧) જુલારિયરૂપ ધર્મ (૧૨) પેદાતા (૧૩) કહે।

ભાવ્યર્થ— શ્રી સુધર્માસ્વામી, જસુસ્વામી આદિ શિષ્યવર્ગને કહે છે કે શાતપુત્ર જસવાન મહાવીર સ્વામી સસારના સર્વ છોનાં કર્મોર્મી ઉત્પન્ન થયેલ કુષોને જસુતા હતા તથા આઠ પ્રકારનાં કર્મોર્મી નાશ કરવાવાળા સદા સર્વત્ર ઉપયોગ શબ્દવાળા જનતાની તથા જનતાની તથા મહાવીર હતા તથા જનસ્થ કેવળી જસુસ્વામી જસુતા લોચન માર્ગમાં સ્થિત જસવાનના જુલારિયરૂપ ધર્મને તમે જાણો તથા તેમની પેદાતા કહે હતી તે જાણો, જસવાન મહાવીર છોનાં કુષોને નાશ કરવાના ઉપાયને ઉપદેશ કરતા હતા, લોક જલોક્ત સ્વરૂપના જસુનાર હતા, પ્રાણીઓના આઠ પ્રકારનાં કર્મોર્મી છેલ્લે કરાવવામાં કુશળ હતા જેમની જુદી ચિમ્ત હતી. તેથી આશુમ્મસ કહે પાતા હતા, અત્યન્ત ઉચ્ચ તપસ્વી કરવામાં તથા પરીચ્છ-ઉપસર્ગો સહન કરવા સમર્થ હતા તેમના જ્ઞાન, કશ્યપ અક્ષમ હતા, સમમ ભાવમાં સ્થિત હતા, કાયક સમ્મદ્વિત સહિત વધાખ્યાત ચારિત્ર્યવાન હતા. જસુપરના કિત કરનાર હતા।

વહુદે અહેયં તિરિયં દિસાસુ, તસાં ય જે પાપર જે ય પાળાં ।

સે ણિવણિજ્ઞેદિ સમિવસ પન્ને વીરેય ધમ્મ સમિય ઉશદ્ધા ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ . (૧) ઉર્ધ્વ- (૨) અધો (૩) તિરછી (૪) દિશાઓમાં (૫) ત્રસ અને (૬) સ્થાવર (૭) પ્રાણીઓને (૮) નિત્ય અને (૯) અનિત્ય (૧૦) જાણી (૧૧) કેવલજ્ઞાની ભગવાને (૧૨) દીપકસમાન (૧૩) સમ્યક્ (૧૪) ધર્મનું (૧૫) કથન કરી બતાવેલ છે.

ભાવાર્થ - કેવળજ્ઞાની ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ ઉપર નીચે તથા 'તિરછી દિશામાં રહેલા ત્રસ તથા સ્થાવર પ્રાણીઓને દ્રવ્યથી નિત્ય અને પર્યાયથી અનિત્ય બન્ને પ્રકારના જાણીને, દીપક સમાન પદાર્થોને પ્રકાશિત કરનાર સમ્યક્ ધર્મનો ઉપદેશ જીવોના હિત માટે આપેલ છે આ લોક (ચૌદ રજ્જુ પ્રમાણમાં) સૂક્ષ્મ અને બાહ્ય ત્રસ અને સ્થાવર જીવોથી ભરેલ છે, જે એકેન્દ્રિયોથી પચેન્દ્રિય સુધીના જીવો રહેલ છે તેઓના હિતને માટે શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ ધર્મ (જીવોના દુઃખોનો નાશ કરવાના ઉપાયરૂપ) બતાવ્યો છે

સૈ સવ્વદંસી અમીભૂયનાણી, ણિરામગંધે ધિદ્ધમં ઠિતપ્પા.  
અણુત્તરે સવ્વજગંસિ વિજ્જં, ગંધા અત્તીતે અમણ અણાઝ ॥૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) ભગવાન મહાવીર (૨) સર્વપદાર્થોને દેખવાવાળા (૩) કેવળજ્ઞાની (૪) પરીષદો જીતી પ્રાપ્ત કરેલ વિશુદ્ધ સયમી (૬) ધૈર્યતાવાળા (૭) સયમમાં સ્થિત આત્મા (૮) સર્વથી ઉત્તમ (૯) સંપૂર્ણ જગતમાં (૧૦) વિદ્વાન કર્મરૂપ (૧૧) અથા (૧૨) રહિત (૧૩) નિર્ભય (૧૪) નવા આયુષ્ય રહિત

ભાવાર્થ:- ભગવાન મહાવીર સ્વામી સમસ્ત જગતના જીવો જીવરૂપ સર્વ પદાર્થોને દેખવાવાળા, બાવીશ પરીષદોને સહન કરી પરીષદોને જીતી પ્રાપ્ત કરેલ, કેવળજ્ઞાની કેવળદર્શીની મૂળ - તથા ઉત્તર ગુણોથી વિશુદ્ધ સયમ-ચારિત્રના પાલન કરવાવાળા, ધૈર્યતાવાળા, આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિતિ તથા જગતમાં સર્વોત્તમ-વિદ્વાન, બાહ્ય તથા અભ્યન્તર અનિયંત્રિ રહિત, નિર્ભય અને આયુષ્યના નવા અભ્યન્તર રહિત હતા.

સૈ મૂઢપણે અણિપમચારી, ઓહંતરે ઘારે અણતચ્ચક્ષુ ।  
અણુત્તરં તપ્યતિ સૂરિષ વા, વહ્નોરોયણિવે ચ તમ પગાસે ॥૬॥

શબ્દાર્થ (૧) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી (૨) જનતજ્ઞાની અપ્રતિજ્ઞ  
વિકારી (૪) સસાર સાગરને તરનારા (૫) ધીરજવાન શુદ્ધિમાન (૬) દેવજ્ઞાની  
(૭) સર્વથી વિશેષજ્ઞાની (૮) જેમ સૂર્ય સર્વથી (૯) વધારે તપે છે (૧) જેમ  
અગ્નિ (૧૧) અધિકારનો નાશ કરે છે (૧૨) પદાર્થોને પ્રકાશિત કરનાર

ભાવાર્થ:- ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી જનતજ્ઞાની, ઈચ્છાનુ  
સાર વિચરનાર, સસારસાગરને પાર કરવામાં સમર્થ પરીવહ-ઉપસર્જેતિ  
સમ્બદ્ધભાવે સહન કરવાવાળા દેવજ્ઞાની ભગવાન્ સમસ્ત જનતર્થમાં  
સર્વથી વિશેષ જ્ઞાની જેમ સૂર્ય સર્વથી વધારે તપે છે તેમ ભગવાન  
સર્વથી વધારે જ્ઞાની હતા, જેમ અગ્નિ અધિકારનો નાશ કરી પ્રકાશ  
કરે છે એવી રીતે ભગવાન્ જ્ઞાનને દૂર કરી પદાર્થોના વચાઈ  
સ્વરૂપને પ્રકાશિત કરનારા જનતર્થા હિતને માટે ઉપદેશ આપતા હતા.

અણુત્તરં ધમ્મમિયં જિણાણ, જેયા મુણી કાસવ આસુપન્ને ।  
હ દેવ વેવાળ મહાણુભાવે, સદસ્સણેતા દિવિ જ વિસિદ્ધે ॥૭॥

શબ્દાર્થ શીઘ્ર શુદ્ધિમાન (૨) કાશ્વપજોત્રી (૩) મુનિથી વધમાન  
સ્વામી (૪) જગત્કાદિ જિનવરો (૫) જે સર્વ સર્વ ધર્મોમાં પ્રધાન જોવા (૬)  
ઉત્તમ (૭) ધર્મના (૮) નેતા જેમ (૯) સ્વયં ભોક્તા (૧) હનરો દેવતાઓમાં  
(૧૧) ઈદ્ર અધિક (૧૨) પ્રભાવશાળી (૧૩) દેવતાઓમાં પ્રધાન છે જેમ ભગ-  
વાન મહાવીર સ્વામી જનતર્થમાં સર્વથી (૧૪) મેધ હતા.

ભાવાર્થ:- શીઘ્ર શુદ્ધિમાન કાશ્વપજોત્રી ભગવાન્ મુનિથી  
મહાવીર સ્વામી તથા જગત્કાદિ જિનવરોએ જધા તીર્થંકરો ઉત્તમ  
ધર્મના નેતા હતા, સ્વયંભોક્તા સર્વ દેવતાઓમાં ઈદ્ર જેમ મેધ છે,

એવી રીતે ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામી જગત્માં સર્વ જ્ઞાનીઓમાં સર્વથી શ્રેષ્ઠ હતા.

<sup>૧</sup> સૈ <sup>૩</sup> પન્નયા <sup>૪</sup> અક્ષયસાગરે <sup>૨</sup> વા, <sup>૫</sup> મહોદ્ધી <sup>૬</sup> વાવિ અર્ણતપારે ।

<sup>૭</sup> અળાહલે <sup>૮</sup> વા <sup>૯</sup> ચકસાહ <sup>૧૦</sup> મુક્કે, <sup>૧૧</sup> સર્કેવ <sup>૧૨</sup> દેવાહિવહ જુહમં ॥૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી (૨) સમુદ્ર સમાન (૩) પ્રજાથી (૪) અક્ષય (૫) સ્વયમ્ભૂરમણ સમુદ્રની સમાન અપાર (૬) પ્રજાવાળા જેમ સમુદ્ર જલ નિર્મલ તેમ ભગવાન્ની (૭) પ્રજા નિર્મલ-(૮) કષાયોથી (૯) રહિત (૧૦) ધર્મની માફક (૧૧) દેવતાઓના અધિપતિ (૧૨) તેજસ્વી

ભાવાર્થ:- ભગવાન્ શ્રી મહાવીર સ્વામી સમુદ્રની સમાન અક્ષય પ્રજાવાળા તથા સ્વયમ્ભૂરમણ સમુદ્રની માફક ભગવાન્ની પ્રજા અપાર, તથા કષાયોથી રહિત હોવાથી ભગવાન્ની પ્રજા નિર્મળ, તેમ જ ધર્મની માફક ભગવાન્ સર્વ દેવોના અધિપતિ તથા સમસ્ત જગતના પૂજ્ય લિક્ષાવૃત્તિથી જીવન નિર્વાહ કરવાવાળા, કોઈ પણ લખ્ધિનો ઉપયોગ કરતા નહિ સર્વથા આરંભ પરિબ્રહ્મથી મુક્ત હતા તથા તેજસ્વી હતા, યશસ્વી હતા, અપાર ગુણવાળા હતા

<sup>૧</sup> સૈ <sup>૨</sup> વીરિણ <sup>૩</sup> પહ્લિપુન્નવીરિણ, <sup>૪</sup> સુદસણે <sup>૫</sup> વા <sup>૬</sup> ણગ્ગસન્વસેદ્ધ ।

<sup>૭</sup> સુરાલણ <sup>૮</sup> વાસિમુદાગરે <sup>૯</sup> સૈ, <sup>૧૦</sup> ચિરાયણ <sup>૧૧</sup> ણેગગુણોવવેણ ॥૯॥

શબ્દાર્થ : (૧) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી (૨) વીર્યથી (૩) પ્રતિપૂર્ણ-વીર્યવાળા (૪) સર્વ (૫) પર્વતોમાં (૬) સુમેરુ પર્વતની જેમ (૭) સર્વથી શ્રેષ્ઠ હતા (૮) નિવાસ કરવાવાળાને (૯) સ્વર્ગસમાન (૧૦) હર્ષ ઉત્પન્ન કરાવનાર (૧૧) તે પર્વત (૧૨) અનેક ગુણોથી સહિત (૧૩) શોભાયમાન

ભાવાર્થ - ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી પ્રતિપૂર્ણ વીરવાળા હતા, જેમ મેરૂપવત સ્વર્ગમાં નિવાસ કરનારા દેવોને હવે ઉત્પન્ન કરાવનાર અને સર્વ પર્વતોમા (મેરૂપર્વત) મેટ છે અને અનેક કુલોથી સુશોભિત છે એમ ભગવાન મહાવીર સ્વામી સર્વ કુલોથી સુશોભિત હતા

સપ્ત સહસ્ત્રાણં ચ જોયણામ, તિર્કંઠગે પંચગબ્જયતે ।

સે જોયણે ણવણવતે મહસ્સે, ઉચ્છુરિસતો દેદ્ધ સહસ્સમેગ ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) એ મેરૂ પર્વત એકસો (૨) હળર (૩) ચોળનનો હિંચો છે (૪) ત્રણ વિભાગ છે પાત ઉપર (૫) સ્વર્ગી ઉપર પડક વન પતાકાની માફક શાભા આપે છે (૬) એ પર્વત (૭) નવાણુ (૮) હળર (૯) ચોળન પૃથ્વી ઉપર (૧૦) હિંચો છે પૃથ્વીની (૧૧) આદર (૧૨) એક હળર ચોળન છે

ભાવાર્થ - મેરૂ પર્વત એક લાખ ચોળનનો હિંચાઈમાં છે તેમાં નવાણુહળર ચોળન પૃથ્વી ઉપર હિંચાઈમાં છે અને એક હળર ચોળન પૃથ્વીની આદર છે પૃથ્વી ઉપરના ભાગમાં ત્રણ વિભાગ છે તેના ઉપરના ભાગમાં સ્વર્ગી હિંચુ પડક નામનું વન મેરૂ પર્વત ઉપર પતાકાની માફક ગરને ધારણતુ વીટીને રહેલ છે ત્રણ વિભાગમાં ૧ શ્રમિભય ૧ કુલર્થભય ૧ વડુર્થભય છે તમા સર્વ નીચે ભદ્રશાલ વન છે

ફુદ્ધે ણમે સ્વિદ્ધ સ્મિધદિય, જ સ્સરિયા અણુપરિચ્છયતિ ॥

સ દેમવન વહનવણેય, અંસી રતિ વેદયતિ મહિદા ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) મુએરૂપવત (૨) આકાશને (૩) સ્પર્શને (૪) પૃથ્વીપર સ્થિત રહેલ છે (૫) જેને (૬) સ્થમ (૭) અશક્તિ કરે છે (૮) કુલ્લુર સ્વામી

(૬) બહુ નંદનવતોથી યુક્ત છે (૧૦) જોનાપર (૧૧) મહેન્દ્રલોક (૧૨) આનંદનો  
(૧૩) અનુભવ કરે છે

**ભાવાર્થ:-** એ સુમેરુ પર્વત આકાશને સ્પર્શીને પૃથ્વીને અવગાહન કરી પૃથ્વી ઉપર તથા અદર સ્થિત રહેલ છે તે પર્વતને સૂર્યગણુ ચારે બાજુ પ્રદક્ષિણા કરતા ભ્રમણ કરે છે વળી તે પર્વતનો રંગ સુવર્ણ સમાન છે બહુ નદનવનાદિથી યુક્ત છે, ત્યાં ઈંદ્ર સહિત દેવતાઓ પર્વત ઉપર આવી આનંદનો અનુભવ કરે છે પ્રથમ ભાગમા ભદ્રશાલ વન છે તેના ઉપર નંદન નામનું વન છે તેના ઉપર સોમનસ નામનું વન છે અને સૌથી ઉપર પડક નામનું વન છે એ ચારે વનો મેરૂ પર્વતને ફરતા ચારે દિશામાં રહેલાં છે ઘણાં શોભાયમાન હોવાથી દેવોને પણ કીડાનું સ્થાન છે

से पञ्च<sup>१</sup>ए सद्महृप्पगासे<sup>२</sup>, विरायती<sup>४</sup> कंचगमद्वन्ने<sup>३</sup> ।

अणुत्तरे गिरि<sup>५</sup>सु य पव<sup>६</sup>द्गुगे, गिरी<sup>७</sup>वरे से जलि<sup>८</sup>एव भो<sup>९</sup>मै ॥१२॥

શબ્દાથ : (૧) સુમેરુ પર્વત જગતમાં (૨) અનેક નામોથી પ્રસિદ્ધ છે (૩) સુવર્ણની માફક શુદ્ધ વર્ણવાળો (૪) સુશોભિત છે (૫) સર્વ પર્વતોમાં શ્રેષ્ઠ છે (૬) સર્વ પર્વતોમાં (૭) ઉપપર્વતોમાં દુર્ગમ છે (૮) એ શ્રેષ્ઠ પર્વત મહિષ તથા ઔષધિઓથી (૯) પ્રકાશિત (૧૦) ભૂમિ પ્રદેશની માફક પ્રકાશ કરે છે.

ભાવાર્થ - સુમેરુ પર્વત જગતના અનેક નામોથી પ્રસિદ્ધ છે. સુમેરુ, પર્વત, મન્દર, સુદર્શન, સુરગિરિ, વ્યાદિ અનેક નામો છે. તે પર્વતનો રંગ સુવર્ણ સમાન શુદ્ધ છે, સર્વ પર્વતમા શ્રેષ્ઠ છે, ઉપપર્વતો દ્વારા દુર્ગમ છે, મણિ તથા ઔષધિયોથી પ્રકાશિત ભૂમિ પ્રદેશની જેમ પ્રકાશ કરે છે.

मही२ह मज्ज३न्मि ठि४ते णगि५दे, पन्ना६यते सूरि७यसु८द्ध ले९से ।

एव सिरिए उ स भूरिवन्ने, मणोरमे जोयह अच्चिमाली ॥१३॥



ભાવાર્થ - ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી પ્રતિપૂજ્ય વીરવાળા હતા, જેમ મેઘપવત સ્વર્ગમાં નિવાસ કરનારા દેવોને સર્વ ઉત્પન્ન કરાવનાર અને સર્વ પર્વતોમાં (મેઘપર્વત) મેદ છે અને અનેક શુદ્ધોદી સુશોભિત છે એમ ભગવાન મહાવીર સ્વામી સર્વ શુદ્ધોદી સુશોભિત હતા.

સર્વ સહસ્તાણં ષ જોયણામ્, તિર્કંદુગે પંચગવેજયતે ।  
સે જોયણે ણવણવતે સહસ્સે, ઉચ્છુરિસતો દેદુ સહસ્સમેગ ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) એ મેઘ પવત એકસો (૨) હળાર (૩) ચોળનનો ઉચ્છે છે (૪) ત્રણ વિભાગ છે પવત ઉપર (૫) સ્વથી ઉપર પાંચ વન પતાકાની માફક શાકા આપે છે (૬) એ પવત (૭) નવાણુ (૮) હળાર (૯) ચોળન પૃથ્વી ઉપર (૧૦) ઉચ્છે છે પૃથ્વીની (૧૧) અદર (૧૨) એક હળાર ચોળન છે

ભાવાર્થ - મેઘ પર્વત એક લાખ ચોળનનો ઉચ્છાર્થમાં છે તેમાં નવાણુહળાર ચોળન પૃથ્વી ઉપર ઉચ્છાર્થમાં છે અને એક હળાર ચોળન પૃથ્વીની અદર છે પૃથ્વી ઉપરના ભાગમાં ત્રણ વિભાગ છે તેના ઉપરના ભાગના સ્વથી ઉચ્છુરિસતો નામનું વન મેઘ પર્વત ઉપર પતાકાની માફક મેઘને ચોળન વીટીને રહેલ છે ત્રણ વિભાગમાં ૧ ભૂમિમય ૧ સુવર્ણમય ૧ વડુર્ણમય છે તથા સર્વ નીચે ભદ્રશાલ વન છે

પુદ્ધે ણમે પિદ્ધ મૂમિવદિય, જ સ્વરિયા મણુપરિવદયતિ ॥  
સ દેમર્ષમે વહુનવણેય, જસી રસિ વેદયતિ મર્હિદા ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સુમેઘપવત (૨) આકાશને (૩) સ્પર્શને (૪) પૃથ્વીપર રિયત રહેલ છે (૫) જેને (૬) સ્વ (૭) પ્રદક્ષિણા કરે છે (૮) સુવર્ણરત્નાઓ

(૮) બુદ્ધિમાન્ મહાવીરસ્વામી (૯) એ ઉપમા (૧૧) મધ્યમા લગવાન્ શ્રેષ્ઠ (૧૨) કહેલ છે (૧૩) પ્રજાવંત.

ભાવાર્થ:- લાંબા પર્વતોમા નિષધ પર્વત શ્રેષ્ઠ છે ગોળ પર્વતોમાં રૂચક પર્વત શ્રેષ્ઠ છે. એ ઉપમાએ જગતમાં સર્વથી અધિક બુદ્ધિમાન્ લગવાન્ મહાવીર સ્વામી હતા અને સમસ્ત મુનિઓમા પણ સર્વથી શ્રેષ્ઠ પ્રજાવત લગવાન્ મહાવીર સ્વામી હતા.

<sup>૧</sup>અણુત્તરં <sup>૨</sup>ધમ્મસુર્ફરહત્તા, <sup>૩</sup>અણુત્તરં <sup>૪</sup>જ્ઞાણવરં <sup>૫</sup>હિયાઈં ।

<sup>૬</sup>સુસુક્કસુક્કં <sup>૭</sup>અપગંડસુક્કં, <sup>૮</sup>સંચિદ્દુણ્ણંતવદાતસુક્કં ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) સર્વોત્તમ (૨) ધર્મખતાવી (૩) સર્વોત્તમ (૪) ધ્યાન (૫) ધ્યાતા હતા (૬) અત્યન્ત શુક્લ (૬) વસ્તુ (૭) સમાન શુક્લ દોષવર્જિત (૮) શુક્લ (૯) શંખ (૧૦) ચદ્ર સમાન (૧૧) એકાંત (૧૨) શુક્લ

ભાવાર્થ:- લગવાન્ મહાવીર સ્વામી જગતના જીવોને સર્વોત્તમ ધર્મ ખતાવી, સર્વોત્તમ ધ્યાન ધ્યાતા હતા તેમજુ ધ્યાન અત્યન્ત શુક્લ વસ્તુ સમાન દોષ વર્જિત શુક્લ શંખ તથા ચંદ્રમા સમાન શુદ્ધ હતુ

<sup>૭</sup>અણુત્તરગ્ગં <sup>૮</sup>પરમં <sup>૯</sup>મહેસી, <sup>૧૦</sup>અસેસકમ્મં <sup>૧૧</sup>સ <sup>૧૨</sup>વિસોહહત્તા ।

<sup>૧૩</sup>સિદ્ધિં <sup>૧૪</sup>ગતે <sup>૧૫</sup>સાહમણંતપ્તે, <sup>૧૬</sup>નાણેણ <sup>૧૭</sup>સીલેણ <sup>૧૮</sup>ય <sup>૧૯</sup>દંસણેણ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) મહર્ષિ લગવાન્ મહાવીર સ્વામી (૨) જ્ઞાન (૩) દર્શન (૪) ચારિત્રદારા (૫) સમસ્ત કર્મોના (૬) ક્ષય કરીને (૭) સર્વોત્તમ (૮) પરમ (૯) સિદ્ધિ (૧૦) પ્રાપ્ત કરી (૧૧) સાદિ (૧૨) અનંત પામ્યા

ભાવાર્થ:- મહર્ષિ લગવાન્ મહાવીર સ્વામી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રના શુદ્ધ પાલનથી જ્ઞાનાવરણીય આદિ સમસ્ત કર્મોના ક્ષય

શબ્દાર્થ (૧) પર્વતરાજ (૨) પૃથ્વીના (૩) અશ્વભાગમાં (૪) સ્થિત છે (૫) સુવર્ણ સમાન (૬) શુદ્ધ (૭) કાંતિવાળો (૮) પ્રતીત છે (૯) એ રીતે (૧૦) પાતાની શોભાથી (૧૧) અનેક વર્ણવાળો (૧૨) મનોહર છે (૧૩) સુવર્ણી માફક સર્વ દિશાઓમાં (૧૪) પ્રકાશ કરે છે

ભાવાર્થ - એ પર્વતરાજ પૃથ્વીના અશ્વભાગમાં સ્થિત છે, સુવર્ણ સમાન કાંતિવાળો છે અનેક વર્ણવાળો તથા મનોહર છે સુવર્ણી સમાન સર્વ દિશાઓમાં પ્રકાશ કરે છે

સુદસણસ્સેવ જમો ગિરિસ્ત, પવુર્ણ મહતો પદ્મવત્સ ।  
 एतोवमे समणे नापपुत्ते, जात्मीजसोदसणनाणसीले ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) મહાન (૨) પર્વત (૩) મુદ્ધન (૪) ત્રિશિખા (૫) યશ (૬) પૂર્વોક્ત પ્રકારે ક્ષણ (૭) એ પ્રકારની ઉપમાએ (૮) અમણ ભગવાન (૯) મહાવીર સ્વામીની (૧૦) જાતિ, (૧૧) યશ (૧૨) દર્શન, (૧૩) જ્ઞાન (૧૪) શીલ-ચારિત્રમાં સર્વમાં પ્રધાન હતા

ભાવાર્થ :- પર્વતોમાં શ્રેષ્ઠપર્વતના યશ આદિ પૂર્વોક્ત બતાવ્યા એ ઉપમાની માફક અમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી સર્વ શુદ્ધોષી મુક્ત જનિ, યશ દર્શન, જ્ઞાન તથા ચારિત્રમાં સર્વથી ઉત્તમ પ્રધાન હતા

ગિરીપરે યા નિસહાડગગાણ, જગત્ત્વ સેહે ચલ્યાગત્તાણ ।  
 તમોવમે મે જગમ્મહપન્ને, મુણીણ મગ્ગે તમુદાહ પન્ને ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ લાંબા (૨) પર્વતોમાં મેષ (૩) નિત્ય પવત છે (૪) જોગપવતોમાં (૫) અમક પવત (૬) મેષ છે (૭) જગત્ત્વમાં સર્વથી વિદ્યેર

પદાર્થોમાં ચંદન પ્રધાન છે, એવી રીતે સર્વ મુનિઓમાં કામના રહિત ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી પ્રધાન હતા

<sup>૧</sup> જહા <sup>૨</sup> સયંભૂ <sup>૩</sup> ઉદહીણ <sup>૪</sup> સેદ્ધે, <sup>૫</sup> નાગેસુ <sup>૬</sup> વા <sup>૭</sup> ધરણિદમાહુ <sup>૮</sup> સેદ્ધે ।

<sup>૧૦</sup> લોભોદય <sup>૧૧</sup> વા <sup>૧૨</sup> રસ <sup>૧૩</sup> વેજયંતે, <sup>૧૪</sup> તવોવહાણે <sup>૧૫</sup> મુણિવેજયંતે ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) સમુદ્રોમાં (૩) સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર (૪) શ્રેષ્ઠ છે (૫) નાગ દેવોમાં (૬) ધરણેન્દ્રને (૭) શ્રેષ્ઠ (૮) કહેલ છે (૯) રસવાળા સમુદ્રોમાં (૧૦) ઇશ્વરસોદક સમુદ્ર (૧૧) શ્રેષ્ઠ છે (૧૨) તપઉપધાનમાં (૧૩) મુનિભગવાનને (૧૪) શ્રેષ્ઠ કહેલ છે

ભાવાર્થ:- જેમ સર્વ સમુદ્રોમાં સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર પ્રધાન છે નાગદેવોમાં ધરણેન્દ્ર શ્રેષ્ઠ છે સર્વ રસવાળા સમુદ્રોમાં ઇશ્વરસોદક સમુદ્ર શ્રેષ્ઠ છે એ રીતે તપસ્વીઓમાં શ્રાવણ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને શ્રેષ્ઠ કહેલ છે (સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર બધા સમુદ્રોમાં છેલ્લો સમુદ્ર છે અને બધા સમુદ્રો ચુડીના આકારે ગોળ રહેલા છે)

<sup>૧</sup> હંતીસુ <sup>૨</sup> ઇરાવણમાહુ <sup>૩</sup> ણાણ, <sup>૪</sup> સીંહો <sup>૫</sup> મિગાણં <sup>૬</sup> સંલિલાણ <sup>૭</sup> ગંગા ।

<sup>૧૦</sup> પક્ષીસુ <sup>૧૧</sup> વા <sup>૧૨</sup> ગરુલે <sup>૧૩</sup> વેણુદેવો, <sup>૧૪</sup> નિઘ્વાણવાદીણિહ <sup>૧૫</sup> ણાયપુત્તે ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) હાથીઓમાં (૨) જંગલ પ્રસિદ્ધ (૩) ઐરાવણ હાથીને (૪) શ્રેષ્ઠ કહેલ છે (૫) મૃગોમાં (૬) સિંહ પ્રધાન છે (૭) નદીઓમાં (૮) ગંગાનદી પ્રધાન છે (૯) પક્ષીઓમાં (૧૦) ગુરુડ પ્રધાન છે (૧૧) મોક્ષવાદિઓમાં (૧૨) ભગવાન મહાવીર સ્વામી પ્રધાન કહેલ છે

ભાવાર્થ - હાથીઓમાં ઐરાવણ, પશુઓમાં સિંહ, નદીઓમાં ગંગા નદી, પક્ષીઓમાં ગુરુડ-વેણુદેવ શ્રેષ્ઠ છે એવી રીતે મોક્ષવાદિઓમાં ભગવાન મહાવીર શ્રેષ્ઠ છે

કરીને, સર્વોત્તમ સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત કરી જેની આદિ છે પરંતુ અન્ત નથી, એવી પાંચમી ગતિના શાશ્વતા મુખેને પામ્યા.

૧ ૩ ૧ ૪ ૧ ૬ ૧  
અસેસુ ણાસે અહ સામણી યા, જમ્મિં રત્તિ વેયયતી સુવખા ।

૧ ૩ ૧ ૪ ૧ ૬ ૧  
વણેસુ યા વણમાહુ સેટ્ઠ, નાણેણ સીલેણ ય ભૂતિપન્ને ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) જ્યોત્તમા (૩) જગત્ પ્રસિદ્ધ (૪) શાશ્વતી  
જેમ છે (૫) જેના ઉપર (૬) સુવર્ણકુમાર નામના દેવેા આનંદનેા અનુભવ  
(૬) વનોમાં જેમ (૧) નહનવન (૧૧) મેષ છે (૧૨) જ્ઞાન (૧૩) ચારિત્ર  
આ શ્રી ભગવાન્ મહાવીર (૧૪) ઉત્તમ જ્ઞાની મેષ શીશ્રપજ્ઞાવાળા હતા.

ભાવાર્થ - જેમ વૃક્ષોમાં જગત્પ્રસિદ્ધ શાશ્વતી નામનું વૃક્ષ  
મેષ છે જેના ઉપર સુવર્ણકુમાર નામના દેવેા આનંદનેા અનુભવ  
કરે છે અને વનોમાં નહનવન સર્વ વનોમાં મેષ છે એવી રીતે  
જ્ઞાન અને ચારિત્રમાં ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી મેષ હતા એટલે  
કેવળ જ્ઞાન આશ્રી સર્વથી ઉત્તમ જ્ઞાની તથા શીશ્ર પ્રજ્ઞાવાળા હતા.

૧ ૩ ૧ ૪ ૧ ૬ ૧  
ધર્મિયં ચ સદાણ અણુતરે ઠ, અરો ચ તારાણ મહાણુ ભાથે ।

૧ ૩ ૧ ૪ ૧ ૬ ૧  
ગંધેસુ યા અંદણમાહુ સેટ્ઠ, યથા મુળીણં અવહિષ્મમાહુ ॥૧૯॥

શબ્દાર્થ : (૧) યજ્ઞમાં (૨) મેધગજના (૩) સર્વ યજ્ઞોમાં પ્રધાન  
(૪) વારાઓમાં (૫) મહાનુભાવ (૬) યદ્દમાં મેષ છે (૭) અંધમાં (૮) અદ્ધ  
(૬) મેષ છે (૧) જેમ (૧૧) સર્વ મુનિઓમાં (૧૨) કામના રહિત ભગવાન્  
મહાવીર સ્વામી મેષ હતા.

ભાવાર્થ :- જેમ સર્વ યજ્ઞોમાં મેધગજના યજ્ઞ પ્રધાન છે  
અને સર્વ વારાઓમાં યદ્દમાં પ્રધાન છે તથા સર્વ અંધવાળા

પદાર્થોમાં ચંદન પ્રધાન છે, એવી રીતે સર્વ મુનિઓમાં કામના રહિત ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી પ્રધાન હતા.

<sup>૧</sup> જહા <sup>૨</sup> સયંમૂ <sup>૩</sup> ઉદહીણ <sup>૪</sup> સેદ્ધે, <sup>૫</sup> નાગેસુ <sup>૬</sup> વા <sup>૭</sup> ધરણિદમાહુ <sup>૮</sup> સેદ્ધે ।  
<sup>૧૦</sup> લોઓદણ <sup>૧૧</sup> વા <sup>૧૨</sup> રસ <sup>૧૩</sup> વેજયંતે, <sup>૧૪</sup> તવોવહાણે <sup>૧૫</sup> મુણિવેજયંતે ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) સમુદ્રોમા (૩) સ્વયમ્ભૂરમણ સમુદ્ર (૪) શ્રેષ્ઠ છે (૫) નાગ દેવોમાં (૬) ધરણેન્દ્રને (૭) શ્રેષ્ઠ (૮) કહેલ છે (૯) રસવાળા સમુદ્રોમાં (૧૦) ઇશ્વરસોદક સમુદ્ર (૧૧) શ્રેષ્ઠ છે (૧૨) તપઉપધાનમાં (૧૩) મુનિભગવાનને (૧૪) શ્રેષ્ઠ કહેલ છે

ભાવાર્થ.— જેમ સર્વ સમુદ્રોમા સ્વયમ્ભૂરમણ સમુદ્ર પ્રધાન છે. નાગદેવોમા ધરણેન્દ્ર શ્રેષ્ઠ છે સર્વ રસવાળા સમુદ્રોમાં ઇશ્વરસોદક સમુદ્ર શ્રેષ્ઠ છે એ રીતે તપસ્વીઓમાં શ્રાવણ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને શ્રેષ્ઠ કહેલ છે (સ્વયમ્ભૂરમણ સમુદ્ર બધા સમુદ્રોમા છેલ્લો સમુદ્ર છે અને બધા સમુદ્રો ચુડીના આકારે ગોળ રહેલા છે)

<sup>૧</sup> હૃત્થીસુ <sup>૨</sup> ઇરાવણમાહુ <sup>૩</sup> ગાણ, <sup>૪</sup> સીંહો <sup>૫</sup> મિંગાણ <sup>૬</sup> સલિલાણ <sup>૭</sup> ગંગા ।  
<sup>૧૦</sup> પવલીસુ <sup>૧૧</sup> વા <sup>૧૨</sup> ગરુલે <sup>૧૩</sup> વેણુદેવો, <sup>૧૪</sup> નિવ્વાણવાદીણિહ <sup>૧૫</sup> ણાયપુત્તે ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) હાથીઓમા (૨) જગત્ પ્રસિદ્ધ (૩) ઐરાવણ હાથીને (૪) શ્રેષ્ઠ કહેલ છે (૫) મૃગોમાં (૬) સિંહ પ્રધાન છે (૭) નદીઓમાં (૮) ગંગાનદી પ્રધાન છે (૯) પક્ષીઓમાં (૧૦) ગુરુક પ્રધાન છે (૧૧) મોક્ષવાદિઓમાં (૧૨) ભગવાન મહાવીર સ્વામી પ્રધાન કહેલ છે

ભાવાર્થ — હાથીઓમા ઐરાવણ, પશુઓમા સિંહ, નદીઓમાં ગંગા નદી, પક્ષીઓમા ગુરુક-વેણુદેવ શ્રેષ્ઠ છે એવી રીતે મોક્ષવાદિઓમા ભગવાન મહાવીર શ્રેષ્ઠ છે

જોહેસુ ણાપ મહ ઘીસસેને, પુપ્પેસુ ઘા જહ અરવિદમાહુ ।

સ્વતીણ સેઢે જહ દંતઘકે, હસીણ સેઢે તહ ચહમાણે ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) જ્યત્ પ્રસિદ્ધ (૩) વિષસેનને (૪) મોહાઓમાં (૫) મજ કહેલ છે (૬) કૂલોમાં (૭) અરવિદને (૮) જેમ (૯) મજ કહે છે (૧૦) ક્ષત્રિઓમાં (૧૧) અજવતીઓને મજ કહેલ છે (૧૨) ઋષિઓમાં (૧૩) ભગવાન્ મહાવીર સ્વામી (૧૪) મજ કહેલ છે (૧૫) એ રીતે

ભાવાર્થ:- જેમ મોહાઓમાં વિષસેન પ્રધાન હતા. કૂલોમાં જેમ અરવિદ કમળ પ્રધાન છે ક્ષત્રિઓમાં હાન્તવાક્ય અજવતીઓને પ્રધાન કહેલ છે એવા પ્રકારે ઋષિઓમાં શ્રી વર્ધમાન સ્વામી ભગવાન્ મહાવીરને મજ કહેલ છે

દાણાણ સેઢે અમયપ્પયાણ, સન્નેસુ ઘા અણવજ્જં ઘયતિ ।

તવેસુ ઘા ઉત્તમ ધમ્મવેરં લોગુચ્ચમે સમણે નાયપુત્તે ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ (૧) દાનોમાં (૨) અભયદાન (૩) મજ છે (૪) સત્ત્વ વચનમાં (૫) નિસ્વય વચન ઉત્તમ છે (૬) તપમાં (૭) પ્રજ્ઞાયય (૮) ઉત્તમ છે (૯) એવી રીતે આ મોહમાં (૧૦) શ્રી મહાવીર સ્વામીને (૧૧) ઉત્તમ કહેલ છે

ભાવાર્થ:- સવ દાનોમાં અભયદાન ઉત્તમ છે સત્ત્વમાં નિસ્વય વચન ઉત્તમ છે, તપમાં પ્રજ્ઞાયય ઉત્તમ છે એવી રીતે મોહમાં શાતપુત્ર મમજ્જ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને ઉત્તમ કહેલ છે પ્રધાન કહેલ છે સર્વથી ઉત્તમ શક્તિ તથા જ્ઞાનક જ્ઞાન દર્શન તથા આસ્ત્રિ અપેક્ષાએ ભગવાન્ મહાવીર સ્વામીને ઉત્તમ કહેલ છે

<sup>૧</sup> ઠિઈળ <sup>૩</sup> સેટ્ટા <sup>૨</sup> લવસત્તમા <sup>૪</sup> વા, <sup>૫</sup> સમા <sup>૬</sup> સુહમ્મા <sup>૭</sup> વ સમાળ સેટ્ટા ।

<sup>૧૦</sup> નિવ્વાણસેટ્ટા <sup>૧૧</sup> જહ <sup>૮</sup> સવ્વધમ્મા, <sup>૯</sup> ણ <sup>૧૪</sup> ણાયપુત્તા <sup>૧૩</sup> પરમત્થિ <sup>૧૨</sup> નાળી ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) ક્ષાંત્રી સ્થિતિવાળામાં (૨) પાંચ અનુત્તર (૩) વિમાનના દેવો પ્રધાન છે (૪) સર્વ સભોઓમાં (૫) સુધર્માં (૬) સભા (૭) ઉત્તમ છે (૮) સર્વ (૯) ધર્મોમાં (૧૦) નિર્વાણ ધર્મ (૧૧) ઉત્તમ છે (૧૨) જ્ઞાનીઓમાં (૧૩) સર્વથી ઉત્તમ (૧૪) ભગવાન મહાવીર સ્વામીને કહેલ છે.

ભાવાર્થ:- જેમ સર્વ સ્થિતિવાળામાં પાંચ અનુત્તર વિમાન વાસી દેવતા પ્રધાન છે અને સર્વ સભાઓમાં સુધર્માં સભા ઉત્તમ છે, સર્વ ધર્મોમાં નિર્વાણ (મોક્ષ) ધર્મ ઉત્તમ છે, એમ સર્વ જ્ઞાનીઓમાં ઉત્તમોત્તમ ભગવાન મહાવીર સ્વામીને કહેલ છે એટલે ભગવંત મહાવીર સ્વામી સમાન અન્ય કોઈ જ્ઞાની ભરત ક્ષેત્રમાં ન હતા.

<sup>૧</sup> પુહોવમે <sup>૨</sup> ધુણઈ <sup>૩</sup> વિગયમેહી, <sup>૫</sup> ન સણિહિ <sup>૬</sup> કુવ્વતિ <sup>૭</sup> આસપન્ને ।

<sup>૧૧</sup> તરિડ <sup>૮</sup> સમુદં <sup>૯</sup> વ <sup>૧૦</sup> મહામવોઘં, <sup>૧૧</sup> અમયંકરે <sup>૧૨</sup> વીર <sup>૧૪</sup> અણંતચક્કવૂ ॥

॥ ૨૫ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) પૃથ્વીસમાન (૨) આઠ કર્મોને દૂર કરવાવાળા (૩) બાહ્ય તથા અભ્યન્તર વસ્તુમાં અનાસક્ત (૪) શિઘ્ર પ્રજ્ઞાવત (૫) ધનધાન્ય સચય (૬) કરવાવાળા (૭) નહિ (૮) સમુદ્ર (૯) સમાન (૧૦) મહાન સંસાર (૧૧) પાર કરી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરનાર (૧૨) પ્રાણીઓને અલય કરનાર (૧૩) ભગવાન મહાવીર (૧૪) અનતજ્ઞાની

ભાવાર્થ:- શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામી જગતના સમસ્ત જીવોને પૃથ્વીની સમાન આધારભૂત હતા. વળી સ્વયં આઠ પ્રકારના કર્મોને દૂર કરવાવાળા તથા અન્ય જીવોને આઠ કર્મોથી છોડાવનારા તથા સર્વ પદાર્થોમાં ગૃહ્ણિષ્ણા રહિત, શીઘ્ર બુદ્ધિમાન, ક્રોધાદિક



કપાયોથી રહિત તથા જન પાન્થાદિકના સમ્મત નહિ કરવાવાળા સમુદ્ધ સમાન જશીર જનનન્ત સસારને પાર કરી ભગવાન મહાવીર મોક્ષ પ્રાપ્ત કરનારા તથા જન ત મ્હાની તથા સર્વ પ્રાણીઓને જલથ કરનારા હતા.

કોઈ જ માળે જ તહેવારમાં, લોભ વસત્યે મર્જાસ્વદોસા ।  
પ્રજાણિ વેતા મરહા મહેસી, જ કુર્મ્મર્ષ પાપ જ કારણે ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) અરિકત (૨) મહર્ષિ (૩) કોમ (૪) માન (૫) માયા (૬) દોષ (૭) માર (૮) આધ્યાત્મ દોષો (૯) ત્યાગ કર્યો (૧૦) ન કર્યો (૧૧) સ્વય પાપ (૧૨) જન્ય પાપે પાપ કરાવતા નહિ.

ભાવાર્થ :- ભગવાન મહાવીર સ્વામી મહર્ષિએ કોમ, માન, માયા, દોષ, એ આદે કપાયો—આધ્યાત્મ દોષોનો ત્યાગ કરી કપાયોને છૂટી સ્વય પાપ કરતા નહિ, જન્ય પાપે પાપ કરાવતા નહિ, અને જનુમોહન પણ આપતા નહિ.

કિરિયાકિરિયં વેણફયાણુધાર્યં, અજ્ઞાણિયાણ પહિયંજ્જ ઠાળે ।  
સે સમ્મવાય હિતિ વેયહસા, ઉચ્છદિય સંજમવીહાર્ય ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) કિરિયાવાદી (૨) અકિરિયાવાદી (૩) વિનયવાદી (૪) અજ્ઞાનવાદી (૫) એ પ્રકારે (૬) પક્ષ-જ્ઞાન (૭) જાણી (૮) એને (૯) સ્વવાદી (૧૦) જાણી (૧૧) છવનપર્વત (૧૨) સવમર્મ (૧૩) રિધર થયા

ભાવાર્થ :- કિયાવાદી, અકિયાવાદી વિનયવાદી તથા જ્ઞાનવાદી એ સર્વ મતવાદીઓના મતોના સ્વરૂપને—મતજ્ઞને જાણીને ભગવાન મહાવીર સ્વામી સાચા છવન સયમર્મ સ્થિત રહ્યા હતા.

સૈ વારિયા હૃત્યી સરાહમત્તં, ઉવહાણવં દુક્ખલ્લખણદ્વયાપ ।

લોગં વિદિતા આરં પરંચ, સર્વં પમૂ વારિય સર્વવારં ॥૨૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) તે ભગવાન્ (૨) મહાવીર (૩) રાત્રિભોજન તથા (૪) સ્ત્રીનો (૫) ત્યાગ કરી (૬) તપસ્યામાં પ્રવૃત્ત થયા (૭) ક્ષુબ્ધ બનો ક્ષય કરવા માટે (૮) આ લોક તથા (૯) એ લોકના (૧૦) પરલોક (૧૧) સ્વરૂપને જાણી (૧૨) ભગવાન્ (૧૩) સર્વ પાપોનો (૧૪) ત્યાગ કર્યો (૧૫) સર્વ આશ્રવદ્વારથી નિવૃત્ત.

ભાવાર્થ:- ભગવાન મહાવીરે રાત્રિ ભોજન સહિત હિંસા, અસત્ય, ચૌર્ય, અપ્રહાયર્ય, પરિગ્રહ, એ સર્વ દોષોનો ત્યાગ કરી પાપથી નિવૃત્ત થયા હતા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, ક્ષાણ, ભાવ અને ભવ એ રીતે પાંચે પ્રકારથી લોકના સ્વરૂપને જાણી, આઠે કર્મોનો ક્ષય કરવા માટે ભગવાન મહાવીર સ્વામી તપસ્યામાં પ્રવૃત્ત રહી સર્વ આશ્રવોથી નિવૃત્ત થઈ કર્મોનો ક્ષય કર્યો હતો.

સૌચા ય ધમ્મં અરહંતમાસિયં, સમાહિતં અદ્વપદોવસુદં ।

તં સદ્દહાણા ય જણા અણાકુ, હંદા વ દેવાહિવ આગમિત્સંતિ ત્તિવેમિ ॥૨૯॥

શબ્દાર્થ : (૧) શ્રી અરિહતદેવ દ્વારા (૨) કથિત (૩) યુક્તિયુક્ત (૪) અર્થ તથા (૫) પદોથી (૬) શુદ્ધ (૭) ધર્મ (૮) સાંભળી (૯) શ્રદ્ધા રાખવાવાળા (૧૦) જીવો (૧૧) ભોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે (૧૨) ઇન્દ્રની માફક (૧૩) દેવતાના અધિપતિ (૧૪) બને છે

ભાવાર્થ:- અરિહત દેવ દ્વારા ભાષિત યુક્તિ સંગત તથા શુદ્ધ અર્થ તથા પદવાળા આ ધર્મને સાંભળીને જે જીવો આ ધર્મમાં શ્રદ્ધા કરે છે અને શ્રદ્ધા કરી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપનું

આરાધન કરે છે તે હવે મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે, જ્યારે શેષ કર્મો  
 રહી જાય તો ઇન્દ્રની માફક દેવતાના અધિપતિ સમાન દેવોમાં  
 ઉત્પન્ન થાય છે. શ્રી મુખર્માં સ્વામી શ્રી ત્રીથ કરના શુભોને જતાવી  
 પાતાના શિષ્યને કહે છે કે દુર્ગતિમાં પડતાને બચાવવા માટે શ્રુત  
 અને આસ્ત્રિક્ય ધર્મ જે શ્રી ત્રીથ કર દ્વારા કહેલ છે તે મુક્તિ  
 તથા હેતુથી શુદ્ધ છે, સબત છે તથા દોષ રહિત છે જો ધર્મમાં  
 અઢા રાખી જે આત્મશુદ્ધિ કરે છે, તે આયુ-કમ રહિત બને છે,  
 સિદ્ધજાતિને પ્રાપ્ત કરે છે, શેષ કર્મો રહી જાય તો ઇન્દ્ર આદિ  
 દેવાધિપતિ બને છે.

અધ્યયન ૬ કું સમાપ્ત.

સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર

અધ્યયન ૭ મું

કુશીલ પરિભાષા

<sup>૧</sup> પૃથ્વી <sup>૨</sup> ય આઝ <sup>૩</sup> અગ્ની <sup>૪</sup> ય વાઝ, <sup>૫</sup> તણ <sup>૬</sup> રુક્ષ <sup>૭</sup> બોયાં <sup>૮</sup> ય તસા <sup>૯</sup> ય પાળા ।

<sup>૧૦</sup> જે અંદયા <sup>૧૧</sup> જે ય <sup>૧૨</sup> જરાત <sup>૧૩</sup> પાળા, <sup>૧૪</sup> સંસેયયા <sup>૧૫</sup> જે રસયામિહાળા ॥૧॥

<sup>૧૬</sup> ઇયાઈ <sup>૧૭</sup> કાયાઈ <sup>૧૮</sup> પવેદિતાઈ, <sup>૧૯</sup> ઇતેસુ <sup>૨૦</sup> જાળે <sup>૨૧</sup> પડિલેહ <sup>૨૨</sup> સાયં ।

<sup>૨૩</sup> ઇતેળ <sup>૨૪</sup> કણ <sup>૨૫</sup> ય આયદંદે, <sup>૨૬</sup> ઇતેસુ <sup>૨૭</sup> યા વિપ્પરિયાસુવિતિ ॥૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) પૃથ્વી (૨) જલ (૩) અગ્નિ (૪) વાયુ (૫) ખાસના તૃણ (૬) વૃક્ષ (૭) બીજ (૮) ત્રસ (૯) પ્રાણી જીવ (૧૦) ઇંડા (૧૧) જરાયુજ (૧૨) રવેદજ (૧૩) રસમાં ઉત્પન્ન થવાવાળા (૧૪) પ્રાણી-જીવો (૧૫) એ સર્વને સર્વજ્ઞ ભગવતે (૧૬) જીવોના પિંડ (૧૭) કહ્યા છે (૧૮) એ સર્વ જીવોને (૧૯) સુખની ઇચ્છા છે (૨૦) જાણો (૨૧) વિચારો (૨૨) એ (૨૩) જીવોનો જે નાશ કરે છે (૨૪) તે પોતાના આત્માને જ દડ આપે છે અને ધાત કરનારા (૨૫) એ જ પ્રાણીની યોનીમાં (૨૬) જન્મ ધારણ કરે છે.

ભાવાર્થ :- પૃથ્વી, પ્રાણી, અગ્નિ, વાયુ, તૃણ, વૃક્ષ, બીજ તથા ત્રસ પ્રાણીઓ ઇંડાથી ઉત્પન્ન થનારા પક્ષીઆદિ તથા જરાયુજ-મનુષ્ય, ગાય, બળદ આદિ સ્થળચર તથા પરસેવાથી ઉત્પન્ન થનારા જૂ, માંકડ આદિ તથા રસમાં ઉત્પન્ન થનારા નાના નાના કીડા આદિ એ સર્વને શ્રી તીર્થંકર દેવોએ જીવો કહેલ છે જીવના શરીર-પિંડ કહ્યા છે સર્વ જીવોને સુખની ઇચ્છા રહેલી છે. એમ જાણો જે કોઈ જીવો ઉપરોક્ત જીવોની હિંસા કરે છે, તેઓ પાપનો કર્મોનો સંચય કરીને ચારગતિ ચોવીશ હંકકરૂપ સ્થાનમાં એ જ પ્રાણીઓમાં

આરાધન કરે છે તે જીવો મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે, અથવા શેષ કર્મો રહી જાય તો ઇન્દ્રની મારફત દેવતાના અધિપતિ સમાન દેવેશ્વર ઉપજાય છે. શ્રી સુધર્મા સ્વામી શ્રી લીલ કરના ગુણોને જતાલી પોતાના શિષ્યને કહે છે કે કુર્જતિમા પડતાને જણાવવા માટે કુલ અને વ્યસ્તિરૂપ ધર્મ ને શ્રી લીલ કર દ્વારા કહેલ છે તે સુશ્રિત તથા હેતુથી શુદ્ધ છે, સત્ય છે તથા દોષ રહિત છે. જો ધર્મમાં મદદ રાખી ને આચરણ કરે છે, તે આયુ-કર્મ રહિત જને છે, સિદ્ધજતિને પ્રાપ્ત કરે છે, શેષ કર્મ રહી જાય તો ઇશ્વર આદિ દેવાધિપતિ જને છે.

અધ્યયન ૧ કું સમાપ્ત

અથવા એકેન્દ્રિય, બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય ચતુરિન્દ્રિય અને પાંચેન્દ્રિય જીવોને જાતિ કહેવાય છે. જન્મ મરણને જાતિ વધ કહેવાય છે. હિંમેક જીવો સત્ત્વસત્તા વિવેકથી રહિત બાળકસમાન અજ્ઞાનીજીવો, જીવોની હિંસા કરીને જન્મમરણ રૂપ સંસાર પરિબ્રમણ કરે છે.

अस्मि च लोए अद्भुवा परत्था, सयग्गसो वा तह अन्नहा वा ।  
સંસારમાવન્ન પરં પરં તે, બંધંતિ વેદંતિ ચ દુન્નિયાણિ ॥૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ (૨) લોકમાં (૩) અથવા (૪) પરલોકમાં (૫) સેંકડો, જન્મોમાં (૬) જે પ્રકારે કર્મો બાંધ્યા હોય તેવા જ પ્રકારે (૭) અથવા અન્ય પ્રકારે ભોગવવાં પડે (૮) સંસાર પરિબ્રમણ કરતા ચર્કા (૯) કુશીલજીવો બહુ બહુ દુઃખો ભોગવે છે (૧૦) આર્તધ્યાનથી (૧૧) નવા કર્મો બાંધે છે (૧૨) ભોગવે છે

ભાવાર્થ:- જીવોએ બાંધેલા કર્મો ભૂતકાળના બાંધેલ, કર્મો કે વર્તમાન ભવમાં બાંધેલા કર્મો પૈકી કોઈ કર્મ ચાલુ ભવમાં કર્તાને વિપાક-ફળ આપે છે. વળી કોઈ કર્મ પાસેના બીજા ભવમાં ફળ આપે છે અને કોઈ કર્મો એક ભવમાં અગર સેંકડો ભવમાં ફળ આપે છે અને સેંકડો ભવે પણ ભોગવવાં પડે છે. કોઈ કર્મ ચાલુ ભવમાં અને કોઈ કર્મ બીજા ત્રીજા ભવમાં કે સેંકડો ભવમાં ઉદય આવતા ભોગવવાં પડે છે કોઈ કર્મ જે પ્રમાણે કરેલ હોય-બાધ્યા હોય, એવા જ પ્રકારે ભોગવવા પડે છે તો કોઈ કર્મ અન્યથા પ્રકારે ભોગવવા પડે છે કોઈ કર્મના ફળ, એકવાર ભોગવવા પડે છે તો કોઈ કર્મના ફળ વિશેષવાર ભોગવવા પડે છે, કર્મના બંધ જીવના પરિણામ મુજબ તીવ્ર કે મદ, દીર્ઘ સ્થિતિ કે અલ્પ સ્થિતિના પડે છે કુશીલ મનુષ્યો હિંસા કરીને લાંબા કાળ સુધી સંસારમાં પરિબ્રમણ કરતા રહે છે એક કર્મના ફળ ભોગવતા રાગદ્વેષ કરીને આર્ત ધ્યાન કરીને નવા નવા કર્મના બંધ બાંધે છે.

વારવાર જન્મ ધારણ કરે છે, અને મૃત્યુને પામે છે પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ એ પાંચે એકેન્દ્રિય-એટલે જેને શરીર રૂપ એક જ ઇન્દ્રિય છે તેઓમાં સૂક્ષ્મ અને બાહ્ય એમ બે પ્રકારના હોય છે અને પ્રજ્વલિ અને અપવૃત્તિ એવા બે હોયે સર્વ શરીરવાળા જીવોમાં હોય છે આ જીવોને પીડા ઉત્પન્ન કરનાર- માત્ર કરનારા માત્રે પોતાના આત્માના હરના ભાગી અને એ-એટલે તેઓ માત્ર કરનારા પોતાના આત્માને જ હર આપે છે પૃથ્વી આદિ પાંચે એકેન્દ્રિયોની માત્ર કરનારા-પીડા દેનારા જીવો એ જ એકેન્દ્રિય જીવોની યોનિમાં વારવાર ઉત્પન્ન થઈને જન્મમરણ કર્યા કરે છે જીવો પોતાના કુળની ઈચ્છાથી જીવોની દ્વિષ્ટા કરે છે પરંતુ તે દ્વિષ્ટાના કરનારાઓને કુળને બદલે કુળની પ્રાપ્તિ પરમાર્થથી થાય છે એમ બલ્યે.

જાઈપદં અણુપરિવદ્માણે, તસયાધરેહિં વિગિધાયમેતિ ।

સે જતિ જાતિં વદુકૂરકમ્મે, જં કુલ્લમી મિશ્રતિ તેજ વાહે ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) એકેન્દ્રિય આદિ જાતિમાં (૨) જન્મ-મરણ કરતા વર્ગ (૩) એ જીવ (૪) નસ અને (૫) સ્થાવરમાં ઉત્પન્ન થઈ (૬) મૃત્યુને પામે છે (૭) વારવાર જન્મ લઈ (૮) અતિ દૂર કર્યા કરવાવાળા (૯) અણુની જીવ (૧૦) જે પાતકો કરે છે (૧૧) તેના વિપક્ષથી (૧૨) મૃત્યુને આત્ર થાય છે

ભાવાર્થ- એકેન્દ્રિય આદિ પૂર્વોક્ત પ્રાણીઓની દ્વિષ્ટા કરવાવાળા જીવો વારવાર એ જ એકેન્દ્રિય આદિ જાતિમાં-યોનિઓમાં જન્મ લે છે અને મરણ પામે છે ત્રસ અને સ્થાવર અને પ્રકારના જીવોમાં ઉત્પન્ન થઈ મૃત્યુને પામે છે પાપી જીવો વારવાર જન્મ પામે અતિ દૂર કર્યા કરી કર્મોના સચ્ચ કરી વારવાર મૃત્યુને પામે છે એકેન્દ્રિય આદિ જાતિઓના માર્ગને 'અતિપદ' કહેવાય છે

અથવા એકેન્દ્રિય, બેધન્દ્રિય, તેધન્દ્રિય ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય જીવોને જાતિ કહેવાય છે. જન્મ મરણને જાતિ વધ કહેવાય છે. હિંસક જીવો સત્સતના વિવેકથી રહિત બાળકસમાન અજ્ઞાનીજીવો, જીવોની હિંસા કરીને જન્મમરણ રૂપ સંસાર પરિભ્રમણ કરે છે

અર્સિંસ ચ લોણ અદુવા પરત્યા, સયગ્ગસો વા તહ અન્નહા વા ।  
સંસારમાવન્ન પરં પરં તે, બંધંતિ વેદતિ ચ દુન્નિયાણિ ॥૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ (૨) લોકમાં (૩) અથવા (૪) પરલોકમાં (૫) સેંકડો જન્મોમાં (૬) જે પ્રકારે કર્મો બાંધ્યા હોય તેવા જ પ્રકારે (૭) અથવા અન્ય પ્રકારે ભોગવવાં પડે (૮) સંસાર પરિભ્રમણ કરતા થઈ (૯) કુશીલજીવો બહુ બહુ દુઃખો ભોગવે છે (૧૦) આર્તધ્યાનથી (૧૧) નવા કર્મો બાંધે છે (૧૨) ભોગવે છે

ભાવાર્થ :— જીવોએ બાંધેલા કર્મો ભૂતકાળના બાંધેલ કર્મો કે વર્તમાન ભવમાં બાંધેલા કર્મો પૈકી કોઈ કર્મ ચાલુ ભવમાં કર્તવ્ય વિપાક-ફળ આપે છે. વળી કોઈ કર્મ પાસેના બીજા ભવમાં ફળ આપે છે અને કોઈ કર્મો એક ભવમા અગર સેંકડો ભવમાં ફળ આપે છે અને સેંકડો ભવે પણ ભોગવવાં પડે છે કોઈ કર્મ ચાલુ ભવમાં અને કોઈ કર્મ બીજા ત્રીજા ભવમાં કે સેંકડો ભવમાં ઉદય આવતા ભોગવવાં પડે છે કોઈ કર્મ જે પ્રમાણે કરેલ હોય-બાધ્યા હોય, એવા જ પ્રકારે ભોગવવા પડે છે તો કોઈ કર્મ અન્યથા પ્રકારે ભોગવવા પડે છે કોઈ કર્મના ફળ, એકવાર ભોગવવા પડે છે તો કોઈ કર્મના ફળ વિશેષવાર ભોગવવા પડે છે, કર્મના બંધ જીવના પરિણામ સુજળ તીવ્ર કે મદ, દીર્ઘ સ્થિતિ કે અદ્ય સ્થિતિના પડે છે કુશીલ મનુષ્યો હિંસા કરીને લાખ્યા કાળ સુધી સંસારમા પરિભ્રમણ કરતા રહે છે એક કર્મના ફળ ભોગવતા રાગદ્વેષ કરીને આર્ત ધ્યાન કરીને નવા નવા કર્મના બંધ બાંધે છે



આવી રીતે પોતાના કરેલા કર્મોના ફળ સૌ કોઈ ભોગવે છે જે કર્મો શીઘ્ર ફળ દેનારા હોય તે આજીવનમાં જ ભોગવવાં પડે છે વળી કોઈ કર્મો અન્ય ભવોમાં નરક તિર્યંચ આદિ ભવોમાં ભોગવવાં પડે છે જે પ્રકારે શુભ અથવા અશુભ કર્મો કરે એ પ્રમાણે તેના વિપાકો-ફળો ભોગવવાં પડે છે પરંતુ કોઈ પણ કર્મોના ફળ ભોગવ્યા વિના છૂટકારો થાય તેમ નથી તેમ બાલે.

જે માયરં વા પિયરં ચ હિંસા, સમળમ્વપ્ અર્ગર્ણિ સમારમિજ્ઞા ।  
અહાદ્દ સે લોપ કુસીલપમ્મે, મૂનાઈ જે હિંસતિ ખાયમાલે ॥  
॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) જે મનુષ્ય (૨) માતા (૩) પિતા (૪) છદ્મી (૫) પ્રવળ્યા પ્રહણ કરી (૬) અગ્નિ (૭) આરભ કરે છે (૮) પોતાના મુખ માટે (૯) છવોની (૧) હિંસા કરે છે (૧૧) એ (૧૨) ભોગ (૧૩) કુશીલ પ્રમવાણ છે (૧૪) એમ તીવ્ર કરે દેવા કરે છે ।

સાવાર્થ - જે છવો માતા, પિતા, સ્વજન, પરિજનને ત્યાગ કરી પ્રવળ્યાને પ્રહણ કરીને અગ્નિને આરભ કરે છે તથા પોતાના મુખને માટે છવોની હિંસા કરે છે, તેઓને તીવ્ર કરે દેવોએ કુશીલ પ્રમવાણો કહ્યા છે પરમાર્થને નહિ બાલુનારા ખર્મો અવળને માટે પ્રવૃત્ત બને છે પરંતુ કર્મોના તથા પ્રમર્મોના સ્વરૂપને નહિ બાલુતા હોવાથી અથવા હવ અહવના બાલુપણની હીનતા દોષાથી તથા આરભના તથા પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિપ્રયોના ભોગવરાના કઠરા વિપાકોને નહિ બાલુતા દોષાથી પ્રવળ્યા પ્રહણ કરવા છતાં શરીર ચાતાના અવેષક આશય દ્વારેને શક્તિ સવર ભાવમાં રહી શકતા નથી આરભવાળી હિંસા અનુધાનોથી પ્રમમાની, મનાવી, સસાર પરિજમણની વૃદ્ધિ કરતા યદા સસાર વ્યકાવાર્મોથી છૂટી શકતાં નથી

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬  
 ઉજ્જાલઓ પાણ નિવાનણ્જા, નિવ્વાવઓ અગણિ નિવાયવેજ્જા ।  
 ૭ ૮ ૧૧ ૧૦ ૧૪ ૧ ૧૨ ૧૩  
 તમ્હા ઉ મેહાવિ સમિક્કલ ધમ્મ, ણ પંડિણ અગણિ સમારભિજ્જા  
 ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ - (૧) અગ્નિ પ્રાપ્ત કરનાર (૨) પ્રાણીઓની (૩) ઘાત કરે છે (૪) ખુબવાવાળો (૫) અગ્નિના જીવોની (૬) ઘાત કરે છે (૭) તેથી (૮) બુદ્ધિમાન (૯) પડિત (૧૦) ધર્મને (૧૧) જાણી (૧૨) અગ્નિકાયનો (૧૩) આરંભ (૧૪) કરે નહિ

ભાવાર્થ - અગ્નિકાયને સળગાવનાર મનુષ્ય-પુરુષ છકાય જીવોની ઘાત કરે છે, પૃથ્વી આદિને આશ્રિત વ્રસ અને સ્થાવર જીવોના પ્રાણીનો નાશ કરે છે અને પાણી આદિ દ્વારા અગ્નિકાયને ખુબાવનાર અગ્નિકાયના જીવોની વિશેષ ઘાત કરે છે અને તેને આશ્રયી રહેલા જીવોનો પણ નાશ થાય છે અગ્નિકાયનો આરંભ જીવ હિંસાનુ કારણ છે તેમા સશય નથી એમ જાણી બુદ્ધિમાન સાધક ધર્મનો વિચાર કરી અગ્નિકાયનો આરંભ કરે નહિ

૧ ૨ ૪ ૩ ૫  
 પુઢવીવિ જીવા આંકુવિ જીવા, પાણા ય સંપાહમ સપયંતિ ।  
 ૬ ૭ ૧૧ ૧૦ ૧૧ ૮ ૯  
 સંસેયયા કઠ્ઠસમસ્સિયા ય એતે દહે અગણિ સમારમંતે ॥૭॥

શબ્દાર્થ - (૧) પૃથ્વી જીવ છે (૨) પાણી જીવ છે (૩) સંપાતિય (૪) જીવો (૫) અગ્નિમાં પડી (૬) સ્વેદથી ઉત્પન્ન (૭) કાષ્ટને આશ્રયી રહેલા (૮) નવો અગ્નિકાયનો (૯) આરંભ કરનાર (૧૦) ઉપરોક્ત જીવોને (૧૧) બાળે છે

ભાવાર્થ :- જે જીવો અગ્નિનો આરંભ કરે છે, તે પૃથ્વીકાય જીવોને, પાણી જીવોને તથા પતંગીયા આદિ ઉડતા જીવોને તથા

આવી રીતે પોતાના કરેલા કર્મોના ફળ સૌ કોઈ ભોગવે છે જે કર્મો શીઘ્ર ફળ દેનારા હોય તે આશુ ભવમાં જ ભોગવવાં પડે છે વળી કોઈ કર્મો અન્ય ભવોમાં નરક તિર્થ આદિ ભવોમાં ભોગવવાં પડે છે જે પ્રકારે શુભ અથવા અશુભ કર્મો કરે એ પ્રમાણે તેના વિપાકો-ફળો ભોગવવાં પડે છે પરંતુ કોઈ પણ કર્મોના ફળ ભોગવ્યા વિના છૂટકારો યામ તેમ નથી તેમ બાલો.

જે માયરં વા પિયરં ચ દિશા, સમળશ્વરં ગંગાં સમારભિજ્ઞા ।  
અઠાદૃ સે છોર કુમીલપમ્મે, મૂનાઈ જે દિસતિ માયમાતે ॥  
॥ ૫ ॥

શબ્દાથ (૧) જે મનુષ્ય (૨) માતા (૩) પિતા (૪) એકી (૫) પ્રમલ્યા પ્રહલુ કરી (૬) અમિ (૭) આરભ કરે છે (૮) પોતાના મુખ થી (૯) છવોની (૧૦) દિશા કરે છે (૧૧) એ (૧૨) ભોગ (૧૩) કુશીલ પમવાળા છે (૧૪) એમ તીથ કરે દેવા કરે છે ।

ભાવાર્થ - જે છવો માતા, પિતા, સ્વજન, પરિવ્રતનો ત્યાગ કરી પ્રમલ્યાને પ્રહલુ કરીને અમિનો આરભ કરે છે તથા પોતાના મુખને માટે છવોની દિશા કરે છે, તેઓને તીર્થ કરે દેવોએ કુશીલ પમવાળાં કહ્યા છે પરમાથને નહિ બાલનારા કર્મો અરણ્યને માટે પ્રવૃત્ત જને છે પરંતુ કર્મોના તથા કર્મોના સ્વરૂપને નહિ બાલતા દોષાથી અથવા છવ અછવના બાલપણની ક્ષીનતા દોષાથી તથા આરભના તથા પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિપયોના ભોગવટાના કહવા વિપાકોને નહિ બાલતા દોષાથી પ્રમલ્યા પ્રહલુ કરવા છતાં શરીર સાતાના અવેષક આમ્રજ દ્વારેને રોઝી સવર ભાવમાં રહી શકના નથી આરભવાળી કિંવા અનુષ્ઠાનોથી પમમાની, મનાવી, સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરતા થકા સસાર ચક્રાવામાંથી છઠી શક્તિ નથી

કરનારને વૈર બંધન થાય છે, જેથી રાગને શાંત કરવા જતો ઘણું અશુભ કર્મોનું બંધન થાય છે, જેના વિપાકો-ફળો દુઃખરૂપ હિંસાના કરનારાને લોગવવાં પડે છે, એમ જાણી આત્માના હિતેચ્છુ જીવોએ વનસ્પતિ આદિ જીવોના આરંભથી નિવૃત્ત થવું તે પોતાના આત્માને કલ્યાણનું, સુખનું કારણ છે.

જાતિ<sup>૧</sup> ચં<sup>૨</sup> બુદ્ધિ<sup>૩</sup> ચં<sup>૪</sup> વિનાસંયતે, બીયાહં<sup>૫</sup> અસંસંજય<sup>૬</sup> આયદંઢે<sup>૭</sup> ।  
અહીંહુ<sup>૧૦</sup> સે<sup>૧૧</sup> લોરે<sup>૧૨</sup> અણજ્ઞધમ્મે, બીયાહં<sup>૧૩</sup> જે<sup>૧૪</sup> હિંસતિ<sup>૧૫</sup> આયસાતે<sup>૧૬</sup> ॥૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઉત્પત્તિ (૨) વૃદ્ધિ (૩) નાશ કરે છે (૪) બીજ (૫) અસંયમી પુરુષ (૬) આત્મ દંડી (૭) એ (૮) લોકમા (૯) અનાયધર્મી (૧૦) કહ્યું છે (૧૧) બીજ (૧૨) ઘાત કરે છે (૧૩) સુખ માટે

સાવાર્થ - જે અસંયમી પુરુષ પોતાના આત્માના સુખ માટે બીજરૂપ વનસ્પતિનો નાશ કરે છે તે બીજમાથી ઉત્પન્ન થનારા વૃક્ષના થંડ, રક ધ, શાખા, પ્રશાખા, પત્ર, ફુલ, ફળ, આદિ અકુર તથા તેની વૃદ્ધિનો નાશ કરે છે અને તે બીજનો નાશ કરનાર એ પાપને આશ્રયી પોતાના જ આત્માનો ઘાતક બને છે, આવા બીજના ઘાત કરનારાઓને શ્રી તીર્થ કર દેવોએ અનાય ધર્મવાળા કહ્યા છે. વનસ્પતિ આદિ જીવોની ઘાત કરનાર કદાચ સાધુ હોય તો તેને મૃદુસ્થ સમીપ જાણવા સાધુ હોય તે જીવનો આરભ કરે જ નહિ

ગભાહ મિજ્જંતિ<sup>૧૪</sup> બુયાબુયાણા, જરા<sup>૧૫</sup> પરે<sup>૧૬</sup> પંચસિહા<sup>૧૭</sup> કુમારા<sup>૧૮</sup> ।  
જીવાર્ણા<sup>૧૯</sup> મર્જિમ<sup>૨૦</sup> થેરગા<sup>૨૧</sup> ચ, ચયતિ<sup>૨૨</sup> તે<sup>૨૩</sup> આઝણ<sup>૨૪</sup> પલીણા<sup>૨૫</sup> ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ : (૧) ગર્ભમાંથી (૨) તો કાષ્ઠ બોલતા શીખેલા (૩) બોલવા નહિ શીખેલા (૪) પંચશીખોવાળા (૫) કુમારવંશમા (૬) યુવાનવંશમાં (૭) મધ્ય-

સ્વેદન-પરસેવાથી ઉત્પન્ન થયેલાં જીવોને તથા કાષ્ઠમાં રહેનારા સર્વ જીવોને જાણે છે, મૃત્યુ પમાડે છે, ત્રસ અને સ્થાવર અને પ્રકારના જીવોની ઘાત અગ્નિ આરભમાં થાય છે અગ્નિઠાવનો આરભ મહાન ક્રમ જ થવું કારણ છે, તેથી અગ્નિઠાવનો આરભ મહાન કોવત્ત-પાપનું કારણ છે

इरियाणि मृताणि विहंगगाणि, आहार वेदा य पुंशो सियर्ह ।  
जे छिंदती आयसुहं पशुष, पागग्नि पाणे बहुण तिवाती ॥८॥

અર્થ - (૧) હીલી વનસ્પતિ (૨) વૃક્ષ આદિ જીવ (૩) જીવના આહારને ધારણ કરે છે (૪) અલગ અલગ (૫) જીવો છે (૬) જે પુખ્ત (૭) આહાર માટે (૮) શરીર પુષ્ટિ માટે (૯) પોતાના (૧૦) સુખ માટે (૧૧) વનસ્પતિને જો છે (૧૨) પુષ્ટ પુરુષ (૧૩) મહા (૧૪) પ્રાણીઓનો (૧૫) નાશ કરે છે

આવાર્થ - કૃતિ વનસ્પતિ, અક્ષર, વૃક્ષની સાખા, પ્રયાખા, પત્ર, ફુલ, ફળ મૂળ, શેષ અગ્નિમાં સર્વમાં અલગ અલગ જીવો રહેલા છે જીવના આહારને ધારણ કરે છે, આહાર મળવાથી પુષ્ટ થાય છે, આહારના અભાવથી સૂકાય છે, મૂળથી તે પાંદડા પર્વત સમાપ્ત વૃક્ષમાં જોઈ જીવ હોય અને તેને આશ્રયી જુનેક જીવો જોઈ વૃક્ષને આપી રહેલા હોય છે, વનસ્પતિમાં રહેલા જીવો સખ્યાત, અસખ્યાત, જનત હોય છે, વનસ્પતિ છેલાવાથી સુકાય છે, લગભગ મૃત્યુ શરીર સમાન વનસ્પતિના શરીરો જાણ વૃક્ષ, મુખ્યત્વે વનસ્પતિવાળા હોય છે પોતાના શરીર સુખના માટે જે કોઈ પુરુષ વનસ્પતિનું ઉદન કરે છે જે કાઢીને પુરુષ ઘણા વનસ્પતિ આદિ પ્રાણીઓનો નાશ કરે છે, શોભને શાંત કરવા-મટાઠવા માટે કેટલા જોઈ મનુષ્યો વનસ્પતિનું ઉદન કરે છે, તે તે જીવો સાથે ઉદન

શ્રદ્ધા અને સંયમ પ્રાપ્ત થવા હુલ્લ છે, જેણે ધર્માચરણ પૂર્વે કરેલ નથી તેઓને મનુષ્ય ભવ આદિ ઉપરોક્ત કલ્યાણ તે આત્મ કલ્યાણના સાધનો પ્રાપ્ત થવા હુલ્લ છે તેમ જ નરક અને તિર્યચ્ચેનીમાં રહેલા હુ ખોને જાણી યોધને ગ્રહણ કરે, વિવેકહીન અજ્ઞાનીઓને યોધ પ્રાપ્ત થતો નથી વળી આ લોક-લોકમાં રહેલા જીવો પ્રાય એકાંત હુ ખથી પીડાઈ રહેલા છે, જીવો અજ્ઞાનતાથી સુખ પ્રાપ્ત કરવા જીવોની હિસા કરે છે, પરંતુ તે હિસાથી તો સુખના બદલે જન્મ મરણ રૂપ સસાર પરિભ્રમણની, વૃદ્ધાવસ્થાના, રોગોના આદિ હુ ખોની વૃદ્ધિ થાય છે આવા પ્રકારની સસારીઓની સ્થિતિ જાણી યોધને પામે

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૮</sup> <sup>૭</sup> <sup>૫</sup> <sup>૪</sup> <sup>૬</sup>  
 હેઠે મૂઠા પવયંતિ મોક્ષં, આહારસંગજ્ઞવજ્ઞણેન ।

<sup>૧</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૨</sup> <sup>૧૪</sup> <sup>૧૩</sup> <sup>૧૬</sup> <sup>૧૫</sup>  
 એ ચ સીઓદગસેવણેન, હુણ એ પવયતિ મોક્ષં ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ જગતમાં (૨) કેટલાએક (૩) મૂર્ખ મનુષ્યો (૪) મીઠું-લોણ (૫) ખાવું (૬) છોડી દેવાથી (૭) મોક્ષની (૮) પ્રાપ્તિ બતાવે છે વળી (૯) કેટલાએક (૧૦) શીતલ (૧૧) જલ (૧૨) સેવનથી (૧૩) કેટલાએક (૧૪) અગ્નિહોમથી (૧૫) મોક્ષની પ્રાપ્તિ (૧૬) બતાવે છે

ભાવાર્થ :- આ જગતમાં કેટલાએક મૂર્ખ મનુષ્યો લોણ-મીઠું ખાવું છોડી દેવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, વળી કેટલાએક શીતલ જલના સેવનથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, જ્યારે કેટલાએક અગ્નિહોમ કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, જગતમાં આવી રીતે અજ્ઞાનીઓને કુશીલ મનુષ્યોના જુદા જુદા અસત્ય અભિપ્રાયો રહેલાં છે આ રીતે સાવધ અનુષ્ઠાનોથી ધર્મ માનવાવાળા અને મનાવવા-વાળા સસાર પરિભ્રમણ વધારતા રહે છે, જાણી આવા અજ્ઞાની જીવોના સગથી દૂર રહેવું



શ્રદ્ધા અને સંયમ પ્રાપ્ત થવા દુર્લભ છે, જેણે ધર્માચરણ પૂર્વે કરેલા નથી તેઓને મનુષ્ય ભવ આદિ ઉપરોક્ત કલ્યા તે આત્મ કલ્યાણના સાધનો પ્રાપ્ત થવા દુર્લભ છે તેમ જ નરક અને તિર્યચ્ચેનીમાં રહેલા હોયોને જાણી બોધને ગ્રહણ કરે, વિવેકહીન અજ્ઞાનીઓને બોધ પ્રાપ્ત થતો નથી વળી આ લોક-લોકમાં રહેલા જીવો પ્રાય એકાંત હોયથી પીડાઈ રહેલા છે, જીવો અજ્ઞાનતાથી સુખ પ્રાપ્ત કરવા જીવોની હિસા કરે છે, પરંતુ તે હિસાથી તો સુખના બદલે જન્મ મરણ રૂપ સસાર પરિભ્રમણની, વૃદ્ધાવસ્થાના, રોગોના આદિ હોયોની વૃદ્ધિ થાય છે આવા પ્રકારની સસારીઓની સ્થિતિ જાણી બોધને પામે.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૮</sup> <sup>૭</sup> <sup>૫</sup> <sup>૪</sup> <sup>૬</sup>  
 રહેગ મૂઢા પવયંતિ મોક્ષં, આહારસંગ્જ્ઞણવજ્જ્ઞેણં ।

<sup>૧</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૨</sup> <sup>૧૪</sup> <sup>૧૩</sup> <sup>૧૬</sup> <sup>૧૫</sup>  
 એગે ય સીઓદગસેવણેણં, હુણ્ણ એગે પવયંતિ મોક્ષં ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ જગત્માં (૨) કેટલાએક (૩) મૂખ મનુષ્યો (૪) મીઠું-લોણ (૫) ખાવું (૬) છોડી દેવાથી (૭) મોક્ષની (૮) પ્રાપ્તિ બતાવે છે વળી (૯) કેટલાએક (૧૦) શીતલ (૧૧) જલ (૧૨) સેવનથી (૧૩) કેટલાએક (૧૪) અગ્નિહોમથી (૧૫) મોક્ષની પ્રાપ્તિ (૧૬) બતાવે છે

ભાવાર્થ :- આ જગતમાં કેટલાએક મૂખ મનુષ્યો લોણ-મીઠું ખાવું છોડી દેવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, વળી કેટલાએક શીતલ જલના સેવનથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, જ્યારે કેટલાએક અગ્નિહોમ કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, જગત્માં આવી રીતે અજ્ઞાનીઓને કુશીલ મનુષ્યોના જુદા જુદા અસત્ય અભિપ્રાયો રહેલાં છે આ રીતે સાવલ અનુષ્ઠાનોથી ધર્મ માનવાવાળા અને મનાવવાવાળા સસાર પરિભ્રમણ વધારતા રહે છે, જાણી આવા અજ્ઞાની જીવોના સગથી દૂર રહેવું



વચમાં (૮) વૃદ્ધાવસ્થાએ (૬) મૃત્યુએ સર્વે (૧) આમુખનો ક્ષય જતા (૧૧)  
મૃત્યુને પામે છે (૧૨) શરીરને ઊઠી દે છે (૧૪) મૃત્યુને પામે છે

સાવાર્થ:- હરિત વનસ્પતિના અથવા બીજના નાશ કરનારા  
જીવો કેાઈ ગર્ભમાંથી જ મૃત્યુને પામે છે વળી કેાઈ જોતજો  
શીએલા, કેાઈ જોતવા નહિ શીએલા બાળ વયમાં, તેા કેાઈ પાંચ  
શીઆવાળા કુમારવયમાં, કેાઈ મુવાનવયમાં, કેાઈ મધ્યમવયમાં,  
કેાઈ વૃદ્ધાવસ્થામાં સવ અવસ્થામાં જીવો કર્મના ઉદ્ધમે મૃત્યુને  
પામે છે આ રીતે વનસ્પતિના ઘાત કરનારા જીવો આમુખનો ક્ષય  
થમે શરીરને ઊઠી મૃત્યુને પામી પરલોકમાં-પરભવમાં અધમત્રતિમાં  
ઉત્પલ્લય થઈ દિસાથી બધાએલા અશુભ કર્મના ઉદ્ધમે પાપી જીવોને  
કુળે લોચવવાં પડે છે સાર એ છે કે વનસ્પતિના છેદનથી જીવો  
કુળા આમુખ બાંધી વારવાર જન્મ મરણના કુળે લોચવે છે જેથી  
વનસ્પતિ આદિ જીવોની ઘાત કરનારા પોતાના આત્માને હા આપે  
છે, એમ બાણી જીવ દિસાથી દૂર રહેવું તે એવનું કારણ છે

સવુજ્જહાં જંતવો ! માણુસસી, દદ્દું મય વાલિસેર્ણ મલ્લમો ।  
પર્ગતવુમલ્લે જરિપ વ લોપ, સકમ્મુણા વિપ્પરિયાસુલ્લેહ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) જોખ પામે (૨) જીવો (૩) મૃત્યુ (૪) રહે  
(૫) નરકતિથ યના ભવને (૬) અઘાનીઓ (૭) જોખના લાભથી વચિત રહે છે  
(૮) એકાંત કુળથી (૯) મોઝામાં રહેલા જીવો (૧) પિમિત છે (૧૧) સ્વાત  
કર્મના આમળી (૧૨) મુખની છ્મ્મો દોવા જતા કુળને પામે છે

સાવાર્થ - હે જીવો ! તમે જોખને પ્રાપ્ત કરો, મૃત્યુ  
ભવ-મૃત્યુત્વ દૂરી પ્રાપ્ત થવું કુલભ છે તથા ધર્મની પ્રાપ્તિ થવી  
પણ અતિ કુલભ છે તેમ જ ઉત્તમ ક્ષેત્ર, આયકુલ, ઉત્તમ ભવિ,  
આરોગ્યતા, દીપ આમુખ, ભુદ્ધિ, શાસ્ત્ર અવજ્ઞ, તત્ત્વ નિયમનું અલ્પ,

શ્રદ્ધા અને સંયમ પ્રાપ્ત થવા દુર્લભ છે, જેણે ધર્માચરણ પૂર્વે કરેલ નથી તેઓને મનુષ્ય ભવ આદિ ઉપરોક્ત કલ્યા તે આત્મ કલ્યાણના સાધનો પ્રાપ્ત થવા દુર્લભ છે તેમ જ નરક અને તિર્યચ્ચેનીમાં રહેલા હુ ખોને જાણી બોધને શ્રદ્ધા કરે, વિવેકહીન અજ્ઞાનીઓને બોધ પ્રાપ્ત થતો નથી વળી આ લોક-લોકમાં રહેલા જીવો પ્રાય એકાંત હુ ખથી પીડાઈ રહેલા છે, જીવો અજ્ઞાનતાથી સુખ પ્રાપ્ત કરવા જીવોની હિંસા કરે છે, પરંતુ તે હિંસાથી તો સુખના બદલે જન્મ મરણ રૂપ સંસાર પરિભ્રમણની, વૃદ્ધાવસ્થાના, રોગોના આદિ હુ.ખોની વૃદ્ધિ થાય છે આવા પ્રકારની સંસારીઓની સ્થિતિ જાણી બોધને પામે.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 રહેગ મૂઠા પવયંતિ મોક્ષં, આહારસંપજ્જણવજ્જણેણં ।

<sup>૧</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૨</sup> <sup>૧૪</sup> <sup>૧૩</sup> <sup>૧૬</sup> <sup>૧૫</sup>  
 એગે ય સીઓદગસેવણેણં, હુણ એગે પવયતિ મોક્ષં ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ જગત્માં (૨) કેટલાએક (૩) મૂખ મનુષ્યો (૪) મીઠું-લોણ (૫) ખાવું (૬) છોડી દેવાથી (૭) મોક્ષની (૮) પ્રાપ્તિ બતાવે છે વળી (૯) કેટલાએક (૧૦) શીતલ (૧૧) જલ (૧૨) સેવનથી (૧૩) કેટલાએક (૧૪) અગ્નિહોમથી (૧૫) મોક્ષની પ્રાપ્તિ (૧૬) બતાવે છે

ભાવાર્થ :- આ જગત્માં કેટલાએક મૂખ મનુષ્યો લોણ-મીઠું ખાવું છોડી દેવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, વળી કેટલાએક શીતલ જલના સેવનથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, જ્યારે કેટલાએક અગ્નિહોમ કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, જગત્માં આવી રીતે અજ્ઞાનીઓને કુશીલ મનુષ્યોના જુદા જુદા અસત્ય અભિપ્રાયો રહેલાં છે આ રીતે સાવધ અનુષ્ઠાનોથી ધર્મ માનવાવાળા અને મનાવવા-વાળા સંસાર પરિભ્રમણ વધારતા રહે છે, જાણી આવા અજ્ઞાની જીવોના સગથી દૂર રહેવું

પાંશોસિનાણાદિસુ નાસ્ય મોક્ષો,

લારસ્સ લોણસ્સં જનાર્સપર્ણે ।

તે મજ્જર્મસં લસુર્ણં ચ મોક્ષા,

અનસ્ય ચાર્સ પરિકલ્પયતિ ॥ ૧૩ ॥

શબ્દોર્થ : (૧) પ્રભાતકાળની (૨) સ્નાન આદિથી (૩) નિર્મલ- (૪) મોક્ષની (૫) ત્યાગ કરવાથી (૬) અભિદોષથી (૭) મોક્ષની પ્રાપ્તિ (૮) મોક્ષ નથી (૯) અન્ન વીર્યોએ વિવચારી મુક્ત બની (૧૦) મધ્ય (૧૧) મોક્ષ તથા (૧૨) લસણ આદિના (૧૩) ખેતરમાં આપને (૧૪) મોક્ષથી વિપરીત (૧૫) અન્ન સ્થાનેના-અધમ્મતિઓમાં (૧૬) સંસાર પરિભ્રમણ કરે છે

ભાવાર્થ:- સ્નાનથી, શીતલ જલ સેવનથી કે અગ્નિ દોષથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ હોઈ શકે નહિ. અન્ન વીર્યોએ વિવચારી મુક્ત બની મધ્ય, મોક્ષ, તથા લસણ આદિના છવણાવ રૂપ આહારનાં સેવન કરી મોક્ષથી વિપરીત સ્થાનેના અધમ્મતિ રૂપ નરક અને તિર્થંકરોની સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થવા રૂપ અસત્ય ઉપદેશો આપી આરબરૂપ ઉપદેશો આપી-એવા કે પ્રભાતના સ્નાનથી, શીતલ જલ સેવનથી, અગ્નિ દોષથી, અથવા મીઠું ઓઠી દેવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવી અશ્રુભ કર્મોના સમય કરી નરક તિથ બની જતિર્મં ઉત્પન્ન થઈ સંસાર પરિભ્રમણને વધારી રહ્યા છે. આથી આત્માર્થીએ આવી અર્જાનીઓના સમયી દૂર રહેવું

વદગેણ જે સિદ્ધિશુદ્ધારતિ, સાયં ચ પાપ વદગ કુસંતા ।

વદગસ્સ પાસેણ સિયાં ય સિદ્ધો, સિર્ગિશ્વર્સુ વાળા વદગે દર્શસિ ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) સંજના (૨) સવારના (૩) જલ (૪) સ્પર્શથી (૫) જલસ્નાનથી (૬) મોક્ષની (૭) પ્રાપ્તિ બતાવે છે (૮) એમ જો જલ-(૯) સ્નાનથી (૧૦) મુક્તિ (૧૧) પ્રાપ્ત થાય (૧૨) જલમાં રહેનારા (૧૩) જીવો (૧૪) ધણા (૧૫) મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે.

ભાવાર્થ:- સાંજના તથા સવારના જલ સ્નાનથી જો મનુષ્યો મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે એ તદ્દન અસત્ય છે જો જલ સ્નાનથી-સ્પર્શથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી હોય તો જલમાં રહેનારા પ્રાણીઓને પણ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થવી જોઈએ, પરંતુ તેમ તો બનતું નથી વળી પ્રજાચારીઓને માટે તો સ્નાન કરવાનો સર્વથા નિષેધ છે સ્નાનથી મહ તથા દુર્પ ઉત્પન્ન થાય છે વળી જલથી શરીરની વિશુદ્ધિ થાય તે પણ અલ્પકાળ માટે થાય છે જેથી અન્ય તીર્થોંઓનું કથન અસત્ય છે, ન્યાય સંગત નથી વળી જલ સ્નાનથી તો જીવોની ઘાત થાય છે અને તે ઘાતથી રથાંધન રૂપ અશુભ કર્મોના બંધન થાય છે જેના વિપાકમાં જન્મ મરણની વૃદ્ધિ થાય છે જાણી સાધકે સ્નાન કરવું સહિ જોઈએ

મૃચ્છા ય કુમ્મા ય સિરાસિવા ય, મગ્ગૂ ય ઉદ્ધા દગરક્વસા ય ।  
અદ્ધાગમેયં કુસલા વયંતિ, ઉદગેણ જે સિદ્ધિમુદાહરંતિ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) મૃતસ્ય (૨) કાચળા (૩) સરીસૃપ (૪) બીટ નામનું જલચર (૫) જલકાગ અથવા પેડક (૬) જલમનુષ્ય (૭) જલસ્પર્શથી (૮) મુક્તિ (૯) પ્રાપ્ત કરે (૧૦) એ કથન (૧૧) અસત્ય છે (૧૨) એમ તીર્થ કરે જો (૧૩) કહે છે

ભાવાર્થ:- જો જલસ્પર્શથી મુક્તિ પ્રાપ્ત થતી હોય તો માછલાં, કાચળા, સરીસૃપ, જલમનુષ્ય, જલકાગ, પેડકા આદિ ધણા જલચર જીવો સર્વથી પહેલા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી ચકે, પરંતુ તેમ તો

૧ ૨ ૬ ૮ ૯  
પાશ્ચોસિનાગાદિસુ નત્થિ મૌલકો,

૩ ૪ ૫ ૭  
સારસ્સ લોનસ્સ અનાસર્પયે ।

૧ ૬ ૧૧ ૧૩ ૧૪  
તે મજ્જર્મસ છસુર્ણં ચ મોહા,

૧૪ ૧૫ ૧૬  
અનસ્ય યાસ પરિકપ્પયંતિ ॥ ૧૩ ॥

શબ્દાર્થ (૧) પ્રભાતકાળનો (૨) સ્નાન આશિષો (૩) નિર્મલ (૪) મોહાનો (૫) ત્યાગ કરવાથી (૬) અભિહોત્રથી (૭) મોક્ષની પ્રાપ્તિ (૮) જીવી નથી (૯) અન્ય તીર્થગો વિષયોમાં શુદ્ધ બની (૧૦) મલ (૧૧) મૃત્યુ તથા (૧૨) લસણ આદિના (૧૩) ખેરાક આધારે (૧૪) મોક્ષથી વિપરીત (૧૫) અન્ય સ્થાનોમાં—અધમ્મતિઓમાં (૧૬) સંસાર પરિભ્રમણ કરે છે

સાવાય - સ્નાનથી, શીતલ જલ સેવનથી કે અગ્નિ હોત્રથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ હોઈ શકે નહિ અન્ય તીર્થગો વિષયમાં શુદ્ધ બની મલ, માંસ તથા લસણ આદિના છપલાત રૂપ આહારનાં સેવન કરી મોક્ષથી વિપરીત સ્થાનો અધમ્મતિ રૂપ ન હોય અને તિર્થગ થોના સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થવા રૂપ અસત્ય ઉપદેશો આપી આરબરૂપ ઉપદેશો આપી-એવા કે પ્રભાતના સ્નાનથી, શીતલ જલ સેવનથી, અગ્નિ હોત્રથી, અથવા ત્રીકુ છોડી દેવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવી અશુભ કર્મોના સમ્મય કરી નરક તિથ બની અતિર્મો ઉત્પન્ન થઈ સંસાર પરિભ્રમણને વધારી શકા છે એથી આત્માર્થીએ આદ્યો અર્જુનોના સગથી દૂર રહેવું

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯  
વદગેણ જે સિદ્ધિસુદાહરંતિ, સાયં ચ પાપં ઉદગં કુસતા ।

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯  
ઉદગસ્સ પાસેણ સિયાં ય સિદ્ધો, સિમ્મિસલ્લં પોણા બદ્ધે રમીસં  
॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) સાંજના (૨) સવારના (૩) જલ (૪) સ્પર્શથી (૫) જલસ્નાનથી (૬) મોક્ષની (૭) પ્રાપ્તિ બતાવે છે (૮) એમ જો જલ-(૯) સ્નાનથી (૧૦) મુક્તિ (૧૧) પ્રાપ્ત થાય (૧૨) જલમાં રહેનારા (૧૩) જીવો (૧૪) ધણા (૧૫) મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે

સાવાર્થ:- સાંજના તથા સવારના જલ સ્નાનથી જે મનુષ્યો મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે એ તદ્દન અસત્ય છે જો જલ સ્નાનથી-સ્પર્શથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી હોય તો જલમાં રહેનારા પ્રાણીઓને પણ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી જોઈએ, પરંતુ તેમ તો બનતું નથી વળી પ્રાણીઓને માટે તો સ્નાન કરવાનો સર્વથા નિષેધ છે સ્નાનથી મદ તથા દર્પ ઉત્પન્ન થાય છે વળી જલથી શરીરની વિશુદ્ધિ થાય તે પણ અલ્પકાળ માટે થાય છે જેથી અન્ય તીર્થોમાંનું કથન અસત્ય છે, ન્યાય સંગત નથી વળી જલ સ્નાનથી તો જીવોની ઘાત થાય છે અને તે ઘાતથી રખંધન રૂપ અશુભ કર્મોના બંધન થાય છે જેના વિપાકમાં જન્મ મરણની વૃદ્ધિ થાય છે જાણી સાધકે સ્નાન કરવું સહિ જોઈએ.

મૃચ્છા ય કુમ્મા ય સિરાસિવા ય, મગ્ગુ ય ઉદ્ધા દગરક્લસા ય ।  
અદ્ધાગમેયં કુસલા વયંતિ, ઉદગેણ જે સિદ્ધિમુદાહરંતિ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) મતસ્ય (૨) કાચબા (૩) સરીસૃપ (૪) ઊંટ નામનું જલચર (૫) જલકાગ અથવા પેડક (૬) જલમનુષ્ય (૭) જલસ્પર્શથી (૮) મુક્તિ (૯) પ્રાપ્ત કરે (૧૦) એ કથન (૧૧) અસત્ય છે (૧૨) એમ તીર્થ કરે (૧૩) કહે છે

સાવાર્થ:- જો જલસ્પર્શથી મુક્તિ પ્રાપ્ત થતી હોય તો માછલા, કાચબા, સરીસૃપ, જલમનુષ્ય, જલકાગ, પેડકા આદિ ધણા જલચર જીવો સર્વથી પહેલા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી ચકે, પરંતુ તેમ તો

યતુ નથી જેથી જલસ્પર્શથી મોક્ષ જતાવનાર અન્ય તીર્થોંઓનું  
કથન અસત્ય છે, જેમ મોક્ષતત્ત્વના બલુનાર શ્રી તીર્થ<sup>૧</sup>કરદેવો કહે  
છે, જ્ઞાનથી તો જીવહિંસારૂપ આરભ થાય છે આરભથી મરનાર  
જીવો સાથે વૈરભવન થાય છે વૈરભવનથી નવા નવા જન્મ ખારણ  
કરવા પડે છે જન્મ ખારણ થાય ત્યાં મૃત્યુ તો અવશ્ય રહેલ છે  
જન્મ મરણ છે ત્યાં કુળો રહેલાં જ છે જેમ બાણી જલના આર  
ભથી આત્માથી જીવોએ દૂર રહેવું જોઈએ

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭  
ઉદય જહ કત્મમલં હરેજા, एषं सुहृ इच्छामिस्तमेव ।

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭  
અર્થ ષ ણેયારમણુસ્મરિતા, પાણાણિ ચેષ ષિણિહંતિ મદા ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) જહ (૨) જો (૩) કમ મળને (૪) દૂર કરે (૫) તો  
જો રીતે (૬) પુણ્યને પણ દૂર કરે જહ કમ મળને દૂર કરે (૭) જો કથન તો  
અપ્રાપ્ત છે (૮) મૂળ મનુષ્ય (૯) અર્થ નેતાની (૧૦) પાછળ (૧૧) આવી  
(૧૨) જહસ્તાન દ્વારા પ્રાણીઓની (૧૩) હિંસા કરે છે

સાવાર્થ - જહસ્તાનથી જો પાપકર્મ દૂર થતું હોય તો  
પુણ્યને પણ દૂર કરે, પાણી જેમ અશુભ લેપને દૂર કરે છે તેમ  
અહન જેવા શુભ લેપને પણ દૂર કરે છે જલસ્પર્શથી-જ્ઞાનથી  
મોક્ષને માનવું જો તો ખાલી મનના મનોરથો છે મૂળ મનુષ્યો  
અત્રાની નેતા પાછળ ઘાણી જહસ્તાન દ્વારા પ્રાણીઓની હિંસા કરી  
અશુભ કર્મભવન કરે છે જેથી જહસ્તાનથી મોક્ષ પ્રાપ્તિ માનવી  
જો તો તદન અસત્ય છે જેમ જન્માંષ મનુષ્ય અર્થ નેતાની પાછળ  
ઘાણતા માર્ગને ઊઠી કુમાર્ગમા જાય છે અને ઇષ્ટ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરી  
શકેતો નથી જો રીતે જહસ્તાનથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ માનવી તે તો  
તદન અસત્ય છે અને આત્માના અહિંતનું કારણ છે

णवाइं कस्माइं पकुन्वतो हि सिभोदगं तू जह तं हरिज्जा ।  
 ११ १० ८ ९ १५ १६ १२ १३ १४  
 सिद्धिंस्तु एगे दगसत्तघाती, मुसं वयंते जलसिद्धिमाहु ॥१७॥

શબ્દાર્થ (૧) પાપ (૨) કર્મ (૩) કરવાવાળાં (૪) પાપ નો (૫) શીતલ જલ (૬) દૂર કરે તો (૭) જલચર જીવોની (૮) ઘાત કરનારા (૧૦) કેટલાએક માછલા, કાચબા, મગર આદિ જીવો (૧૧) મુક્તિના લાભને પ્રાપ્ત કરે (૧૨) જલસ્નાનથી (૧૩) મુક્તિ (૧૪) અતાવનારા (૧૫) મૃયા (૧૬) ખોલે છે

બાવાર્થ:- પાપી મનુષ્યોનાં પાપ કર્મનો જો જલસ્નાનથી  
 નાશ થતો હોય તો જલચર જીવોની ઘાત કરવાવાળાં મગર,  
 માછલા, કાચબા, આદિ 'સેદા' જલમા રહેનારા કેટલાંએક જીવો  
 મોક્ષને શીઘ્ર પ્રાપ્ત કરી શકે, પરંતુ જો કથન તેઓનું અસત્ય છે  
 જલસ્નાનથી મુક્તિ બતાવનાર મૃષા બોલે છે' મિથ્યાત્વી છે

हुतेण जे सिद्धि मुदाह्वरति, सायं च पायं अगणि फुसंता ।  
 एवं सिया सिद्धि हवैज्जतम्हा, अगणि फुसंताण कुकस्मिणंपि ॥  
 ॥ १८ ॥

શબ્દાર્થ ૧) પ્રાત કાળ તથા (૨) સાય કાળ (૩) અગ્નિના (૪) સ્પર્શ કરનારા (૫) જ્યોત્સના અગ્નિહોમથી (૬) મોક્ષની પ્રાપ્તિ (૭) અતાવે છે તેઓ મૃત્યાવાદી છે (૮) મુક્તિ (૯) પ્રાપ્ત થતી હોય તો (૧૦) જો અગ્નિ સ્પર્શથી (૧૧) અગ્નિ (૧૨) સ્પર્શ કરવાવાળા (૧૩) લુહાર આદિ કુકર્મીઓને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થવી જોઈએ

મોવાર્થ - પ્રાત કાળ તથા સાય કાળ અગ્નિ સ્પર્શ કરનારા જે લોકો અગ્નિદોષથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ જતાવે છે, તેઓ મૃધાવાદી



છે, જે એ રીતે અશ્વિરૂપશયી-અશ્વિ હોમથી જે મોક્ષની પ્રાપ્તિ થવી હોય તો અગ્નિનો રૂપશ્ચ કરનારા હુકાર આદિ ઘણા કૃત્યોને પણ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થવી એમને જેથી અગ્નિકામના રૂપશ્ચથી મોક્ષ પ્રાપ્તિ માનવી એ તો મૂખ મનુષ્યોના અસત્ય કથન બાબતે અજ્ઞાનીઓ પોતાની ઇચ્છાનુસાર સ્વર્ગની તથા મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવનારાઓને સત્ય મોક્ષ માર્ગનું જ્ઞાન જ નથી જેથી સત્ય માર્ગ તેઓને પ્રાપ્ત થતો નથી આરભથી સચાર વૃદ્ધિરૂપ જ મ મરણની જ પ્રાપ્તિ હોય મોક્ષની કે સદ્ગતિની પ્રાપ્તિ ન હોય શકે

અપરિવ્રત્ય વિદ્ઃ ણ કુ (પૃષ્ઠ) સ્તિદ્વિ, પૃથિતિ તે વાંચમણુમ્માણા ।  
મૂર્ધ્વિ જાણ પૃથિદેહ સ્તાતં, વિ જ ગદાયં તસપાવરેદિ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) પરીક્ષા કર્યા (૨) સ્વીકાર કરેલ છે (૩) જે પ્રકારે (૪) સુક્તિ (૫) ખજાતી નથી (૬) (૭) સ્વીકાર કરેલ છે (૮) જે (૯) મસ (૧૦) સ્થાવર તે નહિ સમજનાર (૧૧) સચારને ઇચ્છા છે (૧૨) જ્ઞાનને (૧૩) પ્રદણ કરી (૧૪) સત્ય જીવેને (૧૫) મુખની વ્યો (૧૬) વિચારે

સાવાર્થ - જે મનુષ્યો અગ્નિ હોય

જલ સ્નાનથી-જલ રૂપશયી અથવા મીઠાગ્નિ રૂપશયી તથા સુક્તિની પ્રાપ્તિ થયાનું કહે છે તેઓએ પરીક્ષ નહિ ખાવાથી સિદ્ધાંતનો સ્વીકાર કરેલ છે જલસ્નાનથી કે વિના ઉપરોક્ત આરભવાળી ક્રિયાથી સુક્તિની પ્રાપ્તિ હોય અગ્નિહોમ આદિ માન્યતાવાળા વિવેક રહિત છે જ્ઞાન રહિત છે જ નહિ જે તમ જ અગ્નિહોમથી તો સચાર પરિબ્રમણ જે જલસ્નાનથી વૃદ્ધિ કરી મચ્છાને સ્થિત કરે છે જીવ દિનાક્રમ મરણની હોય જ નહિ જમતાના વ ત્રય અને સ્થાવર જીવોની પ્રાપ્તિ શકે છે મુખ પ્રીય છે જ અગ્નિય છે બાળી જ્ઞાનની ઇચ્છા સિ કરી

વિચાર કરી આરભથી નિવૃત્ત થઈ સર્વ જીવો સાથે મૈત્રી ભાવ  
વધારી રહેવું તે શ્રેયનું કારણ છે જીવ ઘાતથી તો સસાર પરિભ્રમણ  
રૂપ જન્મ-મરણ આદિ દુઃખોનો ભોગવટો જાણી જીવોની દયા પાળવી.

<sup>૧</sup> ધર્મંતિ <sup>૨</sup> લુપ્તંતિ <sup>૩</sup> તસ્સંતિ <sup>૪</sup> કમ્મી, <sup>૫</sup> પુઢો <sup>૬</sup> જગા <sup>૭</sup> પરિસંઘાય <sup>૮</sup> મિત્ત્ત્વ ।  
<sup>૧</sup> તમ્હા <sup>૧૦</sup> વિઝ <sup>૧૧</sup> ચિરત્તો <sup>૧૨</sup> આયજુત્તે, <sup>૧૩</sup> દદ્ધું <sup>૧૪</sup> તસે <sup>૧૫</sup> યા <sup>૧૬</sup> પડિસંહરેજ્જા ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ (૧) રૂઢન કરે છે (૨) પરમાધામીઓ શસ્ત્રથી છેદન કરે છે  
(૩) ત્રાસ પામે છે (૪) પાપકર્મ કરવાવાળા (૫) અલગ અલગ (૬) પ્રાણી  
(૭) જાણી (૮) મુનિ (૯) તેથી (૧૦) વિદ્વાન મુનિ (૧૧) પાપથી નિવૃત્ત  
(૧૨) આત્મરક્ષક (૧૩) દેખીને (૧૪) ત્રસ સ્થાવર (૧૫) ઘાતથી નિવૃત્ત થાય

ભાવાર્થ:- સાવધ અનુષ્ઠાન કરવાવાળા પાપી જીવો નરકાદિ  
ગતિમા દુઃખો ભોગવે છે જે લોક અગ્નિકાય તથા વનસ્પતિ આદિની  
હિંસા કરી સુખ પામવાની ઇચ્છા રાખે છે-કરે છે તે લોક હિંસાથી  
સુખ પ્રાપ્ત નહિ કરતા, નરકાદિ અધમગતિમા ઉત્પન્ન થઈ અસહ્ય  
વેદનાથી સતત થઈ ઠરણું વિલાપ કરે છે, તલવાર આદિ શસ્ત્રોથી  
છેદાય છે, ભાલાથી ભેદાય છે આ રીતે દુઃખોને પામે છે એમ  
જાણી આત્મરક્ષક વિદ્વાનમુનિ ત્રસ અને સ્થાવર જીવોને અલગ અલગ  
જાણી તેની હિંસાથી નિવૃત્ત થઈ સચમ પાલન કરતા વિચરે

<sup>૧</sup> જે <sup>૨</sup> ધમ્મલદ્ધં <sup>૩</sup> વિગિહાય <sup>૪</sup> મુંજે, <sup>૫</sup> વિષદેગસાહદુ <sup>૬</sup> ય <sup>૭</sup> જે <sup>૮</sup> સિગાહ ।  
<sup>૯</sup> જે <sup>૧૦</sup> ધોવતી <sup>૧૧</sup> લૂસયતીવ <sup>૧૨</sup> વત્થ, <sup>૧૩</sup> આહાહુ <sup>૧૪</sup> સે <sup>૧૫</sup> જાગગિયસ્સ <sup>૧૬</sup> દૂરે ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ - (૧) જે સાધુઓ (૨) ધર્મથી પ્રાપ્ત થયેલ અથવા દોષ-  
રહિત આહાર (૩) છોડીને (૪) સ્વાદિષ્ટ આહાર ખાય છે (૫) અચિત જનથી  
(૬) અગોને સંકોચ કરી (૭) જે સ્નાન કરે છે (૮) વસ્ત્ર તથા પગને ધોવે છે

(૬) નાનું-મોટું કરે છે (૧) શોભાઓથી વસ્ત્રને (૧૧) તેઓ સવચ્છથી (૧૨) દૂર છે (૧૩) શ્રી તીર્થ કરે દેવોએ કહેલ છે

સાવાચ - એ, સાધુ નિર્દોષ આધારને છેલ્લી અન્ય સ્થાવર સોજન યાચ છે અને અભિવં પાણીથી જ ગોનો સંકેત કરીને જે સ્નાન કરે છે અને શોભાને માટે વસ્ત્ર પાવે છે, હાથ પત્ર પાવે છે તેમ જ શણગાર આમી નાના વસ્ત્રને મોટું કરે, મોટા વસ્ત્રને ટુંકું કરે છે તેઓ સચમથી દૂર છે અથવા સાધુપણથી દૂર છે એમ શ્રી તીર્થ કરે દેવોએ કહેલ છે પૂર્વોક્ત કૃતીલના આચારનું વર્ણન કરું હવે સુશીલ સાધુના આચારને બતાવે છે

કેમ્મ પરિભાષદગસિ, ધીરે, વિચક્ષેણ નીરિજ્ઞ ય, આદિમોક્ષ ।  
સે વીપકંદાહ અસુમમાણે, ચિરતે સિણાણાહસુ રૂત્પિયાસુ ॥૨૨॥

શબ્દાણ (૧) અશ્વસ્નાનથી (૨) કમ અધનને (૩) નણી (૪) ખીર પુત્ર (૫) પ્રાસુજ્જલથી (૬) જીવન ખારણુ કરે (૭) મોક્ષપત્ર (૮) બીજ કહ આદિ (૯) ભોજન નહિ કરતા ચક્ર (૧૦) અલગ રહે (૧૧) સ્નાન તથા (૧૨) શ્રીઓથી (૧૩) સાધુ

સાવાચ - ભુદ્ધિમાન મુનિ જલસ્નાનથી અશુભ કર્મ બંધન ધાય છે એમ જાણી મોક્ષ પ્રાપ્ત થતાં સુખી પ્રાસુજ્જલથી પણ સ્નાન ન કરે, તેમ જ પ્રાસુજ્જલથી જીવન ખારણુ કરે અને બીજ કાચ મૂળપત્ર આદિ તથા કહ આદિ દોષિત આધારના ભોજન કરે નહિ અને સ્નાન તથા મૈથુન સેવનથી દૂર રહે તેલથી અગ્ર મહાન, ઘીથી આદિથી લેપ આદિ કિષાઓથી દૂર રહી, ધરીરનું પરિચોધન નહિ કરતા સચમ પાલન કરે.

જે માર્ગરં ચ વિવરં ચ દિષ્ઠા, ગાર તદ્વા પુસ્તપસુ ધર્મ જા ।  
પુલ્કા જે પાયદ સાડગાદ, મહાદ્ધ સે સામણિયસ્સ દૂરે ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે (૨) માતા (૩) પિતાને (૪) છોડી (૫) ઘર તથા (૬) પુત્ર (૭) પશુ (૮) ધન છોડી દીક્ષા ગ્રહણ કરી (૯) સ્વાદિષ્ટ ભોજનવાળા (૧૦) દોડે છે (૧૧) ધરમાં (૧૨) શ્રમણભાવથી (૧૩) દૂર (૧૪) કહેલ છે

ભાવાર્થ - જે મુનિ માતા, પિતા, પુત્ર, પશુ, ઘર તથા ધનસંપત્તિ છોડીને દીક્ષા ગ્રહણ કરીને સ્વાદિષ્ટ ભોજનના લોભથી સ્વાદિષ્ટ ભોજનવાળા ધરોમાં આહાર ગ્રહણ માટે જાય છે તેઓ સાધુપણથી દૂર છે એમ શ્રી તીર્થંકરદેવોએ કહેલ છે.

કુલાઈં જે ધાવહ સાંગાઈં, આઘાતિ ધમ્મં ઉદરાણુગિદ્ધે ।

અહાહુ સે આયરિયાણ સયંસે, જે લાવણ્જ્જા અસણસ્સ હેઝ ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) સ્વાદિષ્ટ ભોજનવાળા (૨) ધરોમાં (૩) જાય છે (૪) પેટ ભરવામાં તત્પર (૫) ધર્મકથા (૬) કહે છે (૭) ભોજનના (૮) લોભથી (૯) પોતાના ગુણોનું વર્ણન કરે (૧૦) તે આર્યોના (૧૧) સોમા ભાગે પણ નથી (૧૨) એમ શ્રી તીર્થંકર દેવોએ કહેલ છે

ભાવાર્થ - જે મુનિ પેટ ભરવામાં ગૃહ જની સ્વાદિષ્ટ ભોજન માટે આહારાદિ દાનમાં શ્રદ્ધાવાળા ધરોમાં જઈને ત્યાં ગૃહસ્થને 'રુચિકર ધર્મકથાઓ' કહે છે અને ભોજનના લોભથી પોતાના ગુણોની પ્રશંસા કરે છે, એવા મુનિઓ આચાર્યના ગુણોના સોમા ભાગે પણ નથી, આ આચાર કુશીલપણના જાણવા

ણિક્ખમ્મ દીણે પરમોયણંમિ, મુહમંગલીએ ઉદરાણુગિદ્ધે ।

નીવારગિદ્ધેવ મહાવરાહે, અદૂરણે અહિહ ઘાતમેવ ॥૨૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે પુરુષ ધરથી નીકળીને (૨) દીન જની (૩) અન્યના ધરોમાં જઈ (૪) ભોજન માટે (૫) ભાટની માફક ગૃહસ્થોની પ્રશંસા કરે છે

(૧) ઊંચ પૌત્રવૃત્તિ (૭) આસક્ત (૮) તે આવશ્યતા હાણીમાં (૯) આસક્ત (૧) સુખસ્વી ભાઈ (૧૧) શીશ્વતાથી (૧૨) સમયના નાશને (૧૩) પ્રાપ્ત કરે છે

સાવાચર:- જે પુરુષ પોતાનાં ઘરનાર તથા ધનધાન્ય, સ્વજન આદિને ત્યાજ કરીને પ્રવચ્ચા ગ્રહણ કરીને જનના ઘરમાં જઈ સેવન માટે જીવનને વચ મૂકી દીધે બની જાતની માફક બુદ્ધિની પ્રશ્ન સા કરે છે તેઓ આવશ્યતા હાણીમાં આસક્ત મહાન સુખ શીશ્વતાથી વાતને પામે છે તેની માફક સેવનમાં આસક્ત કુશીલ સાધક સમયથી જાણ મળે સસારમાં પરિણમણ કરતો થકો અધમગતિઓમાં જન્મી પારણ કરતા થકો વારવાર મૃત્યુને પ્રાપ્ત થાય છે

અન્નસ્ય પાણસ્તિહલોદયસ્મ, અણુવિય માસતિ સેવમાણે ।

વાસત્યયં ચેવ કુશીલયં ચ, નિસ્સારપ દોદ્ધ જહા પુલાપ ॥૨૬॥

શબ્દાર્થ (૧) જન્ન તથા (૨) પાણી વચ્ચે આદિ (૩) આ લોકના પદાર્થ નિમિત્ત (૪) સેવકની માફક નો સાધક (૫) પ્રિય (૬) ભાવણ કરતો હોય તો તે (૭) ત્રિવિધતાને તથા (૮) કુશીલતાવને પ્રાપ્ત થાય છે (૯) સમયસારરક્તિ (૧) બની જાય છે (૧૧) સુસ્થાની (૧૨) સમાન

સાવાચર:- જે સાધક જન્મ, પાણી, વચ્ચે, આદિ લોકમાં રહેલ પદાર્થમાં આસક્ત બની લોકથી કાતાર બુદ્ધિની કૃષિ અનુસાર ધર્મ વિરૂદ્ધ બની રાજના સેવકની માફક પ્રિય ભાવણ કરે છે તે પાશ્વર્ય તથા કુશીલતાવને પ્રાપ્ત કરે છે તથા સુસ્થાની માફક સારરક્તિ સમયને બનાવે છે સાધુના સિદ્ધિ માત્ર પારણ કરે છે અને સસાર વૃદ્ધિ તે કરે છે

<sup>૧</sup>અણ્ણાતપિંદેણ<sup>૨</sup>હિયાસણ્ણા, <sup>૪</sup>ખો <sup>૩</sup>પૂયણં <sup>૫</sup>તવસા આવહેજ્જા ।

<sup>૬</sup>સદ્દેહિં <sup>૭</sup>રૂવેહિં <sup>૮</sup>અસજ્જમાણં, <sup>૯</sup>સવ્વેહિ <sup>૧૦</sup>કામેહિ <sup>૧૧</sup>વિણીય ગેહિં ॥૨૭॥

શબ્દાર્થ . (૧) સાધુ અજ્ઞાત પિંડ દ્વારા (૨) પોતાનો નિર્વાહ કરે (૩) તપસ્યા દ્વારા (૪) પૂણની (૫) ઇચ્છા ન કરે (૬) શબ્દ (૭) રૂપ આદિમાં (૮) આસક્ત ન બનતા થકા (૯) સર્વ (૧૦) વિષય કામનાઓની (૧૧) આસક્તિ (૧૨) દૂર કરી સંયમ પાલન કરે

ભાવાર્થ:- સાધુ અજ્ઞાત કુળની ગૌચરીથી પોતાનો નિર્વાહ-સંયમ પાલન માટે કરે, તપસ્યા દ્વારા માનપૂજા પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા ન કરે, તથા શબ્દ, રૂપ આદિ સર્વ પ્રકારના વિષય ભોગોની આસક્તિ દૂર કરે અને સમભાવ રાખી શુદ્ધ સંયમપાલન કરતા વિચરે

<sup>૧</sup>સવ્વાહં <sup>૨</sup>સંગાહં <sup>૩</sup>અહચ્ચ <sup>૪</sup>ધીરે, <sup>૫</sup>સવ્વાહં <sup>૬</sup>દુક્ખાહં <sup>૭</sup>તિત્તિવલ્લમાણે ।

<sup>૮</sup>અલિલ્લે <sup>૯</sup>અગિદ્દે <sup>૧૦</sup>જણિણચારી, <sup>૧૧</sup>અમયંકરે <sup>૧૨</sup>ભિક્ખુ <sup>૧૩</sup>અણાવિલ્લપ્પા  
॥ ૨૮ ॥

શબ્દાર્થ . (૧) સર્વ (૨) સંબંધો (૩) ત્યાગી (૪) ધીર પુરુષ (૫) સર્વ (૬) દુઃખો (૭) સહન કરતા થકા (૮) જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમાં (૯) સંપૂર્ણ ભોગોમાં અનાસક્ત (૧૦) અપ્રતિબંધ વિહારી (૧૧) અભય દેનાર (૧૨) ભિક્ષુ-સાધુ (૧૩) વિષયકષાયથી અનાકુળ બની વિચરે

ભાવાર્થ:- બુદ્ધિમાન સાધુ, બાહ્ય પરિગ્રહ સ્વચ્છન, ધન, દ્રવ્ય આદિ આભ્યંતર પરિગ્રહ કષાયો, માન, પૂજા આદિ સર્વ સાંસારિક સંબંધોને છોડતા સર્વ પ્રકારના પરીષદો ઉપસર્ગો આદિ સર્વ દુઃખોને સમભાવથી સહન કરતા થકા સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રયુક્ત, સર્વ કામભોગોમાં અનાસક્ત અને અપ્રતિબંધ વિહારી

રહેતા થકા સર્વ પ્રાણીઓને અભય દેતા થકા વિષય કષાયથી  
આકુળ નહિ થતાં, ઉપયોગવત રહી સાધુ સમાચારી મુજબ સર્વમ  
પાલન કરતા વિચરે

મારસ્સ જાતા મુનિ સુંજણજા, કંસેજ્જ પામસ્સ વિવેગ મિલ્લુ ।

દુષ્સેણ પુંદે ધુયમાદ્દણ્ણા, સગામસીસે થ પરં વમેજ્જા ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) પાંચ મહાવ્રત રૂપ (૨) સર્વમયાત્રાના નિર્વાહ માટે  
(૩) મુનિ (૪) ભોજન કરે (૫) કિષ્કુ (૬) પાપકર્મના (૭) ત્યાગને (૮) કષ્ટ  
(૯) કુશ્મંતો (૧૦) રૂપરૂપ થતા સર્વમ અભય (૧૧) મોક્ષ તરફ જ્ઞાન રાજે  
(૧૨) મુદ્ધમિર્મા સુલટ પુરુષ (૧૩) જેમ થતુનું (૧૪) ક્ષમ કરે એ પ્રકારે  
સાધુ કર્મરૂપી થતુનું ક્ષમ કરે.

ભાવાર્થ - મુનિ સર્વમ યાત્રાના નિર્વાહ માટે જાહાર  
શ્રદ્ધા કરે, તથા પૂર્વ ઉપાશિત કર્મને દૂર કરવા-શ્રવ કરવાની  
ઈચ્છા રાખે, પ્રયત્ન કરે, પરીવહ ઉપમગ આદિ કષ્ટો ઉત્પત્ત થયે  
તે દુઃખોને સહન કરે, સમગ્ર ભાવમાં તથા પ્રાણમાં જ્ઞાન  
રાખે જેમ સુલટ પુરુષ જુદા ભૂમિમાં થતુનું ક્ષમ કરે એમ સાધક  
મુનિ કર્મરૂપ થતુનો નાશ કરવા સતત ઉપયોગવત રહી સર્વમ  
પાલન કરતા તપરૂપ થતુની ક્ષમ થતુનો ક્ષય કરે.

અવિ હમ્મમાણે પરગાથતદ્દી, સમાગમં કંસવતિ અંતકસ્સ ।

જિણૂય કમ્મ ણ પર્યપુવેદ, અકલ્લપમ્મણ થા સગઈ  
તિથેમિ ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ (૧) સાધક મુનિ પરીવહ ઉપમગ દ્વારા પીડા પામતા  
થકા (૨) સમમારે સદન કરે જેમ કાલ્યા પાટીવાને હોસવા બતા રાત્રેપ ન

કરે એ પ્રકારે અભ્યંતર તપથી કષ્ટ પામતા છતાં રાગદ્વેષ કરે નહિ (૩) મૃત્યુની (૪) કરતા રહે (૫) પ્રતીક્ષા (૬) એ પ્રકારે કર્મને (૭) દૂર કરી (૮) જન્મ-મરણ શોકાદિને પ્રાપ્ત ન કરે (૯) ગાડાની ધરી તૂટતાં (૧૦) ગાડું આઘે જઈ શકે નહિ એ પ્રકારે સાંધુ ફરી સંસારને પ્રાપ્ત કરે નહિ.

**ભાવાર્થ.**— સાધક મુનિ પરીષદ ઉપસર્ગ દ્વારા હુંખ પામતા થકા કાષ્ટના પાટીયાની માફક ( પાટીયાને બંને બાજુ છોલતા થકા રાગદ્વેષ કરતા નથી ) રાગદ્વેષ નહિ કરતા સમભાવથી સહન કરે અને મૃત્યુના આગમનની પ્રતીક્ષા કરતાં રહે, આ પ્રકારે સાંધુ સયમ પાલન દ્વારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ આરાધન કરતા થકા હુંખોને સમભાવે સહન કરી પરભાવોથી અલગ રહી, પરભાવનું વિસ્મરણ કરી, આત્માથી દેહને ભિન્ન જાણી દેહ મમત્વને દૂર કરી, સર્વ કર્મોનો ક્ષય કરી, શુકલ ધ્યાન ધ્યાતા થકા સ્વચિત્તની એકાગ્રતાથી ( નવીન આસુખ્યનું બંધન નહિ કરતા ) શ્રેણી પ્રાપ્ત કરી કેવલજ્ઞાન તથા કેવલદર્શન પ્રાપ્ત કરી સંસારનો અંત કરે છે જેઓને ફરીથી જન્મ, મરણ, શોક આદિ સંસારમા આવવાનું રહેતું જ નથી જેમ ગાડાની ધરી ભાગી જવાથી ગાડું આઘે જઈ શકતું નથી એ જ રીતે અષ્ટ કર્મોનો ક્ષય થવાથી સિદ્ધ ગતિને પ્રાપ્ત થતા જીવોને ફરી સંસારમાં આવવાનું રહેતું નથી અને મોક્ષનાં શાસ્ત્રોંનાં સદિ અનંત સુખ ભોગવતા સમાધિ ભાવમા જ સિદ્ધ ક્ષેત્રમાં બિરાજમાન રહે છે

અધ્યયન ૭ મુ સમાપ્ત



શ્રવ કૃતાંગ શ્રવ  
અધ્યયન ૮ મું  
શ્રી વીર્યાધિકાર અધ્યયન

‘કુર્ષા’ વેયં સુયવસ્લાયં, ધીરિયંતિ પશુર્ધૃ  
કિં નુ ધીરસ્ત ધીરસ્ત, વહં જ્યેય પશુર્ધૃ ॥૧॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકાર (૨) કહેલ છે (૩) વીર્ય (૪) કહે છે (૫) પશુ (૬) ધીરપુરુષ (૭) વીર્ય (૮) કયા કારણથી (૯) એ (૧) કહેવાય.

સાવાર્થ - શ્રી વીર્યકર દેવોએ વીર્યના એ સેક કહ્યા છે, તે જીવની શક્તિ વિશેષ બાણવી, વીર પુરુષનું વીર્ય કેવા પ્રકારે છે અને કેવા પ્રકારે વીર કહેવાય છે જોછા વત્તા અરે સર્વ જીવોમા વીર્ય હોય છે તે વીર્ય શુભાશુભ કર્માનુસાર અત્યંત કે વિશેષ પ્રાપ્ત થાય છે

કર્મમેગે પચેદંતિ, અકર્મ્મ વાપિ સુખ્યયા ।  
પતેદિં દોદિ ઠાણેદિ, જેદિં ધીસંતિ મચિયા ॥૨॥

શબ્દાર્થ (૧) ઠાણે એક (૨) કર્મને (૩) વીર્ય કહે છે (૪) સુખતા (૫) અકર્મને વીર્ય કહે છે (૬) એ (૭) એ પ્રકારના (૮) સ્થાનોમા (૯) અનુષ્ઠા (૧) જ્યાં છે

સાવાર્થ :- શ્રી મુખર્મા સ્વામી જીવસ્વામીને કહે છે કે દે સુખતા ! મકમક અને અકમક જેમ વીર્યના એ સેક છે આ એ સેકોમા મર્વ અનુપ્ય અવસ્થિત રહેલાં દેખાય છે ઠાણ પ્રવૃત્તિપ્રિય

કર્મને વીર્ય કહે છે જ્યારે કોઈ કર્મના ત્યાગરૂપ નિવૃત્તિ (સ્વસ્વભાવમાં પ્રવૃત્ત હોય) ને વીર્ય કહે છે. વીર્યાન્તરાયના ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન થયેલ વીર્ય જીવનું સ્વભાવિક વીર્ય જાણવું આઠ પ્રકારના કર્મોને પણ વીર્ય કહેવાય છે ઔદયિક ભાવથી ઉત્પન્ન કર્મના ઉદયથી ઉત્પન્ન બાલવીર્ય કહેવાય છે એ સકર્મક વીર્ય કહેવાય છે. ચારિત્ર મોહનીયના ઉપશમ કે ક્ષયોપશમથી ઉત્પન્ન નિર્મલ ચારિત્રને પણ વીર્ય કહેવાય છે તેને પડિત વીર્ય કહેવાય છે ઘણા પ્રકારની ક્રિયાઓમા ઉત્સાહ તથા બલસાથ પ્રવૃત્ત મનુષ્યોને જોઈ લોકો કહે છે કે આ પુરુષ વીર્ય સમ્પન્ન છે, વીર્યાન્તરાય કર્મના ક્ષયથી ઉત્પન્ન થયેલ વીર્યવાળાને લોકો બલવત કહે છે, સકર્મક વીર્ય સર્વ સસારી જીવોને હોય છે અને અકર્મક વીર્ય તો કોઈ કોઈ સસારભાવોથી નિવૃત્ત, ચારભ પરિશ્રદ્ધથી નિવૃત્ત અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપ સ્વસ્વભાવમાં પ્રવૃત્ત કોઈ વિરલ આત્મામાં હોય છે

પ્રમાયં<sup>૧</sup> કમ્મમાહંસુ<sup>૨</sup>, અપ્પમાયં<sup>૩</sup> તહાડવરં<sup>૪</sup> ।

તત્ત્વાવાદેસઓ વાવિ, બાલં પંડિયમેવ વા ॥૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) પ્રમાદને (૨) કર્મ (૩) કહેલ છે (૪) અપ્રમાદને (૫) અકર્મ (૬) કહેલ છે (૭) એ અનેની સત્તાથી (૮) બાલવીર્ય (૯) પડિતવીર્ય હોય છે

ભાવાર્થ.— શ્રી તીર્થંકર દેવોએ પ્રમાદને કર્મ કહેલ છે અપ્રમાદને અકર્મ કહેલ છે પ્રમાદી જીવોનું બાલવીર્ય કહેવાય છે, અપ્રમાદી જીવોનું પડિત વીર્ય કહેવાય છે, પ્રાણી વર્ગ જુનેના દ્વારા ઉત્તમ અનુષ્ઠાનથી રહિત અને એને પ્રમાદ કહેવાય, મદ્ય, વિષય, કષાય, નિદ્રા અને ચારિત્રને દૂષિત કરે તેવી વિકૃતિ એ પાત્ર કર્મના કારણ રૂપ પ્રમાદોને કર્મ કહેલ છે, અપ્રમાદને અકર્મ કહેવાનો

પરમાર્થ એ છે કે પ્રમાદના કારણથી જીવ જ્ઞાન રહિત આરભમાં  
આસક્ત બની કર્મ બંધે છે, કર્મ બંધનવાળા જીવોના અનુભવો  
બાહ્યવીર્યવાળા કહેવાય, પ્રમાદ રહિત પાંચ મહાવ્રતના પાલન રૂપ  
જીવોના કર્તવ્યોમા કર્મ બંધનનો અભાવ હોય છે, એ પુરુષોના  
કાર્યો પઠિત વીર્યવાળા કહેવાય છે,

સત્ત્વમેગે તુ સિદ્ધિન્તા, અતિવાયાય પાણિર્ણ ।

પ્રમે મતે અદિર્જન્તિ, પાણમૂયચિદ્દેહિણો ॥૪॥

શબ્દાર્થ (૧) કેટલાએક (૨) કાંઈ બનાવવાના (૩) કાંઈને શીખે  
છે (૪) પ્રાણીઓના (૫) વધ કરવા (૬) કેટલાએક (૭) મત્રોને (૮) શીખે  
છે (૯) જીવોને (૧૦) મૂત્રોને (૧૧) ખાસ કરી.

સાવાર્થ:- કેટલાએક બાહ્ય જીવો પ્રાણીઓના વધને માટે  
શસ્ત્રો તથા ધનુર્વેદાદિ શસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે છે અને કેટલાએક  
પ્રાણીઓના વિનાશક મત્રોનો અભ્યાસ કરે છે, આવા કાર્યો કરવા  
વાળા બાહ્યવીર્ય અણુ અર્થશાસ્ત્ર, ધનુર્વેદ, આયુર્વેદ વિદ્યાશાસ્ત્ર,  
ઠાકનીતિ શાસ્ત્રનીતિ, કામશાસ્ત્ર, પાકશાસ્ત્ર એ બધા પ્રાણીઓની  
ધાતાના હેતુએ થીજે છે, કેટલાએક શાસ્ત્રો મત્રોના ઉપદેશ આપે  
છે, જેનાથી પ્રાણી મૂત્રની દ્રિષ્ટિ થાય છે તેથી ઉપદેશક શાસ્ત્રોનો  
અભ્યાસ કરનારાનું બાહ્યવીર્ય કહેવાય છે

માર્ગો કદુ માયા ય, કામમેગે સમારમે ।

હંતા છેન્તા પગન્મિત્તા, આવસાયાણુગામિણો ॥૫॥

શબ્દાર્થ (૧) માયા-જલકપટ (૨) કરી (૩) માયા કરવાવાળા પુરુષ  
(૪) કામભોજના (૫) સેવન કરે છે (૬) પીતાના સુખની (૭) ઉચ્છિન્ન કરવાવાળા  
પ્રાણીઓ (૮) જન (૯) ઉચ્છિન્ન વધેર (૧૦) કરે છે

**ભાવાર્થ:-** માયા કપટી જીવ કપટ દ્વારા અન્યોનાં ધનાદિ લૂટીને વિષય સેવન કરે છે તથા પોતાના સુખોને પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાવાળા મનુષ્યો પ્રાણીઓનાં અગોના છેદન લેદન આદિ કરે છે, માયા કપટવાળા ક્રોધ, માન, દોષ, વગેરે અવગુણોથી ભરેલ હોય છે, એક અવગુણની ઉપેક્ષા કરતા અનેક અવગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે અને કષાય છે તે જીવોને અધમ ગતિમાં લઈ જવામાં સહાયક બને છે અધમગતિમાં જ ઉત્પન્ન કરાવે છે અનંતાનુંબંધી કષાયો જીવોની ગતિ નરકની કહેલ છે અને અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, દોષવાળાની ગતિ તિર્યચની કહેલ છે પાપી જીવો મૃત્યુ બાદ આવી અધમ ગતિઓમાં ઉત્પન્ન થઈ દુ ખો ભોગવે છે

<sup>૧</sup>મણસા <sup>૨</sup>વચસા <sup>૩</sup>ચૈવ, <sup>૪</sup>કાયસા <sup>૫</sup>ચૈવ અંતસો ।

<sup>૬</sup>આરઓ <sup>૭</sup>પરઓ <sup>૮</sup>વાવિ, <sup>૯</sup>દુહાવિ <sup>૧૦</sup>ય અસંજયા ॥૬॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) મન (૨) વચન (૩) કાયાથી (૪) કાયાની શક્તિ ન હોય તો મનથી (૫) આ લોક અને (૬) પરલોક (૭) બંને માટે જીવોની ધાત કરે છે કરાવે છે (૮) અસયમી જીવો.

**ભાવાર્થ:-** અસયમી જીવો મન, વચન, કાયાથી અથવા કાયાની શક્તિ ન હોય તો મન, વચનથી આલોક તથા પરલોકનાં સુખોની ઇચ્છાથી સ્વય પ્રાણીઓની ધાત કરે છે, અન્ય પ્રાણી જીવોની ધાત કરાવે છે. આવી રીતે ભ્રમણાત્મક બુદ્ધિથી અજ્ઞાની જીવો કર્મ બંધન કરે છે અને પાપાનુબંધન વડે સંસાર ભાવને સ્થિર કરે છે

<sup>૧</sup>વૈરાહં <sup>૨</sup>કુઠ્ઠવૈ <sup>૩</sup>વૈરી, <sup>૪</sup>તઓ <sup>૫</sup>વૈરેહિં <sup>૬</sup>રજ્જતી ।

<sup>૭</sup>પાવોવગા <sup>૮</sup>ય આરંભા, <sup>૯</sup>દુક્લપાસા <sup>૧૦</sup>ય અંતસો ॥૭॥

શબ્દાર્થ (૧) જીવાત કરવાવાળા પુરુષો અનેક જન્મને માટે જીવોની સાથે (૨) વૈરભાવન (૩) કરે છે (૪) નવાં વૈર (૫) કરે છે (૬) પુનઃ (૭) જન્મિષ્યા (૮) પાપ ઉત્પન્ન કરનારી છે (૯) જાતમાં (૧) જન્મને દે છે

ભાવાર્થ:- જીવિષ્યા કરવાવાળા પુરુષો મુક્તિ પામનાર જીવોની સાથે અનેક જન્મને માટે વૈર બાંધે છે અને જોઈ જાયમાં કે બીજા જાયમાં જો જીવો માત્ર કરનારા જીવોને મારે છે ત્રીજા જન્મમાં ફરી મરનાર જીવ મારનારને મારે છે જાવા પ્રકારે વૈરની પરપરા બાંધતી રહે છે જીવિષ્યા પાપને ઉત્પન્ન કરનારી છે તેના વિષાકો દુઃખ રૂપ હોય છે અસાતાશ્ચ હોય છે બધી દિસાથી દૂર રહેવા સમજન પુરુષોએ ઉપયોગ રાખવો તે ક્ષેત્ર કારણ છે

સપરાય ગિયન્ઠિતિ, મન્તુસકારિણો ।

રાગદોષસ્તિયા જાણા, પાપં કુર્મન્તિ તે જહું ॥૮॥

શબ્દાર્થ (૧) સામ્પ્રદાયિક (૨) કર્મ જાપિ છે (૩) સ્વયં (૪) પાપ (૫) કરવાવાળા જીવ (૬) રાગદોષવાળા જીવો (૭) જાણી (૮) પાપ (૯) કરે છે (૧) જહું

ભાવાર્થ:- સ્વયં પાપ કરવાવાળા જીવો સામ્પ્રદાયિક કર્મ જાપિ છે તથા રાગદોષથી જાણી બહુ પાપ કરે છે કવાય મુક્ત (ક્રોધ, માન, માદા, લોભી જીવો) જીવો સામ્પ્રદાયિક કર્મનો બધ જાપિ છે રાગદોષથી મુક્ત મલીન આત્માવાળા જીવો સદસદ વિવેકથી હીન હોવાથી બાહ્યની માફક જાણી છે જાવા મૂખ જીવો જ્ઞાનથી હીનતાના કારણે પાપ કાર્યમાં રત રહે છે જાવા જીવો બધા બાહ્યનીવાળા બધવા

અર્થ સકર્મ્મચીરિય, જાણાં તુ પવેદિતં ।

જ્ઞાતો બકર્મ્મચીરિય, પંચિયાણં સુજેહ મે ॥૯॥

શબ્દાર્થ : (૧) આવા (૨) સકર્મવીર્ય (૩) અજ્ઞાનીઓના (૪) કહી બતાવ્યા (૫) હવે (૬) અકર્મ વીર્ય ઉત્તમ સાધુઓના (૭) સાંભળો (૮) મને

ભાવાર્થ :- અજ્ઞાનીઓના, પ્રમાદીઓના સકર્મ વીર્યની વ્યાખ્યા જણાવી (અજ્ઞાનીઓનું બાલવીર્ય) હવે પંડિતોના અકર્મવીર્યની વ્યાખ્યા જણાવે છે તેને હે શીષ્યો ! તમે ધ્યાન આપી સુણો.

<sup>૧</sup>દવિવૃ<sup>૨</sup>ણં <sup>૩</sup>ચંચળમ્મુકે, <sup>૪</sup>સંવ્વઓ <sup>૫</sup>છિન્ન<sup>૬</sup>બંધણે ।

<sup>૭</sup>પણોલ્લ <sup>૮</sup>પાવકં <sup>૯</sup>કમ્મં, <sup>૧૦</sup>સલ્લ <sup>૧૧</sup>કંતતિ <sup>૧૨</sup>અંતસો ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ : (૧) મુક્તિ જવાને યોગ્ય પુરુષ (૨) બંધનથી મુક્ત (૩) સર્વ પ્રકારના (૪) બંધનને (૫) છેદીને (૬) પાપ કર્મને (૭) છોડી (૮) પોતાના સમસ્ત (૯) કર્મોના (૧૦) ક્ષય કરે છે

ભાવાર્થ - મુક્તિ જવાને યોગ્ય પુરુષ સર્વ પ્રકારના કર્મ-બંધનોને છેદીને આશ્રવદ્વાર રોકીને સર્વ પાપોથી નિવૃત્ત થઈ સર્વ કર્મોના ક્ષય કરે છે રાગદ્વેષ રહિત પુરુષ વીતરાગ કહેવાય છે અને એવા પુરુષો જ મુક્તિ જવા યોગ્ય હોય છે અને એવા પુરુષો અકર્મવીર્યવાળા કહેવાય છે

<sup>૧</sup>નેયા<sup>૨</sup>ઉયં <sup>૩</sup>સુય<sup>૪</sup>ક્ષાયં, <sup>૫</sup>ઉવા<sup>૬</sup>દાય <sup>૭</sup>સમી<sup>૮</sup>હણ ।

<sup>૯</sup>મુજ્જો <sup>૧૦</sup>મુજ્જો <sup>૧૧</sup>દુહાવાસં, <sup>૧૨</sup>અસુહત્તં <sup>૧૩</sup>તહા <sup>૧૪</sup>તહા ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) સમ્યગ્ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવનાર છે તેને મોક્ષના નેતા (૨) કહેવ છે (૩) ગ્રહણ કરી મોક્ષને માટે ઉદ્વેગ કરે છે (૪) વિદ્વાન પુરુષ તેને સમિતિયુક્ત (૫) બાલવીર્ય વાર વાર (૬) દુઃખ આપે છે બાલવીર્યવાળા જેમ જેમ દુઃખો ભોગવે છે (૭) તેમ તેમ તેને અશુભ (૮) કર્મબંધનની વૃદ્ધિ થાય છે

ભાવાર્થ - સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન તથા ચારિત્ર માફતે પ્રાપ્ત કરાવનાર હોય ત્રી વીર્યંકર દેવોએ મોક્ષ માર્ગના નેતા કહેલ છે તેથી જુદિમાન સાધક સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રને સમિતિ મુજબ શ્રદ્ધા કરી મોક્ષને માટે ઉપમવત બને છે પાંડિત વીર્યવાળા સાધક જ સત્ય પ્રવૃત્તિમા રહી આશ્રમને રૂંધી શકે છે બાલવીર્ય દુષ્ટ રૂપ છે બાલવીર્યવાળા છુપે નરક આદિ સ્થાનોમાં ક્રેમત થઈ જમણ કરતા દુષ્ટો ભોગવતા જેમ જેમ દુષ્ટો ભોગવે છે તેમ તેમ અશુભ અધ્યવસાયથી કમ જામન કરતા ઘણા અશુભ કર્મોની વૃદ્ધિ કરે છે જે પુરુષ સચાર દુષ્ટમત સ્વરૂપ વિચારતા હોય તેઓ કમ ખ્યાનમા આત્રણ વધી શકે છે સ્મિર મઈ શકે છે સાંસારિક દરેક કાર્યો આરભમય છે બહી વિદ્વાન પુરુષો બલિષ્ઠ કાળને ભેટા ઘણા આરભ પરિશ્રદ્ધી દ્વર રહી આત્મકસ્થાણુ સાધી શકે છે

ઠાળી વિવિહઠાળાણિ, અહરસતિ જ સંસરો ૧

અણિયતે અવં ઘાસે, જાણવહિ સુહીદિ ય ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઉચ્ચ પદ પર રહેલા સર્વ (૨) પીતપીતાના સ્થાનો (૩) ઠાડે છે (૪) તેમાં સંદેહ નથી (૫) અનિત્ય છે (૬) વાસ છે તે જગ (૭) જે (૮) યાત્રિ તથા (૯) મિત્રોની

ભાવાર્થ :- દેવસેવકના ઈદ્રી તથા સામાનિક દેવો આદિ ઉચ્ચ સ્થાનવાળાઓ તથા મનુષ્યોના યકેવર્તી તથા બળદેવ વામુદેવ, મદામદલિક શાખ આદિ ઉચ્ચપદ પર રહેલા તથા ભોગ ભૂમિમા રહેલાં મુગલો આદિ ઉચ્ચ સ્થાનવાળા તથા સાધારણ મનુષ્યો તિયંથા વગેરેને પીતપીતાના સ્થાન એક દિવસ છોડવા જ પડે છે એટલે મનુષ્ય પામી પરલોકમાં જવું પડે છે તેમાં લેશ માત્ર સંદેહ નથી-સચય નથી જેથી સ્વર્ગલોકના અધવા આ લોકનાં સાંસારિક

સર્વ<sup>૧</sup> સુખો અશાશ્વત જાણી, તથા થોડા કાળના જાણી, અહંકાર, મમત્વને દૂર કરવા, વળી જ્ઞાતિ તથા સ્વજન તથા પ્રિય મિત્ર સાથેના સહવાસ પણ અનિત્ય છે, ઘણા કાળ સુધી બંધવો સાથે રહેવા છતાં અતમાં સદાને માટે વિયોગ થાય છે, બહુ કાળ સુધી ભોગોને ભોગવવા છતાં તૃપ્તિ થતી જ નથી, બહુ કાળ સુધી શરીરનું પોષણ કરવા છતાં શરીર પણ એક દિવસ નાશને પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ<sup>૨</sup> જો પ્રેમથી ધર્મની ચિંતા કરી હોય, ધર્મનું સેવન કરેલ હોય તો તે ધર્મ આ લોકમાં તથા પરલોકમાં અન્ય ભવોમાં સહાયક થાય છે, સુખ પ્રાપ્ત કરાવે છે, જ્યારે ભોગોપભોગના સુખના ભોગવટા પાછળ દુઃખ રૂપ વિપાકો લાખા કાળ સુધી ભોગવવાં પડે છે, તેમ જ ભોગોના સાધનો કદાચ ભોગી જીવોને છોડીને ચાલ્યા જાય છે (ધનસંપત્તિ દુપદ ચઉપદ વગેરે) અગર તો ભોગોના સાધનો છોડી ભોગી જીવ ચાલ્યો જાય છે—મૃત્યુને પામે છે અને અધમ ગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે એમ જાણી ધર્મ આરાધન કરી પ્રાપ્ત થયેલ અમૂલ્ય માનવ ભવને સફળ બનાવવા જાગૃત રહે।

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup>  
 ઇવમાદાય મેદાવિ, અપ્પણો ગિદ્ધિમુદ્ધરે ।

<sup>૧૦</sup> <sup>૭</sup>  
 આરિયં ઉપસંપજ્જે, સત્ત્વધમ્મમકોવિ ચં ॥૧૩॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વેકિત કથનનો (૨) વિચાર કરી (૩) બુદ્ધિમાન મુનિ (૪) પોતાની (૫) મમત્વ બુદ્ધિને (૬) છોડે (૭) કૃતીર્થિક ધર્મોથી (૮) દુષિત ન થયેલ (૯) આર્થ ધર્મને (૧૦) ગ્રહણ કરે

ભાવાર્થ— સામાનિક સર્વ જીવોને ઉચ્ચ કે નીચ સ્થાનો-વાળાને પોતાના સ્થાનો છોડી પરલોકમાં જવું જ પડે છે એમ વિચાર કરીને પોતાની મમત્વ બુદ્ધિને દૂર કરે, સર્વ કૃતીર્થિક ધર્મોથી દુષિત નહિ થયેલ એવા આર્થધર્મ શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ



ધર્મને પ્રકલ્પ કરે, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર રૂપ જે મોક્ષમાર્ગ છે એને ઈર્ષી તીર્થ કરે જેવોએ બાચરેલ માર્ગ એ આશ્રમધર્મ છે અને એ જ માર્ગથી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે

સહ સમરૂપ ણસા, ધર્મસારં સુણેસું વા ।

સમુચ્ચિય ઇ અણગારે, પચ્ચક્કસાધપાવણ ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) શુદ્ધબુદ્ધિથી (૨) ધર્મ સાંભળી (૩) ધર્મના સ્વરૂપને (૪) જાણી (૫) આત્મઉત્તરિત મારે તત્પર (૬) સાધુ (૭) પાપના (૮) પ્રત્યાખ્યાન કરે.

સાવાર્થ:- નિર્મલ બુદ્ધિ દ્વારા અથવા શુદ્ધરૂપ પાસેથી ધર્મને સાંભળીને, ધર્મના સત્ત્વ સ્વરૂપને જાણી જ્ઞાનાદિ શુદ્ધોના ઉપાલ્પનમા પ્રવૃત્ત સાધુ પાપને છોડી નિર્મલ આત્માવાળાં બને છે ચારિત્રને પ્રાપ્ત કરી બાંધેલા ક્રોધોના ક્ષય કરવા પડિત વીચારી કુલ્લ બની રાત્રાદિ બંધનોથી મુક્ત સાધુ ઉત્તરોત્તર શુદ્ધોની વૃદ્ધિ કરવા થકાં પાપના પ્રત્યાખ્યાન કરી નિર્મલ બને છે

જં કિંચુલક્કમં જાણે, આદ્ધવસેમસ્સ અપ્પણો ।

તસ્સેવ અંતરા વિવિં, સિલ્લમં સિલિલેજ્જ પંહિણ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ (૧) જે (૨) પોતાના (૩) આયુષ્યના (૪) ઉપક્રમને (૫) જાણે (૬) એ જ (૭) ક્રમને (૮) વિધિ (૯) સંલેખના (૧૦) પ્રકલ્પ કરે (૧૧) પડિત.

સાવાર્થ - વિદ્વાન સાધક કોઈપણ પ્રકારથી પોતાના આયુષ્યના ક્ષયકાળને જાણે તેા તરત જ સંલેખના-અલ્પસમૂહ રૂપ ધર્મને પ્રકલ્પ કરે આયુષ્યતાને દૂર કરી જીવનની ઇચ્છારહિત બની ભક્ત પરિણા (અજ તથા પાણીના ત્યાગ રૂપ પદની સેવા લઈ શકાય

ભાવાર્થ - સાધુ પોતાના હાથ, પગ આદિ અવગવોને સંકુચિત રાખે તથા સ્થિર રાખવા ઉપયોગ રાખે જેથી અન્ય કોઈ

હવેને દુઃખ ન થાય એ રીતે રહીને અત્ર તથા પાણી આદિ આહાર વિના ત્યાગરૂપ અનશન શરૂ કરીને ઇચ્છિત મરણરૂપ અનશનમાં મર્યાદિત ક્ષેત્રમાં રહેતા થકા થાક લાગે તો સેવા કરાવતા થકા પાંચ ઇન્દ્રિયો તથા મનના વિષભોધી નિવૃત્ત રહીને પાપરૂપ પરિણામને છોડે તથા ભાવાના દોષો દૂર કરી કોઈપણ પ્રાણીને દુઃખ થાય તેવા આપારથી રહિત બની મનના સંકલ્પો-ભૂરા આપારોનો ત્યાગ કરીને અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ પરિપક્વો ઉત્પન્ન થાય તો સમ્યક્ભાવે સંકલન કરતા થકા રાજકેય છોડી ઇન્દ્રિયોને સંકુચિત બનાવી રહે દુલભ એવા સમમતા યોગને પાત્રી સમક્ત કમોનિ ક્ષય કરવા, પડિત મરણની પ્રતીક્ષા કરતા અનશન અનુષ્ઠાનમાં વિચરે.

અણુ માણ ચ માયં ચ, ત પરિણાય પંચિષ્ઠ ।

સાયાગારવણિકુપ, ઉચસતે ગિદે ચરે ॥૧૮॥

રાખ્ઠાર્થ (૧) થોડી પલ્લ (૨) માન (૩) માયા (૪) કડ્ડા વિપાક (૫) નજી (૬) પડિત પુરુષ (૭) સુખથી ભરણીય (૮) રહિત (૯) ઉપચીત-પલ્લ (૧૦) રાજકેયરહિત (૧૧) વિચર.

ભાવાર્થ:- સમમતા ઉપયોગવત રહેનાર ઉત્તમ સાધુને કેળી ચક્રવર્તી આદિ કોઈ પૂજા સત્કાર કરે તથા ભોગોપભોગોના સુખો ભોગવવાનું આમત્રણ કરે તો અરુઠાઈ કરે નહિ કથાયોના વિપાકો દુઃખમય બાણી થોડા પલ્લ કોમ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષન કરે નહિ તેમ જ સુખભોગની તૃષ્ણા રાજે નહિ તપસ્યા કરી ઠાવ ન કરે કદા નને ઉદય થાય તો ઉપયોગ રાખી તેને સંકળ કરે અને જ્ઞાન દશન, ચરિત્રના આરાધનન મોક્ષમાર્ગના રેનાર નજી સમમતા ઉપચીત રહી કોઈપણ કથાયોને હવીને જિતેન્દ્રિય બની સમમ અનુષ્ઠન । અચૂત રહી પડિત વીય મુક્ત રહી ઉપચીતપલ્લ વિચરે.

<sup>૧</sup>પાળે <sup>૩</sup>ય <sup>૨</sup>ળાહવાણ્જા, <sup>૪</sup>અદિન્નપિ <sup>૫</sup>ય ણાદણ .

<sup>૬</sup>સાદિયં <sup>૭</sup>ળ. <sup>૮</sup>સુસં <sup>૧૨</sup>વૂયા, <sup>૧૧</sup>એસ <sup>૧૦</sup>ધમ્મે વુસીમઓ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ . (૧) પ્રાણીઓના પ્રાણને (૨) નહિ (૩) હણે (૪) અદત (૫) લે નહિ (૬) માયા કપટથી (૭) અસત્ય (૮) બોલે (૯) નહિ (૧૦) સાધુને (૧૧) ધર્મ (૧૨) એ છે.

ભાવાર્થ - સાધુ કોઈપણ નાના કે મોટા જીવોના પ્રાણની ધાત કરે નહિ અદત વસ્તુને ગ્રહણ કરે નહિ માયાકપટ કરી જીવો બોલે નહિ જિતેન્દ્રિય સાધુનો આવો શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મ રહેલ છે તેને પોતાના આત્માના શ્રેયને માટે ઉપયોગરાખી પાલન કરે.

<sup>૩</sup>અતિક્કમ્મંતિ <sup>૨</sup>વાયાણ, <sup>૧</sup>મણસા <sup>૫</sup>ચિ <sup>૪</sup>ન પંથણ .

<sup>૬</sup>સવ્વઓ <sup>૭</sup>સંવુદ્ધે <sup>૮</sup>દંતે, <sup>૧</sup>આયાણં <sup>૧૦</sup>સુસમાહરે ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ (૧) મનથી (૨) વચનથી કોઈ જીવને (૩) પીડા દેવાને (૪) (૫) ઇચ્છે (૫) નહિ (૬) બાહ્ય તથા (૭) અભ્યંતર ગુપ્ત રહે (૮) ઇન્દ્રિય દમન કરે (૯) સંયમમર્મા ઉપયોગ રાખી (૧૦) રૂઢી રીતે પાલન કરે

ભાવાર્થ - સાધુ પંચ મહામતોનું ઉલ્લઘન કરી અથવા અહંકારથી, કોઈપણ પ્રાણીને પીડા દેવાની ઇચ્છા કરે નહિ મન વચન કાયાથી કોઈનો તિરસ્કાર કરવા ઇચ્છે નહિ ઇન્દ્રિયોનું, દમન કરતા, યકાં બાહ્ય અભ્યંતર ગુપ્ત રહી મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરાવનાર એવા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિ રૂપ સયમનુ પાલન રૂઢી રીતથી કરતા યકાં વિચરે. એવો સાધુ આચાર છે.

<sup>૧</sup>કહં <sup>૨</sup>ચ <sup>૩</sup>કજ્જમાણં <sup>૪</sup>ચ, <sup>૫</sup>આગમિસ્સં <sup>૬</sup>ચ <sup>૭</sup>પાવગં .

<sup>૧</sup>સવ્વં <sup>૭</sup>તં <sup>૬</sup>ળાણુજાણંતિ, <sup>૮</sup>આયગુત્તા <sup>૯</sup>જિહ્વદિયા ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) પાપ કરેલ (૨) કરાતા હોય (૩) અવિધ્યમાં કરવાના (૪) પાપ (૫) સ્વર્નું (૬) જનુભોજન (૭) કરે નહિ (૮) આત્મમુખે (૯) જિતેન્દ્રિય.

સાવાર્થ - જે સાધુ પોતાના આત્માને ગુપ્ત રાખનાર અને જિતેન્દ્રિય હોય તે અન્ય દ્વારા કરાયેલા પાપકર્મો તથા વર્તમાને કરતા પાપકર્મો તથા અવિધ્યમાં કરવાના પાપકર્મો એ સર્વ પાપકર્મોનું જનુભોજન કરે નહિ. સ્વયં પાપમય વસ્તુઓને જોત્તરે નહિ. પાપકારી કાર્યો સ્વર્ને ફડકે માને નહિ, બહુ જાણે નહિ.

જે યામુદા મહામાળા, વીર અસમસર્વસિણો ।

અમુદ તેસિ પરક્ષત, સફલં હોઈ સઠવસો ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષ (૨) ધર્મના રહસ્યોને જાણતો નથી (૩) જન્યત્માં પૂજનીય ગણાતો હોય (૪) વીર પુરુષ (૫) સમ્યક્ જ્ઞાન રહિત (૬) તેઓના (૭) વ્રતનિયમ તપ આદિ (૮) અમુદ હોય છે (૯) તે સ્વ (૧) કમળધનને ખાદે (૧૧) હોય છે.

સાવાર્થ - જે પુરુષ હોઠોમાં પૂજનીય હોય, મહા સામ્યવાન ગણાતો હોય. યજુની સેનાનું વિહારણ કરવામાં સમર્થ હોય, શાસ્ત્રોમાં તથા બાહ્ય આદિમાં અવગાહન કરનાર હોય, કુશળ હોય, પઠિત કહેવાતો હોય, બાહ્ય તપ ત્યાગ આદિ વ્રતોના શ્રદ્ધાથી જન્યત્માં પ્રશસનીય હોય. પરંતુ ધર્મના સ્વરૂપને જાણતો ન હોય, સમ્યક્ત્વ રહિત હોય, મિશ્રાત્મી હોય, સાંસારિક સુખોની ઇચ્છા રૂપ નિવાન સહિત હોય તથા સાધકના અધ્યયન, તપ, જપ નિયમ આદિ ધર્મક્રિયાઓ અમુદ અને કમળધન વમારનાર તથા સંસારપરિભ્રમણની વૃદ્ધિના કારણે જાણવા જોઈએ મિશ્રાત્વ દષ્ટિઓના પરાક્રમ બધા ધર્મજનના આશ્રયી હોય છે, પરંતુ સાંસારિક સુખની ઇચ્છા રહિતની જાણનાથી કરેલ ધર્મ ક્રિયાઓ ધર્મપ્રાપ્તિ કરાવવામાં સહાયકૂળ થાય છે એમ બધી મુમુક્ષુ

આત્માઓએ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ માટે શુદ્ધ આચાર, વ્યવહાર, વિચારો અને સત્યની જરૂર ગણવી

<sup>૧</sup>જે <sup>૨</sup>ય <sup>૩</sup>બુદ્ધા <sup>૪</sup>મહાભાગા, <sup>૫</sup>વીરા સમ્મત્તદંસિણો ।

<sup>૬</sup>સુદ્ધં <sup>૭</sup>તેસિં <sup>૮</sup>પરક્કંત, <sup>૯</sup>અફલં <sup>૧૦</sup>હોઈ <sup>૧૧</sup>સન્વસો ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષ (૨) ધર્મના સ્વરૂપના જાણનાર (૩) મહા ભાગ્યવાન (૪) વીર પુરુષ હોય (૫) સમ્યક્ દષ્ટિ હોય (૬) સંયમ વ્રત, તપ આદિ (૭) તેઓનો (૮) ઉદ્ધમ (૯) કર્મબંધનોમાં અક્લ (૧૦) હોય છે (૧૧) સર્વ

ભાવાર્થ:- જે પુરુષ તત્ત્વના સ્વરૂપને જાણનાર-ધર્મના રહસ્યને જાણનાર હોય, પૂજનીય હોય આઠ કર્મોનો ક્ષય કરવા સમર્થવીર હોય અને સમ્યક્દષ્ટિ હોય તેના સયમ, તપ આદિ સર્વ ધર્મક્રિયાઓ નિદાનરહિત શુદ્ધ નિર્મલ અને કર્મના નાશ માટે હોય છે, મોક્ષને માટે હોય છે, સમ્યક્ત્વદષ્ટિની થોડી પણ ધર્મક્રિયા કર્મક્ષય કરવા અર્થે જ-નિર્જરાના અર્થે જ હોય છે, સંસારપરિભ્રમણને ઘટાડનાર અને સદ્ગતિ તથા મોક્ષના કારણ માટે જ હોય છે

<sup>૧</sup>તેસિંપિ <sup>૨</sup>તવો <sup>૩</sup>જ <sup>૪</sup>સુદ્ધો, <sup>૫</sup>નિક્કલંતા <sup>૬</sup>જે <sup>૭</sup>મહાકુલા ।

<sup>૮</sup>જન્ને <sup>૯</sup>વન્ને <sup>૧૦</sup>વિયાળંતિ, <sup>૧૧</sup>ન <sup>૧૨</sup>સિલોગ <sup>૧૩</sup>પવેજ્જણ ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ . (૧) મોટા કુળના પુરુષો (૨) પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી (૩) પૂજ સત્કાર માટે (૪) તપ કરે (૫) તેના (૬) શુદ્ધ (૭) નથી (૮) કોઈ લોકો (૯) જાણે નહિ (૧૦) પ્રશસા (૧૧) કરે (૧૨) નહિ

ભાવાર્થ:- જે સાધકો મોટા કુળમાં-ઉચ્ચ કુળમાં ઉત્પન્ન થઈ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી પોતાની પૂજ કરાવા અથવા સત્કાર પામવા

તપ આદિ ધર્મ અનુષ્ઠાનો કરે અને પોતાના તપની પ્રશંસા કરે તેના તપ આદિ અનુષ્ઠાનો અશુદ્ધ બનવા એનો અર્થ એ આવે છે કે કોઈ પણ ક્રિયા નિષ્ફળ તો હોતી જ નથી પરંતુ અલ્પપુણ્ય જાંબફળ ફળ પ્રાપ્ત થાય પરંતુ ઈર્મની નિર્જરાદૃષ્ટ ધર્મનો લાભ મળે નથી એ તપનું ફળ નિર્જરાદૃષ્ટ મહાન ધર્મના લાભનું ફળ પ્રાપ્ત થવું એમને તેનાથી વધિત રહે છે એમ બાણી સાંભળે અથવા આવકર્મને પોતાના તપ આદિ ધર્મ અનુષ્ઠાનો સ્વ બુદ્ધિ રાખવા તેમ જ પોતાની પ્રશંસા પાતે કરવી નહિ, ઉત્તર તપસ્યાઓને પ્રશંસા માટે પ્રજટ કરી નિાસાર ન બનાવવા મહાન કષ્ટ વેઠી તપ, લોભ, નિદાર, ગૌરવી આદિ ક્રિયા અનુષ્ઠાનો માન પ્રતિષ્ઠાની ભાવના રાખી નિાસાર ન બનાવવા એમ બાણી સાંભળે, આત્માર્થીઓએ ઉપયોગ રાખી પોતાના ધર્મ અનુષ્ઠાનો જ્ઞાન, તપ, સામાજિક, પીધા, સ્વચ્છ, સ્વચ્છ વર્તેશ શુભ રાખી સફળ બનાવવા બચૂત રહેવું તે એવું કારણ બંધવું

અર્પયિષ્યાસિ પાણાસિ, અર્પ્ય માસેજ્જ સુચ્ચવ ।

સંતેઽમિર્નિષ્કુલે વૃત્તે, ધીયગિદ્ધી સદા અર્પ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) થોડો (૨) આહાર કરે (૩) થોડું જલ પીવે (૪) થોડું (૫) થોડો (૬) સુવતસાધક (૭) કામાશીલ હોય (૮) થોડાદિરહિત (૯) ચિત્તેન્દ્રિય (૧૦) અનાસક્ત (૧૧) થકા (૧૨) ચત્તાવત

સાધાર્થ : સાધુ સ્વચ્છ પાત્ર તથા કુખા નિવારણ માટે તથા પ્રાણોના નિભાવ માટે અર્પ્ય આહાર પાણી લોભવે, અર્પ્ય પીવે, કામાશીલ રહે, થોડાદિ રહિત ચિત્તેન્દ્રિય બની વિષયલોભોમાં અનાસક્ત રહેતા થકા નિદ્રા થોડી કરે, ઉપકરણ થોડા રાખે, ઉલ્લેખી આદિ તપ કરતા ચત્તાવત રહી સ્વચ્છ પાત્રન કરે.

<sup>૧</sup>જ્ઞાનજોગં <sup>૨</sup>સમાહૃદ્, <sup>૪</sup>કાચં <sup>૩</sup>વિડસેજ્જ <sup>૫</sup>સન્વસો ।

<sup>૬</sup>તિતિવહં <sup>૭</sup>પરમ <sup>૮</sup>ળઞ્ઞા, <sup>૯</sup>આમોક્ષાણ <sup>૧૦</sup>પરિવ્વણ્ણાસિ, <sup>૧૨</sup>ત્તિવેમિ <sup>૧૧</sup>॥૨૬॥

શબ્દાર્થ . (૧) ધ્યાનયોગને (૨) ગ્રહણ કરે (૩) શરીરને (૪) વેસિરાવે (૫) સર્વથા (૬) સહન કરવા (૭) ઉત્કૃષ્ટ છે (૮) જાણી (૯) મોક્ષ થાય ત્યાં સુધી (૧૦) સમયમનુ પાલન કરે.

ભાવાર્થ:— સાધુ ધ્યાન યોગને સમ્યગ્ પ્રકારે ગ્રહણ કરી, સર્વ અશુભ વ્યાપારોથી, મન, વચન તથા કાયાને રોકી પરીષદ-ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન થાય તેને સમભાવે સહન કરે, તે આત્મહિતનું કારણ જાણી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતા સુધી સાવધાન રહી સમયમનુ પાલન કરે એમ હું કહું છું

આઠમું અધ્યયન સમાપ્ત.



સૂત્ર કૃત્તાંજ સૂત્ર

આધ્યમન ૬ સુ

ધર્મનામ

કયરે ધર્મને અસ્થાપ, માહુણે મતીમતા ? ।

અંજુ ધર્મ જહાતલ, જિણાણ તં સુણેઈ મે ॥૧॥

અર્થ— (૧) ક્યો (૨) ધર્મ (૩) જતાવેલ છે (૪) કેવળ ધર્મી  
(૫) જમણત મહાવીર (૬) સરલ (૭) ધર્મ (૮) યજ્ઞાત્મક (૯) નિત્યચેતો  
(૧૦) ધર્મ (૧૧) મારા વડે (૧૨) સાક્ષી

સાચાથી— શ્રી જીવુસ્વામી શ્રી સુધર્માસ્વામીને પૂછે છે કે પ્રાણીઓને મારા નહિ તેવો તથા દુર્ગતિમાં પડતા છવેને જાણવે એવો કેવળજ્ઞાની જમણત મહાવીરસ્વામીએ પ્રતિપાદન કરેલ ધર્મ કેવા પ્રકારનો છે ? તેના ઉત્તરમાં શ્રી સુધર્માસ્વામી કહે છે કે શ્રી અને જ્ઞેષ્ઠને છતે તે જિન કહેવાય, તેવા શ્રી જિનેશ્વરને પ્રતિપાદન કરેલ માયા કપટ રહિતનો સરલ ધર્મ તમને હું કહું છું, તે તમે જોહાજ ચિત્તથી સાંભળો

માહુણા સસિયા બેસતા, યજ્ઞાણ અદુ મોક્ષસા ।

પસિયા બેસિયા સુદા, જો ય આરમણિસ્સિયા ॥૨॥

પરિગ્ગમિચિદ્ધાર્ણ, બેરં તેસિં પવહર્ઈ ।

આરમસંખિયા કામા, ન તે દુક્કલચિમોપગા ॥૩॥

શબ્દાર્થ . (૧) બ્રાહ્મણ (૨) ક્ષત્રિય (૩) વૈશ્ય (૪) ચાંડાલ (૫) બ્રાહ્મણ (૬) એષિક (૭) વૈશિક (૮) શુદ્ર (૯) આરંભમાં (૧૦) આસક્ત (૧૧) જેઓ પરિગ્રહમાં (૧૨) આસક્ત (૧૩) અન્ય જીવો સાથે (૧૪) વૈર (૧૫) વધારે છે (૧૬) આરંભમાં (૧૭) આસક્ત (૧૮) વિષય લોભુપ્ત જીવ (૧૯) દુઃખથી (૨૦) છૂટી શકતા (૨૧) નથી

ભાવાર્થ:- બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, ચાંડાલ, બ્રાહ્મણ, વૈશિક તથા શુદ્ર એ બધા જીવો આરંભમાં આસક્ત રહેનારા, પરિગ્રહ મમત્વવાળાં જીવોને આરંભ કરતા જે જે જીવોની ઘાત થાય છે, તે તે જીવોની સાથે વૈર બંધન થાય છે વૈર બંધનથી નવા નવા જન્મ ધારણ કરવા પડે છે, જન્મ છે ત્યાં મૃત્યુ, જરા, રોગ, પ્રતિકૂલતા આદિ દુઃખો રહેલાં છે દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, ધન, ધાન્ય તથા સોનું રૂપ આદિમાં મમત્વવાળા જીવો પરિગ્રહમાં આસક્ત હોય છે, પરિગ્રહ એટલે ચારે બાજુથી ગ્રહણરૂપ ક્રિયા તે પરિગ્રહ કહેવાય, અથવા તે પર વસ્તુમાં મુંઝાવું તે પરિગ્રહ, ચન્ન પીલન, કોલસા બનાવવા, ચુનાઆદિની ભઠ્ઠીઓ ક્રિયાઓથી-વેપારથી ઘણા જીવોની ઘાત થતા મૃત્યુ પામનાર જીવોની સાથે વૈરની વૃદ્ધિ અને અશુભ કર્મોના સચય થાય છે અને અશાતા વેદનીય કર્મોના બંધ કરી અશાતા વેદનીયની વૃદ્ધિ કરે છે, જેનો સેંકડો-હજારો જન્મમાં તે તે કર્મોના વિપાકો ભોગવવાં પડે છે-દુઃખો ભોગવવાં પડે છે, જેમ જમદગ્નિ અને કૃતવીર્યની માફક પુત્ર પૌત્રો સુધી ચાલનારા વૈરના બંધન જીવહિંસાથી બંધાય છે, વિષય લોભુપ્ત જીવો આરંભમાં આસક્ત હોય છે, જેથી તેઓ ભવોલવની વૃદ્ધિ કરાવનાર ને દુઃખના હેતુ રૂપ આઠ કર્મોથી મુક્ત થઈ શકતા નથી, એમ જાણી આત્માર્થી જીવોએ આરંભ અને પરિગ્રહ મમત્વથી દૂર રહેવા ઉપયોગી બની રહેવું તે આત્માને સુખનું કારણ છે

આઘાયકિચ્ચમાહેઽં, નાહઓ વિસંસિગો ।

અન્ને હરંતિ તં વિત્તં, કમ્મી કમ્મેહિં કિચ્ચતી ॥૪॥

શબ્દાર્થ (૧) મૃત્યુ બાદ (૨) દાહ સંસ્કાર આદિ (૩) ક્રિયાઓ કરીને (૪) સાતિવર્મ (૫) અસારિક સુખના ઉત્પન્ન (૬) મૃત્યુ પામનારના (૭) દ્રવ્યને (૮) સ્વજન વગેરે (૯) ઘરણ કરે છે-ને છે (૧) કર્મનો કરનાર એવ (૧૧) બાધિત પાપના વિકલ્પરૂપ (૧૨) દુઃખો ભોગવે છે

સાવાર્થ:- પ્રાણીઓના દશ પ્રકારના પ્રાણોનો નાશ-માત્ર થાય તેને આઘાત-મૃત્યુ કહેવાય છે મૃત્યુ બાદ અગ્નિસંસ્કાર તથા પિતૃપિન્દ આદિ ક્રિયાઓને આઘાત કૃત્મ કહેવાય, તે આઘાત કૃત્મ કર્યા બાદ વિવચ્છોદ્ધત એવો મૃત્યુ પામનારના પુત્ર, સ્ત્રી, બંધવ આદિ સ્વજનો, સાતિવર્મ વગેરે દુઃખવટે કપાયેલ-ગ્રાસ કરેલ (મૃત્યુ પામનારના) દ્રવ્યને સૌ લઈ લાય છે જાન પાકી છે છે અને ધન સમ્પત્તિ કરતાં બાધિતા પાપકર્મના વિપાકો-ફળરૂપ દુઃખો કર્મ-કરનારાઓને જ ભોગવવાં પડે છે એકેન્દ્રિય એવોને ચાર પ્રાણ હોય, બે ઇન્દ્રિયોને છ પ્રાણ હોય, ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા એવોને સાત પ્રાણ હોય, ચાર ઇન્દ્રિયવાળા એવોને આઠ પ્રાણ હોય, પાંચ ઇન્દ્રિય યજ્ઞ જ એવો મનુષ્ય તિર્યચ્છ, દેવ નારકી એવોને દશ પ્રાણ હોય છે સમુચ્છિન્ન મનુષ્યોને આઠ પ્રાણ હોય છે, સમુચ્છિન્ન તિર્યચ્છ પાંચ ઇન્દ્રિયને નવ પ્રાણ હોય છે પાંચ ઇન્દ્રિયના પાંચ પ્રાણ મન-બલ, વચનબલ, કાચબલ, શાસ્ત્રોચાસ, આયુષ્ય એ દશ પ્રાણ કહેવાય.

માયા પિતા ણુસા માયા, મજ્ઞા પુસા ય ધોરસા ।

માલં તે તથ તાણાય સુર્પતસ સકમ્મુણા ॥૫॥

શબ્દાર્થ (૧) માતા (૨) પિતા (૩) પુત્રવધૂ (૪) માધવ (૫) સ્ત્રી (૬) પુત્ર (૭) અથ જાત (૮) નથી સમજ (૯) તે સ્વજનો (૧) તેને દુઃખ ભોગવતાં સમયે (૧૧) રક્ષણ કરના (૧૨) પીતાના કર્મે (૧૩) પીડા પામતા.

**ભાવાર્થ:-** માતા, પિતા, પુત્રવધૂ, બંધવ, સ્ત્રી, પુત્ર, અગ-  
જાત, આદિ સ્વજનો કે જ્ઞાતિવર્ગ તથા ધન દોલત વગેરે પોતાના  
કરેલા કર્મના વિપાકો-ફળરૂપ હુ.ખોથી વર્તમાન ભવમાં કે પરભવમાં  
હુ.ખોથી પીડાતા તે જીવને કોઈપણ ત્રાણ શરણ થવા સમર્થ થતાં  
નથી, હુખમાં ભાગ લઈ શકતાં નથી એમ જાણી આત્માર્થી  
જીવોએ, સાધક જીવોએ, આશ્રવો હિસાથી, અશુભ વિચારોથી,  
અશુભ વચનોથી ત્રણે યોગના અશુભ વ્યાપારથી દૂર રહેવા જાગૃત  
બની ધર્મ આરાધન કરી પરભવનું ભાતુ બાધી ભવિષ્યકાળના  
ભવને સુખરૂપ બનાવવા ઉદ્યમવત બની રહેવું એ પોતાના આત્માને  
શ્રેય છે.

<sup>૧</sup> **અયમટ્** <sup>૨</sup> **સપેહાણ,** <sup>૩</sup> **પરમદ્વાણુગમિયં ।**

<sup>૪</sup> **નિમ્મમ્મો** <sup>૬</sup> **નિરહંકારો,** <sup>૫</sup> **ચરે** <sup>૭</sup> **મિચ્છૂજિણાહિયં ॥૬॥**

**શબ્દાર્થ -** (૧) પૂર્વોક્ત અર્થ (૨) વિચારી (૩) મોક્ષના હેતુરૂપ (૪)  
અનુષ્ઠાનમાં ઉપયોગવત (૫) મમત્વ (૬) અહંકાર દૂર કરી (૭) જિનભાષિત  
ધર્મમાં (૮) મુનિ (૯) વિચરે

**ભાવાર્થ -** સાધુ પૂર્વોક્ત અર્થને વિચારી, (જીવોએ કરેલા  
કર્મો પોતાને એકલાને જ ભોગવવાં પડે છે હુ ખોને ભોગવતાં જીવોને  
અન્ય કોઈ સ્વજન આદિ ત્રાણ શરણ થતા નથી એ વિચારીને )  
ભગવત મહાવીરે મોક્ષ પ્રાપ્તિમાં સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને  
તપરૂપ ધર્મ આરાધન બનાવેલ છે તે ધર્મ આરાધનમાં જાતિમદ,  
ઐશ્વર્ય આદિ આઠ પ્રકારના મદ-અહંકાર તથા બાહ્ય પરિશ્રદ્ધ રૂપ  
સોતુ, રૂપુ, ધન, ધાન્ય ૨કાન આદિ અને આલેખ્યન્તર પરિશ્રદ્ધરૂપ  
પૂજા, સત્કાર, પ્રતિષ્ઠા આદિ સોળ પ્રકારના કષાયો તથા નવ પ્રકારના  
નોકષાયો રૂપ પરિશ્રદ્ધ બાહ્ય તત્ત્વોનો ત્યાગ કરીને, રાગદ્વેષ રહિત  
બની, મુનિ સયમનું પાલન કરે સયમ પાલનમાં શિથિલતા

સેવનારની ગતિ શ્રી કથૈકાલિક સૂત્ર અ. ૫ ઉદ્દેશો ૬ બીજાની  
ગાથા ૪૬-૪૭-૪૮ માં અધમગતિ કહેલ છે વિચારી સાધકે ભગવત  
રહી સયમનું પાલન કરવું

ચિંતા વિસ્ર વ્ય પુસેય, ગાઈઓ ય પરિંગહ ।

ચિંતા ણ ણંતંગ સોય, નિરવેસ્થો પરિશ્વર ॥૭૥॥

શબ્દાર્થ (૧) ત્યાગ કરી (૨) ખન (૩) પુત્રાદિ (૪) જ્ઞાતિજનો (૫)  
પરિશ્વ (૬) ત્યાગ કરી (૭) અભ્યવર ક્યાયો (૮) શોકાદિ (૯) નિરવેશ  
(૧) નિશ્ચય

ભાવાર્થ - આત્માર્થી સાધક ખન, પુત્રાદિ સ્વજનો, જ્ઞાતિજનો,  
પરિશ્વ તથા આભ્યવર, રાગદ્વેષ, શોક વગેરેનો ત્યાગ કરી-છોડીને  
બાહ્ય પરિશ્વ તથા અભ્યવર મમત્વાદિ ક્યાયો, તૃષ્ણા વગેરેને દૂર  
કરીને-છોડીને મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે સયમ અનુષ્ઠાનમાં ઉપયોગવત  
રહીને સયમ પાલન કરતા વિચરે એ જ આત્માને જન્મમરણાદિ  
દુઃખોનો નાશ કરવાનો અને મોક્ષના સાધતા મુખોની પ્રાપ્તિ કરવાનો  
ઉપાય શ્રી ભગવત મહાવીર સ્વામીએ બતાવેલ છે

પુલ્કયી ઉ ઇગળી યાઠ, તળંકલ્લસયોયગા ।

મંદયા પોયજરાઠ, રસસસેયકલિમયા ॥૮૦॥

શબ્દાર્થ : (૧) પૃથ્વી (૨) પાણી (૩) અગ્નિ (૪) વાયુ (૫) વન  
(૬) વન (૭) બીજ (૮) ઇલા (૯) પોતળ (૧) જરાયુ (૧૧) રસજ (૧૨)  
સ્ત્રોત (૧૩) ઉદિત

ભાવાર્થ - પૃથ્વી પાણી અગ્નિ વાયુ વનસ્પતિ, વૃક્ષ,  
બીજ, વૃદ્ધ આદિ એકેન્દ્રિય એટલે એક જ ઇન્દ્રિય તે ફક્ત શરીરવાળા

તથા ઇંડાથી ઉત્પન્ન થતાં પક્ષીઓ, પોતથી ઉત્પન્ન થતાં હાથી વગેરે, જરાયુથી ઉત્પન્ન થતાં ગાય, ભેંશ, બળદ આદિ ચારપગવાળા તથા મનુષ્યો વગેરે સ્થળચર, રસોમાં ઉત્પન્ન થતાં કીડા વગેરે બેઇન્દ્રિયાદિક, પરસેવામાં ઉત્પન્ન થતા જૂ, માકડ વગેરે, પૃથ્વી ફેાડીને ઉત્પન્ન થતા તીડ આદિ બધા જીવરૂપ છે—જીવ છે જેમાં પ્રથમના એકેન્દ્રિયના પાચ ભેદમાં સૂક્ષ્મ અને બાહર એમ બે પ્રકારે છે તથા પ્રચીપ્ત અને અપચીપ્ત એવા પણ ભેદ એ સર્વ જીવોમાં રહેલા છે, જીવોને જાણવાથી જ તે જીવોની દયા પાળી શકાય

<sup>૧</sup>એતે<sup>૨</sup>હિં <sup>૩</sup>છહિં <sup>૪</sup>કા<sup>૫</sup>એહિં, <sup>૬</sup>તં વિજ્ઞં પરિજાણિયા ।

<sup>૭</sup>મનસા <sup>૮</sup>કાય વક્ષેણં, <sup>૧૦</sup>જારંભી <sup>૧૨</sup>જ પરિગ્રહી ॥૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ પ્રકારે (૨) છ (૩) જીવકાય (૪) તેને (૫) વિદ્વાન પુરુષ (૬) જીવ જાણીને (૭) મન (૮) વચન (૯) કાયાથી (૧૦) આરંભ (૧૧) પરિગ્રહ (૧૨) ન કરે

ભાવાર્થ :— પડિત સાધક ઉપરોક્ત છ પ્રકારના, છકાયના જીવોને જાણીને મન, વચન, કાયાથી તેનો આરભ કરે નહિ. તેની ઘાત કરે નહિ, તેને પરિતાપ ઉત્પન્ન થાય તેવા કાર્યોથી અલગ રહે. પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ પાચ સ્થાવર જીવો છે જેને ફક્ત એક શરીરરૂપ એક જ સ્પર્શ ઇન્દ્રિય છે તેમાં સૂક્ષ્મ અને બાહર એવા બે ભેદ છે બેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિય, ત્રૌઇન્દ્રિય અને પચેન્દ્રિય એ ત્રસ જીવો છે તે સર્વ જીવોના પ્રચીપ્તા અને અપચીપ્તા એવા બે ભેદ રહેલ છે, તે સર્વ જીવોને જ્ઞાનથી જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાથી તેના આરભનો—હિંસાનો ત્યાગ કરવો તથા પરિગ્રહનો પણ ત્યાગ કરવો, એવો સાધુ ધર્મનો આચાર છે જીવની દયા પાળવી તે આત્માને મહાન સુખતુ કારણ છે તે વર્તમાન ભવમા

પણ મુખનું કારણ છે બાણીને આત્માર્થી હવેબે હવેકિ સાધી દૂર  
રહેવું તે આત્મમેવનો માર્ગ છે

મુસાવાયં પહિર્લં ચ, રંગર્હં ચ અજાણ્યા ।

સત્પાદાણાઈ લોગસિ, ન ચિજ્જં પરિજાણિયા ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) બહુ બોલવું (૨) મૈથુન સેવન (૩) પરિશ્રમ (૪)  
અદત્તાદાન (૫) સર્વ ભોક્તા (૬) શસ્ત્ર તથા (૭) કમ પ્રહલુસમાન (૮) નબળા  
(૯) વિદ્વાન સાધક

સાવાયર્થ - અસત્ય વચન બોલવું મૈથુન સેવન કરવું,  
પરિશ્રમ બહુ કરવો. કોઈ વસ્તુને અદત્ત બહુ કરવી, તે આ સર્વ  
ભોક્તા-જગતમાં શસ્ત્ર સમાન તથા આઠ પ્રકારના કમ બધનના  
કારણરૂપ છે એમ બાણીને વિદ્વાન મુનિએ જ્ઞાનથી બાણી પ્રત્યા  
જ્ઞાનથી તેનો સ્વયં ત્યાગ કરવો. અને પાપ મહાવ્રતરૂપ સ્વયં  
પાતનમાં બગૃત બની વિચરવું તે આત્મમેવનું કારણ છે

પહિર્લંચર્ણં ચ મયર્ણં ચ, પહિલ્લુસ્સયણાણિ ચા ।

ધૂણાદાણાઈ લોગસિ, તં ચિજ્જં પરિજાણિયા ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) માયા કપટ (૨) ભોક્તા (૩) કોષ (૪) માન (૫) ત્યાગ  
કરવો (૬) કમ બધનના કારણ છે (૭) સર્વભોક્તા (૮) તેને (૯) વિદ્વાન મુનિ  
(૧) નબળો.

સાવાયર્થ - માયા કપટ ભોક્તા, કોષ, માન એ સર્વ કપાયો.  
સર્વ ભોક્તામાં કમ બધનના કારણ બાણી વિદ્વાન મુનિ તેનો ત્યાગ  
કરે જે સાધકમાં પ્રથમના બાર કપાયો ન હોય તેના પાપ મહાવ્રતો  
સર્વ બાણી. તેથી મહાવ્રતોને સર્વ બનાવવા કપાયોનો ત્યાગ

કરવાં ઉપયોગવત રહેવું. સાધકની ગર્વ ધાર્મિક આદિ ક્રિયાઓને માયાકપટ કષાય નિષ્કળ બનાવે છે, લોભ આત્માને વિવેક શુન્ય બનાવે છે, ક્રોધથી જ્ઞાનની હાની થાય છે, માન આત્માને અધમ-ગતિમા લઇ જાય છે એમ જાણી ચારે કષાયોને દૂર કરવા, કષાયોથી સંસારની (જન્મ મરણ) વૃદ્ધિ થાય છે, સંસારમા જીવોને સ્થિર રાખે છે, કષાયોથી જીવો હિંમા, અસત્ય, અદત, મૈથુન સેવન, પરિબ્રહ્મ મમત્વમાં લીન બની અમૂલ્ય માનવલવને વ્યર્થ બનાવે છે એમ જાણી સાધક તથા આત્માર્થી જીવોએ કષાયથી દૂર રહેવું તે સમાધિ સુખનુ કારણ છે.

<sup>૧</sup> ધોયણં <sup>૨</sup> રયણં <sup>૩</sup> ચેવ, <sup>૪</sup> વત્થીકમ્મં <sup>૫</sup> વિરેયણં ।

<sup>૬</sup> વમણંજણ <sup>૭</sup> પલીમંથં, <sup>૮</sup> તં <sup>૯</sup> વિજ્ઞં <sup>૧૦</sup> પરિજાણિયા ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) હાથ-પગ, વસ્ત્રાદિ ધોવા (૨) રંગવા (૩) અસ્તિકર્મ— (૪) જુલાબ લેવો (૫) વમન કરવું (૬) આખમા અજન કરવું (૭) સંયમને નષ્ટ કરવારૂપ કાર્યો (૮) તેને (૯) વિદ્વાન મુનિ (૧૦) જાણે.

ભાવાર્થ — હાથ, પગ, વસ્ત્રાદિને ધોવા વસ્ત્રોને રંગવા, અસ્તિકર્મ એટલે ગુદા દ્વારા બળ વધારવાની ક્રિયા, વિરેચન લેવો, દવા લઈ વમન કરવું, આખમા અજન કરવું, એ બધા કાર્યો તથા હરકોઈ શરીર સરકાર શોભા નિમિત્તે કરવા તે બધા સંયમનો ઘાત કરનારા અને અશુભ કર્મ બધનના કારણ રૂપ તથા તેના વિપાકો હુ અરૂપ જાણીને વિદ્વાન મુનિએ એ સર્વ કાર્યોનો ત્યાગ કરવો એ સાધકને કલ્યાણરૂપ છે

<sup>૧</sup> ગંધમંલ્લસિણાણં <sup>૨</sup> ચ, <sup>૩</sup> દંતપક્ષાલણં <sup>૪</sup> તદ્દા ।

<sup>૫</sup> પરિગ્ગહિત્થિકમ્મં <sup>૬</sup> ચ, <sup>૭</sup> તં <sup>૮</sup> વિજ્ઞં <sup>૯</sup> પરિજાણિયા ॥૧૩॥



શબ્દાર્થ (૧) સુખેષી પદાર્થો (૨) દૂલની માળા (૩) સ્નાન (૪) દત્તમ જન (૫) પરિમલ (૬) શ્રી સેવન (૭) કાર્યો (૮) કમ જાનના કારણ બાધના

સાવાર્થ - શરીરમાં કે વસ્ત્રમાં સુખેષી પદાર્થો લગાવવા, દૂલની માળા પહેરવી, સ્નાન કરવું, દાતને ધોવા, પરિમલ રાખવે, શ્રી સેવન કરવું, જે બધા કાર્યો સાધકને અશુભ કર્મ જાનના કારણે બાધના એ બધા સાવચ અનુકાળે સસાર વૃદ્ધિ રૂપ જન્મ મરણના હેતુ બાધી વિદ્વાન મુનિએ તે સ્વપનો ત્યાગ કરવો તેમ જ શુદ્ધિએને માટે પણ આત્મક્રિતનું કારણ બાધવું

ઉદેસિય કીયંગહં, પામિષ્ઠ જેવ આદ્યં ।

પૂર્વે જાણેસણિજ્ઞં જ, તં વિજ્ઞં પરિજાણિયા ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉદેશીય આધારાદિ (૨) વેથાણુ લાવેલ (૩) ઉપાર લાવેલ (૪) સન્મુખ લાવેલ (૫) આધારથી આધારથી મિશ્ર મયેલ (૬) દોષમુક્ત અશુદ્ધ આધાર (૭) તે બધા આધાર (૮) સાધકને કમ જાનના કારણ બાધી ત્યાગ કરે (૯) વિદ્વાન મુનિ.

સાવાર્થ - સાધુને દાન આપવાની સાવનાથી સાધુને ઉદેશીને જનાવેલ આધાર વેથાણુ લાવેલ હોય, ઉપાર લાવેલ હોય, આધાર કર્મી આધારથી મિશ્ર મયેલ આધાર હોય તથા સાધે લાવેલ આધારાદિ સાધુને આથીને ઉત્પત્ત મયેલા સર્વ પ્રકારના દોષમુક્ત આધારાદિ સસાનવૃદ્ધિના તથા અશુભ કમ જાનના કારણ બાધી વિદ્વાન મુનિ દોષમુક્ત આધારાદિને મદલ કરે નહિ અમમના ઘાતક બાધી દોષમુક્ત આધારાદિ મદલ કરે નહિ આવા પ્રકારનો સાધુ આચાર છે નિર્દોષ આધાર મદલ કરે.

<sup>૧</sup> આસૂણિમલ્લિખરાગં ચ, <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> ગિદ્ધુવઘાયકમ્મગં ।

<sup>૭</sup> <sup>૮</sup> <sup>૯</sup> <sup>૧૦</sup> ઉચ્છોલણં ચ કક્કં ચ, તં વિજ્ઞં પરિજાણિયા ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) બળવૃદ્ધિ માટે રસાયનાદિ આહાર (૨) શોભા માટે આખર્મા અંજન લગાડવું (૩) વિષયોમા આસક્ત રહેવું (૪) જેનાથી જીવઘાત થાય તેવા (૫) કાર્યો કરવા (૭) અયત્નાથી હાથ-પગ ધોવા (૮) પીઠી આદિ લગાડવાં (૯) કર્મબંધનના કારણો (૧૦) બાણવા

ભાવાર્થ - શરીરને પુષ્ટ બનાવવા અથવા બળવાન બનવા રસાયન આદિ બલિષ્ઠ આહારને લોગવવો, શોભાને માટે આખમા અંજન લગાડવું, શબ્દાદિ પાત્ર ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા આસક્ત રહેવું, જીવ ઘાત થાય તેવા કાર્યો કરવા, અયત્નાથી અશુચી દૂર કરવા હાથ પગ ધોવા, શરીરમા પીઠી આદિ દ્રવ્યોના લેપ કરવાં, એ સર્વ કાર્યો અશુભ કર્મ બંધનના, સસાર પરિભ્રમણુ જન્મ મરણાદિ હઃખ ઉત્પત્તિના કારણો બાણીને વિદ્વાન મુનિઓએ તે સર્વનો ત્યાગ કરવો તે શ્રેયનું કારણ છે

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> સંપસારી કયકિરિણ, <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup> પસિણાયનનાણિ ચ ।

<sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૭</sup> <sup>૯</sup> સાગારિયં ચ પિંડં ચ, તં વિજ્ઞિ પરિજાણિયા ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) અસયતો સાથે સસારની વાર્તા કરવી (૨) સસારના સાવધ કાર્યોની પ્રશસા કરવી (૩) જ્યોતિષ પ્રશ્નના (૪) ઉત્તર આપવા (૫) શર્યાતરનો (૬) આહાર લેવો (૭) તે બધા કર્મબંધનો કારણુ (૮) બાણી (૯) મુનિ ત્યાગ કરે

ભાવાર્થ :- વિદ્વાન મુનિ અસયતો સાથે સાસારિક વાર્તા કરે નહિ, સાસારિક સાવધ અનુષ્ઠાનો-કાર્યોની પ્રશસા કરે નહિ,

સાવણ કાર્યો—અનુષ્ઠાનો કરવાનો ઉપદેશ આપે નહિ, જ્યોતિષ-  
મંત્રોના ઉત્તર આપે નહિ, શમ્ભાતરના ઘરના આકારાદિ શ્રદ્ધા કરે  
નહિ પાપમય આપારવાણાના તથા કાફ્રમાંસ આદિ વેચનારના  
તેવા હલકી જ્વતિના ઘરના આકાર શ્રદ્ધા કરે નહિ, જો કર્મ  
વિધાન કર્મ જાપનના કારણ, સસાર વૃદ્ધિના કારણ અથવા વિદ્વાન  
મુનિ તેના ત્યાગ કરે

અઘ્નવય ન સિદ્ધિવજ્રા, ચેદ્દાર્ય ચ ણો વય ।

હર્યમર્મ વિધાય ચ, તં વિજ્ઞ પરિમાણિયા ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) જુગારનો (૨) અભ્યાસ (૩) કરે નહિ (૪) પર્વ  
વિરુદ્ધ વાર્તા (૫) કરે (૬) નહિ (૭) હસ્તક્રમ (૮) વાદવિવાદ ન કરે (૯) કર્મ  
જાપન (૧૦) જાણે.

સાવાય— વિદ્વાન મુનિ જુગાર ખેલવાનો, ધન ઉપજાવે નહિ,  
છલોની ઘાત ઘાય તેવા પાપ કાર્યોના અભ્યાસ કરે નહિ તેમ જ  
અન્વજને જોવા પ્રકારની શિક્ષા આપે નહિ ધમ વિરુદ્ધ વાર્તા કરે  
નહિ, હસ્ત કર્મ કરે નહિ કોઈ સાથે વાદવિવાદ કરે નહિ, આ  
જાપ કાર્યો કર્મ જાપનના તથા સસાર વૃદ્ધિના કારણે અર્થીને  
વિદ્વાન મુનિ તેવા કાર્યોથી અલગ રહે.

પાણહાઓય છંસ ચ, ણાલીય વાલલીયય ।

પરકરિય અમમલ ચ, તં વિજ્ઞ પરિમાણિયા ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ (૧) પત્રરખા પહેરવા (૨) જન જોડવું (૩) જુગાર રમવો  
(૪) પખાલી પવન લેવો (૫) અન્વજન (૬) ક્રિયા કરવી (૭) તે સ્વ કર્મ  
જાપનના કારણ (૮) જાણે (૯) મુનિ

**ભાવાર્થ:-** સાધુએ પગરખા પહેરવાં, તાપથી બચવા છત્ર ચોઢવું, જુગાર રમવો, પંખાથી પવન લેવો, અન્યોઅન્ય પરસ્પર ક્રિયા કરવી, એ બધા કાર્યો અશુભ કર્મ બંધનના તથા સસાર પરિભ્રમણ રૂપ જન્મ મરણાદિના હું બની ઉત્પતિના કારણ બાણીને વિદ્વાન મુનિ તેનો ત્યાગ કરે.

<sup>૧</sup> ઉચ્ચારં <sup>૨</sup> પાસવણં, <sup>૩</sup> હરિણસુ <sup>૪</sup> ણ <sup>૫</sup> કરે <sup>૬</sup> મુળી ।

<sup>૬</sup> વિચરેણ <sup>૭</sup> વાવિ <sup>૮</sup> સાહુ, <sup>૯</sup> ણાવમજ્જે <sup>૧૦</sup> કયાહિ ॥૧૯॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) ઝાડો (૨) પેશાબ (૩) હરિ વનસ્પતિ ઉપર (૪) કરે નહિ (૫) સાધુ (૬) અચિત્ત પાણીથી તેના ઉપર (૭) બીજ આદિ સચિત વનસ્પતિ હોય તો તેને ચત્તાથી દૂર કરીને પણ (૮) આચમન કરે નહિ (૯) ક્યારે પણ

**ભાવાર્થ -** સાધુ હરિવનસ્પતિવાળા સ્થાનમાં અગર તો બીજ આદિ પડ્યા હોય તો તેને દૂર કરીને પણ ઝાડો પેશાબ કરે નહિ, તેમ જ તેના ઉપર અચિત્ત જલથી પણ આચમન કરે નહિ, પરંતુ અચિત્ત ભૂમિને પુછીને જલ રહિત સ્થાન તપાસી ઝાડો પેશાબને વોસરાવે અને અચિત્ત જલ વાપરી અશુચિની શુદ્ધિ કરે, વનસ્પતિના જીવોને પોતાના અગ્નો સ્પર્શ કરવાથી પણ તેને પીડા ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી તેને સ્પર્શ કરવાનો પણ સાધકને નિષેધ છે

<sup>૧</sup> પરમત્તે <sup>૨</sup> અન્નપાણં, <sup>૩</sup> ણ <sup>૪</sup> મુંજેજ્જ <sup>૫</sup> કયાહિ ।

<sup>૭</sup> પરવત્થં <sup>૮</sup> અવેલોડવિ, <sup>૯</sup> તં <sup>૧૦</sup> વિજ્જં <sup>૧૧</sup> પરિજાણિયા ॥૨૦॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) ગૃહસ્થના પાત્રમાં સાધુ (૨) અન્ન તથા (૩) પાણી (૪) ન ભોગવે (૫) ક્યારે પણ (૬) તેમ જ વસ્ત્રરહિત હોય તો પણ (૭) ગૃહસ્થના

વસ્ત્ર ભોજને નહિ એ જ્યાં સસાર જમણનાં કારણે (૮) વિદ્વાન મુનિ (૧) જાણી (૧૦) તેનો ત્યાગ કરે.

સાવાર્થ:- વિદ્વાન મુનિ ગૃહસ્થના પાત્રમાં ભોજન કે નહિ, પાણી પણ ગૃહસ્થના પાત્રથી પીએ નહિ અને સાધુ વગર રહિત હોય તો પણ ગૃહસ્થનું વસ્ત્ર વાપરે નહિ, કારણ એ ગૃહસ્થના પાત્ર વાપરવાથી પૂર્વકર્મ અગર પચ્છાત્ત કર્મનો દોષ ભાગવા સક્ષમ છે, કારણ એ તે પાત્ર ગૃહસ્થ કાઢ્યા પાણીથી ધોવે, એ જ રીતે વસ્ત્રને માટે સમજવું, જેથી ગૃહસ્થના પાત્રથી સુધમની વિરાધના મનાના બચથી તથા અશુભ કર્મબંધનનું કારણ બાણી પરપાત્રમાં સાધુ બાહ્ય પાણી ન ભોજવે એટલે તેનો ત્યાગ કરે (પરપાત્રનો તથા પર વસ્ત્રનો).

આસંદી પલિપકે ય, ગિસિરજં ચ ગિહંતરે ।

સંપુષ્કણ સરણ વા, ત વિરજં પરિજાણિયા । ૨૧॥

સાધર્થ (૧) ખાંચી (૨) પસખ ઉપર તથા (૩) ગૃહસ્થના પરમાં જમવા પર આસપાસમાં ગલીમાં (૪) સાધુ બેસે નહિ (૫) ગૃહસ્થને હેમકુશળ પૂછે નહિ (૬) પૂવની સ્થિતિ રમણ ન કરે (૭) આ જ્યાં કાપો સસાર જમણનાં કારણે (૮) જાણી (૯) વિદ્વાન મુનિ તેનો ત્યાગ કરે

સાવાર્થ:- વિદ્વાન મુનિ ખાંચી જમવા પછગ ઉપર જમવા ગૃહસ્થના કોષપલ્લ આગળ ઉપર બેસે નહિ, તેમ જ ગૃહસ્થના પરમાં જમવા બે પર વસ્ત્રના આંતરામાં કે ચેરીમાં બેસે નહિ તેમ જ ગૃહસ્થને હેમકુશળ પૂછના સમાચાર ન પૂછે તથા પૂવની ગૃહસ્થ વાસની કાભોભોની કિંદાઓનું રમણ કરે નહિ. આ સર્વે કાપો અનર્થનાં રૂઢ અને સસાર જમણનાં કારણે બાણી વિદ્વાન મુનિ તેનો ત્યાગ કરે.

<sup>૧</sup> જસં <sup>૨</sup> કિર્તિં <sup>૩</sup> સલોયં ચ, જા <sup>૪</sup> ય <sup>૫</sup> વંદણપૂયણા ।

<sup>૬</sup> સન્વલોયંસિ <sup>૭</sup> જે <sup>૮</sup> કામા, તં <sup>૯</sup> વિજ્ઞં <sup>૧૦</sup> પરિજાણિયા ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) યશ (૨) કીર્તિ (૩) શ્લાઘા (૪) વંદન (૫) પૂજન (૬) સમસ્ત લોકમાં જે (૭) કામભોગો છે (૮) તેને વિદ્વાન મુનિ સંસાર પરિભ્રમણુ (૯) કારણુ બાણી ત્યાગ કરે.

ભાવાર્થ:- યશ, કીર્તિ, શ્લાઘા, વંદન, પૂજન તથા સમસ્ત લોકમાં જે જે કામભોગો છે તે બધા સંસાર પરિભ્રમણના કારણુ બાણી વિદ્વાન મુનિ તેનો ત્યાગ કરે. બહુ દાન દેવાથી પ્રસિદ્ધિ થાય તે કીર્તિ કહેવાય, હરકોઈ કાર્યમાં વિજય પ્રાપ્ત કરે તે યશ કહેવાય, ઉત્તમ જાતિમાં જન્મ, તપ કરવો, તથા શાસ્ત્ર ભણવાથી જગત્માં પ્રસિદ્ધિ થાય તે શ્લાઘા કહેવાય, દેવેન્દ્ર, અસુરેન્દ્ર, ચક્રવર્તી, બલદેવ તથા વાસુદેવ આદિ નમસ્કાર કરે તે વંદન કહેવાય, સત્કાર સહિત વસ્ત્ર આદિ આપે તે પૂજા કહેવાય, આ બધાનો કામભોગોમાં, વિષયોમાં સમાવેશ બાણુવો આ બધા કાર્યોની ભાવના કરવી કે ભોગવટો કરવો તે બધા આત્માને સંસાર વૃદ્ધિના કારણુ બાણી વિદ્વાન મુનિએ તથા આત્માર્થી જીવોએ તેનો ત્યાગ કરવો.

<sup>૧</sup> જેનેહં <sup>૨</sup> ણિન્વહે <sup>૩</sup> મિક્ષૂ, <sup>૪</sup> અન્નપાણં <sup>૫</sup> તદ્વાચિહં ।

<sup>૬</sup> અણુપ્પયાણમન્નેસિં, <sup>૭</sup> તં <sup>૮</sup> વિજ્ઞં <sup>૯</sup> પરિજાણિયા ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે (૨) સંયમની ધાત થાય (૩) સાધુના (૪) અન્ન (૫) જલથી (૬) તેવા પ્રકારના અશુદ્ધ અન્ન પાણી સાધુએ (૭) અન્ય સાધુને (૮) આપવા (૯) તે સંસાર ભ્રમણુ કારણુ બાણી (૧૦) વિદ્વાન મુનિ ત્યાગ કરે.

સાવાર્થ:- જે જન તથા પાણી વડે સાધુના સચમ નદ ધાય તેવા પ્રકારનાં અશુદ્ધ જન પાણી શ્રદ્ધા કરવાં નહિ, છતાં તેવાં જન પાણી કદાચ શ્રદ્ધા થઈ જયાં હોય તો તે જન પાણી જન્ય સાધુઓને આપવા કે પોતાઓ ભોગવવા તે સદા પરિબ્રમણના કારણ જણી વિદ્વાન સાધુ સચમ નદ ધાય તેવા અશુદ્ધ જન પાણી શ્રદ્ધા કરે નહિ તથા શ્રદ્ધા થઈ જયાં હોય તો તેવા આકાશરૂપિ પોતે ભોગવે નહિ અને જન્ય સાધુને આપે નહિ અને આકાશ સેવામાં ઉપયોગ રાખે, સચમનો નિર્વાહ ધાય અને સચમ દૂષિત ન થાય તેવા નિર્દોષ આકાશને શ્રદ્ધા કરે.

एषं वदाम् निगमे, महावीरे महामुणी ।

अणंतनाणदसी से, धम्मं देसित्वं सुतं ॥२४॥

શબ્દાર્થ (૧) અનતજ્ઞાન અનતદશન કુલ, (૨) ભગવત (૩) શ્રી મહાવીર સ્વામીએ (૪) પૂર્વોક્ત પ્રકારનો (૫) નિર્જન્ય (૬-૮) ધર્મોપદેશ (૭) આપેલ છે (૮) સુત ધર્મ તથા ચારિત્ર ધર્મ ૨૫ સચમના રક્ષણ માટે.

સાવાર્થ:- અનતજ્ઞાન અનતદશન કુલ, મહાર તથા આશ્ચન્તર અન્ય રહિત, નિર્જન્ય મહામુનિ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીએ ઉપદેશિત અત તથા ચારિત્રરૂપ ધર્મપાલનના આચારનો ઉપદેશ આપેલ છે ૮ ઉદેશ ૭ ચારને પાર કરવામાં સમર્થ સુત ચારિત્ર રૂપ ધર્મ છે તે તથા હવારૂપ પદાર્થોના સ્વરૂપ જણાવવા ચોક્કસ શાસ્ત્ર હવેના દિન માટે કહી બતાવેલ છે

मानमाणी न भासेज्जा, णेयं संकेज्जा मम्मय ।

मातिहागे पिपण्जेज्जा णणुचितिय पिपांगरे ॥२५॥

શબ્દાર્થ - (૧) ભાષા સમિતિયુક્ત સાધુ ભાષણ કરતા થકા પણ (૨) તેઓને મૌનપણાને ગુણલાભે તેમ જ (૩) મર્મકારી (૪) વચન (૫) બોલે નહિ (૬) માયા કપટ યુક્ત ભાષાને (૭) વર્જિત (૮) વિચાર કરી (૯) ભાષા બોલે

ભાવાર્થ:- જે સાધુ ભાષા સમિતિયુક્ત ભાષા બોલનાર સાધુ વચન વિભાગ જાણવામાં નિપુણ વાણીના સર્વ લેહોને જાણનાર, ઉપદેશ-ભાષણ આપના છતાં મૌનભાવના રૂપ ગુણને પ્રાપ્ત કરે છે. અન્ય કોઈ વ્યક્તિને દુઃખ ઉત્પન્ન થાય, ઘાસકો પડે, તેવી ભાષા સાધુ બોલે નહિ, સત્ય વચન હોય પરંતુ સામી વ્યક્તિને આઘાત લાગે તેવા વચન ન બોલે, કપટયુક્ત વચન બોલે નહિ, બહુ જ વિચાર કરી સત્ય, નિરવધ તથા પ્રિય વચન બોલે તેવા સાધકનો આચાર છે

<sup>૧૦</sup>તત્થિમા <sup>૧</sup>તદ્વ્યા <sup>૨</sup>ભાસા <sup>૩</sup>જં <sup>૪</sup>વદિત્તાડણુતપ્પતી ।

<sup>૫</sup>જં <sup>૬</sup>છન્નં <sup>૭</sup>તં <sup>૮</sup>ન <sup>૯</sup>વત્તન્વં, <sup>૧૦</sup>એસા આણા ણિયંઠિયા ॥૨૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) ત્રીજી (૨) મિશ્ર ભાષા સાધુ ન બોલે તેમ જ (૩) જે ભાષા બોલવાથી (૪) પોતાને પશ્ચાતાપ કરવો પડે તેવી ભાષા ન બોલે તેમ જ (૫) જે વાતને જગતમા લોકો ગુપ્ત રાખતા હોય તેવી મર્મભેદક (૬) ભાષા ન બોલે (૭) આવી (૮) આસા છે (૯) નિમ્ન થોની (૧૦) ભાષાના ચાર પ્રકાર પૈકી

ભાવાર્થ - ભાષાના ચાર પ્રકાર છે સત્ય, અસત્ય મિશ્ર, ચોથી વ્યવહાર ભાષા (સત્ય નહિ મૃષા નહિ તે વ્યવહાર ભાષા કહેવાય) એ ચાર ભાષા પૈકી ત્રીજી મિશ્રભાષા પણ સાધુ ન બોલે, ત્રીજી ભાષામા કાંઈક સત્ય હોય, કાંઈક અસત્ય હોય તેવી મિશ્રભાષા સાધુ ન બોલે, તો પછી બીજી અસત્ય ભાષા તો કેમ બોલાય ? ન જ બોલાય, વળી જે ભાષા બોલવાથી બોલનારને જ પશ્ચાતાપ



કશ્વાનો સમય આવે, તેવી ભાષા પણ ન બોલે, વળી જન્મતા હોઠો જે વાતને છુપાવતાં હોય તેવી ભાષા પણ બોલે નહિ, સત્ય ભાષા પણ સાધુ વિચારીને બોલે, સત્ય હોય પરંતુ સત્ય ભાષા બોલતાં કોઈને આઘાત થતો હોય, લાજથી રૂબાલી હોય, તેવી ભાષા પણ સાધુ ન બોલે, તેવી નિમિષ મહાપુરુષોની આજ્ઞા છે. ભાષા સમિતિયુક્ત ઉપયોગ રાખી ભાષા બોલાય તો કમ જાન ન થાય મારે ભાષા બોલતા પ્રથમ તંત્ર પરિણામનો વિચાર કરી સત્ય નિરવલ અને પ્રિય ભાષા બોલવી તેવો સાધુ આચાર અવશે.

હોલા'વાય' સંહી'વાય, ગો'વા'વાય' ચ નો' વહે ।

દુમ દુમતિ અમણુન્ને, મંચ્વસો તં ણ ચચણ ॥૨૭॥

શબ્દાથ (૧) કલકા સમોપનથી કોઈને બોલાવું (૨) મિત્ર ક્ષી સમોપન કરવું (૩) જોખના સમોપનથી સમોપન કરવું (૪) આવી આપથી બોલવું નહિ (૫) વડીલોને તું તું ક્ષી સમોપન ન કરવું (૬) અપ્રિય લાગે તેવી ભાષા (૭) સાધુ સ્વયાં (૮) આવી વચનો (૯) ન બોલે

ભાવાર્થ— સાધુ નિષ્કુર તથા નીચ સમોપનથી જાન્યને બોલાવે નહિ, તેમ જ હે મિત્ર । એમ પણ ન બોલાવે, તેમ જ ખુશામત આપી બોલતા સમોપનથી ન બોલાવે, તેમ જ વડીલોને તું તું શબ્દથી એવા અપમાનજનક શબ્દથી ન બોલાવે, આવા પ્રકારથી સામાને અપ્રિય લાગે તેવી ભાષાથી સાધુ પુરુષ કોઈને બોલાવે નહિ પરંતુ ભાષા સમિતિયુક્ત વિચારી પ્રિય નિરવલ તથા સત્ય ભાષાથી સાધુ બોલવાના સમયે જ કારણ ઉત્પત્ત થયે જ બોલે.

અકુ'સી'લે સગા' મિત્ર'સ્થ, પો'ત્ર સસ'ગિય' યમ ।

સુહરુ'વા તત્પુ'યસ્મગ્ગા, પદિ'યુ'જ્જે'જ્જ તે વિ'હ ॥૨૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) સાધુ (૨) અકુશીલ રહે (૩) સદા (૪) દુરાચારીઓની સોખત (૫) ન કરે (૬) સુખરૂપ (૭) ઉપસર્ગો હોય છે (૮) કુશીલોની સંગતમાં (૯) સમજે (૧૦) વિદ્વાનમુનિ

ભાવાર્થ - સાધુ સદાને માટે કુશીલોની સોખતથી દૂર રહી સ્વયં કુશીલ બને નહિ સુશીલ રહે, કુશીલોની સોખતમાં સુખરૂપ ઉપસર્ગો હોય છે, જેનાથી સયમ નષ્ટ થાય તેવા ઉપસર્ગોને વિદ્વાન-મુનિ જાણી સમજાવે સહન કરે, કુશીલો પ્રાસુક જલથી હાથપગ ધોવામાં તેમ જ શરીર રક્ષા માટે આધાકર્મી આહાર વાપરવા આદિ દોષ સેવનમાં આસક્ત હોય છે એ રીતે બીજાને તેવા દોષ સેવનમાં જોડવા ઉપદેશક બને છે જેથી સુશીલ સાધુઓએ કુશીલોની સંગત કરવી નહિ

૪ ૧ ૨ ૩  
નન્નત્થ અંતરાણ, પરમેહે, ણ ણિસોયણ ।

૫ ૬ ૧૦ ૮ ૯  
ગામકુમારિયં કિઙ્કું, નાતિવેલં હસે સુણી ॥૨૯॥

શબ્દાર્થ : (૧) અતરાયના કારણે વિના (૨) સાધુ ગ્રહસ્થના ઘરમાં (૩) ખેડે- (૪) નહિ (૫) ગામના બાળકોની સાથે (૬) સાધુ રમત ખેડે નહિ (૭) મર્યાદા મુકી (૮) હસે (૯) સાધુ (૧૦) નહિ

ભાવાર્થ - સાધુ લિક્ષાચરી આદિ કાર્યો માટે ગામના પ્રવેશ કરતા રાગોના કારણે અગર તપના કારણે અશક્ત થયેલ હોય તથા વૃદ્ધાવસ્થાના કારણે સિવાય ગ્રહસ્થના ઘરમાં ખેડે નહિ, ગામના બાળકો સાથે રમત ખેડે નહિ, મર્યાદા છોડી સાધુ અતિ હસે નહિ, કામ ઉત્પાદક હાસ્ય કરે નહિ, સાધુ સમાચારીમાં ઉપયોગવત રહી સયમ પાલન કરે

અનુસુખો હરાલેસુ, જયમાણો પરિમ્બર ।

ચરિયાણ અપ્યમત્તો પુહો તત્પઙ્ગહિયાસણ ॥૩૦॥

શબ્દાર્થ (૧) મનોહર શબ્દાદિ વિષયોમાં (૨) સાધુ ઉત્કૃષ્ટિ ન બને (૩) ચત્તાપૂર્વક (૪) સચમ પાલન કરે (૫) પ્રમાદસેવન ન કરે (૬) બિજાચરી આદિમાં (૬) પરીવહ ઉપસર્ગોથી પીડિત થતા (૭) સમજાવે સહન કરે

ભાવાર્થ :- સાધુ મનોહર શબ્દાદિ વિષયોમાં ઉત્કૃષ્ટિ ન બને, ઉત્સાહ ન લાવે, ચત્તાપૂર્વક સચમનું પાલન કરે, પરીવહ ઉપસર્ગોનો સ્પર્શ થતા દુઃખ ઉત્પન્ન થાય તો સમજાવે સહન કરે, બિજાચરી આદિ કાર્યોમાં પ્રમાદ સેવન કરે નહિ, ઉપસર્ગોમાં દીન બને નહિ, પરીવહ ઉપસર્ગોને નિર્જરતાનું કારણ બાધી ચિત્ત પ્રસન્નતાથી સમજાવે સહન કરે.

હમ્મમાણો જા કુપ્પેઝ્જ, યુચ્છમાણો મં સમલે ।

સુમણે મહિયામિજ્ઞા, જા ય કોલ્લાહલ્લ કરે ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સાધુને કોઈ બ્યક્તિ લાડી આદિથી માર મારે (૨) કોપ ન કરે (૩) અસત્યવચનથી આક્રોશ કરે (૪) મનથી પણ કોપ ન કરે (૬) ચિત્તપ્રસન્નતાથી (૭) મારને ગણીને સહન કરે (૮) વિપરીત વચન તેમ જ સામનો ન કરે (૯) કરે (૧) ।

ભાવાર્થ - કોઈ બ્યક્તિ સાધુને લાડી મારી આદિથી માર મારે, અથવા તો ગાળો આપે વચનથી આક્રોશ કરે, તો પણ સાધુ કોપ કરે નહિ મનથી પણ કોપ ન કરે તથા વિપરીત વચન ન કરે સામનો ન કરે, પરંતુ પ્રસન્ન ચિત્તથી સમજાવ રાખી સહન કરે

<sup>૧</sup>લલ્લે <sup>૨</sup>કામે <sup>૪</sup>ળ <sup>૩</sup>પત્યેજ્ઞા, <sup>૬</sup>વિવેગે <sup>૫</sup>વમાહિણ ।

<sup>૧૦</sup>આયરિયાઈં <sup>૧૧</sup>સિવલેજ્ઞા, <sup>૭</sup>બુદ્ધાણં <sup>૮</sup>અંતિણ <sup>૯</sup>સયા ॥૩૨॥

શબ્દાર્થ . (૧) પ્રાપ્ત થતા (૨) કામભોગોને સેવન કરવાની (૩) ઇચ્છા (૪) ન રાખે (૫) આવી ભાવનાથી એમ જણાય (૬) સાધુમાં વિવેક બુદ્ધિ સારી છે (૭) આવા વર્તનસાથ જ્ઞાની આચાર્ય (૮) પાસે રહી (૯) સદા (૧૦) જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર રૂપ આચાર્યકર્મની (૧૧) શિક્ષાને ગ્રહણ કરે

ભાવાર્થ:- વિદ્વાન સાધુ પ્રાપ્ત થતા કામભોગોને ગ્રહણ કરવા ઇચ્છે નહિ, સેવન કરે નહિ, કદાચ તપના પ્રભાવથી પ્રાપ્ત થયેલ લબ્ધિથી ગમનાદિ શક્તિ પ્રાપ્ત થાય તો પણ તેનો ઉપયોગ ન કરે તે સાધુનો વિવેક જણાય શુદ્ધ આચાર જણાય, તેમ જ બ્રહ્મદત્તની માફક ભોગો માટે નિદાન ન કરે, ગુરુવાસમાં રહી આચાર્ય પાસે સદા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આદિ આચાર્ય કર્મરૂપ શિક્ષા ગ્રહણ કરતા થકા સંયમ પાલન કરે

<sup>૧</sup>સુસ્ત્વસમાળો <sup>૨</sup>ઉવાસેજ્ઞા, <sup>૩</sup>સુપ્પન્નં <sup>૪</sup>સુતવસ્સિયં ।

<sup>૫</sup>વીરા <sup>૬</sup>જે <sup>૭</sup>અસ્તપન્નેસી, <sup>૮</sup>ધિતિમન્તા <sup>૯</sup>જિહંદિયા ॥૩૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) સૂત્ર સાંભળવાનો કામી (૨) સેવા ઉપાસના કરે (૩) ગીતાર્થ (૪) સુતપસ્વીની (૫) વીર પુરુષ (૬) આત્મપ્રસાવાન (૭) ધૈર્યવંત (૮) જિતેન્દ્રિય

ભાવાર્થ - શાસ્ત્રોને સાંભળવાની ઇચ્છાવાળા સાધક ગીતાર્થ તથા સુતપસ્વી ગુરુની સેવા કરતા થકા ઉપાસના કરે, જે પુરુષ કર્મનું વિહારણ કરવામાં નમર્ય છે તથા કેવળજ્ઞાનની ગવેષણા

અણુસુખો વરાલેસુ, જયમાણો પરિવ્વપ ।

ચરિયાય અપ્પમસો પુલ્લો તત્પડહિયાસપ ॥૩૦॥

શબ્દાર્થ (૧) મનોહર શબ્દાદિ વિષયોમાં (૨) સાધુ ઉત્કૃષ્ટિ ન બને (૩) યત્નાપૂર્વક (૪) સમય પાલન કરે (૫) પ્રમાણેવન ન કરે (૬) બિદ્યાચરી આદિમાં (૭) પરીષદ ઉપસર્ગોથી ખીડિત થતા (૮) સમભાવે સહન કરે

સાચાર્ય- સાધુ મનોહર શબ્દાદિ વિષયોમાં ઉત્કૃષ્ટિ ન બને, ઉત્સાહ ન હાવે, યત્નાપૂર્વક સમયનું પાલન કરે, પરીષદ ઉપસર્ગોને સ્પર્શ થતા કુદાજ ઉત્પન્ન થાય તો સમભાવે સહન કરે, બિદ્યાચરી આદિ કાર્યોમાં પ્રમાણ સેવન કરે નહિ, ઉપસર્ગોમાં શ્રેય બને નહિ, પરીષદ ઉપસર્ગોને નિર્જરાનું કારણ બાધી ચિત્ત પ્રસન્ન તાથી સમભાવે સહન કરે

હમ્મમાણો જ કુપ્પેરુજ, વુલ્લમાણો ને સમલે ।

સુમણે મહિયાસિજ્ઞા, જ ય કોલાહલ કરે ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સાધુને કોઈ બ્યક્તિ લાઠી આદિથી માર મારે (૨) કોપ ન કરે (૩) અસત્વવચનથી આક્રોશ કરે (૪) મનથી પણ કોપ (૫) ન કરે (૬) ચિત્તપ્રસન્નતાથી (૭) મારને માલોને સહન કરે (૮) વિપરીત વચન તેમ જ સામનો ન કરે (૯) કરે (૧) ।

સાચાર્ય - કોઈ બ્યક્તિ સાધુને લાઠી સુઠી આદિથી માર મારે અથવા તો ગાળો આપે વચનથી આક્રોશ કરે, તો પણ સાધુ કોપ કરે નહિ મનથી પણ ક્રોધ ન કરે તથા વિપરીત વચન ન કહે, સામનો ન કરે, પરંતુ પ્રસન્ન ચિત્તથી સમભાવ રાખી સહન કરે.

આધાર રૂપ છે, તે પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ જાણવો. આઠ કર્મોનો નાશ કરવા સમર્થ હોય તે વીર પુરુષ કહેવાય.

<sup>૧</sup>અંગિદે <sup>૨</sup>સદ્ધાસેસુ, <sup>૩</sup>આરંભેસુ <sup>૪</sup>અણિસ્સિણ ।

<sup>૫</sup>સન્વ <sup>૬</sup>તં <sup>૭</sup>સમયાતીત, <sup>૮</sup>જમેતં <sup>૯</sup>લવિયં <sup>૧૦</sup>વહુ ॥૩૫॥

શબ્દાર્થ . (૧) આસક્તિરહિત (૨) શબ્દ રૂપ રસ ગંધ સ્પર્શમાં (૩) સાવધ (૪) અનુષ્ઠાનોથી રહિત (૫) સર્વ (૬) હકીકત (૭) જે જિનાગમથી (૮) વિરૂદ્ધ તેનો નિષેધ કરેલ છે (૯) જે મે (૧૦) ઘણી ઘણી (૧૧) હકીકતો કહી (૧૨) તેમાં જિનાગમથી અવિરૂદ્ધનો નિષેધ નથી.

ભાવાર્થ:- સાધુ મનોહર શબ્દ રૂપ રસ ગંધ અને સ્પર્શાદિ વિષયોમાં આસક્ત ન થાય, તથા સાવધ અનુષ્ઠાનો કરે નહિ, એ ઉપયોગ સાધકે સતત રાખવાની જરૂર છે, કારણ કે જીવહિંસા રૂપ જે આરભ છે, તે જન્મ મરણાદિ રૂપ સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરાવનાર છે, એમ જાણી આરભ પરિગ્રહથી દૂર રહેવું, આ અધ્યયનમાં જે જે વિધાનો જિનાગમથી વિરૂદ્ધ છે અને આત્માને અહિત કરે છે તેનો નિષેધ કરેલ છે તેનો ત્યાગ કરવો અને જે સયમને પુષ્ટ કરનાર આત્માને હિતકારક છે તેનું પાલન કરવાનું કહેલ છે.

<sup>૧</sup>અહ્માણં <sup>૨</sup>ચ <sup>૩</sup>માય <sup>૪</sup>ચ, <sup>૫</sup>તં <sup>૬</sup>પરિણાય <sup>૭</sup>પંડિણ ।

<sup>૮</sup>ગારવાણિ <sup>૯</sup>ચ <sup>૧૦</sup>સન્વાણિ, <sup>૧૧</sup>ણિન્વાણં <sup>૧૨</sup>સંઘણ <sup>૧૩</sup>મુણિ ॥૩૬॥

શબ્દાર્થ . (૧) અતિમાન (૨) માયા આદિ (૩) સર્વ કપાયોને (૪) જાણુ (૫) પડિત (૬) સર્વ પ્રકારના (૭) વિષય ભોગોનો ત્યાગ કરી (૮) મોક્ષની (૯) પ્રાર્થના કરે (૧૦) મુનિ

કરવામાં તત્પર, ધૈર્યવાન, ચિત્તેન્દ્રિય હોય, આત્મપ્રજ્ઞાવત વીર પુરુષો આશ્રમ મહાશક્તીની વૈશાલ્ય સેવા કરવાવાળા સાધકો જ આત્મજ્ઞાન અથવા આત્મ કલ્યાણનું જવેવણ કરવા સમર્થ બને છે અને જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રમાં સ્થિર થઈ જીવન પર્વત ગુરુજીવાસમાં સદી જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી શકે છે, પરીપક્ષ ઉપસર્ગો ઉત્પન્ન થતા હોવાને ન પામતા સમજાવે સહન કરતા થકા સમય પાલન કરતા થકા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

ગિદ્દે વૈષ્ણવપાસંતા, પુરિસાદાણિયા મરા ।

તે જીરા વંધણુમ્મુકા, માલકંચલિ જીવિય ॥૩૪॥

સાધનાર્થ (૧) ગુરુસ્થવાસમાં રહેનારા (૨) જ્ઞાનતા લાભને (૩) પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી (૪) જ્ઞાની પુરુષના સત્સંગની અગર (૫) જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા અસુશુ પુરુષને (૬) નખનથી મુક્ત (૭) વીર પુરુષ (૮) અસમર્થ જીવનની (૯) ધમ્મ કરતા નથી.

સાધનાર્થ - ગુરુવાસમાં જ્ઞાન પ્રાપ્તિનો લાભ મળવો દુર્લભ અણુવે, જે સાધકો પ્રમથ્થા લઈ ઉત્તરોત્તર ગુણોની વૃદ્ધિ કરતા રહે છે તેવા મોક્ષાર્થી જ્ઞાની પુરુષોનો આશ્રય કરવા યોગ્ય અણુવે, જે પુરુષો કમંબખનથી મુક્ત છે તેઓ અસમર્થ જીવનની ધમ્મા કરતા નથી ગુરુવાસ છે તે પાસલાઈપ હોઈ ગુરુસ્થાશ્રમમાં જ્ઞાન પ્રાપ્તિનો સંભવ દુર્લભ અણુવે, જેમ અસુશુમાં દ્રીપ છે તે ગુરુતા જીવેને આધાર રૂપ છે, જે જ રીતે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપ થઈ સંસાર સાગરમાં દૂબતા જીવેને સંસાર સાગર તરવામાં આધાર રૂપ છે સંસાર સાગરમાં બટકતા જીવેને થઈ વિશ્રામ રૂપ છે, જાનદ્રીપ છે, મોક્ષાર્થી આત્માઓનો આશ્રય જ અસુશુ જીવે

આધાર રૂપ છે, તે પ્રાપ્ત થવો હુલ્લેલ જાણવો. આઠ કર્મોનો નાશ કરવા સમર્થ હોય તે વીર પુરુષ કહેવાય.

<sup>૧</sup> અંગિદ્રે <sup>૨</sup> સદ્ધાસેસુ, <sup>૩</sup> આરંભેસુ <sup>૪</sup> અણિસ્સિણ ।

<sup>૫</sup> સવ્વ <sup>૬</sup> તં <sup>૭</sup> સમયાતીત, <sup>૮</sup> જમેતં <sup>૯</sup> લવિયં <sup>૧૦</sup> બહુ ॥૩૫॥

શબ્દાર્થ . (૧) આસક્તિરહિત (૨) શબ્દ રૂપ રસ ગંધ સ્પર્શોર્મા (૩) સાવધ (૪) અનુષ્ઠાનોથી રહિત (૫) સર્વ (૬) હકીકત (૭) જે જિનાગમથી (૮) વિરૂદ્ધ તેનો નિષેધ કરેલ છે (૯) જે મે (૧૦) ઘણી ઘણી (૧૧) હકીકતો કહી (૧૨) તેમાં જિનાગમથી અવિરૂદ્ધનો નિષેધ નથી

ભાવાર્થ.— સાધુ મનોહર શબ્દ રૂપ રસ ગંધ અને સ્પર્શોર્મા વિષયોમાં આસક્ત ન થાય, તથા સાવધ અનુષ્ઠાનો કરે નહિ, એ ઉપયોગ સાધકે સતત રાખવાની જરૂર છે, કારણ કે જીવહિંસા રૂપ જે આરભ છે, તે જન્મ મરણાદિ રૂપ સંસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરાવનાર છે, એમ જાણી આરભ પરિત્યજીથી દૂર રહેવું, આ અધ્યયનમાં જે જે વિધાનો જિનાગમથી વિરૂદ્ધ છે અને આત્માને અસ્થિત કરે છે તેનો નિષેધ કરેલ છે તેનો ત્યાગ કરવો અને જે સયમને પુષ્ટ કરનાર આત્માને હિતકારક છે તેનું પાલન કરવાનું કહેલ છે

<sup>૧</sup> અહ્માણં <sup>૨</sup> ચ <sup>૩</sup> માય <sup>૪</sup> ચ, <sup>૫</sup> તં <sup>૬</sup> પરિણાય <sup>૭</sup> પંડિણ ।

<sup>૮</sup> ગારવાણિ <sup>૯</sup> ચ <sup>૧૦</sup> સન્વાણિ, <sup>૧૧</sup> ણિન્વાણં <sup>૧૨</sup> સંધણ <sup>૧૩</sup> મુણિ ॥૩૬॥

શબ્દાર્થ . (૧) અતિમાન (૨) માયા આદિ (૩) સર્વ કષાયોને (૪) જાણુ (૫) પડિત (૬) સર્વ પ્રકારના (૭) વિષય ભોગોનો ત્યાગ કરી (૮) મોક્ષની (૯) પ્રાર્થના કરે (૧૦) મુનિ



આવાથ<sup>૧</sup> - વિદ્વાન મુનિઓ જાતિ માન માયા ક્રોધ દોષાદિ  
 કષાયો તથા સર્વ પ્રકારના કામલોભો ઇન્દ્રિયોના વિષયો, એ જાણ  
 સંસાર ખરિદ્ધમણુ દુષ જન્મ, જરા મરણ, પ્રતિકૂળતા, શેનો આદિ  
 દુ ખના હેતુઓ છે, એમ સમજી તેનો ત્યાગ કરી મુનિ મોક્ષ-નિર્વાણ  
 પ્રાપ્ત કરવા દુષ સંયમનું શુદ્ધ પાલન કરતા યજ્ઞો વિચરે, એ જ  
 સત્ય મોક્ષ માર્ગ છે

નવમુ અધ્યયન સમાપ્ત

## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર

અધ્યયન ૧૦ સુ

### સમાધિ

આયં મર્દ્દસં મણુવીય ઘમ્મં, અંજૂ સમાર્હિં તમિણં સુણેહ ।

અપહિન્ન મિક્કલૂ ઉ સમારિપત્તે, અણિયાણ ભૂતેસુ

પરિવ્વણ્ણા ॥૧॥

સામ્યાર્થ : (૧) કેવળજ્ઞાની ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ (૨) કેવલજ્ઞાન દ્વારા જાણી (૩) સરલ તથા (૪) મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવનાર (૫) ધર્મનું (૬) કથન કહેલ છે તે (૭) ધર્મને (૮) સાબળો (૯) પોતાના તપના ફળની ઇચ્છા નહિ કરવાવાળા (૧૦) સાધુ (૧૧) સમાધિ (૧૨) યુક્ત (૧૩) નિર્માન રહિત (૧૪) જીવધાત રહિત (૧૫) સયમનુ પાલન કરે

ભાવાર્થ - કેવળજ્ઞાની ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ સરલ તથા મોક્ષ પ્રાપ્તિ કરાવનાર ધર્મનું પ્રતિપાદન કરેલ છે, હે શિષ્યો ? તમો એ ધર્મને સાબળો ! પોતાના તપ આદિ વ્રત નિયમોના ફળને નહિ ઇચ્છતા-નહાન રહિત બની, સમાધિયુક્ત પ્રાણીઓની હિંસાથી નિવૃત્ત થઈ સાધુ શુદ્ધ સયમનુ પાલન કરે સમ્યક્ત્વ સહિત શ્રુત અને આસ્ત્રિરૂપ ધર્મ જ મોક્ષ પ્રાપ્તિનો ઉપાય છે અને સંસાર પારબ્રમણ્ય જન્મ મરણાદિ દુખોનો નાશ કરી, શાશ્વતા ઓક્ષના અનંતા સુખો પ્રાપ્ત કરાવનાર પણ એ જ સયમરૂપ ધર્મ છે, એમ જાણી યમનુ પાલન કરવું અને આશ્રવોના કારણરૂપ આરભ પરિબ્રહ્મથી અલ રહેવું એ જ સાધક આગ્રાર છે, વળી ધર્મનું સ્વરૂપ વિશેષ જણાવે છે

ઉત્તુ મહેય તિરિય વિસાસુ, તસા ય જે યાવર જે ય પાળા ।  
 હસ્યેહિ પાર્ણિ ય મજમિસા, અદિમમનેસુ ય ણો ગહેજા ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉત્તુ (૨) અધો (૩) તિરિય (૪) વિસાસુ (૫) તસા અને (૬) યાવર (૭) પ્રાણી રહેલ છે તેને (૮) કામ અપ (૯) પસ (૧૦) વસ રાખી પીડા આપવી નહિ (૧૧) અન્ને (૧૨) નહિ હિસિ (૧૩) વસ્તુ મહત્તુ (૧૪) કરવી નહિ.

ભાવાર્થ - ઉચી વિદ્યામાં, અધો વિદ્યામાં, તિરિય વિદ્યામાં જે તસ અને યાવર છવે રહેલા છે તેઓને સાધક-મુનિએ પોતાના કામ તથા પગ આદિ અભોધાંજ વચ કરી પીડા આપવી નહિ, તેમ જ અન્ને નહિ હિસિ કામ વસ્તુને મહત્તુ કરવી નહિ કારણ કે હિંસા અસત્ય, અહત, મૈથુન અને પરિશ્રદ્ધ મમત્વ એ સર્વ ક્રમભંગનના કારણ છે જેથી મન વચન તથા શરીરની ક્રિયા ઉચ્છ્રવામ નિશ્ચાસ ઉધરસ, છીક, અધિવાસુ આદિ સમયે ઉપયોગ રાખી આરજથી અલગ રહીને કાવ સમાધિનું પાલન કરવું અહો અહતના ત્યાગ સાથે મૈથુન પરિશ્રદ્ધ મમત્વનો પણ ત્યાગ સમજવો, મતપાલનમાં અમત્વનો ત્યાગ પણ સમજવો વીતરાગ દેવ કથિત માર્ગને આત્મકલ્યાણ રૂપ બાળી આચરવો શ્રેયન્કર છે

સુવચ્ચાપચમ્મે ચિતિગિચ્છતિણ્ણે, સાંઠ ચરે આયતુલેપપાસુ ।  
 આય ન કુજ્ઞા રૂદ્ધ જીવિયદ્ધી, અયં ન કુજ્ઞા સુમચમ્મિ મિચ્છુ ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ (૧) અન અને ચારિત્ર (૨) પપનું સુદર રીતિથી પ્રતિપાલન કરવાવાળા પપમ (૩) રૂદ્ધ નહિ કરવાવાળા (૪) પ્રાપ્ત

આહારવાળા (૫) તપસ્વી (૬) સાધુ (૭) આત્મા (૮) સમાન માનવાવાળા (૯) પૃથ્વી આદિ જીવોને (૧૦) સયમ પાલન કરે (૧૧) આશ્રવનુ (૧૨) સેવન ન કરે (૧૩) અસયમી જીવન માટે ધનધાન્યાદિનો (૧૪) સયમ (૧૫) ન કરે.

**ભાવાર્થ:-** શ્રુત અને ચારિત્રરૂપ ધર્મનું કથન કરવાવાળા અથવા ઉપદેશ દેવાવાળા અને તીર્થંકર દેવોએ ઉપદેશેષ ધર્મમાં શકા રહિત પ્રાસુક આહારથી શરીર નિર્વાહ કરવાવાળા ઉત્તમ તપસ્વી સાધુ જગતના સર્વ જીવોને પોતાના આત્માસમાન માની સયમનું પાલન કરે, તથા આ લોકમાં ચિરકાળપર્યંત જીવન જીવવાની ઇચ્છા રાખી આશ્રવોનું સેવન કરે નહિ, અસયમી જીવન માટે ભવિષ્યકાળના ઉપયોગ માટે ધન ધાન્ય આદિ પરિગ્રહ સચય કરે નહિ, તેમ જ જેમ મને દુઃખ અપ્રિય છે એ જ રીતે સર્વ જીવોને દુઃખ અપ્રિય બાણી કોઈ જીવોની હિંસા કરે નહિ અને ઉપયોગવત રહી સર્વ દુઃખોનો નાશ કરનાર સયમનું શુદ્ધ પાલન કરે એવો મુનિ આચાર છે

<sup>૩</sup> સંવિદિયામિનિવ્વુદે <sup>૪</sup> પયાસુ, <sup>૫</sup> ચરે <sup>૧</sup> મુળી <sup>૮</sup> સવ્વતો <sup>૬</sup> વિપ્પમુક્કે । <sup>૭</sup>

<sup>૧૫</sup> પાસાહિ <sup>૧૦</sup> પાળે <sup>૧૧</sup> ચ <sup>૧૨</sup> પુહોવિ <sup>૧૩</sup> સત્તે, <sup>૧૪</sup> દુક્ખેણ <sup>૧૫</sup> અદ્દે <sup>૧૬</sup> પરિનપ્પમાણે ॥૪॥

**શબ્દાર્થ** (૧) સ્ત્રીઓના વિષયમાં (૨) સાધુ પુરુષ પોતાની (૩) સર્વ (૪) ઇન્દ્રિયોને (૫) વશ રાખી જીતેન્દ્રિય અને બહાર તથા આભ્યન્તર (૬) સર્વ બંધનોથી (૭) મુક્ત થઈ (૮) સયમનું પાલન કરે (૯) અત્રગ (૧૦) બ્રાહ્મી વર્ગ (૧૧) જીવો (૧૨) દુઃખોથી (૧૩) આર્ત તથા (૧૪) પરિતાપ પામી રહેલા છે તેને (૧૫) દેખો

**ભાવાર્થ** - સાધુ સ્ત્રીઓના વિષયોમાં અનાસક્ત રહી, પોતાની સર્વ ઇન્દ્રિયોને વશ રાખી જીતેન્દ્રિય બની બાહ્ય તથા આભ્યન્તર, સ્વજનો, ધન, ધાન્ય આદિ બાહ્ય સપત્તિ, તથા માન પ્રતિષ્ઠા આદિ આભ્યન્તર પરિગ્રહ, તથા સર્વ કષાયોના બંધનોથી મુક્ત થઈ દેહ

મમત્વને ધટાઢીને જગતના સર્વ પૃથ્વી આદિ પ્રવક્ષ પવક્ષ પ્રાણી  
 છવો ધોતાના જ વિભાવ લાવથી પથેન્દ્રિયાદિ બધેમાં પાત્ર ઇન્દ્રિ  
 યોના વિવયોના ભોજોપભોજની આસક્તિથી, આશય પરિબલ મમત્વથી  
 તેના વિપાકરૂપ આશયતિરૂપ મસાર પરિબલથી કરતા થકા, ઇન્દ્રિયોના  
 અશુભ વ્યાપારોથી, આત્મ્યાન કરતા થકા મન, વચન, કાયાથી  
 દુષ્ટો ભોજવતા થગ પરિતાપ પામી રહેલા છે, તેને ભેધ તેના  
 દુષ્ટોનો વિચાર કરી મુનિએ સ રમપાલનમા ઉપયોગવત સ્ત્રી અર્થમ  
 પાલન કરવું અને ઠાઠ પણ છવની માત કરવી નહિ, એવો સાધકનો  
 આચાર છે મુમુક્ષુ આત્માનો આચાર છે મનુષ્યભવ સફળ બનાવ  
 વાનો જીવસર છે, બધી ધમ આશયન કરવું

પતેસુ ચાલે ય પક્ષ્વમાણે, પ્રાચક્તી કમ્મસુ પાવરસુ ।  
 અતિવાયતો કીરતિ પાવકમ્મ, મિત્તજમાણે ઉ કરેહ કમ્મે । ૫૭

શબ્દાન્ત (૧) અજ્ઞાની છવ (૨) પૃથ્વીકાય આદિ પ્રાણીઓને (૩)  
 પીડા દેતા થકા (૪) પાપકર્મો કરીને પૃથ્વી આદિ ચેતનિઓમાં (૫) જન્મ કરે  
 છે (૬) સ્વયં છવ દિસા કરી (૭) છવો કરે છે (૮) પાપકર્મ (૯) જન્મ  
 પાસે દિસા કરાવી (૧૦) પાપકર્મો (૧૧) કરે છે

સાવાર્થ:- અજ્ઞાની છવો પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિવયમાં આસક્ત  
 બની પૃથ્વીકાય આદિ પ્રાણીઓને કષ્ટ ખાવે છે સ્વયં છવોની દિસા  
 કરે છે, તથા જન્મ દ્વારા દિસા કરાવી પાપ કર્મો કરે છે, તેના  
 વિપાકરૂપ પાપના કળ ભોજવવાં માટે પૃથ્વીકાય આદિ પ્રાણી છવોમાં  
 વારંવાર ઉત્પન્ન થઈ જન્મ લઈ દુષ્ટોને ભોગવે છે આ રીતે પાપ  
 કર્મો કરી છવો સસાર પરિબલથી કરતા રહે છે એમ બધી સાધક  
 આત્માઓએ હવદિસાથી અલગ રહેવું તે ધોતાના જ આત્માને  
 સમાધિ મુખ્ય કારણ છે

<sup>૧</sup> આદી<sup>૩</sup>ણવિત્તી<sup>૨</sup>વ કરેતિ<sup>૪</sup> પાવં<sup>૫</sup>, મંતા<sup>૬</sup> ઉ<sup>૭</sup> એગંતસમાહિમાહુ<sup>૮</sup> ।

<sup>૯</sup> બુદ્ધે<sup>૧૦</sup> સમા<sup>૧૨</sup>હીય<sup>૧૧</sup> રતે<sup>૧૩</sup> વિવે<sup>૧૪</sup>ગે, પા<sup>૧૫</sup>ર્ણાતિવા<sup>૧૬</sup>ર્તા વિરતે<sup>૧૭</sup> ઠિય<sup>૧૮</sup>પ્પા ॥૬॥

શબ્દાર્થ . (૧) જે પુરુષ દીનવૃત્તિ અથવા લિખારીનો ધંધો કરતો હોય તે પણ (૨) પાપ (૩) કરે છે (૪) જાણી તીર્થંકરોએ (૫) એકાંત (૬) સમાધિનો ઉપદેશ (૭) આપેલ છે તેથી (૮) વિચારવાન (૯) આત્મચિત્ત પુરુષ (૧૦) સમાધિ તથા (૧૧) વિવેકમાં (૧૨) અનુરક્ત રહે (૧૩) પ્રાણાતિ-પાતથી (૧૪) નિવૃત્ત રહે

ભાવાર્થ.— જે પુરુષ કગાલ તથા લિખારી આદિના કરુણા-જનક ધંધો કરતા હોય તેઓ પણ પાપના અશુભ કર્મબંધન કરે છે, કારણે કે તેના અધ્યવસાયો શુદ્ધ હોતા નથી, ત્રણે યોગનો વેપાર અશુભ હોય છે એમ જાણી શ્રી તીર્થંકરદેવોએ ભાવ સમાધિરૂપ અહિંસા પ્રધાન શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મનો ઉપદેશ આપેલ છે લિખારી આદિ કનિષ્ઠ ધધામા આહારની અપ્રાપ્તિ થતાં દુકડા માટે સ્થળ સ્થળ ભટકતા આત્મ રોદ્ર ધ્યાનથી કષાય તથા દુરાચારની વૃદ્ધિને કારણે નરકાદિગતિમાં ઉત્પન્ન થઇ ત્યાં દુ.ખો ભોગવે છે, જેથી સમાધિના ઇચ્છુક વિચારશીલ અને શુદ્ધ ચિત્ત પુરુષ ભાવ સમાધિ-રૂપ સંયમમાં તથા વિવેકમાં અનુરક્ત રહી પ્રાણાતિપાત આદિ સાવધ અનુષ્ઠાનોથી નિવૃત્ત રહે

<sup>૧</sup> સન્વં<sup>૨</sup> જગં<sup>૩</sup> તૂ<sup>૪</sup> સમયાણુપેહી<sup>૫</sup>, પિયમપ્પિયં<sup>૬</sup> કસ્સહ<sup>૭</sup> ણો<sup>૮</sup> કરેજ્ઞા<sup>૯</sup> ।

<sup>૧૧</sup> ઉદાય<sup>૧૨</sup> દીણો<sup>૧૩</sup> ય<sup>૧૪</sup> પુણો<sup>૧૫</sup> વિસન્નો<sup>૧૬</sup>, સપૂયણં<sup>૧૭</sup> ચેવ<sup>૧૮</sup> સિલ્લોચકામી<sup>૧૯</sup> ॥૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) સમસ્ત (૨) જગતને (૩) સમભાવથી (૪) દેખે (૫) સાધુ (૬) કોષ્ઠનુ (૭) પ્રિય (૮) અપ્રિય (૯) નહિ (૧૦) કરે (૧૧) પ્રજાન્યા લઇ પરીષદ પ્રાપ્ત થતા (૧૨) દીનજની (૧૩) પશ્ચાત્ (૧૪) પતિત થાય છે (૧૫) કોષ પૂજા (૧૬) પ્રશ્ન સ્નાના (૧૭) અભિલાષી અને છે

**શાવાર્થ**— સાધુ સમસ્ત જગતને સમભાવથી દેખતા થા  
કેઈનું પ્રિય કે અપ્રિય કરે નહિ નિસર્ગ થઈ વિચરે, પણ કેઈ  
કેઈ સાધક પ્રવચ્ચા બદલુ કરી પરીવહ—ઉપસર્ગો પ્રાપ્ત થતાં ધીવ  
બની જાય છે અને પ્રવચ્ચા છોડી સમમથી બ્રહ્મ માય છે, બળી કેઈ  
સાધક પૂજા તથા પ્રશસના અભિલાષી બની જાય છે અને વિવર  
લોહુપ્ત બની સ્ત્રીઓમાં આસક્ત બની ગૃહસ્થપણને ખાશુ કરે છે,  
તેથી સાધકે સમમમાં ઉપયોગવત રહી વિચરવું

**આહારકં** જેવ નિકામમીણે, નિયામચારી ય ચિંમજ્ઞમેસી ।  
હર્ષીસુ સત્તે ય પુહો ય વાહે, પરિંગાહ જેવ પકુલમાણે ॥ ૮ ॥

**સાવાર્થ** (૧) આધાર્મી (૨) આહારની ઇચ્છા કરનાર (૩) આધાર્મી  
આહાર મટે વિચરનાર (૪) કુશીલપણને (૫) આહાર (૬) સ્ત્રીઓમાં  
(૭) આસક્ત (૮) જ્ઞાની (૯) પૂજક પૂજક વિષયોમાં રાખી જની (૧)  
પશ્ચિમ રાખતો (૧૧) પાપક્રમ કરે છે

**શાવાર્થ**— જે સાધક પ્રવચ્ચા બદલુ કરી આધાર્મી  
આહારની ઇચ્છા કરતો થકો આધાર્મી આહારાદિ માટે અત્યંત  
બ્રમણ કરતો થકો સ્ત્રીઓમાં આસક્ત બની પૂજક પૂજક લાસ્ય,  
વિલાસ, ખાશુ આદિ વિષયોમાં ગુહ બની સ્ત્રી પ્રાપ્તિ માટે, પશ્ચિ  
મકનો સમ્પન્ન કરતો થકો, સમમ ક્રિયામાં લીલો બની, સસારરૂપી  
ક્રિયક્રમાં દસાઈને પાપક્રમોના સમ્પન્ન કરે છે પાપ કર્મોની વૃદ્ધિ  
કરે છે આવા સાધકો સસાર પરિબ્રમણરૂપ જ મ મરણ કરતા  
સસારચક્રમાં બ્રમણ થયાં કરશે. એમ બધી સાધક સમમપાલનમાં  
ઉપયોગ રાખી વિચરે.

વરાણગિદે ણિચય કરેતિ, હમો પુરં સ હર્મમ્હુગ્ગ ।  
તમેહા ર મેર્ગાવિ સમિવસ્ય ધર્મમં, ચરે સુર્ણી સંખ્વસ ચિર્ણમુહ  
॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે પુરુષ પ્રાણીઓની સાથે વેર કરે છે (૨) પાપ-કર્મની વૃદ્ધિ કરે છે (૩) મૃત્યુ પામી (૪) નરકમાં દુઃખદાયી સ્થાનોમાં (૫) ઉત્પન્ન થાય છે (૬) તેથી બુદ્ધિમાન (૭) ધર્મને (૮) જાણી (૯) સર્વ બંધનથી (૧૦) રહિત બની (૧૧) સયમમાં વિચરે (૧૨) મુનિ

ભાવાર્થ.— જે પુરુષો જીવોની હિંસા કરે છે તે મરનાર જીવો સાથે ગૈરને બાધે છે અને પાપકર્મની વૃદ્ધિ કરે છે અને તે જીવ મૃત્યુ પામી દુઃખદાયી નરકસ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ દુઃખોને ભોગવે છે, એમ જાણી બુદ્ધિમાન મુનિએ ધર્મના સ્વરૂપને જાણી વિચારી સર્વ સાવધકાર્યોથી નિવૃત્ત બની જાગૃત બની સયમનું પાલન કરવું જીવો દ્રવ્યસંગ્રહ માટે કર્મ બંધન કરી અનેક જીવોની સાથે ગૈર બંધન કરતો થકો પાપકર્મોના સંગ્રહ કરે છે પશ્ચાત્ત દુઃખદાયી સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યાં પાપ કરનારાને એકલાને જ દુઃખો ભોગવવાં પડે છે

આયં ણ કુજ્ઞા હહ જીવિયદ્દી, અસંજ્ઞમાણો ય પરિઘવણ્જા ।

ળીસમ્મભાસી ય વિણીય ગિદ્ધિ, હિંસન્નિયં વા ણ કંહં કરેજ્ઞા  
॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ : (૧) સાધુ જીવનની (૨) ઇચ્છાથી (૩) દ્રવ્ય ઉપાર્જન ન કરે (૪) સ્ત્રી પુત્ર આદિમાં આસક્ત ન રહે (૫) સયમમાં પ્રવૃત્તિ કરે (૬) વિચારી ભાષા બોલે (૭) વિષયોમાંથી આસક્તિને (૮) દૂર કરે (૯) હિંસા સંબધી (૧૦) કથાઓ (૧૧) ન કરે

ભાવાર્થ — સાધુ આ સસારમાં દીર્ઘકાળ સુધી જીવવાની ઇચ્છાથી તથા મમત્વથી દ્રવ્યનું ઉપાર્જન કરે નહિ, સ્ત્રી, પુત્ર આદિ પરિગ્રહમાં આસક્ત રહેનારાના કડવા વિષકોને જાણી તેમાં આસક્ત રહે નહિ, સયમમાં ઉપયોગવત રહી સયમનું પાલન કરે. વિચાર કરી, નિરવધ, પ્રિય, સત્ય વ્યવહાર ભાષા બોલે, શબ્દાદિ વિષયો ઉપરની આસક્તિ દૂર કરી હિંસા થાય તેવી કથા વાર્તાઓ કરે નહિ.



આહાફલ ષા ણ ણિકામગજ્ઞા, ણિકામયતે ય ણ સપથેજ્ઞા ।  
 ધુણે કરાસઃ અણુવેદમાણે, વિદ્યા ણ સોયં અણવેદસ્વમાણો ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સાધુ પુરુષ (૨) આધાકર્મી આહારની ઇચ્છા ન કરે  
 (૩) આધાકર્મી આહારની ઇચ્છા કરનારનો (૪) પરિચય કરે નહિ (૫) નિર્જન  
 પ્રાપ્તિના હેતુથી (૬) શરીરને (૭) કૃષ્ટ કરે (૮) શરીરની વ્યવસ્થા નહિ કરતા થઈ  
 (૯) શોક આદિ ચિંતાને ઊડી (૧૦) સમય પાલન કરે.

ભાવાર્થ - સાધુ આધાકર્મી આહારની ઇચ્છા ન કરે, સારી  
 આધાકર્મી આહારને ઇચ્છનાર જમણનો પરિચય જણ ન કરે, સારી  
 શહેવાનો કે વાતચિત કરવાનો પ્રસન્ન ઉત્પન્ન થવા ન દે અને નિર્જનતા  
 હેતુએ તપદ્વારા શરીરને કૃષ્ટ કરે, શરીર ઉપરનો મમત્વ નહિ રાખતાં  
 શોક સતાપ આદિ સસાર ભાવરૂપ વિષયોની ચિંતા દૂર કરી સમય  
 પાલનમાં ઉપયોગવત રહી શરીરના મળ સમાન કર્મકૃષ્ટી થઈને  
 ક્ષમ કરે એ જ સાધક કેવળ છે.

પ્રગતમેય અમિષ્યપદ્ધા, एवं पमोक्त्वो न मुसन्ति पास ।  
 एसपमोक्त्वो अमुसे घरेषि, अफोहणे सखरते तबस्मी ॥१२॥

શબ્દાર્થ (૧) સાધુ પુરુષ એકત્વની (૨) ભાવના કરે (૩) એકત્વ  
 ભાવનાથી (૪) નિઃસ્વરતા પ્રાપ્ત થાય છે એને (૫) મિથ્યા (૬) ન (૭) માનો  
 (૮) એકત્વ ભાવનાથી (૯) મોક્ષની પ્રાપ્તિ તથા ભાવ સમાધિએ (૧૦) કોપ ન  
 કરે (૧૧) સ્વર્ગમાં રહત (૧૨) તપસ્વી એ સવર્ગી (૧૩) ક્રોધ છે (૧૪) ભે  
 સ્વ છે એ ભાવનાથી મુક્ત રહી.

ભાવાર્થ - સાધુ એકત્વની ભાવનાથી નિઃસ્વરતા પ્રાપ્ત  
 થાય છે તેને સત્ત્વ માનો, મિથ્યા નહિ માનો, તેમ જ એકત્વની

<sup>૧</sup>આહૃત્વયં <sup>૨</sup>ચેવ <sup>૪</sup>અબુજ્જમાણે, <sup>૫</sup>મમાતિ <sup>૩</sup>સે સાહસંકારિ મંદે ।

<sup>૬</sup>અહો <sup>૭</sup>ય રાઓ <sup>૮</sup>પરિતપ્પમાણે, <sup>૯</sup>અદ્રેસુ <sup>૧૦</sup>મૂઠે <sup>૧૧</sup>અજરામરેવ્વ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) આરંભમાં આસક્ત પુરુષો આયુષ્યનાં ક્ષય હોવાનું (૨) જાણતા નથી (૩) મૂર્ખ જીવો વસ્તુઓ ઉપર (૪) મમતા રાખતા થકા (૫) પાપકર્મો કરે છે (૬) દિવસ રાત્રિ (૭) ધનની ચિંતામાં રહે છે અને પોતાને (૮) અજર અમરમાની (૯) આર્ત બનાવે ધન સપત્તિમાં આસક્ત રહે છે (૧૦) મૂર્ખ જીવો

ભાવાર્થ:- આરંભમાં આસક્ત અજ્ઞાની જીવો પોતાના આયુષ્યનો ક્ષય થવાનો છે તેનો તેને જીવયોગ નથી અને પર-પદાર્થમાં સ્વજન, ધન, સપત્તિ આદિ વસ્તુઓમાં મમત્વ રાખી પાપકર્મો કરતા ડરતા નથી અને રાત્રિ દિવસ આર્તધ્યાન વડે ધનની ચિંતામાં દત્તચિત્ત રહેતા થકા કલેશને લોગવે છે તથા આયુષ્ય ક્ષયના જીવયોગ રહિત પોતાને અજરઅમરમાની ધન સપત્તિમાં આસક્ત બની, અમૂલ્ય માનવલવને વ્યર્થ બનાવી જીવન વ્યયતીત કરે છે એમ જાણી આત્માર્થી જીવોએ સંસારના સ્વરૂપને જાણી, આત્મકલ્યાણરૂપ ધર્મ આરાધન કરવામાં જાગૃત રહેવું.

<sup>૧</sup>જહાહિ <sup>૨</sup>વિત્તં <sup>૪</sup>પસવો <sup>૩</sup>ય સન્નં, <sup>૫</sup>જે <sup>૬</sup>બંધવા <sup>૭</sup>જે <sup>૮</sup>ય પિંગા <sup>૯</sup>ય મિત્તા ।

<sup>૧૦</sup>લોલપ્પતી <sup>૧૧</sup>સેડવિ <sup>૧૨</sup>ય <sup>૧૩</sup>एह <sup>૧૪</sup>મોહં, <sup>૧૫</sup>અન્ને <sup>૧૬</sup>જણા <sup>૧૭</sup>તંસિ <sup>૧૮</sup>હરંતિ <sup>૧૯</sup>વિત્તં ॥

॥૧૯॥

શબ્દાર્થ : (૧) ત્યાગો (૨) ધન (૩) સર્વ (૪) પશુઓ આદિ (૫) બંધવ (૬) પિતા (૭) પ્રિય મિત્ર એ ક્રોધ ઉપકાર કરનાર નથી શરણુભૂત નથી તથાપિ મનુષ્યો સખિઓ ખાટે તેના (૮) વિયોગે રુવે છે ને (૯) પ્રાપ્ત કરે

જે જરૂર પોતાના મુલ્યમાદ (૧) ચોદને (૧૧) જાન્ય (૧૨) લોખા (૧૩) ઠેન  
(૧૪) સંપત્તિને ઢરી લે છે (૧૫) ધનાદિ.

શાવાર્થ:- માતા, પિતા, બાળ, મિત્ર જાદિ સ્વજનો  
 અજર ધન સુપત્તિ વગેરે કોઈ આત્માને ધરણ્યૂત સતા નથી. મુખ  
 તથા દુઃખ પોતાને જોઈલાને જ લોભવર્થ પડે છે, પરજનમાં જ  
 જોઈલો જાણ છે જોમ જાણી સાધકે ધન ધાન્ય મથુ તથા સ્વજનોના  
 મમત્વને ત્યાગી સુખધ છોડી અને આરણ તથા પરિશ્રમથી જનન  
 થઈ આત્મસાધન રૂપદાન, કર્મન અશિશ્નું આરાધન કરવું જોઈ  
 સ્વજન વગેરે પ્રજાની વિશેષે રૂઢન કરે છે અને ગોઠની રૂઢિ  
 કરે છે પરંતુ પોતાના મૂલ્ય બાદ મરનારને જૂલો સ્વજનો જાદિ  
 તેના ધનને ધરણ કરે છે, ધનને વહેણી લઈ જાતક લોજવ છે  
 જોમ જાણી મમત્વને દૂર કરવો મનુષ્યો પોતાના સ્વાર્થ માટે પ્રાણી  
 જીવોની હિંસા કરી કષ્ટ લોજવી ધન ઉપાજન કરી કમની જાણી  
 જાણી ધનને છોડી પરલોકમાં જોઈલા જાણ્યા જાણ છે સ્વામી  
 સુખમીજો તેના જીવતાં પણ ધનાદિમાંથી જાજ પડાવે છે અને  
 મરણ પછી પણ તેના ધનને શ્રદ્ધા કરી જોજ ઉડાવે છે મરનારને  
 કોઈ સ્વજન સાદ કરતા નથી. જોમ જાણી આત્માર્થ જીવોએ પ્રમ  
 આરાધન કરી આત્માનું સાધન કરી લેવું જેથી અવિષ્કાળ સુખરૂપ  
 અને અને શુભવર્તિ પ્રાપ્ત થાય.

सी० जहा रु०मिणा परंता, दुरे परंती परिसंक्रमाणा ।

एव तु मेहादि समिक्ल धम्म, दूरेण पाथ परिवज्जएत्ता ॥२०॥

शब्दाः (१) सिद्धनामधेय (२) धर्मो सिद्धना वासधेय (३) हर हर (४) करता (५) वेभरता दोष (६) करता भद्रा (७) श्री रीति (८) मुनिमान पुष्प (९) विचार करी (१०) धर्मो (११) हर श्री (१२) पापधेय (१३) पापधेय श्री दे.

**ભાવાર્થ:-** જેમ પૃથ્વી ઉપર વિચરતા મૃગલાએ મૃત્યુના ભયની શકાથી સિંહના નિવાસથી દૂર દૂર વિચરે છે, એવી રીતે બુદ્ધિમાન પુરુષે ધર્મનો વિચાર કરીને આત્માના કલ્યાણ માટે પાપકર્મથી દૂર રહી પાપ કાર્યનો ત્યાગ કરવો અને સંયમ પાલનમાં ઉપયોગવત રહેવું, એ જ સાધકનો આચાર છે અને આત્મહિતનું કારણ છે જાણી પાપકર્મનો ત્યાગ કરવો.

સંઘુજ્જમાણે<sup>૧</sup> ઉ<sup>૨</sup> ણરે<sup>૩</sup> મતીમં<sup>૪</sup>, પાવાઉ<sup>૫</sup> અપ્પાણ<sup>૬</sup> નિવટ્ટણ્ણા<sup>૭</sup> ।  
 હિંસપ્પસૂયાહં<sup>૮</sup> દુહાહ<sup>૯</sup> મત્તા<sup>૧૦</sup>, વેરાણુબંધીણિ<sup>૧૧</sup> મહન્મયાણિ<sup>૧૨</sup> ॥૨૧॥

**શબ્દાર્થ .** (૧) ધર્મને સમજવાવાળા (૨) પુરુષ (૩) બુદ્ધિમાન (૪) પાપકાર્યોથી (૫) પોતાને (૬) નિવૃત્ત કરે (૭) હિ સાથી (૮) ઉત્પન્ન કર્મ (૯) દુઃખ ઉત્પન્ન કરાવે છે (૧૦) વૈર ઉત્પન્ન કરાવે છે (૧૧) મહાભય ઉત્પન્ન કરાવે છે (૧૨) એમ જાણીને હિંસા કરે નહિ.

**ભાવાર્થ:-** ધર્મના તત્ત્વને જાણનારા પુરુષ પાપકાર્યોથી અલગ રહે હિસાથી ઉત્પન્ન કર્મ, વૈર ઉત્પન્ન કરાવે છે અને વૈર છે તે મહાભયનું કારણ છે અને દુઃખ ઉત્પન્ન કરાવનાર છે એમ જાણી આત્માથીએ હિંસાથી દૂર રહેવું સમ્યક્ શ્રુત તથા ચારિત્રરૂપ ધર્મ જીવોને ભાવ સનાધિ પ્રાપ્ત કરાવનાર છે અને હિંસા તથા પરિગ્રહ મમત્વ જીવોને નરકાદિ ગતિના દુઃખ ઉત્પાદકના હેતુ છે એમ જાણી આરભ પરિગ્રહથી નિવૃત્ત થઈ સયમ પાલન કરવામાં ઉપયોગવત રહેવું એ મુમુક્ષુ જીવોને તથા સાધકને હિંસાનું કારણ છે

મુસં<sup>૧</sup> ન<sup>૨</sup> વૂયા<sup>૩</sup> મુણિ<sup>૪</sup> અત્તગામી<sup>૫</sup>, ણિવ્વાણસેયં<sup>૬</sup> કલિણં<sup>૭</sup> સમાહિં<sup>૮</sup> ।  
 સયં<sup>૯</sup> ન<sup>૧૦</sup> કુજ્જા<sup>૧૧</sup> ન<sup>૧૨</sup> ય<sup>૧૩</sup> કારવેજ્જા<sup>૧૪</sup>, કરંતમન્નંપિ<sup>૧૫</sup> ય<sup>૧૬</sup> ણાણુજાણે<sup>૧૭</sup>  
 ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) અસત્ય (૨) ન (૩) બોલે અસત્ય વચનના ત્યાગી (૪) મુનિ (૫) સ્વમોકા માત્ર માત્રના આત્માથી (૬) સમગ્ર ભાવ (૭) અથવા મોક્ષ ક્ષેત્ર છે (૮) સમાધિ (૯) મુનિ સ્વયં અસત્ય (૧) નહિ (૧૧) બોલે અત્યંત પાસે પશુ તે (૧) દોષાત્ત સેવન (૧૩) કરાવે નહિ (૧૪) તે દોષો સેવન કરનારને (૧૫) અનુમોદન આપે નહિ

સાવાધ:- મોક્ષગામી સાધુ અત્યંત ન બોલે કારણ કે અસત્ય આદિ સર્વ પ્રતોના દોષથી નિવૃત્ત થવું તે જ મોક્ષરૂપ સમાધિનું સંપૂર્ણ કારણ છે તેથી સાધુ સ્વયં મુખા ન બોલે, અન્ય પાસે મુખા ન બોલાવે મુખા બોલનારને અનુમોદન આપે નહિ અને સર્વ પ્રતોના દોષોને ત્યાગી સયમ પાલન કરે

મૃદે સિયાં જાણ ન દસણજા, અમુચ્છિણ જ ય અન્નસોવબંને ।  
ચિતિમ ચિમુકે જ ય પૂયણ્દી, ન સિલોયગામી ય પરિચ્છણજા ॥૨૩॥

— શબ્દાર્થ (૧) શેષ રહિત શુદ્ધ આકાર (૨) પ્રાપ્ત કરે (૩) વામનાથી રામદેવ કરી (૪) આકારને દૂષિત ન કરે (૫) અમુચ્છિત રહે (૬) આકારમાં આશ્રય ન બને (૭) ધીરજવાન બની (૮) પરિચ્છેદી વિમુક્ત (૯) પૂજનો અર્થ ન બને તથા (૧) કીર્તિની કામના ન કરે (૧૧) સયમ પાલન કરે.

સાવાધ:- ઉદ્ધમનાદિ રેતગતિ યાત્રાથી મેળવેલ શુદ્ધ આકારમાં રામદેવ કરી આકારને દૂષિત ન કરે તથા આકારમાં મૂર્ચ્છિત ન બને તેમ જ વારંવાર આકારનો અભિલાષી ન બને સાધુ ધીરજવાન બની સયમ નિર્વાહ માટે આકાર કરે અને બાહ્ય તથા આંતર પશ્ચિદથી મુખ બની પોતાની પૂજા પ્રશસ્ત્રા તથા કીર્તિની અભિલાષા ન થાયે પણ ઉપયોગમય બની આ માથાબાજના કારણે શુદ્ધ સયમનું પાલન કરે.

ઉત્કૃષ્ટ લાવનાથી સમાધિરૂપ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેમ સત્ય શ્રદ્ધા રૂપી તથા એકત્વ લાવનાથી યુક્ત રહી તપ કરનાર તપસ્વી તથા સત્યમાં રક્ત રહેનાર તથા ક્રોધથી રહિત સાધકને સર્વથી શ્રેષ્ઠ કહેલ છે સાધુ સંસારી જીવોની સહાયતાને ઇચ્છે નહિ, કારણ કે જન્મ, જરા, મરણ, રોગ તથા શોક સતાપથી પૂર્ણ એવા આ જગતમાં, પોતાનાં કરેલાં કર્મથી ભોગવતા દુઃખોથી જીવોનું રક્ષણ કરવા કોઈ અન્ય મનુષ્ય સ્વજન આદિ કે પરિબ્રહ્મ સમર્થ થતા નથી કર્મના કારણે દુઃખદ સંયોગે પ્રાપ્ત થાય છે એમ જાણી આત્માથી એકત્વ લાવનાની વૃદ્ધિ રે અને એ જ મોક્ષ પ્રાપ્તિનો ઉપાય સત્ય અને પ્રધાન છે અથવા લાવ સમાધિ છે તપસ્વી હોય તે ક્રોધ, માન, માયા, લોભને જીતી સત્યમાં રક્ત રહી સંયમ પાલન કરે એ જ સાચી તપસ્યા કહેવાય અને કષાય રહિતની તપસ્યા જ કર્મ ક્ષય કરવાનું સાચું સાધન છે

इत्थीसु यी आरयं मेहुणाओ, परिग्गहं चैव अकुवमाणे ।

उच्चावएसु विमएसु ताई, निस्संसयं भिक्खू समाहिपत्ते ॥१३॥

શબ્દાર્થ (૧) સ્ત્રીઓમાં (૨) અનાસક્ત (૩) મૈથુનથી (૪) નિવૃત્ત પરિબ્રહ્મથી (૫) નિવૃત્ત (૬) વિવિધ પ્રકારના (૭) વિષયોમાં અનાસક્ત (૮) છકાય જીવોના રક્ષક (૯) એવા સાધુ (૧૦) સદેહ રહિત (૧૧) સમાધિને પ્રાપ્ત કરે છે

ભાવાર્થ - જે સાધુ સ્ત્રી સેવન કરતા નથી તથા પરિબ્રહ્મ રાખતા નથી, વિવિધ પ્રકારના ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં અનામક્ત બની રાગદ્વેષ રહિત ધર્મ, છકાય જીવોની રક્ષા કરે છે. તે સાધુ સદેહ રહિત સમાધિને પ્રાપ્ત કરે છે મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે અને એ જ મોક્ષ પ્રાપ્તિનો ઉપાય જાણવો

અરહં રહ ચ અમિમૂય મિવસ્તુ, તળાદ્ધાસ તહ સીયદાસં ।  
 ઘણં ચ દસં ચઢદિયામવજ્જા, સુર્મિમ ચ દુર્મિમ ચ તિતિવજ્જા ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સયમમાં અરતિ અથવા ખેદ (૨) અસયમમાં રતિ અથવા રાગને (૩) ત્યાગી (૪) સાધુ (૫) વૃથા બાદિના (૬) સ્પર્શ (૭) સંપર્શ (૮) ઉપ્પન્ન (૯) યાંસ મચ્છરના (૧૦) સ્પર્શને સહન કરે તથા (૧૧) સુખ (૧૨) દુઃખના સ્પર્શને (૧૩) સહન કરે.

ભાવાર્થ - સાધુ સયમ પ્રત્યે અગુણિ અથવા ખેદ ન કરે તથા અસયમમાં રતિ ન કરે રતિ તથા અરતિનો ત્યાગ કરી, આકાંક્ષા વધના તથા વૃથા સ્પર્શના, શીતના ઉષ્ણના, કાંસ મચ્છરનાં સુગંધ તથા દુઃખના સ્પર્શને તથા સુખા તૃપ્તિના ખરીવક તથા ઉપસર્જને સમભાવે સહન કરે વિષયોમાં બનાસકાંડ રહેનાર પુરુષ ભાવ સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકે છે એમ બહુ સમભાવથી સવનનું પાલન કરવું.

શુષો ઘર્ષણ ચ સમાદિપ્તો છેસ સમાદદ્ધુ પરિવવજ્જા ।  
 ગિહ મ ઘાણ ણધિ ઘાયવજ્જા, સંમિસ્સમાવ પપહે પપાસુ ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ (૧) સાધુ વચનની (૨) ગુપ્તિ રાખનાર (૩) સમાધિને પ્રાપ્ત કરે છે (૪) પ્રસન્ન ભેરના (૫) મહેલ કરી (૬) સવનનું પાલન કરે (૭) ધરને (૮) બનાવે નહિ (૯) ધર કરાવે (૧૦) ન બન્ય પામે (૧૧) સ્ત્રીઓના (૧૨) અધરની (૧૩) ત્યાગ કરે.

**ભાવાર્થ:-** જે સાધુ વચનથી ગુપ્ત રહે તે ભાવ સમાધિને પ્રાપ્ત કરે છે, એમ જાણી શુદ્ધ દેશ્યાને ગ્રહણ કરી સંયમ અનુષ્ઠાનમાં પ્રવૃત્ત રહે માધુ સ્વયં ઘર-મકાન બનાવે નહિ, અન્ય પાસે બનાવરાવે નહિ, સાંસારિક સર્વ કાર્યોથી અલગ રહે, ગૃહસ્થના કાર્યો ન કરે, કરાવે નહિ, તેમ જ તેનું અનુમોદન પણ ન કરે, તથા સ્ત્રીઓથી તદ્દન અલગ રહે, તેના સસર્ગને સંસાર પરિભ્રમણનું કારણ જાણી સર્વથા ત્યાગ કરે

જે કે<sup>૧</sup>લોગમિ<sup>૨</sup> ઉ<sup>૩</sup> અર્કરિય<sup>૪</sup>આયા, અન્ને<sup>૫</sup>ન પુટ્ટા<sup>૬</sup> ધુયન્ના<sup>૭</sup>દિસંતિ ।

આરં<sup>૮</sup>ભસત્તા<sup>૯</sup> ગઢિતા<sup>૧૦</sup> ય લો<sup>૧૧</sup> ઇ<sup>૧૨</sup> ધમ્મં<sup>૧૩</sup> ન જાણંતિ<sup>૧૪</sup> વિમુક્ક<sup>૧૫</sup>સ્વહે<sup>૧૬</sup>ઉ  
॥ ૧૬ ॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) જે કોઈ (૨) આ લોકમાં (૩) આત્માને ક્રિયા રહિત માને છે (૪) અન્ય (૫) પૂછે તેને (૬) મોક્ષનો (૭) આદેશ કરે છે (૮) આરભમાં (૯) આસક્ત (૧૦) વિષયોમાં મૂર્ચ્છિત છે (૧૧) તે જીવો (૧૨) ધર્મને (૧૩) જાણતા નથી (૧૪) મોક્ષના કારણ રૂપ

**ભાવાર્થ:-** આ લોકમાં જે કોઈ આત્માને ક્રિયા રહિત માને છે અને અન્ય કોઈ મોક્ષ સંબંધમાં પૂછનારને અક્રિયાવાદને મોક્ષનું કારણ બતાવે છે આરભમાં આસક્ત અને વિષય ભોગોના મૂર્ચ્છિત જીવો મોક્ષના કારણરૂપ ધર્મના સ્વરૂપને જાણતા નથી આ જગતમાં સાંખ્ય આદિ દર્શનવાળા આત્માને ક્રિયા રહિત માને છે આત્મા સર્વવ્યાપી માનતા હોવાના કારણે આત્માને ક્રિયા રહિત હોવાનું માને છે, જેથી તેમની માન્યતા અનુસાર ક્રિયા રહિત આત્મામાં બધા મોક્ષનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી છતાં અક્રિયાવાદના મોક્ષ હોવાનો ઉપદેશ તથા આપે છે અને વિષય ભોગોમાં આસક્ત



બની આરભના કાર્યો લોભન આદિના પથન પાથન તથા સ્નાન  
આદિ સાવધ કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત રહે છે આવા ભવો અન્ધ કથનીઓ  
પોતે ક્રિયા કરતા થકા ક્રિયાને નહિ માનનારા મીઝાત્મી ભવો  
મીઝાના કારણરૂપ સુત અને આરિતરૂપ ધર્મને નહિ જાણતા કોવાથી  
અનતાનત કાળપર્યંત સસાર પરિભ્રમણરૂપ ચક્રવામાં ફસાઈ જન્મ  
મરણાદિના દુઃખો લોભવતા પશ્ચિમણ કર્યા કરશે.

પુરો ય છદ્વા હૃદ માણવા ઇ, કિરિયાકિરીય ચ પુરો ય વાય ।

જાયસ્સ ઘાલસ્સ પકુન્થ વેદં, પચ્છવતી વૈરમસંજતસ્સ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) આ લોકમાં (૨) મનુષ્યોની (૩) ભિન્નભિન્ન (૪)  
અથવા કોઈ (૫) ક્રિયાવાદને માનનારા (૬) કોઈ અક્રિયાવાદને માનનારા (૭)  
પચ્છ પચ્છ (૮) વાદને માનનારા (૯) જન્મેષ (૧૦) પ્રાણના (૧૧) કાળી-  
માત કરી પોતાના સુખને પ્રાપ્ત કરે છે (૧૨) દેહને (૧૩) અસંયતી ભવો  
(૧૪) આ રીતે વૈરને (૧૫) વધારે છે

ભાવાર્થ - આ જગતમાં મનુષ્યોના અભિપ્રાયો-કોઈ ભિન્ન  
ભિન્ન હોય છે તેથી કોઈ ક્રિયાવાદને માને છે, તે કોઈ અક્રિયાવાદને  
માને છે આવા પ્રકારની અનેક પ્રકારની રુચિવાળા ભવો આરભ  
અને વિવયોમાં આસક્ત લેઈ તરતના જ મેલ બાળકના દુક્રમ કરી  
પોતાના સુખને ઉત્પન્ન કરી જાનક માને છે આવા અસચ્ચતિ લોકો  
આના ૧ ૫ ૧ ૧ નાના ક્ષત હી સેકડો જન્મ સુધી વ્યાપવાવાળા  
(પરસ્પર ધાતને કારણ) પ્રાણી ત્તી સાથે વૈરની વૃદ્ધિ કરી સસાર  
પરિભ્રમણ કરતા થકા દુઃખોને લોભવતા થકા સસાર ચક્રવામાં  
ફસાઈ રહે છે એમ જાણી જ રહી જીવન મરુ તે આત્માને  
મેલનું કારણ છે

નિક્લમ્મ ગેહા ઉ નિરાવકંત્તી, કામં વિત્તસેજ્જ નિયાણછિન્ને ।  
 ણો જીવિયં ણો મરણાભિકંત્તી, ચરેજ્જ ભિક્કુ વલયા વિમુક્કે  
 ત્તિ-વેમિ ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) સાધુ ધરનો ત્યાગ કરી (૨) પ્રવ્રજ્યા ધારણ કરી  
 (૩) જીવનમાં નિરપેક્ષ બની રહે (૪) શરીરનો (૫) વ્યુત્સર્ગ કરે (૬) તપના  
 ફળની ઇચ્છા ન કરે (૭) જીવન તથા (૮) મરણની (૯) ઇચ્છા (૧૦) રહિત  
 બની (૧૦) સયમમાં વિચરે (૧૧) સાધુ (૧૨) સંસારથી (૧૩) મુક્ત બની.

ભાવાર્થ - સાધક ધરનો ત્યાગ કરી પ્રવ્રજ્યા ધારણ કરી  
 પોતાના જીવનના નિરપેક્ષ-આકાંક્ષા રહિત બની શરીર ઉપરના  
 મમત્વને છોડી શરીર શુશ્રૂષાનો ત્યાગ કરી પોતાના તપ ત્યાગના  
 ફળની ઇચ્છા નહિ કરતા થકા નિયાણાને છેદીને જીવન મરણની  
 ઇચ્છાને દૂર કરી સંસારી પ્રપંચોથી દૂર રહેતા થકા શુદ્ધ સયમનું  
 પાલન કરે તે સાધુ સંસારરૂપ વલય-કર્મબંધનથી મુક્ત બની  
 શાશ્વતા સુખરૂપ સમાધિ-મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે

સમાધિ નામનું દશમું અધ્યયન સમાપ્ત.

સુત્ર કૃતિમિ સુત્ર

અધ્યયન ૧૧ સુ

મોક્ષમાર્ગ

કપરે મર્ગો મક્ષાપ, માહ્ણેણ મર્મમતા ! ।

ૐ મર્ગ ઉચ્ચ પાષિતા, ઓઈ તરઈ દુષ્ટર ॥૧॥

શબ્દાર્થ (૧) કપા (૨) માર્ગ (૩) કહેલ છે (૪) ભક્ષત (૫) કેવળતાની (૬) ને (૭) માર્ગ (૮) સરલ (૯) પામીને (૧૦) સંસાર કથી જોવ (૧૧) દુસ્તર (૧૨) તરી જાય છે

સાનાર્થ :- અર્થિસાના ઉપદેશક કેવળજ્ઞાની ભગવત મહાવીર સ્વામીએ મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે કયો સરલ માર્ગ બતાવેલ છે કે જે માર્ગને પ્રાપ્ત કરી છવો સંસાર સમુદ્રથી જોધને તરી પારપામીને મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી શકે સંસાર સમુદ્રને પાર કરવાની સામગ્રી પ્રાપ્ત કરવી કઠિન રહેલ છે મનુષ્ય જન્મ આશક્ષેત્ર, ઉત્તમ જાતિ, ઉત્તમ કુળ રૂપ આશીશ્વતા, લાંબુ આયુષ્ય, છુદિ, સૂત્ર સામજવાનો યોગ, અને તેના ઉપરની શ્રદ્ધા પાથ ઇન્દ્રિયોની પૂર્ણતા તથા નિર્મળ આરિત્ર એ બધાની પ્રાપ્તિ થવી બહુ દુલભ છે બાકી અમૂલ્ય માનવજીવ પ્રાપ્ત થયેલ ને સફળ બનાવવા જ્ઞાન દર્શન આદિ તપરૂપ ધર્મ આરાધન કરવું એ આત્મ મેષનું કારણ છે

ૐ મર્ગ પુષ્ટર સુદ, સમ્યક્સર્વિમોક્ષણ ।

અળામિ જ જહા મિષદ્ ! ત જો પૂદિ મહાસુજો ॥૨॥

શબ્દાર્થ (૧) તે (૨) માર્ગ (૩) સર્વથી શ્રેષ્ઠ (૪) શુદ્ધ (૫) સર્વ (૬) દુષ્પોથી (૭) છોડાવનાર (૮) જાણે છે (૯) જે રીતે (૧૦) હે ભિક્ષુ (૧૧) તે માર્ગ (૧૨) અમને (૧૩) કહો (૧૪) મહા મુનિ

ભાવાર્થ:- શ્રી જ ખૂસ્વામી શ્રી સુધર્માસ્વામીને પૂછે છે કે હે મહામુનિ ? સર્વ દુષ્પોથી મુક્ત કરાવનાર, સર્વથી શ્રેષ્ઠ મોક્ષમાર્ગ શ્રી તીર્થંકર દેવોએ પ્રતિપાદન કરેલ માર્ગને આપ જાણે છે તે સરલ મોક્ષમાર્ગ સર્વ કર્મનો ક્ષય કરાવનાર અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરાવનાર એવો માર્ગ અમોને બતાવો

<sup>૧</sup>જહ <sup>૨</sup>ગો <sup>૩</sup>કેહ <sup>૪</sup>પુચ્છિજ્ઞા, <sup>૫</sup>દેવા <sup>૬</sup>અદુવ <sup>૭</sup>માણુસા ।  
<sup>૮</sup>તેસિં <sup>૯</sup>તુ <sup>૧૦</sup>કયરં <sup>૧૧</sup>મગ્ગં, <sup>૧૨</sup>આહવલેજ્જ ? <sup>૧૩</sup>કહાહિ <sup>૧૪</sup>ગો ॥૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે (૨) કોઈ (૩) પૂછે (૪) દેવો (૫) મનુષ્યો (૬) તેને (૭) કયો (૮) માર્ગ (૯) કહીએ (૧૦) આપ કહો (૧૧) અમોને

ભાવાર્થ:- શ્રી જ ખૂસ્વામી સુધર્માસ્વામીને પૂછે છે કે અમોને કોઈ દેવો અથવા મનુષ્યો મોક્ષના માર્ગ સળધમાં પૂછે તો અમો તેઓને કયો માર્ગ બતાવીએ, આપ તે માર્ગને જાણે છે, તો તે મોક્ષમાર્ગના સ્વરૂપને આપ અમોને બતાવો

<sup>૧</sup>જહ <sup>૨</sup>વો <sup>૩</sup>કેહ <sup>૪</sup>પુચ્છિજ્ઞા, <sup>૫</sup>દેવા <sup>૬</sup>અદુવ <sup>૭</sup>માણુસા ।  
<sup>૮</sup>તેસિમં <sup>૯</sup>પહિસાહિજ્જા, <sup>૧૦</sup>મગ્ગસારં <sup>૧૧</sup>સુણેહ <sup>૧૨</sup>મે ॥૪॥

શબ્દાર્થ (૧) કદાચિત (૨) કોઈ (૩) દેવો (૪) મનુષ્યો (૫) તમોને (૬) પૂછે (૭) તો તેને (૮) કહેવો (૯) આ માર્ગ (૧૦) સારરૂપ (૧૧) સાંભળો (૧૨) મારાથી

ભાવાર્થ - શ્રી સુખમાસ્વામી પોતાના પ્રિય શિષ્ય શ્રી જગન્નાથસ્વામીને કહે છે કે તમોને કોઈ દેવતા અગર મનુષ્યો મોક્ષ માગે સબખર્મા પૂછે તો તેઓને હું કહેવે પછી કહી બતાવું છું જે સમ્યક્ મા' કહી બતાવવો જે સારરૂપ માગને માશ વડે સાંભળે.

અણુપુષ્પેણ મહાધોરં, કાસવેણ પવેદ્ય ।

જમાદાય દમ્ભો પુષ્પં, સમુદ્રં વવહારિણો ॥૫॥

અનુદાર્થ (૧) અણુએ કહુ છું (૨) અતિ કમિન માર' (૩) કાસવ જોત્રી ભજવાન મહાવીર સ્વામીએ (૪) કહેલ (૫) માગને મહણ કરી (૬) પૂર્વે જોડે ભૂતકાળમાં (૭) જેમ બ્યાપારીઓ વહાણ રૂપ સાધનથી સમુદ્રને પાર કરે છે તેમ મણા છવો (૮) સસાર સમુદ્રને તરી ગયા છે

ભાવાર્થ :- શ્રી સુખમાસ્વામી પોતાના પ્રિય શિષ્ય જગન્નાથ સ્વામી આદિ શિષ્યેને કહે છે કે ભજવાન મહાવીરસ્વામીએ કહેલા મોક્ષમાર્ગને હું તમોને કમથ બતાવું છું તેને તમે સાંભળો, જેમ બ્યાપાર કરનાર વેપારી લોકો વહાણરૂપ સાધનથી સમુદ્રને પાર કરે છે એટલે સમુદ્ર તરીને પોતાના ધારેલા સ્થળને પ્રાપ્ત કરે છે એ રીત મ ત્રીય કર દેનારે કહેલ મોક્ષમાર્ગનો આશ્રય લઈ ભૂતકાળમાં મણા છવાએ આ સસારસાગરનો પાર કરેલ છે તરી ગયા છે અને પોતાના ધારેલ સ્થળ સિદ્ધિ ગતિને પ્રાપ્ત કરેલ છે એ પાંચમી ગતિ પ્રાપ્ત કરવામાં પ્રથમ મોક્ષના બીજરૂપ સમ્યક્ત્વની જરૂર હોય છે તેથી તને પ્રાપ્ત કરવા સદ્ગુરુનો આશ્રય લેવો પડે છે બ્યામુખી અનતાનુગ્રહીના આર કપાળનો ઉદય હોય ત્યાંમુખી છવોને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થતી નથી તેનો ક્ષયોપશમ અથવા ક્ષય અથવા ઉપશમ કરવાથી તથા નિશ્ચાત્વ મોક્ષનીય આદિ ત્રણ પ્રકૃતિનો ક્ષય ક્ષયોપશમ કે ઉપશમ (નાન પ્રકૃતિનો મોક્ષનીયની) કરવાથી સમ્યક્ત્વની

પ્રાપ્તિ થાય છે અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ તો અનંતાનું બધી આદિ બાર  
કષાયના ક્ષયોપશયાદિથી થાય છે, સમ્યક્ત્વ હોય ત્યા ચારિત્રની  
ભજના હોય છે ચારિત્ર હોય ત્યાં નિયમિત સમ્યક્ત્વ તથા જ્ઞાન  
હોય છે, તેમ જ સમ્યક્ત્વ છે ત્યા જ જ્ઞાન છે અને જ્ઞાન છે ત્યા  
સમ્યક્ત્વ છે, મનુષ્યજન્મ, ધર્મ ઉપદેશનો યોગ, સમ્યક્ત્વરૂપ  
શ્રદ્ધા અને ચારિત્ર પાલનની શક્તિ એ ચારે સમ્પૂર્ણથી પ્રાપ્ત થાય  
ત્યારે મોક્ષ પ્રાપ્તિ થાય છે જેથી અલ્પશક્તિવાળાને માટે આ  
મોક્ષમાર્ગનું આરાધન મહા કઠિન છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને  
તપરૂપ ધર્મનું અથવા સયમ આરાધન સમ્પૂર્ણ ઉપયોગવંત રહીને  
કરવાથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે એન બાણી જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્ર  
અને તપ રૂપ ધર્મ આરાધન કરવા નાથકેએ તથા મુમુક્ષુ  
આત્માઓએ બાળત રહેવું

<sup>૧</sup>અતરિંસુ <sup>૨</sup>તરંતેગે, <sup>૪</sup>તરિમ્સંતિ <sup>૩</sup>અગાગયા ।

<sup>૫</sup>તં <sup>૬</sup>સોજ્ઞા <sup>૭</sup>પઢિવક્ત્વામિ, <sup>૮</sup>જંતવો <sup>૯</sup>તં <sup>૧૦</sup>સુનેહ <sup>૧૧</sup>મે ॥૬॥

શબ્દાર્થ - (૧) ભૂતકાળમાં સંસાર સમુદ્રને તરી ગયા છે (૨)  
વર્તમાનકાળે તરે છે (૩) ભવિષ્યમાં (૪) તરશે (૫) તે હરીકૃતને (૬)  
સાંભળેલ (૭) તમોને કહું છું (૮) હું શિષ્યો (૯) તે માર્ગને (૧૦) સાંભળો  
(૧૧) મારા થકી

ભાવાર્થ:- શ્રી તીર્થંકર દેવોએ બતાવેલ જ્ઞાન, દર્શન,  
ચારિત્ર, તપરૂપ મોક્ષમાર્ગને ગ્રહણ કરી તેનું આગધન કરી પૂર્વ-  
કાળમાં ઘણા છવો સમાગરૂપ સમુદ્રને તરી ગયા છે પાર કરેલ છે  
વર્તમાનકાળે મહાવિદેહ દેવેશ્વરે સમાગરસમુદ્રને તરી મોક્ષગતિને  
પ્રાપ્ત કરે છે, ભવિષ્યકાળમાં પણ ઘણા છવો આ જ માર્ગના આરા-  
ધનથી સમાગર સમુદ્રને પાર કરી મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરશે એવો

આ માગે શ્રી તીર્થ કરદેવ પાસેથી સાંભળીને મેં પણ પ્રહસ્ય કરેલ  
છે તે તમો સવ લોકોની સાંભળવાની છાછાથી હું તમોને તે મોક્ષ  
માગે વિશેષે કહી બતાવું છું તમે તમે બેકામ ચિત્તથી સાંભલો

પૃથ્વીજીવા પૃથ્વી સસા, આડમીવા તાહાડગણો ।

વાસજીવા પૃથ્વી સસા, તળાકુલસા સંબોધમા ॥૭૭॥

શબ્દાથ (૧) પૃથ્વી સ્વયં છવ છે (૨) પૃથ્વ પૃથ્વ શરીરવાળા (૩)  
છવો છે (૪) પાણી સ્વયં છવ છે (૫) તેમ જ (૬) અગ્નિ પણ સ્વયં છવ  
છે (૭) વાયુ સ્વયં છવ છે (૮) પૃથ્વ પૃથ્વ શરીરવાળા (૯) છવો છે (૧)  
વધુ (૧૧) જી (૧૨) બીજને છવ બહુવા

ભાવાથ:- પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ પવન એ ચારે સ્વયં  
છવ રૂપ છે અને બેક બીજને આશ્રયી રહેલાં છે તે બધા જુદા  
જુદા શરીરવાળા છે ને પ્રત્યેક શરીરી કહેવાય છે બેવી રીતે વનસ્પતિ  
વૃક્ષ, વૃક્ષ, બીજ આદિ સવ વનસ્પતિ પણ સ્વયં છવ છે અને તમા  
કેટલાએક પ્રત્યેક શરીરી છે અને કેટલાએક સાધારણ શરીરવાળા  
છે (બેક શરીરે સખ્યાતા અસખ્યાતા અને અનંતા છવા રહેલાં  
હોય તેને સાધારણ વનસ્પતિ ક વાય તે કદમ્બુગ આદિ કહેવાય છે)  
તેઓ બધા પાંચ એક જ ધન્વિરવાળા છે અને એકેન્દ્રિય કહેવાય  
છે તેઓ કયાવર કહેવાય છે તેના વૃક્ષ અને બાહર તથા પર્યાપ્ત  
અને અપર્યાપ્ત એમ બેરો રહેલા છે મોક્ષમાર્ગમાં ચાલિ પાલનમા  
હવેદિયાની નિવૃત્તિ બે મુખ્ય છે તેથી સવ છવોની ધીછાનની  
અર્થ જાણવડકતા છે અને સર્વ છવોની રૂપ પાળવી તે મોક્ષમાર્ગમાં  
પ્રથમ અંગ છે

મહાદેવ તસા પાળા, પર્વ છલાય આદિયા ।

યતાયવ જીવકાપ, જાણરે કોઈ ચિત્તઈ ॥૮૦॥

શબ્દાર્થ . (૧) ઉપરોક્ત સિવાય (૨) ત્રસકાય ૩૫ (૩) જીવો છે (૪) એ પ્રમાણે (૫) જીવોના છ ભેદ (૬) શ્રી તીર્થ કર દેવોએ બતાવેલ છે (૭) એટલે (૮) જીવકાયના ભેદ છે (૯) તથા અન્ય (૧૦) કાષ્ઠ જીવો (૧૧) નથી (૧૨) હોતા

ભાવાર્થ— પૂર્વોક્ત જીવના પાંચ એકેન્દ્રિયજીવોના પાંચ ભેદને છઠ્ઠો ભેદ આ ત્રસકાય જીવનો છે તે આ પ્રમાણે શ્રી તીર્થ કર દેવોએ બતાવેલ છે, તેનાથી ભિન્ન કોઈ અન્ય જીવો નથી, સમસ્ત જીવોના પાંચસોને ત્રેસઠ ભેદ કહેલા છે, પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, એ ચારમા સૂક્ષ્મ અને બાહર એવા બે ભેદ છે તેના બનેલા પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા એમ બંને ભેદ ગણતા સોળ ભેદ થાય છે, વનસ્પતિમાં સૂક્ષ્મ સાધારણ અને ત્યેક એમ ત્રણ ભેદ છે તેના પ્ર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા ગણતા છ ભેદ થાય સર્વમળી એકેન્દ્રિયના બાવીશ ભેદ થાય છે વગ્દેન્દ્રિયના છ ભેદ તિર્યચ-પચેન્દ્રિયના વીશ ભેદ તેમા સજી અસજી એવા ભેદો છે ૩૩ મનુષ્યના ૧૪ નારકીના ૧૯૮ પિતાના એમ સર્વના મળી પાંચસોને ત્રેસઠ ભેદને જાણી તેની દ્વયા પાળતી એ સાધકનો આચાર છે તેની વિસ્તારથી વિગત શ્રી પદ્મવણ સૂત્ર આશ્રી એકસો એક જોલના પૃહ્લ થોક સમ્રાઢમા છે

<sup>૧</sup> સંવાહિં <sup>૨</sup> અણુજુત્તીર્હિં, <sup>૩</sup> મતિમ <sup>૪</sup> પહિલેહિયા ।

<sup>૫</sup> સંવે <sup>૬</sup> અક્કનદુવ્વા <sup>૭</sup> ય, <sup>૮</sup> અતો <sup>૯</sup> સંવે <sup>૧૦</sup> ન <sup>૧૧</sup> હિંસયા ॥૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સર્વ પ્રજાથી (૨) સર્વ યુક્તિથી (૩) બુદ્ધિમાન કેવળ-જ્ઞાની ભગવ તે (૪) પોતાના જ્ઞાનથી જાણીને (૫) સર્વ જીવોને (૬) દુઃખ (૭) અપ્રિય છે (૮) તેથી (૯) એ સર્વ જીવોને (૧૦) હણુ (૧૨) નહિ

ભાવાર્થ— કેવળજ્ઞાની ભગવતોએ પોતાના કેવળજ્ઞાન કેવળદર્શનથી જાણી જોઈ છકાયજીવનાના -૦૫૫નો નિશ્ચય કરેલ



છે, તેમ જ એ સર્વ જીવમાત્રને દુઃખ અગ્રિય છે દુઃખના દ્રેષી છે, સુખના અભિલાષી છે, તેથી કરીને પૃથ્વી પાણી, અગ્નિ વાયુ વનસ્પતિ અને વ્રક્ષ જીવોને નિઃશયથી જીવ જાણીને ઘડા દઢ કરીને છએ જીવકાયની મન, વચન, કાયાથી દિસા કરવી નહિ, કરાવવી નહિ, કરનારને જાણુ જાણુવું નહિ, અને છએ જીવકાયની જ્ઞા પાળવી એવો સાધુ આવ્યાર છે તેમ શ્રી તીર્થ કર રેવોએ કહેલ છે

‘एयं स्व जाणिणो सारं ज न हिंसति क्वण ।

आहंसा समयं चैव, एतावन् विजाणिया ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) આ પ્રમાણે (૨) નિશયથી (૩) જ્ઞાનપ્રાપ્તિનો-જાનિ (૪) સાર એ છે કે (૫) કોઈ જીવની (૬) દિસા (૭) કરે નહિ (૮) અહિંસાના અમરક (૯) સામનો (૧૦) એ જ સિદ્ધાંત (૧૧) જાણુવો

ભાવાર્થ - જાની પુરુષનું ઉત્તમ જ્ઞાન એ છે કે કોઈપણ નાના કે મોટા જીવોની દિસા કરે નહિ, જ્ઞાન પ્રાપ્તિનો એ જ સાર જાણુવો, શાસ્ત્ર નિર્દાત પણ એમ જ કહે છે, દિસા છે તે કમ' અર્ધનનું કારણ છે દુઃખનું સસાર પરિજનનું રૂપ જન્મ મરણાદિનું કારણ છે, ઇદ અર્થની પ્રાપ્તિ પણ અહિંસાથી જ યાય છે પોતાને દુઃખ અગ્રિય છે અને શુખ પ્રિય છે એ જ રીતે અન્ય જીવોનું જાણી જીવહિંસાથી અલગ રહેવું

‘उहं अहं य तिरिष, जे कइ तमयावरा ।

मव्यत्य पिरति कुआ, मतिनिष्ठाणमाहिष ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) ઉપર (૨) નીચે (૩) તિરણ (૪) જે કોઈ (૫) વ્રક્ષ (૬) રથાવર છે (૭) અવ્યત (૮) દિસાથી નિરૂત (૯) જીવ (૧૦) તેથી જીવને શતિમય (૧૧) મોક્ષની (૧૨) પ્રાપ્તિ કદમ છે

ભાવાર્થ - ઉર્ધ્વ, અધો, તિરછા આદિ સર્વ દિશાઓમાં જે કોઈ વસ્તુ અને સ્થાવર જીવો રહેલા છે તે સર્વ જીવોની હિંસાથી નિવૃત્ત થવાથી શાંતિમય સમાધિરૂપ મોક્ષની પ્રાપ્તિ કહેલ છે મોક્ષ પ્રાપ્તિમાં પ્રધાન કાળજી અહિંસા છે -

પૃ<sup>૧</sup>મ્<sup>૨</sup> દોસે<sup>૩</sup> નિરાકિચ્ચા<sup>૪</sup>, ણ<sup>૫</sup> વિરુજ્ઞેજ્જ<sup>૬</sup> કેળઈ<sup>૭</sup> ।

મળસા<sup>૮</sup> વયસા<sup>૯</sup> ચેવ, કાયસા<sup>૧૦</sup> ચેવ અંતસો ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) સમર્થ (૨) સર્વ દોષોનો (૩) ત્યાગ કરી (૪) મન (૫) વચન (૬) કાયાથી (૭) વિરોધ (૮) કોઈ જીવો સાથે (૯) કરે નહિ (૧૦) જીવન પર્યાંત.

ભાવાર્થ:- ઇન્દ્રિયોને જીતવામાં સમર્થ સાધુ મિથ્યાત્વાદિ સર્વ દોષોનો ત્યાગ કરીને મન, વચન, કાયાથી, જીવન પર્યાંત કોઈનો અપકાર કરી કોઈ સાથે વિરોધ ઉત્પન્ન કરે નહિ, એ આત્માને સમાધિનું મુખ્ય કારણ છે

સંઘુદે<sup>૧</sup> સે<sup>૨</sup> મહાપન્ને<sup>૩</sup>, ધીરે<sup>૪</sup> દત્તેસણં<sup>૫</sup> ચરે<sup>૬</sup> ।

एसणासमिण<sup>૭</sup> णिच्च<sup>૮</sup>, चज्जयंते<sup>૯</sup> अणेषणं<sup>૧૦</sup> ॥૧૩॥

શબ્દાર્થ (૧) જીતેન્દ્રિય (૨) તે (૩) મહાપ્રજ્ઞાવત (૪) ધૈર્યવાન (૫) ગૃહસ્થે દીર્ઘે (૬) નિર્દોષ આહાર (૭) ભોગવનાર (૮) સદા (૯) એષણા (૧૦) સમિતિયુક્ત (૧૦) અનેષણીય-દોષિત આહારને (૧૨) ગ્રહણ ન કરે

ભાવાર્થ - આશ્રવદ્વારોને રોકનાર, જીતેન્દ્રિય સાધુ, મહા-પ્રજ્ઞાવાન, ધૈર્યતાવાન ગૃહસ્થોએ આપેલ નિર્દોષ આહારના ભોગવનાર, સદા એષણા સમિતિયુક્ત ઉપયોગવાળા, નવતત્ત્વના જાણનાર ક્ષુધા

છે, તેમ જ એ સર્વ જીવમાત્રને દુખ અપ્રિય છે, દુખના દેષી છે, સુખના અભિલાષી છે, તેથી કરીને પૃથ્વી, પાણી અગ્નિ વાયુ વનસ્પતિ અને વ્રક્ષ જીવોને નિશ્ચયથી જીવ જાણીને મર્યાદા કરીને જીવે જીવજાયની મન, વચન, કાયાથી હિંસા કરવી નહિ, કશવની નહિ, કરનારને જાણ જાણવું નહિ, અને જીવે જીવજાયની જાણ પાળવી એવો સાધુ આચાર છે તે શ્રી તીર્થંકર દેવોએ કહેલ છે

‘एयं स्व णाणिणो सारं ज नं हिंसति कषण ।

‘महिंसा समय चेव, एतावत् विजाणिया ॥१०॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ પ્રભાણે (૨) નિશ્ચયથી (૩) જ્ઞાનપ્રાપ્તિનો-જ્ઞાનિને (૪) સાર એ છે કે (૫) કોઈ જીવની (૬) હિંસા (૭) કરે નહિ (૮) અહિંસાના અર્થે (૯) સામનો (૧૦) એ જ સિદ્ધાંત (૧૧) જાણવો

સાવાર્થ :- જ્ઞાની પુરુષનું ઉત્તમ જ્ઞાન એ છે કે કોઈપણ નાના કે મોટા જીવોની હિંસા કરે નહિ જ્ઞાન પ્રાપ્તિનો એ જ સાર જાણવો, શાસ્ત્ર સિદ્ધાંત પણ એમ જ કહે છે, હિંસા છે તે કમ ખંધનનું કારણ છે, દુઃખનું સ સાર પરિણમણ રૂપ જન્મ મરણાદિનું કારણ છે હજી અર્થની પ્રાપ્તિ પણ અહિંસાથી જ થાય છે મોટાને દુખ અપ્રિય છે અને સુખ પ્રિય છે એ જ રીતે જન્ય જીવોનું જાણી જીવહિંસાથી અલગ રહેવું

‘उद्धं अहे य तिरिय, जे केह तसयावरा ।

‘सव्यल्प विरतिं कुञ्जा, सतिनिम्बाणमाहिय ॥११॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપર (૨) નીચે (૩) તિરણ (૪) જે કોઈ (૫) મન (૬) રવાવર છે (૭) સ્વત્ર (૮) હિંસાથી નિવૃત્ત (૯) જનું (૧૦) તેથી જીવને સંતોષ (૧૧) મોહની (૧૨) પ્રાપ્તિ કદમ છે

સહેજ પણ દોષની શકા રહેતી હોય તો તેવા સર્વ પ્રકારના આહારને સાધુ અકલ્પનીક જાણી ગ્રહણ કરે નહિ આધાકર્મી આહારથી મિશ્રિત થયેલ આહારને પૂર્વ કર્મ કહેવાય છે.

હૃણંતં<sup>૮</sup> ણાણુજાણેજ્ઞા<sup>૧૦</sup>, આયુગુત્તે<sup>૧</sup> જિહંદિ<sup>૬</sup>ણે<sup>૭</sup> ।

ઠાણાં<sup>૪</sup> સંતિ<sup>૫</sup> સહ્દોણં<sup>૧</sup>, ગામેસુ<sup>૨</sup> નગરેસુ<sup>૩</sup> વા ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) ધર્મમાં શ્રદ્ધાવાન (૨) ગામ (૩) નગરમાં (૪) સાધુનો નિવાસ (૫) હોય છે (૬) આત્મ ગુપ્ત (૭) જીતેન્દ્રિય (૮) હિસાદિક કાર્યોમાં (૯) અનુમોદન (૧૦) ન કરે

ભાવાર્થ - જ્યાં જ્યાં ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા શ્રાવકો ગામ અગર નગર આદિમાં વસતા હોય તેવા સ્થાનોમાં પ્રાચ્ય સાધુનો નિવાસ હોય છે. ત્યાં કોઈ ધર્મ શ્રદ્ધાળુ પુરુષ ધર્મોપદેશ સાંભળીને જીવોની ઘાત થાય તેવી ક્રિયાઓ અર્થાત્ કૂવો ખોદાવવો, પાણીના પરજો ખંધાવવા, અન્નક્ષેત્ર કરાવવા, આદિ કાર્યોને ઇચ્છતા હોય, તેઓ સાધુની પાસે આવી પૂછે કે ઉપરોક્ત કાર્યોમાં ધર્મ છે કે નહિ ? તો તેના ઉત્તરમાં સાધુ ભયથી કે શરમથી હિંસાદિક અનુષ્ઠાનોમાં અનુમતિ આપે નહિ; પરંતુ ત્યાં મૌન ધારણ કરે (તેમ જ નિષેધ પણ કરે નહિ) કારણ કે સચમગ્રહણ સમયે પણ પરમેષ્ઠીની સાક્ષીએ ચતુર્વિધ સઘ સમક્ષ સદ્ગુરુ મુખથી છકાયજીવોની સ્વયં હિંસા નહિ કરવા તથા અન્ય પાસે નહિ કરાવવા તથા હિંસા કરનારને અનુમોદન નહિ આપવા મન, વચન, કાયાથી ત્રણ કરણને ત્રણયોગે નવ નવ ઠોટીએ પ્રત્યાખ્યાન લીધેલ હોય છે તેથી સાધુઓને હિંસાદિક કાર્યોમાં અનુમતિ આપવી કલ્પતી નથી સાધુનો વ્યવહાર માત્ર અર્હિસામય જ છે દાનાદિક વ્યવહાર ગૃહસ્થોનો છે ગૃહસ્થોની ફરજ છે સાધુઓને સચમ પાલનમાં આહારાદિ તથા

તૃપ્તા આદિ પરિપ્રદોષી ચલાયમાન નહિ થનાર અહ્યપ્રાકાર સમ્માર્થ  
ઉપયોગવત અનેવશીય આકારાદિનો ત્યાગ કરી સચમનું શુદ્ધ  
પાલન કરતા થકા વિચરે જોવો સાધુનો આચાર છે

મૂયાદૈ ચ સમારંભ, તદ્દુરિસ્સા ય જ કંઠં ।

તારિસં દુ ણ ગિણ્હેજ્ઞા મન્નપામ સુસંજપ ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) હવેનો (૨) આરંભ કરીને (૩) સાધુને ઉદેશીને  
(૪) તેનાર કરેલ આકાર (૫) તેવા પ્રકારના આકારને (૬) ન કરે (૭) મન્ન  
(૮) અન્ન (૯) પાણી (૧૦) ઉત્તમ સાધુ

સામાર્થ - પ્રાણીઓનો સમારંભ કરીને હવેનો ખોરાક  
ઉપજાવીને સાધુને જાન આપવા બનાવેલા ઉદેશીક આકાર પાછી  
ઉપકરણ આદિ ઉત્તમ તપસ્વી સાધુ બ્રહ્મણ કરે નહિ, જોગવે નહિ,  
આવા શુદ્ધ સચમ પાલનથી મોક્ષમાર્ગ આશયી થકાય છે

પૂર્વકર્મ્મ ન સેવિજ્ઞા, ઇસં ધમ્મે ધુસીમજ્ઞો ।

જ કિંચિ અમિકંસેજ્ઞા, સમ્વસો ત ન કપ્પપ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ (૧) આધારકર્મી આકારથી ભિન્નિત (૨) ન (૩) સેવન કરે  
(૪) એ / (૫) ધમ (૬) સાધુનો છે (૭) જે આકારમાં (૮) થોડી પણ (૯)  
રોષ હોવાની થકા રહેલી હોય (૧૦) તેવા સર્વ આકાર (૧૧) સાધુ (૧૨)  
મહત્ત્વ (૧૩) ન કરે

સામાર્થ - શુદ્ધ આકારમાં આધારકર્મી આકારના એક પણ  
કણનું ભિન્નિત હોય તેવા આકારનું સાધુ સેવન કરે નહિ, જોવો  
શુદ્ધ સચમ પાલન કરવાનો સાધુ ધર્મ છે, તેથી શુદ્ધ આકારમાં

સહેજ પછી દોષની શંકા રહેતી હોય તો તેવા અર્થ પ્રકારના આહારને સાધુ અકલ્પનીક જાણી ગ્રહણ કરે નહિ આધાકર્મી આહારથી મિશ્રિત થયેલ આહારને પૂર્વ કર્મ કહેવાય છે.

હૃણંતં<sup>૧</sup> ગાણુજાણેજ્ઞા<sup>૨</sup>, આયગુત્તે<sup>૩</sup> જિહંદિણ<sup>૪</sup> ।

ઠાણાહં<sup>૫</sup> સંતિ સહ્ઠીણં<sup>૬</sup>, ગામેસુ<sup>૭</sup> નગરેસુ<sup>૮</sup> વા ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) ધર્મમાં શ્રદ્ધાવાન (૨) ગામ (૩) નગરમાં (૪) સાધુનો નિવાસ (૫) હોય છે (૬) આત્મ ગુપ્ત (૭) જીતેન્દ્રિય (૮) હિસાદિક કાર્યોમાં (૯) અનુમોદન (૧૦) ન કરે

બાવાર્થ - જ્યાં જ્યાં ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા શ્રાવકો ગામ અગર નગર આદિમાં વસતા હોય તેવા સ્થાનોમાં પ્રાચ્ય સાધુનો નિવાસ હોય છે. ત્યાં કોઈ ધર્મ શ્રદ્ધાળુ પુરુષ ધર્મોપદેશ સાંભળીને જીવેની ઘાત થાય તેવી ક્રિયાઓ અર્થાત્ કૂવો ખોદાવવો, પાણીના પરબો બંધાવવા, અન્નક્ષેત્ર કરાવવા, આદિ કાર્યોને ઇચ્છતા હોય, તેઓ સાધુની પાસે આવી પૂછે કે ઉપરોક્ત કાર્યમાં ધર્મ છે કે નહિ ? તો તેના ઉત્તરમાં સાધુ ભયથી કે શરમથી હિંસાદિક અનુષ્ઠાનોમાં અનુમતિ આપે નહિ, પરંતુ ત્યાં મૌન ધારણ કરે (તેમ જ નિષેધ પણ કરે નહિ) કારણ કે સયમગ્રહણ સમયે પચ પરમેષ્ઠીની સાક્ષીએ ચતુર્વિધ સઘ સમક્ષ સદ્ગુરુ સુખથી છકાયજીવેની સ્વયં હિંસા નહિ કરવા તથા અન્ય પાસે નહિ કરાવવા તથા હિંસા કરનારને અનુમોદન નહિ આપવા મન, વચન, કાયાથી ત્રણ કરણને ત્રણયોગે નવ નવ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન લીધેલ હોય છે તેથી સાધુઓને હિંસાદિક કાર્યોમાં અનુમતિ આપવી કલ્પતી નથી સાધુનો વ્યવહાર માત્ર અહિંસામય જ છે દાનાદિક વ્યવહાર ગૃહસ્થોનો છે ગૃહસ્થોની ફરજ છે સાધુઓને સયમ પાલનમાં આહારાદિ તથા

ઉપદેશો આદિ જરૂરીયાતની વસ્તુઓ પણ નિર્દોષ માથના કરી  
લેવાનો કલ્પ છે તેથી સાધુ આવા પ્રસંગે મૌન ધારણ કરે.

તદ્વા ગિરં સમારમ્ભ, અસ્થિ પુર્ણંતિ ગો ચપ્ ।

મહાયા ગત્થિ પુર્ણતિ, ઇષમેય મહર્મય ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપરોક્ત (૨) વાણી સ્વભાષી (૩) સમારભ્મ (૪)  
પુરુષ (૫) છે (૬) તેમ બોલે (૭) નહિ (૮) અથવા (૯) નથી (૧૦) પુરુષ  
(૧૧) જેમ બોલવું (૧૨) મહા અર્થપ છે

સાવાર્થ:- સાધુને કહાવિત કોઈ રાત્રી અદિ બ્રહ્મિત જેમ  
પૂછે કે ક્વો બોલાવવામા, અભયેત્ર સ્થાપન કરવામાં, પાણીના  
પરબ બધાવવા આદિ જે જે કાર્યોમા છે જીવ નિકાશની કિંસા થતી  
હોય જે કાર્યોમા પુરુષ અને પાપકર્મના મિશ્ર કર્મબંધન થાય તેવા  
સાવચ કાર્યોમા સાધુ પુરુષ છે અથવા તથી તેમ ઉત્તર કે નહિ,  
પરંતુ મૌન ધારણ કરે, હા કે ના કહેવી તે સાધુને કલ્પનીય નથી  
જે હા કહે તેા છકાય જીવની ઘાત લેવાનો પ્રસંગ ઉત્પન્ન થાય છે  
અને તે તે જીવો સાથે વૈરબંધન થાય છે અને વૈરબંધન છે તે  
મહાભયનું કારણ છે અને ના કહે તેા જીવોને આહાર પાણી આદિની  
અતશય પઠવાથી સાધુને અતશય નામનું કર્મબંધન થાય છે જેથી  
આવા પ્રસંગે સાધુએ મૌન રહેવું તે જ ઉત્તમ છે

વાળદ્વયા ય જો પાળા, હમ્મતિ તસપાવરા ।

તૈર્મિ સારસસ્થળદ્વાપ, તમ્પ્રા અસ્થિપિ ગો ચપ્ ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) અન્નદાન જલદાન લેવામાં (૨) પ્રસ (૩) સ્થાવર  
(૪) હવાય છે (૫) જીવો (૬) તેના (૭) સ્થાન આદિ (૮) પુરુષ છે (૯) તે  
(૧૦) બોલે.

**ભાવાર્થ:-** અન્નદાન તથા જલદાન આપવા માટે જે આરંભ થાય છે, તેમા ત્રસ અને સ્થાવર જીવોનો નાશ થાય છે, અન્નદાનમા યચન યાચન આદિનો આરભ છે, જલદાનમા પૃથ્વી ખોદતા પણ જીવોની હિંસા થાય છે જેથી ત્રસ અને સ્થાવર જીવોના રક્ષણ માટે આવા કાર્યોમાં પુણ્ય છે તેમ પૂછનાર વ્યક્તિને કહે નહિ, મૌન ધારણ કરે, આવા કાર્યો ગૃહસ્થને યોગ્ય છે.

જે<sup>૧</sup>સિં તં<sup>૪</sup> રવકપ્પંતિ<sup>૬</sup>, અન્નપાણં<sup>૬</sup> તદ્વાચિહં<sup>૧</sup> ।

તે<sup>૬</sup>સિં લાભંતરાયંતિ<sup>૮</sup>, તમ્હા<sup>૯</sup> ણત્થિત્તિ<sup>૧૦</sup> ણો<sup>૧૨</sup> વણ<sup>૧૧</sup> ॥૧૧॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) જેના માટે દાન દેવા (૨) અન્ન (૩) પાન (૪) ખતાવાય છે (૫) તથા પ્રકારના (૬) તેઓને (૭) અતરાય રૂપ ન થાય (૮) તેથી આવા દાનના કાર્યોમાં (૯) પુણ્ય નથી (૧૦) તેમ સાધુ (૧૧) બોલે (૧૨) નહિ

**ભાવાર્થ -** જે જીવોને દાન આપવા માટે તથા પ્રકારના અન્ન જલ તૈયાર થતા હોય તે તે જીવોને અન્ન પાણીના લાભની અતરાય ન થાય, એ કારણે આવા દાનમા પુણ્ય નથી તેમ સાધુ હોય તે બોલે નહિ, પરંતુ મૌન રહે, કારણ કે અન્ન તથા પાણી દેવાના કાર્યોમાં છકાય જીવનો આરભ થાય છે, જેથી સાધુએ પુણ્ય નથી તેમ પાપ નથી તેમ બોલવું નહિ, કારણ કે અન્ન જલના ધન્યજ્ઞ જીવોના લાભમા અંતરાય થતાં તે આહારાદિકની ધન્યજ્ઞવાળા જીવો અન્ન જલના અભાવમા ક્ષુધા તૃષ્ણાથી પીડિત થાય તેથી સાધુએ આવા પ્રસંગે મૌન રહેવું તેવો સાધુ આચાર છે

જે<sup>૧</sup>ય દાણં<sup>૨</sup> પસંસંતિ<sup>૩</sup>, વહમિચ્છંતિ<sup>૪</sup> પાણિણં<sup>૫</sup> ।

જે<sup>૬</sup>ય ણં<sup>૭</sup> પહિસેહતિ<sup>૮</sup>, વિત્તિચ્છેયં<sup>૯</sup> કરંતિ<sup>૧૦</sup> તે<sup>૧૧</sup> ॥૨૦॥



ઉપકરણો આદિ જરૂરીયાતની વસ્તુઓ પણ નિર્દોષ માથના ઢરી  
દેવાનો કલ્પ છે તેથી સાધુ આવા પ્રસંગે મૌન ધારણ કરે.

તદા ગિરં સમારક્ષમ, અત્થિ પુર્ણતિ જોં વરં ।

અહ્યા ણત્થિ પુર્ણતિ, ઇષમેય મહર્મય ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપરોક્ત (૨) વાણી સંભળા (૩) સમારક્ષર્થ (૪)  
પુણ (૫) છે (૬) તેમ જોયે (૭) નહિ (૮) અથવા (૯) નથી (૧૦) પુણ  
(૧૧) એમ જોયું (૧૨) મહા કથન છે

સાચાર્થ - સાધુને કરાવિત કોઈ રાત્ર અદિ અસ્થિત એમ  
પૂછે કે કૂવો જોડાવવામાં, અલથેત્ર સ્થાપન કરવામાં, પાણીના  
પરળ બધાવવા આદિ જે જે કાર્યોમાં છ છવ નિકાચની દિસા થતી  
હોય જે કાર્યોમાં પુણ અને પાપકર્મના મિશ્ર કર્મબંધન થાય તેવા  
આવશ્ય કાર્યોમાં સાધુ પુણ્ય છે અથવા નથી તેમ ઉત્તર કે નહિ,  
પરંતુ મૌન ધારણ કરે હા કે ના કહેવી તે સાધુને કલ્પનીય નથી  
જે હા કહે તો છકાય છવની ઘાત થવાનો પ્રસંગ ઉપજી શકે છે  
અને તે તે છવો સાચે વૈરબંધન થાય છે અને વૈરબંધન છે તે  
મહાભયનું કારણ છે અને ના કહે તો છવોને આઠાર પાણી આદિની  
અવશ્ય પડવાથી સાધુને અવશ્ય નામનું કર્મબંધન થાય છે જેથી  
આવા પ્રસંગે સાધુએ મૌન રહેવું તે જ ઉત્તમ છે

વાણદ્વયા ય જે પાણા, હર્મમતિ તસવાવરા ।

તેમિ સારક્ષણદ્વાય, તમ્પા અત્થિસિ જોં વરં ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) અન્નદાન જલદાન દેવામાં (૨) મસ (૩) સ્થાવર  
(૪) હવાય છે (૫) છવો (૬) તેના (૭) રક્ષણ મદિ (૮) પુણ્ય છે (૯) તો  
(૧૦) જોયે.

શબ્દાર્થ - (૧) જેમ નક્ષત્રોમાં (૨) ચંદ્રમા પ્રધાન છે એવી રીતે (૩) નિર્વાણને સર્વથી ઉત્તમ (૪) માનવાવાળા (૫) પુરુષ સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે તેથી (૬) સદા (૭) પ્રયત્નશીલ તથા (૮) જીતેન્દ્રિય બની (૯) મોક્ષ (૧૦) સાધન કરે (૧૧) મુનિ

ભાવાર્થ - જેમ ચંદ્રમા સર્વ નક્ષત્રોમા પ્રધાન છે, એવી રીતે નિર્વાણ-મોક્ષને સર્વથી ઉત્તમ માનવાવાળા પુરુષ સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે, એમ માની મુનિ, સદા પ્રયત્નશીલ તથા જીતેન્દ્રિય બની મનને વશ કરી મોક્ષ પ્રાપ્તિના માટે સંયમ અનુષ્ઠાન આદિ કરે, સર્વ ધર્મોમાં નિર્વાણ ધર્મ પ્રધાન જાણી, સાધકે જાગૃત રહી આત્મહિત સાધન કરી લેવું.

સુજ્ઞમાણાણ પાણાણં, કિચ્ચંતાણ સકસ્મુણા ।

આઘાતિ સાહુ તં દીવં, પતિદેસા પહુચ્ચઈ ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ - (૧) પ્રાણીઓના માટે (૨) મિથ્યાત્વ કષાય આદિ સંસાર રૂપ પ્રવાહમાં તણાઈ રહેલા (૩) સ્વયં કર્મના ઉદયે (૪) પીડા પામતા (૫) બતાવે છે (૬) ઉત્તમ (૭) તીર્થ કર આદિ (૮) આ મોક્ષમાર્ગ રૂપ દ્વીપ (૯) તેમ વિદ્વાનો કહે છે (૧૦) એ જ મોક્ષનું સાધન છે

ભાવાર્થ - મિથ્યાત્વ, કષાય, વિષય, પ્રમાદ, અવ્રત આદિ સંસારરૂપ પ્રવાહમાં તણાતા સંસાર તરફ ધસતા અને સ્વકર્મના ઉદયથી પીડા પામતા થકા સંસાર સમુદ્રમાં ડૂબતા જીવોને વિશ્રામરૂપ સમ્યગ્ દર્શન આદિનો દ્વીપ સમાન ઉપદેશ શ્રી તીર્થ'કર તથા જ્ઞાણધરાએ કૃષ્ણાભાવથી દુખથી મુક્ત થવાને સુખની પ્રાપ્તિ માટે આપેલ છે, તેમ જ વિદ્વાન પુરુષો કહે છે કે સમ્યગ્દર્શન આદિ દ્વારા જીવોને સંસાર પરિભ્રમણમાંથી વિશ્રામ પ્રાપ્તિરૂપ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે

શબ્દાર્થ (૧) જે જાન પાન આદિ (૨) જાનની (૩) પ્રવચ્ચ કરે છે (૪) વધને (૫) ઇચ્છે છે અને જે કોઈ જાનનો (૬) તેઓ પ્રાણીઓના (૭) નિવેષ કરે છે તે (૮) જીવોની આશ્રવિકા શૂનનો (૯) નિવેષ (૧) કરે છે

સાવાર્થ - જે કોઈ જાનજાન તથા પ્રાણીજાન આદિની પ્રવચ્ચ કરે છે તે છકાચ જીવોના વધને-આવને ઇચ્છે છે અને જે જાન તથા જલ જાનનો નિવેષ કરે છે તે જે પ્રાણીઓ આકાર પ્રાણીના ઇચ્છક છે તેની આશ્રવિકા વૃત્તિનો છંદ કરે છે (પ્રાણીઓની ઢિંસા વિના જાનજાન કે જલજાન બની શકતા નથી) તથા જેઓ જાનનો નિવેષ કરે છે, તેઓ આગમના રહસ્યને બાજુતા નથી, ગીતાઈ નથી આવા પ્રયત્ને મુનિએ મોન રહેવું

‘‘  
 બુદ્ધોષિ તે જા આસતિ, અત્યિ વા મત્યિ વા પુણો ।

‘‘  
 ગાયં રયસ્ત જેજા જા, નિન્વાણ પાડણંતિ તે ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) તે જાને અભિપ્રાય (૨) જાણાવે નહિ પરંતુ જાણ પ્રકારની ભાષાથી (૩) સાધુ ઉપદેશક જાનોમાં પુણ્ય છે જાનર (૪) પુણ્ય નથી (૫) કમ રજ (૬) જાણ છે જાણી કમજાણ રૂપી આગમનો (૭) ત્યાગ કરી (૮) મોક્ષને (૯) પ્રાપ્ત કરે.

સાવાર્થ - જાનજાનજાણ તથા પ્રાણીજાનજાણ આદિ જાનોમાં પુણ્ય થાય છે કે પુણ્ય નથી એ જાને કહીકત સાધુ કહે નહિ, કોઈ એ બાબત પૂછે તો સાધુ મોન રહે અને કમરૂપી આગમોના આવાગમનને શક્તિ મોક્ષનાં મુખોને પ્રાપ્ત કરે, જાને બાબતોમાં હા જાનર ના કહેવાથી કમજાણ થાય છે એમ બધી સાધુ મોન ધારણ કરે

‘‘  
 નિન્વાણં પરમં બુદ્ધા, જાક્ષણંતિ ય વદિમા ।

‘‘  
 રામ્હા સદા જા વંતે નિન્વાણં સંઘણં મુણી ॥૨૧॥



આયુગ્મે સયા દત્તે, છિન્નસોપ અળાસવે ।

જે ધર્મ સુદ્ધમક્ષાતિ, પઠિપુષ્પમણેલિસં ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ (૧) પાપકાર્મથી આત્માને અસજ રાખનાર (૨) સદા (૩) છતેન્દ્રિય સસાર (૪) પ્રવાહનો છેદ કરનાર (૫) આશ્રય રહિત પુષ્પ (૬) પરિપૂર્ણ (૭) ઉપમા રહિત (૮) ધર્મનો (૯) શુદ્ધ (૧૦) ઉપદેશ કરે છે

ભાવાર્થ:- જેનો આત્મા મન વચન કામાથી શુદ્ધ એટલે પાપથી રહિત, છન્દ્રિયો તથા મનને છતનાર છતેન્દ્રિય, મિશ્રાત્મ આદિ સસાર પ્રવાહનો છેદ કરેલ છે અને એવા આશ્રય રહિત પુષ્પ તથા સમસ્ત કોષોથી રહિત પરિપૂર્ણ અને ઉપમા રહિત એવા શુદ્ધ ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે, તે ધર્મ સર્વ પાપની વિરતિકર તથા અનુપમ અને મોક્ષની પ્રાપ્તિના કારણરૂપ અદ્વિતીય છે

તમેવ અધિજાળતા, અબુદ્ધા બુદ્ધમાણિણો ।

બુદ્ધા મોક્ષિ ય મન્નતા, કંતં એતે સમાહિપ ॥૨૫॥

શબ્દાર્થ (૧) પૂર્વોક્ત પ્રતિપૂર્ણ (૨) ધર્મને નહિ અજ્ઞનાર (૩) અજ્ઞાની હોવા ખતા પોતાને (૪) જ્ઞાની માનનાર (૫) જ્ઞાની થી એમ (૬) કં (૭) માનવાવાળા (૮) એ પુષ્પ (૯) સમાધિથી દૂર છે

ભાવાર્થ:- પૂર્વોક્ત શુદ્ધ અને પરિપૂર્ણ ધર્મને નહિ અજ્ઞ નાશ અજ્ઞાની હોવા છતા અધિવેદી હોવા છતા પોતાને જ્ઞાની, વિવેકી માનનાર પરત્વીર્ધીઓ અન્યજ્ઞાનીઓ સમાધિથી દૂર છે

તે ય પીઝોદગ ચેષ, તદ્ગુસ્તિસા ય જં જંતં ।

મોષા જ્ઞાણં ક્ષિપાયંતિ, અચ્ચેયઘ્નાઽસમાહિયા ॥૨૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) અન્ય તીર્થીઓ (૨) બીજ તથા (૩) સચેત જલને તથા (૪) તેઓને માટે બનાવેલ (૫) આહાર (૬) ભોગવતા થકા (૭) આર્ત-ધ્યાન યુક્ત (૮) ધર્મનાજ્ઞાનથી (૯) રહિત (૧૦) સમાધિ રહિત છે

ભાવાર્થ - અન્યતીર્થીઓ, જીવ, અજીવ આદિ તત્ત્વોને નહિ જાણતા હોવાથી બીજ તથા સચેતજલ તથા તેમને માટે જ બનાવેલ આહારનો ઉપભોગ કરતા થકા સુખ, ક્રોધ, તથા માન બકાઈમાં આસક્ત તથા ધન, ધાન્ય, દાસ, દાસી આદિ ઇહલોકના સુખના અર્થે પરિબ્રહ્મ રાખનારા, મકાન આદિનો પરિબ્રહ્મ રાખનારા, તથા ગામ ક્ષેત્ર વગેરે પરિબ્રહ્મને મમત્વભાવથી રાખનારા, આર્ત-ધ્યાનથી યુક્ત રહે છે, તેઓને શુભ ધ્યાન હોય જ ક્યાંથી ? પરિબ્રહ્મ એ તો મોહનુ ધર છે, ધૈર્યતાનો હામ કરનાર, શાંતિનો નાશ કરનાર, ચિત્તને ગચ્છા બનાવનાર, મદનુ ધર, પાપનુ નિવાસ-સ્થાન, દુષ્ટની ઉત્પત્તિનુ કારણ, સુખનો નાશ કરનાર, ધ્યાનનો રિપુ, કલેશ વધારનાર, પચન પાચન આદિ સાવધ અનુષ્ઠાનની વૃદ્ધિ કરાવનાર, વિવેકથી બ્રહ્મ કરાવનાર, હુશુણીની વૃદ્ધિ કરાવનાર એવા પરિબ્રહ્મના મમત્વવાળા જીવો ભાવ સમાધિથી ઘણા દૂર છે -

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬  
જહા ઢંકા ય કંકા ય, કુલલા મગ્ગુકા સિંહી ।

૭  
મચ્છેસણં દ્વિયાયંતિ, દ્વાણં તે કલુસાધમં ॥૨૭॥

૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૩ ૧૪  
एवं तु समणा एगे, मिच्छदिट्ठी अणारिया ।

૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮  
विसणसणं द्वियायंति, कंका वा कलुसाहमा ॥૨૮॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) ઢક (૩) કક (૪) કુરર (૫) જલસુગીં આદિ (૬) જલચર તથા પક્ષીઓ (૭) માછલીઓ પકડવા (૮) એક ધ્યાન રહે છે (૯) પુરા વિચારમાં જ રત (૧૦) એવી રીતે (૧૧) કાષકાષ (૧૨) શ્રમણો

(૧૩) મિથ્યાત્વિઓ (૧૪) જ્ઞાતારો (૧૫) વિષય પ્રાપ્તિના (૧૬) જ્ઞાન કરે છે (૧૭) તે ઉપગ્રસ્ત પદ્ધતિની આદેશ તેના જ્ઞાન (૧૮) પાપી અવધન છે

સાવાચર:- જેમ કે, કે કે કુરુ, જલમુખ તથા શીળી નામનું પક્ષી જલમાં રહેતા થકા સદાય માછલાને પકડવાના અશુભ વિચારોમાં રક્ત રહે છે, એવી જ રીતે મિથ્યાદષ્ટિ જ્ઞાતારો અભિયો સદા વિષય પ્રાપ્તિના જ્ઞાનમાં રક્ત રહે છે, તે તેમનું જ્ઞાન તથા વિચાર અવધન અને પાપરૂપ છે. પૂર્વોક્તિ અન્ન દર્શનીઓ સ્વાદ્ય મુખમાં આસક્ત રહેલા તથા અહ કારમાં આસક્ત બનેલા જ્ઞાતારો જ્ઞાનમાં રત રહે છે તેઓ સર્વ, કાવચમાધિથી દૂર અભ્યુવ, તેમનું આચરણ પાપમય અવધન હોવાથી સસાર પરિજનમણ રૂપ કુળનું નિષારનાર અભ્યુવ

સુદં મર્ગં ચિરાહિતા, રૂદમેગે વ વુમ્મતી ।

અમ્મગગાતા દુષ્ણં, ધાપમેસંતિ તં તદા ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) આ જનતમાં (૨) કેટલાએક (૩) દુષ્ટિ પુખ્ત (૪) શુદ્ધ (૫) માત્રની ઊંડીને (૬) વિરાધનાકરી (૭) ઉન્માત્રમાં (૮) પ્રવૃત્ત રહે છે (૯) કુળ તથા (૧૦) નાશની (૧૧) પ્રાપ્તિના કરે છે (૧૨) એ બધા

સાવાચર - આ જનતમાં કેટલાએક કુલુદિ મતુઓ શુદ્ધ માત્રની વિરાધના કરીને ઉન્માત્રમાં પ્રવૃત્ત રહી, શાકયાદિ દુષ્ટિ તથા નાશને પ્રાપ્ત થાય છે જે દોષ રહિત સમ્પન્નદર્શન આદિ મોક્ષમાર્ગદુશાશ્રિતા મુખને પમાડનાર કુળને નાશ કરનાર એવા શુદ્ધ સત્યમાર્ગની શાકયાદિ કુમાત્રની પરુપણા કરીને વિરાધના કરી, અશુભ ક્રમેનિ સ્વયં કરી જન્મ મરણરૂપ દુષ્ટોની પ્રાપ્તિના કરે છે

<sup>૧</sup>જ્ઞા <sup>૩</sup>આસાવિણિં <sup>૪</sup>નાવં, <sup>૨</sup>જાહઅંધો <sup>૫</sup>દુરુહિયા ।

<sup>૬</sup>ઈચ્છઈ <sup>૭</sup>પારમાગંતું, <sup>૮</sup>અંતરા <sup>૯</sup>ય વિસોયતિ ॥૩૦॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) જન્માંધ પુરુષ (૩) છિદ્રવાળી (૪) નાવપર (૫) ખેસી (૬) ઇચ્છનાર (૭) નદી સમુદ્રને પાર કરવા (૮) વચમાં જ (૯) ડૂબી જાય છે.

ભાવાર્થ - જેમ કેાઈ જન્માંધ પુરુષ છિદ્રવાળી નાવ પર ખેસી નદીને પાર કરવા ઇચ્છે છે, પરંતુ તે મધ્યમાં જ ડૂબી જાય છે, એવી રીતે અન્યતીર્થા શાક્યાદિ લોકો સત્ય ધર્મ જે અહિંસા અને અપરિગ્રહરૂપ છે, તેના સ્વરૂપને નહિ સમજનાર, અને આરભ પરિગ્રહથી ધર્મ મનાવનારા સસાર સમુદ્રને પાર પામી શકતા નથી, પરંતુ સસાર સમુદ્રરૂપ જન્મ મરણના ચક્રાવામાં ફસાઈ રહે છે.

<sup>૧</sup>एवं <sup>૪</sup>तु <sup>૨</sup>समणा <sup>૩</sup>एगे, <sup>૫</sup>मिच्छद्विद्वी <sup>૬</sup>अणारिया ।

<sup>૭</sup>सोय <sup>૮</sup>कसिणमावन्ना, <sup>૯</sup>आगंतारो <sup>૧૦</sup>मह्वभयं ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ (૧) આવી રીતે ઉપરોક્ત કહેવા મુજબ (૨) કેટલાએક (૩) મિથ્યાદષ્ટિ (૪) શ્રમણ (૫) કોઈ અનાર્થ (૬) પૂર્ણરૂપે (૭) આશ્રમ (૮) સેવન કરી (૯) મહાભયને (૧૦) પ્રાપ્ત થાય છે.

ભાવાર્થ:- ઉપરોક્ત કહેવા મુજબ કેટલાએક મિથ્યાદષ્ટિ અનાર્થો શ્રમણો સપૂર્ણ આશ્રમનું સેવન કરીને સસારમાં વારંવાર પરિભ્રમણ કરતા થકા જન્મ મરણરૂપ નરકાદિ દુખોને પ્રાપ્ત કરે છે અને સસાર સમુદ્રમાં (જેમ જન્માંધ પુરુષ છિદ્રવાળી નાવમાં ખેડા થકા મધ્યમાં જ ડૂબે છે) ડૂબતા થકા મહાન ભયને પ્રાપ્ત કરે છે



इमं च धम्ममादाय, कासवेण पवेदित ।

तरे सोय महाघोरं, अस्तसाय परिष्कय ॥३२॥

શબ્દાર્થ (૧) કાસવ ગોત્રી ભગવાન્ મહાવીર (૨) બતાવેલ  
(૩) ધર્મને (૪) પ્રાપ્ત કરી (૫) મહાધોર (૬) સસાર સાગરને સાધુ સવ્ય  
ભાવથી (૭) પાર કરે (૮) જોમ બાણી સાધુ આત્માના રક્ષણને માટે (૯)  
સમસ્ત પાલન કરે.

ભાવાર્થ - કાસવગોત્રી ભગવાન્ મહાવીરસ્વામીએ બતાવેલ  
ધર્મને પ્રદર્શ કરીને બુદ્ધિમાન પુરુષ મહાન ધોર સસાર સાગરના  
પારને પામે તથા આત્મસ્થિતિ માટે આત્માના રક્ષણ માટે ઉપયોગ  
પત રહી સમસ્ત પાલન કરે, કુલ અને ધારિત્રરૂપ અર્થિભાગ્ય તથા  
અપરિશ્કરૂપ ધર્મના પાલનથી જ આ જન્મ મરણરૂપ તથા જોમ  
બતિમાંથી બીજી ગતિમાં જવારૂપ સસાર પરિભ્રમણનો નાશ કરી  
શાશ્વતાં મોક્ષના મુખો પ્રાપ્ત કરી શકાય છે જોમ સમજી સવ્ય  
પાલન કરવું જો જ સમસ્કર છે

धिरए गामधम्मेहिं, जे कई जगई जगा ।

तेसि असुबमायाए, धाम कुब्ब परिष्कय ॥३३॥

શબ્દાર્થ (૧) નિવૃત્ત ધર્મ (૨) સાધુ શબ્દાદિ વિષયોથી (૩) જે (૪)  
ગ્રામ (૫) જન્મતાં (૬) પ્રાણી છે (૭) લેવોને (૮) પોતાના આત્મ સમાન  
સમજતા થકા (૯) જળ સંક્રિત (૧૦) સમસ્ત પાલન કરતા (૧૧) વિચરે.

ભાવાર્થ - સાધુ શબ્દાદિ વિષયોમાં રાગદ્વેષને છાદી તેનાથી  
નિવૃત્ત ધર્મ જન્મતાં રહેલા સર્વ નાના મોટા જીવોને સુખ પ્રિય છે  
દુઃખ અપ્રિય છે જોમ બાણી સવ્ય જીવોને પોતાના આત્મા સમાન

માની તેઓને પીડા ન આપે અને સર્વ જીવોની રક્ષાને માટે તથા પોતાના આત્માના કલ્યાણને માટે ઉત્સાહથી બળથી સયમનું પાલન કરતા થકા વિચરે

અહમ્માણં ચ માયં ચ, તં પરિન્નાય પંડિતે ।

સન્નવમેયં ગિરાકિચ્ચા, ગિન્વાણં સંઘે મુની ॥૩૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) માનને (૨) માયા તથા (૩) જાણી (૪) પંડિત (૫) તેનો (૬) ત્યાગ કરે (૭) નિર્વાણ પ્રાપ્તિની (૮) જોબમાં રહે (૯) મુનિ

ભાવાર્થ :- વિદ્વાન સાધુ અતિ માન, માયા, ક્રોધ, લોભના-સ્વરૂપને જાણી સયમપાલનમાં વિઘ્ન સમાન જાણી, ચારિત્રનો નાશ કરનાર જાણીને, એ સર્વ કષાયોનો ત્યાગ કરે, કષાય સંસાર વૃદ્ધિનું કારણ છે અને મોક્ષના સાધનરૂપ અનુષ્ઠાનોમાં ગવેષક રહી સયમનું પાલન કરે

સંઘે સાહુધમ્મં ચ, પાવધમ્મં ગિરાકરે ।

ઉવહાણવીરિણ મિત્તલ્લુ, કોહં માણં ણ પત્થણ ॥૩૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) સાધુ (૨) ક્ષમા આદિ (૩) ધર્મની વૃદ્ધિ કરે (૪) પાપરૂપ કાર્યનો (૫) ત્યાગ કરે (૬) સાધુ તપ કરવામાં (૭) પોતાનું પરાક્રમ પ્રગટ કરે (૮) સાધુ ક્રોધમાન આદિની (૯) પ્રાર્થના ન કરે

ભાવાર્થ :- સાધુ પુરુષ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર આદિ ઘણ પ્રકારના ક્ષમા સહિતના ધર્મની વૃદ્ધિ કરતા થકા, પાપરૂપ અનુષ્ઠાનોનો ત્યાગ કરી તપ કરવામાં પોતાનું બળ પીર્ય પરાક્રમ પ્રગટ કરતા થકા, મૂળશુણ ઉત્તર શુણની વૃદ્ધિ કરતા થકા, જીવાદિ

પદ્માથેનો સ્વીકાર કરી બાણી, પ્રતિદિન નવા નવા અભિવ્રદો પારવ  
કરતાં થકાં, ચાસ્ત્રની વૃદ્ધિ કરી મોક્ષમાર્ગમાં કોઈ સકા નહિ  
શખત, સર્વ પાપોનો ત્યાગ કરી, કષાયોનો ત્યાગ કરીને, ઉપધો  
વત રહી સયમનું પાલન મોક્ષ પ્રાપ્તિ માટે કરે.

જે ય ઘુડા અતિશંતા, જે ય ઘુડા અળાંગયા ।

સતિ તેસિ પદ્મહાણં, મૂયાળં જગતો જહા ॥૩૬॥

શબ્દાથ (૧) જે (૨) તીર્થંકરો (૩) ભૂતકાળમાં થઈ ગયા (૪)  
અવિધ્મકાળમાં થશે (૫) આધાર (૬) એ નધાનો (૭) સાતિ છે (૮) જે  
(૯) છવોને (૧૦) પૃથ્વી આધાર થય છે

સાવાર્થ:- જે તીર્થંકરો ભૂતકાળમાં થઈ ગયા અને  
અવિધ્મકાળમાં થશે અને વર્તમાને મહાવિરોધ ક્ષેત્રે બીરાજમાન છે તે  
સૌનો આધાર શાન્તિ છે કષાયના ક્ષયથી ઉત્પન્ન થતી સમાધિ  
મુક્ત ચાસ્ત્રરૂપે હયા પ્રકારના થતિ થમના સમમપાલનથી ઉત્પન્ન  
થતી આત્માની સમાધિરૂપે મોક્ષ સિદ્ધિજતિની પ્રાપ્તિ અને જે મ  
મરણરૂપ સંસાર પરિબ્રમણરૂપ દુઃખના ક્ષયથી પ્રાપ્ત થતી સમાધિ જે  
આધાર છે જેમ છવોને પૃથ્વીનો આધાર છે, તેમ ચાસ્ત્રરૂપ  
થતિથમ સયમપાલન એ જે છવોને સમાધિરૂપ સ્થાન પ્રાપ્ત  
કરાવનાર છે

અહં ણં વયમાવર્જનં, ફાસા હવાયયા ફુસે ।

જ તેસુ વિગિહ્વણેન્ના, ચાણ ય મહાગિરી ॥૩૭॥

શબ્દાથ (૧) પચાત્ (૨) વત મહત્ કરેલ સાધુને (૩) અનુકૂળ  
પ્રતિજ્ઞા (૪) પરીતક ઉપસરના (૫) સ્પષ્ટ થાય તો (૬) સાધુ તેનાથી (૭)  
એ નહિ (૮) જેમ વાકુથી (૯) મહાન પવિત્ર કથતા નથી.

ભાવાર્થ:- પ્રત્યક્ષા ગ્રહણ કર્યા પશ્ચાત્ કોઈ અનુકૂળ અથવા પ્રતિકૂળ પરીષદો ઉપસર્ગો પ્રાપ્ત થાય તો પણ મુનિ તેનાથી ચલાયમાન ન થાય સમભાવથી તે તે પરીષદોને સહન કરે, જેમ વાસુધી મેરુ પર્વત ચલાયમાન થતો નથી એ રીતે દૃઢતા ધારણ કરી ધૈર્યવાન બની સંયમમા સ્થિર બની સંયમનુ પાલન કરે

સંવુઢે<sup>૧</sup> સે<sup>૨</sup> મહાપન્ને<sup>૩</sup>, ધીરે<sup>૪</sup> દત્તેસણં<sup>૫</sup> ચરે<sup>૬</sup> ।

નિવ્વુઢે<sup>૭</sup> કાલમાકંઘા<sup>૮</sup>, એવં<sup>૯</sup> (યં) કેવલિણો<sup>૧૦</sup> મય ॥

ત્તિ-વેમિ ॥૩૮॥

શબ્દાર્થ . (૧) આશ્રવોનો નિરોધ કરનાર (૨) મહા બુદ્ધિમાન (૩) ધીર સાધુ (૪) ગૃહસ્થોએ દીધેલ આહારને (૫) ગ્રહણ કરે (૬) શાંતિ ચિત્તથી (૭) પડિત મરણને ઇચ્છે (૮) એવો (૯) કેવળી ભગવતોનો (૧૦) અભિપ્રાય છે

ભાવાર્થ:- આશ્રવદ્વારોનો નિરોધ કરેલ મહાપ્રજ્ઞાવાન અને ધૈર્યવત સાધુ ગૃહસ્થોએ દીધેલ આહારને ગ્રહણ કરનાર, શાંતભાવમા સમાધિભાવમાં રાગદ્વેષ રહિત બનેલ સાધુ, પડિતમરણને ઇચ્છતા થકા સયમ પાલન કરે, એવો શ્રી કેવળી ભગવતનો મત છે, ઉપદેશ છે, અભિપ્રાય છે

અધ્યયન અગિયારમું સમાપ્ત.

સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર  
અધ્યયન ૧૨ મું  
સમવસરસુનામ

ચત્તારિ સમોસરણાણિમાણિ, પાંચાદુયા આહ પુઠો વ્યંતિ ।  
ક્તિરિયં અક્તિરિયં વિણિયતિ તદ્દય અઘ્નાણમાહંસુ ચલસ્થમેવ ॥  
૥૧૥

શબ્દાર્થ (૧) ચાર સિદ્ધાંત (૨) સમવસરસુ (૩) પરતીર્થિક (૪) જ્ઞેના (૫) પૃથક્ પૃથક્ (૬) એવે છે (૭) ક્રિયાવાદી (૮) અક્રિયાવાદી (૯) વિનયવાદી (૧૦) અજ્ઞાનવાદી (૧૧) કહેલ છે (૧૨) એવા

સાવાર્થ - અન્ય ઇશનીઓ જે બેકાંતરૂપથી માની પડેલા છે તે સિદ્ધાંત બે છે કે ક્રિયાવાદ અક્રિયાવાદ વિનયવાદ, જ્ઞેના અજ્ઞાનવાદ આ ચારે અલગ અલગ સિદ્ધાંતની માન્યતાવાળા છે જે ક્રિયા અર્થાત્ પદાર્થને માન્ય રાખે છે તે ક્રિયાવાદી, ક્રિયા વગર પદાર્થને નહિ માનવાવાળા તે અક્રિયાવાદી વિનયથી જ આત્મકલિત માનવાવાળા તે વિનયવાદી, અજ્ઞાનથી જ આત્મકલિત માનવાવાળા તે અજ્ઞાનવાદી શાસ્ત્રકાર આ ચારે મતવાદીઓનું શુ મતબ્ધ છે તે જણાવે છે કે બે ચારે મતો બેકાંતવાદી હોઈ મિશ્રમાત્વરૂપ અને મિશ્રમાત્વ સાવસુ સુક્ત અવકારવાળા હોઈ તેનું ઇશન આદરવા યોગ્ય નથી, તે હવે પછી જણાવે છે

અણ્ણાણિયા તા કુસલાધિ સતા, અસંધુયા ણો ચિત્તિગિચ્છતિમા ।  
અક્કોયિયા આહ અક્કોયિયેદિ, અણાણુવીઠ્ઠુ મુસ વ્યંતિ ॥૨॥

શબ્દાર્થ (૧) અજ્ઞાનવાદીઓ (૨) પોતાને કુશળ (૩) માને છે છતાં (૪) સંશયથી રહિત નથી (૫) તેઓ મિથ્યાવાદી છે (૬) સ્વયં અજ્ઞાની છે (૭) અજ્ઞાની શિષ્યોને (૮) ઉપદેશ આપે છે (૯) તેઓ વિચાર કર્યા વિના (૧૦) મિથ્યા (૧૧) બાપણ કરે છે

ભાવાર્થ - અજ્ઞાનવાદી પોતાને નિપુણ માને છે, પરંતુ સંશયથી રહિત નથી, અજ્ઞાનને જ કલ્યાણનું સાધન માને છે, તેથી અસત્યભાષી છે, સ્વયં અજ્ઞાની છે અને અજ્ઞાની શિષ્યોને પણ મિથ્યા ઉપદેશ આપે છે, વસ્તુ તત્ત્વનો વિચાર નહિ હોવાથી મિથ્યા બાપણ કરે છે, વળી કહે છે જે જગત્તમા સપૂણ જ્ઞાની-સર્વજ્ઞ છે જ નહિ, અજ્ઞાનીઓ તર્ક કરી જગતના લોકોને અવળું સવળું સમજાવી લોખા જનોને મિથ્યાત્વમા ઘસડી જાય છે આ રીતે સ્વયં તથા તેના અનુસરનારાને સસાર સમુદ્રમા ડૂબાડે છે એમ બધી તેના સંગથી દૂર રહેવું

સ<sup>૧</sup>ર્વે અસ<sup>૨</sup>ત્યં ઇતિ ચિંત<sup>૩</sup>યંતા, અસા<sup>૪</sup>હુ સા<sup>૫</sup>હુત્તિ ઉદા<sup>૬</sup>હરંતા ।

જેમે<sup>૧૨</sup> જણા<sup>૧૦</sup> વેણહયા<sup>૯</sup> અણેગે, પુઢા<sup>૧૧</sup>વિ ભાવ<sup>૧૧</sup> વિણહંસુ<sup>૧૦</sup> જામ ॥૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) સત્યને (૨) અસત્ય (૩) માનનારા (૪) અસાધુને (૫) સાધુ (૬) માનનારા (૭) એ વિનયવાદી (૮) અનેક છે (૯) પૂછ્યા થકા (૧૦) વિનયથી (૧૧) મોક્ષને બતાવે છે (૧૨) મનુષ્ય

ભાવાર્થ :- વિનયવાદીઓ સત્યને અસત્ય તથા અસાધુને સાધુ બતાવે છે તથા કોઈ પૂછે તેને વિનયથી જ મોક્ષની પ્રાપ્તિ બતાવે છે, સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર જે સત્ય મોક્ષનો માર્ગ છે તેને અસત્ય કહે છે અને વિનયથી જ મોક્ષ બતાવે છે, ખાલી વંદન માત્ર ક્રિયાથી જ સાધુપણું માને છે, ધર્મની યથાર્થ પરીક્ષા કરી શકતા નથી, તેના બગીસ લેદ છે સર્વકાર્યની સિદ્ધિ માટે

વિનયની જ શિક્ષા આપે છે. સર્વ કલ્યાણનું કારણ વિનય છે. આ રીતે એકાંત મતવાળાં વિનયવાદીઓ મિશ્ર્યાદિ છે.

અળોષસંસ્થા ઇતિ તે લદાદુ, અદ્વે સં ઓમાસહ અમ્હં પર્થ ।  
લઘાવસંસ્કી ય અળાશપદ્ધિ, ગો કિરિયમાહસુ અકિરિયવાદી ॥  
॥૪॥

શબ્દાર્થ (૧) વિનયવાદી (૨) વસ્તુ તત્ત્વને તદ્દિ ધર્મજ્ઞાન (૩) જેમ (૪) કહે છે (૫) અમારા પ્રયોજનની (૬) સિદ્ધિ (૭) અમે (૮) કેળીએ છીએ (૯) વિનયથી જ (૧૦) કમ બંધનની તથા કરવાવાળા (૧૧) અવિશ્વકાળ દ્વારા વર્તમાનની અસિદ્ધિ માની (૧૨) નિવેધ (૧૩) કિયાનો (૧૪) કહે છે (૧૫) અક્રિયાવાદી શ્વેત તથા

ભાવાર્થ:- વિનયવાદીઓ વસ્તુ તત્ત્વના સ્વરૂપને તદ્દિ અણુનાશ પોતાના પ્રયોજનની સિદ્ધિ અમે વિનયથી જ કેળીએ છીએ અમેને છે અહીં સુધી વિનયવાદીની માન્યતા જણાવી કહે મા જના બીજા પદથી અક્રિયાવાદીના મતબદ્ધને બતાવે છે વિનયવાદીઓની મારફત કમ બંધનની આશંકાવાળા અક્રિયાવાદી શ્વેત તથા અવિશ્વકાળને જ માનવાવાળા વર્તમાનકાળનો નિવેધ કરી કિયાનો નિવેધ કરે છે લોકાચરિક તથા શાક્ય વાદિ મતમા આત્માના અસ્તિત્વને જ માનતા નથી તો પછી તેના મતે કિયા કયાથી હોઈ શકે ? અને કિયાનો નિવેધ આ કમ બંધ કયાથી હોય ? તેઓના મતમાં કમબંધને માનતા જ નથી ખાલી આશય માત્ર જ ખ માન છે જેમ સૂઠી જાંબીને જોલી નાખી વળી બોલકોટો તો સર્વ પદાર્થોને સ્થિતિ માને છે વિશેષ ખુલાશીદ મ શ્રી જવાહર દાસજી કૃત સૂત્ર પાના ૧૦૦-૧૦૧માં જોઈ લેવો.

<sup>૧</sup>અસ્મિન્સભાવં <sup>૨</sup>ચ <sup>૩</sup>ગિરા <sup>૪</sup>ગહીષ, <sup>૫</sup>સે <sup>૬</sup>મુમ્મુર્હ <sup>૭</sup>હોઈ અણાણુવાઈ ।

<sup>૮</sup>મં <sup>૯</sup>દુપક્ષં <sup>૧૦</sup>હમમેગપક્ષં, <sup>૧૧</sup>આહંસુ <sup>૧૨</sup>છલાયતણ <sup>૧૩</sup>ચ <sup>૧૪</sup>કમ્મં ॥૫॥

શબ્દાર્થ (૧) મિશ્રભાવ (૨) વચનથી (૩) ગ્રહણ કરી (૪) પરવાદીઓ (૫) મૌન (૬) બની જાય છે (૭) અજ્ઞાનવાદી (૮) એમ (૯) એ પક્ષ (૧૦) એમ (૧૧) એક પક્ષ (૧૨) કહે છે (૧૩) વાક્ય છલનો (૧૪) યોગ કરે છે

ભાવાર્થ - પૂર્વોક્ત નાસ્તિકગણ પદાર્થોના નિષેધ કરી પશ્ચાત્ પદાર્થોના અસ્તિત્વનો સ્વીકાર કરે છે, સ્યાદ્વાદીઓના વચનોનો અનુવાદ કરવામા અસમર્થ બનતા મૌન ધારણ કરે છે પોતાના મતને પ્રતિપક્ષ રહિત અને પરમતને પ્રતિપક્ષ સહિત બતાવે છે, સ્યાદ્વાદીઓના સાધનોનો આચારનો પ્રરુપણાનો વિરોધ બતાવવા બંધન કરવા વાક્ય છલનો પ્રયોગ કરે છે પદાર્થોનું અસ્તિ માન્યા વિના પરવાદીઓના સિદ્ધાંતની સિદ્ધિ ન થવાના કારણે પદાર્થ સિદ્ધ થઈ જાય છે જેથી ફક્ત વચનથી પદાર્થોનો નિષેધ કરતા થકા નાસ્તિકગણ બનેથી મિશ્રિત પરસ્પર વિરુદ્ધ પક્ષનો સ્વીકાર કરે છે અને પોતાના મતનું દુરાગ્રહ વડે સ્થાપન કરે છે આવા અજ્ઞાન મતો જગતમા રહેલા છે તેનાથી પર રહેવા જ્ઞાનીઓએ આ દિગ્દર્શન કહેલ છે વિશેષ વર્ણન મ જવાહરલાલજીવાળા સૂત્ર પાના ૧૦૩-૪-૫-૬મા છે

<sup>૧</sup>તે <sup>૨</sup>એવમ્કલંતિ <sup>૩</sup>અબુજ્ઞમાણા, <sup>૪</sup>વિરુદ્ધવાણિ <sup>૫</sup>અકિરિયવાઈ ।  
<sup>૬</sup>જે <sup>૭</sup>માગ્ધસા <sup>૮</sup>બહવે <sup>૯</sup>મણુસા, <sup>૧૦</sup>ભમંતિ <sup>૧૧</sup>સંસારમણોવદગ્ગં ॥૬॥

શબ્દાર્થ : (૧) વસ્તુના સ્વરૂપને નહિ સમજનાર (૨) નાના પ્રકારના (૩) શાઓનો કથન કરે છે એ શાઓનો (૪) અક્રિયાવાદી (૫) આશ્રય લઈ (૬) બહુ (૭) મનુષ્યો (૮) અનંતકાળ સુધી (૯) સંસાર (૧૦) બ્રમણ કરે છે.



વિનયની જ શિક્ષા આપે છે, સર્વ કલ્યાણનું કારણ વિનય છે આ  
રીતે એકાંત મતવાળાં વિનયવાદીઓ મિશ્ન્યાદિષ્ટિ છે

અણોવસસ્યા ઇતિ તે સદાહુ, અહૈ સ ઓમાસહ અમ્હૈ એવં ।  
લવાવસકી ય અણાગર્હિ, જો કિરિયમાહસુ અકિરિયવાવી ॥  
૥૪૥

શબ્દાર્થ (૧) વિનયવાદી (૨) વસ્તુ તત્ત્વને નહિ સમજનાર (૩)  
જેમ (૪) કહે છે (૫) અમારા પ્રયોજનની (૬) સિદ્ધિ (૭) જ્યો (૮) ટેપીએ  
છીએ (૯) વિનયથી જ (૧૦) કર્મ બંધનની યજ્ઞ કરવાવાળા (૧૧) અનિષ્ઠ  
કાળ દ્વારા વર્તમાનની અસિદ્ધિ માની (૧૨) નિયમ (૧૩) કિયાનો (૧૪) કરે છે  
(૧૫) અક્રિયાવાદી થત તથા

આવાર્થ:- વિનયવાદીઓ વસ્તુ તત્ત્વના સ્વરૂપને નહિ  
જાણનારા પોતાના પ્રયોજનની સિદ્ધિ અર્થે વિનયથી જ ટેપીએ  
છીએ જ્યોને છે અહીં મુખી વિનયવાદીની માન્યતા જણાવી કહે  
મા જના ઘીલ પદથી અક્રિયાવાદીના મતબ્ધને બતાવે છે વિનય  
વાદીઓની મારફત કર્મ બંધનની આશંકાવાળા અક્રિયાવાદી થત  
તથા અનિષ્ઠકાળને જ માનવાવાળા વતમાનકાળનો નિરેષ કરી  
કિયાનો નિરેષ કરે છે લૌકાવૃત્તિક તથા શાક્ય આદિ મતમાં  
આત્માના અસ્તિત્વને જ માનતા નથી તો પછી તેના મતે કિયા  
કર્માથી હોઈ શકે ? અને કિયાનો નિરેષ તમા કર્મ જ નહીં કર્માથી હોય ?  
ટેપીના મતમાં કર્મબંધને માનતા જ નથી, ખાલી આશય માત્ર  
બંધ માને છે જેમ મુઠ્ઠી બાંધીને ખોલી નાખી વજી જોડલોઠો તે  
સર્વ પદાર્થોને ક્ષણિક માને છે વિશેષ ખુલાશો, મ ધી જવાહર  
લાલજી દ્વારા સૂત્ર પાના ૧૦૦-૧૦૧માં જોઈ લેવો

શબ્દાર્થ . (૧) જેમ (૨) અંધ પુરુષ (૩) જ્યોતિ (૪) સાથે રહેવા છતાં (૫) નેત્રહીન હોવાથી (૬) રૂપોને (૭) દેખી (૮) શકતો નથી (૯) એવી રીતે (૧૦) બુદ્ધિહીન (૧૧) અક્રિયાવાદી (૧૨) વિદ્યમાન (૧૩) ક્રિયા થતી હોવા છતાં (૧૪) દેખી (૧૫) શકતા નથી

ભાવાર્થ— જેમ અધપુરુષ દીપકની સાથે રહેવા છતાં દીપકને તેમ જ અન્ય પદાર્થો વિદ્યમાન હોવા છતાં દેખી શકતો નથી, એ જ રીતે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મોના આચ્છાદનથી જેની બુદ્ધિ હીનતાને પામેલ છે, જેનું જ્ઞાન રૂધાએલ છે, તેવા શૂન્યતાવાદવાળા પ્રત્યક્ષ પદાર્થોની બદલતી પર્યાયરૂપ થતી ક્રિયાને દેખી શકતા નથી અને જગતને તથા રહેલા પદાર્થોને જૂઠા તથા અભાવરૂપ બતાવે છે, તેથી શુ ? જગતના પદાર્થોનો અભાવ થઈ શકે ? છતાં શૂન્યતાવાદવાળા પોતાના દુરાગ્રહને છોડતા નથી અને મિથ્યાત્વ ભાવમાં જ રહી સંસાર પરિબ્રમણ કર્યા કરે છે

સંવચ્છરં સુવિણં લક્ષણં ચ, નિમિત્તદેહં ચ ઉપાહયં ચ ।  
અદ્વંતમેયં બહવે અહિત્તા, લોગંસિ જાણંતિ અણાગતાઈ ॥૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) જ્યોતિષ (૨) સ્વપ્ન શાસ્ત્ર (૩) લક્ષણ શાસ્ત્ર (૪) નિમિત્ત શાસ્ત્ર તથા શરીરમાં રહેલા (૫) તલ આદિ ચિન્હોના ફળ બતાવી શકે તેવા શાસ્ત્રો તથા ઉલ્કાપાત દિગ્દાહ આદિના ફળ બતાવી શકે તેવા શાસ્ત્રો આદિ (૬) આઠઅંગવાળા શાસ્ત્રોને (૭) ઘણા પુરુષો (૮) ભણીને (૯) લોકમાં (૧૦) બણે છે (૧૧) ભવિષ્યની વાતોને.

ભાવાર્થ— આ જગતમાં ઘણા પુરુષો જ્યોતિશાસ્ત્ર, સ્વપ્ન-શાસ્ત્ર, લક્ષણશાસ્ત્ર, નિમિત્તશાસ્ત્ર તથા શરીરમાં રહેલા તલ આદિ ચિન્હોના ફળ બતાવનાર શાસ્ત્રો તથા ઉલ્કાપાત તથા દિગ્દાહ આદિના ફળ બતાવનાર શાસ્ત્રો, આદિ આઠ અંગોવાળાં શાસ્ત્રો

સાવાર્થ - બુદ્ધિથી હીન વસ્તુ સ્વરૂપને નહિ બાલુનારા  
અક્રિયાવાદી ધણા પ્રકારના કુશાલોની પ્રરુપણા કરે છે અને જે  
શાલોના કથનને શ્રદ્ધા, કરી ધણા મનુષ્યો અનતકાળ સુખી સસાર  
સામરમાં જન્મ મરણરૂપ પરિભ્રમણ કરતા રહે છે અને કુલો  
ભોજવે છે

નાદૌ વપ્તૌ ન અસ્વમેતિ, ન સંદિમા વદ્ધતિ હાયતી ના ।  
સલિલા ન સંદતિ ન કતિ વાયા, વક્ષો ણિયતો કસિણે કુ  
હોપ ॥૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) સુખ (૨) ઉચ્ચતો નથી (૩) અસ્ત (૪) ઘટો નથી  
(૫) ચક્રમાં (૬) વધતો નથી (૭) ઘટતો નથી (૮) નહીના પાણી (૯) વહેતા  
નથી (૧૦) વાયુ (૧૧) વાતા નથી (૧૨) જૂઠા તથા અજાણ રૂપ છે (૧૩)  
જન્મ (૧૪) સમસ્ત (૧૫) નિશ્ચયી.

સાવાર્થ :- સર્વ શૂન્યતાવાદી કહે છે કે સૂક્ષ્મ ઉચ્ચતો નથી,  
અક્ત ઘટો નથી, ચક્રમાંની શુદ્ધપદ્ધતિ વૃદ્ધિ કે કૃષ્ણપદ્ધતિમાં કાની  
ધતી નથી, નહીના પાણી વહેતા નથી વાયુ વાતા નથી, સમસ્ત  
ત્રિથ જુઠા અથવા અજાણરૂપ છે સમસ્ત જગત અથ શૂન્ય તથા  
નિશ્ચય અજાણરૂપ છે, જગતમાં જે વસ્તુઓ દેખાય છે, તે સર્વ  
માયારૂપ સ્વપ્નવત તથા ઇન્દ્રિયલ સમાન મિથ્યા છે, આવી રીતે  
વસ્તુઓ પ્રત્યક્ષ દેખાવા છતાં શૂન્યવાદીઓ તેઓને નિરેષ કરે છે  
આવી રીતે મિથ્યાત્વ સાવમા રહેતા છતાં સત્ય સ્વરૂપને નહિ  
સમજતા અજ્ઞાનરૂપ અધકારમાં રહી સસાર પરિભ્રમણના કુલોને  
ભોજવે છે

જહાદિ ઇંધ મહ જોનિણાયિ, કંયાદ્ધ ણો વસંતિ હીણજેને ।  
મતપિ સ પદમકિરિય્યાદ્ધ, કિરિય ણ વસંતિ તિરુદપપા ॥૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) જેમ (૨) અંધ પુરુષ (૩) જ્યોતિ (૪) સાથે રહેવા છતાં (૫) નેત્રહીન હોવાથી (૬) રૂપોને (૭) દેખી (૮) શકતો નથી (૯) એવી રીતે (૧૦) બુદ્ધિહીન (૧૧) અક્રિયાવાદી (૧૨) વિદ્યમાન (૧૩) ક્રિયા થતી હોવા છતાં (૧૪) દેખી (૧૫) શકતા નથી

ભાવાર્થ— જેમ અધપુરુષ દીપકની સાથે રહેવા છતાં દીપકને તેમ જ અન્ય પદાર્થો વિદ્યમાન હોવા છતાં દેખી શકતો નથી, એ જ રીતે જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મોના આચ્છાદનથી જેની બુદ્ધિ હીનતાને પામેલ છે, જેનું જ્ઞાન રૂધાએલ છે, તેવા શૂન્યતાવાદવાળા પ્રત્યક્ષ પદાર્થોની બદલતી પર્યાયરૂપ થતી ક્રિયાને દેખી શકતા નથી અને જગતને તથા રહેલા પદાર્થોને જૂઠા તથા અભાવરૂપ બતાવે છે, તેથી શુ ? જગતના પદાર્થોનો અભાવ થઈ શકે ? છતાં શૂન્યતાવાદવાળા પોતાના દુરાગ્રહને છોડના નથી અને મિથ્યાત્વ ભાવમાં જ રહી સંસાર પરિબ્રમણ કર્યા કરે છે

સંવચ્છરં સુવિણં લક્ષણં ચ, નિમિત્તદેહં ચ ઉપાદયં ચ ।

અદ્વંગમેયં વહ્વે અહિત્તા, લોગસિ જાણંતિ અણાગતાઈ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ . (૧) જ્યોતિષ (૨) સ્વપ્ન શાસ્ત્ર (૩) લક્ષણ શાસ્ત્ર (૪) નિમિત્ત શાસ્ત્ર તથા શરીરમાં રહેલા (૫) તલ આદિ ચિન્હોના ફળ બતાવી શકે તેવા શાસ્ત્રો તથા ઉલ્કાપાત દિગ્દાહ આદિના ફળ બતાવી શકે તેવા શાસ્ત્રો આદિ (૬) આઠઅંગવાળા શાસ્ત્રોને (૭) ઘણા પુરુષો (૮) ભણીને (૯) લોકમાં (૧૦) જાણે છે. (૧૧) અવિધ્યની વાતોને.

ભાવાર્થ— આ જગતમાં ઘણા પુરુષો જ્યોતિશાસ્ત્ર, સ્વપ્ન-શાસ્ત્ર, લક્ષણશાસ્ત્ર, નિમિત્તશાસ્ત્ર તથા શરીરમાં રહેલા તલ આદિ ચિન્હોના ફળ બતાવનાર શાસ્ત્રો તથા ઉલ્કાપાત તથા દિગ્દાહ આદિના ફળ બતાવનાર શાસ્ત્રો, આદિ આઠ અંગોવાળાં શાસ્ત્રો

બાણીને અનિશ્ચયતા ધવાવાળી વાતોને તથા ભૂતકાળમાં બનેલી વાતોને બાણી શકે છે, તથા આકાશગર્ભના, ભૂકંપ, આંતરિક્ષ, અગ્નિ, સ્વર, લક્ષ્મણ, વ્યવસ્થા, તથા નવમા પૂર્વમાં ત્રીજી આચાર્ય વસ્તુમાંથી ઉદ્ભવે છે મુખ્ય, દુઃખ, જીવન, મરણ, તથા લાભ, અલાભ આદિના સૂચક છે શાસ્ત્રો છે તે બાણીને જીવ ત્રણ મળતી મર્યાદિત વાતોને બાણી શકે છે શૂન્યવાદ માનવાથી આ વસ્તુ બાણી શકાય નહિ

કેઈ નિમિત્તા તદ્વિયા મયસિ, કેસિંચિ ત વિષ્વઙ્ગિણિ જાણ ।  
તે વિજ્ઞામાય જળાદિજમાણા, આદંસુ વિજ્ઞાપરિમોક્ષમેવ ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) જાણ (૨) નિમિત્ત (૩) સત્ત્વ (૪) હોય છે (૫) મુખ્ય જાણ (૬) વિપરીત હોય છે (૭) નિમિત્તોના યાન (૮) આ રીતે દેખતા થતા વિજ્ઞાતા અભ્યસન (૯) નહિ કરનાર અધિવાદી (૧૦) વિજ્ઞાતા (૧) ક્રમાયુ મારી ખાતે છે (૧૧) ત્યાગને.

ભાવાર્થ - જાણ નિમિત્ત સત્ત્વ હોય છે અને જાણ નિમિત્તના જ્ઞાન વિપરીત પણ હોય છે, જોમ બાણી અધિવાદીઓ વિજ્ઞાતા અભ્યસન કરતા નથી અને વિજ્ઞાતા ત્યાગને ક્રમાયુકારી ખાતે છે, જ્યોતિષ શાસ્ત્રને જોવામાં પાતાના કથોપશમની દીનતાના કારણે ફેર પડી જાય છે તેથી અસત્ય પરિણામ આવે છે કથોપશમ સાથે હોય ને કથોપશમથી જ્યોતિષને અભ્યાસ કરે તો પરિણામ સત્ય આવે તે હકીકતને શૂન્યવાદીઓ બાણતા નથી, જેથી શૂન્યતાવાદીઓ પાતાના દુરાધારને કારણે સત્ય હકીકતને જ્ઞાનને બાણી શકતા નથી. (નિમિત્ત જોવામાં અદ્વિત યાજ કથોપશમ શૂન્ય થાય તો અસત્ય પરિણામ આવે) તેથી તેઓ મિશ્રાત્વજાવમાં પડી સસારસાગરમાં પરિણમણ કર્યા કરે છે

તે એવમવ્યંતિ સમિચ્છ લોગં, તદ્વા તદ્વા સમણા માહણા ય ।  
સયં કઢં ણમ્મકઢં ચ દુક્ખં, આહંસુ વિજ્ઞાચરણં પમોક્ખં ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ . (૧) ક્ષણ પ્રાપ્ત થવાનું બતાવે છે (૨) જાણી (૩) લોકને (૪) કર્માનુસાર (૫) શ્રમણ અથવા શાક્ય ભિક્ષુ (૬) અથવા બ્રાહ્મણ આદિ પોતાના અભિપ્રાય અનુસાર (૭) પોતાના જ (૮) કાર્યથી હોય છે (૯) અન્યના (૧૦) એમ પણ કહે છે કે દુઃખ (૧૧) કરવાથી નહિ (૧૨) તીર્થ કરે જ્ઞાન તથા (૧૩) ક્રિયાથી (૧૪) મોક્ષ (૧૫) બતાવે છે

ભાવાર્થ .- શાક્યભિક્ષુ અથવા બ્રાહ્મણો આદિ પોતાના અભિપ્રાય અનુસાર લોકને જાણી, ક્રિયાને-કર્મને અનુસાર ક્ષણ પ્રાપ્ત થવાનું બતાવે છે, તથા એમ પણ કહે છે કે દુઃખ પોતાના જ કાર્યથી હોય છે, અન્યના કરવાથી દુઃખ ન હોય, શ્રી તીર્થ કરે જ્ઞાન તથા ક્રિયાથી મોક્ષ પ્રાપ્તિ થવાનું કહે છે ક્રિયાવાદીઓ જ્ઞાન રહિત એકલા ચારિત્રથી-ક્રિયાથી મોક્ષ બતાવે છે, વળી કહે છે કે જીવો જેવી જેવી ક્રિયા કરતા હોય તેને અનુસાર સ્વર્ગ, નરક આદિ ક્ષણ પ્રાપ્ત થાય છે, એટલે ક્રિયા માત્રથી જ મોક્ષ બતાવે છે, સંસારમાં જો સુખ દુઃખ જે કાંઈ હોય છે, તે પોતાના જ શુભાશુભ કાર્યથી હોય છે, ઇશ્વરકૃત નહિ, આત્માને અક્રિય માનવાથી સુખદુઃખની પ્રાપ્તિ કયાથી હોઈ શકે ? પરંતુ તેઓના અભિપ્રાય એકાન છે, જ્ઞાન સહિતની ક્રિયા જ ઇષ્ટ ક્ષણ આપનાર બને છે, ક્રિયા રહિત જ્ઞાન પણ સમાન અને જ્ઞાન રહિતની ક્રિયા પણ અર્થ સમાન જાણવી, પરંતુ જ્ઞાન અને ક્રિયા બન્નેથી કાર્યની ઇષ્ટ સિદ્ધિ હોઈ શકે છે છતાં પ્રથમ જ્ઞાનની પ્રધાનતા જાણવી, પ્રથમ જ્ઞાન પછી દયા, એટલે પ્રથમ જ્ઞાનથી ઇષ્ટ અનિષ્ટ શુભ અશુભ લાભ હાની જાણી શકાય છે, જ્ઞાનથી જ ચારિત્ર અને તપની જરૂર છે એમ જાણી શકાય છે. પરંતુ એકલા જ્ઞાનથી પણ મોક્ષ

પ્રાપ્તિ થતી નથી કિયાવાદીઓનું મતવ્ય એકાત છે તે મિથ્યાત્વનું  
કારણ/બાધકું

તે 'શબલુ' 'લોગેસિંહ' જાણના ઉ, મમાણુસાસતિ હિતે 'પંચાણ' ૧

તેથી તેના મામયમાહુ સ્તોષ, જંસી પયા માણવ? સંપર્ગોદા ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ (૧) આ લોકમાં શ્રી તીર્થ કર દેવ વગેરે જ્ઞાનીઓ (૨)  
મહુ સમાન છે (૩) તથા નામક જમવા (૪) પ્રધાન છે (૫) મનુષ્યોને કમ્પાણો  
(૬) માત્ર (૭) જનાવે છે (૮) જ્યાં જ્યાં મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ થાય છે ત્યાં ત્યાં  
(૯) સસાર મજબૂત થાય છે (૧૦) લોકોને (૧૧) નેમાં (૧૨) પ્રજા (૧૩)  
મનુષ્યો (૧૪) નિવાસ કરે છે

સાવાર્થ:- તીર્થ કર આદિ જ્ઞાની પુરુષો જન્મતમા મહુ  
સમાન છે એટલે જન્મતના જીવોને તીર્થ કર દેવો આદિ જ્ઞાનીઓ  
મહુ સમાન છે લોકમાં સવ થી જ્ઞાનીઓ મેષ છે મનુષ્યાદિ જીવોને  
મેષોમાર્ગ-કલ્યાણતા માગતી શિક્ષા આપે છે મોક્ષમાર્ગ જતાવે  
છે વળી કહે છે કે જ્યાં જ્યાં મિથ્યાત્વની વૃદ્ધિ થાય છે, ત્યાં ત્યાં  
સસાર મજબૂત થાય છે સસારવૃદ્ધિ થાય છે, સસારમાં મનુષ્યો  
નિવાસ કરે છે તેઓને જ્ઞાનીઓ નેત્ર સમાન કહ્યાનો અર્થ એ થાય  
છે કે જ્ઞાનીઓ જીવોને ઉપદેશ આપી અનધકૃપ દુષ્ટો-સસારજનમ  
જન્મ મરણ ચાલે પ્રતિહળતા વગેરે દુષ્ટોનું નિવારણ કરાવવામાં  
જને સફળતિ પ્રાપ્ત કરાવવામાં સહાયભૂત થાય છે, મહા આરજ  
મહાપરિમલ આદિ ચાર કારણે જીવો નરકનું આમુખ બાપે છે, તથા  
ચાર કારણે જીવો તિર્થસ્થનું આમુખ બાપે છે, વળી કહે છે કે જ્યાં  
જ્યાં શમદેવની વૃદ્ધિ ત્યાં ત્યાં સસાર શાન્ત થાય છે જ્યાં જ્યાં  
કર્મનો ઉપચય થાય છે ત્યાં ત્યાં સસારની વૃદ્ધિ થાય છે  
સવિચારથી સદ્વાણીથી સદ્કામથી જીવજતિ અને મુખની પ્રાપ્તિ  
થાય છે, તેનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરાવનાર જ્ઞાનીઓ જ છે તેથી નેત્ર સમાન  
ઉપમાં આપેલ છે

જે રક્ષસા વા<sup>૧</sup> જમ્લોહયા દા<sup>૨</sup>, જે વા<sup>૩</sup> સુરા ગંધર્વા ય કાયા<sup>૪</sup> ।  
 આગાસગામી ય<sup>૬</sup> પુઠોસિયા જે<sup>૭</sup>, પુણો<sup>૮</sup> પુણો વિપ્પરિયાસુવેતિ ॥  
 ૧૧૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે રાક્ષસ છે (૨) યમલોક-પરમાધામી (૩) વૈમાનિક દેવો તથા જ્યોતિષ દેવો (૪) ગંધર્વ-વ્યતર દેવો (૫) પૃથ્વીકાયાદિ (૬) પક્ષી વાયુ આદિ (૭) પૃથ્વી આશ્રિત અપ-તેઉ-વાયુ વનરપતિ વિગલેન્દ્રિયો મનુષ્યો તિર્યંચો વગેરે (૮) વાર વાર (૯) ભિન્ન ભિન્ન ગતિઓમાં ભ્રમણ કરે છે

ભાવાર્થ :- વ્યતરો, અસુરકુમારો-પરમાધામી વગેરે ભવન-વાસી દેવો, વૈમાનિક દેવો, જ્યોતિષી દેવો, ગંધર્વો-વ્યતરની જાતિ, આકાશગામી પક્ષી આદિ તથા પૃથ્વી, અપ, તેઉ, વાયુ, વનરપતિ, ભેદન્દ્રિય, તેષન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, પંચેન્દ્રિય, તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય, મનુષ્ય, નારકી, આદિ સર્વ જીવો, પોતાના કરેલાં કર્મોથી, કર્માનુસાર, ભિન્ન ભિન્ન ગતિઓમાં-ચોનિઓમાં, અરહટ યત્રની માફક વારંવાર ઉત્પન્ન થઈ જન્મ અને મરણરૂપી સસાર પરિભ્રમણ કરે છે

જમાહુ<sup>૧</sup> ઓહં<sup>૨</sup> સલિલં<sup>૩</sup> અપારગં<sup>૪</sup>, જાણાહિ<sup>૫</sup> ણં<sup>૬</sup> ભવગ્હણં<sup>૭</sup> દુમોક્ષં<sup>૮</sup> ।  
 જંસી<sup>૧૦</sup> વિસન્ના<sup>૧૧</sup> વિસયંગનાહિં<sup>૧૨</sup>, દુહ<sup>૧૩</sup> ઓઽવિ<sup>૧૪</sup> લોયં<sup>૧૫</sup> અણુસંચરંતિ ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) કહેલ છે (૨) ઝોધ (૩) પાણી (૪) અપાર (૫) જાણો (૬) સસાર-ભવ (૭) ગહન (૮) કુબ્ધર (૯) જેમા (૧૦) ખુચેલા (૧૧) વિષય-કામભોગો (૧૨) સ્ત્રીઓ (૧૩) ત્રસ-સ્થાવર (૧૪) લોકમાં (૧૫) પરિભ્રમણ કરે છે

ભાવાર્થ :- સસારનું સ્વરૂપ જાણનાર શ્રી તીર્થંકરદેવે તથા ગણધરાદિએ સસાર સાગરને ક્વચિત્પ્રભૂરમણ સમુદ્રની સમાન દુસ્તર



કહેલ છે કેાઈ જલચર કે સ્થળચર આ સમુદ્રને ઉત્સવન કરી ચક્રે નહિ, એવી જ રીતે સમ્યક્દર્શન વિના ધોરાશીલાખ યોનિના સ્થાન રૂપ સસાર સાગરને પાર કરવો દુષ્કલ કહેલ છે, સસારમાં જે પુરુષો સાવધકર્મવાળા અનુષ્ઠાનો કરે છે, તે ક્રમાગર્માં પડેલા છે, જસત્ત્વ દર્શનને પ્રદણ કરનારા છે, વિવેક પ્રધાન સ્ત્રીઓમાં જેઓ આસક્ત છે અને સ્ત્રીઓને વચીશ્રુત છે તે પામર જીવો ઉત્તમ અનુષ્ઠાનો કરી શકતા નથી સ્ત્રીરૂપ કીચકર્માં તથા અન્ય કામસોજરૂપ વિવેચેમાં ફસાયેલ આસક્ત જીવો વારવાર ચારે ગતિઓમાં, ઘોડે રાજદેવકર્માં વારવાર જન્મ મરણ કર્યા કરે છે અથવા સિંજ માત્રરૂપ પ્રવચ્ચ ધારી બની, પાપ વિરતિ રહિત તથા રાજદેવથી શુદ્ધ પોતાના કર્મથી પ્રેરિત આ બદન લોકમાં વારવાર જન્મ મરણ કરતો સસાર પરિભ્રમણ કરે છે

ન કમ્મુણા કમ્મ સ્સવે તિ ચાલા, અકમ્મુણા કમ્મ સ્સવેત ધીરા ।  
મેષાવિણો લોમમયાવતીતા, સત્તોસિણો નો પકરેતિ પાવ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ (૧) અણાની જીવો (૨) પાપકામ કરતા હોવાના કારણે (૩) પોતાના કર્મની (૪) ક્ષય કરી (૫) શકતા નથી (૬) ધીર પુરુષો (૭) આશ્રયોને રોકી (૮) કર્મની (૯) ક્ષય કરે છે (૧) બુદ્ધિમાન પુરુષ (૧૧) લોકથી દૂર રહે છે (૧૨) સતોષી બની (૧૩) પાપક્રમ (૧૪) કરતા (૧૫) નથી

ભાવાર્થ - મૂખજીવો અણાની જીવો અશુભ-સાવધ કાર્યો કરતા હોવાથી પોતાના પાપોનો-કર્મોનો ક્ષય કરી શકતા નથી, પરંતુ જે પીરપુરુષો છે તેઓ સાવધ કર્મોનો ત્યાગ કરી આશ્રયદ્વાર બચ કરી પોતાના કર્મોનો ક્ષય કરે છે તેમ જ બુદ્ધિમાન સાધક લોકોનો ત્યાગ કરી સતોષી બની પાપકર્મ કરતા નથી મૂખજીવો અસત્ત્વના આશ્રયે મિથ્યાત્વ હોવાની વૃદ્ધિથી સાવધ કર્મ તથા નિરવધ

કર્મના વિપાકોને નહિ જાણતા હોવાથી, સાવધ કર્મોમાં આસક્ત હોવાથી કર્મનો ફલ કરવા સમર્થ થના નથી આશ્રવદ્વારને રોક્યા વિના સર્વથા કર્મના ફલ થઈ શકતો નથી તેમ જ હોભ કપાયને મદ કર્યા વિના કર્મોનો ફલ થઈ શકતો નથી એમ જાણી, મુમુક્ષુઓએ આશ્રવોને રોકવા ઉપયોગવત રહેવું.

તે નીચડપ્પન્નમણાગયાહં. લોગસ્સ જાગંતિ તહાગયાહં ।

જેતારો અન્નેસિ અણન્નજેયા, ઘુદ્ધા હુ તે અંતકહા મવંતિ ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) વીતરાગ પુરુષ જીવોની (૨) ભૂત (૩) વર્તમાન (૪) ભવિષ્યકાળના વૃત્તાન્તો-પર્યાયો (૫) લોકના સ્વરૂપને યથાર્થ (૬) રૂપે જાણે છે (૭) નેતા છે (૮) તેઓ અન્ય જીવોના (૯) તેના નેતા કોઈ નથી (૧૦) એવા જાની (૧૧) પુરુષો જ સંસારનો (૧૨) અંત (૧૩) કરે છે

ભાવાર્થ:- વીતરાગ પુરુષ જીવોની ભૂત, વર્તમાન, ભવિષ્યકાળની પર્યાયોને અવસ્થાઓને યથાર્થ રૂપે લોકના સ્વરૂપને જાણી શકે છે અને તેઓ સર્વ જીવોના નેતા છે, પરંતુ તેમના નેતા કોઈ નથી સ્વયંબુદ્ધ છે આવા જાની જીવો સંસારનો અંત કરે છે, કપાયોનો સર્વથા ફલ થવાથી વીતરાગપણું પ્રાપ્ત થાય છે કેવળજ્ઞાની અથવા ચૌદપૂર્વ ભણેલા પરોક્ષ જ્ઞાની સંસાર પાર કરનારા ભવ્ય જીવોને સદુપદેશ આપી મોક્ષમાં પહોંચાડે છે

તે જૈવ કુવ્વંતિ જ કારવતિ, મૂતાહિસંકાહ દુગુંછમાણા ।

સયા જતા વિપ્પજમંતિ ધીરા, વિણ્ણતિ ધીરા ય હવતિ એજે ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ . (૧) પાપના ધૂણા કરવાવાળા તીર્થંકર આદિ (૨) પ્રાણીઓની ધાતના (૩) ભયથી (૪) સ્વય પાપ કરતા (૫) નહિ (૬) અન્ય પાસે કરાવતા (૭) નહિ (૮) સદા પાપનાઅનુષ્ઠાનથી (૯) યત્નાવત

કહેલ છે કોઈ જલચર કે સ્થળચર આ સમુદ્રને ઉત્સવન કરી શકે નહિ, જોવી જ રીતે સમ્યક્દર્શન વિના ધોરાશીલાખ યોનિના સ્થાનરૂપ સસાર સાગરને પાર કરવો દુષ્કલ કહેલ છે, સસારમાં જે પુરુષો સાવધકર્મવાળા અનુષ્ઠાનો કરે છે, તે કુમાર્જમાં પડેલા છે, અસત્ય દર્શનને બદલુ કરનારા છે, વિષમ પ્રધાન સ્ત્રીઓમાં જેઓ આસક્ત છે અને સ્ત્રીઓને વશીભૂત છે તે પામર જીવો ઉત્તમ અનુષ્ઠાનો કરી શકતા નથી સ્ત્રીરૂપ કીચકમાં તથા અન્ય કામસોતરૂપ વિષયોમાં દસાધેલ આસક્ત જીવો વારવાર ઘારે ગતિઓમાં ચૌદ રાજદોષમાં વારવાર જન્મ મરણ કર્યા કરે છે અથવા સ્ત્રિમાત્રરૂપ પ્રવચ્ચા ધારી બની, પાપ વિરતિ રહિત તથા રાજદોષથી મુક્ત પોતાના કર્મથી પ્રેરિત આ મહન દોષમાં વારવાર જન્મ મરણ કરતા સસાર પરિભ્રમણ કરે છે

ન કમ્મુણા કમ્મ સ્સવેતિ વાલા, અકમ્મુણા કમ્મ સ્સવેતિ પીરા ।  
મેવાવિણો લોમમયાવતીતા, સતોસિણો મો પકરેતિ પાવં ॥૧૬॥

રાખ્યકથ (૧) અપાની જીવો (૨) પાપકામ કરતા દોવાના કારણે (૩) પોતાના કર્મોના (૪) ક્ષય કરી (૫) શકતા નથી (૬) પીર પુરુષો (૭) આશ્રયોને શોધી (૮) કર્મોના (૯) ક્ષય કરે છે (૧) જુદિમાન પુરુષ (૧૧) લોભથી દૂર રહે છે (૧૨) સતોષી બની (૧૩) પાપકામ (૧૪) કરતા (૧૫) નથી.

સાવાચર - મૂળજીવો અપાની જીવો અશુભ-સાવધ કાર્યો કરતા દોવાથી પોતાના પાપોનો-કર્મોનો ક્ષય કરી શકતા નથી, પરંતુ જે પીરપુરુષો છે તેઓ સાવધ કર્મોનો ત્યાગ કરી આશ્રયદાર જાહે કરી પોતાના કર્મોનો ક્ષય કરે છે તેમ જ જુદિમાન સાવધ લોભનો ત્યાગ કરી સતોષી બની પાપકર્મ કરતા નથી મૂળજીવો અસત્યના આશ્રમે મિથ્યાત્વ દોષોની વૃદ્ધિથી સાવધ કરમ તથા નિશ્ચય

જે<sup>૧</sup> આય<sup>૨</sup>ઓ પર<sup>૩</sup>ઓ વાચિ<sup>૪</sup> ગચ્ચા, અલમ્પ્પણો<sup>૫</sup> હોતિ અલં<sup>૬</sup> પરેસિ<sup>૭</sup> ।  
તે<sup>૧૧</sup> જોહમૂતં<sup>૧૨</sup> ચ સયાવસેજ્જા<sup>૧૩</sup>, જે<sup>૧૪</sup> પાઝકુજ્જા<sup>૧૫</sup> અણુવીતિ<sup>૧૬</sup> ધમ્મં<sup>૧૭</sup> ॥  
॥૧૧॥

શબ્દાર્થ . (૧) જે પુરુષ સ્વયં અથવા (૨) અન્ય પાસેથી (૩) ધર્મને  
જાણીને જે ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે (૪) એ જ પુરુષ પોતાના આત્માની તથા  
(૫) પરના આત્માની (૬) રક્ષા કરવા (૭) સમર્થ છે (૮) જે વિચાર કરી  
(૯) ધર્મને (૧૦) પ્રગટ કરે છે (૧૧) તે જ્યોતિસ્વરૂપ મુનિ પાસે (૧૨) સદા  
(૧૩) નિવાસ કરવો

ભાવાર્થ :- જે કોઈ સાધક આત્મા સ્વયં અથવા તો અન્ય  
વ્યક્તિ દ્વારા ધર્મના સ્વરૂપને જાણીને પશ્ચાત્તઃ ધર્મનો ઉપદેશ આપે  
છે, તેઓ સસાર સમુદ્રરૂપી ઓછથી પોતાના આત્માની તથા પરના  
આત્માની રક્ષા કરવામાં સમર્થ બને છે અને જેઓ વિચારીને  
ધર્મને પ્રગટ કરે છે, એવા જ્યોતિસ્વરૂપ મુનિની પાસે સદા  
સાધકોએ નિવાસ કરવો સાધકે સદાને માટે ગુરુની પાસે નિવાસ  
કરવાથી જ્ઞાનની ઠીક ઠીક પ્રાપ્તિ થાય છે. તથા દર્શન ચારિત્રમાં દૃઢ  
થાય છે એમ જાણી મુણ્ય આત્માઓએ જીવનભર ગુરુ નિકટ રહેવું  
તે પોતાને માટે કલ્યાણકારક છે.

અત્તાણ<sup>૧</sup> જો<sup>૨</sup> જાણતિ<sup>૩</sup> જો<sup>૪</sup> ય લોગં<sup>૫</sup>, ગહં<sup>૬</sup> ચ જો<sup>૭</sup> જાણહ<sup>૮</sup> જાગહં<sup>૯</sup> ચ ।  
જો<sup>૧૦</sup> સાસયં<sup>૧૧</sup> જાણ<sup>૧૨</sup> અસાસયં<sup>૧૩</sup> ચ, જાર્તિ<sup>૧૪</sup> ચ મરણં<sup>૧૫</sup> ચ જણોવવાયં<sup>૧૬</sup> ॥  
॥૨૦॥

શબ્દાર્થ . (૧) પોતાના આત્માને (૨) જાણે છે (૩) જે સાધક (૪)  
તથા લોકના સ્વરૂપને જે જાણે છે (૫) તે જીવોની ગતિ (૬) અનાગતિને

(૧) સયમ અનુષ્ઠાન કરતા હતા (૧૧) કમનુ વિહારણ કરવાથી નિયુજ  
વિનયવત પુત્ર (૧૨) નિરૂત રહી (૧૩) મનતા હતા (૧૪) દેહભાગે  
અન્યથાનીઓ (૧૫) જ્ઞાન માત્રથી વીર.

ભાવાર્થ— વીરરાગ પુરુષ તથા સમ્યક્જ્ઞાની જલુધર બાદિ,  
પ્રાણી હવેની યાતના ભયથી પાપનો તિરસ્કાર કરતા થઈ સ્વયં  
હિંસા કરતા નહિ, હિંસા કરાવતા નહિ, હિંસાના કરનારને અનુમોદન  
આપતા નહિ, સર્વ મહામતોનું પાલન કરતા હતા, સદાકાળ યત્ન-  
વત રહી ખીર પુરુષ સયમ પાલનમાં વિનયવત કમનુ વિહારણ  
કરવામાં નિયુજ પુરુષ સદા પાપહારી અનુષ્ઠાનોથી નિવૃત્ત બની  
ઉપમેજવત રહી સયમ પાલન કરતા હતા બ્યારે કોઈ અન્ય  
દર્શનીઓ જ્ઞાનમાત્રથી વીર બની કિંચ અનુષ્ઠાનોને છોડી દેતા હતા.

મહારે ય પાળે યુદ્ધે ય પાળે, તે આત્મઓ પાસે સંબલીય ।  
અન્વેહતી લોગમિણ મહતં, યુદ્ધેડપમસેષુ પરિચ્ચયજ્ઞા ॥૧૮॥

અર્થ (૧) સૂક્ષ્મ કુયુ (૨) બાદિ હવે (૩) તથા નાસ્તરીર-  
વાળા (૪) પ્રાણીઓ (૫) તે સર્વને (૬) આત્મસમજ (૭) જોવે (૮) સ્વ  
મેહમાં (૯) ઉપેક્ષા (૧૦) મેહમાં (૧૧) મહાન (૧૨) જ્ઞાની (૧૩) અપ્રમદ  
(૧૪) વિચરે.

ભાવાર્થ— આ જમતમાં નાના શરીરવાળાં અમર બાદર  
શરીરવાળાં જે પ્રાણીઓ છે તે સર્વને તત્ત્વદર્શી પુરુષ યાતાના  
આત્મા સમાન જુએ છે બાલે છે સમસ્ત લોકમાં જેટલા પ્રમાણ  
વાળો મારો હવ છે તેટલા જ પ્રમાણવાળો કુયુ બાદિ સૂક્ષ્મ  
હવેનો આત્મા છે, જેમ મને સુખ પ્રિય અને દુઃખ અપ્રિય છે,  
જેવી જ રીતે સર્વ નાના યોદા હવેને સુખ પ્રિય ને દુઃખ અપ્રિય  
છે જેમ બાદી કોઈ પ્રાણીને પીદા ઉત્પન્ન ન થાય એ રીતે ઉપમેજ-  
વત રહી સયમ પાલન કરવું જો જ તત્ત્વદર્શીનો આદાર બાલવે.

ભાવાર્થ - જે કૈાઈ આત્મા નરકાદિ ગતિઓમાં રહેલા હુએને જાણનાર છે પ્રાણી વર્ગ કરેલા કર્મોનાં ફળને લોગવે છે, જેઓ પાપકર્મ કરે છે તેઓ નરક આદિ અધમગતિ સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ જન્મ, મરણ રોગ, શોકથી ઉત્પન્ન થતા ઘણા પ્રકારની શારીરિક માનસિક પીડાને લોગવે છે તે જાણે છે, તે હુએના અભાવના ઉપાયને જાણે છે, કહેવાનો ભાવ એ છે કે નરકની સાતમી ભૂમિથી લઈ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન સુધી જેટલા પ્રાણીઓ છે તે સર્વ કર્મથી યુક્ત છે, તેમાં જેઓ શુરુકર્મી છે તે અપ્રતિબંધ નરકમાં જાય છે, આઠ પ્રકારના કર્મોની આવકને આશ્રવ કહે છે, તે પ્રાણાતિ-પાત રૂપ છે અથવા મિથ્યાદર્શન તથા રાગદ્વેષ રૂપ છે તેને જાણે છે, આશ્રવના નિરોધરૂપ સવરને જાણે છે, પુણ્ય પાપને જાણે છે, અસાતારૂપ હુએને તથા તેનાં કારણોને જાણે છે જે ક્રિયાઓ-પદાર્થો સસાર પ્રાપ્તિનાં કારણ છે, તેનાથી વિપરીત પદાર્થો ક્રિયાઓ મોક્ષ પ્રાપ્તિના હેતુઓ છે તેને પણ જાણે છે, તેઓ જ ક્રિયાવાદના સ્વરૂપને તથા જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર, બધ, પુણ્ય, પાપ, નિર્જરા, મોક્ષના સ્વરૂપને બતાવી શકે છે વધારે ખુલાસો સૂત્ર પાના ૧૩૩થી ૧૫૧ સુધી શ્રી જવાહરલાલજી કૃતમાં છે ત્યાંથી જાણી લેવું, વિ-એકાંતવાદીઓ બધા મિથ્યાત્વવાદી રહેલા છે તેઓના સગથી દૂર રહેવું તે શ્રેયસ્કર છે

<sup>૧</sup>સદેસુ <sup>૨</sup>સ્ત્રવેસુ <sup>૩</sup>અસજ્જમાણો, <sup>૪</sup>ગંધેસુ <sup>૫</sup>રસેસુ <sup>૬</sup>અદુસ્સમાણે ।

જો <sup>૭</sup>જીવિતં જો <sup>૮</sup>મરણાહિકં <sup>૯</sup>સ્ત્રી, <sup>૧૦</sup>આયાણગુત્તે <sup>૧૧</sup>વલયા <sup>૧૨</sup>વિમુક્તે ॥  
ત્તિ-વેમિ ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ . (૧) શબ્દમાં (૨) રૂપમાં (૩) અનાસક્ત (૪) ગંધમાં (૫) રસમાં (૬) અદ્વેષ (૭) જીવનમાં (૮) મરણમાં (૯) ઇચ્છા રહિત (૧૦) આત્મ યુક્ત (૧૧) માયા (૧૨) રહિત વિચરે.

(૭) જલે છે (૮) એવી જ રીતે સાક્ષ-મેક્ષ (૯) તથા અશાક્ત-સસાર (૧) ને જલે છે (૧૧) તથા જ મ (૧૨) મરણ આદિ (૧૩) પ્રાણીઓની સિત્ત સિત્ત ગતિઓના (૧૪) ઉપપાત.

સાવાય<sup>૧</sup> - જે કોઈ સાધક પોતાના આત્માને, તથા દોહના સ્વરૂપને તથા છવેલી ગતિ, અનાગતિને તથા સાક્ષત મેક્ષને તથા અશાક્ત સસારને તથા પ્રાણીઓના જન્મ, મરણ તથા નાન્ય પદો રતી ગતિઓમાં ઉત્પન્ન થવાનું તે સર્વેને જલે છે જે પુરુષ પરલોકમાં જવાવાળા શરીરથી સિત્ત તથા મુખ દુઃખના અપ્રાપ્તરૂપ પોતાના આત્માને જલે અને આત્માના કલ્યાણરૂપ સાધન જ્ઞાન, દશન, ચારિત્ર, વપરૂપ સાધનમાં જે પ્રવૃત્ત રહે છે એ જ પુરુષ આત્મજ છે અને એ જ પુરુષ પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિરૂપ આ સમસ્ત દોહને જલે છે, નારક, તિર્થંચ, મનુષ્ય તથા દેવ કર્માથી આવી ઉત્પન્ન થવા છે તથા કેવાં કર્મો કરવાથી છવે નારક આદિમાં ઉત્પન્ન થાય છે તે જે જલુતા હોય તથા કવાં ગયા પછી છવે શરીરથી સસારમાં આવતા નથી એ જલુવાનો ઉપાય સમ્યક્જ્ઞાન, દશન, ચારિત્ર છે એ જે જલે છે એ અહમના સ્વરૂપ છે તથા અનાગતિ સિદ્ધિને જલે છે દુઃખાસ્તિત્વ નમ આશ્રી સમસ્ત પદાર્થો નિત્ય છે, પદાર્થ આશ્રી સવ પદાર્થો અનિત્ય છે તથા પ્રતિક્ષણ વિનાશી છે તે સવ જલે છે

મહોઽધિ સત્તાણ ચિંત્યમ જ, જો આસવં જાણતિ સર્વરં જ ।

દુઃખં જ જો જાણતિ નિઝરં જ, સો આસિદ્ધમરિહ્ કિરિયથાં

॥૨૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) અધોગતિ (૨) છવે (૩) દુઃખ (૪) આશ્રય (૫) સવર (૬) જલે છે (૭) દુઃખ (૮) જલે છે (૯) તિર્થંચ (૧) મેક્ષ (૧૧) કલેવા (૧૨) સિત્તિ

**ભાવાર્થ** - જે ક્રોધ આત્મા નરકાદિ ગતિઓમાં રહેલા હુઃખોને જાણનાર છે પ્રાણી વર્ગ કરેલા કર્મોનાં ફળને ભોગવે છે, જેઓ પાપકર્મ કરે છે તેઓ નરક આદિ અધમગતિ સ્થાનોમાં ઉત્પન્ન થઈ જન્મ, મરણ રોગ, શોકથી ઉત્પન્ન થતા ઘણા પ્રકારની શારીરિક માનસિક પીડાને ભોગવે છે તે જાણે છે, તે હુઃખોના અભાવના ઉપાયને જાણે છે, કહેવાનો ભાવ એ છે કે નરકની સાતમી ભૂમિથી લઈ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન સુધી જેટલાં પ્રાણીઓ છે તે સર્વ કર્મોથી યુક્ત છે, તેમા જેઓ ગુરુકર્મી છે તે અપ્રતિબંધ નરકમાં જાય છે, આઠ પ્રકારના કર્મોની આવકને આશ્રવ કહે છે, તે પ્રાણાતિ-પાત રૂપ છે. અથવા મિથ્યાદર્શન તથા રાગદ્વેષ રૂપ છે તેને જાણે છે, આશ્રવના નિરોધરૂપ સંવરને જાણે છે, પુણ્ય પાપને જાણે છે, અસાતારૂપ હુઃખને તથા તેનાં કારણોને જાણે છે જે ક્રિયાઓ-પદાર્થો સ સાર પ્રાપ્તિનાં કારણ છે, તેનાથી વિપરીત પદાર્થો ક્રિયાઓ મોક્ષ પ્રાપ્તિના હેતુઓ છે તેને પણ જાણે છે, તેઓ જ ક્રિયાવાદના સ્વરૂપને તથા જીવ, અજીવ, આશ્રવ, સંવર, બધ, પુણ્ય, પાપ, નિર્જરા, મોક્ષના સ્વરૂપને બતાવી શકે છે વધારે ખુલાસો સૂત્ર પાના ૧૩૩ થી ૧૫૧ સુધી શ્રી જવાહરલાલજી કૃતમાં છે ત્યાંથી જાણી લેવું, વિ એકાંતવાદીઓ બધા મિથ્યાત્વવાદી રહેલા છે તેઓના સગથી દૂર રહેવું તે શ્રેયસ્કર છે

<sup>૧</sup>સદેસુ <sup>૨</sup>રૂવેસુ <sup>૩</sup>અસજ્જમાણો, <sup>૪</sup>ગંવેસુ <sup>૫</sup>રસેસુ <sup>૬</sup>અદુસ્સમાણે ।

<sup>૭</sup>જો <sup>૮</sup>જીવિતં <sup>૯</sup>જો <sup>૧૦</sup>મરણાહિકંત્રી, <sup>૧૧</sup>આયાગગુન્તે <sup>૧૨</sup>વલ્લયા વિમુક્તે ॥  
ત્તિ-વેમિ ॥૨૨॥

**શબ્દાર્થ** : (૧) શબ્દમાં (૨) રૂપમાં (૩) અનાસક્ત (૪) ગંધમાં (૫) રસમાં (૬) અદ્વેષ (૭) જીવનમાં (૮) મરણમાં (૯) ધૃષ્ટા રહિત (૧૦) આત્મ યુક્ત (૧૧) માયા (૧૨) રહિત વિચરે.



ભાવાર્થ:- સાધુ પુરુષ મનોહર શબ્દોમાં, સુપ્રભાં આસક્ત  
 ન બને જામનોરા જામમાં તથા જામનોરા રસો પ્રતિદેષ ન કરે, એમ  
 જીવનજી કે મરણની ઇચ્છા ન કરે, પરંતુ માયા કપટ રહિત બની  
 સ્વયંભા ઉપયોગવત રહી વિચરે કેઈ પણ ઇન્દ્રિય વિષયોમાં સાધુ  
 રાજદેષ ન કરે, જાસયમી જીવનને ઇચ્છે નહિ પરીવહો ઉપસર્જો  
 ઉત્પન્ન કર્યા રાજદેષ રહિત બની સમભાવે સહન કરે, પાંચ સમિતિ  
 તથા ત્રણ સુસિધી ગુણ રહી માયા કપટ રહિત બની સ્વયંભુ પાલન  
 કરે એ જ આત્મકથ્ય સુનો માત્ર ભગવતે બતાવેલ છે

અધ્યયન બાહ્ય સમાપ્ત

## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર

અધ્યયન ૧૩ મું

યથાતથ્યનામ

આહત્તહીયં<sup>૧</sup> તુ<sup>૨</sup> પવેચહસ્સં<sup>૩</sup>, નાણપ્પકારં<sup>૪</sup> પુરિસસ્સ<sup>૫</sup> જાતં<sup>૬</sup> ।

સઓ<sup>૭</sup> અ ધમ્મં<sup>૮</sup> અસઓ<sup>૯</sup> અસીલં<sup>૧૦</sup>, સંતિં<sup>૧૧</sup> અસંતિં<sup>૧૨</sup> કરિસ્સામિ

પાઠં ॥૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) યથા તથ્ય સત્ય તત્ત્વ (૨) ખતાવીશ (૩) જ્ઞાનના પ્રકાર (૪) જીવેના (૫) ભલા ખુરા ગુણો (૬) ઉત્તમ સાધુના (૭) ધર્મને (૮) ખુરા સાધુઓના (૯) કુશીલ (૧૦) શાંતિ અથવા મોક્ષ (૧૧) સંસાર (૧૨) પ્રગટ (૧૩) કરીશ

ભાવાર્થ :- શ્રી સુધર્માસ્વામી પોતાના શિષ્યવર્ગને કહે છે કે સત્યતત્ત્વ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તથા જીવેના ભલા તથા ખુરા ગુણો તથા સાધુઓના શીલ-ચારિત્ર તથા કુસાધુઓના કુશીલ તથા મોક્ષ અને બધનના રહસ્યને પ્રગટ કરીશ રાગ તથા દ્વેષ તે ભાવ વલય કહેવાય એ રાગદ્વેષથી મુક્ત રહેનારને સત્યતત્ત્વ સમજાય છે એ મબધમા કહું છું કે સત્ય તત્ત્વને યથા તથ્ય કહેવાય છે અથવા જે પરમાર્થ છે તે યથા તથ્ય છે અને તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ ધર્મ છે જેના આરાધનથી દુર્ગતિમા પડતા જીવેને બચાવે છે તે જ શ્રુત ચારિત્રરૂપ ધર્મ છે તેનું યથાતથ્ય પાલન ઉપયોગવત રહીને કરનાર સમસ્ત કર્મેના ક્ષય કરી શાંતિરૂપ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે જેમા સમ્યગ્દર્શન એ ધર્મના પાયારૂપ છે તે ઔપશનિક, ક્ષાયિક ક્ષાયોપશનિક આદિ પાત્ર પ્રકારે છે, વીતરાગદેવે પ્રતિપાદન કરેલ જે મોક્ષમાર્ગ તેની નીવડ શ્રદ્ધા તે જ સમ્યગ્દર્શન કહેવાય

છે અને જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રય, સ્વર, બધ, મોક્ષ, નિર્જરા આદિ નવતત્ત્વરૂપ જે તત્ત્વ છે તેને મયાવશ્ય બાજે અને હિતાહિતને બતાવે તે જ્ઞાન અને મત ધારણરૂપ આસ્ત્રિ તથા સમિતિનું પાલન અને કથાઓનો નિબંધ તે આસ્ત્રિ જે ત્રણ તત્ત્વ, જ્ઞાન, કર્મ, આસ્ત્રિરૂપ અનુષ્ઠાન તે મોક્ષ માર્ગ છે તથા શુભ અનુષ્ઠાન તથા અશુભ અનુષ્ઠાન, સંસાર અને મોક્ષ, ધર્મ અને અધર્મના સત્ત્વભાવોને પ્રગટ કરીશ, તેને બાણી સાધક સંસારી માયાથી મુક્ત બની સ્વયમ ધર્મમાં વિચરણ કરે એ સાધુ ધર્મ છે, મોક્ષમાર્ગ છે આત્મહિત છે, કલ્યાણનો માર્ગ છે

અહો ય રામો ય સમુદ્વિપર્હિ, તદ્વાગપર્હિ પહિલ્લભ મમ્મ ।  
સમાદિમાઘાતમજોસર્વતા, સત્પારમેવ ફરસં વયતિ ॥૧॥

શબ્દાર્થ (૧) દિવસ (૨) રાત્રિ (૩) ઉત્તમ અનુષ્ઠાન કરનાર (૪) તીર્થ કરના (૫) ધર્મને (૬) પામી (૭) તીર્થ કરેલા (૮) સમાપ્તિ (૯) સેવન નહિ કરનારાઓ (૧૦) જ્ઞાન દેનાર તીર્થ કર સેવની (૧૧) નિદા (૧૨) કરે છે

ભાવાર્થ:- દિવસ અને રાત્રિ મોક્ષસાધનના ઉત્તમ અનુષ્ઠાનો કરવામાં પ્રવૃત્ત રહેનારા શ્રી તીર્થ કર રેવના ધર્મને પામી તીર્થ કર રેવ કથિત સમાપ્તિ માર્ગરૂપ આસ્ત્રિનું સેવન નહિ કરતા યશ જમાલિ આદિ નિન્દક શ્રી તીર્થ કર રેવની નિદા કરે છે અને સત્ત્વ માર્ગનો લોપ કરી કુમાર્ગની પ્રરૂપણા કરે છે અને મદ્દાથી પતિત થાય છે સ્વયમભાર ઉપદેશમાં અસમર્થ બનતા સ્વયમ પાલનમાં ઘીલા યદ્યદિયિલ યદ્યદ્ જ્ઞાન આપનાર જ્ઞાનીઓના અવજૂવાદ બોલે છે તેવા સાધકો યજ્ઞ કાળસુધી જન્મ મરણરૂપ સ્વમારચકમાં પરિ ભ્રમણ કરવા મર્કા દુષ્ટોને લોભવે છે એમ બાણી વીતરાગની આશાના વિરાધક થવું નહિ.

<sup>૧</sup>વિસોહિયં <sup>૨</sup>તે <sup>૩</sup>અણુકાહયંતે, <sup>૪</sup>જે આતભાવેણ વિયાંગરેજ્ઞા ।

<sup>૬</sup>અદ્વાણિ <sup>૮</sup>ઈ <sup>૯</sup>હૈ <sup>૧૦</sup>બહુગુણાં, <sup>૧૧</sup>જે <sup>૧૨</sup>જાણસંકાદ મુસં વદેજ્ઞા ॥૩॥

શબ્દાર્થ (૧) વિશુદ્ધ માર્ગથી (૨) વિપરીત પ્રરુપણા કરનાર (૩) પોતાની રુચિ અનુસાર (૪) સૂત્રના અર્થ કરનાર (૫) ઉત્તમ ગુણોના (૬) ભાજન (૭) થતા (૮) નથી (૯) વીતરાગ માર્ગમાં (૧૦) શંકા લાવી (૧૧) મિથ્યા (૧૨) ભાષણ કરે છે

ભાવાર્થ - સર્વ દોષોથી રહિત શ્રી વીતરાગ માર્ગ છે, અહીં કારના કારણે જમાલિ આદિ નિન્હવ વીતરાગ માર્ગથી વિપરીત પ્રરુપણા કરતા થકા પોતાની રુચિ અનુસાર વીતરાગના કથનથી વિરુદ્ધ સૂત્રના અર્થો કરે છે, વીતરાગ માર્ગમાં શંકા લાવી મિથ્યા ભાષણ કરે છે આવા સાધકો ઉત્તમ ગુણોના ભાજન બની શકતા નથી અને પોતાના કદાબ્રહ્મના કારણે સત્ય વસ્તુને સમજી શકતાં નથી અને વિવેક શુન્ય થઈ વિપરીત વર્તન કરતા થકા સંસાર પરિભ્રમણ વધારી જન્મ મરણમાં ફનાઈ રહે છે

<sup>૧</sup>જે <sup>૨</sup>યાવિ <sup>૩</sup>પુદ્ગા <sup>૪</sup>પલિઉચ્ચયન્તિ, <sup>૫</sup>આયાણમદ્વં <sup>૬</sup>સ્વલુ વંચયિતા ।

<sup>૮</sup>અસાહુણો <sup>૯</sup>તે <sup>૧૦</sup>ઈહ <sup>૧૧</sup>સાહુમાણી, <sup>૧૨</sup>માયણિ <sup>૧૩</sup>એસંતિ અર્ણંતઘાતં ॥૪॥

શબ્દાર્થ (૧) જે (૨) કોઈ લોકો (૩) પૂછે (૪) ગુરુના નામને ધૂપાવે તે (૫) મોક્ષથી (૬) વચિત રહે છે (૭) અસાધુ હોવા છતાં (૮) સાધુ (૯) માને (૧૦) માયાવી જીવો (૧૧) પામે છે (૧૨) અનંતવાર (૧૩) ધાતને-મરણને

ભાવાર્થ - જે માયાવી સાધકને તેમના ગુરુના નામ કોઈ પૂછે તો અભિમાની સાધક પોતાના અહીં ભાવના કારણે ગુરુના નામને

છૂપાવી કોઈ અન્ન વિદ્વાન આચાર્યના નામને બતાવે છે, તેવા સાધકો મોક્ષથી વચિત રહે છે વળી પોતાના સાધુના ગુણો નહિ જોવા છતાં પોતે પોતાને સાધુ માને છે આવા મામાવી સાધુઓ અનતવાર સસારમાં જન્મ ભરણના દુષ્ટોને પામે છે અને દિન પ્રતિદિને સાવધ અનુષ્ઠાનોને શુભ અનુષ્ઠાન માની જમણા પાપનો સમય કરે છે અને સસાર પરિજનમણુ વધારતો રહે છે, જેમ બધી સાધક આત્માઓ સમગ્ર સાધુઓએ નાશ કરી દેવાની ગુરુનેાવત્ત સાચવીને સમય પાસન કરવું અને શિષિલાપ્યારી સાધુઓના સમગ્રી દૂર રહેવું

જે કોઈને હોઈ જગદ્ગમાસી, વિમોસિય જે ઉ વદીરણ્જા ।

અર્થે ચ સે દક્ષપદ્ ગદાય, અર્ચિમોસિય જાસતિ પાવકમ્મી ॥૫

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષ (૨) મોષી (૩) દોષ (૪) પરના દોષો અજ્ઞ કરતો દોષ (૫) ઉપશાંત ધર્મેષ અર્થે (૬) ફરી ઉત્પન્ન કરે (૭) પાપકર્મ કરવાવાળા જીવો (૮) સદા અર્થેથી રહેતા (૯) અર્થ પુરુષની માફક (૧) શાંતી (૧૧) મદલ કરી (૧૨) કુદા માર્ગે જતાં (૧૩) કુખ પામે છે

સાચાર્ય:- જે પુરુષ કામ્યોના વિપાકોને નહિ બાલુનાર સદા દોષ કરનાર અને અન્ન બ્રહ્મના દોષોને પ્રગટ કરનાર પરની નિંદા કરનાર અને ઉપશાંતી અર્થે રહેશેને ફરી ઉત્પન્ન કરનાર સદા જવજામા રહેલા પાપી જીવો જેમ અર્થ ગુરુના માર્ગનો અજાણ હોયના દેશથી ઉન્માર્ગને પામીને દુષ્ટી થાય છે તેની માફક દેશી મનુષ્યો તમા સાધકો દુષ્ટી થાય છે જેમ બધી આત્માઓ સાધકોએ કોષાદિ કામ્યોથી-કલેશોથી સદા દૂર હો ઉપશાંતિમારે રહી સમય પાસન કરવું

જે વિગ્રહીય અન્નાયમાસી, ન સે સમે હોઈ અશ્વપત્તે ।

ઉવાચકારી ય હરીમણે ય, એગંતદિદ્ધો ય અમાહરુવે ॥૬॥

શબ્દાર્થ . (૧) જે પુરુષ (૨) ઝધડા કરનાર હોય (૩) ન્યાય વિરૂદ્ધ ભાષણ કરનાર (૪) કલેશ રહિત ન હોવાથી (૫) સમાધિને (૬) પ્રાપ્ત (૭) કરી શકતો નથી (૮) જે ગુરુની આજ્ઞાનુ પાલન કરનાર (૯) લગ્નવંત હોય (૧૦) શ્રવાદિ તત્ત્વોમાં શ્રદ્ધાવાન હોય (૧૧) અમાથી હોય

ભાવાર્થ .- સત્ય તત્ત્વના જ્ઞાનથી રહિત પુરુષ સદા કલેશ કરનાર તથા ન્યાય વિરૂદ્ધ ભાષણ કરનારા કલેશ રહિત નહિ થવાથી તે સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી તેથી આત્માનુ હિત યજ્ઞ કરી શકતો નથી ધર્મને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી જેથી એવા સાધકો સંસાર પરિભ્રમણરૂપ જન્મ મરણના દુઃખો ભોગવતા હોય છે, પરંતુ જે સાધક ગુરુ આજ્ઞાએ ચાલનાર તથા પાપકર્મ કરવામાં ગુરુઆદિથી લગ્ન પામતો હોય તથા શ્રવાદિ તત્ત્વોમાં શ્રદ્ધાવાન હોય, અમાથી હોય, મૂળગુણ ઉત્તરગુણનું પાલન કરવામાં ઉપયોગવત હોય તે સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકે છે, એમ જાણી વાણીમાં સંયમ રાખી કલેશથી દૂર રહી ન્યાય યુક્ત, નિરવધ અને પ્રિય, સત્ય વચન બોલવામાં તથા સયમ પાલનમાં ઉપયોગવત રહેવું એ સમાધિ પ્રાપ્ત થવાનું લક્ષણ છે

સે પેસલે સુદ્ધમે પુરિસજાણ, જલ્લિય વેવ સુઝજુયારે ।

વહુપિ અણુસાસિય જે તહજ્ઞા, સમે હુ સે હોઈ અશ્વપત્તે ॥૭॥

શબ્દાર્થ (૧) એ (૨) મનોહર (૩) સૂક્ષ્મદર્શી (૪) પુરુષાર્થી (૫) જાતિવત (૬) નિશ્ચયથી (૭) સરલ આચારવત (૮) વિશેષ (૯) શિક્ષા પ્રાપ્ત થતા (૧૦) પ્રસન્ન ચિત્ત રાખનાર (૧૧) સમભાવી (૧૨) નિશ્ચયથી (૧૩) તે સાધક (૧૪) અમાથી કલેશ રહિત (૧૫) હોય છે

ધૂપાવી કોઈ અન્ય-વિદ્વાન આચાર્યના નામને બતાવે છે, તેવા સાધકો મોક્ષમાં વંચિત રહે છે વળી પોતામાં સાધુના ગુણો નહિ હોવા છતાં પોતે પોતાને સાધુ માને છે આવા માધાવી સાધુઓ અનતવાર સસારમાં જન્મ મરણના દુ ખોને પામે છે અને દિન-પ્રતિદિન સાવધ અનુષ્ઠાનોને શુભ અનુષ્ઠાન માની બમણા પાપનો સમય કરે છે અને સસાર પરિબ્રમણ વધારતો રહે છે, એમ બધી સાધક આત્માએ સચ્ચી સાધુઓએ માત્ર કપટ ત્યાગી ગુરુનેા વનમ સાચવીને સચમ પાલન કરવું અને શિશિલાચારી સાધુઓના સંગથી દૂર રહેવું

જે કોઈપણ હોઈ જગદુન્નામો, ચિઓસિય જે વ વદીરણ્ણા ।

અંધે ચ સે વંદ્યપદ્મ ગદાય, મર્ચિઓસિય ધાસતિ પાવકમ્મી ॥૫

શબ્દાર્થ (૧) જે પુરુષ (૨) કોઈ (૩) હોય (૪) પરના દોષો પ્રત્ય કરતો દોષ (૫) ઉપશાંતિ મેલેલ ક્ષેત્ર (૬) ફરી ઉત્પન્ન કરે (૭) પાપક્રમ કરવાવાળા છલો (૮) સદા ક્ષેત્રમાં રહ્યા (૯) અંધ પુરુષની પ્રાપ્તિ (૧) મારી (૧૧) મદણ ફરી (૧૨) દુઃખ માર્ગે જતાં (૧૩) દુ ખ પામે છે.

સાવાર્થ:- જે પુરુષ ક્રપાઓના વિપાકોને નહિ બહુનાર સદા કોષ કરનાર અને અન્ય બહિષ્કાના દોષોને પ્રગટ કરનાર પરની નિંદા કરનાર અને ઉપશાંતી મેલેલ ક્ષેત્રને ફરી ઉપજ કરનાર સદા જપ્તમાં રહ્યા પાપી છલો જેમ બધા મનુષ્ય માર્ગનેા અબલુ લાકડીના ટેકાથી ઉન્માર્ગને પામીને દુ ખી થાય છે તેની માફક કોઈ મનુષ્ય તથા સાધકો દુ ખી થાય છે જેમ બધી આત્માથી સાધકોએ કોષારિ કપાધારી-કલેશોથી સદા દુઃખ ફરી ઉપશાંતિભાવે રહી સચમ પાલન કરવું

ए०गंत०कू०डेण० उ०से० प०ले०इ०, ण० वि०ज्ज०ती० मो०ण०प०यं०सि० गो०ते० ।  
जे० मा०ण०ण०ट्टेण० वि०उ०क्क०से०ज्जा०, व०सु०म०न्न०त०रेण० अ०बु०द्ध०मा०णे० ॥९॥

શબ્દાર્થ : (૧) એકાંત (૨) મોહપાસથી (૩) સંસાર પરિવ્રમણ કરે  
(૪) નથી (૫) વિશ્વમાન (૬) સાધુપણમાં (૭) ઉચ્ચ જોત્ર (૮) માન  
(૯) પૂજા માટે (૧૦) મદ કરે (૧૧) સંયમી હોવા છતાં (૧૨) અન્ય પ્રકારે  
(૧૩) અમાની

ભાવાર્થ - ઉપર કહ્યા મુજબ અહંકારી સાધક અહંકારનું સેવન કરી એકાત મોહપાસમાં ફસાઈ સસારમા પરિભ્રમણ કરતા થકા સંસારમાં લીન બની રહે છે આવા અભિમાની સાધકો સર્વજ પ્રણીત માર્ગના અનુગામી બની શકતાં નથી અને માનપૂજની પ્રાપ્તિ થતાં અભિમાન કરનારા તથા સંયમ ગ્રહણ કરી જ્ઞાનાદિનો મદ કરનારા વસ્તુત મૂર્ખ તથા અપકિત બાણુવા, કારણ કે તેઓ પરમાર્થને બાણુતા નથી માનપૂજમા આસક્ત રહેવાથી તથા મદ કરવાથી કડવા વિપાક રૂપ કર્મબંધન થાય છે, તેનું તેને જ્ઞાન નથી તેથી તેવા સાધકો સયમથી પતિત થઈ સસારમા ફસાઈ સયમરૂપ ઉચ્ચ સ્થાનને ગુમાવી અમૂલ્ય માનવ ભાવને હારી બચ છે અને સસાર અટવીમા વારવાર જન્મમરણ કરતા થકા દુઃખોને ભોગવતા થકા પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે.



આવાર્થ - સાધકના પ્રમાદ વશ કોઈ દોષ ઉત્પન્ન થયે હોય અને આચાર્ય આદિ દ્વારા શિક્ષા પ્રાપ્ત થતા ચિત્તવૃત્તિ પવિત્ર રાષ્ટ્રીને તે શિષ્યામણને પ્રસન્ન ચિત્તે જાહેર કરે, કોષ કરે નહિ, એવા સૂક્ષ્મદર્શી તથા પુરુષાર્થી, અતિવત, સરલ સાધક વિનયશીલ ગુણોથી સુજ્ઞ રહીને સ્વયમનુ ચક્રાત્મક પાલન કરતાં યકાં ગુરુના ઉપદેશ અનુસાર આચરણ કરતાં યકાં, કપટ નહિ રાખતા, પ્રજ્ઞા તથા નિદામાં, સમભાવ રાખનારા સાધકો વીતરાજ પુરુષોની સમાન માનવા યોગ્ય બાણુવા જે સાધકને પોતાનો દોષ સમજાવ્યો જે જ સાધક ઉચ્ચ ગુણોને પ્રાપ્ત કરી શકે તેમ જ જે સાધકને પોતાની લીધેલ પ્રતિજ્ઞા (આરભ પરિજ્ઞાથી દૂર રહેવા આદિની)નું પાલન કરવામાં સતત ઉપયોગ હોય તે જ સ્વયમનુ શુદ્ધ પાલન કરી શકે

‘<sup>૧</sup> જો આયિ <sup>૨</sup>અપ્ય <sup>૩</sup>વસુર્મતિ <sup>૪</sup>મત્તા, <sup>૫</sup>સક્ષાય <sup>૬</sup>વાય <sup>૭</sup>અપરિક્ષ્ણ <sup>૮</sup>કુઝ્ઝા ।  
<sup>૯</sup>તવેણ <sup>૧૦</sup>ઘાહં <sup>૧૧</sup>સદ્વિચયિ <sup>૧૨</sup>મત્તા, <sup>૧૩</sup>અણ્ણ <sup>૧૪</sup>જર્જ <sup>૧૫</sup>પસ્સતિ <sup>૧૬</sup>વિંવમૂયં ॥૮॥

શબ્દાર્થ (૧) જે કોઈ સાધક (૨) પોતાને (૩) સ્વયમી (૪) તથા જ્ઞાની (૫) માની (૬) પોતાની પરીક્ષા કર્યા વિના (૭) પ્રવૃત્તિ (૮) કરે છે (૯) તપસ્વી છુ (૧૦) કે (૧૧) મેષ છુ (૧૨) માનીને (૧૩) અન્ન (૧૪) તપ્તિઓને (૧૫) માને છે (૧૬) નિરબક

આવાર્થ :- પ્રાપ્ત તપસ્વીઓમાં જ્ઞાનનો તથા તપનો અર્થ હોય છે કોઈ હલકી પ્રકૃતિવાળો સાધક પોતાને સ્વયમી તથા જ્ઞાન વાન તથા તપસ્વી માનતો થકો પોતાની મેળે પ્રવૃત્તિ કરતો હોય છે અને એમ માનતો હોય છે કે મૂળગુણ તથા ઉત્તરગુણ સંદિત હું સ્વયમનું પાલન કરું છું મારા સમાન અન્ન કોઈ સ્વયમી નથી. વળી છપાદિ વસ્ત્રોને પણ હું ચારી રીતે બાણુ છું તેમ જ બાર પ્રકારની તપસ્વા કરવામાં પણ હું જ સ્વયમી મેષ છું, મારા સમાન

**ભાવાર્થ**— અભિમાન કે મદ કરવાથી કોઈ ગુણ ઉત્પન્ન થતા નથી જાતિ અથવા કુળ મનુષ્યોને દુર્ગતિમાં પડતાં જીવોને અથવા જન્મ મરણરૂપ સસાર પરિભ્રમણના દુર્ગોથી બચાવી શકવા સમર્થ થતાં નથી, જેથી જાતિ કુળ આદિના કોઈ મદ કરવા નહિ, ઉપયોગવત રહી સારી રીતે સેવન કરેલા જ્ઞાન દર્શન અને આરિત્ર આરાધન સિવાય સસારી કોઈ વસ્તુ સ્થાવર કે જંગમ દુર્ગોમાંથી છોડાવવા સમર્થ થતા નથી એમ જાણી સચમ આરાધન કરવું. જે સાધક પ્રમજ્યા ગ્રહણ કર્યા પશ્ચાત્ ગૃહસ્થના કાર્યના સેવન કરે છે, કરાવે છે, તે સાધક પોતાના અષ્ટ કર્મોનો ક્ષય કરવા સમર્થ થતાં નથી; પરંતુ સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ થાય છે માતાના પક્ષને જાતિ કહેવાય છે. પિતા પક્ષ કુળ કહેવાય છે, તે જાતિ કે કુળ અથવા જાતિમદ કે કુળ મદ જીવોને દુર્ગોથી છોડાવવા સમર્થ થતા નથી જેથી સરલ સ્વભાવી બની નમભાવ યુક્ત રહી સંયમ પાલન કરવા સાધકે જાગૃત બની રહેવું

<sup>૧</sup>ગિર્ધિચણે <sup>૨</sup>મિત્રસુ <sup>૩</sup>સુલહજીવી, જે <sup>૪</sup>ગારવં <sup>૫</sup>હોઈ <sup>૬</sup>સિલોંગગામી ।

<sup>૭</sup>આજીવમેયં <sup>૮</sup>તુ <sup>૯</sup>અવુજ્જમાણો, <sup>૧૦</sup>પુણો <sup>૧૧</sup>પુણો <sup>૧૨</sup>વિપ્પરિયાસુવેતિ ॥૧૨॥

**શબ્દાર્થ** : (૧) પરિગ્રહ રહિત (૨) સાધુ (૩) લુખા આહારથી (૪) જીવન નિર્વાહ કરતા હોય (૫) ગર્વ કરતા હોય (૬) માન પુજની ઇચ્છા રાખતા હોય તો (૭) આજીવિકાના સાધન જાણવા (૮) અજ્ઞાની (૯) વારંવાર (૧૦) જન્મ મરણ કરે છે

**ભાવાર્થ**— જે સાધુ દ્રવ્યાદિ બાહ્ય પદાર્થ, ઉપરગરણ સિવાય કિંચિત્માત્ર પરિગ્રહ રાખતો ન હોય અને લિક્ષાચર્યાથી નિર્દોષ અને લુખા તથા સુખા આહારથી જીવન નિર્વાહ કરતો હોય, પરંતુ જે માન પ્રતિષ્ઠા, પ્રશસાની પ્રાપ્તિની ઇચ્છા રાખતો હોય અને

જે માંહળો સ્વસિયજાયણ થા, તહુમાપુસે તદ્દ છેન્ચઈ ધા ।  
 જે પમ્ચઈ પરવસમોઈ, ગોસે જ જે ધમ્મતિ માણવદે ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) ને (૨) આશય હોય (૩) સત્રિય જાતિ હોય (૪) ઉમ પુત્ર હોય (૫) મહેચ્છ જાતિ હોય (૬) દીક્ષા લેઈ (૭) અન્યતા દીક્ષા આદાર (૮) ખાતા હોય (૯) યોગાદિ (૧૦) અભિમાન ન કરતા હોય (૧૧) અભિમાન મુક્ત લેઈ

બાવાઈ - પ્રાણયુ હોય, સત્રિય જાતિના હોય, ઉમ પુત્ર હોય, મહેચ્છ-સત્રિય જાતિ વિશેષ હોય, જે કોઈ પ્રવલ્લા પ્રલેપ કરીને, માયના કરીને ગૃહસ્થોએ દીક્ષા નિર્દોષ આદારનું સોજન કરતા હોય અને અભિમાન મુક્ત બની પોતાના ઉચ્ચ યોગાદિ અભિમાન કરતા ન હોય અને જ્ઞાન દશન ચારિત્ર રૂપ સ્વયમ આશયનમાં ઉપયોગવત રહેતા હોય એ જ સાધુઓ સર્વજ્ઞતા માર્ગના અનુયાયી તથા સાચા સાધુ બાણવા અને બે જ સાધુઓ જગતમાં માનનીય બને છે, આત્મલક્ષમાં સાધી શકે છે આઠઠમેતિ લેઈ કરી જન્મમરણના કુ યોગી છૂટી અજન્મ-માપદ રૂપ સિદ્ધ જાતિને પ્રાપ્ત કરે છે

ન તસ્સ જાઈ ય કુમ ય તાળં, જા જ્ઞાતથ વિજ્ઞાચરણ સુધિણ ।

જિજ્ઞાસમ્મ સે સેવહઽગારિપમ્મ, જા સં પારણ હોઈ વિમોચણાણ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) ન થાય (૨) જીવને (૩) જાતિ (૪) કુળ (૫) ત્રાણ કરણ (૬) જ્ઞાન (૭) ચારિત્ર (૮) સારી રીતે સેવન કરેલ સિવાય (૯) અન્ય કોઈ કરણ જૂત નથી (૧૦) પ્રવલ્લા લેઈને (૧૧) ને સાધક (૧૨) સેવન કરે છે (૧૩) ક્રોધેતિ લેઈ કરવા (૧૪) ગૃહસ્થ યોગ્ય કર્યોના (૧૫) સમય (૧૬) થતા (૧૭) નથી.

ભાવાર્થ :- અભિમાન કે મદ કરવાથી કોઈ ગુણ ઉત્પન્ન થતા નથી જાતિ અથવા કુળ મનુષ્યોને દુર્ગતિમાં પડતાં જીવોને અથવા જન્મ મરણરૂપ સંસાર પરિભ્રમણના દુઃખોથી બચાવી શકવા સમર્થ થતા નથી, જેથી જાતિ કુળ આદિના કોઈ મદ કરવા નહિ, ઉપયોગવત રહી સારી રીતે સેવન કરેલા જ્ઞાન દર્શન અને આરિત્ર આરાધન સિવાય સંસારી કોઈ વસ્તુ સ્થાવર કે જંગમ દુઃખોમાંથી છોડાવવા સમર્થ થતા નથી એમ જાણી સયમ આરાધન કરવું. જે સાધક પ્રવ્રજ્યા બ્રહ્મણ કર્યા પશ્ચાત્ ગૃહસ્થના કાર્યના સેવન કરે છે, કરાવે છે, તે સાધક પોતાના અષ્ટ કર્મોનો ક્ષય કરવા સમર્થ થતાં નથી, પરંતુ સંસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ થાય છે માતાના પક્ષને જાતિ કહેવાય છે પિતા પક્ષ કુળ કહેવાય છે, તે જાતિ કે કુળ અથવા જાતિમદ કે કુળ મદ જીવોને દુઃખોથી છોડાવવા સમર્થ થતા નથી જેથી સરલ સ્વભાવી બની મમભાવ યુક્ત રહી સંયમ પાલન કરવા સાધકે જાગૃત બની રહેવું

<sup>૧</sup>નિર્લિંગચણે <sup>૨</sup>મિત્રવૃ <sup>૩</sup>સુલ્લહજીવી, જે <sup>૪</sup>ગારવં <sup>૫</sup>હોઈ <sup>૬</sup>સિલોગગામી ।

<sup>૭</sup>આજીવમેયં તુ <sup>૮</sup>અબુજ્જ્ઞમાણો, <sup>૯</sup>પુણો <sup>૧૦</sup>પુણો વિપ્પરિયાસુવેતિ ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) પરિત્રાહ રહિત (૨) સાધુ (૩) લુખા આહારથી (૪) જીવન નિર્વાહ કરતા હોય (૫) ગર્વ કરતા હોય (૬) જ્ઞાન પ્રાપ્તિની ઇચ્છા રાખતા હોય તો (૭) આજીવિકાના સાધન જાણવા (૮) અજ્ઞાની (૯) વારંવાર (૧૦) જન્મ મરણ કરે છે

ભાવાર્થ - જે સાધુ દ્રવ્યાદિ બાહ્ય પદાર્થ, ઉપરગરણ સિવાય કિંચિત્માત્ર પરિત્રાહ રાખતો ન હોય અને લિક્ષાયર્યાથી નિર્દોષ અને લુખા તથા સુખા આહારથી જીવન નિર્વાહ કરતો હોય, પરંતુ જો જ્ઞાન પ્રતિષ્ઠા, પ્રશંસાની પ્રાપ્તિની ઇચ્છા રાખતો હોય અને

જે માણ્ણો સ્વસિયજાયણ ઘા, તદ્દુમાપુસે તદ્દ છેચ્છઈ ઘા ।  
 જે પચ્ચઈય પરદસમોઈ, મોસે જ જે ધમ્મસિ માણચ્છે ॥૧૦॥

શબ્દાર્થ (૧) જે (૨) પ્રાણી હોય (૩) કૃત્રિય ભવિ હોય (૪) ઉભ પુત્ર હોય (૫) મહેચ્છ ભવિ હોય (૬) દક્ષિણ બધ (૭) અન્યતા દીધેલા આહાર (૮) ખાતા હોય (૯) યોગાદિ (૧) અભિમાન ન કરતા હોય (૧૧) અભિમાન મુક્ત બધ

ભાવાર્થ - પ્રાણી હોય, કૃત્રિય ભવિના હોય, ઉભ પુત્ર હોય, મહેચ્છ-કૃત્રિય ભવિ વિશેષ હોય, જે કોઈ પ્રવચ્ચા મહેચ્છ કરીને, ચાચના કરીને બૃહસ્પતિ દીધેલા નિર્દોષ આહારનું સોજન કરતા હોય અને અભિમાન મુક્ત બની પોતાના ઉચ્ચ યોગાદિ અભિમાન કરતા ન હોય અને જ્ઞાન દશન વ્યાપ્તિ રૂપ સમય આશાધનમાં ઉપયોગવત રહેતા હોય, એ જ સાધુઓ સર્વજ્ઞતા માર્ગના અનુયાયી તથા સાચા સાધુ બાલુવા અને એ જ સાધુઓ જગતમાં માનનીય બને છે આત્મકથ્થાણુ સાધી શકે છે આઠકમેનિ ક્ષય કરી જન્મમરણના કુખોથી છૂટી જન્મમાયદ રૂપ સિદ્ધિ તતિને પ્રાપ્ત કરે છે

ન તસ્સ જાઈ ચ કુલ્લ ષ તાર્ણ, જ ણ્ણત્થ મિજ્ઞાચરણં સુચિણ્ણ ।  
 ણિવસમ્મ સે સેવહ્ઠગારિકમ્મં, જ સ પારણ હોહ વિમોચણાણ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ (૧) ન વાચ (૨) છવને (૩) ભવિ (૪) કુળ (૫) ત્રાણ સરણ (૬) જ્ઞાન (૭) અભિજ્ઞ (૮) ચારી રીતે સેવન કરેલ સિવાય (૯) જન્મ કોઈ સરણ થત નથી (૧) પ્રવચ્ચા સમને (૧૧) જે સાધક (૧૨) સેવન કરે છે (૧૩) કમેનિ ક્ષય કરવા (૧૪) સ્વદશ વોચ માર્ગોના (૧૫) સમય (૧૬) થતા (૧૭) નથી.

एवं ण से होइ समाहिपत्ते, जे पन्नवं भिक्खु विउक्कसेज्जा ।  
अह्वावि जे लाभमयावलित्ते, अन्नं जणं खिंसति बालपन्ने ॥१४॥

**ભાવાર્થ:-** જે કોઈ સાધુ પોતે બુદ્ધિમાન હોવા છતાં પોતાની બુદ્ધિનો ગર્વ કરતો હોય અથવા તે લાભાન્તરાયના ક્ષયે પશમથી ઉપગરણો તથા આહારાદિ જોઈતાં સહેજે પ્રાપ્ત થતા હોય તો તે લાભના મદથી ઉન્મત બની અન્ય સાધુઓની નિંદા કરતો હોય તો તે વિવેકી ન ગણાય, તેમ જ એ ગર્વ કરનાર અજ્ઞાની મુખ સાધક સમાધિરૂપ મોક્ષમાર્ગ તથા ધર્મનો આરાધક થઈ શકતો નથી સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. એમ જાણી સરલ સાધકે અભિમાન મદ કરવા નહિ અને સમભાવ યુક્ત બની સયમનુ પાલન કરવા ઉપયોગવત બની રહેવું

पञ्चामयं चैव तत्रोमयं च, णिन्नामए गोयमयं च भिक्खू ।  
आजीवगं चैव चउत्थमाहु, से पण्डिए उस्समपोग्गले से ॥१५॥

શબ્દાર્થ . (૧) પ્રજ્ઞામદ (૨) તપમદ (૩) ગોત્રમદ (૪) આશ્રવિકામદ  
(૫) ચારે મદ (૬) ત્યાગ કરે (૭) પડિત (૮) સર્વથી ઉત્તમ કહેવાય  
(૯) તે સાધુ

ઉચ્ચકુળ આદિના અભિમાન કરતો હોય તો તેના ઉપરોક્ત શુદ્ધો  
બધા આજીવિકાના સાધનરૂપ બાણવા આવા સાધકો સુધમપાલનમાં  
બાણ કદ વેઠવા છતાં તેઓ ઉપરોક્ત અભિમાન આદિ દોષોના  
કારણે વારંવાર સસારમાં જન્મ મરણાદિના દુઃખો ભોગવતા થઈ  
સસારમાં કુળીને કસાઈ રહે છે એમ બાણી સાધક આત્માએ  
અભિમાન કરવું નહિ તેમ જ માન પ્રતિષ્ઠા પાળવાની ભાવના  
રાખવી નહિ; પરંતુ સુધમ પાલનમાં ઉપયોગવત રહી લીધેલ  
પ્રવિજ્ઞાનું પાલન કરવા સદા અગૃહ બની રહી મનુષ્યસત્ત્વને સફળ  
બનાવવો એજ ક્ષેત્ર છે

જે માસવં મિયલુ સુસાહુવાવી, પઢિહાળવં હોઈ વિસારપ પ ।  
આગાહપણે સુધિમાધિયપ્પા, અન્નં જળ વક્ષયા પરિહરેજ્ઞા ॥૧૩॥

શબ્દાર્થ (૧) જે (૨) ભાષાના બાણકાર (૩) સાધુ (૪) મધુર  
ભાષી હોય (૫) પ્રતિભાવાળા (૬) હોય (૭) સામાન્યમાં વિસારક હોય (૮)  
સત્ય વત્ત્વમાં કુશળ હોય (૯) ધર્મભાવનાથી વાસિત હોય (૧૦) અન્ન (૧૧)  
સાધુઓનો (૧૨) ઘાનના અહ ભાવથી (૧૩) તિરસ્કાર કરનાર

ભાવાર્થ:- જે સાધુ ભાષાના બાણકાર હોય, તથા મધુરભાષી  
હોય, પ્રતિભાવાળા હોય, જગતના જીવોને હિતકર, પરિચિત અને  
મીઠા વચનથી ઉપદેશ આપતા હોય, બુદ્ધિમાન હોય, શાસ્ત્રોના  
અર્થો કરવામાં નિપુણ હોય, શ્રોતાના અભિમાનને બાજુનાર હોય,  
સત્ય વત્ત્વ બાણવામાં કુશળ હોય ધર્મભાવનાથી હૃદય વાસિત હોય  
એવા શુણ્ણવાન હોય તે ઉત્તમ સાધુ કહેવાય, પરંતુ આવા શુણ્ણો  
મુક્ત હોવા છતાં જો તે તે શુણ્ણોના અભિમાનથી અથવા સાધુઓનો  
તિરસ્કાર-નિંદા કરતા હોય તો તે ઉપરોક્ત શુણ્ણો હોવા છતાં તે  
અવિવક્ષી છે, તેમ જ અન્નના તિરસ્કારથી પીતાના શુણ્ણોની હાની

ધાય છે અને અશુભ કર્મોનું ધન થતાં ભવિષ્યના ભવમાં તેના વિપાકો ભોગવવાં પડે છે. એમ જાણી અભિમાન કરવું નહિ.

૧ ૧૪ ૧૩ ૧૧ ૧૨ ૩ ૨ ૪  
 एवं ण से होइ समाहिपत्ते, जे पन्नवं भिक्षु विउक्कसेज्जा ।

૧ ૬ ૭ ૮ ૧ ૧૦  
 अहवाग्वि जे लाभमयावलित्ते, अन्नं जणं खिंसति वालपन्ने  
 ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ - (૧) એમ (૨) સાધુ (૩) બુદ્ધિમાન હોવા છતાં (૪) ગર્વ કરતા હોય (૫) પોતાના લાભના મદથી (૬) ઉન્મત્ત બની (૭) અન્ય (૮) સાધુની (૯) નિંદા કરતો હોય (૧૦) અજ્ઞાની (૧૧) સમાધિ (૧૨) પ્રાપ્ત (૧૩) કરી શકતો (૧૪) નથી

ભાવાર્થ:- જે કોઈ સાધુ પોતે બુદ્ધિમાન હોવા છતાં પોતાની બુદ્ધિનો ગર્વ કરતો હોય અથવા તે લાભાન્તરાયના ક્ષયોપશમથી ઉપગરણો તથા આહારાદિ જોઈતાં સહેજે પ્રાપ્ત થતા હોય તો તે લાભના મદથી ઉન્મત્ત બની અન્ય સાધુઓની નિંદા કરતો હોય તો તે વિવેકી ન ગણાય, તેમ જ એ ગર્વ કરનાર અજ્ઞાની મુખ સાધક સમાધિરૂપ મોક્ષમાર્ગ તથા ધર્મનો આરાધક થઈ શકતો નથી. સમાધિને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. એમ જાણી સરલ સાધકે અભિમાન મદ કરવા નહિ અને સમભાવ યુક્ત બની સયમનુ પાલન કરવા ઉપયોગવત બની રહેવું

૧ ૨ ૬ ૩  
 पन्नामयं चेव तवोमयं च, णिन्नामए गोयमयं च भिक्षू ।  
 ૪ ૫ ૭ ૮  
 आजीवगं चेव चउत्थमाहु, से पंडिए उस्समपोग्गले से ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ - (૧) પ્રજ્ઞામદ (૨) તપમદ (૩) ગોત્રમદ (૪) આજીવિકામદ (૫) ચારે મદ (૬) ત્યાગ કરે (૭) પડિત (૮) સર્વથી ઉત્તમ કહેવાય (૯) તે સાધુ



સાવાચર્ય:- જે કોઈ સાધુ બુદ્ધિમદ્, તપમદ્, યોગમદ્, આલંબિકા મદ્ એ ચારે મદનો ત્યાગ કરે તો તે પદ્ધિત પદને પામે છે અને સર્વ મુનિવૃદ્ધિમાં સર્વથી ઉત્તમ ગણાય છે, મદ કસ્થાથી છવો વિવેક શુભ જની પોતાના સ્થાનથી પતિત થાય છે મદ છે તે ક્ષાય છે, ક્ષાય એ જ સસાર છે અને સસાર છે તે જ્ઞાત દુ ખમય બાળી સાધકો સસારથી છૂટવા માટે સુવમ અગ્રીકાર કરે છે, જ્યેમ બાળી સાધકે મદને સસાર પરિભ્રમણનું કારણ બાળી મદને ત્યાગ કરવો અને ઉપયોગ શાળી સુવમ પાલન કરવું મોક્ષનીય કર્મની પદર પ્રકૃતિનો ક્ષય-ક્ષયોપશ્ચય હોય ત્યાં જ મુનિપણુ હોય.

‘<sup>૧</sup> યયાઈ મયાઈ ધિર્ગિચ <sup>૨</sup> ધીરા, <sup>૩</sup> ણ તાણિ <sup>૪</sup> સેવસિ <sup>૫</sup> સુધીરચમ્મા ।  
 ‘<sup>૬</sup> સંઘગોચાધગયા <sup>૭</sup> મહેસી, <sup>૮</sup> ઉચ્ચ <sup>૯</sup> મગોસં <sup>૧૦</sup> ચ ગતિં <sup>૧૧</sup> ઘયસિ ॥૧૬॥

શા ૬૫ (૧) એ પૂર્વોક્તિ (૨) મત્સ્થાનોથી (૩) અલગ રહે (૪) ધીર સાધક (૫) જ્ઞાન દશન ચારિત્ર ધર્મ મુક્ત સાધક (૬) મદ સ્થાનોને (૭) સેવે (૮) નહિ (૯) સર્વ (૧) યોગાદિ મદોથી (૧૧) અલગ રહે (૧૨) મદર્થિ (૧૩) સર્વથી ઉત્તમ (૧૪) યોગ રહિત (૧૫) મોક્ષનીયતિ (૧૬) પ્રાપ્ત કરે છે

સાવાચર્ય - ધીર સાધક પૂર્વોક્તિ મદ સ્થાનોથી અલગ રહે, જ્ઞાન દશન ચારિત્ર સુવમ સાધુ હોય તે યોગ આદિના મદ કરે નહિ, મદને સસાર વૃદ્ધિનું કારણ બાળી જે સાધુ મદસ્થાનોનો ત્યાગ કરે જ અને વિશિષ્ટ તપસ્થા સહિત જ્ઞાન દશન ચારિત્ર સુવમનું આશયન કરે છે તેઓ સર્વ કર્મોના પાપોનો ક્ષય કરીને મોટા મદર્થિઓ ઉચ્ચનીય યોગ રહિતની સહિતની સર્વથી ઉત્તમ એવી મોક્ષ અતિને પ્રાપ્ત કરે છે જ્યેમ બાળી સાધકોએ સર્વ પ્રકારના મદનો ત્યાગ કરી સુવમ પાલન કરવું

મિ<sup>૧</sup>ક્ત્વ<sup>૨</sup> મુ<sup>૩</sup>ય<sup>૪</sup>ચ<sup>૫</sup>ચે<sup>૬</sup> ત<sup>૭</sup>હ<sup>૮</sup> દિ<sup>૯</sup>વિ<sup>૧૦</sup>ધ<sup>૧૧</sup>મ્મૈ<sup>૧૨</sup>, ગા<sup>૧૩</sup>મ<sup>૧૪</sup> ચ<sup>૧૫</sup> ના<sup>૧૬</sup>ગરં<sup>૧૭</sup> ચ<sup>૧૮</sup> અ<sup>૧૯</sup>ણુ<sup>૨૦</sup>પ્પ<sup>૨૧</sup>વિ<sup>૨૨</sup>સ્સા<sup>૨૩</sup> ।  
સે<sup>૨૪</sup> એ<sup>૨૫</sup>સણં<sup>૨૬</sup> જા<sup>૨૭</sup>ણમ<sup>૨૮</sup>ણે<sup>૨૯</sup>સણં<sup>૩૦</sup> ચ<sup>૩૧</sup>, અ<sup>૩૨</sup>ન્ન<sup>૩૩</sup>સ્સ<sup>૩૪</sup> પા<sup>૩૫</sup>ણ<sup>૩૬</sup>સ્સ<sup>૩૭</sup> અ<sup>૩૮</sup>ણા<sup>૩૯</sup>ણુ<sup>૪૦</sup>ગિ<sup>૪૧</sup>દ્ધે<sup>૪૨</sup> ॥  
૥૧૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) સાધુ (૨) ઉત્તમ લેશ્યાવાળા (૩) તેમ જ (૪) ધર્મના (૫) જાણુકાર (૬) ગામ (૭) નગરમાં (૮) પ્રવેશ કરી (૯) એપણા (૧૦) અણુપણા (૧૧) જાણુતા થકાં (૧૨) અન્ન (૧૩) પાનમાં (૧૪) આસક્તિ રહિત રહે

ભાવાર્થ :- ઉત્તમ લેશ્યાવાળા, મહત્તા સ્થાનોથી રહિત, સ્નાન વિલેપન આદિ શરીર સંસ્કાર રહિત, શ્રુત અને ચારિત્ર ધર્મને સારી રીતે જાણનાર, ગામ, નગરમાં ગયા થકાં એપણા અનેપણાના જાણનાર, દોષોને ત્યાગી આસક્તિ રહિત બની નિર્દોષ આહારપાણી ગ્રહણ કરતા થકાં સંયમ નિભાવ માટે મર્યાદિત લોજન કરતાં સંયમનું પાલન કરે, તેવા સાધુ આચાર લગવતે બતાવેલ છે સ્નાન એ છવઘાત રૂપ સાવધ અનુષ્ઠાન છે એમ જાણી સાધુએ સ્નાનનો સર્વથા ત્યાગ કરવાનો હોય છે

અ<sup>૧</sup>ર<sup>૨</sup>તિ<sup>૩</sup> ર<sup>૪</sup>તિ<sup>૫</sup> ચ<sup>૬</sup> અ<sup>૭</sup>ભિ<sup>૮</sup>મૂ<sup>૯</sup>ય<sup>૧૦</sup> મિ<sup>૧૧</sup>ક્ત્વ<sup>૧૨</sup>, બ<sup>૧૩</sup>હ્વ<sup>૧૪</sup>જ<sup>૧૫</sup>ણે<sup>૧૬</sup> ચા<sup>૧૭</sup> ત<sup>૧૮</sup>હ<sup>૧૯</sup> એ<sup>૨૦</sup>ગ<sup>૨૧</sup>ચારી<sup>૨૨</sup> ।  
એ<sup>૨૩</sup>ગંત<sup>૨૪</sup>મો<sup>૨૫</sup>ણે<sup>૨૬</sup>ણ<sup>૨૭</sup> વિ<sup>૨૮</sup>યા<sup>૨૯</sup>ગરે<sup>૩૦</sup>જ્જા<sup>૩૧</sup>, એ<sup>૩૨</sup>ગ<sup>૩૩</sup>સ્સ<sup>૩૪</sup> જંતો<sup>૩૫</sup> ગ<sup>૩૬</sup>તિ<sup>૩૭</sup>રા<sup>૩૮</sup>ગલી<sup>૩૯</sup> ચ<sup>૪૦</sup> ॥૧૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) અરતિ (૨) રતિ (૩) સહન કરે (૪) સાધુ (૫) ધણા સાધુ સાથે હોય (૬) તેમ જ (૭) એકાકી હોય (૮) એકાંત (૯) સંયમ (૧૦) અવિરૂદ્ધ કથા કરે (૧૧) એકાકી (૧૨) છવ (૧૩) પરલોકમાં જાય (૧૪) આવે છે.

ભાવાર્થ - સાધુ સંયમ પાલન કરતા અસંયમભાવમાં રુચિ ન કરે-આનંદ ન માને, સંયમમાં અરુચિ ન કરે, ગચ્છમાં રહેવાવાળા

મણી સાધુઓની સાથે રહેતો હોય છે એકાદી વિચરતો હોય પરંતુ સયમને બાધક ન થાય તેવા બાધણ કરે, તેમ જ એકત્વ જાવનાની વૃદ્ધિ કરવા વિચારે છે એવો પરદોષમાં એકલા જાય છે અને એકલા જ બીજી જાતિમાંથી આવી જન્મ ખાણ કરે છે, જેમ બહુને કહાવ્ય સયમમાં પૂર્વ કર્મના ઉદ્ભવથી અરતિ ઉત્પન્ન થાય તે સાધુએ સસાર પરિબ્રમણના તથા નરક તિથિયની જાતિના દુઃખોનો વિચાર કરી અરતિને યીજ દૂર કરી સયમમાં જાણીને વિચરે

સય સમેષા અદુષ્ટાઽવિ સોષા માસેઽઽ ધર્મં હિયય પયાણ ।  
 જે મરહિયા સણિયાણવ્વઓગા, ય તાણિ સેવંતિ સુધીરધમ્મા ॥  
 ॥૧૯॥

શબ્દાર્થ (૧) ધર્મને સ્વય (૨) ગણી (૩) અધવા (૪) જન્મથી (૫) સાંભળી (૬) એવો (૭) હિતકારક (૮) ધર્મને ઉપદેશ (૯) આપે (૧૦) ને (૧૧) નિન્દિતકાર્યો (૧૨) જાણી પ્રાપ્તિ માટે (૧૩) કોઈ કરતા હોય (૧૪) ધર્મનો બાધકાર ખીર સાધક (૧૫) તેવા આચરણ (૧૬) સેવન (૧૭) કરે નહિ.

ભાવાર્થ:- સાધક ધર્મના સ્વરૂપને સ્વય બહુને અધવા આચાર્યાર્થ પાસેથી સાંભળીને એવોના હિતને માટે હિતકારી ધર્મનો ઉપદેશ આપે, પરંતુ માન પૂર્વ સત્કાશરિ પ્રાપ્ત કરવાની જાવનાથી ઉપદેશ અપાતો હોય અજર નિન્દિત કાર્યો હોય તે તેવા કાર્યોનું સેવન ધર્મનો બાધકાર ખીરસાધક કરે નહિ એટલે સાંસારિક લાભાર્થે કોઈપણ કાર્ય કે ઉપદેશ પઠિત સાધક ન કરે તથા માન પ્રતિષ્ઠાની પ્રાપ્તિ માટેના કાર્યો કે ઇન્દ્રિય વિષયોનો કાર્યો જમા આરભ પરિબ્રહ્મ સહિતના છે જેમ બહુ ખીર સાધક તેવા કાર્યોથી અલભ રહે, ચારિત્રને બાધક કોઈ કાર્યનું સેવન કરે નહિ, સાવચ અનુષ્ઠાનો ઉત્પત્તિ થાય તેવા જાણીને સાધુ હોય તે જાણે નહિ.

કેસિંચિ તક્કાહ અયુજ્જ ભાવં, સુદંપિ ગચ્છેજ્જ સસદ્દહાણે ।

આડસ્સ કાલાહ્યારં વઘાણ, લઘ્ઘાણુમાણે ય પરેસુ અદ્દ ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ : (૧) અન્ય મનુષ્યના (૨) અભિપ્રાય (૩) જાણ્યા વિના ઉપદેશ દેતા (૪) શ્રદ્ધા નહિ કરતા (૫) ક્ષુદ્રતા (૬) ધારણ કરી (૭) ઉપદેશકની ધાત કરે (૮) દીર્ઘ (૯) આયુષ્ય (૧૦) ટુંકું કરી નાખે ધાત કરીને (૧૧) અન્યના ભાવો (૧૨) જાણી (૧૩) અનુમાનથી (૧૪) ધર્મ ઉપદેશ આપે

ભાવાર્થ:- શ્રોતાના અભિપ્રાય જાણ્યા વિના ઉપદેશ આપવાથી લાલના બદલે કાંઈ સમય ઉપદેશકને હાની થઈ જાય કારણકે ઉપદેશ સાંભળનાર વ્યક્તિ રાજા અગર મંત્રી આદિ હોય તેને કદાચ પોતાના ધર્મનું અપમાન થવાનું સમજાય તો ઉપદેશકને વ્યથા પહોંચાડે, અગર આયુષ્યને હાની પહોંચાડે, ધાત કરે તો પ્રવચનની લઘુતા થાય ને ઉપદેશકને ખીડા ઉપજે એમ જાણી સાધુએ કે સાધ્વીએ ઉપદેશ દેતા પહેલા શ્રોતાના અભિપ્રાયને જાણવો જોઈએ શ્રોતા કયા ધર્મને માને છે કયા દેવને નમસ્કાર કરે છે વગેરે જાણ્યા પશ્ચાત્ ઉપદેશ આપવાથી ઉભયને (ઉપદેશક સાધુને તથા શ્રોતાને) લાભનું કારણ થાય તેમ જ ઉપદેશ આપતા શ્રોતાનો તિરસ્કાર થાય કે માનભંગ થાય તેવા સાહસિક વચનો બોલવા નહિ સામી વ્યક્તિના અભિપ્રાયને જાણી નિહરતાથી જીવોના તત્ત્વોને બતાવી સ્વ પરના ઉપકાર માટે સત્ય ઉપદેશ દેવો.

કમ્મં ચ છંદં ચ વિગિંચ ધોરે, વિગ્ગહજ્જ ઉ સવ્વબો આયભાવં ।

સ્વેહિં લુપ્પતિ મયાવહેહિં, વિજ્જં ગદ્દાયા તસથાવરેહિં ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) મોતાના કાર્થો (૨) અભિપ્રાય (૩) નિષ્ણી (૪) સાધુ  
(૫) મોતાના મિત્રાત્વાદિ (૬) સવજા (૭) દૂર કરાવે (૮) સ્ત્રીઓના રૂપ  
(૯) ભય ઉત્પન્ન કરાવનાર (૧૦) સ્ત્રીઓના મુખ્ય નાશને પામે છે (૧૧) વિદ્વાન  
સાધુ (૧૨) મોતાના ભાવ નિષ્ણી (૧૩) ત્રસ સ્થાવરના ભવોનું ક્ષ્માણુ થાય  
તેવો ધમ કહે

ભાવાર્થ— વિષય કથાયથી જોભ નહિ પામનારા ઉત્તમ  
શુદ્ધિમાન સાધુ ધર્માપદેશ સમજ ધર્મકથા સાંભળનારા મોતાના  
કાર્થો—અનુક્રાના તથા કથા જેવને બળે છે તથા શુરુ કર્મી છે કે ત્વ  
કર્મી છે વગેરે અભિપ્રાયને નિષ્ણી સમાને અનુરૂપ તિરસ્કાર રહિત  
સમજાવથી ધર્મનો ઉપદેશ આપે, મોતાના મિત્રાત્વાદિ ભાવોને દૂર  
કરાવે, તેમ જ ભવાદિ તત્ત્વોનું મોતાને જ્ઞાન થાય, પ્રસન્નતા ખારણ  
કરે, પાપથી પાછા, હઠે, તેવો ઉપદેશ દે, તેમ જ વિષય આસક્તિ  
દૂર કરાવ્યા માટે, સ્ત્રીઓના રૂપ, સ્ત્રીઓનો સસંગ, વાર્તાલાપ વગેરે  
ભવોને મહાન ભય ઉત્પન્ન કરાવનાર તથા શદ્ગતિનો નાશ કરાવ  
નાર, ધર્મથી અદ્ધ કરાવનાર, સસાર પરિભ્રમણ કરાવનાર, જન્મ  
મરણાદિ દુઃખના હેતુરૂપ, જગતમાં નિંદાને પાત્ર થનાર તથા કાન્ધ,  
નાક, હાથ, પગ છેદન ભેદન કરાવનાર અને ભવિષ્યમાં નરક તિર્થ  
ત્રિભાં ઉત્પન્ન કરાવનાર આદિ મહાદુઃખ ઉત્પન્ન કરાવનાર છે  
વગેરે ઉપદેશ આપે તથા ત્રસ અને સ્થાવર ભવોનું સ્વ પરનું  
ક્ષ્માણુ થાય તેવો ઉપદેશ આપે સ્ત્રી સમજથી તેા મહાન અજ્ઞાતા  
વીરો પણ પતિત થયા છે એન નિષ્ણી સ્ત્રી સસંગથી દૂર રહેવું તે  
આત્મ ક્ષ્માણુનો માત્ર છે

નં પૂર્ણં ચેવ મિલોયકામી, પિયમપિય કસ્તહ ણો કરેજ્ઞા ।

સખ્યે અણદે પરિષ્ણયંતે, અણાગ્ધે યા અકસાહ મિષ્ણુ ॥૨૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) ન કરે (૨) પૂજા (૩) સ્તુતિ (૪) ઇચ્છા (૫) પ્રિય (૬) અપ્રિય (૭) કોઈતુ (૮) ન (૯) કરે (૧૦) સર્વ (૧૧) અનર્થો (૧૨) વર્જિત કરે (૧૩) અનાદૃશ રહે (૧૪) કષાય રહિત (૧૫) સાધુ

ભાવાર્થ :— સાધુ પોતાની પૂજા તથા સ્તુતિની ઇચ્છા કર્યા વિના ધર્મોપદેશ આપે, તેમ જ સંસાર સંબંધની કથા શ્રોતાને પ્રિય લાગે તેવી હોય તે પણ ન કરે, તથા રાજકથા વિકથા આદિ કરે નહિ, તેમ જ શ્રોતાને અપ્રિય ભાવ ઉત્પન્ન થાય તેવા વચન ન બોલે, પરંતુ રાગદ્વેષ રહિત બની શ્રોતાના અભિપ્રાય જાણી સમ્યગ્-દર્શન આદિ શુભોની પ્રાપ્તિ થાય, શ્રોતા તથા ઉપદેશક બંનેનું હિત થાય તેવો ઉપદેશ દે સર્વ અનર્થોનો ત્યાગ કરીને સૂત્ર તથા અર્થો અવિશુદ્ધ ધર્મ ઉપદેશ દે કષાય રહિત બની સયમનુ પાલન કરે

આહત્તહીયં સમુપેદમાણે, સંવેદિ પાણેદિ ગિહાય દંડં ।  
જો જીવિયં જો મરણાહિકંચી, પરિવવજ્ઞા વલયાવિમુક્કે  
ત્તિવેમિ ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) સત્ય ધર્મને (૨) જોતાં થકા (૩) સર્વ (૪) પ્રાણીઓની (૫) હિંસાનો (૬) ત્યાગ કરી (૭) જીવન (૮) મરણની (૯) ઇચ્છા (૧૦) ન રાખતા (૧૧) કર્મ રૂપી વલયથી (૧૨) મુક્ત થઈ (૧૩) સંયમમાં વિચરે

ભાવાર્થ — સાધુ શ્રુત ગારિત્રરૂપ સત્ય ધર્મના સ્વરૂપને યથાતથ્ય જાણી, સર્વ પ્રાણીમાત્રની હિંસાનો ત્યાગ કરી, અણારણી તથા અપરિગ્રહી બની અસયમી જીવનની ઇચ્છા કરે નહિ ત્રસ સ્થાવર જીવોની હિંસા કરીને ચિરકાળ સુધી જીવવાની ઇચ્છા કરે નહિ રોગોના દુષ્કાંડો દુષ્કાંડો થતા પણ મરણને ઇચ્છે નહિ

શબ્દાથ (૧) શ્રોતાના કાર્યો (૨) અભિગ્રામ (૩) જાણી (૪) સાધુ (૫) શ્રોતાના મિષ્ટાત્વાદિ (૬) સર્વથા (૭) દૂર કરાવે (૮) સ્ત્રીઓના રૂપ (૯) જમ ઉત્પન્ન કરાવનાર (૧૦) સ્ત્રીઓમાં મુખ્ય નામને માટે છે (૧૧) વિદ્વાન સાધુ (૧૨) શ્રોતાના જાણ જાણી (૧૩) ત્ત્વ સ્થાવરના જીવોનું કલ્યાણ થાય તેવો ધર્મ કહે.

સાવાર્થ— વિષય કથાયથી જ્ઞાન નહિ પામનારા ઉત્તમ શુદ્ધિમાન સાધુ ધર્માપદેશ સમય ધર્મકથા સાંભળનારા શ્રોતાના કાર્યો—અનુષ્ઠાનો તથા કથા દેવને જાણે છે તથા શુદ્ધ કર્મી છે કે લગુ કર્મી છે વગેરે અભિગ્રામને જાણી સલાને અનુરૂપ તિરસ્કાર રહિત સમજાવથી ધર્મનો ઉપદેશ આપે, શ્રોતાના મિષ્ટાત્વાદિ જાણેને દૂર કરાવે, તેમ જ જીવાદિ વત્તોનું શ્રોતાને જ્ઞાન થાય, પ્રસન્નતા ધારણ કરે, આપથી પાછા, હઠે, તેવો ઉપદેશ દે, તેમ જ વિષય આસક્તિ દૂર કરાવા માટે, સ્ત્રીઓના રૂપ, સ્ત્રીઓનો સસંગ વાર્તાલાપ વગેરે જીવોને મહાન જમ ઉત્પન્ન કરાવનાર તથા સદ્ગુણિનો નાશ કરાવનાર, ધર્મથી બ્રહ્મ કરાવનાર સસાર પરિબ્રમણ કરાવનાર, જન્મ મરણાદિ દુઃખના હેતુરૂપ જગતમાં નિહાને પાત્ર થનાર તથા કાન, નાક, હાથ, પગ છેકન લેકન દરાવનાર અને અવિધ્વર્મા નરક તિર્થ અતિર્થા ઉત્પન્ન કરાવનાર આદિ મહાદુઃખ ઉત્પન્ન કરાવનાર છે વગેરે ઉપદેશ આપે તથા ત્રસ અને સ્થાવર જીવોનું સ્વ પરંતુ કલ્યાણ થાય તેવો ઉપદેશ આપે સ્ત્રી સસંગથી તો મહાન અમાતા વીરો પણ પતિત થયા છે, જોન જાણી સ્ત્રી સસંગથી દૂર રહેવું તે આત્મ કલ્યાણનો માર્ગ છે.

નં પૂર્ણં ચેષ મિલોપકામી, પ્રિયમપ્પિય કસ્સાહ ણો કરેસ્યા ।

સખ્યે અણદ્દે પરિવજ્જયંતે, અણાગ્ગે યા અકસાહ મિલ્લુ ॥૨૨॥

## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર

### અધ્યયન ૧૪ મું.

#### અન્યનામ

<sup>૧૨</sup> મંથં <sup>૨</sup> વિહાય <sup>૩</sup> રૂઢ સિક્ષમાણો, <sup>૪</sup> ઉદ્યાય <sup>૫</sup> સુવંમચેરં <sup>૬</sup> વસેજ્ઞા ।  
<sup>૮</sup> ઔવાયકારી <sup>૯</sup> વિણયં <sup>૧૦</sup> સુસિક્ષે, <sup>૧૨</sup> જે <sup>૧૧</sup> હેય <sup>૧૩</sup> વિપ્પમાયં <sup>૧૪</sup> ન ક્કુજ્ઞા ॥૧॥

શબ્દાર્થ . (૧) આ લોકમાં (૨) પરિગ્રહ (૩) છોડી, (૪) શિક્ષા ગ્રહણ તથા સેવન કરતા (૫) દીક્ષા ગ્રહણ કરી (૬) બ્રહ્મચર્ય (૭) પાલન કરે (૮) આચાર્યની આજ્ઞાનુ પાલન કરતા (૯) વિનય (૧૦) શીખે (૧૧) સંયમ અનુષ્ઠાનમાં નિપુણ હોય તે કદી સંયમમાં (૧૨) જે પુરુષ (૧૩) પ્રમાદ (૧૪) ન કરે

ભાવાર્થ - આ લોકમાં પરિગ્રહને છોડી શિક્ષા ગ્રહણ કરી શ્રીક્ષા લઈને ઉત્સાહથી બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે તથા આચાર્યની આજ્ઞાનુ પાલન કરતા થકા વિનયને શીખે આ રીતે સયમ પાલન કરવામાં કદી પણ પ્રમાદ કરે નહિ આવા સાધકો ધન્યવાનને પાત્ર બને છે, તેમ જ સમસ્ત કર્મોનો ક્ષય કરી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે એમ જાણી સાધક આત્માઓએ સસાર પરિબ્રમણરૂપ જન્મ મરણાદિતા અનંતકાળનાં દુઃખોનો નાશ કરવા તથા સસાર સ્વરૂપને એકાંત દુઃખમય જાણી, આત્મકલ્યાણ માટે ઉદ્યમવત્ બની પાત્ર સમિતિ ત્રણ ગુણિરૂપ આઠ પ્રવચન માતાનુ પાલન કરવામાં ઉપયોગવત રહી બ્રહ્મચર્યમાં દૃઢ બની શરીર મમત્વને છોડી, કષાયો મદ બનાવી, આરભ પરિગ્રહ જ દુઃખના હેતુઓ જાણી તેનો સર્વથા ત્યાગ કરી સયમ પાલન કરવા સતત જાગૃત રહી માનવલવને સફળ બનાવવો એ જ મનુષ્ય કર્તાવ્ય છે



શાસ્ત્ર મર્સાદા અનુસાર વિચરનાર સાધુ મોહનીય ઠરોથી બહુમ રહી સમય અતુષ્ઠાન કરતા વિચરે તરવનો વિચાર કરી સૂતને અનુરૂપ અભ્યાસ કરતા થકાં સુક્ષ્મ અને બાહ્ય પૃથ્વીકામાદિ સ્વાપર તથા ત્રસ પ્રાણીઓના પ્રાણોનો નાશ થાય તેવા વ્યાપાર કરે નહિ. પોતાના પ્રાણ જતાં પણ ખર્ચનું ઉચ્છેદન કરે નહિ. પરીવહથી પીઠિત થતા તથા અન્ન દુષ્પોષી દુષ્પિત થતા વેદના સહન ન થાય તેવા પ્રસંગે ખીરજી રાખી સમભાવે દુષ્પોષે સહન કરે, પણ અસુચમી જીવનને છોડે નહિ. સમમર્મા ઉપયોગનત રહી સમમનું શુદ્ધ પાલન કરતા થકા વિચરે જોવો સાધુ ખર્ચ છે.

અધ્યયન તેરમું સમાપ્ત

## સત્ર કૃતાંગ સત્ર

અધ્યયન ૧૪ મું.

ગ્રન્થનામ

મંથં<sup>૧૨</sup> વિહાય<sup>૨</sup> હહ<sup>૧</sup> સિવલ્લમાણો<sup>૪</sup>, ઉદ્વાય<sup>૫</sup> સુવંભચેરં<sup>૬</sup> ત્રસેજ્ઞા<sup>૭</sup> ।  
 ઔચાયકારી<sup>૮</sup> વિણયં<sup>૯</sup> સુસિલ્લે<sup>૧૦</sup>, જે<sup>૧૧</sup> છેય<sup>૧૨</sup> વિપ્પમાયં<sup>૧૩</sup> ન કુજ્ઞા<sup>૧૪</sup> ॥૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) આ લોકમાં (૨) પરિગ્રહ (૩) છોડી, (૪) શિક્ષા ગ્રહણ તથા સેવન કરતા (૫) દીક્ષા ગ્રહણ કરી (૬) બ્રહ્મચર્ય (૭) પાલન કરે (૮) આચાર્યની આજ્ઞાનું પાલન કરતા (૯) વિનય (૧૦) શીખે (૧૧) સંયમ અનુષ્ઠાનમાં નિપુણ હોય તે કદી સયમમાં (૧૨) જે પુરુષ (૧૩) પ્રમાદ (૧૪) ન કરે.

ભાવાર્થ:- આ લોકમાં પરિગ્રહને છોડી શિક્ષા ગ્રહણ કરી શ્રીક્ષા લઈને ઉત્સાહથી બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે તથા આચાર્યની આજ્ઞાનું પાલન કરતા થકા વિનયને શીખે આ રીતે સયમ પાલન કરવામાં કદી પણ પ્રમાદ કરે નહિ આવા સાધકો ધન્યવાનને પાત્ર બને છે, તેમ જ સમસ્ત કર્મોનો ક્ષય કરી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે એમ જાણી સાધક આત્માઓએ સસાર પરિબ્રમણરૂપ જન્મ મરણાદિતા અનંતકાળનાં દુઃખોનો નાશ કરવા તથા સસાર સ્વરૂપને એકાંત દુઃખમય જાણી, આત્મકલ્યાણ માટે ઉદ્યમવતઃ બની પાત્ર સમિતિ ત્રણ ગુણિરૂપ આઠ પ્રવચન માતાનું પાલન કરવામાં ઉપયોગવત રહી બ્રહ્મચર્યમાં દૃઢ બની શરીર મમત્વને છોડી, કષાયો મંદ બનાવી, આરંભ પરિગ્રહ જ દુઃખના હેતુઓ જાણી તેનો સર્વથા ત્યાગ કરી સયમ પાલન કરવા સતત જાગૃત રહી માનવલવને સફળ બનાવવો એ જ મનુષ્ય કર્તવ્ય છે.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 જહા દિયાપોતમસજાત, સાવાસગા પવિટં મમમાર્ણ ।  
<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 તમચાહ્ય તરુણમપસજાતં, ઉંકાહ અધ્વચગર્મ હરેજજા ॥૨॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ કોઈ (૨) પક્ષીના (૩) બચ્ચા (૪) પૂરી પાંખો  
 બાબા વિના (૫) પોતાના સ્થાનથી (૬) ઉડીને બન્યત્ર જવા (૭) ઇચ્છા કરે  
 છે (૮) પાંખો વિના ઉડવામાં (૯) સમગ્ર હોતા રેખીને ૬૬ (૧૦) તેઓને  
 (૧૧) બાહિ પક્ષી ઉડવામાં (૧૨) તેને હરણ કરી નાશ કરે છે (૧૩) બ્રહ્મા  
 (૧૪) અસમર્થ બધી

શ્વાર્થ:- પક્ષીના નાના બચ્ચાને પૂરી પાંખો બાબા  
 પહેલાં પોતાના સ્થાનથી ઉડીને બન્યત્ર સ્થાને જવા ઇચ્છતા થતા  
 બહાર જતા ઉડવામાં અસમર્થ હોવાથી પાંખો ફૂફડાવતા રેખીને  
 ૬૬ બાહિ માંસાહારી પક્ષીઓ તે બચ્ચાને પકડી લઇ મારી નાખે  
 છે એ દષ્ટાંતે સાધુ આચાર્યની આજ્ઞા વિના એકલા વિચરતા  
 સમયથી બ્રહ્મ બને છે એથી સાધુએ પોતાની પૂર્ણ સંકલિત પ્રાપ્ત  
 થવા વિના અધ્વથી બહાર વિચરવાની ઇચ્છા કરવી નહિ સંકલિત  
 પ્રાપ્ત થવા વિના એકલા વિચરનાર સાધકને ઘણી મુશ્કેલીઓ આવે  
 છે જેમાંથી પાર થવામાં ઘણા દુષ્ટો લોભવર્ણ પડે છે એમ બધી  
 શુરુવાસમાં રહેવું એ અપકામ સાધુને માટે મેયસ્કર છે

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 એવ ત્વ સેહંપિ અણુદુષ્મ્મ, નિસ્સારિય વુસિમં મમમાર્ણા ।  
<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 વિયસ્સ છાંયં ષ અપસજાય, હરિંસુ ણં પાવધમ્મા અણેગે ॥૩॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે (૨) ખર્ખમાં અણુદુષ્મ (૩) શિખ (૪)  
 અધ્વથી બહાર નિઃશેષ રેખી (૫) પોતાને વચીસૂત (૬) સમગ્ર (૭) મહા  
 (૮) પાખડી (૯) જેમ હરણ કરી લે છે (૧૦) પક્ષીના (૧૧) બચ્ચાની (૧૨)  
 જેમ પૂરી પાંખો નહિ ઉત્પન્ન થયેલ.

**ભાવાર્થ:-** જેમ પાંખો રહિત પક્ષીના અચ્ચાને માંસાહારી પક્ષી પકડી તેનો નાશ કરે છે, એવા પ્રકારે ધર્મમાં અનિયુષ્ઠ નવ-દિક્ષીત શિષ્યને ગચ્છથી છૂટા પડી ગયેલાને એકલા વિચરતા દેખી ઘણા પાખડીઓ પ્રલોભન આપી સંયમ ધર્મથી ભ્રષ્ટ કરે છે. વયથી તથા જ્ઞાનથી પરિપક્વ થતા સુધી સાધકે શુરુ વાસમાં રહેવું એવો શ્રી ભગવતનો ઉપદેશ છે, એકાકી વિચરતા સાધુઓને ઘણી ખાધાઓ-પીડા ઉત્પન્ન થાય છે, જેનું નિવારણ કરવામા સાધકને ઘણી મુશ્કેલી પડે છે એમ જાણી સાધકે શુરુની આજ્ઞા વિના બહાર વિચરવું નહિ.

<sup>૮</sup> <sup>૧૦</sup> <sup>૧</sup> <sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૫</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૬</sup>  
**ઓસાણમિચ્છે મણુએ સમાર્હિ, અળોસિએ ગંતકરિતિ જન્ના ।**  
<sup>૧૨</sup> <sup>૭</sup> <sup>૧૧</sup> <sup>૧૬</sup> <sup>૧૫</sup> <sup>૧૪</sup> <sup>૧૩</sup>  
**ઓમાસમાણે દવિયસ્સ ચિત્તં, જ ગિક્કસે બહિયા આસુપન્નો ॥૪॥**

**શબ્દાર્થ :** (૧) મનુષ્ય શુરુકુલમાં (૨) નિવાસ નહિ કરવાવાળા (૩) કર્મેનો નાશ (૪) કરી શકતા (૫) નથી (૬) એમ જાણી શુરુકુલમાં (૭) મુક્તિ ગમન યોગ્ય પુરુષના (૮) નિવાસની તથા (૯) સમાધિની (૧૦) ઇચ્છા કરે (૧૧) આચરણનો (૧૨) સ્વીકાર કરતા થકા (૧૩) બુદ્ધિમાન પુરુષ (૧૪) ગચ્છથી બહાર (૧૫) નીકળે (૧૬) ન

**ભાવાર્થ:-** જે પુરુષો શુરુકુલમાં નિવાસ કરતા નથી, તે પુરુષો પોતાના કર્મેનો નાશ કરી શકતા નથી, એમ જાણી સાધક પુરુષ સદા શુરુકુળમા નિવાસ કરે અને સમાધિની ઇચ્છા રાખે અને મુક્તિગમન યોગ્ય પુરુષના આચરણનો સ્વીકાર કરે, ગચ્છ બહાર ન જાય, શુરુકુળમા નિવાસનો અર્થ એ છે જે સદા સત્સંગનો યોગ રહે, પ્રમાદ ન થાય, કોઈ પ્રશ્ન પૂછવો હોય તો તરત તેનો પ્રત્યુત્તર મળી શકે અને આચાર્યની સમીપમા રહેવાથી સંયમપાલન સારી રીતે થઈ શકે, સ્વચ્છ દાચારીઓથી દૂર રહી શકાય તથા જ્ઞાનની

આસિ યાચ, વળેરે મહાન લાસો યાચ છે એમ બધી સાધકે ગુરુ  
વાસના રહી ગુરુની આજ્ઞામાં રહી સમય પાલન કરવું તેમાં  
ધોતાના આત્માનું હિત છે

જે ઠાળજો ય સયણાસણે ય, પરક્ષમે યાચિ સુમાદુજુલે ।  
સમિતીસુ ગુસીસુ ય આપપન્ને, ધિયાગરિતે ય પુહો ઘણજા ॥૫॥

શબ્દાર્થ (૧) કાર્યોત્સર્ગ (૨) સત્યા (૩) આસન (૪) પરક્ષમે કરે  
(૫) ઉત્તમ સાધુની સમાન આચરણ કરનાર (૬) સમિતિ (૭) ગુપ્તિ પાલનમાં  
નિપુણ (૮) પ્રતાપવત (૯) યથાચ સ્વરૂપને બતાવે (૧૦) અન્યને સમિતિ સુમિતિ  
(૧૧) ઉપદેશ કરે.

સાવાચર - ગુરુકુળમાં નિવાસ કરનાર સાધુ ક્યાન શયન,  
આસન વિષયમાં તથા તપમા પરાક્રમ કરે. સમયમાં ઉત્તમ સાધુ  
સમાન આચરણ કરતા બ્રહ્મા, સમિતિ ગુપ્તિ વિષયમાં પુણ્ય કૃપણી  
મિયુલુ જનીને, અન્ય સાધકોને સમિતિ ગુપ્તિ કૃપ સાધકે આવ્યા ને  
ઉપદેશ આપે અને કાર્યોત્સર્ગમાં મેરુ પવનની સમાન કાન  
ચક્રિત સ્થિર રહી શરીરથી નિસ્પૃહ રહી કાર્યોત્સર્ગ કરે શયન  
આસનમાં સ્થિરતા પ્રાપ્ત કરવામાં પણ ઉપયોગવત રહે, કેવળ  
અકર્તાત્વમાં વિવેક મુક્ત જની રહે જે સાધકના આધાર છે સાધકે  
સહારીને પરિચય નહિ રાખવો, તેમ જ સહારાબળ સહકર્યો  
વિકરણને ઓઠવા માટે બને તેટલો સમય જ્યેષ્ઠ સેવનની વૃદ્ધિ  
સાથે ધ્યાનાવસ્થામાં રહી જ્ઞાન કશન ધ્યાનિતની આરાધના કરવામાં  
સતત બચ્ચત રહેવું જોઈએ

સુદાણિ સોષા અદુ મેરયાણિ, અણાસલે તેસુ પરિચ્છણજા ।  
નિર્દેશ મિચ્છુ ન પમાય કુજા, કહું કહું પા ધિતિગિન્હતિન્ને ॥૬॥

શબ્દાર્થ (૧) શબ્દો (૨) ભયંકર (૩) સાંભળી (૪) મધુર અથવા (૫) રાગદ્વેષ રહિત બની (૬) તેમાં (૭) સાધુ વિચરે (૮) ઉત્તમ સાધુ (૯) નિદ્રા (૧૦) પ્રમાદ (૧૧) ન (૧૨) કરે (૧૩) કોઈ વિષયમાં (૧૪) શંકા ઉત્પન્ન થાય (૧૫) શુરુને પૂછી શકાને દૂર કરે

ભાવાર્થ— ઇર્યામમિતિ યુક્ત સાધુ વીણા આદિના મધુર શબ્દો કાનને પ્રિય લાગે તેવા અથવા ભયંકર કાનને અપ્રિય લાગે તેવા શબ્દો સાંભળીને ઉત્તમ સાધુ તેમાં રાગ દ્વેષ કરે નહિ, મધ્યસ્થવૃત્તિ ધારણ કરે તથા નિદ્રારૂપ પ્રમાદ કરે નહિ, કોઈ વિષયમાં શંકા ઉત્પન્ન થાય તો શુરુને પૂછી શકાતું નિવારણ કરે, સ્થાન, શયન, આસન, સમિતિ, શુભિમા વિવેક યુક્ત રહી પ્રમાદને દૂર કરતા થકા સંયમ પાલન કરે, આશ્રવનો નિરોધ કરવા પોતાનો મનયોગનો વ્યાપાર પ્રશસ્ત રાખવા સતત અભ્યાસી રહેવા જગૃત રહેવું જોઈએ, અનાદિનો સસાર ભાવનો અભ્યાસ છોડવા માટે નિઃસંગપણું તથા અપ્રમાદ ભાવે રહેવાની જરૂર ગણવી એ શ્રેષ્ઠ છે

હરેણ<sup>૧</sup> બુદ્ધેણ<sup>૨</sup> ડણુસાસિ<sup>૩</sup>ણ ઉ, રાનિણિ<sup>૪</sup>ણાવિ<sup>૫</sup> સમવવણં<sup>૬</sup> ।

સમ્મં<sup>૧૦</sup> તય<sup>૧૧</sup> થિરત્તો<sup>૭</sup> ણાભિગચ્છે<sup>૮</sup>, ણિજ્જંતણ<sup>૧૨</sup> વાણિ<sup>૧૩</sup> અપારણ<sup>૧૪</sup> સે ॥૭॥

શબ્દાર્થ • (૧) કોઈ પ્રકારે પ્રમાદ થતા પોતાથી નાની વયના અગર (૨) મોટા સાધુ દ્વારા (૩) શિક્ષા પ્રાપ્ત થતા પોતાથી પ્રવ્રજ્યામાં (૪) શ્રેષ્ઠ અથવા (૫) સમાન (૬) વયવાળા દ્વારા ભૂલ સુધારવાને માટે કહેલ હોય તેનો (૭) સ્થિરતા સાથે (૮) સ્વીકાર (૯) કરે નહિ તે સાધક સસારના પ્રવાહમાં (૧૦) સમ્યક્ પ્રકારે (૧૧) તેનો (૧૨) તણાતા રહે તે સસાર પ્રવાહથી (૧૩) પાર થવા સમર્થ થાય નહિ

ભાવાર્થ— કોઈ સાધકની પ્રમાદ વશ ભૂલ થતા સાધકની વયથી નાની વયના અગર મોટી વયના અથવા પ્રવ્રજ્યામાં શ્રેષ્ઠ, સમાન વયના સાધુઓ તરફથી આચાર પાલનમાં ભૂલ કરનાર સાધકને

આમિ સાચ, વચેરે મહાન લાલો માથ છે જોમ બાણી સાધકે શુર-  
વાસમાં રહી શુરની આજ્ઞામાં રહી સમય પાલન કરવું તેમાં  
પાતાના આત્માનું હિત છે

જે ઠાળજો ય સયણાત્મજે ય, પરકમે યાચિ સુસાહુકૃતે ।  
સમિતીસુ શુસીસુ ય આયપન્ને, વિયાગરિતે ય પુહો ઘણજા ॥૫૦॥

શબ્દાર્થ (૧) કાર્યોત્સવ (૨) સમા (૩) આસન (૪) પરકમ કરે  
(૫) ઉત્તમ સાધુની સમાન આચરણ કરનાર (૬) સ્મૃતિ (૭) અપિ પાલનર્થ  
નિપુણ (૮) પ્ર્યાવત (૯) વચાચ સ્વરૂપને બતાવે (૧૦) અન્નને સમિતિ શુભિના  
(૧૧) ઉપદેશ કરે.

સાવાર્થ:- શુરકૃણમા નિવાસ કરનાર સાધુ સ્થાન, શયન,  
આસન વિષયમાં તથા તપમા પરાક્રમ કરે. સમયમાં ઉત્તમ સાધુ  
સમાન આચરણ કરતા યજ્ઞ, સમિતિ શુભિ વિષયમાં પુણ્ય રૂપથી  
નિપુણ બનીને, અન્ય સાધકોને સમિતિ શુભિરૂપ સાધક આચાર્યને  
ઉપદેશ આપે અને કાર્યોત્સવમાં મેરુ પવનની સમાન કાંત  
ગંઢિત સ્થિર રહી શરીરથી નિસ્પૃહ રહી કાર્યોત્સવ કરે, શયન  
આસનમાં સ્થિરતા પ્રાપ્ત કરવામાં પણ ઉપયોગવત રહે, કર્તવ્ય  
અકર્તવ્યમાં વિવેક મુક્ત બની રહે, જો સાધકના આચાર છે સાધકે  
સસારીનો પરિચય નહિ રાખવો, તેમ જ સસારભાવના સંકલ્પો  
વિકલ્પોને છોડવા માટે અને તેટલો સમય વ્યર્થાત સેવતની વૃદ્ધિ  
સાથે ધ્યાનાવસ્થામાં રહી જ્ઞાન, હૃદય આશિરની આશાધના કરવામાં  
સતત ભાગ્યુત રહેવું જોઈએ

સજાણિ સોષા મદુ મેરવાણિ, અણાસયે તેસુ પરિચ્છણજા ।  
નિર્મિત મિસલુ ન પમાય કુજા, કહું કહું પા યિતિગિજ્ઞતિને ॥૫૧॥

આપનાર ઉપર ક્રોધ કરે નહિ, પરંતુ શિષ્યામણુ આપનારનો ઉપકાર માની પોતાના આત્માનું દયાનું કારણ બાણી તે શિષ્યામણુનો સ્વીકાર કરી શુદ્ધ સંયમનું પાલન કરવું એવો સાધકનો આચાર છે.

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८  
 ण तेसु दुज्जे णय पवहेजा, ण यावि किंची फरुसं वदेजा ।  
 १ १० ११ १२ १३ १४ १५  
 तहा करिरसंति पडिस्सुणेजा, सेयं खु मेयं ण पमाय कुज्जा ॥९॥

ગાળદાથ (૧) પૂર્વોક્ત શિખામાણુ દેનાગ ઉપર (૨) ક્રોધ (૩) ન કરે  
(૪) પીડા ન આપે (૫) નહિ (૬) ક્રિચ્છિન (૭) કર્કશ વચન (૮) ન કહે  
(૯) આપ કહો છો તે પ્રમાણે (૧૦) કુગ્રીય (૧૧) પ્રતિજ્ઞા કરે (૧૨) કલ્યાણ  
સમજી (૧૩) માફ (૧૪) પ્રમાદ (૧૫) ન કરે

ભાવાર્થ:- પૂર્વેક્ષિત પ્રકારે અન્ય વ્યક્તિ તરફથી શિખામણ પ્રાપ્ત થતા શિક્ષા આપનાર વ્યક્તિ પ્રત્યે સાધક ક્રોધ ન કરે, ક્રોધ પ્રકારે તેને હુ ખ યાય તેવું વર્તન કરે નહિ, તેમ જ કર્કશ વચન પણ ન કહે, પરંતુ એમ કહે જે આપ મને જે પ્રમાણે કહો છો તે જ પ્રમાણે વર્તન કરીશ કારણ જે તમા માફ શ્રેય છે, એમ માની પરમાર્થનો વિગ્રાહ કરી તે શિખામણનો સ્વીકાર કરે, આચારમાં લાવે, અમત્ય આચરણનો ત્યાગ કરે, પ્રમાદનો ત્યાગ કરી કરેલ અશુભ કાર્યનું પ્રાયશ્ચિત લઈ ગિચ્છામિ હુક્કડ ઓલી શિક્ષા આપનારનો ઉપકાર માની મધ્યસ્થ વૃત્તિ ધારણ કરી આચાર વિરૂદ્ધના કાર્યનો ત્યાગ કરી સમિતિ ગુપ્તિવત રહી સમ્યક્ પ્રકારે સયમનું પાલન કરવા જાગૃત બની સયમભાવમા વિચરે

वर्णसि मूढस्स जह्वा अमूढा, मग्गाणुसासति हितं पयाणं ।

तेणेव मज्झं इणमेव सेय, जं मे बुद्धा समणुसासयति ॥१०॥



તેની મૂલ સુધારવા શિક્ષા વખતો ઠહેવામાં આવે તો તે શિક્ષાને સમજાવથી સ્થિરતાથી સ્વીકાર કરે નહિ અને ક્રોધને વશ થઈ શિક્ષા દેનાર ઉપર ક્રોધ કરે તો તેવા સાધકો સમમપાલનથી જાદ થઈ સસાર પ્રવાહમાં તણાતા થઈ જન્મ મરણરૂપ સસાર પરિભ્રમણ કરે અને દુઃખોને ભોગવે તેમ જ સસારને પાર કરવા સમર્થ બને નહિ, એમ બાણી સાધકે પ્રમાદ વશ ક્રોધ સમમપાલનમાં ક્ષતિ થઈ બાધ તો તે ક્ષતિને દૂર કરવા સતત અગૃહ બની અહંભાવ ત્માત્રીને શિખામણ આપનારનો ઉપકાર માની પ્રાયશ્ચિત્ત લઈ વિશુદ્ધ બની શુદ્ધ સમમપાલન કરવું તે પોતાના જ માટે એમકકર છે

વિવૃદ્ધિતેર્ણ સમયાણુસિદ્ધ રહરેણ મુદ્ધરેણ ઇ ચોદ્ધ ય ।  
અરુદ્ધિયાપ ઘઢવાસિપ યા, અગારિર્ણ યા સમયાણુસિદ્ધે ॥૮॥

શબ્દાર્થ : (૧) શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ આચારવાળા મુદ્ધરમ (૨) અન્યતીર્થો (૩) આચારની (૪) શિક્ષા પામતા (૫) નાની વયના (૬) મોટી વયના (૭) પ્રેરિત થઈ યજ્ઞ (૮) અત્યંત નિન્દનીય કામ કરનાર (૯) ધટ ઘસી (૧૦) ધમની (૧૧) શિક્ષા આપતા

ભાવાર્થ :- વીતરામદેવના રથિણી શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ કામ કરનાર અને મસારમાં ખુતેલા, આત્માનું અહિત કરનાર ગૃહસ્થ લોકો અથવા અન્યતીર્થોએ અમવા નિન્દનીય કામ કરવાવાળી ઘટરાત્રી પાણી અથવાવાળી દામી તથા સાધકથી નાની વયના અથવા મોટી વયના આદિ ક્રોધ અહિત ક્રોધ પણ આધુ આચાર વિરૂદ્ધ કામ કરતા લોક તે સાધુને ઉત્તમ આચારની શિખામણ આપે અને કહે જે આપ જે કામ કરી રહ્યા છો તેવા કામ તો ગૃહસ્થને એવજ પણ નથી, તો પછી આવા આચાર વિરૂદ્ધ કામ સાધુથી કેમ થાય ? ન જ થાય આ રીતે શુદ્ધ આચારના ધમનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત થતાં તે સાધુ શિખામણ

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८  
ण तेसु कुज्जे णय पव्वहेज्जा, ण यात्रि किंची फरुसं वदेज्जा ।  
९ १० ११ १२ १३ १४ १५  
तहा करिरसंति पडिस्सुणेज्जा, सेयं खु मेयं ण पमाय कुज्जा ॥९॥

ભાવાર્થ:- પૂર્વેક્ષિત પ્રકારે અન્ય વ્યક્તિ તરફથી શિખામણ પ્રાપ્ત થતા શિક્ષા આપનાર વ્યક્તિ પ્રત્યે સાધક ક્રોધ ન કરે, ક્રોધ પ્રકારે તેને હુ.અ થાય તેવું વર્તન કરે નહિ, તેમ જ કર્કશ વચન પણ ન કહે, પરંતુ એમ કહે જે આપ મને જે પ્રમાણે કહો છો તે જ પ્રમાણે વર્તન કરીશ કારણ જે તોમા માફ શ્રેય છે, એમ માની પરમાર્થનો વિચાર કરી તે શિખામણનો સ્વીકાર કરે, આચારમા લાવે, અસત્ય આચરણનો ત્યાગ કરે, પ્રમાદનો ત્યાગ કરી કરેલ અશુભ કાર્યનું પ્રાયશ્ચિત લઈ મિચ્છામિ હુલ્લટ બોલી શિક્ષા આપનારનો ઉપકાર માની મધ્યસ્થ વૃત્તિ ધારણ કરી આચાર વિરુદ્ધના કાર્યનો ત્યાગ કરી સમિતિ ગુપ્તિવત રહી સમ્યક્ પ્રકારે સયમનું પાલન કરવા જાગૃત બની સયમભાવમા વિચરે

वणंसि मूढस्स जहा अमूढा, मग्गाणुसासति हितं पयाणं ।  
तेणेव मज्झं इणमेव सेय, जं मे बुहा समणुसासयति ॥१०॥

શબ્દાર્થ (૧) જેમ (૨) માર્ગના જાણનાર (૩) વનમાં (૪) માર્ગ  
જૂલેલ (૫) પ્રભને (૬) કિતકારી (૭) માર્ગની (૮) શિક્ષા (૯) એ રીતે (૧)  
મને (૧૧) શિક્ષા (૧૨) મેંજ છે (૧૩) જે (૧૪) અને (૧૫) ૧૬ કિતકારી  
(૧૬) શિક્ષા ૩ છે

ભાવાર્થ :- જેમ જગતમાં-વનમાં માર્ગ જૂલેલને, માર્ગના  
જાણનાર માર્ગને બતાવે, તે માર્ગ બતાવનાર ઉપર માર્ગ જૂલનાર  
પુરુષ પ્રસન્ન થાય છે અને સમજે છે કે આ શિક્ષા અને કસ્ટાણકારી  
છે એની માફક ઉત્તમ માર્ગની શિક્ષા દેનાર પુરુષ ઉપર શિક્ષા  
પામનાર સાધુ પ્રસન્ન થાય છે અને માને છે કે આ ઉપદેશ માર્ગ  
કસ્ટાણનું કારણ છે એમ માની શિક્ષા દેનારનો મહાન ઉપકાર  
માને, કારણ કે ઘણે જગતમાં વિદ્યામૂલક યથેલ મનુષ્ય માર્ગ  
જૂલવાથી જહરાઈ બધા છે અને માર્ગનો પતો ન મળતાં માર્ગ  
દેખાઈનારને જીવિતદાન આપનાર માની પ્રસન્ન થઈ તેનો મહાન  
ઉપકાર માને છે, એ પ્રકારે સચારુ જાટવીમાં જૂલેલાને, સચાર  
જાટવીમાંથી બહાર કાઢી શાન્તિના મામરુપ મોક્ષના માર્ગને બતાવ  
નારનો મહાન ઉપકાર માની પ્રસન્ન થાય છે એમ બધી મુસાધુએ  
શિક્ષા આપનારનો ઉપકાર માની સર્વમર્મા ઉપયોગવત રહી સર્વમ  
પાલન કરવું

મહા તેણ મુદેણ અમુદગસ્મ, કાયગ્ગ પૂયા સવિસેસજ્જુત્તા ।  
પઞ્ચોચમ તત્થ ઇદાહુ ચીરે, અણુગમ્મ અર્થ ઉચ્ચેણિ સમ્મ ॥૧૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) પમાત (૨) એ (૩) ૩૪ પુખ્ત (૪) અમુદ પુખ્તી  
(૫) પૂળ (૬) વિદ્યેર રૂપથી (૭) કર્મી નેહજે (૮) આ ઉપમા (૯) જાણી  
છે (૧) આ વિસ્મમાં (૧૧) વીર પ્રમુખે (૧૨) સમજ (૧૩) પામને (૧૪)  
શિક્ષાના ઉપકારને સાધુ પીતામાં સ્થાપિત કરે (૧૫) સમ્યક્ પ્રકારે.

**ભાવાર્થ:-** જેમ માર્ગ બ્રહ્મ પુરુષ માર્ગ બતાવનાર પુરુષની વિશેષ પ્રકારથી તેમનો ઉપકાર માની પૂજા સત્કાર કરે, એવી જ રીતે સંયત્તપાલનમાં ભૂલ કરવાવાળા સાધુને સન્માર્ગનો ઉપદેશ આપનાર પુરુષની પૂજા તથા સત્કાર કરી તે ઉપદેશ પોતાના હૃદયમાં સ્થાપિત કરી ઉપદેશકનો ઉપકાર માને, આવા પ્રકારનું કથન શ્રી તીર્થંકર દેવોએ તથા શ્રી ગણધર મહારાજે કહેલ છે, તેના ઉપર શ્રદ્ધા લાવી સદ્ગુરુનો અગર હરકોઈ વ્યક્તિ સાધક મોક્ષ માર્ગથી દૂર જતા સંસાર અટવીના માર્ગે ચડી જતા તે સસાર પરિબ્રમણ-રૂપ માર્ગથી મોક્ષના માર્ગે દોરનાર મોક્ષમાર્ગે લઈ જનાર વ્યક્તિનો મહાન ઉપકાર સમજી તેની સેવા કરવી તે સાધકનું કર્તવ્ય છે અને સાથે કલ્યાણનું કારણ છે

⁹      ⁹      ૩      ૪      ૬      ૮      ૭      ૧  
 જેતા જહા અંધકારંસિ રાઓ, મગં ણ જાણાતિ અપસ્સમાણે ।  
 ૧      ૧૦      ૧૨      ૧૩      ૧૧  
 સે સૂરિઅસ્સ અબ્બુગમેણં, મગં વિયાણાહ પગાસિયંસિ ॥૧૨।

**શબ્દાર્થ :** (૧) જેમ (૨) માર્ગ દર્શક પુરુષ (૩) અધારી (૪) રાત્રિમાં (૫) ન દેખતાં (૬) માર્ગને (૭) જાણતો (૮) નથી (૯) (૧૦) સૂર્યોદય થતાં (૧૧) પ્રકાશ થતાં (૧૨) માર્ગને (૧૩) જાણે છે

**ભાવાર્થ:-** જેમ માર્ગદર્શક પુરુષ અધારી રાત્રિમાં અધ-કારના કારણે માર્ગ નહિ દેખાતો હોવાથી માર્ગને જાણી શકતો નથી, પરંતુ સૂર્યોદય થતાં પ્રકાશ ફેલાતાં માર્ગને જાણી લે છે, એવા પ્રકારે જિન-વિતરાગદેવના ઉપદેશથી જ્ઞાનથી જીવ સન્માર્ગને જાણી લે છે અજ્ઞાનરૂપ અધકારમાં ફસાઈ રહેલ આત્માઓ જિનમાર્ગને નહિ જાણનારા સદ્ગુરુના ઉપદેશથી સસારના સ્વરૂપને જાણી સસાર ભાવનો ત્યાગ કરી પ્રવ્રજ્યા બ્રહ્મ કર્યા બાદ સદ્ગુરુના સમાગમે અજ્ઞાનરૂપી અધકારનો નાશ થતા જ્ઞાનરૂપી દીપકના પ્રકાશને પ્રાપ્ત

કરી મોક્ષમાર્ગને પ્રાપ્ત કરવાના જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી લે છે, જેથી  
મદ્ધશુદ્ધના સત્સજની જરૂર છે

‘<sup>૧</sup> एवं <sup>૨</sup> तु <sup>૩</sup> सेहेवि <sup>४</sup> अपुद्गवम्मे, <sup>५</sup> धम्मं <sup>६</sup> न <sup>७</sup> जानाह <sup>८</sup> अवुज्जसमाणे ।  
<sup>९</sup> से <sup>१०</sup> कोविण <sup>११</sup> जिणवयणेण <sup>१२</sup> पच्छा, <sup>१३</sup> सूरौइए <sup>१४</sup> पामति <sup>१५</sup> अक्खुणेवा ॥ १३ ॥

શબ્દાર્થ (૧) એ પ્રકારે ઉપરોક્ત (૨) ધર્મમાં (૩) અનિપુણ (૪)  
શિષ્ય પણ સૂત્રામને (૫) નહિ સમજવાથી (૬) નહોતો (૭) જાણતો (૮)  
ધર્મને (૯) વિદ્વાન જની (૧) એ શિષ્ય (૧૧) પરંતુ જિન વાક્યોથી (૧૨)  
પશ્ચાત્ ધર્મના સ્વરૂપને જાણી લે છે (૧૩) જેમ સૂર્યોદય થતાં (૧૪) નેત્ર દ્વારા  
(૧૫) પદાર્થોને દેખે છે

સાવાર્થ - એ પ્રકારે નવીન સાધક સૂત્ર તથા અર્થને નહિ  
જાણનાર ધર્મમાં અનિપુણ શિષ્ય ધર્મના સ્વરૂપને જાણતો ન હોય  
પરંતુ પરપરાઓ પુરુષાધર્મી જિન વચનના સાતા જની ધર્મના  
સ્વરૂપને જાણી લે છે જેમ સૂર્યોદય થતા પ્રકાશ ફેલાતાં નેત્ર દ્વારા  
ઘટપટ આદિ સર્વ પદાર્થોને જોઈ પ્રકાશ છે એ રીતે શિષ્યો મદ્ધશુદ્ધ  
દ્વારા જ્ઞાન પ્રાપ્ત થવાથી મોક્ષના સ્વરૂપને જાણી મોક્ષમાર્ગનો જ્ઞાતા  
જની મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી સમાધિને પ્રાપ્ત કરે છે

‘<sup>૧</sup> उक्ख <sup>२</sup> अहेय <sup>३</sup> तिरिय <sup>४</sup> विसासु <sup>५</sup> तसा <sup>६</sup> य <sup>७</sup> जे <sup>८</sup> पावरा <sup>९</sup> जे <sup>१०</sup> य <sup>११</sup> पाणा ।  
<sup>१२</sup> सया <sup>१३</sup> जए <sup>१४</sup> तेसु <sup>१५</sup> परिब्बएज्जा, <sup>१६</sup> मणप्पओस <sup>१७</sup> अविकंपमाणे ॥ १४ ॥

શબ્દાર્થ (૧) ઉપર (૨) નીચે (૩) તિરમ્મી (૪) વિદ્યાઓમાં (૫)  
ત્રસ (૬) સ્થાવર (૭) પ્રાણી રહે છે (૮) સદા (૯) તેમાં (૧૦) ચલાવતું  
સર્વમ રાખી (૧૧) વિચરે (૧૨) મનથી થાયે પણ દેવ ન કરતાં (૧૩)  
સર્વમાં નિમજ્જ રહે

ભાવાર્થ:- ઉપર, નીચે તથા તિરચ્છી દિશાઓમાં જે ત્રસ અને સ્થાવર પ્રાણીઓ નિવાસ કરે છે, તેના ઉપર થોડો પણ દ્રેષ નહિ કરતાં, તેઓની ઉપર અનુકંપા લાવી સદા યત્નાપૂર્વક તે જીવોની દયા પાલતા થકા સંયમનુ પાલન કરે, સંયમ ભાવમાં વિચલિત ન થતાં આરંભ પરિગ્રહ ગહિત બની સંયમમા સ્થિરતા રાખી સંયમ પાલન કરે, એવો શ્રી વીતરાગદેવનો ઉપદેશ છે છકાય જીવોની દયાનુ પાલન કરવું તે તો સંયમનુ પ્રથમ કાર્ય છે

કાર્ત્તેણ પુચ્છે સમિયં પચાસુ, આઠ્ઠક્ષમાણો દવિચસ્સ ચિત્તં ।  
તં સોચકારી પુહો પવેસે, સંઘા હમં કેવલિયં સમાર્હિ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) સાધુ અવસર દેખી (૨) પ્રજ્ઞઓના વિષયમાં (૩) સદાચારી આચાર્યને (૪) પૂછે (૫) બતાવનાર (૬) આચાર્યની પૂજા કરે (૭) સર્વજ્ઞના આગમને (૮) આચાર્યની (૯) આજ્ઞા માની (૧૦) તેમના પૃથક્ પૃથક્ ઉપદેશને (૧૧) હૃદયમાં ધારણ કરે (૧૨) સમજી હૃદયમાં ધારણ કરે (૧૩) કેવલીએ બતાવેલ (૧૪) સન્માર્ગને

ભાવાર્થ - સાધુ અવસર જોઈ સદાચારી આચાર્યને, પ્રાણીઓના વિષયમા પ્રશ્ન કરે, પૂછે, તથા સર્વજ્ઞના આગમનના ઉપદેશ કરનાર આચાર્ય મહારાજની પૂજા તથા સત્કાર સન્માન કરે તથા આચાર્યની આજ્ઞા અનુસાર સંયમ અનુષ્ઠાન કરતા થકા સાધુ આચાર્ય દ્વારા કથન કરેલ કેવળી સબધી જ્ઞાનને સાંભળી હૃદયમાં ધારણ કરે, તે સાધકને કલ્યાણનું કારણ છે એમ જાણી સદ્ગુરુની આજ્ઞાનુ પાલન કરવું પ્રભુએ આજ્ઞાએ ધર્મ કહેલ છે

અસ્સિ સુઠિચ્ચા તિવિહેણ તાયી, એસુ યા સંતિ નિરોહમાહુ ।  
તે એવમક્કલંતિ તિલોગદંસી, ણ મુજ્જયેયંતિ પમાયસંગં ॥૧૬॥



**ભાવાર્થ:-** ગુરુકુળમાં નિવાસ કરનાર સાધુ ઉત્તમ સાધુના આચારને સાંભળી પોતાના આત્માના ઇષ્ટ અર્થરૂપ મોક્ષને જાણી, બુદ્ધિમાન તથા સિદ્ધાંતના વક્તા બને છે, તથા સમ્યગ્જ્ઞાન આદિથી પ્રયોજન રાખતા થકા, તપ અને સંયમને પ્રાપ્ત કરી, ઉદ્દગમાદિ દોષ રહિત શુદ્ધ આહાર પ્રાપ્ત કરી નિર્વાહ કરતા થકા આરંભ પરિશ્રદ્ધ રહિત બની સમસ્ત કર્મોના ક્ષય સ્વરૂપ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે, આવા સાધકો પ્રતિભાસંપન્ન બની સ્વપર કલ્યાણના ભાગી બની શકે છે, આવા સાધકો જે સંસારમાં પ્રાણી વર્ગ, સ્વકર્મ આધીન બની વારંવાર મરે છે અને શોકથી ભરપૂર એવા સંસારમાં રહેલા જન્મ મરણાદિનાં દુઃખોને ભોગવે છે તેવા સંસાર પરિશ્રમણુનો નાશ કરી વધારેમાં વધારે સાત આઠ ભવોથી વધારે ભવો નહિ કરતા, મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરી લે છે એમ જાણી સાધકે સયમનું શુદ્ધ પાલન કરવા ઉપયોગવત રહેવું જે સંયમ પાલનથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે

સંઘાદ્ધ ધર્મં ચ વિચારંતિ, બુદ્ધા હુ તે અંતકરા ભવંતિ ।  
તે પારંગા દોષહર્ત્તિ મોચનાણ, સંશોધિતં પળ્હમુદાહરંતિ ॥૧૮॥

**શબ્દાર્થ .** (૧) ગુરુકુળમાં નિવાસ કરનાર સાધુ સદ્બુદ્ધિથી સ્વયં ધર્મને (૨) જાણી (૩) અન્યને ઉપદેશ આપે છે (૪) ત્રણે કાળને જાણનાર પુરુષ (૫) કર્મોનો અંત કરનાર (૬) બને છે તથા (૭) તે સ્વયં તથા (૮) અન્યને (૯) કર્મપાશથી છોડાવી (૧૦) સંસારથી પાર થઈ જાય છે (૧૧) આવા પુરુષો પ્રશ્નોના ઉત્તર (૧૨) વિચાર (૧૩) કરીને જ આપે છે

**ભાવાર્થ:-** ગુરુકુળમાં નિવાસ કરનાર સાધુ સદ્બુદ્ધિથી ધર્મના સ્વરૂપને જાણી, અન્યને ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે ત્રણેકાળના સ્વરૂપને જાણનાર પુરુષ પૂર્વસંચિત કર્મોનો અંત કરે છે આવા પુરુષ સ્વયં તથા અન્યને કર્મપાશથી મુક્ત કરાવી સંસારના પારને



શબ્દાર્થ (૧) ઝુરુના ઉપદેશમાં (૨) સાવધાન બની (૩) તલ ઠરણ તલ યોગે (૪) છકાય છવ રક્ષક (૫) સમિતિ શુભિના પાલનથી (૬) શાંતિ (૭) કમનૌ ક્ષમ થવાનું (૮) શ્રી સર્વજ્ઞ કહેલ છે (૯) ત્રિલોકીકર્થી (૧૦) એમ કહે છે કે ક્ષણ માત્ર (૧૧) પ્રમાણનો (૧૨) સમ (૧૩) કરવો નહિ (૧૪) કરી.

સાવાર્થ - સાધુ ઝુરુના ઉપદેશને હૃદયમાં સ્થાપિત કરી, મન, વચન, કાયાથી છકાય છવોની રક્ષા કરવામાં સદા ઉપયોગવત રહે, એ પ્રકારે સમિતિ અને શુભિના સમ્મદ પાલનથી ધોતાને તમા બન્ય છવોને શાંતિનો લાભ અને અદૃશ્યને ક્ષમ થવાનું શ્રી સર્વજ્ઞ ભગવતે કહેલ છે ત્રિલોકીકર્થી પુરુષ કહે છે સાધુએ એક ક્ષણ પણ કદાપી પ્રમાણનો સમ કરવો નહિ, એટલે પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોથી સદા દૂર રહેવું તે સર્વ દુઃખોનો અત કરવાનો મહાન ઉપાય તે સુવમપાલન છે વિષયોથી સસાર પરિ ભ્રમણ અને તેના ત્યાગથી મહાન શાંતિની પ્રાપ્તિ થાય છે સાધકે ધોતાના આત્માના રક્ષણ માટે સતત ઉપયોગ રાખવા જરૂર ગણવી, છકાય છવોની રક્ષા પાળવી, તે ધોતાના આત્માની જ રક્ષા પાળવા સમાન છે, તેમ જ સમિતિ શુભિ આદિ સમાધિભાજમાં સ્થિત રહેવાથી સર્વ દુઃખોનો અત લાવી શકાય છે અને મોક્ષના શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે એમ બધી સાધકે સુવમ પાલનમાં બાંધવ બની વિચરવું.

નિસમ્મ સે નિમ્મલ્લ મમીહિયંતં, પઢિમાણં હોદ્દ વિમારણય ।  
આયાણઘટ્ટી ચોદાણમોણં, ઠવેણ સુદેણ ઠવેતિ મોક્સ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ (૧) ઝુરુજનમાં નિવાસ કરનાર સાધુ (૨) સાધુના આચારને સંભળી (૩) મોક્ષરૂપ જ્ઞાન અર્થને બળી (૪) શુદ્ધિમાન (૫) સિદ્ધાંતના વક્તા અને (૬) સમ્મદગ્ધન આદિ મોક્ષાભિલાષી સાધુ (૭) તપ (૮) સવનને (૯) પ્રાપ્ત કરી (૧૦) શુદ્ધ આદાર વડે (૧૧) મોક્ષને (૧૨) પ્રાપ્ત કરે છે.

**ભાવાર્થ:-** ગુરુકુળમાં નિવાસ કરનાર સાધુ ઉત્તમ સાધુના આચારને સાંભળી પોતાના આત્માના ઇષ્ટ અર્થરૂપ મોક્ષને જાણી, બુદ્ધિમાન તથા સિદ્ધાંતના વક્તા બને છે, તથા સમ્યગ્જ્ઞાન આદિથી પ્રયોજન રાખતા થકા, તપ અને સંયમને પ્રાપ્ત કરી, ઉદ્ધગમાદિ દોષ રહિત શુદ્ધ આહાર પ્રાપ્ત કરી નિર્વાહ કરતા થકા આરંભ પરિબ્રહ્મ રહિત બની સમસ્ત કર્મોના ક્ષય સ્વરૂપ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે, આવા સાધકો પ્રતિભાસંપન્ન બની સ્વપર કલ્યાણના ભાગી બની શકે છે, આવા સાધકો જે સંસારમાં પ્રાણી વર્ગ, સ્વકર્મ આધીન બની વારંવાર મરે છે અને શોકથી ભરપૂર એવા સંસારમાં રહેલા જન્મ મરણાદિનાં દુઃખોને ભોગવે છે તેવા સંસાર પરિબ્રમણુનો નાશ કરી વધારેમાં વધારે સાત આઠ ભવોથી વધારે ભવો નહિ કરતા. મોક્ષની પ્રાપ્તિ કરી લે છે એમ જાણી સાધકે સયમનુ શુદ્ધ પાલન કરવા ઉપયોગવત રહેવું જે સંયમ પાલનથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે

<sup>૧</sup>સંઘા<sup>૧</sup>ઙ્ઘમ્મં<sup>૩</sup> ચ<sup>૪</sup> વિચા<sup>૫</sup>ંગરંતિ, બુદ્ધા<sup>૬</sup> ક્ષુ<sup>૭</sup> તે અંતકરા<sup>૮</sup> ભવંતિ ।

તે<sup>૧૦</sup> પારગા<sup>૭</sup> દોષ<sup>૮</sup>હૃવિ<sup>૯</sup> મોચના<sup>૧૨</sup>ણ, સંશોધિતં<sup>૧૧</sup> પળ્હસુદા<sup>૧૩</sup>હરંતિ ॥૧૮॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) ગુરુકુળમાં નિવાસ કરનાર સાધુ સદ્બુદ્ધિથી સ્વયં ધર્મને (૨) જાણી (૩) અન્યને ઉપદેશ આપે છે (૪) ત્રણે કાળને જાણનાર પુરુષ (૫) કર્મોના અત કરનાર (૬) બને છે તથા (૭) તે સ્વયં તથા (૮) અન્યને (૯) કર્મપાશથી છોડાવી (૧૦) સંસારથી પાર થઈ જાય છે (૧૧) આવા પુરુષો પ્રશ્નોના ઉત્તર (૧૨) વિચાર (૧૩) કરીને જ આપે છે

**ભાવાર્થ:-** ગુરુકુળમાં નિવાસ કરનાર સાધુ સદ્બુદ્ધિથી ધર્મના સ્વરૂપને જાણી, અન્યને ધર્મનો ઉપદેશ કરે છે ત્રણેકાળના સ્વરૂપને જાણનાર પુરુષ પૂર્વસંચિત કર્મોના અત કરે છે આવા પુરુષ સ્વયં તથા અન્યને કર્મપાશથી મુક્ત કરાવી સંસારના પારને

શબ્દાર્થ (૧) ગુરુના ઉપદેશમાં (૨) સાવધાન બની (૩) તપ કરવું  
તપ થોડે (૪) છકામ છપ્પ રક્ષક (૫) સમિતિ ગુપ્તિના પાલનથી (૬) શાંતિ  
(૭) કર્મના ક્ષય થવાનું (૮) શ્રી સર્વજ્ઞ કહેલ છે (૯) ત્રિલોકીયી (૧૦) જેમ  
કહે છે તે ક્ષણ માત્ર (૧૧) પ્રમાણે (૧૨) સત્ય (૧૩) કરવો નહિ (૧૪) ફરી

બાવાર્થ - સાધુ ગુરુના ઉપદેશને હૃદયમાં સ્થાપિત કરી,  
મન વચ્ચન, કાયાથી છકામ છપ્પની રક્ષા કરવામાં સદા ઉપયોગવત  
રહે, જે પ્રકારે સમિતિ અને ગુપ્તિના સમ્યક્ પાલનથી પોતાને તથા  
અન્ય જીવોને શાંતિનો લાભ અને અદૃશ્યનો ક્ષય થવાનું  
શ્રી સર્વજ્ઞ ભગવતે કહેલ છે ત્રિલોકીયી પુરુષ કહે છે સાધુજે  
જેક ક્ષણ પણ ક્ષણી પ્રમાણે સત્ય કરવો નહિ, જોટલે પાંચ  
ધન્વિયોના વિષયોથી સદા દૂર રહેવું તે સર્વ દુઃખોનો અત  
કરવાનો મહાન ઉપાય તે સુવર્ણપાલન છે વિષયોથી સંસાર પરિ-  
બ્રમણ અને તેના ત્યાગથી મહાન શાંતિની પ્રાપ્તિ થાય છે સાધકે  
પોતાના આત્માના રક્ષણ માટે સતત ઉપયોગ રાખવા જરૂર જણવી  
છકામ છપ્પની રક્ષા પાળવી, તે પોતાના આત્માની જ રક્ષા પાળવા  
સમાન છે, તેમ જ સમિતિ ગુપ્તિ આદિ સમાધિમાર્ગમાં સ્થિત  
રહેવાથી સર્વ દુઃખોનો અત લાવી શકાય છે અને મોક્ષના સાધર્મ્ય  
પ્રાપ્તિ થાય છે જેમ જાણી સાધકે સુવર્ણ પાલનમાં  
અચૂત બની વિચરવું

નિસમ્મ સે મિલ્લુ સમીરિય્ઠં, પચિમાળય હોહ વિસારણ્ય ।  
આયાણમહી ચોદાણમોળં, ડબ્બે સુદેણ ડબ્બેતિ મોલ્લુ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) ગુરુગુણમાં નિવાસ કરનાર સાધુ (૨) સાધુના આચારને  
સાંભળી (૩) મોક્ષરૂપ છપ્પ અર્થને જાણી (૪) જુદાંમાન (૫) સિદ્ધાંતના વક્તા  
બને (૬) સમ્યક્ષત્ત આદિ મોક્ષાભિલાષી સાધુ (૭) તપ (૮) સવચને (૯)  
પ્રાપ્ત કરી (૧૦) શુદ્ધ આધાર વડે (૧૧) મોક્ષને (૧૨) પ્રાપ્ત કરે છે



પામે છે આવા સાધક પુરો પ્રશોના ઉત્તર આગમ અનુસાર વિચાર કરીને આપે છે એમ બાણી સાધકે પ્રથમ જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરવાની જરૂર છે પોતાના આત્માને જ્ઞાનમાં સ્થિત કરી શુદ્ધ ચાશિત્ર પાલન કરીને પોતે આત્માનું પાલન કરી અન્યને ઉપદેશ આપી સ્થિર કરવાથી ઉભયને સ્નેહરૂપ બેટીથી છૂટવાનો મહાન લાભ પ્રાપ્ત થાય છે

જો છાયપ જોડયિય છસપજ્ઞા માળ જ સેવેજ્ઞ પગાસય જ ।  
જ યાધિ પન્ને પરિહામ કુજ્ઞા, જ યાડસિયાવાય ધિયાગરેજ્ઞા  
॥૧૨॥

અર્થઃ (૧) સાધુ પ્રશોનો ઉત્તર દેતા શાસ્ત્રના અર્થને છુપાવે (૨) નહિ (૩) અપસિદ્ધાતનો આશ્રય લઈ શાસ્ત્રની વ્યાખ્યા કરે નહિ (૪) જ્ઞાનને (૫) સેવે નહિ (૬) પોતાની પ્રશસા ન કરે (૮) જુદામાન સાધુ (૯) જોતાની હાસી (૧૦) કરે (૧૧) નહિ (૧૨) કોઈને આશીર્વાદ (૧૩) આપે (૧૪) નહિ

સાવાર્થઃ— સાધુ પ્રશોના ઉત્તર દેતા થકા શાસ્ત્રોના અર્થને છુપાવે નહિ, અન્ય સિદ્ધાતનો આશ્રય લઈ શાસ્ત્રની વ્યાખ્યા કરે નહિ અથવા કું મોગે વિદ્વાન છુ મોગે વપસ્વી છુ એવું અભિમાન કરે નહિ, તથા પોતાના શુભોની પ્રશસા ન કરે તેમ જ અ યના શુભોને દુષિત ન કરે કોઈ કારણવશાત્ મોતા પદ્ધતિના સ્વરૂપને તથા ઉપદેશના લાભને ન સમજે તો જોતાની હાસી કરે નહિ તેમ જ કોઈ અક્ષિને સાધુ આશીર્વાદ આપે નહિ, તેમ જ આચાર્યને છુપાવે નહિ હાસ્ય વચ્ચને પણ બોલે નહિ, પરંતુ લાખા સમિતિ સાચવીને વચન બોલે પૂજ સત્કારને ઇચ્છે નહિ. આવા પ્રકારના સાધકના આચારને બાણી સાધકે આચાર પાલન શુદ્ધ કરવા જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા તથા ઉપદેશ આપવા સમર્થ ઉપયોગવત રહેવું

१० ११ १२ १३ १४  
 णो वुच्छए णो य विकथइज्जा, अणाहले या अकसाइ भिक्खू ॥  
 ॥२३॥

શબ્દાર્થ (૧) જોખાથી હાસ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવા શબ્દ ન જોશે તથા (૨) શરીરાદિ યોગ્યા-આપાર (૩) સાધુ કરે નહિ (૪) પાપમય (૫) ધર્મને હાસ્યથી પણ ન કરે (૬) રાજકેય રહિત સાધુ (૭) સત્ત્વ વચન (૮) જન્યને દુઃખ ઉત્પન્ન થાય તે ન જોશે (૯) પૂજ્ય સત્કાર પામીને સાધુ પોતાના (૧) માન (૧૧) પ્રશંસા (૧૨) કરે નહિ (૧૩) અનાકુલ-સામાદિ રહિત (૧૪) આયોધી રહિત (૧૫) સાધુ રહે.

ભાવાર્થ:- જે ઠાસાંથી કે વાણીથી હાસ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવા શબ્દો સાધુ જોશે નહિ, તેમ જ હાસ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવી શરીર યોગ્યા કરે નહિ, તથા પાપમય-આરભ થાય, જીવણાત થાય, તેના પાપમય ધર્મને હાસ્યાદિ વડે પણ કરે નહિ, રાજકેય રહિત સાધુ સત્ત્વ વચનથી પણ જન્ય અજ્ઞાના ચિત્તને દુઃખ ઉત્પન્ન થાય તેવા વચનો જોશે નહિ સાધુ પૂજ્ય સત્કાર પામીને અભિમાન કરે નહિ તથા પોતાના શુષ્કોની પોતે પ્રશંસા કરે નહિ તથા સાધુ સદા દોષ આદિ અયોધી દૂર રહે. સાધુ સાવધ આપારથી દૂર રહે, તેમ જ પૂજ્ય સત્કાર પામી જર્વ કરે નહિ, આવા પ્રકારનો સાધુનો આવ્યાર બાધી સ્વયમ પાલનમાં ઉપયોગવત રહેવું.

સર્વેષાં યાડસંકિત માંત્ર મિષસુ, વિમંજવાયં ચ વિયાંગરેજા ।  
માસાદુય ધમ્મસમુદિતેહિ, ધિયાંગરેજા સમયા સુપન્ને ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) યદા રહિત (૨) સાધુ (૩) સુત્ર તથા અર્થ વિષયમાં (૪) જવ ન કરે (૫) સ્માદાદ્યમ વચન (૬) જોશે (૭) ધર્માચરણમાં (૮) પ્રવૃત્ત સાધુ સત્ત્વ તથા અવકાર (૯) જે આપા જોશે (૧) સુદિ-સંપન્ન સાધુ ખત્વાન તથા કશિને સ્વર્ગને (૧૧) સમસાવથી (૧૨) ધર્મ કરે.

ભાવાર્થ:- સુત્ર તથા અર્થના કઠિન વિષયમાં શકારહિત દોષ તો પણ સાધુ નિઃશય આપા ન જોશે જોઈશે જર્વ ન કરે,

તથા વ્યાખ્યાન આદિ સમયે સ્યાદ્દાદમય વચન બોલે, એ પ્રકારે ધર્માચરણ કરવામા પ્રવૃત્ત રહેનાર સાધુઓની સાથ વિચરતા થકા સાધુ સત્ય ભાષા તથા વ્યવહાર ભાષા બોલે, જે મિથ્યા નહિ, તેમ સત્ય નહિ અને ધનવાન શ્રોતા તથા દરિદ્ર શ્રોતાને સમભાવપૂર્વક ધર્મ ઉપદેશ પક્ષપાત રાખ્યા સિવાય આપે, પોતાના અનુભવથી સિદ્ધ થયેલ હકીકતને આશ્રય લઈ પદાર્થોને સ્પષ્ટતાથી પૃથક્કરી શ્રોતાને સમજાવે અને સચમ પાલનમા પ્રવૃત્ત રહે.

<sup>૧</sup>અણુગચ્છમાણે <sup>૨</sup>વિતહં <sup>૩</sup>વિજ્ઞાણે, <sup>૪</sup>તહા <sup>૫</sup>તહા <sup>૬</sup>સાહુ <sup>૭</sup>અકક્સેણં ।  
<sup>૮</sup>ણ <sup>૯</sup>કત્થઈ <sup>૧૦</sup>ભાસ <sup>૧૧</sup>વિહિંસહજ્જા, <sup>૧૨</sup>નિરુદ્ધગં <sup>૧૩</sup>વાવિ ન <sup>૧૪</sup>દીહહજ્જા ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ : (૧) પૂર્વોક્ત એ ભાષાઓ દ્વારા પ્રવચન કરતા સાધુના કથનને કોઈ ઠીક ઠીક સમજી લે છે (૨) કોઈ મદ બુદ્ધિવાળો વિપરીત (૩) સમજે છે (૪) જે વિપરીત સમજે છે તેને (૫) સાધુ (૬) કોમળ શબ્દોથી સમજાવવા પ્રયત્ન કરે છતાં સમજે નહિ તો તે મંદમતિ સાધકનો (૭) અનાદર કરે નહિ તેવું ચિત્ત હુ.ખાવે નહિ (૮) સાધુ પ્રશ્ન કરનાર વ્યક્તિઓની ભાષાની (૯) નિંદા કરે નહિ (૧૦) લઘુ અર્થને (૧૧) શબ્દાડંબર કરી વિસ્તૃત (૧૨) ન કરે.

ભાવાર્થ - પૂર્વોક્ત એ ભાષાનો આશ્રય લઈ ધર્મની વ્યાખ્યા કરતા સાધુના કથનને કોઈ બુદ્ધિમાન પુરુષ ઠીક ઠીક સમજી લે છે અને કોઈ મદ બુદ્ધિ પુરુષ વિપરીત સમજે છે, તે વિપરીત સમજનાર મંદમતિવાળાને સાધુ કોમળ શબ્દોથી સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરે, પરંતુ અનાદર કરી તેના ચિત્તને હ.ખાવે નહિ તથા પ્રશ્ન કરવાવાળાની ભાષાની નિંદા કરે નહિ અને કોઈ વાક્યોના અર્થ દુ.કા હોય તો તેને શબ્દાડંબર કરી વિસ્તૃત કરે નહિ, સરલતાથી શ્રોતાઓને ઉપદેશ આપે



શબ્દાર્થ (૧) જેનાથી હાસ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવા સ્વપ્ન ન બોલે તથા (૨) શરીરાદિ ચેષ્ટા-આપાર (૩) સાધુ કરે નહિ (૪) પાપમય (૫) ધર્મને હાસ્યથી પણ ન કરે (૬) રાજદ્રોષ રહિત સાધુ (૭) સત્ત્વ વચન (૮) જન્યને કુખ્ય ઉત્પન્ન થાય તે ન બોલે (૯) પૂજા સ્તકાર પામીને સાધુ પોતાના (૧) માન (૧૧) પ્રશંસા (૧૨) કરે નહિ (૧૩) જ્ઞાનકુચ-સાક્ષાદિ રહિત (૧૪) કથાઓથી રહિત (૧૫) સાધુ રહે.

સાચાર્ય:- જે કાચીથી કે વાણીથી હાસ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવા સ્વપ્નો સાધુ બોલે નહિ, તેમ જ હાસ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવી શરીર ચેષ્ટા કરે નહિ, તથા પાપમય-આરભ થાય, છવણાવ થાય, તેમ પાપમય ધર્મને હાસ્યાદિ વડે પણ કરે નહિ, રાજદ્રોષ રહિત સાધુ સત્ત્વ વચનથી પણ જન્ય જાણના ચિત્તને કુખ્ય ઉત્પન્ન થાય તેનાં વચનો બોલે નહિ, સાધુ પૂજા સ્તકાર પામીને જ્ઞાનિમાન કરે નહિ તથા પોતાના શુણ્ણની પોતે પ્રશંસા કરે નહિ તથા સાધુ સદાંદોલ આદિ કથાઓથી દૂર રહે, સાધુ સાચા આપારથી દૂર રહે, તેમ જ પૂજા સ્તકાર પામી જન કરે નહિ, આવા પ્રકારનો સાધુનો આચાર બાણી સયમ પાલનમાં ઉપયોગવત રહેવું.

સંકેજ ગાડસંકિત માં મિષ્ટુ, વિમંજવાયં ચ વિયાગરેજ્ઞા ।  
આસાવુય ધમ્મસમુદ્ધિસેદિ, વિયાગરેજ્ઞા સમયા સુપન્ને ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) યકા રહિત (૨) સાધુ (૩) સુત્ર તથા અર્થ વિવર્ણ (૪) જન ન કરે (૫) સ્વાદ્વાસ્થ્ય વચન (૬) બોલે (૭) ધર્માચરણમાં (૮) પ્રવૃત્ત સાધુ સત્ત્વ તથા અવકાર (૯) જે જ્ઞાણ બોલે (૧) છુદ્ધિ-સંપન્ન સાધુ મનવાન તથા હરિદ્વને સર્વને (૧૧) સમભાવથી (૧૨) ધર્મ કરે

સાચાર્ય:- સુત્ર તથા અર્થના કઠિન વિવર્ણમાં સહારહિત હોય તો પણ સાધુ નિશ્ચય જ્ઞાણ ન બોલે, બોલે જવ ન કરે,

**ભાવાર્થ:-** સાધુ તીર્થંકર તથા ગણધરના પચનોનો ઉપદેશનો સહા અભ્યાસ કરે, તેમના ઉપદેશ અનુસાર પચન બોલે, પરંતુ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરી અધિક કે ઓછું ન બોલે, સમ્યગ્દષ્ટિ સાધુ સમ્યગ્દર્શનને દ્રષિત ન કરે, એ પ્રમાણે સાધુ ઉપદેશ કરી જાણતા હોય તો તે સાધુ સર્વજ્ઞાકત ભાવ સમાધિને જાણી શકે છે, સમ્યગ્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ ભાવ સમાધિ રૂપ છે.

<sup>૧</sup> અલૅસૅ <sup>૨</sup> જો <sup>૩</sup> પંચ્છન <sup>૪</sup> માસી, <sup>૫</sup> જો <sup>૬</sup> સુત્તમેત્યં <sup>૭</sup> ચ કરેજ્જ <sup>૮</sup> તાર્હં ॥  
<sup>૯</sup> સત્થારમત્તી <sup>૧૦</sup> અણુવીહ <sup>૧૧</sup> વાયં, <sup>૧૨</sup> સુયં <sup>૧૩</sup> ચ <sup>૧૪</sup> સમ્મં <sup>૧૫</sup> પહિવાયયંતિ ॥૨૬॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) સાધુ આગમના અર્થને દ્રષિત કરે નહિ (૨) સિદ્ધાંતને છુપાવે (૩) નહિ (૪) પ્રાણીઓના રક્ષક પુરુષ (૫) સૂત્ર તથા અર્થને (૬) અન્યથા ન (૭) કરે (૮) શિક્ષા દેનાર (૯) ભક્તિ (૧૦) વિચાર કરી (૧૧) વાત કરે (૧૨) સાધુ જે પ્રકારે શુરુ પાસેથી સાંભળ્યું હોય (૧૩) એવા જ પ્રકારે (૧૪) અન્યને સૂત્રની વ્યાખ્યા કરે

**ભાવાર્થ:-** સાધુ આગમનના અર્થને દ્રષિત કરે નહિ તથા શાસ્ત્ર સિદ્ધાંતને છુપાવે નહિ, પ્રાણીઓની રક્ષા કરનાર સાધુ સૂત્ર તથા અર્થને અન્યથા વિપરીત ન કરે તથા શિક્ષા દેનાર શુરુની ભક્તિ-સેવાનું ધ્યાન રાખતા થકા વિચાર કરી કોઈ પણ વાત કહે, એવા શુરુ પાસેથી જેમ સાંભળ્યું હોય એવા જ પ્રકારે અન્ય પ્રતિ સૂત્રની વ્યાખ્યા કરે, સિદ્ધાંતની કોઈ હકીકત શુભ રાખવા યોગ્ય હોય તે અધિકારી શ્રોતા સિવાયને કહે નહિ, અપરિપક્વ શ્રોતાને રહસ્યવાળી હકીકત જણાવે નહિ.

<sup>૧</sup> સે <sup>૨</sup> સુદ્ધસુત્તે <sup>૩</sup> ઉવહાણવં <sup>૪</sup> ચ, <sup>૫</sup> ધમ્મં <sup>૬</sup> ચ <sup>૭</sup> જે <sup>૮</sup> વિંદતિ <sup>૯</sup> તત્થ <sup>૧૦</sup> તત્થ ॥  
<sup>૧૧</sup> આદેજવક્કે <sup>૧૨</sup> કુસલે <sup>૧૩</sup> વિચત્તે, <sup>૧૪</sup> સ <sup>૧૫</sup> અરિહહ <sup>૧૬</sup> માસિલં <sup>૧૭</sup> તં <sup>૧૮</sup> સમાહિં ॥૨૭॥

સમાલલેષજા પદિપુષ્પમાસી, નિસામિયા સમિયામદ્યસી ।

આળાઃ સુદં વચર્ણ મિચ્છે, અમિસંધપ પાવચિવેર્ગ મિચ્છ ॥  
॥૨૪॥

શબ્દાર્થ (૧) જો અમ્ય શોધા અમરોથી ન કરી શકાય (૨) તો વિસ્તૃત શબ્દોથી સાધુ પ્રતિપાદન કરે (૩) ગુરુ પાસેથી સાંભળી (૪) પદ્યરૂપે મરાતર (૫) ગબ્જનાર સાધુ (૬) આપ્તાથી (૭) શુદ્ધ (૮) વચન (૯) બોલે (૧૦) સાધુ (૧૧) પાપનો (૧૨) વિવેક રાખી (૧૩) નિર્દોષ વચન બોલે.

સાવાર્થ - જે અર્થ શોધા શબ્દોથી કહેવા શકાય ન હોય તો તેને વિસ્તૃત શબ્દોથી કરી સમજાવે તથા સાધુ શુદ્ધ પાસેથી પદ્યરૂપેની વ્યાખ્યા સાંભળી કારી રીતે અમલ આપ્યા સુજન શુદ્ધ વચન બોલે. સાધુ પાપનો વિવેક રાખી નિર્દોષ વચન બોલે, સાધુ ઉત્સર્ગ સ્થાને ઉત્સર્ગ અપવાદ સ્થાનમાં અપવાદાત્મક વચન બોલે પરંતુ શાશ્વત્વસ્થાની ઇચ્છા નહિ રાખતા નિર્દોષ સાધુ કહે સમ્યક્દર્શી સાધુ સર્વશ્રેષ્ઠીત માત્રે અમુકાર અવિરુદ્ધ શુદ્ધ વચન બોલે, માનપૂર્વકને ઇચ્છે મહી

અહાવુહયાઈ સુસિખલપરજા, મહરજયા ગાતિવેલં ચવેરજા ।  
સે વિદિમ વિદિ ન સુસપક્ષા, સે જાગઈ માસિલં તે સમાઈ ॥  
॥૨૫॥

શબ્દાર્થ (૧) વીર્ય કર તથા વલુપર આદિ બીજમનો સમ્યક્ પ્રકારે (૨) અભ્યાસ કરે (૩) સદા તેમાં (૪) પ્રવલ કરે (૫) અર્થોદાત્ત ઉત્કલન કરી (૬) બોલે (૭) અતિ ન (૮) સમ્યક્ દર્શિ (૯) પ્રુખ (૧૦) સમ્યક્ દર્શનને (૧૧) હસ્તિ (૧૨) કરે નહિ (૧૩) બાવા પ્રુખ (૧૪) જ્યેષ્ઠ (૧૫) વીર્ય કરોત (૧૬) બાવ સમાપિતે કરી.

**ભાવાર્થ:-** સાધુ તીર્થ કર તથા ગણધરના પચનોનો ઉપદેશનો સદા અભ્યાસ કરે, તેમના ઉપદેશ અનુસાર મથન બોલે, પરંતુ મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરી અધિક કે ઓછું ન બોલે, સમ્યગ્દષ્ટિ સાધુ સમ્યગ્દર્શનને દૂષિત ન કરે, એ પ્રમાણે સાધુ ઉપદેશ કરી જાણતા હોય તો તે સાધુ સર્વજ્ઞાત ભાવ સમાધિને જાણી શકે છે, સમ્યગ્-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ ભાવ સમાધિ રૂપ છે.

<sup>૧</sup> <sup>૩</sup> <sup>૨</sup> <sup>૬</sup> <sup>૫</sup> <sup>૭</sup> <sup>૪</sup>  
 અલેસે<sup>૬</sup> જો<sup>૧૨</sup> પચ્છન્નમાસી<sup>૧૧</sup>, જો<sup>૧૨</sup> સુત્તમેત્યં<sup>૧૭</sup> ચ કરે<sup>૧૪</sup>જે<sup>૧૪</sup> તાર્હ<sup>૧૪</sup> ૧  
 સત્પારમત્તી અણુવીહ વાયં, સુયં ચ સમ્મં પહિવાયયંતિ ॥૨૬॥

**શબ્દાર્થ :** (૧) સાધુ આગમના અર્થને દૂષિત કરે નહિ (૨) સિદ્ધાંતને છુપાવે (૩) નહિ (૪) પ્રાણીઓના રક્ષક પુરુષ (૫) સૂત્ર તથા અર્થને (૬) અન્યથા ન (૭) કરે (૮) શિક્ષા દેનાર (૯) ભક્તિ (૧૦) વિચાર કરી (૧૧) વાત કરે (૧૨) સાધુ જે પ્રકારે ગુરુ પાસેથી સાંભળ્યું હોય (૧૩) એવા જ પ્રકારે (૧૪) અન્યને સૂત્રની વ્યાખ્યા કરે

**ભાવાર્થ:-** સાધુ આગમના અર્થને દૂષિત કરે નહિ તથા શાસ્ત્ર સિદ્ધાંતને છુપાવે નહિ, પ્રાણીઓની રક્ષા કરનાર સાધુ સૂત્ર તથા અર્થને અન્યથા વિપરીત ન કરે તથા શિક્ષા દેનાર ગુરુની ભક્તિ-સેવાનું ધ્યાન રાખતા થકા વિચાર કરી કોઈ પણ વાત કહે, એવા ગુરુ પાસેથી જેમ સાંભળ્યું હોય એવા જ પ્રકારે અન્ય પ્રતિ સૂત્રની વ્યાખ્યા કરે, સિદ્ધાંતની કોઈ હકીકત ગુપ્ત રાખવા યોગ્ય હોય તે અધિકારી શ્રોતા સિવાયને કહે નહિ, અપરિપક્વ શ્રોતાને રહસ્યવાળી હકીકત જણાવે નહિ.

<sup>૧</sup> <sup>૨</sup> <sup>૩</sup> <sup>૪</sup> <sup>૭</sup> <sup>૫</sup> <sup>૬</sup>  
 સે<sup>૬</sup> સુદ્ધસુત્તે<sup>૧૦</sup> ઉવહાણવં<sup>૧૧</sup> ચ, ધમ્મં<sup>૧૨</sup> ચ જે<sup>૧૩</sup> વિંદતિ<sup>૧૪</sup> તત્થ<sup>૧૪</sup> તત્થ<sup>૧૪</sup> ૧  
 આદેજવકે કુસલે વિયત્તે, સ અરિહહ આસિહં તં સમાહિં ॥૨૭॥

શબ્દાર્થ (૧) શુદ્ધતાથી (૨) સૂત્ર ઉચ્ચારણ કરનાર (૩) શાસ્ત્રોક્ત તથા કરનાર (૪) ધર્મને (૫) જે સાધુ ઉત્સર્ગના સ્થાને (૬) ઉત્સર્ગ (૭) જાગીકાર કરતા હોય (૮) મદ્દણ કરવા યોગ્ય (૯) વાક્યવાળા (૧) શાસ્ત્રના અર્થમાં કુદૃષ્ટ (૧૧) વિના વિચારે કામ નહિ કરનાર (૧૨) યોગ્ય પ્રુષ્ઠ (૧૩) સર્વજ્ઞોક્ત સમાધિની (૧૪) બાબ્બા કરી શકે

ભાવાર્થ - જે સાધુ શુદ્ધતાથી સૂત્રના ઉચ્ચારણ કરવામાં કુદૃષ્ટ તથા શાસ્ત્રોક્ત તથા અનુષ્ઠાન કરતા હોય એ પ્રકારે ઉત્સર્ગના સ્થાને - ઉત્સર્ગરૂપ ધર્મને અને અપવાદના સ્થાનમાં અપવાદરૂપ ધર્મને સ્થાપિત કરતા હોય, તેવા પુરુષો બ્રાહ્મ વાક્ય હોય, અથવા તેનું વચ્ચન સર્વને માન્ય હોય, એ પ્રકારે અર્થ કરવામાં નિપુણ તથા વિના વિચારે કામ નહિ કરવાવાળા પુરુષ સર્વજ્ઞોક્ત ભાવ સમાધિનું પ્રતિપાદન કરી શકે છે અને મુત તથા ચારિત્ર ધર્મને યથા તથ્ય ગ્રહણ કરી શકે છે બાબા મહાન પુરુષો જ સસાર સમુદ્રને તરી પાર પામ્યા છે પાર પામે છે ને પાર પામશે, એમ બાળી મુત અને ચારિત્રરૂપ ધર્મનું આશયન કરવામાં પ્રમાદ કરવો નહિ તે સાધકનું કર્તવ્ય છે આત્મકલ્યાણનો માર્ગ છે સાધુ સમ્યક્ દર્શનને પ્રાપ્ત કરે નહિ અને આજમના મયાદર્ સ્વરૂપને પ્રગટ કરે, વિચાર કરી વાક્ય છોડે, જે આમશોક્ત તથા અનુષ્ઠાનો કરે છે તથા મુત ચારિત્રરૂપ ધર્મને પ્રાપ્ત કરે છે આશય એ છે કે અર્થ શાસ્ત્રની આજ્ઞા માત્રથી ગ્રહણ કરવા યોગ્ય હોય તે બધીને આજ્ઞા માત્રથી ગ્રહણ કરવા બેઠકો અને અર્થ હેતુથી ગ્રહણ કરવા યોગ્ય હોય તેને હેતુ દ્વારા ગ્રહણ કરવા બેઠકો. આવી રીતે બધા ગ્રહણી માનવા યોગ્યમાં ગ્રહણ રાજની બેઠકો તે તે સમ્યક્ત્વની દૃઢતા ગણાય એમ બાળી સાધકે વીતરાજની આજ્ઞાનું પાલન કરવા સતત ઉપયોગ રાખવો એ સાધક આચાર છે કર્તવ્ય છે કલ્યાણનો માર્ગ છે

અભ્યસન યોદધુ સમાપ્ત

## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર

### અધ્યયન ૧૫ અં

#### આદાનનામ

<sup>૧</sup>જમતીતં <sup>૨</sup>પટ્ટપત્રં, <sup>૩</sup>આગમિસ્સં ચ <sup>૪</sup>નાયઓ ।

<sup>૫</sup>સવ્વં <sup>૬</sup>મન્નતિ તં <sup>૭</sup>તાઈ, <sup>૮</sup>દંસણાવરણંતણ <sup>૯</sup>॥૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) ભૂતકાળ (૨) વર્તમાનકાળ (૩) ભવિષ્યકાળ (૪) નાયક (૫) સર્વ (૬) જાણુતા (૭) છકાય રક્ષક (૮) દર્શનાવરણીયાદિનો (૯) ક્ષય કરનાર.

ભાવાર્થ :— જે પદાર્થો ભૂતકાળમાં જે અવસ્થામાં હતા, વર્તમાનકાળે જે અવસ્થામાં પર્યાયમા રહેલા છે, ભવિષ્યકાળમાં જે અવસ્થામાં હશે, તે સર્વ પદાર્થોને તથા તેની ત્રણે કાળની પર્યાયને, દ્રવ્યથી અને પર્યાયથી જીવ તથા અજીવ સર્વ પદાર્થોના જાણવાવાળા તથા છકાય જીવના રક્ષણ કરનારા, સર્વના હિતચિંતક, દર્શનાવરણીયાદિ સર્વ કર્મોના અંત કરવાવાળા એવા સર્વજ્ઞાની સર્વદર્શી કેવળજ્ઞાની ભગવાન જીવોના નેતા છે, તેઓશ્રી વિશિષ્ટ ઉપદેશ આપી, પ્રાણીઓને સંસાર સાગરમાંથી ઉદ્ધાર કરનાર પાર પમાડનાર નેતા છે

<sup>૧</sup>અંતણ <sup>૨</sup>વિતિગિચ્છણ, <sup>૩</sup>સે <sup>૪</sup>જાણતિ <sup>૫</sup>અણેલિસં ।

<sup>૬</sup>અણેલિસસ્સ <sup>૭</sup>અક્ખાયા, <sup>૮</sup>જ <sup>૯</sup>સે <sup>૧૦</sup>હોઈ <sup>૧૧</sup>તહિં <sup>૧૨</sup>તહિં ॥૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) દૂર કરે (૨) સશયને (૩) તે પુરુષ (૪) જાણનાર છે (૫) નિરૂપમ (૬) વિશેષ જ્ઞાની (૭) કહ્યા છે (૮) બોધાદિદર્શનોમાં (૯) આવું શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન (૧૦) હોતુ (૧૧) નથી

ભાવાર્થ:- સમજને દૂર કરવાજાણા પુરુષ સર્વથી વધારે  
પ્રકાશના સ્વરૂપના બાહ્યનાર હોય છે એવા નિરૂપમ જ્ઞાની,  
કેવળજ્ઞાની એણે આશ્વાસિ કમનો ક્ષય કરેલ છે, તેવા અસ્થિત  
હેવો જ ત્રણે કાળની વસ્તુની પેઠાંયના બાહ્યનાર અને વસ્તુના  
વત્તવને જતાવનાર છે, આપુ નિરૂપમ જ્ઞાન અન્ય બોલારિ હજીનામાં  
હોતું નથી

તર્હિ તર્હિ સુયંસ્લાય, સે ય સંચે સુમારિ ।

સયા સચ્ચેણ સપન્ને, મિર્સિ મૂરારિ કપ્પવ ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ (૧) સિત્ત સિત્ત સ્થાનોમાં (૨) અપારિ પ્રકાશનું ભરી  
રીતે પ્રગટ કરેલ છે (૩) તે (૪) સત્ય (૫) રહી રીતે કહેલ છે (૬) સ્વા (૭)  
સત્યથી (૮) પ્રકટ થતી (૯) અવોની સાથે (૧૦) મેત્રીભાવ (૧૧) કરવા બેઠેલો.

ભાવાર્થ:- શ્રી વીર-કરદેવોએ સિત્ત સિત્ત સ્થાનોએ જે જે  
લગારિ વત્તવોનો ઉપદેશ રૂપી રીતે કહેલ છે, તે સત્ય તથા સુમાર્ણિત  
છે તેથી મનુષ્યોએ સદા સત્યપ્રકટ રહી સર્વં લયો સાથે મેત્રીભાવ  
જાળવો બેઠેલો મેત્રીભાવ છે તે લવોને સમાધિ પ્રાપ્ત થવાનું કારણ  
છે તેથી મેત્રીભાવની આવશ્યકતા બહુથી, આરભ અને પરિશદ  
મમત્વ છૂટકા વિના સર્વંલવોની સાથે મેત્રીભાવ પ્રાપ્ત થાય નહિ.  
એમ બાણી પોતાના આત્માની સમાધિ માટે આરભ અને પરિશદ  
મમત્વને દૂર કરવા તે આત્મકલ્યાણનો હેતુ છે

મૂરારિ ન વિકરજ્ઞેજ્ઞા, પસ મમ્મે પ્રસીમમ્મો ।

પ્રસિમ્મ જગ પરિમાય, અસ્સિ જીક્ષિતમાયણા ॥૩૨॥

શબ્દાર્થ : (૧) પ્રાણીઓની સાથે (૨) વૈર (૩) ન કરે (૪) એવો  
૫) ધર્મ છે (૬) સાધુઓનો (૭) સાધુ (૮) જગતના સ્વરૂપને (૯) જાણી  
૧૦) એમાં (૧૧) શુદ્ધ (૧૨) ભાવના રાખે

ભાવાર્થ :- કોઈ પણ પ્રાણીઓની સાથે વૈર વિરોધ કરે  
હિ, એ સાધુનો ધર્મ છે, સાધુઓએ જગતના સ્વરૂપને જાણીને  
જીવેને સુખ પ્રિય છે અને દુઃખ અપ્રિય છે અને આરભ છે તે  
ર બંધનનું કારણ અને સંસાર પરિબ્રમણના હુન્નુ કારણ જાણીને  
જીવેની સાથે મૈત્રી ભાવનારૂપ શુદ્ધ ધર્મની ભાવના રાખતા થકાં  
જીવેની સાથે મૈત્રીભાવ રાખીને આરભથી દૂર રહીને સંયમનું  
સંન કરવું એ જ આત્મકલ્યાણનો સાચો માર્ગ છે અને એ જ  
સાધુ ધર્મ છે

માવનાજોગસુદ્ધ્યા, જલે નાવા વ આહિયા ।  
નાવા વ તીરસંપન્ના, સવ્વદુક્ખા તિઉદ્દહ ॥૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) ભાવના રૂપી (૨) યોગથી (૩) શુદ્ધ આત્માવાળા  
પુરુષને (૪) પાણીમાં (૫) નાવસમાન (૬) કહ્યા છે (૭) નાવા (૮) તીરને  
(૯) પ્રાપ્ત કરી સ્થિર થાય છે (૧૦) એમ શુદ્ધાત્મા પુરુષ (૧૧) સર્વ હુન્નુથી  
(૧૨) મુક્ત થાય છે

ભાવાર્થ :- પચીસ પ્રકારની તથા બાર પ્રકારની ભાવના  
મુક્ત જેનો આત્મા શુદ્ધ થયેલ છે એવા સાધુ પુરુષોને જલમાં  
નાવ સમાન કહ્યા છે એટલે સસારરૂપી સમુદ્રમાં દૂખતા જીવેને  
આધારરૂપ કહ્યા છે જેમ નાવા તીરને પ્રાપ્ત થતા નાવા પ્રવૃત્તિથી  
મુક્ત થઈ સ્થિર થાય છે એવા પ્રકારે જેનો આત્મા આરભ પરિ-  
બ્રમણથી મુક્ત થઈ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપરૂપ સયમ આરાધનથી



કથામરદિત બનીને શુદ્ધ થયેલો છે તેવા યુક્તો, સાધકો, સર્વ દુ ખોથી, વ્યારજતિરુપ, સસાર પરિભ્રમણથી, જન્મ મરણરૂપ ચક્રથી મુક્ત થઈને, પાંચમી અતિરુપ સિદ્ધ સ્થાનમાં સ્થિત થઈ આદિ અનતા સુખોનો લોભતા બની રહે છે

તિહર્હ ઉ મેઘાવી, જાણં છોગંસિ પાવગ ।

વૃદ્ધિ પાવકર્માણિ, નવં કર્મમકુલ્લમ્બો ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ (૧) મુક્ત થાય છે (૨) શુદ્ધિમાન સાધક (૩) બ્રહ્માર (૪) લોકમાં (૫) પાપકર્મ (૬) મુક્ત બને છે (૭) પાપ કર્મથી (૮) નવિન (૯) કર્મ (૧૦) કરતા નથી

ભાવાર્થ - લોકમાં જે પાંચસાધક પાપકર્મના સ્વરુપને બ્રહ્મનારા છે, તેઓ સર્વ પાપ બંધનથી મુક્ત થઈ શકે છે અને મુક્ત થઈ નવિન કર્મ નહિ કરતાં થઈ પૂર્વ સંચિત કર્મનો નાશ કરે છે અને સસાર સાગરને તરી બ્રહ્મ છે અને શાશ્વતા સિદ્ધિ અતિના સાદી અનતા સુખોને પ્રાપ્ત કરે છે

અકુલ્લમ્બો ણવ ણરિય, કર્મ નામ વિજાણહ ।

વિસ્માય સે મહાવીરે, જેણ જાઈ ણ મિજાઈ ॥૩૨॥

શબ્દાર્થ (૧) કર્મ કરતા નથી (૨) નવા કર્મનો (૩) બંધ થતો નથી (૪) બ્રહ્મ પ્રકારના (૫) કર્મને (૬) બળે છે (૭) બ્રહ્મને (૮) જોવા કાર્યો કરે (૯) સસારમાં જન્મ લેવો ન પડે (૧૦) મરણ પણ (૧૧) ન થાય

ભાવાર્થ - જે સાધક કર્મબંધન થાય તેવા કાર્યો કરતા નથી તે સાધકને નવા કર્મ બંધન થતા નથી, તેવા સાધકો બ્રહ્મ કર્મોના સ્વરુપના બ્રહ્માર છે, બ્રહ્માર સાધક જોવા કાર્યો કરે છે કે

આ સંસારમાં ફરી જન્મ ધારણ કરવો ન પડે અને મરણ પણ ન થાય. એટલે આઠે કર્મોના ક્ષય કરી સંસારભાવથી છૂટીને સિદ્ધ-સ્થાનમાં જઈ આદિ અનંતા ભાવે ત્યાં બિરાજમાન રહેતા શાશ્વતા મુખે ભોગવે છે

<sup>૧</sup>જા <sup>૨</sup>મિજ્ઞૈ <sup>૩</sup>મહાવીરે, <sup>૪</sup>જસ <sup>૫</sup>નતિ <sup>૬</sup>પુરેકઢં ।

<sup>૭</sup>વાડવ <sup>૮</sup>જાલમચ્ચેતિ, <sup>૯</sup>પિયા <sup>૧૦</sup>લોગંસિ <sup>૧૧</sup>ઈતિઓ <sup>૧૨</sup>૥૮॥

શબ્દાર્થ. (૧) નથી (૨) જન્મ મરણ (૩) વીર પુરુષો (૪) જેને (૫) નથી (૬) પૂર્વકૃત કર્મો (૭) વાયુ (૮) જેમ (૯) અગ્નિની જ્વાળાને (૧૦) ઓળંગી જાય છે (૧૧) એ રીતે લોકમાં (૧૨) પ્રિય (૧૩) સ્ત્રીઓને મહાપુરુષો વશ થતા નથી

ભાવાર્થ.— જેણે સમસ્ત કર્મોના ( ધાતિ કર્મોના ) ક્ષય કર્યો છે તેમને પૂર્વકૃત કર્મ બાકી નથી સીલીકમા નથી તેવા પુરુષો મહાવીર કહેવાય છે અને એવા પુરુષોને પુત્ર આ સંસારમાં જન્મ મરણરૂપ બ્રમણ રહેતું નથી એટલે નવો જન્મ લેવો પડતો નથી અને જન્મ નથી તો મરણ કયાથી હાઈ શકે ? જેમ વાયુ અગ્નિની જ્વાળાને ઉલ્લંઘી જાય છે તેમ મહાપુરુષો આ જગતમાં અજ્ઞાની પુરુષોને પ્રિય એવી સ્ત્રીઓને વશ થતા નથી, સર્વથા તેનો ત્યાગ કરે છે, સ્ત્રી પ્રસંગ છે તે સર્વ આશ્રવોમાં પ્રધાન છે એમ જાણી વીર પુરુષો સ્ત્રી સેવનથી દૂર રહે છે સાધક આત્માએ પ્રથમ આશ્રવના દ્વાર બંધ કરવા જોઈએ, આવક બંધ થાય તો પૂર્વસચિત કર્મો તપશ્ચર્યાથી, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ સયમ આરાધનથી ક્ષય થઈ જાય છે.

<sup>૧</sup>ઈતિઓ <sup>૨</sup>જે <sup>૩</sup>જા <sup>૪</sup>સેવંતિ, <sup>૫</sup>આહમોક્ષા <sup>૬</sup>હુ <sup>૭</sup>તે <sup>૮</sup>જણા ।

<sup>૯</sup>તે <sup>૧૦</sup>જણા <sup>૧૧</sup>બંધણુમ્મુકા, <sup>૧૨</sup>નાવકાંસંતિ <sup>૧૩</sup>જીવિયં ॥૧॥

શબ્દાર્થ (૧) જીનું (૨) સેવન (૩) કરતો નથી (૪) સર્વથી પહેલાં  
(૫) મોક્ષપ્રાપ્તિ (૬) તે (૭) મનુષ્ય (૮) બંધનથી (૯) મુક્ત (૧૦) તે (૧૧)  
મનુષ્ય (૧૨) અસવથી જીવનને (૧૩) ઈચ્છતો નથી

સાવાર્થ:- જે પુરુષ જી સેવન કરતા નથી, એ પુરુષો  
સર્વથી પ્રથમ મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે, કર્મબંધનથી મુક્ત સાધકો  
અસવથી જીવનની ઈચ્છા કરતા નથી, જી સેવનના વિપાકો કમિન  
દુઃખદાયી હોય છે તથા જીઓ સુત્રતિના માર્ગમાં અર્જુનરૂપ અણુથી,  
તેમ જ સંસારમાં ઉતરવાનો અથવા તે સંસાર વૃદ્ધિનો માર્ગ અણુથી.  
જીઓ અવિનશમાં પ્રધાન બને છેકરો ઉપદેશથી મુક્ત મહા  
મોક્ષન શક્તિરૂપ અણુથી જીઓના પ્રસંગથી જેઓ છૂટયા તેઓ  
શીઘ્ર મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે તેથી આત્માથી સાધકોએ જી સદ્વાસથી  
દૂર રહેવું એ આત્મ કલ્યાણનો માર્ગ છે

जीवितं पिबुमो किंचा, कर्तं पावति कम्मुणं ।

कम्मुणा संमुहीयता, जे मग्गमणुसासई ॥१०॥

શબ્દાર્થ (૧) અસવથી જીવનથી (૨) નિરપેક્ષ (૩) રહેનાર (૪)  
કર્મોના (૫) અવતરે (૬) પામે છે (૭) નિવચ વિશિષ્ટ અનુષ્ઠાનોથી (૮) મોક્ષ  
સન્નિધિ (૯) પામે છે (૧૦) જે મોક્ષ માર્ગનો (૧૧) ઉપદેશ આપે છે

સાવાર્થ:- જે સાધક અસવથી જીવનથી દૂર રહે છે અને  
સવથી જીવનમાં રહ્યો છે તે જ્ઞાનાવરણીથી કર્મોના અવતરે પ્રાપ્ત  
કરે છે જે સાધક નિસ્વચ અને ઉત્તમ અનુષ્ઠાનો દ્વારા મોક્ષ સન્નિધિ  
ધનારાઓ જ મોક્ષમાર્ગનો ઉપદેશ આપે છે તેઓ જ મોક્ષને  
પ્રાપ્ત કરી રહે છે

<sup>૧</sup>અણુસાસણં <sup>૨</sup>પુદો <sup>૩</sup>પાણી, <sup>૪</sup>વસુમં <sup>૫</sup>પૂયણાસુતે ।

<sup>૬</sup>અણાસણ <sup>૭</sup>જતે <sup>૮</sup>દંતે, <sup>૯</sup>દદે <sup>૧૦</sup>આરયમેહુણે <sup>૧૧</sup>॥૧૧॥

શબ્દાર્થ : (૧) ધર્મોપદેશ (૨) લિન્ન લિન્ન (૩) જીવોમાં લિન્ન લિન્ન પરિણમે છે (૪) સંયમધારી (૫) પૂજા સત્કારમાં આસક્ત (૬) પૂજામાં અનાસક્ત (૭) સંયમમાં યત્નાવંત (૮) જિતેન્દ્રિય (૯) સયમ પાલનમાં દૃઢતાવાળા (૧૦) રહિત (૧૧) મૈથુનથી.

ભાવાર્થ:- ધર્મોપદેશ લિન્ન લિન્ન જીવોમાં લિન્ન લિન્ન રૂપે પરિણત થાય છે, પૈકી જે સાધકો દેવાદિકૃત પૂજાસત્કારમાં અનાસક્ત રહીને રુચિ ન રાખતા સયમ પરાયણ રહી સંયમમાં દૃઢતા રાખી જિતેન્દ્રિય બની મૈથુન સેવનથી દૂર રહેનારા મોક્ષની સન્નિધિ બની રહે છે, પરંતુ જે સાધકો સંયમધારી દેવાદિકૃત પૂજામાં આસક્ત બની પૂજાને ઝડપી કરે છે, તેઓ બહુ સાધુવેષમાં હોય પરંતુ તેઓ સસાર પરિભ્રમણ વધારી રહેલ જાણુવા, મોક્ષની પ્રાપ્તિ આરભ પરિઘટ તથા કષાયના ત્યાગથી અને જ્ઞાન, દર્શન, આરિત્ર, તપ ગુણના આરાધનથી કહેલ છે. જાણીને બાહ્ય આશ્વતર પરિઘટ તથા આરભથી સાધકે દૂર રહેવું એ જ આત્મ કલ્યાણ પ્રાપ્તિનો સાચો માર્ગ છે

<sup>૧</sup>ળીવારે <sup>૨</sup>વ <sup>૩</sup>ળ <sup>૪</sup>લીણ્જ્જા, <sup>૫</sup>હિન્નસોણ <sup>૬</sup>અળાવિલે ।

<sup>૭</sup>અળાહલે <sup>૮</sup>સયા <sup>૯</sup>દંતે, <sup>૧૦</sup>સંધિ <sup>૧૧</sup>પત્તે <sup>૧૨</sup>અળેલિસં ॥૧૨॥

શબ્દાર્થ . (૧) ચોખાના પ્રલોભનમાં સુચર જેમ (૨) સ્ત્રી સેવનમાં (૩) આસક્ત ન બને (૪) આશ્રવદ્વારને છેદનાર (૫) રાગદ્વેષથી રહિત (૬) વિષયોમાં અનાસક્ત નિર્મળ ચિત્તાવાળા (૭) સદા (૮) જિતેન્દ્રિય (૯) અનુપમ (૧૦) સંધિ-મોક્ષગતિ (૧૧) પ્રાપ્ત કરે છે.

સાનાર્થ - સુખર નામનું સ્વર્ગચર પ્રાણી જોખા આવલ  
જાવાના પ્રલોભનથી ચીકારીઓના વદસ્થાન રૂપ પાસલાને પાત્રી  
જીવિત્વના નાશને પ્રાપ્ત થાય છે એવા પ્રકારે અસુખની જીવો સ્ત્રી  
સેવનના પ્રલોભનથી સ્ત્રી સેવન કરી સસાર પરિભ્રમણ રૂપ જન્મ  
ભરણની વૃદ્ધિ કરતા પાપવાર મૃત્યુને પામે છે તેમ જ સ્ત્રી સેવનથી  
ઉત્તમ ગુણોનો પણ નાશ થાય છે એમ બ્રાહ્મી બુદ્ધિમાન સાધક સ્ત્રી  
સેવન ઠકાપિ કરે નહિ અને ઇદ્રિયોને વશ રાખી વિષયસોજમા  
પ્રવૃત્ત થતા નથી, રાગદ્વેષને જીતી પ્રસન્ન ચિત્તથી સુખમ પાલનમાં  
અમૃત સ્થીને સુખમનું પાલન કરે છે તેવા પુરુષો અનુષ્ઠાન આવસરથી  
મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરે છે. જ્યાંથી ક્ષી જન્મ મારણ કરવો પડતો જ  
નથી અને સાદી અમતા શાન્તતા સુખોને સોજવતાં ત્યાં જ સ્થિર  
રહે છે.

અંગેહિસસ્ત સ્વેયન્ને, ણ વિરુદ્ધિસસ્ત કેણહ ।

મળંસા વયસા યેવ, કાયસા ચેવ અસ્થુરમ્ ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ (૧) સુખમ ધર્મમાં (૨) નિયુક્ત (૩) કોઈ પ્રાણી સાથે  
(૪) વિરોધ (૫) ન કરે (૬) મનથી (૭) વચનથી (૮) કાયાથી (૯)  
પરમાત્મથી

સાવાર્થ - જેના સમાન અન્ય કોઈ ઉત્તમ પદાર્થ નથી તે  
અનીદશ કહેવાય તે સુખમ છે અથવા તે લીધે કરાજીત ધર્મ છે, એ  
સુખમમાં અથવા ધર્મના પાલનમાં જે નિયુક્ત છે અને મન, વચન  
કાયાથી કોઈ પ્રાણી સાથે વૈર-વિરોધ ઉત્પન્ન કરતા નથી. એ જ  
સાધક પરમાયશી - વત્સલશી છે.

સે હુ અસ્થુ મળસ્તાણ, જે અસ્થાપ ય અંતર ।

અંતેણ ચુરો વદતી, અર્ધ અંતેણ છોદ્ધના ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) એ પુરુષ (૨) મનુષ્યોને (૩) નેત્ર સમાન છે (૪) જે ભોગોની ઇચ્છાથી (૫) નિદ્રિત છે (૬) અસ્ત્રો (૭) રથના પૈડા (૮) અન્તિમ ભાગથી (૯) વહે છે.

ભાવાર્થ.- જે સાધકને ઇન્દ્રિયવિષયોના ભોગોપભોગો ભોગવવાની તૃષ્ણા-ઈચ્છા નથી, તે પુરુષ મનુષ્યોને નેત્રની સમાન મોક્ષમાર્ગ જતાવવાવાળા છે, તેમ જ જે સર્વોત્તમ સયમ અથવા તીર્થંકરોક્ત ધર્મમાં નિપુણ છે, તે લવ્ય જીવોના નેત્ર છે, જેમ અસ્ત્રો તથા રથના ચક્રો-પૈડા અતિમભાગથી કાર્યના સાધક છે, એવી રીતે કષાય સ્વરૂપ મોહનીય કર્મનો, અંત પણ હુ ખરૂંપ સંસાર સાગરના પરિભ્રમણનો અંત જાણવો. એટલે મોહનીય કર્મનો જે ક્ષય કરે છે તે સાધક સંસાર પરિભ્રમણરૂપ જન્મ મરણાદિરૂપ હુ.ખનો અંત કરે છે ક્ષય કરે છે

અંતાણિ ધીરા સેવંતિ, તેણ અંતકરા-હહ ।

હહ માણુસ્સણ ઠાણે, ધમ્મ મારાહિં ણરા ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ : (૧) અંતપ્રાત આહાર (૨) સેવન કરનાર (૩) ધીર પુરુષ (૪) તેઓ (૫) એ કારણે (૬) સંસારના અંત કરનાર થાય છે (૭) આ (૮) મનુષ્ય (૯) ક્ષેત્રમાં (૧૦) મનુષ્યો (૧૧) ધર્મનું (૧૨) આરાધન કરીને.

ભાવાર્થ - વિષય સુખોની ઇચ્છા રહિત સાધુ પુરુષો અત-પ્રાંત આહારનું સેવન કરનારા દેહમત્તવથી રહિત બની સંસારનો અંત કરે છે તે આ મનુષ્યલોકમાં જ, મનુષ્યભવમાં, ધર્મ આરાધન કરી સંસાર સમુદ્રના પારને પામે છે એટલે તીર્થંકરદેવ સિવાયના અન્ય મનુષ્યો પણ ધર્મ આરાધન કરીને સંસારના પારને પ્રાપ્ત કરે છે, મનુષ્યભવ સિવાય અન્યગતિમાં મોક્ષની પ્રાપ્તિ-સંસારનો, અંત લાવી શકાય તેમ નથી

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 ગિદ્ધિયદ્ધા વ દેવા ઘા, ઇસરીપ ફ્યં સુય ।

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧  
 સુય વ મેયમેગેસિ, અમણુસ્સેસુ ણો તદ્દા ॥૧૬॥

શબ્દાર્થ (૧) સિદ્ધ ઘા (૨) દેવ ઘા (૩) તીર્થ'કર દેવના પ્રવચનમાં (૪) એમ (૫) સાંભળ્યું છે (૬) મે' એમ (૭) સાંભળ્યું છે (૮) તીર્થ'કર દેવો પાસેથી (૯) મનુષ્ય સિવાયની અન્ય જાતિમાં (૧૦) સિદ્ધ જાતિ (૧૧) પ્રાપ્ત થતી નથી.

ભાવાર્થ.— શ્રી ક્ષુધર્માસ્વામી જમ્બૂસ્વામીને કહે છે કે મેં લોકોત્તર ભગવાન મહાવીરસ્વામી પાસેથી સાંભળ્યું છે કે સમ્યક્ત્વ સામગ્રીને પામીને જ્ઞાન, દર્શન, આરિત્રની ઉત્કૃષ્ટ આરાધના કરીને મનુષ્યો સિદ્ધજાતિને પ્રાપ્ત કરે છે પરંતુ કેાઈ સાધકને અધિકકર્મો હોવાના કારણે સમ્યક્ત્વ આદિ સામગ્રી પામીને પણ એ જ ભવમાં મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી નથી, પરંતુ તેઓ સૌખ્ય' આદિ અનુત્તર વિમાન વાસી પથ'ત દેવજાતિમાં દેવપણે ઉત્પત્ત થાય છે ત્યારબાદ મનુષ્ય-ભવ પ્રાપ્ત કરી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે એમ લોકોત્તર પ્રવચનમાં આજમનું કથન છે પરંતુ મનુષ્યજાતિથી અન્ય કેાઈ જાતિમાં મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી નથી મનુષ્યો જ મનુષ્ય ભવમાં સ્વકર્મોના ક્ષય કરી મોક્ષજાતિને-મુક્તિને પ્રાપ્ત કરે છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫  
 અંતં કરંતિ દુષ્સાણં, દ્વદમેગેસિ આદિયં ।

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧  
 આધાપ્પ પુણ પ્પગેસિ, દુલ્લમેઽપ્પ સમુસ્સપ ॥૧૭॥

શબ્દાર્થ : (૧) નાશ (૨) કરી કો છે (૩) મનુષ્યો દુષ્કોનો (૪) આજમનું (૫) તીર્થ'કર દેવોએ (૬) કહેલ છે (૭) વળી તીર્થ'કર દેવો (૮) કહે છે (૯) મનુષ્ય જ ન (૧૦) પામવો દુષ્કલ છે

ભાવાર્થ:- શ્રી ગણધરદેવનું એવું કથન છે કે આર્હત પ્રવચનમાં કહેલ છે કે મનુષ્યો મનુષ્યલવમા જ સમસ્ત હુ ખોનો નાશ કરી શકે છે, અન્ય કોઈ ગતિવાળા સર્વંદુ ખોનો-કર્મનો નાશ કરવા સમર્થ નથી કારણ કે જ્ઞાનાદિ અહિત યથાતથ્ય ચારિત્રનું પાલન મનુષ્ય શરીરથી જ થઈ શકે છે, પરંતુ મનુષ્યલવની પ્રાપ્તિ અતિ દુર્લભ તથા ઘણી કઠિનતાથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ભદ્ર પ્રકૃતિ વિનય અનુકંપા અને અહુભાવ રહિતપણાના સેવન તથા દાન દયા વ્રત નિયમ આદિ ધર્મ સચ્ચ કરેલ ન હોય તેને મનુષ્ય શરીરની પ્રાપ્તિ થતી નથી, જેમ સમુદ્રમાં પડી ગયેલ રત્ન ફરી પ્રાપ્ત થવું દુર્લભ છે તેમ મનુષ્ય શરીર પ્રાપ્ત થવું દુર્લભ છે, સમુદ્રમાં નાંખેલા યુગ અને સમોલ ભેગા થવા દુર્લભ છે તેમ મનુષ્ય શરીર પ્રાપ્ત થવું દુર્લભ છે, કેટલાક મતવાદીઓ કહે છે કે દેવતાઓ દેવના લવમાં સર્વંદુ ખોનો નાશ કરી મોક્ષને પ્રાપ્ત કરી શકે છે, પરંતુ એ હકીકત જિનાગમમાં નથી કારણકે, યથાતથ્ય વિરતિભાવ મનુષ્યલવ સિવાય અન્યગતિમાં પ્રાપ્ત થતા નથી, તેથી સાધકે તથા આત્માર્થીઓએ વિચારવું કે મનુષ્ય શરીર વિજળીના ચમકારા સમાન ચચલ છે તેથી જો આ આત્મા અગાધ સંસાર સાગરમાં ડુબી ગયો તો ફરી મનુષ્યલવ પામવો અતિ દુર્લભ બાણી ધર્મ આરાધન કરવામાં પ્રમાદ કરવો નહિ, ધર્મ આરાધન કરી મનુષ્યલવને સફળ બનાવવો એ જ મનુષ્યલવનું સાચું કર્તવ્ય છે

૧ ૩ ૨ ૪ ૫  
હૌ વિદ્વંસમાણસ્સ, પુણો સંબોહિ દુલ્હમા ।

૮ ૭ ૧ ૧૦  
દુલ્હાઓ તદ્વાઓ, જે ઘમ્મદં વિયાગરે ॥૧૮

શબ્દાર્થ - (૧) આ (૨) મનુષ્ય શરીરથી (૩) જે જીવ બ્રહ્મ થાય છે (૪) તેને ફરી (૫) સમ્યક્ત્વરૂપી ખોધ (૬) પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે (૭) સમ્યક્



ધર્મની પ્રાપ્તિ યોગ્ય હેતુના પરિણામ થવા (૮) દુર્લભ છે (૬) ધર્મ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય શુભ લેશ્યાની પ્રાપ્તિને પણ (૧) દુર્લભ કહેવું છે

ભાવાર્થ - જે જીવ ધર્મનારાધન કર્યા વિના મનુષ્ય શરીરથી જન્મ થઈ જાય છે તેને ફરી સમ્યક્બોધ પ્રાપ્ત થવો અતિ દુર્લભ બાબતો. સમ્યક્ધર્મની પ્રાપ્તિ યોગ્ય અતાકરણના શુદ્ધ પરિણામ થવા તે અતિ ઠકિન છે ધર્મની પ્રાપ્તિને યોગ્ય શુભ લેશ્યાની પ્રાપ્તિ થવી તે પણ દુર્લભ છે જે જીવોએ જનુકાપા, વિનય સરલતા અમચ્છર ભાવો વડેથી મનુષ્યભવ પ્રાપ્તિને યોગ્ય પુરવટા સચ્ચ ન કર્યા હોય અને જ્યાં મનુષ્ય શરીરથી તથા ઉત્તમ ધર્મથી જન્મ થયેલ જીવ સસાર પરિજ્ઞમણુરૂપ જન્મ મરણ વારંવાર કરતો રહે છે સમ્યક્ત્વ પામીને પતિત થયેલ કેટલાએ જીવો ઉત્કૃષ્ટ અર્થ પુરૂષલ પરાવર્તકાળ સુધી સસારમાં પરિજ્ઞમણુ કરે છે, આયોજ્ય, ઉત્તમ કુલમાં જન્મ, સમસ્ત ઈન્દ્રિયોની પૂણતા અને જૈન ધર્મ આદિ આમશ્રી પામવી અતિ દુર્લભ છે એમ બાણી ધર્મ આરાધન કરવા બાબત બની મનુષ્યભવને સફળ બનાવવો એ મનુષ્ય ભવનું કર્તવ્ય છે

જે ધમ્મ સુદમક્ષતિ, પઢિપુમ્મણેલિસં ।

અણેલિસ્સ જં ઠાણ, તસ્સ જન્મકદ્દા કમ્મો ॥૧૯॥

શબ્દાર્થ (૧) જે મહા પુરુષ (૨) ધર્મ (૩) શુદ્ધ (૪) આખ્યા કરે છે (૫) પ્રતિપૂર્ણ (૬) સર્વોત્તમ (૭) સર્વોત્તમ પુરુષના (૮) સ્થાનને પામે છે (૯) તેને (૧૦) ફરી જન્મ લેવાની (૧૧) વાત (૧૨) ક્યાંથી હોય સો ?

ભાવાર્થ:- જે સાધક પ્રતિપૂર્ણ સર્વોત્તમ શુદ્ધ ધર્મની આખ્યા કરે છે એ જ પ્રમાણે સ્વયં આચરણ કરે છે તે પુરુષ સર્વદુઃખોથી રહિત એવા સર્વોત્તમ સિદ્ધઅવિરૂપ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે

છે, તેથી તેને ફરી સંસારમાં જન્મ લેવાની કે મૃત્યુની વાત ક્યાં રહી ? એટલે જન્મ લેવાનો રહેતો નથી. આવા મહાન પુરુષો રાગ-રહિત હોઈ સમસ્ત જગતને દેખવાવાળા સદા સર્વજ્ઞોના હિતને માટે ઉપદેશ આપે છે, આવા સાધકો સર્વ કર્મોનો ક્ષય કરી મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરી આદિ અનંતા શાશ્વતા સુખો ભોગવતાં થકા સિદ્ધ સ્થાનમાં બિરાજે છે

કઓ કયાહ મેધાવો, ઉપ્પજ્જંતિ તહાગયા ।

તહાગયા અપ્પડિન્ના, ચક્કૂ લોગસસણુત્તરા ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ : (૧) કહી (૨) કયા પ્રકારે (૩) જ્ઞાની પુરુષ (૪) ઉત્પન્ન થાય તથા (૫) પ્રકારના સિદ્ધ સ્થાનમાં ગયેલા (૬) નિદાન રહિત (૭) તીર્થંકરાદિ (૮) જીવોને (૯) સર્વોત્તમ (૧૦) નેત્ર સમાન છે.

સાવાર્થ:- આ જગતમાં ફરી નહિ આવવા માટે પાંચમી ગતિરૂપ સિદ્ધસ્થાનમાં ગયેલા જ્ઞાની પુરુષો કયા કારણે કયારે પ્રભુ જન્મ લઈ આ સંસારમાં ઉત્પન્ન થાય ? ન થાય કારણ કે એકતો નિદાન રહિત હતા અને કર્મરૂપી ભવના અંકુરને બાળી ભસ્મ કરી નાખવાથી કર્મરૂપી બીજ ન હોવાથી ફરી જન્મ ધારણ કરવાના કારણો રહ્યા ન હતા, તેથી સિદ્ધગતિને પ્રાપ્ત થયેલા ફરી સંસારમાં જન્મ ધારણ કરતા નથી તીર્થંકરદેવો તથા ગણધરાધિ મહર્ષિઓ જગતના સમસ્ત પ્રાણીઓને સર્વોત્તમ નેત્ર સમાન છે

અણુત્તરે ચ ઠાળે સે, કાસવેણ પવેદિતે ।

જં કિન્ના ણિન્નુડા ઇગે, નિદં પાવંતિ પંડિયા ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ (૧) પ્રધાન છે (૨) સ્વમ સ્થાન (૩) તે સ્થાન (૪) જનવાન મહાવીર (૫) મતાવેશ છે (૬) સ્વમનું પાલન (૮) કરનાર (૯) નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે (૧૦) કેટલાએક (૧૧) સંસારના જનને (૧૨) પ્રાપ્ત કરે છે (૧૩) પંડિત પુરુષો

ભાવાર્થ - કાશ્યપગોત્રી જનવાન મહાવીરસ્વામીએ પ્રતિ પાલન કરેલ છે કે સર્વ કર્મોનો ક્ષય કરી સિદ્ધસ્થાન પ્રાપ્ત કરવાનું સર્વોત્તમ સ્વમસ્થાન પ્રધાન છે, પંડિત પુરુષો સ્વમસ્થાનનું પાલન કરી નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરે છે સંસારના જન્મ-મરણરૂપી ભ્રમને જાત કરે છે

પંચિષ્ઠી ચીરિયં લુપ્તં નિગ્ધાયાય પચન્તમ ।

સુખે પુણ્યકલ્પં કસ્મિન્, ણર્થં લાઙ્ગિ ણ કુલ્લતી ॥૨૨॥

શબ્દાર્થ (૧) પંડિત પુરુષ (૨) પંડિત વીર (૩) પ્રાપ્ત કરી (૪) કર્મોનો ક્ષય કરવામાં (૫) સ્વમનું જીવ (૬) નાશ કરે (૭) પૂર્વકૃત (૮) કર્મોનો (૯) નવિન કર્મ (૧૦) કરે (૧૧) ન

ભાવાર્થ :- પંડિત સાધક કર્મોનો ક્ષય કરવામાં સ્વમનું જીવ પંડિત વીરને પ્રાપ્ત કરીને પૂર્વકૃત કર્મોનો નાશ કરી નવા કર્મનું જન્મન કરતા નથી નવા જાણુધ્યનો બધ કરતા નથી. તેથી જો જ સ્વમમાં મોક્ષની બલિ પ્રાપ્ત કરી શાશ્વતા સિદ્ધિના જનતા સુખોને પ્રાપ્ત કરે છે

ણ કુલ્લતી મહાવીરે, અણુપુણ્યકલ્પં રયં ।

રયસા સંસુદ્ધીમૂતા, કસ્મિન્ દેશાણં જં મય ॥૨૩॥

શબ્દાર્થ (૧) નથી (૨) કરતા (૩) સમર્થ પુરુષ (૪) ક્રમશઃ (૫) કરે છે (૬) પાપ (૭) પૂર્વ કર્મ (૮) મોક્ષ સન્નુખ થાય (૯) એકઠા કરેલા કર્મો (૧૦) ત્યાગીને (૧૧) સયમ પાલનથી

ભાવાર્થ:- જેમ અન્ય મનુષ્યો પૂર્વકૃત પાપના ઉદયથી તથા મિથ્યાત્વાદિ દોષોથી નવાનવા પાપ કર્મોના બંધન કરે છે તેવા પાપકર્મો સમર્થ સાધકો કરતા નથી, કર્મોને વિદારણ કરવામાં સમર્થ સાધકો પૂર્વકૃત કર્મોના સયમ પાલનથી ક્ષય કરીને નવા પાપકર્મો બાધતા નથી અને સંયમ પાલનથી મોક્ષ સન્નુખ થાય છે. નવિન કર્મને રોકવાનું કાર્ય સયમપાલનથી થઈ શકે છે અને તપસ્યાથી પૂર્વકૃત પાપકર્મોના ક્ષય કરી શકાય છે એમ જાણી આશ્રવદ્વારને પ્રથમ રોકવા ઉપયોગવંત રહી સયમ પાલન કરવું

<sup>૧</sup> જં <sup>૩</sup> મયં <sup>૨</sup> સવ્વસાહ્વર્ણં, <sup>૫</sup> તં <sup>૬</sup> મયં <sup>૪</sup> સહ્લગત્તણ ।

<sup>૭</sup> સાહ્લગત્તણ <sup>૮</sup> તં <sup>૯</sup> તિન્ના, <sup>૧૦</sup> દેવા વા અમ્મવિસુ તે ॥૨૪॥

શબ્દાર્થ : (૧) જે (૨) સર્વ સાધુઓને (૩) માન્ય છે (૪) શક્યનું છેદન કરનાર (૫) એવા (૬) સયમનું (૭) આરાધન કરી (૮) સંસાર સાગરને તર્યા અથવા (૯) દેવપણે (૧૦) ઉત્પન્ન થયા

ભાવાર્થ - જે સર્વ સાધુઓને માન્ય છે તે સંયમ જ આઠકર્મરૂપ પાપનો નાશ કરનાર છે તે સયમનું પાલન કરી ઘણા જીવો સંસાર સાગરને તરી ગયા છે સિદ્ધગતિને પામ્યા છે અને શેષ કર્મ રહી જાય તો વૈમાનિક દેવતામાં ઉત્પન્ન થાય છે એટલે સયમ છે તે જ સંસાર સાગરના પારને પમાડનાર છે એમ જાણી સયમનું આરાધન ઉપયોગવંત રહી કરવું સયમ પાલન કરતા કદાચ શેષ કર્મ રહી જવાના કારણે વૈમાનિક દેવોમાં ઉત્પન્ન થનારાઓ પણ દેવોનો ભવ પૃથ્વી થતા મનુષ્યભવ પામી સયમ આરાધન કરી મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરે છે

ॐ मेरिषु पुरा धीरा, आगमिस्सावि सुखता ।

कुन्निपोइस्स मग्गस्स, अंतं पासकरा तिल्ले ॥

चिबमि ॥२५॥

शब्दार्थ (१) भीर पुरुषो न (२) भूमाङ्गना (३) मया (४) विष्णु मङ्गना (५) धृतर पुरुषो न (६) कठिनायि हृत्प्रे प्राप्त नावत्त्वा  
 (७) सम्भन् इत्यन गान् मारिज इष (८) भाजंषी (९) सकारना जसने (१)  
 पाश्चा जने पाभसै (११) ना भाजने प्रपठ करिने.

'કાવાર્થ':- મૂલકાળીમાં 'ઘણા વીર પુરુષો' એટલે જ્યાં 'સંધિ' થાઈએ તે જગ્યામાં 'પણ મહાન મુશ્કેલ પુરુષો' એટલે એટલે વતી જોવામાં આવેલા વિદેશી સેનામાં મહાન પુરુષો વિદ્યમાન છે તે જગ્યા કઠિનતાથી, હુ જ્યાં પ્રાપ્ત થવા થોડા સમય જરૂર છે તેમાં આશ્રિત તથા જય મિત્રારથ નિષ્પત્તિ જાણી અનુકાળે કસમનું અર્થાત્મ આરાધન કરીને મોક્ષમાર્ગને પ્રગટ કરી (જોઈને જરૂર આશ્રિત તપાસે મોક્ષમાર્ગ) એટલા મહાન પુરુષો સંસાર સાગરના પાણિ પાત્રીને મોક્ષને પામ્યા. સિદ્ધજાતિને પામ્યા, વતી માને પામે છે તે કાવિધિમાં પણ અર્થ આરાધનના જ્ઞાન દશન આશ્રિતના આરાધનથી જ મોક્ષ મળે છે એટલે મોક્ષ અર્થને પ્રાપ્ત કરશે એ જ જાણેના અર્થ કરશે તેમ હું કહું છું

જાહેશમને પદરથ સમાપ્ત

## સૂત્ર કૃતાંગ સૂત્ર અધ્યયન ૧૬ મું ગાથાનામ

પ્રદર અધ્યયન પુરા થયા, સોળમાં અધ્યયનનો સબંધ પૂર્વ અધ્યયનમાં રહેલ અધિકાર સાથે જળાવાય છે પૂર્વોક્ત અધ્યયનોમા ત્રિષ્ઠિ નિષેધ દ્વારા જે અર્થ કરેલ છે તે પ્રમાણે આચરણ કરતા થકા પુરુષ સાધુ બને છે હવે પ્રથમ અધ્યયનમાં સ્વસમય તથા ભરસમયના જ્ઞાનથી ભ્રમે સમ્યક્ત્વશુભ સાથે થઈને છે પ્રીત અધ્યયનમાં કર્મનું વિહારણ કરવાના જ્ઞાન આદિ દ્વારા આઠ પ્રકારના કર્મોનું વિહારણ કરતાર જીવ સાધુ બને છે ત્રીજા અધ્યયનમાં અતુકૃપા અને અતિકૃપા ઉપસર્ગો સમભાવે સહન કરનાર પુરુષ સાધુ બની આત્મ કલ્યાણ સાધી શકે છે ચોથા અધ્યયનમાં સ્ત્રી પરીવ્રજના હુઃખને સહન કરનાર પુરુષ સાધુ આચારમાં સ્થિત થઈ સંસાર પરિભ્રમણના હુ યોનો અંત લાવી શકે છે પાંચમાં અધ્યયનમાં નારકીના જીવોના હુ યોનુ વર્ણન સાંભળી તે હુ યોના લયથી નરકની ગતિમાં ઉત્પન્ન કરાવનાર અશુભ કર્મો ઉત્પન્ન થાય તેવા કાર્યોથી દૂર રહેતા સાધુપણને પ્રાપ્ત કરી આત્માનું કલ્યાણ સાધી શકે છે છઠ્ઠા અધ્યયનમાં ભગવત મહાત્મીર સ્વામીએ છઠ્ઠમ્મ અપ્રસ્થામા કર્મોનો ભય કરવા માટે આવધાન બની સંયમ પ્રાપ્ત કરવામા જનગૃત બની જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને તપના ઉત્કૃષ્ટ આરાધનથી કેવળજ્ઞાન ને કેવળ દર્શન પ્રાપ્ત કર્યા હતા એ પ્રમાણે આત્માથી સાધકોએ સુચમમાં પ્રયત્ન કરવો જોઈએ સાતમાં અધ્યયનમાં કુશીલના દોષો બહુ તેનો ત્યાગ કરવા ઉદ્યમવત સુશીલ સાધુની પાસે રહી તેમની સેવા કરતા તેમની પાસેથી શિક્ષા મેળવ કરતા કુશીલના દોષોનો ત્યાગ કરી સુશીલ બની શકાય છે માટે સાધકે સુસાધુના સહવાસમા રહેવું આઠમા અધ્યયનમાં આકાથી પુરુષોએ બાલવીર્યનો ત્યાગ

કરી પંડિત વીચારા પ્રવૃત્ત 'જની' અપ્રમાદ બાવે સયમ પાલન કરવું નવમાં અભ્યયનમાં યાત્રોક્ત ક્ષમા આદિ ઇશ પ્રકારના ધર્મોનું યથાવત પાલન કરતા ઘડાં હવે સસારમાંથી મુક્ત થઈ સિદ્ધતિને પ્રાપ્ત કરી શકે છે. ઇશમાં અભ્યયનમાં સપૂર્ણ સમાધિયુક્ત પુણ્ય મોક્ષનું ભાજન બની શકે છે. અગિયારમાં અભ્યયનમાં સમ્યક્ ઇશન, જ્ઞાન તથા યાત્રિ રૂપ ઉત્તમ માર્ગને પ્રાપ્ત થયેલ સાધક સર્વ કલેશોનો નાશ કરે છે. બારમાં અભ્યયનમાં અન્ન વીર્યોચ્છોના ઇશનોના ગુણ દોષના વિચારથી તેઓના સાવચ અનુષ્ઠાનો સસાર પરિભ્રમણની વૃદ્ધિ કરનારા બધી તેમાં શ્રદ્ધા નહિ કરતા સ્વપ્નમયમાં સ્થિર થઈ શકાય છે. તેમાં અભ્યયનમાં શિષ્યોના ગુણદોષને બહુવાવાળા વલગાને તે સાધક સદ્ગુણનું ભાજન બની શકે છે. યૌદમાં અભ્યયનમાં પ્રશસ્ત બાવોથી જેનું હૃદય વાસિત થયેલ હોય છે એ સાધક અશાન્તિ રહિત બને છે. પંદરમાં અભ્યયનમાં યાત્રોક્ત યાત્રિનું પાલન કરનાર બિંદુ બને છે. જેમાં અર્થો યોગ્ય કરેલ હોય તેને બાધા કહેવાય છે. પંદર અભ્યયનોમાં બતાવેલ સર્વ અર્થોને યોગ્ય કરી સોળમાં અભ્યયનમાં બતાવેલ છે તેથી બાધા અભ્યયન કહેલ છે. સાધુ ધર્મ છે તે આરભ અને પરિશદ રહિતનો છે. સાધુ ધર્મમાં આરભને સ્થાન નથી પરંતુ ક્ષમા આદિ ઇશ પ્રકારનો ધર્મ બતાવેલ છે તેનું યથાતથ પાલન કરવાનું હોય છે તે હવે બતાવે છે કે બિંદુ શ્રમણ માહણ્ય કેને કહી શકાય.

અહાહ ભગવત્ત્વં સે વંતે વર્ષિણ વોસઠકારણિ<sup>૧</sup> વંત્યે<sup>૨</sup>  
 માહણેતિ<sup>૩</sup> વા ૧ સમણેતિ<sup>૪</sup> વા ૨ મિક્સુત્તિ<sup>૫</sup> વા ૩ ગિગંગ્ગેતિ<sup>૬</sup>  
 વા ૪ પશિઆહ મંતે<sup>૭</sup> ! કહં તુ વંતે વર્ષિણ વોસઠકારણિ<sup>૮</sup>





प॒स्प॒धि॑ स॒मणे॑ अ॒णि॒स्सि॒ए अ॒णि॒या॒णे आ॒वा॒ण च॑ अ॒ति॑  
 वा॒य च॑ सु॒सा॒वाय॑ च ब॒हि॒दं च॑ की॒हं च॑ मा॒र्जं च॑ मा॒यं च॑  
 लो॒हं च॑ पि॒ज्जं च॑ दो॒सं च॑ इ॒च्छे॒व ज॒मो ज॒मो आ॒वा॒णं  
 अ॒प्प॒णो प॒रोस॒हे॒ऊ त॒मो न॒मो आ॒वा॒णा॒तो पु॒ण्वं प॒हि॒बि॒र॒ठे  
 पा॒णा॒इ॒वा॒या सि॒न्ना॒द॒त्ते द॒वि॒ए वो॒स॒इ॒का॒ए स॒मणे॑चि  
 च॒च्छे॒ ॥२॥

शब्दार्थः, (१) पूरोक्ता लघोः अक्षित (२) लज्ज (३) उद्धमत्त अक्षित  
 (४) विषय सुभन्नी पश्चिमा रक्षित (५) अक्षयानी (६) आवातिपात (७) अक्षय  
 (८) अक्षय (९) दोष (१०) मान (११) माता (१२) मोक्ष (१३) वाय (१४)  
 देव (१५) ज्ञे भवा (१६) ज्ञे ज्ञे (१७) अक्षय भवनना (१८) त्यागता (१९)  
 अक्षय (२०) हेतु (२१) ते ते (२२) अक्षय भवनना (२३) अक्षय (२४) निवृत्त  
 (२५) आवातिपात अक्षय (निवृत्त (२६) अक्षय (२७) अक्षय (२८) अक्षय  
 भवन योज्य (२९) शरीर लज्ज रक्षित (३०) अक्षय (३१) अक्षय

भावार्थः— उपरोक्त सर्वशुद्धो अक्षित, पदमाने शरीरना  
 भवन रक्षित, सांसारिक सुखोत्ती प्रचाररक्षित, आवातिपात, कक्षय  
 अक्षयानां, अक्षय पश्चिम भवन, दोष, मान, माता, मोक्ष,  
 वाय, अक्षय ज्ञे ज्ञे अक्षय भवनना हेतुजो छ ते ते दोषोधी  
 निवृत्त दोष अक्षय भवनना अक्षय निवृत्त रक्षित, अक्षय अक्षय  
 अक्षय भवन योज्य, शरीर सुखोत्ती रक्षित, अक्षय शुद्धो अक्षय अक्षय  
 त्यागता योज्य दोषोत्ती त्याग करे, अक्षय अक्षय योज्य शुद्धो अक्षय  
 अक्षय ते अक्षय अक्षय

प॒स्प॒धि॑ नि॒वृत्त॑ अ॒क्षय॑ वि॒णी॒ए ना॒म॒ए द॒त्ते द॒वि॒ए  
 वो॒स॒इ॒का॒ए स॒वि॒धु॒णी॒य वि॒वृ॒च्छे॒ प॒रोस॒हो॒व॒स॒मो अ॒क्षय॑

जोगसुद्धादोणे उवट्टिए ठिअप्पा संखाए परदत्तभोई  
 भिक्खुत्ति वच्चे ॥३॥

शब्दार्थः : (१) पूर्वोक्त गुणो सहित (२) साधु (३) अलिमान रहित  
 (४) विनयवान (५) नम्रतावाणा (६) जितेन्द्रिय (७) मुक्ति गमन योग्य (८)  
 शरीर भमत्व रहित (९) सहन करनार (१०) विविध प्रकारना (११) परीषद  
 उपसर्ग (१२) अध्यात्मयोगी (१३) शुद्ध (१४) आरित्रवान (१५) उपयोगवत  
 (१६) भोक्षभार्गभा स्थित (१७) संसारने असार जलुनार (१८) अन्यतो  
 आपेक्ष निर्दोष आहार (१९) भोगवनार (२०) लिक्षु (२१) कहेवाय

भावार्थ - पूर्वोक्त सर्व गुणो सहित भाइलुना श्रमलुना  
 ते ते गुणो कहेवा ते सर्व गुणो सहित अलिमान रहित, विनयवान,  
 नम्रतावाणा, जितेन्द्रिय, मुक्तिगमन योग्य, शरीर भमत्व रहित  
 विविध प्रकारना परीषद-उपसर्गोनि समलावे सहन करनार अध्यात्म  
 योगना प्रभावथी निर्भण शुद्ध आरित्रवान शरीर शृंगारथी रहित,  
 आरित्र पादनभा उपयोगवत, भोक्ष भार्गभा स्थित, संसारने असार  
 जलुनार अन्यथी प्राप्त थयेल निर्दोष आहारने भोगवनार अेवा  
 आचारवाणा साधुने लिक्षु कहेवाय

एहंवि निगंथे एगे एगविज्ज बुद्धे संछिन्नसाए सुसंजते  
 सुसंमिते सुसामाहणे आयंवायपत्ते विज्ज दुहंओवि सोय-  
 पलच्छिन्ने णो पूयासकारलाभट्ठी धम्मट्ठी धम्मविज्ज निग्राग-  
 पण्डित्वन्ने संमियं चरे दंतं दविए वोसट्ठकाए निगंथेत्ति  
 वच्चे ॥४॥ से एवमेव जाणह जमहं भयंतारो ॥त्तिवेमि ॥  
 इति सोलसमं गाहानामज्झयणं समत्तं ॥ पढमो सुअक्खंधो  
 समत्तो ॥

शब्दार्थः . (१) पूर्वोक्त गुणो सहित (२) निर्ग्रन्थ (३) रागद्वेष रहित  
 (४) आत्माने (५) ओकाडी जलुनार (६) शानी (७) आश्रय निरोधक (८)

સુસવત (૬) શુદ્ધ સમિતિ મુક્ત (૧) સુસામાનિકવત (૧૧) આત્માવાદી (૧૨) પ્રમિત (૧૩) દ્રવ્ય તથા ભાવ (૧૪) મોત (૧૫) છેદન (૧૬) નહિ (૧૭) (૧૮) સત્કાર (૧૯) લાભાર્થી (૨) ધર્માર્થી (૨૧) ધર્મ (૨૨) જાણનાર (૨૩) મોક્ષ (૨૪) માર્ગને પ્રાપ્ત (૨૫) સમતાવત (૨૬) વિચરનાર (૨૭) ધનિ (૨૮) મુક્તિજનન મોક્ષ (૨૯) શરીર મમત્વ રહિત (૩૦) નિર્મલ (૩૧) કહેવાય (૩૨) એવા (૩૩) આપસેજ (૩૪) એવી રીતે (૩૫) જાણે જામ કહ્યું તે (૩૭) ભવથી છોડેનું રક્ષણ કરનાર સર્વજ્ઞ.

ભાવાર્થ:- પૂર્વોક્ત માહણ, અમણ, ભિક્ષુના જે જે કદા તે સવ બુદ્ધો સહિત વિશેષમાં રાજદેવ સહિત ગતિ આગતિમાં જીવને એકાદી જાણનાર, પદાર્થોના સ્વભાવને જાણ આમણ દ્વારાને શોકનાર, પ્રયોજન વિના શરીરની ક્રિયા નહિ કરે મનિષ્યો તથા મનને વશ રાખનાર પામે સમિતિ મુક્ત, યત્નુરિ સમભાવ રાખનાર, આત્માના સ્વરૂપના જાણનાર, સમસ્ત પદાર્થ સ્વરૂપના જાણનાર વિદ્વાન સત્કારમાં ઉતરવાના મામનું દ્રવ્ય ભાવથી બન્ને પ્રકારથી છેદન કરનાર, પૂજા તથા સત્કારના લાભ ઉપજાવકિત ધર્મની ભાવનાવાળા, ધર્મના તત્ત્વને જાણનાર, મોક્ષ સન્નુષ્ઠ, જાણવા મોક્ષમાર્ગને પ્રાપ્ત, સમભાવે વિચરનાર જિતો મુક્તિજનન મોક્ષ, શરીરને વોસળવી દીધેલ, આવા બુદ્ધો સાધુને નિર્મલ કહેવાય. શ્રી મુખર્થસ્વામી જન્મસ્વામી મ શિષ્ય વર્ગને કહે છે મે શ્રી તીર્થકરદેવ પાસેથી સાંભળ્યા મુ તમાને ઉપશોક્ત કહીકત કહી છે તેને તમે સત્ત્વ અમણે કાર જ્યતના છોડેનું ભવથી રક્ષણ કરનાર શ્રી તીર્થકરદેવો અનુકરણ કરતા નથી જીવ માત્ર ઉપયોગરૂપ છે અસંખ્યાત પ્રં છે સંકોચ વિકાસના શુભમુક્ત છે પોતાના શુભા શુભ કરેલ ક ભોજવનાર છે દ્રવ્યથી જીવ નિત્ય છે પર્માર્થથી અનિત્ય કહેવાય અનંત ધર્મ મુક્ત છે જાણી આત્માર્થી જીવોએ સસાર પરિભ્રમણ જ મ મરણાદિના વધારનાર અનર્થના મૂળ સમાન આરભ વ પરિભ્રમણી દૂર રહેવું એ આત્મમોક્ષનું કારણ છે